BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
21 F
6

S 145
C. 5
S. 8
O. 3
N. 25

14. 29. 8. 10.

GVILIELMI BARCLAII

ILLVSTRISSIMI DVCIS LOTHARINGIÆ ETC. CONSILIARII,

SVPPLICVMQVE LIBELLORVM
Magiſtri, atque in celeberrima Academia Ponti-
muſſana I.V. Profeſſoris ac Decani,

DE REGNO ET REGALI POTESTATE ADVERSVS

Buchananum, Brutum, Boucherium, & reliquos Monarchomachos,

LIBRI SEX.

Time Dominum, fili mi, & Regem: & cum detractoribus non commiſcearis: quoniam repente conſurget perditio eorum. *Prouer. 24.*

PARISIIS,
Apud GVILIELMVM CHAVDIERE, via Iacobæa, ſub ſigno Temporis, & Hominis Syluestris.

M. D C.

CVM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

CHRISTIANISSIMO
GALLIÆ ET NAVARRÆ REGI
HENRICO MAGNO, PIO,
Sapienti, Inclyto, Auguſto,

GVILIELMVS BARCLAIVS S.

ANtiquam olim eámque iuſtiſſimã apud Thraces legem fuiſſe, Athenæus libro quarto Deipnoſophiſtarum memoriæ prodidit (Henrice Magne Rex Chriſtianiſſime) vt quibus facultates ſuppeterent, ij Regem munerarentur: qui verò nihil haberent, iis Rex munera daret. At illa tamen quantumlibet iuſta & vetuſta, neque ab aliis nationibus recepta, neque ab ipſiſmet etiam Thracibus diu retenta, ſed ſenſim & citò per deſuetudinem obliterata fuit: incertum an ob diuitum haud libenter de ſuo largientium tenacitatem, an verò propter nimiam pauperum multitudinem quibus munerandis gaza regia non ſufficeret, an vtrâque de causâ id acciderit. Et verò ſi talis vbique lex adhuc vigeret, haud ſatis mihi nunc deliberatum & conſtitutum foret, vtrũ

peterem an darem: ſed cùm nulla eiuſmodi amplius extet, nihil vetat quo minus vtrumque faciam, démque petámque. Tenuis mihi, fateor, ac parum lauta & magnifica ſupellex eſt: ſed eam tamen cùm perſcrutarer, viſus ſum mihi munuſculum Rege dignum inueniſſe, & quo non aliud fortè in eo genere excellentius, atque ad Principis & populi maieſtatem tranquillitatémque tuendam & conſeruandam accommodatius, vlli antehac Francorum Regi oblatum ſit: hos ipſos nempe libros de Regno, quos multis vigiliis lucubratos, vt Maieſtati T. ſecundum Deum conſecrem dedicémque, variis iiſque grauiſſimis rationibus ſum adductus. Primùm quòd cùm Regum & regnorum omnium, tum præcipuè Celſ. T. & Francicæ Monarchiæ causâ, cœpti à me ſint & perfecti. Nam qui Regna & Monarchias demoliri, atque in Anarchias redigere conati ſunt, iji in Francicum Imperium maximam certè impreſſionem fecerunt; rati nimirum fore, vt quemadmodum altum & amplum ædificium dum ruit, humiliores ædes contiguas mole & pondere ſuo conquaſſare ſolet: ſic etiam conuulſis florentiſſimi regni Gallici fundamentis, quæ in ſummâ, liberâ, & abſoluta Regis poteſtate, populíque obſequio poſita ſunt, vicina regna & principatus minus ampli & opulenti eius caſu & ruinâ perfacilè nutarent. Deinde verò vt ſummam gentis meæ, Scotorum omnium, inquam, erga Maieſtatem T. regnúmque beneuolentiam, fidem, & amicitiam, hoc qualiquali monimento teſtatam apud præſentes poſteróſque relinquam: id enim virtus meritáque tua

poſtulant, qui ictum inter Carolum Magnum & Achaium Franciæ & Scotiæ Reges, atque ad noſtra hæc tempora religioſiſſimè cuſtoditum fœdus, ſapienter & ſolicitè more maiorum conſeruare & renouare ſtudes. Acceſſit & illa quæ me plurimùm mouit ratio, quòd regni ſcilicet ampliſſimi, iure hęreditario & bellicis ſudoribus acquiſiti, imperium eâ indole, eáque animi moderatione & prudentiâ tractes, quę bonos in Maieſtatis tuę obſequium & amorem vel hoc ſolo nomine prouocant, ducunt, rapiunt, imò cogunt. Nam quæ virtutes & excellentes animi dotes Franciæ Regibus ſeparatim, alię aliis, cognomina indiderunt, eæ ſimul omnes in tua vnius perſonâ coiiſſe, & eam, conſpirante conſenſu, cunctis ſuperiorum Regum titulis magnificentiſſimis certatim augere & ornare velle videntur. Si Carolus I. rerum geſtarum gloriâ Magni cognomentum adeptus eſt, quòd bellis proſperè confectis multos ad fidem Ethnicos compulerit: cur eum Maieſtati tuæ titulum denegemus, quãdoquidem multis periculis & bellis tantò funeſtioribus defunctus, quanto inteſtinę diſcordię & motus ciuiles, quàm externorum hoſtium arma, ſceptris omnibus magis pernicioſæ & exitiales eſſe ſolent, nõ paucos tuo exemplo ad Eccleſiam Catholicam perduxiſti: pluréſque, vt ſpes eſt, breui ad eandem vel hoc vel alio modo conuocabis. Et ſi eiuſdem Caroli filius Ludouicus, Pij nomen lenitate & manſuetudine inuenit, quòd proprios filios coniuratos & eorum ſocios, poſtquam multa ad eius ignominiam & perniciem fuiſſent commoliti, magna facilitate in gratiam

recepit: quis tuam in remittendis iniuriis, & meritis debitíſque ſuppliciis condonandis, facilitatem & clementiam, id nominis iure optimo vendicare non arbitrabitur? Nam illum quidem στοργὴ communis, quadam velut naturæ vi, coegit, vt parens liberis eorúmque clientibus ignoſceret: te verò, vt omnium diſcordiarum & iniuriarum memoriam obliuione ſempiterna delendam cenſeres, nulla talis affectio, ſed ſola, ſumma, & ſingularis quędam bonitas, atque erga patriam charitas adduxit. Ingens profectò & incomparabilis Maieſtati T. ex hac temperata animi celſitate laus eſt: quòd non modò inimicorum omniũ impetum armis, odium amore & beneuolentiâ, inuidiam æquanimitate repreſſeris, ſed, quod planè heroicum eſt, proprios inſuper animi motus atque adeo teipſum inſita illa clementia ſuperaſti.

Ardua res viciſſe alios, victoria maior
Eſt animi fluctus compoſuiſſe ſui.

Iam verò Philippus à proſpero rerum ſucceſſu Auguſtus eſt appellatus. At illa tamen ipſa eius proſperitas, ſi cum fœlicitate tuâ componatur, non adeo magna & memorabilis apparebit: vt inde quis facilè iudicet, quanto Henricus IV. quàm Philippus II. potiore ratione Auguſtus dici debeat. Sed nec Carolus cognomento Sapiens, tuam in regno adminiſtrando prudentiam pace bellóue exæquauit. Ille vt Dormantio Cancellario vitâ functo ſucceſſorem daret, conuocatis multis Primoribus & Conſiliariis, om-

niúmque numeratis ſuffragiis, de maioris partis ſententiâ Petrum Orgemontium in demortui locum ſuffecit. Aſt T. Maieſtas non ita pridem, Philippo Cheuernio recens defuncto, ad Pomponium Bellieureum ætate, ingenio, doctrinâ, pietate, iuſtitiâ, aliiſque præclaris animi dotibus, ſi quem Gallia habet, ornatiſſimum ſpectatiſſimùmque, nullis conſiliariorum rogatis & expectatis ſententiis, maximum illud ſub Rege munus obeundum, inſigni prudentiæ documento, ſine cunctatione detulit. Sapiens quidem Carolus V. quia in ſapientum monitis & cōſiliis acquieuit: at magis Sapiens Henricus IV. cùm quod ſapientiſſimi quique ſuaſiſſent, id ſuopte ingenio conſilióque ſit exequutus. Quid multa perſequar, quídue morer in tuis & aliorum Regum factis componendis? ſingulos aliquâ laudis & gloriæ particulâ vincis, cunctos exæquas. Inde factum arbitror, vt ad Maieſtatis tuæ excellentiam, & cumulum gloriæ demonſtrandum, noua & inaudita epitheta ab eruditis & religioſis hominibus quæſita & excogitata ſint, quibus Rex miraculorum, Regúmque miraculū vocitere. Et verò magnum illud Reip. & Monarchiæ Gallicanæ corpus, tot inteſtinis bellorum motibus & crebrâ ciuiliū morborum agitatione concuſſum, debilitatū, & languens, tantillo tempore pacatum, ſanatum, ac pluſquam priſtinę valetudini reſtitutū eſſe, miraculi inſtar eſt, ſummo Omnipotentis Dei beneficio & ſingulari Maieſtatis T. tum prudentiæ tum fœlicitati aſcribendū: quippe tantam tam ſubitò mutationem vix quiſquam fieri poſſe, nedum futuram eſſe crediſiſſet, quo minus mi-

hi verendum ſit, ne adulandi ſtudio à quo longiſſimè abſum, magnificos ſuperiorum Regum titulos ſingulares Celſitudinis tuæ nomini appoſuiſſe videar. Etenim profectò is ſum, cui Solonis magis quàm Æſopi ſententia ſemper placuit, ad Principes ſcilicet vel non eſſe accedendum, vel cum illis ſynceré, candidé, & ſine diſſimulatione loquendum, idque ipſum facit, vt in veras & ſolidas Maieſtatis tuæ laudes ſim effuſus. Quæ quoniam ita ſe habent, iſtis ego de cauſis, aliiſque quas memorare longum, haſce meas de Regali poteſtate lucubrationes Maieſtati T. offerri & dedicari debere, optimo iure exiſtimaui: quòd poteſtatem maximam, liberrimam, & ſolutiſſimam adepta, eam ita moderetur vt humanitatis, iuſtitiæ, & honeſtatis fines nō excedat. Quæ ſi Celſ. T. gratæ fuerint, erit cur egomet mihi gratuler. Deúmque Regū omnium Regem deprecer, vt Maieſtatem T. tranquillitati Reip. & Monarchiç Gallicanæ quàm diutiſſimè ſeruet incolumē, noménque tuum ex Magno & Auguſto, Maximū & Auguſtiſſimum faciat, Vale. Pontimuſſi. Cal. Ianuar. M. D C.

LECTORI ΦΙΛΑΛΗΘΕΙ.
S.

EN, lector beneuole, opus noſtrum de Regno contra Monarchomachos, quod tibi in primis, totique reipublicæ Chriſtianæ, iampridem vltrò ſum pollicitus. Sperabam equidem me citius promiſſo receptóque ſatisfacturum: ſed per varia impedimenta non licuit, quæ ſi referrem, non dubito quin tutemet aut moram nullàm factam, aut legitimè purgatam eſſe iudices. Scis, opinor, id ſeculi huius præter cætera vitiũ eſſe, quod mendaciis curſantibus multi calcaria & alas addũt, auréſque ſuas libenter patefaciunt: cùm veritati interim iacenti ac prope demerſæ, non niſi lentè & cunctanter, adiutricem fidem dextrámque porrigant. Et verò hæc bonis tantùm curæ eſt, qui dies nectéſque Reipub. inuigilant: cuiuſmodi hominum clariſſimorum ope, conſilio, auxilio factũ eſt, vt meus hic animi fœtus, variis inſidiis appetitus, ac penè in ipſis cunis ſuffocatus, ſaluus ſanúſque ad communem hominum vtilitatẽ cum hominibus tandem communicaretur. Tu ergo tu, ſi quem inde fructum ceperis, non mediocrem propterea gratiam debes. Ad me autem quod attinet, in laborum meorum pretio & mercede, atque adeò maximo in lucro ponam, quicquid tibi ex vigiliis & lucubrationibus meis vtilitatis acceſſerit: ſum enim, Deum teſtor, ita animo affectus, nihil vt præ tuis &

ẽ

publicis commodis non contemnem. Quò enim Deus homines ab ipſis humanæ naturæ primordiis ad concilia & cœtus iure ſociandos, mentis & rationis beneficio inuitauit incitauitque, niſi vt religionem & Rempub. iuuare ac propagare vnuſquiſque pro virili ſtudeat? In hanc curam & cogitationem qui non incumbunt, ij profectò optimam partem officij vitæ humanæ negligunt, ipſámque quodammodo humanitatem exuere videntur. Vnde quid de illis ſentiendum & ſtatuendum ſit, qui vel ſeditionis & turbandæ Reip. artifices & authores, vel falſæ religionis magiſtros & miniſtros ſe præbent, facile poteris iudicare. Eiuſmodi ego ventilatores, ſycophantas, & palpatores multitudinis, omnes & ſolos in hoc opere inſector & exagito: quod eorum linguis & libris acerba in religionē & rempublicam incendia, velut flabellis quibuſdam excitantur, præter illos verò neminem: déque eo te admonere libuit, ne alij qui non ſuâ ſponte, ſed talium impoſtorum fraude & præſtigiis ad ſeditiones & rebellia quaſi tempeſtate ſunt delati, liberrimas & acerrimas reprehenſiones noſtras ad ſuam iniuriam & contumeliā propoſitas eſſe ſuſpicentur, eos ego nō modo nō accuſo ſed excuſo: ſūt enim non pœnâ ſed veniâ & cōmiſeratione digni. Etenim profectò nihil quicquam à me his libris ſcriptum eſt, quò ſuperiorum temporum & turbarum memoriam refricem: ſed vt, quantum in me eſt, cautionem omnibus præbeam, ne nimiâ credulitate & facilitate in eaſdē iterum calamitates incidant.

Habeo & alia quæ te monitum velim, pauca etiam rogatum. Ex illis primùm eſt, nihil me his libris de temporali poteſtate ſummi Pontificis tractaſſe: quòd tota mihi cum aduerſariis de Principis & populi iure ac conditione quæſtio & controuerſia ſit.

Deinde ſententias quaſdam meas ad id tempus referendas eſſe, quo ſcriptæ ſunt: vt cùm dico, Belgæ omnibus olim florẽtes copiis aliquam, quæ nunc nulla eſt, Rempub. haberent: id enim ſcripſi quo tempore egreſſis è Belgio Hiſpanis omnibus, ſub aduentum D. Ioannis Auſtriaci, vbique tumultus & rebellia concitabantur, ſummáque vrbium & agrorum deſolatio conſpiciebatur. Aliæ eiuſmodi occurrent, quas hac vnâ præmonitione facilè obſerues.

Voces præterea & locutiones quaſdam minimè tritas & vulgares, lexicíſque non comprehenſas, latinas tamen & elegãtes operi aſperſiſſe: vt immemoria [a], mortẽ exequi [b], *& id genus alias, quod quidam fortè cùm non intelligant, reprehẽdent, & ſtyli tenuitatem cauſabuntur, qui ſermonis Latini venuſtatem, & orationis flores, atque adeo ſtyli optimi perfectionem penitus ignorant. Sed abunde mihi ſat erit, bonis & eruditis hac in re placuiſſe: Grunnios, Zoilos, & Momos nihil moror.*

a Papinia. l. peregre 44. D. de acq. poſſ.
b Plaut. in Amphitr.

Adhæc verbis herclè & mehercle *ſemel atque iterum, vt affirmandi non iurandi particulis, me vſum eſſe: ne maleuolus & malè feriatus aliquis circumſpectator, emiſſitios oculos in id coniiciens, ethnicum mihi animum, ſaltem non ſyncerè Chriſtianum eſſe calumnietur.*

Cæterum præclara quædam antiquorum Patrum, & aliorum etiam magnorum virorum teſtimonia, aliis atque aliis in locis, non caſu ſed conſultò repetita inuenies: quòd vnum idémque ad plurium aſſertionum confirmationem maximo interdum adiumento eſſe videretur.

Paginas autem librorum Buchanani & Bruti à me annotatas ſic accipe: Buchanani quidem librum impreſſum ſine loci mentione, anno 1579 quæ prima fuit editio. Bruti verò

librum Edimburgi excuſum eodem anno 1579. ſed ementitũ à librario locum eſſe ſuſpicor, ne tam nefarij operis autorem proderet.

Monendus poſtremò es non pauca inter excudendum errata ab operis eſſe commiſſa, genere hominum lucri quàm laudis auidiore: quæ ne te fallant, eorum emendationem magna ex parte vno in loco ad breuem ſynopſin cõtulimus, exceptis pũctis, quæ vel non appoſita, vel tranſpoſita, tuo, lector erudite, iudicio, prout ſermonis aut ſententiæ proprietas integritaſue poſtulet, ſuis, quæſo, ſedibus reſtituas.

Illud autem ſummoperè à te contendo, ne ex præiudicatâ opinione iudicium de libris hiſce noſtris facias: néue ex particulâ de toto iudices, ſed tantiſper animi tui ſententiam ſuſpẽdas, dum totum quicquid eſt lectione percurreris. Id ſi à te impetrauero, facies vt & gratias tibi habeam maximas, & his de iure publico lucubrationibus, commentarios aliquot, vt ſpero, non contemnendos in ius priuatum propediem, Deo fauente, adiungam. Vale.

IN CLARISSIMI IVXTA AC NOBILISSImi viri D. Guilielmi Barclaij I. C. libros de Regno, Carolus D'angennes Fargiſius.

Qvi faſces populi colunt ſuperbos,
Per quos ambitibus patet feneſtra,
Et tumultibus, & rebellioni,
Illos vrbs amet, ac legat, probétque,
Quæ, dum libera nititur manere,
Collum ſtulta iugo intricat ſeuero.
At te Regia Iura concinentem
Francus audiet acer, & vagantis
Seruans Celtiber Herculis columnas,
Et Britannia, Barbarúſque Bactrá,
Et durus Scythes, auriferque Perſa,
Et quotquot tenet ambitus polorum:
Seu quos Icarius perurit ignis,
Seu qui littora congelata ſeruant.
Tu tantum popularitate gratis
Offundes nebulæ preméſque tantum,
Quantum lumina plebis aut Senatus
Perſtringit decor aureus thyaræ.

In eoſdem G. Crittonij Profeſſoris Regij Epigramma.

Regia dum calamo Barclaie iura tueris,
Quámque ſacrum Regni ſit diadema, doces:
Cuſpide tu calami diros mage conficis hoſtes,
Cuſpide quàm ferri conficit vlla phalanx.

Au ſieur de Barclay ſur ſon œuure *de Regno.*

SONNET,

SI doctes & guerriers de Pallas Tritonide
Ont le laurier pour prix, tu l'oſtes au guerrier,
Puiſque ton docte chant ha plus faict fouldroyer
D'ennemis de l'eſtat que le glaiue homicide.
Le plus rare nectar de l'vnde Aganippide
Ha coulé ſur ta langue, & ton docte gozier,
Faict quitter par ſon chant à Phœbus le laurier,
Qui luy feiſt autrefois quitter la Peneide.
Par armes tes ayeux ont aſſeuré l'eſtat,
Et les ſeditieux que ton liure combat
Vaincus n'y peuuent plus donner aulcune attaincte,
Tu excelle en ce poinct: eux rompants vn effaict
Autres pouuoient ſortir, mais rompant le ſubiect
Tu romps enſemblement & le mal & la crainte.

Achilles de Harlay de Chamuallon.

CLARISSIMO NOBILISSIMOQVE PArenti Guilielmo Barclaio Ioannes Barclaius filius.

OMen erat quod ſceptra tibi regalia curæ:
Eſſet & à ſolis laus tibi grata thronis.
Nempe & habet doctas quædam reſpublica muſas,
Nec confuſa ſacri gloria laúſque chori.
Sunt populus doctis, populos queis tollere mentis:
Tu qui ſceptra canis, Delphica ſceptra tenes.

Extraict du Priuilege du Roy.

HENRY PAR LA GRACE DE DIEV ROY DE France & de Nauarre, A Noz aymez & feaux Conſeillers les gẽs tenans noz Courts de Parlemẽt, Baillifs, Seneſchaux, Preuoſts ou leurs Lieutenans & tous autres, nos officiers qu'il appartiendra, Salut, Ayãt eſté compoſé par le Sieur de Barclay *Gẽtilhomme Eſcoſſois, Conſeiller & maiſtre des Requeſtes, de noſtre treſcher beau-frere le Duc de Lorraine*, vn liure intitulé *de Regno & Regali poteſtate aduerſus Buchananum, Brutum, Boucherium, & reliquos Monarchomachos, libri ſex,* voulans qu'il ſoit mis en lumiere afin que chacun de nos ſubiets ſe puiſſe ſeruir de l'vtilité & inſtruction contenue en iceluy. Et ſachant auec combien de temps, peines & trauaux ledit Sieur de Barclay ſ'y eſt employé: pour ces cauſes, & autres conſiderations à ce nous mouuans. Nous auons permi & permettons audit Sieur de Barclay, de faire imprimer & vendre publiquement, par tel Imprimeur, & en telle ville de noſtre Royaume que bon luy ſemblera ledit liure, durant dix annees prochaines enſuiuantes & cõſecutiues, commenceantes en la preſente, auec inhibitiõ & deffence tres-expreſſe à tous Imprimeurs, d'imprimer ledit liure durant ledit temps, ſans le conſentement & permiſſion dudit Sieur de Barclay, ſur peine de mil liures d'amende, applicable à ſon proufit, & confiſcation de tous leſdits liures qui ſe trouueront autrement imprimez. Si vous mandons ordonnons & enioignons, Que de noſtre preſent priuilege & permiſſion, vous faites iouïr & vſer ledit Sieur de Barclay plainement & paiſiblement, ceſſant & faiſant ceſſer tous troubles & empeſchements au contraire, faiſant proceder contre les contreuenants par les peines y contenues: car tel eſt noſtre plaiſir. Donné à Blois, le iiij. iour d'Aouſt, l'an de grace mil cinq cens quatre-vingts & dixneuf, & de noſtre Regne l'vnzieſme, ſigné HENRY, par le Roy. POTIER

Ledit Sieur de Barclay a faict tranſport du ſuſdit Priuilege à Guillaume Chaudiere, marchand Libraire Iuré en l'vniuerſité de Paris, pour le temps & terme contenu en iceluy Priuilege, pour imprimer où faire imprimer, vendre & diſtribuer le ſuſdit liure durant ledit temps.

GVILIELMI BARCLAII,

ILLVSTRISSIMI DVCIS LOTHARINGIÆ &c. CONSILIARII SVPPLICVMQ. LIBELLORVM MAGIſtri, atque in celeberrima Academia Pontimuſſana I. V. Profeſſoris ac Decani,

DE REGNO ET REGALI POTESTATE aduerſus Buchananum, Brutum, Boucherium, & reliquos Monarchomachos,

LIBER PRIMVS.

CVM ante annos complufculos nauicula Petri, multis diu procellis iactata, ſedatiore fluctu vehi cœpiſſet, propéque adeſſet opinione multorum vt ex alto in portum perueniret: procurante id gnauiter nauarcho non indiligente Gregorio XIII. & eius pios conatus iuuãtibus multùm Principibus Chriſtianis, ſpes ingens affulſit varia in Chriſtianis gentibus regna iam diu denſiſſimis hæreſium tenebris circumfuſa breui lucem Catholicæ & Apoſtolicæ religionis iterum aſpectura. Etenim profectò qui præſens tunc rerum ſtatus erat, neminem non iſtæc benè ſperare iubebat: Vtpote collectam ex variis nationibus & variis in locis iuuentutem, religionis, doctrinæ, virtutis, totius denique honeſtatis ſeminarium alere & inſtituere in primis liberaliter Pontifex Maximus iam cœperat: optimum ſanè, & propè dixerim vnicum, tantis incendiis extinguendis paratum organum: vtqúe Heroinam illam, vtroque ſceptro dignam, iniquo Anglorum carcere liberaret enixius moliebatur. Gallus in Catholicæ religionis præcepta & cæremonias ardentius incumbebat. Hiſpanus Belgium expurgare, & priſtinam animaduerſionis ſeueritatem in obſtinatos hæreticos retinere videbatur. Lotharingus, auitæ pietatis & gloriæ exemplo, Eccleſiam omni niſu

protegebat. Quæ res cùm animos Catholicorum magna expectatione erigerent, hæreticorum verò ita infringerent audaciam, ferocitatémque comprimerent, vt neque effutire paſſim, neque profiteri palàm errores ſuos, vt antè, in regnis illis ampliſſimis auderent, Satanas callidum mox cœpit conſilium, quo laborantem exercitum ſuum nouo ſtratagemate ſubleuaret. Itaque Reges & Principes omnes ſeculares, quos aperto Marte ſuperare nequierat, ex inſidiis aggreſſus eſt. Emiſſarios enim accendit, non ſolùm qui ſingulorum facta, virtutem, laudes, res geſtas fictis famosiſque libellis probroſè obſcurarent: ſed etiam qui vniuerſis de ſummâ imperij litem intenderent, & libertatem regnandi, quâ ſecũdum Deum fruuntur maximâ, velut temerè delatam, aut iniuſtè vſurpatam & iniquius retentam, in populi ſubiectionem & ſeruitutem, nõ liberali iudicio, ſed illiberali conuitio, nec iuſtis vindiciis, ſed calumnioſis indiciis aſſererent pertraheréntque. Non contentus ergo iis quæ parens ille malorum & mendaciorum Lutherus, cæterique maledici conuiciatores qui ab eius popinâ prodierunt, aduerſus Principes Chriſtianos infami ore & intolerabili petulantia euomuerant, emiſit ſtatim, & volitare ante oculos hominum fecit, Hotomani Francogalliam, Bruti Vindicias, Buchanani Dialogum de iure regni, libellos, ſi ab hominibus Catholicæ religionis exiiſſent, non mediocrem in vulgo authoritatem fortaſſis habituros. Nam & genus argumenti populare atque plauſibile continent, & argumenta ac rationes, quamuis impudenter confictas, tamen ita ingenioſè & ſubtiliter excogitatas, vt commenta haud facile ab imperitis deprehendi queant; eóque factum vt ambitioſis hominibus, vel nouarum rerum ſtudioſis, turbandæ reipublicæ argumentum aliquod & adiumentum ſuppeditare videantur. Ex his Buchanani opuſculum (paulò poſt quàm Edeimburgo prodiit typis excuſum) obtulit mihi vir Nobilis & Reuerendus Pater Edmundus Hayus, rogans humaniter, &, quæ eius apud me tunc erat authoritas, ſuo quodammodo iure imperans, vt ei ſcripto, per quod certiſſima Regibus & Principibus omnibus exitia parantur, venena ciuitatum, excidia regnorum, gentium & populorum peſtes atque interitus in toto orbe diſſeminantur & creſcunt, memet veritatis tuendæ causâ opponerem. Parui libenter, & quantum temporis ſuffurari neceſſariis meis ſtudiis & penſo publico mihi licuit, in eo authore redarguendo conſumpſi. Sed cùm opus illud feſtinatò properandum iam eſſem aggreſſus, ſtitit nonnihil curſum Illuſtriſſimus Princeps Dominus meus Sereniſſimus Dux Lotharingiæ, certè greſſus celeritatem conduplicato muneris mei onere retardauit. Nam cùm in Academiâ ſuâ Pontimuſſanâ recèns inſtituta me primum & vnicum tunc Iuris profeſſorem haberet, dum aliunde mihi collegas acciret, bis die vt profiterer, benignè & humaniter, vt ſolet omnia, inuitauit. Interea verò mihi relatum eſt ab eodem Reuer. Patre Hayo, popularem noſtrum Adamum Blacuo-

dæum, virum ornatiſſimum doctiſſimúmque, Buchanani libello bellum indixiſſe, in aciem copias eduxiſſe, prælium ſecundo Marte commiſiſſe, ac ita de hoſte triumphaſſe vt nullum amplius motum ciere poſſe vel ipſe vel eius fautores crederentur. Quod vt intellexeram, exilui equidem gaudio, atque iſtoc me faſce leuatum, & Poëtam illum noſtratem à ſuæ gentis homine potius quàm ab extero proſtratum eſſe gratulatus ſum. Etenim, vt ingenuè fatear, malui erudito cuilibet, quàm mihi, laborioſam illam prouinciam tradi, mihi verò quàm nemini. Sed & eodem ferè tempore perlatus eſt ad me liber Reuerendi Patris Niniani Vvinzeti Sanctæ Theologiæ Doctoris, & Abbatis Ratiſponæ, aduerſus eundem Buchananum conſcriptus. Atque etiam Reuerendi in Chriſto Patris D. Cuneri Epiſcopi Leouardienſis liber de officio Principis Chriſtiani, non ita pridè ad compeſcendas eiuſmodi ſeditioſorũ hominum furias quibus Monarchiam inſequũtur, piè doctéq; cõpoſitus.

Has igitur ob cauſas ſtudium in ea re meum, quod muneris neceſſitate remiſeram, velut amplius nõ neceſſarium depoſui: complicui chartam, & inter ſchedas condidi, nunquam fore ratus, vt, quam pii Patres & viri docti magnâ cum laude & bonorum omnium aſſenſu ſcriptis luculenter definierant, eius rei vlla inter Catholicos controuerſia moueretur. Verùm multò aliter eueniſſe, non ſine magno doloris ſenſu, iamdudum intellexi: & hominem Eccleſiaſticum, doctrinâ inter ſuos & religione vtcunque ſpectabilem, auráque ſubnixum populari, id ſibi argumenti denuò arripuiſſe, & in vnius Regis necem, cuius odio exæſtuabat, libros quatuor euulgaſſe, ad Principum omnium iniuriam & contumeliam redũdantes: nihilque vel parum in iis affinxiſſe, niſi quod ab eorum, de quibus meminimus, hæreticorum ſcriptis emendicarit. Horum argumenta, rationes, teſtimonia, coniecturas, in ſuum opus trãſtuliſſe atque vſum pro ſuis: quæ hæretici ſcripſerunt probaſſe, quæ Catholici damnarunt diuulgaſſe. Quod vt certò comperi, legíque authorem, concidi primùm mente, me miſerum ingeminans quò me vertam? mene Deus Opt. Max. in tam corruptum ſeculum reſeruauit, vt virum Catholicum & concionatorem excolere inuenta hæreticorum, imitari [illegible] & ciuitatibus exitiales, atque omnem de Monarchia & Regum imperio errorem recudere, ornare, & amplificare videam? res eò ſi recidat, fuiſſe quàm eſſe nimio mallem. Sed poſtquàm didici eius libri authorem ab iis ſtare, imò ex iis eſſe qui inconſiderato & planè infauſto fœdere aduerſus Regem coniurantes, in eas anguſtias compulſi ſunt, ex quibus egredi honeſtè nequierunt, niſi ad arbitrariam iſtam populorum in Principes poteſtatem confugiſſent: percuſſit illicò animum, At at hoc illud eſt, hinc illæ Regibus inſidiæ, hæc illa populum & populi concilium extollendi cauſa. Itaque deſij vlterius mirari hominem tantopere Regi ſuo infenſum Reges alios improbâ ſtyli libertate perſtringere: amor enim, odium, &

Boucherium intelligit, de inſt. Henr. iij. abdic. è Franc. regno.

proprium commodum occæcant pleroſque, & à veritatis cognitione
a. lib. 38. diſpellunt. Præclaré Manlius apud Liuium,[a] *Cæca inuidia eſt, nec quicquam aliud ſcit quàm detrectare virtutes, corrumpere honores & præmia earum.* Dolui tamen vehemẽter pro eo ac debui, tulique moleſtè vnius Regis odio cæteros omnes prægrauari, & quod indignius viſum eſt, regalem potẽtiam non prærogatiua dignitatis & imperij amplitudine, ſed multitudinis iudicio pro rebus geſtis & vitæ meritis inſtitutóque ſingulorum Regum eſſe dimenſam: quo nihil fingi iniuſtius, aut dici ineptius poſſit. Ac illud in primis me ſollicitũ habuit & anxit maximè, quòd præiudicata doctrinę & Religionis opinio, quas ſcriptor iſte ſibi tunc vendicabat, non mediocrẽ apud Catholicos authoritatem iis libris conciliarat, multorúmque legentium animos ita præoccupauerat vt eâ imbuti non rationum momenta, ſed ſcriptoris cõmenta, nec quid de Regibus ſentiendũ, ſed quid ipſe ſenſerit, attenderent. Atque ab his omnibus vna quidẽ ratio expectabatur, quã mihi id operis improbãti homines minimè mali non raro obiectabant. Virum nẽpe eruditum, concionatorẽ, Theologũ, & Doctorem Sorbonicum eſſe qui iſta ſcripſiſſet, adque ea zelo religionis catholicæ eſſe impulſum: ac proinde nil niſi verũ, & exploratũ, atque ad hominum ſocietatem conducibile manſuris committere chartis voluiſſe.

Talibus reſpõſis cùm aures meę frequenter caluiſſent, & non deſerẽdã Regũ, imò communẽ reipublicæ cauſam iudicaſſem (quandoquidẽ populis iſti æquè ac Regibus incõmodant) diu multúmque hæſi quibus tãdem modis eam ſuſciperẽ. Nã nec ſubciſiuis diſputationibus (cuiuſmodi multas cũ multis, acres quidẽ illas & copioſas, inſtitueram) proficere me poſſe ſatis ad eam rem exiſtimaui: quòd volumen illud Boncherii multorum iã manibus terebatur, quorũ in congreſſum & colloquiũ nec venire mihi facile fuit, nec ſi veniſſem, opinionem, cui tanquã ſcopulo adhæſerant, breui momento, & conciſa, vt fit, oratione euellere animis atq; eximere. Scriptũ autem ſcripto refellere ingẽtis eſſe laboris homini præſertim aliis neceſſariis ſtudiis occupato iudicabam. Etenim profectò id artificioſum in primis & laborioſum opus eſſe, & hominis nõ ſolùm ingenio, doctrinâ [illegible] ſed etiã otio abũdantis videbatur: quæ omnia quàm parũ mihi ſuppetebant haud ipſe ignorabã. Occurrebat & illud animo quod vulgari prouerbio, quo nihil verius, iactari ſolet, bonã cauſam bono patrono indigere: ſępéque cõtingere vt aduocati ſegnes & imperiti in optimis cauſis concidant, cùm docti & diligentes vel malas etiã obtineãt. Falſum quippe *dũ nitet eloquio* cũ voluptate auditur, & verum ſine cultu orationis aures ſæpè faſtidiũt.

Has igitur ob cauſas, cùm neque rei tantæ curam & cogitationem dimittere, neque eius palàm ſuſcipere patrociniũ auſus eſſem, illinc vrgẽte mentem conſcientiã, hinc terrente & auertẽte rei magnitudine volũtatem: aduenit forte fortuna Pontimuſſum vir Nobiliſſimus Africanus

Anglurius illuſtriſſimi Principis noſtri Caſtrorum tunc præfectus: qui vt erat ſuopte ingenio manſuetus & affabilis, ac literatorum hominum conſortionis appetens, vbi me de Regum imperio leuiter diſſerentem audiſſet, mirum quantùm eo ſermone delectatus eſt, ſe in fide Regum perpetuò manſiſſe dictitans: Viuo Rege Henrico iij. nulli ſe factioni opem conſilium præbuiſſe: defuncto eo, laceratam ciuilibus odiis patriã miſeratum, ad Lotharingum tranſiiſſe: nihil æquè cupere, ac benè defẽſam Regum cauſam aduerſus eos, quorum animos noua quædam libido inceſſit cogendi Reges in ordinem: eſſe cacoethes regnis pernicioſiſſimum & inſanabile ſi inoleſcat: quòd multitudinem breui ita inſolentem & efferatam reddet, vt nec Regibus nec legibus parere amplius velint: ſempérq; ambitioſis hominibus, in quos vulgus inclinat, ad res nouas moliendas, & ſceptra inuadenda, ſpe & ſpecie melioris regiminis & inſtaurandæ Reipublicæ, ianuam aperiet. Cui ego ſuſcepiſſe me aliquando eam materiam tractandam, ſed certis de cauſis ab inſtituto deſtitiſſe: quod vt audiit, rogat obnixè cogitationes meas literis mandem, aliiſq; communicem: Haud rectè & è republica facere me, qui rem cõmuni hominum ſocietati profuturam ſupprimerem. Non agi de luminibus, ſtillicidiis, aut parietum iure: ſed de ſummâ rerum, & arctiſſimis concordiæ vinculis, quibus populus cum Principe, & hic cum illo viciſſim colligatur: & quæ reuelli ſine vitæ communis diſſolutione & regnorum interitu nequeunt. Multò ſatius & præclarius mihi eſſe in id ſtudium incumbere, quod quanquam à paucis excolitur, plurimis tamen prodeſſe poſſit, quàm in iure ciuili priuato explicando, quod iam infinitis propè commentariis eſt illuſtratum, operam curamq; collocare. Deniq; operæ precium me facturum, & rem Principibus iuxtà ac populis (ſi ſapiunt) gratiſſimam.

His me ſermonibus fluctuantem prius animo firmauit, fecitq; vt pollicerer lucubrationes aliquot *de Regno & regalis imperij poteſtate*, propediem à me editum iri: cuius promiſſi nexu citiùs multò me liberaſſem, ſi vires voluntati reſpondere per valetudinem, perq; publicas occupationes potuiſſent.

Sed peregi tandem id operis quale quale eſt, atque in libros ſex digeſſi. Primi ea complectuntur, quæ aduerſus Buchananum de Monarchiæ præſtantiâ & vtilitate, de coniurationis & rebellionis incommodis, de legum ferendarum origine & cauſis, de Regum, tam in capiendis conſiliis quàm legibus dandis, arbitrio & poteſtate ſummâ, & aliis id genus nonnullis, partim ex veteri meo ſcripto retexto nonnihil & recognito, partim recẽti meditatione in vnum cõpegi: ſed ita tamẽ ne in primis illis duobus libris priſtina dialogi forma cauſaq; immutarentur: ne fortè quæ aduerſus viuos ſcripſeram in manes & vmbras demortuorũ exaraſſe videar. Tertius verò libertatem Regum ſolutiſſimam, & ſolius imperantis voluntate finitam eſſe docet: eoſq; non ſingulis modò, ſed cunctis

etiam ſuperiores, vt nec in ordinem cogi poſſint, nec ſe populo ſubmittere teneantur: Nihil in eos humanarũ legum ſanctiones, nihil iudicia ad vindictam valere: eam regiæ majeſtatis prærogatiuam eſſe vt vni tantùm Deo, quem ſolùm ſuperiorem agnoſcit, rerum à ſe geſtarum factorumq; omnium rationem reddat. Nullã denique cauſam iuſtam reperiri, cur populus in Principem ſuum legitimum inſurgere propriâ authoritate poſſit. Quartus autem aduerſarias Bruti potiſſimùm rationes refert refellitque. Quintus & ſextus anacriſin librorum Boucherij contra Reges continent. Dabitur fortè aliquando ſeptimus qui officium Principis deſcribet, cuius eſt immenſam illam libertatem quam ſuperioribus libris ſibi vendicat, atque adeò omnem regalis imperij amplitudinem, conſilio & ratione ita temperare, vt æquitatis, iuſtitiæ, & honeſtatis leges, quàm poteſt minimè perfringat: ac perpetuò ante oculos habere quantum debeat, non quantum poſſit, ſubditis imperare: fixum etiam animo & illud, à ſummo Rege & quæſitore iuſtiſſimo fortiſſimoque Deo Opt. M. qui malos malè perdit, exitium ei imminere diriſſimũ, ſi munus acceptum ſæuiter, proteruè, aut negligenter obeat: nihil opes regias, nihil clientelas, nihil ſceptrum ſibi prodeſſe, vbi ſe ſummo iudicio ſtiterit. abſolutâ quippe hac atque exemptâ legibus humanis poteſtate inter homines fruitur, non vt eâ abuti impunè ei liceat: quemadmodum nec liberum homini arbitrium datum eſt vt vitia ſequatur & perditis moribus ſe coinquinet. Eum igitur liber ille ad regni habenas ritè moderandas magnâ ex parte informabit (quis enim omne Regis officium ſingularibus præceptis poterit abſoluere?) atque ea continebit quorum neglectus & incuria vitioſi Principis & vitiati regni ſigna ſunt certiſſima. Ac ſuperiora quidem illa etſi, vt fateor, non pro tantarum rerum dignitate tractauerim, ita tamen expoſui, vt acutis hominibus & animi perturbationum vacuis facile appareat, noſtram de Regibus ſententiam cùm veterum iudicio, tum veritate ipſa, ſolidè & accuratè fundatam & fultam eſſe, eos verò qui contrà diſputant, magno licet artificio & conquiſitis elenchis rem inuoluant, decipi planè vel decipere.

De temporali ſubiectione intelligit.

Illud equidem affirmare auſim me neque odio in quemquã, neque ſtudio (quippe quorum cauſas procul habui) ſed veritati propugnandæ, & concordiæ inter Principem & populum confirmandæ deſiderio, in hanc diſputationem incubuiſſe. Nam & Eccleſiæ Catholicæ filium me eſſe profiteor, & corruptiſſimo ſeculo ſcribere: quo, ſi vlla veritatis occultandæ via veniáque daretur bonis, ſummam populi poteſtatem in Reges, quàm Regum in populos liberum atque ſolutum imperiũ prædicare, magis è republica fortaſſis atque Eccleſiâ quibuſdam in regnis videretur. Sed vetat hoc veritas: nec ſcio qui faciunt id alij, mihi profectò nec licuit nec libuit vnquam; vt pote cui mentem & manum ab eiuſmodi conatu auertit perpetuò ſagax actionum omnium exploratrix cõſcientia, quam ego nec fallere nec fraudare poſſum. Maximopere autẽ

curaſſe me ſcio ne qua fidei Catholicæ repugnans ſententia his libris contineatur: quòd ſi incogitanti mihi aliqua excidit, nec cogitatam à me nec ſcriptam eſſe volo.

Illud præterea lectorem monere libuit, delegiſſe me perſonam Annæ Danielis Boutellerij, viri nobilitate & doctrinâ illuſtris: cui diſputationis cauſâ partes aduerſas in hoc dialogo tribuam, quem viuo eo ſcripſi: non quod aliud ipſe de Regibus ſenſerit quàm nos, ſed quòd ſæpe inter nos de omnibus regiminis publici formis, & optimo reip. ſtatu ac omnino de his ipſis rebus quas nunc tractamus leniter & quietè ſimus collocuti: quibus in diſputationibus ipſe ſemper tum animi gratiâ, tum veri inueſtigandi ſtudio, eorum partes obibat, quos redargui à nobis refellique ſolitos eſſe cõpererat. Erat certè in illo viro præter non vulgarem eruditionem tantus animi candor, tantaque comitas condita grauitate vt bonos omnes, vel primo quoque congreſſu, in ſui amorem pertraheret: qui propterea, & quoniam nemo nobis amicior, nemo charior fuit, dignus viſus eſt cuius memoriam duraturis, ſi fieri poteſt, in omne æuum monumentis ab obliuione vindicemus. Feci igitur ſermonem inter nos habitum, in caſtro cui Condæo nomen eſt: quo tẽpore vir ille, ob raras atque eximias animi dotes, Illuſtriſſimum Principem Franciſcun Lotharingum, Comitem Vaudemontanum, tunc puerum, ſibi commiſſum gubernabat: noſque ad ædem D. Nicolao ſacram, voti ſoluendi ergò, tendebamus. Illac enim cùm iter nobis eſſet, nihil antiquius habui, quàm vt ſummæ ſpei puerum, ſumma integritate virum, breui deflexu breuique conſpectu viſerem & viderem. Aderat vnà mecum adoleſcens nobilis, qui etiam magno eiuſdem Principis videndi ſtudio tenebatur. Itaque caſtrum ingreſſi à famulo ſtatim obuio accepimus, Boutellerium & eius Achatem Nicolaum Lombardum cõferre inter ſe quædam: quæ ego arcana ſuſpicatus, iuſſi narratorem ſubſiſtere pauxillùm, nec eos tam citò noſtri aduentus nuncio interpellare. Sed illi è feneſtra in aream conuentes, nihil nuncium expectant, ad ſalutationes ſtatim properant & complexus. Ibi tum Boutellerius (poſtquam illi nos quædam de noſtrâ, nos illos de ſuâ ſumus valetudine percontati) Subeamus tectum, inquit, & igneis iſtis anhelantium equorum flatibus capita ſubducamus. Quod vbi feciſſemus, conſediſſemuſque, in eũ ſermonem incidimus, qui eſt à nobis iam literis commendatus. Haud inficior tamen complura me ſcripſiſſe, quæ nos tunc inter nos non ſumus locuti; ſed licere id mihi pro more dialogorum iure optimo exiſtimani, habeóque quos imiter in eo authores grauiſſimos, ſed de his ſatis. Me autem ſic affatus eſt Boutellerius.

OPtato aduenisti, & haud ſcio an aliâs vnquam opportuniùs: nam ea res modo inter nos vertebatur, quæ ingens præſentiæ tuæ deſiderium nobis peperit. B A R C. At ego verebar ne non aliâs importunius, quòd inſtitutum tibi cum Lombardo colloquium meo acceſſu do-

repentè abruperim. Sed res iſtæc quæ? B O V T. De Scotia nobis ſermo erat, vt facile coniicias quàm tua nobis ope fuerit opus. B A R C. Qua in re tandem? B O V T. Vt antiquum rerum Scoticarum ſtatum, & eius gentis mores, & quo ibi iure regnetur, regiæque authoritatis quæ vis ſit atque in populum poteſtas, quæque eius majeſtatis faſtigium gloriæ ſecuritas exornet, breuiter nobis exponas: quorum profectò nihil te nõ facilè præſtare poſſe, multa vt credam efficiunt. in eã ſiquidem regione ortus cùm ſis & educatus, atque in aulam (vt ex te aliàs audiui) à Patruele iam tunc adoleſcẽs deductus paulò antè quàm Regina Darlæo nuberet, te huius ætatis mores inſtitutáque latere nõ poſſunt. Priſtinum quoque illius Reipublicæ ſtatũ (qui vel naſcente Regno fuerit, vel interiectis etiam ſæculis ad noſtram vſque memoriam peruenit) publicis monimẽtis conſignatum non te arbitror ignorare. Neque enim in iis es, vt opinor, qui tempore & loco remotiſſima quæque perſcrutantur, & illa quæ propiùs abſunt & penè præter oculos, longéque inueſtigatu digniora, velut ad ſe parum attinentia prorſùs negligũt. Fac ergo nos voti compotes, & ad harum rerum narrationem nonnihil temporis, dum æſtus eſt, concedito, attẽtos multùm habiturus auditores. BARC. Rem certè à me poſtulas factu quidem, ſi per ocium liceret, non iniucundã: quid enim malim quàm de ea quæ germana mihi patria eſt, & gentis eius domi militiæque rebus præclarè geſtis, ſi minus pro dignitate, at ſaltem vt poſſum, apud homines præſertim audiendi cupidos aliquid prædicare? Sed ſcis iter nobis nunc alio conſtitutum, voto tenemur, ne nos detine: iſta tibi omnia in reditum libentius & liberius explicabo. B O V T. Excuſationem tuam accipio, ſed ex parte, non enim id ago vt quod voto nũcupaſti omnino non ſoluas: ſed ne tam citò ſoluas: cupio tibi huius diecula moram iniicere. Iuriſconſultis veſtris viſum eſt, nõ eſſe [a] *magnum damnum in mora modici temporis.* An putas tibi adeo ſeneros eſſe creditores, vt ſi hodie fidem non liberes, cras debitum etiam ad ſacoma appenſum abſque fœnore non recipiant? B A R C. Facetè tu quidem iſtuc, nec fruſtra tamen, quòd cernis opinor multos nunc malo more fœnus agitare, & quæſtum ex eo palàm erectis ſuperciliis vberrimum facere, & perinde ac ſi nihil Deo, nihil cœlitibus, vſurario lucro eſſet gratius; imò ac ſi ipſi Superi fœnerarentur. Sed cum bonis mihi negotiũ eſt, qui tantùm abeſt præter debitum aliquid expoſcant, vt ſi quid vltro eis datum ſit duplicatò reſtituant. B O V T. Quid igitur cauſæ eſt cur ortus tui patriam (quæ congruenter naturæ vitam degenti non poteſt non dulcis eſſe atque amabilis) exigui tẽporis ſermone nõ dignaris cohoneſtare? B A R. Quia videris mihi hanc honeſtam ſimul & iucundã moræ iniciendæ occaſionem compoſitò affectare, vt colloquio in multum diem protracto cogamur hîc tecum pernoctare (ſcio te amicorum præſentiã nimiopere delectari) & quia ſoles etiam frequenter alios interrogare de rebus tibi quàm illis notioribus, vt idemne quod tu, an aliud de iis

[a] *l. ſi debitori 21. D. de iud.*

de iis ſentiant explores: hæc ſuadent vt præſens de Scotia colloquium detrectem: quæ ſi abſunt, mos tibi geretur, & dies nos citius, quàm ſermo deficiet. BOVT. Abſunt profectò longiſſimè: nam licet facere me aliquando quæ dicis non inficiar, tamen mihi crede veram nunc non fictam quærendi cauſam adfero. BARC. Quam? BOVT. Nimirum quotidianam illam communémque; rerum ſcilicet ipſarum in quas inquirimus ignorationem. Nam cùm aliæ apud alias gentes publici atque priuati regiminis formæ obſeruari ſoleant, Regibus imperio in quaſdam conceſſo, nonnullis Magnatum principatu, aliis populari imperio rempublicam adminiſtrantibus, ſcire cupio quodnam iſtorum apud Scotos imperium obtineat? BARC. Quodnam? rogas? an tu regni omnium quæ in Europa ſunt ſi non antiquiſſimi, at certè ex antiquiſſimis vnius, cuiuſmodi forma imperii ſit adhuc ignoras? cùm nouem iam & nongentis ſupra mille annis perpetuâ regum ſerie gubernatum ad noſtra hæc tempora incolume peruenerit, quorum exteræ nationes arma nonnunquam, opem ſæpe perſenſerunt: quorumque affinitates, & fœdera, complures luculenti ſcriptores ita literis expreſſerût, vt mirum ſit hominem in hiſtoriâ haud mediocriter verſatum, qualem te eſſe ſcio, hoc quod interrogas ignorare. Illud autem quid eſt, quòd cum de poteſtate regia apud Scotos, & eius majeſtatis imperii ſecuritate, initiò ſis percontatus, nunc demum, velut eorum quæ dixeras immemor, an ſit apud eos regium nomen in quæſtionem reuocas? BOVT. Equidem nihil ex te de ſummi magiſtratus nomine apud Scotos ſiſcitor, Regémne, Ducem, an Imperatorem eum vocitent: neque enim ſum neſcius Imperium illud præ ſe ferre Monarchiam, & Reges ibi iam inde ab initio appellatos: Sed hoc tantùm quæro, num Regibus apud eos reipublicæ adminiſtrandæ ſumma permiſſa ſit? BARC. Atqui dum iſtud quæris, nonne hoc ipſum quærere videris an Regem habeant? BOVT. Nequaquam. BARC. Quid ita quæſo? BOVT. Quia ſcis vt opinor Reges dici apud quaſdam nationes, qui præter inanes titulos nomenque, nihil ferè regium poſſideant: quippe tam anguſtis plebiſcitorum, ſeu mauis legum popularium repagulis coercentur, vt ſimul & imperium aſſumpſiſſe, & liberam de rebus publicis atque priuatis ſtatuendi facultatem depoſuiſſe videantur. Scire igitur velim, vtrum Reges veſtri cum iſtis cenſendi ſint qui tou à multitudinis voce pendent, an verò cum iis qui liberè & regali prorſus more regni ſibi commiſſi habenas moderantur. BARC. Cùm iis profectò qui liberrimè: ita vt ſi omnia regna Chriſtiana perluſtres animo, vix vſpiam regnatum eſſe liberiùs, aut Reges in populum grauiores, populumue regibus obtemperantiorem, quàm in Scotia deprehendas. Neque enim potuiſſet regnum illud tam diu ſtare, & tam potétibus aduerſariis reſtare, niſi mutuis illis imperandi parendique officiis fuiſſet ſuſtentatum. At tu cedo quid iſtuc tibi quærendi cauſæ ſit, & quæ te ratio nunc primum

in hanc de libertate regnandi, apud noſtrates dubitationem impulerit? Nam cùm aliàs frequenter honorificam de Regibus noſtris gentéque tota mentionem faceres, non ſolebas de eiuſmodi Regum libertate vel iure regni aliquid ſcrupuloſiùs inquirere. B O V T. Dicam, & quo planiùs quid ſentiam intelligas, dicam vberiùs. Quoties ante hac de rebus Scoticis vel ipſe mecum cogitabam, vel cum aliis ſermonem inſtituebã, in ea ſemper eram ſententia, vt crederem Reges ibi antiquâ & communi cæterorum Regum libertate frui ſolitos: idque cùm neutiquam apud te populareſque tuos diſſimulaſſem, nec erroris ab vllo fuiſſem admonitus, putaui equidem tot hominum ſilentio qui de iis rebus aliquid ſibi ſapere videbantur, firmatam iam ſatis & probatam opinioné meam. Sed didici iam ante paucos dies in magno me errore verſatum, ac ne vmbram quidem veritatis in ea re attigiſſe: idque ab homine rerũ Scoticarum haud vulgariter perito commonefactus. Is enim Regibus veſtris nihil libertatis in reipublicæ adminiſtratione conceſſum eſſe docet: & hoc illis tantùm reliqui eſſe, quòd imperii geſtent inſigne, cuius glorIolæ inanis ſplendore cæteris regni primoribus antecellunt. Nec illis permitti quicquam liberè & ex animi ſententia ſtatuere, vt Regibus alioqui mos eſt, aut veteribus ſancitum legibus mutare, imminuere, reſcindere, abrogare: ſed legum præſcripto & ſtrictis iudiciorum formulis, haud ſecus ac ſi pedanei iudices eſſent, alligari: vt, non quod illi populo, ſed quod ipſis populus imperare malit, præciſe decernant. Denique Regem apud veſtrates ex publicis priuatíſque delictis reum fieri, & vt quemlibet è media multitudine & infimæ ſortis hominibus in ius vocari, imò pertrahi ac pulſari poſſe contendit. Quæ ſi ita ſunt, eo mihi veſtrorum Regum conditio miſerior videtur, quo præſtantius eſſet, ſi optio illis à natura daretur, vitam in obſcuro, ſed tranquillam, degere, quàm eiuſmodi principatus faſtigium appetere, in quo cùm omnium ante oculos obuerſentur, nullibi in tuto conſiſtant: quippe quos nec regiæ dignitatis ſplendor, nec imperij maieſtas, nec ſummo magiſtratui debita reuerentia, à maleuolorum hominum iniuriis, ficta nonnunquã crimina obtendentium, poſſit aſſerere. B A R C. Rem mihi hactenus inauditam narras, & quæ magnam me in admirationem trahit, quòd diu iam patrii moris & legum noſtratium obſeruationem propius intuens, nihil vnquam tale in iis animaduerterim: ac proinde auſim liquidò iurare, id totum quod ex illo authore recitaſti commẽtitium eſſe, & tam à vero alienum quàm quod maximè. Quapropter edas quæſo nomen eius, quem laudaſti, authoris: ſuſpectus enim mihi eſt quiſquis ſit, & ſi quid rectè de illo auguror, aut exulcerato in Reges Scotorum animo, aut populum ad ſeditionem concitandi ſtudio, aut ambitioſâ affectati regni cupiditate impulſus, hanc tam pernicioſam, & diuini ſimul atque humani iuris corrupticem mutationem in illam rempublicam conatur inuehere: aut certè is eſt qui nihil vnquam de ſtatu rerum

Buchanani de [illegible] & [illegible] Regibus [illegible] mendacium.

Scoticarum

Scotica rum μηδ' ὑπαρμηδ' ὄνα intellexit. BOVT. Quo animo ſcripſerit equidem neſcio, ſed veſtratem eſſe ſat ſcio, atque ob diuturnã in publicis ac priuatis negotiis experientiam, non videri res geſtas popularium ſuorum penitus ignorare. Ac ne quis præterea ab inimiciore Regibus Scotiæ,& eorum fælicitatem peroſo homine, opus illud conſcriptum exiſtimet, contendit enixè omnibus, vbicunque terrarum ſunt, Regibus ius idem competere: omneſque in eundem ordinem eſſe cogendos, atque iiſdem cancellis concludendos quibus ſuos in Scotia Reges teneri aſſerit: & hoc pacto cæterorum omnium, qui ſolutiùs nunc imperant, coanguſtari debere libertatem. Itaque licet inſcriptio libri, in quo iſta pertractat, ſit, DE IVRE REGNI APVD SCOTOS. tamen de iure regni vniuersè illic diſputat, & rationum momenta extendit latiùs, vt omnes omnino Reges comprehendant: & quod de vno illo Rege nominatum profert, id in reliquos omnes Monarchas conuenire docet, ſiue Reges illi, ſiue alio ad imperium apto nomine vocentur. Horum ego lectione ita ſum affectus vt planè adhuc animi pendeam. Nam ſi vera ſunt quæ ſcribit, ingens mihi error huc vſque obiectus eſt, non ſolùm de modo regnandi apud Scotos, qui in facto conſiſtit, ſed de communi Regum omnium iure, quod latius ac liberius eſſe, quam ille tradit egomet mihi ſemper perſuaſi. BARC. An non rectè dixi tuum mihi monitorem ſuſpectum eſſe, hominem opinor vel ab inferis ſuſcitatum, vel ad contradicendum natum, & res ſubinde nouas in populis excitandi ſtudioſum, qui, vt gentium & nationũ omnium ritè conſtituta imperia labefactet, perpetuos ſeditionis, & in Regum capita coniurationis fomites, turbulentis eiuſmodi orationibus ſubminiſtrat. Sed quiſnam ille ſit quin tandem dicis? BOVT. Buchananus, vir multis vel ſolâ poëſi notus. Is enim in hoc quem vides libello *de iure regni apud Scotos* inſcripto, omnem Regi Scotiæ in ſubditos poteſtatem aufert, niſi quà illi legis aliquo capite aliquid tributum eſt: idque eo iure quod à primis eius regni cunabulis ad hæc vſque tempora inualuit, ſi narrationi fides, ſatis videtur confirmare. Sed & cæteros Reges omnes, vt iam dixi, in eundem ordinem cogendos variâ ac multiplici ratione contendit. BARC. Aliquid interea ſuſpicabar mali, dum nomen tam diu celares. Næ tu mihi authorem narras peſſimo libello nequiorem, & quod in Græcorum prouerbio eſt, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. hominem videlicet in quo, ſi multiiugem eruditionem ſpectes, præclara multa inuenias: ſin fidem vel mores οὐδὲν ὑγιές. quem equidem non demiror tales ſcripto excitaſſe Tragœdias, vt ſua vitæ verba faciat conuenire: cùm vix diſpar moribus oratio reperiatur. [a] verè ſiquidem vir ſanctus. [b] εἰκόνες ὄντως τῶν ψυχῶν εἰσὶν οἱ λόγοι. Neque enim fieri poteſt vt qui proditorum ambitioni, quemadmo[dum] ille, plurimum ſemper ſit obſequutus, aliter atque ille de iure reg[ni] non violanda imperij maieſtate, ſcribere aut loqui; vel qui[…]

a Caßiod. in procem[…]
b Baſ[…] ad […]

bitant loquitur, meliore in Reges quàm ille animo eſſe poſſit. Quod quamuis graue ſit & permoleſtum, hominem nempe tot Principum beneficiis deuinctum in Principum ſemper capita coniurare: & quibus vitam pro ſcelere meritò expoſcendam debet, vitam vt eripiat nihil non obnixè machinari: ferendum tamen eò leuius eſt, quò minus lædere & citiùs præcaueri inſidiæ patefactæ poſſunt, quàm illæ quæ tum primum cernuntur cùm nec opinantes opprimunt. Sed de huius hominis improbitate non eſt præſentis inſtituti plura commemorare, ne fortè in eius mores & vitam altius inquirentes, in perſonam multa, in rem pauca dixiſſe videamur. BOVT. Rectè: erit enim hoc pacto grauior nobis ſermo, & ad veri inueſtigationem accomodatior, ſi conuitiis, exprobrationibus, & cæteris id genus abſtineatur, quæ liuoris ſuſpicionem inducunt. Non enim is ſum qui in alicuius verba ita ſim iuratus, vt velut ex Pythagoreis aliquem ſola dicentis præiudicata opinio atque authoritas me quocunque velit pertrahat: aut qui vllius authoris improbitatem, & in omne ſceleris ac flagitii genus immerſum animum ita auerſer, vt quæ ad vitam benè beatéque degendam, honeſtè, ſapienter, præclarè dixerit, ea ſcribentis vitio metiar, protinus aſpernet: niſi ex iis ſit, quorum libris, & lectione, ſagax & ſancta mihi mater Eccleſia interdixerit: cum ſciam ex vaſis aureis miſtum aliquando aconitum, ex fictilibus verò potum effundi ſaluberrimum: & per canales putidos videam quotidie aquam puram putam diffluere: & verò *tantum gratia doctarum artium valet, vt ſcriptoribus ne ſæui mores quidem ad memoriam officiant.* [a] Id tamen citra reprehéſionem dixeris quid illi cauſæ fuiſſe ſuſpiceris, cur hoc opus nauarit. BARC. Duæ illum præcipuè ad id efficiendum pellexerunt: vna cuius paulò antè memini, vt coniuratis quibuſdam in Scotia gratificaretur (quorum ſceleri operiendo, in quod ipſe ſemper ſumma volútatis inclinatione propenderat, hoc veluti palliolũ contexuit) & eos, quos perfidiſſimi illi perduelles facinoris atrocitate infenſiores ſibi reddiderant, aliqua æquitatis facti cõfictâ ratione paulatim demulceret, fuit enim hic ſcriptor, vt intelligas, omniũ quæ impiè, immaniter, & ſeditioſè, perpetrata ſunt annis plus min᷒ viginti in Scotia,

Sator ſartorque ſcelerum & meſſor maximus.

a Aurel. victor. de Cæſarib. in Seuero.

Altera verò cauſa, vt Caluinum ſuæ ſectæ Principem ſequeretur, qui in eam curam obnixè incumbebat, vt non ſolum Eccleſiaſticam Hierarchiam qua nihil ſpecioſius aut precioſius ordinatum conſpicitur; ſed regna etiam omnia ſecularia diſſolueret, euerteretque: ac propterea non erubuit falsò aſſerere, [b] Ariſtocratiam Regno præcellere. BOVT. Tu igitur ius regni apud Scotos aliud ab eo quod modò retuli ex Buchanano eſſe putas? BARC. Equidem aliud, longéque diuerſum ac diſſimile eſſe ſcio.

b Lib. 4. Inſtit. ca. 20. §. 8.

Sed quia, vt video, non ſolius Regis Scotiæ, quem hic Monarchomaſtix ſingulari odio proſequitur, verùm etiam reliquorum omnium

qui cum purpura & ſceptro ſedent, cauſa mihi ſuſcipienda eſt, cùm & hic omnes eodem iure cenſeat. Neceſſe habeo de iure regni generaliter ac vniuersè prius diſſerere, vt cùm ius illud procul ab eius opinione remotum, & alios quàm ipſe teſtetur Scoticæ gentis mores, probauerim, longè aliud quàm ipſe de Scotorum imperio colligam. BOVT. Et verò hoc ſi feceris, magnam non à Regibus tantummodo, ſed à bonis etiam omnibus gratiam inibis. Ad me autem quod attinet, non facile patiar hanc mihi opportunitatem eripi, quin ex te aliquid audiero, quo nutātem in hac re animum confirmem meum. Viſne igitur Buchanani & mētem, & rationes, in propriis dialogi ſui verbis conſpicemur? BARC. Equidem libens. Sed vereor ne nimiæ nos lectionis tædium ſubeat ſi eâ in multam noctē producta, totum illum de iure regni dialogum percurramus. Quapropter cùm ſint in eo fortè nonnulla quæ nobis etiam probantur, operæpretium facies, ſi quæ ex omnibus velut ſumma rerum capita adnotaſti, in quibus ad ius regni minuendum momenti plurimū ineſſe ſuſpicatur, ea breuiter in medium proferas; vt velut cum ipſo authore verba ad compendium conferentes, quid ille ſentiat, quídque cōtra diſputari poſſit videamus. BOVT. Rectè mones, haud enim alia ad id quod quærimus via apparet expeditior. Teneo propemodum recenti memoria quicquid iis de rebus author ille conſcripſit: & ſi quid mihi præterea in mentem venerit, quod poſſit accommodatè ad inſtitutum adhiberi, velut auxiliariam cohortem in ſubſidium adducam. BARC. Iſtam quoque legem non recuſo. Ordire igitur quam primùm, ego hæc fallaciarum inuolucra euoluam, ſi potero, diligentius.

BOVT. Primùm, ne in perſpicuè notis hæreamus, illud eſſe in cōfeſſo arbitror, diſputationem hanc de iure regni parum vel nihil ad bonum Principem attinere: quippe in cuius perniciem nihil vi, nihil inſidiis, tentaturum populum, etſi facilè & ſine periculo id poſſet, benignè credendum eſt. BARC. Itane verò? quàm vellem equidem id verum eſſe. Sed falleris dum tantam multitudini conſtantiam attribuis, in qua nec ratio, nec diſcrimē aut delectus vllus eſt, vbi vanæ ſemel opinionis error animos peruaſerit, quæque paucorum concilio ad quiduis audendum huc illuc facilè impellitur: cuius etiam natura in id fertur, vt *aut ſeruiat humiliter, aut ſuperbè dominetur: libertatē, quæ media eſt, nec ſpernere modicè, nec habere ſciunt: & non fermè deſunt irarum indulgentes miniſtri, qui auidos atque intemperātes plebeiorum animos ad ſanguinem & cædes irritent.*[a] Itaque verendum eſt, ne ſi quando nimia mutandi imperij libido, aut ſpes fallax libertatis eam inceſſerit, omnes vno ordine Principes habeat. *Nullum enim profundum mare, nullum vaſtum fretum & procelloſum tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus habet vtique ſi nouâ & breui duraturâ libertate luxuriat: pœnitétque eam modò concilij, modò pœnitentiæ ipſius.*[b] Tamen quia bonis Regibus, fateor, minus à multitudine timendum eſt, & quæcunque ad aſſerendos è populari poteſtate in libertatem malos Principes argumenta

a Liuius lib. 24.

b Q. Curt. lib. 10.

ſuppetunt,eadem omnia ad bonos potiſſimâ ratione transferentur vt, cùm de illis abundè fuerit diſputatum,nulla de his amplius quæſtio ſupereſſe poſſit:nihil intereſt ad Regum cauſam, vtrum de iis tantum qui imperium ſibi commiſſum perperam adminiſtrant, an de omnibus vniuersè diſſeramus. B O V T. Non ergo ſeparabimus quos cauſa coniungit.Sed víſne Buchanani methodo, an aliâ potius ſingula proſequamur? B A R C. Vtràuis, nihil moror. Sed quam tu methodum mihi narras? B O V T. Tria apud eum argumentorum genera ſuis ſedibus diſtincta obſeruaui. In primo,rationes conſtituuntur quæ ex partium corporis humani collatione cum officio medici ad hãc cauſam traduci poſſunt:has enim,quia ſenſibus penè obuiæ ſunt,& à ſingulis innato quodã iudicio deprehenduntur,tanquam velites in fronte collocat:in altero diuinæ Legis præcepta quibuſdam iuris Romani capitibus permixta ſunt, quæ,quoniam in illis ſpes tota victoriæ conſiſtit, vt prioribus ſubſidio ſint,tanquam cataphracti equites in medio agmine ſubſequuntur. In tertio denique, ad explendam aciem, Scotorum mores, leges,facta, res geſtas cateruatim colligit:atque ita inſtructis ordinibus hoſtem vndiq; aggreditur,& manus cum eo acerrimè conſerit. B A R C. Non valdè mihi diſplicet hic rerum ordo:etſi non ſim neſcius quàm ſint fallaces & ad vtramque ſententiam vel conſtituendam,vel eleuãdam parùm aptæ, quæ ex corporis humani,aut rerum aliarum ſimilitudine petũtur rationes:idque ego in hoc negocio iam ſatis cõpertum habeo.Nam, ne quid amplius diſſimulem,cùm in eum peſtilẽtiſſimum libellum ante aliquot dies incidiſſem,complurimos ex ineptis eiuſmodi comparationibus, & falsâ teſtimoniorum aſſertione natos errores deprehendi: atque etiam ordinem,quem ſibi affingit,haud rarò eum interturbare,vt neceſſarium nobis non ſit operoſo & inani labore veſtigiis eius inſiſtere. B O V T. Tu igitur authorem iſtum perlegiſti? B A R C. Equidem percurri ſcriptum eius *de iure regni*,nec oſcitanter,quantum tunc per meum munus penſumque licebat. Atque alium etiam in eodẽ genere ſcriptorem qui Buchananum ſequutus ſacroſanctam & propè adorandam regiam maieſtatem dignitatis ſuæ prærogatiuâ ſpoliatam populari ludibrio exponit,& quaſi ſubiicit proculcandã: vtque hoc ſibi naturale in Reges odiũ, atque à maioribus tranſmiſſum eſſe planius oſtendat,ſe *Brutum*, librum *vindicias contra tyrannos* appellat:quaſi ad Brutum illum libertatis vindicem (.iure opinor adoptionis,quia ſobolem eum nullam maſculam ex ſe reliquiſſe verius eſt) nouitius iſte vindiciarum author genus,& nomẽ oppidò quàm arroganter referre vellet. B O V T. Quin tu igitur potius initiò hæc mihi prædixiſti,ne aut de ipſo authore,aut eius libri periocha, tam longum tecum ſermonem inſtituerẽ? B A R C. Vt dum quæ ignorare me putabas libentiùs narrares,interea ego quas memoriæ commiſi illius dialogi ſententias, fideliter ab ea repoſcerem. Ideò, ne te diutius nunc morer, proponam ante oculos quantis ille nebulis rem totam in-

uoluat, & quibus præſtigiis, atque captionibus, mentis intuentium aciem perſtringens, cumulum quendam errorum congeſſerit:

BOVT. Quid eſt quod malim, quàm te talia diſſerentem audire? ne dubites quin attentos, &, ſi continente oratione delectaris, etiam ſine interpellatione auſcultatores ſis habiturus. BARC. Imò verò & interpellare quoties volueris, &, ſi quid diſplicet, reprehendere, & contrà diſputare, atque omnes omnino ſcriptoris huius rationes mihi reponere arbitratu tuo poteris: eáque faxis non permitto tantum, ſed precor. BOVT. Quoniam ita vis faciam.

Atque vnde ille orditur, vt nos quoque initium ſumamus: Principiò hoc mihi nec inuitus, arbitror, concedes, totius humanæ ſocietatis, ſi altius paulò eius originem repetamus, non aliam inueniri cauſam, quàm virtutem illam vimque diuinam à Deo Optimo Maximo, hominum animis infuſam, quam ſiue mentem, ſiue rationem, ſiue, quod plerique homines, naturam vocites, non valde repugnabo: modò fateare hoc, quicquid ſit, tanquam diuinæ facis ſcintillam ita in nobis prælucere, vt, quandiu deprauatæ affectionis caligine non opprimitur, hominem ad id quod optimum eſt, quódque in vita maximè conducit, accendat. BARC. Iſtam cœtus hominum effectricem libens equidem agnoſco: nec ideò tamen erraſſe eos arbitror, qui eius conciliationis cauſam in vtilitate collocarunt: cùm peræquè, & quod mouet, & cuius gratia quid mouetur (alia licet ratione) motus cauſæ nuncupentur. Itaque nunquam adducar vt credam aliud homini naturam præcipere, aliud vtilitatem perſuadere: ſed cuncta illam huius causâ operari, & ſicubi inter ſe pugnare videantur, id non naturæ & vtilitatis diſſidio, quod nullum eſt, ſed efferatæ hominum libidini, quæ aduerſus naturam concitata, ſpreto rationis imperio, vtilitatis tantum ſpeciem amplectitur, eſſe tribuendum. BOVT. Non tu omnium in ea ſententiâ vnus es: eius enim grauiſſimi extiterunt aſſertores, quibus ipſe libenter aſſentior. Itaque Socrates illum meritò execrari videtur, qui prius vtilitatem ab honeſtate ſeiunxit, quòd naturæ hoc modo fundamenta euertiſſet: ex quo facilè coniicies, quantum eorum ingenium perhorruiſſet, qui honeſta vtilibus cedere dixerunt [a]. Quæ cum ita ſint, vim totam conciliationis hominum breuitatis causâ naturæ acceptam referamus. BARC. Per me quidem, ſi libet, licebit. BOVT. Cùm itaque hanc generis humani ſocietatem, charitate, & communicatione vtilitatis hominum inter ipſos, firmiſſimè contineri, nulláque re magis quàm iuris æquabilitate ad ſui tuitionem indigere ipſa eadem natura cerneret, leges mirum quàm ingenioſè adinuenit, eáſque, velut firmiſſima totius humanæ coniunctionis præſidia, in ſummâ arce collocauit; quarum præſcripto continetur quod imperandi ius, quis parendi modus, quæ victus atque vitæ communitas inter homines eſſe debeat, quod denique vel compeſcendo, vel ex-

a *Liu. lib. 13.*

piando ſceleri,ſupplicium,aut claro facinori præmium conſtituatur. BARC. Non omnino hîc abs te diſſentio,ſed velim vberiùs paulò atq; planiùs iſtud ediſſeras. An tu omnia omnium nationũ iudicia ac leges, quas quiſque populus ſibi conſtituit,à natura ortas eſſe putas? BOVT. Superior vt credam facit diſputatio:quãdoquidem ad vtilitatem honeſtatémque,quas modò conceſſimus naturæ præceptis contineri,quęcũque legibus cauta ſunt diriguntur. BARC. At iidem etiam conceſſimus homines interdum quadam vtilitatis ſpecie falli,&,velut in ſole caligãtes,vmbrá pro corpore apprehendere a BOVT. Conceſſimus. BARC. Quid igitur ſi qui eiuſmodi cupiditatum tenebris inuoluti leges ſibi pro arbitrio ſancierint,earúmue tu originẽ ad naturam etiã referes? BOVT. Hîc facis vt hæream,méque ipſum propè reuocem. Poſitũ ſiquidẽ eſt in honeſtatis & vtilitatis delectu non rarò pernicioſè errari: quod nunquã ſi naturam ducem ſequeremur,contingeret b. Itaque eas demum leges à natura fluxiſſe dixero,quæ neutiquam à ſola hominum voluntate pẽdent,ſed ita ad naturæ normam diriguntur,vt de ipſarum æquitate quærenti diligentiùs ratio aliqua probabilis reddi poſſit. Nam & Ciceronem audio dicentem ſtultiſſimum eſſe,omnia quæ in populorum inſtitutis & legibus ſcita ſunt iuſta exiſtimare c. BARC. Optimam tu quidem in diiudicandis legibus adhibes cautionem. Neque enim primi illi Triſmegiſtus, Rhadamantus, Minos, Solon, Lycurgus, cæterique quorum in legibus ferendis prudentiam etiamnum ſuſpicimus, & admiramur, aliam quam imitarentur ſanctionum ſuarum ideam, niſi naturam ipſam,ſibi propoſuerunt,ex cuius fonte vberrimas quoties opus fuit, æquitatis rationes hauſerunt: eóſque quanto ſtudio ſequuti ſint viri ſummi, ex quorum reſponſis ius noſtrum ciuile magna ex parte deſcriptum eſt, quid attinet hoc loco commemorare:cùm illud peræque in omnes elogium conueniat, quod de vno C. Aquilio à Cicerone olim pronunciatum fuit,quòd nempe iuris ciuilis rationem nunquam ab æquitate ſeiunxerit: ex quorum etiam ſchola vox illa optimi Imperatoris prodiit, *placere in omnibus rebus præcipuam eſſe iuſtitiæ æquitatiſque, quàm ſtricti iuris rationem* d. Sed ad inſtitutum reuertamur. Putáſne in pleriſque imperiis atque ciuitatibus nonnullas leges inueniri, quæ non tam ex naturæ officinâ quàm prauarum cupiditatum ſentinâ depromptæ ſint? BOVT. Etſi parciùs in aliorum inſtituta ſoleo inquirere, quòd videam rem eſſe Principibus iuxtà populóque interdum inuidioſam, qui vix patiuntur de legum ſuarum æquitate diſceptari, niſi fortè, ad Locrenſium morem & inſtitutum, laqueo collum circundante quiſpiam in medium prodierit, quo ſibi iugulum ilicò frangatur, ni legem populo ſuaſerit abrogandam, e tamẽ quoties mihi in mentem venit earũ legũ,quæ frequentibus populorũ comitiis rogatæ,& aliis nec ita diu pòſt abrogatę legũtur,quæque olim,& noſtra etiam ætate in Imperiis alioqui benè conſtitutis deletæ,

a Plato in Minoe.

b Plutar. de iis qui tarde à numine corrip.

c Cic. lib. 1. de Leg.

d l. placuit. C. de Iud.

e Demoſth. in orat. contra Timocrat.

tæ, ſuppletæ, & emendatæ ſunt, non aliam eius viciſſitudinis cauſam deprehendo, quam quòd priores non æquè cum natura conuenerant atque illæ quæ in earum locum ſucceſſerunt, aut certè quia mutatio temporis morum mutationem inuexit, vt leges quoque mutare neceſſe eſſet: ſiquidem δεύτεραι, vt aiunt, φροντίδες σοφώτεραι, eámque ſententiam mirificè confirmat vox illa Prætorum in libris veſtris frequens, qui cùm iuris ciuilis cuſtodes ſint atque interpretes, edicunt ſe naturalem æquitatem ſeruaturos, neglectâ interdum iuris ciuilis ſcrupuloſitate. *d* *d l. 1. D. de pact. l. 1. D. de pec. conſt. l. poſthumus. D. de inoff. teſt.*
Sed cur tu hoc de ratione legum ſingularum ita curioſè perquiris: an id ad noſtram de regno & poteſtate imperij diſputationem iudicas attinere? B A R C. Imò non parum quidem. Nam hic noſter μισοβασιλεὺς qui, quantum in ſe eſt, omnium principum eludit ſimul atque elidit imperia, vniuerſum ius regni ad leges populorum re ipſa examinat, quamuis ſeriò polliceatur ſe ex naturæ præceptis, & lege diuinâ ab initio rerum nobis inſitâ, controuerſiam hanc totam definiturum. Idq; tu fortaſſis etiam feciſſes, niſi tam celerem nactus fuiſſes monitorem: cùm nihil tamen minus aliquando quàm populi iudicium in legibus imperij, & Regum libertate tuenda, ſequendum ſit. B O V T. Vereor vt iſtam omnibus ſententiam perſuadeas. B A R C. Equidem perſuaſurum me non dubito iis, qui perſpicuis rerum argumentis ſeſe conuinci patiuntur: ac te quidem niſi ſequentia in meam trahant ſententiam, totâ me cauſâ cecidiſſe, ſine vlla prouocatione, fatebor. Interea abs te contendo, vt leges quarum modo meminimus, ab iis quæ vi naturæ & gentium penè omnium inſtitutis obtinēt, acutè ſubtiliterque diſtinguas. B O V T. Quorſum? B A R C. Ne cùm de iuris aliquo capite, quod Regum libertatē attingit, diſceptauerimus, tu mihi plebiſcitum aliquod obiicias, aut facti neutiquā imitandi exemplum, per quod de totâ cauſâ facias præiudicium. Ita namque homo ſceleroſus, & perfidus, rerum malè geſtarum exemplis, & ſcelerumq; atrociſſimorum ſimilitudine, non tam cautè quàm impudenter ſuam ſententiam aſtruxit. B O V T. Bona verba: iam antè pollicitus es te nihil in perſonam dicturum, nec ſi maledictis hominē figere contendas, tam læſeris bene linguacem quam laceſſeris: ſcis enim, vt eſt apud Comicum,

Bacchæ bacchanti ſi velis aduorſarier,
Ex inſana inſaniorem facies.

Paceſſat igitur iſtud in abſentem probrum: & videamus quæ ſit propoſitæ diſtinctionis efficientia, & qui poterit ad præſens inſtitutum adaptari. B A R C. Id facilius vt intelligas, eorum quæ diximus breui repetitione opus eſt: ita enim quid cuique conſequens ſit, quidq; repugnans, apertius conſpicabimur. B O V T. Tu igitur, quantum è re iudicas, ad ſummam collige. B A R C. Faciam ſedulò. Dictum eſt in primis, naturam vi rationis hominem homini conciliaſſe, & totius, quod inter eos eſt, commercij & communionis modum legibus, quas ipſa dedit, tempe-

raſſe. BOVT. Id quidem à me dictum memini. BARC. Deinde nihil eſſe naturæ conſentaneum, quod cum honeſtate & vtilitate pugnet, nec quicquam his congruens quod illi æquè non conueniat. BOVT. Et hoc quoque vt faterer optima ratione ſum adductus. BARC. Non omnes etiam quid vtile, quidq; honeſtum ſit, rectè diſpicere: nec vllâ in re frequentiùs quàm in iſtorum delectu perniciosè errari.

Fallit enim vitium ſpecie virtutis & vmbrâ,
Cùm ſit triſte habitu, vultúque & veſte ſeuerum. [a]

a Iuuenal. Sat. 4.

BOVT. Id ſuo plerique malo experti, quoniam inficiari non poſſunt, ingenuè atque apertè confitentur. BARC. Ex hoc demum efficienter id conſequi, in quod poſtremò conſenſimus, nemo non videt: nempe apud nonnullas nationes leges quaſdam repetiri, quæ tantùm abeſt vt à naturâ ortũ trahãt, vt ei quàm maximè aduerſentur. BOVT. Sunt, fateor, qui cùm leges rationis ſtaterâ ponderãt, de quarundam iniquitate queruntur. Sed vereor ne aliquid hac diſtinctione ſit prætermiſſum. BARC. Quid ita? BOVT. Videris enim mihi leges omnes in duas partes diſtribuere, in quarum alterà eas collocas quæ ex puris putis naturæ fontibus hauriuntur: in alteram verò reiicis quæcunque deprauato hominum iudicio, aut corruptis populi moribus introductæ ſunt. περὶ ἀδιαφόρων autem καὶ μέσων nullum adhuc verbum: cùm ſint ex eo genere complures, quæ ad temporum, locorum, perſonarum varietatem in dies cõmutantur: quæque ferri iuſtè, & abrogari ſine damno poſſunt. BARC. Rectè mones. Sed quia nemo iſtas contra naturam eſſe dixerit, ideo non ineptè, meo quidem iudicio, omnes in primo ordine conſtituentur: nõ quòd eas natura ferri obſeruaríque præcipiat, ſed quia quo minus rogentur abrogentúrue neutiquam disertè vetat. *b* Itaque legibus eiuſmodi non ſecus parendum eſt, atque pactis ſtandum conuentis, quæ neque dolo malo, neque aduerſus leges, aut bonos mores inita ſunt. *Quod neque contra fidem catholicam neque contra bonos mores iniungitur, indifferenter eſt habendum, & pro eorum inter quos viuitur ſocietate ſeruandum*, *c* inquit Auguſtinus. BOVT. Teneo, & aſſentior. Itaque licet tritâ in ſcholis diſputatione, ius naturale à iure gẽtium atque ciuili diſtinctum ſæpius audierim, eámque ipſam nunc partitionem à te expectarem, tamen rectiùs, vt apparet, & ad preſens inſtitutum accommodatiùs, aliis ea finibus cõcluſiſti. BARC. Eſt ita vt dicis. Aliter ſiquidem ab iis qui in vmbra, vt aiunt, & otio ſubtiliùs omnia diſſerunt, & ferè ad viuum reſecant: aliter à nobis, qui ad vſum vitæ rem vulgi ſenſibus ſubiiciendam pinguius aliquanto tractamus, inſtituenda eſt diſputatio *d*. Et verò vt illi rectè ius tripartitò diuidunt, ſi eius cauſam efficientem ſpectes, quæ vel naturæ vis eſt, vel gentium omnium, vel ciuitatis conſenſio: ita bipertitam noſtram diſtinctionem, quoties de legum æquitate quæritur, nemo iure rep rehender. BOVT. Gaudeo te iſta copioſiùs eſſe perſequutum: ex iis enim colligere & quaſi videre mihi videor, quò tota huc vſque pertineat de

b Vide Ariſt. cap. 7. lib. 5. Ethic.

c Ad Ianua. epiſt. 118. c. 2. & refertur. can. illa. 11. diſt.

d Cic. 1. offi.

legibus diſceptatio, & ſi velis dicam. BARC. Equidem te rogo. BOVT Nempe vt ex illis ius totum regni deſcribatur & pendeat, habeantq; Principes quo ſe aduerſus populi inconſtantiam legitimè tueantur: qui & Reges in ordinem redigere, & ſolio ſi viſum eſt pellere, ſuis ſibi comitiis fas eſſe putat. Superior enim ſententia, quæ rationi maximè conſentanea videtur, perſpicuè nobis oſtendit non legiſlatoris voluntatem, ſed legum ipſarum æquitatem eſſe ſpectandam, quoties quid fieri debeat exquiritur: ac proinde nihil referre ad ius regni minuendum, nullíſne legibus popularibus multitudo ſibi cauerit de Rege quoties ipſa voluerit, vel mutando, vel moderando: an verò iis quæ cum natura non conueniunt. Quod ſi ita eſt, facilis quidem nobis ad reliquam diſputationem patefactus eſt aditus. BARC. Ita eſt profectò: ac me quidē magno iam onere leuaſti, qui iſtæc interrogatus longiore fuiſſem oratione proſequuturus, quæ ſe ſatis intelligere animaduerto.

Sit igitur hoc initiò poſitum, quicquid corruptis populi moribus, & (vt cum Celſo ingenij celſi homine dicam) non ratione introductum, ſed errore primùm, deinde conſuetudine obtentum eſt, id Regibus, quo minus iure ſuo vtantur, fraudi eſſe non debere. Quæ cùm ita ſint, mittamus ſi placet iſtam, quam leuiter perſtrinximus, ſocietatis humanæ conciliandæ cauſam, de quâ non magnopere ab illo diſſentio, & ad pugnam acriorem pergamus. Nam idem, vt ſcis, vbi hanc communionis vitæ cauſam effectricem abſoluit, mox *a* gentem vniuerſam ſeu ciuitatem humano corpori, inque eà lites, ſeditiones, & motus cæteros, ciuiles, variis morborum generibus: poſtremò magiſtratum, qui æquabili legum temperamento haſce turbas compeſcit, medico ægrotum corpus curanti ſimillimum eſſe pronunciat. BOVT. Nec hîc quoque quod reprehendas video, tam concinnè inter ſe omnia apteq; cohærent. BARC. Expecta parumper, cætera vbi audieris facilius iudicabis. Ex harum rerum tam conueniente, vt tibi videtur, ſimilitudine, homo argutulus per multos mæandros eò diſputationem traducit, vt tandem velut quadam argumentatione probabili concludat, arbitrium nullum ferendarum legum, aut etiam interpretandarum, penes Regem *b* eſſe, & id genus alia auribus animíſque hominum æquè abſurda: cuiuſmodi illud eſt, Regem legi, legem populo eſſe ſubiectam *c*. BOVT. Mirum profectò hæc ſuperioribus quo modo ſint conſequentia, quæ tamen ſcio illum velut arctiore ratiocinationis vinculo, & quadam concludendi neceſſitate inter ſe annectere. BARC. Id inductionis flexibus eſt conſequutus, vt ex adoleſcentis, quem ipſe colloquentem fingit, imprudenti reſponſione impudenter iſta colligat: ſed vnde digreſſi ſumus reuertamur.

a Pag. 12. & 13.

b pag. 18 31. 32. 35.

c Pag. 32. 86.

Medicum inter & Regem quin multæ ſint differentiæ, neminem tam hebeti reor eſſe ingenio qui plane neſciat: cùm ſit et ill[illegible] adeo res inter ſe nullas eſſe ſimiles, vt in nullo differant: quod cùm ita ſit, de-

buit profectò non iſtam modò nobis conuenientiam exhibere, ſed etiam quid inter eos diſſimilitudinis reperiatur oſtendere: idque nos, quibus eius errores refutandi negocium datum eſt, quà commodum videbitur faciemus. Dabimus igitur, ſi ita vult, eas in reipublicæ procuratione, & ciuilibus muniis obeundis, Regis partes eſſe, quæ in ſingulorum hominum vel tuendà vel reſtituenda valetudine medico tribuuntur: vt vterque ſcilicet ad σπάρταν quam nactus eſt ornandam, omnẽ curam & diligentiam adhibeat. Id enim cùm in omni vitæ genere exigitur, tum præcipuè ab iis quorum operà vel lædi homines maximè vel iuuari ſolent. Etenim profectò vt ei quiſque medico ſuam corporis valetudinem tutiſſimè concredit, qui & artis medicæ præcepta ſcitè callet, & vſu rerum atque experientiâ iudicium de illis ſuum confirmauit, quique,

Eſt in præcipiti morbo celer atque fidelis:

Ita ſingulorum ciuium incolumitatem, atque adeò totius reipublicæ ſalutem, haud fruſtrà ab eo expectamus, qui pacis belliſque artibus inſtructus, id ſolum in magiſtratu ſibi licere putet, quod populo crediderit expedire. Neque tamen illud vetat, quo minus hominem non ita variè periclitatũ ad depellẽdos morbos, cùm non ſit alius, adhibeamus: neque hoc poſtulat, vt imperij iugum multitudo protinus excutiat, cùm foris arma, domi conſilium, aut perperam capi, aut non ex voto ſuccedere perſpexerint. BOVT. Id ita eſſe quamuis vulgo omnes fatentur, tamen ſunt qui poſteriorem partem in controuerſiam vocent. BARC. Scio, in iis enim & hic noſter eſt. Sed vt non licere ſubditis vllam vel peſſimo principi vim afferre, pòſt commodiore loco demonſtrabitur: ita ne quidem expedire, etſi maximè liceret, hîc paucis faciam vt intelligas. Cogita tecum quàm ſit homo præter cætera animal audax, acutum, multiplex, ac in primis imperandi quàm parendi cupidius: quàm facilè præterea honoris, gloriæ, diuitiarum cupiditate accendatur, nihil non tentatum relinquẽs, quo vel fortunas augere, vel ad poſteritatis memoriam aliquâ laudis commendatione reſeruari ſe poſſe arbitretur: quà animi elatione, vt eſt in fabulis,

Expertus vacuum Dædalus aëra
Pennis non homini datis,
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum eſt:
Cœlum ipſum petimus ſtultitia.

Iam verò cùm nihil hominem ad quiduis audendum tam impellat, quàm in alios homines dominandi libido, quæ *multos mortales falſos fieri ſubegit: aliud clauſum in pectore, aliud in lingua promptum habere: amicitias inimicitiaſq́, non ex re, ſed ex commodo æſtimare: magiſque vultum quàm ingenium bonum ha-*

bere. *a* Illud æquę credendum eſt, quantum quiſque gratia, opibus, ingenio pollet, tantum per fas & nefas vt imperio potiantur omnes contendere: potiſſimùm vbi plures ſunt, qui paribus animi dotibus, cæteríſque rebus imperio dignis, abundant. Notum enim tibi eſt, quod ex Euripide Cæſar vſurpauit, *Si violandum eſt ius, regnandi cauſa eſſe violandum.* Finge itaque populum vel priuata Principis vitia exoſum, vel publici regiminis formæ pertæſum, inſignia ſibi imperij vindicare, & veluti publicâ auctione ei addicere qui plurimorum iudicio remp. optimè gubernare poſſit: quid hic futurum exiſtimas? quas inquam hoc tam claro, vt videtur, facinore turbas non protinus concitabit: ſingulis ſibi potius, quàm aliis, vt is honos obtingat, quo iure quáque iniuriâ contendentibus, & (vbi vnum aliquem rerum potitum viderint) his ſe præteritos, illis ſpretos querentibus, denique omnibus iſtius ius ſuam iniuriam tacitè arbitrantibus, vt quod ſine ſummâ multorum inuidia vni alicui non potuerit deſignari, id nec retineri quidem facilè ab eo qui accepit ſine eorundem odio atque diſſidio queat? Ita miſer populus dum Scyllam vnius tyrannidis euitare ſtudet, in multarum tyrannidum Charybdin præceps dilabetur: & qui priores ærarij hirudines cruore ad ſatietatem replebat à recentioribus, quos maior premit ὄρεξις, exanguis penè totus atque exanimis reddetur. a Saluſt.

Et ne tibi fabulas comminiſci videar, in mentem reuoca quas clades, quæ ciuitatum excidia, quos illuſtrium regnorum interitus, & noſtrâ, & patrum memoriâ, eiuſmodi præpoſterę atque præcipites mutationes pepererunt. Sed libentius antiqua, quàm quæ recens in ore animiſque hominum adhuc hærent, exempla commemorem. Ex omnibus Græciæ populis num quem tu mihi vel bellicæ virtutis gloriâ, vel ciuilis diſciplinæ ſeueritate, Spartiatis clariorem nominabis? B O V T. Equidem, quòd ſcio, nullum. B A R C. At iidem cùm Regis ſui Agis imperium, quod in tyrannidem vergere videbatur, non ferrent, eúmque coniuratione facta palàm agreſſi necarent, quos, putas, ex eius tam infœlici interitu fructus collegerunt? B O V T. Nempe inſignem illam calamitatem quæ non modo Laconicam rempublicam labefactauit, ſed reliquã b Cic. offic.
etiam Græciam eius contagione infectam euertit: *b* quandoquidem ab eo ſtatim tempore vires Lacedæmoniorum minui cœperunt, & qui futuræ tranquillitatis ſpe velut malum ſibi præciderant, in varios fluctus, atque tempeſtates delati, omnes vitæ miſerias, omnes ærumnas ſunt perpeſſi. Quamquam Lacedæmoniis fortaſſe iuſtiorem quàm cæteris gentibus in ſuos Reges animaduertendi cauſam aliquis tribuat: quòd Ephoros iam diu haberent, quorum propter autoritatem ius imperij, quod penes Reges eſſe debuit, flacceſcebat, vt nec ibi Rex nec regnum videretur. B A R C. Hoc quantùm me adiuues argumento, ſatis ipſe ni fallor perſpicis. Sed poſſum tibi alia id genus multa præter oculos conſtituere, quibus eò libentius hîc ſuperſedeo quò notiora tibi omnia ex hiſtoriis

eſſe arbitror. Cùm enim vix vlla reperiatur de legitima imperij ſucceſſione vel inter cognatos exorta contentio, quæ regni opes non grauiter afflixerit, nemini poteſt eſſe obſcurum quanto cum diſcrimine ciuiũ atque reipublicæ certetur ab iis qui ſummæ rerum potiendi ſpe inflammati diuina ſimul & humana omnia ambitioſis ſeditionibus permiſcent: vt meritò populus Romanus queſtus ſit, *propè euerſum orbem, etiam cum de principatu inter bonos certaretur.* BOVT. Eſt hoc quod dicis aliquid: ſed non magni apud quoſdam momenti, quòd ſe enumerare poſſe dicant ſeditiones non paucas & regnis & ciuitatibus non inutiles. BARC. Cur eius reſponſionis taces authorem, quem ceritum eſſe veſana hæc prodit in extremo eius libri ſcripta defenſio *a*? Niſi ignoſcendum ei putes, quòd alijs cauſæ firmamentis defectus ad hoc tandem præſidium, velut in coniuratorum omnium portum, confugerit Antonium imitatus, qui, cùm hominem ſeditioſum furioſúmque defenderet, non dubitauit ornare ſeditiones, & è republicâ eſſe profiteri. *b* Vtriuſque ratio eadẽ par etiam cauſa fuit: quibus is demum aſſentiet, qui vel ægrotis omnibus lauacra & potiones frigidas prodeſſe iudicauerit, propterea quòd talibus Muſa Auguſtum ex ancipite morbo ſanitati reſtituit: aut poſſe quemlibet meraciſſimi vini potatione in ipſo paroxyſmo quartanã à ſe depellere, quòd ea curatio nonnullis, in quorum ipſe numero ſum, fœliciter ſucceſſit. nihil enim tam ineptum & puerile, quàm rarioribus & penè monſtroſis euentis cauſas rerum metiri, & conſequentia: vt ei meritò imprecetur Poëta.

Quiſquis ab euentu facta notanda putet.

Sed propius accedamus: quæ ſunt iſtæ ſeditiones quas tãtopere regnis & ciuitatibus vtiles fuiſſe prædicat? ex multis vnam in eo genere cõmodiſſimam proferat. BOVT. Quid ſi illam qua Regibus eiectis Romani ſe in libertatem aſſeruerunt? BARC. Magnam mehercule, & quæ, ſiue initiũ & cauſam coniurationis ſpectes, ſiue audaciã & in perpetrando facinore celeritatem, ſiue fœlicitatem denique ſucceſſus, reliquas omnes longè ſuperat. Et tamen qui eius creſcentis etiamnum imperij pacẽ domi, foris arma, cum ſequentium temporum iniquitate contulerit, beatiorem in ea Regum ſuperbâ dominatione ciuitatem fuiſſe, quàm in populari, qui ſubſequutus eſt, blando principatu comperiet. Niſi fortè beatius non ſit vnius, quàm plurium, domini quàm ſociorum ſubire tyrannidem. Quis enim tam omnis iudicij expers, aut conſilij inops eſt, qui plebis cum patribus ſeditiones, Decemuirorum impotentiam, Tribunorum inſolentẽ temeritatem, Cenſorum, Conſulũ, Dictatorũ impunitã in populo graſſandi audaciam ſecum reputans, non leuia, & propè nulla Regum cõmiſſa fuiſſe exiſtimet? Omitto eas, quæ non rarò de ſumma imperij ortæ ſunt, cõtentiones: vt à Graccho, Sylla, Mario, Cinna, Cæſare, aliiſque occupatã tyrannidem prætercam: quos regni affectati ambitio in id certaminis cõcitauit, quod, cum ferro & ſanguine ciuiũ dirimeretur, ampliſſimum ſecũ imperium ad interitum ferè traxit. Vides, vt opinor, quem ex ea rerum

a Buchan. in fine dialogi.

b Cic. 2. de Orat.

Vide Plutar. in vita Pōp.

commutatione fructum populus Romanus ſit conſecutus.

Sed & cæteras etiam quiſquis animo reſpublicas perluſtrauerit, vix vllã eiuſmodi ſeditionem ſine intertrimento coortam inueniet: quin potius vel optimam quamque fellis quàm mellis fuiſſe fœcundiorem. Eſt enim neſcio quo fato comperatum, vt quemadmodum teſte Poeta,

> Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται
> Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους, a

a Odyſſ B.

Ita etiam in reipublicæ procuratione bonis ſæpe mali, rarò meliores ſuccedant. Quo conſilio, cùm Syracuſani omnes exitum Dionyſio quàm citiſſimum propter nimiam morum eius acerbitatem expeterent, anus quædam Deos quotidie pro eius ſalute & incolumitate oraſſe, atque à Tyranno indebitam ſibi beneuolentiam admirante interrogata, quid ita & quo ſuo merito id faceret, reſpondiſſe fertur: *quia puella cum grauem tyrannum haberemus carere eo cupiebam: quo interfecto, aliquanto tetrior arcem occupauit: eius quoque finiri dominationem magni æſtimabã: tertium te ſuperioribus importuniorem habere cœpimus rectorem. Itaque timens ne, ſi tu fueris abſumptus, deterior in locum tuum ſuccedat, caput meum pro tua ſalute deuoueo.* b BOVT. Grauis profectò, nec muliebriter dicta ſentẽtia, & digna quę ad omnem poſteritatis memoriam inter illuſtriſſima quæque apophthegmata referuetur. Ac me quidem (dicam quod ſentio) nunquam ſtudium illud nouandi omnia, quod in multorum animis inſidet, magnopere oblectauit: quod pauciſſimas viderim adhuc nationes ea fœlicitate negotium confeciſſe, quę non plurima ſecum incommoda aduexerit: pleraſque verò, quas vel paucorum gratia, vel licentiæ libertatiſque deſiderium adegit, vt cõnſuetum à ſe imperium amolirentur, ita miſerè afflictas, vt iis malis nulla non acerbiſſima anteponerẽt, atque omnibus id vſuueniſſe, quod vir pius annotauit. c *Aliquando* (inquit) *pro malo regentium populus mouetur ad rebellionem & ſeditionem, ex quibus ſequuntur maiora mala quàm fuerit regentium rapina.* Atque vtinã hac ætate non tot eius rei ob oculos exẽpla verſarẽtur. Nam Belgę omnibus olim florẽtes copiis, aliquã certè, quæ nunc nulla eſt, rẽpublicã haberẽt: & ſuũ Scoti imperiũ (quod adulterini primùm inſidiis petitũ, mox nobilitata Mortonij crudelitate grauiter vulneratum iam diu emarcuit) incolume atque pacatũ ſumma cum laude tenuiſſent. Sed de ſeditionis incõmodis hęc ſatis: quę quanta ſint multi nõ ſuo ſine magno malo omnibus ſęculis experiuntur. BARC. Vtinam illi ſolertiùs tecum perpenderẽt, qui vmbrâ quadã & ſpecie vtilitatis decepti, in ciendis tumultibus nõ mediocrẽ voluptatẽ capiunt: ſed ad reliqua pergamus.

b Val. Max. lib. 6. cap. 2.

c Nicol. lyrã. ad c. 8. 1. Reg.

Hæc ad id tẽpus referẽda ſunt, quo author ea ſcripſit annũ nempe 1581.

Proximus huic, ni fallor, locus eſt, de Regis cum medico ſimilitudine: quorum ille ciuilis, hic corporis humani valetudinẽ curat. BOVT. Ita eſt. BARC. In his cùm multiplex reperiatur diſſimilitudo, conuenientię etiã non paucę: quam tu inter cæ[t]eris omnibus numeris aptiſſimã ſimilitudinem iudicas? BOVT. Mihi haud facile eſt ex tam variis vnam eligere: videtur tamen non minima, quæ in eorum pręceptis, vel tuendæ, vel recupe-

randæ valetudinis, cernitur. ad quorum præſcriptũ niſi viuatur, corpora vel non omnino, vel difficiliter curari conſeruarique poſſunt. BARC. Quin maximam hanc audacter dicis, aut vnam potius omniũ collectionem? ſiquidem ſummatim hac reſponſione complexus es quicquid muneri Principis, cum medici officio commune eſt. Videſis igitur quàm iniurioſè Noſtras ille Reges tractauerit, quos ita violenter de præſcripto tũ artis ſuæ poſſeſſione deiecit, ſua medicis libera atque integra relinquẽs. BOVT. Quo pacto? BARC. Scis illum longo orationis curſu aliud nihil conari, quàm vt legum ferẽdarum poteſtatem Principibus adimat, & (quod relatu indignius, grauius etiam toleratu) ne quam in ambiguis legum ſententiis interpretandis authoritatem habeant: quod cum ita ſit, non ſatis intelligo, quorſum illa Regem inter & medicum ſimilitudo ab eo propoſita ſit, quos in eo, in quo ſunt ſimiles, diſſimillimos facit. BOVT. Iſtud velim vberius, ſi placet, ediſſeras. BARC. Faciam. Medicus ſi ad ægrotum acceſſatur, vtrum ipſe ægrotanti pharmacorum quietis, ambulationis, victus, ac cæterorum quæ ad ſanitatem conferunt rationẽ præſcribere debeat, an verò contrà hic medico, quæ & quibus modis omnia componat, morboſus ſimul & moroſus præcipere? BOVT. Quin hoc totum ad medici officium ſpectet nemo ambigit: ægroti quippe lethifera plerumque appetunt, ſalubrium faſtidio tenentur. BARC. Quid ſi largitione, gratia, aut odio corruptus, contra artis ſuæ præcepta fecerit, &, cùm certa ſciat remedia, noxia medicamina ſuppoſuerit? BOVT. Dignus profectò cui iugulum frangatur, aut, vt Callidemides ille Lucianicus, qui quod alij parauit venenum, ipſe exhauriat. BARC. Non id quæro, quodnam hoc ſcelere commereatur ſupplicium: ſed num propter artis ſuæ vſum hac parte contemptum medicus eſſe deſinat? BOVT. Nequaquam. BARC. Igitur quo minus & poſſit, & debeat quę ſunt medicorum promittere nihil impedit malitia iſta, atque artis abuſus, per quem alteri tetenderat inſidias? BOVT. Nihil certè. neque enim quod ita perditè ac nequiter cõmiſit, id ei aut peritiã rei medicæ ademit, aut nomen ſcientiã comparatum extinxit, peccatum namque malũ virũ facit, non malum artificem: quapropter ſi cum eo ipſo in gratiã redierit, cuius vitæ inſidiabatur, non minus cenſebitur idoneus, qui operã omnẽ curámque in ipſius ſalutem conferat, modò abſit de inimico reconciliato diffidentia, idque neminem arbitror negaturum. BARC. Hîc igitur cùm mentis aciem acrius intendis, annon vides quanta Regibus ab iſto ciuilis gubernationis concinnatore palàm fiat iniuria? Medico vt in humani corporis curatione leges ægrotis præſcribat, quæ modum normamque viuendi contineãt, facilè permittit: Regi verò cuius eſt corpus illud ciuile multis obnoxiũ morbis ad optimũ redigere tẽperamentũ, ac ne diſſoluatur proſpicere, omnẽ iubendarũ legũ denegat poteſtatẽ. Itaque vel inanis prorſus & ſuperuacanea ſit tota hæc Regis & medici collatio, in qua ille ad nauſeam multus eſt, vel ſuæ vtrique artis præſcripta ex ægro relinquantur

quantur

quantur oportet. Nec eſt quod puerilibus illis rationibus, quas hic cōgerit, moueamur: grauius nimirum eſſe periculum ſi iſta Regibus in populum libertas concedatur, quàm ſi medico in ægrotantem. Ageſis Buchanane, quo pacto grauius? quia ægroto, ſi præſenſerit in caput ſuū ſtrui inſidias, licet vel alium accerſere medicum, vel, ſi nemo ſit alius qui morbi cauſam intelligat, ſeſe quibus poteſt modis conſolari. Quæſo Boutelleri hanc Buchanani rationem [a] perpende mecum attentius, & ei quod deeſt ad concludendi neceſſitatem ſi potes adiicito. BOVT. Haud factu difficile eſt: nam & ipſa orationis ſeries, & ſententiæ pondus, & argumentandi formula, ſatis indicant partem alteram quæ ſuppreſſa eſt eiuſmodi eſſe. *At populo neque Regē mutare, neque aliunde ſolatiū & auxiliū petere niſi ab ipſomet Rege licet.* Ita prior pars rationem continet cur medico prout voluerit curādi libertas concedatur: nēpe quòd quilibet ſuſpectum ſibi medicum, aut aliàs non idoneum, remouere à ſe poſſit: poſterior verò, cur talem Regibus libertatem permittere non expediat, & puto hanc illum tacuiſſe feſtinatò properantem quòd facilè cuiuis vel mediocriter erudito innoteſceret. BARC. Falleris, ſi id putas; neque enim breuitatis ſtudio, cùm cætera pertractet copioſius, hoc quicquid eſt præteriit: ſed conſultò planè, ne *ſuo ſe ludo lamberaret.* Nam quod tota ſua diſputatione nititur aſtruere, id, vnâ hac admiſſa ſententia, funditus euertitur. Si enim fas ſubditis non ſit Regem ab imperio mouere, aut aliter quàm ad illius præſcriptum viuere, fruſtrà de eo in ordinem redigendo conſultant, & ei velint nolint legum ferendarum poteſtatem concedant neceſſe eſt. Sin verò eundem depellere, & eius edicta reſpuere liceat, nō erit vtique illa medicum inter & Regem diſſimilitudo, quam ipſe proponit: atque ita valebit hîc æquitas, quæ in paribus cauſis paria iura deſiderat [c]. His cùm ſe premi diſtringique anguſtiis animaduerteret, callidè, vt elaberetur, amplius illîc nihil de Rege dixit. BOVT. Aſtutè factum. nam iſta mehercle ratio multo magis ei obeſt, quàm adeſt. Sed alia nunc animum ſubit, quæ huic noſtro forſan, & aliis etiam penitus perſuadet leges e Regum manibus eripiendas eſſe. quòd nempe ſi vel mala Rex ſanciat, vel bonis perniciosè vtatur, maiora longe incommoda inde ſequantur quàm ſi quid medicus in ſingulorum corporum curanda valetudine commiſerit: huius quippe facinus paucorum vitæ diſpendio, illius verò totius reipublicæ interitu noxiatur. BARC. Videtur hoc certe aliquid, & quod primo ſui aſpectu ſatis iuſtam ademptæ Regi libertatis cauſam contineat: ſed eſt tamen in eo captio, quam vt refellam patere te pauca interrogari quæ iſtum nobis errorem aperient. BOVT. Libenter. BARC. Scis igitur quæ regiæ arti, quæque medicinæ materia ſubſtrata ſit? BOVT. Huic nempe corpus humanum, illi hominum communitas, quod corpus ciuile iam ſæpius eſt appellatum. BARC. Rectè. Scis etiam, opinor, earum artium quandam & inter ſe & ad ſua ſubiecta comparatio-

Videtur hoc argumentū ex Ariſt. ſumptum, li. 3. ca. vlt. Politic. reuera tamen nō eſt Ariſtotelis: ille enim docet tantum fallacem eſſe ſimilitudinē quæ ſumitur ab artibus ad probandū melius eſſe, Regibus quā legibus gubernari.

a Pag. 19.

b loquor hic de humanis remediis.

c l. illud. 32. D. ad leg. Aquil.

D

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

nem eſſe. BOVT. Scio:vt enim menſurarum omnium longè alia inter ſe ab ea quæ eſt ſingularum ad res dimenſas proportio cernitur (ſiquidem inter ſe collatæ vix vllæ inueniuntur æquales, cùm tamen ſingulæ rebus quas metiuntur pares ſint) ſic etiam non ſolùm in artibus atque miniſteriis hominum, verùm etiam in iis rebus quarũ ortus ſunt à natura, quidam veluti gradus exiſtunt dignitatis, artificii, & perfectionis: licet vnaquæque in ſuo genere & ſit & videatur eſſe perfecta. Sed iſta quid ad inſtitutum diſtinctio? BARC. Mox, vbi ad ſequentia reſponderis, intelligemus. Poteſtne quis ſutoriam artem, aut ephippiariã, æquè ac fabrilem, vel citharedicam ignorare? BOVT. Nemini arbitror hac de re eſſe dubium. BARC. Et medicinam etiam, perinde atque Iuriſprudentiam & Theologiam? BOVT. Quidni? quorũ enim perceptio non naturâ, ſed ſtudio quodam & labore ſub hominum intelligentiam cadit, ea, niſi operam curamque adhibeamus, ignorentur neceſſe eſt. BARC. Quid igitur? ſi quis ſutoriam, aut ephippiariam neſciens, quæ ſutoris ſunt vel ephippiarii partes obierit, videtúrne tibi perinde iis artibus, quantum ipſarum fert natura, iniuriam facere, ac muſicæ, fabrili, pictoriæ, & cæteris, quas earum ſimiliter ignarus exercuerit? BOVT. Equidem omnibus in ſuo cuique genere parem fieri iniuriam autumo. BARC. Rebus præterea quas tractant, & in quibus verſantur, vtrum diſpar, an æquale, pro artis cuiuſq; ratione, damnũ hoc modo contingere putas? BOVT. Aequale profectò. BARC. At non cenſes tamen viliſſimarum artium ignorationem tantùm rebus humanis afferre detrimenti, quantùm earum quæ ad hominum ſocietatem, vitæque vſum, decus, & honeſtatem ſunt comparatæ? BOVT. Non ſanè. Neque enim aliquam inter artes ſimpliciter hîc æquabilitatem ſtatuo (nulla enim anus tam excors eſt vt id faciat) quamuis in ſubiectorum complexione ſint ſimillimæ. BARC. Iam verò nonne regnandi ars aliqua eſt, quam regiam in propoſito vt antè licebit appellare? BOVT. Eſt certè: quæ, quoniam in rebus maximis verſatur, meritò præclariſſima iudicatur. BARC. Hæc ſi vel prorſus neglecta, vel ab eius imperito fuerit tractata, quanta ſequentur incommoda? BOVT. Rogas? quaſi non tãta, quanta poſſunt inter homines maxima. BARC. Attamen ſi ſuperiori orationi conſentire volumus, neceſſe eſt fateamur, ex hoc regiæ artis neglectu non maiora in ſuo genere quàm ex alicuius earum quæ infimi ordinis ſunt, damna promanare. Quod ſi ita eſt, ſatis intelligent homines acuti, túque in primis ipſe, quàm ſit ſubleſta & enermis illa ratio, cuius nuper pro Buchanano meminiſti, ad conſtituẽdam inter Regem & medicum in libertate curandi differentiã. BOVT. Non poſſum hîc equidem quod res eſt non fateri. Itaque quoties vtrũque, Regem, inquam, & medicum, comparatè ſpecto inter ſe, maius profectò & excellentius multò Regis quàm medici officium compe rior: aſt vbi eoſdem ſeparatim ad ea reuoco in quibus totum ipſorum

ſtudium curáque cernitur, ad artis ſuæ ſubiectum æqualiter ſe habere animadnerto. Ac planè mihi perſuaſiſſimum eſt, non poſſe Regem populo tantùm incommodare, quantùm ſingulis è multitudine medicus: quòd hic quemlibet vnum tollere aduerſis medicamentis facilè poſſit, ille populum vniuerſum delere, etſi velit, nequeat, eóque faceſſere iubeam quæ apud illum de Regis & medici comparatione reliqua ſunt, vtpote ex quibus parum, aut nihil, quod eius ſententiam fulciat, elici poſſe videam, quamuis momenti plurimùm in iis principiò ſuſpicarer.

Sed quia non ſatis eſt alienam opinionem euertere, niſi & ſuam quis liquidò confirmauerit, expecto vt quibus tandem rationibus tuum de Regibus ſenſum probes, intelligam. BARC. Subuereri te arbitror ne quod in Lactantio, ſcriptore alioqui grauiſſimo, D. Hieronymus deſiderauit, a eius ego nomine in hac diſputatione reprehendar. Eſt enim fateor, hæc omnium, quæ in oratione ſunt, pars longè difficillima, & in qua ſi quis vel tantillum à vero deflexerit, paratum aduerſario ad inuadendam cauſæ arcem præſidium ſuppeditat. Cuius rei cauſam eſſe puto, quòd, vt Academicus ille Cotta de ſeipſo teſtatur, b non tam facilè in mẽtem venire ſoleat hominibus quare verum ſit aliquid, quàm quare falſum: ac proinde facilius reprehendere quod vitioſum eſt, quàm quod rectũ defendere omnes poſſumus. Enitar tamen ne tuam in hac parte expectationem eludam. Sed erit huic rei locus, vbi quæ de vtilitate reliqua ſunt apud Buchananum quam vim habeant breuiter excuſſerimus: nam ipſe in eius commemoratione eò diutius immoratur, quo plura inde ad fallendum argumenta ſuppetunt: habet enim neſcio quid in ſe pellaciæ omnis vel ſimulata commoditas. Cùm itaque non mediocrem libelli ſui partem iis de rebus conſcripſerit, operæpretium erit principes eius errores patefacere, ni id tibi moleſtum ſit. BOVT. Imò verò periucundum. BARC. Primùm igitur ex multis ſutelis vna eſt quæ familiam ducit, cuius ad ſummam ſi memini hæc eſt ſententia: legis neque lationem, neque interpretationem penes Regem eſſe debere, quòd homo ſit ad omnem fauoris, & odii auram facilè mutabilis, quòd per ignorantiam labi, ſponte, vel propè inuitus, aliquando peccare poſſit: tutius igitur eſſe rerum omnium arbitrium in populum conferri, quòd multitudo & videat acutius, & prouideat diligentius, ſolertius etiam iudicet, minus denique iſtis, quæ ſingulos occęcant, perturbationibus tranſuerſa rapiatur. Quid hoc ſermone delicatius? quid ad perſuadendum vel excogitari ſubtilius, vel dici vehementius poſſit? quotus enim quiſque eſt quem hæc illico non permulceat, & ad ſe trahat illecebra? quę non modo fortunas, & tranquillitatem, ſed vitam, ſed incolumitatem, ſed ſalutem denique omnem adeò cunctis magnificè & manifeſtè pollicetur? BOVT. Non paucos ſcio his rationibus commoueri. Itaque homines minimè ſeditioſi, & qui Regũ imperiis libentiſſimè

a *Tom. 1. Epiſt. 13.*

b *Cic. li. 1. de natura Deorum.*

ſtudent, & obſequuntur, eáque nō armis ſolū foris, ſed crebris etiā domi ad vulgum ſermonibus defendunt, cùm ſuperiora animo conſpicātur, vix ſibi ab iſto nouarū rerū ſtudio temperare poſſunt. BARC. Hi omnes, ſi mecum paulò altius in ciuilium rerum contemplationem deſcēdant, ſatis multa inuenient, quibus vnuſquiſque fluctuantem ſe animo expeditè colligat, oſque occludat aduerſariis.

Ac ne longùm te demorer, omnes iſti publicolæ, qui Regum principatum tantopere detrectant, ingenuè fatentur Regū initiò libera atque ſoluta fuiſſe imperia, eò quòd ad tantæ maieſtatis faſtigium nemo tunc niſi eximiâ quadam præſtantiâ, & ſingulari præ cæteris æquitate ac iuſtitiâ, populi ſuffragiis eueheretur. Nam conuenientibus in vnum hominibus, cùm nullis adhuc legum vinculis tenerentur, & multa iracundè, libidinosè, auarè, ſiue metu committerent, ad vnum aliquē omnes cōfugiebant, cuius & muniri potentiâ, & gubernari conſilio ſe poſſe ſperabant: huius pro lege arbitrium, pro ratione voluntas erat, qui inde Regis appellationē ſortitus eſt, quo nomine neque ſanctius vllum, neque gētibus acceptius illâ memoriâ reperiebatur. Itaque Græci βασιλεὺς, quod nomen Regibus indiderunt, ex eo deductum putāt, quod baſis ſit populi & firmamentū, cuius religioſa quadā venerationis ſuperſtitione imbuti nonnulli regium genus ad Iouē & Deos retulerunt,[a] aliis Reges Deos ipſos eſſe exiſtimantibus; [b] quod ego poſtremùm ideo cōmemoro, quia licet non vt illi ex Ioue ſatos heroas arbitramur, imperiū tamen quod manu tenent, & poteſtatem ex Deo eſſe, diuinâ id teſtante ſcripturâ, [c] tam credimus quàm quod maximè. BOVT. Quæ hactenus de Regū priſcorū libertate dicūt, vera eſſe arbitror. BARC. Nec ego in eo ſermone quicquā reprehendo: niſi quòd Reges initiò iuſtitiæ tantum fruēdæ causâ expetitos à populis fuiſſe aſſerant, & nō aliā potius abſtruſiorem, nec minus etiam auguſtam Regū creandorū cauſam inueſtigāt. BOVT. Neque in eo errare videntur, cùm habeāt quos ſequātur authores grauiſſimos. BARC. Errant certè largiter, & eorum aſtipulator Cicero: ſed illi quàm hic pernicioſiùs: verùm is locus alibi vberiùs tractabitur, tu cogitationē ab eo tantiſper auerte, dum quæ propiora ſunt videamus, ea lege vt niſi abūdè tibi, ſi Deo placet, ſatisfiat, nihil aduerſariis hac nuda aſſertione detractū exiſtimes. BOVT. Mos tibi geretur: itaque perge vt inſtituiſti cætera ordine percenſere. BARC. Poſtea, vt illi volut, [d] ſtatu rerum in peius prolabente, cùm homines in poteſtate infinita & immoderata collocati ſibi non reperarēt, ſed multa gratiæ, multa odiis, multa priuatis commodis indulgerent: eáque ipſi facerent, quorū ne cōmitterentur causâ erant electi, leges à populis inuētę ſunt, quarum ope miſera & pene expes multitudo, velut tabulâ quadam, ex illo ſecundo naufragio enataret, & quarū repagulis coarctati Reges atque conſtricti tenerentur, ne quid liberè & ex animi ſententia, ſed ad earū præſcriptū cuncta peragerent, neque ſuâ amplius in iudiciis licentiâ, ſed

a *Heſiod. in Theog.*
b *Æthiopes & Ægyptii Dio. li. 3. ca. 1.*
c *Sapi. 6. Rom. 13.*
d *Buchan. pag. 20.*

eo tantùm quod populus in ſe dediſſet iure vterentur. BOVT. Quid hîc potiſſimũ te offendit? BARC. Quid potius quid nõ offẽdat interrogas? adeò nihil non diſplicet. Quippe qui nec talia legũ principia & cauſas hactenus agnouerim, nec quos iſti iactitãt vnquã authores laudauerim.

Sed quoniam propoſita de vtilitate pars (à qua noſtra iam nonnihil deflexit oratio) prius nobis eſt examinãda, eò ſi placet ſermonem reuocemus, quem hæc deinceps de legum origine mox excipiet diſputatio. BOVT: Imò verò perplacet: ita enim commodiſſimè fiet vt res ſingulæ ſerie quadam & ordine explicatæ, velut quandam intelligendi viã atque lucem animis afferant: quas ἀταξία plerumque denſâ confuſionis nebulâ ac tenebris inuoluit. BARC. Vt igitur viri boni, qui iſtis in populari regimine vtilitatibus mouentur, quas blanda aduerſariorum oratio complexa eſt, fucum ſibi fieri perſpiciant, & quæ pro multitudine facere videntur argumenta, ad regij imperij firmitatem potiore ratione conuenire, eòque in fide Principum perpetuò maneant, ratione primùm agamus, qua nihil hominem ducit, aut potius impellit, ſuamus. Qui Reges principiò ab oppreſſa potentiorum viribus multitudine in ſpem ſolatij accitos affirmant, ſatis apertè iudicant in vno plus & ad cauendum concilij, & ad agendum authoritatis, quàm in tota turba, & cætu reliquo fuiſſe: quòd cùm ita ſit, cur non nũc quoque in vno ſimiliter hæc eadẽ ineſſe fateantur? BOVT. Puto, quòd nemo pari animi fortitudine & prudẽtia poſſit inueniri, qui tãtã negociorũ molẽ ſolus ſuſtineat: rebus enim vt modò dictum eſt, in peius ruentibus, homines ab illa cõſtantia & æquitate paulatim declinarunt, donec in hæc temporum fata receſſum eſt, quæ nullis ſe vitiis non mancipant, & vinci patiuntur. BARC. Hæcne tibi potior videtur ratio quàm quæ ab Ariſtotele in Politicis tradita eſt [a], quòd nempe pauci tunc virtute præſtantiores cæteris inueniretur, in parua ſcilicet hominum multitudine & exiguis vrbibus, nunc verò multi ſimiliter iſtis animi dotibus præditi ſint, quibus olim freti homines Regum dominationem in rempublicam conuerterunt. *a lib. 3. c. 11.* BOVT. Potior certè: quo enim acriora hominibus vſu atque experientiâ rerum ingenia accreſcunt, eò elatiores facti voracibus ambitionum flammis exardent, quæ, niſi ad culmen totius gubernationis peruaſerint, extingui nequeunt. Ac proinde non ideò nunc eam Regibus facultatem denegarem, quòd plurimis iam virtute florentibus videatur illa Regum creandorum cauſa deperiiſſe, quæ rudi tunc ſeculo fuerit: etenim manet adhuc, &, ſi vnquam aliàs, hac ætate plurimùm viget, sed quia rarus inuentu eſt; qui vt primi illi Heroes, paterno in ciues [illegible] gerat imperium. BARC. Exiſtimas igitur plebem non minus adhuc imbecillem eſſe atque obnoxiam iniuriis, quàm fuerit olim cùm in Regum ſe clientelam recepit? BOVT. Imò magis profectò: creuit enim indies potentiorum & nobilium cum ipſis opibus audacia, proculcantur plebeij, & quaſi non homines inhumaniter ſæpe à patriciis tra-

ctari ſolent. BARC. Ad eam ergo licentiam reprimendam, plebémque ab iniuriâ vindicandâ, non minus potenti adhuc imperio, quâ olim opus eſt: cuius metu coërciti qui viribus pollét, & ad ſcelera ſunt promptiores, opprimẽdis tenuiorib⁹ abſtineãt. BOVT. O mi Barclai, hoc illud eſt, cuicuimodi ſit, quod quærimus imperiũ, & quod vel maximè inter homines eſt neceſſariũ. BARC. Atqui hoc ipſum in vno principe potẽtius, ac terroris pariter & amoris plenius quã in multitudine cõſpicitur. BOVT. Si ita eſt, populari gubernationi regalis optimo iure anteferẽda cẽſebitur. Sed vereor vt id poſſis oſtendere, ſi eorũ præſertim qui cũ ſceptro nũc ſedent, & Regũ antiquorũ conſilia mores, facta, & in ciuilibus muniis obeũdis ſolicitudinẽ, acriter inter ſe contuleris. Permulti enim, dicã audacter, iã ſui obliti, & velut ſalutis populi curã abiicientes, dũ ſe in omni libidine ac viuendi licentiã quã intẽperantiſſimè effundunt, nihil æquè negligũt atque illã cuius causâ Reges ſunt, muneris publici procurationẽ: vt nõ iniuriâ cordatis hominibus videãtur populi querelas opẽ petetis haud ſecus audire, atq; olim Demetrius ille, qui πολιορκητὴς eſt nominatus, ſupplices Macedonũ ad ſe venientiũ libellos fertur excepiſſe. Is enim cũ multos à multis porrectos tanquã ſolicitè cuſtoditurus, in clamyde repoſuiſſet, ſtatim vbi ad Axij fluminis pontẽ peruenit, ſpectãtibus cunctis, atq; vt reſponſa acciperet ingenti ſpe opperiẽtibus, omnes recluſo ſinu in profluentem abiecit. Ita hi, vbi ſemel ad cupedia, ſaltationes, & cætera (pudet proloqui) aulicę peſtis condimenta ventũ eſt, omnẽ regiæ artis recordationẽ animis excutiũt, vt velut in aliquo loti Seleno illud Poetæ nonnihil παρῳδούμενον ſubinde poſſint decantare,

In fabulis eſt Selemnũ fluuium inducere amorum obliuionẽ Pauſan. in Achaicis.

Quis non bonarum regna quas curas habent
Hæc inter obliuiſcitur? a

a Horat. Od. 2. Epod.

BARC. Vide ne hoc parũ opportuno loco & nimis vniuersè protuleris. Sint enim licet quales tu narras nonnulli, alios tamẽ inuenies qui in reipublicæ curatione nullos non labores & moleſtias exanthlẽt: nec debet eorũ qui perperã magiſtratus obierint in eos qui rerũ publicarũ obnixè ſatagũt vituperiũ redũdare. Ac ne longius abeas, Carolum Lotharingiæ Principẽ noſtrũ cõſpice animo: in quo, ſi propius intueare, ita expreſſã auitæ pietatis ac iuſtitiæ imaginẽ deprehẽdes, vt, quod rarũ eſt, non tã eũ in imperia, quàm in virtutes maiorũ ſuorũ omnes hereditario iure cenſeas ſucceſſiſſe: cuius principatus non niſi ambitioſis hominibus & publicæ tranquillitatis oſoribus, moleſtus eſſe poteſt. BOVT. Facis tu quidem hîc quod ſolent in Italia caupones, qui aduenis obuiã euntes, vinũ ſi quod habent generoſiſſimũ in occurſu pitiſſandũ propinant, ex eo ſe hoſpitibus abundè præbituros identidẽ pollicẽtes, quò plures ad ſe pelliciant, cùm tamen domũ conductis parũ aut nihil ex illa ſeriâ ſubminiſtrent: ita tu, vt Monarchiã mihi ſuadeas, vnũ omnium quos terra habet Principẽ optimũ nominaſti, & quo neq; nos optare, neq; poſteri ſperare meliorẽ poſſunt: cuius ſi alij ſimiles eſſent, aureo planè ſeculo fruero-

mur. Sed reprimo me, ne hæc tibi nimis importuna interpellatio videatur, aut ſaltem nõ neceſſaria à propoſito ſermone diſgreſſio: quapropter ad regalis imperij cõmoda demõſtranda, in quo ſummũ populi prçſidiũ collocaſti, orationẽ ſi placet cõuertamus. BARC. Non ita lõgè ab eo diſceſſim⁹, vt difficile fuerit repedare. Nã & imbecilliorẽ eſſe quã olim plebẽ & nobiliũ creuiſſe audaciã, & potentiſſimo adhuc imperio opus eſſe ad plebẽ tuendã ab iniuriis & Sũmates in officio continendos, proximè dictũ eſt, quibus ſponte tua aſſenſus es. BOVT. Haud muto ſententiam. BARC. Iã verò vtrũ tibi videtur ęqualis omniũ, plebis, inquã, Optimatũ, & Regis, à priſtina morũ & vitæ conditione deflexio, an vna potius aliã ſuperare? BOVT. Subdifficilẽ hîc improuiſo quęſtionẽ affers, & quam acrioris ingenij ſit expedire: mihi tamẽ quod in prõptu eſt, quoniã ita vis, dicã. Magnates, quorũ potẽtia in immẽſum iã aucta eſt, eò lõgius ab antiquâ illâ viuendi cõſuetudine videntur receſſiſſe, quo propius ad Regũ libertatẽ, inſolentiã, & quos nos incuſamus mores omnes ſe contulerũt: quæ omnia cũ ſibi ad imitationis exẽplũ propoſuiſſent, plebẽ de ſuo ſtatu plurimũ deiecerũt. Reges verò, quibus populi omne ſuũ imperiũ & poteſtatẽ initiò tribuerunt, nullũ nunc, fateor, nouũ ſibi ius arrogãt: nec aliis facere videntur iniuriã, ſi quaſi trabali clauo in ſuæ poteſtatis culmine fixi permaneãt, nec patiantur ſe ab eo quem iuſtè occuparunt gradu præcipitari. Imperiũ tamen quod acceperũt, nouis ſubinde præſidiis aduerſus populi inconſtantiã, ita muniere, vt ſi ſimplicẽ illã, ac velut nudã priſcorũ Regũ dominationis faciẽ cũ præſente regnãdi forma cõponas, magnã Principibus noſtris conſeruãdi imperij facultatẽ ſuppetere, quæ primis deerat, illicò comperias. Etenim lecti principiò, quorum mores temperati & ſuaues, cum ſapientiâ coniuncti, multitudinem in ſui admirationem traxerant, iiſdem facilè modis principatum retinebant quibus erant adepti, vt nec externo & aſcititio ad eam rem auxilio iis opus videretur. Itaque præſidium regnandi totum in vitæ integritate, & ſeriâ ac ſedulâ Reipub. adminiſtratione poſitum habuerunt: idque illis abundè ſatis erat, nondum corruptis ciuium animis, miniméque accẽſis, quæ paſſim nunc ardent, ambitionum facibus. At poſtquam deſiit eſſe tuta inter homines innocentia, & optimi quique opprimi calumniis cæperunt, aliæ mox vires imperiis quæſitæ ſunt: leges namque de Maieſtate quantas nunc videmus, ſancitæ, & ipſi Reges armorum potentiâ in omnem euentum ſtipati non ſolum dignitatis ſublimitate ſpectabiles, ſed ſatellitum etiam multitudine formidabiles ſe ſubditis præbuerunt, quod auctum indies munimentum id nunc ſecuritatis præbet, quâ confiſi Reges negligentius aliquando ſe in adminiſtrando imperio gerunt, & propè quod libet licere ſibi ſtultâ perſuaſione rentur. BARC. Arguté tu quidem iſtuc, & quaſi præmeditatus. Quod cùm ita ſit, cur non ſimiliter eâdem de cauſâ fateris aptiſſimum regendis populis imperium eſſe Monarchiam, eóſque perinde nunc

Regem potẽtia ſtipari debere tradit Ariſt. lib. 3. cap. 11. Polit.

Regũ indigere,qui & opulentiorũ viribus reſiſtant,& tenuiorũ iniurias vlciſcantur,& totũ deniq; populũ in officio cõtineant,atque iis ipſis temporibus quibus cæperant primùm homines eiuſmodi procellis agitari: BOVT. Quia, vt iam dictum eſt,minor tunc fuit Magnatum potentia , & priſci illi Reges tum vitæ integritate tum animi conſtantiâ & magnitudine,tum laborum patientiâ & corporis viribus coæuos noſtros longè ſuperarunt. BARC.Hæc nihili ratio eſt:quandoquidem ipſe modò ingenuè faſſus es,Reges nũc multis legum armorúmque præſidiis aduerſus populi inconſtantiam,& Magnatum opes audaciámque munitos eſſe,quibus primi illi quos mihi obiectas caruerunt. Si igitur aucta eſt,vt dicis,nobilium & potentiorum hominum audacia: Regum econtrà auctus eſt terror,auctæ pariter ad obſiſtẽdum vires. Ac proinde ſi ad Geometricam rationem iſta dirigamus, quemadmodum eadem eſt ſex cubitorum ad duos proportio comparatióque,quam habent nouem ad tres:ita Regum antiquorum recentiumque par & æqualis poteſtas inuenietur ſi ſingulos ad ſui ſæculi ſtatum & conditionem referamus.Quod autem præterea de Regum noſtrorum mollitie animi,& incuria adieciſti,id non genus imperij,ſed generum imperantis culpas, cui non facultas,ſed voluntas deeſt:illa in viribus regni conſiſtit,hæc in perſona Regis:illa conſtans & perpetua regnum vſque comitatur, hæc varia & mutabilis in eàdem perſona,in diuerſis raro eadem,Reges aliter atque aliter erga munus ſuum affectos reddit.Quapropter non ſi aliquis regno impotenter abutitur,idcircò regnum minus ipſum per ſe potens, & nobile,atque vtile iudicari debet.Scitum enim eſt,abuſum rei naturã eius nunimè vitiare.Minus vrget quod imbecilla Regum corpora nunc eſſe dicis,ſi cum iis conferantur qui regna primi tenuerunt.nam in primis id vitium commune eſt totius generis humani,vt, velut ſeneſcente Naturâ,ſenſim corpora minuantur:deinde in regnis & rebuſpublicis obeundis,non tam corpus quàm conſilium firmum requiritur.Et verò Herculem nunc aliquem,aut Anthæum,imò Sampſonem ſi produxeris, quo illi vires?nónne eum pumilio,aut claudus aliquis ſartor, artificioſo fulmine,cùm volet,eminus proſternet?Vides vt tuę nihil aduerſus regnum rationes faciunt. BOVT.Videre mihi videor, atque ideo regiam poteſtatem,per ſe conſideratam,multò maximam & auguſtiſſimã eſſe.Verumtamẽ vbi ad Regũ vitia oculos conuerto,quorum deprauatis moribus,& ciuilis diſpenſationis neglectu , inſignis illa poteſtas ita vitiata eſt & corrupta,vt quæ laudari ſolent monarchiæ commoda, ea multis magniſque moleſtiis ab immani & intoleranda Principum licentiâ profectis ſæpiſſime compenſentur,adducor vt credam non vanam Regis repudiandi cauſam populis dari,aliámque publici regiminis formam quærendi mitiorem. BARC. Mitiorem ſcilicet?quaſi verò mitior,aut melior dari hominibus,vel optari poſſit.Sed vt hunc etiam tibi ex animo ſcrupulum euellam,idem hîc tibi,quod Marcus Tullius [a] olim

[a] Lib. 3. de Leg.

olim Quinto Fratri tribunatus incõmoda acriter vrgenti, reſpondebo: Regum nempe vitia (quæ vtinam non tanta eſſent) rectè tenes: ea enim quòd ab hominibus præter omnium oculos poſitis committuntur, nullis non cognita eſſe poſſunt, eóque maiora videntur, quò regiæ maieſtatis amplitudo cæteris ordinibus inſignior eſt atque præſtantior: perſonæ namque dignitate ſceleris ſemper augetur indignitas, &

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

Verè tragicus a *Perlucet omne regiæ vitiũ domus.* Sed eſt, vt ille ait, iniqua in omni re accuſandâ prætermiſſis bonis malorum enumeratio, vitiorũque ſelectio: nam ne vllus quidem iſto modo magiſtratus vituperabilis non erit, ſi multorum qui eo fungũtur peccata omnia collegeris. Quod igitur ille de tribunitiâ poteſtate dixit, id ego ad regiam iure optimo trãſferam: ac fatebor quidem ineſſe in ea quiddam mali, à Regum vitiis atque negligentia promanans, ſed bonum illud quod eſt in eà quæſitum, ſine iſto malo non haberemus. Quiſquis igitur Regum arguit inſolentiam, libidinem, auaritiam, crudelitatem (quæ quantumuis exiguæ in eis ſint, vt næuus in fronte, citò cõſpiciuntur) ac non ſtatim commoda, quæ à vinculo imperij vnius Principis orta è regione pugnãt, eodem animo perpenderit, næ illis ſimillimus eſt, qui optimè alioqui concionantis vocem, vultum, & verba curioſiùs obſeruant: vt ſi vel caſu lapſum, vel conſultò digreſſum ab optimo dicendi genere animaduerterint, id in circulis & conuiuiis ſubinde vellicent, ſuppreſſis omnibus quæ laudem promerentur. Habẽt id miſerũ mortales, & neſcio quo fato comparatũ, vt erratis hominũ vix vlla venia, rectè factis exigua laus, & abinuitis expreſſa, proponatur b. Vt igitur haud rectè facit, qui dãnũ tantummodò cõputans, adiunctũ ei lucrũ non pari diligentia ad calculos reuocat: ita & qui proprias atq; innatas regno vtilitates omittens, fortuita, & nõ perpetua eius incõmoda, à malis Regibus inuenta cõmemorat. Rarò bona nobis in hac vitâ largitur Deus omnibus malis moleſtiiſque vacua: haud malè quidam,

a *Senec. in Agã. act. 2.*
b *Cic. de leg. Agrar. contra Rull.*
c *Terent. in Heaut. act. 2. Sce. 3.*

Omnia cum quodam veniunt incommoda fructu:
Commoditas omnis ſua fert incommoda ſecum.

Quapropter vt regni fruamur cõmodis, iſta incõmoda toleremus. Nam *aut hæc cum illis ſunt habenda, aut illa cum his amittenda ſunt.* c

c *Terent. in heaut. Act. 2. Sce. 3.*

Sed quid? mali Reges multi exiſtunt: regnũ ergo repudiandũ: vitioſa collectio eſt, & cuius exẽplo nõ ſolũ cuncti magiſtratus, ſed ſciẽtiæ atq; artes omnes, eſſẽt è republica exigẽdæ. Nihil enim iniquius, vt ait Iſocrates, quã τὴν τῶν ἀνθρώπων πονηρίαν ἐπὶ τὰ πράγματα μεταφέρειν. Velim præterea cogitẽt qui in diiudicãdis Principũ moribꝰ ſeſe pluſquã Minoës efferunt, nũ ſatius eſſe à pluribus, quã ab vno proteri multitudinẽ & proculcari putẽt: aut qui vnius dominatũ, propter perſonæ improbitaté, reſpuunt, poſſe eos multorũ imperiũ paribus ſcatentiũ vitiis tolerare? Plerique enim, mihi crede, eorũ ipſorũ qui iſto in Regibus vitia tã-

Malitiam hominũ ad res ipſas trãſferre.

omnium regina ſingulas in ſui obſequium veluti ac ſeruitutem trahat, de qua haud male quis vſurpet illud Poëtæ, verbo tantùm immutato,

Regni ſacra fames quid non mortalia cogis
Pectora?

Suet. ca. 10. Dio. Caſſ. lib 59.

Hæc illa ferè ſola eſt, quæ mãcipatos ſibi homines, quiduis pati, quiduis audere, fas iuxta ac nefas ſacra ac profana obliuiſci pro arbitrio, & meminiſſe facit.

Qua tradente dolos, geſtus, artémque nocendi
Ediſcunt, ſimulare Fidem, ſenſúſque minaces
Protegere, & blando fraudem prætexere riſu.

a Claudian. in Rufin. lib. 2.

Præclarè Innocentius b. *Ambitioſus ſemper eſt pauidus, ſemper attẽtus ne dicat quod diſpliceat: humilitatẽ ſimulat, honeſtatẽ mẽtitur, affabilitatẽ exhibet, benignitatẽ oſtendit, ſubſequitur & obſequitur, cũctos honorat, vniuerſis inclinat, ſrequentat curias, viſitat optimates, aſſurgit & amplexatur, applaudit & adulatur: prõptus eſt & feruidus vbi placere cognouerit, remiſſus & tepidus vbi putauerit diſplicere: improbat mala, deteſtatur iniqua, ſed alia cũ aliis probat, & improbat, vt iudicetur idoneus, vt reputetur acceptus, vt laudetur ab omnibus, vt à ſingulis approbetur. Sed ecce graue intra ſe ſuſtinet pugnã, difficiléque conflictũ, dũ iniquitas pulſat animũ, ambitio continet manum, & quod illa ſuggerit hæc fieri non permittit. Colludunt adinuicem mater & filia, iniquitas & ambitio, hæc vẽdicat ſibi publicũ illa ſecretũ. At ſtatim vt eſt ad honorẽ promotus, in ſuperbiã extollitur, in iactantiã effertur. non curat prodeſſe, ſed gloriatur præeſſe: præſumit ſe meliorẽ, quia cernit ſe ſuperiorem: priores dedignatur amicos, notos ignorat, externos comitatur, contẽnit antiquos, vultũ auertit, ceruicẽ erigit, faſtũ oſtẽdit, grãdia loquitur, ſublimia meditatur, ſubditis oneroſus omnibus infeſtus, ſpræreps, moleſtus, arrogãs, grauis & importunus.* Quid multis? non terrâ non mari, non cœlo ipſo clauditur ambitio: nam

b De vilitate condit. humana.

Quod non poteſt vult poſſe qui nimium poteſt.

c Senec. in Hippolito.

Quorum omnium ſi Græcis fortè aut Romanis exemplis minus aliquis commoueatur, ſuæ ipſius gentis annalium memoriam repelicet, & refertam, ni fallor, talium tragœdiarum monumentis hiſtoriam inueniet: quo magis mirari licet imbecillitatem iudicij conſiliíque multorum. Nam cùm nullius ferè rei tot domeſtica exempla obuerſentur oculis animiſque omnium, quot iſtiuſmodi artium comparandi principatus, tamen non ſolùm plebs, ſed ipſa nobilitas ſubinde decipi ſe, & velut magico carmine irretiri blandimentis atque illecebris talium hominum ſinit quaſi non ſatis conſtet, neminem id dignitatis affectare, qui non ſtatim, vt Melius alter, aut Mãlius, populo permulcendo ſe totum dedat.

Nam ferè maxima pars morem hunc homines habent: quod ſibi volunt,
Dum id impetrant, boni ſunt: ſed id vbi iam penes ſeſe habent,
Ex bonis peſſimi, & fraudulentiſsimi ſunt. d

d Plaut. in Capt. act. 2. Sc. 1.

Teſtis eſt noſtrâ ętate inſignis illa adulterini perfidia, qui poſtquã mitioris imperij ſpe vana, & largitionũ pollicitationibus pleróſq; ad defectioné incitaſſet, Mariá Scotiæ Reginá, optimá ſanè ac prudentiſſimá fœmi-

nã inſidus petitã regno exegit. Teſtis & illud omniũ ordinũ in Belgio rebelliũ, quorũdã ei imperio inhiantiũ blãda perſuaſione cõcitatũ. Teſtis & illa hęreſis, tyrãnidis genus crudeliſſimũ, quę ſimili omnino delinitione Scotorũ mẽtes peruagata eſt, donec omnes in ſuã redegit poteſtatẽ.

Sed dicã (neq; enim tãti momẽti exẽplũ præterire poſsũ) quibus illa me prope pubeſcẽtę, illecebris vomicã ſuã aperiẽs, regno, fide & religione nulli antea ſecundo, virus teterrimũ inſtillauit. Erãt in ea regione, pręter varios epiſcopatus, & maximã ſeculariũ, vt vocãt, Eccleſiaſticorũ ditionẽ, omnis ordinis ampliſſima & opulẽtiſſima monaſteria. Nõ enim illic agrorũ domini, vt hîc ſolẽt, vllã decimarũ partẽ ſibi retinebãt. nec fas cuiquã fuit decimas, niſi ab Eccleſiaſticis cõceſſas poſſidere. Hinc illi Satanæ prodromi & mendaciorũ miniſtri tragœdię ſuæ exordiũ ducentes, in ſacerdotũ auaritiã, libidinẽ, & alia id genus vitia, continuis clamoribus debacchati ſunt: non Epiſcoporũ, Abbatũ, aut deſidũ canonicorũ mẽſis inſtruẽdis, nec obeſis Monachis, ſed pauperibus, & verbi miniſtris alẽdis Deũ ab initio decimas in Eccleſiã contuliſſe: ſe tenui victu, & veſtitu mediocri cõtentos eſſe, hoc tantum petere, nec amplius vel oblatũ quidẽ velle recipere: nullũ ſibi in decimis ius arrogare, ipſorũ agricolarũ arbitrio quid dare, quid retinere velint eſſe permiſſuros. Illis blandimẽtis & iſta adiũxerunt: intolerandã eſſe Papiſtarũ (ita Catholicos hæretici vt ſcis, appellãt) in laïcos omnes tyrãnidẽ, à quibus etiã inuitis fidei ſuæ profeſſionẽ ſoleãt extorquere: ſe verò Euãgelij libertatẽ prædicare, nullã Chriſtianis animis vim inferre, ſuã cuiq; cõſciẽtiã liberã relinquere, verbo ducere, nõ vi quẽquã adigere: eã eſſe Euãgelij doctrinã vt omnes cõſcientiæ fruãtur libertate, ſibiq; vt id liceat votis omnibus poſtulare. BOVT. Perquã geminos profectò ſermones apud nos etiã, ſicubi audẽt, clãdeſtinis colloquiis in vulgus diſſeminãt: ſed ſapiũt credo noſtrates, & ex vicinis iã malis didicere tales fumi vẽditores nõ eſſe auſcultãdos. BARC. Faxit Deus Opt. Max. vt iſtuc diu ſapiãt. Sed audi huius tragœdiæ cataſtrophẽ. Talia cũ omniũ auribus frequẽtius inculcarẽtur, nemo nõ admiratus eſt tantã nouorũ hominũ ſanctitatẽ, diuitiarũ, gloriæ, voluptatũ omniũ cõtẽptricem. Itaq; nõ vulgi ſolũ, ſed etiã magnatũ, qui iſta nouæ religionis cõmoda ſpe & opinione deuorauerãt, partẽ magnã quàm citiſſimè ad ſe traxerũt. Interea cõmunis ea omnib' cautio fuit, vt quãdiu incerto marte, & ęquis viribus certandũ eſſe viderẽt, hypocriſi quã armis omnia potius expeterẽtur. At vbi paulatim rerũ potiti dominari in cęteros & velut in ſuo iã regno ius dicere cęperũt, Deus bone! quã ſubitò interiores verſatilis ſuæ ſcenæ imagines oſtẽderũt. Omnibus antea ſupplices, omnibus ſtatim imperioſi, & penè inexorabiles minitabantur: & qui libertatem, & nihil niſi libertatem initiò prædicauerant, iidem viris bonis libertatem omnem adimebant: quique paulo antè peregrinæ & nouæ religionis fruendæ veniam à Catholicis humiliter exorarunt, ne veteris quidẽ & veræ retinendæ facultatem iiſdem ſupplicãtibus permittere poſtea voluerũt. BOVT. O hominum impudentiam! annon aut quàm ſplen-

didè tunc mentiti ſint, aut nūc hallucinentur vident? ſed tempori credo & foro ita ſeruiūt. B A R C. Nolo minutatim omnia perſequi: lōgū enim eſſet enarrare quàm variā & multiplicē perſonam cōtinuò ſuſceperint. Nam quæcunque à vafris ingeniis ad res ſuas amplificandas excogitari potuerunt, ea omnia vt quodque ſe offerebat ſibi licere, & nouæ ſeu reformatæ, vt vocant, religionis leges eſſe hominibus credulis perſuadebant. Ac in primis adminiſtros tantæ audaciæ complures illicò ſibi aſciſcebant, ſed quos? pudet dicere, ſtigmaticos, profugas, ſublingiones, ſuperiumētarios, cerdones, ſcrofipaſcos: vt quiſque enim benè linguax, & paulò dicatior inuentus erat, ſtatim Miniſtri titulo inſignitus Eccleſiæ alicui præficiebatur: mox deinde in bona & cenſus eccleſiaſticos inuolabant, verbi Dei miniſtris eas res deberi aſſerentes. B O V T. Callidos mihi narras Retiarios, qui piſcem ſe petere ſimulantes Mirmillonē apprehendunt. B A R C. Imo verò vtrūque, vno enim caſſe & plebs & presbyteri capti ſunt. Nam iſti, ne quid amitterent, in beneficia ſimul & vitia omnia Sacerdotum ſucceſſerunt, illa diſſipant, hæc quantum poſſunt vario ſcelere aucta ad hęredes traſmittunt, decimas cum fœnore pluſquam nautico exigunt, & gregem à Sacerdotibus tonderi ſolitum deglubunt crudeliſſimè. Nullis aut auaritia maior, aut profuſior libido, aut ſæuior arrogantia, aut perfidia denique verſutior quàm his eſt; vt facile appareat nihil eos iam inde ab initio quæſiſſe, niſi .

Lucrum, ludum, iocum feſtiuitatem, ferias,

Pompam, penum, potationem, ſaturitatem, gaudium[a].

Ecqua videtur tibi hæc tyrannis? B O V T. Permagna quidem, & eius occupandæ ars longè ſubtiliſſima. B A R C. Non alius certè iis ſcopus eſt, qui cùm potentes & gratioſi ſint apud omnes ordines, de Principū vitiis conqueruntur, quantumuis præclarum virtutis ſuæ ſpecimen populari iudicio exhibeāt. Reges enim contrà quàm fas eſt in ordinem redigendos curant, vt ipſimet extra ordinem dominentur. Nam cùm id apertè moliri & turpe & periculoſum eſſe ſciant, huiuſcemodi inuolucra obtendūt, & prætextu ſpecioſo περιπέπλουσι τὴν μοχθηρίαν[b]. Multos tibi poſſum enumerare, qui ſimili fraude ſceptra à Regibus non ita malis erepta ſibi vendicarunt. Aduerte igitur animū his, & cogita quàm ſit res periculi plena, doloſis talium publicolarum ſuaſionibus multitudinem commoueri, quorum conſiliis ſi obſequatur, Hydram, quam necare ſtudet, ſecabit infœliciter. B O V T. Sint iſta vt dicis, neque enim qui Reges à ſubditis coërceri volunt, eiuſmodi vt arbitror, mutationum commoda inficiantur: ſed iis malis alia remedia inuenerunt. B A R C. Quæ? B O V T. Neminem vnum ſufficiunt, cui totius reipublicæ porticulus committatur. B A R C. Quid ergo? liberum ne populum, atque omni magiſtratus vinculo ſolutum eſſe volunt? B O V T. Minime gentium. Sed ita ſtatuunt, melius ſe habere rempublicam ſi conſilio imperioque multorum gubernetur, quàm ſi ad vnius

a *Plaut in capt act. 4. Sc. 1.*

b *Ariſtoph. in Pluto.*

nutum & arbitrium tota fuerit compoſita. BARC, Quid ita? BOVT. Rogas? quaſi verò te lateat ſummum ſemper eſſe in plurium regimine temperamentum: in quo patientes ac lenti iracundis, timidi audacioribus, præcipites cunctabundis, & hi illis obſiſtunt: ex quorum concurſu naſcitur illa moderatio & æquabilitas quæ in extremorum mediis conſiſtit. BARC. Agnoſco Buchanani rationem ab Ariſtotele mutuatam [a], qua premi valde nos putat [b], & cogi vt fateamur publica negocia multitudinis iudicio pertractanda: ſed eam fucatam eſſe & minimè firmam faxo paucis intelligas. Coniungendus enim hic locus eſt cum illo ſuperiore, qui ſimilem de vtilitate regiminis multorum ſententiam continet. Multitudinem nempe plus ſcire ac ſapere, quàm vnũ aliquem, nec tam citò perturbationibus atque affectibus animi vitioſis commoueri, aut à debita reipublicæ procuratione abduci poſſe. Poſſum his omnibus reſpondere, Buchanani opinionem communi omnium de rebuſpublicis rectè philoſophantium conſenſione reprobari, ita vt totius antiquitatis iudicio huic cauſæ iam ſit factum præiudicium. Quippe inter varias reipublicæ formas Monarchiam præcellere, viri graues, Philoſophi [c], Oratores [d], Poëtæ [e], Hiſtorici [f], atque ipſi etiam Theologi [g], & Iuriſconſulti tradiderunt (quo nuper imprudentior Caluinus, imò verò impudentior, cui tot ſanctorum & ſapientum virorum concors ſententia diſplicuit. *Equidem ſi in ſe conſiderentur, inquit, tres illæ, quas ponunt philoſophi, regiminis formæ, minimè negauerim vel Ariſtocratiam, vel temperatum ex ipſa & politia ſtatum aliis omnibus longè excellere* [h].) Quapropter mihi aduerſus eum nouo nunc indicio experientem rei iudicatæ exceptione vti licet. Verùm ne iniquè iudicatum cauſetur, rationes eius referam refellamque.

Ac in primis falſum quidem illud eſt quod ſcribit: vbi multitudo ad reipublicæ gubernacula coit, temperamentum quoddam & mediocritatem naſci ex commixtione & concurſu contrariarum qualitatum, quæ aliis aliæ atque aliæ inſunt. Nam contrà multorum nos authoritas, ipſaque rerum experientia docet, nihil periculoſius, imò pernicioſius eſſe tali commixtione & contentione aduerſantium inter ſe voluntatum, ſi nemo ſit qui pro imperio diſſidium eiuſmodi poſſit componere. Itaque Liuius [i]. *Tribuni militũ conſulari poteſtate quatuor creati ſunt* (inquit) *Quintius Pœnus ex conſulatu. C. Furius. M. Poſtumius. A Cornelius Coſſus. ex iis Coſſus præfuit vrbi: tres delectu habito profecti ſunt Veios, documentóque fuere, quàm plurium imperium bello inutile eſſet. Tendendo ad ſua quiſque conſilia, cùm aliud alii videretur, aperuerunt ad occaſionem locum hoſti: incertam namque aciem, ſignum aliis dari receptui, aliis cani iubentibus, inuaſere opportunè Veientes: caſtra propinqua turbatos, ac terga dantes accepere. Plus itaque ignominiæ quàm cladis eſt acceptum. Mæſta ciuitas fuit, vinci inſueta, odiſſe Tribunos, poſcere dictatorem: in eo verti ſpes ciuitatis.* Ratio autem qua vtitur ex numero eſt τῶν ἀντιστρεφόντων, vt facile in eum ipſum vnde prodiit retorqueri poſſit. BOVT. Quo pacto? BARC. Scis ſtultorũ quàm

a li. 3. Polit. cap. 7. & cap. 11.
b pag. 33. Supra pa. 31.
c Plato li. 16. Ariſt. li. 8. Eth. cap. 10. Philo Iudæus li. de confuſione linguarum.
d Iſocrat. in Nicocle.
e Homer. Iliad. 2.
f Dio Caſſ. li. 24. Plut. libello de trib. Reip. generibus. Herodot. lib. 3.
g S. Athanaſ. in oratione contra idola. S. Chriſoſt. homil. vl. epiſt. ad Hebræos. S. Iuſtinus in orat. exhortator. ad gent. S. Hieron. Tom. 1. epiſt. 4.
h li. 4. Inſt. ca. 20. § 8.
i lib. 4.

ſapientum ſiue prudentium numerum eſſe maiorem. BOVT. De perfectè ſapientibus fortè loqueris. BARC. Imò verò de iis qui vulgari illâ prudentia commendantur, quæ in quotidiana hominum conſuetudine, & vitæ vſu, atque publicis priuatiſque negotiis eſt occupata. BOVT. Vulgarem vocas hanc prudentiam? At ego homines neutiquam vulgares, qui ea prædití ſunt exiſtimo. BARC. Igitur vulgi quàm horum maior eſt multitudo. BOVT. Sanè quidem. BARC. Et malorum etiam quàm bonorum. BOVT. Nec dubium id quoque. *Rari quippe boni.* BARC. Et horum etiam ipſorum prudentium diſcordes animi, contrariáque ſtudia plerumque exiſtunt. BOVT. Nihil vſquam ſæpius. BARC. Iam verò, nonne conuocatâ in vnum multitudine, vt virtutum, ita & vitiorum, quæ in ſingulis ſunt particulæ congregabuntur? BOVT. Subſiſto. neque enim vt certamen vitiorum ſit conueniunt: ſed vt vnuſquiſque quantum in ſe eſt prudentiæ in medium conferat. BARC. Quâ fine conueniant non quæro. Sed nonne ſinguli ſua ſecum vitia pariter & virtutes circunferunt? BOVT. Etiam profectò. BARC. Hæc ergo cùm ita ſe habeant, diſpice nunc animo & conſidera communem hominum φιλαυτίαν, & innatam ad contradicendum propenſionem: & erit cur exiſtimes turbamentum potius quàm temperamentum ex eiuſmodi pugnantium voluntatum diſſidiis oriri: conſtat enim, vbi ſuffragiis res deciditur, vt fit in publico populi conuentu, non quod probiſſimis placuit, ſed quod plurimis, obtinere, multóque facilius corrumpi bonũ quàm malum corrigi. Quâ de causâ prudenter Iuſtinianus Imperator aſtringi noluit eos, quibus Pandectas noſtras iuris ciuilis ex multis multorum authorum voluminibus componendi negocium dederat, vt ſemper in maioris partis ſententiam irent. *Sed neque* (inquit) *ex multitudine authorum quod melius & æquius eſt, iudicatote, cùm poſſit forſitan deterioris ſententia, & multos & maiores in aliquâ parte ſuperare* [a]. eoque fit vt in conſiliis capiendis ſæpe maior pars meliorem vincat [b]. Non referam hîc contentiones quæ frequenter eueniunt, cùm plures & opibus & authoritate pares in varias ſententias diſtrahuntur, grauéſque inde dimicationes extremo cum reipublicæ intertrimento oriuntur. Qua de causâ Dio, vir vſu rerum & experientiâ literiſque inſigniter eruditus ſcribit [c] rempublicam non potuiſſe diu incolumen ſtare ſi populi imperio ſubiecta manſiſſet, quòd parum abfuiſſet, quin ipſis comitiis ac magiſtratibus creandis res ad tumultum perueniret. Et Corn. Tacitus, eximius profectò hiſtoriæ ſcriptor vbi occupatum ab Auguſto imperium memorat, qui paulatim munia Senatus, magiſtratuum, legum in ſe nullo aduerſante traxit ſubiicit [d]. *Neque prouinciæ illum rerum ſtatum abnuebant, ſuſpecto Senatu, populique imperio, ob certamen potentium & auaritiam magiſtratuũ: inualido legum auxilio, quæ vi, ambitu, poſtremo pecunia turbabantur*: & vbi rurſus quã perniciosus ſit ſtatus popularis vbi ſuffragiis leges feruntur alibi oſtendit [e]. Sed & idem Dio alibi hæc [f]. *Populi quidem*

a De cõcept. Digeſt. §. Sed neque.
b L. vnius l. e in princ. i.
c lib. 54.
d li. 1. annal.
e li. 3 annal.
f li. 43. in Princ.

principatus nomen ſpecioſum habet, verùm re ipſa comprobatur nihil ei cum ſua appellatione conuenire. Contrà verò Monarchiæ nomen auditu difficile, penes vnum tamen ſummam eſſe reipublicæ, vtiliſſimum eſt. Nam faciliùs reperitur vnus aliquis vir bonus, quàm multi; & ſi hunc inuenire difficulter quidam exiſtimant, iidem coguntur omnino fateri impoſſibile eſſe multos bonos inueniri, quando virtute præditos eſſe multos conſentaneum non eſt. Quo fit vt ſi quis ſummæ rerum vitioſus præſit, tamen id ſatius ſit, quàm à multis eius ſimilibus rempublicam adminiſtrari. Cuius rei fidem facere poſſunt res geſtæ Græcorum, barbarorúmque, atque etiam ipſorum Romanorum: nimirum cùm ſemper vrbes ipſæ, priuatíque in iis ciues, longè præſtantiora & plura ſub Regibus, quàm ſub populari gubernatione, beneficia ſint conſecuti: longéque minus rerum aduerſarum ſub vnius quàm multitudinis imperio ſuſtinuerunt. Ac ſi qua floruit aliquando ſub populari imperio Reſp. id tantiſper durauit dum non ad faſtigium magnitudinis & vires altiores

g in opuſcul. de trib. Reip. gener. *perueniſſet: tum enim ex rebus ſecundis libido, inuidia ex contentionibus apud eos exortæ ſunt.* Qua etiam de causâ Plutarchus g, vbi optimarum Politiãn formas ſuis proprietatibus adornaſſet commendaſſetque, ſubiecit Monarchiam (ſi optio ſapienti daretur) eſſe eligendam, vtpote quæ ſola perfectam illam & rectam virtutis rationem contineat.

Deinde ſpecioſa quidem illa eſt ac blandiens ſed minimè profectò vera ratio, quâ Buchananus populare regimen commendat, cùm ait *multi plus vident ac ſapiunt, quàm vnus, & multitudo ferè melius quàm ſinguli de rebus omnibus iudicat.* Nam qui res geſtas populorum memoriæ prodiderunt, vnius ſapientiam frequenter emicuiſſe præ tota multitudine variis exemplis demonſtrarunt. Quò enim à tot Græciæ populis atque

b Dictis Cre. li. 1. Dares Phryg. Principibus vt in maximâ omnium quæ ab hominum memoriâ narrantur expeditione vnus omnibus imperitaret electus eſt b.

Ille Mycenæus magnorum ductor Achiuum,

niſi quòd ab eo vno quàm à reliquo exercitu quamuis numeroſo faciliùs & fœlicius prouideri poſſe omnia, & procurari quæ forent è re Græcorum, communi conſilio iudicarunt? Itaque ſummus Poëtarum

c Iliad. β. Vlyſſem multorum principatum reprehendentem inducit & haudquaquam vtilem eſſe his verbis affirmantem c,

Οὐ μήν πως πάντες βασιλεύσομεν ἐνθάδ' Ἀχαιοί·
Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω

Idque ipſum Neſtor tot ſæculorum experientiâ doctus, Agamemnonem hortatur ne ſuſceptum imperium deponat d

d ibidem

Ἀτρείδη, σὺ δ' ἔθ' ὡς πρὶν ἔχων ἀστεμφέα βουλὴν,
Ἄρχευ ἀργείοισι κατὰ κρατερὰς ὑσμίνας.

Quantum autem Æneas, quantum Vlyſſes præter comites prudẽtiâ valuere? Sed peruetuſta hæc ſunt & poëtarum figmẽtis adulterata: certiora teſtimonia, nec ita remota petamus. Athenienſes in eo exercitu, quem aduerſus Darii præfectum Daten comparauerãt, cùm duces belli decem & polemarchum, æquato omnibus imperio, conſtituiſſent: vt partitis temporibus ſinguli ſingulis diebus ſummum ius atque imperiũ

inmilites

in milites haberent. ſolus Ariſtides id factum Athenienſibus parùm feliciter ceſſurum maturè prçuidit, omnibuſque author fuit vt ad vnum Miltiadem totius belli gerendi ſummam deferrent, [a] quo duce celebri illa ad Marathonem victoria, potiti ſunt. Vides vt vnus plus omnibus vidit, eòque plus ſapuit quòd μοναρχίαν τῆς ἀριστοκρατίας ἰσχυροτέραν iudicauit. Sed pergamus. Multitudo ducum, & imperatorum quantum rebus gerendis detrimenti afferat, quantúmque in vnius imperio ſitum ſit opis, res nobis Romanæ clarius patefaciunt. Fuſo enim à Gallis exercitu, cui ſex tribunos militum conſulari poteſtate populus prçfecerat, capta & concrematà ciuitate, obſeſſo Capitolio, Senatu ad deditionem coacto, hoſtiúmque ludibriis expôſito, F. Camillus quà vi & armis, quà virtute, quà conſilio, vrbem atque imperium domitis hoſtibus reſtituit reſeruauitque [b]. Deinde verò cùm poſt primam pugnā Tarentinam nonnihil afflictæ res Romanç eſſent, inclinatis iam ad pacem omnium animis, ac de Pyrrho iniquis conditionibus in vrbem recipiendo conſulentibus, nonne vnus Appius Clodius ille cæcus & ſenex lecticâ in Senatum vectus, reipublicæ, & maieſtati Populi Romani ſalubriter proſpexit [c], cuius authoritate nullam pacem, nullam cum Rege amicitiam fore, niſi ex Italia diſcederet, decretum eſt? Sed & Q. Fabius cognomento Maximus, nonne cæteris omnibus qui vel in vrbe vel in caſtris erant, quis ciuitatis, quis hoſtium ſtatus eſſet planiùs intellexit [d]: & eum modico ſequutus interuallo L. Æmilius Paulus, quem ſi Romani certamen cum Annibale detrectantem audiſſent, prælium Cannenſi clade nobilitatum minimè commiſiſſent. De P. Scipione Africano quid dicam? recitare ſat eſt quod alius dixit [e]. *In Africam ex Sicilia exercitum ſenatu vetante traduxit, & niſi plus in ea re ſuo, quàm patrum conſcriptorum conſilio credidiſſet, ſecundi Punici belli finis inuentus non eſſet.* Quid quod Epaminondas ea præ cæteris cùm ciuilis prudentiæ laude, tum militaris ſciētiæ gloriâ vſque adeo claruiſſe fertur, vt ipſe vnus pluris quàm tota ciuitas fuiſſe iudicetur [f]: quippe Thebas & ante ſe natum & poſt ſe extinctum perpetuò alieno imperio ſubiectas, aliarum Græciæ ciuitatū caput quoad ipſe vixit dominámque conſtituit. Sed ad Athenienſes reuertor: à quibus cùm Alexander, euerſis Thebis, Demoſthenem, Lycurgum, alióſque primi ordinis homines ſibi dedi popoſciſſet, tam ingens metus atque anceps cura omnium animos occupauit, vt niſi Phocium, in quem velut in aram conſiliorum ſuorum oculos conuerterant, hæſitantibus iam & obmuteſcētibus ſuccurriſſet, nihil quod reſponderent fuiſſent habituri [g]. Idem Phocion cùm in concilio populi ſententiam aliquando dixiſſet, ob quam ei ab omnibus ſtatim applauſum fuit, conuerſus ad amicos, quid dixi? inquit: hei vereor ne qua imprudenti atque inuito mihi mala ſententia exciderit, quòd ei tam citò omnes aſſenſi ſint: adeò ille multitudinē malè de rebus omnibus iudicare ſenſit. Quâ ratione fertur Hippomachus quidam gymnaſtes diſcipulum virgâ vt imperitum per-

a Herod. lib. 6. Plutarch. in vità Ariſtide.

b Liu. lib. 5. Plutarch. in vita Camil.

c Cic. Phili. 1. Plutar. in vita Pyrrhi.

d Eutrop. lib. 2. Pomp. l. 2. §. Iuris. D. de orig. iur. Tit. Liu. lib. 22. Polib. lib 3.

e Vale. Max. lib. 3. cap 7.

f Æmil. Prob. in Epa.

g Plutar. in vita Phocionis.

cuſſiſſe, quod eſſet multitudinis plauſum canendo aſſequutus, hoc ſuper indicto κακῶς ηὔλησας, ὁ γὰρ οὗτοι σε ἐπῄνουν.[a] Quid hîc veterum populi Dei, aut recentiores aliorum hiſtorias commemorem, ex quibus innumera ſententiæ noſtræ confirmandæ argumenta ſuppetunt? dies me deficeret atque vox, ſi omnium ſæculorum exempla proſequerer: Nulla enim gens tam barbata eſt, nulla ætas, quæ non huius rei monumenta præter oculos poſita habeat.

[a] *Ælia. lib. 14. cap. 8. id eſt male cecimiſti, nam alioqui hi te non laudarẽ*

Neque hæc tamen cùm dico arbitrere me omnem capiendi conſilij rationem atque vſum tollere de medio, vel inutilem iudicare velle. Nam conſiliarij Principis, & quos reipublicę gerendæ adminiſtros ſibi conſtituit pars corporis eius cenſentur[b]: aures ſcilicet atque oculi à quibus percepta perſenſáque ad ipſum tanquam ad ſenſum communem deferuntur.

[b] *l. quiſquis. C. ad l. Iul. Maieſt.*

BOVT. Iſtis ego exemplis licet non parum mouear, tamen non planè ab eà quam impugnas ſententia abducor, quòd rationes illas non ſolùm Buchanani, ſed Ariſtotelis eſſe ſciam[c], cuius tanta apud pleróſque authoritas eſt, vt difficulter eleuari poſſit: quapropter vt plenè mihi ſatiſfacias, illum tibi philoſophum non obſtare doceas oportet. BARC. Nil factu facilius. Scito igitur rationes illas ab Ariſtotele quidem ſcriptas, ſed approbatas non eſſe: id autem vt penitus intelligas, animaduerte in primis quo ordine quibúſque de cauſis Ariſtoteles eas in medium adduxerit. Cùm enim de omnibus imperij formis diſputationem iis libris inſtituiſſet, quæ quamque vel commoda vel incommoda ſequi videbantur argumentis variè excogitatis more ſuo copioſè diſſeruit, quò planius & quę optima ſit eluceat, & quibus conſeruetur aut euertatur mediis intelligatur. In relatione igitur popularis imperij, quod cum paucorum, ſed optimorum principatu confert, hoc eorum qui popularem gubernationem meliorem eſſe contendunt, argumento vtitur. *Multi, quorum quilibet vir bonus & probatus non eſt, vbi in vnum conueniunt, contingit vt paucis optimis ſint meliores, non vt ſinguli quidem, ſed vt vniuerſi: nam ſinguli videntur habere particulam quandam virtutis, & cùm in vnum congregantur, multitudo eſt velut vnus homo cui multæ ſunt manus, multi pedes, multique ſenſus.* Addere quidem debuit, *& multa diſcordéſque ſententiæ: quæ quoniam nec procedunt, nec reguntur ab vno capite, diſſidio, contentioni, & rixæ materiam dant.*

[c] *lib. 3. polit. cap. 7. & 11.*

Velle ſuum cuique eſt, nec voto viuitur vno[d].

[d] *Perſ. Saty*

Et, vt ait tragicus, Ἄλλοισιν ἄλλος θεῶν τ' ἐκ' ἀνθρώπων μέλει[e].

Verùm illa Ariſtoteles, non quò rectam nobis certámque popularis imperij confirmandi rationem traderet, ſed quò argumenti prima ſpecie veriſimilis fallaciam obiter detegeret: idque ex eo intelligi poteſt, quod antequam illud argumentum efferret, præfatus eſt multitudinem potius quàm paucos optimos imperare debere poſſe defendi, & habere aliquam veriſimilitudinem, & fortaſſis, inquit, putes veritatem: ac rurſus cùm totam eius argumenti vim explicuiſſet, hanc mox ſentẽtiã ſubiecit.

[e] *Eurip. in Hippolito coronato.*

An verò in omni populo, & in omni multitudine poſsit hoc diſcrimen inueniri inter multos numero, & paucos virtute præſtantes, non liquet: æquè verò manifeſtum eſt in quibuſdam inueniri non poſſe. Audis eundem, qui modò paucis optimis pręſtare dixit multitudinem, nunc an id verum ſit dubitare, ac in nonnullis quidem omnino falſum eſſe aſſerere: ex quo patet, prius illud diſputationis tantùm cauſa dictum eſſe: quemadmodum & illud, Regem faciliùs quàm multitudinem corrumpi poſſe: cùm conſtet inter omnes vel mediocriter in hiſtoriarum lectione verſatos nullum grauius in populari aut paucorum regimine incommodum, nullúmque frequentius deprehenſum eſſe, quàm quòd in vtroque largitionibus, gratiæ, odio, ambitioni, atque id genus corruptelarum illecebris datur citiùs locus, quàm in regno: vnde etiam crebræ illę ſuffragiorum nundinationes exiſtunt, quibus ſceleratiſſimi quique aditum ſibi ad ampliſſimos honores facile & flagitosè patefaciunt. Audi Iugurtham ab Roma redeuntem. *O vrbem venalem, & maturè perituram, ſi emptorem inuenerit* b. Quoties enim ille Senatum, quoties populum, tentatis pecuniâ quorundam iudiciis à veri inueſtigatione deflexit?

a lib 3. Polit. cap. 11.

b Saluſt. de bello Iugur.

Et verò quamuis nulla nos antiquitatis monumenta iſtiuſmodi exemplis inſtruerent, nulláque quotidianæ vitæ experientia velut manu duceret in eius rei cognitionem: tamen ipſa ratio, qua præditi ſumus, & cuius lumine per diſputandi ſubtilitatem vera inueſtigamus, coget nos fateri multitudinem facilius corruptum iri, quàm Regem; vel ob id ſolũ, quòd duæ illæ teterrimæ & irrequietæ belluæ, auaritia, & ambitio, quæ dum mentes hominum peruagantur, ad peſſima quæque ſtimulant, vrgent, impellunt, rarius Regem quam ſingulos è multitudine infeſtent. Alteram namque gaza regia, & collatio, cùm opus fuerit, Regis arbitrio facienda, ſi non abercent penitus & excludunt extenuãt certè plurimum atque imminuunt. Vt enim ingens cibi copia appoſita edendi cupiditatem homini ex parte tollit, ita poteſtas habendi quæ volet omnia, habẽdi minuit deſiderium. Alteram verò regalis dignitatis faſtigium, & quâ maior ſperari non poteſt, amplitudo imperij reſidere in animo Regis aut inoleſcere nõ ſinit: deprauari enim muneribus quî poteſt nullius rei indigus, aut ambitione duci, cui quod ambiat maius nihil eſt. Et tamen hæ illæ ſunt machinæ quibus multitudo plurimum expugnatur, cùm vt plerumque fit, homines priuati ad quorum ductum ſe applicar, vel opibus augendis, vel honoribus inſeruiunt: his enim quoniam multa abſunt ad eum vitæ in quem feruntur ſtatum, neceſſe eſt multa quoque eius gratia ſeu rectè ſeu perperam agant perferántque. Ferunt qui res Polonorum literis mandarunt, c poſtquam à primo eius gentis Rege Lecho, & eius poſteritate, centum & quinquaginta circiter annos fuiſſet regnatum, deficiente tandem ſtirpe regiâ ſummam gubernationis publicæ ad Duodecemuiros, vulgò Vayuodas dictos, fuiſſe delatam: qui licet initiò ſuſceptæ adminiſtrationis ſpecimen aliquod egregium procurationis reipu-

c Ioan. Heribert. lib. 2. c. 3. & 4

Hoc regnum Polonicum.

admiſſa iterũ & admiſſa Ariſtocratia deſijt tandem eſſe vere regnum, licet nomen adhuc retineat.

blicæ ediderant: tamen breui pòſt muneris ſui obliti, cùm ambitionis, tum res ſuas familiares amplificãdi ſtudio, ira diſcordibus inter ſe animis rempublicam vexabant, vt niſi populus vniuerſus de re ad regnum reuocanda conuentum celeriter indixiſſet, miſera omnium ordinum confuſio, belliique ciuilis funeſti exitus ſubſequuti fuiſſent: id enim regno ſæpe, quod alij vix vlli rei accidit, vt quod imperium ſcilicet ſub vno ſtare poſſet, dum à pluribus ſuſtinetur ruat [a]. Sed hæc relinquo, vt cumulatè tibi in eo quod deſideras ex ipſo Ariſtotele ſatisfaciam.

a *Q. Curt. lib.10.*

Rationes igitur illas, quas Ariſtotelicas dicis, fallaces eſſe, & Ariſtoteli improbatas, vel ipſummet Ariſtotelem ſibi contradicere, ſecúmque pugnare neceſſe eſt. Nam ſi verum eſt multitudinem acutius proſpicere & prouidere, ac rectius etiam ſubtiliúſque de rebus omnibus iudicare, quàm vnum aliquem quiſquis ille ſit: corrumpi prætera difficiliùs atque illis animi perturbationibus vinci quæ ſingulos ad peccandum commouent, iis haud dubiò conſequens erit, quod iſti volunt, dominationem multorum regiâ præſtantiorem vtiliotémque eſſe. At hoc certè negat Ariſtoteles, dum eius contrarium manifeſtò aſſerit [b]. Ait enim tres eſſe bonæ reipublicæ ſpecies, Monarchiam ſcilicet, Ariſtocratiam, & Timocratiam (à qua parum abeſt Democratia) moxque ſubiungit, *harum omnium optima eſt regia poteſtas, peſſima verò Timocratia*: ex quo planũ eſt, argumenta illa, quibus Monarchiam Ariſtocratiæ vel Timocratiæ poſthabitam volunt, nunquam Ariſtotelis teſtimonio laudata eſſe, mirúmque adeò quod propoſita à ſe non illico dilueri, ni fortè leuiora iudicauit quàm in quibus refutandis operam collocaret: certè conſtat Ariſtotelem nullibi minus quàm in politicis vim ingenij ex eruiſſe. BOVT. Liberaſti fidem, & effeciſti vt me tibi habeas aſſenſorem. Sed ecce ſint iſta licet vt dicis, tamen valebunt tantùm ad regalis imperij excellentiam præſtantiámque demonſtrandam, vbi eius cum plurium regimine incidert comparatio: & propterea quis eorum vſus eſſe poſſit in hac tuâ cum Buchanano controuerſiâ non ſatis intelligo. Ille enim non tolli prorſus aut aboleri regiam poteſtatem aut aliis inferiorem iudicari cupit: ſed multorum conſilio, qui in partem laboris acciti onus gubernandi ſuſtentent, iuuandam eam & muniendam eſſe cenſet. BARC. At hoc ipſum nihil eſt aliud, niſi forte non animaduerris, quàm ſuo Regem imperio ſpoliare, & ius dominandi illi ademptum in eoſdem gubernandi ſocios trãſferre. BOVT. Quid ego audio? Principi hoc ipſo auelli imperium, quòd conſiliarios & adminiſtros rei gerendæ ſibi aſciſcat? Vereor ne iſtam ſententiam, ſi palàm exeat, oderint & perhorreſcãt omnes, quò enim tot ſenatus & curiæ, tot prouinciarum rectores, tot belli duces, tot celebres denique omnium ordinum conuentus, & ex ordinibus ſapientiſſimi, quibuſcum Princeps quotidie ſeria & arcana omnia communicat? num tu iſtis auxiliis regiam poteſtatem minui putas? BARC. Nequaquam: quinimò plurimum ornari iis atque defendi

b *lib.8. Eth. cap.10.*

aſſero a, eſſéque ad tempublicam gubernandam apprimè neceſſaria, dummodo talia ſint, quæ Regi pareant, non quæ imperent: quæque non ineundi ſuffragij, aut ſententiæ dicendæ ſocium, ſed potius publici concilij dominum eum & principem agnoſcant. Etenim profectò fateri oportet ingenuè quod res eſt, & cuius contrarium nemo niſi mentis prorſus & rationis inops tuebitur: regna & ciuitates tunc pulcherrimè ab vno aliquo Principe gubernari, cum is ſibi peritos reipublicæ adminiſtrandæ conſiliarios adhibet: nec vllum ferè ex tot retrò ſeculorum memoria Principem vel rebus bello geſtis clarum, vel ciuilis diſpenſationis moderatione charum reperiri, qui rempublicam ipſe per ſe gerere ſemper voluerit, nullas in rebus magnis & memoriâ dignis aliorum ſententias exquirens. Itaque ſi Philoni b credimus, factum illud Moyſis c, de eligendis ſibi vicariis qui minora negocia tractarent, in ſacra volumina relatum eſt, vt haberent quod imitarentur poſterorum Principes, vt eius exemplo aſſumant ſibi ſpectatæ prudentiæ & iuſtitiæ viros, timentes Deum, atque ab omni auaritia & ambitione alienos, quorum conſilio & operâ ingens illud onus regiæ ſolicitudinis ſubleuetur. Rectè igitur Lucas de Penna d. *Licet Princeps habeat plenitudinem poteſtatis, melius tamen faciet circa regimen Reip. ſi eius onera cum aliis partiatur* e. *Non eſt enim facile vnum proſpicere multa. Oportebit igitur multos eſſe principes conſtitutos ſub ipſo ſcilicet principe.* Quapròpter cernere licet in ipſis rerumpublicarum primordiis, Reges deligere ſibi ſolitos ſenatum aliquem, tum ad minuendam curam & ſolicitudinem, quæ in regno ritè moderando ſumma eſt, tum vt rebus arduis deliberandis gerendíſque adiutores haberent. His ſine perrarò, aut nunquam ſolebant priſci illi Reges alicuius momenti negocium peragere. Itaque Agamemnonem inducit Homerus concilio ſemper conuocato de ſummâ rerum ſtatuentem. f

Βουλὴν δὲ πρῶτον μεγαθύμων ἷζε γερόντων.

Inquit f. quinetiam veterem illam Regum in capiendis conſiliis conſuetudinem ſacra nobis ſcriptura certiore teſtimonio indicat *Iratus Rex*, inquit g, *& nimio furore ſuccenſus, interrogauit ſapientes, qui ex more regio ſemper ei aderant, & illorum faciebat cuncta conſilio.* Atque vtinam pari ſtudio noſtri ſæculi Principes populis ſibi commiſſis imperarent, & nullas ſine prudentium conſilio rei bene gerendæ occàſiones dirigerent: rarius profectò, in Deum & Rempub. peccaretur. Nam ſimul atque incipiunt Reges ſenatus authoritatem minuere, ordinum conuentus negligere, deliberationibus & conſultationibus ſapientum ſua anteferre iudicia, excluſis denique primoribus regni incorruptis, obſcuro loco natos & quos virtus & veritas oderunt ad ſummos honores prouehere omnia fatis, h

In peius ruere, & retro ſublapſa referri.

Eſt tamen, prô Deus immortalis, hoc vitium Principibus nimis familiare, qui dum amplitudinem maieſtatis ſuæ ſtultâ quadam affectatione

a ſupra. Pag. 42.
b lib. de crea. Principis.
c Exo. c. 18.
d ad contra. vn. 6. C. de re militâ. lib. 12
e c. mandat. de preſumpt.
f Iliad. ß.
g Eſther c. 1.
h Virg. lib. 1. Georg.

conſeruare cupiunt, ſuo ſolùm conſilio niti ſuóque iudicio rempublicam gubernare ſolent. quaſi verò conſiliorum communicatio regni conſortium inducat, aut adminiſtrorum ſagax cura Regiæ prudentiæ lucis aliquid ac ſplendoris detrahat: cùm contrà tamen ac illi putant, perpetuò eueniat. Etenim vel hoc ipſo Rex ſapiens iudicatur, quod in ſapientum monitis & conſiliis acquieſcat: ac penè fatuus & furibundus, ſi ſpretis hiſce, tanquam ſi ei ſoli natura mentem largita ſit, cuncta moderetur. Quæ res ferè ſola Carolum Burgundum, Principem alioqui vita dignum longiore, non ita pridem immatura morte ad interitum traxit [a]. Et verò ingens gloriæ acceſſio Regibus eſt ex ſapientum conſeſſu, quòd quæ in conſiliis celebres ſapientéſque ſententiæ dicuntur, licet ab aliis profectæ, ipſis ſemper Principibus aſcribi ſoleant: quaſi inuentorem priuatum, authorem Principem habeant. Itaque Polybius in narratione rerum geſtarum à Philippo Demetrij filiò Macedonum Rege adhuc puero: *Poſt omnes*, inquit [b], *Rex ſententiam dixit, ſi tamen Regis fuiſſe eam ſententiam putandum eſt. Neque enim veriſimile videtur puerum qui vix decimum ſeptimum ætatis annum exceſſiſſet, de talibus, tantíſque rebus potuiſſe iudicare. Sed ſcriptorem hiſtoriæ decet, firmatas in conciliis ſententias, Principibus tribuere, quorum nutu omnia gubernantur.* Hoc idem tamen vitium, ne noſtrâ id ætate primùm extitiſſe putes, Dionyſius Halicarnaſſeus ſui ſeculi Principibus exprobrat [c]. *Reges*, inquit, *qui hæreditarium principatum inibant, & qui à populo præficiebantur, conſilium habebant ex optimatibus, neque, vt fit noſtro ſeculo, veteres illi Reges ex animi ſui tantùm ſententiâ poteſtatem exercebant.*

a Philip. Commin.

b lib. 2.

c lib. 2.

Vides quantùm ego Senatui, quantùm ordinibus regni, quantùm conſiliariis tribuam, ſine quibus haud quaquam bene adminiſtrari poſſe imperium arbitror. B O V T. Rectè tu quidem iſtuc: ſed cùm id ita ſtatuis, nunquid in aduerſarij tui ſententiam tranſis, qui nihil à Regibus ſine conſilio tentandum ſtatuit? B A R C. Minimè quidem: ego enim cùm iſtos Regi conſiliarios adhibeo, nihil eius libertati detractum volo, nullam ei parendi neceſſitatem impono: conſiliis eum & auxiliis tantum inſtruo, quæ Regem ſemper & dominum agnoſcant, & ſi cum pertinace ingenio confligandum eſſe viderint, precibus flectere, non minis frangere conentur. At ille multùm diſſimili ratione conſiliarios Regibus adiungit. Monarchia enim Buchanani, ingeſtis Principi vt ille vult conſiliariis, verè oligarchia eſt, aut ſi propius intueamur, Democratia: ídque ni moleſtum tibi fuerit, breui momento patefaciam. B O V T. Moleſtum? imò ſane voluptas.

B A R C. Primùm ſcis illum tantis Reges anguſtiis concludere, vt non liberè, ſed ad populi præſcriptum & voluntatem imperent: vbi enim longâ diſputatione Regem legibus, vt quemuis è populo, ſubiiciendum tradidit, tandem, velut de hoſte tryumphans, hanc ad verbum à victo

ſ

confeſſionem extorquet [a]. *Agnoſco ſententiam & veris vincor. Quando* a pag. 31. *igitur Regem ſoluere legibus non licet, quis tandem erit legiſlator, quem ei tanquam Pædagogum dabimus?* Cui ille, omnem legum ferendarum poteſtatem penes populum eſſe docens, paucis interiectis in hunc modum reſpondet. *Neminem ego ei dominũ impono. ſed populo, qui ei imperium ipſe dedi licere volo, vt eius imperij modum ei præſcribat: eòque iure quod populus in ſe dederit, vt* Rex *vtatur poſtulo.* Et rurſus paulò poſt, quoniam totius populi conuocationem difficilem eſſe & inutilem negare non auſus eſt, ne eo vrgeretur incommodo, *ego* inquit, *nunquam exiſtimaui vniuerſi populi iudicio eam rem permitti debere: ſed vt propè ad conſuetudinem noſtram, ex omnibus ordinibus selecti ad* Regem *in conſilium coirent. Deinde vbi apud eos* προβούλευμα *factum eſſet, ad populi iudicium deferretur.* Eho fidem hic tuam atque iudicium imploro Boutelleri, per Deum narra numquod ineptius publici regiminis ſyntagma ab homine noſtræ ætatis ſano & b lib. 2. ca. 4. ſecum conſtante proditum didiceris. Aut enim Ariſtotelicas [b] com- & lib. 4. cap. 9. Polit. miſtiones confuſionéſque Rerump. (quas ratio & rerum vſus atque experientia vel nullas vel valde nocuas eſſe docet) in regna bene conſtituta loco Monarchiæ inducere conatur, aut ſi ſimplicem aliquam reipublicæ formam animo concipit, eam certè ita obſcurè & diſſimulanter nobis proponit, vt quam ex omnibus velit obtinere, ne ipſum quidem Apolinem ex ſuo tripode aureo diuinare potuiſſe arbitrer. Nam regnum eſſe & regiam poteſtatem, Regis illud quod ſemper prętendit nomen præ ſe ferr: cui cùm nihil de regni negociis ſtatuere, niſi ex magnatum ſententiâ conceditur, paucorum hic meritò cenſeri principatus debet. Cúmque nec horum quidem conſenſio vim vllam habeat donec populi iudicio fuerit confirmata, quis non videt ſummum populi imperium hac ratione ſtabiliri? Illud autem miror qua fronte adſcripſerit, *Sed vt prope ad conſuetudinem noſtram*, id eſt Scotorum: cùm nihil vnquam à Scoticæ gentis moribus longius abfuerit. nunquam enim auditum eſt ab eius regni conditu decreta Regis ex procerum conſenſione facta ſuffragiis populi eguiſſe. B O V T. Rem certè abſurdam mihi narras, eóque magis, quod primùm dicat ſe non exiſtimare rem populi iudicio committi debere, mox deinde rem ad populi iudicium deferendam: quorum contradictione moueor, déque ea aliquid abs te audire cupio. B A R C. Opportunè quidem: inde enim non parum deprehendes quorſum omnes eius conatus euadant.

Scis, opinor, cuiuſmodi fuerit Reipublicæ ſtatus Romæ, poſt Tribunitiam poteſtatem conſtitutam, & lege Hortenſiâ auctam. B O V T. Nempe popularis, debilitatâ iam fractâque per Tribunorum interceſſionem Senatus authoritate: qui vel ipſos conſules & Cenſores in vincula coniicere auſi ſunt. Idque poteſtatis D. Curiatius, homo omnium infimus & ſordidiſſimus, Tribunus plebis, in D. Brutum & P. c Cic. lib. 3. Scipionem Coſſ. [c] aliique Tribuni plebis in L. Licinium Luculum & de legib.

a *Flor. Epit. 48.*
b *Dio Caſſ. lib. 37.*
c *Liui. lib. 9.*

A. Poſtumium Albinum Coſſ. [a] L. Flauius Trib. pleb. in Metellum Coſſ. [b] & P. Sempronius in Appium Claudium Cenſorem [c] exercuiſſe fertur. BARC. Scis etiam quem in legibus ferendis modum, ij quibus rogandę legis ius erat, vt plurimùm obſeruarunt. BOVT. Scire mihi videor. Primùm enim is qui legem laturus erat, eam domi ſcriptam cum amicis & peritioribus communicabat: quam vbi è Rep. eſſe intellexiſſet, de ea ad Senatum referebat, vt eius conſilio & authoritate promulgaretur, exceptis ſeditioſis magiſtratibus, qui ſpreto Senatu leges aliquando rogabant: promulgatam deinde populus poſt totum trinundinum arbitratu ſuo vel approbabat vel antiquabat: ita multitudo nullis niſi quas ipſa ſancierat legibus tenebatur. BARC. Diſtinctè & ſuccinctè complexus es ea, ex quibus Buchanano quis animus ſit & quis ſcopus facile dignoſces. Confer igitur hunc iubendarum legum morem, cum illius opinione de legibus ſub Regum dominatione condendis, & vel inuitus fatebere, Reges & Monarchas omnes eodem ordine & loco habitos ab eo, quo fuerunt Romæ Conſules & Prætores: vt ſi legem Rex ferre velit, eam communicet prius cum multitudine ſelectorum ex omnibus ordinibus qui Senatus inſtar erunt, deinde ſi viſum eſt id inuentum populo expedire, horum authoritate promulgetur: hoc eſt, vt ille ait, ad populi iudicium deferatur, quo probante iubentéque vim legis ſortietur quod antè tantùm erat προβούλευμα. Non igitur Rex, non Senatus, non optimates, nec ſi omnes conſenſerint, legem in Buchanani republica ferre poſſunt: tantum illis προβουλεύματα facere licet, quæ vbi populo placuerint, fient leges. Quid me intuetis? annon vides, quàm in anguſtum contrahat non Regis modo (cui Regium quicquid eſt aufert) ſed procerum & magnatum omnium poteſtatem? ecqua tibi hæc videtur alia reipublicæ ſpecies, quàm quæ ſæpius iam nominata eſt democratia? BOVT. Ratione cogis me hîc quod non cogitabam credere. Veruntamen putáſne eum tam Regibus eſſe iniquum, vt his annuos magiſtratus Romanos poteſtate exæquet? BARC. Imò Reges illis inferiores facit. Sed ordo huius diſputationis id hoc loco non patitur demonſtrari.

Vt cœpta igitur proſequamur, finge plures ex Buchanani ſentẽtia Regi à conſiliis adeſſe, vt id demum in publicis negotiis ratũ ſit, quod horum conſenſu fuerit decretum: Regis hîc quæ erunt partes? BOVT. Sciſcere quæcunque à prudentioribus ſuggeſta expedire cõpeterit. BARC. Hoc autẽ quî faciat velim explices. Cùm enim tanta ferè ingeniorũ quanta facierũ in hominibus varietas & diſſimilitudo exiſtat, difficillimũ erit multos inuenire, qui in eâdem ſimul omnes opinione ſemper acquieſcant, ac non in diuerſas potius ſententias diſtrahantur: atque ita eueniet aliquãdo vt rebus arduis in deliberationem cadentibus, conſiliariorum pars hoc, pars illud Regi ſuadeat: quid igitur hîc ei faciendũ cenſes? BOVT. Non eſt obſcurũ: maioris nempe partis nitetur ſuffragiis: id enim cùm rationi

tum iuri

tam iuri veſtro ciuili conſentaneum eſt, quo factum à maiore parte curiæ perinde habetur, ac ſi id omnes egiſſent *a*. BARC. Papæ nunquid perſpicis omnem Regi hoc pacto adimi poteſtatem? poſitum ſiquidē eſt, adhibendos in conſilium plures ſine quibus publicum nihil peragatur, & maioris etiam partis ſequendam ſententiam. Quid igitur reliquum eſt niſi vt Rex aſſentiatur? quid ſi nolit aſſentiri? non rata erunt, dices, quæ ab Ephoris acta ſunt, ergo non omnia ex ipſorum ſententia gerentur, cùm quod illi volunt nolente Rege, non habeat locum. At nō hoc forte dicturus es. Quid ergo? Nihil Regis voluntatem obſtare, quo minus horum πρεσβευλευμάτι ſua conſtet authoritas, ſi modo id maiori conſiliariorum parti placuerit. Quo igitur regia poteſtas? quo inane hoc & ſine viribus nomen? ſi inuito Rege id liceat, licebit & neſciente: nec etiam deſiderabitur abſens, qui præſens renitendo non proficiet hilum poterit & Rex furioſus eſſe, quod licet verum ſit, ille tamen minimè admittit. Nec quicquam intererit ſtolidusne & inſanus, an verò gnarus & prudens rerum omnium ſit, qui regio nomine tituloque inſignitur. æquè enim hic vt ille multitudinis libidini inſeruiet: niſi in eo fortè ſagacem inſano præſtare dixerit, quod hic diſceptantes non intelligere, nedum bene decernentibus aſſentiri poſſit. Ille verò & perperam dicta reprehendere, & ſapienter laudare, & ſui quemque officii admonere, poſtremò vbi quid cæteris acutiùs animaduerterit, ratione cū omnibus agere vt veram & reipublicæ profuturam ſententiam amplectantur. Aut idcirco non valere ſcitum abſente Rege factum, quia is præſens aliis aliud ſtatuendi author eſſe potuit *b*. At hæc tamen quid Regem à quolibet conſiliariorum ſecernunt? nonne iidem ſingulis ſuam dicere ſententiam, & eam ſi poterunt, cæteris perſuadere fas eſt: At ſinguli cæteros cogere non poſſunt dices. neque Rex etiam poterit, alioqui non libera erunt ſuffragia. Quid reliquum igitur eſt, niſi vt Rex dicis cauſa in cætum conſultantium introducatur: Equidem non ſatis aſſequi coniectura poſſum quæ Regi partes in hac republica conueniāt, niſi eæ ſint, quas mens nunc mihi ſuggerit. Dabit nempe Regibus (ne nihil ſibi relictum querantur) eam in concionibus dignitatem, quam vel inter arbitros habet, qui tertius, quintus, aut numero quouis ſimili velut moderator ſuperiórque electus eſt: vt ſi æquales vtrinque diſſentientium partes ſint, ea obtineat, inquam ſuo Rex ſuffragio propenderit: vel eā forte quam in curiâ præſes, in cœnobio Prior, in collegio is habet quem vulgò Decanum vocant, vt cōncilii vocandi, & comitiorum habendorum author ſit, in quibus vbi quid animi habet expoſuerit, quemlibet vnum authoritate vincat. O Principes terque quaterque beatos, quos iſta Buchananus libertate atque honore dignatus eſt. grauiora metuebam, ac tantùm non cætu & ciuitate pellendos expectaui. Rides, at ſeriò loquor: nam id eum animi habere pòſt ex Bruto didici, qui magiſtratus omnes vrbanos & prouinciales regii imperii conſortes eſſe tra-

a l. quod maior. 19. ad Municip. l. aliud. 160. de reg. iur.

b l. Item. 17. §. Celſus. D. de recept. qui arb.

dit, & hoc tantùm à Rege differre, quod hic quaſi præſes inter eos ſedeat primo loco, quorum ſententiis nil libens acquieuerit parere cogatur. Ipſa eius verba, piis licet & probis auribus indigna, ſubiiciam. Is itaque Regem primum contemptus cauſa, regni officiarium appellat, ac eum deinde cum magiſtratibus, quos regni etiam officiarios vocat, cõponens ita fatur [a]. *Hi Regis in iure dicundo veluti aſſeſſores, regii imperii conſortes, adeo vt omnes quidem illi rempublicam adminiſtrare teneantur non ſecus ac Rex: is tamen inter eos quaſi præſes primum tantùm locum teneat: vt vero populus vniuerſus Rege ſuperior eſt, ita etiam hi, etſi ſinguli Rege inferiores ſint, vniuerſi tamen ſuperiores cenſendi ſunt.*

a Quæſt. 3. pag. 89.

Hæc eo retuli, vt intelligas quo loco iſtiuſmodi ſectæ homines Reges ſuos habere ſoleant: quorum cor inſipiens ita eſt obſcuratum, vt non probent Deum habere in notitia, ac proinde traditi ſunt in reprobum ſenſum; repleti omni iniquitate & malitia, ſuperbi, elati, contumelioſi; inuentores malorum, inſipientes, incompoſiti, ſine fœdere aut affectione erga Deum & homines, id vnum affectantes, vt, quod proprium eſt ſuperborum, ſuperiorem non habeãt: & ſicut eccleſiaſtici ordinis principem, velut ignominioſi deſertores, iampridem abnegarunt: ita Reges, quos Deus ciuilium munerum diſpenſatores conſtituit, hoc nouo ſtratagemate illudant: inter hos Brutus æquè ac Buchananus præ cæteris impuratus eſt & ſceleſtus, cuius os infame & mendax conuitiis neutiquam ſat multis cædi poteſt.

Sed demus illis quod optant, & animi gratia fateamur aſſeſſores iſtos regalis imperii conſortes eſſe, & vniuerſos Rege ſuperiores (quod falſum tamen eſſe infrà planiſſimè demonſtrabitur) qui poterunt, hoc ſemel admiſſo, monarchiam ab ariſtocratia aut democratiâ ſeparare? aut ſi numero, non authoritate dicentium, ſententias metiantur, ea effugere atque vitare incommoda, quæ popularem gubernationem comitãtur? eueniet ſiquidem non rarò vt (quemadmodum dixi) in deliberationũ diſſenſu, pars maior melioris ſententiam explodat. BOVT. Equidem non ſuſpicabar eos tam inhumaniter & parum piè cum Regibus agere velle, vt non maiorem multò ipſis quàm aſſeſſorum pluribus authoritatem tribuant: ſed velle potius vt Rex auditis omnium ſententiis, quod æquius melius eſt ex ſanioris partis opinione ſtatuat: quem morem Alexander Imperator obſeruaſſe fertur [b]: qui adhibitis in conſilio viginti iuriſperitis, aliiſque viris diſertiſſimis non minus quinquaginta, nullam niſi his auditis ſanciuit conſtitutionem, *dato etiam ſpacio ad diſquirendum cogitandúmque priuſquam dicerent, ne incogitati dicere cogerentur de rebus ingentibus.* BARC. Id iſti ſi ſtatuiſſent, ratione fortaſſis aliquâ orationem confirmaſſent, quaſi non omnem licentiam libertatémque Regibus præcidere conarentur: atque etiam regnum ab aliis reipub. formis hoc ſaltem diſcrimine ſeiunxiſſent: quòd cum non fecerint, nec regnum nec Remp. attigere: hanc enim Regis nomen appoſitum,

b Ælius Lãprid. in vita Alexan.

illud regia poteſtas adempta peruenit.

Sed quoniam recte tibi viſum eſt Regis eſſe in omnium ſententias inquirere,& optimam ac Reip. maxime ſalutarem ſuo decreto confirmare: peto à te, optima ſententia qui cognoſcetur? BOVT. Multæ ſunt coniecturæ, multa indicia,quæ tum imprudentiam, tum commotiones animorum & affectiones plerumque detegunt, vt homini earũ perturbationum vacuo & diligenti non difficile fuerit quæ optima ſit inueſtigare. BARC. Neque planus hic eſt, neque perfectus inueſtigandi modus: nam qui prudentes & ſedati habentur, ſententiis nonnũquam & rationibus pugnant. Sed eſto, errorem ab aliquo deprehendi poſſe: cui huius rei iudicium committes? Non enim conſultis ipſis, qui ſententiam rogati ſunt, tribui poteſt, ne ex vna diſſentione plures oriãtur. Neque enim credibile eſt eos, qui initiò citra reprehenſionem conſpirare potuerunt, poſtea, cùm id ſine aliqua inconſtantiæ nota & hominum de ſe opinionis deminutione nequeunt, in contrariam ſententiam facturos diſceſſionem. Nam obſtat primùm commune illud nobilitatis pœnè omnium ſuperbia[a]: deinde ingenita hominibus ad diſſentiendum procliuitas quædam, & animi altitudo quæ quiduis libentius vel inimicis concedit, quam de ingenio victoriam amiciſſimis

Aurum, & opes & rura, frequens donabit amicus:
Qui velit ingenio cedere rarus erit.

BOVT. Quid ſi has Regi partes demus? mihi certè videntur eì multùm conuenire inter tribui: non enim animaduerto quî poterunt alia ratione componi diſſenſiones eiuſmodi, quæ inter viros graues de republica conſultantes oriri ſolent: nam neque aleà & ſorte dirimi debent tantæ controuerſiæ, ex quarum fine populi ſalus pendet (licet in priuatis negociis locus iis ſit[b]) nec, ſi cum ſuperiore oratione volumus conſentire, multitudinis ſemper iudicio ſtandum eſt? BARC. Hoc Regi ſi conceſſeris, omnem ei, qua ſpoliatus ab iſtis eſt, velis nolis, poteſtatem reſtitues: ac tantam certè, quantã, ſi optio daretur, maiorẽ non expeteret, nam ſi eà iudicandi libertate fruatur, illam ſemper ſententiam optimam eſſe cenſebit quæ ſibi maximè arrideat atque ita eius ſolius nutu publica, priuata, ciuilia, militaria omnia dirigentur; quippe cui liberum eſt in quam velit partem inclinare: nunquam enim deerunt ex conſiliariis nonnulli, qui quod Regi gratius fore intellexerint libenter pronunciarent. Aut igitur ariſtocratia, vel democratia ſit, aut anarchia (ad quã illi ciuiſſime, tendunt licet id primâ ſpecie minimè videatur) aut habenas Reip. Princeps liberè moderetur neceſſe eſt. Si enim de aliorũ ſententiis iudicandi facultatẽ ei detrahamus, res omnes, vt in populari gubernatione, maioris partis ſuffragio decidẽtur; ſin eã ei conceſſerimus, quæcũque ſunt regiæ libertatis reliqua facillime cõſequetur. Hęc vbi dixiſsẽ ad cœnã vocati conceſſimus in triclinium, ibi, omiſſis ſeriis, hilari & cõuiuali colloquio reliquũ lucis cũ ipſo Principe, adhuc puero, trãſegimus.

Finis libri primi.

a Saluſt. de bello Iugurt. Velleius Paterc. li. 2. Martialis.

b l. Si quæ. 5. D. fam. hercisc. l. vltima

c Cõmunia de leg. l. Sed cum. 14 D. de iud.

GVIL. BARCLAII I. C. DE REGNO ET REGALI PO-teſtate aduerſus Monarchomachos, liber ſecundus, in Buchananum poſterior.

POſtero mane cùm nos ad abitionem compoſitos ante ſolis ortum vidiſſet Boutellerius: quorſum hæc feſtinatio? inquit, non patiar vos abſcedere ieiunos. te verò (me autem intuebatur) parum abeſt quin retineam, dum aliquid adhuc de Regibus audiero: quos ex ergaſtulis Buchananicis in lucem & libertatem educere, atque ſupra omnes magiſtratus extollere heſterno ſermone conatus es. BARC. Num ſatis nō eſt, partium tibi eſſe heri: vis nobis huius quoque diei moram inicere? BOVT. Nequaquam abire ſino, ſed tantiſper dum paratur ientaculum indulge nonnihil amici deſiderio, & progreſſum longius de regno & Regibus ſermonem proſequere mecum parumper, eum vbi volueris abrupturus. BARC. Deſine ad ientandum hortari: certum enim nobis eſt non eſſe, priuſquam ad D. Nicolai fanum ſacris & ſupplicationibus interſimus. Horam tamen vnam aut alteram, quoniam ita vis, & per ſolſtitialis diei longitudinem licet, huic colloquio libens impertiar: eâ lege vt prius ipſe dicas qualiter affectum animo te heri dimiſerim. BOVT. Erga te quidem optimè. BARC. De ea re nec dubito nec diſputo. Sed erga Reges? BOVT. Vt hominem & iis antea beneuolum, & argumentis ac rationibus à te allatis beneuolentiorem factum: quibus perſuaſiſti penitus vt credam eos liberos omnino, hoc eſt nullis conſiliariorum ſententiis aſtrictos, eſſe oportere: non quòd regiæ maieſtatis amplitudo perſpicaci conſultorum prudentià non plurimum adiuuetur: ſed quòd admiſſis in conſilium aliis, quibus eâ parendi lege obnoxii ſint, monarchiæ nomen & vim omnem tolli quamprimum & aboleri neceſſe ſit. Itaque longè aliter Regibus & cæteris Monarchis conſiliarios adeſſe, atque Conſulibus ſenatores, aut aſſeſſores præſidibus exiſtimarem: hi enim patrum ſententiis alligantur, illi ſuorum in rebus

arduis deliberationes exquirunt, quas ſequi, niſi velint, non habent neceſſe. Nec eſt quod quiſquam eo pacto conſiliarios incaſſum adhiberi dicat, quaſi *fruſtra iubeatur quod in arbitrio eius ponitur cui iuſſum eſt* [a], nam id licet in obligationibus locum habeat, quæ ſub hac conditione, *ſi volam*, minimè contrahũtur [b] (& nos hîc nullam contrahi aſſerimus) in hac re tamen & aliis multis, arbitrij libertas nõ impedit vtilitatem: cùm nemo niſi ad extremũ perditus, bonum conſilium ſciens prudens aſpernetur. Tu verò quantas nobis commoditates conſilia afferant amicorũ, quãuis iis non aſtringamur, vnuſquiſque non aliunde quàm à ſemetipſo teſtimoniũ petat: ecquis enim grauioribus curis atq; negotiis implicatus, nõ maximũ ſibi retur in conſiliis amicorum poſitum eſſe adiumẽtum: quorum ſequi tamen ſententias in conſultoris cuiuſque ſitum eſt poteſtate. Cuius rei causâ quoties alicui quid cũ aliorum cõſilio peragendum cõmittitur, aduocaſſe conſilium & ſententias rogaſſe ſat eſt, vt iis auditis ex animi ſui ſententiâ negotiũ exequatur is qui mandatum recepit, ni forte omnes eiuſdẽ officij participes fuerint, vt pontificiis reſcriptis eſt conſtitutum [c]. Reprehenditur Xerxes, nec iniuriâ, quòd cõuocatis Aſiæ Principibus, bellum indicturus Græciæ, *ne viderer, inquit, meo tantummodo vſus conſilio, vos contraxi. Cæterum mementote parendum magis vobis quàm ſuadendum* [d]. Reprehenditur, inquam, quia iure ſuo inſolẽter abuſus eſt: tametſi enim ius faſq; ei eſſet in tot populos dominari: tamen cùm res tãti momẽti ageretur in cuius ancipiti euentu totum Perſarum imperium erat periclitandum, non capere conſilium, nec viris prudẽtibus principibuſque aurem præbere & & auſcultare, hominis fuiſſe, non ſolùm inſolentis & temerarij, ſed prorſus veſani, & Regis in primis peruerſi iudicandũ eſt. Fecit itaque meo iudicio quod potuit Xerxes, non quod debuit; & propterea in eam meritò reprehenſionem incidit, qua & ſuperiorum temporum, & noſtræ ætatis Principes aliquot digni ſunt. BARC. Rectè cenſes, atque optimã in mediũ diſtinctionem profers, quæ quòd à nonnullis neglecta, ab aliis non intellecta iacet, denſiſſimã in hoc diſputationis genere caliginem diſputantibus offundit. Cùm enim tranſlatitiũ ſit & peruulgare, poſſe hominẽ multa quæ non debet: id illi tamen in Principum rebus geſtis non diſcernentes, nihil Regum potentiæ concedũt, quod priuatorum impotentiæ denegatur. Inde factũ, vt cum noſtras ille in Regum libertatem acrius inueheretur, & argumẽto ex ſacris Bibliis ſe premi animaduerteret, eò, ſiue inſcitiâ, ſiue malitiâ delapſus ſit, vt tyrannũ nõ Regem à Iudæis fuiſſe petitũ cõtendat [e], eóq; legẽ regni in primo Regũ libro deſcriptã nequicquã ad Regem pertinere: quaſi Deus ibi per Samuëlem, nõ Regum (vt ille vocat) legitimorũ iura, ſed tyrannorũ iniurias populo exponeret: hac vnâ ſolùm de causâ vt terror iniect⁹ vniuerſos à Rege expetẽdo auerteret. BOVT. Probabils hęc videtur interpretatio; quam, ne ſolius Buchanani cõmentum id eſſe putes, magnus ille Theologus D. Thomas amplecti videtur [f], eóq; magis arridet quòd (vt

[a] S. Hieron. lib. 1. aduer. Iouin.
[b] l. Sub ae D. de obl. & act.
[c] Cap. cũ in veteri. 52. de elect. cap. cũ olim. 7. & ibi Panorm. nu. 5. de arbi.
[d] Valer. Max. lib. 9. cap. 5.
[e] Bucha. pag. 70.
[f] 1. 2. q. 105. art. 1. ad 5.

a Deut. c. 17. idē Buchanan⁹ ait Regū iura multo ante præſcripta fuerint à Moyſe, cō-
b Parte 4. traria prorſus iis quæ à Samuele recenſentur: quod idē quoq; Ioan. Gerſo-
Alphab. 66. nē, magni nominis ſuo ſeculo Theologum alicubi affirmaſſe video. BAR.
lit. l. Conſide- Fallacē tamē nihilominus eā eſſe, ac à mente S. Thomæ, atq; etiā à veritate
rat. 8. alienam hic facile demonſtrarē, ni id inſtitutæ diſputationis ordinē inter
ſecaret, adq; alia feſtinātes moraretur. BOVT. Istas apage excuſationes:
planus enim hic eſt ad digreſſionē exitus, ipſaque per ſe quæſtio eiuſmodi, cui nullus in hoc ſermone locus nō eſt idoneus. Perge igitur, nec ſinas oblatam hanc rei controuerſæ agitādæ oportunitatem de manibus elabi: cupio enim ex te audire quibus illā ſententiā rationibus reprehēdas.

BARC. Primùm fallitur in eo Buchananus quòd tyrannū illic nō Regē à populo petitū fuiſſe credat. Nā vt alia taceam multa quæ eius errorē arguunt, inficiari nemo poteſt talē à Deo datum, qualem populus poſtulauit: id enim ipſa ſcriptura docet. Dominus enim cum Samueli iuſſiſſet conteſtari filios Iſrael, & indicare iis quāta ex regio dominatu mala perpeſſuri eſſent nec illi tā ſalutaribus Prophetæ monitis aures patefeciſſent
ſed Regē inſtanter vno omnes ore flagitarent, dixit ei tandem, *audi vocē*
c 1. Reg. 8. *eorū, & conſtitue ſuper eos Regē* c: audire porro vocem in diuinis literis, quid eſt aliud quā annuere poſtulatis? Conſtituit ergo Deus Regē eàdem formā quā illi petierant: quod ſi ita eſt, vt certe eſt, non tyrannum ſed Regē petiere. Nā Saül qui primus à Domino datus eſt, & eū proximè ſequutus Dauid, ſi tyranni ac nō legitimi Reges dicatur, qui debeāt legitimi Reges appellari prorſus ignoro. At enim in ipſorum inauguratione, & imperio in populū occupando aliquid fortè quod tyrannidem ſapit inueniri poteſt. Itane verò? Num ſuos fraude tribules circumueniunt? num terrent potentia? num ambitioſis flectunt largitionibus? num gratia denique, & auræ popularis auxilio nixi viam ſibi ad regalis honoris faſtigium aperiūt? Nihil horū: ignari náque rerum quæ agerentur, & nec opinantes vncti ſunt, tenuis fortunæ homines, ſimplices, obſcuri parere quàm imperare e-
d 1. Reg. 10. tiam tunc paratiores. At inuito populo obtruſi. Ne id quidē: *clamauit om-*
e 1. Reg. 11. *nis populus, & ait viuat Rex* d. pauci diſſenſerūt filij Belial, quos cùm cætera multitudo eo nomine ad ſupplicium poſceret Regis lenitas meliori fortunæ reſeruauit e: Sed quid lucernā ipſo meridie opus eſt? quid interpre-
f 3. Reg. 10. tationē adhibere rebus claris? Nunquid tyranni dici poſſunt quos Deus
g 3. Reg. 2. conſtituit Reges vt facerent iudicium & iuſtitiam f? cuiuſmodi fuerunt omnes qui Domino iubente Hebræis imperarunt. *Viuit Dominus*, inquit Salomon g, *qui firmauit me & collocauit me ſuper ſolium Dauid patris mei.* Aut nunquid Deus tyrannidis author vel fautor exiſtimandus? qui quantum tyrannōs aſpernetur paſſim per ſe ipſum & per Prophetas Regibus po-
h 3. Reg. 9. pul'ſq; demōſtrat: abſit, abſit talibus vltionē diuinā blaſphemiis laceſſamus. Minatur Deus Salomoni h ruinam imperij, & ſceptri de domo Da-
i 2. Reg. 18. 3. Reg. 1. & 2. uidis tranſlationem, ſi legitima ſua mandata & iudicia neglexerit. Abſalonem verò & Adoniā affectantes tyrānidem, è veſtigio perdidit i. Ieroboā, Baaſan, Achab, cū ſua quemque domo ſtirpitus euertit: eo quòd ac-

cepto rite imperio flagitioſè abuterẽtur. Quod ſi vnctos à ſe & regali in ſolio collocatos ita auerſatus eſt Deus, cum primũ tyrãnicis moribus ſeſe inquinauerãt, vt eos manifeſto cũctis diuinę vĩdictę exẽplo deleret, quãto magis à cõcedẽdis cõſtituẽdiſq; initio tyrãnis abhorruiſſe putãdus eſt?

Sed ecce propius accedã, agãq; cũ eo ex iiſdẽ illis libris, vt cũ oſtẽdero & Regũ legitimorũ, & tyrannorum in iis fieri mentionẽ, atq; hos ab illis apertè diſtingui, mẽdaciũ ipſius nullo negocio redargui poſſit. BOVT. Quid ais? in Scripturis alios Reges, alios tyrãnos dici? id ſi mõſtraueris facilè dignoſcetur vtri fuerit quos popul⁹ petierit dederitq; initiò Domin⁹: ſed vereor vt cõmodè poſſis quãdoquidẽ qui peſſimè regnarũt in ea gẽte video Regũ nominibus perpetuò appellari. BARC. Regis quidẽ & regnandi verbũ, vt fateor, in omnes vſurpatum, qui per fas aut nefas imperio in eũ populum poſt regnum ſemel conſtitutũ potiti ſunt. at etiam, certè quod dixi, tyrannorum & Regũ ex iiſdem libris peti poteſt diſtinctio. Res eſt tamen acriore iudicio pendenda quam planius intelligatur, dic mihi, ſi placet quotuplex tibi in vniuerſum ineũdi regni via videtur: BOVT. Multiplex profectò, alios arma alios amor, alios diuitiæ, alios blãditiæ ad id honoris euehunt. Nec quiſquam hactenus extitit in eam ſpem erectior, *Qui non mille dolos mille & contexuit arte*:

BAR. Nec ego id à te quæro, quibus modis viã ſibi hominem in eã dignitatẽ ſoleãt patefacere: ſed quot in ſumma principat⁹ obtinẽdi vias ſeu formulas eſſe iudicas? BOVT. Teneo. Sũt, ni fallor, quatuor. Aut enim ab inuitis expreſſum, aut à volẽtibus delatum, aut à maioribus iure ſanguinis, & naſcẽdi lege acceptũ, aut quod rarũ eſt extraordinario Dei beneficio datũ imperiũ, quicũque regnat poſſidet. BAR. Nũquid hos omnes acquirẽdi modos eodẽ iure cẽſes. BOVT. Minime verò: qui enim in libera ciuitate ſubactã vi multitudinẽ in ſuã poteſtatẽ redigũt, tyrãni paſſim iudicãtur. Aſt quibus regna vel libero ciuium delectu offerri, vel generis propinquitate deferri contigit, ij ſanè Reges & ſunt & appellãtur: eoq; reſpexit Iul. Capitolinus, cũ Cæſares à tyrãnis diſtinxit. a BAR. Iã verò perpende totidẽ modis apud Hebræos regnatum fuiſſe iiſdem ex Scripturis colligi poſſe. Saul nãq; Dauid Ieroboã, Iehu & alij nõnulli quorũ ſimiles pręcæteris nõ ita eminent illuſtres, Deũ populũq; ſui imperij authores habuere b. Pleroſq; autẽ natiuus ordo & ius gẽtiũ in paterna regna ſuffecerunt: quoſdã deniq; malis artibus, & vi armata, in regale ſoliũ irrupiſſe legim⁹, quorũ in numero fuere Zãbri, Sellũ, Phacee, aliiq; quos illa refert hiſtoria: quę cũ ita ſint nõne poſtremis hiſce tyrãni nomẽ rectè impertim⁹? BOVT. Equidẽ arbitrarer ſi eoſdẽ quoq; Scriptura Regum titulo nõ efferret. BAR. Id vſitato loquẽdi genere accipiẽdũ eſt, quo Reges vulgò oẽs appellãtur qui quòiure quãue iniuria dominatũ occupãt, & regia dignitate fruũtur. Sed tñ, ſi ſatis memini, ii c tyrãni etiã nõe, vt certo ac proprio vocabulo, deſignari ſolẽt: cui⁹ differẽtię cũ apud profanos ſcriptores aperta teſtimonia, tum in iis ipſis ſacris annalibus nõ obſcura veſtigia inueniuntur.

Nam quamuis permulti Regũ, qui Iudæis vel à Deo dati, vel populi ſuffragiis electi vel naſcendi ſorte oblati fuerunt, ab optima regnandi via

a *In principio vitæ Macrini.*

b 1. *Reg.* 10. & 16. *cap.* 1. 2. *Reg.* 5. 3. *Reg.* 1. 11. 12. 1. *Paral.* 28. 4. *Reg.* 9.

c 3. *Reg* 16. 4. *Reg.* 15.

deflexerint,ac nullo non crudelitatis genere populũ ſibi cõmiſſum auarè,ſuperbè,libidinosè oppreſſum tenuerint, eaq; perpetrauerint omnia quæ ab immanibus tyrannis committuntur:tamen nemo eorũ tyrannidis notatus,nemo tyrannus vocatus in ea hiſtoria legitur:idque admirabili quadã prouidentia,& diuini ſpiritus afflatu ab eorũ librorũ authore perpetuò ſeruatũ eſt:vt intelligamus Reges initiò legitimè cõſtitutos,& potentatu ſubinde ſuo impotẽter abutentes, neque multitudinis vindictæ ſubiici,neque cruentis ac nefariis ſingulorũ telis obiici vt tyrannos poſſe.At in relatione rerũ geſtarũ ab iis qui imperiũ nullo iure ſibi debitũ inuaſerunt,rebellij tyrannidis, & coniurationis ſtatim fit mentio.Adhęc nemo priuatus quemquã illorũ Regum iniuſſu Dei occidit,qui nõ acerbas flagitij ſui pœnas vĩdici cõiurationis populo dederit:cùm horũ tamẽ cædes inulta ſemper fuerit, & aliquãdo etiã regno occupato,adq; hæredem trãſmiſſo,vel mercede quadã ſtudij in rempublicã nauati,cõpenſata.Qui ſe Saulem,quamuis derelictũ à Domino,occidiſſe faſſus eſt,nõne Dauidis iuſſu ſtatim confoditur,quòd auſus eſſet *mittere manũ vt occi-*

a 2.Reg.1. *deret Chriſtũ Domini* a? Nec proderant ei quicquã illa ſiue cõmiſerationis ſiue neceſſitatis vela,quæ ſceleri ſuo prætendebat:quòd ſcilicet mortiferè vulneratũ, quódque rogãtem, ne viuus hoſtiũ petitus ludibrio incircumciſis eſſet, vt homo officioſus & Regi obſequẽtior interemiſſet.Sed & eiuſdẽ Dauidis mandatu pœnas ſimiles pependerunt,qui Isboſeth filium Saulis,quem mortuo patre Abner Princeps militiæ cum toto exer-

b 2.Reg.4. citu Regem elegerat,inſidiosè occiderunt b. Nefaria verò Ioæ & Amo-

c 4.Reg.14. nis cædes coniuratorum nece pariter expiata c eſt.Quid Elam prætereo

& 21.

2.Para.33. filium Baaſę, patre nequiſſimo nequiorem?hunc cum Zambri inſidiis petitum occidiſſet,ac ſeſe in regni ſolio collocaſſet,nõne tyrãnus ſtatim habitus eſt?nónne cõiurationis & regni per ſcelus occupati ſuppliciũ intra paucos dies abominãda ſui internecione toti populo ſoluit?Nec vllus in ſacra Scripturæ locus notatu dignior eſt,quantum ad præſens inſtitutum attinet:mos ſiquidem(vt noſti)eſt ei hiſtoriographo poſt narrationẽ rerũ pręcipuè geſtarum à Regibus,in fine vt adiiciat,reliqua ſermonũ cuiuſque,& quæ fecerit,eſſe ſcripta in libro verborum dierum Regum Iſraël vel Iuda,ſed in relatione imperij Zambri addit præterea : *reliqua autẽ ſer-*

d 3.Reg.16. *monũ Zãbri,& inſidiarũ eius & tyrãnidis,nonne hæc ſcripta ſunt in libro verborũ dierũ Regũ Iſraël* d ?Quid hoc teſtimonnio clarius?quid ad occludendum os aduerſariis dici aptius vel excogitari poteſt?Tyrannidis accuſatur Zãbri:quid ita?nũ quia Elam Regem cum totâ domo & cognatione ſuſtulit?at Baaſa quoque tyrannus hac ratione dicetur,qui Nadab Rege cum

e 3.Reg.15. integrá ſtirpe Ieroboã occidione occiſis, regnũ in ſuã familiã trãſtulit e. Dicetur & Iehu,qui Ioram Regẽ cũ ſeptuaginta fratribus,& totam gẽ-

f 4.Reg.9. tem regiam gladio extinxit f At hæc credo non audent publicolæ iſti

& 10. affirmare:nam vtrũque Deo authore & adiutore cœptum eſt& peractũ. Aut num ideo quia populũ nimia ſeruitute oppreſſit, & publica regni

commoda

commoda ad priuatam vtilitatẽ trahens ſuperbè crudeliterq́; imperauit? certè ne hoc quidẽ dici poteſt: ſiquidem vnã tãtùm hebdomadã regnaſſe, inq́; Elam ſolũ & eius familiã ſæuiiſſe feretur. Nũ denique tyrannus Zambri, quòd in deſperationẽ actus mortẽ ſibi cõſciuerit, & quas Regi eaſdẽ ſibi manus ſceleratas intulerit? At Saül etiã, haud abſimili agitatus furiâ, proprio ſe gladio cõfecit. Supereſt igitur, quod res eſt, tyrãnidis & inſidiarũ dãnatum eſſe Zambri, quia ſeruus dominũ, principem priuatus, ſubiectus Regem, Dei iniuſſu crudeliter occidit: & regnũ ei per ſcelus ereptum tyrãnicè occupauit. Pergamus porro, & rurſus in eodem genere ius idem conſpiciamus. Mox vbi Zacharias poſtremus ex ſanguine Iehu, à Sello, coniuratione facta, per inſidias occiſus memoratur: nónne id facinus pari nequitiæ elogio conſignatũ eſt? Nam & is vno non amplius menſe ſceptro potitus eſt, & rebellionis ac tyrannidis pœnas à Manahẽ impunè interfectus perſoluit: cuius fini ſimiliter aſcriptũ eſt, *Reliqua autẽ verborũ Sellum & coniuratio eius per quã tetendit inſidias nonne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonũ dierũ Regũ Iſrael:* Quę cùm ita ſint, quis eſt tã obtuſo ingenio tãq́; peruicaci animo qui ex his & ſimilibus quæ ſacrâ illa hiſtoriâ continentur, diſcrimen tyrannum inter & Regem nõ perſpicuè agnoſcat? cũ alter iure acceptũ, alter vi ereptũ imperiũ & ditionẽ teneat: cùmque alterius interfectori ſupplicia, alterius impunitas & præmia decernantur.

Vt igitur aliquid effici longiore hac narratione demonſtremus, reuertamur ad eum Buchanani locũ, quem cœpimus reprehendere. Ait tyrãnum, non Regem legitimum, à Iudæis fuiſſe expetitum: at libri illi longè Regem à tyrãno, vt vides, diſcernũt: nec Deus vnquã tyrannidis author vel fautor, niſi per blaſphemiã dici poteſt, qui talẽ tamẽ populo Hebręo Regem dedit qualem poſtulabat, vt eſt à nobis paulò antè certiſſima ratione demonſtratum. Quid quòd, ſi verum ſcribit Buchananus, Chriſtus Saluator noſter Rex Regũ, à nullo Rege ſecundũ carnem, ſed à tyrannis tantummodo cenſebitur oriũdus: quo quid fœdius aut flagitioſius concipi animo vel efferri poteſt? Vah Buchanane, ecquid iſta ſcriptis tuis cõſentanea & cõſequentia eſſe animo non aduertiſti? quis ita tibi mentis oculos faſcinauit, vt iſta non proſpiceres? tibi ratio, tibi hiſtoria, tibi gẽtiũ nationũq́; mores & conſuetudo, tibi deniq; veritas ipſa, & fides Chriſtiana aduerſatur. Mira me hercle & miſera res eſt, Boutelleri, hominem qui vſu rerũ multos antecedit, & varia ac multiplici lectione à paucis ſuperatur, tam pernicioſè ac turpiter in re aperta, ſimplici, & tritâ lapſum, vt ea ſibi vera eſſe perſuaderet, quæ nulla ratione poſſunt conſiſtere. Sed peperit id ei in ingrato animo hæreſis, aluit perfidia, & innatum in Reges odium, quibus aſſueta & ſtipata diu ſenectus, cùm legitimæ dominationis ſub Principe puero contemptrix, tum quorũdam patriæ proditorũ largitione & blandimẽtis corrupta, hominem ſuapte naturâ hiſtorem audaculũ ad quiduis cõminiſcendum in Regum perniciem ſollicitauit.

Adhæc duo ſunt, vt video, quæ iſtum ei errorem crearunt, vel, quod

veriſimilius eſt, quibus ille ſciens prudens nos in errorē trahere conatur. Vnū ex collatione Regū qui vicinis Aſiæ populis dominabãtur: quos omnes tyrannos fuiſſe autumat. Alterū ex formula regnandi, à Deo per Moyſen Regibus in Deuteronomio præſcriptâ, depromptum.

Nam quod prætereà de legitimo Rege ſcribit, id ænigmatis inſtar mihi eſt: non quòd neſciam quid legitimi verbo ſignificetur, id enim bonorum authorum lectione puto me iampridem aſſequutum; ſed quo id ipſe ſenſu extulerit haud facilè poſſum conijcere. Si enim (quod velle videtur) legitimum Regem intelligit eum qui ius populo legitimè ex legum præſcripto dicit, vt ille ait *a*, ſine exemplo loquitur, & contrà ac verbi notatio, & latinè loquendi conſuetudo patitur. Nec ſi eo verbo interpretetur Græcum illud νόμιμος ſiue νομικὸς,
a Pag. 70. imò νομιμώτατος vel νομικώτατος, vnquam efficiet vt id vocabulum legibus ſubiectum ſignificet, ſed aut iuſtum & æquum, aut lege inſtitutóque obſeruatum, legi conſentaneum, legum ſcientiſſimum, aut quid ſimile. Itaque Ariſtoteles, vbi oſtendit in quibuſdam ciuitatibus eſſe cōciones ex legum preſcripto ſtatas & fixas, quæ paribus temporum interuallis aduocãtur, in aliis verò incertas tantùm & repentè indictas, prout
b lib. 3. Polit. cap. 1. res nouæ incidunt exiguntque, *b* οὐδ' ἐκκλησίαν νομίζουσι, inquit: quæ verba Strebæus vertit ad ſenſum, *neque habent legitimã concionē*: quia quod ſecundū legis ordinationem fit, id eſt legitimum. Illam prętereà ſuppoſitiam legitimi ſignificationé ſi admittamus, duo ſequi opportet auribus animíſque hominum abſurdiſſima, quorum alterum ab eo poſitum eſt & conceſſum: alterum neceſſaria conſecutione efficitur. Quod ille aſſumit, hoc eſt, Samuëlem fuiſſe Regem legitimum: verba eius ſunt
c Pag. 70. *c*. *Regē petunt, at qualē? legitimū? at habebant. Erat enim Samuel eis à Domino, penes quē ius præficiendi erat, datus, ius eis legitimè ex legum diuinarū præſcripto multos annos dixerat.* Papæ, quò ſe homo præcipitat? Ergóne Samuel Rex legitimus? qua ratione? nū ob hoc ſolū quòd à Deo iudex fuerit datus? an verò quia ex legū diuinarū præſcripto ius dicebat? anne quia horū concurſus in eius perſona, vt Rex eſſet legitimus effecit? Primam, aut poſtremam ſi admiſerit cauſam, duplex in prōptu cōtradictio eſt: tū quia Ioſue, Iudas,
d Exod. 18. Deut. vltim. Ioſue 1. & alij duces iudicéſque dati fuerunt à Deo *d*, quorum Regem fuiſſe neminem, oſtendunt illa quæ de Regibus multò poſt creandis Moyſes ipſe vaticinatus eſt: & de Regibus quidem legitimis, non tyrannis: cuius pro-
e Deut. 17. bãdi neceſſitate ipſe nos Buchananus ſua cōfeſſione leuauit, qui eâ for-
f Dixi raro, quia Elias mandata Dei vnxit Azael Regem Syriæ 3. Reg. 19. mulâ Regis legitimi iura cōtineri aſſerit. Tum etiã quia ſi ita eſt, nullum vnquam apud alias gentes Regem legitimū extitiſſe fateamur oportet: nuſquã enim, aut raro *f*, legitur Deum vlli alij populo quàm Hebræo iudicem nominatim dediſſe. Ac proinde faceſſant quæcūque de legitimo Rege identidem nobis inculcat, vt prorſus ſuperuacua, & quæ nullum apud alias nationes locū habere poſſunt: quibus Reges manifeſtis Dei iuſſis atq; oraculis non præficiuntur. De Moyſe autem an Rex fuerit, dubitãdi cauſã præbuere nobis ſcriptores aliquot, qui eū regio nomine ac ti-

tulis ornarunt. Nã & popularis eius Philo Regem eũ vocat. *Hæc eſt vita,* inquit [a] *hic exitus Moyſis, Regis, legiſlatoris, Pontificis, Prophetæ.* Et D. Greg. Nazianzenus dicit Moyſen principũ principẽ & Sacerdotũ Sacerdotem Aaronis opera vſum fuiſſe tãquã lingua [b]: ſimiliter S. Aug. ſcribit Moyſẽ ſediſſe iudiciaria ſublimitate ſolũ, populo vniuerſo ſtante: Sed hæc & ſimilia in laudẽ Moyſis dicta nõ miretur quiſquis eũ Deo inſigniter dilectũ, ac propè ſupra ſortẽ humanã diuini velut conſilij participẽ factũ [c], Hæbræorũ rempub. legibus à Domino acceptis fundaſſe, inq; ea Regis inſtar ſolũ eminuiſſe norit: poſt quem nemo aliorũ iudicũ aut prophetarũ cũ eo cõferẽdus extitit [d]: quippe populũ illũ, velut parẽs eductos à ſe & educatos, incredibili mãſuetudine, ſtudio, & ſolicitudine gubernauit: [e] cuius illud extat elogiũ, *fuiſſe virũ mitiſſimũ ſuper omnes homines qui morabãtur in terra* [f]. Tamen re vera nec Rex fuit ipſe nec regiũ ſibi nomen vnquam arrogauit.

a Lib. 3. de vita Moyſis in fine.
b Inorat. 3. habita coram D. Gregorio Nyſſeno.
c quæſt. 68. in Exod.
c Exod. 19. & 32. & Num. 12.
d Deut. c. vlt.
e Num. 11. Exod. 32.
f Num. 12.

Si verò mediam cauſam Buchananus aſſumpſerit, Reges vocantur omnes qui ex legum præſcripto ius dicunt: neque enim vlla ratio probabilis afferri poteſt, cur quod nonnullis certâ de cauſa nomen imponimus, id aliis qui in ſimili munere verſantur, & quorum cauſa communis, ius idem eſt, denegemus. Reges ergo L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus fuere: cæterique conſules qui poſt eiectum Tarquinium Superbum populo Romano præerant, vt non tam exactos quàm mutatos Reges fuiſſe dicas. Nam & hi non minus quàm Reges, quæcunque in legum diſpoſitione aut moribus ciuitatis poſita erant, penes ſe habebant. Qua de cauſa Liuius [g] *libertatis,* inquit, *originem inde magis quia annuum imperium conſulare factum eſt, quàm quod diminutum quicquam ſit ex regia poteſtate, numeres: omnia iura, omnia inſignia primi conſules tenuere: id modo cautum eſt ne, ſi ambo faſces haberent, duplicatus terror videretur.* Quid quod Reges hac ratione fuerunt omnes Proconſules, Præſides prouinciarum, Prætores, Præfecti Auguſtales, ac reliqui magiſtratus, qui cum imperio præfuerunt, quorum officium dicitur eſſe latiſſimum, [h] ſi modo ex legum præſcripto ius dixerint. Et ne longius abeam, hoc argumento Rex appellabitur quiſquis in libera ciuitate ſummum magiſtratum gerit: quod quàm vanum ſit & abſurdum teſtantur ii omnes qui res populorum ab hominũ memoria literis prodiderũt, quique diuerſas reipublicæ formas, & earum mutationes in ſingulis ciuitatibus & nationibus docent: nam regiam, hoc eſt liberam, & legibus ſolutam poteſtatẽ, ab imperio magiſtratuũ, quod legibus ſeruit, omnes vno ore diſtingunt: quos tamen, ſi huic credimus, neceſſe eſt fateamur ita pares eſſe, vt inter eos nihil prorſus interſit, omnes nempe Reges legitimos.

g Lib. 2.
h L. 1. D. de Iurid.

Quod autem his conſequens eſſe admonui, ſic habeto. Si Rex legitimus ideo dicitur, quia ex legũ formulis pendet, & ſecũdum earum præſcriptum ius dicit: qui ſecus faxit, Rex profectò legitimus vocari nequit. His autem propoſitis nonne hęc ſtatim ſunt conſequentia: Vxorem nõ eſſe legitimã ſi maritum aliquando iurgationibus & importuna garruli-

tate laceſſat, ſi fribuſculũ fecerit, aliudúe quod pręceptorũ cõnubialiũ cã-
cellos vel minimũ trãſgrediatur. Nec filiũ eſſe legitimũ, ſi officij erga pa-
rẽtẽ immemor ſui patris mãdata interdũ negligat. Nec hæredẽ legitimũ,
ſi nõ ex voluntate defuncti fideicommiſſum codicillis relictum ſtatim
perſoluerit: multáque id genus alia ex eodẽ fonte promanantia, ſi ea vis
verbi eſt, efferri poſſunt, quæ quàm incondita ſint & ridicula tu ipſe, ſat
ſcio, animaduertis. BOVT. Equidem non arbitror virũ illũ, quem latini
ſermonis puritate verborumq; proprietate in ſuis ſcriptis delectatũ eſſe
video, tã temerè, tãq; alienâ ſignificatione abuſum eſſe verbo legitimi, vt
ea dicat quæ Grãmatici virgis, Iuriſperiti irriſione & ſibilo citra contro-
uerſiã exciperẽt: præſertim cũ alibi in hoc ſuo dialogo legitimos aliâ ra-
D Quæſt.3. pag.117. tione ab eo dictos animaduerterim *tyranni*, inquit, *quia legibus poten-
tiores erant, legitimi autẽ quia populi cõſenſu electi.* BARC. Attamẽ quin ita
ſcripſerit vt recitaui negari nõ poteſt, licet an ita intellexerit, nõnihil du-
bitari propter aliũ illũ locũ à te recitatũ poſſit, niſi ipſemet ita ſe legitimũ
Regẽ accipere docuiſſet. *c* Et Brut[9] etiã deliriorũ Buchanani vafer inter-
c. pag.19. pres, magiſtri ſui ſententiã dilatãs, ſic ſcripſiſſet: *Inde verò factũ eſt, vt cũ pri-
mis tẽporib[9] Reges abſolutè imperarẽt, quorũ arbitriũ lex erat paulò poſt inter poli-
tiores & ciuilior es paſſi legitimi fierẽt, id eſt legib[9] ſeruãdis cuſtodiẽdiſq; obligarẽtur*

c pag.52. Sed demus aliter Buchananũ intellexiſſe, & defectę ſenectutis hominẽ
aliud ſcripſiſſe aliud voluiſſe: ſumamúſq; illã legitimi ſignificationẽ, quæ
in planè ac latinè loquẽtiũ vſu & obſeruatione propria eſt & perpetua:
vt legitimus Rex cenſeatur is qui ex aliquo legis capite aut more inſtitu-
toq; maiorũ ad imperiũ vocatus eſt: annõ cõſtabit ſtatĩ nullis magis quã
Iudæorũ Regibus eã laudẽ eſſe tribuendã? quorũ pleriq; à Deo & populo
aut à maiorib[9] ſceptrũ iure optimo ſibi delatũ acceperũt. Neq; enĩ arbi-
tror quẽquã ita frõtẽ perfricuiſſe, vt De. Opt. Ma. volũtatẽ lege eſſe om-
niũ firmiſſimã & antiquiſſimã, aut ſucceſſionis ordinẽ & rationẽ naturę
a l.1. & l.5. D. de legit. tut. legi cõſentaneã eſſe neget. Legitimi ergo Iſraëlitici Reges, nõ quia mu-
nere ſuo probè & ſecũdũ leges functi ſunt, ſed quia ritè, & ex legũ præſ-
cripto facti: quo modo legitimus tutor *a* legitimus hęres, *b* legitima vxor
b Lib.1. & 8. D de ſei.her. rep. *c* legitimũ tẽpus, *d* legitima ætas *e*, & alia quę perſequi lõgũ eſſet legitima
intelligũtur. Vides vt iſtã eius ſentẽtiã propria & genuina hęc legitimi ſi-
c l. 4. D. de ritu nupt. D. l. 5. D. de vſuf. l.10. de hu e qui not. infa. gnificatio euertat, vtq; prior illa cõmentitia futilẽ prorſus & ineptã re-
dat. His autẽ etſi redargui refelliq; ſatis poſſit, tamẽ (vt eſt hoc genus ho-
minũ, quod Deo & Eccleſiæ ſe ſubtraxit, impẽsè in diſputãdo pertinax)
quia errorẽ fortaſſe ſuũ haud facilè agnoſcet: addã præterea quædã ex ſa-
d l.4.§.3. D. de re iud. crę ſcripturę libris teſtimonia, quibus Samuẽlẽ neq; re ipsã, neq; titulo
tenus Regẽ fuiſſe ita perſpicuè demõſtrabitur, vt, ſi quis illi ſenſus eſt aut
e l. ult. §. Di D. de public. & vectig. cogitatio veritatis victus vinctúſque in noſtram ſententiam trahatur.

Qui iudicandi munere in Iſraël functi ſunt, vt Samuël, ij domi-
f Luc. 22. nationem in eum populum minimè habebant, quæ regnum & Re-
Mat.10. gem vſqueadeo comitatur vt ſine ea ne fingi quidem aut concipi
animo poſſint. *Reges gentium dominantur eorum* *f* (inquit Saluator) Hor-

tari autem iudicibus & admonere conſilióque ſuo dirigere ac ducere multitudinem permiſſum fuit:niſi dum fortè ſingulari aliquo Dei præcepto ad certas res obeundas mandatum ſibi imperium recepiſſent.Inde erat quod filii Iſrael exultantes lætitia recentis victoriæ per Gedeonem mirabiliter partę ipſi Gedeoni dixerunt *Dominare noſtri tu & filius tuus, & filius filii tui, quia liberaſti nos de manu Madian* [a], quibus ille. *Non dominabor veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus.* Si Samuel Rex fuit, Rex etiam & Gedeon: vterque enim pari authoritate iudex à Deo atque dux ei populo datus eſt: nec quicquam Samueli in ea re ſuffragatur, quod Gedeoni abſit. Nam quod propheta fuerit, id quid ad regiam dignitatem? Certò pontificem non fuiſſe eum, neque ſacerdotem, ſed tantùm leuitam B. Hieronimus obſeruauit [b]: ob eamque cauſam Dauid Rex & propheta Samuelem ab ordine ſacerdotali ſeparat [c]. At ſi Rex fuit Gedeon, quomodo rogatur à Iudæis vti in eos dominationem ſuſcipiat? aut ſi dominationem ſe non habere, nec velle ſuſcipere faſſus eſt & profeſſus, qua fronte audeat aliquis Regem illum appellare? Eadem Samuelis, & cæterorum, qui iis libris continentur, iudicum conditio fuit: qui quãtùm à Regum titulis & authoritate abhorruerint, id in primis declarat, quòd tot ſeculorum curriculo ex omnibus vnus repertus ſit qui regiũ nomen vſurparit. Is eſt Abimelech filius Gedeonis nothus ex concubina Sichimitide [d], qui occiſis ſeptuaginta fratribus ſuis, filiis Gedeonis legitimis, & republicà per tyrannidem occupatà, Regem ſe & nomine & imperio deſignari curauit: quo ſublato de medio, regium cũ eo ſtatim nomen concidit. *Poſt Abimelech*, inquit author hiſtoriæ, *ſurrexit dux in Iſrael Thola* [e]. Qua in parte doctores ſummam ſcriptoris diligentiam obſeruant,qui iis verbis rem iterum ad duces rediiſſe docet.Vnde Nicolaus Lyranus interpres acutiſſimus, *Non dicit Rex* (inquit) *ſicut de Abimelech, qui iniquè vſurpauit ſibi nomen regium, iſte autem redut ad modum priſtinũ quo iudices præerant, ſcilicet per modum directionis, & conſilii, magis quàm per modum dominii.* Oſtendat ergo Buchananus regium imperium Samueli iure aliquo ſpeciali fuiſſe delatum, vel eum haudquaquam fuiſſe Regẽ velit nolit fateatur neceſſe eſt: quandoquidem id ei nomen, & quæ nomini coniuncta eſt authoritas, iure communi cæterorum ducum tribui non poteſt.

Quæ cùm ita ſint,expendamus modò quàm vanæ ſint & nullius ponderis aut momenti duæ illæ rationes quibus perſuadere nobis falſiſſimã opinionem ſuam & confirmare nititur. Ait tyrannum, non legitimum Regem,à Iudæis fuiſſe petitum hoc argumento doceri [f], quòd Regem petierint *qualem vicinæ gentes habebant, qui domi iudex, foris imperator eſſet. Erant autem re verà tyranni*, inquit; additque neſcire ſe ab hiſtoricis mentionem fieri legitimi Regis in Aſià. Hîc rurſus quo ſenſu *legitimum* proferat,prorſus ignoro. Nam ſi, vt antè, legitimum Regem intelligit eum qui regni habenas ita moderatur, vt ius perpetuò ſecundum leges dicat,

a Iud. 8.

b li. 1. aduer. Iouin.

c Pſalm. 98. vide ibi Genebrardum.

d Iud. 9.

e Iud 10.

f Pag. 70.

cur Aſiaticos ab Afris, aut Europæis in hoc diſtinguat non video. Quandoquidem multos Aſiæ Reges commemorare poſſum, quos nemo eorum qui in Europâ regnarunt, pietate vlla ac probitate in ſuos, iuriſque diuini & humani obſeruatione, non dicam ſuperauit illa tempeſtate, ſed ne æquauit quidem. Nam Ægyptii Reges omnes ex legum diſciplina ius dixiſſe, & iis ſe ſua ſponte ſubieciſſe feruntur[a]: quod miror ab illo prætermiſſum iis in locis, vbi legum vincula noſtris Regibus iniicienda ſuadet. Sed & Aethiopum quoque Reges ex ſacerdotum numero delectos, cæteroquin diuinis auctos honoribus, vitam degiſſe legibus cõformem, & ſecundum patrios mores, ſcitaque maiorum ius iu ſubditos dixiſſe literis proditum eſt[b]. Næ parum æquus ille rerum æſtimator videtur, qui gentes illas Aſiæ (à qubus omnem cultioris vitæ rationem Græci, cæterique per Europam diſperſi, velut ab ipſo honeſtatis fonte hauſtam acceperunt) tam infortunato cœli ſolique ſtatu natas fuiſſe arbitratur, nullos vt ex ſeſe vnquam procrearent Reges legitimos. Nam quod ſubiicit, Aſiæ incolas ſeruili præter cæteros animo fuiſſe, proptereaque tyrannorum imperiis magis obnoxios, id ratione & rei veritate deficitur. Nam quamuis abundè iis ſuppeterent quæcunque vel locorum amœnitates, vel aëris puri & tenuis afflatus, vel agrorum vbertates conferre poſſunt, ita vt talibus voluptatum illecebris ad vitã mollius paulò atque delicatius tranſigendam inuitarentur; tamen neque ſapientiæ ſtudium, neque rerum agendarum prudentia, neque celſitas animi & magnitudo iis deerat: quæ omnia ſeruilibus haudquaquam ingeniis conueniunt. Nec Regum ſe arbitriis dediderunt inuiti, quaſi ademptâ aliam aliquam regiminis formam conſtituendi facultate, ſed omnibus propoſitis monarchiam ſemper reliquis prætulerunt: tum quia id illos edocuit vis naturæ & primorum parentum inſtitutio, vt infra vberius demonſtrabitur, tum quia ſatius eſſe vni parere, quàm premi à multis, ſapienter & verè iudicarunt. Itaque cùm S. P. Q. Romanus Cappadoces & Paphlagones Regibus liberare voluiſſet, ac ſuæ poteſtatis conſtituere, recuſarunt eam libertatem Cappadoces, id potius ſupplicium quàm beneficium eſſe rati; reſponderuntque nullam ſine Rege gentem viuere poſſe[c]. Scio Ariſtotelem dicere Aſiaticos eſſe patientiores ſeruitutis quàm Europæos[d]. Sed eius teſtimonii fidem eleuat quòd ipſemet ibidem præmittit: nempe Barbaros eſſe patientiores ſeruitutis quàm Græcos, quod profectò falſum eſt: quis enim neſcit Græcos verè ſeruos eſſe, ſi cum Romanis, Francis, Germanis, Scotis, aliiſque, quos ille Barbaros vocaſſet, compararentur? Sed & illud æquè abſurdum eſt quod eodem in loco ſcribit, tyrannica regna eſſe Aſiaticis, ſed firma tamen, propterea quod patrium morem legémque ſeruant: nam ſi patriam legem ſeruant, cur non potius legitima & regia, quam tyrannica imperia dicentur? Quod ſi Aſianos ideo tyrannis paruiſſe Buchananus credit, quia imbecilliores ſunt, & minus ani-

a Diodor. lib. 1. Part. 2. cap. 3.

b Diod. li. 3. cap. 1.

c Iuſtin. li. 38.

d lib. 3. Polit. cap. 10.

Ariſtoteles reprehẽſus.

moſi quàm qui plagam Septentrionalem habitant: ſiquidem, vt ait Vitruuius, qui ſunt ad axem meridianum, breuioribus corporibus, colore fuſco, criſpo capillo, nigris oculis, cruribus inualidis, ſanguine exiguo, ſolis impetu perficiuntur. At qui ſub Septentrionibus naſcuntur & degunt, proceris corporibus, candido colore, directo capillo & ruſo, cæſiis oculis, & ſanguine multo ſunt. Si hanc, inquam, Aſiaticis cauſam parendi tyrannis arbitratur, cogitare ſecum potuit, quòd licet ea ratione probetur, non tantum virium iis eſſe ad exterarum gentium impetus propulſandos, quantum aliis qui axi Boreo propriores ſunt: tamen non inde effici rectè, populos illos acumine ingenii præſtantes, alicuius popularis ſui tyrannidem facile velle ſubire: & libertatem qua nihil amabilius, nihil in vitâ charius poteſt contingere, hominum apud ſe natorum libidini contra rationem mancipare: cùm id præſertim omnibus à naturâ benè informatis inſitum ſit, vt nemini parere velint, niſi præcipienti, aut docenti, aut vtilitatis causâ iuſtè & legitimè imperanti a. De Aſiaticis ergo facilè ab extera natione opprimendis fortè aliquid: de ſuorum verò tyrannide ab ipſis ſubeunda, nihil omnino argumenti affert: eadem enim proportio Pygmæorum inter ſe eſt & gygantum. Et verò, ſiqua inde coniectura aut ratio probabilis duci poſſet, ea etiam ad Græcos optimo iure transferetur. Nam Cicero teſtatur Græcos ita fuiſſe imbelles & parum animoſos, vt ne quidē aſpicere hoſtē auderent b, quamuis prudentes, & omni diſciplinarū genere ſatis excultos: & tamen conſtat eos fuiſſe ſemper tyrannis infenſiſſimos, adeóque eorum impatientes, vt cùm omnes initio Regibus parerent, plerique tandem democratias ſibi & ariſtocratias cōſtituerint paucis in Regum fide permanentibus. Non ergo ſequitur ob corporum imbecillitatem, homines ſeruitutis aut tyrannidis ſuorum popularium tolerantes reddi, cùm ſatis virium iis ſit ad reſiſtendum ſui ſimilibus, vt ante dixi, & animi etiam ſatis in exiguo corpore eſſe poſſit.

a Cic. lib. 1. offic.

b li. 2. Tuſcul.

Quæ cùm ita ſint, miror ipſum tam parùm verecundum eſſe narratorem, vt ea ſe ſcire diſſimulet, quod neſciiſſe pudeat. *Neque vſquam* (inquit) *quod ſciam ab hiſtoricis mentio fit legitimi Regis in Aſia.* At ego illi repono, paſſim ab hiſtoricis mentionem fieri legitimorum Regum in Aſia: ſi modò legitimos admittat eos, qui imperium quod virtutis commendatione, & ſummo populi conſenſu nacti erant, pari animi moderatione ac Iuſticiæ temperamento retinuerunt: quíque leges vel à maioribus acceptas, vel à ſe latas anxiè cuſtodierunt. Nam, ſi verum eſt quod tradunt probati hiſtoriæ authores c, regna olim deferri ſolebant ad eos, qui plurimùm de hominum vitâ meriti videbantur, quique rectis inſtitutis, honeſtis moribus, aptis legum iudiciorúmque formulis, ornare & amplificare rempublicam & poſſe & velle ſperabantur. Audiuiſtine fando inclitum illud de Bocchore Ægyptio elogiū, cuius ſumma iuſtitia locum dedit prouerbio: vt cùm hominem integrè & incorruptè

c Iuſt. in principio. Diodor. li. 1. Part. 2. ca. 1.

indicantem ſignificare vellét, Bocchoré eum ſiue Bocchyré appellarét[a]? An non meminit artes verè regias & imperatorias illius, qui

Venit ad occaſum mundíque extrema Seſoſtris:
Et Phariοs currus Regum ceruicibus egit[b]?

Quantâ foris armorum, domi Iuſtitiæ, & rerum à ſe geſtarum gloriâ vitam tranſegit? An non illud Antiochi tertij, quod cunctis publicè cũtantibus edixit, aut tyrannicam illam & non regiam vocem exiſtimat, *Siquando legibus aduerſum & repugnans aliquid iuſſero, ne pareatis: ſed ignoratione me lapſum credıtote*[c]. Vbi quæſo terrarum gens vlla patrii moris obſeruantior, vbi rigidiores legum antiquarum cuſtodes, vbi addictiores maiorum ſcitis Reges, quàm apud Medos, Perſaſque memorantur? Danielem, quamuis innocentem, quamuis amicum, leonibus obiicere maluit[d] Darius ſubtriſtis, ac penè inuitus, quàm eximere pœnis decreti ſui, contra leges regnorum quibus imperauit. Cabades Perſarum Rex Seoſem hominem amiciſſimum, & cui vitam atque regnum debebat, calumniis oppreſſum & damnatum maluit amittere, quàm de Perſicâ obſeruatione quicquam remittere[e]. Pacurium verò ſummus mæror lacerauit, quòd antiquam eius gentis legem ex euentu, propter conſtantiam promiſſi, cogeretur diſſoluere[f]. Dies me deficeret, ſi eorum qui in Aſia regnarunt ſummam in leges obſeruantiam, clementiam erga ſuos & humanitatem, in rebus denique publicis & priuatis diuinam propè animi conſtantiam, moderationemque recitarem: vt mirum mihi videatur quid iſtum mouerit ad Aſiaticos Reges è numero legitimorum exigendos. Sed nunquid non meminit Melchiſedec Regis Salem[g] qui Rex ſimul & ſummi Dei ſacerdos appellatus eſt, aut eum Regem fuiſſe legitimum negabit? Certè neque hiſtoriæ fidem eleuare poteſt, neque quod reſpondeat habere: niſi reſumpto vetere, & iampridem exploſo Origenis & Didymi errore, ἀναγωγικὴν aliquam nobis ſomniet interpretationem, & angelum eum, aut Spiritum Sanctum fuiſſe dicat. Nam nomenclatio ipſius, idem quod Rex iuſticiæ ſignificat, & Rex Salem, id eſt pacis, dictus eſt[h]: quem Diuus Hieronymus[i], ex Hebræorum & Græcorum ſcriptis, verè hominem fuiſſe docet, atque eundem qui & Sem filius Noe, trecentos iam & nonaginta annos natum quo tempore Abraham editus eſt.

BOVT. Fortaſſis in alia adhuc ſignificatione legitimi verbo vſus eſt (idque te iſta differente, modò mihi in mentem venit) legitimos Reges intelligens eos, qui legibus obſtricti, obnoxii iudiciis, moribus alligati, faſces populo primatibuſue ſubmittunt. BARC. Id quàm alienum ſit ab eius vocis ſignificatione nemo nõ videt. Ecquis enim latinè ſciens ita vnquam locutus eſt? nã & eo ſenſu legitimus tutor dicetur, quia legibus eſt ſubiectus: & hæres ſimiliter legitimus quia legum vinculis aſtringitur: itane? teſtamentarius ergo tutor, & hæres ſcriptus, quin legibus ſoluti ſint negari non poteſt: nam horum appellationibus, differentiæ

a Suid. Plutar. in vita Demetrii. Eraſmus in Prouerb.
b Lucan.
c Plutar. in apophth.
d Daniel. 9.
e Procop. li. 1. de bello Perſ.
f Procop. eod. lib.
g Geneſ. 14.
h Apoſt. ca. 7. ad Heb.
i Tom 3. epi. 126.

differentiæ inter ipſos & diuerſitates nobis indicantur. Quid quod iuſtum & legitimum hoſtem dicere ſolemus a? Sed hæc legitimi interpretationis eſt puerilis & reſponſione indigna, ſiue ipſe eam Buchananus cogitarit, ſiue alij ex eius grege pòſt maleficioſè commenti ſint: cùm inter omnes conſtet legitimos dictos eſſe, quod lege facti, teſtamétarios verò, & ſcriptos, quòd teſtamento dati ſcriptíque fuerũt. Sic etiam legitima omnia, quia ex legum inſtitutis & ſecundum leges fiunt, non quia legibus ſubiiciuntur, aut ſecundum leges viuunt. Et ut iam paulò ante dixi, legitimus Rex appellatur, quòd non vi & armis in regale ſoliũ inuito populo irrupit, ſed more maiorum, & ex legis præſcripto Rex factus eſt, licet poſtquam iam regnum init leges iudiciáque peruertat. Sed demus id eum cogitaſſe, idq; ita ſe habere, vt legitimo ſignificetur quod legibus eſt ſubiectum: quid ei conſequens erit? Non fuiſſe legitimos Reges in Aſia, dicet: addo, ac ne in Europa quidem vel Africa. Nam eos nego eſſe Reges, qui ita legibus vincti conſtrictique tenentur: nego imperium & poteſtatem regiam in iis deprehendi, qui eo pacto imperant, licet Regis forte appellationem blando ciuium ſermone retineant. Proinde neque Ageſilaum, neque cæteros Spartanos, poſt Ephororum creationem, inter Reges numerandos Æmilius probus rectiſſimè iudicauit b: propterea quod hi à Theopompo Regibus appoſiti, imo oppoſiti, regiam protſus authoritatem infringebant: quam habuiſſe quidem priores Reges teſtatur Plutarchus c, & ex vno Licurgi reſponſo notum eſt: qui poſtulanti, *vt populo adminiſtrationem reipublicæ traderet: tu prior, inquit, domi tuæ imperium domeſticis tuis trade.* Qua de cauſa Ariſtoteles d docet Lacones mixtum reipublicæ genus habuiſſe, quamuis regnum id vocitatum ſit quia Reges non plenum perfectúmque imperium, obſtantibus, vt dictũ eſt, Ephoris habuerunt. Et Plutarchus f Cleomenem poſt extinctos Ephoros Regem & nomine & re fuiſſe ſcribit: quibus verbis annon perſpicuè nobis indicat, alios qui cum Ephoris imperarunt nomine tantum fuiſſe Reges? Ac mihi quidem iſta cogitanti venit in memoriam Polybij locus g, in quo, accuratâ ſcribendi diligentia, verè Reges ab iis qui nomine tantum tales ſunt illis ipſis temporibus diſtinctos fuiſſe indicat. *Philippus*, inquit, *Demetrij filius, adhuc puer, iam Macedoniæ imperium ſuſceperat. Achæus omni prouinciæ, quæ circa Taurum eſt, imperans, non modò nomen ſed vires quoque regias habebat. Antiochus, cui magno cognomen fuit, Seleuco fratri non multo ante defuncto, in regno Syriæ quamuis adoleſcens ſucceſſerat. Ariarates quoquo regnum Cappadociæ inuaſerat. Eodem tempore Ptolomæus Philopater Ægypti erat imperium adeptus. Nec longè poſt Lycurgus Rex à Lacedemoniis appellatus fuerat. Carthaginenſes Annibalem, ad res quas ſupra commemorauimus gerendas ducem elegerant.* Ecce vt alios nomen tantùm, alios nomen & poteſtatem regiam habuiſſe tradit: nam Lycurgus iſte, paulò ante Cleomenem, dominantibus adhuc Ephoris Lacedemone Regis nomen ſortitus eſt h. Fruſtra igitur Buchananus in

a Cic. lib. 3. offi.

b In vita Ageſilai: & in breuiarum. de Regib.

c in vita Licurgi.

d Plut. in Apophthe. Laco.

e lib. 3. Polit. c. 10. & 11.

f in vita Agid. & Cleo.

g lib. 4.

h vt pauls ex

a collatione huius loci cum historia Plut. de Agid. & Cleom. has ſe latebras conijciet, in quibus neque occultari diu, neque tutum perfugij locum inuenire poſſit.

Sed altera tunc ratio quam vim habeat expedamus. *Tyrannum* b, inquit, *non Regem hîc deſcribi vel ex eo facilè apparet, quod in Deuteronomio formulam* b pag.70. *eis ante præſcripſerat, non modo ab hac diuerſam, ſed etiam planè aduerſam: ex qua formula Samuel, cæterique iudices tot annos ius dixerant: quam cum reiicerent, Dominus ſe reiectum ab eis conqueritur.* Hæc ille: cuius errorem vt planius faciliúſque coarguamus, vtrumque ſcripturæ locum committemus inter ſe, vt ſiqua in iis aut pugna ſit, aut diuerſitas & diſſimilitudo appareat. Modò id præmunitionis loco ad ea quæ aggredimur teneamus: nihil regiæ dignitati, nihil monarchiæ præſtantiæ, hoc ſcripturæ teſtimonio detrahi. Neque enim Deus idcirco ſe infenſum Iudæis prædicat, quòd regia ſibi gubernatio diſplicuiſſet: quódue Regem petere, res fuiſſet ipſa per ſe diuinæ maieſtati ingrata aut inuiſa: ſed quia ipſemet eius populi tutelam ſingularem geſſerat, & eum ex omnibus orbis nationibus c Exod.19. in peculium ſibi ſumpſerat c, atque inſigni quadam prouidentia, & il- Deut.7.& 14 luſtribus quoties opus fuit miraculis, multos iam annos antè rexerat. Eóque factum eſt, vt Dominus merito veſanam illius gentis ingratitudinem ei exprobret, ſéque ab ea reiectum conqueratur: quæ tot miſericordiarum oblita, tot beneficiorum immemor, tot mandatorum contemptrix, & miraculorum etiam negligens, eò prorupit audaciæ, vt cæteris ſe nationibus æquare atque aſſimilare voluerit, quibus vt diſſimilis eſſet, diuina hæc diſpenſatio procuratióque ſpecialis effecerat: Regémque ſibi dari petierit, cùm iam Regem haberet, non Samuelem quidem, vt eſt à nobis iam ſatis ſupérque demonſtratum, ſed Deum ipſum præpotentem ſingulari propè cura eorum iam diu inuigilantem bono (quod nulli vnquam alij nationi obtigit) qui Samuelem, & cæteros retro Duces, ſeu regni vicarios, proreges, aut præſides iuri dicundo præfecerat: à quibus ipſemet Deus de rebus arduis & negotiis lege non definitis, ve- d l.1.& l.10 lut Princeps à ſuis iuridicis d, conſulebatur. Vnde haud mirari quidem C.de legib.c. oportet ſi in eo peccatum ſit ab illis grauiſſimè, qui conſtitutam manife- inter alia.31. ſta Dei ordinatione reipublicæ formam mutare, ac præpoſitos ſibi Duces de ſent.excō reiicere, inconſulto Rege ſuo Deo Opt. Max. in animum induxerant. e 1.1.Reg.12. Quin potius mirandum quòd non malos ſtatim malè perdidit, quos tam aperto ſcelere maieſtatis reos propria ipſorum confeſſione peregerat e. Atque hoc quidem illud eſt, quod ferunt Theologi: alias gẽtes Regem ſibi poſcere & conſtituere ſine peccato potuiſſe, Iſraeliticam verò ideo non potuiſſe, quod ordinatã aliter à Deo rempublicam expreſſè accepiſſet: non quidem Ariſtocraticam, vt falsò ſcribit Caluinus f, ſed monar- f lib.4.inſtit. chicam, Deo Rege & homine prorege (vt antea diximus) conſeruatam. c.20.§ 8. Atque hoc etiam illud eſt quod D. Hieronymus ait g: *Saul non ex volunta-* g in cap.8. *te Dñi, ſed ex populi errore Rex factus eſt.* Sed ad inſtitutum redeamus. Prop.Oſee.

Moyſes prophetico Dei ſpiritu vaticinatus eſt, fore vt populus Hebræus aliquando Regem ſibi poſceret: cuius rei dum enim monitum vellet ita fatur [a]: *Cum ingreſſus fueris terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, habitaueriſque in illa, & dixeris: conſtituam ſuper me Regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes: eum conſtitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Cúmque fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero ſubleuatus, præſertim cùm Dominus præceperit vobis vt nequaquam amplius per eãdem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas quæ alliciant animum eius, neque argenti & auri immenſa pondera. Nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dexteram vel ſiniſtram, & diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt: vt longo tempore regnet ipſe & filij eius ſuper Iſrael.* Hæc regnandi lex eſt, quam Moyſes futuris Iudæorum Regibus præſcribit, quámque Dauid filio ſuo Salomoni repetit & commendat [b]. At Samuel, petenti iam populo Regem cùm non poſſet obſiſtere, legem horrendi carminis, ius inquam Regis impensè crudele, & ſuperbum, iubente Domino in hunc modum edixit. *Hoc erit ius Regis qui imperaturus eſt vobis. Filios veſtros tollet & ponet in curribus ſuis, facíetque ſibi equites & præcurſores quadrigarum ſuarum, & conſtituet ſibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum, & fabros armorum & curruum ſuorum. Filias quoque veſtras faciet ſibi vnguentarias, & focarias, & panificas. Agros quoque veſtros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis. Sed & ſegetes veſtras & vinearũ reditus addecimabit, vt det eunuchis & famulis ſuis. Seruos etiã veſtros, & ancillas, & iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo. Greges quoque veſtros decimabit, vóſque eritis ei ſerui. Et clamabitis in die illa a facie Regis veſtri, quem elegiſtis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petiſtis vobis Regem.*

a Deut. 17.

b 3.Reg.2.c.

Conſiderandum in primis hîc eſt, de quibus Regibus loquatur Moyſes & de quibus Samuel: iiſdémne an diuerſis. Moyſes ait, *cùm dixeris, conſtituam ſuper me Regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes.* Hoc quando dixit populus Iſraëliticus? certe neque ante, neque poſt illud tempus, quo vniuerſi natu maiores, exoſi auaritiam & iniuſtitiam filiorũ Samuelis, venerunt ad eum in Ramatha, dicentes, *ecce tu ſenuiſti. & filij tui non ambulant in vijs tuis: conſtitue nobis Regem, vt iudicet nos ſicut & vniuerſa habent nationes.* Et quomodo non effectu ſolum completur hîc vaticinium Moyſis, ſed iiſdem verbis quibus ille prædixerat: nec alibi vſquam proditum eſt Hebræos Regem ſibi hac formulâ poſtulaſſe. Rogarunt quidem antea Gedeonem, vt ipſe in eos imperium ſuſciperet, atque ad poſteros tranſmitteret: ſed neque tali eum ſermone affati ſunt, neque Regem eum conſtituerunt, id dignitatis humaniter recuſantem. Addit Moyſes, *Eum conſtitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum.* Et hoc quoque eodem tempore perfectum eſt, cùm Deus Saulem elegit, populus verò Regem ipſum conſtituit, & clamauit, *Viuat*

Rex. De Saule igitur, & eum ſequutis Regibus Moyſes procul dubio vaticinatus eſt. De iiſdem ſimiliter quin Samuel ius regni promulgando cogitarit nemini poteſt eſſe obſcurum. Vtrumque ius regni eſt, & iiſdem Regibus, populoque præſcriptum: Dicet aliquis, qui ergo conuenire poſſunt? Nihil quicquam eſt magis extricabile, eius diſtinctionis ope, quam paulo antè retulimus. Regē Moyſes inſtruit legibus & inſtituit, quas obſeruare perpetuò eum oporteat, ſi vel congruenter naturę vitam degere, vel rectam muneris accepti rationē Deo reddere velit. Samuel id ipſum non negat, ſed hoc amplius Regē facere poſſe affirmat. Ille Regis officium, hic poteſtatem & amplitudinem imperij: ille quæ ſunt bonis Principibus agenda, hic quæ populo à malis oppreſſo toleranda deſcribit: ille ni recta fecerint, Deum, per quem regnāt, vltorem certò habituros, hic ſi iniuſta perpetrauerint, ab iniuriâ populi, & humanâ vindicta in priuatos legibus conſtitutâ, ſecuros & protectos eſſe oſtendit: ille ad Reges ſermonem conuertit, & eos officij admonet, hic populum alloquitur, & præmonſtrat quantâ eum patientiâ imperij iugum ferre oporteat, ſi quando in tyrannicum ingenium regius ſe animus induerit. Neque res ea tamen populum illum noui Regis deſiderio flagrantem quicquam perterrefecit: accepit conditiones, & Regē amplexus eſt cum omnibus quæ ſequi poſſent incōmodis. Audito enim iure regni peracerbo, quod Samuel recitauerat, reſpōderunt omnes, *Rex erit ſuper nos, & erimus nos quoque ſicut omnes gētes, & iudicabit nos Rex noſter*. Nihil acutis hominibus facilius, nihil planius proponi poteſt. Moyſes quid debeat Rex facere, Samuel quid poſſit [a] enunciat: hæc nemo mediocriter eruditus neſcit diuerſa quidem non aduerſa & contraria eſſe. BOVT. At ſi Iuriſcōſultos veſtros audiamus, ne talia quidē facere poſſe Rex videtur. *Nam quæ facta lædunt pietatem, exiſtimationem, verecundiam noſtram, & vt generaliter dicam, quæ contra bonos mores ſunt, nec facere nos poſſe credendum eſt* [b].

BARC. Eius loci non is ſenſus eſt, quaſi quæ turpia ſunt & contra pietatem, ſint factu impoſſibilia. Sed quo nemo ad talia facienda magis obligetur quam ad impoſſibile. Non omne quod licet honeſtum eſt, inquit alius [c]: exempla nuſquam non obuia ſunt: Pater filium, vel filius patrem iudicem habere poteſt [d]: id tamen parum honeſtum eſſe, propter mutuæ affectionis, qua perpetuò laborant, ſuſpicionē, indicat aliud iuris caput his verbis: *Qui iuriſdictioni præeſt neque ſibi ius dicere debet, neque vxori vel liberis ſuis, neque libertis vel cæteris quos ſecum habet* [e]. Ecce Africanus dicit patrem in cauſa filii iudicem eſſe poſſe, Vlpianus eundem ius dicere non debere. vterque rectè, poteſt enim, ſed non debet, vt ſuſpicionis occaſionem à ſe remoueat. Rurſus circumuenire ſe inuicem contrahentes in pretio emptionis poſſunt [f]: nec vllo eis remedio iuris ſuccurritur, extra quàm ſi venditor fraudatum ſe queratur vltra dimidium iuſti precij [g]. Lucrum itaque ex mendacio abſque vllo pœnæ humanæ metu percipere quis poteſt? At id tamen per ſe turpe eſt & perni-

a Poteſtatem hic intelligo, non eam quæ cōpetit ex præcepto, neque enim etiā quæ ex permiſſio eſt, quatenus liberat à peccato: ſed quatenus pœnis legū liberum eximit, prout infra docemus.
b Papini. l. filius 3. D. de cond. inſt.
c Paul. l. nō omne 144. D. de reg. iur.
d l. imp. ius ... 77. de iud.
e l. 10. de Iuriſd.
f l. in cauſa. D. de minor. l item ſi 22. D. locat.
g l. 2. l. 8 C. de reſc. Vend.

cioſum eſt: vt non ſine cauſa dictum ſit à Cicerone [a], illiberalem & ſordidum eſſe quæſtum, qui ex tenui mercatura percipitur, quia qui eam exercent parum proficiunt, niſi admodum mentiantur. Quid, quod ne periurium quidem leges noſtræ pœnis vllis aut ſupplicijs vindicarunt, quia diuinam in ea re vltionem ſufficere creditum eſt [b]: idque omnino ita eſſe, ſi per Deum iuratur, viri docti annotarunt [c]: & noſtris commẽtariis, quos lucubratos habemus in reſponſa Iuriſconſultorum de iureiurando, planius atque vberius, diuini Numinis auſpicio, demonſtrabitur [d]. Vnde Pacuuius vocat iuſiurandum, *mantile quo quotidianæ noxæ abſterguntur* [e]: & Laberius in Mimis [f], *emplaſtrum æris alieni*, facetè ſatis. Sed videamus an aliqua nobis exempla in diuinis libris ſuppetant: firmiora quippe illa ſunt quæ humanâ ratione ſubuerti nequeunt, ac ne reprehendi quidem. Et ſtatim occurrit de repudio, quo nullum huic diſputationi magis aptum & conueniens afferri poteſt. *Si acceperit homo vxorem*, inquit Moyſes [g], *& habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem, ſcribet libellũ repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua.* Quaſi dicat, hoc erit ius mariti qui vxorem duxerit, eam, cùm volet, dato libello repudij à ſe allegato. En ius coniugij, ſeu mauis legem connubialem, multò iniquiorem in fœminas, quàm illud Regis in populum, & qua nemo omnium, qui in ſacris literis ſempiternæ gloriæ commendantur, vſus fuiſſe legitur. Malis tamen iuxtà ac bonis hanc libertatem lex permiſit, vt videatur ſpe quadam impunitatis velut anſam delinquendi peruerſis hominibus præbuiſſe: ſed id ita, maioris multò & acerbioris mali declinandi cauſa, conſultò permiſſum eſt: & proinde quàm parum gratus Deo eius vſus fuerit, Saluator ipſe in Euangelio prædicat [h]. Simili de cauſâ nunc alicubi in Chriſtianis gentibus luſtra & proſtibulæ tolerantur. Sed & rurſus in eodem libro fœnerandi ius ac poteſtas, ſine vllo pœnarum metu, conceditur [i]: quod tamen homicidio ſimile eſſe, & cum ipſa rerum natura pugnare, vel Ethnici tradiderunt [k]. Vide quàm non ſit inſolens, multa legibus permitti, quæ ſine ſcelere committi nequeunt [l]. Quemadmodum ergo, neque mercatores, qui mendaciorum decipulis emptores circunueniunt: neque periuri, qui omni contempta religione falſum perinde ac verum diris execrationibus atteſtantur: neque lucripitæ fœneratores, quos, tanquam alienæ ſubſtantiæ hirudines, Romani olim grauius quàm fures multabant [m]: neque ſcortatores, & proſtibulæ, aut diuortij per repudium ſine iuſta cauſâ authores, Hymnis Hymenæi, & Iouis ὁρκίϋ ϗ ἀγοραίϋ, Dei, inquam, Opt. Max. iudicium effugient: quamuis ciuiles omnes leges eludant, aut nullas eſſe contigerit, quibus ad iudicium ſubſellia iis de cauſis accuſari, & ad pœnam rapi poſſint. Sic etiam Reges, quibus omnia iure regni ſolutiſſima ſunt, quantumuis licet inter homines emineant, & humanæ coercionis timore liberentur: Deum tamen, qui eos cum purpurâ & ſceptro in regni ſolio collo-

a lib. 1. offi.
b l. 2. l. de reb. cred.
c Cuiac. lib. 2. obſ. c. 19.
d in l. Si duo Patroni §. vlt. ſſ. eo tit.
e Feſt. in verbo mantile.
f Gell. lib. 16. cap. 7.
g Deut. 24.
Vide ſupplemẽtum ad 3. part. S. Thomæ q. 68. art. 3. vbi duplex refertur opinio de repudio, quarũ cõmunior eſt, hac permiſſione non excuſaſſe à peccato, ſed tantùm à pœna ſecundũ le[illegible]
h Matt. 19. Marc. 10.
i D[illegible]
k [illegible]
l [illegible] 2. [illegible] 8 [illegible] ad 2. & 3.
m Cato in pr[illegible] de re ruſt.

cauit iniuriarũ in populum, & tyrannidis, atque adeo omnium iniquitatũ ſuarum & inueſtigatorem acerrimum & vltorem habent, *data eſt*, inquit Sapiens *a*, *à Domino poteſtas vobis, & virtus ab altiſsimo qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur: quia cùm eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundum voluntatem Dei ambulaſtis: horrendè & citò apparebit vobis, quoniam iudicium duriſsimum in his qui præſunt fiet, exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem potenter tormenta patientur: Non enim ſubtrahet perſonam cuiuſquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiuſquam, quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus, fortioribus autem fortior inſtat cruciatio.* Exiſtimo equidem iſtiuſmodi exemplis locum hunc ſatis illuſtrari, vt nemini in dubium venire poſſit, cur Samuel, cùm populo Regem poſtulanti multa propoſuerit, quæ tyrannorum propría videntur, ea ius Regis ſiue legem regni eſſe dicat: id enim perinde eſt ac ſi dixiſſet: Regem petitis, at eius quanta ſit poteſtas ignoratis: illã ego vobis oſtendam, vt intelligatis eum vobis dari, cuius ferre vos imperiũ oportet in omnibus & perferre: & ſi quãdo boni Regis officiũ deſerens in fortunas & opes ſingulorum inuolauerit, nulla vobis in eũ animaduerſio relinquetur: quia vos ei, ille Deo ſubiectus eſt *b*. Fieri enim poteſt vt Rex, cæteroquin bonus, vno aut altero forte adulterio, & homicidio cõtaminetur, qui cùm ob eã rem dici tyrannus nequeat, illà defenſione vtetur rectiſſimè, qua iure Regis ſiue lege regni poſſe ſe id impunè facere, ſed non debere tamen, contendat: qua de re copioſior alibi inſtituetur diſputatio. Hęc igitur, & ſimilia quæ Samuel profert, cùm facere ſolent tyranni, poſſint verò Reges abſque pœnæ humanæ metu, nihil vetat quo minus & Regum legitimorum iura, & tyrannorũ iniurias verbis prophetæ, alia licet atque alia ratione, contineri dicamus. BOVT. Quid? tyrannorum ergo iniuriæ Regum iura cenſebuntur? id ſi ita eſt, Regibus an tyrannis pareamus, etſi opinione hominũ fortaſſis aliquid, reipſa nihil intereſt: niſi quod grauiores populo videri poſſunt quæ à Regibus, quàm quæ à tyrannis acceptæ ſunt calamitates. Siquidem vnuſquiſque noſtrum nõ tam iniurus ab inimicis, quàm ab amico illatis commouetur: nec quicquã in vita homini moleſtius, quàm deſeri diripique ab eo in cuius præſidio ſpem vitæ & dignitatis tuendæ collocarit. Præclarè Rex Theodericus *c*, *Deteſtabilis eſt quidem omnis iniuria, & quicquid contra leges admittitur, iuſta execratione damnatur: ſed malorum omnium probatur extremum, inde detrimentum ſuſcipere, vnde credebantur auxilia prouenire: exaggerat enim culpam in contrarium verſa crudelitas, & maius reatus pondus eſt inopinata deceptio.* Cauſis igitur tyrannorum iniurias Regum iura vocites. Calumnioſa ſiquidem pleriſque videri illa interpretatio poteſt, qui, quãtum agnus ab apro, ab accipitre columba, imò quantum homo diſtat à bellua, tantùm paſtorem à populatore, Regem, inquam, à tyranno diſcerne iudicant. Iura autem Regis præterea qui poſſunt ea dici, quę Rex ſine iniuria exercere nequit? Scis enim vetus illud eſſe & verum, *ius ex iniuria*

a *Sap. 6.*

b *Hanc interpretationẽ velut certam & indubitatam ponit R. epiſcopus Cenetus. c. 7. de offi. Princip.*

c *Caſſio. lib. 4. var. ep. 27*

leges facere non poſſe [a]. BARC. Et tu quoque ſcis, neque inſolens illud eſſe neque recens, *Summum ius ſumma ſæpe iniuria* [b]: vel, *ſumma crux*, vt ait Columella [c], & ab Vlpiano dictum, *quod perquam durũ eſt, ſed ita lex ſcripta eſt*. Sed nos in eo genere nũc non verſamur: Non enim inficias imus, nihil eorũ quæ lege illâ regni continentur, quæque boni Principis officium excedunt, à Regibus citra iniquitaté tentari poſſe: neque an ius iſtud Regũ cum populi iniuria coniunctũ ſit, vel minimũ digladiamur. Sed an, & qua ratione, ius Regis ſit, vel dicatur, exquirimus excutimúſque. Nemo itaque noſtrá ſententiam reprehendet, niſi qui eam, quo ſenſu dicta eſt, mente non aſſequetur: ac in primis quidem iis diſplicere nõ poteſt, qui ſuperioris filum orationis ſedatè nec oſcitanter percurrerint. Nam ius hoc perinde Regis eſſe diximus, atque exteris fœnerari, & vxores repudiare Iſraelitidum iura fuiſſe proponuntur: quod nempe qui talia committunt,

> *Nil pœnas metuunt, nulla quia lege tenentur.*

Tantùm illud in eos exclamare licet:

> *Si genus humanum, & mortalia temnitis arma,*
> *At ſperate Deos memores fandi atque nefandi.*

Et, vt vno verbo dicam, iniuria tyranni in facto: ius Regis in facti impunitate verſatur. Vnde B. Gregorius vocat hoc ius de quo agimus ius regiũ tyrannorũ. *Electus Rex Dauid*, inquit, *cum ad ædificandũ altare Domino, Ornã Iebuſæi aream peteret, regio illo tyrannorum iure non vti voluit.* Faceſſant igitur quæ Peregrinus quidam Roſſæus, qui ſe peregrinum vocat in libro quem inſcripſit, *de iuſta Reip. Chriſtianæ in Reges impios & hæreticos authoritate*, Valde peregrina de hoc iure ſcripſit [e], aſſerẽs Samuelem iuris verbo nihil aliud niſi morem & conſuetudinem aliorum Regum ſignificare voluiſſe: quaſi verò vel populus ille impotentem vicinorum Regum dominatum ignoraſſet, vt eâ de re docendus videretur: vel inclytus Dei propheta, imò ipſemet Deus per prophetam, appellaſſet vnquam tyrannicas illas iniurias, ius Regis, niſi aliqua ſaltem ratione ius dici poſſent non, poſſunt autem, niſi ratione impunitatis, vt iamiam dictum eſt, ac proinde de eo iure ſenſiſſe Prophetam nemini in dubium vocari debet.

Quam iuris appellandi cauſam & rationem cùm Ioan. Gerſon in ſuis *Conſiderationibus* [f] parum conſideratè animaduertiſſet, perperam & inſcitè, quod pace tanti Doctoris dictum ſit, vel certè nimis præcisè & obſcurè eundem Samuelis locum nobis expoſuit. *Clericus ille*, inquit Gerſon, *malè & peruersè textum biblia intelligeret, qui ad prædictos errores verba ſcripta primi Reg. VIII. cap. vertere vellet: vbi ſermo fit de inſtitutione Saulis: hoc erit ius Regis. Nam verus literalis ſenſus alibi eſt, & ſpecialiter Deuteronomij cap. 17. omnino oppoſitus: & etiam omne naturalis bonum iudicium, cui naturali rationi non contrariatur ius diuinum. Dictio hæc ius, non ſignificat ſemper iuriſdictionem ſeu iuſticiam: ſed ſignificat interdum poteſtatem quæ non eſt iuſta: Verſus, ius æqua, ius rectum, ius dicitur eſſe poteſtas.*

a Cic. lib. 1. de leg.
b Cic. lib. 1. of.
c lib. 1. c. 7. de re ruſt.
Intelligit de humanâ leg.
d lib. 4. c. 5. 2. expoſit. in 1. Reg. Tom. 2.
e c. 2. ſect. 13
f tract. ne principes faſui adulatorũ deci[illegible]ātur [illegible] parte 4. a[illegible]. 66. lit. l. conſider. 8.

Hæc ille, in quibus duplex eius erratum cernitur. Alterum in eo quòd locum illum Deuteronomii omnino oppoſitum, ſeu contrarium loco Samuelis de iure Regis eſſe putauerit: quod falſum eſſe, & diuerſas tantũ non etiam oppoſitas ſententias locis illis contineri, iam ſatis ſupérque mõſtrauimus. Alterũ verò in vocabuli *iuris* explicatione, quod non ſatis ſcienter & peritè interpretatus eſt, *ius*, inquit, *ſignificat interdum poteſtatem quæ non eſt iuſta*. Fateor. ſed hoc tamen in re qua de agitur, non ſatis explicatè, intelligenter, & illuminatè dictum eſt. Debuit adiicere de qua poteſtate iniuſtâ loqueretur, vtrum ſcilicet nudâ efficiendi facultatẽ, ſiue poteſtatem quę facti tantùm eſt intelligat: veluti quam quiſque potentior opprimendi debiliorẽ habet, an verò poteſtatem iniuſtam quæ legis permiſſione nititur. Priore modo ſi intellexit, maximus eius & ſine excuſatione error eſt, tum quod nuſquam apud vllum probatum linguæ latinæ authorem *iuris* vocabulũ in eâ ſignificatione vſurpatũ reperiatur: tum etiam quia iuris nomine ita ſumpto, nõ magis ius Regis hoc eſſet de quo Samuel, quàm ius latronis, aut cuiuſlibet potentis & peruerſi, qui re verâ & defacto (vt loquuntur) poteſtatẽ habet alios opibus atque adeò ipſa vita ſpoliandi, quo nihil quicquã abſurdius. Ecquis enim vnquam fando audiuit aut ſanæ mentis vnquam dixit, latrones viatorũ ſpoliandorum & iugulandorum ius habere? & tamen iniuſtam hanc iugulandi poteſtatẽ, quæ facti eſt habent. Sin poſteriore modo intellexit, rectè quidem intellexit, & nobiſcum conſentit, qui non id aliter intelligimus. Et verò poteſtas nunquam dicitur eſſe ius, niſi lege aut iubente aut permittente competat. *Legis virtus hæc eſt, imperare, vetare, permittere, punire* a. Poteſtas quæ lege imperante exercetur, ſemper iuſta eſt, quę verò legis permiſſu indulgetur, ſæpe etiam iuſta eſt: interdũ autem iniuſta, cùm ſcilicet vel maioris boni conſeruandi vel grauioris mali euitandi cauſâ conceditur, vt variis iam ſuprà exemplis patefecimus b. Ex his itaque perſpici poteſt, nihil hac Gerſonis *Conſideratione* dici incõnſideratius. Nam licet verum ſit *Clericum illum malè & peruersè textum bibliæ intelligere* (vt ille loquitur) qui ex iſto Samuelis loco Regi perſuadere conatur, eum in corpora & fortunas ſubditorum manus iuſtè pro arbitrio poſſe inicere, quod facere ſine iniuriâ & ſumma iniuſtitia nequit: tamen *non malè & peruersè*, imò optimè & rectiſſimè *textum bibliæ intelligeret*, qui Regem ita facientem nullis humanarum legum pœnis coerceri poſſe, propter eundem Samuelis locum, affirmaret: quòd iure Regis nimirũ, hoc eſt lege regni permittentẽ, id faciat. Sed Deo tamen per quem regnat, & quem ſolum ſuper ſe iudicem habet, maximas & acerbiſſimas tantæ ſeuitiæ & iniuſtitiæ pœnas daturum. Quæ cùm ita ſint, conſequens profectò iis eſt, ipſummet Gerſonem *malè* (non dicam *peruersè*, propter viri cum honore defuncti exiſtimationem) aliam eiuſdem tractatus ſui *conſiderationem* concluſiſſe c. Quamuis enim verum ſit, vt eſt veriſſimum, quod in illius cõſiderationis principio ſcribit: nempe *errorem eſſe dicere terrenũ Principem in nullo ſuis ſubditis*

a l. virtus D. de leg. Canoni dist. 3.

b vide ſ. 8.

c ... cap. ... 7. Canoni.

c Conſid. 7.

ſubditis dominio durante obligari: quia ſecundum ius diuinum & naturale in æquitatem, & verum dominij finem, quemadmodum ſubditi debent fidem, ſubſidium, & ſeruitium domino: ſic etiam dominus ſubditis ſuis fidem debet & protectionem, tamen falſiſſimum eſt quod ibidé ſubiicit, perperamque ex illis principiis colligitur: Principem ſcilicet à ſubditis occidi poſſe, *ſi eos manifeſtè & cum obſtinatione in iniuria & de facto perſequatur*. idque nulla ſacrà authoritate confirmauit, imò nec confirmare potuit, tantùm tragici Senecæ, & Ciceronis teſtimonio vſus eſt, quorum hic quidem non de legitimis Principibus in tyrannidem lapſis, ſed de tyrannis verè propriéque dictis, id eſt dominationis vſurpatoribus ſcribit: ille verò æqua, iniqua, læta, triſtia, bona, mala, pro perſonarum qualitatibus & affectibus, tragœdiis inſerit, præclara ſcilicet Chriſtiani dogmatis ſtabiliendi fundamenta. Quantò rectius Cunerus Epiſcopus [a]. *Regiæ poteſtatis licet ex lege Dei ſimul & ex iuramentis & pactis ſint in exercitio limites & cancelli: nulla tamen pacta vel contractus diuinæ ordinationi, quâ Rex poteſtatem ſuam habet, præiudicare poſſunt, vt populus aliquando contra Regem ſuum ad arma conuolare queat*. Cuius quidem ſententiæ veritatem nos alibi certiſſimis ſacris & profanis teſtimoniis, rationibus, & exemplis fuſiſſimè demonſtrabimus. Sed redeo nunc eo vnde me reuocaui, vt alio adhuc argumento errorem Buchanani coarguam.

[a] li. de offic. Principis Chriſtiani, cap. 5.

Legem igitur regni hanc eſſe de qua loquimur, & non ſolùm ad timorem populo Hebræo propoſitam, ne miſeræ tyrannorum dominationi ſeipſum temerè concrederet, teſtimonio ſunt manifeſtiſſimo ea quæ in Rege poſtea inaugurando, & eius imperio in ſubditos ſtabiliendo, feciſſe Samuelem ipſa eadem hiſtoria refert. Cùm enim Saulem clàm vnctum ſors ducta per tribus iam Regem palam deſignaſſet, eumque multitudo ouans fuiſſet amplexa, Samuelis ad populum rurſus hæc fertur oratio [b], *Certè videtis quem elegit Dominus, quoniam non ſit ſimilis illi in omni populo* (*ſterit* enim, *in medio populi, & altior fuit vniuerſo populo ab humero & ſurſum*) quo audito, *clamauit omnis populus, & ait, viuat Rex*. Peractis deinde omnibus, quæ vel eius ſeculi conſuetudo ferebat, vel Dei monitu Samuel inſtituerat: cùm iam tempus ſoluendis comitiis inſtaret, ſequitur in ea hiſtoria. *Locutus eſt autem Samuel ad populum legem regni, & ſcripſit in libro, & repoſuit coram Domino: & dimiſit Samuel omnem populum, ſingulos in domum ſuam.* Ecce repetitam, ſcriptam, & coram Domino, id eſt in arca fœderis, repoſitam legem regni: at quam? eam ipſam profectò, quam rogantibus initio Regem propoſuit. Id enim ex verbis hiſtoriæ deprehendi poteſt: ait namque, *locutus eſt ad populum*: non dicit ad Regem, non ad populum & Regem: ea ergo lex erat, cuius præcepta parendi potius quam imperandi modum, & rationem præſcriberent: iis ſiquidem populus non Rex, imbuendus erat. Prætererea id etiã ex eo perſpicuè apparet, quòd legem hanc ſcripſerit, & repoſuerit coram Domino: quæ ſi de Regis officio intelligatur, conſtat Samuelem

[b] 1. Reg. 10.

nihil noui eo facto præſtitiſſe, ſed actum egiſſe: ita vt inanis prorſus & ſuperuacanea illa eius opera cenſeri poſſit. Nam, vt ſuperius relatum eſt, multis ante Samuelem ſeculis tradita fuit lex regni, complectens ea quæ regii ſunt muneris *a*, & eo in libro perſcripta quem Moyſes in latere arcæ fœderis collocari iuſſit; vt eſſet ibi perpetuò in teſtimonium contra legis tranſgreſſores *b*. At nihil quicquam antè de populi obſequio, & patientia ſub malis Principibus ſancitum fuit, niſi id quod ſemel verbo tenus ipſe Samuel paulò prius enunciauerat: ob eámque cauſam de illa re meritò ei curæ fuit, vt lex, quæ populum ſui ſemper officii admoneat, propoſita iam & promulgata, literis immortalitati commendaretur. Quæ cùm ita ſint, conſequens iis eſt, eius legis capita non ſolùm ad deterrendam à propoſito multitudinem, ſed ad cohortandam quoque & inſtruendam, vt Regi vltrà quàm par eſt imperioſo humaniter & demiſsè obſecundet principiò fuiſſe vulgata: alioqui quid attinuiſſet eam iterum legem recitaſſe, atque in ſacris condidiſſe monumentis, eo præſertim tempore quo nullus pœnitentiæ locus, nullum mutandi conſilii ſpacium, nullum remedium, nulla denique metus iniecti vel iniiciendi vtilitas, amplius ſupererat iis, quibus conſultum voluit.

a Deut. 17.

b Deut. 31.

Verum ne conjecturis tantùm, aut argumentis, licet grauioribus, meo marte adductis egiſſe videar, Ioſephum præterea integerrimum & religioſiſſimum teſtem accerſo, qui Hebræorum monumenta, quæ vel mandata literis, vel maiorum traditione, in animis hæſerant, ſi quis alius, optimè calluit. Is enim diſertè ſcribit *c*, Samuelem poſt inauguratum à ſe Saulem, & fauſtis populi acclamationibus Regem ſalutatum, ſcripſiſſe in libro, & repoſuiſſe coram Domino, vaticinationem ſuam de cruciamentis, & malis omnibus quæ populus erat ſub Regibus perpeſſurus. Hæc autem vaticinatio quæ potuit eſſe alia, quàm lex illa regni, ſeu ius Regis quod paulo antè deſcripſerat, cùm Regem poſtulantibus varias oppreſſionis afflictiones, aduerſaque omnia minitaretur? Idipſum confirmat, etiam communis Eccleſiæ obſeruatio, annotatioque, appoſita margini vulgatæ editionis, ad collationem Scripturarum faciés, quæ legem ſecundò promulgatam eandem fuiſſe docet cum ea quam initiò Samuel propoſuit. Sed operæpretium eſt ipſa Ioſephi verba adſcribere, λέγει δὲ ὁ προφήτης, inquit, τοῦτον ὑμῖν ὁ θεὸς ἔδωκε βασιλέα· ὁρᾶτε δὲ ὡς καὶ κρείττων ἔσται πάντων, καὶ τῆς ἀρχῆς ἄξιος· ὡς δὲ ἐπευφήμησε τῷ βασιλεῖ σωτηρίαν ὁ λαὸς, τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι κακὰ γράψας αὐτοῖς ὁ προφήτης ἀνέγνω τοῦ βασιλέως ἀκροωμένου, καὶ τὸ βιβλίον τίθησιν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ σκηνῇ, ταῖς μετέπειτα γενεαῖς μαρτύριον ὧν προείρηκε. id eſt. *Ait autē Propheta; hūc vobis Deus Regē dedit. Aſpicite quàm ſit omnibus præſtātior, & imperio dignus. Poſtquā autē populus ſalutē & fælicitatem Regi precatus eſſet, Propheta ſcripſit mala quæ illis euentura erant, & legit Rege audiente, librūque repoſuit in arca Domini, vt eſſet apud poſteros teſtimoniū eorū quæ prædixerat.* Quæ cùm ita ſe habeant miror profectò ſummope-

c li. 6. antiq. cap. 5.

re Stephanum Brutum duobus in locis [a] ſuarum vindiciarum indubitanter ſcripſiſſe, Samuelem, quem falsò ſacerdotem ſummum vocat, eã ipſam legem regiam quæ Deuteron. 17. capite extat, Sauli electo & cõſtituto deſcriptam in volumine tradidiſſe: id autem vnde Brutus acceperit equidem non animaduerto: non enim ex ſcriptura diuina, ſat ſcio, niſi alios ipſe Samuelis & Regum libros vidit, quàm qui ſacro Bibliorum volumine continentur, aut niſi, vt cæteri ſuæ ſectæ homines, inſomnia ſua & opinionum commenta, pro ſacræ ſcripturæ teſtimoniis accipienda putarit. At quantò melius modeſtiúſque B. Gregorius [b]: *Dum ergo regni lex ſcribitur*, inquit, *perpetuæ memoriæ pœna traditur, qua audaces puniantur: quæ quia per Domini iuſtitiam lata fuerat, coram Domino reponi perhibetur. Sed fortaſſe ius illud aliud fuit, quàm lex iſta quæ ſcribitur. Quod ſi verum eſt, hanc Samuel coram Rege ad populum loquitur, vt Rex ſciat à populo quid exquirat: ſciat populus quid exhibere ſuis Regibus debeat.* En vt id verecundè & dubitanter proponit vir ſanctus, quod euidente ſacrarum literarum probatione deficitur: vtque audacter aſſerit Brutus, quod nullà coniecturâ, nullo probabili argumento ſuſtinetur. Nam licet verum ſit (quod tamen veriſimile non eſt) legem hanc aliam fuiſſe, quàm ius illud Regis prius à Samuele diuulgatum, tamen non fuiſſe illam quæ in Deuteronomio deſcripta eſt, ex eo patet, tum quòd nulla neceſſitas nullàque ratio ſuaſiſſe videtur legem iam latam, ſcriptam, & repoſitam coram Domino, quam recitare fuiſſet ſatis, iterum ferre, ſcribere, & reponere coram Domino: tum etiam quia lex iſta, ſi alia fuit, ea complectebatur quæ vel Rex à populo exigere; vel populus Regi exhibere debeat, vt ait D. Gregorius, cùm tamen lege in Deuteronomio poſitâ ſolius Regis officium deſcribatur.

Supereſt nunc monere Buchanani opinionem D. Thomæ ſententià nequicquam iuuari. Nam neque ipſe, neque alius Sanctorum Patrum, quod ſciam, vnquam ſcripſit vel ſenſit Iſraëlitas petiiſſe tyrannum, aut Saulem, Dauidem, Salomonem, & cæteros ritè inauguratos non fuiſſe Reges legitimos: quin potius contrà, & verè, & optimo iure Reges fuiſſe, omnes vno ore prædicarunt. Quid multis? à Buchanano non ſolùm viri boni & veritatis amantes diſſentiunt, ſed eius etiam ipſius ſequaces, homines licet perditi & mirè populares, in hoc deſciſcũt. Nam Brutus, qui primas inter eos fert, Iſraëliticum regnum omnium optimè conſtitutum fuiſſe tradit. Deinde verò quod ſcribit ſanctus Thomas [c]; *ius illud non debebatur Regi ex inſtitutione diuinâ, ſed magis prænunciabatur vſurpatio Regum, qui ſibi ius iniquum conſtituunt in tyrannidem degenerantes, & ſubditos deprædantes*; id totum à nobis ſtat, & cùm noſtrâ explanatione conſentit: qui Deum non iccirco ius iſtud propoſuiſſe dicimus, quòd eo Rex ſine iniuria populi, ſinéque peccato vti poſſit, ſed vt Regem, tyrannicis moribus inquinatum, talia facturum prænuntiet: pro quibus tamẽ, etſi priuatus pœnam lueret, ipſe à populo plecti nequeat.

a Quæſt. 3. pag. 119. & Pag. 157.

b li. 4. cap. vlt. expoſit. in 1. Reg.

c 1. 2. q. 15. art. 1. ad. 5.

Alioqui ius iſtud non magis ius Regis, quàm ius ſingulorum de populo diceretur: nam quilibet factioſus & potens, in alterius fortunas inuolare, agros, oliueta, vineas auferre, ſed & filios quoque ac famulas vi eripere poteſt: vt ſi iniuriam facti tantùm ſpectemus, ac non etiam ius impunitatis, quo Rex ſingulari beneficio gaudet, æquè dicatur hoc eſſe ius cuiuſlibet diuitis & potentis, atque ipſius Regis. Sed quia illum talia cōmittentem publici iudicii reum facere, & pœnis lege conſtitutis ſubiicere licet, hunc verò non licet, cùm directiuè tantùm, vt aiunt, non etiam coactiuè, legibus humanis ſubſit, ob eam rem meritò vocatur ius Regis, quòd eius factum perinde legibus impunitum maneat, ac ſi verè ſecundum leges factum fuiſſet. Rurſus quòd ait D. Thomas, ius hoc à Samuele propoſitum ad terrendum Iſraëlitas, ne Regem peterent, quod & ante eum D. Hieronymus [a], & Gregorius [b] admonuerunt, id nos quoque fatemur: fatemur, inquam, hanc fuiſſe cauſam, ſed nec ſolam fatemur, nec illi dicunt: plus igitur quàm illi, non verò pugnantia illis dicimus. Quod autem non ſolum ad terrorem propoſuerit id Samuel, perſpicuis rerum argumentis & rationibus abundè iam demonſtratum eſt.

a in cap. 8. Oſee.
b li. 4. ca. 2. in l. Reg.

Vides quo pacto aliquot elenchorum eius acies, hac interpretationis veritate retunditur, quam eo pluribus ſum proſecutus, vt ſit hæc vna omnibus cautio, ne decipi ſe captioſis maleuolorum hominum argumentis in hoc diſputandi genere patiantur: quorum pleroſque inuidia, nonnullos gloriæ & laudis ex ingenio comparandæ libido ad ſcribendum impellit: ſed ita vt ab omnibus peccatum ſit in eo grauiter, quòd cùm materiam omni iudicio illuſtrem iuxtà ac vtilem tractandam ſuſceperint, vel nolint, vel neſciant imperii poteſtatem ab officio imperantis diſtingere: cùm tamen nihil aut in præceptis philoſophorum, aut rerum geſtarum exemplis ex omni ſeculorum memoria, planius certiúſque intueri liceat, quàm hanc officii & poteſtatis diſtinctionem in perſonis tam publicis quàm priuatis. Scitum eſt illud Catonis [c], *potentes parcè vti debere poteſtate ſua, vt eam ſemper retinere poſſint*: & tamen nullū tempus tribuendi officii non eſt amplectendum.

c Plutar. in apophth.

Quo pertinet memorabile illud factum Clodouæi primi Francorum Regis Chriſtiani, cuius animi moderatio Xerxis inſolentiam in ſuo genere ſuperauit. Id quoniam nunc animo occurrit, quibus relatum eſt verbis ab ipſo authore, recitabo [d]. *Exercitus Francorum multas Galliarum eccleſias inuadens, theſauros earum diripuit (Clodouæo nundum ad fidem conuerſo) vnde inter cætera ſpolia, de eccleſia Remenſis vrceum miri ponderis ſimul & decoris aſportauerunt: pro quo beatus Remigius, ipſius vrbis pontifex, legatum ad Clodouæum direxit, multâ prece depoſcens, vt ſi non aliud recipere mereretur, ſaltem vrceus ille ſibi redderetur. Tunc Rex legato præcepit dicens, ſequere, inquit, me vſque Sueſſiones, ibi quæ capta ſorte miſſa diuidentur: & ſi mihi ſors iuſta vas, pro quo oras, dederit, in recipiendo eo nulla tibi generabitur mora. Parens ille*

d Aimoin. li. 1. ca. 12. & Gregor. Turo. li. 2. hiſt. cap. 27.

præcepto, iter Regis vſque ad deſtinatum proſecutus eſt locum. Quò cum perueniſſent, ex Regis edicto ſuppellex cuncta in medium defertur, ſorte diuidenda. Porrò Rex veritus ne ſorte miſſâ vrceus ad alterius deueniret dominiũ, conuocatis principibus hac eos alloquitur oratione. Cum rationis ordo expoſcat Principem imperare potius ſubditis quid velit quàm prece depoſcere, ego tamen fortiſſimi commilitones malo cum gratia quàm cum auſteritate quicquam à vobis exigere, Tyranorũ quippe eſt leuia quæque cum vi & feritate ſubiectis præcipere: bonorum verò Principum ad grauia etiam ac difficilia toleranda, ſola lenitate inuitare verborum. Regij itaque dignitas nominis, pij patris debet exempla ſectari, vt plus reuerentiæ ſibi ex benignitate, quàm timoris exigat ex crudelitate. Rectius igitur duxi manſueti animi beneuolẽtia id uos rogare, quod poſſum regiâ vſus authoritate inconſultis vobis præripere. Vnde oratos vos omnes eſſe volo, vt vas iſtud (vrceum demonſtrans) veſtra mihi munificentia extra ſortis meæ portionem tribuat, deque remunerationis præmio nullus veſtrum ambigat cùm me retributorem profitear, ſi hoc cum bona quiuero impetrare gracia. Ad hæc Franci, reſpondentes Regi, dixerunt. Nos ô inclyte Rex, ſacramento olim tibi fidem promiſiſſe recolimus: vtque mortem pro corporis tui ſalute ſubire paratis eſſemus, profiteri non erubuimus. Si ergo vitam ipſam, quæ cunctis charior eſt opibus, tibi vouimus, quid maius erit quòd iuſtè negemus? Sanè ex his ſpoliis non partem, ſed totum tuæ poteſtati cedimus; vt volueris fac: aut mergi fluminibus, aut flammis iubeas tradi voracibus, nil ad nos attinet, tantùm vt tuo ſatisfiat deſiderio. Tam deuotam totius erga ſe exercitus voluntatem Rege admirante, atque laudante, vnus ex Francis leuitate animi commotus, gladio vrceum percutiẽs ad Regem dixit. Tu inquiens, Rex, hinc nihil accipies, niſi quod tibi vera ſors auferre permiſerit. Mirantibus cæteris, ſimúlque audaciam viri incuſantibus, Rex moleſtè id ſe ferre diſſimulans, vas ſuprà memoratum legato pontificis reddidit.

Emenſo labentis anni curriculo, idem princeps exercitum adunari præcepit in cãpo qui Martius dicebatur: generale proponens edictũ vt ſic adeſſent armati, ac ſi contra hoſtes pugnaturi. Procedit eo loco quo iuſſum fuerat exercitus geſtis militiæ clarus, ac armorum nitore conſpicuus: Progreditur & Rex Clodouæus ordinatam ſuorum aciem inſpecturus: circuitóque agmine deuenit ad eum qui vrceum ſuo percuſſerat mucronẽ, quem intuitus taliter alloquitur. Vniuerſum, inquit, perluſtrans exercitum, ignauiorem non reperi, nec inutiliora gerentem arma conſpexi. Nam nec haſta aut clypeus, nec galea aut gladius, alicuius ſunt vtilitatis. Ea extenſa manu Franciſcam eius terræ deiecit (quæ ſpata dicitur) ad quam recipiendam cùm ſe ille inclinaſſet, Rex ſuam vagina exemit, eiúſque ceruicem valido conamine illiſit dicens. Sic tu Sueſſionis in vrceo illo mihi feciſti. Eo itaque mortuo, Rex vnumquemque ad propria redire præcepit. Grandis propter hoc factum Francos terror inuaſit, & ne quis eius voluntati in poſterum contrairet, coercuit. Inerat vultui eius grauitas mixta alacritati, vt & iucunditate aſpectus mulceret probos & ſeueritate terreret improbos.

Libuit integram rei geſtæ hiſtoriam referre, quamquam particula ad id quod agimus ſat eſſe videbatur: ineſt enim in ea boni Principis ex-

preſſa imago, qui non tam quod poteſt, quàm quod debet in imperio facit. Impetrat Clodouæus à volentibus, quod ab inuitis potuit extorquere: & datam ſibi iure regni poteſtatem, honeſtatis & humanitatis legibus temperauit. Nam quod publico ſcelere violatum in Principe ſuo exercitum publicè expiarit, &, diſſimulata ad tempus offenſione, hominem ex multis milibus vnum audacem, refractarium, ſeditioſum, & maieſtatis etiam contemptorem, tam inſigniter & dexterè peremit: id tantum abeſt vt ei probro vertatur, vt reliquis eius heroïcis laudibus annumerari debeat. Eam ipſam poteſtatem agnouit Cæſar *a* quidem, ſed non exercuit: licenter nimis & arroganter eos facere dicens, qui de officio Imperatoris deſperare, aut ei præſcribere audeant: quíue plus ſeipſos, quàm Imperatorem, de victoria atque exitu rerum ſentire exiſtimant.

a li. 1. de bell. Gall. & li. 7.

Sed nolo nunc plura in hanc ſententiam dicere: Neque enim cùm tuo hortatu in eam digrederer, tam multis mihi opus fore credidi, ad hunc Buchanani de Regibus Hebræis errorem refellendum. Cæterùm de abſolutâ Principum poteſtate, & commiſſis eorum à populo non puniendis, aptius & vberius alio loco dicetur *b*: tempus enim nunc inſtat abire hinc nos, & Vale dicere. B O V T. Nec morari te audeo diutius, nec libens diſcedere permitto. Quamuis enim fidem tuam egregiè liberaſti, & meum hac in re expleſti deſiderium: tamen ingens me adhuc libido tenet audiendi ex te aliquid de legum origine, imperio & poteſtate: (quod diſputationis caput, cùm de illo antè mentio fieret, huic loco viſus es reſeruare) aſpice in æſtiuali ſigno ſurgentem iam ſolem: abunde tibi eſt antemeridianæ lucis ad ea quæ cupis: tuáſque ego hodie preces & prandium tardare paulumper volo, non tollere. Agedum ergo, legum fontes ortúſque paucis ſcrutare, vt vtrum iidem illi, quos aduerſarius autumat, ſint, necne videamus. Nam is Regibus duo iniecit vincula arctiſſima, conſiliariorum nempe arbitria, aſſenſionéſque, & legum imperium: ex quorum altero nodis omnibus diſſolutis eripuiſti eos ſtrenuè: altero verò ſimiliter ſi iure nunc eos exuas, liberos tandem, atque ſolutos, in oculos hominum produces. B A R C. Quid non tuâ gratiâ fecero? innexum me habes vinculis multò grauioribus, quàm ille Reges: ſanctiſſimâ videlicet amicitiæ lege, qua velut coactus aliquid temporis adhuc recidam, atque iis aculeis euellendis tribuam, quos iſti, ſi Deo placet, philopatrides, falſis aſſertionibus, & deprauatis authorum locis in animos hominum mentéſque infigunt.

b Tractatur hac infrà, li. 3. & 4.

Verùm ne qua illis iniuria fieri videatur, ſi ſuppreſſâ ipſorum ſententiâ, refutationem tantùm ſubiecero: ede breuiter, ſi placet, quæ Buchananus de legum origine præſcripſerit: ita enim commodiſſimè fiet vt obſcuriores eius errores aduerſantium argumentorum lumine deprehendantur. B O V T. Legum originem Regum ille te-

meritati aſcribit: quippe gentes, Regum vitia pertæſæ, leges ſibi cœpe-
runt conſtituere, quæ populum Principemque tenerent. Is enim
vbi Reges initio tutandæ æquitatis cauſa conſtitutos fuiſſe dixiſſet,
mox hæc ad verbum adiecit *a*. *Id illi ſi tenere potuiſſent, imperium quale ac-* a Pag. 10.
ceperant, tenere perpetuo potuiſſent: hoc eſt liberum & legibus ſolutum. Sed (vt
humana ſunt omnia) ſtatu rerum in peius prolabente, quod publicæ vtilitatis cau-
ſâ fuerat conſtitutum imperium, in ſuperbam dominationem vertit. Nam cùm
libido Regum pro legibus eſſet, hominéſque in poteſtate infinitâ & immoderatâ
collocati, ſibi non temperarent, ſed multa gratiæ, multa odiis, multa priuatis commo-
ditatibus indulgerent, Regum inſolentia, legum fecit deſiderium. Leges igitur hac
de causâ inuentæ ſunt à populis, Regéſque coacti non ſua in iudiciis licentia, ſed
quod populus in ſe dediſſet iure vti. Et alio in loco *b*, Regis autoritatem à b Pag. 85.
lege pendere eâ potiſſimum ratione nititur oſtendere, *quia non Rex*
legi, inquit, *ſed lex Regi coercendo quæſita eſt: & à lege idipſum habet quod Rex*
eſt. Nam abſque eâ tyrannus eſſet. BARC. Vah. BOVT. Quid mi-
rare? BARC. Quæ fundit mera mendacia. Agedum ergo refer
nunc animum ſis, vt omnes mecum reipublicæ formas volutando, le-
gum in ſingulis conſtituendarum originem perquiras: & inuenies
proculdubio earum ferendarum neque cauſam eandem, neque mo-
dum eſſe, qui ab iſto perſcriptus eſt. Nam primùm conuenientes in
vnum homines, atque ab illo agreſti & inculto viuendi genere ad com-
munis vitæ ſocietatem digreſſos cupido ſtatim inceſſit vnius alicuius
arbitrio ſe committendi eiúſque potiſſimùm quem cœtus & ſocieta-
tis ſuæ authorem habuerant. Hunc, ſiue Ducem, ſiue Regem mauis ap-
pellare, ſatis conſtat multitudinem ſibi commiſſam incerto iure, & ſi-
ne lege variè ſuo arbitratu principio gubernaſſe. idque iſti neutiquam
inficiantur. Itaque regalem, ſiue monarchicam dominationem, anti-
quiſſimam eſſe, imò ſolam primis temporibus obtinuiſſe, illuſtrius eſt,
quàm cui probando inſudetur. Inde fit, vt tametſi in rerum geſtarum
monumentis perſcriptum reperiatur, qui primi Democratias, aut Ari-
ſtocratias in antiquiſsimas ciuitates inuexerint: tamen qui primi Re-
ges fuerint, paucis compertum ſit. Vel quia veriſimile non eſt literas æ-
què ac primos Reges vetuſtas extitiſſe: vel ſi quis literas etiam tunc c Diod. lib. 1.
fuiſſe contendat, certè rerum ſcriptores multo poſt tempore cæpiſſe cap. 1.
fateatur neceſſe eſt *c*. Nam & Græciæ ciuitates, in quibus maxima fuit d Dion. Ha-
reipublicæ adminiſtrandæ varietas, omnes initio Regibus paruerunt: licarn. lib. 5.
d & Aſiæ populi omnes (quos antiquiſsimos eſſe vel ipſa hominis in antiq. Cic. li.
ea creatio ſatis indicat) Regum nutu olim gubernabantur. *Principio,* 3. de Legib.
inquit Iuſtinus *e*, *rerum gentium nationúmque imperium penes Reges erat;* e In princi-
quos ad faſtigium huius maieſtatis non ambitio popularis, ſed ſpectata inter pio hiſtor.
bonos moderatio prouehebat. Populus nullis legibus tenebatur: arbitria Principum f lib. 3. de
pro legibus erant. Idem teſtatur Cicero, qui omnes antiquas gentes Legibus.
Regibus quondam paruiſſe ſcribit *f*. Et Saluſtius *g*, *Igitur initio Reges* g lib. de Con-
iur. Catilinæ.

(nam in terris nomen imperij id primum fuit) diuerſi, pars ingenium, alij corpus exercebant. Poſteà verò quàm diſplicuiſſet nonnullis hoc regiminis genus, ſiue quod perſenſerãt iniqua ſibi à Regibus imperari, ſiue quod vt veriſimilius eſt, ambitioſorum hominũ inſtigatione odium illud in Reges conceperant: tum alij alias, vt quæque maximè arridebat, reipublicę formas ſibi arripuerunt: nec vlla ferè reperta eſt ciuitas, quæ excuſſo Regum iugo, eàdem ſemper adminiſtrandæ reipublicæ formâ contenta fuerit. Adeo enim præceps eſt via vitáque mortalium, vt vbi ab optima ſemel abſceſſerint, vix vſquam conſiſtant donec in peſſimam prolabantur. Certè Populum Romanum omnes publici regiminis ſpecies pertentaſſe, ſi opus eſſet & otium, hîc facilè demonſtrarem.

Videamus ergo quę cauſa legum ferendarum, & quis modus tam in regiâ, quâm ariſtocraticâ, & populari gubernatione fuerit. Ac vt à poſterioribus prius ordiamur, quis non videt leges in iſtis eâ potiſſimum de causâ expetitas, quod cùm permulti eſſent viribus & gratia pares, qui non vnius alicuius iuſſo parebant, neceſſe fuit tumultuantium diſcordes animos legum vinculis, & aliqua iuris æquabilitate continere? ac proinde,

a Horat. lib. 1. Satyra 3.

a Iura inuenta metu iniuſti fateare neceſſe eſt,
Tempora ſi, faſtoſque velis euoluere mundi.

Cauſam tenemus, modus perueſtigandus. Legibus igitur eiuſmodi conſtituendis, nunquid ipſi initio populi præfuerunt? nunquid ipſi eas ſuo iudicio ſancierunt? minimè gentium. Sed vnum aliquem, cuius fidem & authoritatem ſequebantur, legum & ſanctionum ſuarum latorem ſinguli deligebant. Nam, vt antiquiſſimas oligarchias aut democratias commemorem, nonne cùm regnari deſitum eſſet Athenis, ſiue poſt mortem Ægei, vt quidam exiſtimant, ſiue, vt aliis placet, poſt Theſei & Meneſthei genus extinctum [b], Populus Athenienſis, qui tunc ſine duce & ſine capite incerto iure vtebatur, Draconi legum ferendarum poteſtatem cõtulit? cuius ſcita, quamuis ſeuera & impendio acerbiora eſſent, vtpote quæ ob leuiores noxas, veluti domi aut oleri furtum, capitale ſupplicium irrogarent [c], & parem omnibus delictis pœnam conſtituerent (vt non immeritò Demades dixerit eum ſanguine non atramento leges ſuas ſcripſiſſe [d]) tamen eas populus nec grauatè amplexus eſt, nec oſcitanter aut ſolutè coluit. Et quamuis ſcirent plerique dura quædam & dira iis legibus contineri, & quæ viuendi libertatem, qua prius vſi fuerant, plurimũ diminuerent: diu tamen hominis illius iudicio velut oraculo quodam ſacroſancto, contenti, iiſdem legibus paruere. Ac rurſus, vt eſt ingenium omnium hominum ab arctiore vitæ conditione ad libertatem procliue, vbi idem populus obſeruationis diſſuetudine velut tacito conſenſu, eas ipſas leges in totum ferè obliteraſſet: & Athenæ tri-

b Plutarc. in Theſei vita. Pauſan. in Atticis.

c Gell. lib. 11. cap. 18.

d Plutarch. in Solo.

næ tribus grauiter factionibus premerentur, Epacriorum ſcilicet, Paralorum, & Pediæorum, qui omnes inter ſe diſcordes & animis abalienatus, legum & iudiciorum ordinem, atque adeò totum ciuitatis ſtatum euertere videbantur: nonne communibus omnium ſuffragiis, adhibito etiam iureiurando, vnus electus eſt Solon, quem totius diſſidii arbitrũ, & legum latorem conſtituerunt? ſed quanta cum poteſtate, audi. Solonem, inquit Plutarchus[a], Athenienſes reipublicæ emendatorem ac legiſlatorem deſignarunt: nec verò poteſtatem ei vllis circumſcriptam cancellis tribuerunt. Sed vt ſemel vniuerſa, magiſtratus, iudicia, curiam, & horum cuiuſque cenſum, numerum, & tempus definiret: vtque præſentia inſtituta, pro arbitrio, vel abrogaret, vel confirmaret. Numquod hîc ſibi populus ius arrogauit? numqua eius alia authoritas hîc conſpicitur, præter illam qua ſponte ſuâ ſe authoritate abdicauit, quáque vt rata forent quæ ab iſto ſciſcerentur vniuerſi ſtatuerunt? ea enim rogatione perlata, ius omne & facultatem legum condendarum à ſe in legiſlatorem tranſtulerunt.

a in Solone.

Parimodo & authoritate Zaleucus Locrenſibus, Phidon Corinthiis, Androdamus, Philolaus, Charondas, Cataneus, & cæteri ſimiles, alius aliis, leges tradiderunt[b]. Sic etiam Populus Romanus, Decemuiris, quos legibus mutuandis à Græcis præfecerat, ſummum & abſolutum imperium, ſine vlla prouocatione, tribuit: eo tantum à cæteris diſcrepans quod decem pro vno dominos habuerit. *Exactis deinde Regibus*, inquit Pomponius, *lege Tribunitia omnes leges hæ exoleuerunt: iterúmque cæpit Populus Rom. incerto magis iure, & conſuetudine ali, quàm per latam legem: idque prope viginti annis paſſus eſt. Poſtea, ne diutius hoc fieret, placuit publica authoritate decem conſtitui viros, per quos peterentur leges à Græcis ciuitatibus, & ciuitas fundaretur legibus: quas in tabulas eboreas perſcriptas pro Roſtris compoſuerunt, vt poſſint leges apertius percipi. Datúmque eſt eis ius eo anno in ciuitate ſummum: vti leges & corrigerent, ſi opus eſſet, & interpretarentur: neque prouocatio ab eis, ſicut à reliquis magiſtratibus, fieret.* Nemini itaque obſcurum eſſe poteſt, leges in his rerumpublicarum generibus, non Regum in ordinem cogendorum, ſed multitudinis in officio continendæ causâ fuiſſe expetitas: neque populum vni alicui quem domitum voluit, ſed vnum eas toti populo præſtituiſſe. Nec aliud putes ſenſiſſe Ciceronem in officiis[c] cùm dicat, eandem conſtituendarum legum cauſam fuiſſe quæ Regum, *ius enim*, inquit, *ſemper quæſitum eſt æquabile*. quem locum, & quæ eum ſequuntur apud Ciceronem, idem ille Buchananus ad ſuæ ſententiæ confirmationem ineptiſſimè ſine vlla ratione detorquet[d]. neque enim quicquam iis verbis continetur, ex quo Regum coercendorum causâ leges inuentas fuiſſe colligatur. BOVT. At id tamen ab eo poſitum eſt, tanquam ſolidum totius diſputationis fundamentum, vel vt eius verbis vtar, veluti fons quidam vnde iſtam ſuam doctrinam hauſerit.

b Ariſt. li. 2. Polit cap. 4. & cap. vlt.

c lib. 1.

d Pag. 23.

BARC. Idem & Brutus facit, qui vt eſt Regibus infenſior, ita etiam in comminiſcendo impudentior, cùm ex eodem Ciceronis loco bina, imò trina mendacia prauæ interpretationis ſubtilitate conſuat. *Sæpe verò*, inquit, *dum arbitria Regum legum inſtar eſſent eueniebat, vt alia aliis loquerentur, leges tum, quæ cum omnibus vnâ eâdemque uoce loquuntur, à prudentioribus & cæteris magiſtratibus proximè inuentæ fuerunt. Regibus verò id præcipuè muneris commendatum, vt legum cuſtodes, miniſtri, & conſeruatores eſſent. Ne verò legi vim facerent, optimates ſubinde Regibus à populo adiuncti fuerunt.* Hæc ille. Cuiuſmodi multa in iſtis ſcriptoribus quæri omnes, mirari nemo debet: niſi qui eorum ingenia non ſatis cognita habet & perſpecta. Nam is ei hominum generi mos eſt, vt vbi ſemel à veritate deflexerit veritatem ſe tueri, & veterum authorum veſtigiis inſiſtere, ſuperba ſententię obſtinatione contendat. Quoniam igitur vtriuſque, Buchanani, inquam, & Bruti error idem eſt, parque figmentum, in illius opinionis refutatione huius mendacia detegentur. Audiamus itaque quantum iſtis aſtipuletur Cicero: ipſa eius verba hæc ſunt. *Mihi quidem non apud Medos ſolum, vt ait Herodotus, ſed etiam apud maiores noſtros iuſtitiæ fruendæ causâ videntur olim bene morati Reges conſtituti. Nam cùm premeretur initiò multitudo ab iis qui maiores opes habebant, ad vnum aliquem confugiebant virtute præſtantem, qui cum prohiberet iniuriâ tenuiores, æquitate conſtituenda ſummos cum infimis pari iure retinebat. Eadémque conſtituendarum legum cauſa fuit, quæ Regum: ius enim ſemper eſt quæſitum æquabile, neque enim aliter eſſet ius: id ſi ab vno & iuſto viro conſequebantur, eo erant contenti, cum id minus contingebat, leges ſunt inuentæ, quæ cum omnibus ſemper vna atque eadem voce loquerentur. Ergo hoc quidem perſpicuum eſt, eos ad imperandum deligi ſolitos, quorum de iuſtitiâ magna eſſet opinio multitudinis: adiuncto verò vt iidem prudentes haberentur, nihil erat, quod homines his authoribus non poſſe conſequi ſe arbitrarentur.* Num quod vel minimum in his verbis indicium ineſt, ex quo ad Reges in ordinem cogendos, leges inuentas appareat? Audis Ciceronem dicentem eandem legum conſtituendarum cauſam fuiſſe, quę Regum: non ergo Regis, ſed populi cohibendi, & in officio continendi causâ leges latæ fuerunt: nam teſte eodem, Reges initio electi ſunt eius ipſius æquabilitatis fruendæ ſpe: *Cum premeretur*, inquit, *multitudo ab iis qui maiores opes habebant, ad vnum aliquem confugiebant*, hoc eſt, ad Regem. Multitudinis igitur ſubleuandæ causâ deſideratus Rex eſt. Poſtquam verò pertœſum fuerat Regum, & iterum populi ſine ducibus eſſe cœperant, leges ſibi aliæ alias, pro arbitrio gentes conſtituebant, quibus Regum vice vniuerſi ſimul parerent; delectis ad id munus viris, omnium opinione, prudentia & authoritate præſtantibus, qui iſtis legum ſanctionibus cunctorum vtilitati conſulerent. Quid hoc ad Reges legibus ſubiiciendos? nunquid aut legum vincula iis iniecta à populo, aut ſub eorum imperio multitudinem leges ſibi tuliſſe, hoc argu-

Quæſt. 3. pag. 114.

mento poteſt colligi? Equidem demiror hominem doctum vſque adeo oblitum ſui, vt ea antecedentibus adiungeret atque annecteret conſequentia, quæ nulla ratiocinandi formula inter ſe poſſunt congruere: vereorque vt fides potius quàm ſcientia in eo deſideretur: nec enim quia iſta eum fefellerunt, ſed quia iſtis alios fallere cupiebat, talia ab eo ſcripta probabile eſt. Ad rem verò: quid multis? an non hac vna ratione victi conticeant, quod in democratico ciuitatis ſtatu, & aliis extra monarchiam reipublicæ formis, leges expeti ferrique Regum coërcendorum cauſa non poterant, cùm ibi Reges nulli eſſent. At cogitabant forte de Regibus recipiendis, & ideo legibus latis ſibi præcauebant: nugæ. regium nomen nonnulli eorum adeo perhorreſcebant, vt ne haurire id quidem auribus ſine odio & indignatione poſſent. Eſto igitur, eandem legum conſtituendarum cauſam fuiſſe, quæ Regũ, vt ait Cicero: ei tamen conſequens haud erit, quod iſti inferunt, Regibus ſcilicet cogendis leges introductas: ſed hoc tantùm, æquitatis & iuſtitiæ fruendæ cauſa, cuius ergo Reges, vt idem refert, initio fuerunt conſtituti.

Supereſt itaq; de legum origine ſub Regibus videamus, verùm quoniam heſterno ſermone pollicitus ſum [a] me aliam præterea Regum cõſtituendorum cauſam Ciceroni quidem ignotam, Buchanano inuiſam tibi proponere, id prius hoc loco commodè abſoluam.

a Suprà li. 1.

Animus humanus, cùm ſit nihil aliud quàm quædam diuinæ mentis particula, vt ipſemet Cicero teſtatur [b] &, ſi rectus eſt, veluti Deus quidam in humano corpore hoſpitans, vt ait Seneca [c]: vel certè, quod res eſt, opus Dei ad eius ipſius ſimilitudinem creatum [d], ita ſuas actiones inſtituit & componit, vt, quantum per terreſtre hoc & turbidum inuolucrum poſſit, ſimpliciſſimam ideæ ſuæ naturam identidem referat. Quo fit, vt non modò ratio & iudicium (quæ, depulſa erroris nebula, docent atque explanant quid faciendum fugiendúmue ſit) verùm etiam innata quædam in homine propenſio, illam ei regiminis formam, quæ vnius principatu contenta eſt, vt optimam & antiquiſſimam commendat: tum quia diuinæ gubernationis, cuius inſtar habet, ſimilitudo & velut imago quædam in ea emicat: tum etiam quia lenior eſt illa ſubiectio, quæ vnius, quàm quæ plurium iugum hominibus imponit. Quapropter licet regnorum quidem inſtitutiones iuri gentium rectè tribuantur [e], quòd ea populi, dictante docentéque ratione, primitus amplexi ſunt: tamen quà homines occulto quodam naturæ inſtinctu ad ea inclinabantur, eatenus iuris naturalis dici poſſunt. Ac proinde, ſi quis rem altius repetat, inueniet regalia cum ipſo humano genere cœpiſſe atque creuiſſe imperia. Deus enim in mundi conſtitutione vnum creauit Adamum ex quo omnes ortum traxerunt [f] nec mulierem de limo, ſed de viro producere voluit: vt in ordine generis humani, omnes vnum caput

b lib. 1. vltim. Tuſc. quæſt.
c Epiſt. 3. lib. 4.
d Gen. 1. cap.
e
f Act. 17.

vnúmque communem parentem agnoſcant: quod ideo feciſſe Deum Chryſoſtomus ait [a], vt regnum democratiâ præſtantius, & ſibi gratius eſſe ſignificaret. Certè poſt cataclyſmum, Sem quamprimum in aliquot poſteros ſuos regiam ſibi dominationem aſſumpſit [b]. Abrahæ autem ſeculo, qui nondum effluxis trecenis poſt diluuium annis natus eſt, regulorum tanta multitudo fuit, vt nouem vno tempore in exiguâ Aſiæ parte congreſſos ſacra nobis Scriptura referat [c]. Inque illa terræ plaga quàm Dominus Iſraëlitis conceſſit, Ioſue triginta vnum Reges percuſsiſſe fertur [d]. Et iiſdem temporibus Adoni-beſec ſeptuaginta Reges à ſe victos amputatis manuum ac pedum ſummitatibus, reliquias ciborum ſub menſa ſua collegiſſe faſſus eſt. Tranſactis deinde aliquot ſeculis, triginta duos Reges auxiliarios ad Ben-adad Regem Syriæ conueniſſe ſacra Regum hiſtoria memorat. Quo minus mirari oportet, quod antiqui ſcriptores tradiderunt [f], Reges ex Græcia plus minus ſeptuaginta ad ſuſcipiendum in Troianos bellum conſpiraſſe: vel, quod ante Cæſaris aduentum totidem, imò plures, in Gallia Reges imperitarint, quàm quot ibidem nunc numerantur prouinciæ: quódque ex Germania nouem Reges ad Probum ſupplices confluxerunt [g]. Inde illud tractum arbitror, quod anilibus fabulis, quò pueri delectātur, velut condimentum quoddam aptari ſolet: homines nempe errabundos & peregrinos, quoquò verſus ſe proriperent, alternis ferè diebus ad regiam aliquam diuertiſſe: quod priſci illius ſeculi ſtatum conſiderantibus, neque incredibile, neque difficile etiamnum iudicabitur.

Hæc illa eſt creandorum Regum, & monarchiæ amplectendæ cauſa abſtruſior ſanctiórque, ipſius diuinæ maieſtatis referens vnitatem: ad cuius etiam inſtar æternitatis, non annuum vel menſtruum imperium, vt magiſtratibus quibuſdam, ſed perpetuum & ſtabile, quoad ſpiritum ducunt tribui Regibus ſolet.

Et verò ne quis hanc Regum conſtituendorum cauſam (vt vocant) impulſiuam in mente & ratione tantùm poſitam exiſtimet, ac non potius ei, quam diximus, vi occultæ, & naturæ facilitati tribuendam: cætera animantia contempletur, quibus natura parem ingenuit monarchiæ ſectandæ cupiditatem. Nam quę bruta faciunt concitatione naturali, ea ſi ab hominibus concurrente etiam ratione fiant, iure naturali fieri dicuntur [h]. *Muta animalia, & ferarum greges, ductores ſequuntur ſuos* [i]. In apibus Princeps & Rex vnus eſt, erga quem tanta cernitur fides, tam flagrans ſtudium, vt

> *Regem non ſic Ægyptus, & ingens*
> *Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaſpes*
> *Obſeruent, Rege incolumi mens omnibus vna eſt:*

a *Homil. 34. in 1. ad Corint. cap. 13.*
b *Supra demonſtratum eſt, ex D. Hieronymo.*
c *Geneſis 14.*
d *Ioſue 12.*
e *Iud. 1.*
f *Dictys Cretenſ. lib. 1. Dares Phry.*
g *Flauius Vopiſcus in vita Probi.*
h *Vide Cuiac. in not. ad Tit. de iure nat. gent. Inſtit.*
i *D. Cyprian. de idol. vani. D. Hieron. ep. 4 tom. 1. Can. in apib. 7. q. 1.*

Amiſſo, rupere fidem, conſtructáque mella
Diripuere ipſa, & crates ſoluere fauorum.
Ille operum cuſtos, illum admirantur, & omnes
Circumſtant fremitu denſo, ſtipantque ſequentes: (∴)
Et ſæpe attollunt humeris, & corpora bello
Obiectant, pulchramque petunt per vulnera mortem.

Grues etiam vnam ſequuntur ordine literato. Quid, quòd in ſingulis ceruorum armentis ducem vnum, & velut principem cernere licet, ad cuius nutum progrediuntur, ſiſtunt, & regrediuntur, non ſecus ac in bello milites. Idque ego notabili præter cætera ſpectaculo ſemel edoctus fui. Anno enim redemptionis noſtræ ſexageſimo tertio ſupra ſeſquimilleſimum, Comes Atholiæ ex regio ſanguine princeps, venationem ingenti apparatu, & magnis ſumptibus, optimæ atque Illuſtriſſimæ Reginæ Scotiæ exhibuit, cui ego tunc adoleſcens interfui (cuiuſmodi venationem *regiam* noſtrates appellare ſolent). Habebat autem Comes ad duo millia Scotorum montanorum, quos vos hîc Scotos ſylueſtres appellatis, quibus negocium dedit vt Ceruos cogerent ex ſyluis & montibus Atholiæ, Badenachæ, Marriæ, Morauiæ, aliiſque viciniis regionibus: atque ad locum agerent venationi deſtinatum. Illi verò vt ſunt valde pernices & expediti, ita dies noctéſque concurſarunt, vt intra bimenſis tempus amplius duo milia ceruorum cum damis & capreis vnum in locum compulerint: quos Reginæ, principibúſque in valle conſidentibus, & cæteris qui vnà aderant omnibus, viſendos venandóſque propoſuerunt. Sed ita, mihi crede, omnes illi cerui velut agmine compoſito incedebant (hæret enim, hærebítque ſemper id animo ſpectaculum meo) vt ducem vnum & rectorem cerneres præeuntem, quem alii quoquo iret ſubſequebantur: is autem

Ceruus erat forma præſtanti & cornibus ingens. Virg. 7. Æneidos.

Qua ex re non mediocrem animo Regina cæpit voluptatem: cæpit mox & timorem vbi ad eam Atholius, qui talibus à pueritia venationibus aſſueuerat, Vides, inquit, ducem illum cornigerum qui turmam præit? periculum nobis ab illo eſt. Si enim aliquis eum furor, timorue, ab iſto montis dorſo in hanc planiciem compulerit, noſtrum ſibi quiſque proſpiciat: nemo certè ab iniuria tutus erit: quandoquidem cæteri eum ſequentur confertim, & viam ſibi ad hunc, qui à tergo eſt, montem nobis proculcatis ſtatim aperient. Cuius ſententiæ veritatem alius illico euentus patefecit. Laxatus enim Reginæ iuſſu atque immiſſus in lupum inſignis admodum ac ferox canis, dum fugientem inſequitur, ita ceruum illum ductorem exterruit, vt retro vnde venerat fugam capeſſeret: cunctique cum eo regreſſi eruperunt ea parte, qua montanorum coronâ arctiſſimè cingebantur: ipſis verò montanis nihil ſpei, nihil perfugii reliquum fuit, niſi vt ſtrati in erica pronos

ſe proculcari, aut præteriri paterentur: quorum nonnullos ceruitran-ſiliendo vulnerarunt, alterum quoque aut tertium peremerunt, vt ſtatim Reginæ nunciatum fuit. Et verò ita glomerati euaſiſſent omnes, ni homines illi venatus peritiſſimi ipſos eueſtigio ſequuti, arte quadam extremos ab ipſo agmine diſtraxiſſent, qui mox Reginæ & nobilium canibus in prædam ceſſere. Confecti autem eo die fuerunt circiter trecenti ſexaginta, cum quinque lupis, & capreis aliquot. Atque hanc quidem ceruorum naturam, ſcitè nobis poëta indicat, cùm ait:

Virg.1.Æne.

Nanim in conſpectu nullam, tres littore ceruos
Proſpicit errantes: hos tota armenta ſequuntur
A tergo, & longum per valles paſcitur agmen.
Conſtitit hic, arcumque manu celeréſque ſagittas
Corripuit, fidus quę tela gerebat Achates.
Ductoréſque ipſos primum, capita alta ferentes
Cornibus arboreis, ſternit: tum vulgus & omnem
Miſcet agens telis nemora inter frondea turbam. a

Nam quod tres ductores dicat, id ita accipi poteſt, quaſi triplex ibi ceruorum grex ſimul paſceretur, aut duo inſignes ductorem errantem ſtiparent.

Quod ſi hæc Chriſtiano homini non fecerint ſatis, diuini inſtituti exempla ſaltem ſufficiant. Deus enim in ſuo peculiari populo hunc gubernandi modum expreſſit, vnum illis ducem iudicemque præficiens. Eiuſdem ſic & Chriſtus typum nobis edidit, ſacratiſſimam illam monarchiam in perſona Petri inſtituens: cui cùm plures eſſent Apoſtoli, quos omnes in adminiſtratione Eccleſiæ ſciebat perpetuò fore concordes (vtpote quibus viſibili forma inuiſibilem Spiritum Paracletum, omne ad id opus auxilium & conſilium miniſtrantem, vno & loco, & tempore pôſt impertitus eſt) tamen ne formoſiſſimum illud corpus myſticum, multicipitis alicuius monſtri ſpeciem præſe ferret: Neue in tam auguſto perfectóque imperio imperfectam regiminis formam poſt ſe ſineret inoleſcere: vnum omnium hierarcham eſſe voluit, quem tota vbique Eccleſia principem agnoſcat & paſtorem. Quæ res ſatis declarat, quanto cæteris gubernandi ſpeciebus, gratior ſit vnius principatus, ad quem omnes ferè nationes, quantumuis barbaræ & feroces, occulta quadam naturæ vi, & primorum parentum exemplis, incitantur. Præclarè D. Hieronymus b, *Imperator vnus, iudex vnus prouinciæ. Roma, vt condita eſt, duos fratres ſimul habere Reges non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebecca vtero Eſau & Iacob bella geſſerunt. Singuli eccleſiarum epiſcopi ſinguli archipresbyteri, ſinguli archidiaconi; & omnis ordo eccleſiaſticus ſuis rectoribus nititur. In naui vnus gubernator: in domo vnus dominus: in quamuis grandi exercitu, vnius ſignum expectatur.* Quid pluribus? monarchiæ præ cæteris diligendæ, deligendæque cauſa quædam myſtica, at-

b Epiſt.4. Tom.1.

que in naturæ penetralibus recondita hæc eſt, vt regimen iſtud humanũ & temporale ad Diuinum ac cœleſte, quantùm quidem fieri poteſt, cõformetur.

Sed ex hoc diuerticulo ad alteram nunc inſtituti partem redeamus, & quæ fuerit ſub Regibus legum ferendarum cauſa, quis etiam modus, paucis, celeritérque intueamur.

Et cauſas quidem plures commemorare poſſum generales, & communes tam regalis imperii quàm cæterorum. Nam vt regulæ quædam ſint humanarum actionum, quibus iuſtum ab iniuſto, æquum ab iniquo diſcernatur: & correctiones delictorum quæ ſponte vel ignorantiâ contrahuntur[a], leges hominibus præſcribuntur. Id que in eâ prima lege, quæ parenti noſtro protoplaſto data fuit, manifeſtò conſpectum eſt. Vno namque præcepto quid feciſſe, quid cauiſſe oportuit, quóue in delinquentem ſupplicio animaduertendum oſtendebatur[b]. Vnde Apoſtolus, *Per legem* (inquit) *cognitio peccati*[c]. Sed inter alias vna eſt, quæ ad monarchiam & regiam adminiſtrationem ſpeciatim referri debet. Vt ſcilicet, quoniam Regis vel bello occupati, vel publicis curis intenti diſtentíque, vox viua ad omnes peruenire non potuit, haberent ſinguli, quantumuis à Principis conſpectu remoti, voluntatem ipſius in tabulis delineatam: ſecundum quam ſuas inter ſe controuerſias componerent, ſiue de re familiari diſceptarent, ſiue publicas, priuatáſque iniurias perſequerentur: & ne de vllis priuatis negociis Regem adire vel audire neceſſum eſſet, niſi ſiqua vel propter obſcuritatem interpretatione, vel propter nouitatem ſupplemento legis egere viderentur. Qua vnâ operâ ſapientiſſimè Rex ſibi populoque proſpexit: illo quidem per iudicii legiſque dationem, magnis moleſtiis, & penè intolerabilibus, ad inſtar Moyſis[d], leuato: huic verò, lege velut monitrice quadam domeſtica, & regiæ vocis ac voluntatis interprete conceſsâ: quæ in omnes regni partes diffuſa, Regis vbique præſentiam poteſtatémque repræſentaret. Sed & eâdem cautione ei malo occurſum eſt, quod à ſolutiore iudicum licentia fuit timendum fuit, nam cùm, vt dictum eſt, ipſimet Reges ſingulis adeſſe ſeparatim, aut conueniendi ſui copiam facere per publicas & grauiores occupationes non poſſent, ac proinde neceſſe haberent operæ ſuæ vicariam fidem priuatorum hominum in iudicando ſupponere, communibus hiſce legum præſcriptis effecerunt, ne iſtorum quiſquam arbitrio ſuo ad alterius iniuriam liberè vteretur, cùm ſciat legibus, non exemplis, aut propriâ opinione iudicandum[e]: neuè reus quamlibet clientelæ & facultatum abundans, horum tribunalia deſpiceret; cùm non ipſorum ſed Regis & legis iudicium id eſſe videretur. Quemadmodum igitur cùm Conſules finitimis bellis auocati, iuri dicundo præeſſe nequiſſent, Prætorum origo cœpit[f], qui in vrbe ius dicerent.

a *Demoſt. Chriſipp. Papin. l. 1. & 2. D. de legib*

b *Geneſeos* 2.

c *ad Rom.* 3.

d *Exod.* 18.

e *l. nemo.* 13. *C. de ſent. & interloc.*

f *l. 2. §. cùmque cõſules.*

Prætores verò controuerſiis priuatis diſceptandis iudices dare ſoliti ſunt: ita Reges, cùm ipſimet obire omnia per ſe non poſſent, vicarios & adminiſtros rei gerendæ conſtituebant, iiſque legem veluti normam iudicandi adiungebant. Atque hæ quidem ſunt legum ſub Regibus conſtituendarum cauſæ: non autem illa, quam impius illæ author commentus eſt: nempe propter inſolentiam Regum, vt cogerentur ſcilicet in ordinem, ne ſuâ in iudiciis licentiâ, ſed eo iure quod populus in ſe dediſſet vterentur. Nam, vt cætera taceam argumenta quæ ad hunc errorem refellendum ſuppetunt, ſi ita res ſe haberet, neceſſe eſt vt quandiu boni Reges populo imperarunt tandiu nullas fuiſſe leges fateamur. Hoc autem quàm ſit abſurdum & incredibile declarant ea quæ de rebus geſtis antiquorum Regum monumenta extant. Nam qui primi ad eam dignitatem euecti in ſingulis nationibus feruntur, ſimul atque à bellicis artibus ad pacis ſtudia animum transferre licuiſſet, in eam curam & cogitationem enixè incumbebant, vt victricia foris arma domi legibus ſe vinci paterentur: & qui in caſtris ad tubæ clangorem excitati ſpem omnem in militari fortitudine collocauerant, iidem in vrbe apparitoris voce citati in legum diſpoſitione victoriam ſcirent eſſe repoſitam. Itaque Nemrod, cuius imperium longè antiquiſſimum fuiſſe plerique ſcriptores tradiderunt, dicitur fuiſſe *robuſtus venator coram Domino* [a], non quod corporis tantùm viribus eius ſeculi homines ſuperarit (id enim non eſt venari coram Domino) ſed quia ſubactos à ſe, ciuili poteſtate, quæ Dei ordinatio eſt, primus omnium ſtrenuè gubernarit. Aliorum verò Regum, qui poſt huius exceſſum in Aſia imperium tenuere, licet res geſtæ penuriâ ſcriptorum magnâ ex parte ignorentur, in iis tamen quæ extant hiſtoriarum reliquiis non obſcurè cernimus, armorum ſimul & legum diſpoſitionem in ſuâ eos poteſtate tenuiſſe. Etenim nobiliſſimus hiſtoriç ſcriptor Diodorus, etſi nihil in Nini Regis vita de legum ab eo latione ſcribat, quòd totam, amplificandi regni ſtudio, bellis occupatam conſumpſit: eius tamen filium, quietis & otii amantiorem, cùm ad pacis ſeſe voluptates conuerteret, omnia domi foriſque pro arbitrio compoſuiſſe tradit. *Hoc pacto*, inquit [b], *duces exercitus, prouinciarum præſides, domeſticarum rerum curatores, iudices inſuper ſingularum gentium, aliáque pro regni curâ diſponens, vitam agebat*. Si præſides iudicéſque conſtituit, aut leges iis formuláſque præſcripſiſſe eum oportet, ſecundum quas iudicarent, aut vt regiâ ipſi libertate fuerentur permiſiſſe: quorum alterum veriſimile, alterum ab hominum opinione alieniſſimum eſt.

a Gen. 10.

b li. 2. ca. 6.

Ægyptii etiam, qui ſe mortalium omnium antiquiſſimos prędicant, & Deos apud ſe initio regnaſſe gloriantur, à Regibus, qui Diis illis patriis in adminiſtratione ſucceſſerunt, leges & inſtituta accepiſſe neutiquam diffitentur [c]: quibus formatum, firmatúmque imperium, multis

c Diod. lib. 1.

ſeculis

ſeculis ſteti [illegible]. Quin etiam primos Perſarum & Medorum Re-
ges, [illegible] poteſtatem habuiſſe indicat non ſo-
lum [illegible] pietta opinio exiſtimatioque, qua maximè
[illegible] regalem [illegible] aſcenderant, verùm etiam ſuccedentium Regum in
[illegible] libertas, in exequendis authoritatis, in conſeruandis
[illegible], & [illegible] denique antiquis, quas gentes illæ ſuperſtitioſe [illegible]-
[illegible], pro arbitrio interdum abrogandis diſſoluendiſ-
que, [illegible] abſoluta facultas a. a exēpla ſunt in lib. Eſdræ,

Quòd ſi ab [illegible] ad Europæos animum oculoſque tranſtuleris, oc- Eſther, Dan.
curret [illegible] Regum priſcorum vitis legum ab ipſis latarum & apud
[illegible] non Regum libertati coarctandæ, ſed moderandis po- Procop. lib. 1.
[illegible] eſſe cognoſces. Aſpice Romulum ab ipſis vrbis primordijs de bello perſi.
[illegible] occupatum. *Rebus diuinis ritè perpetratis*, inquit Liuius b,
[illegible] ad concilium multitudine, quæ coaleſcere in populi vnum corpus nulla re, b lib. 1.
præterquam legibus poterat, iura dedit. quæ ita ſancta generi hominum agreſti fore
ratus, ſi [illegible] venerabilem inſignibus imperij feciſſet, cum cætero habitu ſe augu-
ſtiorem, tum maximè lictoribus duodecim ſumptis fecit. Prodi [illegible] Buchana-
[illegible] legum cauſis, & Liuium mendacij vel inſcitiæ argue, aut
[illegible] tuum, fatere, inquam, leges non ad compeſcendā
Regum inſolentiam principio fuiſſe deſideratas. Idem author eſt cum
[illegible] & Aſylum aperuiſſe, & ſenatores [illegible] de
arbitratu ſuo ſine vllis populi ſuffragijs ſelegiſſe. Itaque non [illegible] Re-
gem eum, ſed etiam legiſlatorem Romanorum Dionyſius Halicarnaſ-
ſeus appellat c: & Cornelius Tacitus, *Nobis*, inquit d, *Romulus vt libitum* c lib. 2. antiq.
imperitauerat: dein Numa religionibus, & diuino iure populum deuinxit, reperta- d lib. 3. ann.
que quædam à Tullo & Anco. ſed præcipuus Seruius Tullius ſanctor legum fuit,
quis etiam Reges obtemperarent. BOVT. Ergo, tu mihi aduerſus [illegible] argu-
mentum [illegible] ſuppeditaſti ex hoc Taciti loco, vbi leges a Seruio Tullio ſanci-
tas fuiſſe [illegible]ur, quibus etiam Reges [illegible]: cur ergo tu in eo
tantopere [illegible] vt eos legum vinculis exutos oſtendas, an non Cor-
nelio Tacito [illegible] adjiceretur. BARC. Nequaquam:
non enim nego decere Regem [illegible] temperare, dignamque maie-
ſtate regnantis vocem eſſe [illegible] *profiteri*, ſed cogi e e l. digna
poſſe nego: verùm [illegible] de [illegible] vox C. de leg.
[illegible] legem committentis [illegible] de legum origine [illegible]-
nem pertinet: illeque alias excutiendum. Pergamus ergo. Romulum f lib. 1
ſecutus Numa, vt ait Liuius f, *Vrbem nouam conditam vi & armis, iure eam*
legibuſque ac moribus de integro condere parat. [illegible] & Tulli etiam Ho- g [illegible]
ſtilij, [illegible] ordinem Regum leges & iura populo data, [illegible]
temporum [illegible] ſunt. [illegible] ab [illegible] a
& Ta[illegible], [illegible]es à Carano, A[illegible] a [illegible]neo, leges
certiſſima [illegible]enta acceptiſſe [illegible]. Prætereo quæ a
[illegible] in Italia, Thubale apud Iberos, Samothe in Gallia, Thuyſcone in

[illegible] Germanica, leges & iudicia conſcripta memorantur. Nec [illegible], quod ſcio, [illegible] tum eſt, regnandi libertatem, præſcriptis a [illegible] at [illegible] imp[illegible] legibus, ademptam, aut minutá priſco illo ſeculo fuiſſe, quo [illegible] Reges cuncta pro arbitrio moderarentur, legéſque vel [illegible]ent vel abrogarent. Nam quod ad Lacedæmonios, & ſimiles Reges attinet, quibus capiſtrum ex populi ſcito iniiciebatur, ij neque inter priſcos Reges, neque omnino inter reges numerandi ſunt, vt ſuperius probatum eſt.

b Sed vt primos illos Reges tum io ſeculorum interuallo a nobis diſiunctos hic mittamus, veluti de quibus nonnulli fabuloſa quædam [illegible] ſuſpicantur: luſtremus animo, ſi placet, ſequentium temporum [illegible]la, quæ pluribus & certioribus nituntur teſtimoniis & cuncta ſtatim [illegible] parebunt exemplorum plena, non ſolum iſtiuſmodi poteſtatis Principum in figendis & refigendis legibus, ſed omnis omnino libertatis [illegible] facilè mendacij conuincãtur qui legum inuentionem Regum inſolentiæ domandæ aſcribunt.

Ac primum quidem, de Aſiæ Regibus omnem nobis dubitationem tollit diſputatio trium adoleſcentium, qui Dario aſtabant [illegible] commendata c. Qui enim Regem omnibus rebus antecellere contendebat, ad [illegible] ſententiæ confirmationem hac ratione vſus eſt. *[illegible] præcellunt homines qui terram & mare obtinent, & omnia quæ in eis ſunt? Rex autem ſuper omnia præcellit, & dominatur eorum, & omne quod [illegible] facient. Et ſi miſerit illos ad bellatores, vadunt, & demoliuntur montes & muros, & turres. Iugulantur & iugulant, & Regis verbum non prætereunt. Nam ſi vicerint, afferunt Regi omnia quæcunque prædati fuerint. Similiter & alij omnes, & quotquot non militant, nec pugnant, ſed colunt terram, rurſum cum [illegible]nt meſſem, afferunt tributa Regi & ipſe vnus ſolus ſi dixerit, occidite, [illegible] ſi dixerit remittite, remittunt: dixerit percutite, percutiunt: dixerit exterminate, exterminant: dixerit ædificate, ædificant: dixerit excidite, excidunt: dixerit plantate, plantant: & omnis plebs & virtutes d eum obaudiunt: & ſuper hæc [illegible] recumbit, & bibit, & dormit. Hi autem cuſtodiunt in circuitu eum, & non [illegible] ſinguli [illegible] facere opera ſua, ſed in dicto obaudientes ſunt ei.* En quanta fuerit Regum libertas omnia ex animi ſententia moderandi, etiam tum cum faſtu tumeſcerent, & multæ [illegible] de regno contentiones ext[illegible], & [illegible] etiam populorum inconſtantia, a[illegible] que [illegible] tanti imperia [illegible] cæpiſſent. Atque hæc quidem ab eo dicta ſunt, qui [illegible] & [illegible] à ſapientia, non ab aſſentatione, quærere nitebatur. *Dicamus*, inquiunt tres cuſtodes regij, *vnuſquiſque noſtrum [illegible] præcedat, & cuiuſcunque apparuerit ſermo ſapientior alterius, dabit [illegible] dona magna, purpurâ cooperiri, & in auro bibere, & per aurum [illegible] in aureo ſtrato, & cidarim byſſinam, & torquem circa collum, [illegible] bit à Dario propter ſapientiam ſuam, & cognatus Darij [illegible] [illegible] verbum ſignauerunt, & poſuerunt ſub [illegible] Darij [illegible], & dixerunt: Cum ſurrexerit Rex, dabimus ei ſcripta [illegible], & q[illegible]*

c lib. 3. Eſdr. cap. 3. & 4.

d Id eſt Principes, vt patet Iudit. 14 vbi dicitur, nullus aude[illegible] [illegible] cubiculo virtutu A[illegible]-rinum, &c.

[illegible] Rex [illegible], [illegible] magnificam Perſis, quoniam [illegible], [illegible] eſt. Verum ſcriptum eſt: Forte eſt vinum, [illegible] eſt Rex. Te [illegible]. Fortiores ſunt mulieres, ſuper omnia autem vincit veritas. [illegible] argumentum illud eſt, quod retulimus, a regiæ [illegible] amplitudine [illegible], quam nec cancellis [illegible] circumſcriptam, nec [illegible] legibus, nec procerum libidini [illegible] ſed in ipſius Regis voluntate ſitam eſſe, [illegible] teneantur, ſine fuco aut circuitione oſtendit.

Neque verò [illegible] poteſt [illegible] Regibus plura tribuiſſe, quàm quibus tūc fruebantur, [illegible] hoc aulico blandimento Darium Regem ſibi demereret [illegible] nunc adulatores ſolent, qui Principes quotidie [illegible], [illegible] in iis [illegible] fouent, mendaciis augent, & imitationem [illegible] commendatione virtutum inſtar venerantur. Nam [illegible] deſcriptam habuit magiſtratus omnes Perſarum & Medorum, & purpuratos, & Prætores, & Præfectos quos cùm non lateret quæ regiæ tunc [illegible] eſſent, imprudentis vel potius dementis fuiſſet, [illegible] perſpicuè [illegible] cauſæ [illegible] firmamentum collocare. Præterea [illegible] ſanctus Zorobabel, qui tertius diſſeruit, huius ſecundi rationes veras eſſe neutiquam [illegible], imò veras approbauit ſed omnibus admiſſis, mulierum [illegible] & veritatis fortiſſimum imperium eſſe docuit. [illegible] ergo [illegible] populorum Aſiæ, eaque Regum poteſtas, quam in celeberrimo Satraparum & Summatum conſeſſu deſcriptam [illegible] certiſſimus. [illegible] enim [illegible] multitudo Regibus ſuis audacius aliquando tunc temporis [illegible], tamen ſedato ſemel furore, Regia authoritas pro maieſtate imperij ſemper agnita fuit, & ſeditionis authores ſupplicijs exquiſitioribus vlta eſt [a]. [illegible] quidem [illegible] quod [illegible] reſpondere [illegible] poſſunt, præterquàm quod Reges illos tyrannos, & non legitimos Reges fuiſſe autument. Cuius perfugij fundamentum [illegible] è ſcriptura [illegible] excitum ſit, cùm legitimos in Aſia Reges, id eſt vel naſcendi ſorte datos, vel electionis iure imperio admotos, riteque & more maiorum inauguratos, complures extitiſſe [illegible] [illegible] prudenter, [illegible] quàm Principes Europæi [illegible]. Addere tamen & illud hîc volo, quod [illegible] nempe, [illegible] legitimus Rex [illegible] debeat, qui [illegible] & [illegible] legibus [illegible] falſo, & contra [illegible] loquendi conſuetudinem, [illegible] Aſianos [illegible] omnes nationes in hoc genere [illegible] quòd Reges habuerint [illegible], & [illegible], quibus [illegible] ad [illegible] erant, vt [illegible] quàm antiqua [illegible] Ad [illegible] rei fidem faciendam ſacros & prophanos authores, ſi opus eſſet, laudare poſſem, & ante aliquot menſes [illegible]. Verùm

a Daniel. ca. 6. & ca. v..

enimuero quamuis ſuam illis rationem demus, videlicet pleroſque Aſiaticos Principes fuiſſe tyrannos: non video tamen quid adiumenti ex ea conceſſione nanciſcantur, vt veritatis iudicium ſubterfugiant. Neque enim noſtra hîc multum refert, Regeſne fuerint illi, an tyranni, quos cum tanta poteſtate populis præfuiſſe contendimus, dummodo eos Regio nomine & authoritate ſceptra tenuiſſe conſtet. Licet enim quidam eorum regiam dignitatem maculârit, hoc eſt liberam & quantam maximam in populum poteſtatem, ea in populi perniciem aliquando abuſi ſint: nullum tamen eo facto cæteris Regibus præiudicium attulerunt, quo minus hi illis in regno ſuccedentes eandem pro maieſtate imperij facultatem reciperent. Hoc enim quicquid eſt libertatis, ita regiæ maieſtati adhæreſcit & agglutinata eſt, vt ab ea diuelli aut disiungi nequeat. Itaque quoties nonnulli regium animum exuunt, inque tyrannos degenerant, mutaſſe eos tantum voluntatem, non etiam poteſtatem, dicendum eſt. Vt quemadmodum de Deo recte ſentientes, licet omnia in eo [illegible] eſſe credant, tamen ſciunt eum & poſſe multa quæ non vult, verè ſanctéque prædicantur: ita qui de Regibus humaniter & piè iudicant, [illegible] libertatem non adimunt, ſed immenſam eius amplitudinem quodam veluti fræno conſilij & rationis intra iuſtitiæ fines cohibendam eſſe cenſent. Hoc itaque tyrannus à Rege differt, quo homo malus a bono: ſuæ poteſtatis ambo ſunt [illegible]; at ille frænum erumpentibus cupiditatibus omnem adimit atque laxat, ille irretitos efferueſcentis animi [illegible] tus compede rationis vinculoque coercet, ne extra [illegible] ſapientiſſimæ rectricis limites vagentur ſolutæ & religionis & pudoris curæ libidines.

Atque de illa quidem differentia belliſſime Seneca[a], *Quid intereſt, inquit, inter tyrannum & Regem? ſpecies enim ipſa fortunæ ac licentiæ par eſt, niſi quod tyranni ex voluptate ſæuiunt, Reges non niſi ex cauſa ac neceſſitate. Quid ergo, non Reges quoque occidere ſolent? ſed quoties id fieri publica vtilitas perſuadet. Tyrannis ſæuitia cordi eſt. Tyrannus autem diſtat à Rege factis non nomine.* Huc pertinet quod in Biblijs dictum eſt[b]. *Rex inſipiens perdet populum ſuum.* [illegible] re enim qui poterit, ſi non voluntatis ſuæ arbitratu, ſed populi, ſed [illegible] tus, ſed optimatum iudicio & nutu omnia regni præſidia domi foríſque [illegible] atque mutet? imo quis Regi, ac non conſiliarijs [illegible], quorum ſententiis aſtringitur, inflicta reipublicæ aſcribat vulnera, & ne [illegible] ſperat infamia? Iam verò quod Deus minatur perueſis [illegible] Regem in furore ſuo ſe daturum[c], nonne iſtam regnandi [illegible] demonſtrat? Quemadmodum & illud[d], *[illegible] eorum, & effœminati dominabuntur eis*. & [illegible] [e] [illegible] eſt puerili ingenio iudicio [illegible] [f] [illegible] Hæc [illegible], & alia [illegible] quæſtionem, ſi populo Rex pareat, aut Re[illegible] imperij [illegible]tur? An vero in alijs rebus [illegible] populo [illegible] falces, alibi, ſi otium ſuppetat, [illegible] ma[illegible] al-

a lib. 1. de Clem. c. 11. & 12.
b Eccle. 10.
c Oſee 13.
d Iſaiæ 3.
e Eccle. 10.
f Ariſt. Ethi. c. 2

quę [illegible] beram [illegible]ſtituetur diſputatio. Id enim nobis hoc loco tantùm curæ eſt, vt oſtendamus indefinitam illam, & infinitam, in republica adminiſtranda libertatem, quam vel aduerſariis ipſis iudicibus, primi Reges [illegible]erunt, ad reliquos etiam qui ſequentibus ſeculis imperitarũt iugi [illegible]orum conſenſu permanſiſſe, ac poſt leges multas iam latas & [illegible] duraſſe: proindeque falſo aſſeri leges ad minuendam Regum libertatem initio [illegible]e deſideratas. Etenim profectò abſoluta hæc admi-niſtrandi imperij poteſtas libertaſque velut perpetua quędam regiæ ma-ieſtati [illegible] eſt, ſine qua nec Rex nec regnum concipi ani-mo & excogitari poſſit. Quod cùm animaduertiſſet Ariſtoteles in li-bris de [illegible]entia *a*, ingenue faſſus eſt, Regem legis iugo obnoxium nullam regni ſpeciem conſtituere. Quæ res etiam effeciſſe videtur, vt (quod mirabere fortaſſis) ſocordes & ignaui, perinde ac diligentes & frugi Reges, iſtam regnandi libertatem integram & intactam retine-rent. videlicet quod Regem eſſe, & non ex animi ſententia regni ha-benas moderari, haud ſatis inter ſe conuenire, imò pugnantia eſſe, tam excellentis tituli ſplendorem & dignitatem intuentibus videban-tur.

a lib. 5. Polit. cap. 12.

[illegible] de cauſa Memmius, vt eſt apud Saluſtium *b*, cùm populi Roma-ni in puniendis malis ciuibus negligentiam incuſaſſet, deteriores fore peccandi licentia, & ſpe impunitatis propoſita, oſtendens, ita tandem concludit: *Quare moneo, hortórque vos ne tantum ſcelus impunitum omitta-tis. Non peculatus ærarij factus eſt, neque per vim ſocijs ereptæ ſunt pecuniæ: quæ quamquam grauia ſunt, tamen conſuetudine iam pro nihilo habentur. Ho-ſti acerrimo prodita Senatus auctoritas, proditum imperium veſtrum eſt, domi, militiæque reſpublica venalis fuit. quæ niſi quæſita erunt, niſi vindicatum in no-xios, quid erit reliquum, niſi vt illis, qui ea fecere, obedientes viuamus? Nam impune quælibet facere, id eſt, Regem eſſe.* Sed ecce huius rei proferam tibi teſtimonium illuſtrius, quod Athenæus ex Heraclidæ Cumæi ſcriptoris Perſicorum hiſtoria nobis reſeruauit: quodque libro duodecimo Dei-noſophiſtarum in hunc modum recitat: *Heraclides Cumæus Perſicorum au-ctor in libris quos Τrapαrε[illegible] nuncupat, cum dixiſſet in regione [illegible], [illegible] libertatem Regi eſſe [illegible], nec cum legibus [illegible] obſtringi, ad[illegible] perquam [illegible], negligentem, & [illegible]rioſum eſſe, [illegible] ſemper [illegible], ſummo [illegible] mo[illegible] nihil rerum gerere, [illegible] in ſui con[illegible] [illegible] tem a[illegible]mittere, [illegible] decernere ac conſtituere. [illegible] tet feneſtr[illegible] [illegible] cate[illegible], & reſ[illegible]at: tum [illegible]. Et [illegible] [illegible]it [illegible]tur.* C[illegible], neque [illegible] gentibus, [illegible] [illegible]et. Idem autho[illegible] [illegible]s ſin-gulos eſſe quindecim talenta Babylonica [illegible] T. G[illegible] pe-

b De bello Iugurth.

c [illegible] conſi-ciunt ſ[illegible]em circiter mil-lia aureorũ [illegible]arium.

quam ſtolidam mihi narras, cui tanta in tales Reges obſequentia [illegible] te paribus vitiis inquinatam, vt quibus ipſa delectatur in Rege non [illegible] prehendat: nam

Omnibus eſſe lupis licet in regione luporum.
Inter Pygmæos non pudet eſſe breuem.

BARC. Falleris coniecturâ: in neutro iſtorum poſita eſt huius rei [illegible] ſa. Nam etſi mollem vtcunque, & voluptuariam vitam degant, [illegible] terræ plagas incolunt: tamen quod Regibus ſuis [illegible] pro lege exercentibus, ſupráque modum imperantibus, [illegible] obſequuntur, id neque ex infractione & demiſſione animi neque ex conſilij & ratio- nis inopia, neque ex voluptatis tanquam ſummi boni commendatio- ne natum eſt vtpote quibus & roboris & animi ſatis fuit ad reſiſten[illegible] homini gentili & patritæ: & aliquas etiam humanitatis & honeſtatis [illegible] ſui, qui vitia in commune diſſuadebat: Sed ex inſita quadam [illegible] regalis tituli & dignitatis reuerentiâ, cuius maieſtati, tanquam numini cuidam in terris, vel certe Dei omnipotentis imaginem [illegible] & poteſtatem præ ſe ferenti, vt omnes ſine cunctatione & [illegible] pa- reant ipſemet Deus Opt. Max. naturalem [illegible] propenſionem [illegible] dit, brutorumque animantium exemplis docuit, vt paulo ante [illegible] ſtendimus. Quapropter Regis imperium [illegible] antes, a communi hominum naturâ degenerare, & Dei ordinationi [illegible] videan- tur.

Quod ſi minus hæc cuiquam ſatisfaciunt, ita vt Arabum [illegible] cauſa fuiſſe putet, cur tantam Regum tyrannidem paſſi ſint [illegible] mas & bellicoſiſſimas nationes, ac in primis alienæ dominationis [illegible] patientes cernere poteſt: quæ Reges ſuos maiore [illegible] quam Arabes colere, & eorum crudelitatem perferre ſummiſſius [illegible] tunt. Et ne longius aliunde exempla quæram, [illegible] ego pro [illegible] adducam, memorabile quidem illud & mirabile, quod extat apud eundem Athenæum ex Poſidonij libro quinto de Parthis. *Cum Rex*
lib. 4. *Parthorum, inquit, amicum aliquem ad cænam vocat, is menſæ particeps non eſt, sed humi ſubſidet, Rege in ſublimi lecto recumbente, & quod à Rege [illegible] ucitur, canis [illegible] comedit, at [illegible] quamuis [illegible] cauſam abeat cœna, qua humi paſcitur, abreptus, virgis, loriſque nodoſis verberatur, [illegible] datus Regem à quo cæſus iuſſus eſt, tanquam accepto beneficio, in terram [illegible] ac procumbens veneratur.* Et paulo inferius ex eiuſdem Poſidonij libro decimoſexto, *Rex Parthorum, cum cænat, in altiore, quàm cæteri, [illegible] ab aliis ſeparato, ſolus accumbit, eíque ſoli tanquam Heroi menſa [illegible] barbaris repleta ferculis.* BOVT. [illegible] me [illegible] ſupereſt, niſi vt Reges [illegible] commemores, qui [illegible] tos ſuos agreſti feritate inſtar pecudum mactent. [illegible] puto, vtrum generoſis & bene natis Rex alicuius mortem [illegible] ſciterat, an

Parthicum eiuſmodi contetat beneficium, niſi quòd internecione ignominiam [illegible] vir nobilis [illegible] praret potius, quàm ita turpiter & abiectè viuus [illegible] excipi. ſiquidem, vt ille ait, *in dedecore plus mali eſt, quàm in dolore* a. Sed dic, amabo, credis vera eſſe hæc, quæ de barbari Re[illegible] [illegible] maiestate, & ab eâ propterea eius gentis patientia retuliſti? Mihi [illegible] verum nec veriſimile videtur, Reges vllos, quantum [illegible] [illegible] tos, ita humanæ conditionis ſuæque naturæ [illegible] [illegible], vt talem plebeis, nedum magnatibus, nedum [illegible], [illegible] amicis, gratiam perſoluerent: vel mortales vllos [illegible] animo reperiri potuiſſe, vt homines ſe ab homine tam fœde tamq[ue] [illegible] tractari paterentur. Nam quod nonnulli tyrannorum [illegible] prodigiosè ſuperbiente, crudelitatem inſatiabilem, & carnificinam aliquando in ſubdito ſibi populo exercuerint, id me parum mouet vt [illegible] Parthicæ hiſtoriæ [illegible]: quandoquidem homines eam tyrannidem neutiquam ſponte ſubibant: ſed victi potentiâ, vi [illegible] & armis oppreſſi, ferre ad tempus cogebantur. Atque ob eam cauſam, facta eiuſmodi neque ad argumentum regiæ libertatis, neque ad exemplum traduci poſſunt. Quis enim ſanæ mentis monſtrorum Caligulæ, aut Neronis imperium b huc pertinere dicat? quorum alter optimum quemque multiplici clade ſublatis, poſtquam vrbem imperij [illegible] innocentum ſanguine paſſim fœdauerat, tot cædibus laſſatus, ſed non ſatiatus, optauit vnam toti populo ceruicem, vt totus vno ictu interiret. Alter vero & externorum occidione, & frequenti parricidio infamis, eo tandem crudelitatis & inſaniæ proceſſit, vt incendione vrbem, interneciome ciues, ferarum laniatu Senatum delere proponere, & nouam imperij ſedem ſibi quærere [illegible]. [illegible] [illegible] quod Sarmatæ ſub[illegible] [illegible], & noſtra ferè ætate [illegible] [illegible] regnum [illegible] [illegible] quorum qui [illegible], vel tributi exactor ad Moſcum mittebatur, ei Dux ipſe Moſcus obuiam prodire & poculum in equo ſedenti equino plenum lacte propinare, is enim Tartaris potus in deliciis eſt, & ſi, bibente barbaro, aliqua lactis guttula in iubas equi decidiſſet, eam Dux ipſe [illegible] tenebatur c. Legere [illegible] Tartari [illegible] [illegible], togam [illegible] [illegible] [illegible] tapete [illegible], ac genibus nixus, vna cum aulæ, & [illegible] principibus [illegible] excipere. Hac [illegible] mihi nunc [illegible], quæ faciunt vt credam vel Parthicum illud in Reges [illegible] ex [illegible], non populi voluntate obtinuiſſe [illegible] [illegible] [illegible] C. [illegible] quod reſp[illegible], ex [illegible] prodidit [illegible] [illegible] gentibus [illegible] Regibus, qui [illegible] A[illegible] imperio, nomen [illegible] & [illegible]

a Cic. lib. 4. Tuſc.

b Sueton. ca. 30. & Sext. Aurel. vict. Cæſar.

c [illegible] cap. [illegible] de reb. Polonicis [illegible]

belli ſecunde geſſis comparaſſe: & varia etiam fortuna cum Populo Romano terrarum Principe congreſſam, id [illegible] retuliſſe, quod exercitum [illegible] ſuis fudiſſe ſæpius quam fugiſſe memoratur. De poſteriore vero tu videris: ego enim [illegible] habeo antiquiorem hiſtoriæ ſcriptorem [illegible] produxiſſe, cui credere poſſit, vel aduerſarium laudare meliorem. Nam

a L. [illegible] li. 7 *famæ rerum standi omnē, vo[illegible] derogat [illegible]*, quanto [illegible] auctorum teſtimonio, [illegible] falſi conuincit. [illegible] quidem? Neque enim dubitare debemus permulta olim in [illegible] & [illegible] comperta fuiſſe, quæ nobis portenti [illegible] apparent, [illegible] nunc extare, quæ poſteris incredibilia videbuntur. An non conſtat Ruthenos & Moſcos non ita pridem Baſilium Ducem (qui regium ſibi titulum primus aſſumpſit) ingenti beneuolentia & amore complexos [illegible]

Vide Suriū in principio hiſtoriæ.

cosi [illegible] proterue, nequiter, auare, ac nulla non barbaricæ feritatis crudelitate tractaret? An non apud eam gentem, quo magis cæduntur mulieres, eo amplius in maritorum amorem exardeſcunt? quod ſi cum noſtrarum coniugum moribus comparatur, minus [illegible] videtur credibile, quam Parthica Poſidonij hiſtoria. Mihi ergo tantiſper [illegible] [illegible], dum alium probatiorem comperero, qui [illegible] in eo errorem [illegible] daciamque redarguet. Nam vltra id quod de veterum authoritate non temere eleuanda [illegible], alia etiam ratio ſuppetit, cur eum veracem eſſe arbitrer. quod Parthi [illegible] illud peculiare [illegible] didiciſſem, vt populis cæteris ferox & truculentus, ſiue naturæ [illegible] edoctus, ſiue barbaræ ſuperſtitionis opinione imbutus, Reges ſuos velut Numina quædam obſeruaret, ſolis & lunæ fratres eos appellans b: vt mirum non ſit,

b Ammianus Marcel. li. 23

ſi in eius Regis amicitiam recepti, de quo [illegible] dignitatis opinionem iam imbiberant, inflicta nonnunquam verbera æquanimiter [illegible] arent, dolorem delectatione, iniuriam amici nomine penſantes. Vtut autem ſe res habuerit, nobis [illegible] eſt oſtendiſſe Regum voluntatem pro lege [illegible], ſimulque falſum eſſe quod [illegible] aſſeruit legem, [illegible], inuentum eſſe [illegible] ad [illegible] Regum libertatem. Id enim [illegible] nuſquam apud veteres ſcriptores [illegible], & [illegible] contra ipſorum libros [illegible] regiæ libertatis [illegible], [illegible] leges latas, [illegible] demonſtrauimus, [illegible] æquos [illegible] vide etiam in hac [illegible] cauſa certam nobis [illegible] progrediamur.

Reges Perſarum quàm ſolutam [illegible] poteſtatem [illegible], non obſcure indicat, quod, vt ſupra dictum eſt, terræ [illegible], conuocatis omnium prouinciarum ſatrapis, præfectis [illegible] collectorum, & accerſitos eos eſſe, [illegible]: ſimul etiam quod apud eos [illegible] velut [illegible] vel monere, adhuc [illegible] conceſſum [illegible] vt imperium apud Perſas [illegible]

[illegible] [illegible] de bel. [illegible] lib. [illegible]

[illegible] a ſuo

nia ſuo arbitratu gereret, & tam ſubmiſsè ac diuinis propè honoribus à populo coleretur. Sed alia eius rei cauſa fuit, ab Ariſtotele quidem prætermiſſa: nempe illa legi diuinæ conſentanea quam Artabanus tribunus militum Regis Perſarum à Themiſtocle conuentus, vt ſe ad Regem perduceret, piè & ſapienter expoſuit: quámque refert Plutarchus [a] his verbis, ἡμῖν δὲ πολλῶν νόμων καὶ καλῶν, ὄντων κάλλιστος οὗτός ἐστι, τὸ τιμᾶν βασιλέα, καὶ προσκυνεῖν εἰκόνα θεοῦ τοῦ τὰ πάντα σώζοντος: id eſt, *nobis inter multas & præclaras leges hæc eſt preclariſsima, venerari Regem, & imaginem adorare omnia conſeruantis Dei.* Quid Armeniæ, Syriæ, Cappadociæ, alióſque Reges memorem? quorum omnium conſimilis in regnãdo libertas fuit. a in Themiſt.

At Aſiatici hi omnes populi, molles quidem, & tyrannidem ferre aſſueti: itáne verò? Europæi ergo meliore iure vixerunt? imò quidem pari: nam paucis exceptis apud quos vel omnino regnatum non eſt, vel tantùm nomine tenus, omnes in Regum poteſtatem conceſſere, à quibus iura & leges acceperunt, non tam quæ populis quàm quæ Principibus placuerant. Cuius rei fidem, ne in antiquis Græciæ regnis recenſendis tempus conſumam, vel ſoli Romani nobis facient: qui cæteras omnes nationes, tum amplitudine imperii, tum firmitudine principatus & diuturnitate, tum rerum geſtarum gloria longè ſuperarunt: quique vt incunabula imperii ſui à regio dominatu traxerunt, ita eiuſdem perfectionem pari regiminis ſtatu ſunt adepti. Neque enim obſcurum eſt, rem ad regnum rediiſſe, ſimulatque in vnius ditionem ſe dediderunt, exploſa populari gubernatione, ſub qua quingentos circiter annos imperii ſui fines longè latéque protulerant. Nam teſte Appiano Alexandrino, qui Adriani ſeculo vixit [a], quotquot illud imperium poſt Cæſarem tenuerunt, ii nomen licet Imperatoris retinuerint, quo temporarii exercituum duces olim cenſebantur, tamen re vera omnino Reges erant: hoc eſt, regali poteſtate ampliſſimam illam monarchiam regebant: ipſa Appiani verba hæc ſunt [b]. Καὶ ἔστιν ἤδη ἡ ἀρχὴ μέχρι νῦν ἐφ' ἑνὶ ἄρχοντι, οὓς βασιλέας μὲν οὐ λέγουσιν, ὡς ἐγὼ γε νομίζω, τὸν ὅρκον αἰδούμενοι τὸν πάλαι, αὐτοκράτορας δὲ ὀνομάζουσιν, ὃ καὶ τῶν προσκαίρων στρατηγῶν ὄνομα ἦν, εἰσὶ δὲ ἔργα τὰ πάντα βασιλεῖς. Qua de cauſa Dion [c] Caſſius de Romanis & Romani imperii forma ſub Auguſto & ſequentibus imperatoribus ſcribens, Τοῦ δὲ δὴ τῆς πολιτείας τέλους ἐς αὐτοὺς ἀνακειμένου, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ βασιλεύονται, inquit. Id eſt. *Porrò deuoluta ad ipſos*, ſcilicet imperatores, *ſumma reipublicæ, fieri non poteſt, quin* Romani *regio imperio ſubſint.* Imò verò ne Regis quidem nomen in libellis ſupplicibus abhorrebant. Nam ita Antoninum compellat Eudæmon quidam Nicomedienſis [d], Κύριε βασιλεῦ Ἀντωνῖνε: Domine Rex Antonine. Certè poſteriores Imperatores id nominis libenter amplexi ſunt, eóque erga ipſos viri diui & docti frequenter vtebantur. Cuius rei, quoniam ab homine haud vulgariter

a Vt ipſe teſtatur li.1.de bell.ciuilib.

b in præfat. Hiſt.

c lib. 53.

d l.9. D ad L.Rhod.

erudito mihi ſemel fuit negata, quædam hîc indubitata teſtimonia proferam. Iulius Capitolinus de M. Antonino Philoſopho[a]. *Vbi autem comperit ſe ab Adriano adoptatum, magis eſt deterritus quàm lætatus. Quumque ab eo domeſtici quærerent cur triſtis in adoptionem regiam tranſiret, diſputauit quæ mala in ſe contineret imperium:* D. autem Hilarius in libello quem Conſtantio Imperatori tradidit, *locuturus ſum tecum cum honore regni & fidei tuæ*, inquit. Et in alio ad eundem de Arianis loquens. *Authoritate nominis ſui, in errorem Imperatorem tranſducunt, rectum affirmantes vt ſub ſpecie timoris Dei, in hac peruerſitate ſubditos ſibi tradant. quæſtiones poſcunt: iudiciorum ſubſidia deſiderant, authoritatem regiam implorant.* Et in libello aduerſus Auxentium Mediolanenſem epiſcopum Arianum. *Sed cùm hoc myſterium impietatis diu occultatum iam non taceretur, diceremque fingi omnia, fidem negari, Deum atque homines illudi, iubeor de Mediolano proficiſci, cùm conſiſtendi mihi in ea inuito Rege* (id eſt Imperatore Conſtantio) *eſſe nulla libertas.* Sed & alibi ſæpe in eodem libro Imperatorẽ Conſtantium Regem vocat. *cum edicto graui ſanctus Rex*, inquit: &, *continuò libellum Regi per quæſtorem offero*: & iterum, *ſed qui tum audiebant, de fide potius, vt Regi placuerat, agitandum eſſe decernunt.* Sic etiam D. Hieronymus[a]. *Conſtantius enim Rex, Arianorum fauens hæreſi*: & alio in loco[b]. *Omnes Reges Romani à primo Caio Cæſare qui imperium occupauerat, Cæſares appellati ſunt.* Conſtantinum & Iulianum ſimiliter Reges ſæpe D. Gregorius Nazianzenus[c], & Athanaſius[d] vocant. Eodem modo S. Ambroſius de Valentiniano filio[e], *prætexitur Regis iniuria*: & rurſus, *Pauci de familia regia.* Qua ratione Iuſtinianus in quadam conſtitutione[f] (dum eos reprehendit, qui fiſcum à priuato non ſecernunt). *Hoc eorum eſt*, inquit, *qui nec maieſtatem imperialem agnoſcunt, nec quantum inter priuatam fortunam, & regale culmen medium eſt*: & in alia[g]. *quid maius, quid ſanctius imperiali eſt maieſtate? vel quis tantæ ſuperbiæ faſtidio tumidus eſt, vt regalem ſenſum contemnat?* Quid multis? Reges & Imperatores eodem ſenſu dictos, infinitis ex locis apparet[h].

Hunc igitur populum intueamur, quem ab ignauiæ nota virtutis militaris laus, ab iuris verò & æquitatis ignoratione ingens legum ciuilium gloria vindicat. In eo enim cùm multi excellentes viri, & acutiſſimis ſplendidiſſimiſque ingeniis præditi memorentur, nemo inuentus eſt, qui publicè vel priuatim legis ferendæ ius Principi denegarit: aut eum legis præſcripto aſtrictum atque obnoxium teneri, vt priuatum quemlibet, opinatus ſit. Sed omnes vno ore delatam lege regia poteſtatem agnoſcentes, ſolutum legibus Principem, legis condendæ poteſtatem ſummam habere profitentur. Vnde Vlpianus[i]. *Quod Principi placuit legis habet vigorem, vtpote cùm lege regia, quæ de imperio eius lata eſt, populus ei & in eum omne ſuum imperium & poteſtatem conferat. Quodcunque igitur Imperator per epiſtolam vel ſubſcriptionem ſtatuit, vel cognoſcens decreuit, vel de plano interlocutus eſt, vel edicto præcepit, legem eſſe conſtat.*

a in vita Antonini Philoſ.

a In vita Hilarionis.
b in ca. 22. Matth.

c Orat. 1. in Iulia.
d in epiſt. ad ſolitar. vitã d gentes: & in Apologia ad Conſtãt.
e lib. 5 ep. 33.
f l. 2. C. de quadri. præſ.
g l. vlt. C. de legib.
h l. vl. C. de Aſſeſſor.

i l. 1. D. de conſt. Princ.

Idem alibi de capite quodam iuris controuerſi diſſerens *a*, an filius nimirum apud hoſtes ſuſceptus habeat poſtliminium. *Nulla*, inquit, *dubitatio eſt poſt reſcriptū Imperatoris Antonini & Diui patris eius.* & alibi *b*. *an antè apud legatum proconſulis ſuſpectus poſtulari poſſit, dubium fuit. Sed Imperator Antoninus cum Diuo Seuero, Bradnæ Maurico proconſuli Africæ reſcripſit poſſe.* Sic Scæuola *c*: *Quaris, an ingenuitatis iure vtatur is, quem ſanctiſſimus & nobiliſſimus imperator natalibus ſuis reſtituit: ſed ea res nec dubitationem habet, nec vnquam habuit, quum exploratum ſit, ad omnem ingenuitatis ſtatum reſtitui eum qui iſto beneficio Principis vtatur.* Paulus item, de alia re conſultus, reſpondit ſimiliter *d*. *Poſt literas Imperatoris noſtri dubitari non oportet.* Extra controuerſiam igitur tunc erat, edictis, decretis, reſcriptis Imperatorum iura conſtitui: cui rei, ne ambigi amplius de ea poſſit, teſtimonio ſunt infinita iuris capita quæ etiamnum libris noſtris continentur. Nam vt eas omittam conſtitutiones quæ in duodecim Codicis libros congeſtæ ſunt: quid, quæſo, frequentius in Pandectarum voluminibus occurrit, quàm tales iuris deciſiones, ex Imperatorum reſcriptis vel decretis profectæ? Iuriſconſulti ad confirmandas ſuas ſententias horum authoritate nuſquam non vtuntur, velut regula certiſſimâ firmiſſimaque, ad quam ius anceps in omnibus controuerſiis dirigatur. Poſſum ſexcenta tibi exempla proferre, ſed ex plurimis pauca ſubiiciam. Vlpianus libro quartodecimo ad edictum *e*. *Si fideiuſſor non negetur eſſe idoneus, ſed dicatur habere fori præſcriptionem, & metuat petitor ne iure fori vtatur: videndum quid iuris ſit. & Diuus Pius (vt & Pompinianus libro epiſtolarum refert, & Marcellus libro tertio Digeſtorum, & Papinianus libro tertio quæſtionum) Cornelio Proculo reſcripſit, merito petitorem recuſare talem fideiuſſorem.* Idem libro decimo ad edictum *f*. *Pupillus ſanè ſi negotia geſſerit, poſt reſcriptum Diui Pij etiam conueniri poteſt in id quod factus eſt locupletior.* Idem libro tertio ad Sabinum *g*. *Poſtumi per virilem ſexum deſcendentes ad ſimilitudinem filiorum nominatim exhæredandi ſunt, ne teſtamentum adgnaſcendo rumpant*, ratio. *Nam Diuus Marcus decreuit idem in poſtumo quod in filio ſeruandum.* Idem libro decimo ad Sabinum *h*. *Hi quorum teſtamenta irrita damnatione fieri diximus, ſi prouocauerint, capite non minuuntur, atque ideo neque teſtamenta quæ ante fecerunt irrita fiunt: & tunc teſtari poterunt, quid tamen ſi appellationem eius præſes non recepit, ſed Imperatori ſcribendo pœnam remoratus eſt? puto hunc quoque ſuum ſtatum intermi retinere: nec teſtamentum irritum fieri.* ratio. *Nam vt eſt oratione diui Marci expreſſum, tametſi prouocantis, vel eius pro quo prouocatur, appellatio non fuerit recepta: pœna tamen ſuſtinenda eſt, quoad Princeps reſcripſerit ad literas præſidis & libellum rei cum literis miſſum: niſi forte latro manifeſtus, vel ſeditio prærupta, factioque cruenta, vel alia iuſta cauſa, quam mox Præſes literis excuſauit, moram non recipiant, non pœnæ feſtinatione, ſed præueniendi periculi cauſa: tunc enim punire permittitur, deinde ſcribere.* Idem lib. 4. diſputationū *i*.

a l. apud. 9. D. de ca. poſt. reuer.

b l. 1. § 2. D. de ſuſp. tutel.

c l. 3. D. de natal. reſt.

d l. Titia. 87. § Lucius. D. de legibus 2.

e l. 7. D. qui ſatis. cog.

f l. 1. § 1. de neg. geſt.

g l. 3. D. de iniuſt. rupt. teſt.

h l. Si quis 6. § 6. & 7. D. de iniuſt. rupt. teſt.

i l. Poſtumus D. de iniuſt. rupt.

Poſtumus præteritus viuo teſtatore natus deceſſit, licet iuris ſcrupuloſitate, nimiâque ſubtilitate teſtamentum ruptum videatur, attamen ſi ſignatum fuerit teſtamentum, bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas accipere hæres ſcriptus poteſt, remq́ue obtinebit, vt & Diuus Adrianus & Imperator noſter reſcripſerunt. Idem libro ſecundo fideicommiſſorum,[a] *Si quis ita ſcripſerit, illum tibi commendo: Diuus Pius reſcripſit fideicommiſſum non deberi.* Idem libro tertio fideicommiſſorum[b]. *Fuit quæſitum, ſi ipſi tutori rogatus ſit reſtituere pupillus an ipſo auctore reſtitutionem facere poſſit & eſt decretũ à D. Seuero nõ poſſe tutori ſe auctore reſtituere hæreditatem.* Idem libro octauo diſputationum[c], *quæri poteſt an is qui de adulterio cognoſcit, ſtatuere in maritum ob lenocinium poſſit, & puto poſſe,* ratio. *Nam Claudius Gorgus vir clariſſimus, vxorem accuſans, cùm detectus eſſet vxorem in adulterio deprehenſam retinuiſſe, & ſine accuſatore damnatus eſt à Diuo Seuero.* Multa ſimilia huius conſultiſſimi viri teſtimonia omitto, quæ perſequi ſingula longum eſſet[d]. Nihil enim huic authori principalium conſtitutionũ obſeruatione antiquius: in quibus recenſendis adeo frequens eſt, vt vno iuris capite, ſiue lege, vt vocant, vicies ad earum authoritatem recurrat[e]. Idem & cæteri ſæpe faciunt. Papinianus libro quintodecimo reſponſorum[f]. *Sed Diuus Seuerus bonorum tacitè relictorum, citra diſtinctionem temporis fructus duntaxat deberi, non etiam vſuras eorum benignè decreuit, quo iure vtimur.* Idem libro vigeſimonono quæſtionum[g]. *Imperator Marcus Antoninus decreuit hæredes, quibus pars bonorum ablata eſt, non in ampliorẽ partẽ, quàm pro ea parte quæ relicta eſt, legatorum nomine teneri.* Idẽ libro nono reſponſorũ[h] *ex ſententia cõſtitutionis Diui Marci libertates cõtingere matre conſentiente reſpondi.* Idẽ libro trigeſimo-ſexto quæſtionum.[i] *Imperator Marcus Antoninus & Commodus filius reſcripſerunt, ſi maritus vxorem in adulterio deprehenſam, impetu tractus doloris, interfecerit, non vtique legis Corneliæ de ſicariis pænam excipiet: nam & Diuus Pius in hæc verba reſcripſit, &c.* & ibidem paulò poſt, ad alterius reſponſi confirmationem infert. *& hoc ita Tiberius Cæſar reſcripſit.* Idẽ libro nonodecimo reſponſorum[k], *qui non habitâ ratione tributorum ex cauſa fideicommiſſi prædia reſtituunt, actionem ex Diui Pij Antonini literis habent, quàm legato quoque ſoluto locum habere voluit.* Et alibi alia eiuſmodi identidem inculcat[l]. Sic Tryphonius libro ſexto diſputationum[m] *Fuit quæſtionis, an ſi ſua hæres filia patri cum fratribus, contenta dote abſtineat ſe bonis, compellatur eam conferre, & Diuus Marcus reſcripſit, non compelli abſtinentem ſe ab hæreditate patris: ergo non tantum data apud maritum remanebit, ſed & promiſſa exigetur etiam à fratribus.* Idem libro octauodecimo diſputationũ[n]. *Mulier in qua turpis ſuſpicio cadere poteſt, nec ex teſtamẽto militis aliquid capere poteſt, vt Diuus Adrianus reſcripſit.* Idem libro ſextodecimo diſputationum, & alibi ſæpe conſtitutionum & reſcriptorum Imperialium authoritatem laudat[o]. Sed dies me deficiet, ſi minutatim

a l. 11. D. de leg. 3.

b l. 1. § 6. ad Sc. Treb.

c l. 2. § ſi publico. D. ad Iul. de adult.

d Vt in l. 4. D. de leg. cõmiſſ. l. 7. §. 2. de don. int. vir. l. 2. §. vl. Solut. matr. l. 9. de excuſ. tutor. l. 61. §. 1. de leg 2. cum multis ſimilibus.

e l. 1. D. de quæſt.

f l. cum 19. D. de his quæ vt indignis auf.

g l. in ratione 11. ad l. falc.

h l. pen. qui ſine manu. ad libert. peruen.

i l. 38 ad l. Iul. de adult.

k l. 5. §. 1. D. de Cenſib.

l vlt. 78. §. 1. de leg. 2. l. 5. § 3. D. vt legatorum l. vlt. Si à parent quis manum. l. pen. qui ſine manum l. 33. de pœn. l. 11. ad Municip. l. 8 de vac. & excuſat. muner.

m L. vlt. de dot collat.

n L. 41 §. 1. de teſtam. militis

o .7. de legat. præſt l. 11. de diſtr. pig. l. pen. de curat. furio.

perſequar ſingula quæ Paulus [a], Pomponius [b], Modeſtinus [c], Mæcianus [d], Papirius Iuſtus [e], Calliſtatus [f] Marcianus [g], Macer, [h], Hermogenianus [i], Venuleius [k], Arrius Menander, [l], Valens [m], Iulianus [n], Sceuola [o], Iunius Mauricianus [p], ac qui & quanti Iuriſconſulti, vno omnes conſenſu hac de re ſcripſerint. Ac ne quis fortè exiſtimet conſtitutiones iſtas, & earum ſimiles, à Senatu vel concilio re verâ profectas eſſe, licet Imperatoribus aſcribantur multis præterea exemplis admone-

a *L.35. de ſer. rus. præd. ruſt. l. 7. de vſuris. l. 9. de iur. & fact.*

igno. l. 20. de ritu nupt. l. 13. de reb. eorum qui ſub tut. l. vlt. de hered. inſtit. l. 20. de ſtatu lib. 7. qui ſine manumiſſ. l. 5. de his quæ vt indignis l. 49. ad legem Falcid. l. vlt. de pœnis l. 25. de appell. &c.

b *L. 22. de vſu & habit. l. 21. de Statu lib l. 1. de interd. & releg. l. pen. de pollicit. &c.*

c *Tit. de excuſat, paſſim l. 7. de iure patronat. l. 11. ad l. Corn. de ſicar. l. 29. ad l. Corn. de falſ. l. vlt. de requirē vel abſent. damnand. l. 16. de quæſt. l. 11. de muner. l. 12. de pollicit.*

d *L. 42. de fideicom libert.*

e *L. 14. de ſeruit. vrb. præd. l. 17. de ſeruitute præd. ruſticorum. l. 33. de re iud. l. 3. ad l. Iul. de annona. l. 18. ad Sc. Turpill. l. vlt. ad Municipal l. penul. de Decurio l. vlt. de adminiſt. rer. ad ciuit.*

f *L. 16. de ſeruit. præd. ruſt. l. 3 de teſtib. l. vlt ne de ſtat. defunct. l. 31. de re iud. l. 3. de abig l. 2. de serm. mot l. pen ad l. Iul. de vi priuat. l. 31. ad l. Corn. de falſ. l. 6. ad l. Iul. de plagiar l. 15. de quæſt. &c.*

g *L. 6. de pign. l 1. quæ res pign l 19 & 58. de rit. nupt l. 16. de reb. dub. l. 1. & 3. de his quæ vt indignis l. 89. & 91. ad leg. Falcid l. 3. & 31. ad Sc. Trebel. l. 3. 4. 5 de iur. patron. l. 26. de manumiſſ. l. 6. qui ſine manum. l. 1. de colleg. & corp l 10. ad leg. Iul. peculat &c.*

h *L 40. de iniur. l. 32. ad leg. Iul. de adult. l. 5 ad Sc. Turp l. 2. de bon. eor. qui ante ſent l. 4 de appell. l. 1. ſi pēden. appell mort. l. 13. de re milit. &c.*

i *L. 9. ad leg Iul maieſt.* k *L. 15. de pœn.*

l *L. 4 5. 6. de re milit.*

m *L. 42. de iur fiſci.*

n *L. 6. §. vlt, de neg geſt. l. vlt de diuort.*

o *L. vlt. de ſeru. export. l. 13 §. 1. de alim. vel cib. legat. l 29. de fid. inſtrum. l. 24. ad Municipal.*

p *L. 57. de leg. 2 l 23. de vſu & vſufr. & reditu l. 15. de iure fiſci.*

mur, Imperatores non rarò, pro poteſtate imperij, contra iuris communis rationem & formam, contraque ſententias aſſidentium conſiliariorū id iuris, quod adhuc obtinet, pronunciaſſe. Quinetiā quædam non iure facta, id eſt contrà legis præſcriptum, vt firma & rata, velut iure optimo, cenſerentur, ſuâ authoritate roboraſſe. *Adoptio non iure facta*, inquit, *Marcellus* [q], *à Principe confirmari poteſt.* Et Vlpianus [r], *nuptæ prius conſulari viro impetrare ſolent à Principe, quamuis perrarò, vt nuptæ iterum minoris dignitatis viro nihilominus in cōſulari maneāt dignitate: vt ſcio Antoninū Auguſtū Iuliæ Mamææ conſobrinæ ſuæ indulſiſſe.* Idē alio loco huius ſummę poteſtatis in iure & legibus dādis exemplum illuſtre profert: & aliud Arcadius [s] Chariſius his verbis. *His incunabulis Præfectorū authoritas initiata in tantum meruit augeri, vt appellari à Præfecto prætorio non poſſit. Nam cùm ante quæſitum fuiſſet, an liceret à Præfectis prætorio appellare, & iure liceret, & extarent exēpla eorū qui prouocauerunt, poſtea publicè ſententia principali lectâ, appellandi facultas interdicta eſt.* Paulus. *Imperator cū ſeruū manumittit, non vindictam imponit, ſed cùm voluit, fit liber is qui manumittitur, ex lege Auguſti.* Idem [t]. *Solet à Principe impetrari, vt intra legitimum tempus mulieri nubere liceat.* In his nemo nō videt liberrimā Prin-

q *l. Adoptio 38. D. de adoptio.*

r *l. Nuptæ. 12. D. de Senatoribus.*

s *L. Vnica. De officio Præfecti prætorio.*

t *l. Solet. 1. D. de iis qui notantur infamia.*

cipum poteſtatem in condendis legibus apud Romanos, paremque in cõditis abrogandis etiã ſeculo illo magnanimorũ hominũ feraciſſimo, quæ vſque eò creuit, vt contractus imperialis pro lege haberetur, & vt multa paucis cõplectar, authoritatis tantũ in monarchia ſolus Imperator habuit, quantum in democratia populus vniuerſus: ſiue leges iubere vel abolere, ſiue bellũ indicere, aut pacẽ cũ hoſtibus facere & fœdus icere, æquũ bonũ iudicaret. Qua de cauſa Symmachus (ad Valentinianũ, Theodoſiũ, & Archadiũ Impp. ſcribens) vocat Imperatores publici iuris conditores: & Iuſtinianus a. *Quid maius, quid ſanctius imperiali eſt maieſtate? vel quis tãtæ ſuperbiæ faſtidio tumidus eſt, vt regalẽ ſenſum cõtẽnat: cùm & veteris iuris conditores conſtitutiones quæ ex imperiali decreto proceſſerũt, legis vim obtinere apertè dilucidéque definiant?* Quæ cùm ita ſe habeãt: neſcio quid Bruto venit in mentẽ, vt abſolutã regnandi poteſtatẽ penes Barbarorũ Reges tãtùm mãſiſſe dicat. *Cùm primis tẽporibus*, inquit, *Reges abſolutè imperarẽt, quorũ arbitrium lex erat, paulo poſt inter politiores & ciuiliores paſſim legitimi fierent, id eſt, legibus ſeruandis cuſtodiendiſque obligarẽtur: abſoluta verò illa poteſtas penes Barbarorũ Reges tantùm maneret.* Nunquid Romanos Barbaros fuiſſe cenſet? nunquid Græcos? vel nunquid fidẽ ſibi potius quàm tot locupletiſſimis teſtibus haberi poſcit? Haud ſcio equidem quî poterit hîc Brutus ab ignominioſâ calumniæ ſuſpicione ſemet vindicare: niſi forſitã nouæ religionis ſuæ patrocinio ſatis ſe protegi arbitretur, & quaſi cõmuni hæreticorũ iure tutũ, quibus ſolẽne eſt nimiâ mentiendi licentiâ bonas & iuſtas cauſas ludificari, atque opprimere: malas autẽ phaleris & fuco verborum corruptas miris meriſque mendaciis extollere. Sed eſt tamẽ peruerſi ingenij aut ignota dicere, aut comperta tacere, quò periculum aliis intendas, vel damnum faxis.

a l. vltim. C. de legib.

Hactenus, Boutelleri, noſtram de legibus ferendis ſentẽtiam, non ratione ſolùm, quantùm exiſtimo, ſed externis etiã teſtimoniis exempliſq; ſatis confirmatam habuiſti: non quòd domeſtica nos deficerent, ſuppetunt enim abundè, ſed quòd illa, quoniam omnibus ferè nota ſunt, haud accuratâ relatione egent, & cum his coniuncta liberiorem calumniandi anſam aduerſariis præripiunt atque illud in primis commune perfugium obſtruunt, quod in priſcorum Regum inſtitutis & moribus populorum iſti nuſquam non ſubdolè quæritant.

Quapropter expugnetur iam tãdem quidquid præſidij reliquum habet Buchananus in patrio more poſitum. Ad eam igitur ipſam gentem venio, cuius causâ ſtylum ille ſuum tam animoſè tàmque vehementer in Reges exacuit, populares inquam meos, quorum antiquâ conſuetudine ſe tueri nititur. Ac ne longius abeat, teſtes contra eum complures ex clariſſimis annalium monumentis excitare potero, qui Scotiæ imperium, quo nullum ferè in Europa ſub Regibus viguit diuturnius, principiò Regi ſummâ cum libertate regnandi fuiſſe commiſſum affirment: legéſque pòſt, non à populo, ſed à principibus, vt quiſque eas expedire

crediderat,latas fuiſſe & promulgatas.Nam primùm populus ille ex variis collectus partibus, necdum vllis legum iuriſque vinculis inter ſe conſtrictus, à primo Rege ſuo Ferguſio, cui omnem in ſe dederat poteſtatem,leges protinus accepit:[a] quas tertius ab eo Rex Dornadilla confirmaſſe,& aliis à ſe latis cumulaſſe fertur.Sed & Mainus Ferguſij filius conſiliarios regno adminiſtrando,quos & quot vellet,ſuo ſibi arbitrio delegit.Ac primus quidem Finnanus rex,ducentis plus minus poſtquam regnari cœptum eſt annis,ſanxit vt regia publicáque negotia non niſi de patrum conſilio tractarentur,quam legem,licet egregiam & Reipublicæ ſalutarem,ipſius filius Durſtus,vbi imperium iniit, quamprimũ abrogauit.Nec vlla ferè in ea gente lex,niſi à Rege aliquo lata, memoratur. Idem iuris quoque in ampliſſimo & florentiſſimo regno Galliæ obtinere multi boni authores tradiderunt.Nam Baldus ſcribit[b],regem Franciæ eſſe tanquam ſtellam matutinam in medio nebulæ meridionalis eminentem,& quo ad ſubditos ſuos eſſe tanquam quendam corporalẽ Deum,& eſſe legem animatam in regno ſuo, & alibi[c] teſtatur Regem ſolum facere conſtitutiones ſeu leges in regno Franciæ, quod idem & Barbatius aſſerit[d].Boërius verò planiſſimè his verbis[e]. *Ex quibus patet dominos de Parlamento nec de iure nec de facto poſſe leges aut ordinationes facere,ſecundum communem & veram ſententiam Doctorum in locis ſup.allegatis.Sed benè econtrà Princeps ſine conſilio procerum, vel Papa ſine Cardinalibus poteſt condere leges decretales,non obſtante clauſula de qua in d.l.humanum, & illa, de fratrum noſtrorum conſilio,quia videtur magis decentiæ quàm neceſſitatis.* Cæterorum etiam regnorum,quę verè regna ſunt,ſi iura & mores animo perluſtres, leges in iis à Regibus profectas manifeſtò comperies. Nam quod Baldus nominatim de Rege Galliæ, id prudentibus vniuersè viſum eſt ad ceteros omnes pertinere:Principem ſcilicet eſſe legem animatam in regno ſuo, & iudicem iudicum,atque caput vnde omnes leges, omnes magiſtratus & poteſtates tanquam à fonte promanant[f].

a *Hector Boet.lib.1.*

b *Ad tit. de prohib.feud. alienat.per Freder.in vlt.col.*

c *Ad c.1.de conſtitut. in decret.*

d *Ad c.memini de off. leg.*

e *In tract.de auth. magni cõſil.nu.179.*

Quæ cùm ita ſint,perſpicuũ profectò ex iis eſt nihil, aut excogitari falſius aut dici inuerecũdius poſſe,quàm leges initiò ad coërcendos,cogẽdóſque in ordinem Reges à populis fuiſſe expetitas. En certiſſimas igitur & ſolas legum condendarum cauſas quas vel ipſæ ciuitates, liberiq; populi ſuo arbitratu tulerũt,vel Reges pro maieſtate imperij in ſubiectas ſibi nationes ſanxêre:quas ego breui⁹ quàm res tãti,vberius tamẽ quàm tẽpus exigat,hortatu tuo percurri. BOVT. Habeo gratias. Nihil ſupereſt quod te nunc velim, niſi vt valeas:id tamen in abſceſſu dicam.Vide ne hic tibi obiiciant aduerſarij, quod tu illis initiò exprobraſti: nempe facta neutiquam imitanda,& rerũ malè geſtarum exẽpla hæc eſſe quæ contuliſti,ac proinde in iis omnibus aliud ab eo quod fieri debuit factũ fuiſſe contendant.Scis enim nos nõ quid factum,ſed quid factu optimũ ſit,in hac diſputatione,atque adeò in cuiuſque rei veritate inueſtiganda, percontari. BARC. Rectè mones,neque enim alius impræſentiarum no-

f *Specul. tit. de ſeruit.§ 1. nu. 9. Vide quæ poſt alios ſcribit Lucas de Penna ad l.prædia. C. de loc.præd. ciuil.lib 11. & ad l.cõtra C.de re mili. lib.12.*

bis ſcopus fuit, quàm vt monſtraremus facta eſſe quæ illi infecta, & infecta quæ illi facta fuiſſe contendunt: vt quod huiuſmodi falſo fundamento ſuperſtruxerunt, ipſo côuulſo collabatur. Quod & præſtitiſſe nos nunc aliqua ex parte arbitramur, cũ apud pleraſque nationes legum originem, quam Regum inſolentiæ perperam aſcribunt, à Regum prudẽtiâ ortam eſſe: & quas in populi poteſtate leges fuiſſe prædicant, eas in manu Regũ perpetuò ſitas fuiſſe demõſtrauerimus. Quæ quanquã per ſe ſufficiunt ad conuincendos mendacij ſcriptores iſtos maleuolos, qui ſpurciſſimis libellis editis, nõ verentur aſſerere eâ formâ regnatum apud veteres, vt populus daret, non acciperet leges, vtque lex Rege, populus lege eſſet ſuperior: tamen ne homines impensè improbi, à quibus facti veritatem tot luculentis teſtimoniis extorſimus, de eius iniquitate querantur, & ad iuris defenſionem recurrant, multas etiam in tranſcurſu rationes grauiſſimas adduximus, quæ huius cauſę ęquitatẽ iure optimo ſuſtinent, quas tamen omnes, arbitror, meminiſti. Ad quarũ prætereà cõfirmationẽ ſi quid amplius deſideres, legitimã ſanctiſſimi ſapientiſſimiq; patris Auguſtini teſtimoniorũ acceſſionem excipe, quæ nunc animo occurrunt. Is enim Donatiſtis iuſſa Regum, more noſtrorum hæreticorũ detrectantibus, ac villas Imperiali lege ſibi adẽptas conquerentibus in hũc modũ reſpõdit[a]. *Vnde quiſque poſsidet quod poſsidet? nonne iure humano? nã iure diuino, Domini eſt terra & plenitudo eius, pauperes & diuites Deus de vno limo fecit, & pauperes & diuites vna terra ſupportat. Iure tamen humano dicitur, hæc villa mea eſt, hæc domus mea, hic ſeruus meus eſt. Iura autem humana iura Imperatorum ſunt, quare? quia ipſa iura humana per Imperatores & Reges ſeculi Deus diſtribuit generi humano.* Et pòſt paucis interiectis. *Tolle iura Imperatorum, & quis audet dicere, mea eſt illa villa, aut meus eſt ille ſeruus, aut domus hæc mea eſt? Si autem vt teneantur iſta ab hominibus iura fecerint Regum, vultis vt reticeamus leges, vt gaudeatis?* Et rurſus ibidem paulò inferius. *Leguntur leges vbi manifeſtè præceperunt Imperatores, eos qui præter Eccleſiæ Catholicę communionẽ vſurpant ſibi nomen Chriſtianum, nec volunt in pace colere pacis authorem, nihil nomine Eccleſiæ poſsidere. Sed quid nobis & Imperatori?* inquiunt Donatiſtæ, quibus reſpondet vir ille beatus, *ſed iam dixi de iure humano agitur, & tamẽ Apoſtolus voluit ſeruiri Regibus, voluit honorari Reges, & dixit Reges reueremini. Nolite dicere quid mihi & Regi? quid tibi ergo & poſſeſsioni? per iura Regũ poſsidentur poſſeſsioni.* Audis S. Auguſtinum dicentes, Deũ diſtribuiſſe leges generi humano per Reges, & Imperatores, quod ſi verum eſt, falſum certè quod iſti iactitant, leges populorũ eſſe inuentũ & à populis ad frænandã Regum licentiam datas. Sed & idem rurſus alio loco in eandem ſententiam ſic ſcribit. [b] *Res quæque terrena rectè à quoquam poſsideri non poteſt, niſi vel iure diuino, quo cuncta iuſtorum ſunt; vel iure humano quod in poteſtate eſt Regum terræ.* Atque eam quidem poteſtatem non aliis finibus quàm ſolius voluntatis principum coarctari ſolitam alibi clarè indicat. [c] *Quoties Imperatores in errore ſunt* (inquit) *leges ad tuendum errorem, contra veritatem condunt, per quas iu-*

a Tract. 6. ad cap. 1. Ioan. & refertur diſt. 8. can. quo iure.

b Epiſt. 4. ad Vincent. & habetur 23. q. 7. can. 1

c Epiſt. 166.

quas iuſti examinantur & coronantur dum non faciũt ea quæ legibus præcipiũtur, quia Deus ea fieri vetat. Idem quoque alibi vt oſtendat diuinæ iuſſioni parendũ eſſe, argumentũ a regio dominatu petens ſic ait.a *Si Regi licet in ciuitate in qua regnat iubere aliquid quod neque ante illũ quiſquam, nec ipſe vnquam iuſſerat, & non contra ſocietatem ciuitatis eius obtemperatur, imò contra ſocietatẽ obtẽperatur: generale quippe pactũ eſt ſocietatis humanæ obedire Regibus ſuis: quãto magis Deo regnatori vniuerſæ creaturæ ſuę ad ea quæ iuſſerit, ſine dubitatione ſeruiendum eſt.* Et alibi b. *Iudicibus ſtatutum eſt,* inquit, *ne liceat in reum datam ſententiam reuocare. Nunquid & ipſe Imperator ſub hac erit lege? nam ipſi ſoli licet reuocare ſententiam, & reum mortis abſoluere, & ipſi ignoſcere.* Et alibi ſcribit. *Imperatorem non eſſe ſubiectum legibus qui habet in poteſtate alias leges ferre.* En Reges legibus ſolutos, ſupraque leges eſſe ex Auguſtini ſententia: cui etiã libertas Regum in iubẽdis legibus adeò certa viſa eſt, atque indubitata, vt axiomatis inſtar ei ſit ad aliarum rerum confirmationem.

a Lib. 3. confeſſ. cap. 8. & habetur diſt. 8. can. 2.

b De Fato.

Quid igitur, quæſo, ſi publicolas iſtos audiſſet hãc regalis officij partẽ, omniũ penè gentiũ nationũq; conſenſu, & in omni memoria, approbatam, nõ modò pertinaciter repudiare, ſed, ne quid ipſi nouare videãtur, totius antiquitatis conſuetudinẽ malitioſè inficiari: nõne putas eũ, qua valuit ſanctitate ſcientiaque, eorũ ſtylũ velut diuino fulmine fuiſſe proſequuturũ? Ego certè beatiſſimũ hũc Papã, velut colophonẽ, hic addidi, quod eius authoritas tanti eſt apud omnes bonos, vt vel ſola ſufficiat ad talẽ ſeditioſorũ cætũ in ſolas terras cũ ſuo ſcelere deportandũ. BOVT. Grauẽ in primis teſtẽ veritatis produxiſti, vt meritò videri poſſis, & verè & ſeuerè cum aduerſariis egiſſe. Quapropter cùm tuã de legibus ferendis, earũque origine, ſententiã mulus nũc teneam, non eſt, vt mihi videtur, cur à tam acri regalis potentiæ vindice, aliquid de earum interpretatione exquirã. Si enim Regi leges condere dederimus, earũ quas cõdidit interpretationem denegare ſtultum eſt: quãuis è diuerſo ambiguitatis & difficultatis legum explanatorem aliquem vtcunque facere poſſimus, qui vtique in nouis conſtituendis nullum ius habeat. Ac propterea licet ii quidem, qui Reges tali legum ferendarum imperio non dignantur dubitare poſſint, an Regibus interpretatio committatur: nos tamen nõ item, cùm non debeat cui plus licet quod minus eſt non licere c. BAR. Ita eſt profectò, nam is ipſe contra quem diſputauimus, non modò non latores, ſed ne interpretes quidem legum Reges eſſe voluit d. Brutus verò quoniam callidius agere ſtudet, colore quodam verborum Principibus interpretationem videtur concedere e, re vera autem non minus adimit, quàm qui apertè. Nam ita demum Regi licere interpretari legem ait, ſi & rationem, quę anima legis eſt, adhibeat in conſilium, & ſapientũ multitudinem prius conſulat, ſine quorum iudicio nihil ei liberum ſit definire. Quis enim non videt Regis partes in explicãda lege hîc prope nullas eſſe: cùm poſt eius interpretationẽ quęſtio eiuſmodi adhuc superſit: nũ ratione rẽ finierit? nũ de cõſilio prudentiũ? quorũ defectũ obiiciẽt

c l. non debet de regul. iur. c. cui licet. de regul. iur. in ſexto.

d Auct. an. de. 34. & 35.

e quæſt. 3. pa. 117.

ſemper ij, qui ſe rentur hac interpretatione læſos: vt ſatius multò ſit interpretationem Principibus denegari, quàm iis cōditionibus tribui, quæ litium materiam augeant & multiplicent.

Sed vnum tamen eſt, quod in hoc hominum genere mirari poſſis, geniis eos & ingenijs ad fallendum paratis adeo miſerè præditos, imò perditos eſſe, vt vmbris quibuſdam rationum, ſeu ineptiis potius ſophiſticis capi ac deludi poſſe mortales omnes exiſtiment: quaſi verò in ſumma luce latere poſſit veritas, aut reuelatum non videri. Ecquis enim omniū ante eos Theologorum, Iuriſprudentum, Philoſophorum, Sapientum, Hiſtoricorum, Poëtarum, Oratorum, imò ecquis ſanæ mentis Regi legis interpretandæ poteſtatem denegauit? ecquis talium conditionum præſcripto eius coanguſtauit libertatem? At iſti primùm ſapere cœperunt, ſcilicet: nec maiores noſtri, quæ Principis, quæ populi partes eſſent intellexerunt, antequam iſti ex Lutheri & Caluini cloacis abſtruſa hæc ſapientiæ ſuæ dogmata hauſiſſent.

Nemo veterum non faſſus eſt Principes conſilio & ratione omnia agere debere, vt ſuæ populique ſaluti rectè conſulant. Nemo etiam, niſi qui ex horum ſchola prodierit, non cenſet illa quæ à Principibus ſancita ſunt & finita tantam habere conſtitutionis firmitatem, vt in ea priuato inquirere non liceat, niſi in hoc tantùm, num Dei mandato expreſſè aduerſentur. Plurima eos mouere poſſunt aliis ignota, nec peruulgāda multitudini. An non pudeat eam Regi denegare, quam Curiæ ſibi poteſtatem quotidie vendicant, à quibus vbi decreta exeunt aliis in ſpeciem contraria, id vnum pro ratione addi ſat eſt, cauſas ſubeſſe ſpeciales[a] eius in iudicando veritatis, quas nec probare quidem litigātibus tenentur, nec omninò referre: vnde in regno Scotię eiuſmodi cauſæ vocantur ſimpliciter *the lordis motiues*, quaſi dicas *motiuæ*, ſcilicet cauſæ, *Dominorum*.

a l. 8. de off. praeſid. l. pen. de off. eius cui l. 2. 3. 11. §. ex facto. de minorib. l. 37. §. 1. D. de relig. l. 11. de pact. dot. & alibi ſæpè.

Sed quàm longè diuerſa ſententia veterum ab iſtorum opinione fuerit, teſtantur quæ etiamnum extant ipſorum dicta illuſtribus conſignata monumentis, & bonorum omnium aſſenſione comprobata. Nam vt omittam quæ Iuriſconſulti complura in eam ſentētiam retulerunt[a]: quis vocem illam Conſtantini Magni velut iniquam aut tyrannicam hactenus damnauit, qua inter æquitatem & ius interpoſitam interpretationē ſibi ſoli licere inſpicere pronunciat[b]? ac non potius vt iuſtam, legitimam & ſummo Principe dignam laudauit? Vel quis Iuſtiniano, Innocentio, aliiſue Principibus, aut Pontificibus obloquutus eſt vnquam, quod ſibi ſolis & ferendæ & interpretandæ legis authoritatem, quà Principes, aſſeruerunt[c]? Prætereo hic iuris vtriuſque interpretes, qui quotquot ſyncero ac ſubtili iudicio in ciuilis ſcientiæ cognitionem incubuerunt, fatentur ingenuè ſolum Principem poſſe leges condere & interpretari[d]. Eamque illi poteſtatem velut præcipuam, & propriam ipſius quarto modo, inter ea quæ regalis ſunt dignitatis vnà omnes voce

b l. 1. C. de legib.

c l. vlt. C. de legib. c. inter alia de ſent. excom. c. in iis de verb. ſignif. c. cum venissent de iudic.

d ad d. l. 1. & vlt. C. de legib. & ad d. c. inter alia 31.

tribuunt a. Nam quas Senatus, quas præfectus prætorio facit, eas Rex facere dicitur, quia eo authore fiunt. Quæ cùm ita ſint, neceſſe profectò eſt, vel tot inſignium virorum ſententiam, in hanc vſque ætatem productam & probatam, deleamus de libris noſtris tanquam hæreticā, vel Buchanani & Bruti opinionem vt phreneticam explodamus. Sed Deus, vt ſpero, non ita nos infortunatos & infatuatos faciet, vt horum inſomnia ſapientum conſiliis, delirationes totius antiquitatis prudētiæ, figmenta & fucum firmiſſimis rationibus, vanitatem veritati præferamus. Iam verò quoniam huc peruenimus operæ eſt, Buchanani de hac re inter alia reſponſum vnum referre, in quo aut falſum eum fuiſſe, aut fallacem denegari non poteſt! Iuueni enim poſtulanti vt Regibus ſaltem committatur legum pugnantium vel obſcurarum interpretatio hac ad verbum ratione reſiſtit. b. *Sed tu mihi Regum nomine plus poſtulare videris, quàm qui eorum imperioſiſſimi ſunt ſibi ſumant. Scis enim ad iudices reijci ſolere hoc genus quæſtionis, cùm aliud lex dicere aliud legis author voluiſſe videtur: perinde atque illas quæ de ambiguo iure, aut legum inter ſe diſcordia oriuntur. Itaque de his rebus grauiſſimæ ſunt patronorum in foro contentiones, & Rhetorum præcepta diligentiſſimè tradita.* Cui iuuenem ita reſpondentem inducit. *Scio iſta fieri quæ dicis, ſed mihi in hac parte non minor iniuria fieri videtur legibus quàm Regibus, Satius enim puto ex vnius viri boni ſententia ſtatim litē finire, quàm ingenioſis hominibus, & interdum veteratoribus obſcurandi potius quā interpretandi leges poteſtatē dari.* Hæc ille, quæ quidē vel per ſummā fraudem & malitiā ab eo conficta, vel per inſcitiam temerè effutita eſſe oportet. Nā ſi aliud in lingua prōptum, aliud in pectore clauſum habuit, veterator & ipſe improbus iudicādus. Sin verò quod elocutus eſt ſenſit, error quidē eſt nō callentis ſcientiā in qua verſatur. Nam quāuis iudices vel patroni ambiguam legis vocem, vel plurium pugnātium ſententias, ad ſuū quique ſenſum trahant & interpretētur: multum tamen intereſt, vtrū ab illis an à Principe talis interpretatio procedat. Iudex enim haud aliis ſuo interpretamento præiudicat, quàm quibus iudex datus eſt c, nec facit vt alij iudices eū ſequi in iudicando teneātur, cùm nō exemplis, ſed legibus ſit iudicandum d. Sed nec ipſum qui interpretatus eſt ita aſtringit, vt ei non liceat ab illa expoſitione recedere in alio iudicio, ſi, vt ſæpe contingit, priorem ſuam interpretationem aliquo defectu laborare pòſt ſolertiore ingenij acumine deprehendat e. Præclarè ſiquidem Innocētius f. *Non pudeat vos errorem veſtrum corrigere, qui poſiti eſtis vt aliorum corrigatis errores.* Et Iuſtinianus g. *Non erubeſcimus*, inquit, *ſi quid melius eius quæ ipſi prius diximus, adinueniamus, hoc facere, & competentem prioribus imponere correctionem.* Idipſum ſimiliter de conſultationibus & interpretamentis adhibitis à iuris doctoribus cenſeri debet h.

a *Vide quæ refert Lucas de Penna ad l. contra 13 C. de re militari*

b *pag. 34.*

c *Toto tit. C. ſi ex al. alios acta vel iudi. l. Diui. 27. §. 1. & l. ſi ſeruus. 42. D. de libe. cau. Inn. ext. de appellat. c. cū ſpeciali. & Arc. 11. q. 1. c ſicut.*

d *l. nemo 13. C. de ſent. & interloc.*

e *l. vlt. §. ſed cū C. de furt. & ſer. corrup.*

f *c. qualiter 17. de accuſa.*

g *Auth. de nup. in ſi. præfat. coll. 4.*

h *Bald. ad d. l. vlt. C. de & ad c. ne imitaris. de conſtitut. Angel. ad l. labeo D. de ſeruit. præd. ruſt. Fe. in. ad d c. qualiter. Bal. ad l. de tutela C. de in integ. reſt. min. Vid. Iaſ. ad l. ſi ita. nu. 27. de leg. 1. fol. 24. & ad l. prætor. §. ſi aliquando nu. 5. de oper. non nunc.*

At vbi princeps ſuam in explicanda lege ſententiam interponit, ea generalis eſt & perpetua, atque ad omnes porrigitur, quos lex ipſa habebat obligatos: imò verò talis interpretatio cenſetur pars ipſius legis, & vt lex ab omnibus obſeruanda, à qua ne latum vnguem in iudicando liceat recedere a. Plinius ad Traianum, de Bithynis & Ponticis ciuitatibus b. *Ego inueni à pleriſque proconſulibus conceſſam eis protopraxiam, eámque pro lege valuiſſe: exiſtimo tamen tua prouidentia conſtituendum aliquid, & ſanciendum, per quod vtilitatibus eorum in perpetuum conſulatur. Nam quæ ſunt ab aliis inſtituta, ſint licet ſapienter indulta, breuia tamen & infirma ſunt, niſi illis tua contingat authoritas.* Hæc trita ſunt & peruulgata apud Iuriſconſultos c, quorum libros ſi Buchananus diligentius euoluiſſet non commiſiſſet fortè vt harum rerũ longè diſpariũ & diſiunctarum confuſione falleretur aut falleret. Quinimo iudicantium arbitria principalibus oraculis æquare, aut ambitioſas patronorum contentiones ſpecioſæ Regis intentioni tam inſcienter cõponere, penitùs erubuiſſet. Verùm mihi in hanc partem diutiùs incumbendi, neque animus nunc eſt, neque otium; ac ne opus quidem plura dicere. Nam quantumuis obnixè conentur huic materiæ in primis illuſtri & peruulgatæ, hominumque ſapientiſsimorum iudicio iampridem deciſę, tenebras offundere: nunquam profectò efficient ne ab acutis hominibus videatur eius veritas, & vindicetur.

a D. l. vlt. C. de legib. &c.
b Lib 10. fol. 180. pag. 2.
c Bart. ad l. 1. C. de legib. Panorm. ad c. inter alia de ſent. excõ.

Hæc vbi dixiſſem totus iamad iter compoſitus, atque in equum conſcendere paratus, datis vtrinque dextris, ille me, ego illum valere iuſsimus.

LIBRI SECVNDI FINIS.

GVIL. BARCLAII. I. C. DE REGNO ET REGALI POTESTATE aduerſus Monarchomachos Liber tertius, in Brutum prior.

Inſtitutum authoris hoc libro: cum quibus conflictetur: quã methodo: Buchananum & Brutum hæreticos eſſe.

Capvt. I.

QVAM cæteris reipublicæ formis Monarchia antecellat, & quantam Reges libertatem in conſiliis capiẽdis, in legibus dandis authoritatem habeant, ſuperioribus libris ſatis ſuperq́ue, ni fallor, eſt demonſtratum. Nunc an populo faſces ſubmittant; & quã ſe in ſingulos, eam populum vniuerſum in ipſos animaduertendi poteſtatem & imperiũ habere agnoſcant: aut legibus antè, vel à ſe latis, ita teneantur, vt non niſi ex earum præſcripto ius dicant; eóque quod aliis reddũt, vt ipſi quandoque vtantur conuenti: deque aliis id genus quęſtionibus ſequẽs nobis inſtituetur ſermo: quem non modò viri boni audient, vt ſpero, libenter, ſed praui etiam & pertinaces, vel tanquam erroris ſui emendatorem amplexabuntur, vel certè monitorem officij, velint nolint, opportunum importunumq́ue habebunt, qui in abſtruſiores cogitationũ receſſus penetrans efficiet, vt eos propriè ſceleris conſcientia ſtimulet, &

Surdo verbere cædat

Occultum quatiente animo tortore flagellum.

Et quãuis nõnullos fortè obſtinatior voluntas ita concitatos atque infenſos in Reges detinet, vt ratione & oratione molliri nequeant; tamen id ſaltem conſequemur, vt imbecilles, quos opinionũ varietas torquet, aliquam inde lucem veritatis aſpiciant, quà magno illos errorum gurgites, & ingentem mendaciorum Charybdin, quibus aduerſariorum ſcatent opuſcula, præuidere & præterire ſine periculo poſſint. Quanquã autem certamen nobis eſt cum omnibus regalis potentiæ aduerſariis,

quotquot ſcripto tantam minuere maieſtatem ſunt conati: tamen in libris hiſce noſtris de regno, trium tantum, Buchanani, Bruti, & Boucherii errores præcipue & nominatim refellendos ſuſcepimus. Ac Boucherii quidem reprehenſioni poſtremus locus datus eſt, quem etiam à cæteris, librorum diſtinctione conſultò ſeparauimus, licet vnà in fronte conſideant: nō quòd ipſe melius quàm iſti de Regibus ſenſerit: eſt enim æquè, imò magis, in illos iniurius, ſed quòd rationum eius pars maxima ab iſtorum fontibus deriuata eſt, vt iis confutatis ſat eſſe videatur reliquos huius errores leuiter indicare: addo etiam ne ſe Catholicum, & eccleſiaſticæ dignitatis hominem (quem ego ordinem, ab ineunte ætate, obſeruare ſemper, atque amare didici) cum impuris & manifeſtis hæreticis copulatum eſſe conqueratur, neue quos fides pietaſque debét diſiungere, eos vitioſæ opinionis ſocietas (quæ tamen & ipſa pertinaciùs retenta, hæreſis eſt) mutuâ animorum conſenſione & cōmuni ſceleris vinculo conſtringere & colligare videatur. Eius itaque libris, quāuis luce & lectione indigniſſimis, libros dedi ſingulares; vt aliquis noſtræ in ordinem illum obſeruantiæ ſymbolus, & arrepti veritatis patrocinii, Chriſtianæque charitatis teſtimonium extet: quòd ſi fortè eius aliquando in his libris mentionem fecimus, id ideò eſt, quia præteriri ſine vitio, & magno cauſæ detrimentò non potuit. Suſceptum autem à nobis argumentum ita tractare libuit, vt noſtrà prius poſitâ & ſtabilitâ hoc libro ſententiâ (ſi modò noſtra dici debeat, ac non potius optimorum authorū à quibus exiit, & quos etiamnum vindices & aſſertores habet, vt eius nos repetitores potius quàm repertores dici mereamur) aduerſariorum rationes, quibus fallacia ſua dogmata fulciunt, ſequenti mox libro excutiantur. In quibus enucleandis διαλογικὸν illud ſcribendi genus, quo ſuperioribus libris vſus ſum, cogitatò deſerui, omnemque de rebus hiſce controuerſis diſſertationem in capita quædam contractiora ſine vllo interpellatore digeſſi: vt ſi quem ſermonis vltro citroque habiti tædium aliquod ex præcedenti dialogo cepit, id breuioribus curriculi ſpatiis hîc leuetur, dū habeat lector vbi interquieſcat paululū & reſpiret.

Sed quoniam ſuprà commonui, omnem nobis hoc libro diſceptationē contentionemque de regno cum hæreticis ferè hominibus eſſe, Buchanano nimirum & Bruto, operæpretium me facturum exiſtimaui, ſi eos tales eſſe indubitatis aliquot teſtimoniis commonſtrem, ne nos fortè in calumniæ ſuſpicionem trahant, quibus iſtorum vel ignorata penitùs religio, vel non æquè ac nobis cognita eſt & perſpecta: agam equidē de vtroque tabellis obſignatis, vt fidem quam profitentur manifeſtem. Ac Buchananum quidem non ſolùm deprauatis deſperatiſque moribus ex libero Liberi Veneriſque mancipium factum ſciūt omnes, quotquot eū probè nouerunt; ſed & hæreticum inſignem, & mēdacem hiſtoricum ſacra iuxtà ac profana audaci conatu temerantem, oſtendit illud eius opus, cui, *Rerum Scoticarum hiſtoria*, titulum dedit, in quo præter cætera

nominis ſui memoriam hoc ſingulari elogio conſecrauit [a]: *Initio anni proximi* (inquit) *qui fuit.* M.D.XXXIX. *Lutheraniſmi ſuſpecti cōplures capti ſunt, ſub finem Februarij quinque cremati, nouem recantarunt, complures exilio damnati: in his fuit Georgius Buchananus, qui ſopitis cuſtodibus, per cubiculi feneſtrā euaſerat.* Hęc ille grauis ſuarum virtutum pręco, cui ſponte confeſſò credi par eſt: nihil enim eum de ſe mentitum pertinax in hæreſi ad mortem animus acclamat. Quod cùm ita ſit, eccui mirum videri poſſit, in egregium nequitiæ artificem euaſiſſe eum, qui in primis iuuentæ annis, ſcelere omnium maximo flagitioſæ vitæ rudimentum poſuit? Iam verò hiſtoriam reliquam ea fide ſcripſit, quam in meo me pudet populari reperire: probiſſimos quoſque lancinat maledictis, pios per calumniā opprimit: quò autem quiſque ſceleratior, & promptior ad malū manu, eò pluribus illi laudibus celebratur. quid multis? in illa ei⁹ hiſtoria, quę vltra Boëthij nobilis hiſtoriographi epitomē ſe profert, tot mihi mendacia occurrunt, vt cùm vera videam, vix vera eſſe, niſi cunctanter, credam. Idipſum & alii mecum queruntur gnari tēporum, quæ res geſtas poſtremis ab eo libris mandatas continent [b]. Sed erit ſpero veri, patriæque amantior aliquis, qui venenatum eius ſtyli mucronē retundet, & fraudem fide ſolida patefaciens incorruptos eorum temporum annales euulgabit.

Hoc igitur homine relicto, qui vt viri adhuc viuentes clariſſimi norunt, ventri & Veneri obediens, multarum in principes coniurationū fautor, quarundam etiam author, hæreſeōs quà domi, quà foris, quà priuatim, quà publicè pertinax propugnator extitit: ad Stephanū Iuniū Brutum venio, qui & Iunium Stephanum alibi ſe vocat [c], adeò ille varius eſt: is trino nomine aſcititio caput, ne agnoſcatur, obnupſit: nominis immutatio nihil habet vitij, ni aſtu fiat alterius fraudādi causâ [d]. Sed voluit, credo, grauis iſte vindiciarum author, cùm Brutina conſilia de ſummittendis populo imperij inſignibus cæpiſſet, familiæ etiam illius cognomen, velut geminâ ipſum virtute meritus, deligere: vt eo inſignior libertatis vindex in publicum prodiret: neque enim primi illius Regum exactoris deductum in hæc tempora genus veriſimile eſt, quē ſoboli toti ſuperſtitem bello aduerſus Veiētes occidiſſe bonus in primis antiquitatis author tradit [e]. Verū fecit hac immutatione Brutus, vt quiſnam ille ſit, vbiúe gentium, penitus ignoretur ab omnibus, qui eum de facie non cognoſcunt. Nam quod nonnulli coniecturâ augurantur Hotomanum eſſe, qui ſub ficto Iunii Bruti nomine latitans iura Regū adeò petulanter exagitat, eò quod multa in hiſce vindiciis ſparſim continentur, quæ in ſua ipſe Francogallia conſcripſerit; id aliâ probabiliore coniecturâ improbatur. Brutus ſiquidem firmandi erroris ſui causâ id aſſerit, quod Hotomanus in Francogallia ridet refutatque, vt inferius ſuo loco demonſtrabitur [f]. Adhæc author iſte ſupinos iuris ciuilis errores nō ſemel atque iterum committit, quos neutiquam veriſimile eſt Hotomano excidiſſe, quem diu multumque in eâ ſcientia verſatum fuiſſe nemo

a lib. 14.

b *Nempe ſeptem poſtremis quos de induſtria in matris & filii Regum necē & ignominiam maliti à malâ compoſuit.*

c *in præfatione quæ ipſius eſt, licet alieno nomine inſcripta.*

d *l. vni. C. de mut. nom.*

e *Dionyſ. Halic. li. 5.*

f *li. 4 ca. 15.*

ignorat. Et quidem parum abfuit quin neſciremus etiam qui vir fuerit Brutus, (vnde enim id expiſcari potuimus?) niſi ipſe nobis fidei ſuæ veſtigia in illis ipſis vindiciis reliquiſſet. Fœliciter itaque ceſſit, quòd homo vel ſui oblit⁹, vel genio inpulſus meliore, id de ſe apertè prodiderit, quod vnicè ſtuduit occultare, & ea religionis ſuæ teſtimonia reliquerit, quæ minimè orthodoxũ eſſe arguãt: vt opus illud nõ homini catholico excidiſſe, ſed ab hæretico quodã exiſſe intelligamus: ex plurimis pauca ſubnciam. Primũ ex quæſtione prima: vbi cùm Reges Deo, diuinoq; cultui hoſtes factos, mortẽ miſerè oppetiiſſe, vno aut altero exemplo oſtendiſſet, mox Reges verè Chriſtianos, quorum in tutela Eccleſiã Deus ſuam eſſe voluit, contumelioſè impetit, quaſi eodẽ dignos ſupplicio, quod fidẽ Catholicam propugnent, propagentq;: ſed ne quid ipſe de eo comminiſci videar, en eius hæc ſunt [a]: *Plenæ vero ſunt ſuperiorum ſeculorũ hiſtoriæ cõſimilibus exẽplis, quæ nec noſtro etiã ſeculo nobis deſũt. Aliquot abhinc luſtris plerique Reges Babylonicis poculis inebriati, Chriſti hoſtis aduerſus Chriſtũ, lupo aduerſus agnũ militarunt, vt etiamnũ plerique militant. Vidimus verò nonnullos in flagranti crimine, in ipſoque adeò, quod agitabãt, ſcelere periiſſe: quoſdã etiã è triũpho in tumulũ elatos fuiſſe: nec cæteros melior manet exitus. Stat nẽpe perpetuò hæc ſentẽtia: conſpirẽt licet omnes Reges terræ aduerſus Chriſtũ, & agnũ noſtrum diripere conentur, neceſſe eſt tandẽ illos manũ cedere, pedibus Chriſti ſubijci, & agnũ Regẽ regum & dominũ dominantiũ, velint nolint, confiteri.* Vt vehemens eſt & incẽſus? vtinã non ad euertendam veritatem. At de catholicis hîc principibus ne verbũ, dices: aduerſantibus tantũ Chriſto, & contra eius eccleſiã militantibus interminatur. Itane verò? expecta, alter tibi locus adeſt cũ luculentiore teſtimonio quicũ ſi priùs illud cõtuleris, planè de catholicis ſenſiſſe Brutum, non erit cur ambigas. Locus is eſt in ſecũda quęſtione [b], vbi ſubditos aſſurgẽdi & inſurgẽdi Principibus ſuis cauſas & cautiones docet. Poſtquã enim primam & præcipuã, ac omninò neceſſariã ſeceſſionis cauſam in libertate religionis, & (vt ille loquitur) Dei purè colẽdi poteſtate aſſerenda conſtituit: atque ſubditorũ id eſſe officiũ oſtendit, vt Regi iſtã diuini cultus libertatẽ abnuenti vim affẽtãt, armis Eccleſiã vindicent (religioſos quippe nõ rebelles eo facto cẽſeri) tantiſper arma geſtẽt, dũ Rex aduerſum gerit animũ, nec prius cedãt, quàm ipſe libertatẽ cõcedat: atq; hęc omnia cũ in laudibus ſubditorũ poſuerit, & Dauidis factũ, quãuis falsò, ad huiuſmodi rebellionis confirmationẽ adduxerit: tãdẽ ne quid ad plenã probationẽ deeſſe videatur, ſimul etiã vt hæreticorũ noſtri ſæculi mite ingeniũ ſcilicet, & laudabilẽ in Reges coniurationem agnoſcamus, hæc addit. *Noſtro etiã tẽpore meminimus eos, qui pro vera religione aduerſus impietatẽ in Germania Galliãq; pugnarũt, quotieſcũque Dei purè colẽdi poteſtas facta eſt, arma vltrò depoſuiſſe, & plerũque adeo, cũ aut Saulẽ Philiſtini arma aliò vertere cogerẽt, aut Antiochũ vicinorũ impetus reuocarẽt, aut aliâs bello cõtinuãdo opportuna eſſent omnia.* Quid lector ſati hoc? Brutíne religio tibi amplius obſcura eſſe poteſt? cedo qui noſtra ętate aduerſus prĩcipes ſuos in Germania

[a] Pag. 18.

[b] Pag. 61.

Germaniâ & Galliâ religionis ergo rebellarũt? nõne Lutherani, Caluiniſtæ, & id genus alij, tenebrionũ quorũdã incantamentis velut Circeis poculis infatuati? Qui libertatem colendi Deum arbitratu ſuo inuitis principibus exprimere conabantur? nonne iidem illi? quorũ à primo ſectæ ſuæ ortu cantio prima, imò & cautio hæc fuit, libertatem in religione omnibus eſſe concedendam: actum enim eſſe de ſe ſciebant, incognitæ religionis ſemina ſpargentibus, ni tale ſycophantiis ſuis mantellum quæſiiſſent. Quibus denique permiſſum fuit noſtro tempore religionem cui adhæſerant publicè profiteri? nonne iis ipſis nouatoribus? quos Principes ceteroquin boni vel temporum iniuria adacti, vel infœlicibus conſiliis adducti, in republica ad tempus tolerarunt: Catholici enim pacis conditiones in Germania & Gallia hactenus ſemper dare, non accipere conſueuerunt. Et tamen Brutus ait iſtos, qui pactis de religione induciis, libertatem Dei ſuo more colendi à Principibus acceperunt, pro vera religione, aduerſus impietatem Saulis & Antiochi *a*, in Germania & Gallia pugnaſſe: additque eos arma nonnunquam vltrò depoſuiſſe, cum continuando bello omnia opportuna haberent: quos tamen ſatis conſtat nunquam niſi cæſos ceſſiſſe, ac tunc ſolum opportuna pacis tempora captaſſe, cùm omnis belli gerendi apparatus deficeret: denique victos libertatem ſupplices petiiſſe impetraſſéque, quam ipſi, ſi viciſſent, ſupplicantibus denegaſſent. Vides hîc, lector, Brutum ſine fuco ſuam religionem profiteri, quæ etiam priore teſtimonio non obſcurè deprehendi potuit, ex eo quòd pleróſque Reges, aliquot abhinc luſtris, inebriatos Babylonicis poculis Chriſti hoſti aduerſus Chriſtum militaſſe ſcribit. Etenim profectò quis neſcit Reges pleroſque Chriſtianos fuiſſe tunc catholicos, & Eccleſiæ catholicæ ſartæ tectæ conſeruandæ cauſâ, in hæreticos alios iudicio publico animaduertiſſe, in alios verò legitimæ dominationis imperium detrectantes, & armis ſe tueri paratos, bellum ſæpius mouiſſe: quo facto ſi Bruti ſententiæ ſtetur, non Chriſto, ſed aduerſus Chriſtum militarunt. Sed ecce ὀμφαλικώτατον illud. *Babylonicis poculis inebriati*, nequibat vir bonus artis ſuæ vocabula obliuiſci: peruulgare id hæreticis eſt, & familiare verbum, quo eccleſiam catholicam contemptim deſignant. Hi loci quanquam ſatis per ſe ad fidem faciendam valẽt: tamen quo plenior numerus teſtimoniorum, & indubitata indicia ſint in publici iudicij reum *b*, en tertium aduoco teſtem omni exceptione maiorem, qui poſt paucas lineas interiectas, in eadẽ quęſtione reſidet *c*. *Ac tum quidem vniuerſi* (inquit) *agnoſcebant pontificem eſſe vicarium Dei in terrâ, & eccleſiæ vniuerſæ caput. Itaque quod vulgò dicunt, communis error iuris loco erat.* En rem iam apertè locutus eſt, nihil circuitione vſus: ait in communi errore verſati eos, qui ſummum pontificem Dei vicarium in terra, & eccleſiæ vniuerſæ caput eſſe credunt: id ſi hæreticum non eſt, profiteor planè nullam me in orbe terrarum hæreſim ſcire: neque enim aliud eſt fidei noſtræ caput, in quod perfidi omnium ſæculorum apo-

a Per Saulem & Antiochũ intelligere videtur Carolũ V. Imperat. ac Philippum eius filiũ, & Chriſtianiſſ. Reges Galliæ

b l. vlt. C. de probat.

c pag. 62.

ſtatæ, machinas plures pararint, eo enim labefactato, diſperſum ſine paſtore gregem, membráque capite trunca, lupinis ſe rictibus voraturos facilè nec falsò crediderunt. Sed eſt cur Bruto hîc gratias habeamus, quòd omnes olim Chriſtianos in eo fidei dogmate conueniſſe profiteatur, cui Brutus ipſe, cæteríque hęretici, vt non ſolùm tyrannico, ſed monſtroſo & diabolico rabidè oblatrant: quid multis? Euangelicam religionem Romanæ religioni opponit, quod nemo vnquam niſi hęreticus fecerit. His igitur ſi adnectam alia, ſuperuacaneus mihi labor futurus eſt: quandoquidem eiuſmodi opprobramenta fictitia in Dei eccleſiam, & principem eius paſtorem in terris, nuſquam non obuia ſunt legenti Brutum diligentiùs.

Quæ quamuis ita ſe habeant, tamen præfationem de laudibus huius ſcriptoris, & eius operis vtilitate auſus eſt affingere, & affigere quidam Cono Superantius, qui re vera non alius quàm ipſe Brutus eſt (oratio authorem vel me tacente indicat) ſed appoſitè dictus Superantius, nam eo dum ſe ſermone effert, ſeipſum mentiendo ſuperat. Ait nullâ quenquam inſectandi cupiditate, aut vllarum partium gratiâ ſcriptas eſſe quęſtiones illas, ſed ſolo veritatis ob oculos ponendæ deſiderio, ex Gallicarum calamitatum neceſſitate & ruinis: quod quàm verum ſit facilè æſtimabunt, qui eas ab hæretico homine ſcriptas norunt, & ea tempeſtate, quâ ſoboles Caluiniana Galliam, quam ciuili toties bello laceſſerat & laſſarat, armis animíſque infeſtam ſibi cernens, omnem defectionis ſuæ cauſam in religionis puræ putæ tuendæ ſtudio, atque officio collocabat. Bruti nunc de religione ſenſum tenemus: teneamus & de regno: ſed prius eſt vt noſtrum de eo iudicium confirmemus.

Monarchia optimum imperij genus: diuinum inuentum: Reges non dari à Deo immediatè: qui propriè dicantur: Dei iuſſu conſtitui vt intelligendum: populus cauſa Regis quo ſenſu dicatur.

CAPVT II.

MOnarchia, vti ego accepi ab iis qui politica ſeriò & ſapienter tractarunt, optimum atque antiquiſſimū imperiū eſt: quapropter iis aſſētio, qui firmiſſimū ſocietatis humanæ, vitæque ciuilis præſidiū à monarchia eſſe, in monarchia manere, cum monarchia interire, credunt; nec ei ſententiæ quenquam, cui ſanum eſt ſynciput, aduerſaturum arbitror. Hinc ipſe Dominus a inenarrabilem beatitudinem cælorum regnum appellauit, quòd eo nihil pulcrius, nihil nobilius, nihil vtilius inter homines reperiatur: Si enim aliud quippiam excellentius quàm regnum apud homines eſſet, per illud potiſſimum nomen animos audientium quaſi aliſadditis erexiſſet, ad inexplicabilis, & inenodabilis beatitudinis

a Matth. 5.

ſtudium atque cupiditatem inquit D. Gregor. Nyſſenus *a*. Ac nos qui-
dem de Monarchiæ commodis, vetuſtate & primordio penè coæuo *a lib. de Beatitudinib.*
propaginis humanæ, haud pauca ſuperiore libro diximus: iis hîc addete
liber, non humani conſilij inſtitutum hanc formam regiminis eſſe: ſed
æternæ rerum conditoris Sapientiæ inuentum, ad communem homi-
num vtilitatem cum hominibus communicatum. *Ad vtilitatem gentilium
terrenum regnum poſitum eſt à Deo* (inquit vir ſanctus) *b cuius enim iuſſu ho-
mines naſcuntur, huius iuſſu & Reges conſtituuntur, apti iis qui in illo tem-* *b Irenæus li. 5. aduerſus hæreſes Valẽt.*
pore ab ipſis regnantur, Et Tertullianus *c*. *Inde eſt Imperator, vnde & homo
antequam Imperator: inde poteſtas illi vnde & Spiritus*, teſtante ſcilicet
Apoſtolo *d* nullam eſſe poteſtatem niſi à Deo. & paulopoſt *e*. *Nos* *c In apologet. pag. 675.*
iudicium Dei ſuſpicimus in Imperatoribus, qui gentibus illos præfecit. Nec *d ad Rom. 13*
hoc cùm dico id volo tamen Deum ſemper Reges ſiue monarchas *e pag. 679.*
populis dare immediatè (vſus ei verbo nunc locum fecit) & quis cui
imperet nominatim præſcribere: id enim perrarò, & non niſi extraor-
dinariæ tantum mutationis, reíque ingentis perficiendæ causâ, priſcis
temporibus factum eſſe didici: nec eum quem Deus expreſſim deſtinat
imperio, antè Regem eſſe quàm populi conſenſus acceſſerit, qui eum
ſuper ſe Regem conſtituat: & coronæ ſceptríque regalis traditione
velut in regni poſſeſſionem inducat. Nam & Saulem electum à Domi-
no, populi ſuffragiis poſtea Regem factum conſtat *f*: & Dauidem, Sau- *f 1. Reg. 10.*
le adhuc rerum potiente, vnctum & electum, nec Regem tamen niſi
ab obitu Saulis, & voluntariâ gentis ſuæ in eum conſenſione nouimus *g*: *g 1. Reg. 16. 2. Reg. 2. & 5*
cui etiam rei teſtimonio eſt, quòd quamuis Helias propheta iuſſus ſit vn-
gere, Hazaëlem Regem ſuper Syriam *h* viuente adhuc Rege Benadad, *h 3. Reg. 19* *i 4. Reg. 8.*
tamen anno pòſt circiter octauodecimo, Rege Benadad morbo morti-
fero iam laborante, Eliſeus prophetes eundem Hazaëlem ſic affatus eſt *i*.
Oſtendit mihi Dominus te Regem, Syriæ fore. Dixit regem fore, non fuiſſe,
non eſſe licet eum Dominus antè tertium retrò luſtrũ legiſſet perq; Heliã
vngi præcepiſſet. Vult quippe Dominus, quos deligit Reges offerre po-
pulis, non obtrudere: & multitudinem ſpontis ſuæ ductu ſub vnius im-
perium, & ditionem legitimam redigere: vt quem ſuopte nutu ſuper ſe
conſtituit, ei non ſolùm amorem, beneuolentiam, conſilium, auxilium,
& quicquid poris eſt officii, libenter deferat: verumetiam authoritate
diuina, & iure gentium ſubiectam ſe planè, & parendi neceſſitate con-
ſtrictam eſſe ſciat agnoſcátque. Et hæc quidem cùm ita ſe habeant, con-
ſequens profectò iis eſt, non niſi κατ᾽ ἐλπίδα id eſt ſecundum ſpem,
Regem dici poſſe, quem Deus elegit, & deſignauit imperio, donec à
populo, aut, populi totius nomine & conſenſu, primatibus qui multi- *k 1. Reg. 25. nu. 25. & 30*
tudinem repræſentant, Rex conſtituatur: vt olim Dauid *k*, quem ob
hanc ſpem & promiſſionem regni Regem vocat Athanaſius *m*: quo *l in epiſt. ad ſolitar. vitã agentes.*
modo & dominũ aliquando dici eũ, qui nondũ reuera dominus eſt, iuris
ciuilis authores tradiderunt *n*. Quapropter vt deberi talibus regnum *m Paul. in l.*

aliquis rectiſſimè dixerit, ita eoſdem interea eſſe, vel vocari iure Reges, niſi per anticipationem ſpe regni ineundi, perperam contendet, quod enim nobis debetur, id noſtrum non eſſe prudentes definierunt *a*. Atque iis quidem quos beneficio ſingulari Deus nominatim hoc modo ad imperium vocat, conſimiles magna ex parte ſunt filij Regum natu maximi, aliique in ordine ſucceſſionis proximi, quibus naturâ ſimul & gentium iure paterna regna deferuntur: nam & ipſis etiam regnum debetur, ſed Reges tamen non ſunt, antequam ritu patrio, & more maiorum inaugurentur. Niſi fortè populus alicubi ius aliud in Regum ſuorum fauorem, vel expreſſâ lege conſtituit, vel tacito & diuturno conſenſu, qui legem imitatur & pro lege cuſtoditur *b*, introduxit. Quemadmodum apud Francos in more poſitum & obſeruatum, atque etiam Ampliſſimi Ordinis decreto confirmatum *c* eſſe ſcio, vt qui ad ſceptrum iure hæreditario ſine controuerſiâ vocatus eſt, is ante ſolennem inaugurationem & conſecrationem, pro conſecrato & inaugurato quod ad ius & honorem regium habeatur: idque ſapienter vt alia multa, & publicæ vtilitatis cauſa, ab illo Senatu conſtitutum eſt. Sed cùm hoc fictione quadam quæ naturalem rationem commutare non poteſt *d*, & iure ſingulari ſit introductum, generalem noſtram de Regum ſucceſſione ſententiam non tam eleuat quàm confirmat. Ex eodem rationis fonte manat, vt quiſquis Dei permiſſu viam ſibi ad imperium vi & armis munierit, quamtumuis moderatè leniterque ſubactis à ſe populis dominetur, tyrannus & ſit & habeatur, tantiſper dum mitigatis & flexis in fauorem animis, Rex communi ordinum conſpiratione atque conſenſu declaretur.

a *in ſuis ff. de lib. & poſth. Alciat lib. 2. parerg. ca. 15 a Q. Mutius Vlp. Paul. Scæuola. l. 27 §. 2 l. 34. D. de aur. arg. leg l. 28 §. 4. de lib. leg. l. 15 D. de reb. cred.*

b *l. de quibus 32. & l. ſeq. D. de leg.*

c *19. April. 1498. vide Papon. de Areſt. lib. 4. tit. 2. Areſt. 1.*

d *l. 2. D. de vſufr. ear. rer. quæ vſu. conſ.*

Quod igitur poſitum eſt, Regnum à Deo eſſe, Dei iuſſu Reges conſtitui, Reges per Deum regnare, & quæ ſunt id genus ſumma beneficia Dei largitione côſequi: id eò pertinet, vt intelligamus Deum Regibus, ſeu inſtinctu, ſeu permiſſu diuino ab hominibus legitimè conſtitutis, eam authoritatis prærogatiuã impertiri, quæ omnem populi poteſtatem ſuperet: & amplitudine maieſtatis tantâ ornare, vt Regis quàm populi celſiùs quoddam atque auguſtius imperium conſpiciatur. Itaque hac ratione à Deo conſtituti eſſe, & poteſtatem accipere dicuntur, quod is poteſtatis à multitudine in ipſos collatæ, ſummus & autor & approbator ſit: vt quamuis eius potentiæ largitor populus videatur, qui Regem ſuper ſe conſtituit, & ſuum omne imperium & poteſtatem in eum transfert: tamen id donum, atque beneficium Dei frequentiùs quàm populi, in ſacris literis nuncupetur. *Sciſdit Dominus regnum Iſrael à te hodie*, inquit Samuel *e*, *& tradidit illud proximo tuo meliori te.* Sic Deus per Nathan Dauidem alloquitur *f*: *Ego vnxi te in Regem ſuper Iſrael, dedique tibi domum Iſrael & Iuda*. Et Salomon *g*: *viuit Dominus qui firmauit me, & collocauit me ſuper ſolium Dauid patris mei*, & alibi Deus *h*: *Ecce ego ſcindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus.* & paulò poſt *i*. *Quia exaltaui te de medio populi, & dedi te ducem ſuper populum meum Iſrael,*

e *1. Reg. 15.*
f *2. Reg. 12.*
g *3. Reg. 2.*
h *3. Reg. 11.*
i *3. Reg. 14.*

& ſcidi regnum domus Dauid, & dedi illud tibi: Et rurſus a: *Pro eo quod exaltaui te de puluere, & poſui te ducem ſuper populum meum Iſrael.* Multáque alia his conſimilia ex iis libris teſtimonia peti poſſunt. Sed ecce Deus etiam conſtituere Regem dicitur: ne quis puter id multitudinis eſſe proprium b. Sic enim Ahias propheta: *Conſtituet ſibi Dominus Regem ſuper Iſrael, qui percutiet domum Ieroboam in hac die.* Quid ita? quod nimirum Deus ipſe Regis conſtituendi princeps author eſt, populus verò velut inſtrumentum, cauſáue ſecunda: vt quamuis pro immenſæ maieſtatis ſuæ imperio, regnum in quemlibet, ſine vllis populi ſuffragiis, vllóue delectu transferre poſſit: non ſecus ac Rex prætores, vel præſides, cum imperio in ſingulas regni prouincias mittere, vel mutare, prouincialium vel non rogatâ, vel non expectata ſententiâ: tamen, quæ ſua eſt in rebus humanis diſponẽdis & dirigẽdis benigna prouidentia, nõ, niſi iſto Regis accipiẽdi ordine ſeruato, ſummam illam in populos poteſtatem cuiquam mandare velit. Quemadmodũ igitur æternus ille rerum opifex Deus Opt. Max. à prima mundi origine, res à rebus, ſeu cauſis ſecundis, rato & perenni ordine oriri, ac procedere voluit: cùm per ſe potis ſit omnes rerũ naturaliũ effectus, nullo intermedio procurare: ita Regem à populo & per populũ fieri, quem ipſe ſine populo facere poteſt, ad illuſtriorem gloriæ ſuæ magnificentiam, mirabili hoc diſpenſationis artificio declarandam præcipit. Dicitur etiam conſtituere Regem Deus, quòd potentiam Dominationis inſtituto Regi delatam ita confirmat, vt infringi à populo, aut infirmari amplius, nullâ ratione poſſit. Neque enim vt Reges creare, ita & creatos abdicare, aut in ordinem cogere, populorum arbitrio commiſſum eſt, ídque infrà pluribus demonſtrabitur.

a 1. Reg. 16.

b Deut. 17. 2. Paral. 22

Vt autem quæ dicimus planiùs intelligantur, in memoriam reuocare oportet vſitatam illam, ac tritam apud Philoſophos cauſarũ diuiſionẽ c, qua nonnullis efficientia quædam rerum, dum fiunt & producuntur tantùm, aliis verò rerum quandiu fiunt manentque, & producendarum & conſeruandarum vis ac poteſtas tribuitur: vt armarij domúſque faber, ephippij ſtratorum artifex, donec fiunt & coagmentantur, cauſæ ſunt: vbi autem conſummatum iam atque perfectum opus eſt, nihil horum operâ egent, his ſine conſiſtunt, & eſſe ſuum retinent, adeò quidem, vt effectus dici amplius non ſoleant, cùm nihil quicquam ab iis cauſis iam accipiant, à quibus initio perficiebantur: quinimò ſemotis & ſublatis talibus efficiendi cauſis, atque etiam nolentibus vel renitentibus interdum, res ſemel factæ conſiſtant: exempli gratia, ædificatore mortuo, prætoriũ, palatiúmue nihilo magis concidit, aut id eſſe deſinit, quod viuo artifice fuerat, quippe eſſe ſuum in ſe habet nullo iam externo conditoris adiumento ſuffultum. At corpus luciferum, gignendi ſimul & conſeruandi luminis in alio cauſa eſt: vt ſol luce cœlo diffuſa diem nobis producit, quamdiu per noſtrum hemiſphærium currit ſubiectáſque terrarum plagas illuſtrat, & ſtatim atque abſcedit, eſſe ſtu defectum, caſſum inquam,

atque orbatum lumine, corpus antè illuſtratum reddit, ob eámque harũ cauſarum differentiam, qui explicatiùs de iis tractare nituntur, has quidẽ ſecundum eſſe cauſas meritò vocitant, quia nec ſine iis produci effectus nec conſiſtere producti poſſunt: illas verò cauſas ſecundum fieri (mos loquendi Philoſophis) ſimili prorſus ratione nominant, quòd ſcilicet ad componendum non item ad conſeruandum ſint neceſſariæ.

Quæ cùm ita ſint, in priore cauſarum genere populus, in poſteriore Deus Omnipotens, quantum ad regnum attinet, iure optimo collocandus eſt: populi enim non vt in conſtituendo, ita in conſeruando Rege conſenſus, conatúſque neceſſarius eſt. Sed ne me fortè in hoc vel curioſus rerum obſeruator aliquis inſcitiæ arguat, vel inuidus mei, peruerſa & calumnioſa interpretatione, odio multitudinis ſubiiciat, me meæ explanatorem ſententiæ, lector, auditor, habento. Non inficior equidem inſenſum Regi ſuo populum regnum facilè conquaſſare, & Regem non modò de ſolio deiicere, ſed totius etiam Reipublicæ ſtatum turbare ſæpe, atque euertere ſolere: nec me latet ad diuturnitatem imperij valere plurimùm, diligi atque amari ab iis, quibus imperatur: ſcitum enim eſt, optimum regnandi præſidium eſſe ciuium beneuolentiam. Sed aio diſſenſum, defectionem, atque rebelliũ populi, nihil priſtini iuris Regi adimere, nec quo minus Rex ſit efficere poſſe: & quin ſiue ciuilibus armis appetitus ſuccumbat fortunæ, vique regno excludatur, retineat dominium, id eſt ius regnandi in ſe collatum, quamuis metu poſſeſſione cedat: ſiue compreſſâ atque edomitâ ſubditorum quoquo pacto temeritate, inuitis dominari perſeueret, iure ſuo, hoc eſt regni, in ſe collato vtatur: & vt vno verbo dicam, populus conſtituere Regem poteſt, ſceptro autem deſtituere minimè: nec quemadmodum conſenſu populi fit, ita contrario conſenſu deſinit eſſe Rex, qui legitimè ſemel regno præfectus eſt: quippe poſt acceptum & inauguratum Regem, populo quod ei amplius det, iuris nihil eſt reliqui, quódue adimat citra iniuriam, nihil. Igitur quod regnum adeptus ſit aliquis, Deo ſimul & populo: quod autem rerum poſitus regali in ſolio ſedeat permaneátque ſoli Deo cõſtitutori & conſeruatori acceptum ferre debet.

Conſtituendi Reges facultatem omnibus gentibus eſſe tributam, eligendi pauciſſimis, hanc adimi iure ſucceſſionis hæreditariæ, quam in regnis obtinendis naturali & gentiũ iure locum habere, multis teſtimoniis atque exemplis ſacris & prophanis demonſtratur. Populi arbitrium de regno, etiam genere regio ſuperſtite, qui caſus inducant, eorum exempla quædam.

CAPVT III.

EX duobus ſuprà propoſitis,alterius probandi neceſſitate liberamur, quòd ipſum aduerſarij non modò nobis concedant, ſed etiã contra nos in argumentum trahant ad popularem poteſtatem demonſtrãdam: quaſi populum Principe ſuperiorem eſſe,hoc ipſo euincatur,quòd huius creandi penes illum poteſtas ſit a: ſed ea ratio quantum habeat momẽti ſecretiùs inter alia aduerſariorum argumenta ſuo loco diſpiciemus. Alterum verò,quod eſt,Regem legitimè conſtitutũ neque abdicari à populo, neque in ordinem iure cogi poſſe quoniã iſtorum ſententiæ ex diametro (vt aiunt) opponitur probare ſedulò, & confirmare exquiſitis rationibus oportet: quod tamen priuſquam aggrediamur, libet præterea nonnihil de hoc ipſo quod conceſſerunt inquirere: Regem non propriè dici,antequam ei populus de regno aſſenſus fuerit,imperiúmque contulerit, & ipſi vtique affirmant,&nos faſſi ſumus. An ergo populus quem volet eligere,& Regem facere vel ſufficere poſſit? id iſti quoque admittunt b, & ſuperiori ſententiæ conſentaneum, atque conſequens eſſe rentur. Nos contrà,eligendi Regis facultatem à conſtituendi poteſtate,longo planè interuallo diſtinguimus: & hanc gentibus, ſuo cuique more,omnibus cõpetere profitemur,iis ipſis de cauſis,quæ ſuperius à nobis relatæ ſunt c, illam verò pauciſſimis,ac propè nullis, eſſe conceſſam: quandoquidem apud omnes ferè nationes,quæ ſub Regibus degunt, hæreditario iure in regnum ſucceditur; quæ res omnem populo eligendi facultatem adimit: ſtabilitum enim in familia ſceptrum, ad hæredes naſcendi ſorte, & iure gentium ita deuoluitur, vt eripi iis, atque auferri, conſenſu arbitrióque multitudinis nequeat, (de iure loquor, non de facto atque vi, quæ, vt ille ait, *ſummas frangit, infirmátque opes*) nam, vt antè diximus,talibus debetur regnũ, licet Reges non ſint antequã volẽte populo inaugurentur.

a Bru.quaſt. 3 pag.65.

b Brut. pag. 83.in fin.& ſeq.

c cap.2.

Nec his aduerſatur quod ex D. Hieronymo d inter Canones relatum eſt de Moyſe e. *Moyſes, inquit, Amicus Dei, cui facie ad faciem Deus locutus eſt potuit vtique ſucceſſores principatus, filios ſuos facere, & poſteris propriam relinquere dignitatem, ſed extraneus de alia Tribu eligitur Ieſus, vt ſciremus principatum in populos non ſanguini deferendum eſſe, ſed vitæ.* Nam de Eccleſiaſtico eũ ptincipatu loqui, alia ab eo illic in eandem rem ſcripta, quæ partim antecedunt, partim ſequuntur, perſpicuè oſtendunt. Quapropter apud veterem Dei populum res ita de regno compoſitæ erant, vt Dei electio, multitudinis conſtitutio Regis eſſet. f Itaque cùm ſemel atque iterum Dominus Regem nominaſſet,tandem velle ſe in domo Dauidis regnum Iudę perpetuò manere declarauit: vt eo ſucceſſionis ordine propoſito, non ſolùm elatos Iudęorum ſpiritus cõprimeret,ſed etiam contentiones acturbas illas maximas compeſceret,quæ inter regni proceres, eò dignitatis aſpirantes in tanta eligendi libertate exiſtere potuerunt: ſimúlque hæreditariam in regno ſucceſſionem,rem nec iniquam nec inutilem eſſe declararet. Sed & ſimili planè modo regnatum fuiſſe à Regibus Iſrael, nobilis illa Regum hiſtoria teſtatur. Ac memorabile quidem

d in cap 1. epiſt. ad Tit.

e Can. Moy. 8.q.1.

f id Brutus fatetur p.77

illud eſt, & profundioribus animi ſenſibus infigendum, quod Deus nemini ita regnum contuliſſe fertur, vt perſonæ id ſolum, non etiam poſteritati legitimo ſucceſſionis iure tenendum daret, quin contrà, ſæpe nos Scriptura docet Deum, licet vni nominatim tribuebat imperium, voluiſſe ſemper id beneficij ad ſobolem quoque peruenire, quaſi ſatis patris perſonâ comprehenſam: quamuis donationem non rarò ob donatarij commiſſum reuocarit: quò pertinet quod Iuriſprudentes, rationis tantum & ingenij lumine ducti, tradiderunt [a], nos nobis cauendo, hæredibus etiam cauere, etſi nulla de iis facta ſit mentio.

Ac in regno quidem Iudaico (quod vel iſtorum ſententia optimè fuit inſtitutum [b]) nullam electionis facultatem penes populum remanſiſſe, teſtimonio eſt diadema cum ſceptro ſæpius pueris, atque adeò infantibus traditum: Ioas namque ſeptem tantum erat annorum cum regnare cœpit, Manaſſes verò duodecimo, Ioſias octauo ætatis anno Reges vncti ſunt [c]: quos populus, ſi libera atque ſoluta ei optio Regem eligendi fuiſſet, nunquam poſt habitis adultis, & magnis corporum animorumque dotibus ad rempublicam capeſſendam, vt in ea gente, inſtructis, Reges ſibi aſciuiſſet. cùm ſciret præſertim puerile imperium vix ſine magno Reipub. intertrimento poſſe conſiſtere, id Deo per Salomonem denunciante manifeſtò, cùm ait [d]: *Væ tibi terra cuius Rex puer eſt.* Vt autem intelligamus populum illum legitimo ſucceſſionis iure, & non aliter, ad pueros Reges conſtituendos fuiſſe adductum, in eâdem hiſtoria expreſſum eſt, peſſimi & idolatræ Regis filium, infantem adhuc, certè infantiæ proximum (qua ætate ingenij indoles, & flexibilis in quoduis ſtudium animus occulitur, inque patrios mores timetur propenſio) Rege à coniuratis interfecto, ad paternum regnum fuiſſe admiſſum [e]: cuius quidem iuſtitiæ religioſius ſanctiuſque ſeruatæ, maximam à Deo mercedem populus ille videtur accepiſſe, eum nempe ipſum Regem puerum, omnium qui in ea gente regnarunt, pietate & iuſtitia, ſecundũ Dauidem, optimũ.

Iam verò ne quis talem ſucceſſionis ordinem in eo tantum populo inualuiſſe excipiat, facilè oſtendi poteſt idem iuris apud omnes nationes obtinuiſſe, exemplis eorum, qui recens nati, ac ne nati quidem, tantùm vtero concluſi, extraneos omnes, atque adeo patruos ſuos, alioſque de ſtirpe regia ab imperio hæreditatis iure excluſerunt: quos ſi multitudo nulla iuris neceſſitate coacta, ſed ſuopte conſilio, viris iam ætate, ingenio, authoritate grauibus prætuliſſet, certè profectò & infatuata mirum in modum fuiſſet. Lycurgus, vbi accepit Polydecten fratrem vxorem grauidam reliquiſſe, ſtatim Regis, quod antè aſſumpſerat, nomen depoſuit [f], interim πρόδικον, id eſt tutorem, ſe eſſe profeſſus: ſed & natum deinde poſtumum primo lumine ſtitiſſe Lacedæmoniis, ac dixiſſe fertur. Βασιλεὺς ἡμῖν γέγονεν, ὦ Σπαρτιᾶται. (ideſt, ô Lacedæmonij, Rex nobis natus eſt) moxque infantem regiâ in ſella depoſuiſſe. Atque iterum in eâdem republica Pauſanias Cleombroti filius tutor

a Celſus. l. ſi pactũ 9. D. de probat.
b Brut. qu. 3. pag. 98.
c 4. Reg. 22. 2. Paral. 33. & 34.
d Eccleſi. 10.
e 4 Reg. 21. & 22. 1. paral 33. & 34
f Plu. in vita Lycurg.

tutor fuit Pliſtarcho Ariſtodemus verò Ageſipolidi [a], vterque regnum pro pupillis adminiſtrans: Aſcanio ad puberem ætatem regnum muliebri tutela reſeruatum fuit [b]. Arimbæ pupillo cui regnum Epiri debebatur publicè tutores conſtituti fuerunt [c]. Hermeas filij Antiocho nati tutelam ſpe & opinione etiam viuo patre deuorabat [d]. Eumenes Aſiæ minoris Rex Attalo filio, cui regnum adhuc puero tradidit, Attalũ fratrem dedit tutorem [e]. Philippo Demetrii filio Macedoniæ, Ptolomæo Ægypti imperium fideli tutorum opera in pubertatis annos ſeruatum fuit [f]. Sed inter cætera memorabile illud eſt, quod de Macedonibus refert Ammianus Marcellinus [g]. *Macedones cum Illyrijs dimicaturi* (inquit) *Regem adhuc infantem in cunis locauere poſt aciem, cuius metu ne traheretur captiuus, aduerſos fortius preſſerunt.* Sed quid ego infinita huiuſcemodi exẽpla perſequar, & rei adeò vulgatæ teſtimonia externa conquiram? & qualia nemo in regno natus non ante oculos poſita habebit, modò vel patrios gentis ſuæ mores recordetur, vel aliarum nationum quib usReges dominati ſunt, annales & monumenta perſcrutanerit.

a Pauſan in Laconic.
b Liui li. 1.
c Iuſtin. li. 7
d Polib. li. 5.
e Plutar. περὶ φιλαδελφίας.
f Liuius lib. 40. & li. 42.
g lib. 26.

At ſunt iſta tantum exempla; non iura, non leges populorum, dicet aliquis: & tamen, vbi de iuris quæſtione diſceptatur, legibus non exemplis iudicandum eſt [h]. Imò verò naturæ & gentium iuri tributam eſſe hanc in imperio ſucceſſionẽ, multis argumẽtis teſtimoniiſque probare poſſum. Ac in primis quidem grauiſſimum & firmiſſimum argumentũ huius naturalis ſucceſſionis illud eſt, quòd eam Deus ipſe in Hebræorũ regno non permiſerit modò, ſed præceperit obſeruari. Si enim verum eſt, vt eſt veriſſimum, omnia Dei iuſſa naturæ congruere, quis tranſmiſſionem regni ad poſteros iure hæreditario naturalem, certè non contra naturam eſſe, neget? Prætereo, quod in ijſdem libris extat, non vulgare argumentum, vbi ſcribitur Athaliam interfeciſſe totum genus ſeu ſtirpem regiam [i], id enim inſcitè multùm diceretur, ſi alijs quoque ad regale faſtigium aditus patuiſſet: aut populo quem voluerat regni ſucceſſorem deſtinare, iuſfaſque fuiſſet. Neque enim quiſquam rectè, ni fallor, dixerit, totum genus conſulare vel prætorium extinctum in ea ciuitate eſſe in qua populi ſuffragijs electus quilibet eos magiſtratus inire ſolet, niſi cæsâ demum atque deleta tota multitudine: quinimò nec à conſulibus nec à prætoribus oriundos, genus conſulare vel prætorium dicere cõſueuimus. Sed & alias etiam vbique nationes exiſtimaſſe, proximum quemque ex ſanguine regio procreatum, iure gentium cõmuni debere in regno ſuccedere, vel omninò credendum eſt, vel fides hiſtoricis abroganda. Qua de cauſa Etheocles fratrem ſuum iuniorem Polynicem, quicum pactus erat de imperio alternis annis communicando, in Thebani regni ſocietatem non admiſit [k], ſed illud petenti ex fœdere per legatos reſpondit, vt eſt apud Poëtam [l].

Quæ ſors iuſta mihi, quæ non indebitus annis
Sceptra dicauit honos, teneo, æternumque tenebo.

h l. nemo. C. de ſent. & interl.
i 4. Reg 11. 2. Paral. 22.
K Diod. Sic. li. 4. ca. 6.
l Stat. in Theb. li. 2.

Q

Sed vt eiuſmodi antiquiſſimas regnorum ſucceſſiones mittamus, quibus dubia propter vetuſtatem fides, ad eas quæ certiore veritatis notâ ſignantur veniédum. Poſt mortem Alexandri Magni, ortâ de regni ſucceſſore inter primores Macedonum contentione, omnibus viſum fuit generi regio deberi imperium iure gentium a: in eo tantùm diſſenſio, poſtumúmne Alexandri ex Roxane prægnante expectarent, an Aridæũ Alexandri fratrem in demortui locum ſufficerent: quòd imperij nondũ in ea gente ſtabiliti præſens neceſſitas; ſimúlque vota militũ recente Imperatoris amiſſi memoria flagrantiũ, ducé militaris ſcientiæ gnarum ſine mora expoſcere videbantur. Nam Herculem ex Barſine ſuſceptũ ideo non admittebant, quòd ea fortè Alexandro iuſta vxor non videretur, vtpote haud ſolemni Macedonũ ritu ducta, & ante mortem dimiſſa: eam enim ipſe faſtidiens Eumeni deſponſauerat b. Similiter ex duobus Philippi regis filiis, Perſeus Demetriũ fratrem, ficto parricidii crimine apud patrem accuſans (quia eius fauorem dignitatemque indies apud multitudinem magis creſcere quàm ſuam ſenſerat) id ei inter alia exprobrauit, quòd regnum naturali & gentium iure ſeniori fratri debitum, ipſe minor ſceleratè affectaſſet; ad quod trãſcendere, niſi per meum ſanguinem non potes, inquit c: quo ſermone nihil imprudentius, nihil impudentius, ſi populi tantùm ſuffragiis, ac non potius iure ſanguinis, & naſcendi ordine, Perſeo regnum fuiſſet obuenturum. Nam vel ſingulis conticentibus, nonne hæc totius velut populi vox vna, & patris & filiorum ipſius aures ſtatim oppleuiſſet. Næ tu Perſeu inuerecunde, arroganter, & nequicquam, de regno cum fratre contendis: mihique magnam facis iniuriam, qui de meo litigas, & id tuo tibi iure aſſumis, quod meo tantùm munere condonatur: regnum quod inhias meum eſt, id ego cui volo concedo, nec vlli mortalium vni conferre teneor. Nulla apud me tribus, nulla familia prærogatiua eſt, vel præcipua. Neque tu, neque frater, quòd Rege patre ſati eſtis, in ſpem regni vocamini: alterum vel vtrumque arcere mihi liberum eſt, & alium mei ſtomachi virum aſciſcere. Adeone tibi deſpicatui ſum, vt ne licere mihi putes, quodlibet de meo facere? volo vti re mea, volo abuti d. tibi non fit iniuria, tolle quod tuum eſt, mihi meum relinquito: tibi hoc regnum non debetur, ac ne detur faxo. Hæcce poteſtatis populi vel ſola recordatio, & Demetrium omni criminis ſuſpicione leuaſſet (quòd regnum, in manu ſitum multitudinis, ſedatè & ſine ſcelere aut cæde fratris nanciſci potuerit) & Perſeum fraudis, arrogantiæ, atque mendacij conuiciſſet. Sed aliter res eſt: nemo tunc non arbitrabatur regna patrum ad filios, & quidem natu grandiores iuris gentium præcepto tranſire. Regi Ioſaphat plures erant filij, quorum iunioribus largitus eſt *Multa munera argenti & auri, & penſitationes cum ciuitatibus munitiſſimis in Iuda. Regnum autem tradidit Ioram, eò quod eſſet primogenitus* (inquit Scriptura) e. Hoc autem quo iure? certè gentium communi

a Q. Curt. lib. 10.

b Plutarch. in vita Eumenis.

c Liuii lib. 40

d l. ſed etſi. 25 §. conſul. D. de pet. hared.

e 2. Paral. 21.

Moſaïcâ lege confirmato a. id enim omnium nationum inſtitutum fuiſſe teſtatur Herodotus b, vbi docet Artabazanem ſibi regnum aſſeruiſſe, Καιότι πρεσβύτατος τε εἴη παντὸς τοῦ γόνου, καὶ ὅτι νομιζόμενον εἴη πρὸς πάντων ἀνθρώπων, τὸν πρεσβύτατον τὴν ἀρχὴν ἔχειν. (id eſt eò quòd maximus natu eſſet totius prolis Darij, & quòd in more poſitum ſit apud omnes homines, vt primogenitus imperium obtineat). Idipſum Trogus Pompeius, vt eſt apud eius abbreuiatorem Iuſtinum c. *Ex his* (inquit) *Artabazanes maximus natu ætatis priuilegio regnum ſibi vindicabat, quod ius & ordo naſcendi, & natura ipſa gentibus dedit*, & rurſus alibi d. *Finito bello Ptolemeus cum magna rerum geſtarum gloria moritur: is contra ius gentium, minimo natu ex filijs ante infirmitatem regnum tradiderat*. Sed & Pauſanias illuſtri quod dicimus exemplo confirmat e. Cuius verba, vt ab interprete latinè reddita ſunt, ſubijciam. *Anaxandridas Leontis filius vnus ex omnibus Lacedæmonijs vxores duas eodem tempore habuit, vnde illi ſoboles duplex: nam cùm priorem, probam illam quidem, ſed ſterilem vt dimitteret Ephori iuſſiſſent, id vt faceret in animum inducere non potuit: eatenus tamen paruit quod alteram cooptauit, è qua Cleomenem ſuſcepit, tunc prior quæ adhuc vterum non tulerat Dorieum peperit, deinde Leonidam, mox Cleombrotum. Mortuo Anaxandrida cùm longè præſtare conſilio, & belli artibus Dorieum exiſtimarent, Cleomeni tamen quod natu eſſet maximus, regnum inuiti ſanè detulerunt*. addit autem Pauſanias ἐκ τῶν νόμων, id eſt ex legum præſcripto, quas ex naturæ & gentium iure fluxiſſe ſuperiora nos teſtimonia docent. *Sic cùm deceſſiſſet Archidamus* (inquit) f *relictis duobus filijs, Agis, quòd Ageſilao maior natu erat, patri in imperio ſucceſſit*. Atque idem rurſus in eodem libro, certamen de regno fuiſſe narrans inter Cleonymum patruum & Areum fratris ſenioris filium, illum patri, hunc auo ſuccedere volentes, ſic ſcribit. Δικάζουσιν οὖν οἱ γέροντες Ἀρεῖ τῷ Ἀκροτάτου, Καὶ οὐχὶ Κλεωνύμῳ πατρώαν εἶναι, τὴν τιμήν. id eſt, ſenatus adiudicauit paternum imperium Areo filio Acrotati, & non Cleonymo. Atqui Acrotatus iſte nunquam imperio potitus eſt: nam patre ſuo Cleomene ſuperſtite mortem obiit, relicto ex ſe Areo. quid tum inde? Acrotato naturæ lege, & communi ſucceſſionis iure regnum, ſi vixiſſet, debebatur, de quo ius ei acquiſitum fuit iam tunc viuo patre, quod morte ſua in filium tranſfuderat: idque iuris Pontificij & Ciuilis interpretes vno omnes ore fatentur, atque ita in publico Francorum cõcilio fuit iudicatum inter Haimonem & Archenbaldũ Borbonios Comites g, eoque amplius Iuriſperitis viſum eſt h filium natu maximum Regis, Ducis, Marchionis, aut Comitis, viuente patre cenſeri quaſi Regem, Ducem, Marchionem, vel Comitem. Itaque Philippus Cominæus, vir integer, & candidus in primis hiſtoriæ ſcriptor, aulicisque adulatoribus infenſiſſimus i, dum procerum, & aliorum quorundam Gallicani populi factiones ſtatim ab exceſſu Ludouici XI. ortas narrat contra Carolum Ludouici filium adhuc

a *Deuter. 21. cap. Num. 15.*
b *in Polymnia ſine li. 7.*
c *lib. 2.*
d *lib. 16.*
e *lib. 3.*
f *dict. li. 3.*
g *ſa Gaguin. & Paul Æmyl. in vit. Lud. Craſſ.*
h *l. in ſuu. 15. D. de lib. & poſt.*
i *Vide Boërin in tract. de auth. mag. conſil. num. 106.*
C. *vt apparet ex c. 108. & 109.*

a Cap. 11?.

puerum [a], iuuenem eum Regem appellat, quòd regnum ei hæreditario ſanguinis iure deberetur, quamuis nondum re vera Rex, more maiorum inauguratus eſſet. *Poſt obitum Regis noſtri* (inquit) *defecit populus ab eo qui nunc regnat, itaque optimates cæteríque ſubditi arma in iuuenem ſuum Regem ſumpſerunt, aliumq; ſibi conſtituere voluerunt. Cupiebant omnem ei authoritatem adimere & libertati frænum iniicere, vt regia poteſtate vti poſſet.* Deinde quærit potuerintne hoc facere? *Certè non,* inquit, *quanquam nonnulli vſque adeo ſuperbiebant, vt ſe poſſe dicerent.*

Multa breuitatis causâ prætereo quæ communem de hac re omniũ populorum conſenſum demõſtrant. Idẽ enim Athenienſibus de regno iudiciũ fuiſſe, quod Macedonibus, Meſſeniis, Epirotis, Spartiatis, ab eodem Pauſania [b] diſcimus: idem Ægyptüs Liuius autor eſt [c]; idẽ & Perſis teſtantur Herodotus [d], Trogus [e], Plutarchus [f], Procopius [g]. Idẽ Gallis, Scotis, Anglis, Cimbris Hiſpanis, Gotthis quoque & VVãdalis, atq; aliis pleriſque nationib⁹ fuiſſe, notius eſt quàm quod probatione egeat. Ius nãque gentiũ hoc eſt, quod in omnium ſe animos occulta naturæ vi effundit, atque omnes pertingit qui rationis rectæ recordantur, etiãſi ea vti nolint. Neque enim ſi populus vnus, item & alter, huiuſcemodi iuris aliquid reſpuerit, id continuò ius gentium eſſe deſinit. vt inceſtum nemo iure gentium turpe eſſe negauerit, licet Perſis probetur: aut furtum, quamuis id Lacedæmonij haud probroſum duxerint.

b lib. 1.
c lib. 42.
d lib. 7.
e Iuſtinus. li. 2.
f li. περὶ φιλαδελφίας.
g li. 1. de bello Perſico.

His autẽ omnibus vnũ eſt conſequens, nullã videlicet Regis eligendi poteſtatẽ penes multitudinẽ eſſe, quandiu regiæ ſtirpis aliquis ſupereſt: niſi fortè ſit is quẽ regno inhabilẽ natura reddidit, nã tunc ſeres perinde habet quantũ ad regnũ, ac ſi omnino ſuperſtes non eſſet, vel niſi is caſus incidat, qui obſcuritate facti, aut iuris nõ præuiſi & præcauti difficultate, pluriũ de regno cõtendentiũ cauſam ancipitẽ reddat: tunc enim quin ſit populi arbitriũ cui ſlitẽ addicat, haud equidẽ inficior, quẽadmodũ cùm plures in ſchiſmate Põtifices de cathedra Petri contẽdunt, oẽs Concilio ſubſunt, & eius iudiciũ ſubeũt: licet alioqui verus Papa reuera ſupra Cõciliũ ſit, nec poſſit ab eo iudicari. Qua ratione Euphaës Meſſeniorũ Rex, cùm nullos ipſe liberos haberet, optionem populo tribuit, vt ex Epitidis, id eſt regali genere Meſſeniorũ, aliquẽ eligerent [h], multis Epitidarũ, vt eſt veriſimile, id imperij ſuo ſibi iure vindicãtibus. Pari de cauſa populi arbitriũ fuit inter Xerxem & Artabazanẽ ſiue Ariamenem Darij Perſarum Regis filios [i], cùm hic, quòd natu maximus eſſet, regnum ætatis priuilegio ſibi vindicaret: ille verò quod Artabazanẽ Dario adhuc priuato natũ, ſe autẽ Dario iã Regi primũ proueniſſe contenderet, ac proinde Artabazanem non ad regnũ ab incunabulis natũ, ſed priuatũ, priuatiq; hominis filiũ aliquando extitiſſe, ſe verò rege patre in regia domo editum, atque ex vtero purpurâ ſuſceptũ ferebat: ita vt à ſole homo ſimul & Rex videretur (quemadmodũ de ſeipſo Cõmodus olim gloriatus eſt [c]). Sic Clotharius dum regnum Burgundiæ ſibi vindicat, Brunechilde

h Pauſan. lib. 4.
i Iuſtin. li. 2. Plutarch. περὶ φιλαδελφίας.
k Herodian l. 1. ὁμοῦ δὲ με εἶδεν ἥλιος ἄνθρωπον καὶ βασιλέα.

id Theodorici liberis deberi contendente: poſtulat ab ea vt in communi Francorum conuentu diſceptatio illa terminetur, ſeque illorum iudicio pariturum ipſe promittit[a]. Huius generis & illa de regno Scotiæ controuerſia fuit annis abhinc circiter trecentis, Baliolo & Bruſſio cõpetitoribus: quæ Scotos & Anglos multis atrocibus & cruẽtis belli certaminibus inter ſe commiſit. Nam cùm vtrique competitori magnis amicorum clientelis nixo is animus eſſet vt ſi ſuffragiis inferior deceſſiſſet, ferro cerneret: paucæque illuſtres in Scotia familiæ reperirentur, quæ alterutrius partes non tenerent, & res adeò ad ſeditionem, eamque proximam, ſpectaret: populus reliquus, etſi eius ſe litis arbitrum iure ſciret, tamen quia factionibus optimatum compeſcendis impar erat, atque ex ipſo iudicio in alterius ſtatim odium incurſurus, Regem Angliæ (qui tum rebus Scoticis fauere plurimùm, & tranquillitatis regni ſtudioſiſſimus videbatur) totius controuerſiæ diſceptatorem de litigantium conſenſu fecit[b]: ratus nimirũ, quod res non erat, ſuas ſe partes candido iudici commiſiſſe, eumque & ſyncera iudicandi libertate, & ſeuera iudicati authoritate, fidem in ſuſcepto negotio ſuam egregiè liberaturum. At Anglus contrà ad conſuetos genij ſui dolos conuerſus, Scotos nequiter, incautos ab eius perfidiâ & fraude deluſit. Exemplo namque peſſimo arbitri illius inter Nolanos & Neapolitanos olim à S. P. Q. R. dati[c], regnum vt in ſuam ditionem redigeret, non omnem, vt dicitur, lapidem, ſed omnia arma, omnéſque artes mouit & admouit, vt niſi Deus altero velut Gedeone ſuſcitato,[d] tam ſceleſtæ machinationi occurriſſet, ac rebus Scotorum penè deſperatis ſuccurriſſet ocyùs, id bellum Scotos omnes partim ciuilibus factionibus & diſſidiis, partim Anglorum fraude & inſidiis vndique petitos, vel ſeruire turpiter, vel miſerè perire coëgiſſet. Similis planè controuerſia de regno Galliæ fuit (licet diſſimilem ſortita exitum) inter Philippum Valeſium & Eduardum Anglum Iſabellę Gallæ filium, anno ſalutis 1328. quę fecit vt populi Francici iudicio, arbitrioque res tota committeretur: qui in publico Ordinum & Optimatum conuentu, poſthabitis Eduardi rationibus, regnum Philippo adiudicauit. Quod exemplum vt rectè hoc loco profertur ad probandum ius populo eſſe decernendi de regno inter illos qui hæreditatis iure de eo contendunt: ita perperam allatum eſt ab Hotomano in ſua Francogallia, ad demonſtrandum populi ſiue Concilij publici, authoritatem in Reges. Verba eius hæc ſunt[e]: *qua controuerſia nulla neque maior neque illuſtrior ad publicum Concilium deferri potuit. Quinetiam quod ad publicum Concilium introducta eſt, perſpicuo argumento eſſe poteſt maiorem Concilij quam Regis authoritatem eſſe, cùm eius ſe iudicio atque arbitrio ambo illi Reges ſubiecijſent.* Duplex hîc peccatum eſt Hotomani: vnum in eo quòd eandem regni & interregni rationem eſſe putat. Nam licet Concilij authoritas ſumma ſit in interregno, poteſtate ſcilicet ad populum reuerſâ, populuſque legitimus iudex

a *id eſt ſimul enim me vidit ſol hominem & Regẽ* a Aimoin. li. 4. cap. 1.

b *Hector Boeth. lib. 14.*

c Cic. 1. Off.

d *Guill. Vallaſia incredibili & animi & corporis robore prædito.*

e cap. 17.

diſceptationis de regno exiſtat inter eos qui ſceptrum ſibi hæreditario iure aſſerunt; tamen nemo rectè ex illis principiis colliget, Rege ſuperſtite, maiorem eſſe authoritatem Concilij quàm Regis, quandoquidem nullus manente interregno Rex eſt qui cum illa populi poteſtas conferatur: ſed eſt tunc penes populum atque Concilium ſumma Reipublicæ, tantiſper dum alium ſibi Regem præfecerint: quo inaugurato, ius quod in interregno habuerunt ſtatim amittunt. Alterum eius peccatum in eo eſt, quòd ſcribat duos Reges ſe illi Francorum concilio ſubiecisſe. Hoc enim ſi verum eſt, erat iam Philippus Rex antequam id ei regnum adiudicaretur, imò antequam eius cauſa in Concilium deduceretur, quod nemo non falſum eſſe nouit. Quinimò Eduardus etiam, quamuis tunc Angliæ Rex eſſet cùm Gallicani Concilij iudicio ſe ſiſteret, tamen non vt Rex, ſed tanquam priuatus, reſpectu regni cuius erat competitor, illud iudicium ſubire coactus eſt.

His alia qui volet id genus exempla adnectito, nobis nunc ſat eſt pauca hæc poſuiſſe, queis indicemus populum idoneum atque legitimum iudicem eſſe, qui quæſtioni de regno præſit inter plures obſcuro & ancipiti iure contendentes. Neque enim eo caſu regnum ſtirpi denegatur, nec an ſucceſſione ad ſceptrum aditus ſit ambigitur: ſed tantùm cui ius ſuccedendi potiſſimùm competat, Iuſtitiæ trutinâ ponderatur: vt ei ſoli, quem naturæ lege, & more patrio cæteros anteire liquidò conſtiterit, imperium in ſubditos legitimum, ſine vllo ætatis, virium, conſiliiue delectu, decernatur; omninòque hæreditarium cenſeatur: quod vſque eò moribus atque conſenſu populorum increbuit, ac extentum eſt, vt ne ſexus quidem diſcrimen haberetur, quin regna etiam priſcorum Regum temporibus ad fœminas peruenirent. Qua de cauſa cùm Harpagus mandatum ab Aſtyage de necando partu filiæ ipſius Aſtyagis recepiſſet, miſerationem inter metumque, quid faceret diu animo fluctuans, tandem conſtituit non à ſe ſuis-ue, ſed ab aliquo ſeruorum Aſtyagis, necem puero afferendam [a]: idque *veritus ſi ad filiam mortuo Rege veniſſet imperium eò quod nullum Aſtyages virilis ſexus genuerat, ne illa necati infantis vltionem, quam à patre non potuiſſet, à miniſtro exigeret.* Sic Eurotæ Regi ſine virili ſobole mortuo ſuccedit Lacedæmon, quod is Sparten Eurotæ filiam vxorem haberet: & Menelaüs quia Tyndari, Oreſtes quia Menelai gener erat, ſoceri regnum adeptus eſt [b]. Atque ex innumeris ferè populis ſoli Franci muliebre imperium ſunt aſpernati. Et verò quod initio Franci lege lata de remouendis ſceptro fœminis enixè cauerunt, annon id perſpicuè nobis oſtendit eatenus eos à communi aliarum gentium more & conſuetudine deſciuiſſe: & eam ſibi de regni ſucceſſione conſtitutionem, velut iuris omnium nationum communis exceptionem, ſeu ius quoddam ſingulare præſcripſiſſe? Alioqui quid attinuiſſet legem illam tanta celebritate latam, tam ſolemniter cuſtoditam, tot magno-

Quod dico ætatis ratione nō haberi accipe de iis qui in eodē gradu non ſunt.

[a] *Herodot. lib. 1. Iuſtin. ex Trogo. li. 1.*

[b] *Pauſanias in Laconicis ſiue lib. 3.*

rum hominum ingeniis dextriſque protectam, atque defenſam, vllis publicis monumentis literiſue mandare? Quid quod cùm de ea abroganda, atque ad ius commune reuocanda, Anglus oratione & armis diù multumque certaſſet, eius contra ius gentium contráque naturam nequicquam acauſatus iniquitatem, aſſenſores ſibi in Gallia, nec paucos quidem, nec paruos habuiſſe fertur[a], licet ij quorum in animis antiquæ Francorum gloriæ, nominiſque memoria penitus inſederat, bello premi diuturno, atque extrema pati omnia, quàm legem illam à maioribus tam ſeuerè ſanctéque ſeruatam, ac per manus traditam, violari, velliſque maluerint.

a Gaguin. Æmyl. & alij in vita Philippi Valeſij.

Vlteriùs in hoc campo procurrere haud libitum nūc eſt animo meo; ſat enim, vti reor, hiſce teſtimoniis, exempliſque hæreditaria in regnis ſucceſſio poſita eſt, atque probata: ademptáque populis eligendi Reges poteſtas, aliquo regij generis ſuperſtite qui ſine controuerſia deceſſori proximus ſit, & lege patriâ ad ſucceſſionem vocari poſſit. Quod tamen de ijs gentibus dictum ſit, apud quas ſceptra ſucceſſionis iure deferri conſueuerunt: aliis ego iniurius eſſe nolo, libertatem retineant ſuam, quæ facit illas ſæpe duram ſeruire ſeruitutem.

Reditio ad ſententiam intermiſſam: Reges videlicet legitimè conſtitutos neque abdicari à populo, neque in ordinem cogi poſſe. Ea, rationibus, authoritate, exemplis, ſuſcipitur probanda. Rationes à natura, & differentiis Rerumpub. à familiæ & regni comparatione, ab antiqua regnandi conſuetudine, à Diuini & humani iuris rato & conſtanti in puniendis flagitiis ordine iudiciorum, aliiſque ex locis petitæ: Defenſus ab Henrici Stephani calumnia Vlpianus: atque alia inibi ſcitu digna exponuntur.

CAPVT. IV.

Redeo nunc ad intermiſſā de Regibus ſuperiore capite ſentētiā: ea eſt, legitimè ſemel conſtitutos, & malo more extra numerū modūq; bonorū Regū digreſſos, neque repudiari à populo, neque rectā vt in viā remeent cogere pro imperio poſſe, (iā prædixi de iure me, non de facto contēdere.) Scio hāc viſum iri duriuſculā primo aſpectu hominibus pręiudicata opinione imbutis, quā ex iis opuſculis hauſerūt quæ de effræni populi libertate, atq; imperio in Reges ſolutiſſimo, ab authoribus plurimùm ignotis edita, ad patriæ perniciem circumferuntur. Sed eam

Ignotos authores voco quorū ſcripta aut nulla aut falſa fictáq; nomina præfiguntur.

ego (propitio numine) rationibus, authoritate, exemplis, ita planè ac perſpicuè veram eſſe oſtendam, vt nulli non æquo rerum æſtimatori probetur, ac vel ipſis fortè arbitris, ad quorum aures animóſque error iſte penetrauit, fucatam aduerſariorum opinionem peruincat. Exemplis tamen parcius vtar, quòd ea nobis, non quid fieri debuerit, ſed quid factum fuerit, oſtendant: ac propterea locum iis ſecretum non tribuam, tantùm reliquis intermiſta argumentis, quædam obiter, vbi res poſtulauerit, recenſebo, atque eò maximè, ne quis putet iuris à nobis propoſiti exempla nos deficere. Neque enim tam ſumus inſipidi, inſulſique, vt idcircò fieri aliquid debere, quia factum eſt, contẽdamus, ſed quia id facere ius fáſque erat ideo factum aliquando fuiſſe lectori proponimus.

Exordium autem à penitiſſimis Rerumpub. differentiis, & naturâ capiemus: Tres enim cum ſint ſimplices, perfectique Reipub. ſtatus, eorum inter ſe diſcrimen non in imperij viribus, & poteſtate, ſed in imperantium diuerſitate, modiſque imperandi diſſimilibus poſitum eſt. Siue enim Democratiam ſpectemus, quæ generis nomine Reſpublica vocari ſolet, ſiue Ariſtocratiam, ſiue Monarchiam regnumque, vnum ſemper atque idem continendæ ſocietatis humanæ vinculi genus apparebit; pacta nempe, & conſtituta imperandi facultas, ac parendi neceſſitudo, quæ pro eorũ qui ſummæ rerum præſunt diſſimilitudine ſunt diſſimillima, aliud atque aliud imperiis nomẽ indiderunt. Nam aut viciſſitudine adminiſtrationis inter omnes communicatæ, Rempublicam; aut bonorum quorũdam ad totius regimen ciuitatis acceſſu, Ariſtocratiam; aut inſignibus, atque infulis imperij ad vnum delatis, Monarchiam conſtituunt. In prima multitudo principatum tenet, & ſui ipſa potens fert aufertque pro arbitrio iugũ: in altera optimatibus ſubiacet, quorũ ductu omnia pacis bellique munia expediuntur: in vltima dominator & Princeps vnus eſt, cui populus regendi ſui facultatem atque imperium omne cõmiſit: & ſe, vrbes, agros, aquam, terminos, opes, vtenſilia, & humani quicquid iuris eſt, eius in ditionẽ ac poteſtatem dedidit. Vt igitur populo in democratia ſuperior nemo; ſic optimatibus in Ariſtocratia; ſic Rege in monarchiâ nemo. Atque hoc quidem non de ſingulis tantum è populo intelligi volo, ſed de ipſo populo vniuerſo: neque enim ſi ſingulos Regi ſubiectos, cunctum verò populum iure poteſtatis æquare, aut ſuperare Regem fateamur, vnquam efficere poterimus, vt regnum inter & rempublicam, atque ariſtocratiam, differentiæ conſpiciantur, quæ ſpecies illas conſtituunt ac diſiungunt. Nam & magiſtratui à multitudine creato, in ſingulos, prout id ei lege definitum fuerit, ius & poteſtas eſt: nec eo tamen conſtituto, extincta ſubinde democratia euerſaque creditur: ac vt multa paucis dicam, populare imperium, ſeu democratia, ſemper eſt vbi ſumma penes populum poteſtas reſidet

det: hoc ratio, hoc res ipſa, hoc verbi notatio demonſtrat. Quicunque igitur populi vim potentiamq́ue extollunt, & regiam obterunt maieſtatem calatis eam ſupponentes comitiis, ij aut Democratiam cum regno confundant, aut non eſſe eam tunc, cùm ſummum populus imperium obtinet, fateantur neceſſe eſt: quorum alterum peruerſi, alterum inſcientis, ne dicam inſciti hominis eſſe conſtat. Triplex eſt ciuilis gubernatio, inquit Plato, a *Vnius, paucorum, & multorum*: idipſum & Ariſtoteles b, *Neceſſe eſt*, inquit, *aut vnum eſſe penes quem ſummum ſit imperium, aut paucos aut multos.* Ac de eo quidem omnes quotquot ciuilem nobis ſcientiam tradiderunt, aliis licet in rebus diſcordes, nullo excepto, & verbis & animis conſentiunt. *Interdum populus eſt quem timere debeamus* (ait Seneca c) *interdum ſi ea ciuitatis diſciplina eſt, vt plurima per Senatum tranſiguntur, gratioſi in ea timeantur viri: interdum ſinguli quibus poteſtas populi & in populum data eſt.* Hi autem quibus iſta in populum poteſtas data eſt, ij ſunt quos deſcribimus Reges, regaliue cum imperio Monarchæ. Sed & Vlpianus, qui vir optimus & Iuriſconſultorum coryphæus à Modeſtino d nuncupatur, neque rerum geſtarum à Romanis immemor, neque iuris antiqui vſitati vel antiquati, aut moris etiam & conſuetudinis inſcius, *legem Regiam* fuiſſe teſtatur e, qua populi imperium omne, non in ſingulos modò, ſed in ipſum populum, Regi tributum fuit: eaq́ue ſub Auguſto renouata f, lex imperij cœpit appellari g. Hæc illa eſt (vt apparet) vetus lex regia, de qua Lucius Valerius tribun. pleb. vt eſt apud Liuium h. *Ex vtro tandem genere ea lex eſſe videtur quam abrogamus? an vetus regia lex ſimul cum ipſa vrbe nata?* Qua de cauſa Bartolus i *tertio modo indicitur bellum publicum* (inquit) *quando indicitur à populo Romano, vel ab Imperatore, in quem tranſlata eſt omnis iuriſdictio populi Rom.*

At noui tamen iam tandem Critici exorti ſunt, qui legem hanc, vt ſpuriam, expugnandam cenſent; adeò nihil eſt tam vel probatum conſenſu, vel authoritate firmatum, vel antiquitatis veneratione commendatum hominibus, quod, his cenſoribus, in diſcrimen exiſtimationis non veniat. Nam Henricus Stephanus (homo eruditus, & de literis ac literatis benè meritus, atque vtinam æquè de religione) in ſua *Muſa monitrice*, k hanc legem, vt adulterinam, damnare auſus eſt; hâc formula.

------ iam mihi reſpondeat
Iuriſperitus quiſpiam (nam talium
Verſatur illa ſæpe lex in oribus)
Quando ſit, & à quo lata ſit, verbis quibus
Concepta ſi non & parentem nominant
Legis loquentis adeò verba grandia.
Audebo pariter grande verbum proloqui,
Pro lege habendam potius eſſe ſpuria

a lib. 16. quò Ciuilis, ſiue de regno inſcribitur.
b lib. 3. cap. 5. Polit.
c epiſt. 14.
d l. 2. in f. l. 4. l. 14. §. ἔτερον δὲ D. de excuſ. tut.
e l. 1. D. de conſt. Princip.
f Dion. lib. 53. pag. 32.
g l. ex imperfecto C. de teſtam.
h lib. 34. in orat. de lege Oppia abbroganda.
i ad l. hoſtes. 24. D. de capt. & poſt.
k in Epimetro ad carmẽ 34. pag. 171.

Legitima verò quæ vocari, haud ſpuria
Poſsit, reperta cuipiam ſi forte ſit,
Is magna dignus conſequi ſit præmia
A Principe omni.

Sed heus Henrice, dic, amabo te, cur hanc pro ſpuria legem habendam dicis? certóne in contrarium teſtimonio niteris, an tuâ ſolius opinione? Illud ſi habes profer, ſi non habes, hanc quæſo ne effer. Nam audenti tibi tam grande verbũ proloqui, audebit fortè grandiloquus aliquis reſpondere. Itane ſapientum & grauium authorum ſcripta, ſine vlla authoritate ſine argumentis, ſine teſtibus, ſine *indicijs ad probationem indubitatis, & luce clarioribus*, a falſi condemnas? Tibine potius de rebus in antiquitatis memoria poſitis credi par ſit, quam ipſiſmet antiquis tantò te fide dignioribus, quantò illis quàm tibi plura ad earum rerum veritatis cognitionem ſuppetebant, quarum ad nos tam longo pòſt ſeculorum interuallo procreatos fama tantùm, vel breuis commemoratio ab ijs ipſis facta peruenit? Ecquis veterum talem calumniam effugiet, ſi omnibus hanc conditionem ſtatuas nullam vt relationi rerum geſtarum ab ijs factæ fidem habeas, ſi non & alios ipſi authores laudent? Num vt ex mentione documenti facta in alio documento exactionem fieri lex vetat: *b*. ita etiam tu in laudatiſſimos quoſque ſcriptores priſcos imperij tantum tibi arrogas, vt fidem illis antiqua populorum ſcita memorantibus tuo iudicio abroges, niſi legum ipſarum authores, formulaſque proponant? Quid? qui Herodotum antiquiſsima & pene incredibilia narrantem, veracem eſſe longâ nobis *apologiâ* conaris perſuadere, alios magni nominis & non vera ſolum, ſed & veriſimilia tradentes, qua tu fronte tandem exagitas? Sed ecce legem hanc regiam ad ſuæ ſententiæ firmamentum citat Vlpianus, & haud ſpuriam quidem ſibi viſam, ſed planè legitimam, cuius ortum etiam ac parentes compertos habuiſſe creditur. Alioquin enim quid attinuiſſet eam illo præſertim ſeculo Iuriſconſultorum feraciſsimo, in re tam ſeriâ prædicare? eandem & alij omnes qui poſt Vlpianum ius tractarunt, nemine, quod ſciam, diſſentiente, vt legitimam amplexi ſunt. At vis tamen reſpondeamus quando, & à quo lata ſit, & quibus verbis concepta? En reſpondemus, quod ad Vlpiani defenſionem ſatis eſt, à ſenatu populoque Rom. latam, ſeu potius renouatam, Auguſto imperante, & eâ formulâ, quam facilè eſt hominibus Romanæ linguæ peritis ex hiſtoriâ concipere. Scribit enim Dio *c*. Imperatores poſt Cæſarem nomen Imperatoris ſemper tenuiſſe, ad ſignificandum plenam ſuam & perfectam potentiam, loco nominis Regij & Dictatoris, quæ ſublata ſemel è Republica quamuis ſibi non imponebant, tamen

a l. vlt. C. de probat.

b. Nouel. vt ſponſ. largit. 119. cap. 5. l. vlt D. de probat.

c Lib 53.

eorum vim ac rem ipſam Imperatorio titulo confirmabant. Qua ratione docetuis ijs fuiſſe omnia agendi, quæcunque Conſulari, Tribunitia, vel Dictatoria poteſtate expediri antè poterant, & ſenatu populoque volentibus, omnem eos totius Reip. poteſtatem accepiſſe, atque etiam regiam, niſi quod inuidiam nominis vitabant. Quod ſi hæc tibi reſponſio non faciat ſatis, & in tua illa opinione accuſationeque perſiſtas: ad aliam iuris defenſionem confugiemus: & quoniam tu nunc primum, Henrice, poſt tot ætates ſtatus ei controuerſiam mouiſti, nos, quod æquum eſt, contrà in omnem euentum vindicias ſecundum libertatem & ingenuitatem poſtulamus: tibi autem ipſi, ſi ſapis, caue, ne rea nimirum aliquando abſoluta, de tuo index incipiat conſilio quærere, & vel *non probaſti*, vel quid grauius in te pronunciet.
a. Interea verò dum quod intendis probes, probare autem num- a *l. 1. ad*
quam poteris, lex regia integri ſtatus vigebit. Ac propterea ipſum de *Se. Turpil.*
ea Vlpianum audiamus. *Quod Principi placuit legis habet vigorem: vt pote cùm lege regia, quæ de eius imperio lata eſt, populus ei & in eum omne ſuum imperium & poteſtatem conferat.* Vbi, ne quà impetamur à grammaticis, relatiuum *eum*, poſitum eſſe pro reciproco *Se*, peritiſſimi tum Græci tum latini affirmant interpretes b. Atque id ita eſſe præſcriptus etiam Senecæ locus euincit, ſed & antiquiſsimus regnandi mos, & monar- b.*Theophi l. de nat. gent. & ciuil. §. εἰρηκα-μεν.*
chiæ nomen hominumque prudentiſſimorum conſenſus, idipſum declarant.

Ioſepho diuina præſagatione futuram vbertatem, ſterilitatemque nunciandi, gratulatum primò Pharaonem, mox imminentia damna vitabundum, vices in regno ſuas commiſiſſe, Moyſes in hunc modum *Iuar. VVeſemb. Hotō.*
refert c. *Quia oſtendit tibi Deus omnia quæ locutus es, nunquid ſapientiorem & conſimilem tui inuenire potero? tu eris ſuper domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: vno tantū regni ſolio te præcedā. Dixitque rurſus Pharao ad Joſeph: ecce conſtitui te ſuper vniuerſam terram Ægypti* & iterum. c.*Gen.42. cap.*
Dixit quoque rex Ægypti ad Ioſeph: ego ſum Pharao: abſque tuo imperio non mouebit quiſquam manum aut pedem in omni terra Ægypti. Ecce mandatum Ioſepho imperium in cunctum populum, quod niſi fuiſſet in delegante, qui poterat ad præfectum tranſire, cùm *nemo plus iuris ad alium transferre poſsit quàm ipſe habeat.* d. Neque verò ſolum illud eſt ex ſcri- *d.L.nemo 54. §. de reg. iur.*
pturis, quo Regem vniuerſo populo ſuperiorem eſſe doceamur. Nam & Moyſes futurum præſagiens, vt Hebræi tandem aliquando Regem peterent, populum ipſum ſic affatur e. *Cùm ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, habitaueriſque in illa, & dixeris: Conſtituam ſuper me Regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes.* En cunctos hîc, & non ſolùm ſingulos Regi ſubijciendos cernimus. Atque rurſus idem populus poſt victoriam à Gedeone mirabiliter partam, regio eum cum imperio ſibi præficere cupiens, hoc e.*Deut.17. cap.*

ſermone vſus eſt. *Dominare noſtri tu & filius tuus, & filius filij tui; quia liberaſti*
nos de manu Madian. His alia precedente libro conſimilia recenſui, quę huc
referre ſingula, non operæ eſt, per diutinos muneris mei labores, pérue
inualitudinẽ fatiſcenti mihi & ad alia inſuper feſtinanti. Nemo enim ante
a Horat. lib. infeliciſſimam hanc noſtram tempeſtatem, non falſus eſt, Principem po-
3. Ode 1. pulo dominari, Principi verò Deum. Vetus eſt hæc cantilena *a*.

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipſos imperium eſt Iouis,
Clari Gigantæo triumpho,
Cuncta ſupercilio mouentis.

Quam ſententiam, ne quis eam leuitati, aſſentationique poëticæ aſcribat,
b Stob. ſerm. Agapetus Diaconus his verbis confirmat *b* Κύριος μὲν πάντων ἐϛὶν ὁ βα-
37. σιλεὺς δοῦλος δὲ μετὰ πάντων ὑπάρχει Θεοῦ. *rex quidẽ eſt omniũ dominus,*
ſeruus autẽ Dei cũ omnibus. Quid, quod veritas ipſa verbũ Dei Chriſtus Ieſ',
contẽtionẽ de primatu inter diſcipulos ortã, hac ſentẽtia cõpeſcuit? *Re-*
ges gentiũ dominãtur eorũ, & qui poteſtatem habent ſuper eos benefici vocantur, vos
c Luc. 22. c. *autem non ſic c*, vbi interpres ſenſus quàm ſermonis obſeruantior Græcũ
αὐτῶν *eorum* reddidit, pro *earũ aut ipſarum*, vt reſpiciat, referatque *gentiũ*:
docet enim Saluator Reges, ſuæ quemque, gentibus dominari. Hinc eſt
quòd liberæ ciuitates, liberique populi, à locupletiſſimis quibuſque au-
thoribus nominantur, qui ſine Rege viuunt: & cõtrà ſeruientes, qui Re-
gum ſub imperio degunt: quod licet ſit per ſe notius, quàm cui proban-
d Lib. 2. do diligentius incumbatur; tamen vt lectori minus in hiſtoriis verſato e-
tiam ſatisfiat, vnum aut alterum Liuij locum apponam *d*, in quo vtrúque
complexus eſt. *C. Mutius adoleſcens nobilis. cui indignum videbatur populum Ro-*
manum ſeruientem, cùm ſub Regibus eſſet, nullo bello, nec ab hoſtibus vllis obſeſſum
eſſe, liberum eundem populum ab iiſdem Hetruſcis obſideri, quorum ſæpè exercitus
fuderit: & iterum in eodem libro, Porſenæ, de reducendo in regnum Tar-
quinio agenti reſponſum fuiſſe ſcribit. *Non in regno populum Romanum, ſed*
in libertate eſſe, ita induxiſſe in animum, hoſtibus potius, quàm Regibus, portas pa-
tefacere. eam eſſe voluntatem omnium, vt qui libertati erit in illa vrbe finis, idem
vrbi ſit. Proinde ſi ſaluam eſſe vellet Romam, vt patiatur liberam eſſe orare. Quò
e li. 3 de leg. pertinet, quod Cicero *, aut exigendi Reges non fuerunt*, inquit, *aut plebi re, nõ*
verbo danda libertas. Hinc Bartolus omnium iuris interpretum facilè pri-
mus, vbi quædam Principi reſeruata eſſe oſtẽdit, quæ ab inferioribus ma-
giſtratibus expediri non poſſunt addit *f*: *Ciuitates tamen quæ Principem non*
recognoſcunt in dominum, & ſic earum populus liber eſt, poſſent hoc forte ſtatuere,
f ad L. 3. D. *quia ipſa ciuitas ſibimet Princeps eſt.* Iſtam verò libertatem, ſeruitutémque,
de minorib. ſi quis ſingulorum, ac non totius populi eſſe credit, longè opinione fal-
litur: nam ſinguli quidem ſub Regibus maiore multò libertate quàm ſub
populari dominatione frui ſolent.

Etenim profectò ſi priuatos quoſque in Democratia ſpectemus, graué eos ſeruire ſeruitutem, ac, niſi ſpei honores aliquando, vt in eo Reip. ſtatu amplos, accipiendi dulcedine lactarentur, neutiquam animis benè à natura informatis tolerandam, fatebimur: vtpote qui prouno innumeros, piſtores, lanios, cerdones, atque adeò inconditam multitudiné, dominos habent. Sed hoc aliàs: mihi enim id ipſe negotij hîc ſolum dedi, vt populo aduerſus Regem nullam animaduerſionem aut coërcitioné eſſe doceam: cui probando argumenta, licet pauca, nō parua tamen adhibui, quæ ſi quis Dialecticè ad inſtitutum aptare velit, ei hicce paratus eſt ſyllogiſmus: Nemo par aut inferior habet imperium in parem aut ſuperiorem. (hæc eſt certiſſima iuris regula [a], cui nemo cum ratione reſtare poteſt) Atqui populus eſt Rege inferior. (& hoc quoque argumentis oſtenſum eſt.) Populus igitur aduerſus Regem non habet imperium. Si non imperium, neque profectò animaduerſionem, ab illo enim hæc procedit, & ſine illo conſiſtere ne momento quidem poteſt [b]. Porrò ineptum planè, & ridiculum illud eſt, quod mihi quidam in illuſtri conſeſſu inſipidè olim reſpondit: populum nempe Regi, & hunc illi pariter eſſe ſubiectum. quaſi verò poſſibile ſit, ei te, in quem dominaris, eodem ſubiectionis genere eſſe obnoxium: quod nec ratio, nec iura, nec rerum natura atque ordo patiuntur: quáuis alio atque alio poteſtatis genere, & præeſſe, & ſubeſſe vni eidéque poſſis. Nā & pater filio magiſtratui ſubeſt, & eius iuſſa inſtar aliorū capeſſit, paretque omninò quæ ad magiſtratus imperium attinent præcipienti [c]: & filius, quà paréntùm in liberos extra Rempublicam naturalis & domeſtica poteſtas eſt, patri obſequitur atque ſubiicitur. At nobis impræſentiarum de vnâ ciuili ſummâ poteſtate ſermo eſt, qua vel populus in Regem, vel Rex in populum, vel horum neuter in alterum, præditus ſit oportet. quod enim quartum eſt, vt vterque in alterum ſcilicet dominetur, & poteſtaté exerceat, id fieri certè nullo pacto, ac ne concipi quidem animo vel cogitari commodè poteſt. Quod fieri ergo poteſt, factú eſſe fingamus, vt populo ſumma ſit poteſtas in eum qui Rex nominatur (in eū enim qui Rex eſt, vlla eſſe nequit) nonne popularis hic erit Reip. ſtatus, nominis tantùm ſono à Democratia diſtans? verè igitur liber hoc caſu populus, neminiq; ſubiectus, nulli nec legi, nec Regi parere neceſſe habet, extrà quàm ſi quam in ſe ipſe tulerit. Sin verò ſummū Regi tribuamus imperium, non erit quòd à populi animaduerſione ſibi timeat, cùm ſummū id ſit, quo nihil ſuperius [d]. Quod ſi neutri in alterū id poteſtatis ſit, aut alia ab antedictis Reipublicæ ſpecies, aut anarchia iā, atque totius humani cōuictus diſſolutio & diſcordia exoriatur neceſſe eſt. Argumentū certè hoc, ex differentiis Rerūpubl. eſt ineluctabile: quod ipſum ſi quis contractius præter oculos poſitū velit, ita aliter efficitó. *Neceſſe eſt vnū eſſe penes quē ſummum ſit imperiū, aut paucos, aut multos*. Axioma nulli nō notū. Vnius autē imperiū, Monarchia dicitur, iſque vnus Monarcha, qué nos vel Regé, vel alio

a l.4. D. de recept. qui arbit. recept. l. ille. a quo. §. tempeſtiuū D. ad ſc. Tre. c. innotuit. de elect.

Syllogiſmus in quarto modo primæ figuræ.

b l.3. D. de iuriſd.

c l. filiusfam. D. de his qui ſui. l. ille a quo. 13. §. vlt. D. ad ſc. Treb. Liuius li. 24. Valer. Max. li. 2. ca. 2. Gell. li. 2. cap. 2.

d Cicer. li. 2. Tuſc. quæſt. § & primo in proœm. Digeſt.

Ariſt. li. 3. Polit. ca. 5.

ad id apto nomine vocamus (vt eodem Ariſtoteles loco docet) Penes Regẽ ergo ſummũ eſt imperium: Quod ſi ſummum, Tertulliani de hinc ratione iuuabimur, qua, vt ille Marcionem, nos Monarchomachos proſternamus: nimirũ, eã eſſe ſummi cõditionem, vt nihil illud adæquet, nedũ ſuperet: cui conſequens eſt neceſſariò, populi imperium in regno, aut nullum eſſe, aut, ſi quod eſt, regio planè ſubmiſſius inferiuſque eſſe.

Subit & alia nunc animũ ratio, quę ex recepta familię & regni, Regis itẽ & patrisfamilias cõparatione naſcitur. Si enim verũ illud eſt, quod dictitant [a]: Regnũ eſſe amplam familiam, & familiã paruum regnum, & patrem familias liberis ſuis regio principatu imperare [b]: ac ſuæ quéque domi Regẽ eſſe [c]. erit quoque & hoc Regẽ populo vniuerſo præſidere, vt ſuis pater familiaribus. Atqui Pater familias tali ſuis cum imperio præſidet, vt ne toti quidẽ familiæ ius, ac poteſtas in eum ſit. *Patri vel matri* (inquit Origenes [d]) *nullo modo contradicere debemus, dicant, faciant, quæ volunt*, id eſt neque maledictis eos inceſſere, neque vi & manu comprimere, & caſtigare, quãlibet grauiter delinquant, liberis vtique ſuis vllo modo licet. At moderatum debet eſſe patrisfamilias imperium, dices. Sane quidem. Et Regis quoque moderatum, & temperatum eſſe debet. At illi in familiam ſæuienti acerbius pœna luenda eſt. Scio. Et hunc etiã ſubditos tyrannicè diuexantem, graue ſupplicium manet: bellè quidem hæc omnia apteque inter ſe cohærent; cœptam igitur perſequi ſimilitudinem quid vetat? Patribusfamilias, licet olim vitæ & necis poteſtatem in ſuos non modo ſeruos, ſed proprios etiam liberos haberent [e], pœna nunc irrogatur, ſi quem de familia immeritentem occiderint [f]. Sed à quo? ab ipſa ne familia? Non certè, non. *Dominorum poteſtatem in ſeruos ſuos illibatam eſſe oportet, nec cuiquam hominum ius ſuum detrahi.* Quas enim nobiliſſimarũ familiarum euerſiones, quas perturbationes, & confuſiones omnium ordinum, quas denique, & quantas ciuitatum peſtes, vna illa licentia pareret? Patrisfamilias itaque ſcelus vlciſcuntur, non ipſius ſeruitia, ſed ſuperiores; non mercenarij, ſed magiſtratus; non proles, ſed Princeps, & qui ab eo gladij poteſtatem in facinoroſos acceperunt. Cõſtans hic eſt, & perpetuus ius ſuum cuique tribuendi ordo, ſine quo nulla nec componi Reſpubl. nec conſiſtere vllo modo poſſit.

Quod cùm ita ſit; nunquid Regem, ſi quod atrox, & tetrum facinus admiſerit, pœnas meritas debitaſque ſuperiori ſuo ſoluere, par ratio iubet? An vero credibile eſt, Deũ, à quo omnis ordo poteſtaſque promanat, cùm res quaſque minimas mirabili quadam ſerie & ſolicitudine curet, conſeruetque, regna, *rem inter Deos hominesque pulcherrimã* [g], ita negligere, vt in Principe ſummo, atq; adeo ipſius regni capite plectendo, cõſuetũ hunc, ratumq; naturæ ordinem inuerti, ac peruerti velit? & quod priuato cuique diuina omnia humanaq; iura impertiũt, ne rei capitalis ſcilicet iudicẽ ciuili poteſtate inferiorẽ ſe habeat, eo Regẽ beneficio ſpoliet, & libidini minorũ ſubiectorumq; dedat? Quapropter D. Hierony-

a *Ariſt. li. 3. Polit. ca. 11.*
b *Idem li. 1. Polit. ca. 8.*
c *Homer. Odyſſ.* α. Αὐτὰρ ἐγὼν οἴκοιο ἄναξ ἔσομ' ἡμετέροιο. *cæterum ego domi noſtra Rex ero. Hæc non ita intelligenda ſunt, quaſi idẽ ſit regnũ & familia, aut eodem planè munere funguntur paterf. & Rex, (vt docet Ariſt. li. 1. ca. 1. Polit.) ſed quòd inter hos magna ſit ſimilitudo, & ſi qua patrif. poteſtas cõpetat, ea multò magis Regi.*
d *Homil. 11. in Leuit.*
e *l. 1. D. de his qui ſui ſunt l. in ſuis. 11. D. de li. & poſt. l. vlt. C. de pat. pot.*
f *d. l. 1. D. de his qui ſunt.*
g *Liu. li. 2. Omnium anima poteſtatibus ſubl. ſubditus ſit. ad Rom 13. cap.*

nus ſacra iuxta ac ciuili ſapiētia clariſſimus de Dauide pœnitentiam poſt cumulatū adulterio homicidiū, agente loquitur [a], eum dixiſſe ait. *Tibi ſoli peccaui* [b] *quia Rex erat, & aliū non timebat.* quod idem planius & prolixius S. Ambroſius in Apologia pro Dauide aſſerit. [c] Atqui tā improbus nemo eſt, modò non ad extremū perditus, qui dominatoris poteſtatem, vindicem ſcelerum, non extimeſcat. Aut igitur Dauid quà Rex erat, nullū niſi Deū ſuperiorē agnoſcebat, cui ſuppliciū dare deberet: aut falsò & arroganter Deo ſoli ſe peccaſſe iactitabat: hoc autē, viro cætera pio prudētique, & diuinitus etiā afflato, abſit impingamus. Quid ſi Regi prophetæ hîc Regem philoſophū adiungam? non abſimilis fortè, neque abſurda videbitur combinatio, is eſt Marcus Antoninus leni ac placido ingenio Princeps: qui, confecto à ſe maximo bello, cùm inſignem de Germanis, qui in Italiā irruperant, victoriam reportaſſet, rogatus à militibus pecuniam, negauit ſe daturū præter condictum ſtipendiū. *Quia* (inquit [d]) *ſi plus quàm conſtitutū eſt vobis dedero: id ex ſanguine parentum veſtrorum propinquorūq́; exigetur: nam nemo niſi ſolus Deus iudex principis eſſe poteſt.* Hæc Antoninus Philoſophus, cuius imperiū tamen ita mite ac temperatū fuit vt nullius non mali iudicis arbitrio ſubiici vereretur; ac proinde non tā ſuā, quàm Principū vniuersè causā, id militibus enunciaſſe credendus eſt, (quemadmodū de Paphnutio traditur [e], eum, cùm ipſe coniugij expers eſſet, communē coniugatorum cauſam egiſſe.) Atque hanc quidē ſententiam conſpirans totius antiquitatis conſenſus approbauit. Rex ergo, cùm Deū ſolum ſuperiorem habeat, quomodo ſe populi iudicio ſiſtere, niſi per iniuriam cogi poſſit? grauem habet ſcelerū vltorē, cuius nec declinare forū, nec eludere ſententiam poteſt: eſt enim ſingularis Deo de Principibus cura, quos & protegit diligenter, & plectit acerbè. Inde eſt, quod genethliaci & aſtrologi nonnulli, quibus mos eſt ingeniū prædictionibus magnificè venditare, negāt aſtra in Principes vim habere, quę in cæteros homines dominātur [f], cùm in Dei ſolius gubernatione poſiti ſint: ſecundū illud, *Cor Regis in manu Dei.* Vtut eſt, Principe populus ſuperior eſſe nequit, niſi & familiā Domino, & exercitū Imperatore, & omnino corporis reliquum capite ſuperius eſſe cōcedamus. Quod ſi neque mancipio in Dominū necis conſerui vindicādæ causā, neque filio in patrē ad cædis fraternæ vltionem, neque militi in ducem & imperatorem, ob rem in exercitu malè geſtam, ferrum ſtringere liceat.

Quis furor ô populus, quæ tanta licentia ferri?

imò quæ perfidia, perditio & pernicies Reipublicæ, ſingulos omniū ordinū, nobiles, plebeios, ſacerdotes, ſeculares, monachos, milites, in regē, etſi omnino improbus & nocēs fuiſſet, armare, & (quod fieri ſine ignominia, dici ſine indignatione nequit.) facinus turpiſſimū virtutis elogio commendare? hominem inquam perditiſſimum, quòd Regem ſiue bonum ſiue malum trucidarit, pro nefanda proditionis mercede vt tyrannoctonum, & martyrem ſanctum celebrare? ô tempora o mores. Væ [g]

[a] 2 lo. 1. ep. 46.
[b] Pſal. 50.
[c] ca. 4. & cap. 10.
[d] Xiphil. ex Dione in vita M. Antonini Philoſ.
[e] Socrat. Schol. li. 1. ca. 11. hiſt. Eccleſ. Sozomen. li. 1 cap. 23.
[f] Iul. Firmicus Maternus lib. 2. cap. vlt.
[g] Eſaie. 5. cap.

hominibus qui dicunt bonum malum, & malum bonum. Sed ecquo tandẽ claret ille miraculo? nimirum Regem nihil ſibi ab illo ſacro hominum ordine metuẽtem, habitu venerabilis, vultu amicus, ſermone pius, geſtu denique corporis omni ad obſequium compoſito ſupplex adiit, & incautum à fraude ſub ſpecie ſecretioris colloquij vnâ confecit plagâ. Hoccine miraculum? perfidia ergo & audacia miracula gignent? tunc, credo, quando malitiâ mala & cõſutis dolis Dæmones fugabuntur. Sed ſeuera hæc nimis & parum ſyncera ſanctimonia eſt, quæ ſanos ſauciat, nec ſanat ægrotos: eiuſmodi ſanctos cõplures bellũ hoc nobis ciuile largitum eſt, quibus qui fidem habent, ipsâ ſunt ſtultitiâ ſtultiores. Etenim profectò.

Antè leues ſummo paſcentur in æthere ceruí,
Et freta deſtituent nudos in littore piſces.

quàm tales Dei Eccleſia indigetes agnoſcat, & Sanctorum inſcribat Pyctaciis. Et qui vſque adeo inſaniunt, vt tam immitium hominum manes venerentur, mirum ni *Latrocinalia* (nouæ rei nouum verbum) vt ethnici olim *Fugalia* tandem inſtituant. Sed hoc extra cauſam arreptum obiter miſſum facio, properóque alia ſententiæ noſtræ firmamenta in medium adducere.

Vide quæ de huius execrãdo monachi, facto ſcripſimus ad Boucherÿ li 4.

Aſſerenti regiam libertatem plurima ſuppetere argumenta. eorum in animis hominum varij effectus. quædam præter iam dicta huc adferuntur: partim ex communi naturæ & gentium iure in regnis firmiter cuſtodito: partim ex collatione magiſtratuum Regibus inferiorum, qui ſimili libertate impunitatéque fructi ſunt. exempla etiam nonnulla memorantur, & hæc à ſcriptoribus omnia luculentis. D. Ambroſij locus inſignis tractatur.

CAPVT. V.

CVpienti mihi oſtendere, nihil iuris & imperii populo in Regẽ eſſe tot ſe offerſit, imò ingerũt argumẽta, vt oĩa efferre operoſũ, optima eligere difficile ſit. Habent enim ſingula propriam quandã ſuadelã quæ non omnibus ęquè blãdiũtur, nõ æquè omnibus apta eſt. Nã vt medicamẽta quæ ad vſũ hominũ parãtur, in corporibus aliter affectis, alios producũt effectus: ita quę in diſſerẽdo aut deliberãdo rationes afferũtur, alię apud alios, pro ingeniorũ varietate, põderis & momẽti plus habẽt; quo fit, vt quæ ſenſim ac leniter quorũdã aſſenſũ petunt, eæ, quadã velut impreſſione facta, ipſam mentis aliorũ arcẽ ſtatim inuadant atq; occupent. Quapropter expoſitis ſuperiore capite argumẽtis, ſubiungã adhuc alia, quod variis ingeniis, ſeruire in hoc opere, & omnibus prodeſſe ſtudeã: ac lectori

ac lectori quidem eſſe malo cui immiſſa ſuperflua percurrat celeriter, quàm cui neceſſaria omiſſa & quæratur & quærat.

Regem igitur à populi coërtione tuetur non ſolùm gradus ille dignitatis, in quo poſitus eſt, qui cùm ſummus ſit, vt ante diximus, ſupra ſe alium habere, à quo iudicetur, nequit: Verùm etiam ius naturæ, quod ab ipſis regnorum primordiis, ſummâ gentium omnium conſenſione, obtinuit, ac iugi pòſt obſeruatione cuſtoditum eſt, & retentum apud omnes nationes quæ Regibus paruerunt. Ius autem illud eſt, ne Reges vllam dictorum, factorúmue, rationem reddere teneantur. Itaque Romani, poſtquam pernicioſa libertatis dulcedine capti, regnum in Democratiam conuerterunt, licet ſumma voluntatis conſpiratione legem de non admittendis iterum Regibus ſanxiſſent: tamen quoties vel repens hoſtium aduentus, vel maior ſolito externi belli apparatus, vel tumultus vrbani, & inteſtinæ coniurationes ingentem aliquam trepidationē afferebant, ad Monarchiam ſemper, tanquam ſpem ſalutis vnicam, & ſummū atque vltimum auxilium confugêre [a]: & qui Regum odio regium aſpernabantur nomen ij dictatorem cum regia poteſtate atque imperio creabant: vt res eadem, appellatio diuerſa eſſet. Dictatoris enim imperium nomine tantum, & circumſcripto imperandi ſpacio, à regia gubernatione diſtabat, quippe qui omnibus primùm legūm vinculis exſolutus eſſet, nec quicquā neceſſe haberet ad Senatū referre de iis, quę domi foriſue agere cuperet, aut vllis Patrū ſententiis aſtringeretur. Nullus præterea ab eo ad populum prouocationi locus erat: ſed ſummum liberumque imperium arbitratu ſuo in omnes exercebat, adeò vt quemlibet, quantumuis nobilem & potentem, in carcerem conñcere & morte multare, indicta cauſa poſſet. Et, quod noſtram maximè cauſam iuuat, nulla ab eo geſti magiſtratus ratio, ne finito quidem imperio, expoſcebatur: ob eamque cauſam Eutropius [b], haud perperam componit & æquat dictaturam cum poteſtate Imperatorum, qui poſt Cæſarem regnarunt. Ita enim ad Valentem Imperatorem. *Neque quicquam ſimilius poteſt dici quàm dictatura antiqua huic imperij poteſtati, quam nunc tranquillitas veſtra habet.* Harum autem rerum Polybium, Liuium, Plutarchum Dionyſiū, Halicarnaſſæum, alioſque authores habeo. *Creato* (inquit Liuius [c]) *Dictatore primùm Romæ, poſtquam præferri ſecures viderunt, magnus plebem metus inceſſit, vt intentiores eſſent ad dicto parendum. Neque enim vt in Conſulibus, qui pari poteſtate eſſent, alterius auxilium, neque prouocatio erat, neque vllum vſquam niſi in cura parendi auxilium.* Et pòſt paulò. *Ap. Claudius & natura immitis, & efferatus hinc plebis odio, illinc patrum laudibus: non tribunitium, ait, ſed licentiam tantum concitum turbarum, & laſciuire magis plebem quàm ſæuire: id adeo malum ex prouocatione natum: quippe minas eſſe conſulum, non imperium, vbi ad eos, qui vna peccauerint, prouocare liceat. Agedum, inquit, Dictatorem à quo prouocatio non eſt, creemus: iam hic, quo nunc omnia ardent, conticeſcet furor: pulſet tum mihi lictorem, qui ſciet ius de tergo, vitáque ſua, penes vnum illum.*

[a] Liui. lib. 4 & 5.

[b] lib. 1.

[c] lib. 2.

S.

e[?], *cuius maieſtatem violauit.* Atque idẽ rurſus lib. quarto: *Tũ T. Quintius Conſules immeritò increpare ait: qui conſtricti legibus de prouocatione ad diſſoluendum imperium latis, nequaquam tantum virium in magiſtratu ad eam rem pro atrocitate vindicandam, quantum animi haberent: Opus eſſe non forti ſolùm viro, ſed etiam*

a lib. 3. *libero, exolutóque legum vinculis. Itaque ſe L. Quintium dictaturum, &c.* Polybius a. *Dictator eo differt à Cõſule, quòd conſulem duodecim ſecures præcedunt: dictatorem verò quatuor & viginti. Præterea illos neceſſe eſt multa referre ad ſenatum: at huius eſt ſummum liberúmque imperium, ſub quo mox cæteri magiſtratus*

b in Marcel. *ceſſant, exceptis tribunis.* Plutarchus b. *Dictatorem nominatum aiunt, quod neque ex ſenatuſconſulto, neque ex plebiſcito, verum ex ſua ſententia quæ ſibi placeant, imperet,* & in Fabio Max. Cum Romani poſt rem infœliciter geſtam ad Traſimenum ſummopere trepidarent, *Conueniunt* (inquit) *in vnam ſententiam, libero & ſoluto Reip. opus eſſe imperio, quod vocant Dictaturam.* Et in eiuſdem Fabij vita. Καὶ γὰρ εἶρξαι τῷ δικτάτωρι καὶ θανατῶσαι πρὸ δίκης ἔξεστι, id eſt, dictatori quidem in carcerem condere, & morte

c lib. 5. multare indicta cauſa licet. Dionyſius Halicarnaſſæus c. *In hoc rerum ſtatu ſenatus diſpiciens quo pacto effici poſſet, ne quas amplius res nouas moliretur populus, decreuit, conſulari poteſtate in præſens ſublata, alium magiſtratum creare penes quem belli, pacíſque, & omnium aliarum rerum plena poteſtas eſſet, & a quo conſiliorum factorúmque rationes repoſcere non liceret.* Et, paucis interiectis ait, Dictaturam opinione omnium eſſe, μίαν βοήθειαν πάντος ἀνιάτου κακοῦ καὶ τελευταίαν σωτηρίας ἐλπίδα ὅταν ἀποραγῶσιν ἅπασαι διὰ καιρούς τινας. Id eſt vnicum omnis inſanabilis mali remedium, & extremum ſalutis ſpem, vbi reliquæ omnes inclinationibus temporum auulſæ fuerint. Cæterùm quæ idem author de exemplo creandi Dictatoris à Græcis deſumpto lõga digreſſione extra hiſtoricam narrationem ſcribit, certi nihil habent, nec ea ipſe pro certis affert: coniecturis tantùm ſuis ac opinione nititur. Nec mirum ſi hanc ſpeciem gubernationis Græcis acceptam referat, cùm & primã illam inſtitutæ à Romulo reipu-

d lib. 2. blicæ formam à Græcis mutuatam tradat d, quo tempore aut nullum aut valde exiguum cum Græcis ciuitatibus commercium fuiſſe Romanis veriſimile eſt, quaſi verò aut non gemina mentis ſenſa hominibus, cœlo ſolo, ſeculoque diſiunctis eſſe poſſint: aut quæ id regiminis Græcis perſuaſit, ea Romanis ſimile quid ſuggerere ratio non valeret: vtut eſt, talia Græco homini facilè condonandã, qui ea ad patriæ ſuæ gloriam ex ſeipſo, hiſtoriam verò ex aliis fide dignis, nobis profert. Sed ad inſtitutum.

Reges in iudicium à populo trahi non poſſe oſtendit illa Dictatoris cum regiã poteſtate creati libertas non ſingulos tantùm, ſed vniuerſos, populum inquam totum, ordine & authoritate legitimè ſuperantis, idq; in ea ciuitate, quã nulla aut animoſior, aut iniquæ dominationis impatientior, ſcelerúmque vindex promptior vnquam extitit. Cuius rei Liuius inter cætera, duo nobis illuſtria & memorabilia exempla ſuppeditat.

Alterum A. Cornelij Coſſi Dictatoris, quo M. Manlium delicias & corculum plebis in vincula duci iubente, ſpectantem & indignantem multitudinem ſola authoritas Dictatoria continuit. *Nullus*, inquit [a], *Nec oculi nec aures indignitatem ferebant : ſed inuicta ſibi quædam, patientiſſima iuſti imperij ciuitas fecerat : nec aduerſus dictatoriam vim, aut Tribuni plebis, aut ipſa plebs attollere oculos, aut hiſcere audebat.* Alterum verò L. Papyrij in Q. Fabium magiſtrum equitum, quòd iniuſſu ſuo pugnaſſet, animaduertere volentis, in quo Dictatoris imperium totius exercitus, Senatus, populique authoritate potius atque ſuperius fuiſſe perſpicuè cernitur. *Stabat*, inquit, *cum Fabio ſenatus maieſtas, fauor populi, tribunitium auxilium, memoria abſentis exercitus. Ex parte altera*, hoc eſt cum Dictatore, *imperium inuictum populi Romani, & diſciplina rei militaris, & dictatoris edictum pro numine ſemper obſeruatum, &c.* Aſt vbi Dictator plenus iræ, & propoſiti tenax, perſtiturum ſe in incœpto, nec quicquam ex iuſta pœna remiſſurum, aut de maieſtate imperij Dictatoris diminiturum ſignificaſſet : tribunos præterea officij, ſenatum populúmque ſalutis ſuæ commonuiſſet : omnes velut impetu legitimæ poteſtatis fracti debilitatique, ſupplices ſtatim, & morigeri facti ſunt : ſequitur enim. *Stupentes tribunos, & ſuam iam vicem, magis anxios, quàm eius cui auxilium ab ſe petebatur, liberauit onere conſenſus populi Rom. ad preces & obteſtationem verſus, vt ſibi pœnam magiſtri equitum dictator remitteret. Tribuni quoque inclinatam rem in preces ſubſequuti, orare Dictatorem inſiſtunt, vt veniam errori humano, veniam adoleſcentiæ Q. Fabij daret: ſatis enim pœnarum dediſſe. Iam ipſe adoleſcens, iam pater M. Fabius contentionis obliti, procumbere ad genua, & iram deprecari Dictatoris. Tum Dictator ſilentio facto, Benè habet, inquit, Quirites, vicit diſciplina militaris : vicit imperij maieſtas: quæ indiſcrimine fuerunt, an vlla poſt hanc diem eſſent; non noxæ eximitur Q. Fabius, qui contra edictum Imperatoris pugnauit : ſed noxæ damnatus donatur populo Romano : donatur tribunitiæ poteſtati, precarium non iuſtum auxilium ferenti.* Quo facto dictator animos militum non parum à ſe alienauit, tum quod implacabilem ſe Q. Fabio præbuiſſet, tum etiam quia *quod ſuis precibus negaſſet, eius populo Romano veniam dediſſet.* En vt aduerſus dictatoris imperium nihil ſenatui, nihil tribunis nihil populo, nihil militibus, præter preces & obteſtationē iure ſuppetit. Alia ſunt apud eundem complura, quæ ſummæ huius & ſolutæ poteſtatis dictatoriæ in populum mentionem & fidem faciunt, vt mirum non ſit eam Regibus tribui, quorum imperium ſummum atque ſanctiſſimum ſemper habitum eſt.

Sed & eam fuiſſe apud omnes gentes regalis faſtigij libertatem, ſecuritatémque, planè demonſtrat Cicero, Deiotarum regem apud Cæſarem defenſutus : ita enim ab inſolentia & nouitate rei orditur. *Cum in omnibus cauſis grauioribus, C. Cæſar, initio dicendi commoueri ſoleam vehementius, quàm videtur vel vſus, vel ætas mea poſtulare : tum in hac cauſa ita me multa perturbant, vt, quantum mea fides ſtudij mihi afferat ad ſalutem regis Deiotari defen-*

dendam, tantùm facultatis timor detrahat. Primùm dico pro capite, fortunísque regis: quod ipſum etſi non iniquum eſt, in tuo duntaxat periculo: tamen eſt ita inuſitatum, Regem capitis reum eſſe, vt ante hoc tempus non ſit auditum. Sed apud quem iſta Cicero? apud hominem fortaſſe in populorum ac nationum legibus moribúſque peregrinum? Imò verò apud Cæſarem in militaribus iuxta diſciplinis & exterarum gentium factis inſtitutíſque verſatum: quem propterea neque fallere in eâ re & ludificari initio videtur voluiſſe, neque ſi id maximè cupiiſſet, hominem variè periclitatum, inque negociis eiuſmodi exercitatiſſimum, in claram adeò fraudem apertámque inducere potuiſſet. Et verò ne quis Ciceronem hîc, vt ſæpe alias cauſæ potius inſeruiiſſe, quàm veritatem aſſeruiſſe putet: en C. Memmii, viri popularis, & potentiæ nobilitatis infeſti, eandem de eâ re ſententiam a: is enim in impunitam quorundam ſuperbiam, auaritiam, inſolentiam, eleganti oratione inuectus, tandem concludit: Ni ſcelera illa quæſita fuerint, & vindicata in noxios, nihil fore reliquum, niſi vt illis, qui ea fecêre, populus obediens viuat. & rationem addit. *Nam impunè, quæ libet facere, id eſt Regem eſſe.* Quæ res Æmylium Probum, ſeu Cornelium Nepotem, coætaneum ferè ſuperiorum, impulit, vt reges Lacedæmonios nomine tantùm, non autem re ipſa, hoc eſt, imperio & poteſtate Reges fuiſſe dicat b: poſtquam nempe iis coercendis, mulctandiſque Ephori quæſiti fuerunt, adeo nemo non ſenſit ea tempeſtate, Regis id eſſe proprium, vt vnus omnibus imperet, nulla rerum à ſe geſtarum rationis reddenda neceſſitate obſtrictus. Quæ ſententia tantùm abeſt vt poſterioribus ſeculis immutaretur, vt eam non ſolum ethnici, ſed pii etiam Eccleſiæ patres, catholicique per orbem diſperſi omnes, tanquam Chriſtianæ diſciplinæ & moribus maximè conſentaneam, firmiter retinuerint. Cuius rei teſtimonium illud eſt, quod Valentinianus, vir bonus & principatu dignus, vbi ab exercitu toto fauſtis acclamationibus Imperator eſſet renunciatus, inſigniaque imperij accepiſſet: iiſdem militibus paulò pòſt magna vociferatione conclamantibus, vt alium quempiam imperii conſortem ſibi aſciſceret, in hunc modum reſpondit c. *Vt me ad imperandum vobis eligeretis, in veſtra ſitum erat poteſtate, ô milites: at verò poſtquam me iam elegiſtis, quod petitis in meo eſt arbitrio, non veſtro. Vobis tanquam ſubditis competit parere, mihi vero quæ facienda ſunt cogitare,* qua reſponſione audita, milites conticuere, eam ſubditorum conditionem eſſe agnoſcentes, vt Principem ſuppliciter compellare, non etiam compellere arroganter poſſint.

Eſt & iſtius præterea rei non dubium argumentum, quod Ambroſius de Valentino ſuperioris filio ſcribit d, qui probi patris improbus ſucceſſor, publicis Catholicis, Arrianos, (quorum hæreſi, matris Iuſtinæ ſuaſu, animum imbuerat) eccleſiis præficere ſatagens, eundem Ambroſium exigere Mediolano annilus eſt. *Conuenior* (inquit Ambroſius) *à comitibus & tribunis, vt baſilicæ fieret matura traditio, dicentibus Imperatorem inte[illegible]*

a Saluſt. de bel. Iugurt.

b in vita Ageſilai, & in breui annot. de Regib.

c Hermias Sozomen li. hiſt. Eccleſ. cap 6.

d lib. 5 epiſt. 33

e Ruffin Eccl. hiſt. lib. [illegible] 15. Theod. lib. 5. cap. [illegible].

rei, eò quod in poteſtate eius eſſent omnia. Reſpondi, ſi à me peteret quod meū eſſet, id eſt, fundum meum, ius huiuſmodi meum, me non refragaturum, quanquam quæ mea ſunt, eſſent pauperum. Verum ea quæ diuina, imperatoriæ poteſtati non eſſe ſubiecta. Et iterum in eadem epiſtola inferiùs paulò. *Mandatur denique, trade baſilicam. Reſpondeo, nec mihi fas eſt tradere, nec tibi accipere, Imperator, expedit. Domum priuati nullo potes iure temerare, domum Dei exiſtimas auferendam? Allegatur, Imperatori licere omnia, ipſius eſſe vniuerſa. Reſpondeo, noli te grauare Imperator, vt putes te in ea quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere, ſed ſi vis diutiùs imperare, eſto Deo ſubditus. ſcriptum eſt, quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſari: ad Imperatorem palatia pertinent, ad ſacerdotem eccleſiæ. publicorum tibi mœnium ius commiſſum eſt, non ſacrorum.* Et in oratione hanc præcedente, de eadem re ſic ait. *Si tributum petit, non negamus: agri eccleſiæ ſoluunt tributum, ſi agros deſiderat Imperator, poteſtatem habet vindicandorum, nemo noſtrum interuenit, poteſt pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris inuidiam, tollant eos ſi libitum eſt: Imperatori non dono, ſed non nego.* O diuinum antiſtitem verè Ambroſium, cuius ex dictis iſtis factiſque, tanquam ſacro quodam penario, tam ſuauem capimus Ambroſiam, euangelicæ, inquam, doctrinæ veritatem, qui cibus animæ eſt ad immortalitatem valens. Attende lector, & intende animum. Docet te vir ſanctus, quæ Chriſtiani cuiuſque erga Deum, ergáque Principem partes ſint. Imperator tradi ſibi templum impie poſtulat: Ambroſius negat ſe id facturum, quòd ea domus Dei eſſet, ſacerdoti commiſſa, non Regi: & ita quidem negat, vt ſe nec impietati Principis ceſſurum, nec maieſtatem læſurum, non obſcure denunciet: ſpe certa victoriæ ſcilicet non vi, ſed tolerantia potiundæ. Itaque minitanti Calligono præfecto cubiculi ſe caput antiſtiti ſublaturum, ni properè Imperatori audiret, reſpondit. *Deus permittat tibi vt impleas quod minaris: ego enim patiar quod epiſcopi, tu facies quod Spadones.* Ecce vt neque Dei cauſam prodit, cùm eam capitis ſui periculo fortiter tueatur: neque Principis maieſtatem lædit, cùm pœnas quantumuis acerbas ſufferre paratus ſit. Hoc vno igitur facto Deum colit & Principem: illum quidem, pro quo mortem oppetere paratus eſt, dum ei potius quàm hominibus, ſeruire ſtudet: hunc verò quem etiam in tyrannica iubentem obſeruat comiter, ac debita reuerentia proſequitur. Is malis Principibus mos eſt, vt cùm illicita imperant, pœnam annectant, quò ſubditi vel imperata faciant, vel parata ferant ſupplicia ex quibus qui poſterius eligit, cùm non reſtet, rebellis dici non poteſt, tantùm non facit ea quæ iubet homo, ne faciat ea quæ vetat Deus: vt cùm cruciatur ab homine, coronetur à Deo. Iſtęc igitur quiſquis agit, pręclarum quid operatur, reſiſtit enim ſimul & paret, & victor de victore triumphum reportat, reſiſtit non faciendo quæ Rex impius facta velit, paret ſufferendo æquanimiter, quæ ſanctionibus edicti continentur. Præclarè beatus Auguſtinus [a]. *Quoties Imperatores in errore ſunt, leges ad tuendum errorem contra veritatem condunt, per quas iuſti examinantur, & coronantur non faciendo ea quæ*

Gallicè, ny frapper ny fuir.

a Epiſt. 166.

legibus præcipiuntur, quia Deus ea fieri vetat. Potuit Sanctus Ambroſius armis Eccleſiam tueri, & vim vi repellere. nec ideò armis abſtinuit, quòd armis eſſet inferior: ab eo namque populus ſtabat, ab eo pars maxima militum, ab eo (quod caput eſt) Chriſtus Ieſus, cælitéſque omnes. *Ante lucem* (inquit) *vbi pedem limine extuli, circumfuſo milite occupatur baſilica: idque a militibus Imperatori mãdatum dicitur, vt ſi prodire vellet, haberet copiam: ſe tamen præſto futuros, ſi viderent eum cum Catholicis cõuenire alioquin ſe ad eum cœtum, quem Ambroſius cogeret tranſituros. Prodire de Arrianis nullus audebat, quia nec quiſquam de ciuibus erat, pauci de familia regia, nõnulli etiã Gotthi, quibus vt olim plauſtrum ſedes erat, ita nunc plauſtrum Eccleſia eſt.* Quid multis? tantus vndique ad Ambroſium defendendum ciuium militũque concurſus fuit, vt aduerſarij pium hunc animorum conſenſum, in tyrannidis ſuſpicionem Ambroſio verterent. *Ego tyrannus appellor*, inquit, *& plus etiam quàm tyrannus. Nam cùm Imperatorem comites obſecrarent, vti prodiret ad Eccleſiam, idque petitu militũ facere ſe dicerent, reſpondit, Si vobis iuſſerit Ambroſius, vinctum me tradetis.* Omitto quę aliundè ſubſidia ſperare poterat, vel ex Aſia a Theodoſio conſorte imperij orthodoxo, vel ex Gallia à Maximo res nouas moliente, inque ſpem imperij erecto, ac iniuriæ Ambroſio illatæ vltrò ſe vindicem offerente.[a] Sed neminem omnium vir ſanctus ob Eccleſiæ tutelam in legitimum Principem concitare, atque armare voluit; non quia non potuit, ſed quia non debuit. *Tradere baſilicã non poſſum* (inquit) *ſed pugnare non debeo*, & alibi [b]. *Paratum me eſſe, vt ſi ille faceret quod ſolet eſſe regiæ poteſtatis, ego ſubirem quod ſacerdotis eſſe conſueuit. Quid ergo turbamini? Volens nunquam ius deſeram, coactus repugnare non noui. Dolere potero, potero flere, potero gemere, aduerſus arma, milites, Gotthos quoque, lacbrymæ meæ arma ſunt. Talia enim munimenta ſunt ſacerdotis: aliter nec debeo, nec poſſum reſiſtere*, Quinimò faſſus eſt ingenuè, non eſſe officium ſacerdotis, vt ea de cauſa populum in Principem concitet. *Exigebatur à me* inquit, *vt compeſcerem populum. Referebam in meo iure eſſe, vt non excitarem, in Dei manu vt mitigaret.* An non putes, ſanctum Dei confeſſorem intrepidè dicturum fuiſſe, ſi id ei licuiſſet. meritò tumultuatur populus: & arma Imperatori tyrãnidem exercenti iure optimo infert. Amplius Imperator nõ eſt. Iam excidit principatu. Populo in eum ius atque poteſtas eſt. Aliáque id genus, quæ noſtra heu nimium infœlix ætas, magno religionis regnorumque diſpendio, intemperanter iactat.

a Theodoret. hiſtor. Eccleſ. lib. 5. cap. 14.
b. in orat. ad ſuos contra Auxentium lib. 5. epiſt.

Hæc autem eo à nobis hoc loco dicta ſunt, vt ora nonnullis occludamus, qui veterem eccleſiam malos principes ideo tolerаſſe ferunt, quòd nondum ſatis ad reſiſtendum potens eſſet: ob eámque cauſam è re eius fuiſſe, defectionibus & rebelliis tantiſper abſtinere, dum vires ad eã rem idoneas contraxiſſet: ne fortè cùm non valeret perficere quod pararat, grauiores inde perſecutiones orirentur. At verò, ſi liberè loqui liceat, affirmare equidem auſim, vnam Italiam, Galliámue, plures tunc bonos Catholicos aluiſſe, quàm vniuerſa nunc ferè Europa contineat. Sed

hac de re inferius plura, inter noſtras aduerſariorum argumentorum ſo- a lib. 4. ca. 6.
lutiones a. Adhac quoque Regem non niſi Dei iudicio ſubiectum eſſe, argumento eſt, quod licet idem Ambroſius Imperatori audeter reſponderit, nulliuseum priuati domum temerare ſine iniuria poſſe, atque ita ſuum ei peccatum ſacerdotali libertate denunciarit, metu etiam numinis ob oculos propoſito, (*Si vis diutius imperare, eſto Deo ſubditus* inquit) tamen dehumano iudicio nihil: tantùm iniuſtè eum facere, (quod verum eſt) oſtendit: qui ſi ſubditos populo Principes, abque eo in ordinem eſſe cogendos exiſtimaſſet, neque id quoque omiſſurum fuiſſe credibile eſt: Sed tantò vehementiùs intoniturũ, quantò facilius cruciatuũ corporis quã animæ formidine ſceleſti à maleficiis abſterrentur. At quoniam agnouit vir Dei quæ regiæ ſunt dignitatis, & ſupremæ poteſtatis in populum, Scripturis ſacris & gentium communi iure, ita fulta eſſe & firmata, vt inuerti ſine flagitio nequeant: ideò eius minuendæ nullam penitus mentionem fecit. Quemadmodum nec vlli eius ſeculi Sanctorum Patrum, Catholicorumue omnium, quorum ad nos monimenta peruenerunt, quantumuis tyrannide Principum vexati, oppreſſique. Sed nec eam libertatem impunitatemque Regibus adhuc inuidebunt, aut noſtram de iis ſententiam reprehendent, qui ſedatè & conſideratè ſummi imperii conditioné animis intuebuntur. ſimulque parem licentiam magiſtratibus nonnullis, regio nec titulo nec dignitate inſignitis, cõceſſam fuiſſe meminerint. Nam, vt omittã Dictatores, quod ipſi proximè Regibus potentiæ magnitudine æquabantur, ac proinde à nullis coërceri poterant, nullis, ne populo quidem, rationem reddere tenebantur, vt eſt iam à nobis demonſtratum: Tribunos plebis etiam in ca
cauſa fuiſſe, vt à nullo in ordinem cogi poſſent, memoriæ proditũ eſt. Ita- b li. 1. ep. 22.
que Plinius b. *Conſulis an exiſtimem te in Tribunatu cauſas agere debere. Pluriimum refert, quid eſſe tribunatũ putes: inanem vmbram, & ſine honore nomen, an poteſtatem ſacroſanctam. & quam in ordinẽ cogi, vt à nullo, ita ne à ſe quidem deceat.* Sed & Coſmos præterea in Creta, Ephoros Lacedæmone, Phylactas a-
pud Cumęos, apud Cnidios Amnemones, alioſque apud alias gẽtes om- c Ariſt. li. 2.
ni metus ſolicitudine ob geſtum à ſe magiſtratũ liberatos fuiſſe legim⁹ c. Polit. cap. 7.
Quod ergo Dictatoribus, Tribunis plebis, Coſmis, Ephoris, Phylactis, & 8.
Amnemonibus, & aliis id genus magiſtratibus tributum fuiſſe conſtat, Plutarch. in
ne corripi ſcilicet à populo plectiue poſſent, id Regibus & Monarchis Hellenicis
denegare, qui ſplendore imperii, & amplitudine maieſtatis, ac potentiæ quæſtionib.
magnitudine, tanto cæteris magiſtratibus quanto aſtris ſol reliquis, antecellunt: næ hominis eſſe videtur à recta rationis & naturæ norma planè aberrantis, & perturbationibus atque affectibus animi vitioſis occæcati. Ac de rationum quidem exemplorumque momentis, ſatis nunc nobis videtur huc vſque ſermonem protraxiſſe, quibus alii alia, ſi volent, adduto. volentibus certè multa ſuppetunt, quæ nos aut immemoriâ, aut conſultò prætermittimus.

Reges quantumuis malos populo ſuperiores, & Dei iudicio relinquendos eſſe probatur ex ſacris monumentis, ſcriptis Theologorum, & Iuriſprudentium: quorum omnium auxilio defecti ſunt aduerſarij. Legis regiæ per Samuelem promulgatæ declaratio. Iniuriam Deo facere populum, qui iudicium in Reges ſibi arrogat. Samuel vt regem peßimũ & doctrina & exemplo honorandum monſtrarit. Vt eum imitati ſint boni ſerui Regis. Laudabile ſubditorum officium, & execrabile aulicorum vitium depingitur.

CAPVT VI.

TERTIVS nunc ſupereſt locus, qui in Scripturæ authoritate, & ſanctorum hominum, ſapientúmque teſtimoniis conſiſtit. Sed is prius quàm à nobis tractetur, lectori prædictum volo, quod vir in primis eruditus & religioſus, ac Sacræ Theologiæ Doctor inſignis, non ita pridem aduerſus Monarchomachos ſcripſit.[a] videlicet. *Præclarè nobiſcum agi, quod prouida ſua Deus benignitate cauerit ne quid ſacroſanctorum bibliorum volumine, vnde ſtabilire poſſent Regum hoſtes ſuum, ſiue populi regnum, aduerſus tam ſublimes ſuos miniſtros, verbo vel exemplo conſignaretur*, & rurſus[b]. *Iſtius inauditi populorum in Reges iudicij, quod meditantur aduerſarij, exemplum nullum in ſacris literis extare, ſed potius longè diuerſum nobis ibidem commendari.* Quo equidem viri pij teſtimonio, ſimul & æquitate cauſæ erectiori animo ſum atque alacrior qui cum aduerſariis congrediar. Sed quid dixi congrediar? exiguum cum iis certamen eſſe poteſt, qui nullis contecti armis, nullo muniti præſidio ſunt. Ita vt impetum incurſúmque armatorum ferre nequeant. Tales profectò hac ex parte ij ſunt, contra quos diſputamus: quandoquidem ex tam multis Sacrarum literarum libris, à Deo ad ſalutem & ſocietatem hominum nobis traditis, ne locum quidẽ vllum proferre poſſunt, vbi vel præcepto vel exemplo diſertè comprehenſum ſit, populo in Principem ius eſſe quo vel errantem delinquentémue in ordinem cogat, vel proteruè & crudeliter imperantem, armis è regno exturbet, aut rei capitalis reum faciat atque damnet. Quod quamuis plerique ipſorum non ignorent, aliqui etiã fateantur[c], tamen ſuus illis error ita placet, vt cùm ei probando nullum certum ac ſolidum argumẽtum ſcriptura ſancta ſuppeditet, ſimul & ipſi vereãtur, ne ſine eius authoritate rejiciatur ab hominibus & collabaſcat quod ne veritas quidem (vt ille ait[e]) ſine veriſimilitudine fidem facere poſſit: fictas inde & fucatas rationes

a Ninianus Vinzetus Abbas, in velitatione aduerſus Buchananum pag. 182.
b. Ibid., pag. 175.
c Buchan. pag. 79.
d Author ad Herennium.

rationes corraſerint, ex allegorijs neſcio quibus, & myſtica ſeu potius miſera interpretatione, reique propoſitæ aſſuerunt: ſed ita vt omnes eorum argumentationes materiæ aut formæ vitio laborent. Sancti autē Eccleſiæ patres, Iuriſque Ciuilis & Pontificij authores atque interpretes omnes, ſuum illis patrocinium denegarunt, qui iidem quàm enixè noſtram cauſam ſuſcipiant ac tueantur, ex iis quæ ſequuntur mox pateſcet.

Atque, vt à Sacris literis ordiamur, illud primum occurrit, quod Deus Regem Hebræis daturus, ius regni ſiue Regis per prophetam iis prædixerit[a], quo nihil aliud continetur, niſi ſuprema hæc dominatio, & impunitas tributa Regibus; demiſſaque populi conditio, arbitria Regum acerbiora, cuiuſmodi ſunt quæ ibi Samuel denunciat, ſine coniuratione & rebellio tolerare debentis. Quæ enim illic in iure Regis numerantur, ea neque ad boni Regis officium pertinere, neque à malo Rege ſine iniuria fieri poſſe certum eſt. Nam vt ex S. Ambroſio antè retulimus, Rex nullius priuati domum ſine iniuria temerare poteſt, & tamen ad ius Regis eo loco reuocantur à Propheta, bonorum direptiones, abductorum liberorum ſeruitus, cæteraque libertatis oppreſſio, quæcunque ſub malis Principibus poſſit contingere. Aut ergo delirat ſanctus Dei propheta diſipitque, aut hæc aliquâ ſaltem ratione ius Regis dici poſſunt (nam non fuiſſe hæc ad terrorem ſolùm propoſita, ſuperiore libro manifeſtè oſtendimus[b].) At non ea certè qua ius nobis habendi, retinendi, poſſidendi, altius tollendi, vtendi fruendi, aliudue quid agendi vulgo dicere conſueuimus: eo enim ſenſu ſi Samuelem intelligamus, non ius Regis, ſed iniuria potius nominanda eſt. Nec ideò etiam ius Regis dici poteſt, quod ſatellitum multitudine ad complendam nequitiam ſtipato, reſiſtere priuati nequeant: nam eo modò ſpoliare atque occidere homines, ius non ſolùm latronis, ſed cuiuſque etiam potentioris diceretur, quod quàm ineptum ſit & abſurdum, nemo non videt. Vna igitur ſupereſt ratio, qua iuri Regis talia aſcribātur: nēpe quod iſtiuſmodi facinora admittēs, licet ſceleratè faciat, peccetque in Deū vehementiùs, tamen in eo, ne ab hominibus iudicari, plectique poſſit, perinde cenſetur, ac ſi iure ſuo vſus eſſet: quippe Deus ſuo eū iudicio reſeruat, quod vtique naturali & ciuili rationi conſentaneum eſt, quæ vnumquemque à ſublimiori poteſtate iudicandum eſſe docet. Regali autem poteſtate cum celſior nulla inter homines reperiatur cuius iudicium ſubeat, vt eſt à nobis paulò antè demonſtratum[c], conſequens profectò eſt, eum animaduerſioni & cenſuræ diuinæ relinquendum eſſe, & velut ad ſuum iudicem remittendum, ne fori præſcriptione vtatur. Idque his diuini edicti verbis cautum ſatis, atque expreſſum videtur[d]. *Præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur: quoniam cùm eſſetis miniſtri regni il-*

a 1. Reg. 8.

b Vide etiā *Abbat. VVinzetum aduerſus Buchananum pag. 190.*

c cap. 4. 5.

d Sapiens. 6

ius, non rectè iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundum voluntatem Dei ambulaſtis. Horrendè & citò apparebit vobis: quoniam iudicium duriſsimum in his qui præſunt fiet &c. deinde additur. *Ad vos ergò Reges ſunt hi ſermones mei.* Nempe vt intelligamus, Regibus tantùm & monarchis, ſiue Principibus qui alienam dominationem non agnoſcunt, id eſſe tributum, vt Dei ſolius iudicio reſeruentur: cæteri omnes humanum ſubeant, quia homines ſupra ſe habent. Itaque magiſtratuum, magnatum, & principum populi inferiorũ, Rex ſeu Princeps ſummus, Regis verò Dominus ipſe opera interrogabit. Hic ſoli Deo, illi Deo & homini pœnas meritas debitáſque perſoluere tenentur. Et verò populus magnam Deo iniuriam facit, qui de Rege vicario ipſius, & ſummo ſecundum eum iudice inter homines conſtituto, iudicandi ſibi poteſtatem arrogat: non ſecus (vt exemplo res illuſtretur) ac ſi prouinciales, Præſidis ſui, quem rogatu ipſorum miſſum cum imperio à Rege acceperunt, furta, rapinas, homicidia, luxum, cæteraque flagitia, vi & manu vlciſcantur. Licet enim ob magiſtratum auarè, crudeliter, & libidinosè geſtum, grauiſſimas eum pœnas dare æquum ſit: tamen neque iſtos pœnas ſumere, neque eo modo æquum eſt. Quinimò quòd ita in pœnas iniuſſu Regis conſurrexerint, eius maieſtatem in perſona magiſtratus violaſſe iudicandi ſunt, iuſtamque Regi cauſam præbuiſſe in eam prouinciã vel ciuitatem animaduertendi ſeuerius, tanquam & Regis & legis contemptricem: ſi talis præſertim Rex ſit, qui ſubditorum querelas libenter audire, & ſcelera in noxios exquiſitis ſupplicijs vĩdicare ſoleat. Verres cùm Siciliam prætor adminiſtraret, publica omnia, priuata, profana, ſacra violando, non ſingulos modò ciuium, ſed totas etiam familias, fana, ciuitates, diripuit, prædatus eſt, ſpoliauit: præturamque ſuam ita latrociniis, libidine, rapinis, atque omnium rerum cupiditate, infeſtam cunctis & infamem reddidit, vt nihil ad acerbiſſimam tyrannidem deeſſe videretur: non in Sicilià tamen ſed in Italia, non Syracuſis aut Meſſanæ ſed Romæ, non Siculis, ſed ſenatu iudicante, repetundarum poſtulatus eſt, & damnatus. Quod ſi ipſi prouinciales tantis calamitatibus afflicti, tot iniurijs affecti, tam varijs vinculorum, verberum, atque omnis generis tormentorum doloribus cruciati, oppreſſique, in hunc ipſum prætorem coniuraſſent, ſuáque ſe vlti manu fuiſſent: non dubium profectò quin S. P. Q. R. violatam in ſuo magiſtratu populi Romani maieſtatem, contemptumque imperium, exiſtimaſſet, & in authores ſceleris vel iudicium decreuiſſet, vel bellum. Tanta namque ordinis iudicandi apud omnes nationes ratio ſemper habita eſt, vt alterius inuadere iuriſdictionem ſine iniuria nemo poſſe creditus ſit. Hoc enim naturæ lege ab ipſo humanæ ſocietatis ortu, hoc iure gentium, hoc ciuilibus ſingulorum populorum, atque vrbium inſtitutis moribuſque præceptum, & conſtanti ac perpetua obſeruatione, retentum eſſe conſtat. Imperium igitur & poteſtatem ſibi datam; cùm homines tam enixè tucan-

Huic ſententiæ nõ obſtat, quod de propulſanda iniuria, & vindicando ſe ſine iudice legib. continetur, vt infra patebit.

ut & conſequent, ne ab alijs occupetur; ſuam Deus iuriſdictionem negliget? & ſibi ſoli competentem ab hominibus vſurpari non indignabitur?

Sed ad Samuelem reuertamur: is legem regni, ſiue ius Regis ex Dei mandato præſcribit: quod quia inhumana multa, ſæuaque complectitur, & quæ à Regibus citra tyrannidem perpetrari non poſſe videntur, nonnullis ſuſpicandi occaſionem præbet, id totum ad tyrannos non Reges pertinere. Sed non ita eſt; Regis illic ius proponitur, non quo talia admittat (id enim tyrannicum eſſe non regium nemo dubitat) ſed quo in nullam commiſſi pœnam vocari rapique ab hominibus poſſit: vt planiùs atque vberius ſecundo libro eſt demonſtratum, quò nunc lectorem remitto. Talia igitur facere, iniuria tyranni eſt, factorum verò impunitate gaudere, vbi talia commiſerit, ius Regis eſt à Deo per prophetam populo Iudaïco promulgatum. Nec diu quidem id regnum ſine huius iuris exemplo ſtetit: vix enim iam benè regnari cæptum erat, cùm populus iſtam regni legem, quam auribus antè hauſerat, experimento ſeruare didicit. Nam Saul poſteaquam Dominum dereliquit, multa facinoroſè, multa tyrannicè perpetrauit[a], imò, ſi aduerſarijs credimus, in manifeſtum tyrannum degenerauit[b], at hunc tamen donec vixit, non ſolùm populus, quem falſæ opinionis aut deprauatæ affectionis error ſeducere nonnunquam ſolet, ſed ipſi celebres Dei prophetæ Samuel & Dauid, Regem agnouerunt, appellarunt, coluerunt, atque omnibus, quæ ſubditos decent, officijs, amore, beneuolentia, obſequio & obedientia complexi & proſequuti ſunt: populoque vt proſequeretur perſuaſere. Nam de Samuele quidem teſtimoniũ extat adeò clarum & illuſtre[c], vt eius fidem nulla contortæ interpretationis nebula inuoluere aut obſcurare poſſit. Miſſus enim à Domino ad Saulem, vt ſuum ei peccatum pœnamque denunciet cum legatione iam functus deceſſum pararet, rogat eum Saul, vt ſecum maneat, & reuertatur ad adorandum Deum. Negat id ſe facturum propheta, *quia proiecisti* (inquit) *ſermonem Domini, & proiecit te Dominus ne ſis Rex ſuper Iſrael.* Inſtat Saul, & pallio arrepto abeuntem conatur retrahere: renuit tamen vir Dei, & ſciſſo pallio abſcedit; hoc ſuperindicto. *Scidit Dominus regnum Iſrael à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.* Cui iterũ Saul: *Peccaui, ſed nunc honora me coram ſenioribus populi mei, & coram Iſrael, & reuertere mecum, vt adorem Dominum Deum tuum.* Ad hanc vocem ſubſiſtit propheta, & iuſtâ petitione flectitur, regrediturque: ait namque ſcriptura. *Reuerſus ergo Samuel ſecutus eſt Saulem, & adorauit Saul Dominum.* Altiſſime Deus!, quàm benignâ mundum regis prouidentiâ? quàm ſuaui-

a D. Cyprian. li. 3. epiſt. 11.

b Boucher. li. 1. ca. 3. & li. 3. ca. 18.

c 1. Reg. 15.

Scito lector, Saulem poſt hanc Domini ſententiam manſiſſe nihilo minus verum, vnicum & legitimũ Regem quandiu vixit, ſecundũ conſentientẽ Catholicorũ Patrum doctrinam, ita vt ſententia in ipſius ſtirpe, & liberis regno priuategis. Ioſepho. Neque enim in tãtũ completa ſit. Euſeb. de præpar. euang li. 10. cap. vlt. D August. in Pſal. 103. verſ. qui li. 6. Antiq. cap. pen. & vlt. Ioan. Bunder. tit 9 art. 11. VVinZetus aduerſus Buchan. pag. 176. Neque enim inſolens eſt in ſacris literis, vt quid præſenti die fieri dicatur, quod multis poſt annis extitit, quia omne Deo tempus præſens eſt.

ter Eccleſiam iam inde ab initio præceptis Sanctorũ inſtruis & exẽplis? at hoc exemplum præter cætera inſigne nobis relictum eſt, quo vno ſacerdotis & ſubditi, priuati & prophetæ, ciuis & ſancti, denique populi Deo parentis & Principi, cõiuncta officia depingũtur. Samuel enim Saulẽ à ſe increpitũ acriter & reprehenſum, quodque deterius eſt, inuiſum Deo, Regem nihilominus agnoſcit, ſequitur & honorat. Quamobrem? nũ quia Rex peccati confeſſione veniam erat promeritus? minimè quidem, nam & antea peccatum confeſſus eſt, ſed eam reprobi hominis cõfeſſionem flocci pependit Samuel; addiditque Triũphatorem in Iſraël non parſurum Saulẽ, nec ſimulata illa pœnitudine flexum iri. Num ergo quia Regem timuit? qui Regem ſceleris arguit, qui impium eum atque reiectum à Domino declarat, qui abſciſſum ab eius familia regnum pronuntiat, is Regẽ timuit ſcilicet. Nũ quia Saul velle ſe Dominum adorare dixit? nihil minus: iam illam ante Samuel cauſam repulerat. At aliqua reuertendi fuit cauſa? Permagna quidem: ſi enim Samuel, quem Dei ſpiritu agitatum, ac miraculis etiã clarum omnes cognouerant, Regem in conſpectu populi & ſeniorũ Iſraël neglexiſſet, res exemplo pernitioſa & ad omnes ſtatim peruentura, contẽptionem regiæ maieſtatis in animis aliorum ingeneraſſet: indeque rebelliũ, coniurationem, inſidias, & noxia quæque maieſtatis violandæ, & abdicandi Regis irritaméta cõcitaſſet. reuerſus igitur Samuel ſecutus eſt Regẽ, vt eius exẽplo populus in officio cõtineretur, ne debitũ Regi obſequium & honorem quãuis malo ſubtraheret, neuè dum zelo non ſatis circumſpecto Deum ſibi placare ſtudet, eũdẽ in ſpretâ Regis ſui perſonâ grauiter offenderet. Meminit quippe Samuel legis regni ſe præcone recens à Domino promulgatæ, quæ Regum ſiue vitia, ſiue iniurias, ſiue dãna eſſe tolerãda præcipit. Sint enim iſta licet mala à Regũ negligentia & vitijs promanantia, tamẽ bona quæ ſunt in regno quæſita ſine iſtis malis nõ haberemus. vt olim de Tribunatu dixit Cicero. Hæc enim tãtò leuius tolerãda ſunt, quãtò ſatius eſt vnius quàm pluriũ ferre tyrãnidẽ. Propterea Regẽ Samuel quà vates reprehẽdit, quà ciuis & ſubditus reueretur, & cùm eodem tẽpore Regẽ eccleſiaſtica libertate corripit, ac ciuili ſuſpicit comitate, imperat ſimul & paret. Enitendũ itaq; eſt nõ modò ſingulis, ſed etiã populo vniuerſo, ne vitia Regis cõmunicent, aut aliquid pietatẽ, verecũdiã, honeſtatẽ, lædẽs, eius vel ſuaſu vel iuſſu patrent, ſed ita tamen vt Regẽ interea obſeruent, ne dũ peruerſis eius obſequi ſtudijs iuſtè detrectant, obſeruãtiã tãtæ debitã maieſtati iniuſtè eũ fraudent: & vt paucis multa complectar, ſubditi egregio hoc Samuelis exẽplo edocti, in ijs quorũ perículoſa cogitatio, aſſenſus prauus, operatio turpis eſt, Regi obſequium ſine inſurrectione denegabunt: in alijs iuſſa capeſſent, & imperata ſedulo exequentur.

Atque hanc parendi rationem exemplo Samuelis ſecuti ſunt paulò pòſt ſatellites, & domeſtici ipſius Saulis: cùm enim Rex liuore & iracundia furens, Dei Sacerdotes neci deſtinaſſet, famulis circunſtantibus

dixit a *Conuertimini & interficite ſacerdotes Domini,nam manus eorum cum Dauide eſt,ſcientes quod fugiſſet, & non indicarunt mihi.* At illi tam funeſtum & lugubre mandatum ſuſcipere, aut exequi recuſarunt:ſequitur enim. *noluerunt autem ſerui Regis extendere manus ſuas in ſacerdotes Domini.* Vnus tamen inuentus eſt Doeg Idumæus ſæuitiæ Regis ſceleratus miniſter, qui cæde & ſanguine ſacerdotum impias ilicò manus polluit. Illi laudabile bonorum ſubditorum officium, hic nefarium & execrabile perditorum aulicorũ vitium liquidò repræſentat:atque ille quidem aptè Doeg Idumæus appellatur quia de rebus terrenis ſolicitus omnem de Deo, & rebus diuinis curam & cogitationem abiecit. quod & omnes ſolent, quibus id animi eſt, vt Principi potius terreno quàm cæleſti, Regi gentium temporali, quàm Regi regum ſempiterno, homini mortali & caduco, quàm immortali hominum rerumque omnium opifici Deo Opt. Max. placeant pareantque. Sed de miſera talium virorum conditione, ſi Deus volet, dicetur à nobis alio loco vberius, cœptum hîc opus texendum eſt. a.1.Reg.cap.22.

Idem probatur ex doctrina & rebus geſtis Dauidis, ſimul & conſueta populi Hebræi in Reges ſceleratiſsimos obſeruantia, apud quem nullus omnino Regum ſine expreſſo Dei mandato impunè coercitus eſt aut interemptus. Refellitur error eorum qui putant Dauidem parcendo & parendo Sauli, non neceſſarij officij, ſed tantùm voluntariæ perfectionis exemplum præbuiſſe.

CAPVT VII.

PRincipem legitimum, quantumuis ſæuiter & impiè regnantem, ferendum tantiſper, & Dei iudicio permittendum, vt Samuel doctrinâ & exemplis monſtrauit, ita & Dauid: tantoque manifeſtius, quanto ei diuturnius cum Rege peruerſo & deſperato negocium fuit. Cuius rei teſtimonium in primis illud eſt, quod quamuis ſciret interitum ſibi arte & marte parari à Saule: & ſacerdotes Dei ac prophetas octoginta quinque vel ſi Ioſepho a. credimus trecentos, vno die ſua cauſa trucidatos, b. inque alios immerentes tam inhumaniter & barbarè ſæuitum eſſe, vt nec ætate confectis, nec morbo attritis, nec infantibus, nec mulieribus, imò nec brutis animantibus parcitum ſit, quo minus tota ciuitas Nobe ferro vaſtaretur, atque Regem tantæ cædis authorem,& acerbiora indies molientem, nullo negotio tollere de medio & populum eius tyrannide liberare poſſet: tamen vt alios in per-

b.lib.6.antiquit.cap.14.
c 1.Reg.22.

fecto & neceſſario vitæ officio contineret ingenuè & ſerio prędicauit, haud ſibi fas eſſe Regem ſuum, quamuis ſceleſtum & crudelem, pro tantis calamitatibus & iniurijs acceptis vlciſci, quinimò ipſius perſonam tam ſanctam & inuiolabilem eſſe, vt lędi à nullo aut peti ſine grādi piaculo poſſit. Sed vt fidem faciat oratio, ſcripturam ipſam loquentem audiamus. a. *Cùm reuerſus eſſet Saul poſtquam perſequutus eſt Philiſtæos,* a 1. Reg. 24. *nuntiauerunt ei, dicentes. Ecce Dauid in deſerto eſt En-gaddi. Aſſumens ergo Saul tria milia electorum virorum ex omni Iſrael perrexit ad inueſtigandum Dauid & viros eius, etiam ſuper abruptiſſimas petras, quæ ſolis ibicibus peruiæ ſunt: & venit ad caulas ouium, quæ ſe offerebant vianti, erátque ibi ſpelunca quam ingreſſus eſt Saul, vt purgaret ventrem: porrò Dauid & viri eius in interiore parte ſpeluncæ latebant. Et dixerunt ſerui Dauid ad eum. Ecce dies de qua loquutus eſt Dominus ad te. Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei ſicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo Dauid, & præcidit oram chlamydis Saul ſilenter. Poſt hæc percuſſit cor ſuum Dauid, eo quod abſcidiſſet oram chlamydis Saul. Dixitque ad viros ſuos, Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hanc rem domino meo christo Domini, vt mittam manum meam in eum, quia chriſtus Domini eſt. viuit Dominus, quia niſi Dominus percuſſerit eum, aut dies eius venerit vt moriatur, aut deſcendens in prælium perierit: propitius mihi ſit Dominus, vt non mittam manum meam in Chriſtum Domini.* Expendant velim iſta qui Principes ſuos priuatorum ordine quantum ad pœnas exigendas habent: qui regicidas laudibus & honore cumulant, qui pelli de ſolio, ſceptro ſpoliari, extrudi è regno, ſupplicijs denique & neci malos Reges dedi poſſe, & debere, imprudenter nimis & impudenter aſſerunt. Saulem nequiſſimum Regem eum poſſet Dauid occidere & etiam iure poſſet, propter ſingularem Dei permiſſum promiſſumque, tamen vt aliis perfectam diuinæ legis doctrinam traderet, profitetur ſe propter conſcientiam nō audere, *Propitius ſit mihi Dominus* (inquit) *ne faciam hanc rem domino meo chriſto Domini.* Ecce dominum eum vocat & Regem, tunc quum ſubijcere eum ſibi, vitáque ſimul & regno ſpoliare poſſet. Egredientem namque Saulem de ſpelunca ſecutus eſt clamitans à tergo, *Domine mi: Rex & reſpexit Saul poſt ſe: & inclinans ſe Dauid pronus in terram, adorauit, dixitque ad Saul. Ecce hodiè viderunt oculi tui, quod tradiderit te: Dominus in manu mea in ſpelunca: & cogitaui vt occiderem te ſed pepercit tibi oculus meus. Dixi enim non extendam manum meam in dominum meum, quia chriſtus Domini eſt.* En vt humiliter Regem conſceleratum honorat, vt appellat, vt ſuppliciter & cum honore alloquitur, & eum quidem Regem cui tam horrenda ſacerdotum & innocentium cæde, alijſque tyrannicis factis commaculato, non ſolùm non aſſurgere, ſi nouis iſtis theoſophis auſcultemus, ſed planè inſurgere, ſed conuitia ingerere, ſed omnibus viribus obſiſtere, ſed lucis vſuram eripere, ſiue palam & vi aperta, ſiue machinatione & inſidijs, tenebatur. b. Cui conſequens profectò eſt, Dauidem, vt hominem pietatis negligentem & Reip. hoſtem, certè

b Brut. quæſt. 3. pag. 210. & 212.

neceſſarij officij deſertorem, Sauli tunc temporis pepercisse, quo eum ſolum ſecretò tutóque extinguere potuiſſet: Atque ita contribules ſuos eo Rege tyranno liberare, à quo grauibus iniurijs afflicti, & per omnes contumelias & pœnas calcati preſſique tenebantur. a. At nondum tales extiterant dogmatiſtæ, qui perfecti huius officij rationem diligentius perſcrutarentur, & eius Dauidem admonerent, ſcilicet. At illum certè Deus cæleſti ſapientia ad iuſtitiam erudiuit: hos verò quis aliter inſtituerit ipſi viderint: quod ad me attinet, illius equidem æmulari exopto in Regem malum obſeruantiam, quàm horum ſuperbam inſolentiam, illius circumſpectum in Rempublicam affectum, quàm horũ inconſideratam à Regibus defectionem. Me ſiquidem vt iſtuc velim monet & mouet B. Ambroſius b. dum ait. *Quàm honeſtum quod Dauid cùm potuiſſet Regi inimico nocere, maluit parcere. Quàm etiam vtile, quia ſucceſſori hoc profuit, vt diſcerent omnes fidem Regi proprio ſeruare, nec vſurpare imperium ſed vereri.* vnum igitur ab omnibus huius ſectæ hominibus ſciſcitari velim: num ſibi maius in ſuum Regem ius arrogent, quàm quod tunc Dauid ſubditos in Saulem habere teſtatus eſt, cùm ait. *quis extendet manum ſuam in Chriſtum Domini & innocens erit?* vt quod ille ſine peccato committi nõ poſſe dicebat, hi ſine vlla ſceleris conſcientia, & publicè omnes, & priuatim ſinguli, perpetrare ſe poſſe arbitrentur: hoc ſi habent, oſtendant velim, & me quò velint ducant: ſum enim ita animo affectus atque egregius ille Theologus, cuius laudati aduerſus hæreticos libri circumferuntur, ex quorum vno ad verbum hæc ſunt. c. *Si veritatem gladio Princeps perſequatur, eodem gladio populum veritatem defendere oportet.* (propoſitio hæc eſt hæretici, cum quo conflictatur & certat, cui grauiter & eruditè præter alia reſpondet) *Libenter cuperem iſtud expreſſo Dei mandato ſine quo aliàs crebrò doceris nihil in religione tentandum) à te oſtendi. Videor enim mihi, animali ſaltem ſpiritu concitato aliquid tale probari poſſe, ſummoperè velle. Sed occurrit mihi ſtatim illa Domini ſententia: ſufficit diſcipulo vt ſit ſicut Magiſter eius,* d. *ſi me perſecuti ſunt, & vos perſequentur. Multa ſunt eiuſmodi, quæ vt cum Chriſto propter iuſtitiam patiamur, vt illius crucem ferendo tollamus, vtque poſtremò Euangelicam gratiam, Chriſtique virtutes liberius confeſſione ad mortem vſque conſtanter annunciemus: ſed vt pro Chriſto gladium aduerſus Magiſtratum cum Petro tollamus, non lego. Creuit hactenus, atque conſeruata ſemper eſt Eccleſia innocuo ſanguine patientium, nunquam verò gladijs hominum, maxime ἀκεφάλων legitimo Principe & autoritate deſtitutorum, aut perſequentium aut defendentium.* Eandem & alij ſancti Patres ſententiam mordicus tenuerunt, nec qui ijs reluctaretur ante hanc noſtrorum temporum perturbationem, & calamitoſas in Religione & republica diſſenſiones, inuentus eſt ferè quiſquam, excepti duobus peſtilentiſſimis hæreticis Ioanne VVicleff, & Ioanne Hus quorum ſequelas illa ad Conſtantiam ſynodus vnanimi Patrũ cõſenſu dãnauit. e. Quocirca præſidij nobis ad reſtandum ſat eſſe in his beatorum hominũ ſententijs

a. D. Cyprian. lib. 3. epiſt. 11

b. lib. 3. offic. cap. 9.

c. Nic. VVinzetus in flagel. ſectariorum. pag. 79

d. Matth. 10

e. Seſſ. 8. & 15. Concil. cõſtantien.

remur: imò cunctis aduerſariorum telis vel vnam hanc parmam obtendere ſufficit. Regalem nempe prophetam commonere, vim Regi quamuis ſcelerato ſine ſcelere afferri non poſſe. Si enim verum eſt quæcunque in Biblìis ſcripta ſunt, ad noſtram ſalutem ſcripta eſſe, fieri non poteſt, vt præſcriptam à Prophetis viuendi normam ſectando, à veritatis tramite aberremus. vel itaque Dauidem accuſent, vel nos excuſent neceſſe eſt. Nam vt non omnia Sanctorum facta, nobis ad imitationem propoſita eſſe in ſacris literis, nemo ſanus negauerit, ita vel omnem eorum de moribus doctrinam ſalutarem eſſe, vel Scripturam ſanctam fallacem planè & luſoriam fateamur oportet. Hoc igitur argumentum qua reſponſione diſſoluant, equidem non video, nec ipſoſmet ſcire arbitror. Nam quod ferunt qui ingenioſiores ad comminiſcendum inter eos habentur. [a] *perfectionis hîc exemplum non neceſſarij officij eſſe intellegendū.* id licet in Dauide quidē locum habeat; cū Deus facultatem vlciſcendi inimicum tribuit; in alio quouis tamen falſum eſſe, cùm hic locus tum alius eiuſdem libri perſpicuè demonſtrat. Percuſsit enim ilicò Dauidem cor ſuum, eò quod vindictam in Regem attentaſſet. Id eſt cor Dauidis tactum conſcientia voluntatis eum pupugit, vt interpretatur Lyranus, cuius ipſa adſcribam verba. *Percuſsit cor ſuum Dauid &c. id eſt conſcientia ſua eum reprehendit, & ſic Dauid eſt accuſatiui caſus: quia in hoc fecerat irreuerentiā ipſi Saul: quia honorandus erat, quandiu in regno tolerabatur à Deo. Propter quod dicunt Hebræi, quòd Dauid circa mortem fuit punitus in ſimili, ſcilicet in veſtibus, quibus opertus nō caleſiebat, vt plenius videbitur in tertio libro.* Deinde in explicatione cap. 31. lib. 3. Reg. hæc rurſus apponit. *Cumque operiretur veſtibus. &c. Alia etiam cauſa additur, quia ex viſione Angeli tenentis gladium euaginatum ſupra modum territus fuit. Aliam etiam cauſam aſſignat Rab. Salomon dicens quòd hoc fuit in pœnam peccati, quo abſcidit oram veſtis Saul. vt habetur ſupra. 1. lib. cap. 24 Quod enim in hoc peccauerit videtur, quia ibidem ſubditur Poſt hæc percuſſit cor ſuum Dauid, eò quod abſcidiſſet oram chlamydis Saul. Quamdiu enim Saul in regno tolerabatur à Deo, Dauid debebat eum revereri Et quia in hoc irreuerenter ſe habuit ad ipſum, fuit punitus pœna correſpondente, ſcilicet vt veſtibus non caleſieret in ſenectute, ſecundū illud ſapiētiæ xi. Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.* Hæc itaque Hebræi & Chriſtiani & Moſaici, quibus Dauidem officij neceſſitate, & grauioris peccati metu, à Rege cædendo abſterritum fuiſſe volunt: Idipſum etiam ex eo deprehendi poteſt, quod hinc animi conſcientiâ, illinc ardore vindicationis commotus, auxilium ſupplex, ac gratiam à Domino petijt, per quam tali molimine abſtineret. *Propitius ſit mihi Dominus* (inquit) *ne faciam hanc rem domino meo Chriſto Domini.* & addit rationem & cauſam, cur nolit in eum mittere manum ſuam, *quia Chriſtus Domini eſt.* quo ſermone ſatis oſtendit ſe vlturum fuiſſe Saulem, ni honos dignitaſque regalis obſtitiſſet, quam violare ſine ſcelere nemo poteſt, cui conſequens eſt, non perfectionis tantùm, ſed neceſſarij officij exemplum

[a] Boucher l. 3. cap. 18.

Conſcientia ſcrupulus facit hominem ſæpe permiſſis abſtinere.

plum hoc eſſe. Neceſſarij officij exemplum dico, non actum: quia cùm
Dauid poteſtatem faciendi quicquid vellet Sauli à Deo ſibi datam
habuiſſet, quod acceptum in poteſtatem inimicum ſaluum dimiſerit,
quem potuit ſine metu numinis interficere, id non debiti obſequij ſed a. in lib. contra Adimantum. c. 17
pietatis & perfectionis opus fuiſſe certum eſt: vt præclarè docet S. Au-
guſtinus. a. At idem tamen factum, alijs qui parem poteſtatem no-
minatim non acceperunt, neceſſarij officij, & debitæ ſubiectionis ac
reuerentiæ exemplum præbet. quod ergo Regi inimico pepercit Dauid
ſoli pietati & dilectioni tribuendum eſt: potuit enim iure non par-
cere cùm ei quod vellet faciendi facultatem accepiſſet: quod ve-
rò alius quiſpiam idipſum fecit, neceſſitati officij, quia non par-
cere ſine iniuriâ non potuit. Quod autem Brutus b. rationis loco b. pag. 212.
adfert Dauidem ſcilicet peperciſſe Sauli quod non eſſet ex optimatibus
populi, anuon id tale eſt, quod deridendum potius quàm diluendũ
exiſtimem, quid enim? vir pace belloque potens Regis gener, regno
deſtinatus, quem omnis Iſrael & Iuda vnicè diligebat, qui ante eos
ingrediebatur, & egrediebatur, b. is non erat ex optimatibus. Sic eiuſ-
dem Regis armiger moribundum dominum ſuum & plagam vltimam b. 1. Reg. 18.
precibus depoſcentem ne viuus hoſtium potiretur ob tantæ maieſtatis
reuerentiam ferro tangere non eſt auſus c. Ac de Dauide quidem Op- c. Ioſeph. lib. 6. antiq. ca. vlt.
tatus Afer in hunc modum. c. *Innumerabiles antiquum Regem ſequebantur*
exercitus: ſed ipſe Rex in poteſtatem venerat alienam. Occaſionem victoriæ Dauid d. lib. 2. aduerſ. Parmenianum.
habebat in manibus: incautum & ſecurum aduerſarium ſine labore poterat iugu-
lare, & ſine ſanguine & conflictu multorum poterat bellum mutare in cædem. Et
pueri eius, & occaſio ſuadebant: Ad victoriam opportunitas hortabatur. Stringere
iam cæperat ferrum: ire iam cæperat armata manus hoſtiles in ingulos. Sed obſta-
bat plena diuinorum memoria mandatorum: hortantibus ſe pueris & occaſionibus
contradicit, tanquam & hoc diceret: ſine cauſa me victoria prouocas: fruſtra me
victoria in triumphos inuitas. Volebam hoſtem vincere: ſed prius eſt diuina præcep-
ta ſeruare. Non, inquit, mittam manum in vnctum Domini. Repreſsit cum gladio
manum: & dum timuit oleum; ſeruauit inimicum. Et cùm compleret obſeruantiam
vindicauit occiſum. & Beda e. *Duas maximè ob cauſas Dauid manum ab occiden-* e. lib. 4. expoſit. in Samuel.
do Saul, quamuis ſe inimiciſsimè perſequentẽ, continuiſſe declaratur: quia videlicet
eum & dominum ſuum, & regali meminit Chriſmate perunctum. Vbi primo re-
gnum vel vnguentum, quod & ipſum dominici, ſemper videlicet inuiolabilis, regni
ac ſpiritalis vnguenti nouerat prætendere figuram, digno veneratur honore. Deinde
etiam nos moralibus inſtituit diſciplinis, ne præpoſitos nobis, eos maximè qui ſacris
ordinibus inſigniti ſunt, quamuis nos iniuſtè perſequentes, verbi auſterioris enſe fœ-
dare, & vel vltima ſuperflua actionis eorum quaſi fimbriam vituperando decer-
pere præſumamus. Quod ſi cui forte necdum iſta faciunt ſatis, is Dauidem
ipsũ audiat planiùs alibi & pleniùs quod ſẽtiat eloquentẽ. f. Cùm enim
in caſtra Saulis vno Abiſai comite clàm ingreſſus Regẽ dormientẽ offe- f. 1. Reg. 26.
diſſet, & excubitores, militeſq; cæteros omnes altiſſimo sõno conſopitos

ad caput Saulis acceſſit conſtititq; quo haſta terræ infixa erat, ibi tũ Abiſai peruerſi Regis odio flagrans & tempus opportunũ ratus, quo eius vnius cæde Dauid magnis difficultatibus & periculis defungeretur, his Dauidem verbis alloquitur. *Concluſit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas. Nunc ergo perfodiam eum lanceâ in terrâ ſemel, & ſecundo opus non erit. Et dixit Dauid ad Abiſai. Ne interficias eum: quis enim extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit? Nunc igitur tolle haſtam quæ eſt ad caput eius, & ſcyphum aquæ, & abeamus.* Quid? opuſne perfectionis hîc tantum ac non etiam neceſſarium viri boni officium prædicatur? Dauid cæleſti ſpiritu afflatus, vetat cædere Regem peruerſum, & tyrannica multa cõmittentem, hac ratione quòd tale quid nemo facere ſine noxa & peccato poſſit; (is enim Dauidicæ interrogationis ſenſus eſt manifeſtus) Nõ igitur ob id ſolùm prohibuit, quòd à perfecti viri officio abeſſet: nam inter nõ eſſe perfectum & peccare permultùm intereſt. Neq; enim ſi puella, quæ ſuam Deo virginitatem conſecrarit, perfecta eſt, ea quæ in Chriſto nupta liberis dat operam, iccirco peccabit. Nec ſi patrimoniũ totum pauperibus elargiri, perfectionis opus eſt, id ipſum retinere, ad ſuum, coniugis, & liberorũ vſum, culpa cenſebitur. breuiter, vnuſquiſq; legis præcepto tenetur non peccare, perfectus verò eſſe non tenetur ᵃ. illud præcepti & neceſſitatis, hoc conſilij & voluntatis finibus concluditur. Dicere itaq; perfectionis tantùm non autem neceſſarij officij exemplum, imò præceptum hinc ſumi, eſt Dauidem mendacij arguere, ac perinde Scripturam interpretari, ac ſi diceres, album, id eſt, nigrum. Sed audiamus quid præterea Dauid: ſequitur, *Tulit igitur Dauid haſtam & ſcyphum aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quiſquam qui videret & intelligeret, & euigilaret, ſed omnes dormiebant, quia ſopor Domini irruerat ſuper eos. Cumque tranſiſſet Dauid ex aduerſo & ſtetiſſet in vertice montis de longè, & eſſet grande interuallum inter eos, clamauit Dauid ad populum, & ad Abner filium Ner, dicens. Nonne reſpondebis Abner? Et reſpondens Abner ait. Quis es tu qui clamas & inquietas Regem? Et ait Dauid ad Abner. Nunquid non vir tu es? & quis alius ſimilis tui in Iſrael? quare ergo non cuſtodiſti dominum tuum Regem? ingreſſus eſt enim vnus de turba, vt interficeret Regem dominum tuum. Non eſt bonum hoc quod feciſti: viuit Dominus quoniam filij mortis eſtis vos, qui non cuſtodiſtis dominum veſtrum chriſtum Domini; nunc ergo vide vbi ſit haſta Regis, & vbi ſit ſcyphus aquæ, qui erat ad caput eius. Cognouit autem Saul vocem Dauid, & dixit. Nunquid vox hæc tua, fili mi Dauid? Et ait Dauid, vox mea domine mi Rex. &c.* Benedictus Deus qui iſtæc nobis teſtimonia omni exceptione maiora reliquit. Audiant μισοβασιλεῖς, audiant Dauidẽ increpantem Abner principẽ militiæ Saulis, & milites reliquos qui circa Regẽ armati excubabant, ac iurantẽ ᵇ ſupplicio omnes extremo dignos eſſe, quòd Regẽ tã indiligenter cuſtodiſſent. Hæc eſt antiqua illa Dauidis Theologia, quæ recentiũ iſtam inſanientem theoſophiam corrigit, & condemnat: quippe cum alius doceat ᶜ. Saulem fuiſſe tyrannũ manifeſtiſſimum, alius tyrannos omnes occidi à ſingulis quibus facultas ſup-

a S. Thõ. 2, 2. q. 186. art. 2.

b *Viuit Dominus, in veteri teſtamẽto iuramentum eſt. D. Hieronym. in c. 4. Hier. Con. Oſtenſe Iurabant, 22. q. 1.*

c. Boucher. l. 3 cap. 18.

petit non ſolum poſſe, ſed debere, *a*. Alius non cuilibet de populo id permitti, ſed ſingulis Optimatum, & vnicuique præfecto vrbi vel prouinciæ. *b*. (neque enim inter ſe cõueniunt) Ex his neceſſariò efficitur Saulem fuiſſe cædendum, ac proinde nullius patrocinio defendendum. At melior his magiſter Dauid, docuit vel negligentes cuſtodes peccaſſe, quo turpius & ſceleratius impetentium crimen appareat. Si enim negligenter cuſtodire malum Regem aut non defendere peccatum eſt, quàm nefarium quæſo, & indignum facinus cenſetur inuadere? Aut ſi inuaſiſſe, vitio & culpæ non detur, qui poterit, non defendiſſe, in crimen vocari? Quæ cùm ita ſint, deſinant porrò velint aduerſarij humilitatis & perfectionis tantùm non etiam neceſſarij officij exemplum in hac modeſtià & pietate Dauidica collocare. Nam nec conſiſtere ea ſententia cum Dauidis doctrina, nec cum factis congruere poteſt, itaque aliã maturè cauſam prætexant, aliud quærant perfugium. Nam iſtud illis Dauid ipſe alio adhuc inſigni & memorabili documento penitus intercluſit. Accepto enim de obitu Saulis nuntio, mortuum inprimis flebiliter lamentatus eſt, & belliſſimo epicedio decorauit: atque quod caput eſt, Amalecitam tantæ cladis nuncium, qui ſe mortem Regi ſuo ipſius rogatu, acceleràſſe dixerat, increpuit primùm his verbis. *Quare non timuiſti mittere manum tuam, vt occideres chriſtum Domini?* Deinde ſupplicio eum vltimo dignum iudicans, quòd vel volenti manus Regi violentas intulerat, necari eum protinus iuſſit: eiuſque ſententiæ tam accerbæ in eum ferendæ cauſam ſe iuſtã habere declarauit. *Sanguis tuus* (inquit) *ſuper caput tuum: os enim tuum locutum eſt aduerſum te, dicens: ego interfeci chriſtum Domini*. Hoccine voluntarium perfectionis opus, an iuſtitiæ neceſſarium? Si verum eſt Saulem iurè cædi potuiſſe, & Dauidem ſolius modeſtiæ & humanitatis ſeu perfectionis exemplũ dediſſe, quid commeruit, quæſo, aut peccauit Amalecita? qui quamuis ab illa perfectione deflexit, fecit tamen quod ei per leges licitum fuit (ſi rationis iſtorum firma ſunt fundamenta). Nunquid ſi perfectus aliquis & plenè ſapiens, legis beneficio ob rationem aliquam probabilem vti noluit: ego, qui permiſſum id quicquid eſt amplector, ſcelus morte piandum feciſſe proptereà dicar? aut nunquid Dauid humanitatem & clementiam, qua vnicè commendatur, in immanitatem & inclementiam tam ſubitò conuertit? Profectò ſi iuſta Dauidis ſententia, iniuſtum Amalecitæ factum: aut ſi Amalecita permiſſum legibus opus exegit, illicitum Dauid commiſit homicidium, vtriuſque factum tueri nemo poteſt. Sed ſuum illud Dauidi factum nemo hactenus vitio vertit: cùm tamen nunquã vir ille ſanctus grauioris peccati ſordibus, quale fuiſſet iſtud, ſeſe inquinarit, quin ſtatim criminis cõmonefactus, peccatum pęnitudine abluerit. At non licuit Amalecitæ dices. Idipſum & ego aſſero (nec enim ſi id ei licuiſſet, facinus vtiq; illud morte luiſſet Dauide iudice) Atq; inde neceſſaria conſecutione effici demonſtro, neq; ipſum Dauidem, neque

a. Buchan. pag. 56. & pag. 97.
b. Brut. quæſt. 3. pag. 207. & quæ ſequ.

Non eſt audiendus periꝛe volens. l. non tantum. 6. D. de appellat. & qui occidit hominem volentẽ iniuriam facit tam occiſo, quàm Deo & Reip. D. Tho. 2. 2. q. 47. ar. 6. ad. 3.

alium quempiam moliti periculum aut necem Sauli ſine maieſtatis crimine potuiſſet niſi Dei iuſſu vel permiſſu id illi nominatim cōceſſum tributúq; fuiſſet, eóq; omnia pertinere, quæ vel doctrina, vel factis in hac re monuit Dauid, vt intelligamus Regē quamuis improbū, neque principatu & faſtigio regali excidere, neq; debita ſibi ſubiectione obediētiaque priuari: talia quippe vt non bonitas, ſed inſtitutio ritè facta, hominibus tribuit, ita nec malitia eripere vel adimere poteſt, (vt ſcribit Ioan: Bunderus aduerſus hæreticos [a]) ac proinde Regi honores, bono iuxtà ac malo, quà Rex eſt habendos eſſe: nec priuato cuiquam, ac ne populo quidem vniuerſo, iuris quicquam in eum eſſe, quo vel errantem cogat in ordinem, vel tyrannicè imperantem exigat regno, dignitate ſpoliet, pœniſque ſubijciat priuatorū. Vnde Abbas VVinzetus [b] hanc ipsā ſcripturæ partem tractās, *Audis* (inquit) *veram Dei veri Prophetæ, Theologiam, Regem videlicet quantumuis impium ipſius Dei iudicio & caſtigationi relinquendum eſſe.* & paulò poſt, [c]. *Minus etenim malū præuiderat ipſe pacis author regno futurū, ſi Rex immoderatius aliquādo impunè ſe erga populum gereret, quàm ſi populus iudex & vltor regiæ iniquitatis, pro ſua libidine exiſteret.* Iam verò cùm Hebræorum regnum optimè fuiſſe inſtitutum vel ipſi fateantur aduerſarij: illud præterea hîc adijciam, nullā in eo reperiri huius quod prætendunt iuris populi in Regem mentionem, nullumue exemplum: quinimò licet multi in ea gente Reges impiiſſimi extiterint, populus tamen toleranter omnes paſſus eſt, nec vlli ſuperbius reſtitiſſe, vel manus iniecisſe, vllumue ſolio pepuliſſe, ſine manifeſto Dei iuſſu, legitur. Nam in coniuratione facta aduerſus Amaſiam (de cuius ſolius cæde dubitari poteſt, Deo præcipiente facta fuerit necne) veriſimile eſt Dei mandatum interueniſſe, idque ex eo rectiſſimè colligitur, quod Propheta ad eum miſſus, *Scio*, inquit, *quod cogitauerit Deus occidere te, quia feciſti hoc malum, & inſuper non acquieuiſti conſilio meo* [d]. Aliorum vero Regum mortem iniuſſu Dei per inſurrectionem ijs oblatam, graui coniuratorum ſupplicio ſemper fuiſſe expiatam conſtat.

a in ſuo compend. concertationis tit. 9 art. 11. & tit. 11. art. 7.

b. in velitatione aduers. Buchan. pa. 180.

c Bru. pag. 190.

d 2. Paral. 25 VVinZet. pag 180. & pag. 276.

Progreſsio ad euangelicæ legis teſtimonia. Vnum Chriſti maximum explicatur: quo docemur vim imperij, nec virtute, nec vitio regnantis metiendam. Deo ſimul & Regi obediendum. Diſcreta in vtrumque officia. nec concurſu impediri. Magnatibus in Regem quàm minimis non liberiorem iure poteſtatem. Omnes ad rebellionem aditus iure diuino populis obſtructi: & quare.

CAP. VIII.

SSed ne ſola veteris teſtamenti authoritate niti videamur, en nouæ legis, & ſub ea Patrum teſtimonia: quæ præceptis & exemplis iſtæc nobis omnia planiùs confirmant. Ac in primis ſaluator ipſe, cùm Tiberij hominis obſcænâ fœdaque libidine, cædibus etiam & periurio turpificati[a], authoritaté approbarit (*Reddite* inquiens, *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo*) manifeſtò nos docuit, Principum omnium dominatum, non vitâ regnantium, ſed dignitatis & officij ſublimitate metiendum eſſe, & non ideò populum debere malorum Regum detrectare imperia, aut obedientiæ iugum excutere, quòd impia eorum flagitia deteſtetur. Nec vllam ei θεοσέβειαν obſtare, quo minus peruerſis Principibus obſequatur, & pareat in iis, quæ pro tantæ maieſtatis imperio ſubditis iure regni imperari poſſunt: Hæc enim quia Cæſaris ſunt, id eſt Principis legitimè conſtituti, Cæſari reddi debent. Cætera verò quæ ad Dei cultum & pietatem ſpectant, ita ſunt Deo ſanctè & inuiolatè ſeruãda, vt præ ijs cuncta Regum iuſſa, leuia prorſum, ac temnenda iudicentur. Vtrumque igitur ſubditi præſtare debent (poſſunt enim proculdubiò) id eſt quæ Dei ſunt Deo reddere, & Principi quæ ſunt Principis: neque enim vllus horum officiorum tam aduerſus contrariuſque concurſus eſt, vt ſimul perfici abſoluique à viro bono & Dei amante nequeant. Nam vt argentum, agros, ædificia, & pretioſæ quicquid eſt ſuppellectilis omittam: in quibus, vel iure imperatis, vel iniuria ſublatis, vnuſquiſque Deo ſimul & Regi parere & placere poteſt, dum vel confert vel ſuffert. Ad illud venio, quod fluctuari quàmplurimos, errare haud paucos facit. Si Regis iuſſum expreſſo Dei mandato in fide vel moribus aduerſatur; quid hîc ſubditis faciendum? nonne Regi fortiter reſiſtere tenentur; ſummi Regis præcepta violare conanti? cùm obedire oporteat Deo magis quàm hominibus[c]: & ſatis vtrique facere, in tam aperta voluntatum contradictione, non difficile modò, ſed impoſſibile multis eſſe videatur. Iis ego: poſſe quidem, ac debere etiam, in hoc negotij genere virum bonum ita ſe gerere vt plenam atque perfectam, Deo & Regi obedientiam exhibeat. Regem namque ſolùm in fortunas & corpora ſubiectorum dominari, quibus ſi vtitur, virtutis præmio, ſi abutitur, pœna delicti afficiendus eſt ab eo Rege, qui Regum omnium opera interrogabit[d]. Cor autem & credentis animum Dominus ſibi ſoli reſeruauit, ſoloque eo contentus eſt, ſi aliud offerenti nihil ſuppetit: ſicut ſcriptum eſt. *Si voluntas prõpta eſt; ſecundum id quod habet, accepta eſt, non ſecundum id quod non habet*[e]. & alibi. *præbe fili mi cor tuum mihi*[f]. Quapropter ſi me Rex facere iubeat, quod citra diuinæ legis tranſgreſſionem fieri nequit: haud equidem faciam, neque enim opus hoc eſt eiuſmodi, quod officio ſubditi erga Re-

a Suet. in Tiber. cap. 44. Corn. Tacit. Annal. 6. Dio. li. 58. Eutrop. li. 7. de Tiberio.
b Matth. 22
c Act. 5.
d Sap. 6.
e 2. ad Cor. 8
f Prouer. 23.

gem contineatur, cum in omni ſacramento, fidelitatis, hæc ipſo iure inſit exceptio, *extrà quàm ſi Dei præceptis obuiatur*. At ſi pœnam in non parentes tam iniquæ iuſſioni apponat, exigatque crudeliùs; perferre iniuriam, & bonorum iacturam, atque adeò omnem corporis cruciatû ſine rebellio aut coniuratione tolerare debeo, vt hac rerum caducarum & mortalium veluti permutatione, ineſtimabilis immortaliſque gloriæ fœlicitatem commercer, qua ratione Deo, Regique ſatisfacio: illi quidem, quòd eius mandata fortunis, fama, corpore, cariora habeo: huic verò, quòd ei pœnam & quaſi redemptionis pretium perſoluo: argumento eius quod dici ſolet, *Satisfactionem pœnæ æquiparari obſeruantiæ contractus* a. Atque hoc nimirum illud eſt, quod Origenes b, *non hîc de illis poteſtatibus dicit quæ perſecutionem inferunt fidei*, inquit, *ibi enim dicendû eſt, Deo oportet obtemperare magis, quàm hominibus: ſed de iſtis communibus dicit, quæ non ſunt timori boni operis ſed mali*. Vbi ergo malus Princeps fidei perſecutionem infert, non eſt ei in fidei abnegatione parendum, imò audacter in confeſſione reſiſtendum, nec huic bono operi quantumuis ſæuus ſit, timori eſſe poteſt: vt in cap. 10. explicabitur. At vbi communia & humana imperat, cùm propter conſcientiam, tum etiam propter iram, ne minas mors ſequatur, obtemperandum eſt. Sed in hypotheſi res erit illuſtrior: Idolis thus & odores incendere Ethnicus me Rex iubet, aut mortem exequi. Pari comminatione Princeps hæreticus inſanos ſuos errores amplecti: aut Catholicus periurium, adulterium, vel aliud nefandum aliquod ſcelus admittere. Si pœnam ſubire atque ita alteram diſiunctionis partem implere paratus ſum, quis Regi me reſiſtere dicet: imò quis non parere fatebitur? ne malum faciam, mortem ſubeo: hoc licet Rex minus vult quàm illud, vult tamen, & huic ego voluntati obſequor, cum eum ſanguinis ſitientem iniqui ſupplicij luitione exſatio. Iuris authores, quando illud aut illud debetur, electionem reo tribuunt, vtrum præſtare velit c: eaque diſiunctionis natura eſt, vt ei per alterutrius partis expletionem cumulatè ſatisfiat d. Sed verius tamen eſt in ſpecie propoſita, non deberi illud aut illud, ſed vnum tantùm, dolorum nempe, & iniqui ſupplicij patientiam, altero extra omnem obligationem conſtituto, cùm præſtari non poſſe videatur quod pietatem lædit e: & impoſſibilium, naturâ, iure, vel facto, nulla ſit obligatio f. Et huic quidem ſententiæ locum eſſe in priuatis, ſinguliſque de populo, quilibet, vt arbitror, concedet, niſi tam impenſè malitioſus ſit, vt Reges ſingulorum telis exponat, Buchananum ſequutus hoc vno vel feras immanitate ſuperantem, qua in re tamen ipſimet eius ſequaces, Brutus g, Bucheriuſque h, ab eo diſſentiunt.

Sed quid de populo vniuerſo, aut inſigni eius aliqua parte velut magnatibus, aut magiſtratibus, qui prouincias oppidáue moderantur; hinc pari iure cenſeri debent, in honore & obedientiâ malis Regibus exhibenda? Negant certè Brutus & Boucherius, atque iſtos omnes

a Pet. & Cyn in l. petes C. de pact. vel. Iaſon. ad l. eum propoſitum, num. 7. eod.

b li. 9 in ep. ad Rom. in ca. 13. ad illa verba, qui reſiſtit poteſtati &c.

c l. 3. §. Scæuola. D. de eo quod cert. l. ſi ita. 63. l. ſi quis ita. 129. D. de verb. obl.

d c. 4. de reſcript. c. in alternatiuis de reg. iur. in 6.

e Filius. D. de cõd. inſt.

f l. impoſſibilium D. de reg. iur. c. nemo poteſt. de reg. iur. in 6.

g Quæſt. 3. pag. 210.

h lib. 3. ca. 36.

non tantùm ab hac obſeruantiæ & officij neceſſitate abſoluunt, excluduntque: ſed etiam Rege malo repugnare, & eius conatus vi comprimere, ac quanta poſſunt animorum armorumque contentione & impetu hoſtilem in modum vitam & imperium ei auferre, ipſorum cuilibet liberum, & laudabile eſſe prædicant. Sed errant largiter, & vel ex hac Saluatoris reſponſione, errorem ſaxo deprehendant ſuum, agnoſcantque: ni veritatem velare quàm videre malint. Res eſt certè expedita, ſi à quibus Chriſtus conſultus eſt ſolerter perpendamus; nempe à Principibus ſacerdotum, Scribis, & Phariſæis [a], qui populum vniuerſum repræſentabant. Miſerunt enim ad eum *quoſdam ex Phariſæis & Herodianis dicentes. Magiſter licet cenſum dare Cæſari an non?* Scribæ igitur ſunt & Phariſæi, ad quos Ieſus ſermonem dirigit. At hi quinam? Ioſephus nobis dicet [b]. *Erat enim* (inquit) *quædam Judæorum ſecta exactiorem patriæ legis cognitionem ſibi vindicans, quibus tanquam Deo, vt videri volebant, caris, addictum erat hoc mulierum ſodalitium. Hi Phariſæi vocantur, genus hominũ aſtutum, arrogans, & interdum Regibus quoque infeſtum, vt eos etiam apertè impugnare non vereatur: nam cùm tota gens Iudæorum fidem ſuam iureiurando obligaſſet Regi & Cæſari, hi ſolùm non iurauerunt, excedentes ſex millium numerum: quibus hoc nomine à Rege mulctatis Pheroræ vxor pro iis mulctam perſoluit.* Hi ergo ſummates erant Iudæorum, & quidem præcipui: qui quamuis Chriſto vafrè hac interrogatione inſidiabantur, tamen re vera Cæſaris etiam dominatum peroſi erant, à quo nouis & iniquis vectigalibus premebantur. Itaque Tacitus [c]. *per id tempus* (inquit) *Antiocho Comagenorum, Philopatre Cilicum Regibus defunctis, turbabãtur nationes, pleriſque Romanum, alijs regium imperium cupientibus. Et prouinciæ Syria atque Iudæa, feſſæ oneribus, diminutionem tributi orabant.* qua de cauſa ſi Bruto credimus [d] à Rege malo deficere, & pœnas expetere, & renitentem vi coërcere, ſi aliâs nõ poterant, ex officio tenebantur: ſed profectò non credimus. Magis enim verbo Dei & veritati ipſi loquẽti credimus Chriſto Ieſu: qui huius vnius præcepti obligatione vniuerſos conſtrinxit, vt reddant Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & iniqui tributi exactionem patiantur: ac proinde ſibi nihil in eum licere putent, quod alijs de populo nõ permittitur. Hoc enim illi conſequens eſt, ſi rem attentius perpendamus: quo reſponſo, ſi flexibiles ad bonitatem fuiſſent Phariſæi, inſolentem ſuam elationem compeſcuiſſent, eorum tamen impræſentiarum calliditatem eluſit Dominus, & ſapiens, vt rebantur, inſidiandi conſilium penitus infatuauit. ſequitur enim: Et audientes mirati ſunt, & relicto eo abierunt. Putabant Phariſæi cùm diſcipulos mitterent, neceſſum fore Saluatori, vel negare tributum Cæſari ſoluendum eſſe, vel Moſaicæ legis libertatem minuere: quorum altero Herodiani eum vt manifeſtum ſeditionis authorem tenerent; altero populus vt aſſentatorem Principum, & legis diuinæ patriæque violatorem aſpernaretur. At ille vno verbo, nihil temporalem ſubiectionem ſpirituali, vel hanc illi impedimento eſſe docuit, quo

[a] Matth 21. & 22. Marc. 11. & 12. Luc 20.

[b] li. 17. antiq. cap. 3.

[c] li. 2. annal.

[d] Quæſt. 3. pag. 115.

minus in eadem perſona conſiſtant & conſeruentur; ſuos vtrique terminos eſſe ſine vlla confuſione diſtinctos, nihil earũ iuri, vel mores dominatoris, vel ordines & gradus ſubditorum adiicere, vel adimere poſſe. Nam & ipſe hîc inter Tiberium & Phariſæos iudicabat. *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari: & quę ſunt Dei Deo.* quam ſummi Iudicis ſententiam ſi Boucherius & eius ſynagoniſtæ tunc vſurpaſſent, cùm ei contrariam inſipidè protulerunt, arma ſcilicet capienda, & tela pro tributis Regi ſuo naturali & legitimo inferenda ciu multis iam annis paruerant a, Stetiſſet nimirum Gallia ſuis nixa columnis, quæ nunc concuſſa vndique & oppreſſa calamitatibus Eccleſiaſticorum, nobilitatis, plebis, acerbum nobis & lamentabile ſpectaculum præbet: cuius miſeriam cum recolo mihi præ dolore lacrymæ proſiliunt. Stetiſſet & nobilis illa Franciæ Hieroſolyma incolumis, quæ multis nunc ruinis eſt deformata. Sed hæc luctuoſa nimis, & funeſta tragicis relinquo. Redeo ad ſententiæ propoſitæ apodexim. Vir malus fuit Tiberius: optimates verò Iudæorum Phariſæi ſanctitatis præterea & prudẽtiæ opinione vſque adeò ſpectati, vt ſuis monitis populum in quoſcunque animi habitus trãsformarent b. At hos tamen, Cæſaris dominatum agnoſcere atque adeo ei obtemperare, ac quæ Principi deberentur præſtare nulla morum regnãtis, aut æquitatis mãdatorũ adhibita diſtinctione iuſſit Chriſtus. Quòd ſi Principi vectigalia vel tributa iniqua imperãti, primates vel magiſtratus reſiſtere poſſunt, imò ex officio debent & tenentur, vt Brutina fert opinio: an non Dominus id poteſtati Phariſæorum indulſiſſet? An non aliquo, vel leui indicio huius reluctandi libertatis, ſi non Phariſæis, ſaltem futuris populis Chriſtianis conſuluiſſet? An ignorabat Caligulas ſubinde & Nerones mox ſucceſſuros? An multos in Chriſtianis gentibus Principes ſæuiter & proteruè regnaturos? Quid ergo eſt, quod hoc vno dogmate in æternum duraturo, cunctos ſine diſtinctione comprehendit, ſi non par omnibus debeatur obedientia, in iis quæ ad ius imperii ſiue regni ſpectant? Laudantur hoc nomine veteres Chriſtiani, quòd in vtroque officii genere ita temperatè ſe geſſerint, vt propter Deum Opt. dominis peſſimis id eſt Regibus tyrannis, inſeruierint, & cùm poſſent eos armis aggredi, noluerint. Hinc Tertullianus ad Scapulam. *Sic & circa maieſtatem Imperatoris infamamur* (inquit) *tamen nunquam Albiniani, nec Nigriani, vel Caſſiani inueniri potuerunt Chriſtiani.* & D. Auguſtinus c. *Iulianus extitit infidelis Imperator* (inquit) *Nonne extitit apoſtata, iniquus, idololatra? Milites Chriſtiani ſeruierunt Imperatori infideli. vbi veniebatur ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant niſi illum qui in cœlo erat. Quando volebat, vt idola colerent, vt thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autẽ dicebat, producite aciem, ite contra illam gentem, ſtatim obtemperabant. Diſtinguebant dominum æternum à domino temporali, & tamen ſubditi erant propter dominum æternum etiam domino tẽporali.* En Chriſtianos milites, acies integras, Regi iniquo, apoſtatæ, idololatræ, & quid nõ impietatis ſpirãti, in iis quæ humani

a *Statim poſt Guiſiorum fratrũ necẽ.*

Scripſit hæc author in medio belli ciuilis tumultu.

b *Ioſeph. li. 3. Antiq. cap. 23. & 24.*

c *in Pſal. 124 ad verb. quoniam non derelinquis. & refertur. 11. q. 1. can. Imperator 98.*

humani imperij erant parentes, non propter vltionis humanæ metum, quam facilè ſpernere & propulſare poterant, ſed propter Dominũ, vel, vt ait Apoſtolus, non ſolum propter irã, ſed etiã propter conſcientiã. Quid de Thebana legione dicam à Mauricio decimata? ſi glorioſum militibus ad memoriæ immortalitatẽ, pro fide, proque ſalute dimicare, cur ſe paſſi ſunt decimati? nimirũ quia Principi ſuo arma inferre noluerũt: adeò martyrij paſſione maluerunt ſe videri hominibus inglorios, quã ingratos Deo.

Addo non plenam & perfectam fuiſſe hanc Domini reſponſionem, ſi aliter intelligatur. Nã Iudęi ſua interrogatione, non de Tiberij ſolùm perſona, ſed generatim de quolibet Imperatore, manifeſtò quærebant. *Liceat cenſum dare Cæſari an non?* Quibus Brutus & Bouchetius ſi fuiſſent cõſulti, haud cunctanter reſpondiſſent. Veſtrũ eſt ex facti circumſtantiis id proſpicere. Si vir bonus eſt Cæſar, & iuſta exigit, pẽdite quæ petitur. Sin malus, & noua atque iniuſta tributa & vectigalia imperat, reclamate, recuſate, reſiſtite, armis occurrite: alioquin peccabitis grauiter in Deum & Rempublicam, officium iſtoc veſtrum deſerentes *a*, & ita profectò fuiſſet reſpondendum ſi in obediendi ratione talis Principum differentia cũ Bruto conſtituatur. At melior magiſter Chriſtus, ne vllam conſtituamus admonuit; cùm idẽ de omnibus indefinitè, vt aiunt, & indiſcriminatim reſpondet. *Reddenda Cæſari quæ ſunt Cæſaris.* Nam nec de Tiberio ſolùm quæſiere Phariſæi, vt dictum eſt, ſed vniuerſe de Cęſare. Nec Domini reſponſo ad perfectam quęſtionis ſolutionem aliquid defuiſſe, niſi impius & impuratus exiſtimare poteſt. Sed ecce, cæpit Ieſus facere & docere *b*, quod enim hìc docuit, antè iam fecerat: vt credentes non ſolũ formaret verbo, ſed etiã firmaret exemplo. Nam cùm de cenſu ſoluendo ageretur, & publicani Petrum adeuntes clàm interrogaſſent. *Magiſter veſter non ſoluit didrachma c?* Primum oſtendit ſe vectigalium vel cenſus immunem eſſe, quia filius Regis erat, tam ſecundum carnem quàm ſecundum ſpiritum *d*: Deinde Petro edixit, vt tributum pro vtroque tamen ſoluat, cuiuſque rei cauſa, cum ſignatum nullum præ inopiâ ad manum haberet, ſtaterem inſigni miraculo præſentauit. Si igitur Chriſtus cùm & anima & corpore liber eſſet, communi hominum legi ſubiici voluit, & tributum pẽdere, ne ſcandalizaret alios quanto magis nos, (qui licet per animę regenerationẽ filij Dei facti ſumus *e*, & eatenus libertate donati, corporis tamen adhuc ſeruitutem patimur, & eius redemptionem expectamus *f*.) Principibus vectigalia etiam grauiora & iniqua imponentibus obtẽperare debemus? & ſi ille ſummi Regis filius tributum iniquum *g* exoluit, ne ſcandalizaret pauculos exactores: qua fronte nos denegando tributũ, non publicanos modò, ſed Regem ipſum & quotquot ab eo ſtant ſcandalizare, atque in vltionem ſpretę maieſtatis odia armaque ciuilia cõcire, regnum & Rempublicam ferro, flãmáque vaſtare, omnia denique diuina & humana turbare, miſcere, confundere audemus? Næ præpoſterum hoc nimis eſt, & pernicioſum Bruti conſilium, quod funeſtas defectionis & rebellionis faces,

a *Hæc Bruti doctrina eſt quæſt. 3 pag. 215. & Boucher. paſſim lib. 1. & 3.*

b *Act. 1.*

c *Matt. 17.*

d *Hiero. ibi.*

e *Ioan. 1.*

f *ad Rom. cap. 7. & 8.*

g *Iniquum reſpectu Saluatoris, qui ad id non tenebatur.*

ſimulata officij ſpecie contectas ſubminiſtrat. Ecquis enim optimatum à Rege deſciſcens, non iſto ſtatim fucato neceſſarij officij integumento ſuam nequitiam facilè inuoluet? ecqua ciuitas vel pernicioſæ libertatis cupida, vel in nobilis alicuius factioſi & potentis fidem & amicitiam inclinata, non ſimilem ad rebellandū anſam ſeu verè, ſeu fictè accipiet? talis ille fuerit procerum quorundam aduerſus Ludouicum XI. coniurationis color, cui nomē, bellum boni publici, indiderant[a]: quòd Regis & regni reformādi, ac populi in primis nouorum vectigaliū onere leuandi causâ, cùm ei malo aliter mederi non poſſent ſuſcepiſſe ſe dictitabant: cùm tamen in ipſorū animis, aut nulla prorſus, aut certe poſtrema eſſet de reipublicæ commodis ſolicitudo. Nā omnes ferè vel ad priuatas iniurias vlciſcendas, vel ambitioſam dominandi libidinē explendam in id bellum incubuiſſe conſtat. De quibus ſcriptum eſt[b]. *Condixerant autem ij qui arma aduerſus Ludouicū parabant, ſe ideo conuenturos, vt populū vectigalibus preſſum, & penè ſeruum in libertatem vindicarent. Adeò ſolers eſt malè errantiū cautio, vt iuſtitiæ velamen ſuæ iniquitati prætendant.* Huic geminus eadem ferè tempeſtate ciuilium armorum prætextus fuit Nobilibus quibuſdam Scotiæ in Iacobum III. quamuis re verâ odium ex aliis cauſis conceptū id illis diſſidiū pepererat, quas cauſas illuſtris Baro à Gartly Patricius Barclaius, auus meus (qui tum in fide Regis conſtanter manſit) parenti meo, mihique parens optimus, cùm annu ferè octogeſimū attingeret, ſæpè & copioſe narrare ſolitus eſt. quid multis? Regū hoſtes, ſubditi, inquā, hoſtili in Regem animo, vbi certum deficiendi conſilium occeperint, nunquam non bellulam tuuandæ reipublicæ ſpeciem proponunt, populoque imponunt. Quapropter vt filio puerulo, ne ipſe ſibi noceat, pater circūſpectus cultro quouis interdicit: ita Deus cui omnia omnium hominum perſpecta ſunt ingenia, cùm procliuem ad res nouas multitudinem, à debita legitimo Principi obedientia in iniuſtum factioſorum hominum obſequium, ſpe & ſpecie largioris boni frequenter abductum iri cerneret, ſi aliquà illi ad rebellionem aditus legis diuinæ præcepto permiſſiue daretur vias ei omnes intercluſit, multis parendi monitis, preceptis, exemplis, iam inde ab ortu mundi ad communem populorum vtilitatem propoſitis. nulla prorſus obnitendi rebellandique vel leui addita notatione. Sed hac præter cæteras omnipotentis verbi definitione populi omnes arctiſſimè conſtringuntur. *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari: & quæ ſunt Dei Deo.* Id enim qui fiet, ſi officia Regi cæleſti, Regique terreno debita non ita diſtinguantur vt vtraque ſimul perſolui poſſint, vtque debiti alterutrius præſtatione, nulla ab alterius obligationis nexu contingat liberatio? At concurſu moleſtiam aliquando & difficultatem afferunt, dices. Quid tum? Cauſæ difficultatis recedunt ab impedimento [illegible] & a[c] incommodum promiſſionis, non ad impedimentum [illegible] pertinent. Quæ cùm ita ſint, cùm, inquam, horum mandatorum de Deo & Rege adorando obſeruandoque, neutrum alteri obſtet, vt oſtendi.

a Philip. Cominæus de geſtis Ludou. XI. cap. 3.

b Gaguinus lib. 10. ca. 7.

c l. continuus [illegible] D. de verb. oblig.

mus) perſpicuum plane eſt explendum vtrumque[a], ne Deum, quem [a] *l. 3. § ſi cũ omnes. D. de Sc. Silan.*
puritate interioris cultus placare nitimur, in exteriore Regis deſpicientia
& contemptione offendamus. Seuera eſt, ſed vera ſententia[b]. Quicun- [b] *Iacob. 2.*
que totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno: factus eſt omnium
reus. Quod ſi quis fortè dicat, Ergone populus tyrannicæ crudelitati &
furori iugulum ſemper præbebit? ergône multitudo ciuitates ſuas fame,
ferro, & flamma vaſtari, ſeque, coniuges, ac liberos, fortunæ ludibrio &
tyranni libidini exponi, inque omnia vitæ pericula, omnéſque miſerias &
moleſtias à Rege deduci patiẽtur? num illis, quod omni animantiũ gene-
ri eſt à natura tributum, denegari debet? vt ſcilicet vim vi repellant, ſe-
ſéque ab iniuria tueantur? Huic breuiter reſponſum ſit. populo vniuer-
ſo neque defenſionem, quæ iuris naturalis eſt, adimi, neque vltionem,
quæ præter naturam eſt, aduerſus Regem concedi debere. Quapropter
ſi Rex non in ſingulares tantùm perſonas aliquot priuatum odium exer-
ceat, ſed corpus etiam Reipub. cuius ipſe caput eſt, id eſt, totum populũ
vel inſignem aliquam eius partem, immani & intoleranda ſæuitiâ ſeu ty-
rannide diuexet: populo quidẽ hoc caſu reſiſtendi ac tuendi ſe ab iniuria
poteſtas competit: ſed tuendi ſe tantùm, non etiam in Principem inua- *Vide cap. 4. lib. 4. infra.*
dendi: & reſiſtendi iniuriæ illatæ, non recedendi à debita reuerentia pro-
pter acceptam iniuriam: præſentem denique impetum propulſandi, non
vim præteritam vlciſcendi ius habet. Horum enim alterum à naturâ eſt,
vt vitam ſcilicet corpúſque tueamur: alterũm verò contra naturam, vt in-
ferior de ſuperiore ſupplicium ſumat, quod itaque populus malum, an-
tequam factum ſit, impedire poteſt ne fiat. id, poſtquam factum eſt, in
Regem authorem ſceleris vindicare non poteſt: populus igitur hoc
amplius quam priuatus quiſquam habet: quòd huic, vel ipſis aduerſariis
iudicibus excepto Buchanano, nullum niſi in patientia remedium ſu-
pereſt: cùm ille ſi intolerabilis tyrannis eſt (modicam enim ferre omni-
no debet) reſiſtere cum reuerentia poſſit. Atque hoc nimirum illud eſt
quod Dionyſius Carthuſianus[c], *Cum tota communitas*, inquit, *ſub vno Prin-* [c] *lib. de regim. Polit. art. 19.*
cipe viuens ſit quaſi vnum corpus, ideo ciuitates eiuſdem principatus debent mutuò
eſſe confœderatæ in bono, atque ſuccurrere mutuò, ſicut in corpore naturali humano v-
num membrum ſubuenit alteri. Idcirco ſi Princeps aut eius officiarij ſeu nobiles e-
xercent tyrannidem nimiam, vrbes abuſui poteſtatis deberent reſiſtere, imo ſua defen-
dere, atque oppreſſis aut opprimendis ſuccurrere. Nec tamen ob hoc deberent ſe à
Principe ſuo omnino auertere, nec contra eum inordinatè procedere. Adhibenda
eſt igitur aduerſus omnes Principes, malos iuxtà ac bonos, ſumma reue-
rentia: quamuis reſiſtere vtriſque non æqua ratione liceat: bonis enim nullo
modo: nulla quippe in bonos populo competit defenſio.

Apoſtolos idem docuiſſe. Præceptum D. Petri de Regibus honorandis tam bonos quàm malos Reges, quos tyrannos vocant complecti: impiam & ineptam eſſe contrà ſentientium opinionem.

CAPVT IX.

EANDEM Apoſtoli doctrinam enixè propagarũt: quibus licet rarior de humano principatu ſermo, & tantũ quã moribus recens in Chriſto regeneratorum componendis neceſſarius: eò quòd cæleſti nõ terreno regno nunciando præcipue ſtuderent: tamen ita apertus in hanc partem, vt ad ſententiæ noſtræ confirmationem ſufficienter efficax ſit. Nam vt a Principe Apoſtolorũ ordiar, quid planius efferri poteſt, quàm quod ipſe de Regib⁹ ſcripſit a? *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deũ: ſiue Regi quaſi præcellenti: ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: quia ſic eſt voluntas Dei, vt benè facientes obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam: quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitiæ libertatem, ſed ſicut ſerui Dei. Omnes honorate. Fraternitatem diligite. Deum timete. Regem honorificate. Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis: non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis.* En præceptum Apoſtoli de Regibus honorandis, ex quo ſequitur in bona Dialectica: Rex eſt, ergo honorandus. At hoc, vt nimis crudum, turbulentis & faſtidioſis aduerſariorum noſtrorum ſtomachis innatat, quibus, diſſipato humilitatis & obedientiæ calore, vis talium mãdatorum concoctrix eneruata eſt, quod igitur merum digerere non poſſunt, id calidi admiſtione temperant: id eſt, callido commento interpretantur, vt de Regibus bonis, & frugi hominibus tantum intelligatur, quos ſolos regio honore dignantur: cæteros non ex populi voto rem gerentes, aut ſcelere aliquo grauiore & vitiis contaminatos, quos tyrannos vocant, in vilibus & contemnendis eſſe, ſede & ſolio deturbandos, imò deportandos aut decollandos cenſent. At D. Petrus tamen ſimplex & purum dogma, de honore Regibus exhibẽdo, indiſcriminatim proponit, nullã bonum inter & malum adhibita diſtinctione. Quocirca peterem libenter à talibus magiſtris, vnde illis iſta interpretatio? locúſne in libris ſacris reperiatur, qui eos in illam cogat? num ita exponant, ne aliis in ſpeciem contradicentibus aduerſetur? num quòd hæc alibi addita ſit exceptio? Si vnum ex tot millibus locum proferre poſſint, quicum hic collatus eam neceſſario reſtrictionem admittat: non viciſſe ſolum eos, ſed triumphaſſe dicam: meque ipſum impensè improbum & audacem, qui ad iſtud eos certamen prouocarim. Quod ſi nõ

a 1. Pet. 2. Per humanã creaturam, intelligit humanas poteſtates de quib. D. Paul. ad Rom. 13.

poterunt, cur talem Apoſtolo intellectum affingunt? cur eius ſententiam
coarctant? cur generali legis definitione ſpeciem tantùm includi volunt?
hoc certe non eſt exponere ſententias Scripturę, ſed expungere. Scitũ e-
nim eſt & tritum. *Vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus.* ni quid ex-
ceptum alibi reperiatur *a*. Sed pro Deus immortalis, hæc ſi detur inter- *a l. de pretiâ & ibi gloſſ.*
pretandi libertas, quo ſcripturæ loco deprauando abſtinebitur? quem nõ *narr. & aliq*
quiſque ad ſuum ſenſum velut Leſbiam regulam detorquebit? Deus di *D. de Publ.*
xit. *Honora patrem tuum, & matrem tuam b*, & *qui maledixerit patri aut matri* *in rẽ act.*
morte moriatur c. An non licebit & hîc, eodem ſpiritu ſuggerente, ma *b Exod. 20.*
los parentes ab hoc præcepto per interpretationem excludere? Patrem *Matth. 15.*
igitur ſi ebrioſus, ſi luxurioſus, ſi patrimonium ſuâ nequitia abliguriat & *c Leuit. 20.*
diſperdat, ſi durus in me ſit & crudelis, laceſſã opprobrijs, inceſſam ma-
ledictis nec accedẽti aſſurgã, nec quæ patris ſunt imperanti obſecũdabo?
Abſit qua parẽs eſt diligam & venerabor, ne legis maledictionẽ incurrã *d* *d Deut. 27.*
Parentes ſuos non amare impietas eſt: non agnoſcere inſania e, vitia parentis odiſſe *e Senec. lib.*
par eſt, perſonam cùm obſerues. Attamen ſi eiuſmodi Scripturarũ expo- *3. de Benef.*
ſitioni locus eſt, quis non videt peruerſis liberis magis quàm ſubditis, in *cap. 1.*
hac interpretatione & exceptione perfugiũ latere: quod Reges nuſquam *f Luc. 14.*
legamus deſpiciẽdos: licet de parẽtibus odio habẽdis alibi moneamur *f*.
Sed odium illud amor eſt, & tale quo ſeipſum quiſque bonus odiſſe de- *g D. Greg.*
bet, *g* quid multis? nullus eſt Scripturæ locus tam perſpicuus & ex- *hom. 37. in*
ploratus, quin eiuſmodi calumnioſà interpretatione peruerti poſſit. *Euangelia*
Ad negotium igitur redeo, vt oſtendam Diui Petri ſententiam,
non ſolùm de bonis Regibus eſſe intelligendam, ſed de quibuſlibet v-
niuersè tam bonis quàm malis, quos iſti tyrannos vocant, idque fir- *I. Argumentum.*
miſſimis argumentis. Primum, quòd cùm Apoſtolus generaliter iu-
beat nos *Reges honorificare*, nec vſquam de honore malis Regibus dene-
gando vel ipſe, vel alius, in ſacris literis mentionẽ fecerit: nõ liceat nobis
id præceptum per interpretationem reſtringere, quandoquidem regulæ
locus eſt, *Vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus.* vt modo diximus.

Deinde quia ipſa illa tempora, & conditio populorum, ad quos ſcri- *II.*
pſit, ſatis arguunt eum hac ſententia bonos & malos Reges iuxtà com-
plecti: tempora quidem, quòd ipſa tyrannorum feraciſſima erant, vtpote *De Pharnace filio Mithridatis qui patrẽ interemit. Vide Dionem lib. 37. & lib. 42. & alios. Vide etiam Ioseph. [illegible] & alios.*
nondum veræ religionis gratiâ furibundum animorum æſtum cohiben-
te. Status verò populorum, quoniam ad Ponticos, Cappadoces, Bithy
nos, Galatas, cæteroſque Aſiaticos ſcripſit, (ſaltem ad Hebræos in iis re-
gionibus commorantes) quibus plurimùm ſæuiſſimos Reges imperitaſſe
fatebitur quiſquis Mithridatis, Tygranis, Pharnacis, Antiochi & aliorum
ſubinde Regum Aſiæ mores ex hiſtoriis didicerit, quin ipſe Buchana
nus omnes Aſiæ Reges tyrannos fuiſſe ſcribit, quod tamen non vſque
quaque verum eſſe libro ſuperiore annotauimus. Quapropter cùm ad
Chriſtianos in his gentibus ſcripſerit, non potuit non ſenſiſſe de Re-

gibus,quorum tunc in ditione ac poteſtate viuebant,& ſimilibus alioqui tam præciſè locurum fuiſſe,indignũ profectò videtur illo ſpiritu, quo tantus Apoſtolus agebatur quid enim? Regibus illis ſuis oppedere eos voluit,aut,ſi in orbe hoc diutiùs agere vellent,mutare ſedes,atque in aliis terrarum plagis bonos Principes quæritare,inuentu difficiles,& vel coruo albo tunc rariores: quòd ſi de eiuſmodi Regibus ſenſerit,quibus tunc recens facti Chriſtiani ſubiiciebantur,ſequitur neceſſariò honorem malis Regibus ſine peccato denegari non poſſe:hoc enim non eſt conſiliũ, ſed præceptum vniuerſæ Eccleſiæ in perſona quorundam traditum: ac propterea ab omnibus vbicunque terrarum populis,firmiter,& inuiolatè cuſtodiendum.

III. His accedit,quòd, ſi Chriſtianis eo loco præcepit bonos tantùm Reges vt obſeruent,& ſolis ſe probis morigeros præbeant, ſuperuacaneum id præceptum fuerit,& inſtituto Apoſtoli formandis tunc animis tam occupati intentique parum conueniens:quippe geminata monitione aliud nihil inculcaret,quàm de quo inter omnes conueniebat. Ecquis enim mortalium tam vecors eſt & perdi tus,qui Regi bono nullũ velit impertiri honorem?nullo ad id præcepto Euangelico opus fuit,omnes eo ducit,imò verò impellit congenita naturæ vis,& rationis impetum,quò vitæ communis ſocietas eſt introducta: at malum dignari honore non itidem omnes ſolent,ſed ij demum,qui Chriſtianâ hac ſapientiâ imbuti, inimicos diligere,& vitia,non homines odiſſe norunt[a]: quique in malo

a D. Augu. in Pſal.138. verſ. perfecto odio oderam illũ. Rege Deum cuius miniſter eſt venerantur. *Si prælati mali ſunt* (inquit D. Thomas)[b] *non honorantur propter excellentiam propriæ virtutis,ſed propter excellentiam dignitatis,ſecundum quam ſunt Dei Miniſtri* aut igitur iuſſit malos Reges honorari,aut nihil nouum & eximium,nihil diuinum & difficile, nihil Euangelicum & ſingulare,imò nihil non vulgare & humanum,atque

b 2.2. q.103 art 2. vel ipſis ethnicis notum & gratum hoc ſcripto complexus eſt. *Si dilexeritis diligentes vos,*inquit Dominus, *& ſalutaueritis tantum amicos veſtros, quam mercedem habebitis? nonne Ethnici & Publicani hæc faciunt*[c]. Qui amicos diligendos non cenſet, ſenſu communi caret. At inimicos amare ſublimius eſt,quam quò ſuâ homines naturâ pertingant. Omitto quòd cùm expreſſim iubeat ſeruos ſubditos eſſe in omni timore δεσπόταις σκολιοῖς, id eſt, peruerſis dominis,ſatis oſtẽdat velle ſe populum obedire Regi peruerſo: propterea quod hi arctiore atq; anguſtiore vinculo,quàm illi colligantur.

c Math. 5.

IV. Perfectorũ tantùm eſt non odiſſe in peccatoribus niſi peccata D. Auguſt. contra Adimantũ c.16.

V. Illud tantummodò ad extremum hîc adiiciam,quo nullum aut certius aut clarius,ad rem aliquam afferri poteſt,nempe D. Paulum monſtraſſe præceptum hoc, *Principi populi tui non maledices*[d] de quouis Principe vel peſſimo intelligendum eſſe. Increpitus enim à circumſtantibus Iudæis quòd principi Sacerdotum Ananiæ (à quo impiè iniuſteque cædebatur) dixiſſet. *Percutiet te Deus paries dealbate: & tu ſedens iudicas me ſecundum legem,& contra legem me iubes percuti.* reſpondit[e] *Neſciebam fratres quia Prin-*

d Exod.22.
e Act.23.

ceps eſt Sacerdotum. Scriptum eſt enim: Principi populi tui non maledices. Quod reſponſum ſiue ita intelligamus, quaſi Paulus re verâ ignoraſſet hunc Ananiam eo ordine eſſe apud ſuos, ſiue quaſi ſciuiſſet quidem eum gerere Pontificatum inter eos, ſed non agnoſceret tamen vt Pontificem, ſublato iam tum pontificatu Aaronico, atque adeo omni ſacerdotali authoritate ex lege per æternum Sacerdotem ſummumque Pontificem Ieſum Chriſtum a: & propterea diceret neſcire ſe eum eſſe Pontificem, quod eum non eſſe Pontificem ſciret (ei enim quod eſt ſcire non eſſe, conſequens eſt neſcire eſſe, licet contrà illud ab hoc non pendeat) vtrouis, inquam, modo hoc reſponſum intelligamus, perſpicuè nobis oſtēdit Apoſtolus, non licere obloqui malo & iniuſto Principi, idque propter eam legis prohibitionem, *Principi populi tui non maledices,* quippe hoc ipſo quòd pro iuſta culpæ excuſatione afferebat, ſe neſciuiſſe iſtum eſſe Principem Sacerdotum, fatetur planè malitiam & iniuſtitiam, cuius eum arguerit, non eximere Principem è numero eorum, de quibus hoc præceptum datum eſt. Si igitur ex D. Pauli ſentētia, mandatum, quo vetamur Principi maledicere, non bonos ſolùm, ſed etiam malos Principes includit: hoc quoque de Principe honorando non poteſt non ſimiliter de bonis & malis Principibus intelligi. Quod & D. Auguſtinus non obſcurè indicat, vbi hoc Apoſtoli præceptum eodem ſenſu Donatiſtis obiectat. Hi namque villas ſibi iniuſte ademptas, & Eccleſiæ Catholicæ tributas querebantur: quibus ille, Regum & Imperatorum iure id factum: in quorum manu ſitum eſt, vt legibus à ſe latis poſſidendi cauſas, modum, formámque præſcribant. Et vt æquiore id animo ferrent Donatiſtæ, nec regalibus edictis reluctarentur, hac D. Petri authoritate vſus eſt. *Nolite dicere, inquit, quid mihi & Regi? Quid tibi ergo & poſſeſsioni? per iura Regum poſſidētur poſſeſsiones. De iure humano agitur: & tamen Apoſtolus voluit ſeruiri Regibus voluit honorari Reges, & dixit, Reges reueremini.* Quorſum hoc Apoſtoli teſtimonium Auguſtinus? Etenim profectò niſi is eius loci intellectus ſit, vt ad quoſlibet vniuersè Reges pertineat, incaſſum Donatiſtis eum obiecit: vtpote hominibus refractariis qui ei illicò repoſuiſſent. eo ſe præcepto ſtringi obligarique bonos tantùm Reges vt obſequio & honore proſequantur, non improbos, non iniuſtos alienarum poſſeſſionum abreptores, ac proinde illud argumentum nulla in ipſos ratione concludi, remque eo reuoluiſſent vt in Regis vitam & mores inquirere prius neceſſe fuiſſet, atque adeo probare eum rectè & è Republica facere, quàm iſtos ad parendum obligatos pronunciare, quod cùm tam acer & [illegible]er Chriſtianæ fidei aſſertor non ignoraret, nunquam argumento tam ſubleſto contendiſſet & quod leui reſponſo eludi ab aduerſariis & eludi potuit. Sed ſciens nimirum B. Auguſtinus illud Apoſtoli præceptum nullam ſine calumnia diſtinctionem admittere, nullique Donatiſtas ſententiæ adeò apertæ & ſimplici diſtinctionem adhibituros firmiter nec falſò credidit.

a ad Heb. 5. 4. 5. 9.

Similiter & alij omnes Eccleſiæ patres ex ſeculo Apoſtolicum hoc præceptum ita ſunt interpretati, vt ad Reges bonos iuxtà ac malos pertineat, cui rei teſtimonio ſunt, quæ ipſi ſæpe ad malos Reges, & de malis Regibus ſcripſerunt. Itaque B. Fulgentius ad Traſimundum Arrianum Regem Vandalorum in Africa, a *Quocirca*, inquit, *cùm pro noſtra fide, in quantum facultatem diuinitùs accepimus, liberè reſpondemus, nulla contumaciæ ſeu contumeliæ debemus ſuſpicatione notari, cùm nec regiæ ſimus dignitatis immemores, ſciamúſque Deo timorem, honorem Regibus exhibendum; Apoſtolica ita nos præmonente doctrina. Reddite omnibus debita, cui timorem, timorem, cui honorem, honorem. Huius timoris honoriſque manifeſtà nobis beatus Petrus aperuit diſcretione notitiam dicens, Sicut ſerui Dei omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, Regem autem honorificate, &c.* En, vt hic ſanctus Eccleſiæ Doctor affirmat D. Petrum manifeſta diſcretione aperuiſſe nobis notitiam eius quod dixerat D. Paulus. *Cui timorem, timorem: cui honorem, honorem*: id ſi ita ſe habet, conſequens profectò eſt, de omnibus Regibus locum eſſe intelligẽdum, manifeſta quippe diſcretio non eſt, quæ diſtinctionibus non declaratis inuoluitur. Vtrum autem hoc ſcripſerit D. Petrus, vt errorem depelleret, quem nonnulli ex Chriſtiana libertate malè intellecta iam imbiberant, exiſtimantes (vt noſtro ſeculo Anabaptiſtæ & Trinitarij) indignum eſſe, redẽptos à Chriſto, atque adoptatos in ſucceſſione regni cæleſtis b, humanæ poteſtati ſubiici: an verò alia de cauſa nihil moror. Sat ſuperque homini Chriſtiana eſt, ſcire Apoſtolicum præceptum eſſe, vt Regem honoremus, eique præcepto nullam nec diſtinctionem nec reſtrictionẽ in ſacris literis aut Sanctorum ſcriptis eſſe adiectam.

a lib. 2. de myſter. mediatoris Chriſti in princ.

b ad Rom. 8.

Eandem D. Paulo mentem eſſe. Eius præceptum de non reſiſtendo poteſtatibus ab aduerſariorum calumniis vindicatum Ex Orthodoxorum Patrum ſententiâ vt intelligendum, atque inibi quædam non vulgaria.

CAPVT X.

SED & huius etiam Principis Apoſtolorum Synagoniſta D. Paulus, eandem ſententiam inter præcipua Chriſtianæ inſtitutionis dogmata vberius multò & ſeuerius retulit. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, inquit, a. Quid ita? *Non eſt enim poteſtas niſi à Deo.* Et ne breuitatem comitetur obſcuritas, his verbis eã explicat. *Quæ autẽ ſunt*, (id eſt quæcunque ſunt vſpiam poteſtates in orbe vniuerſo) *à Deo ordinatæ ſunt*: cui conſequens eſt quod ſubiicit: *Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.* Ex quibus & illud. *Qui reſiſtunt ipſi, ſibi damnationem acquirunt.*

a ad Rom. 13.

En præ-

En præceptum, en cauſa, en commonitio, & comminatio horribilis
in eos, qui ſecus faxint. Nec hiſce contentus tamen Apoſtolus, proce-
dit vlterius, vt ſoletut ſimulque ad obedientiã & patientiam hortetur
ſubditos *Principes*, inquit, *non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non
timere poteſtatem? Bonum fac: & habebis laudem ex illa. Dei enim miniſter eſt ti-
bi in bonum, Si autem malè feceris, time non enim ſine cauſa gladium portat. Dei
enim miniſter eſt: vindex in iram, ei qui malè agit. Ideò neceſſitate ſubditi eſtote:
non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Ideò enim & tributa præ-
ſtatis, miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſeruientes. Reddite ergo omnibus debita:
cui tributum, tributũ: cui vectigal vectigal: cui timorem, timorem: cui honorẽ ho-
norem &c.* Reſumamus iſta, & ad inſtitutum accõmodemus: nihil enim
æquè facit, ac tanti viri tam perſpicua authoritas. Iubet ergo D. Paulus
omnem omnium, id eſt omnes homines ſubditos eſſe ſublimioribus
poteſtatibus. *Sed poteſtatis* verbum quoniam multiplex eſt, & ambiguũ,
inde primam calumniandi anſam aduerſarij captant, dicuntque (quod
& ante eos alij vt Theophylactus) non agi hîc *de ijs qui magiſtratum gerũt,
ſed de ipſo magiſtratu: hoc eſt de functione & officio eorum, qui alijs præſunt a.* Ac
proinde nihil effici hac autoritate putãt, quo magis populũ Principi ſub- a Buchan. pag. 72.
iectũ eſſe demonſtretur: quóue minus in ordinẽ cogi, coërceri caſtigari
poſſe malos Principes alleramus. Verùm hic error vel eo ſolo facilè re-
fellitur, quòd ipſemet Paulus, nunc poteſtates nominet eos de quibus
ei ſermo eſt, nunc Principes & miniſtros Dei: vt plane oſtendat ſe non
ſolum de ipſo munere publico & functione loqui, ſed etiam de perſo-
nis magiſtratuum, qui cum imperio & poteſtate præſunt: queis adeo
parendum, quia poteſtatem à Deo acceperunt. Non eſt poteſtas, in-
quit, niſi à Deo, & quæcunque ſunt poteſtates, à Deo ordinatæ ſunt.
Quod autem à Deo ordinatum & datum eſt, id vtique homo homini b Matt. 5 9.
auferre nequit b. Ex quo ſequitur fieri non poſſe ſubditorum operâ, vt
ius poteſtatis legitimi magiſtratus minuatur: quòd eam nõ ex ſolo mul-
titudinis conſenſu ſed ex ipſius Dei omnipotentis authoritate, munifi-
centia & conſtitutione ſit aſſequutus. quo fit, vt qui rebellant, Dei or-
dinationi reſiſtere dicantur. Qua de cauſa Cunerus Epiſcopus hunc
Pauli locum tractans c. *De regum*, inquit, *& Principum autoritate quidã diſ-* c cap. 5. de off. Princip.
*ſentientes, putant eam ſolùm ex placito, & conſenſu pendere ſubditorum, qui Princi-
pes eligunt, vel recipiunt, vel ſaltem in eos acquieſcũt: quoniam plenum iuſtitiæ &
æquitatis eſt, quem in caput aſſumunt, ei veluti inferiora & ſubdita membra ob-
temperent. Cæterum beatus Apoſtolus, qui ſpiritu ſcrutabatur profunda Dei, lon-
gè altius huius poteſtatis originem & fundamentum eruit. nõ eſt, inquit, poteſtas ni-
ſi à Deo, quibus ex verbis benè conſideratis dilucidè patet, quod non ex ſolo populi
conſenſu, quaſi tantùm ex pacto inter populum & Principem inito, Rex poteſtatem
& authoritatem in ſubditos habet; ſed etiam ex ipſo diuino iure, & Dei videlicet
conſtitutione: quoniam, inquit, poteſtas à Deo eſt, & quæ ſunt poteſtates à Deo or-
dinatæ ſunt: itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit: quod grauius &*

Sequitur altera ipſorum interpretatio non minus calumnioſa, cuius
ope eundem locum peruertunt, fundamentum autem eius interpreta-
tionis in eo poſitum eſt quod ſcribit Apoſtolus, *Principes non ſunt timori
boni operis, ſed mali, &c, Vis non timere poteſtatem? bonum fac & habebis laudem ex
illa. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum.* Quaſi his verbis bonos tantùm ma-
giſtratus complectatur. Mali enim & quos tyrannos vocant, bonis vi-
ris non rarò ſe formidoloſos præbent, eoſque lædunt ſæpius quàm lau-
dant. Ideoque ex horum ſentẽtiá ne magiſtratus quidem cenſendi ſunt
vlli, niſi qui bonos ab iniuria tueantur. Hũc igitur Apoſtolo ſenſũ affin-
gunt, vt de bonis tantùm magiſtratibus diſſerat, quos etiam aiunt eum
prope ad dialecticã ſubtilitatem diffiniiſſe[a]. Atque his poſitis principiis a Buch. pa. 71
in hunc modum ratiocinantur. Mali magiſtratus ad Pauli regulam exa-
minati, omnino magiſtratus non ſunt: eoque ſub eius præceptũ de ma-
giſtratu honorando non cadũt. Atque ita cùm præceptum nihil ad eos
pertineat, conſequens eſt, nos eius authoritate neque malis Principibus
parere iuberi, neque reſiſtere prohiberi. *Non ſi bono Principi parendum eſt,*
inquiunt, *ideò malo non erit reſiſtendum.* Id pro conſenſo ſcilicet & conceſ-
ſo tenentes, bono tantùm Principi vt pareamus Apoſtolico præcepto
eſſe ſancitum. Verùm hanc interpretationem authoritas, exempla, ratio,
erroris ſimiliter & hæreſeos conuincunt. Nam in primis Chriſtus & ip-
ſemet Tiberio paruit, & alios ad parendum inſtituit: Scribis etiam &
Phariſæis auſcultare iuſſit[b]. Et D. Petrus generaliter docuit magiſtrati- b Math. 17. & 22.
bus peruerſis obediendum eſſe, ac Reges honorandos, nullà boni & ma-
li differentià eius præcepti modum diſterminãs[c]: vt iam ſuperius eſt de- c 1. Petr. 2
monſtratum. Quapropter Haymo Epiſcopus Halberſtattenſis vir pius
& eruditus, hunc ipſum Pauli locum enarrans abhinc ſeptingẽtis quin- Haymo epiſc. Halberſtat-
quaginta circiter annis ſic ſcribit: *Siue bona ſit illa poteſtas ſiue mala, quicun-* tenſis ordine
que ei reſiſtit ſubtrahendo ſeruitium ab ea, denegando tributum, & honorem non tertius Al-
præbendo, quem ei debet præbere, Dei ordinationi reſiſtit, & diſpoſitioni, cuius cuini auditor
ordinatione illi principantur. Sed & gloſſ. ordin. omnium conſenſu appro- floruit ſub
bata, docet tàm ad bonos, quàm malos Principes hoc præceptum per- Ludou. Pio.
tinere, ad verb. *non ſunt timori.* &c. Deinde quamuis veriſſimum qui-
dem ſit magiſtratus eſſe à Deo conſtitutos, vt ſint miniſtri regni ip-
ſius[d], qui pœnâ ſontes, bonos præmio afficiant, & ſanctam generis d Sap. 6.
humani ſocietatem iuſtitia & æquitate contineant. tamen certiſſimum
pariter eſt, neque omnes magiſtratus id facere, cuius cauſa ſunt conſti-
tuti; neque cùm non faciunt, ſed planè contrarium faciũt, deſinere ſta-
tim eſſe magiſtratus. Alterum enim aſſerere hominis eſt nullá vitæ ci-
uilis ſocietatem & communitatem experti, nulliſque ſuperiorum tem-
porum annalibus eruditi. Alterum verò (quod aduerſariis tantùm
placet) VVicleffianam & Huſſiticam hæreſim, vel ei affinem profiten-
tis; cuius vnum caput hoc erat, *Nullum eſſe dominum ciuilem, nullum præ-
latum, nullum epiſcopum, dum eſt in peccato mortali,* & aliud, *Populares poſ-*

ſe ad ſuum arbitrium dominos delinquentes corrigere. Ex his enim duobus articulis, velut principio quodam neceſſario & inſeparabili, omnis aduerſariorum pendet & procedit oratio: ita vt neque ipſorum concluſiones ſine pronunciatis iſtis VVicleffianis prius admiſſis oriri, neque pronunciata eiuſmodi ſine talibus ſequelis conſiſtere vllo modo poſſint. Ex priore enim neceſſaria conſecutione efficitur malum Regem & vitioſum non eſſe Regem, quia eſt in mortali peccato: ex poſteriore verò, populum Principe ſuperiorem eſſe, alioqui enim non poſſet eum delinquentem cogere in ordinem, & corrigere: quandoquidem par aut ſuperior, à pari aut inferiore cogi iure nequit[a]. Hæc igitur vbi aſſerunt aduerſarii, ſuperiora putidæ & peſtilentis hæreſis VVicleffianæ capita exuſcitant, quibus refutandis eo libentius ſuperſedeo, quod in celeberrimo & frequentiſſimo Patrum conſeſſu iam pridem cunctis ſuffragiis damnata ſit & exploſa[b]. Impius Saul & cædibus Sacerdotum contaminatus: homicida & adulter Dauid: Salomon, Ioas Amaſias ad idola prolapſi: Roboam ſimiliter & alij Dauidicæ ſobolis iniuſti, & diuini atque humani iuris tranſgreſſores, Reges nihilominus manſerunt, ac regnum intereà & regimen populi, quia legitimi Reges, tenuerunt. Nec vllis vnquam adhuc legibus cautum eſt, aut moribus receptum, imò nec caueri aut recipi, ſine publica perniciє, potuit, malitiam ipſo iure magiſtratum alicui abrogare, aut eundem ei præbere, vel prorogare bonitatem: non ſunt hi finiendæ poteſtatis modi legitimi, quin planè contrà infinitis rerum geſtarum monimentis tota nos docet antiquitas, peruerſis magiſtratibus parendum tantiſper, dum vel magiſtratu abierint, ſi ad tempus creati: vel fato conceſſerint, ſi perpetuum inierint: aut ſuperioris ſaltem iudicis ſententiâ moti ordine, in priuatis eſſe cœperint. Inde eſt quod Paulus Iuriſconſultus[c]. *Prætor* inquit, *ius reddere dicitur etiam cùm iniquè decernit: relatione ſcilicet facta, non ad id quod ita prætor fecit, ſed ad illud, quod prætorem facere conuenit*. Et Marcianus, [d] *Cum prætor cognita cauſa per errorem, vel etiam ambitioſè iuberet hæreditatem vt ex fideicommiſſo reſtitui: etiam publicè intereſt reſtitui propter rerum iudicatarum authoritatem*. Huc accedit, non ignoraſſe Apoſtolum Chriſtianos tunc vbique terrarum ſub impiis & ethnicis magiſtratibus degere, à quibus iniquiſſima quotidie patiebantur: ac proinde eiuſmodi præceptum, non tam vtile, quàm exitioſum illis ea tempeſtate fore, & procul dubio certiſſimam rebellii & defectionis cauſam omnibus præbiturum, ſi de bonis benè magiſtratum gerentibus tantum intelligeretur: vtpote cuius authoritate erecti homines, iuſtitia & pietate ardentes, & qui zelo religionis, ſtudioque ſalutis ac trāquillitatis publicæ, & odio malorū iam antè mirum in modum tenebantur, omnes tollendi malos magiſtratus vias clā & palā quæſiiſſent. Quātus enī quiſq; illorū, qui animi magnitudine Horatios, Mutios, Curtios; tēperatā verò rerū humanarū contēptione

a l. 4. D. de recept. qui arbit. l. ille à quo. 13. §. fe. ad Sc. Trebell. c. innotuit. de elect.

b Synod. Conſtantien. ſeſſ. 8. & 15.

c l. pen. de iuſt. & iure.

d l. ſeruo. 65. §. cū prætor. ad Sc. Trebel.

ac deſpicientiâ Xenocratem,& cunctos Philoſophos longè ſuperabant non acerbiſſimis conditionibus caput fortunaſque ſuas pro communibus patriæ cômodis deuouiſſet? quæ non ſubiiſſent diſcrimina? quos perhorruiſſent cruciatus, vt impios & malos magiſtratus, ſeu Principes tyrannidem exercentes, vbique extinguerent? an non eiuſmodi operam egregie nauatam Reipub. vel inter eximios Chriſtianæ religionis, fructus retuliſſent, ſi id modo per euangelium licere ſibi certò comperiſſent? cùm tamen è diuerſo id eius religionis perfectioni & ſanctitati in primis tributum ſit, quòd nemo omnium Chriſtianorum eius ſæculi, vllius in Principem coniurationis particeps, vel conſcius fuerit inuentus. *Circa maieſtatem imperatoris infamamur*, inquit Tertulianus, a *tamen nunquam Albiani, nec Nigriani, vel Caſsiani inueniri potuerunt Chriſtiani.* a. ad Scapulam.

Hæc igitur ipſorum interpretatio, per quam volunt D. Paulũ Chriſtianos neceſſitate parendi bonis tantùm magiſtratibus obligaſſe voluĩſſe cùm non ſolùm omni & ratione, & authoritate deſſiciatur, ſed etiam apertis euangelij monitis moribus Chriſtianis, doctrinæ Patrum, totiuſque eccleſiæ decretis aduerſetur, vitioſa prorſus & hæretica cenſenda eſt: aliuſque Apoſtoli ſenſus cum his omnibus congruens amplectendus. Is autem ille eſt, quem magnum eccleſiæ lumen S. Auguſtinus ſuccinctè, ſed clarè nobis indicat. *ſiue*, inquit, b. *poteſtas veritati fauens aliquem corrigat, laudem habet ex illa qui fuerit emendatus: ſiue inimica veritati in aliquem ſæuiat laudem habet ex illa qui fuerit coronatus.* Et Auguſtinum ſequutus Haymo copioſius paulò & enodatius exponit c. *Vis non timere poteſtatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Non dicit laudabit te poteſtas*, inquit, *quia multæ poteſtates ſunt, quæ in ſubditis magis malum, quam bonum diligunt: ſed habebis laudem ex illa poteſtate, id eſt, ipſa erit occaſio vt laude dignus ſis. Quia ſi tuo exemplo ad fidem vel iuſtitiæ opera fuerit perducta, laudaberis tam ab illa, quàm etiam ab alijs, & apud Deum quoque laude dignus eris. Aliter ſi poteſtas illa vſque ad mortem pœnis te afflixerit, tu quoque legitimè decertando mortem aut aliquam iniuriam patienter pertuleris, habebis ex illa poteſtate laudem: id eſt ipſa præbebit occaſionem, vt tu lauderis, quia percipies pro perſecutionibus tibi irrogatis perpetuã beatitudinẽ, & laudaberis apud Deũ & homines.* b. epiſt. 48. c. in cap. 13. ad Rom.

Quod itaque iubet Apoſtolus omnem animam poteſtatibus ſublimioribus ſubditam eſſe, quodq; monet, eos qui poteſtati reſiſtũt, Dei ordinationi reſiſtere, id eò pertinet, ne magiſtratibus vllis ſiue bonis ſiue malis obluctemur. Et ideo licet incidant ſæpè cauſæ, propter quas magiſtratus iuſſa capeſcere nõ tenemur, vbi ſcilicet Dei mãdatis prorſus contraria imperat, vt cap. VIII. eſt explicatum, tamen nulla poteſt exiſtere cur iniuſtã dãnationis ſententiam exequenti, & pœnas obtentu poteſtatis malitioſiùs exigenti, vi obſiſtamus: quia ipſe poteſtatẽ à Deo ordinatam habet, qua ſi abutitur, legitimis modis non impreſſione ſubditorum coercendus eſt. Si enim ſuperiorem habet, improbitas

eſt, etiamſi fuerit audaciſſimus, conſcientia facit eum timidiſſimum *a*. Et Cicero *b*. *Magna vis eſt conſcientiæ, & magna in vtramque partem, vt neque timeant, qui nihil commiſerint: & pœnam ſemper ante oculos verſari putent, qui peccarint.* Vnam igitur nobis viam proponit Paulus, quam ſi carpſerimus, nullo magiſtratus metu tenebimur, *Vis non timere magiſtratum? bonum fac*, inquit. At non ferendis doloribus cruciabor tamen, dices at ſpoliabor facultatibus, at neci dedar. eccui non ab his metus? Si ſimpliciter nudeq́ue iſta ſpectes, magna ſunt inquam: & quæ vel conſtantiſsimumquemque terrerent. Sin comparatè, & cũ præmij magnitudine ac fine, cuius cauſa res tam arduę ſubeuntur, contuleris, adeo ſunt exigua, vt præ his nihili videantur. Iam ijs prædixerat in eadem epiſtola, *c*. paſſiones huius temporis indignas eſſe, & res parui momenti, ſi cum futuri ſeculi gloria componantur, qua clarebunt ij, qui Deo fideliter ſeruiunt ac illius præcepta ſeruant, ideoque hic addidit, *& habebis laudem ex illa. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum.* quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, quicquid tibi fecerit magiſtratus, laudi tibi erit, tuo bono & commodo cedet, vt in ſuperiore Patrum explicatione proditum eſt. An non hoc veriſſimum eſſe cernitur, dum quos impij ſuperbè calcarunt, nos ſummiſſe colimus, & quos illi vt ſacrilegos, perduelles, nefarios, publicatis bonis omnibus, perdiderunt, ijs nos, & in eorum honorem, vt ſeruis fidelibus & amicis Dei, opulenta paramus templa, donaria ſuſpendimus, preces & vota, vt ipſi ſalutem nobis à Deo precentur, quotidie fundimus. Bono peruerſus cùm vitam adimit, vitam dat. Moleſtiæ huius ſeculi, & mors ipſa, ſpinæ ſunt, per quas ad fælicitatem neceſſarius nobis eſt tranſitus. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* *d* Cohæredes Chriſti ſunt qui iniqua æquanimiter eius exemplo tolerant. *Si tamen compatimur*, inquit, *vt & conglorificemur.* *e* Si vis ergo perpeti gloriâ coronari, talibus primum coronere & ſpinis. Præclare, vt alia D. Auguſtinus *f*: *tu* inquit, *qui veram requiem, quæ poſt hanc vitam Chriſtianis promittitur, quæris, eam inter amariſſimas huius vitæ moleſtias deguſtabis: iucundiúſque ex bona conſcientia inter ærumnas lætaberis, quàm ex mala inter delicias.* Præmium igitur, quod D. Paulus propter obedientiam magiſtratibus præſtitam pollicetur nobis laus eſt, non humana quidem ſolum, nam ea fluxa eſt ac plerumque falſa: ſed diuina, ſolida, æterna, admirabilis, incomparabilis, quæ nec ſenſu percipi, nec concipi animo in hac vitâ poteſt *g*: cuius potiendi ſpe, vt quis per fidem viuam ſemel accenſus fuerit, mirum quàm humana ei omnia ſordeſcent, & toleratu facilia videbuntur: At qui præſentia tantùm, & quę præter oculos ſunt, huius mundi commoda intuentur, dicent ſtatim cum diſcipulis quibuſdam Saluatoris nondum perfectè ad cæleſtem vitam eruditis. *Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire h?* & cum Petro adhuc dimiſſum neſcio & terreſtre quid ſpirante. *abſit à te Domine, non erit tibi hoc. i.* Atque ita

a Stobæus de Conſcientia. ſerm. 106.
b. pro Milone.
c. cap. 8. ad Rom.
d Act. 14.
e ad Rom. 8.
f de Cathecumenis.
g 1. ad Cor. 2
h Ioan. 6.
i Matth. 16.

(quod factu facilius eſt) inferre quàm ferre iniuriam paratiores, magiſtratibus & Principibus ſuis inſultare & in ordinem redigere, fictæ vtilitatis: & publici iuris tuendi ſpecie, non verebuntur. Sed qui talia audent, pœnam audiant. *Qui reſiſtunt poteſtati ipſi ſibi damnationem acquirunt.* Cauendum ergo ſummoperè, ne noſtris nimium ingenijs confiſi, imo confuſi, hunc Apoſtoli locum malitioſa interpretatione ita intelligamus, ac ſi ipſe de bonis tantùm magiſtratibus ſenſiſſet: cum ſatis iam ſuperque monſtratum ſit, eam explicationem, neque cum ſpiritu illo Pauli, neque cum alijs Scripturæ locis, neque cum ſanctorum Patrum expoſitione, & eccleſiaſtica catholica doctrinâ, congruere.

Quæ cùm ita ſint, euidens inde argumentum ad cauſæ noſtræ æquitatem demonſtrandam ſuppetit, quod hac certiſſima ratiocinandi formula ei breuiter accommodemus. Omnis inferior ſublimiori poteſtati ſubditus eſſe debet, & ei non reſiſtere (Apoſtolicum hoc eſt pronũciatum, quod negari non poteſt) At in omni regno & Monarchiâ Princeps eſt poteſtas ſuperior vniuerſo populo (aſſumptionis veritatem, veritas ipſa teſtatur. *Reges gentium dominantur earum*, inquit, alioqui nulla eſſet Monarchia, vt oſtenſum eſt huius libri Cap. IV.) Ergo in omni Monarchia totus populus Principi ſubditus eſſe, & non reſiſtere debet. Concluſio ex præmiſſis neceſſaria: cui & illud deinde conſequens eſt. Populum pœnas à Rege ob delictum expetere non poſſe: cùm nemo ſit mortalis, ad cuius tribunal Rex publici iudicij reus peragatur (quoniam ſuperior nemo eſt) & indemnato multam vel mortem irrogare, omni & æquitati, & rationi repugnet a. Si vllam aduerſarij ex tam certis & manifeſtis principijs efficacem concluſionem protuliſſent, qua populum Rege ſuperiorem, eique in Regem ius eſſe demonſtrarent, vix profectò qui aduerſaretur vllum habuiſſent, eccui enim, niſi vel impio vel impudenti os illa non protinus occluſiſſet? eius ego me aſſertorem in primis ac defenſorem, ſi opus fuiſſet, præbuiſſem. Sed quoniam nihil tale adferre poſſunt, & tantum vitioſas ac fallaces ex ſimilitudine, comparatione, notatione verbi, exemplis, & allegorijs, neſcio quibus perperam intellectis, rationes ſine ratione petitas, ad infirmum vulgi iudicium obſcurandum & obruendum cumulant, ſatius eſt ex illis ſalutaribus Scripturæ fontibus per Eccleſiam Catholicam recluſis haurire, quàm riuulos ex ciſternarum neſcio qua fæce deriuatos, ducibus iſtis, ſectari. Nobis igitur ne ſuccenſeant, ſi veritatis propugnandæ causâ acriùs illis aduerſemur.

a *intelligendum, niſi lege cautū ſit, vt indemnatum occidere liceat.*

Iam verò, vt finem tandem huic capiti faciam, operæ eſt, aliam adhuc, & poſtremam, ni fallor, eorum rationem afferre, qua hunc D. Pauli locum non obſtare dicunt, quo minus Rex in legem committens, legum pœnis more priuatorum ſubijciatur. Ea inde eſt quòd de poteſtatibus vniuerſè illic præceptum detur. Ac proinde inquiunt ſi

Regi

Regi ex illo Pauli edicto ſcelerum impunitas competit, competit ſimiliter & omnibus alijs magiſtratibus, quos tamen pœnis obnoxios eſſe, ſi quid peccauerint, nemo neſcit, nemoque negat. Atque ita hoc nos vrgeri putant incommodo: vt vel neceſſe ſit Reges eodem cum alijs iure cenſeri fateamur, vel ſolos Reges poteſtatis nomine illic intelligi, & iſta præ cæteris impunitate donatos eſſe, oſtendamus. Ita enim ille ἀρχιμισοβασιλεὺς *Quid præfectis vrbium?* inquit *quid caſtrorum? Quid prætores? quid ipſi conſules? Iiſne etiam Paulus nos ſubditos eſſe iubet? an pro priuatis habet? At ab omnibus non modo minoribus magiſtratibus, ſed ab eis etiam qui ſunt Regibus æquales, ratio male obiti imperij ſolet exigi. Velim ergo qui ex Pauli verbis tantam Regibus poteſtatem datam ſomniant, aut oſtendant ex eodem Paulo ſolos Reges poteſtatis nomine hic accipiendos, ideòque ſolos legum pœnis eximendos: aut ſi cùm poteſtates dicimus, intelligantur etiam alij magiſtratus, ab eodem auctore Deo in eundem vſum inſtituti: illud quoque velim oſtendant, vbi omnes magiſtratus legibus ſoluti, & à pœnarum metu liberi pronuncientur: aut ſolis Regibus iſta immunitas ſit conceſſa, cæteris qui in poteſtate conſtituti ſunt negata.* a Buchan. cap. 74. O argutam complexionem ſcilicet, & priſco Arcade dignum dilemma, vbi verò id ſomniauit Buchananus? neque enim veri ſimile eſt hominem ſanum & ſobrium & qualis ille erat, arte, ingenio, ætate, experientia egregiè præditum tam inepta niſi ſomno oppreſſum effutiſſe. Petit vti oſtendamus, vel poteſtatis nomine ſolos Reges contineri, vel, ſi generatim omnes magiſtratus accipiendos fateamur, Regibus ſolis iſtam impunitatem eſſe conceſſam: quorſum hoc quidem? neutrum certè neceſſarium eſt ad id quod aſtruimus, neque vt ſolos, inquam, Reges poteſtatis verbo ſignificari (quamuis D. Ambroſius locũ illum Apoſtoli de Regibus tantum interpretetur b) b in commentar. neque vt à communi aliorum iure nominatim exceptos doceamus. Nam Regum facta ideò impunita manere dicimus, quia iudex idoneus in terris nullus eſt, à quo reprimãtur: at non ita res ſe habet in alijs magiſtratibus: ſuum quiſque ſuperiorem agnoſcit: itaque cùm gradus quidam & ordines ſint poteſtatum in omni politia tam eccleſiaſtica quàm ciuili, infimæ medijs, primis mediæ ſubijciuntur, ſimulque vni veluc ſupremo capiti omnes. Caput autem illud in Democratia eſt populus vniuerſus, in Monarchia eccleſiaſtica Pontifex maximus, in ſeculari & ciuili Rex & Princeps ſummus, in quẽ populus omne ſuum ius & poteſtatem tranſtulit. Huic igitur alij rationem geſti magiſtratus reddunt: muneris malè obiti & ſcelerum omnium pœnas perſoluũt quia ipſe eſt ſublimior poteſtas, cui ex Apoſtoli ſententia parendũ eſt. At contrà hic alijs rationem reddere non tenetur, cùm nullum inferioribus in ſuperiorem ius ſit, vt ſæpe iam dictum eſt. Quod igitur ſcribit eo loco D. Paulus, non ita accipi debet, ne magiſtratus delinquentes legitimis pœnis, ſed ne ab ijs quibus præſunt coërceantur veluti ne à manipularijs decuriones, à decurionibus centuriones, à cen-

prima naſcentis Eccleſiæ tempora, neque ijs continuo plurium ſeculorum ordine ſuccedentia, vſque ad has deploratas, & penè deſperatas ætatis noſtræ calamitates, vllum vix habuerint Chriſtianum, qui Regum authoritatem, atque adeo illum D. Pauli locum, & ſimiles Scripturę ſententias in apertam controuerſiam vocaret, aut Reges legum pœnis obnoxios eſſe contenderet. Tamen vt certum nobis fidei teſtimonium reſeruatur aduerſus eos, qui hiſce mundi ſeneſcentis temporibus Scripturæ ſenſum mutare, atque omnem excidere veritatem cōnituntur, nonnulli primæ, mediæ, poſtremæ ætatis Eccleſiæ grauiſſimi ſcriptores (Deo id ad noſtram vtilitatem ſuggerente) hunc articulum perpetuis monumentis clarum atque teſtatum reliquerunt.

Dixit, vixo propter Huſſitas.

Ac inprimis quidem Tertullianus apertè & ſæpe docet, quæ fuerit eccleſiæ ab Apoſtolis inſtitutæ, & nouo adhuc martyrum ſanguine indies rutilantis, de Principum dignitate ſententia. Nam Chriſtianorum innocentiæ defenſionem ſuſcipiens, quos varijs delatorum calumnijs oppreſſos, & non ſolùm homicidij, ſacrilegij, atque adeò omnis generis infamiæ falsâ ſuſpicione laborantes, ſed etiam maieſtati accuſatos viderat, eò maximè quòd per genium Principis non deierarent, inter cæteras diluendorum criminum rationes ſic ſcribit. [a] *Ideò ergo committimus in maieſtatem Imperatorum, quia illos non ſubijcimus rebus ſuis? quia non ludimus de officio ſalutis eorum, qui eam non putamus in manibus eſſe plumbatis? Sed vos religioſi qui eam quæritis vbi non eſt, petitis à quibus dari non poteſt præterito eo in cuius poteſtate eſt. Inſuper eos debellatis qui eam ſciunt petere, qui etiam poſsint impetrare dum ſciunt petere. Nos enim pro ſalute Imperatorum Deum inuocamus æternum, Deum verum, & Deum viuum, quem & ipſi Imperatores propitiũ ſibi præter cæteros malunt. Sciunt quis illis dederit imperiũ, ſciunt quis homines, quis & animas: ſentiunt Deũ eſſe ſolum, in cuius ſolius poteſtate ſunt, à quo ſunt ſecundi, poſt quẽ primi, ante omnes deos & ſuper omnes homines. Qui vtique viuunt & mortuis antiſtant. recogitant quouſque vires imperij valeant, & ita Deum intelligunt, aduerſus quem valere non poſſunt, per eum ſe valere cognoſcunt. Cælum denique debellet Imperator, cælum captiuum triumpho ſuo inuehat. Non poteſt: ideo magnus eſt, quia cælo minor eſt. Illius enim eſt ipſe, cuius eſt cælum & omnis creatura. Inde eſt Imperator, vnde & homo, antequam Imperator: inde poteſtas illi, vnde & ſpiritus.* Et paulò inferiùs. [b] *Nos iudicium Dei ſuſpicimus in Imperatoribus, qui gentibus illos præfecit.* Et mox. *Sed quid ego amplius de religione atque pietate Chriſtiana in Imperatorem, quem neceſſe eſt ſuſpiciamus, vt eum quem Dominus noſter elegerit, vt meritò dixerim, noſter eſt magis Cæſar, vt à noſtro Deo conſtitutus, itaque vt meo plus ego illi operor in ſalutem. ſiquidem non ſolùm ab eo poſtulo qui merear impetrare, ſed etiam quod temperans maieſtatem Cæſaris infra Deum, magis illum commendo Deo, cui ſoli ſubiicio: ſubiicio autem cui non adæquo.* Et rurſus alibi [c] *Colimus ergo & Imperatorem ſic, quomodo & nobis licet, & ipſi expedit vt hominem à Deo ſecundum, & quicquid eſt à Deo conſecutum, ſolo Deo minorem. Hoc &*

[a] *in Apologet. aduerſus gentes.*

[b] *ibidem.*

[c] *ad Scapulã Præſid. Carthag.*

ipſe volet. Sic enim omnibus maior eſt dum ſolo vero Deo minor eſt. En quo ordine Chriſtiani omnes in veteri & verâ Eccleſia Reges & Imperatores ſuos habuerunt. Hanc enim Tertullianus non ſuo nomine, & pro ſeipſo tantùm, ſed pro vniuerſo Chriſtianorum cœtu, & omnibus Eccleſiæ membris apologiam contexuit, quam à multis quidem firma conſenſione laudatam, à nemine verò reprehenſam animaduertimus. Quod ſi priſci illi Chriſtiani, tàm manifeſto Dei ſpiritu acti, eam fidei profeſſionem dederint, qua ſe credere Reges ſolo Deo minores, Deo ſoli ſubiectos eſſe, proteſtabantur: quo iſtos ſpiritu ductos cenſebimus qui contrarium nunc ſentiunt? Nam ſi cum veteribus conuenire ſe dicant: ſciſcitabor ab ijs, quemnam ei iudicem ferant qui ſolo vero Deo minor eſt? cuius dignitatem ſuſpicere, cuiuſque authoritati parere velint hominem à Deo ſecundum, in ſolius Dei poteſtate conſtitutum? Nunquid aut diuinæ poteſtatis conſortem aliquem, aut Deo vero ſuperiorem nominabunt, qui Regi legitimo legis mulctam vel pœnam irroget? Næ magna hæc eſt animi vel peruerſitas vel cæcitas quâ nolunt aut nequeunt cauſas rerũ atque momenta ad fidei & rationis normam à maioribus præſcriptam dirigere. Neque verò dici poteſt talia Chriſtianos tunc temporis elocutos, vt ijs velut blandimentis Imperatores ſuos aucupandæ gratiæ & beneuolentiæ ſtudio demererentur. eam enim obiectionem aduertens Tertullianus & anteuertens, eos de adulationis ſuſpicione grauiſſimis rationibus purgat. *Adulati nunc ſumus Imperatori* (inquit) *& mentiti vota quæ diximus ad euadendum ſcilicet. &c.* Tertulliano aſtipulatur Origenes. a qui licet in commentariis ad cap. XIII. epiſtolæ Pauli ad Rom. varias eius loci myſticas & allegoricas expoſitiones proponat, tamen vulgarem & communem hanc ipſe fatetur, vt Regibus ac poteſtatibus publicis ſimpliciter & vniuersè ſubditi ſimus. *Cæterùm* (inquit) *quatenus ſalua pietate licet, non ita inſanimus, vt in nos irritemus Reges, aut poteſtates publicas ſæuituras, per tormenta & ſupplicia. legimus enim in noſtris literis, omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non eſt enim poteſtas niſi à Deo. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt ipſi ſibi damnationem acquirunt. Quæ verba in commentariis ſuper epiſtolam ad Romanos, vt potuimus, non vno modo enarrauimus: nunc verò ſimpliciter iuxta vulgarem ſenſum, ad præſens negotium citauimus. quandoquidem Celſus negat eis dignitatem contigiſſe abſque fauore dæmonum.* Deinde (vt erat feracis & facundi ingenij, multumque in diſſerendo ſubtilis) addit. *Et quoniam multa dicenda eſſent de Regum & Principum ſtatu, quòd res diſquiſitione non careat, propter aliquot Principum ſæuam tyrannidem, & alios licentia poteſtatis prolapſos in delicias & nequitiam, ideo hunc locum impræſentiarum ſuperſedimus excutere.* Nempe præuidit quàm longè lateq; cauillationes hæreticorum ſe ſoleant diffundere, nihil vt tàm certum, tam ſacrum, tamque ſyncerum ſit, quod ſuis illi argumentis non impetant, profanent ſacrilegijs, ſpurcitiâ lutent, & quamuis

a lib. 8. cont. Celſum.

non poſſint, conentur tamen audacter euertere. Prouidit inquam blandas illas, ſed fucatas, & venenatas rationes obiici poſſe aduerſus vulgatem & verum præcepti Apoſtolici intellectum, quibus noſtro nunc primùm ſeculo homines apoſtatæ, & quidam alii nimis populares & cæcâ inuidiâ ducti, velut flabris ſeditionum vtuntur ad ventilandam multitudinem aduerſus Reges & Principes ſuos legitimos, & ideo monuit rem illam non carere diſquiſitione, ſed eius interea examine ſuperſedendũ; vel quod de ea tunc inter omnes Chriſtianos ſatis conuenerat, vel quia Celſus, contra quem diſputat, nullam de ea fecerat mentionem: & ipſe ſi omnibus aduerſariis argumentis recenſendis, refellendiſque fuiſſet immoratus, in nimis longam, nec ad inſtitutum neceſſariam digreſſionem excurriſſet.

Huc accedit quòd B. Auguſtinus ſumma pacis belliqúe munia Regibus tribuat; legum ſcilicet ferendarum [a], & belli indicendi gerendiqúe arbitrium [b], & vt ait Iuſtinianus [c], τὴν τοῦ πολεμεῖν τε καὶ εἰρήνην ἄγειν ἐξουσίαν, id eſt bellandi & pacificandi authoritatem: quæ cùm ſupremæ tantùm poteſtatis ſint, & non ad ſingulorum vtilitatem, ſed ad communem totius Reipublicæ ſalutem ſpectent, planum nobis facit cenſere ſe nullam in regno authoritatem regiâ ſublimiorem eſſe. Nam vbi populus ſui potens eſt, nullũ neque bellum neque fœdus, niſi ſe authore fieri aut feriri patitur: nec vlli id vniuersè permittit, niſi cui imperium ſupra ſe dedit, & in cuius ditione ac poteſtate ſeipſum eſſe agnoſcit, ob eáque cauſam Reges Spartani, quia non ſui prorſus arbitrii, ac proinde non verè Reges erant ſed in Ephororum, & populi poteſtate, (vt antè oſtendimus [d]) nihil de bello vel pace, niſi iubente ſpeciatim atque mãdante populo decernere audebant [e] *Si igitur ſuſcipiendi belli authoritas, atque conſilium penes principem ſit*, vt ait D. Auguſtinus, idque ſummæ poteſtati coniunctum, atque annexum officium ſit, nec ſummo celſius reperiatur, quomodo poterit aliquem in Republica iudicem habere is, qui caput ipſe Reipublicæ eſt, & penes quem ſumma totius reſidet. Nũquid membris caput, ſuperius inferiori, contra naturam ſupponemus? Idem alibi. *Ita à plebibus Principes, & à ſeruis domini ferendi ſunt, vt ſub exercitatione tolerantiæ ſuſtineantur temporalia, & ſperentur æterna.*

Prætereo hîc luculentum D. Hieronymi teſtimonium, eſt enim à nobis ſuperius relatum [f], quo Regẽ nemini niſi Deo ſubiectũ eſſe monet. Idqúe ipſum B. Ambroſius apertiùs & prolixiùs docet [g]. *Peccauit Dauid quod ſolent Reges*, inquit, *ſed pœnitentiam geſſit, fleuit, ingemuit, quod non ſolent Reges. Quod erubeſcunt facere priuati, Rex non erubuit confiteri. Qui tenentur legibus, audent ſuum negare peccatum, dedignantur rogare indulgentiam, quam petebat qui nullis tenebatur legibus humanis. Rex vtique erat, nullis ipſe legibus tenebatur: quia liberi ſunt Reges à vinculis delictorum. Neque enim vllis ad pœnam vocantur legibus, tuti imperij poteſtate. homini ergo non peccauit, cui non tenebatur obnoxius.* Nec minùs diſertè id exprimit B. Gregor. Turon [h]: ita enim ad

[a] Vid. 5 li. 2.
[b] l. b. 22. cap. 75 aduerſ. Fauſt. Manich.
[c] Nouel. de Conſul. 105. coll. 8.
[d]
[e] Plutarch. in Ageſilao.
[f] cap. 4.
[g] in apolog. Dauid. cap. 4. & ca. 10.
[h] li. 1. ca. 17 Ammoin. li. 3 cap. 26.

ignoraſſe, vel per religionem, fidem, & eccleſiaſticam libertatẽ diſſimulare potuiſſe, talia ſine ſcelere non committi, eamque viuendi licentiam efficere, vt omnia Regum arbitria ſana & ſancta eſſe putentur.

Hoc igitur ad nos dogma, velut per manus traditum, à maioribus peruenit, quod cùm à multis longo ſeculorum ordine promulgatum ſit & propagatum, atque interim à nemine probo & prudente reprehenſum, non poteſt non videri ab omnibus tàm expreſſâ docentium voluntate, quàm tacito audientium conſenſu approbatum. Proinde neceſſe eſt, vel antiquitatem totam in eo erraſſe fateamur, vel rem diuinis legibus conſentaneã, regnoque in primis & Reipub. ſalutarẽ eâ ſẽtẽtiâ cõtineri. Itaq; quod aſſerit Philippus Cominæus [a], Regibus in ſubditos imperium eſſe, à quibus arbitratu ſuo pœnas exigant: Deo autẽ in Reges, qui prout viſum eſt, in eos animaduertit: propterea quod alios ſupra ſe nullos habent; non dubium quidem, quin id a ſui ſeculi Theologis acceperit, quos ſe in rebus arduis conſulere ſolitum, alibi ſatis indicat [b]. Nam ipſum quidem ab aulica aſſentatione alieniſſimum eſſe, & Principum vitia liberiùs perſtringere ſolitum nemo neſcit, niſi qui eum non legerit.

a de geſt. Carol. VIII. ca. 50. in fin.

b vbi tractat de imper. Carol. VIII & de Hieronymo Florentino.

Sed bone Deus quàm mutati hominum mores! quàm in deterius actæ ſunt res mortalium! ſi quiſpiam tale quid hâc tempeſtate in Gallia ſcriberet aut diceret, quantis illum obſtrepationibus turba furens, & plebicolæ omnes exciperent? Politicus eſt, impius eſt, atheus eſt, Regis mancipium eſt, & quid non iniuriarum ſtatim audiret? ſed nondum tũc Lutherana vel Caluiniana peſtis mentes hominum inuaſerat, quæ diuina ſimul & humana omnia peruertit: nondum ſerpſerãt hæ morũ contagiones, quibus Catholici quidam exemplo inſanientium hæreticorũ nunc inſoleſcunt, & ad tuendam rationibus rebellionem excitantur. Vim & impreſſionem populorum aliquando in Principes legimus, audiuimus, vidimus; ſed licere id populis, pro ſuo in Principes imperio, neminem ex tot retrò ſeculorum memoriâ ſcripſiſſe aut dixiſſe commemini, exceptis iis, quos olim concors illa Patrum orthodoxorum ſententia damnauit: cùm iſti tamen aduerſarii noſtri non ſolùm toti populo, ſed vni alicui ciuitati, imò vni homini præfecto prouinciæ vel vbi id iuris largiantur, idque poteſtatis tribuant vt aduerſus Regem crudeliùs imperantem arma moueat, eumque vt hoſtem perſequatur [c]. Qua in ſententia VVicleffum ipſum dogmatis impuritate non æquant modò, ſed ſuperant. Ille enim præciſè dixit, Principem ſeu Dominum delinquentem à popularibus corrigi poſſe: quo nomine ipſum populum vniuerſum intellexiſſe putãdus eſt, ne ſi aliter id verbum interpretemur, vel Synodus VVicleffo, vel nos ſanctæ Synodo calumniam ſtruere videamur. Nam cùm in ambigua voce ea ſignificatio accipienda ſit, quæ vitio caret, & rei cauſam ſuſtinet potius quàm ſubuertit [d], fit vt ſi concilium per vocabulum, *populares*, intellexerit aliquos, vel ſingulos de popu-

Loquitur de ea tempeſtate qua hæc ſcribebat. Boucherius.

c Brut. quaeſt. 3. pag. 210. & 212.

d l. vbi ambigua. 9. D. de legib. l. quoties. D. de reb. dub. c. in poenis. de reg. iur. in 6. cum ſimilib.

lo tantùm,atque ideo pronunciatum illud execrata ſit, reum iniqua & inuidioſa vocis interpretatione grauarit (cùm æquè totum ac pars eo nomine contineatur.) quòd nec putare quiſquam, nec affirmare ſine piaculo poteſt.Sin verò & ipſe VVicleffus de toto populo ſenſit & ita ſentientem damnauit ſynodus: æquè nos ſanctis illis Patribus iniuriam facimus,ſi quod illi de toto decreuerint, nos de parte, quod illi de vniuerſis,nos de ſingulis tantùm accipiamus. Omitto celeberrimũ illũ Patrum conſeſſum, ſi eam VVicleffi doctrinam improbaſſet, non quia id vniuerſo populo non liceat,ſed quia nõ ſingulis de populo, ne per eiuſmodi licentiam inſidiandi Principibus via aperiatur id cùm pro ſua prudentiâ,tum aſſiſtentis Dei Spiritus gratia & ſapientia indicaturum procul dubio fuiſſe, vt ſcirent ſaltem Chriſtiani; vtrum illud pronunciatum ſimpliciter atque omninò, an verò quadam ex parte, & vno tantũ ſenſu intellectum reijceretur. quod cùm factu facillimum eſſet rebus ad amuſſim & penſiculatè examinatis, nec factum tamẽ ab iis ſit qui vt orbi conſulerent conuenerunt; Purum id fuiſſe iudicium, atque illã VVicleffi enunciationem generaliter vtrocunque modo intelligatur fuiſſe damnatam,fateri ſanè par eſt.

Quod cùm ita ſit,cùm inquam hunc VVicleffianæ hæreſis articulũ, & alios eiuſdem farinæ multos, Patres illi vno omnes ore condẽnarint, quorum ſententiam Pontifex maximus ſuâ pòſt authoritate ratam eſſe voluit (alia enim eius ſynodi decreta, quæ ſummum Pontificem neque authorem, neque comprobatorem habent, exiguo ad perſuadendum, ad cogẽdum planè nullo in Eccleſia momẽto ſunt.) Quis non vel miræ temeritatis, merçq; malitię, vel inſciẽtiæ & amẽtiæ miſerabilis eſſe dixerit, aſſertionem illius iam pridem exploſæ: non ſimilem modò, & maximè geminam, ſed ſenſu prorſus eandem, nunc iterum terendam vulgo atque tenendam proponere?Quid enim intereſt,dicas cum VVicleffo, *Populares poſſunt ad ſuum arbitrium Dominos delinquentes corrigere*: an cum noſtris Monarchomachis, populo vitæ ac necis poteſtas eſt in Principes ſuos, ita vt delinquentes in ordinem cogere, plectere, pellere ſolio & abdicare, planeque in ipſos vt in cæteros criminum reos, capitis iudicium conſtituere poſſit? nam non dubium quidem quin quamlibet Regi pœnam vel multam ſuo arbitratu irrogaturus ſit, ſi cætera concedamus: eccuius enim alterius arbitrio ea res cõmittatur ſi populus Rege, populo nemo ſit ſuperior? Quid igitur iſti aliud quàm VVicleffus? Nempe quod ſectatores & diſcipuli diligentes ſolent, magiſtri ſententiam dilatant,& vatis ſui mentem breuitate ſermonis obſcuram, & inuolutam,euoluunt atque explanant. Ac ne ipſi parùm profeciſſe explicando,& interpretes tantùm egiſſe videantur, addunt præterea de ſuo; non id populo ſolùm vniuerſo iuris eſſe in Principem,ſed cuilibet etiam prouinciæ: vel vrbi quæ regni partem conſtituit: aut ciuitatum rectoribus,cæteriſque magnatibus & miniſtris ſingulis,quos regni officiarios vocant,

Monarchomachi ſunt diſcipuli & interpretes VVicleffi.

vocant,quibus non ſecus ac Regi concreditam eſſe Rempublicam falsò gloriantur [a]. Qua ratione Brutus(cuius delirium antè deriſimus[b]) non erubuit affirmare Dauidē peperciſſe Sauli,& fugâ ſibi ſalutē quæſiſſe, cū nullo eum negocio interimere poſſet: *Quia non erat ex optimatibus populi* [c]. Hoc igitur impedimento ſublato,conſequens eſt ſecundum eum à quolibet vno ſummatum Saulem impunè iurèque cædi potuiſſe. Atque ita Regē tot ſupra ſe iudices,vindicéſque legitimos habere,quot infra ſe & à ſe conſtitutos magiſtratus & adminiſtros habeat.Hæc illa ſunt præclara Caluiniſtarum interpretamēta, hæ ipſorum additiones in veſanum & deteſtabile illud VVicleffi dogma,quod ab inferis reuocatum furialibus cōmentariis illuſtrarunt.Sed qui hęreſeos vim norunt,talia in eius alumnis non magnoperè admirantur:cui enim ſpernax imperij Eccleſiaſtici animus non clarum de ſe iudicium deſpicientiæ & illuſionis ciuilis Monarchiæ hoc ipſo ſtatim præbeat [d]?Illud valdè miror & vehementer etiam doleo,repertos eſſe ex nōſtris,qui ſiue odio in Regem legitimum acerbiore cōcitati,ſiue paucorum deſideriis obſequendi ſtudio pellecti, tam inconſideratè & intemperanter ſe recèns ad hanc ſectam applicuerunt, vt in ea re Bruti diſcipulos potius,quā Doctores Catholicos eſſe credas. Verum ijs aliâs reſponſa parabimus:cœpta nunc ordine proſequemur.

a Brut.quæſt. 3 pag.198.et 210.
b cap.7 5.
c quæſt.3 pa. 212.
d 2.quæſt.7. can.non poteſt.

Superiorem ſentētiam de Regum libertate,impunitate,ac ſupremà in populum poteſtate,Catholicam & Apoſtolicam eſſe,atque perpetuò in Eccleſia retentam.Probatur etiam ex ſcriptis Patrum & Theologorum huius ætatis,quæ firmà orthodoxorum conſenſione laudantur.

CAPVT. XII.

ANTIQVIS iſtis Patribus(quorum ductu atque doctrinâ Eccleſiam ſuā Deus regere,& illuſtrare ad hæc tēpora dignatus eſt) recentiores nūc & coætaneos noſtros,pietate iuxtà & eruditione inſignes,ac graues in primis hæreticorum aduerſarios, hîc adiungam:vt quā nos de Regibus ſententiam tuemur continuatam & retentam perpetuò à Catholicis hominibus fuiſſe conuincamus.Nā hæretici vbi primùm animaduerterāt infęlix illud & peſtilens lolium quod Chriſtianis animis inſeminabant, opinione lentiùs creſcere,& ſerpere tantùm,nec ſe attollere & propagare radices ſuas per Reges & Principes Catholicos poſſe,bellum ipſis clāculùm & diſſimulanter inferre,atque hanc ipſam de ſummâ imperij litem intendere protinùs occeperunt:vt abdicatis ſcilicet Regibus, ſummum ius atque imperium populis addiceretur,ſimul etiam pronunciaretur il-

los in horum eſſe mancipio, & ab his poſſe vi & armis, ſi ſecùs nolint, ad faciendum vel patiendum compelli. Quorum calumniam religioni & Reip. exitioſam, cùm alij, tum duo ſacræ Theologię Doctores eximij detexére, Cunerus Epiſcopus Leouardienſis, & VVinzetus Abbas S. Iacobi Ratiſponæ: atque arcere procul Chriſtianis finibus conati ſunt libris laudatiſſimis, & omnium orthodorum calculo approbatis, in eam rem editis. Sed Cunerus quidem preſſiùs & leuius id egit, quia nondũ prodierant in lucem recentiores iſtorum libri, in quibus intolerabilia in Principes opprobria & maledicta poſtea euomuerunt: vt ſolent ſemper eſſe hæreticorum ὕστεραι φροντίδες ἀφρονέστεραι[a] VVinzetus verò vberiùs, & vt res tum exigebat actiùs paulò cauſam illam Regum iuſtiſſimã perorauit. Ex horum igitur libris quædam nec verbis mutata, nec interpretatione detorta, hùc tranſcribam, vt Lector Chriſtianus Catholicus ſi non mihi (qui etſi nihili ſum, humilis tamen Eccleſiæ filius ſum) magnis ſaltem Theologis & patribus Eccleſiæ quorum memoria eſt in benedictione, fidem habeat. Cunerus itaque[b] *De Regum & Principum authoritate* inquit, *quidam differentes putant eam ſolum ex placito, ac conſenſu pendere ſubditorum, qui Principes eligunt, vel recipiunt, vel ſaltem in eos acquieſcunt: quoniam plenum iuſtitiæ & æquitatis eſt: quem in caput aſſumunt, ei velut inferiora & ſubdita membra obtemperent. Cæterum beatus Apoſtolus qui ſpiritu ſcrutabatur profunda Dei, longè altius huius poteſtatis originem & fundamentum eruit. Non eſt, inquit, poteſtas niſi à Deo. &c. quibus ex verbis benè cõſideratis dilucidè patet, quod non ex ſolo populi conſenſu, quaſi tãtum ex pacto inter Principẽ & populũ inito, Rex poteſtatem & authoritatem in ſubditos habet, ſed etiam ex ipſo diuino iure, & Dei videlicet conſtitutione: quoniam, inquit, poteſtas à Deo eſt, & quæ ſunt poteſtates à Deo ordinatæ ſunt: itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, quod grauius & amplius eſt, quàm ſolum pactum & fœdus initum violare. Nam ſi ex ſola in Principem conſenſione, populus ei ſubeſſe teneretur, iam non obediendo, fœderi quidem & pacto, ſed non propriè ac directè Dei ordinationi, reſiſtere diceretur, quam Paulus in reſiſtendo proximè & immediatè violari ſignificat, quoniam poteſtas cui reſiſtitur à Deo ordinata eſt: ſic vt rebellio non iam contra hominem ſed contra Deum cenſeri debeat.* Et poſt[c]. *Nam vt iſtis etiam & illud addamus, cùm Ioas verus Rex Iuda, ad idola impiè relicto Deo declinaret, & Zachariam Prophetam filium Ioiadæ crudeliter interfeciſſet, ſerui quidam Zelo commoti inſidiati ſunt Regi, & occiderunt eum in lectulo ſuo: ſed iuſtè ab Amaſia ſequente Rege iugulati ſunt. Scriptura nobis ſemper & vbique teſtante, Regibus, licet peccent, per nullam vim vel arma repugnãdum eſſe peccant enim grauiſsimè ſi poteſtatis hac amplitudine abutantur, & vel iuramenta Prouinciis præſtita non ſeruent, vel nimium cupiditatibus indulgeant. Sed pro his criminibus iudicabit eos, quæ Regibus omnibus maior eſt veritas, & ſapientia*[d], *quæ ad impios Reges clamans ait*[e]. *Audite Reges & intelligite, &c.* Et iterum eodem capite de regia poteſtate loquens. *Cuius quidem poteſtatis*, inquit, *licet ex lege Dei ſimul, & ex iuramentis & pactis ſint in exercitio limites & cancelli: nulla tamen pacta vel contractus diuinæ ordinationis, qua Rex poteſtatem*

[a] id eſt poſteriores cogitationes inſaniores.

[b] lib. de offic. Princip. Chriſtian. cap. 5.

[c] cap. 7.

[d] Eſd. 3. c. 4.

[e] Sap. 6.

ſuam habet, præiudicare poſſunt, vt populus aliquando contra Regem ſuum ad arma conuolare queat. In Principe igitur autho ritas à populo ſolo non eſt, eique propterea ſolus populus ipſam illam autoritatem auferre nequit, indéque eſt quod quamuis ſolutus & liberatus promiſſione ſua videatur populus, tunc cùm Princeps fidẽ ei datam fefellit fregítque: tamẽ maneat adhuc vinculo diuinæ poteſtatis aſtrictus, cuius numẽ in Principe ſuo venerari tenetur, quem cùm violat, Dei ipſius maieſtatem à quo Princeps poteſtatem accepit violare & contemnere proculdubio cenſendus eſt.

Nunc ex VVinzeto quæ ſequũtur. *At quod ego minimè reiicio,* inquit a *quoniam ſuauiter ſpirat: Regem tuendæ humanæ ſocietatis causâ creari: attamen ſi ea non præſtat propter quæ Rex creatus eſt, ſed potius ea nonnunquam perpetrat quæ Regem minimè decent, imo & quæ humanam ſocietatem diſſoluunt, vt malus Rex iure appellari poſſit: tamen vt continuò propterea, quod vrges, tyrannus morte dignus habeatur, nulla ratione tibi concedam.* Deinde in eundẽ Buchananũ b Reges populi iudicio ſubiicere conantem ita concludit. *Quoniam igitur iſtius inauditi tui in Reges iudicij, quod meditaris, exemplum nullum in ſacris literis extat, ſed potius longè diuerſum nobis ibidem commendatur, deinde & benè informatæ naturæ placitè eſt aduerſum, pro nefario & ſceleſto illud merito habemus.* Et pag. 180 recitato ſcripturę loco, in quo Dauid prohibuiſſe Abiſai lanceâ Saulẽ perfodere conantem traditur, ſtatim ſubiicit: *Audis veram Dei veri Prophetæ Theologiam, Regem videlicet quãtumuis impium, ipſius Dei iudicio & caſtigationi relinquendum eſſe. Niſi Deus inquit percuſſerit eum, &c. Adeóne temerarium putemus fuiſſe inſigni pietate Regem, vt ſi ſciuiſſet ſui fuiſſe muneris, Saulem non minori impietate commaculatum, & ſibi quoque diuina quaſi prouidentia in manus traditum, ſupplicio protinus afficere, ab omni eum ſupplicio liberum dimiſſurus fuiſſet? Minime profectò. Non enim ignorabat ille quàm fuerat iuſtum & æquum, licet multò poſtea ſcriptum, quod de temeraria Regis Achabi indulgentia erga Syrorum Regẽ Benedadum facta ſcriptum eſt. Quia dimiſiſti virum morte dignum, erit anima tua pro anima ipſius. Qui enim ignorare potuit, cùm non ignorauerit Saulem ipſum pari de præuaricationis flagitio regno deiectum, ſeque eo, vnde ille deiectus erat, vocante Deo aſſumptum? Quibus locis quid aliud rectè colligi poteſt, quam in Regem fidelẽ quantumuis non dico iniquum, ſed & impium manus iniicere nemini licere, niſi à Deo peculiari fortaſsis accepto mandato (quod interfectoribus Regis Amaſiæ vero ſimile eſt contigiſſe) id ſe poſſe confidat: tam reuerẽda atque timenda in Dei populo eſt regia maieſtas.* Et mox pag. ſeq. per anthypophoram annectit. *At dices forſan, quod fecerat Dauid modeſtiæ nobis eſſe exemplo, non autem præcepti vim præ ſe ferre. Ineptus, qua, te quæſo, ratione in Dauide cenſebitur modeſtia, quod in ipſo Achabo Rege ſumma habita eſt impietas? Eſt enim quaſi ſcelus idololatriæ Deo monẽti nolle acquieſcere. Porro quis credat iuſtiſſimum & verè clementiſſimum Regẽ, quod ipſe forſan modeſtiæ & lenitatis ergo inultum in hoſte dimiſerat, in paupere illo Amalechita alienigena tam crudeliter vindicaturum fuiſſe, niſi putaſſet non licere in Chriſtum Domini violentiam vllam, etiamſi præcepiſſet, inferre?*

a *in lib. qui inſcribitur velitatio in Georg. Buchananum.*

b *pag. 175.*

Rurſus pagina 190. *Etenim duriore iugo pro Regum libidine populum premere, oneribus & exactionibus, cùm neque regia dignitas, nec tuendi regni neceſſitas id poſtulat, eundē onerare, vt quandam tyrannidem, eſſe ingenuè fateor eam tamen tyrānidem quæ iuſtam cauſam populus ſibi credat rebellionem in Regem excitandi, eúmque è ſuo throno deturbandi, cateráque tētandi (quæ toties repetere me valdè tuo nomine & pudet & piget,) vti ego nūquam fatebor, ita tu nunquā rationē vel authoritatem, qua quis tantam temeritatē ſibi iure aggrediendā fateri debeat, oſtendes. Qui enim id fieri poſſet, cū Spiritus Dei dicat hoc eſſe ius Regis* a *de quo nimirū Rex, non populus iudicium feret, ſi æqua moderatione populo imponātur ea tantum, quæ ad regiam dignitatem populi, regniq́ue libertatem tuēdam ſint ſatis. Minùs enim malum præuiderat ipſe pacis author regno futurum, ſi Rex immoderatiùs aliquando impunè ſe erga populum gereret, quàm ſi populus iudex & vltor regiæ iniquitatis, pro ſua libidine exiſteret. Quare prouida benignitate Caluinico ſpiritus occurrere voluit, conteſtando hoc eſſe ius Regis in populū nō populi in Regem: atque ita propter eiuſmodi onera neminı in Regem rebellionē excitare licere.*

a Quæ ratione dicitur hoc eſſe ius Regis lib. 2. oſtendimus, & cap. 6. hoc lib.

b ibid. pag. 192.

Quæret b *hîc quiſpiam, à me quid intereſſe putem inter ius illud Regis de quo iam egimus, & inter ea quæ de creādo Rege, Regiſque munere prius ſcripta erāt in Deuteronomij libro. Quæſtio ex verbis vtrobiq; ſcriptis mihi quidē videtur eſſe facillima. & hæc eſſe vtriuſque rei ſumma: in hiſtoria quippe Regū ſeuerè populo interdici, ne propter onera illa, quæ ibidē cōmemorantur, aut ſimilia, immitiùs aliquādo licet ſibi impoſita, in Regem aliquando, quē ſibi petierunt, fiant rebelles: in Deuteronomio autē ne Rex ſuperbiat, & ſic in populū durior euadat, cum ſi peccet rebellione in Regem populus, Regem eſſe iudicem: ſi verò Rex in populum, Deum futurum vltorem.*

Et mox eadem pag. *Regem autē ſi ſuo muneri non ſatisfaciat, nō furori populi, ſed ipſius Dei iudicio cōmittendū eſſe, ſicut colligo ex ſententiis ſupradictis, ita & ex lege in Deuteronomio de ipſo Rege lata &c.* Et paucis interiectis c *: Certū eſt, omnē præuaricationē & inobedientiā acceptură eſſe iuſtā mercedis retributionē: non tamē ordināte Deo, niſi à legitimo iudice. Hunc Regibus eſſe ſolū Deū, modò ex diuinis literis litem definiri ſtudes, donec tu aliud oſtendes, eſſe aſſerimus.*

c pag. 202.

Deinde pag. 266. *Quid pluribus inſiſto? cum tu neſcire non potes in regno eſſe ſolū Regē, à quo tāquā à fonte, omnis in politicis rebus poteſtas dimanat, omnéſque dignitates & magiſtratus profluunt. Neque quiſquā, niſi tuo ſpiritu, certū eſt, inflatus, Regem in ſeculari adminiſtratione negabit, quamdiu Rex manet, iudicem eſſe iudicum, nec eum in illā alicuius præterquam ſolius Dei iudicio ſubiectum eſſe.*

Et pag. 272. *Cæterum cum bonæ leges omnes, vel diuinitus vel humanitus datæ, ad hoc ſpectāt maximè, vt in Repub. tranquillè, pacificè, & piè inter ciues viuatur, eáque vitentur maximè, quæ maximū periculū ipſi Reip. importāt, vide mihi, ſi patīenter ferre vnius hominis improbitatem, mœchiam, auaritiā, ebrietatē & rapacitatem, adde & idololatriā (qualem ſuſtinuiſſe oſtendimus Hebræos in Salomone) ac etiā apoſtaſiam, qualē itidē iam docuimus Chriſtianū exercitū pertuliſſe in Iuliano, ſit meliùs, tutius, & ſecurius, quàm omnia Reipublicæ mēbra inter ſe cōmittere, & rerū ſummā ſummis obijcere periculis. Non enim tā perditæ vitæ poterit eſſe Rex, quin plurimos ex omnibus regni ordinibus ſibi habeat ſatis coniunctos, quorū ope adiutus, ſine*

cruentis cædibus in ordinē redigi non poterit. Atque hæc quidē & ſimilia eo in libro cui cenſorium hoc Decani Theologicæ facultatis elogium in fine adſcriptum eſt.

Scriptum hoc tanquam Catholicum, pium & eruditum typis dignum eſſe cenſeo.

Ex altero verò, cui Flagello Sectariorum nomen, quique aliorū ſimiliter Theologorum commendatione diuulgatus eſt, ſequentia ad verbum deſcripta ſunt a. a Pag. 31.

Seruiunt Deo Reges, atque alij Principes homines, duplici quidē ratione: vel quatenus ipſi ſunt Chriſtiani, vel quatenus Principes Chriſtiani populi: priore certè modo in ſeruādā nimirū ſana illa orthodoxa & Catholica fide, quā ad ſacrū baptiſmi lauacrū fuerant profeſſi, cū totius vitæ innocentiâ, nō minus ipſi Deo ſeruire tenētur, quā quiuis alij. Nā ſicut qui ſeruus ad Euāgelij gratiā in Domino vocatus eſt, ſeruus eſt Domini: ſimiliter qui liber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti. Verùm ſi Princeps hac parte non plenè ſeruit Deo, ſed cōmittit forſan priuatim vel palā, quicquā diuina lege prohibitum, atque ita quidē Deo aduerſatur, & eū facto negat: an continuo ſibi ſubditi propterea obediētiæ iugū excutere poſſunt? Nō opinor, niſi miſeram & ſeruilē magis Regum conditionē ineptè credamus, quā illorū de quibus ſcribit Dominus: Quodcunque dixerint vobis facite: ſecundum opera verò illorum nolite facere. Quod ſi aliter Satan meus ſentit, oſtendit ſe Huſsitam eſſe, & anſeris ſui ſtrepitu magis, quàm hac clara voce Domini oblectari. Allu lit ad ſonum anſerinum, Huſs. b Pag. 99.

Et infra ibidem cum hæretico conflictans. b *Deinde quod addis*, inquit, *ſi verò dolis agat Princeps aduerſus veritatē ſerpentinâ prudētiâ, rurſus eſt ipſi reſiſtendū, vtriſque vlnis amplector. Nam verè Chriſtiani non minus prudentes in bono, quàm ſimplices in malo eſſe conuenit. Sed quod eandē de gladio aſſeris. Si veritatem inquiens, gladio Princeps perſequatur, eodē gladio populum veritatem defendere oportet. Libenter cuperem iſtud expreſſo Dei mandato (ſine quo aliàs crebro docetis nihil in religione tentandum) à te oſtendi. Videor enim mihi animali ſaltem ſpiritu cōcitato, aliquid tale probari poſſe, ſummoperè velle: ſed occurrit mihi ſtatim illa Domini ſententia c, ſufficit diſcipulo, vt ſit ſicut magiſter eius: ſi me perſecuti ſunt & vos perſequentur. Multa ſunt eiuſmodi, quæ vt cū Chriſto propter iuſtitiam patiamur, vt illius crucem ferendo tollamus, atque poſtremò Euangelicā gratiam, Chriſtique veritates liberiùs confeſſione ad mortem vſque conſtanter annunciemus: Sed vt pro Chriſto gladiū aduerſus magiſtratum cum Petro tollamus non lego.* Et pag. 89. *Dum regni tuēdi vrget neceſſitas, poteſt abſolutâ ſuâ libertate Rex quæcūque in regno habētur, ad regni (cuius ipſe, vt à Deo ſibi dati verè Dominus eſt) defenſionē conuertere: neque tūc, neque aliàs vnquā populus Regi, ſed ſemper Rex populo eſt à Deo iudex conſtitut[?].* c Matt. 10

Et pag. 93. *Porro fingamus ita eſſe, quod deliriſsimi iam ſomniant Chriſtianum aliquem Regem in nonnullam idololatriam, addo etiam in apoſtaſiam delabi: & ſubditos quoque pro virili in ea ſcelera ſecum pertrahere ſtudere: licétne cōtinuò ſubditis*

bello talem Regem aggredi, regno eijcere, aut morti tradere? licet profectò, ſi Dei verbo præcipitur: licet, ſi idem ius populo in Regem hoc caſu concedi probetur à Deo, quod Regi in populum. licet poſtremò, mea quidem ſententia, ſi aliquo probato exemplo, vel in vetere, vel in noua lege, oſtendatur hoc fœliciter & cum laude factum aliquãdo fuiſſe. Sed cùm nihil horum, ni fallor, oſtendi poſſit, quid obſtat quo minus tutiorẽ, & propinquiorem viam ſaluti & noſtræ & patriæ potiùs inquiramus, quàm cædibus & ſanguine omnia funeſtemus? quam direptionibus & ſpolijs terram in ſolitudinem redigamus? Nunquam enim contingit, vt à legitimo Rege quantumuis improbo, & tyrannicè imperante regnum ita diſſipetur, vt inteſtino bello, maximè autem ſubditorum in Regem rebellione diſſipari ſolet.

Deinde paucis lineis interiectis addit. *At quid dixi ego eam rem eſſe in religione dubiam, de qua aduerſarius nihil ad ſuum inſtitutũ proferre valet è Scripturis? Si populo poteſtas eſt caſtigandi Regis à Deo conceſſa, è qua Scriptura? Ita eo ego, quod repugnet naturæ & ordini rerum, vt corpus dominetur in caput, vt pedes oculo monſtrent viam. Sed adduxit Scripturam de fœdere illo quod Dei ſacerdos in coronatione Regis Ioas inierat, inter Deum, Regem, & populum. Quid multa? ſi nihil aliud habet, nihil omnino pro ſe habet: imò contra ſe, quod habere putat, impudenter in medium adfert. Nam ſi accepiſſe ſe populus in Regem poteſtatẽ exiſtimaſſet, an non aliquando, & tunc maximè cùm idololatram Ioas ipſemet manifeſtum ſe prodidit, illud ipſum argumento aliquo ſignificaſſet? aut ſi populus Hebræus quouis tempore à Moyſe ipſo, ad Chriſtum Dominum hominem factum, penes ſe hoc ius eſſe credidiſſet, cùm tot eſſent idololatræ Reges, & in Iuda, & in Iſrael, an veriſimile eſt eos perpetuo ſua iura diſſimulaſſe? At dices ipſum Ioas Regẽ à ſeruis ſuis percuſſum fuiſſe. Ita eſt. ſed à quibus ſeruis, an à ſtatibus regni, an à ducibus prouinciarũ, an à populo ſuo? Nequaquam, ſed à duobus proditoribus, non quidem genere Iſraelitis, ſed alienigenis, Iozachar Moabita, & Iozabath Ammonita.*

Quis ſit eius fœderis ſenſus, & quomodo impleri debuit, & potuit erudite explicat, eodem lib. pag. 77.

Et mox pag. 96. poſtquam oſtendit ex Apoſtoli præcepto, populum Regi ſubditum eſſe oportere, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiã. Si dicas, inquit, *ita reſiſtendo te non malè agere, ſed rectè, piè, & ſanctè ſinceram Dei Religionem vindicare, vel tuo ſpreto ſanguine ſtudere. Sed id negat Rex qui tibi iudex eſt non tu illi: negant & Dei Sacerdotes, qui non minus Regi in religionis negocio iudices ſunt, quàm tibi: negat & tota fideliũ antiquitas proinde & Dei Eccleſia, quibus palam cõuinceris eſſe rebellis Deo, Eccleſiæ, & Regi, atque ideò æternam damnationem tibi, niſi maturè reſipiſcas acquirere. Verum finge ita eſſe vt iam dictum eſt, Regem eſſe iniquiſsimum, impium, imò & idololatrã, addo & Apoſtatam, oſtende tibi gladium aduerſus illum à Deo conceſſum eſſe: Nam ſi gladio percutias, iterum dico, niſi gladij poteſtate ſis donatus, gladio te iuſtè periturum declaras.*

Quid plura? talium plenus eſt liber ille, qui totos iam ſedecim annos & amplius per vrbes & ora hominum volitans Euangelicam veritatem continere, & ad religionis Chriſtianæ, & fidei Catholicæ propugnationẽ propagationemque pertinere, atque ipſorum in primis hæreticorũ furibundis conatibus & cõiurationibus obuiam ire, & incommodare creditus eſt: ita vt priuſquàm exiret in publicum, hac aliorum Theologorum

teſtificatione ſit commendatus.

Cum liber iſte non modò nihil contineat, quod Catholicæ doctrinę repugnet: ſed pleraque de ſubditorũ erga ſuos Principes officio: item de Miniſtrorum doctrina & vocatione doctiſsimè explicet, digniſsimum iudico, qui prælo committatur. Ita teſtor ego

Georgius Lautherius.

Nihil habet tractatus iſte ſanctę Romanę Eccleſię contrarium, aut Reipublicæ Chriſtianę offenſiuum: ſed multis de cauſis dignus ſt, qui typis mandetur, & ad multorum manus perueniat. Ita teſtor.

Ego Gaſpar Francus D. Collegij Theologici pro tempore Decanus Ingolſtadij.

Adducuntur alia quædam memorabilia ex eodem Doctoris VVinzeti libro, quibus Eccleſiæ iudicium & praxim hac de re luculenter & ſcitè nobis oſtendit.

CAPVT XIII.

QVANQVAM ſuperiore cap. modum mihi & finem deſcribẽdi R. Patris VVinzeti teſtimonia feciſſe viſus ſum, quatenus ad eam rem quam tractamus neceſſaria videbãtur, nec in ijs recẽſendis vlterius progredi hoc libro cupiebã. Tamen cûm hinc eius viri autoritas, qui, donec ſpiritũ cõmunẽ duxit multos vitæ integritate & pietate anteibat, à paucis etiã doctrinæ ſtudio, & ſacrarũ literarũ cognitione, atq; rerũ experientiâ ſuperabatur: illinc verò hominum cum quibus conflictamur partim

malitia, partim inſcitia animo & oculis obſeruarentur, è re eſſe exiſtimaui quædam alia adhuc ex eodem libro in hunc locũ trãsferre, vt Chriſtianis omnibus illuſtri ſint documento, vel non Catholicũ & Apoſtolicũ eſſe, quod de Principibus in ordinem cogendis, déque populi in eos iure & poteſtate homines temerarij ne dicã temeratores, recẽs cõmẽti ſunt: vel ad vni⁹ aut alterius Prĩcipis mutati ingeniũ, mutatã Eccleſię Dei & verbi cæleſtis ęternã doctrinã, nefas dictu, fateamur. Quippe huius S. Patris ſcripta, antequã emitterẽtur, publicis, vt oſtẽſum eſt, ad ſynceritatis fidẽ faciẽdam teſtimoniis ornata, nulli Catholico non grata in primis & rata fuiſſe conſtat: quæ ita tamẽ iſtis publicolarũ ſcriptis ex diametro opponuntur, vt veritas in vtriſque, ni ſecum ipſa pugnet reſidere nõ poſſit. Equidẽ arbitror neminẽ ſani & integri ſenſus Catholicũ, iã eſſe auerſum à vero & ſalutis negligentẽ, vt cùm iſta ſeriò & ſedatè perpenderit, non malit pium Archimandritam & peritũ Theologum (imò multos peritos probóſque quibuſcũ ille cõſpirat) huius rei ducẽ ſequi, quàm aut Buchananũ & Brutum cõtra quos ille non alia de cauſa, quàm fidei Chriſtianæ & Catholicę Religionis tuẽdę ſtudio, vt manifeſtos hæreticos diſſeruit aut Boucheriũ qui vel hoc ipſo cunctis ſuſpectus eſſe debet, quod in medio belli ciuilis ardore, tumultuoſis concionibus tumultuoſos, imò famoſos libellos adiecerit, in quibus aliquo honeſtatis & neceſſarij officij, atq; etiã publicę vtilitatis integumẽto, ſcelera & cõiurationes populares, ad quas ipſe ſe adiunxit, inuoluere conatus eſt: vt mirũ nõ ſit, ſi quatũ ipſe excitandarũ velut tuba, & alendarum nutritius extitit, de iis protegẽdis ſummam curam & ſolicitudinem adhibuerit: & qui ſe in Maieſtatis crimen cum cæteris ſuæ factionis incurriſſe certò cognouit, Maieſtatem ipſam verbis extenuare, atque infra multitudinis poteſtatem conſtituere laborarit.

Illum igitur Theologum audiamus, qui poſtquam oſtendit nihil vnquàm à Chriſtianis in Principes ſuos ethnicos tentatum, quod coniurationis & rebellij ſpeciem haberet, nec inde tamen rectè colligi, bello aduerſus Turcas deſiſtendum, in quod & ſeparatim ſinguli & coniunctim omnes Principes Chriſtiani totis viribus incumbere debẽt, non vi ad fidem cogant infideles, id enim à Catholica religione alienum eſt [a], ſed vt eos Chriſtianis ſedibus, quas iniuriã occuparunt, iure deijciant, atque ita iugi & iuſto bello, iuſtam fidei amplectendæ occaſionem prębeant. Sequentia de Principibus qui Chriſto nomen dederunt, & in hęreſim pòſt, vel apoſtaſiam delapſi ſunt, ad verbum ſubiicit [b].

a C. *Maiores* §. *item queritur ext. de Baptiſmo cap, ad fidem* 23. q 5. *can. de Iudæis.*
b *pag.* 100.

Sed omiſſis iam infidelibus, paganis ſeu Mahumetanis Principibus, cùm oſtendi ab aduerſario non poſſit, Chriſtiano populo aduerſus Regem, Cæſarem aut vllum Principem Chriſti ſemel myſteriis initiatum à Deo ipſo (cuius ſolius propria eſt hæc ordinatio) vlla in re gladium commiſſum eſſe, afferat tamen ille Dei verbo id clarè decernan non addere Dei verbo propterea arguitur? an non iuxta ſcripturas mendax, & dignus his plagis, quas minantur Sacræ literæ iis, qui Dei verbo addunt aut detrahunt conuincitur? Si verò Eccleſiæ iudicium

& praxim

& praxim hac de re examinare libeat, non poterit id opinor nobis clariùs conſtare, quàm primum ex duobus illis Cæſaribus Conſtantio & Valente: qui à Catholica religione, in qua fuerant à teneris educati, ad Arianiſmum, (quo errore neſcio ſi quis alius extiterit aliquando tetrior, aut Eccleſiæ peſtilentior) fœdiſſimè aberrarunt. Quid interea aduerſus iſtos conſilij pij Chriſtiani cœpere ex Eccleſiaſtica hiſtoriâ patet: ex qua nemo colliget Catholicos incubuiſſe, vt virtute bellica errantes Principes in viam reuocarent, ſed multò magis vt ſingulari quadam modeſtiâ inuictâque conſtantiâ in ſe Deum veritatémque habitare doc erent. Sed forſan nullis iniurijs fuerant ab erroneis illis prouocati. Plurimis profectò atque ijs grauiſſimis. Legitur enim Conſtantius ille, vt ad conſenſum Arianæ hæreſeos Catholicos cogeret, ſtrenuam nauaſſe operam: & cùm conuocato Mediolani concilio, incautorum plurimos fraudibus ineſcaſſet, fortioréſque atque eruditiores cùm non poſſet, in exilium truſiſſe interea eorum præcipuos, ſanctiſſimos nimirum Epiſcopos, Dionyſium, Euſebium, Paulinum, & inter alios magnum ipſum Eccleſiæ lumen Hilarium. Et de Valente quidē ibidem paulò poſtea ita ſcribitur: Sed Valens fauens Hæreticis, abijt in viam Patrum ſuorum. Nam & Epiſcopos egit in exilium: & Presbyteros ac Diacones & Monachos (Tatiano Alexandriæ præſidente) vſque ad tormenta deduxit, & ignibus tradidit: imò Monachos, vt alio loco traditur, militare nolentes, fuſtibus interfici iubet, multáque nefanda & crudelia in Eccleſiam molitus eſt. Huius denique tyrannide protecti Arianorum Epiſcopi non aliter deſæuiere in Catholicos, arctiore potiſſimùm religionis vinculo aſtrictos, ſacratas vtique Deo virgines & monachos, quàm hac noſtra tempeſtate Sacramentariorum miniſtri &c.

Deinde multis ex hiſtoria Eccleſiaſtica de Valentis crudelitate, & Catholicorum patientiâ, enumeratis ita concludit. *Recenſet & alia ibidem in huius ſpiritus teſtimonium, magis forſan admiranda, quibus tamen enarrandis breuitatis iam causâ ſuperſedeo: ſed hac lege, vt concedat mihi aduerſarius, ſi fuerat in pijs illis Patribus ſpiritus Dei, eſſe in ipſo & in Sacramentarijs regnorum iam euerſoribus ſpiritum impuriſſimorum Arianorum, aut potiùs Mahumetis, qui ſe huius exemplo miſſos eſſe, non obſcurè innuunt: vt gladio nimirum furoris, religionis veritatem, nobis quaſi poſtliminij iure tandem reſtituant.* Moxque iſtis ſine intercapedine ſubnectit.

Omiſſis nunc Arianorum, ſiue in Oriente, ſiue in Africa, immanibus & cruentis ſæpe tragedijs, dicet fortaſſis quiſpiam, tametſi orthodoxis ſubditis in ſuos Reges & Principes hæreticos, nulla vel Scripturæ authoritate, vel piorum veterum exēplo, inſurgere liceat; in eoſdē tamen vel crudeles perſecutores, vel idololatras, vel apoſtatas, id licet maximè. Et certe huius rei veritas, ſi praxim Dei Eccleſiæ (nam è Scripturis perſpicui adferunt iſti nihil) ſpectemus, faciliùs iudicari non poterit, quàm ex vno illo Iuliano glorioſiſſimi Conſtantini vltimo dedecore (erat enim is illius familiæ in principatu vltimus) Hic enim humanis ſiue Philoſophicis, aut Diabolicis potius ſtudijs dementatus, incidit in illud barathrum impietatis & apoſtaſiæ (cuius infami nomine in hunc vſque diem notatur) in quod nullus Imperatorū, ſed nec aliorum Chriſtianorum Principum, ante vel poſt eum incidiſſe traditur. Quid verò tūc Chriſtiani ſubditi? ad quæ arma ſeſe proripuêre? non vtique ad alia quàm quæ ſunt

Chriſtianorum propria. In carne enim cùm ambularent, non ſecundum carnem militauere. Et militauerunt tamen fœliciſſime, tametſi non induti arma militiæ, quibus ſolent iam Sacramenta ij: non carnalia quidem iſta, ſed quæ Deo & diuina virtute potentia eſſent ad deſtructionem munitionum omnium, quas hoſtis humani generis, in cordibus vel infidelium, vel hæreticorum, ac etiam apoſtatarum extruere ſolet. His certè tunc armis conſilia & cogitationes impij Iuliani, ſine ſudore & ſanguine, vel ſuo vel alieno, facillimè diſſipauere: ſicut ſolet ſemper Dei Eccleſia gladio ſpiritus, ſcuto fidei & precum, & reliqua ſpiritali panopliâ, ſubito præter hoſtium opinionem humiliare omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei. Nã ille, cùm in altiſſimo huius mundi throno poſitus, horrendum in modum aduerſus ſciẽtiam & veritatem Dei Eccleſiæ manifeſtatam, & ipſi aliquando probatam ſe extuliſſet, contra Chriſtianos multa impiè, ſubdolè, neque minus aliquando crudeliter, tametſi clementiſſimus dici voluit, deſignaſſet: honoribus eos exuens, ſcholas habere prohibens, Clericos & Paſtores ad militiam, vt grex diſpergeretur, pertrahens. Paganis vbique templa rurſus ſua, ſuáque gymnaſia aperiens, necnon & Iudæos poſtremò, in Chriſti Chriſtianorúmque contemptum ad reſtituendum Ieroſolymis ſemel dirutum templum, munificentiâ magnâ, licet fruſtra reuocans: dum Alexander ille Macedo, faſtu elatus dici vellet, fidelium precibus, non ſclopetis, miſerrimus inter ſuos haſta confoſſus extinctus eſt. Inſtituit enim aduerſus eius impietatem Eccleſia ſuam firmiſſimam quidem militiam, ſolemnes vtique ſupplicationes: quarum robore ita de hoſte immaniſſimo triumphauit, vt neſciret exercitus, à quo trucidati ſui Ducis repoſceret vltionem: quo factum eſt, vt Calixtus eius familiaris, qui illius hiſtoriã heroico verſu conſcripſit, non abs re à Dæmone eum vulneratum interiiſſe exiſtimauerit.

Nunc ſupereſſe diſquirendum ſolummodo videtur, ſi Chriſtiani vbique terrarum tunc temporis ſolo timore, & diffidentiâ ſuarum virium, ſibi & ſanctæ noſtræ religioni tam deteſtanda fieri ab Apoſtata homine, quantumuis alioqui præpotẽte permiſerint, an diuino potius metu, ne gladium tollerent in eum qui poteſtate publica, ac Dei proinde ordinatione gladium ipſe portaret: cùm nihil ſibi de iure gladij traditum diuinitus intellexerint. Si quantum Chriſtiani numero & viribus, tempore etiã martyrum, nedum ætate Iuliani valuiſſent, modò Caluinico ſpiritu fuiſſent accenſi, teſtimonio coaceruare placeret, ingens inde volumen excreſceret: paucula quædam igitur ex multis in medium afferam. Quid ſenſerit D. Aurelius Auguſtinus, qui paulò poſt Iuliani exitum floruit, ea de re nonnihil ſupra innuimus, qui alio loco aſſerit [a]*, vix quenquam ſuo ſeculo vſquam inueniri, qui de Chriſto malè loqueretur. Sed de tempore Martyrum vnum aut alterum teſtimonium adferemus. Primùm igitur Euſebius* [b]*, ex oratione Luciani martyris probat, mediam partem orbis, ſuperata iam tum immaniſſima Diocletiani perſecutione, Doctrina Euangelicæ aſtipulatã fuiſſe. Deinde Tertullianus* [c] *multò antea, tempore nimirum Seueri Principis, circa annum ſalutis 220. in defenſionem innocentiæ Chriſtianorum deſcribit, quod ſi ipſi læſi parem vicem hoſtibus, quod illis prohibebatur, referre voluiſſent: quãtam internecionem illis & cladem inferre numero & viribus, nonnunquam & clandeſtino igni potuiſſent. Sed abſit, inquit, vt igni humano vindicetur diuina ſecta, aut doleat pati,*

a Tract. 27. in Ioan.

b li. 9. ca. 6.

c in. Apol. cap. 37.

in quo probatur. Si enim hoſtes extraneos, non tantùm vindices occultos agere vellemus, deeſſet nobis vis numerorum & copiarum? Plures nimirum Mauri & Marcomani ipſique Parthi, vel quantę cumque vnius tamen loci & ſuorum finium gentes quam totius orbis? externi ſumus & veſtra omnia impleuimus vrbes, inſulas, caſtella, municipia, conciliabula, caſtra ipſa tribus, decurias, palatium, ſenatum, forum. Sola vobis relinquimus templa. Cui bello non idonei, non prompti fuiſſemus, etiam impares copijs, qui tam libenter trucidamur? ſi non apud iſtam diſciplinam magis occidi liceret, quam occidere. hæc ille. Ex quibus verbis licet colligere aliud Euangelium iam mundo illatum eſſe, quàm initiò fuerat annunciatum. Nā quod prius omnia propter Chriſtum etiam à quibuſcunque perferre docuit; poſterius verò nullas non clades etiam ſupremis poteſtatibus moliri & inferre dolis & armis, nō ſolum eos qui aliter de religione ſentiunt, ſed & Malcontentos aliquando iſtos perdocet: nā & hi rore huius peſtiferæ gratiæ ſunt perfuſi. Sed ad Iulianum ipſum redeo qui tam numeroſū in Perſidē duxerat exercitū: ſuſpicari non immeritò idem poſſet quiſpiā potuerintne tūc temporis Chriſtiani armorum virtute quicquam in Apoſtatam tētare? Qui ſcrupulus facile depellitur, ſiquis ſibi perſuadeat quod res erat, quodque hîc obſeruatu digniſſimum eſt, exercitum iſtum non fuiſſe perfidiâ Iulianum, ſed religione Chriſtianum. Nam cùm impius per triennium tātùm imperium tenuiſſet, Conſtantini Cōſtantijque exercitu ducēdo ſucceſſit potius, quàm ſuo ipſius præfuit. Id quòd diuina quadam prouidentia factum eſſe, orbique conteſtatum voluiſſe videtur ſupremus ipſe orbis moderator, ne facilè ſeditioſus populus, quauis prætenſa cauſa in legitimum Principem, in ſummam Reip. perniciem bellum mouere iuſtè ſe putaret. Nam ſi contra tā inſignem omni impietate virum, Chriſtianus exercitus nihil imperioſè ſit molitus, quis nunc ſibi in animum inducat, vt quouis prætenſo errore, aut vitio, licere vaſallis & ſubditis in ſuum Regem aut Principem rebellionem concitare, eiuſue detrectare imperium? Sed de his quæ à nobis aſſerta ſunt audiatur grauiſſimi authoris D. Theodoriti teſtimonium, qui de electione optimi Imperatoris Iouiniani verba faciens, diſertè quidem hæc omnia contexit.

Poſt interfectum, ait, Julianum, Duces vnà cum Præfectis in vnū coacti, inieruere conſilium, quis ad regendum imperium deligendus eſſet, & quis tum ad militum ſaluti in hoſtili ſolo ſapientiâ & conſilio prouidendum, tum ad recreandum ſtatum Reip. Rom. in acie nouaculæ, vt dicitur, ob Iuliani iam mortui temeritatem poſitum maximè idoneus videretur. A quibus dum de hac re deliberatum erat, exercitus in vnum congregatus Jouinianum poſtulat Imperatorem, qui neque Dux, neque ex eorum numero, qui ſecundas poſt Duces obtinebant, fuerat: ſed tamen vir apprime nobilis, illuſtris, & multarum rerū cauſâ inſignis. Nam corpore robuſtiſſimo fuit, animòque excelſo, quin etiam in bello gerendo ſolebat & in acrioribus certaminibus facilè primas ferre. Porro contra impietatem libere loquebatur, tyranni potentiam contemnebat, animi propenſione ſeruatoris Martyribus coniungebatur. Itaque Duces conſenſum exercitus velut ſuffragationem arbitrati, producunt in medium præſtantiſſimum illum virum celeberrimè, primo ſuggeſto conſtructo, in eo collocant. Deinde cùm omnes nomina, quæ ſunt Imperatorum propria, ei tribuiſſent, & Auguſtum ac Cæſarem appellaſſent, vir ille admirabilis, ſua conſueta loquendi

vſus eſt libertate & neque magiſtratus, neque milites, vt ad deteriorem partē deflecteret omnino veritus. Non poſſum, inquit, cùm ſim Chriſtianus, eiuſmodi hominibus imperare, neque regere Iuliani exercitum, qui tam peſtiferæ doctrinæ præceptis imbutus ſit. Nam qui ſunt ita inſtituti, hi diuinâ deſtituti prouidentiâ, tū ab hoſtibus facile expugnari, tum iiſdem materiam ad lætitiā præbere ſolent. Quibus verbis auditis milites conclamare vno ore, ac dicere: ne animus tibi Imperator vlla æſtuet dubitatione, neque noſtrū imperium, tanquam improbum, deuites. Nā & Chriſtianis hominibus, & diſciplina veræ pietatis educatis imperabis. Siquidem qui ſunt inter nos ætate prouectiores, hi à Conſtantino eruditi erant; qui autem adoleſcentiores, illi præceptis Conſtantij inſtruebantur. Tempus certè Iuliani imperij, qui iam morte occubuit, vt perexiguum, ita non ſatis ad erroris perniciem, animis eorum, qui eadem infecti erant, altius infigendum fuit.

Quo loco obſeruandum eſt hîc Chriſtianum exercitum nihil feciſſe aliud in noua lege, quàm quod typo quodam adumbratum erat olim in vetere. Nā vt impius Rex ille Saul ſæuiebat olim iniquiſſimè in Dei Sacerdotes: ita Iulianus in Chriſti fideles, gentem ſanctam regaléque Sacerdotium: ſed ille cruentis cædibus, hîc autē dolis, & iniquarum legū tyrannide: non quod abhorreret hic magis à ſanguine, quàm cruentus ille; ſed quod ſciret Eccleſiam, quā extinctam ſummopere ſitiebat, martyrū ſanguine creſcere magis, & corroborari, quàm infirmari, aut excindi: & ſicut ille ſuis ſeruis Deū timentibus fruſtrà præcepit, vt ſacerdotes Dei ipſi interficerent: ſic Iulianus fruſtra ſuo fideli exercitui ſuaſit, vt Chriſtianos vſpiam opprimerent. Verùm vt ſerui illi regio mandato nulla vi armorū obſtitere, quo minus Doeg Idumæus, præcipiente Rege, Dei ſacerdotes interficeret: ita nec exercitus Chriſtianorum vlla rebellione Cæſari, licet idololatræ & apoſtatæ, in fidelium fratrum defenſionem ſeſe oppoſuere. Exiſtimauere enim illi Chriſti agnelli ſatius multò eſſe, vt iuſti iniuſtè à Cæſare propter veram Iuſtitiam paterentur, quàm vt ipſi Cæſaris authoritati vim vllam, licet impiè agenti, vllius fucatæ iuſtitiæ prætextu inferrent. Quid quæſo ſecum cogitare potuere fideles illi de ſuo Cæſare aliud, quàm fidelis Dauid de iniquiſſimo Saule cùm diceret? Abſit hoc à me, vt mittam manū meam in chriſtum Domini. Et niſi venerit dies eius, vt moriatur, aut deſcendens in prælium, & cætera quæ iam cōmemorauimus? Eat igitur nunc aduerſarius & quærat, quando? quibus? & quorſque Principi contra ipſorum euangelicam legem agenti, vel ipſorum Eccleſias vaſtanti, vel quo minus extruantur impedienti, reſiſtere conceſſum ſit? Hactenus ille pietate, & ſciētia clarus, atq; exul religionis ergo: cuius doctrinā cùm antiqui Patres eccleſiæ, Martyres & confeſſores, tū primitiæ Martyrum Anglicorū ſub Henrico VIII. verbis factiſque mirificè confirmarūt. Hi enim cùm ab illius infeſtiſſimi Eccleſiæ hoſtis ſatellitibus crudeliter ad ſupplicium raperentur, conuerſi ad circumſtantem nobilitatis & vulgi multitudinem, hortamur, inquiunt, vos, & rogamus ſuppliciter, vt in fide & religione conſtanter, dum vita vobis ſuppetit permaneatis, Regiq́ue fideliter ſeruiatis, & obtemperetis in omnibus quæ Dei & Eccleſiæ Catholicæ præceptis non aduerſantur.

Audis, Boucheri, te enim hîc appello, audis non hæreticos, nō aulicos,

non vt tecũ loquar, politicos; ſed Doctores Theologos, & ſanctos Dei ſacerdotes, partim ſeculares, partim vitæ monaſticæ deditos, reique publicæ, & tranquillitatis eccleſiæ apprimè ſtudioſos, huius noui dogmatis tui capita, Eccleſiæ Catholicæ iudicio & praxi, atque antiquorum Patrum exemplis doctrinaque conuellẽtes, atque eo quidem tempore, quo nullũ ad rebellionẽ opportunius, vel ſi per Dei mandata licuiſſet, magis neceſſarium Eccleſiæ Catholicæ ab eius primordio vnquã extitit. Quo magis miror te hominem vulgi opinione non vulgariter eruditum, & quod maius eſt, Chriſtianos homines catholicè docendi munus adeptum, ab hoc Eccleſiæ calle, ſine cauſâ, & ſine exemplo, in hæreticorum ſemitam diuertiſſe. Nam tu primus omnium in Eccleſia Dei, populis in ſuos Principes ius ac poteſtatem ſummam tribuere conatus es libris in eam rem editis, nullâ nec ratione nec authoritate ſuffultis. id, que faxo videant omnes, vbi ad tuorum librorum anacriſin fuerit peruentũ. Cæterùm neque ſancti illi patres, quorum iã dicta retulimus, neq; nos his libris quicquam aduerſus ſummi Pontificis authoritatem, poteſtatẽq; ſpiritualem diſſerimus, quem vnicum totius Eccleſiæ Dei in terris caput, & Hierarcham, inque eo principatu verum, vnicũ & legitimum B. Petri ſucceſſorẽ eſſe, conſtante fidei profeſſione aſſeuero.

Iuris interpretum de hac re ſententia. explicata quæſtio, an Reges non niſi ex legum præſcripto ius dicere poſsint, & quod alijs dicunt, id in ſe cogantur admittere Nihil tam ſimplex & apertum, quod à vafris hominibus per interpretationẽ non obſcuretur. Iacob. Cuiacius & Henr. Stephanus reprehenſi.

CHAP. XIV.

Reliquum nunc eſt, vt ciuilis ſcietiæ peritos, iuris vtriuſque nimirũ interpretes & Doctores, de hâc re percontemur, quidq; ipſi de ea ſenſerint audiamus: nó quòd ſentẽtiæ tot diuinis, Propheticis, Apoſtolicis, atque eccleſiaſticis præceptis, inſtitutiſque traditæ & corroboratæ aliquid ad perfectam cõfirmationem deeſſe videatur, neque etiã quòd obſcurum ſit, quantâ animorũ & voluntatũ conſenſione iuriſconſulti omnes ad eius defenſionem accurrant. Sed vt lector intelligat nullum genus hominum in republica honeſtioribus diſciplinis excultũ reperiri, quod nõ hanc doctrinam vel tradiderit, vel traditam libenter ſit amplexum: ac ne feſtinantem demoremur, dum ſingulos ei ordine recenſeamus, quæ ſit Iuris Doctorum hâc in parte ſententia, ex Speculatore,

a. Bartolo, b. Baldo, c. Paulo Caſtrenſi, d. Ludou. Rom. e. Alex. f. Claſan. g Felin. h Alber. i alijſque magni nominis interpretibus facilè diſcet. *Papam* ſcilicet *& Principem ex certa ſcientia ſupra ius, contra ius & extra ius omnia poſſe. Atque in Principe quidem eſſe plenitudinem poteſtatis, & poſtquam aliquid vult ex certa ſcientia, neminem poſſe ei dicere, cur ita facis? Et ſolum Principem conſtituere legem vniuerſalem, populum verò legem particularem. Et quod cùm Princeps ſit cauſa cauſarum, non eſt de eius poteſtate inquirendum, cùm primæ cauſæ nulla ſit cauſa: quoniam id quod primum eſt, aliud ante ſe habere non poteſt. Et eſſe crimen ſacrilegij inſtar, diſputare de poteſtate Principis.*[k] *Et principem eſſe legem animatam in terris. Et Principem ſolum poſſe condere ſtatuta, licet humanum ſit, quod conſilio Procerum vtatur. Denique Principem poſſe tollere leges poſitiuas, quia illis non ſubijcitur, ſed illæ ſibi. & Deum Principi leges ſubiecisse, & nullam legem eius Celſitudini imponi poſſe. Et licet de iure aliquid non valeat, ſi tamen Princeps de facto mandat ſeruari, perinde eſt, ac ſi de iure valeret quo ad ſubditos. Et ſolum Principem ſoli Deo habere de peccato reddere rationem, & ſoli cœlo debere innocentiæ rationem. Et temerarium eſſe velle maieſtatem regiam vllis terminis limitare. Et Principem re vera eſſe ſolutum legibus.* aliaque id genus plurima, quorum pleni ſunt Iuriſconſultorum libri, vt inde liquidiùs quiſque iudicet quàm enixè Prudentes illi Regum cauſam ſuſceperint & quantoperè vana hæc, imo veſana turbulentiſſimorum hominũ de Regibus in ordinẽ cogẽdis pſephiſmata atq; ſophiſmata ſint execrati.

Sed quoniam dictum eſt, Principem re vera legibus ſolutum eſſe, locus poſtulat vt id plenius examinemus quod ex tribus propoſitis initio huius libri eſt extremum. Sintne Reges videlicet legibus ita deuincti, vt non niſi ex earum præſcripto ius dicant, idque ipſum quod alijs reddũt, in ſe admittere cõpellantur? Quæ quæſtio etſi ex ijs quæ li. II. & ſparſim alibi ſup. retuli, magna ex parte ſit definita, tamẽ ne obliuione pretermiſſa videatur, breuem hic tractatũ, ſeorſus & ſpeciatim recipiet. Ac primùm quidẽ animaduertendũ eſt, duas huius quæſtionis partes, vel ſi mauis, binas hîc quæſtiones iunctas eſſe. Ad quarũ priorem breuiter reſpondemus, Regem perpetuò legibus ſolutum eſſe, in hoc vt mutet, vel mitiget legis ſententiam pro arbitrio dum ipſe iudicat: vtq; iudicatum ab alijs omnibus etiam ſecundum leges ratum vel irritũ cognitione ſua faciat nec habeat neceſſe pręſcriptas iure ciuili formulas aut duram & inflexibilem legis vocem in ſuis reſcriptis, interlocutionibus, decretis: vel edictis ſequi & obſeruare: quæ omnia ita ſunt Regũ propria, vt nulli infra eam Maieſtatem iure competant[l]. Atque hæc quidem in Principe ſi quis locum habere negauerit eum ipſa legũ teſtimonia, & ſacra ac profana exempla facilè redarguent. res notior eſt, quàm in qua demonſtranda multùm elaboremus. Vetabat olim lex, ne poſt quinquenniũ à die manumiſſionis liceret manumiſſo in ingenuitatẽ proclamare, idq; ſine vlla aut cauſæ, aut perſonæ exceptione. at eã tamen nihilo magis perangustatum eſt & arctatum Principis arbitrium

a lib. 1. tit. de legib. §. nunc oſtẽdẽdũ. & li. 2. tit. de feu. §. 1. in fin.
b. in repet. l. omnes populi D. de iuſt. &
iu l. digna vox C. de legib. l. omnes C. ſi cont. ius vel vtil.
c. in præm. feud. & in c. Eccleſ. 5. Maria. vt lit pend & c. cũ ſuper. de cauſ. poſſeſſ. & propr.
d conſ. 282.
e in l. imperium. D. ff. de iuriſdict.
f li. 1. conſil. 2
g de glor. mundi parc. 5. nu. 131. & 170.
h in cap. 1. col. 7. verſ. 4 lim. ext. de conſtitut.
i in l. cunctos populos. C. de sũ. Trin.
k l. diſputar. C. de crim. Sacrileg.
l l. proſpexit D qui & à quib. manũ. l nemo C. de ſet. & interl.

quin ipſe poſtea querentem audire, & ſenteniam pro ingenuitate ferre poſſit. a *Præſes prouinciæ eum quem damnauit, reſtituere non poteſt* (inquit Vlpianus b.) *cùm nec pecuniariam ſententiam ſuam reuocare poſsit quid igitur? Principi eum ſcribere oportet, ſi quando eius qui nocens videbatur, poſtea ratio innocentiæ conſtiterit.* Stabilis eſt & certa legũ ſententia ſontes pœnis eſſe afficiendos: & maleficia non debere manere impunita. c At Princeps tamen pro poteſtate imperij, noxam remittere, & reum, legis iudiciiſq; ſententiâ neci deſtinatum, ſupplicio eximere, & famæ, ac fortunis omnibus reſtituere, & ſine exẽplo iuuare poteſt d. Hinc illud Auguſtini. *Iudicibus ſtatutum eſt*, inquit, e *ne liceat in reum datam ſententiam reuocare. Nunquid & ipſe Imperator ſub hac erit lege? nam ipſi ſoli licet reuocare ſententiam, & reũ mortis abſoluere, & ipſi ignoſcere.* Quid multis? omnes inferiores Principi leges in iudicando ſequi tenentur, ipſe ſolus ſibi lex eſt, vbi vel leues aſperare, vel aſperas lenire vult: ita vt quod magiſtratibus vitio datur, & muneris perperam obiti ſuſpicionẽ ſecũ trahit, id ſummâ Principi laudem, vel ex clementiâ, & miſericordia vel iuſta ſeueritate pariat. *Alia eſt cõditio magiſtratuũ* (inquit Symmachus) f *quorũ corruptæ videntur eſſe ſẽtentiæ, ſi ſint legibus mitiores: alia Diuorum Principum poteſtas, quos decet acrimoniam ſeueri iuris inflectere.* Ob eãque cauſã Rebuffus g ait: *Notandũ eſt quod licet Imperator ſtatuat aliquẽ non eſſe reſtituendũ, vt in l. prouidendum. §. ſi quis vero. C. de poſtul. & beneficium principale non valere. l. mancipia. C. de ſerfugit. Tamen adhuc poterit Princeps illum ex cauſa reſtituere, non obſtante illa prohibitione, & illius facta mẽtione. l. fin. C. ſi contra ius. quia non poteſt ſibi imponere legem, à qua non liceat recedere. l. Princeps. ff. de legib. Et ſtolidi quidem videntur legum compilatores, qui ei poteſtatem auferre volunt: quod facit ad intellectum multarum ordinationum, ex publicatis anno 1539. vbi hoc ſtatuitur, vt Princeps hoc non poſsit concedere, & ſi concedat, non valeat, ſed opus eſt derogatione illius ordinationis: quia non poteſt eſſe Princeps qui ex cauſa non poſsit ſuis legibus derogare. cap. dudum. de præbend. in ſexto. l. 1. & l. leges ſacratiſsimæ. C. de legib.*

Idem in tract: de euocationib. num. 58. *Sed ego non impono legem Principi, vnde quando vult, hoc poteſt: tamen de honeſtate non debet euocare ſine cauſa* &c. & mox num. 59. *Vnde Alberic. & Iacob. concludunt. in d. l. iudicium. & Iacob. de tractat. de feud. in verbo vicarius. col. 1. Principem cum cauſa, vel ſine, cauſas in Parlamentis quibuſque pendentes euocare poſſe: quia vani capitis eſt exiſtimare ſuperiorem non poſſe præcipere, nec euocare ſine cauſæ cognitione: vt inquit Innoc. in c. ad aures. de temporib. ord. per text. in can. quia frater. 7. q. 1. & Barbat. docet in c. ſi quando. per illum text. col. 2. de reſcript. & quod Rex Franciæ cauſas in Parlam. Pariſ. pendentes euocare poſsit, conſuluit Iaſo conſ. 144. circa primum. in 1. q. vol. 2. ſed ſicut Princeps non debet alicui auferre dominium ſine cauſa l. 2. C. de precib. Imp. offer. ita nec propriam iuriſdictionem l. qui furere ff. de ſtat. hom. Bald. in lib. 1. & col. vlt. ff. de conſtit. Principi. alioqui inſtar pueri eſſet, qui nunc daret, & ſtatim auferret.* Hoc ille. Scitum eſt illud Pauli Iuriſc. h *Prætorem dici ius reddere etiam cùm*

a l. 1. §. vl. & l. 4. D. ſi ingen. eſſe dicet.
b l. 1. in fin. D. de quæſt.
c l. ita vulneratis 51. D. ad leg. Aquil.
d l. ad beſtias 31 D. de pœn. l. 1. 2. & paſſim. C. de ſent. paſſ. l. 1. §. plane D. de conſt. Princ.
e lib. de fato.
f lib. 10. epiſt. 63.
g in tract. de reſtitut. nu. 6
h l. pen. ff. de iuſt. & iur.

iniquè decernit: relatione ſcilicet facta, non ad id, quod ita prætor fecit, ſed ad illud quod prætorem facere conuenit. Id igitur Principi quanto magis tribuendum? vt cùm ipſe legis pater ſit, [a]. & veluti fons quidam, ex quo omnes leges, omneſque honorum & poteſtatum gradus, in cuncta Reipublicę membra dimanant, legibus in iudicando non ſit ſubiectus. innumera ſunt de hac Principum libertate teſtimonia, ex quibus non pauca de iure ciuili, deprompta in librum 11. congeſſi, eoque nunc lectorem remitto. At neque nos ſacra etiam exempla deficiunt. Nam Salomon Adoniam fratrem, ſine vlla ſolemni iudiciorum obſeruatione iuſſit interfici; & Abiathar eiuſdem coniurationis reum & ſocium, capitis pœnâ ſoluit, & pro ſuâ indulgentiâ domum remiſit. *Vade,* inquit, [b] *in Anathoth ad agrum tuum, & quidem vir mortis es: ſed hodie te non interficiam, quia portaſti arcam Domini Dei coram Dauid patre meo. &c.* Alibi etiam ex iiſdem libris cognoſcitur, [c] licere Principi oneribus vectigalium & tributorum quos velit eximere. Regem igitur quâ ius dicit, quâ iudicat, ſolutum planè legibus eſſe, nemo, quod ſciam, ex tot ſapientiſſimis omnium bonarum artium, & ſcientiarum ſcriptoribus, ante Buchananum & Brutum vnquam negauit.

a. au... de ſucceſſ. nup. 12 §. vlt. coll. 2.
b 3. Reg. c. 2.
c. 1. Reg. 17.

Quapropter, hâc relictâ, partem alteram diſpiciamus: teneatur ne ſcilicet ſuis legibus Princeps, vt conueniri, & cogi inſtar aliorum poſſit, necne? Et quidem videtur primo aſpectu omnis de hac re dubitandi cauſa ſublata, tum quia naturalis & ciuilis ratio ſuadet, vt quis eo iure vtatur, quod in alios ſtatuerit. [d] *quis enim aſpernabitur idem ius ſibi dici, quod ipſe alijs dixit?* inquit Vlpianus tum etiam quia legibus in eam ſententiã perſcriptis, & magnorum virorum exemplis, iudicijſque cautum, & obſeruatum id eſſe animaduertimus, ex quibus illud profertur celeberrimum. *Eum qui leges facit, pari maieſtate legibus obtemperare conuenit.* [e] Item & illud. *Digna vox eſt maieſtate regnantis, legibus alligatum ſe Principem profiteri. Adeo de autoritate iuris noſtra pendet autoritas, & reuera maius imperio eſt ſubmittere legibus principatum.* Et *oraculo præſentis edicti, quod nobis licere non patimur alijs indicamus.* [f] Et illud ex Iſidoro patrum decretis inſertum. [g] *Iuſtum eſt Principem legibus obtemperare ſuis, Principes legibus teneri ſuis, nec in ſe conuenit poſſe damnare iura, quæ in ſubiectis conſtituunt.* Et illud ſapientis ab Innocentio. [h] vſurpatum *Patere legem quam tu ipſe tuleris.* Quò pertinet quod Græci ſcribunt. Καὶ κατὰ βασιλέως οἱ γενικοὶ κρατείτωσαν νόμοι [i] id eſt leges generales imperium etiam in Regem obtineto. Hæc illa ſunt rationum fundamenta, quibus homines nimium populares adducuntur, vt legum vincula Regibus innectant: quorum tamen ſi ea mens eſt, vt eatenus Principem legibus aſtrictum velint quatenus honeſtatis & vtilitatis imperium ſe extendit, non autem quatenus legum ſanctionibus in legirupas pœnæ conſtituuntur, rectè quidem, & animo id faciunt bono. Quid enim honeſtius, quid vtilius, quàm vt Princeps legibus viuat, & iis ſponte ſe ſubijciat, quarum ipſe autor

d l. 1 D. quod quiſque iur.
e Paul. lib. 4 ſentent. tit. 5.
f l. digna vox. C. de legib.
g. can. 2. diſt. 9.
h c. cum omnes. 6. de Conſtitut.
i lib. 2. Βασιλικῶν.

autor eſt, quarum vnà cum regno tutelam ſuſcepit? Etenim profectò nihil æquè ſubditos in officio continet, nihil æquè morigeros reddit & legi & Regi, atque hâc legum obſeruantiâ Rex ipſe conſpicuus. Idque pulcrè Claudianus. [a]

In commune iubes ſi quid, cenſesque tenendum,
Primus iuſſa ſubi: tunc obſeruantior æqui
Fit populus, nec ferre negat cum viderit ipſum
Autorem parere ſibi. Componitur orbis
Regis ad exemplum. Nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, vt vita regentis.

Sin verò is aduerſarijs animus eſt, vt Principem planè legibus ſubiectũ & in earum obſeruationem compelli poſſe arbitrentur: errant ſanè vehementer, & non ſolùm ſcriptis legibus, ſed ipſi etiam rationi, bonarum legum matri, & perfectrici, reluctantur. Nam in legibus quid magis disertè ſcriptum eſt, quàm quod hâc de re Paulus? *Ex imperfecto teſtamento legata vel fidei commiſſa Imperatorem vindicare, inuerecundum eſt. decet enim tantæ maieſtati eas ſeruare leges, quibus ipſe ſolutus eſſe videtur.* [b] Et quod Impp. Seuerus & Antoninus ſæpiſſimè reſcripſerunt: *Licet legibus ſoluti ſumus, attamen legibus viuimus.* [c] quodque Alexander. *Licet lex imperij ſolennibus iuris Imperatorem ſoluerit, nihil tamen tam proprium imperij eſt, quam legibus viuere.* [d] quod denique Vlpianus. *Princeps legibus ſolutus eſt.* [e]

En leges ita perſpicuas & euidentes, vt perplexi vel ambigui nihil habere videantur, quibus monemur Principem legibus ſolutum eſſe, omnibus quidem, præcipuè verò pœnalibus: nam ita poſtremam hanc legem Conſtantinus Harmenopolus Græcus interpres exponit. [f] ὁ Βασιλεὺς νόμοις οὐχ ὑπόκειται ἤγουν ἁμαρτήσας οὐ κολάζεται id eſt, *Rex legibus non ſubijcitur, videlicet ſi delinquat non punitur.* idque Regum propriũ eſſe teſtatur S. Ambroſius [g], vt nullis legibus humanis teneãtur ſed liberi ſint *à vinculis delictorum. Neque enim vllis ad pœnam vocantur legib. tuti imperij poteſtate.* Sed quid ego dixi perſpicuas? an aliquid ita perſpicuum eſſe poteſt, cui non hominum nunc, ſiue diligens curioſitas, ſiue curioſa nimis diligentia tenebras offundat? aut ita planum & ſimplex, vt nullum in eo anfractum ſolers ingenij acumen differendi ſubtilitate comperire ſe glorietur? Omnes nunc paſſim ſcripturiunt, ſed quod ſcripturi ſunt, id nec omnes quidem diu prius animo verſant, nec vbi ſcripſerint cognito errore conſilium facilè mutant: adeo nimirum cæca eos φιλαυτία decipit miſerè & detinet: adeoque ſuus quemque inuentus delectat, vt multi non ſolùm abire magiſtratu vel epiſcopatu inſtar Heliodori Theſſali, [h] ſed fortunas, amicos, exiſtimationem, ſalutem denique ipſam periclitari malint quàm mandatas literis cogitationes, quo iure, quaque iniuriâ non defendere. Cui rei teſtimonio ſunt tot luculentæ, ſimplices & tritæ ſacrarũ literarum ſententiæ captioſis hæreticorum interpretamentis & cauillationibus deprauatæ:

a in 4. conſulat. Honorij.
b l. ex imperfecto. 23. D. de leg. 3.
c Inſtit. quib. mod. teſt. infir. §. vlt.
d l. ex imperfecto. 3 r. C. de teſtã.
e l. Princeps. 3. D. de legib.
f lib. 1. Epitõ. tit. 1.
g in Apolog. Dauid. c. 4. & c. 10.
h Heliodorus Tricẽſis epiſcopus in Theſſalia cõpoſuit amatorios libros iuuenis, quos inſcripſit Æthiopica, alij poſt Charicleam vocarunt, quorũ lectione cum multi iuuenes corrũperentur ſtatuit Synodus vt vel autor librorum eos ſupprimeret, vel epiſcopatu ſe abdicaret, ille verò ita opus ſuũ complectebatur vt hoc quàm illud eligere maluerit. Nicephor. Callixt. lib. 12. ca. 34.

Atque etiam hæc Vlpiani ſententia quæ & verbis ipſis, & conſpirante veterum omnium iudicio Regem legibus ſolutum eſſe tradit, quam nõnulli tamen ita tractant, vt velle autorem quod nolit, & nolle quod velit, leui tantùm coniecturâ freti, oſtendere conentur. Sed de diuinis alij, & nos aliâs, ſi vita ſenſuſque durauerint, iuuante Deo diſſeremus: Nunc quod inſtituti eſt, verborum Vlpiani veram vulgaremque ſententiam, aduerſus nouum Henrici Stephani, & à quo ille accepit, Cuiacij a commentarium tueamur.

a lib. 15. obſeruat. cap. 30.

Stephani & Cuiacij opinio refutata. Verborũ Vlpiani vulgaris, vetus, & communis intellectus defenſus. Princeps quomodo ſolui vel teneri legibus dicatur, legum de ea re concordia.

CHAP. XV.

STephanus igitur aſmate XXXIII. Muſæ Monitricis dum contendit falſum eſſe quod aiunt, Principé legibus ſolutum eſſe, ſuperiorẽ ex Vlpiano obiectionẽ præoccupat, & nouo ſenſu diſſoluit, his verbis.

At Vlpiani id (inquiunt) *ſententia*
Euincere poteſt ipſe quod nobis negas:
PRINCEPS (ait ille) *LEGIBVS SOLVTVS EST.*
Leges ad omnes iſta verba qui refert,
Is Vlpiani vel ſciens vel inſciens
Detorquet aliò verba, dum cauſæ ſuæ
Seruire vult hæc. de duabus namque ſunt
Scripta hæc ab illo legibus tantummodo.
Quas titulus oculis ipſe ſubijcit tuis,
Proponat illius iſta verba quàm priùs.
Nam Papiæ ibi fit mentio atque Iuliæ.
Nec Vlpianus ergo iam fiducia
Illius autor Principi dicendus eſt.
Rideret immò, ſi redux ad nos foret,
Et ſicne verbis vos meis abuteier?
Clamaret ille.

Nec his ille contentus, quaſi non ſatis apertè Vlpiani mentem aut ſuum potius commentum his verſibus explanaſſet, lectorem iterum monet, b quo id ſenſu Vlpiani dictum accipiat. *Vbi*, inquit, *de loco illo Vlpiani loquor, in quo ſcribit. Princeps ſolutus eſt legibus, quod verſibus non ſoluta oratione quæſtio illa tractaretur, de eo monere non potui, de quo nunc monendus es perinde eſſe ac ſi dixiſſet Vlpianus, Princeps his legibus ſolutus eſt, vel iſtis legibus.*

b in præfat. ad lector.

intelligit nimirum leges caducarias Iuliam & Papiam, ad quas Vlpianum viginti libros ſcripſiſſe fertur, è quorum decimo tertio caput illud controuerſum depromitur. Illi igitur ita colligunt: pertractat eo loco Vlpianus legem Iuliam & Papiam, vt ex inſcriptione patet. ergo de ijs tantum legibus ea ſententia accipienda eſt. Grauiſſimum profectò argumentum, & quod certa ratione concluderetur, ſi conſtaret Iuriſconſultos ſpecialibus tantum ſententijs, & ad rem de qua agitur ſolum accommodandis vbique vſos eſſe: At cùm id eos perpetuò obſeruaſſe non conſtet, imò verò non obſeruaſſe conſtet, ac non rarò communes iuris regulas, & axiomata, ſiue proloquia vniuerſalia, ad aliorum rationem, confirmationéque adhibuiſſe, quid vanius, quàm hoc vnico argumento tam ſubleſto, & ex fallacibus indicijs orto nouũ Vlpiano ſẽſum affingere? quod nec ipſe vt apparet vnquam animo complexus eſt nec ex iſtis eius verbis poſt eum aliquis in tanta interpretum & ſapientũ virorum multitudine hactenus intellexit Cur igitur à cõmuni, recepto, & vetere horum verborum intellectu recedemus? cùm alia lex dicat, *Minimè ſunt mutanda, quæ interpretationem certam ſemper habuerunt.*[a] At iſti interpretationem certiorem adferunt, ſcilicet. Si ita eſt, de priore illa antiquanda non recuſamus. ſin vitioſam planè vel obſcuriorem eſſe hanc quam adferunt monſtremus, vt ipſi itidem noſtram ſequantur benignè ab ijs contendimus.

a l. minimè. 23. D. de legib.

Vlpianus ergo ad legem Iuliam & Papiam ſcribit, *Princeps legibus ſolutus eſt.* Si extarent quidem integra eius ſcripta, certam rei fidem nobis facerent, ſed cum non extent, nulla nos ratio cogit, vt de caducarijs tantũ legibus ſententiam illam intelligamus: imò verò ſi coniecturæ locus eſt, coniecturâ vicimus, cùm veriſimilius multo ſit Vlpianum de iure Principis vniuersè illic locutum eſſe: atque inde deducto ex genere argumento, (vt alias ſolet) id quod in ſpecie obtinebat, hac vel ſimili forma cõprobaſſe. *Princeps legibus ſolutus eſt, & ideo ſi quid Principi relictum fuerit, qui viuo teſtatore, vel, eo mortuo, antequam dies legati cedat, ab hominibus ereptus ſit, id neque caducum, neque in cauſa caduci eſt, ſed ſucceſſori eius debetur.*[b] vel breuius hoc modo. *Lex Iulia & Papia de caducis non pertinet ad ea quæ Principi relinquuntur, quia Princeps legibus ſolutus eſt.* Mos hic eſt Iuriſconſultis, vt breui aliqua ſententia rationem reſponſi reddant: vnde Pandectarum congeſtores, multas iuris regulas deſumpſerunt, quas & ſub diuerſis titulis ſparſim, vt res poſtulabat, & ſub vno nominatim nobis propoſuerunt (tit. de reg. iur.) in quibus eſt hæc ſub tit. de legib. *Princeps legibus ſolutus eſt* Hanc autem coniecturam noſtram, ſi coniectura, ac non potius teſtata veritas dici debeat, alius eiuſdem Vlpiani locus, ex libro primo, ad eandem legem Iuliam & Papiam confirmat & probat. *Ingenuum*, inquit,[c] *accipere debemus etiam eum, de quo ſententia lata eſt, quamuis fuerit libertinus. quia res iudicata pro veritate accipitur.* videmus hic genera-

b l. quod Principi 56. D. de leg. 2

c l. ingenuũ. 25 D. de ſta. hom.

lem ab Vlpiano rationem ſubiectam ſpeciali de ingenuitate reſponſo, quàm quidem rationē, quia ad omnes res iudicatas pertinet, ijdem Pandectarum collectores ſeparatam ab hac quæſtione & reſponſione inter iuris regulas ijſdem verbis collocarunt, nempe, *Res iudicata pro veritate accipitur.* a Fingamus ergo non extare legem illam de ſtat. hom. & hanc ſententiam poſitam eſſe in ſolo illo capite de reg. iuris, an propterea ad res iudicatas in materia legis Iuliæ & Papiæ tantùm pertinebit? nam titulus ei idem eſt, qui ſuperiori ſententiæ de Principe, quam illi nouæ interpretationis reſtrictione peruertunt. vtraque enim ſententia eſt Vlpiani, & ex ijs libris deſumpta, quos ad l. Iuliam & Papiam ſcripſerat. At ex iſtis Vlpiani reliquiis conſtat hanc generalem eſſe, & pro ratione ac regula poſitam, quæ res ex quacunque cauſa iudicatas complectitur: cur non ergo ſimiliter & illam. *Princeps legibus ſolutus eſt*, vt communem iuris regulam accipiemus? an quia ſub rubrica de regulis iuris, repetita non eſt? at conſtat, inter omnes permultas ſparſim regulas extare apud iuris authores, quæ titulo illo non continentur. veluti *ex pacto non naſcitur actio*, vocatur regula iuris l. 7. §. quinimò. D. de pactis. Sic, *in contrahendo quod agitur pro cauto habendum eſt.* regula iuris certiſſima eſt l. 3. D. de reb. cred. cur illam igitur magis certæ rei & cauſæ finibus concludemus? hoc ſolo præſertim argumento quod titulus ſiue inſcriptio indicat, eam deſcriptam eſſe ex libris Vlpiani ad legem Iuliam & Papiam, cùm fallax & futile id argumentum eſſe, locus hic alter à nobis citatus planiſſimè demonſtret. Quemadmodum igitur ex his reſponſi verbis. *quia res iudicata pro veritate accipitur.* regula iuris (abiectà particulà cauſali) nobis alibi propoſita eſt, ſcilicet, *res iudicata pro veritate accipitur*, ita etiam ex illa. *quia Princeps legibus ſolutus eſt.* hæc iuris regula ſimpliciter refertur. *Princeps legibus ſolutus eſt.* Et hæc quidem quàuis ita ſe habeant, quamuis inquam noſtra hæc coniectura probabilior ſit illâ Stephani, & eius interpretationis rationem prorſus euertat: tamen vt eius error ab ipſomet, vel alijs ſaltem, apertiùs conſpiciatur, en certa & indubitata argumenta, quibus oſtenditur ſenſum verborum Vlpiani, non eſſe poſitum in coniectura, qua nihil incertius, ſed clarum, perſpicuum, & vniuſmodi eſſe, atque ad leges æqualiter omnes referendum.

a l. 107. D. de reg. iur.

Ac primū occurrit argumentū illud ineluctabile, ex Dione Vlpiani coætaneo, qui de Imperatorū ſūma liberaq; poteſtate ſcribens, poſtquam longa narratione docuit eos, munia ſenatus, magiſtratuum, legum, Senatu populoq; volente & concedente, in ſe traxiſſe, ita vt illis ius eſſet, arbitratu ſuo exercitum conſcribere, pecuniam conficere, bellum ſuſcipere, pacem inire, res tàm peregrinas quàm vrbanas componere, atque etiam intra pomœrium equites & ſenatores necare, cenſus agere, in equeſtrem ac Senatorium ordinem quos vellent adſcribere, & alios ab eo remouere, aliaque omnia facere, quæ conſules, cæterique

I. argument. Vid. Cornel. Tacit. lib. 1. in princ.

magiſtratus cum pleno imperio poſſent, tranſlatâ nimirum in eos omni Senatus populique poteſtate, idque tanta cum maieſtatis veneratione, vt ſi ab aliquo ſe læſos verbo vel opere exiſtiment, eum indemnatum, tanquam ſceleſtum, ſacrum & piacularem occidere poſſint; mox ſubiecit *a*, ἤδη δὲ καὶ ἕτερόν τι ὃ μηδενὶ τῶν πάλαι Ῥωμαίων ἐς πάντα ἄντικρυς ἐδόθη προσεκτήσαντο, ὑφ' οὗπερ καὶ μόνου καὶ ἐκεῖνα ἂν καὶ τἆλλα αὐτοῖς πράττειν ἐξῆν. λέλυνται γὰρ δὴ τῶν νόμων, ὡς αὐτὰ τὰ λατινικὰ ῥήματα λέγει. τουτέστιν ἐλεύθεροι ἀπὸ πάσης ἀναγκαίας νομίσεως εἰσί, καὶ οὐδενὶ τῶν γεγραμμένων ἐνέχονται. id eſt. *Iam verò & aliud quoddam ius obtinuerunt, nulli Romanorum antiquitùs in omnibus rebus apertè conceſſum, quo vel ſolo & illa* quæ diximus, *& alia ijs facere licet. Soluti enim ſunt legibus, vt verba ipſa latina ſonant: hoc eſt ab omni legum neceſſitate, ſiue neceſſaria legum obſeruatione, liberi ſunt, nec vllis ſcriptis legibus obſtringuntur.* — a lib. 53. / *Nota Xylãdrum in hoc loco vertendo magis agere paraphraſtẽ quàm interpretem, vt & in loco proximè ſequenti eiuſdem Dionis: & ideò author eum hic non eſſe ſequutum.*

Quid ad hæc Stephanus? num huic etiam authori legis Iuliæ & Papiæ cancellos circundabit? non audebit opinor præ verecundiâ: apertius enim loquitur Dio, quàm cui contortæ interpretationis nebula tenebras offundat: ac planè docet inter omnes conueniſſe Vlpiani ſeculo Principem cunctis legibus eſſe ſolutum. Quam ob rem miror Cuiaciũ, virum multa ſubtiliter perquirere ſolitum, ita ſupinè & oſcitanter Dionem lectitaſſe, vt hunc eius locum non de omnibus legibus accipiendum putet; cùm ipſemet de omnibus ſe loqui, diſertiſſimè hîc teſtetur, & paulò pòſt eodem libro idipſum confirmet verbis itidem apertiſſimis. ἡ βουλὴ, inquit, πάσης αὐτὸν τῆς τῶν νόμων ἀνάγκης, ἀπήλλαξεν, ἵν', ὥσπερ εἴρηταί μοι, καὶ αὐτοτελὴς ὄντως καὶ αὐτοκράτωρ καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν νόμων, πάντα τε ὅσα βούλοιτο ποιοίη, καὶ πάνθ' ὅσα ἂν μὴ βούλοιτο, μὴ πράττῃ. ταῦτα μὲν ἀποδημοῦντι ἔτ' αὐτῷ ἐψηφίσθη. id eſt, *Senatus enim* (de Augusto loquitur) *omni legum neceſſitate liberauit, vt, quemadmodũ à me dictũ eſt, re vera ſui iuris & abſolutæ poteſtatis, tam reſpectu ſui ipſius quã legũ, omnia quæcũq; vellet faceret quæcũq; nollet non faceret. hæc quidẽ ipſi adhuc abſenti decreta ſunt* Vtri potius, Dioni ſeipſum, an Cuiacio Dionẽ explicanti fides adhibenda? Si vnius aut alterius tantùm legis obſeruatione eum ſoluit ſenatus, neque magnum adeò beneficium ei contulit, neque verum eſt quod ſcribit Dio, id eum iuris adquiſiuiſſe, quod nulli vnquam Romanorum anteà datum fuit, ideoque dixit ei conceſſum eſſe, vt liber ſit ἀπὸ πάσης ἀναγκαίας νομίσεως, ſiue πάσης τῶν νόμων ἀνάγκης. Quid ergo magis ridiculum, quàm tam leui & inani coniecturâ adduci, vt non idem voluiſſe Vlpianum ijs verbis arbitremur. *Princeps legibus ſolutus eſt.* niſi vel deſciuiſſe eum à communi aliorum omnium opinione, vel quod vulgò notum fuit neſciuiſſe, prius demonſtretur. Nam quod præterea dicit Cuiacius Dionem fateri ſe ex latino ſermone transferre hæc verba λέλυνται τῶν νόμων, id nihil ad rem: vult enim Dio ſolùm oſtendere, ſe verbum verbo reddere,

eius quod dicitur latinè *Princeps ſolutus eſt legibus*.

II. *arg.* Alterum argumentum inde ſuppetit, quòd viri illi prudentes quibus negocium datum fuit, vt leges Digeſtis comprehenſas ex omnibus Iuriſconſultorum libris colligerent, cum Vlpiani mentē ex integris eius ſcriptis antecedentibus & conſequentibus optimè calluiſſent, verba illa *Princeps legibus ſolutus eſt* ſine vlla reſtrictione, inter regulas ſiue ſententias generales de legibus retulerint.

III. Accedit conſpiratio conſenſuſque omnium latinorum, qui, nemine excepto, de quibuſlibet legibus ſententiā Vlpiani acceperunt; idque fatetur ipſe noui huius commenti autor. *Græci* (inquit) *de legibus pœnarius interpretantur*, ἤγουν ἁμαρτήσας οὐ κολάζεται. *vt illud Æſchyli de Ioue*, τραχὺς μόναρχος οὐδ', ὑπεύθυνος κρατεῖ. *quia ſcilicet iudices non habet, latini de quibuſcunque legibus.* recte. atque ita aduerſus eum illud reſumam. *non eſſe mutanda quæ interpretationem certam ſemper habuerunt* c.

a Cuiac. li. 15. obſer. cap. 30.
b id eſt durus Monarcha regnat non reddens la rationi obnoxius.

Quid; quod Græci ſententiam illam Vlpiani in ſuos libros & linguam tranſtulerunt generaliter, & ſine vlla exceptione, ſineque vllo titulo, præterquam περὶ βασιλέως d. id eſt, de Rege ſiue Principe: an non ea res argumento eſt, eos non de caducariis, imò non de pœnalibus tantum, ſed de cunctis vniuerſe legibus, illā intellexiſſe? quamuis maximè, fateor, atque optimò iure ad leges pœnarias referri poſſit.

c d. l. minime D. de legib.
d li. 2. Βασιλικῶν.

IV. Omitto quod præcipuum eſt, Iuſtinianum teſtari Imperatores frequēter reſcripſiſſe, ſe legibus eſſe ſolutos, & legibus tamen viuere e, atque

V. illum præcipue Imperatorem, cui magnum illud iuris aſylum Papinianus, atque hic etiam Papiniani diſcipulus & aſſeſſor Vlpianus, aliique inſignes Iuriſconſulti erant à conſiliis.

e § vlt. Inſt. quib. mod. teſt. infirm.

Quæ cùm ita ſint, ecquis rectæ rationis & iudicij tam inops eſt, vt tot illuſtribus teſtimonijs & argumētis certiſſimis, vnam obſcuram, fallacem, & penè dixerim ineptam cōiecturam plus momenti & ponderis ad fidem faciendam habere credat? vt igitur faceſſat argumentum illud ex inſcriptione, ac ne cui in poſterum imponat, his rationibus effectum eſſe arbitror.

Sed quoniam Cuiacius præter coniecturam illam, quam ex legis inſcriptione ſumit, duo alia argumenta adfert, quorum non meminit Stephanus, quibus probari putat Vlpiani verba in d. l. Princeps. non de omnibus legibus eſſe intelligenda; operæ pretium eſt ea quoque hoc loco referre, ac refutare paucis, ne prætermiſſa nouum lectori ſcrupulum, propter viri authoritatem, vel veri ſpeciem iniiciant. Prius eſt; quia, vt ille vult, Princeps lege Falcidia, Glicia, Voconia, & aliis pleriſque tenetur. *Qua de cauſa*, inquit, *veniam legis Voconiæ à Senatu Auguſtus petit apud Dionem*. Ad quod breuiter reſpondemus, Principem quidem omnibus legibus re vera ſolutum eſſe, ſed eum tamen, quæ ſua eſt humanitas, manſuetudo, & modeſtia, libentem volentem ſuis ſe legibus ſubiicere, præſertim iis quæ ad iuſtitiam commutatiuam referuntur: d-

que ipſi Imperatores oſtendunt vbi dicunt: *licet legibus ſoluti ſumus, attamen legibus viuimus.* Id etiam Paulus Iuriſc. docet, cùm ait: *Decet tantæ maieſtati eas ſeruare leges, quibus ipſe ſolutus eſſe videtur.* Paucis admodum ſe eximi volunt Principes ex quibus erat olim lex Papia de caducis, quæ vt rectè Cuiacius per ſe ſatis odioſa erat aliis autem ſe ſuaque ſpõte ſubmittunt, at hoc non eſt teneri legibus, non eſt obnoxium eſſe, quatenus hîc de legũ imperio in priuatos diſſerimus, qui legibus etiã inuiti obſtringuntur, inuiti iudicia ex legibus ſubeunt [a], quo pertinet tam laudatũ illud, atque tritum ab aduerſariis, reſcriptũ Theodoſii iunioris. *Digna vox eſt maieſtate regnantis legibus alligatum ſe Principem profiteri*, vt quamuis poſſet ſcilicet, nolit tamen legũ imperia detrectare. Hinc laudi datũ eſt Antiocho [b] III. & Tiberio Cæſari [c], Principibus cæteroquin valdè licêtioſis, quod vterque ciuitatibus ac populis ſcriberet, *ſi quid contrarium legibus per epiſtolam iuſſero, nolite parere, ſed me ignoratione lapſum credtote.* Quod autem de venia legis Voconiæ ab Auguſto petita ſcribit, id eodem etiã referendum eſt, ad humanitatem ſcilicet & voluntariam ſubmiſſionẽ Auguſti, non autem ſubiectionis neceſſitatem, quandoquidem ipſe plenũ imperium plenamque poteſtatem habebat eximendi legibus quemcũque voluerat, ſeque in primis liberum ab illa iuris obſeruatione ſciebat. Vnde vulgò ab interpretibus dici ſolet, Principem ſolutum eſſe legibus in actu quem ipſe Princeps facit. Atque, vt idẽ Dio autor eſt [d], ſua propria autoritate gratiã legis Voconię nonnullis fecit: quod ergo ipſe aliis pro poteſtate imperii beneficiũ impertitus eſt, id eum ſibi reſeruare potuiſſe, nũquid ambigitur? fecit igitur in ea re Auguſtus, quod poſtea Imperator atque Philoſophus M. Antoninus, de quo idẽ Dio [e]. Ὁ δὲ μάρκος καὶ χρήματα ἐκ τοῦ δημοσίου ᾔτησε τὴν βουλήν, οὐχ ὅτι μὴ ἔκειτο ἐπὶ τῇ τοῦ κρατοῦντος ἐξουσίᾳ. ἀλλ' ὅτι ὁ μάρκος πάντα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου καὶ αὐτὰ καὶ τἆλλα ἔλεγεν εἶναι, Ἡμεῖς γάρ, ἔφη, (πρὸς τὴν βουλὴν λέγων) οὕτως οὐδὲν ἴδιον ἔχομεν, ὥστε καὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ οἰκίᾳ οἰκοῦμεν. id eſt, vt eleganter vertit Guilielmus Blãcus, *Tum Marcus pecuniã ex ærario petiuit à ſenatu, nõ quòd ea nõ eſſet in Principis poteſtate, ſed quòd diceret eam, cæteráque omnia eſſe Senatus, populique Romani. Nos enim inquit (id dicebat in ſenatu) vſque adeo nihil habemus proprium, vt etiam veſtras ædes habitemus.* Similiter Auguſtus veniam legis Voconiæ petijt à ſenatu, non quòd eã indigeret, qui leges omnes & iudicia in ſua poteſtate continebat, ſed quòd adeò popularis haberi voluit, vt nihil niſi à ſenatu datum aſſumere ſibi videretur. Sic Rex Galliæ curiarum aſſenſum in publicandis edictis ſuis exigere ſolet, non quòd ſine iis regium edictũ nullum ſit, ſed quòd humaniùs Rex eo modo faciat, & vt edictũ æquum atque vtile populo appareat, cum illud nõ prius valere ſtatuit, quàm tot ſapientum virorum conſilio iudicioque ponderatum fuerit, & promulgatum, vt pluribus libro ſequenti demonſtrabitur. Hæc & ſimilia quæ Principes humiliter de ſe efferunt, beneuolentiam quidem &

a l. inter ſtipulantem. 8 § 1. D. de verb. oblig.

b Plutar. in apophth.

c Niceph. li. 1. hiſtor. eccl. ca. 17.

d lib. 56.

e Xiphil. ex Dione in M. Anton. hiſt.

amorem ſubditorum ipſis conciliant, ius autem populo nullum in ipſos largiuntur. ſiquidem, vt dici ſolet, iactationis verba ius non faciunt [a], quod dictũ ſcite callent aulici in primis, aliique nimis multi, quibus nũc mos eſt, ſua omnibus vltrò polliceri, atque obuio etiam cuique profiteri, ſe eſſe ſoldurios, vt eiuſmodi effuſis & magnificis promiſſis alios demereantur, ad quorum præſtationem, non niſi ſola voluntatis propẽſione adigi ſe poſſe ſciunt. Et hæc quidem de priore illo Cuiacii argumẽto.

Sequitur alterum. *Quinimo vt populus ipſe ſuis legibus tenebatur*, inquit, *ita Princeps, cui & in quem populus omne ſuum imperium contulerat, adeò vt poteſtas Principis, & in ipſum Principem eſſet. l. 4. C. de legib.* Dicam quod ſentio: verè Cuiacius mihi non videtur hîc eſſe Cuiacius: tum quia ſecum ipſe diſſidet, ait enim alibi. *Nec verò vllo alio diſtat populus à Principe, quàm quod populus ſuis legibus tenetur. Princeps legibus ſolutus eſt: cæterum vt ſuis ita & Principis legib populus tenetur* [b] tum etiã quia tã aduerſario argumẽto ad cauſæ ſuæ firmamentum vſus eſt, vt inde contrariũ prorſus ſententiæ ab eo poſitæ conſequẽs eliciatur. Admitto igitur & amplector libẽtiſſimè hoc quicquid eſt argumenti ab eo hîc poſiti, atque ita colligo. Princeps legibus perinde nunc tenetur vt populus olim ſuis. At populus nunquã tenebatur ii.u tus; ergo nec Princeps quoq; tenetur. Aſſumptionis veritas inde liquet, quòd leges nulla alia ex cauſa locum haberent, quàm quòd iudicio populi receptæ eſſent, & cõtrà non alia de cauſa vim ſuã amitterent quàm quòd expreſſo vel tacito conſenſu populi abrogarẽtur [c]. Itaque licet in populari imperio leges ſingulos de multitudine etiã inuitos tenerent, multitudiné tamen totam ſiue populum vniuerſum nõ niſi volentem tenere poterant, cùm ipſas populus ſuo nutu figere, refigere, arctare, extendere, vel abolere potis eſſet. Id enim veluti baſis & ſtabilimẽtum legum omnium erat. *quodcunque poſtremum populus iuſſit, id ius ratumque eſto*. Non igitur in populum vniuerſum nolentem & inuitũ vlla legis erat poteſtas: ſed ipſemet ſponte tantùm, quando, quamdiu, & quo modo ei libitum erat, legis in ſe imperium admittebat. At hoc eſt non ſubiici, non teneri; nõ obligari legibus. *Pro non dicto*, inquit Põponius [d], *quod dare niſi velis, cogi non poſſis*: & Iauolenus *nulla promiſſio poteſt conſiſtere, quæ ex voluntate promittẽtis ſtatũ capit* [e]. Quapropter ſi (quod vult Cuiacius quodq; verũ eſt) populus in Principẽ omne ſuum imperiũ & poteſtatẽ contulit: non aliàs Princeps tenetur legibus, exẽplo populi, quã ſi velit: Velle autẽ vel nolle, cùm ipſe ſui ſit arbitrii, liberũ ei eſt; nec cogi poteſt, quia iudices nõ habet, vt ipſe etiã Cuiacius ingenuè fatetur. Proinde ratio hæc ex populi comparatione petita, tantũ abeſt, vt noſtræ cauſæ aduerſetur, vt ei maximo ſit adiumento. Rectè ergo Vlpianus.

Princeps legibus ſolutus eſt. & quicunque
Leges ad omnes iſta verba non refert
Is Vlpiani vel ſciens, vel inſciens,
Detorquet aliò verba, dum cauſæ ſuæ
Seruire vult hæc.

a l. vlt. D qui teſt. fac. poſſ.

b ad Inſtit. tit de iur. & nat. gent.

c l. de quibus 32. D. de leg.

d l. ſub hac. 8 D. de obl. & act. l. centeſimi. 46. §. vlt. D. de verb. obl.

e l à Titio. 108. §. vlt. D de verb. obl.

Multa

Multa ad hanc rem ſuppeerunt, quæ ego nunc, ne longior ſim, prætermitto, ſimúlque vt oſtendam leges à nobis in vtramque partem allatas, inter ſe neutiquã diſſidere, ſed eſſe concordiſſimas. Sciendum itaque eſt vim duplicẽ in legibus conſiderari: vnã quæ hominum actiones ad iuris normam cõponit dirigítque: alterã quæ inſolentes animos ſuppliciorum metu frænat, & vel iuri conſtituto parere cogit, vel pœnas in renitentes & refractarios conſtitutas perſoluere: illam propterea directiuam, hanc coactiuam, diuini & humani iuris interpretes vocare ſolent. Quatenus igitur leges vim directiuam habent, (verbis vtar vulgaribus) verum eſt Principem ſuis legibus ſubditum eſſe, & alligatum: debet enim legibus viuere, &, exemplo Zaleuci, quas fert in alios in ſeipſum admittere. Atque ita intelligenda ſunt illa iuris axiomata, quæ Principem legibus obnoxium eſſe tradunt. Sed quantùm ad vim coactiuam attinet, ea in Principem non extenditur, ac proinde non ſubiicitur hac ratione legibus. Neque enim cogi à ſeipſo poteſt, niſi quà voluntatis imperio ducitur: neque ab alio, cùm nullum in terris iudicem, vel ſuperiorem habeat, vt copioſè & ſæpius iam demonſtratum eſt, quò pertinent ea quæ de Principe legibus ſoluto, partim ſupra à nobis, partim ab aliis alibi referuntur. Atque hæc quidem ita ſe habere Theologi pariter & Iuriſconſulti ſumma conſenſione ſtatuunt a.

Vnde miror Paponem tam inconſideratè & negligenter locum iſtum Vlpiani tractaſſe b, vt prætermiſſâ ſuperiore diſtinctione, atque adeò ipſius Budæi, quem laudat, & aliorum interpretatione, affirmet ſimpliciter dictum illud nimis crudum eſſe, ita enim Gallicè loquitur, & contrarium reſcripto Imperatorum Theodoſ. & Valent. c cùm tamen nihil in iuriſconſultiſſimi hominis animo melius concoctum efferri potuerit, nihilque minus aduerſarium illi Imperatorum ſententiæ, ſi non verba tantùm, ſed quo ipſe ea ſenſu protulit, expendamus: quod ni fecerimus, vix vllus antiquus author calumniam effugiet, *Scire leges non hoc eſt verba earum tenere, ſed vim ac poteſtatem* d. Non ignorabat Vlpianus Principem debere ſecundum leges viuere, & illis parere, quas aliis ſeruandas præſcribit, ſed ita tamen legibus ſolutum eſſe, vt quamuis in eo peccet grauiter, neminem habeat ſuperiorem, à quo cogi poſſit: vtrumque autem Paulus Vlpiani coætaneus & familiaris ſcitè expreſſit, vt de Vlpiani mente nemini dubium eſſe poſſit. *Decet tantæ Maieſtati*, inquit, *eas ſeruare leges, quibus ipſe ſolutus eſſe videtur* e. Idipſum reſcripſerat Alexan. Imp. qui Vlpianum conſiliarium, & Præfectum Prætorio habuit f. Et verò Papon qui ſe Budæum ſequi in illo Vlpiani capite interpretando profitetur, vel ipſius Budæi mentem non eſt aſſequutus, vel eam nobis minus apertè & enucleatè Gallico ſermone expreſſit. Budæus enim Vlpianum de quinto

a Bellarm. to. 1. cont. 3. lib. 2. cap. 27. ad 3. obiect.
b volum. 3. Notar. lib. 5. tit. de la clameur ſi cas ainſi nous plaiſt. §. Vlpian.
c l. 4. C. de legib.
d l. ſcire D. de legib.
e l. ex imperfecto. 23. D. de leg. 3.
f l. ex imperfecto. C. de teſtam.
g ad l. Princeps. D. de legib.

& perfectiſſimo regni genere loqui docet quod inſtar œconomicę gubernationis eſt inſtitutum, quodque παμβασίλεια dicitur, *quaſi dicas inquit, regnum numeris omnibus dominationis abſolutum: cuiuſmodi erant Reges, Principe Romani Vlpiani Iuriſc. tempore, nihil iam priſcæ ciuilitatis retinentis, omnia arbitrio ſuo ſtatuentes: vt & nunc Reges noſtri ſunt, qui omnia in poteſtate habent, quique (vt Homericus ille Iupiter) quoquò ſe verterint, omnia circumagunt, nutu etiam ſolo omnia quatientes. Denique humani Ioues, vt inquit Plautus in Caſina, ſed qui tamen hominum more emoriuntur. Hoc autē regni genus eſt, inquit Ariſtoteles, cùm vnus omnium poteſtatem habet, tum communium, tum publicarum rerum, non aliter atque ciuitas vna, aut populus vnus habent. Hæc autem ſpecies quaſi a œconomica eſt ratione inſtituta. Vt enim œconomia regnum eſt domeſticum, ſic regnum œconomia eſt ciuitatis, aut populi vnius, aut plurium, id eſt domeſtica diſpenſatio,* Ex quibus deinde concludit in hunc modum. *Ex ſupradictis igitur demonſtrari poteſt, vt arbitror, Principem non modo legibus eſſe ſolutum, id quod Vlpianus dixit, ſed etiam legibus non teneri,* & iterum. *Ad hæc cum nullum ius ciuile inter patrem & liberos & inter dominum & familiam intercedat, vt Ariſtoteles docet libro quarto Ethicorum, & nos alibi diximus ſit autem eadem ratio inter Principem & populum ſatis vt arbitror oſtenſum eſt id quod efficere meditabamur: Auguſtum & Principem non modò legibus ſolutum eſſe, ſed etiam non teneri.* Hæc Budæus, aliáque ornatè & ſapienter in Vlpiani ſententiam philoſophatus eſt, quæ Papon partim ſuppreſſit partim decurtata per interpretationem obſcurauit, atque ad eleuandum huius generis regni laudem, ab authoris intentione deflexit. Ita enim Gallicè ſcribit. *Par tels propos & autres pluſieurs dudit Ariſtotel ne ſe peut prendre cas certain, auquel la reſponſe dudit Vlpian puiſſe eſtre verifiee & iouſtifiee qui de vray repugne à ce qui tant ſainctemēt à eſté dict par leſdicts Empereurs Theodoſ. & Valent. en la Loy* Digna vox, *ſus alleguee. A quoy l'on ne peut dire autre choſe, que ce que dit Budée ſur ladicte Loy,* Princeps, *que Vlpian à voulu parler des Empereurs, Roys, & Princes de ſon temps, qui continuant de laiſſer l'ancienne ciuilité, comme aucuns de leurs predeceſſeurs auoient commencé de faire, regnoiēt ſelon leurs plaiſirs, & vouloient viure en Dieux, ores qu'ils deuſſent mourir en hommes, ainſi que dit Plaut en ſa Caſine. Ceſte ſorte eſt eſtrange à la bien prendre, comme elle eſt conduite. C'eſt comme dit Ariſtotel, quand vn ſeul a la puiſſance de tous, ſur tous, & de toutes choſes à ſon plaiſir.* Qui vtriuſque linguæ, Latinæ inquam & Fracicæ periti ſunt, vident, vt arbitror, Paponem non ex ſententia Budęi reſpondere, quantúmque inter eos interſit facilè diiudicāt. Budæus enim per verbum *ciuilitatis*, popularem gubernationem intelligit quod Gallicè ſic planius vertendum fuit, *Ne retenant plus rien de l'ancienne forme du gouuernement populaire,* & non vt Papon loquitur, *continuant de laiſſer l'ancienne ciuilité,* nam vocabulum illud *ciuilité* in Gallicorum hominum auribus, comitatem & honeſtatem ſonat, non autem certam regiminis publici formam & ſpeciē. Deinde quod ſcribit, *Ceſte ſorte eſt eſtrange à la bien prendre comme elle eſt conduicte,* id eſt, hoc genus regni eſt inſolens & peregri-

nus illud ita accipiamus prout administratur, id de suo addit, Budæo reclamante, & contrarium aſſerente, nempe Reges noſtros ita regnare, omnia arbitrio ſuo ſtatuentes, et id minime peregrinum atque inſolens videri poſſit. Et verò ipſemet Papon alibi fateturingenuè Reges non ſolum legibus ſolutos, ſed etiam ſupra omnes leges poſitiuas eſſe a, *combien qu'ils ſe viſſent diſperſez de la loy & ſur le droict poſitif*, inquit. Atqui, *eſtre diſperſez de la Loy*, idem eſt, quod ſolui legibus, vt Budæus ad dictam L. Princeps, doctè adnotauit. Sed hæc Paponi condonanda ſunt, viro cetera bono, & qui, vt arbitror, non maleuolo ea animo ſcripſerit. Multos enim libros ad vſum & praxim forenſem accommodatos compoſuit, in quibus nonnulla nimis oſcitanter conſcripta reperiuntur: cuiuſmodi illud eſt b, Vlpianum proponere verba reſcripti Impp. Theodoſij & Valentiniani, qui ducentis circiter annis poſt Vlpiani mortem imperarunt: Item illud, Populum Romanum, cùm eius Romæ authoritas plurimum valeret, nullam legem tuliſſe niſi de qua prius ad Senatum retuliſſet: quod falſum eſſe oſtendi c, aliáque non pauca, quæ diligens lector ſuo marte adnotabit.

a in prolog. lib. de inſignib. Areſt.

b tom. 3 Nectar. lib. 5 tit. des termes en reſcrits. &c.

c Lib. 4 cap. 4.

Regem legibus obnoxium eſſe, & populi iudicium ſubire, nec ratio, nec regni & reipublicæ commoda patiuntur: an & quo caſu ſubditi ditione & imperio legitimi Principis liberentur.

CAPVT XVI.

QVOD ferunt Monarchomachi, Regem legibus ſubiectum eſſe, & in earum obſeruationem cogi poſſe, id cum ſcriptis legibus diuinis & humanis pugnare, iam planum fecimus. Ac ne rationi quidem conſentaneum, nec è republica id eſſe, facile etiam fuerit demonſtrare. Nam prioris partis multa iam firma paſſim à nobis poſita ſunt hoc libro argumenta, quæ ratiocinandi peritis ad eam probandam vltro ſe offerunt: cuiuſmodi illud eſt, ex noſtris ſimul & aduerſariorum fontibus deriuatum, quod populus in Principem omne ſuum imperium & poteſtatem contulit vt paulo antè demonſtratū eſt. atqui populus legibus potentior ex aduerſariorum ſententia iudicatur c, vnde Principem profectò legibus potentiorem eſſe neceſſaria conſecutione effici nemo Dialecticæ callens inficiabitur cui & illud deinde conſequens eſt, non poſſe eum à populo iudicari, vel in legum obſeruationem adigi, cum ius populi iam omne in ſe pertraxerit, nec ipſis etiam aſtringi legibus cum iis ipſe potentior ſit, quippe quas in populi iure ſitas, vna cum imperio & poteſtate populi in ſuam ditionē recipit. Contra enim rationē eſt, contráque naturam, ſiue-

c Buchan. pag. 86.

riorem ab inferiore iudicari. Inferior autem ſemper populus eſt, ſi Monarchia eſt: neque enim monarchia dici poteſt, ſi ſocium aut ſuperiorem in imperio habeat, vt vberius ſuprà docuimus [a].

a cap. 4.

Huc accedit & illa ratio, quod neque ſuis legibus teneri poſſit, cùm nemo ſit ſeipſo ſuperior, nemo à ſeipſo cogi poſſit [b], & leges à ſuperiore tantum ſciſcantur, dentúrque inferioribus [c]: neque antecedentium Principum, cùm par in parem non habeat imperium: [d] neque populi, cum ipſe populo ſuperior ſit, (quod clariſſimis documentis iam teſtatum eſt) & quicquid eſt ſuperiore ſuperius, ſit & inferiore quoque, vt recepto Philoſophorum axiomate vtar.) Inde eſt quod B. Auguſtinus dicit. *Imperatorem non eſſe ſubiectum legibus, qui habet in poteſtate alias leges ferre.* Alia ex antedictis complura ſuppetunt legẽti, queis ego repetendis chartam, & chartâ cariorem operam non tribuo.

b l. ille à quo 13. §. tempeſtiuum. D. ad Sc. Trebell.
c Vid. Bellarmin. tom. 1. controu. 3. c. 27. infi.
d l. 4. D. de recept. qui arb.

Iam vero nec expedire quidem nec vtile eſſe Reipublicæ Principem legum vinculis inſtar priuatorũ illigari, aut iudicium populi ſubire ſi deliquerit, res eſt, vt mihi videtur, non in opinione dubia, ſed cognita & explorata, & velut ante oculos cõſtituta iis, qui vulgi leuitatem, inuidentiã, mutabilitatem, inconſiderantiam, ingratitudinemque perpenſam habẽt & perſpectam, quæ omnia quàm vigeant in eo, multi ſummi viri ſentententiis alij alijs teſtantur, cuiuſmodi ſunt illæ quas pereruditus Lipſius ὑπὸ μίαν σύνοψιν in ſuis Politicis reduxit [e] eoque minus hîc neceſſum habeo, rem illam in veterum iuxtà & recentiorum autorum monimentis celeberrimam replicare. Id tantum dicam ex ijs malis malum hoc ortũ, vt optimè de patria & populo meriti, inſigni ſæpe iniuriâ peſſime à popularibus tractarẽtur: teſtes ex hiſtoriis Coriolanum, Camillum, Themiſtoclem, Phocionem, & alios complures excitare poſſum, vt inuidioſam recentium factorum memoriam ſilentio prætercam: ea enim ſemper eſt multitudinis nouarũ retũ cupidæ natura, vt in alia ſubinde atque alia ſe inclinet promptiſſimè & mutationibus noxiis, modò non expertis, mirificè delectetur: ac omninò propter ſpes quaſdã inanes ſpẽ nouas res moliẽtium proueheret ſoleat, eorúmq; tãtiſper ſtudiis obſequi dum velſe deluſam planè, vel maioris cõmodi acceſſione in aduerſarias partes inuitatã cernat [f]. Ac propterea ſi multitudine aut ex multitudini delectis, hoc in Reges ius tribueretur, profectò æquè bonis ac malis Principibus exitiũ præſens immineret. Id nos Ephororum in ſuos Reges inſolentia docet, quibus parum fuit eos grauiorum criminum condemnare, niſi & leuia in iis commiſſa, imò commiſſi leuiſſimam ſpeciem vindicarent. Nam vt ex Theophraſto Plutarchus [g] τὸν Ἀρχίδαμον ἐζημίωσαν γήμαντα γυναῖκα μικράν, id eſt Archidamum Regem multarunt, eo quod paruam vxorem duxerat: & Gotthorum in Hiſpania, qui hoc in conſuetudinem vertiſſe dicuntur, vt quoties proprius illis Rex diſpliceret, à ſuis interime-

e lib. 4. c. 5.
f Vid. Dion. lib. 59.
g in Ageſilao in princ.

retur[h]. Quinimo ſi ea Principis conditio eſſet, vt à populo iudicetur, infinitis proculdubio calumniis ſuppoſitus, infinitis inſidiis expoſitus, perpetuò viueret, cui id vnum nempe ad condemnationem ſat eſſet, populo quòd diſpliceret, in cuius odium fortè & offenſionem nullo ſuo merito, ſed nobilis alicuius popularis & ambitioſi operà, vt fit non rarò, incurriſſet. Et verò res ea bonis quàm malis Principibus tantò eſſet periculi plenior, quantò citiùs mali in bonos, quàm boni in malos, animantur armanturque. difficile ſiquidem eſt, Principem, ea animi moderatione & fœlicitate res gerere, vt in amore cunctis, in odio nulli ſit. Si tenuiores ſubleuet, & plebem ab iniurià magnatum tueatur, infenſam ſibi atque inimicam nobilitatem plerunque habebit, quo nihil regnanti periculoſius. Creſphontem Meſſeniorum Regẽ cum tota pene ſobole interfecerunt potentiores, quod plebem nimis populariter eſſet amplexus[a], noſtra verò ætate Iacobus V. Scotorum Rex inſigni & pietate & iuſtitia præditus, cum plebem magnà legum & iudiciorum ſeueritate aduerſus potentiorum impetus defenderet, plurimos ab ſe nobiles eà ſolà adminiſtrationis ſpecie alienauit, quòd diceret eum vernaculâ gentis linguâ *the Carlis* Kinq. id eſt Regem ignobilium. Qua de cauſa cùm eius obitũ plures ſimul viri boni lamẽtarẽtur, quidã inter eos illuſtris, Regi carus, & alienatæ voluntatis nobilium ex multis indiciis haud dubius coniector, quid dicam? inquit, optimum amiſimus Principem, ſed commodùm morbo abſumptus eſt, & ad gloriam gentis noſtræ, ne forte ſi longiùs ſpiritum duxiſſet, ipſa eum nobilitas interemiſſet.

h *Aimoin. lib. 27. c. 10*

Teſtis eſt Maria regina Scotiæ & alii quos nominare poſſum.

a *Pauſan. in Meſſenicis. fine lib. 4.*

Sin Rex huic ordini indulgẽtior ipſum in regno pro inſita ei ſuperbià paulò liberius verſari permiſerit, vulgus preſſum hoc ipſo & affectum nihil non in Regis perniciem machinabitur: quod & ſi videatur contemni poſſe initiò vt imbelle, pauidũ, & ſecors dum conſiliis corporibúſq; diſperſum, & ſine certo capite voces tantùm fundit, miſerias ſuas querelis deploras: tamen vbi rectorem aliquem & ducem ſeditionis nactum fuerit, nihil eo ad quidvis audendum concitatius, nihil regno, & reipublicæ exitioſius formidoloſiúſque: nam poſito ſtatim omni & modo & metu, ex abiecta ſeruitute in ſuperbam dominationem contendit, præſertim ſi ei optimatum aliquis ſe adiungat, vt ſolent interdum qui occultis in Regem odiis ex priuata cauſa vel ambitioſa regnandi cupiditate incenduntur. Etenim rarò contingit, vt plebs non aliquos de nobilitate in ſuas partes pretio, vel precibus alliciat, aut contra nobilitas, non vulgi partem aliquam vanis promiſſis ad ſe pertrahat.

Deinde verò vna omnibus rebelliis cauſa prætexitur, culpa regnãtis. Vnus etiã ſcopus, labantẽ ſcilicet Reipublicæ ſtatum, ac vel priuatis Regis moribus, vel peruerſa adminiſtratione vitiatum reficere, corrigere & e-

emendare liceet illam aliquando re verâ non habeant, & hunc nunquam aſſequantur.. Equidem memorare poſſum multas atque adeo infignias ſubditorum in Principes bonos conſpirationes: ſed paucas vel aduerſus improbos eo rerum ſucceſſu & exitu inuenio, vt non principiis, quantumlibet ſpecioſis, ærumnoſos progreſſus, & exitus infelices annecterent. & multitudinem, cuius ſubleuandæ cauſa ibâtur, in miſerias multò maximas non conijcerent: vt quæ ante inſurrectionem grauia pleráque videbantur: ea præ ſequentibus moleſtiis leuia, & prope nulla, ipſemet populus, ſuo ſapiens malo, iudicaret.

Vt coniurationem populi cum Abſalone contra Dauidem, & nothi aduerſus Mariam Scotam.

Eſto igitur Principem in iudicio ad populi tribunal ſiſti debere & eius vt legitimi iudicis ſententiâ damnari, vel abſolui: An non ſtatim id iuris ſibi vindicabunt, qui regni & Reipublicæ reformandæ causâ defectionem moliuntur, & coitione hominum aperta rem tentant? quod ſi nolit ſe Rex ſiſtere, an non abſentem & contumacem ſceptro & ſolio regali indignum, & hoſtem Reipublicæ iudicabunt? An non percuſſorem, qui latus ei vel iugulum hauriat, tanquam carnificem, & publici iudicij miniſtrum, ſi poterunt, immitent? vel quod tanto facinori peragendo commodius videtur, cuilibet de multitudine id poteſtatis tribuent, præmio etiam exequentibus conſtituto? Etenim profectò ſi primum illud iure iis cōpetat, cætera hoc ipſo conſequentur. ſi inquam legitimi quæſitores & iudices in Regem fuerint, fas illis erit damnatum capitis, ſi quibus velint nequeant, quibuſcunque poterunt modis extinguere, idque ante pauculos annos in Principis Aurengij perſona obſeruatum vidimus: qui cùm maieſtatis iudicatus ita armis reſtitiſſet, vt trahi ſe ad ſupplicium more reorum publici iudicij non pateretur, a pio & animoſo iuuene interemptus iure optimo, pœnas Deo, Regi, & reipublicæ meritas debitaſq; perſoluit. Inde igitur eueniet vt rebelles, qui ſe ad defectionem coactos, morbis reipublicæ medendi neceſſitate aiunt (nam ſuo id omnes ſceleri velamen prætendunt) Regem ſemper vt ſuperiores, & abdicandi imperio, & condemnandi capitis, pro ſua in eum poteſtate ius habeant: ad quorum ſententiam exequēdam, non poſſunt non incitari Iuſtitiæ amore qui eam iuſtam eſſe rentur. Atque ita temerarium aliquem percuſſorem inuenient ſimulato hoc in patriam affectu deceptum, qui quod ipſi vi aperta nequierant, arte & inſidiis perpetrabit

Quæ ſi admittamus, quis non videt quam perturbata, incerta & infida futura ſint omnia, quantáque mala non Regibus modo ſed Regnis ipſis populiſque diſſoluta hæc & immoderata licentia aduectura ſit? Sed dicet forte plebicula, & μισοβασιλευς aliquis non factiosorum hominum, aut quorundam de populo, ſed totius populi aut maioris partis iudicium Regis autoritati præferendum [a] Cui ego abi, mi homo: ineptis. Ecquando tu populum ita à Rege ad rebelles deſciuiſſe comperiſti, vt nō aliqua eius pars à Rege ſtaret? niſi Rex adeo fuerit ignauus & vecors,

[a] Buchan. pag. 87. & 88.

vel pro ſua ipſe ſalute & dignitate pugnare nollet. Et tuæ ſectæ homines, non morati partē maiorē, ſi antè neſciebas, nunc diſce ex recenti Gallorū in Henricum III. coniuratione: in quem poſt illuſtriſſimos Principes Guiſios fratres ab eo trucidatos, quorum mortem doleo, & defleo, quāuis aliquot tantum ciuitates inſurrexiſſent, paucis de nobilitate adiunctis, & Regem contrà tota ferè nobilitas, ac ciuitates plurimæ ſequerentur, ita vt qui defecerant & multitudine & authoritate longè viderentur inferiores, tamen quia ob publica regni commoda, & communem reipublicæ ſalutem tyranno ſe opponere aiebant, non dubitarunt huiuſmodi ſententiæ dicendæ ius ſibi arrogare, eamque velut ex periculo recitare cum hac epigraphe. *De iuſta Henrici tertij abdicatione è Francorum regno:* moxque vetare, ne quis inter eos amplius Regem eum appellare auderet, cunctiſque permittere, vt omnibus eum conuitijs, probris, maledictis inceſſeret. Horum igitur ſi doctrinam exemplaque ſectemur, non totius populi, neque maioris partis iudicium in Rege condemnando, ſpectandum eſt vel expectandum. Quod ſi ita eſt, eò ſemper reuoluemur, vt demus fas eſſe rebellibus, qui cauſam publicam prætendunt (prætendunt autem omnes) Regem perduellem & reum mortis iudicare. At reponit Monarchomachus meliorem ſaltem partem ſufficere, & eos qui ab illa parte nō ſtant, in ciuium numero non eſſe habendos a. Amice, itane melior pars illa qua à Rege deficit, facti quæſtio eſt, & valde obſcuris teſtimonijs nititur: quæ enim iuſtæ cauſæ ſpeciem initiò præ ſe ferebat, ea aliquando progreſſu rerum exituque detecta, iniuſtam ſe planè atque infructuoſam Reipublicæ demonſtrat. Interea tamen dum contenditur de meritis & æquitate cauſæ, totum vndique regnum concutitur: & populus nefario ciuilique bello in ſua ipſe viſcera deſæuiens, calamitates infinitis partibus plures grauioréſque haurit, quàm vnquam ſub legitimo Principe quamlibet tyranno, imperij patiens & quietus accepiſſet. Rurſus alius: Si neque faſtigio deijcere, neque in ordinem cogere malum Regem liceat: ſatius populo eſt viuere ſine Rege, inque regno non eſſe. Iudicens forſitan malè ſanis ita videtur, quemadmodum diſcipulis nondum perfectè ad ſalutem eruditis, qui reſponderunt Saluatori b. *Si ita eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere.* Nam quamuis non liceat viro vxorem propter alia ab adulterio vitia dimittere, atque ita pergrauis & dura connubij lex hominibus præſcripta videatur: tamen quia plura ex matrimonio bona proueniunt, ſoboles legitima, charitas coniugalis, deſignatio coniunctionis Christi & Eccleſiæ, Dei & animæ fidelis, aliaque ſacramenti huius gratiam & benedictionē conſequentia, quæ & certiora ſunt, & longè antecellunt fortuitis illis moleſtiis, quæ non omnia coniugia comitantur: non debet ei iniquum videri, qui horum ſpe ductus vxorem ducit, ſi iugum quod ſciens prudens libenter ſubijt, ferre cogatur & perferre, vt quamuis eum pœniteat, quod,

a Buchan. pag. 89. & 9

b Matth. 9.

Stulta maritali porrexit ora capistro.

a l. 3. 4. 5. 6. D. legib. tamē quia non de ſingulis & raris euentis leges conſtituuntur a, & matrimonium per ſe bonum eſt, atque etiam alias, vt diximus, vtilitates parit non permittitur indiuiduum illud vitæ conſortium diſſoluere. Ita populis quamuis durum certè atque amarum videatur imperia Regum acerbiora ferre, tamen quia commodis regni fruuntur maximis, & Reges etiam frequenter minimè malos nanciſcuntur, expedit iis omni in Regem priuari authoritate, quàm arbitratu ſuo quilibet, prout concitatæ multitudinis furor, aut ambitioſæ nobilitatis feruor cauſas ſuggeſſerit, imperio atque omni ditione ſpoliandi poteſtatem habere. In quam *b Abbas VVinzetus aduerſ. Buchanan. pag. 190.* ſententiam repetenda ſunt illa ſancti patris à me ſupra laudati verba b. *Minus etenim malum,* inquit, *Præuideat ipſe pius autor regno futurum, ſi Rex immoderatius aliquando impune ſe erga populum gereret, quàm ſi populus iudex & vltor regiæ iniquitatis pro ſua libidine exiſteret. Quare prouida ſua benignitate Caluinico ſpiritui occurrere voluit, conteſtando hoc eſſe ius Regis in populum, non populi in Regem: atque ita propter eiuſmodi onera, nemini in Regem rebellionem excitare licere.*

Quid ergo? nullíne caſus incidere poſſunt, quibus populo ſeſe erigere, atque in Regem impotentius dominantem arma capere, & inuadere iure ſuo ſuaque authoritate liceat? Nulli certe. quandiu Rex mânet. Semper enim ex diuinis id obſtat: *Regem honorificate.* & *qui poteſtati reſiſtit Dei ordinationi reſiſtit.* Non aliâs igitur populo in eum poteſtas eſt, quàm ſi id committat, propter quod ipſo iure Rex eſſe deſinat; tunc enim quia ſe ipſe principatu exuit, atque in priuatis conſtituit, liber hoc modo populus, & ſuperior efficitur, reuerſo ad eum ſcilicet iure illo, quod ante Regem inauguratum in interregno habuit. At ſunt paucorum generum commiſſa eiuſmodi, quæ hunc effectum pariant & ego cum plurima animo perluſtrem, duo tantum inuenio, duos inquam caſus, quibus Rex ipſo facto, ex Rege non Regem ſe facit, & omni honore, ac dignitate regali atque in ſubditos poteſtate deſtituit, quorum etiam meminit VVinzetus c. Horum vnus eſt, ſi regnum *c aduerſ. Buchan. pag. 275. & 269.* & rempublicam euertere conetur, hoc eſt, ſi id ei propoſitū, eaque intentio fuerit vt regnum diſperdat, quemadmodum de Nerone fertur, quod is nempe Senatum populumq́ue Romanum, atque adeò vrbem ipſam ferro flammaq́ue vaſtare, ac nouas ſibi ſedes quærere *d Aurel. Victor de Caeſarib.* decreuiſſet d, & de Caligula, quod palam denunciarit, *ſe neque ciuem, neque Principem ſenatui amplius fore*, inque animo habuerit, *interempto vtriuſque ordinis electiſſimo quoque Alexandriam commigrare e*, ac *e Suet. cap. 49.* vt totum populum vno ictu interimeret, vnam ei ceruicem optarit f. *f idē ca 30. gl. 1. & vlt. D. pro derel.* Talia cum Rex aliquis meditatur & molitur ſeriò, omnem regnandi curam & animum illicò abiicit, ac proinde imperium in ſubditos amittit, vt dominus ſerui pro derelicto habiti dominium g.

Altera

Alter caſus eſt, ſi Rex in alicuius clientelam ſe contulerit, ac regnum quod liberum à maioribus & populo traditum accepit, alienæ ditioni mancipauerit: nam tunc quamuis fortè non ea mente id egit, populo planè vt incommodet, tamen quia quod præcipuum eſt regiæ dignitatis amiſit vt ſummus ſcilicet in regno ſecundum Deum ſit, & ſolo Deo inferior [a], atque populum etiam totum ignorantem vel inuitum, cuius libertatem ſartam & tectam ab exterarum nationum ſeruitute cõſeruare debuit, in alterius gentis ditionem & poteſtatem dedidit, hâc velut quadam regni abalienatione effecit, vt nec quod ipſe in regno imperiũ habuit retineat, nec in eum, cui collatum voluit iuris quicquam transferat, atque ita Rex eo facto liberum iam & ſuæ poteſtatis populũ relinquit; cuius rei exemplum vnum annales Scotici ſuppeditant. Poſt mortem enim Alexandri III. cùm ingens de regno controuerſia orta eſſet inter Robertum Bruſſium, & Ioannem Baliolum, atque eius componendæ arbiter electus Eduardus I. Anglorum Rex, à tibiarum longitudine *Lãgſchanx* appellatus. Anglus fidei famæque negligens, vt abiudicatũ vtrique regnum ad ſeipſum quo iure quaque iniuriâ pertraheret, animos Scotorum leuiter pertẽtare, multiſque pollicitationibus ac ſpe vanâ ſolicitare primùm cœpit, vt vtroque contẽdentium excluſo, in ſuam ditionem concederent: quod cùm cerneret parùm fœliciter procedere, Scotis eum rerum ſtatum conſtanter recuſantibus, aliâ ſibi fraude proſpexit, vtrumque ſcilicet competitorum ſeorſus conuenit: ac Bruſſio prius denunciat ſe pro illo iudicaturum ſi ipſe cùm primum regnum inierit, ſe Regis Anglici clientem, & beneficiarium profiteri velle promittat. Ille verò, vt erat fortis & magni animi, intrepidè reſpondit, malle ſe ſceptrũ quamuis optimo iure ſibi debitum amittere, quàm ea lege nanciſci, quæ regni hactenus liberrimi dignitatẽ libertatemque imminueret, ac proinde vel Regem ſe more maiorum in nullius clientelâ, vel non omnino Regem futurum decreuiſſe. Hâc à Bruſſio repulſam ferens, mox Baliolum eâdem machina aggreditur atque expugnat: is enim cæcâ regnandi cupiditate impulſus accepit conditionem, ac ſi Rex declararetur, in eius verba ſe iuraturum clam ſpopondit. Atque hinc digredi pauxillum ab inſtituto mihi liceat, vt moneã hoc me vnum inter Scotos exemplũ reperire. Nam quod Angli nunquam non in ſuas laudes effuſi, dicũt ante id tempus Conſtantinum III. Scotiæ Regem fuiſſe beneficiarium Athelſtani, ſiue Adelſtani Angli, id ſi regni Scotici ratione intelligatur, planè falſum eſt, & Anglicis tantùm ſcriptoribus accepto ferendũ, quos conſtat gentis ſuæ efferendæ ſtudio in hiſtoriâ impenſè mendaces eſſe, vt ille qui Arthuro totius ferè orbis imperium tribuit. Non inficior quin vt Anglici Reges Francorum Regum beneficiarij fuerunt pro his quos in Gallia Ducatus Comitatuſue habebant, ita & Scotici Reges aliquando pro iis quas in Anglia prouincias habebant, Anglicis Regibus fidem dederint: quæ res Bodinum aliquando fefellit [b]. Sed ad id nunc

[a] *intelligis de temporalibus.*

[b] *lib. 1. Reip. cap. 9.*

Ee

quod agitur redeamus. Si præter hos duos caſus, alius alios memorare poſſit, rem certè non minus, mihi gratam, quàm vtilem Reipublicæ faciet. Ego enim alium ſcio nullum, quo Rex ipſo iure, ipſoue facto regiã dignitatem perdat (eiurationem ſpontalem excipio, de qua nulla inter mortales dubitatio.) Non enim ſi adulter, ſi homicida, ſi periurus, ſi, quod damnoſius & deteſtabilius eſt, hæreticus fuerit; nec ſi populum iniquis vectigalibus premat, vel in ciuitates quaſdã ſeuerius & iniuſtius animaduertens aratrum inducat, aut nobiles, quibuſcum obſcuras vel apertas ſimultates gerit, morte, fortunis, exilio intemperanter mulctet, idcircò Rex eſſe deſinit, vel imperium in ſubditos & annexum maieſtati honorem protinùs amittit. Quis enim Saulem ſacerdotum cædibus contaminatum, Dauidem adulterii homicidio cumulari reum, Salomonem ad idola prolapſum, Ioram ſexies parricidam, & multorum etiam regni Principum interfectorem, atque adeò omni nequitia turpificatũ, Ioas idolorum cultu & cæde ſummi ſacerdotis & Prophetæ infamem; alioſque Hebræorum Reges nefandis vitæ ſordibus inquinatos, Reges manſiſſe neſcit? Quis Theodoſium, ex eo die quo amplius ſex milia innocentum trucidauit, imperatorem fuiſſe inficiatur? Quis Conſtantiũ? Quis Valentem? imò quis Iulianum? quid multis? vt nulli ſola bonitas vel iuſtitia poteſtatem in alios tribuere, ita nec malitia vel iniquitas ſola iure quæſitam auferre poteſt.

FINIS LIBRI TERTII.

GVIL. BARCLAII. I. C.

DE REGNO ET REGALI POTE-ſtate aduerſus Monarchomachos.

Liber quartus, in Brutum ſecundus.

CAPVT. I.

QVoniam id mihi initiò propoſitum fuit, vt opus hoc de regno (quod, Deum teſtor, hortantibus viris bonis, & excitante ad veritatis defenſionē conſcientiâ aggreſſus ſum) non ſolùm narrationem confirmationemque eorum, quæ regij iuris ſunt, verùm etiam illorum, quæ contrà ab aduerſariis diſputari ſolent, refutationem contineret: & priorem partem, ſi non perfectè, at certè vt potui, fidiſſimè tribus iam libris ſum proſecutus. ordinis & inſtituti ratio exigit, vt in poſterioris tractationē hoc libro incumbam. Eaque mihi opera tantò magis neceſſaria videtur, quantò tenaciùs errores in præoccupatis opinionum peruerſitate mentibus inhæreſcunt. fit enim ſæpe vt multi leuibus argumentis, & fictis fucatiſque rationibus, abduci ſe à recto facilè patiantur: ſiue quia in id quod, aſſeritur adeò propendent ſua ſponte, vt quod verum fingitur verum eſſe velint: ſiue quia ingenio non ita prompto ſunt, & mente ad diiudicandū acuta & perſpicace, vt uitia argumentorum ſtatim videant vitentque. Quibus omnibus ſola veritatis demonſtratio, quamlibet ſimplex & aperta, non ſatis eſt ad eam qua ſemel imbuti ſunt opinionis prauitatem reuellendam, niſi etiam contrariæ argumentationes, quarum laqueis irretiti ſunt, diluantur. Perſtringam igitur magna ex parte quæ ſunt eius generis, vt imperitis & incautis hominibus facilè imponant: ac præcipuè ad Bruti rationes refellendas memet accommodabo, Buchananicis quibuſdam adiunctis: tum quòd de Buchanano vir eruditus iampridem victoriam reportauit, & nos etiam complures eius errores primis libris carpſimus conuicimuſque, vt neceſſum non ſit eos-

hoc loco repetere: tum etiam quia Bruti oratio corrasis vndique argumentis fluit liberiùs, & errores veri ſpecie contectos cum quadam ſuauitate lectoribus inſtillat.

Vt itaque à capite quæſtionum Bruti, atque adeò ab ipſius libri titulo & præfatione ordiamur (nam eius quidem iſta ſunt cuius & reliquũ opus [a]) quod ait. *De legitimo & vero Principis in populum, & populi in Principem iure & poteſtate*: id doctis hominibus vſuſque & diſciplinæ ciuilis peritis, admirabile videtur: non tamen inter Stoicorum paradoxa, ſed inter ſtolidorum deliria ἀδοξότατα [b] reponendum. Siquidem neceſſe eſt populum Principe ſuperiorẽ eſſe, vel inferiorem, aut pari vtrũque imperio præditum: quartum quod demus nihil eſt in eodem poteſtatis genere. Atqui certiſſima iuris definitione, & ſolidiſſimâ etiam ratione conſtat, nullius & poteſtatem eſſe in parem aut ſuperiorem: quapropter fieri non poteſt vt vterque alteri ſubiiciatur, domineturue. Brutus ergo cùm libri ſui frontem ea inſcriptione ornet, atque ab eâ præfationis quoque initium ducat, polliceri videtur ſe non modo incredibilia, verùm etiam impoſſibilia nobis explicaturum: incertum an quia inſcitia ciuilis ſcientiæ id ei monſtrum in cerebro peperit, an quia ratus eſt inſcriptionem illam vulgo gratiorem fore, & fraudem non facilè deprehenſum iri, populi & Principis imperium ita coniungit, vt neutri quodammodo & vtrique principatus tribuatur. Vnum ſcio, nullam Regis in populum poteſtatem eo libro contineri: quin potius omnem ei abrogatam eſſe. Nam quæſtione 3. pag. 89. De regni Officiariis, quos vocat, diſſerens, hæc ad verbum ſcribit. *Hi Regis in iure dicundo velut aſſeſſores, regij imperij conſortes, adeò vt omnes quidem illi Rempub. adminiſtrare teneãtur, non ſecus ac Rex: is tamen inter eos quaſi præſes primum tantùm locum teneat. Vt verò populus vniuerſus Rege ſuperior eſt, ita etiam hi, etſi ſinguli Rege inferiores ſint, vniuerſi tamen ſuperiores cenſendi ſunt.* Et pagina 80. *In Repub.* inquit, *quæ naui comparari ſolet, Rex gubernatoris, populus domini loco eſt.* Gubernator autem, vt ille ait, *nauis ſeruus eſt*, domino nauis ſubiectus, ex quo Regem reipublicæ ſeruum populóque ſubiectum eſſe colligit: quẽ viri ad vnum omnes boni ſponſum Reipub. & populi caput eſſe contendunt. En vt Brutus, verè brutus, regiam dignitatem non ſolùm infra populi poteſtatem cõſtituit, ſed pauculis hominibus populo inferioribus etiam ſupponit. Quid igitur eſt quod *de Principis in populum legitima poteſtate, & de vero Principis in populum iure & poteſtate* ſe diſſerturum iactat? Quid eſt quod in eadem præfatione ſcribit diſputationes ſuas, *diſſerere de verâ Principis & Regum tuendâ maieſtate*? An non aperta nimis hæc eſt, & haud ferenda ludificatio? an non mirum merumque mendacium? Si is Regum maieſtatem tuetur qui eam proculcat, & infimo loco habet: qui Reges ipſos Conſulibus, & aliis magiſtratibus democraticis, pares vel inferiores facit: qui eos quaſi cõcilii Preſides tantùm cẽſet, & Reip. ſeruos ab aliis nullâ re differentes: peregregius Regum defenſor Brutus

[a] *Autor præfationis appellat illas quæſtiones ſuas pag. 7. ſect. 3.*

[b] ἄδοξον, *inopinabile, infame. Gell. lib. 17. 14. 12.*

eſt. Sin minus, alius iis tutor maturè quærendus, qui hunc ſuſpectũ poſtulet. Sed mitto libri frontẽ, ingens enim mihi cãpus peragrandus eſt: ideóque ſat habeo impoſturam in titulo latentem indicaſſe, vt quid ſpei reliquum ſit de Bruti diſputationibus tam inauſpicatò cœptis lector prudens coniiciat.

Sequitur in prefatione, *omnes peramenter ob elegantiam doctrinæ, æquitatémque cauſæ, etiam obuiis vlnis eas diſſertationes excipient.*

Adeò ſcilicet ſuus illi error placet, vt æquè omnibus acceptum fore credat. Et verò nulla in iis æquitas cauſæ ſubeſt, ſed iniquitas maxima, orationis non vſque adeò comptæ, ſed nec inelegantis tamen, cultu phalerata.

Addit Deinde, *nulla quemquam inſectandi cupiditate, aut vllarum partium gratia ſcriptas eſſe diſſertationes illas: ſed ſolo veritatis ob oculos ponendæ deſiderio, ex Gallicarum calamitatum neceſſitate ac ruinis: quod omnes*, inquit, *qui eas attentè legent, cuiuſcunque partis ij ſint, aut nationis conditioniſue, modò tamen Chriſtianam religionem, vel quam Pontificiam, vel quam Reformatam appellant, profiteantur facilè certóque perſpicient.*

At hoc etiam falſum eſſe ex variis earum queſtionum locis facilè deprehenditur. Nam in primis conſtat autorem eſſe hæreticum ex iis quæ ſcribit pag. 18. & pag. 60. 61. 62. 163. 204. & alibi: atque ex hoc ipſo loco, vbi Pontificiam & reformatam religionem nominat: Chriſtianus enim orthodoxus Catholicam religionem dixiſſet non Pontificiã, præſertim vbi eam hæreticæ, quam vocant reformatam, verius deformatam, opponat. Tum verò illud quoque certum eſt ſcriptas fuiſſe quæſtiones iſtas eo tempore, quo hæretici Galliam infeſtantes rebellionis ſuæ colorem, imò cauſam omnem, prætendebant eſſe religionis puræ putæ retinendæ & propagandæ deſiderium: obq́ue eam licere ſibi deficere à Principe libertatem colendi Deum, vt velint, denegante, eiq́ue & animis & armis reſiſtere, atque ſceptrum adimere, tam ſeditioſis cõcionibus, quàm ſceleratis conatibus contendebant, vt nemini tâlia reputanti obſcurum eſſe poſſit, quæſtiones illas hæreticorum gratiâ ſcriptas eſſe, niſi qui hæreticam aſtutiam prorſus ignorat.

Idem de eo iudicium eſt, quod in eadem præfatione ſcribit. [a] *præclare equidem Iunius Stephanus qui nihil antiquius ha-* a §. 2.

buit, quàm vt has quæſtiones publici commodi gratia, Chriſtianæque religionis ſartæ tectæ tuendi cauſa, magnis laboribus ſtudiiſque perficeret.

Puduit præmonitorē dicere, hæreticæ, ſeu Lutheranæ vel Caluiniſticæ religionis: & Catholicæ religionis dicere non potuit: quippe hæc quæſtionibus illis palam oppugnatur: ideò dixit generaliter Chriſtianę, vt lectores ſibi aliquot hoc ſaltem elogio conciliaret. Deinde pergens in eius ſcripti laudibus.

a §. 3. *quæcunque*, inquit,[a] *in iis quæſtionibus adferuntur, ea claris equidem non verò detortis Sacrarum literarum teſtimoniis eſſe certa demonſtrantur: ex Morali Politiceſque ſcientiæ doctrina, & Naturæ ac legum iuſsis Iuriſconſultorum reſponſis, Imperatorumque reſcriptis confirmantur: diuerſarum Gentium moribus & inſtitutis aſtruuntur: in illuſtribus ac variis variorum hiſtoricorum exemplis, tanquam in ſpeculo, ſpectanda proponuntur.*

Magna hæc eſt commendatio, quæ ſi vera eſſet, quem non in illius libri lectionem, inque autoris eius ſententiam pertraheret? Sed nihil eorum præſtat Brutus, quæ iſte de illo, vel ipſe potius de ſe, pollicetur. Nam quæ adfert pleraque ſunt falſiſſima, & detortis deprauatiſque Sacræ Scripturæ teſtimoniis fucata potius quàm firmata. Moralem verò & Ciuilem ſcientiam, atque adeo ipſum Naturæ & gentium ius ita peruertit; vt ea quæ ſcribit legere nemo doctus ſine indignatione queat. Sed nec in Iuriſconſultorum ſcriptis, Principum ue reſcriptis, meliore fide verſatur. Ludit etiam non rarò in hiſtoriis, non ſecus ac ſi ſpeculo imagines rerum inuerſas repræſentante vteretur: vt poſt ſuis locis pleniſſimè declarabimus.

Quod autem reliqua præfatione exaggerat, propoſitæ laudationis ſequela eſt: nempe Brutum perſcrutandæ veritati magnam operam impendiſſe, & eam tanquam ex profundo putei eruiſſe. Quæſtiones illas nullis, niſi tyrannorum mancipiis, diſplicere. Per eas Machiauellij doctrinam funditus euerti. Non niſi Mahiauellianos in Brutum inſurrecturos, & id genus alia, quæ nec miror, nec moror: pendēt enim ex eo quod dixit omnia à ſe allata in iis quæſtionibus demōſtrari eſſe certa, *Sacrarum literarum teſtimonijs &c.* Nam ſi hoc verum eſt, cætera neceſſariò conſequentur: at non verum eſſe faxo cuncti perſpiciant. In Machiauellianos verò quod inuehitur, laudandus, niſi ipſe doctrinam Machiauellianâ non minus peruerſam fabricaſſet: tantoque magis exitiabilem

uegnis, quanto in peiore ſtatu res ſunt tumultuante & furente populo, belliſque omnia miſcente ciuilibus, quàm legitimj Principis etiam inſigniter trucis & maligni, dominatum æquanimiter ſuſtinente. nunquam enim Regis alicuius tanta ſæuitia vel rapacitas extitit, quæ cũ ciuilis diſcordiæ miſeriis ex rebellio natæ comparata non multis partibus minor ſit. Impia igitur Machiauellij & deteſtabilis doctrina eſt, æquè & Bruti :aduerſis vitiis laborant.

Dum vitant ſtulti vitium, in contraria currunt.

Sed de præfatione ſatis, ipſas nunc quęſtiones expendamus.

Calliditas Bruti in tractatione primæ quæſtionis, eius in ea ſcopus, malignitas, & Iur s iuſcitia. argumentorum ex Regis & vaſalli comparatione diſſolutio.

CAPVT. II.

EX quatuor quæſtionibus in quas Brutus opus ſuum diſtinxit, (quod inſcripſit, *Vindiciæ contra Tyrannos: ſiue de Principis in populum, populique in Principem legitima poteſtate*) prima his verbis enunciatur.

An ſubditi teneantur aut debeant Principibus obedire, ſi quid contra legem Dei imperent?

Difficile dictu eſt quàm fuerit autor iſte in huius quæſtionis tractatione vafer. Nam in primis ipſam non ſatis clarè & enucleatè nobis proponit: eſt enim ambiguitas quædam eius verbis comprehenſa, quæ facit vt duobus modis poſſit intelligi, an ſcilicet ſubditi teneantur & debeant obedire Principi in eo quod imperat contra legem Dei: an verò vllam ei obedientiam amplius pręſtare in rebus aliis teneantur, ſi ſemel aliquid contra legem Dei imperet. Et quamuis initiò ipſe quęſtionem priore modo intelligere ſe ſimulet, cùm dicat, [a] *eam videri primâ fronte planè otioſam & inutilem, quæ nempe Chriſtianorum axioma certiſſimum, quaſi etiamnum controuerſum, in dubium vocari videatur.* Atque iterum vbi admonens ſcopum illius quæſtionis eſſe, vt ſciant Principes *quatenus imperare debeant, & ſubditi quatenus parere,* eam repetit his verbis. *Quæritur, an ſubditi teneantur Regibus obedire, ſi quid aduerſus legem Dei imperent: id eſt vtri potius, Deo, an Regi obediendum ſit.* Qua interpretatione non obſcurè indicat ſe quæſtionem eo ſenſu proponere, quaſi dubium ſit, an ſubditi debeant parere Principi in eo ipſo quod contra legem Dei iuſſerit: quamuis id extra omnem controuerſiã Chriſtiano homini eſſe debeat. Tamen paulò pòſt longè aliam ſibi mentem eſſe aperit: & perſpicuè oſtẽdit de poſteriore illo quæſtionis intellectu ſe potius ſenſiſſe: vt per-

[a] pag. 1.

At certè, inquit, cùm hodie multi Principes exiſtant, etſi Chriſti nomen ij iactitant, qui immenſam potentiam ne ab ipſo quidem Deo pendentem ſibi audacter arrogent, multi adulatores, qui quaſi deos terrenos eos adorant, multi etiam qui, ſeu metu occupati, ſeu alia vi coacti, nulla in re denegandum Principibus obſequium aut cenſeant, aut cenſere videri velint: & vitium preterea noſtrorum temporum hoc eſſe videatur, vt nil tam firmum ſit, quod non conuellatur, nil tam certum quod non controuertatur, nil tam ſanctũ quod non violetur: vereor ſanè, ne cuiuis rem accuratè perpendenti, non modo non inutilis hæc quæſtio, ſed planè neceſſaria, noſtro præſertim ſeculo videatur.

Non verum eſt quod de Principibus narras, nec ſi verum eſſet, ſatis iuſtam tibi cauſam præberet tam firmũ Chriſtianæ religionis dogma in diſquiſitionem adducendi. Nam Principum quidem perpauci, imò vix vlli qui Chriſto nomen dederunt, vſque eo ſe extulerunt inſolenter, vt non à Deo ſe ſuáque pendere fateantur: niſi hæreticis fortè opinionibus infecti, quòd ex hæreticis Athei facilè fiant. Cum illis igitur (quia ſe hominibus, ſibi Deum imperare ſciunt) non dubia interrogatione agendum, *Vtri potius, Deo an Regi obediendum ſit?* ſed affirmatè, *Deo potius quàm Regi.* Niſi fortè exiſtimes tuas rationes plus apud eos momenti habituras, quàm vel ipſam Sacræ Scripturæ authoritatem. Cum his verò qui ad veſtræ diſciplinæ perfectionem peruenerunt, id eſt, nihil credendi ſecuritatem, quoniam ad extremum perditi ſunt, & omnem de Deo cogitationem, imò omnem eius notionem abiecerũt, multo magis inanis & ſupernacanea tibi diſputatio eſt, eóque magis lubrica, quòd axioma certiſſimum, vt ais in controuerſiam vocas: tuis enim argumentis ex Scripturâ petitis quo pacto credent, qui ne Scripturis quidem ipſis credunt, & te etiam non niſi dubitanter credere animaduerterint. An putas eiuſmodi Atheos, qui Moyſen habent & Prophetas, imò Dei filium Saluatorem, atque Apoſtolos & eorum ſucceſſores, nec eos audiunt, tibi vel tuo Caluino, etiam ſi ab Erebo, reuertatur, de Deo aliquid credituros? Æthiopem lauat qui Atheum luget, & bonam de eo ſpem fouet, & quidem multos eiuſmodi veſtra genuit religio, ſed neminem vnquam ab extremo illo interitu reuocauit. Vide ſis ergo ne hæc tua quæſtio viris bonis odioſa, malis prorſus inutilis & ſuperuacanea ſit. Quiſquis enim tibi propter argumenta ex Scripturis ducta aſſentitur, is Scripturis

ipſis vt magis aſſentiatur neceſſe eſt: ac proinde ſine omni quæſtione, vel dubitatione, vel diſputatione, *Deo magis quam hominibus obediendũ eſſe* credet. idque omnes Chriſtiani Catholici ſincerè ſimpliciterque profitentur.

Quæ res, arbitror, cùm nec te lateret, cauſa fuit cur ſenſim ab hoc ſenſu digreſſus, in alterum illum quem ſuprà notauimus prolaberere: quaſi non ad eum finem hæc à te propoſita quæſtio, & inſtituta diſputatio ſit, vt intelligamus Principi, in eo quod iubet cōtra legem Dei, obſequium penitus eſſe denegandum; cum id certo certius ſit, & tam illuſtri Scripturæ authoritate fixũ fundatumque, vt Chriſtianum de eo ambigere nefas iudicetur. Sed vt doceas ſubditos ab eiuſmodi Principe ſtatim poſſe deficere, & non ſolùm ei non parere in eo quod aduerſus Dei verbum imperat: ſed nec vlla in re aliâ, vt qui eius ditione ac poteſtate non amplius teneantur. Hæc illa eſt peſtilens & nefaria quam duabus primis quæſtionibus doctrinam tradidiſti: & quam veſtri Proteſtantes omnes multò antè in Galliâ, Germaniâ, Scotiâ, Belgiô, & alibi, rebus geſtis miſerè & mirificè comprobarunt. Veriſſimè igitur à te dictum eſt, vitium noſtrorum temporum eſſe, *vt nihil tam firmum ſit quod non conuellatur, nihil tam certum quod non controuertatur, nihil tam ſanctum quod non violetur*: idque in te optimè conuenit, qui res certas & ſanctas falſis captionibuſque argumentis ita dextrè inuoluiſti, vt aliter ſe habere quàm verè ſe habeant, lectoribus parum cautis & eruditis videantur.

Ad illa igitur ipſa nunc venio, quæ apud te, imò à te, ſunt eiuſmodi, vt errorem imperitis facile creare poſſint. Neque enim opus eſt ea recenſere, quæ de Dei omnipotentis æterno ſummoque imperio, quod omnem humanum principatum immenſo atque infinito interuallo ſuperat, verboſè congeſſiſti. Mihi tecum conuenit omnes Principes à Deo poteſtatem accipere, omnes à Deo pendere, & vt tecum dicam, quamuis non propriè dicam, omnes Dei clientes & vaſallos eſſe, quin potius dicam, præ Maieſtatis eius ineffabili celſitate, omnes huius mundi Reges vermes eſſe, & puluerem quem proiicit ventus à facie terræ. Neque tamen, quod tu vis, inde effici concedimus, Regem, ſi Deum negligat, aut eius legem perfringat, ſi Naturæ vel Gentium ius aliqua ex parte violet, regno & regali poteſtate ipſo iure priuari; ſed planè contrà, quæ regiæ dignitatis ſunt integra omnia atque intacta permanere: vt eſt à nobis libro tertio ſolidiſſimis rationibus demonſtratum. Tuæ autem quàm infirmæ ſint, quàm futiles ac cōmentitiæ aggredior declarare:
a Pag. 11. ex quibus prima hæc eſt a ſepius à te repetita.

Vaſallus ſeſe domino ſuperiori iureiurando deuincit, fidémque & obſequium promittit. Rex pariter ex legis diuinæ præſcripto ſeſe imperaturum iurat. Vaſallus denique ni iuſiuran-

dum ſeruet, feudum committit, ipſóque iure ſeſe omni prærogatiua priuat. Rex quoque ſi Deum negligat, ſi ad eius hoſtes transfugiat, ſi feloniam aduerſus Deum committat, & ipſo iure regnum committit, & ex facto plerumque amittit. Et paulò pòſt[a]. *Perſpicuum ergo eſt Reges, tanquam Vaſallos, in legem Dei, tanquam ſuperioris omnium Domini iurare. At verò, quod antea attigimus, ſi fidem non ſeruant, ſi legem violant, vt illos feudum propter feloniam, ſic hos regnum cõmittere legimus.* Et rurſus[b] *In ſumma, vt vaſalli rebelles, regnumue affectantes, & ſupplicium extremum merentur, & feudum ipſo iure committunt: ita & hi qui aut legem Dei ex pacto obſeruare nolunt, aut obſeruare volentes inauditâ cauſa perſequuntur.*

[a] pag. 15.
[b] pag. 23.

Hoc illud eſt tuum præcipuum ex Iure Ciuili argumentum in huius primę quæſtionis explicatione, quod quidem ſi verum eſt, nemo neſcit eius efficientiam ex diſſerendi ratione talem eſſe, quæ firma conſecutione probet Reges Deum negligentes, aut eius legem non obſeruantes, ſtatim deſinere eſſe Reges, nec vllam in republica dignitatem & prærogatiuam retinere: eoque populum iure regni non amplius iis eſſe deuinctum. Ita enim in bona dialectica ex tuis principiis eſt colligẽdum. Vaſalli erga dominum, & Regis erga Deum, par ſimiliſque conditio eſt. At ille ni iuſiurandum in inueſtitura præſtitum ſeruet, ipſo iure feudum committit, & *ſe omni prærogatiua priuat.* Ergo & Rex quoque ſi iuſiurandum, quod dum inauguraretur præſtitit, non ſeruet, *ipſo iure regnum committit, & ſe omni prærogatiua priuat*, His poſitis, aliud ex eadem iuris diſciplina conſequens annectitur. Vaſallus cum primùm feudum committit, & ſe omni prerogatiua priuat, ipſo iure deſinit ſtatim eſſe beneficiarius ſiue feudatarius, ſine vlla accuſatione, cognitione cauſę, aut condemnatione aduerſus eum facta. Nam ipſo iure dicitur aliquis committere feudum, incidere in pœnam, priuari officio vel beneficio, quando ex eo ipſo quod aliquid fecit, ſola legis authoritate cenſetur illico iudicatus, perinde ac ſi causâ cognitâ ſententiam iudex competens protuliſſet. Vnde ipſo iure aliquid fieri, & per ſententiam fieri, vt oppoſita, referũtur[c] & in effectu idem eſſe dicere, ipſo iure, & dicere, ipſo facto, Bartolus poſt gloſſam autor eſt[d]: vt ſit, ipſo facto, idem quod propter factum, vel ſtatim atque factum eſt: ipſo iure verò, quaſi iure ſtatuente, ſeu ſententiãte, vt ille loquitur; quaſi dicat, ſine vlla mora, &

[c] gloſ. in l. itlus. D. de his qui not. inf.
[d] ad l. 1. nu. 4. D. de his qui not. inf.

ſine vlla cognitione aut facto iudicis,ipſa iuris conſtituti poteſtas authoritaſque tale quid operatur. ad ſummam,vtroque verbo ſignificatur,nihil iudicio iudiciſúe ſententia opus eſſe. Hinc deinde ex eadem Vaſalli & Regis ſimilitudine,& effectu regni commiſſi, neceſſariò colligitur, Regem,vbi ſemel regnum ipſo iure commiſerit, deſinere eſſe Regem, ſiue Vaſallum & beneficiarium Dei:ipſóque facto ius omne quod habuit in illo feudo,id eſt,in regno,amiſiſſe.Atque ita in eum,vt ex Principe priuatum,ex Rege rebellem, ex ſummo & auguſtiſſimo Magiſtratu miſerum & ſordidatum reum tam indigni facinoris crimine factum,populo ius eſſe ſicut in alium quemlibet de multitudine.

Hæc omnia, Brute,principiis à te propoſitis ſunt conſequentia: quapropter ſi illa vera ſunt,viciſti, nec nobis quod reſpondeamus quicquã ſupereſt.Sed vel error te duplex tenet, vel tu ſciens prudens lectorem duplici errore diſtines.Ideoque refer animum iis,& recognoſce falſum eſſe principium illud quod pro vero aſſumis, & vnde ſequentes omnes conclusiones tanquam ex fonte manant; Nempe Vaſallum,ni iuſiurandum ſeruet, feudũ committere,ipſóque iure ſeſe omni prerogatiua priuare: falſum,inquam,hoc eſt,& perſeueranter denegandum.

Nã vaſallus qui noxam committit,quã Obertus & Feudiſtæ feloniã vocant,tantùm abeſt vt priuet ſe ipſo iure omni prerogatiua,vt nõ prius feudum amittat,aut prerogatiua ſpolietur,quàm ſententia feratur,& iudicio Parium,id eſt,conuaſſallorum,victus damnatuſque ſit: vt variis in locis eſt apertiſſimè definitum *a*. Quod cùm tam ſepe & tã diſertè ſcriptum ſit,perpendant velim omnes, & quid ſpei de hoc autore reliquũ ſit cõiectent: an ſcilicet qui tam manifeſto iuris errore ſuarũ cõcluſionũ fundamenta iacit, Theologiam fide meliore quàm Iuriſprudentiam ſit tractaturus. Siccine Brutus Superantii adpromiſſoris ſui fidem liberat? ſpondet Superantius omnia quæ adferuntur in his quæſtionum *decurſibus*, claris & non detortis Sacrarum literarum teſtimoniis, ac Iuriſcõſultorum reſponſis,Imperatorumque reſcriptis, Gentium denique moribus & inſtitutis demonſtratum iri & confirmatum: & ecce Brutus vix dum occæpit decurrere,imò vix limine pedem extulit,cùm magnum ei mendacium excidit,vel certè ſupinus iuris error: qui tamen ſi vnicus apud eum extaret,condonandus ei facilè,ac planè inducendus eſſet, ne poſteris appareat.Sed cùm ſit multorum mendaciorum quæ ſequuntur velut arra quędam,præteriri ſine vitio nequit:ſiquidem arra pars pretij eſt,& in pretium imputatur *b*. Veriſſimè dictum eſt,minimum errorem in principio tandem in maximum excreſcere:& vno inconueniente admiſſo vt loquuntur,abſurda multa conſequi.Negamus igitur, Brute, & vt falſum reiicimus quod ais, Vaſallum ipſo iure Feudum committere, ni iuſiurandum domino prȩſtitum ſeruet: quo vno reſpõſo, velut ſepto validiſſimo,ſiſtuntur riui argumentorum ex illa ſcatebra decurrentium.

Sed vt quod verum non eſt verum eſſe concedamus, Vaſallum

a li.1 Feud. tit.21.de feu. ſine culp. non amitt. & tit. 22.quo temp. miles inueſt. pet.deb.§.vl. & Conſtit. Imp.Cõrađi de beneficiis & Conſtit. Imp.Henr. de cauſ.amit. feudi. Gloſ. in tit.de prohib.feud. al. per Fredericum li.2. tit. 55 in verb. reuertatur. Alex.lib.1. Conſil.124. Baro.lib.3. methodi de beneficiis ca. 4.ca.grauẽ. 15.vbi gloſ. in verb. abſcondatis ea de exceſſ. prælat. Cuiac.lib. 5.de Feud.ti. 1.& 2.

b l.vlt.D.de lege cõmiſſ.

nempe iis de cauſis feudum ipſo iure committere, tamen non inde *Alter Bruti*
rectè colligitur quod de rege infers. Nam erras vehementer in eo *error.*
quod Deum domino, Regem vaſallo, quantũ ad feudi & regni amiſ-
ſionem attinet, omni ex parte confers quaſi verò infinita illa diuinæ
Maieſtatis potentia, atque immenſa bonitas conſuetudines iſtas feuda-
les, multis nationibus incognitas, ab aliis aliter atq; aliter immutatas,
in auferendo vel conferendo beneficio imitetur aut ſeruet. An neſcis
beneficia de quibus loqueris, quamuis initio potuerint reuocari arbi-
trio domini, tanquam à temporariis & precariis poſſeſſoribus: tamen
hoc iure quod tu in medium adducis de feudo committendo, perpe-
tua eſſe, & ita ad clientes pertinere, vt dominus ea auferre illis, quam-
uis maximè velit, nequeat [a]. An verò idem de Deo ſtatuis, vt nec ipſe
quod dedit, adimere, vel prorogare beneficium placito voluntatis ſuæ *a lib. 1. Feud.*
poſſit? An ignoras inſtitutis feudalibus comprehenſum eſſe, dominũ *tit. 1. § 1. tit.*
poſſe noxam ſiue feloniam committere aduerſus vaſallũ, propter quam *7. tit. 21. tit.*
priuetur feudi dominio: [b] quod nemo niſi inſigniter βλάσφημος Deo *22. § vlt.*
attribuet? Perperam igitur Regem cum vaſallo, Deum cum domino *b lib. 2. Feud.*
compoſuiſti: rectius autem initio ſcripſeras, [c] *Deum ſuapte autoritate re-* *tit. 26. § do-*
gnare Reges quaſi precario. Deũ per ſe, Reges per Deum. Deũ iuriſdictione ſua vti, *mino & tit.*
Reges delegata tantùm. ex quo apparet te, cùm poſtea Regem Dei vaſal- *47.*
lum eſſe aiebas, & certis de cauſis feudum committere, vel eorũ quæ *c pag. 5.*
prius dixeras non meminiſſe, vel inter vaſallum, & precarium poſſeſ-
ſorem quantum inter ſit non intellexiſſe, vel quod extremum eſt, res
longè diſcretas, vt facilius nos falleres fraudulenter cõfudiſſe. Vtut eſt,
neque Princeps cum Deo collatus vaſalli inſtar habet, neque populus
cum Principe: ac proinde contrà nec hi quidem ad illos comparati, do-
minorum loco cenſendi ſunt, quatenus non ita vetus iſta feudorum
conſuetudo, dominorum & vaſallorum iura deſcribit: idque ex his
quæ tute ipſe tradidiſti, ſi minus mihi fidẽ habes, apertiſſimè colligitur.
Nam primùm ſi Deus ſuapte autoritate regnat, & Reges precariò
(quod tu vis & verum eſt) ſequitur fruſtrà quæri de regno committen-
do, & Reges non rectè dici regnum committere reſpectu diuinæ Ma-
ieſtatis, cùm illud ſemper pendeat ex ſolà Dei voluntate, & quoties ei
collibitum eſt auferri iure precarij poſſit, perinde ac ſi eſſet commiſ-
ſum [d] atque ita nec Deus vt dominus feudi, nec Rex vt cliens & va- *d l. 1. &*
ſallus, regnum propriè aufert, retinetue. *paſſim D.*
de preca.

Deinde ſi Reges per Deum, & delegata à Deo iuriſdictione regnant
(quod itidem tu aſſeris, & rectè quidem aſſeris) conſequens eſt, quod
cauſæ tuæ iugulum premit & confodit, populum non poſſe Regi illam
iuriſdictionem adimere, quin eo facto grauem ipſi Deo iniuriam faciat
eius iuriſdictionem inuadendo: non ſecus ac ſi ciuitas aliqua magiſtra-
tum à Rege ſibi ſuo petitu datum, inconſulto Rege, eumque iniuſſu,
honore, officio, iuriſdictione, omnique imperio ſpoliauerit.

Ad hæc ſi verum eſt quod ſcribis, *Regem ſi Deum negligat, ſi ad eius hoſtes transfugiat, ſi feloniam aduerſus Deum committat, ipſo iure regnum committere*: neceſſaria conſecutione efficitur, Regem ſi homicidium, ſi adulteriū, fornicationem, aliudue peccatum mortale admiſerit, regnum ipſo iure committere, atque ita ne Regem quidem amplius eſſe, nec præeſſe populo: quandoquidem ex amico factus eſt per peccatū inimicus Dei & verè transfuga, atque cliens diaboli, eóque in Deum rebellis: eſt enim mortale peccatum felonia grauis, quæ non ſine Maieſtatis diuinæ ſeu neglectu ſeu contemptu admittitur. At hoc quid aliud eſt, quàm fœdum illum & fœtidum VVicleffi errorem iam pridem ſepultum ab inferis reuocare?

1. epiſt. Ioan. 3 cap.

Quod ſi forte te non aliud ſuperiore ſermone intellexiſſe, dicas niſi quod quemadmodū Vaſallus, niſi iuſiurandū ſeruet, indignus eſt qui beneficio gaudeat, quique feudum retineat: ita & Rex qui Deum negligit, aut feloniam aduerſus eum committit, & vno verbo, qui iuſiurandum quod præſtitit non ſeruat, indignus eſt imperio, & ſolio ſceptroque regali: ſi ea inquam tibi mens fuit, verbis vſus es impropriis, & quæ cogitationes tuas non ſatis enucleatè nobis proderent: tamen ſenſus ille tuus optimus eſt, & ego tibi valde aſſentior. Sed Deus, vt ſcis, multa indignis largitur, multa condonat, multa vt retineant benignè permittit: auaros, homicidas, mœchos, fortunis, honoribus, potentiâ cumulat; nec poteſt ei quiſquam dicere, cur ita facis? *Domini eſt terra & plenitudo eius.* quicquid poſſidemus, ab ipſo poſſidemus *non vi, non clàm, ſed precariò.* Cum igitur vt cæterarum rerum, ita & regni largitor Dominus ſit: nec fieri poſſit vt verè Rex & Monarcha iudicem in regno ſuperiorem agnoſcat (cùm ipſe, vt ais, delegatam à Deo iuriſdictionem habeat) æquiſſimum eſt eum regno frui tantiſper, quamuis regno indignum, dum ei Deus precarium abſtulerit, in cuius manu ſunt & corda & corpora Regum omnium: quique vbi ſibi viſum eſt malos celeri & mirabili interitu opprimit, quo fit, vt cùm Dei iudicio non expectato, ſua ſe manu vlciſci populus aggreditur, eas meritò calamitates accipiat, quæ rebellantium & diuina atque humana iudicia peruertentium culpæ debentur. Sed vereor vt me tibi optimam iſtam ſententiam de Rege indigno affinxiſſe clamites, cùm eius ne veſtigium quidem in tuo libro reperiatur: & priorem de regno committendo ipſo iure conſtanter, verbiſque diſertis, proſequare. Pergam igitur ad cætera.

Nihil Bruto opitulari quod de fœdere inter Deum, Regem, & populum, in Scripturis habetur. argumenta eius inde ducta non concludere. ipſo iure aliquid fieri, vel pœnam cõmitti, vt intelligendum. Dei iudicium inuerti & præuerti ab iis qui eo non expectato aliquid in Regem tentant. & alia obiter de Bruti malitia.

CAPVT. III.

SVperiorem tuam ſententiam, quod Rex nimirum legis Dei negligentiór, aut fidem iureiurando datam non ſeruans, ipſo iure regnum committat, demonſtraturum te polliceris ex fœdere inter Deũ & Regem iniri ſolito.

Hæc, inquis, *ex fœdere, inter Deum & Regem fieri ſolito perſpicua erunt.*

At id minimè tamen præſtas: quî enim præſtare poſſis, cùm nihil quicquam in eo fœdere comprehenſum ſit, ex quo id rectè colligatur? & verò tale quid fruſtrà ei fœderi eſſet additum, vel te iudice, qui Reges precariò regnare dicis vt ab iis ſubinde Dominus tanquam precariis poſſeſſoribus regnum poſſit repetere. quin potius contrà, & fœderis verba quæ proponis, & interpretatio quam ſupponis, oſtendunt Regem in ea ſcelera delapſum, quæ tu iuſtas regnum ipſo iure committendi cauſas arbitrare, non ipſo iure ſiue ipſo facto, regnum committere: ſed tandiu verè Regem permanere poſt admiſſum ſcelus quandiu ei Deus regnum apertè, re vera, & de facto, vt aiunt, nõ abſtulerit quod vt omnibus liquidò appareat, en tua ex illo fœdere argumenta proferemus.

Ais te duplex fœdus in Regum inauguratione legere. *Primum inter Deum Regem & populum, vt eſſet populus, Dei populus. Secundum verò inter Regem & populum, vt bene imperanti bene obtemperetur.* & de primo tantùm te hîc agere, de ſecundo poſtea. Deinde ſcribis capita huius fœderis inter Deum, & Regem, & populum, hæc fuiſſe in ſumma. *Vt is tum Rex ipſe, tũ etiam populus vniuerſus, Deum ex legis ſuæ præſcripto, & ſinguli colerent, & vniuerſi colendum curarent. Si facerent, Deum ipſis affuturum, reique publicæ illorum profuturum. Sin minus, miſſos facturum & diſperditurum.* Exempla deinde ſubiicis [a] de iudicibus Moyſe & Ioſue, qui eas fœderis conditiones populo propoſuerunt, quorum hic, vt ais, *legem coram vniuerſo populo legit, moxque mirâ, ſi iis pactis ſtarent, pollicitus, dira, ſi negligerent, minatus: In ſumma, ſi legem ſeruarent, proſperè rem geſturos: ſin ſecus diſiectum ac peſſundatum iri obteſtatur.* Sed & ſub Regibus ſimiliter & cum Regibus [a] pag. 13.

a 2. Paral. ca. 6. verſ. 16. cap. 7. verſ. 17.

idem fœdus ictum eſſe, atque illud quod cum Dauide initum fuit, his verbis in libro Paralipomenon extare ais. a *Nunquam auelletur à facie mea ſucceſſor ex tua ſtirpe in ſolio Iſraelis, modò filij tui obſeruent legem meam tuo exẽplo Sin verò idolis ſeruiant, expellam vos è terra, quam vobis poſſidendam dedi.*

Non dicam hæc non eſſe ipſa fœderis verba, quæ in Scripturâ ſacrâ referútur, eoque te nobis imponere, cùm fœdus illud verbis iſtis à te relatis in eo libro extare dicis. Verũ quia ſententiis nõ diſcrepant, res ſin præſẽtiâ parui eſt ſed praua tamẽ cõſuetudo, ſua pro ſacris verba ſupponere.

Hæc illa ſunt concluſionis tuæ firmamenta, hæc ſunt, inquam, argumenta illa tua ſolida, & ſola, quibus probas Regem ipſo iure regnum cõmittere, ſi quid eorum neglexerit aut deſpexerit quæ pactis cum Deo initis continentur. Sed tu qui iuriſperitũ frequẽter agis in tuo illo opuſculo, agedum conſidera & recole verba hæc quæ propoſuiſti: ac diſpice num id eis conſequens ſit quod intendis. Verba autem ſunt, Deũ peccantes *miſſos facturum & diſperditurum: eos diſiectum ac peßundatum iri. Deum illos expulſurum è terra quam iis poßidendam dedit.* At hæc & ſimilia quam vim habent ex iuris diſciplina, ſi iuris vtique conſultus es, non ignoras. Nempe ea non ita eſſe intelligenda, vt priuationem & adẽptionẽ officij vel beneficij ipſo iure ſignificent, vtque rem geſtam pœna iure ſequatur. Neque (ſi de actib⁹ & cõtractibus mẽtio fiat) vt actus ipſo iure infirmetur & nullus ſit: ſed vt res notionẽ pronunciationemq; iudicis requirat, qua delinquenti multa vel pœna legibus conſtituta irrogetur, aut contractus irritus eſſe iubeatur. Exẽpla nuſquã non obuia ſunt iuris Ciuilis & Pontificij libros lectitantibus: ex plurimis pauca ſubiiciam. Decreto Synodi Mileuitanæ (quæ Carthaginienſis octaua vocatur, b quod in ea primas inter Afros teneret Aurelius Carthaginenſis epiſcopus) cautũ eſt ne clericus à clerico publici iudicij reus apud Imperatorem fiat his verbis c. *Placuit vt quicũque ab Imperatore cognitionẽ iudiciorũ publicorum petierit, honore proprio priuetur.* At eum tamen qui aduerſus Canonem deliquerit, nõ cõfeſtim, ſiue ipſo iure, honorem & dignitatẽ amittere ſatis conſtat d. Sic etiã quãuis ſcriptũ ſit, *Clerici arma portantes, & vſurary excõmunicentur.* non intelliguntur tamen Clerici arma geſtantes ipſo facto excommunicati e. Niſi ſint Monachi de quibus diſerte conſtitutũ eſt f, vt ipſo facto excõmunicationis pœnam ſubeant, ſi *intra ſepta monaſteriorũ ſine licentia Abbatũ ſuorũ arma* tenuerint. Item prætor ait, *Quod metus cauſa geſtũ erit, ratũ non habebo* g. At id edictum non facit quo minus ea quæ metu fiunt ipſo iure valeant, & tantiſper durent, dum per in integrum reſtitutionẽ reſcindantur. Itaq; cõtractus metu initus nõ eſt ipſo iure nullus, quãuis Prętor edixerit ſe eum non ſeruaturum. Neq; quod ſanctum eſt i, vt actor volẽs ſacramentũ calũniæ ſubire, *cadat ab inſtituta actione vt improbus litigator*, cauſam ipſo iure amiſſam denotat. Et vt vniuersè dicam, quæ verba pœnis imponendis adhibita futurũ tempus reſpiciunt, veluti *deponitor, excommunicetur, amittat,* & ſimilia, ea pœnas nõ ipſo

b à Gratiano cau. ſi quis 12. quæſt. 1.
c cap. 19. Cõcil. Mileuitani & refertur. q. 1. 11. Can. placuit.
d Can. inolitus eadẽ quæſt. c. ſi diligenti. de foro comp.
e cap. 2. de vita & hõ. cleric. & ibi Panor. nu. 8.
f Clem. 1. de ſtat. monach.
lib. 3. tit. 10. §. quia verò in fi.
g l. 1. D. quod met. cauſ. 1. l. 2. § quod ſi actor. & ibi gl. C. de iureiur. propter cal. dan.

ipſo iure, ſed per iudicis cognoſcentis & condemnatis ſententiam, irrogandas demonſtrant niſi verbũ *ipſo iure*, vel, quod idem ſonat *ipſo facto*, non ſit additum ſanctioni. [a] Quod cùm ita ſit, quę nos ratio cogit fateri per verba *Diſperdendum, diſiectum iri, expellendum*, & ſimilia, quę tu fœderis eſſe ais, pœnam ipſo iure, ipſoue facto infligi? Næ tu mihi parum memor videris regulę iuris, quæ pœnas legum interpretatione molliẽdas potius quàm aſperandas eſſe docet [b] quandoquidem duriore interpretatione aufers reo quod ei leges ſine interpretatione cõmodũ indulgent. Si Dominus eo fœdere, Regem poſt ſcelus admiſſum ipſo iure regnũ cõmittere, aut non amplius eſſe Regem, aut regni iure priuatum eſſe, deue ſolio regali ſtatim excidere, vel quid ſimile declaraſſet: iã tuæ ſententiæ locus, iam veſtris ſeditionibus & rebelliis occaſio idonea, & honeſta ratio fuiſſet quęſita. Sed cùm tantũmodo minetur Deus ſe Reges punitur ũ, ſi mandata deſeruerint, vt ex formulâ fœderis à te prolatâ iã ſatis ſuperque conſtat, nec vllũ eis nominatim inter mortales iudicem ferat: quę, malum, veſania hæc eſt, Dei iuriſdictionem inuadere? præuertere iudicium? ſentẽtiã non expectare? At Rex improbus eſt, & regno indignus: quid tũ inde? Deus improbũ & indignum vitâ dignatur dignatur imperio: [c] & quẽ bonis eiicere poteſt, eiicere non vult: ſed cũ vincere poſſit iudicio, vincire ſolet beneficio. Tu autẽ quis es qui Dei ordinationi reſiſtis? licetne ei quod vult de ſuo facere? Auarus eſt quiſpiam, eóque numis congeſtis indignus. nunquid propterea eripi ei ab alio poſſunt? nunquid familię licet eum dominio earum rerum exuere domoque expellere? Obligandi & liberandi, acquirendi & amittendi, certi ſunt modi & cauſæ, quos qui è republica ſuſtulerit, ἀταξίαν & confuſionem rerum omnium inducat neceſſe eſt.

Vides vt conantem docere, ex iuris diſpoſitione Reges ipſo iure regnũ cõmittere, ipſa te iura deficiunt. At tu nihilominus ita concludis [d]. *Perſpicuum ergo eſt, Reges tanquã vaſallos, in legem Dei, tanquam ſuperioris omnium domini, iurare, At verò, quod antea attigimus, ſi fidem non ſeruant, ſi legẽ violant, vt illos feudum propter feloniam, ſic hos regnum committere legimus.* intelligis autem, ipſo iure, id enim eſt quod antea attigiſti. Sed vbi hoc legeris, indica nobis quæſo: aliâs vix eſt vt nudæ aſſertioni tuę credamus: quandoquidem nos contrà, neq; ob feloniam committi feudum ipſo iure, ſecundum iuris diſciplinam neq, dici poſſe regnum committi, cùm precariò tantùm poſſideatur, perſpicuis & euidentibus argumentis iam planum fecimus.

Quod autem poſtea ſcribis [e] *Eſt igitur cauſa hæc & frequens, & idonea, propter quam Rex feudo à Deo accepto priuetur, ſi legem Dei oppugnarit, & à Deo, ad ipſius hoſtes, ad deos, inquam, gentium transfugerit.* id veriſſimum quidẽ eſt & à nemine vnquam ſanæ mentis negatum. Deus enim vindex ſcelerũ iuſtiſſimus, deponit potentes de ſede & exaltat humiles. Sed (cogor iterum quærere) cur ergo eius iudicium nũ expectas? nunquid alios iu-

a Panor. in c. Clericos. 17 inſi. de præb.

b l pen. D. de pæn.

c Matth. 23.

d pag. 25.

e pag. 27.

dices legitimos vindicandis Regum noxis à ſummo illo iudice conſtitutos didiciſti? An vſpiam legiſti Deũ dediſſe populo poteſtatem cogendi Reges in ordinem, atque in eorum capita animaduertendi? eius rei nullum, non dicam apertum teſtimonium, ſed ne leue quidem indiciũ in ſacris literis reperitur. Veteres Chriſtiani Regem ſolo Deo minorem definierunt: tu eum cum infimæ ſortis hominibus exæquas. Illi Deum ſolum iudicem Regibus eſſe dixerunt: tu populum, vel populi partem atque adeo ſingularum prouinciarum vel vrbium Præfectos & Magiſtratus, iudicare Regem, & ei vim inferre poſſe cenſes. Sed pro hoc tuo iniquo iudicio in Reges, iudicabit te Deus, cuius iudiciorum ordinem inuertis peruertiſque.

Redeo ad duplex illud fœdus de quo loqueris, quorum alterum inter Regem & populum hoc fuiſſe tradis, *Vt bene imperanti bene obtemperaretur.* Superiùs verba fœderis finxiſti, nunc ſententiam, & vnde quæſo iſtam eius fœderis pactionem conditionemque expiſcatus es? nam in primis certum eſt non eſſe eam verbis hiſtoriæ comprehenſam, ac ne quidem linguâ nuncupatâ & expreſſam à populo fuiſſe veriſimile eſt. Quandoquidem, vt à Dauide incipiam, de eo fœdere ſic ſcriptum eſt. *a Et venerunt vniuerſæ tribus Iſrael ad Dauid in Hebron, dicentes. Ecce nos os tuum & caro tua ſumus. Sed & heri & nudiuſtertius cùm eſſe Saul rex ſuper nos, tu eras ducẽs & reducens Iſrael: dixit autem Dominus ad te, tu paſces populum meum Iſrael, & tu eris dux ſuper Iſrael. Venerunt quoque & ſeniores Iſrael ad Regem in Hebron, & percuſsit cum eis rex Dauid fœdus in Hebron coram Domino: vnxeruntque Dauid in Regem ſuper Iſrael.* En verba fœderis, quę & alibi totidem penè ſyllabis repetuntur, *b* in quibus nulla cernitur fœderis conditio, qualem tu nobis exhibes. Et verò nullam in eo fœdere conditionem adhibitam fuiſſe, tum Dauidis animi magnitudo, conſtantia, & moderatio incredibilis, in rebus ſecundis iuxtà & aduerſis nulli non cognita atque perſpecta: tum etiam populi de eo piè & proſperè regnaturo ſpes ingens diuinis oraculis confirmata, faciunt vt credamus. Nam illud tuum, *vt bene imperanti bene obtemperetur*, conditionale eſt, & perinde ac ſi dicas, *ſi bene imperet bene obtemperetur.* quod homini tantâ vitæ integritate & innocentiæ opinione florenti, quis vnquam crediderit Iudęos tunc temporis fuiſſe ominaturos?

a 2. Reg. 5.

b 1. paralip. 11.

Cùm itaque fœderis quod Dauid Rex cum populo iciſſe fertur, nulla certa lex & pactio ſacris monimentis prodita ſit, nulla, inquam, cõditio Regis libertatem minuens: an non potius exiſtimandum eſt, eodem iure aſſumptum eum in Regem fuiſſe, quo prius Saul, in cuius locũ à Domino vnctus erat, atque à populo conſtitutus: hoc eſt, cum libera regnandi poteſtate nullis pactionum cancellis circumſcriptâ & coanguſtatâ: idque vel tu mihi fateare, vel mutatam populi voluntatẽ, cauſamue in perſona Dauidis ſpecialem obortam, cur id factum ſit, ex illa hiſtoriâ demonſtres. Alioquin quanam ratione tibi contrarium ſine

eſſe aſſerenti fidem haberi velis? Audies illud Saluatoris, *Ex te ipſo dicis an alius tibi narrauit?* Vt autem in fœdere inter Dauidem & populum inito nullam eiuſmodi conditionem adhibitam fuiſſe legimus, ita neque in aliorum quoque Regum, qui ſecuti ſunt apud Iudæos, inauguratione: cùm tamen in tam variâ Regum fortunâ, & diſparibus ſuccedentium vitiis non ſit credibile autorem Sacræ hiſtoriæ diuinitus afflatum, rem tanti momenti voluiſſe prætermittere, ſi non dicam vſitata, ſed vel ſemel aut iterum vſurpata, aut in deliberationem deducta, geſtaq; fuiſſet.

Inanem Bruti tractationem reliquam eſſe huius quæſtionis, nec quicquam Regum cauſam lædere. eos Dei legi ſeruandæ obligatos, ipſique ſoli in temporalibus ſubiectos: in ſpiritalibus ſummo Pontifici vt Chriſti vicario & Petri ſucceſſori. Catholicis Principibus fas eſſe hæreticos, ni ad Eccleſiam redeant, honore, fortunis, morte multare: hæreticis Catholicos non item. ridiculos eſſe Miniſtros hæreticorũ qui Catholicos excommunicant, cur libertas religionis tribui hæreticis non debeat: quæ eadem Catholicis eſt concedenda.

CAPVT. IV.

QVæ apud te reliqua ſunt in hac tua primæ quæſtionis tractatione, perparũ aut nihil Regum illã, quã tuemur, cauſam lædunt: eoq; non ſeriò & induſtriè à nobis agitanda, ſed carptim quæ rectè aut perperã dicta ſunt indicanda. Nam in primis fatemur Reges omnes arctiſſimis, & naturæ & iuriſiurandi, vinculis aſtrictos vt Dei mandata ſeruent: vt eum piè colant: vt omni ſtudio incumbant in eam curam, ne ſubditi à verâ religione declinent, & ad idololatriam, Iudaiſmum, aut hæreſim prolabantur. Sed hęc tamen ſi ſegniùs vel ſecius egerint, à Deo ſolo poſſe iudicari, quia ſoli Deo ſubiecti ſunt: de tẽporali iudicio & ſubiectione loquimur. [a] nam quà Eccleſię filij, quà Chriſtiani quà oues Dominici gregis, omnes Principes terræ ſummum Pontificem Petri ſucceſſorem, Deique vicariũ agnoſcere debent tantò ſe ſuperiorẽ, quãtò ipſi ſingulis de populo ſunt: vt quemadmodum rebelles, aut alioqui capitalis criminis reos iudicare, & lictoribus ad ſupplicium tradere poſſint: ita ſupremus ille Eccleſię Princeps & Paſtor vniuerſalis, hos in Deũ delinquẽtes ſpiritali iudicio condẽnare, & tortoribus inuiſibilibus, inuiſibili ſpiritus flagello, gladioq; ancipiti excõmunicationis, plectendos tradere: quem licet vos nunc hæretici non timetis, imò ridetis, eius-

[a] *cap. per venerabilem. qui fil. ſunt legit.*

tamen aciem & mucronem, animarum veſtrarum viſcera lancinantem ringentes aliquando perſentietis.

Fatemur quoque, imò proclamamus & proteſtamur, nihil eorũ quæ Deus fieri vetat, Regis iuſſu, quantumuis ſeuerè præcipientis, faciendũ ſed perferendam potius omnem ignominiam, & dolorem, atque adeò mortem ipſam diris cruciatibus oppetendam, quàm vel tantillum in leges diuinas committendum. *Melius eſt abſque opere incidere in manus* homi-
a Daniel. 13. num, *quàm peccare in conſpectu Domini.* [a] At non inde tamen effici, eos, quibus impia & iniqua imperantur, arma capere, inque Regem inuadere poſſe nemo nõ ſũmè imperitus diffitebitur quippe aliud recuſare, aliud rebellare, aliud reſiſtere & obluctari moderatè, aliud ĩpetere; aliud nõ aſſurgere, aliud inſurgere: aliud non parere, aliud in præcipientẽ irruere: aliud denique operas illicitas non exhibere, aliud edere iubentem conuiciis & maledictis inceſſère, vel armis, atque omnibus nocendi artibus petere pulſareque. hæc in faciendo illa plurimùm in non fa-
b lib. 25. Moral. expoſ. in Iob. cap. 22. ciendo conſiſtunt. Præclarè D. Gregorius [b] *Si Magiſtrorum vita iure reprebenditur, oportet vt eos ſubditi etiam cùm diſplicent venerentur. Sed hoc eſt ſolerter intuendum, ne aut quem venerari neceſſe eſt, imitari appetas: aut quem imitari deſpicis, venerari contemnas. Subtilis enim via tenenda eſt rectitudinis & humilitatis, vt ſic reprehenſibilia Magiſtrorum facta diſpliceant, quatenus ſubditorum mens à ſeruanda Magiſterij reuerentia non recedat.* Sed plura de hac re ſu-
prà. [c] Quapropter inanis planè & ſuperuacaneus eſt ille tuus labor,
c lib. 3. cap. 8. quem inſumpſiſti vt copioſà oratione, & multis argumentis doceas, quod nemo Chriſtianus orthodoxus ſit negaturus, nempe *Deo potius parendum eſſe quàm hominibus: & ſi Deus hoc præcipit*, Rex *contra*: vt nemo *Regi aduerſus Deum obſequium denegantem, rebellem iudicet.* [d] & quod *non mo-*
d pag. 24. *do non tenemur obedire Regi contra legem Dei quid imperanti, verùm etiamſi obediamus, rebelles ſumus, non ſecus ac ſi aduerſus Regem colonus, pro ſeniore Regis vaſallo, arma ſumeret, aut edicto ſuperioris quã inferioris* mendũ eſt, ſed culpa fortè typographi, ſcriptum oportuit, inferioris quàm ſuperioris) *vicarij quàm Principis, miniſtri quàm Regis obedire mallet.* His nihil, fateor, melius aut moderatius dici poteſt, & ſi iſtis te finibus continuiſſes, laudatores complurimos, reprehenſorem nullum inueniſſes. Nec tamen opus fuit ad eius rei probationem tot paginas cõpleniſſe. quis eã enim vnquam in dubium vocauit? nemo ſanè Eccleſiæ Catholicæ alumnus: tuque adeo non rectè facis, qui quod apud omnes Chriſtianos certum & indubitatum fuit in controuerſiam vocas. Nam quod ais aſſentatores aulicos tibi fortè obiecturos. [e] *Deum ſuam omnem in* Reges
e pag. 9. *authoritatem contuliſſe, cœlum ſibi retinuiſſe, terram agendam ferendamque pro libito* Regibus *tradidiſſe. Cæſarem denique diuiſum cum Ioue imperium habere* nemo ſanus hactenus obiecit, nec niſi inſanus obiiciet vnquam: ſed tutelæuiculam illam obiectionem ubi met oppoſuiſti, vt aliquid ſaltem apud imperitos egiſſe videare.

Sed nec illud melioris notæ, aut maioris momenti eſt, quod in extremo huius tractatus impios tibi obiicere ais.

in iſs etiam quæ ad conſcientiam pertinẽt Regibus obediendũ eſſe, & Petrum Paulumque, quaſi huius impiæ ſententiæ autores, obtrudere. Indéque quamcũque legem ſanciat Rex, parendum, quamcunque religionem ſuperſtitionemúe ſectetur, obſequendum ſtatuunt. Quàm aut ineptè, aut impiè, nemo eſt qui non videt.

Cur non huius impię obiectionis autorem aliquem laudaſti? an nullum potueris inuenire? certè Catholicum ſat ſcio neminem. At tuę ſecte homines fortaſſis aliquot: nam id eis inſolens non eſt, ſuam ſubinde religionem mutare, & vbi ſemel à verâ deflexerint, nunquam diu in eadẽ conquieſcere: quo fit vt, ſi non doctrinæ profeſſione, ſaltem vitæ inſtituto & conſuetudine, ſatis oſtendant id ſe animi habere, vt eam ſectam ſequendam putent, ad quam Princeps animum appulerit. teſtimonio eſt Lutheraniſmi in Caluiniſmum, & huius viciſſim in illum, breui tẽpore ad arbitrium quorundam Principum in Germaniâ, ſępius facta cõmutatio. eiuſmodi homines nihil niſi rectum reſpuunt, à nulla, inquam, niſi à Catholica religione magnopere abhorrent. Faceſſat igitur & hæc obiectio, quam nemo niſi tu ipſe, vel ex tuis aliquis, tibi opponet.

Sed aliam tibi querelę cauſam fuiſſe perſentiſco, quam etiam quilibet percipere poteſt, qui tua non oſcitanter legerit: nempe quòd Reges tunc Catholici vos ad veram religionem & fidem Catholicam, quà pœnis, quà premio reuocare niterentur. Hinc illę tue vindiciæ contra Tyrannos: hinc ſordes illę quæſtionum queis Reges inficere conaris: hinc iniuriarum illa colluuies, quam velut rabioſi canes in pios Principes Chriſtianos euomuiſtis: hinc denique calumniæ, ignominię, & falſa crimina, quæ Regibus vos in Eccleſiam reducere volentibus obiectaſtis: nunc idololatras, nunc tyrannos, nunc Babylonicis poculis inebriatos, & ſi quid excogitari iniurioſius poteſt, appellantes. Quaſi verò aliquid commune habeat pius iſte Principum Catholicorum conatus cum veſana & deteſtabili impiorum crudelitate, Chriſtianos ad idololatriã vel hæreſim pertrahere conantium. Vos enim quia exiſtis de nobis, retrahi à nobis vt perditi & profugi liberi, ad patriam & patrem, ipſam adeò matrem Eccleſiam è cuius ſinu aufugiſtis, aut ſi benignè reuerti nolueritis, plecti iure optimo vt perfidi & perfugæ poteſtis atque debetis. Nos contrà, quoniam inter vos nullum vnquam numerum tenuimus: nunquam coitionibus veſtris interfuimus: nunquam religionis & rebellionis veſtrę participes facti ſumus, compelli ad nefarios cœtus veſtros non debemus. Nec ſi Catholicis pœnas grauiſſimas ob defectionem debe-

iis,idcirco vobis in Catholicos etiam numero & viribus inferiores, vllũ ius cõpetit: quippe quos nec veſtræ militiæ nomen dediſſe,nec à vobis exiiſſe conſtat. Quod cùm ita ſit,quis non rideat fanaticos veſtros Superintendentes (id illis nomen magis placet quàm Epiſcopi, quia ſonat in fine *dentes*,ſcilicet lupinos,Dominico gregi deuorãdo accommodatos) qui cùm vſurpatam ſuam iuriſdictionẽ pœnali iudicio defendunt, ad corporum ſupplicia,quorum ſunt prodigi,excommunicationis etiam ſententiã in Catholicos non parẽtes addunt,ſcilicet vt eos de ſua Eccleſia pellant,qui in ea nunquam fuerunt:ſed mori extrà quàm inibi viuere multò malunt. quod quàm ridiculum ſit & ineptum nemo non videt. Nõ ſolet Eccleſia Catholica Iudæos vel Ethnicos pœnis ad fidem directò adigere [a],multò minus excommunicare,quod nullo ſe vnquam Chriſtianæ militiæ ſacramento diſerte obligarunt. At hæreticos, vt proditores & transfugas,rectè perſequitur:quia in numeros relati fidem datam fefellerunt. Illos, quòd foris ſemper fuerunt inuitat tantùm,non etiam cogit Eccleſia: hos verò, quoniam ingreſſi ſemel foras iterum ſunt euagati,reuocat pro ſuo in eos imperio,& compellit intrare [b]. Cui rei ſummo ſemper auxilio fuerunt Principes Chriſtiani, idque vel in præcipuis eorũ laudibus eſt poſitum. Videſis ergo, Brute, quàm impudenter, imò quã impiè Principes Chriſtianos carpas,& ſummo illis vitio vertas, quod ſubditos in fide Catholica contineant,& eius deſertores animaduerſionis ſeueritate coërceãt,ac nõ potius libertatẽ religionis cuiq; tribuãt,quã vos,vbi ſeruitis iuſtiſſimã eſſe conclamatis ſuppliciterq; expoſcitis:vbi verò imperiũ tenetis,eandẽ vt iniquiſſimã exectamini,nulliq; cõceditis:adeò rectũ nõ rectũ & nõ rectum rectum eſt,veſtro ſi cadat animo. De Principibus autem Catholicis te loqui perſpicuum eſt ex his quæ adſcribis [c].

Aliquot ab hinc luſtris plerique Reges Babilonicis poculis inebriati, Chriſti hoſti aduerſus Chriſtum lupo aduerſus agnum militarunt,vt etiamnum plerique militant. Vidimus verò nonnullos in flagranti crimine,in ipſóque adeo quod agitabãt ſcelere,periiſſe: quoſdam etiam e triumpho in tumulũ elatos fuiſſe. Nec cæteros melior manet exitus &c.

Nã ii ad tẽpus quo hoc vel ſcripſiſti vel emiſiſti,aliquot retro luſtra addideris,vix duos ea tẽpeſtate Reges hereticos in Europa extitiſſe inuenies: quod cùm ſit ita apertũ & manifeſtũ,vt nihil ſuprà,neceſſe eſt iis verbis Reges Catholicos indicari,quos eo nomine quòd matrẽ contra meretrices, Eccleſiã aduerſus hæreſes iuuerint,nõ diſſimulãter vellicas. Sed nec obſcurũ eſt,quos tu Reges iſtis inopinatæ mortis caſibus deſignes [d]. Lutheranis certè & Caluiniſtis,atque adeo omnis generis hæreticis infenſiſſimos,quos Deus non ideo abſtulit vt vobis gratificaretur,ſed vt regnum florentiſſimum ob populi peccata affligeret.

[a] toto tit. C. de Iudæ. can. de Iudæis. 45. diſt. l. Chriſtianis 6. C. de pag. Dixi directò quia obliquè quodammodo coguntur. vt l. 1. C. eod. & l. vlt. de Iudæ. atque ita intelligendum eſt can. 41 23. quæſt. 4. in fi.

[b] Luc. 14. 23. quæſt. 4.

[c] Pag. 18.

[d] intelligit Henricum 2. qui in celebri nuptiarũ pompa ſeu triumpho læſus interiit, & Frãciſcum 2. & Carolum 9. fratres, quos conſtat hæreticis fuiſſe infenſiſſimos

Nolo autem hîc prætermittere quod tu præcipuum argumentum ad hanc conſcientiæ libertatem vndicandam affers, & quo Reges, qui hæreticos in Eccleſiam cogunt, Maieſtatis diuinæ & regni cæleſtis affectati reos eſſe contendis: nam idipſum Miniſtros veſtros Caluiniſtas crebrò intonuiſſe ipſemet adoleſcens audiui. Nempe corpora fortunaſque in Regum manu ſitas, animas ſoli Deo deberi: in eas Regibus ius nõ eſſe. *Si Deus liberaliter indulſit Regibus*, inquis [a], *vt ſubditorum corporibus boniſque, ad eorundem tamen conſeruationem, vti poſſint: meminiſſe ſanè debent, vſum, non abuſum, concedi. In primis verò nihil quod animæ, tributi nomine impetent, habere ſe, qui ſuam ipſi Deo tributariam profiteri teneantur. Rex capit tributum cenſumúe à corpore, iiſque, quæ corporis miniſterio acquiruntur coluntur uè. Deus ab anima præcipuè, quæ ſuas etiam functiones per corpus exercet. Quapropter ſi Reges ipſi qui Dei munere & beneficio regnant, tributum eo nomine Deo perſoluere minus curẽt: ſaltem quod Deo à ſubditis debetur, intercipere & auertere ne tentent, aut vlla alia in re diuinam ſibi iuriſdictionem arrogent: Id verò propriè affectati regni crimen eſt, quod Deus in ipſos Reges Ethnicos grauiſſimè vltus eſt.* Et paulo pòſt [b]. *Quod ſi vtrũque tributum ſibi vendicat Princeps, perinde ac ſi Gygantum more, cælum petere & ſcandere conentur, regni affectati reus eſt, & non ſecus ac vaſallus, qui regalia iura inuadit, feudum committit, ac eo ſæpiſſimè ſpoliatur &c.*

a Pag. 10.

b Pag. 21.

Bellè tu quidem iſtæc & rectè concionaris: nec verius his quicquã eſt nec certius. Sed quid inde contra Reges Catholicos? perge & argumentationem perfice. En ϛυλλογίζομαι, inquies. Quiſquis intercipere & auertere conatur tributum quod Deo ab hominibus debetur, is diuinam ſibi iuriſdictionem arrogat, & regni affectati reus eſt. Atqui Reges & Principes qui libertatem religionis, & poteſtatem colendi Deum, vt velint, Lutheranis, Caluiniſtis, & id genus aliis, non permittũt, tributum Deo debitum intercipere & auertere conantur. Ergo diuinã ſibi iuriſdictionem arrogãt, & regni affectati rei ſunt. Apage te παραλογιϛὴς, & veterator quiſquis es, falſum aſſumis vt falſum concludas. Principes Catholici, cùm vos ad fidem reuocant, cùm trudunt ad Ec-

cleſiam,cùm ad fidei profeſſioné adigunt, cùm religionis deformatæ libertatem denegant, & legum ſanctionibus inhibent, tantùm abeſt vt Deum tributo ſibi ſoli debito interuertant, vt illud ei à vobis penſitandum hac operâ diligentiſſime curent. Vos enim eſtis hoc caſu, qui illud tributum ſubtrahitis, quod & maiores veſtros re verâ pendiſſe,& vos etiam ſolemniter ſpopondiſſe conſtat. Propter eáque cùm id Rex vos inferre cogit, Dei iuriſdictionem tuetur, non ſecus ac bonus miniſter & procurator dum colonos originarios & adſcriptitios domini interpellat,atque vrget ad ſolutionem debiti quam detrectant. Nemo, niſi nauiter impudens, inficiabitur maiores veſtros, & veſtrum etiam complures, ad eius tributi penſitationem, ſeſe, dato conceptis verbis iureiurando, Eccleſiæ Catholicæ obligaſſe.Princeps Catholicus,cùm ſit miniſter regni Dei [a], iure poteſtatis vos cogere tenetur; idque ni fecerit, & vos vt cenſiti fugitiui plectemini,& ille vt negligens miniſter indiligentiæ pœnas dabit: nec vlla vos,aut liberos veſtros, longiſſimi temporis præſcriptio ab hac ſubiectione liberat [b]. At contrà nihil tale à Catholicis, niſi per ſummam iniuriam & tyrannidem, exigere poteſtis: nunquam enim in vinea veſtra laborarunt, nunquam agros coluerunt, nũquam capitis cenſum præſtiterunt, nullum, inquam,obſequium, nullũ hominium, nullam fidem eccleſiæ veſtræ vnquam promiſerunt.

a Sap. 7.

b l.cum ſatis C.de agric. & cenſ. lib. 11.

Ex his perſpicuum eſt,& quæſtionem hanc tuam eſſe inanem, *an ſubditi teneantur Regibus obedire, ſi quid aduerſus legem Dei imperent?* cùm de ea re inter Chriſtianos nulla vnquam orta ſit dubitatio: & rationes partim falſas & fallaces,partim futiles,quibus Reges in legem Dei committentes ipſo iure regnum committere, eóque de ſolio & ſede regali deturbandos eſſe contendis, vt neceſſum mihi non ſit vlterius in eas inquirere.

Secunda quæſtio principalis vindiciarum Bruti, quam ab Eccleſiæ Doctoribus non niſi leuiuſcule tactam falsò aſſerit. Quæ de ea antiquorum Patrum ſententia, verbis atque exemplis teſtata, & praxi totius Eccleſiæ confirmata fuerit. teſtimonia & exempla quædam illuſtria.

CAPVT. V.

SEquitur nunc altera quæſtio principalis Vindiciarum Bruti, nihilo fœliciùs ab eo tractata,

An liceat reſiſtere Principi legem Dei violanti, & Eccleſiã Dẽi vaſtanti: quibus, quomodo, & quatenus?

ad cuius

ad cuius explicationem priuſquam accedit, ſubdifficilem eam & arduam eſſe præfatur. At certè contrarium præfari debuit, ſi ſibi ipſe conſtaret; nempe facilem eam eſſe & planam, atque iam antè in ſuperioris quæſtionis tractatione, ſi non disertè, ſaltem efficienter & per conſequentias, à ſe deciſam & definitam eſſe. Nam ſi, quod ille ſtatuit, Rex cùm primùm Dei legem violauerit, regnum ipſo iure committit, conſequens eſt eum non amplius eſſe Regem, ac proinde reſiſti ei, vt cuilibet alii priuato poſſe. atque ita ſenſiſſe eum arbitror, ſed noluiſſe tā præcisè & paucis rem definire, ne libertatem & locum latiùs euagandi in noua doctrina diſſeminanda deperderet.

Hæc quæſtio, inquit, *prima fronte difficilis & ardua videtur, eò quidem magis, quod cùm ſub piis Principibus ſuperuacua, ſub impiis periculoſa videretur, vix quiſquam eam niſi leuiuſculè attigerit.*

Bene eſt, Brute; Eccleſia Dei poſt mille quingentos annos te tandem nacta eſt, qui tam difficilem & vtilem quæſtioné illuſtrares. O nos fortunatos ergo, & miſeros Maiores noſtros ſcilicet, qui hac veritatis luce caruerunt. Sed cur antiqui Patres non niſi leuiuſculè quæſtionem iſtā attigerunt? quia ſub impiis principibus periculoſa videbatur, ſub piis ſuperuacua, inquis. Intelligo: nempe vis dicere ſanctos Dei Martyres, & martyrij appetentes Confeſſores (quorum omnis cura in eo verſabatur, vt Eccleſiam doctrinis cœleſtibus erudirent illuſtrarentque) adeò fuiſſe ignauos & timidos, vt metu malorum Principum de hac re ſcitu neceſſaria ſiluerint: vel tam parum prouidos rerum futurarum, vt bonis Principibus malos & Eccleſiæ vaſtatores aliquando ſuccedere poſſe nō cogitarint, id enim eſt non niſi leuiuſculè attigiſſe, quia periculoſa videbatur ſub impiis Principibus, & ſub piis ſuperuacua. At hanc rationem nemo niſi à mente deſertus admittet: imò nec audiet quidem, quin protinus aut ringatur aut rideat. At tu tamen prorſus ita eſſe tibi perſuades, credo: eaque, vt arbitror, cauſa fuit, cur, vt iſto communi periculo defungetere, cautionem initiò adhibueris, nimirum alieno nomine aſcito proprium tuum occuluiſti, ne te operis eius autorem eſſe aliquis ſuſpicetur. An non potuerunt ſimiliter & priſci Eccleſiæ paſtores talia excudere, ſi ea Catholicæ fidei propugnandæ conducibilia exiſtimaſſent? An non omnem animi metum abſtergere, & ſola ſuppreſſione nominis ſecuritatem ſibi parere potuerunt? Sed per Deum immortalem dic nobis, Brute, quæ res tot & tātos viros ab huius tuæ quæſtionis explanatione abſterruit? nam quod de iſta impendentis periculi formidine hîc refers, adeo vanum eſt & à vero alienum, vt nihil eo futilius aut falſius dici poſſit. An igitur operā hac abſtinuerunt, quòd illis tēporibus quibus ipſi floruerunt nemo Principum inuentus ſit à fide &

Hh

religione Catholica alienus, vel qui Eccleſiam vaſtare & excidere conaretur? Imò verò permulti: nec enim ſolùm Ethnici & idololatræ Chriſtianos omnes exoſi erant, ſed etiam ex iis qui Chriſtiani nomen præ ſe ferebant, nonnulli Catholicos, hæreticorum gratiâ, ferro flammaque perſequebantur. An quia nondũ ſatis tunc potens Eccleſia quæ impios Principes vi aggrederetur, ac proinde legitima vltione ſuperſedere tantiſper voluit, dum neruos & vires ad eos in ordinem redigẽdos colligeret? Ne hoc quidem. Nam regnantibus adhuc Ethnicis, Tertullianus quidem autor eſt, tam ingentem multitudinem ex omnibus nationibus Chriſto nomen dediſſe [a] vt, ſi armis certare voluiſſent, totũ imperium Romanum facilè cõcuſſiſſent: vel ſi inermes abſceſſiſſent in aliquem orbis locũ ſecretum, vrbes, inſulas, caſtella, municipia, caſtraque ipſa penè deſerta & ſine incolis reliquiſſent, deinde addit, *cui bello nõ idonei, non prompti fuiſſemus, etiam impares copijs, qui tam libenter trucidamur? ſi non apud iſtam diſciplinam magis occidi liceret quàm occidere.* & alibi [b] teſtatur tantam tunc Chriſtianorum multitudinem fuiſſe, vt maiorem cuiuſque ciuitatis partem occuparent.

a in Apologetico.

b in libro ad Scapulam.

Perducto deinde ad fidem Conſtantino Magno, quantus vbique terrarum eius vel exemplo vel hortatu ad Eccleſiam concurſus fuerit, ex eo intelligi poteſt, quod breui res Chriſtianorum eò creuerit, vt penes ipſos, opes, Imperium, & quicquid humani iuris reliquum eſt conſiſteret. Itaque non aliâs vnquam florentior Eccleſia fuiſſe videtur, ſiue preſulum eruditionem, vigilantiam, ſedulitatem, ſiue credentium multitudinem & mores laudabiles cum pietate coniunctos intueamur: adeoque per vniuerſum orbem diffuſa, vt cùm de Paſchate celebrando conſultaretur, Conſtantinus ipſe gratulatus ſit Synodo quod patres diem vnum ab inſtituto Iudaïco alienum decreuiſſent, quo ſanctum paſcha in vrbe, totaque Italia, Hiſpania, Galliis, Britanniis, Africa, Ægypto, Lybia, Græcia cuncta, Aſiana diœceſi, ac Pontica, Cilicia, aliiſque per orbem locis concorditer peragatur [c]. Nunquam igitur maiores Chriſtianorum vires, quàm tũc erant: ob eamque cauſam ridetur merito Apoſtata ille Iulianus à D. Gregorio Nazianzeno [d], quod res Chriſtianorum mutare & euertere conaretur. *Duæ res*, inquit, *Iulianum præcipuè ſtimulabant, Galilæi nempe, ita enim Chriſtianos contumeliæ cauſa appellabat, ac Perſæ, qui in bello fortiter perſeuerabant. Cæterum res noſtra adeo illi maiores, ac curâ digniores videbantur, vt bellum contra Perſas nugas ac ludum putaret. Verùm id haud manifeſtè oſtendebat, ſed magna celabat curâ: perſecutionem autem noſtram (in tantum enim inſaniebat) ſemper & coram omnibus iactitare non deſinebat. Verùm nequaquam intelligebat, omnium prudentiſſimus & optimus rerum publicarum adminiſtrator, quod in perſecutionibus prioribus imminutũ erat id quod confunderetur & commoueretur, quum dogma noſtrum nondum ad multos perueniſſet, ſed veritas adhuc conſiſteret in paucis, cuius tamen ſplendorem eluceſcere oportebat* [e], *nunc verò ſalutis ſermone iam effuſo, & inter nos admodum potentiâ*

c Euſeb. li. 3. de vita Conſtantini. Nicephor. lib. 8. cap. 25.

d Orat. 1. in Iulianum. Ironia nec enim prudẽs nec bonus fuit.

e Hoc nõ aduerſatur iis quæ ex Tertulliano ſupra recitantur nã quod dicit hic Gre-

ſua vigente tentare res Chriſtianorũ immutare & commouere nihil aliud erat quàm Romanorum perturbare Imperium, & rempublicam omnino ſubiicere periculis.

Quid ergo? ſi neque error, neque terror antiquos Patres impediuit, quo minus lumen aliquod clarum huic quæſtioni illuſtrandæ preferrẽt, & eius preterea tractandæ cauſas complures, non minus graues & neceſſarias quàm nos, ex Principum peruerſitate obortas acceperunt: cur eam, vt ais, non niſi leuiuſculè attigerunt? eſtne veriſimile? non, certè non. Quinimo totam rem illam & verbis & exemplis perſpicuè definitam ab iis eſſe, quantum quidem ſatis eſt ad Chriſtianæ vitæ modum, ex ipſorum ſcriptis manifeſtò colligimus. Nempe tolerandas eſſe iniurias legitimorum Principum: nec ſubditis licere vlla de cauſa rebellare. Deique ſolius notionem eſſe cùm quid tale inciderit, qui iuſtis afflictorum querelis aures patefaciens multis miriſque modis impietatẽ Principum vlciſcitur, nec viuere eos diutius ſinit quàm populi ſceleribus expiandis ſat eſt: fruſtraque multitudinem conari per rebellionem ſibi aduerſus legittimum Principem conſulere: quin imò ſceleri ſcelus addere, diuinam iuriſdictionem inuadendo: Deumque propterea permittere, vt malo Principi per coniurationem ſublato longè tetrior plerumque ſuccedat. Quia, vt ait B Gregorius [a], *dignè indigniorem recipiunt, qui indignum indignè eiicere præſumpſerunt*. Nam cùm duo ſimul præcepta legis, *Deum ſcilicet timere, & Regem honorare*, ſeu Deum pura mente colere, & Regi humana imperanti obtemperare, ij facilè obſeruare poſſint, qui quid Regi debetur, quidque Deo cognoſcunt: non arbitrati ſunt priſci illi Patres debitum Regibus obſequium, vlla mitioris regiminis ſubſecuturi ſpe, vel religionis retinendæ aut reſtaurandæ pretextu, per rebellium & coniurationem ſubtrahi debere.

gerius, veritatem tunc in paucis conſtitiſſe, verũ quidem eſt, reſpectu multitudinis infinitæ ſub Chriſtianis Principibus Conſtantino & filiis ad fidẽ cõuerſæ.

a *li. 4. expoſit. in 1. Reg. cap. 7.*

Cuius rei in primis teſtimonium eſt, quod idem Nazianzenus [b] increpat eos, qui in rationibus diuinæ prouidentiæ non incedunt, & impiorũ pacem iniquo animo ferentes, non expectant Dei conſilium in Principibus puniendis: ſed quaſi preſentium & viſibilium rerum ſerui, ad id quod adeſt impetu quodam animi, deferuntur. Eſt enim veriſimile permultos tunc Chriſtianorum ita grauiter Iuliani Apoſtaſia indignatos vt ſua mox capita pro Eccleſia deuouiſſent, ſuſtuliſſentque hominem illum nefarium, vel vi aperta, vel ex inſidiis, ni tantus animorum ardor à Preſulibus & Præſidibus, Eccleſiæ fuiſſet repreſſus: & hi quidem, vt more impatientes, & celeſtis diſpenſationis obliti, ab Epiſcopo illo ſancto increpiti ſunt.

b *Orat. 2. in Iulianum.*

Deinde idem rurſus in eadem oratione aſſerit nullum Chriſtianis ſuppetiſſe remedium aduerſus Iulianum, præter lachrymas. *Hæc*, inquit, *Iulianus deliberabat* (de iis loquens, quæ crudelis Apoſtata animo agitarat) *quemadmodum ſecretorum illius ſodales & teſtes propalarunt: coercitus tamen eſt Dei clementia, ac lachrymis Chriſtianorum, quæ multæ iam, & à multis erant effuſæ, quum ſolùm hoc contra perſecutorem haberent remedium.*

Quod ſi ſanctum hunc virũ fuiſſes percontatus: ecquid pater mi, ſolane Chriſtianis lamenta & precatio ſupererant? Nonne totus penè Iuliani exercitus ex Chriſtianis erat conflatus? Nonne innumeri viri fortes in agris & vrbibus agebant, qui nihil niſi Chriſtum ſpirabant, nullamque pro Chriſto mortem recuſaſſent? quique ad bellum contra Dei hoſtem (ſi ſubditis cum ſuperiore bellum gerere licet) vel eo ſolo animari armarique facilè potuerunt, quòd ſcirent ſe omni caſu, hoc eſt, etiam prælio ſuperatos, victoriam ab ipſo victore, per Martyrii triumphum reportaturos? Iam Oriens, iam Occidens, Septentrio etiam & Meridies, Chriſto nomen dederat: & tu lachrymarum tantummodo remedium ſuperfuiſſe clamitas? Adeóne leuia & temnenda illa tyrannidis extinguendæ preſidia? Reſpondiſſet haud dubiè vir ille ſanctiſſimus, eccleſiaſticam diſciplinam non ferre, vt ſerui in dominos, ſubditi in Principes inſurgant & tumultuentur, occaſione religionis. Idque ab Eccleſiæ Chriſtianæ exordio, non ſolùm communi conſenſu, velut tacitâ lege, obſeruatum: ſed expreſſo Gangrenſis Concilij decreto, à multis Patribus orthodoxis ſub Conſtantino fuiſſe ſancitum [a]: Deum tantorum iniuriarum vindicem fore, ſi modò ipſi eas patienter ferant: eſſe Principem ſolo Deo inferiorem, & ſolum Deum iudicem habere, vt ante eum de communi Chriſtianorum ſententiâ Tertullianus [b] docuerat. Alioqui verò (ſi iure tunc ſubditis licuiſſe affirmemus Imperatorem illum tam immanem & deuotum Chriſtiani nominis hoſtem impetere) facillimum iis fuiſſet, Eccleſiam eius interitu ex magnis anguſtiis & periculis eripere: nam ſiue id aperto Marte, ſiue ex inſidiis perfeciſſent, ad iuſtitiam nihil intererat. [c] Atque ita cùm debuerint & potuerint iniuriã ab Eccleſia propulſare, nec fecerint tamen, tam erant in vitio quàm ſi ipſi eam intuliſſent [d] grauiterque in primis errabant & peccabant Paſtores Eccleſiæ, qui populum ad id ſedulò non hortabantur, cùm & facultas maxima, & opportunitas, imò & vt quibuſdam videbatur, neceſſitas ſuccurrendi Eccleſiæ, ad hoc remedium allectaſſent inuitaſſentque.

a cap. 3. & habetur. 17. q. 4. can. quis aliená. b ad Scapulam, & in Apologetico.

c 23. q. 2. can. Dominus.

d Cic. offic. 1

Sed operæpretium eſt huc adferre, quod de militibus quibuſdam illius imperatoris teſtatum nobis reliquit idem Nazianzenus [e]. Iulianus enim cùm nihil non machinatus eſſet, quo Chriſtianos in idololatriam pertraheret, tandem hoc commento vſus eſt. Adeſſe iuſſit exercitum, vt milites ſtatuto die donatiuum acciperent: conuenientibus autem illis, vt, pro ſuo quiſque ordine & dignitate, imperialis munificentiæ participes fierent ipſe ſublimi in ſolio regalibus ornamentis fulgens ſedebat, habens apud ſe, hinc quidem ignem accenſum thuſque propoſitũ, illinc verò aurum, edicente præcone, vt ſinguli prętereundo, thure prius adorent Imperatorem, mox donatiuum accipiant. hac fraude capti complures, quorum animos occuparat vel auaritia, vel ambitio, vel infenſi Principis metus, ſi recuſaſſent, vel iuris ignorantia quæ in

e orat. 1. in Iulia vide etiam Theodoret. lib. 3. cap. 17.

militibus maxima eſt, qua ſe, fidemque ſuam, tam leui & perfunctoria adoratione, haud inquinatum iri exiſtimabant.

Peractâ deinde lethifera illa largitione, *quidam*, inquit, *qui ignorantia fuerant capti, poſtquam in hanc incidiſſent calamitatem, ac domum reuerſi cum ſodalibus ad menſæ participationem concediſſent, inde bibendi conſuetudo ad frigidā proceſſiſſet compotationem, tanquam nihil moleſti fuiſſent perpeſſi, ad frigidi calicis hauſtum Chriſtum inuocabant, ac crucis ſignatione in alium aſpiciebant: hîc cùm quidam contubernalis admiratione captus dixiſſet, quid hoc rei eſt? Chriſtum poſt abnegationem inuocatis? ipſique ſemimortui reſpondiſſent & quo pacto negauimus? ac quid noui audimus? ille verò, quoniam per ignem, inquit, ſacrificaſtis: cūque id eſſe Chriſtū abnegare docuiſſet, confeſtim è ſympoſio tanquam inſani & attoniti exilierunt, zeloque & irâ excandeſcentes, ac per forum diſcurrentes, clamabant ac dicebant: Chriſtiani, Chriſtiani animo ſumus: nequaquam tibi mentiti ſumus Chriſte Saluator, haud tuam beatam abnegauimus confeſsionem: nam ſi manus in re aliqua errauit, animus tamen neutiquam conſenſit. Imperator nobis impoſuit, cuius auro ſumus vulnerati: emendabimus impietatem ſanguine expurgabimus. Inde ad Regem currentes vociferabantur, ac aurum admodum pueriliter abiicientes: Non dona, Imperator, ſuſcepimus, ſed morti ſumus adiudicati: non honoris cauſā ſumus vocati, ſed planè ignominiâ damnati: gratiam tuis concede militibus, Chriſto nos ſignato, cuius ſolius ſub ſumus imperio pro igne ignem retribue: pro cinere illo in cinerem nos redigito: manus quas malè porreximus detrūcato, necnon pedes quibus peruerſè cucurrimus. Alios auro tuo honorato, quos accepiſſe haud pœniteat: nobis ſat eſt Chriſtus, quem præ omnibus habemus. hæc cùm dixiſſent pariter & alios deceptionem agnoſcere, ab ebrietatéque reſipiſcere, ac Chriſto per ſanguinem reſpondere iubebant. &c.*

En ardor & candor animi verè Chriſtiani. præ diuinis humana negligunt, ſed ita tamen, vt humanum imperium, quia Dei ordinatio eſt non prorſus deſpicentur: ſuam Apoſtatæ impoſturam audacter improperant, ſed imperialem interea dignitatem agnoſcunt, quâ ipſe mortalium omnium indigniſſimus fungebatur: perſonæ impietatem execrantur, ſed maieſtatem ipſam, & Dei in ea relucentem imaginem ſuſpiciunt, & ſupplices venerantur: denique hominem illum leniter & honorificè compellant, in quem ſummâ animorum contentione tanquam Sceuolæ inuaſiſſent, ſi mens conſcia reuerentię vel peſſimis principibus debitæ non obſtitiſſet.

Nihil dicam de ſtatu Eccleſiæ, & magnâ Catholicorum patientiâ, humilitate, & obedientiâ ſub Conſtantio in Arianiſmum delapſo, quem tamen defectionis ſuæ ante mortem pœnituit, ſimulque quòd Iulianum Imperio deſtinaſſet: ob eamque cauſam magnis à Nazianzeno laudibus cumulatur[a] Ad Valentem accedo, qui totus Arianâ hæreſi infectus Catholicos omnes crudeliter & impiè diuexabat. Nam & Epiſcopos cum Nicæna Synodo conſentientes ab eccleſiis euciebat, ſuffectis Arianis: & ne Catholici vllos ſupplicandi vel concionandi gra-

a In iiſdē orationibus contra Iulianū.

tiâ conuentus agerent interdixit. Sed & Monachos militare coegit, cędique fuſtibus ſtipendium facere nolentes (in quibus cùm plurimi cõfeſſores, non pauci etiam Martyres extitiſſent, nemo tamen qui Iacobi inclementis Monachi ſpiritu ageretur in tot milibus Monachorum inuentus eſt.) Octoginta etiam presbyteros nauim vnam conſcendere, inque ea ſubiectis ignibus miſerè cremari iuſſit : breuiter, omnes Catholicos, quos homouſianos vocabat Ariano furore perſequebatur, quorum haud paucos exilio, fortunis, vel morte multabat. In his tamẽ angnſtiis nihil interea Catholici aduerſus Imperatorem, neque aperto marte, neque clandeſtinis coniurationibus moliebantur : cùm tamen, ſi id per Dei mandatum ſubditis licuiſſet, nec Eccleſiæ idoneos & promptos ad rem gerendam milites, nec egregios militibus duces tunc defuturos fuiſſe certum eſt.

Sed nemo tunc Patrum concionabundus propalam ſe buccinatorem ſeditionis præbuit, nemo rebellionem concitare, imò non impedire nemo ſtuduit: iſque omnibus ſenſus fuit, ferre Chriſtianos, non facere iniurias oportere: haud ſubditis in Principes imperium datum, eóque inſultandi poteſtatem : Deum eos habere iudicem, eique, ſi deliquerint pœnas penſuros : expeditiſſimam ad debellandos & delendos malos Principes, & quaſi compendiariam viam eſſe, ſi ſubditi Deum aſſiduè precentur, ac pœnitentiâ, aliiſque bonis operibus demereantur & placent: eo pacto rem facilius confici, quàm ſi multis armatorum millibus gereretur. Idque de Iuliano, paulò antè mirabiliter extincto, in hunc modum explanat B. Gregorius Nazianzenus. [a] *Quænam armorum præparationes, & machinationum excogitationes hæc perficere potuiſſent? quantus hominum numerus & phalanges? quæ ſolum precationibus noſtris, & Dei nutu peracta ſunt.* Idem & de Valente dici poteſt, cuius impietatem breui ita vltus eſt Deus, vt quod immerentibus ſacerdotibus ſupplicium intulerat, id ipſe meritò toti Eccleſię in caſa ſuccenſa toſtus perſoluerit.

[a] Orat. 2. in Iulian.

Quid de Valentiniano iuniore? quantam ei, quamuis homini Ariano omnes Eccleſiæ ordines reuerentiam & obedientiam, quà Princeps legitimus erat, exhibuerunt? Quid plures annumerem? replicetur memoria temporum ab exceſſu Saluatoris in annos plus mille : perueſtigentur omnium ſanctorum Patrum ſcripta, nullum in iis argumentum, nullum veſtigium reperietur huius nouæ & inauditæ poteſtatis populi in Principem, quam ſeditioſi & inſanientes Plebicolæ, magno cum reipublicæ intertrimento, noſtra ętate comminiſcuntur: quin potius contrà, vel ex iis quæ diximus, ſatis apparet clariſſima illa Eccleſiæ lumina, Catholicorum ſui ſeculi mentes iis doctrinæ radiis illuſtraſſe, quibus intelligerent Principem legitimũ, & more maiorum inauguratum, quamuis Reip. funeſtum, & Eccleſiæ infeſtum, debere à ſubditis æquanimiter tolerari, dum illum Deus, qui ſolus eius iudex eſt, vel reſipere faciat, vel à vita recedere. Nam id omnes certò ſibi perſuadeant,

eſt enim veriſſimum, Deum (cui res humanæ curæ ſunt, & ſine cuius ſcientia, prouidentiáque ne paſſer quidem in terram cadit) nunquam niſi peccatis populi laceſſitum permittere, vt perditus aliquis rerum potiatur: ac tunc quidem fruſtra multitudinem conniti, vt ſibi per rebellionem conſulat, vtpote nequicquam oppreſſoris ſui cæde liberandam, ſed mox ſub acerbioris domini iugum recaſuram: Deo ita vindictam temperante & continuante, vt non prius populum caſtigare, quàm ipſe populus peccare, deſinat: & vnà cùm malorum multitudine probos etiam affligi patiatur, ſed ita vt illis ad dedecus & ignominiam ſempiternam, his ad amplificationem laudis & gloriæ, ac perpetis vitæ præmium afflictio procedat.

Quæ cùm ita ſe habeant, Brute, & ipſo ſole clariora & illuſtriora ſint, negari non poteſt quæſtionem iſtam à te propoſitam ſatis luculenter ab antiquis Patribus eſſe definitam: atque ita quidem definitam, vt nulla amplius de ea inter ſanctos & probatos Catholicæ fidei Doctores controuerſia vel dubitatio ſupereſſe poſſit. Cuius rei præclarum nôbis teſtimonium dederunt inſignes illi Martyres quos Henricus VIII. Anglus, libidinoſa hæreſi b furens, crudeliter necari fecit. Nam in mediis cruciatibus *rogabant Principes, & reliquos circumſtantes omnes vt conſtanter ad ſupremum vſque ſpiritum bene viuerent, Regi fideliter ſeruirent, & obtemperarent in omnibus, quæ non eſſent à Dei & Catholica Eccleſia placitis aliena* c En fortes Chriſti milites, en prudentes & fideles magni Patrisfamilias ſeruos, nullis non priſcorum Martyrum comparandos, qui cùm in maximis tormentis animas pro Dei Eccleſia agerent, eandem nobis quęſtionem, veterũ more, egregie definierunt: Deo ſcilicet magis quàm Regi, & Regi tamen propter Deum parere oportere, verbo & exemplo docuerunt.

b libidinoſas hæreſes dico, vt Cic. libidinoſas ſẽtẽtias.
c Surius in Chronic. anno 1535.

Superiorem ſanctorum patrum definitionem Bruto diſplicere Aliam ex peruerſa Scripturarum interpretatione ab eo inuectam VVicleffianę hęreſi conſonam. Argumenta, quæ ex ſcripturis ducit, partim ad hanc quæſtionem nihil pertinere, partim iuri Regis in populum, non autem populi in Regem, patrocinari.

CAP. VI.

SEd nimirum Chriſtiana hæc patientia Caluiniano ſpiritui planè ſordet, cuius afflatu ductuq;, vt nouam nobis doctrinã obtendas, nouâ ratione hanc quæſtionem explicas: atque ita explicas, vt videare

interim totus in ſacra Scriptura acquieſcere, quod ſolemne iis eſt qui callido conſilio aliquid innouant. Quapropter ſi tuam ſpectemus opinionem, tuamque ſententiam ſequamur, fatebimur quidem verum eſſe quod initio dixeris, veteres ſcilicet non niſi leniuſculè hanc quæſtionem attigiſſe: hoc eſt, nihil aut parum de ea dixiſſe, quod cum tua opinione conueniat: têque adeo ab illorum monitis ſimul & motibus longè deſciſcere.

Ais igitur ſacram Scripturam nobis definire, an, quomodo, & quatenus reſiſtere liceat Principi legem Dei violanti, & Eccleſiam vaſtanti. fateor quidem, ſed Scripturam piè & Catholicè intellectam, & neque veſtris laniatam delitiis, neque adulterinæ interpretationis fuco vitiatam & corruptam.

Sed age, quomodo tandẽ id nobis Scriptura, te interprete atque explanatore definit? Nẽpe populo vniuerſo, vel vni etiã cuilibet Magiſtratui in aliqua prouincia aut vrbe, ius faſque eſſe à Principe legẽ Dei violan-
a pag. 39. & 64. te, hoc eſt, vel impia iubente vel pia vetante, deficere, & capitale de eo ſupplicium ſumere, vt de priuato quolibet Maieſtatis reo. a & (quod VVicleffianam & Huſſiticam inſaniam penitus redolet) ſubditos non teneri obedire niſi iuſto Principi, quaſi Princeps iniuſtus, ſiue, vt illi dicebant, in peccato mortali conſtitutus, amplius Princeps non ſit. hanc enim tibi mentem eſſe illud ſatis arguit, quod in præcepto de obedientia Principibus exhibenda, iuſtos tantùm complecteris. *vt enim*, inquis, *omnes omnino ſubditi iuſti Principis, cuiuſcunque tandem gradus ſint, tenentur ei*
b pag. 65. *obedire. b &c.* Quid multis? tuos in hac quæſtione pertractanda conatus omnes eò paraſti, vt monſtres non ſolùm non eſſe parendum malo Principi in eo quod contra legem Dei imperat (quod Catholici omnes conſtanter aſſerunt) ſed nec vllà in re amplius ei obtemperandum, nullumque tributum aut vectigal pendendum, ex quo legem Dei ſemel violauerit: quinimò ſubditis licere eum ad neglecti vel deſerti cultus diuini pœnas rapere, & fortunis, exilio, vinculis, vel morte multare. Atque in hunc modum, te iudice, ſacra Scriptura hanc quæſtionem definit: tuque ex Scripturis iſta more tuo deducis, quamuis ipſæ nihil minus doceant: imò contrarium prorſus doceant. Quapropter argumenta & rationes tuas ad ſummam repetemus vt omnes mortales videant qui volent, te ad ſacram Scripturam fulciendæ doctrinæ tuæ causâ nequicquam confugiſſe.

Omnium igitur rationum tuarum fundamentum ponis in eo fœdere, quod in vetere teſtamento, primùm inter Deum & populum, deinde inter Deum populum & Regem, factum fuiſſe legitur: ex cuius fœderis pactionibus colligis Deum non modò permiſiſſe populo Iudaico
c pag. 32. & 64. ſed præcepiſſe ſeuerius, vt regi impio reſiſtant, & eum ſuperioribus cæteriſq; omnibus, quibus poſſunt, modis & mediis coërceant: c eiuſq; gentis exẽplo eandẽ eſſe populo Christiano in ſuos Principes poteſtatẽ.

Conſiderandum

Conſyderandum eſt, inquis, [a] *hîc in primis, Deum electo ex omnibus populo Iſraelitico, vt eſſet ſibi peculiaris populus, fœdus cum eodem pepigiſſe, vt eſſet is populus Dei. Extat id paſſim in Deuteronomio. Vis autem huius pactionis erat hæc, vt curarent vniuerſi, vt Deus à ſingulis tribubus, & ſingulorum contribulibus in terra Chanaan purè coleretur, eccleſiamque ſuam in medio eorum perpetuò conſtitutam haberet, quod cùm è multis aliis locis tum diſertè Deuter. vigeſimo ſeptimo apparet. Ibi Moſes & leuitæ, quaſi Dei nomine ſtipulantes, vniuerſum populum congregant, hiſque verbis affantur: Hodie ô Iſrael, populus Domini Dei tui ſis: obſequere ergo Deo tuo. &c. Hinc animaduertimus, vniuerſum populum obligatum eſſe legi Dei curãdæ, Eccleſiæque tuendæ, vt è cõtrario idolis gentiũ exterminandis è terrâ Chanaã quæ ſtipulatio ad ſingulos pertinere nõ poteſt, ſed ad vniuerſos tãtũ*

[a] pag. 33.

Deinde verò, vt vſum huius pactionis oſtẽdas, proponis nobis bellũ ab vndecim tribubus decretũ in Beniamitas, ad vlciſcendum ſcelus illud nefarium, quod in conſtuprata leuitę vxore patrauerant. At nos reſpondemus, neque ſuperioris fœderis pactiones, neque exemplũ illud belli geſti in Beniamitas, vllum omnino ius populo tribuiſſe in Reges, imò nihil quicquam ad hanc quæſtionem pertinere: quippe ad tempus referuntur quod dominatum regiũ inter Hebræos anteceſſit, & quo res ferè omnes à populo illo ſui potente, communibus conſiliis atque ſuffragiis, ſine Duce vel Principe gerebantur: vt ipſa illa nos hiſtoria ſępius admonet. [b] Itaque Leuites ille, cuius vxori Beniamitę ciuitatis Gabaa ſtuprum necẽque intulerant, miſſis ad omnes tribus nunciis, qui ſingulos de indignitate ſceleris docerẽt, iuſſit eos ſententiam ferre, & in cõmune decernere, quid facto opus eſſet. Ipſi verò tam crudele flagitium deteſtati properatò in Maſpha omnes conuenerunt, ibique vno ore, vt aſſolet in democratia, bellum prius indixerunt tribui Beniamin, quàm vllum ductorem exercitus & belli Ducẽ a Domino petiiſſent. & addit ſcriptor hiſtoriæ rationem: *in diebus illis*, inquit, *non erat Rex in Iſrael, ſed vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat.* Non mirũ ergo ſi Moyſes qui hanc democratiam aliquando futuram inter Hebræos afflatu diuino præuiderat, fœdus eiuſmodi cum illis ſancierit, de Deo purè colendo, idoliſq; exterminandis, quo fœdere & cõiunctim omnes, & ſeparatim ſinguli obſtringebantur: rebus ſcilicet in eum ſtatum delapſis

[b] Iud. cap. 17 & 18. & 21. in fi.

quo vnuſquiſque arbitratu ſuo ſe ſuáque gubernabat. falſum igitur quod ais, pactiones illas fœderis non potuiſſe ad ſingulos pertinere, ſed ad vniuerſos tantùm.

Iam verò quod attinet ad alterum fœdus ictum ſub Regibus, inter Deum Regem, & populum, ſatis ſuperque reſponſum eſt iam pridem ab optimo viro & eruditiſſimo Theologo, [a] vt neceſſe mihi non ſit
a Viniano VVinZeto. in aliam nunc tibi parare reſpõſionem. Accipe igitur quæ pius ille Abbas
Flagello ſe- de ſecunda tua quæſtione aduerſus te ſcribit: quibus ego, propter eius
ctar. pag 77. viri autoritatem, quàm meis in hac re vti malo.
& 94. *Addit & ſecundam quæſtionem in hunc modum, inquit, vtrum Principi alicui contra legem euangelicam agenti, eccleſias vaſtanti, vel etiam impedienti quo minus extruãtur, reſiſti poßit? item quando quibus, & quouſque conceſſum eſt. Expectabã, vt hic noſtri orbis reformator aliquid eorum, in quibus Princeps quem tacitè corrodit, agat, vel agere præcipiat, contra legem euangelicam oſtenderet: aut magnificas aliquot eccleſias à Nouatoribus, nouâ quadam & inaudita liberalitate, ædificari inceptas, quas vel Cæſar vaſtaret, vel extrui prohiberet: At nihil ferè audio præter veterem coccyſmum: obtemperandum eſſe nimirum Dei verbo & ſacræ Scripturæ potius quam Principi (quod nemo vnquam negauit) deinde tam licere populo Regẽ in officio, in iis quæ religionis ſunt, quàm Regi populum retinere: Poſteriorem partem confirmare pluribus verbis molitur ex fœdere illo, quod pepigit Ioiada ſacerdos inter Deum, Regem & populum, cuius iam meminimus, in quo nulla prorſus mentio fit de poteſtate populi in Regem, ſed quod fidelis Regi populus eſſet futurus, vt ſupra eſt explicatum. vrget tamen, qua ſolent eius farinæ commentatores, magnâ audacia: idque vnâ atque alterâ autoritate. Priore quidem, quod Prophetæ coarguentes idololatriæ crimen, non tantùm Regem, ſed & populum alloquuntur, vt idololatriam extirpent: & quare, inquit, hoc à populo peterent, ſi apud iſtos non eſſet poteſtas? Deinde quod propter hoc & eiuſmodi ſcelera, non ſolus Rex à Deo punitur ſed & populus, & aliquando populus ſolus propter Regem: atque id qua ratione quærit.*

Ad vtrunque facilis eſt reſponſio: quia potuit bene populus primùm ſibi ab illo ſcelere temperare. Deinde non conſentire Regi neſanda vel patranti vel præcipienti. Non autem quod non ſtatim congregato exercitu in Regẽ bellũ mouerent, eum morti traderent, aut ſolio deiicerent, & alium quemquam in eius thronum protinus eueherent. Vbi verò quid tale vnquam Dei populo in ſacris literis clarè præceptum ſit, aut in vetere, aut nouo populo, contra ſuum Regem, quatumuis impium, cum laude factum, ſit, non inuitus ab iſtis diſcerem. Quod cùm monſtrare, opinor, non poſſint, nemo miretur. quod aduerſarius initio huius quæſtionis, ſicut & prioris, ſibi concitandæ rebellionis conſcius excuſari ſe cupit à crimine leſæ Maieſtatis: meminit
b Prouer. 20 *forſan quod ſapiens ille rex ſcribit. [b] Sicut rugitus leonis, ita & terror Regis, qui prouocat eum peccat in animam ſuam.*

Et paulò poſt. *Porrò fingamus ita eſſe, quod deliri iſti iam ſomniant, Chriſtianũ aliquem Regem in nonnullam idololatriam, addo etiam in apoſtaſiam, delabi, & ſubditos quoque pro viribus in ea ſcelera ſecum pertrahere ſtudere: licetne continuò ſubditis bello talem Regem aggredi, regno eiicere, aut morti tradere? licet profectò*

ſi Dei verbo præcipitur: licet, ſi idẽ ius populo in Regẽ hoc caſu cõcedi probetur à Deo quod Regi in populũ: licet poſtremò, meâ quidẽ ſententia, ſi aliquo probato exemplo, vel in vetere, vel in noua lege, oſtẽdatur hoc fœliciter & cũ laude factum aliquando fuiſſe. Sed cum nihil horum, ni fallor, oſtendi poſſit, quid obſtat quo minus tutiorẽ & propinquiorẽ viam ſaluti & noſtræ, & patriæ potius inquiramus, quàm cædibus & ſanguine omnia funeſtemus, quàm direptionibus & ſpolijs terram in ſolitudinẽ redigamus. Nunquã enim contigit, vt à legitimo Rege, quantumuis improbo & tyrãnicè imperãte regnũ ita diſſipetur, vt inteſtino bello, maximè autẽ ſubditorũ in Regẽ, diſſipari ſolet. In rebus dubiis & incertis, maximè ſi ſummis cũ periculis ſint cõiuncta, per tutiorẽ viã omni homini, niſi inſipienti & temerario, incedendum eſt. At quid dixi ego eã rẽ eſſe in religione dubiam, de qua aduerſarius nihil ad ſuum inſtitutũ proferre valet ex Scripturis? Si populo poteſtas eſt caſtigandi Regis à Deo conceſſa, è quâ Scriptura? Taceo ego quod repugnet naturæ & ordini rerum, vt corpus dominetur in caput, vt pedes oculo monſtrent viam: ſed adduxit Scripturam de fœdere illo, quod Dei ſacerdos in coronatione Regis Ioas inierat inter Deũ Regem & populũ. Quid multa? ſi nihil aliud habet nihil omnino pro ſe habet: imò contra ſe, quod habere putat, imprudenter in mediũ adfert. Nã ſi accepiſſe ſe populus in Regem poteſtatẽ exiſtimaſſet, an non aliquando, & tunc maximè cùm idololatram Ioas ipſemet manifeſtũ ſe prodidit, illud ipſum argumẽto aliquo ſignificaſſet? aut ſi populus ille Hebræus quouis tẽpore à Moſe ipſo ad Chriſtũ Dominũ hominẽ factũ penes ſe hoc ius eſſe credidiſſet, cum tot eſſent idololatræ Reges, & in Iuda & in Iſrael, an veriſimile eſt eos perpetuò ſua iura diſſimulaſſe? At Dices ipſum Ioas Regẽ à ſeruis percuſſum fuiſſe. Ita eſt, ſed à quibus ſeruis, an à Statibus regni, an à Ducibus prouinciarũ, an à populo ſuo? Nequaquã, ſed à duobus proditoribus, nõ quidẽ gente Iſraelitis, ſed alienigenis, Iozachar Moabita, & Iozabath Ammonita. verùm de facto nõ quærimus ſed de iure. Occiderũt impij Iudæi ſuũ omniũque Regem, ipſum Dei filium ſed quia innocentem, & de ipſis optime meritũ, ideo iniquitatis ſuæ iure dedere pœnas. Occiderunt & illi ſuum dominũ, non quidẽ innocentẽ, ſed impium & crudelem, ſed quia ipſi non habebant eam in rem poteſtatem vllam ſibi deſuper datam, licet fortaſse non impiũ zelũ habuerint, luere & ipſi ſuæ temeritatis ſatis acres pœnas, idque vero iudicio, teſtante Scriptura, quæ Amaſiã Regẽ cõmendat, qui cum illos occiderit, non tamen occidit eorũ filios. Occiderunt idololatram Amon Regem Iuda eius ſerui, ſed quid ſcriptũ eſt? percuſſit autẽ populus terræ, ait, omnes qui cõiurauerant contra Regem Amon, & conſtituerunt ſibi Regem Ioſiam filium eius pro eo. a — a 4. Reg. 21

Hæc ille pius & doctus Theologus: quibus nos addemus & illud, quod cùm multi inter Iudæos prophetæ eſſent, à quibus ſæpe populus officij admonebatur, & increpabatur audacter quòd malo more malos Regum mores aliquando imbiberet & imitaretur, tamen nuſquam inuenitur populus ab vllo Propheta reprehenſus, quòd in Regem impium non inſurrexerit, nec eum ab idololatria vi & armis reuocarit. Ex quo perſpicuum planè eſt, nihil iſto fœdere comprehenſum fuiſſe, quod populo in Principẽ, quantumuis impium & ſceleratum, ius aliquod contulerit conceſſeritue.

Catholicos quoſdam, ſeu odio, ſeu amore occæcatos, cum Hæreticis conſenſiſſe: in iis eſſe Roſſæum Peregrinum, cuius argumenta quædam ex Scripturis perperam deducta ad populi poteſtatem confirmandam, diluuntur.

CAPVT. VII.

QVæ cùm ita ſint, mirũ profectò eſt & prodigio ſimile, exortos repẽte nonnullos, qui ſe Catholicos, atque adeo Magiſtros populo profitentur, quibus hæc tam conſtans & conſona Theologorum omnium & totius antiquitatis ſententia vſque eò diſplicet, vt non vereantur ad fœdũ iſtum errorem, imò furorem Hæreticorum, ſeipſos appellere: & propter odium quod in vnum Regem animo conceperant, vel cæcum potius amorem quo rebelles quoſdam amplexabantur, conniti & elaborare vt omnium Regum iura & autoritatem libris editis labefactent: in quorum ſcriptis tamen nihil ſolidæ rationis ineſt: nihil acutè, ſapienter, & argutè, dictũ reperitur. Quippe omnia vel ab hæreticis, contra quos diſputamus, mutuati ſunt: vel, quod perinde eſt, nouis captioſarum probabilitatũ laqueis ſuo marte compoſitis inuoluerũt: vt Boucherius ille cuius ſcripta ſeorſim libro ſequenti excuſſimus, & Roſſæus quidam Peregrinus, qui librum ſcripſit, cui titulus eſt ingentis cuiuſdam illecebræ ad legendum,

De iuſta ſcilicet *reipublicæ Chriſtianæ in Reges impios & Hæreticos authoritate.*

vbi, vt rebellandi in Reges impios libertatem omnibus populis conceſſam eſſe probet, ad res geſtas Hebræorum, peculiaris Dei populi, nos vocat in quibus cum videat ſe vera exempla inuenire non poſſe, falſa confingit. Ait enim Hebræos non ſolùm contra Reges externos bellum pro religione gerere ſolitos, ſed etiam contra proprios ſuos Reges è *Dauidica ſtirpe procreatos a*, quod falſum vtique eſt, & nullo Scripturæ exemplo cõprobatum. Itaque pij Patres & inſignes Theologi negant aliquod in ſacris literis, nedum in vetere illa Regum Hiſtoria, exemplum poſſe inueniri, quo populi in Regem legitimum coniuratio, rebellioue, vllà de cauſâ commendetur: ita enim reuerendus Epiſcopus Cunerus b, cuius memoria eſt in benedictione. *Cum Ioas verus Rex Iuda ad idola impiè, relicto Deo, declinaret, & Zachariam Prophetam filium Ioiada crudeliter interfeciſſet, ſerui quidam zelo commoti inſidiati ſunt Regi, & occiderunt eum in lectulo ſuo: ſed iuſtè ab Amaſia ſequente Rege iugulati ſunt. Scripturâ vbique teſtante, Regibus, licet peccent, per nullam vim vel arma repugnandum eſſe: peccant enim grauiſſimè ſi poteſtatis hac amplitudine abutantur, & vel iuramenta prouinciis præſtita non ſeruent, vel nimium cupiditatibus indulgeant. Sed pro iis*

a cap. 9. ſect. 9.

b Lib. de offic. principis Christiani cap. 7.

crimimbus iudicabit eos, quæ Regibus omnibus maior eſt Veritas & Sapientia a, *qua ad impios Reges clamans ait* b. *Audite Reges & intelligite. &c.* Epiſcopo Abbatem addamus, vt in ore ſduorum teſtium ſtet veritas. VVinzetus ergo, de admirabili illa Dauidis Saulem ſemper venerantis pietate, & facti ratione diſputans, ſic ſcribit c. *Audi veram Dei veri Prophetæ theologiam. Regem videlicet, quantumuis impium, ipſius Dei iudicio & caſtigationi relinquendũ* & paulò poſt, *præclarè nobiſcum iam agitur, quòd prouida ſua Deus benignitate cauerit, ne quid ſacro ſuo Bibliorum volumine, vnde ſtabilire poſſent Regum hoſtes ſuum ſiue populi regnum, aduerſus tam ſublimes ſuos miniſtros, verbo vel exemplo conſignaretur* d. Addit & alia in eandem ſententiam (quæ nos alibi e retulimus) quibus oſtendit nullum neque exẽpli neque precepti veſtigium in ſacris literis extare, cuius imitatione vel obſeruatione populus Chriſtianus aliquam rebellandi anſam aut excuſationem aduerſus Reges, quamlibet impios & idololatras, pretendat. Atque hæc quidem in iis libris, qui, antequam euulgarentur, magnorum Theologorum elogiis commendati ſunt, &, vbi in lucem prodierunt, communibus omnium Catholicorum ſuffragiis veritatem continere iudicati. Ego verò, quamquam ſæpius à primis adoleſcentiæ annis multos doctrinâ & pietate inſignes Theologos, & ſanctos Dei Cõfeſſores, de Regum populorumque officiis & iure, grauiter & copioſè diſſerentes audiui, nunquam tamen ab vllo eorum accepi populo fas eſſe in Regem aliqua de cauſa rebellare, aut eum ſolio ſceptróque priuare: ſed planè contrà, nullum caſum exiſtere poſſe qui iuſtam populo in Principem legitimum rebellandi cauſam propria authoritate præbeat: qua in ſententia omnes omnium Catholicorum animi acquieſcebant, atque hereticos eo nomine execrabantur quòd contra dicerent, cùm nullum in Scripturis, aut ſcriptis Patrum antiquorum, eiuſmodi rebellionis pręceptum vel exemplum reperiretur.

a Eſdræ 3. cap. 4.
b Sap. 6.
c Contra Buchan. pag. 180.
d pag. 182.
e lib. 3. ca. 12. & cap. prox. 3.

At iſte tamen Peregrinus haud peregrinum, vt ipſe retur, coniurationis & rebellii exemplum in ſacra illa Regum hiſtoria inuenit: idque, ad concitandos in Regem ſubditos, velut prototypon quoddam inſtituendarum actionum noſtrarum omnibus proponit: verba eius hæc ſunt f, *Neque erga Reges externos tantùm ita ſe geſſerunt Iudæi* (loquitur de rebellione & bellis geſtis pro religione à Iudæis contra Principes externos)

f dict. ſectione 9.

ſed contra ipſos etiam Reges Hebręos, qui è Dauidica ſtirpe procreati, Dei ipſius præſcriptione populo illi præfuerunt. Nam cùm Ioſophati optimi Regis filius Ioramus, per vxorem ſuam Gotholiam Achabi filiam ſeductus, ambularet in viis Regum Iſrael, & faceret malum in conſpectu Do-

mini, populúmque cogeret lucos in æditis montibus conſcendere, & aliena numina colere (quod tam expreſsè lege Dei interdictũ erat) Idumæi qui fideliter Ioſaphato patri paruerunt, filium eius Ioramum Regem abiecerunt, nouumque ſibi elegerunt a.

a 4 Reg. 8. & 2. paralip. 21.

Si hoc non eſt lectori imponere, haud ſcio equidem quæ poterit impoſtura alia excogitari: etenim profectò ex multis lectorum millibus vix pauci fortè centeni vitium huius exempli, quamuis maximum ſit, & ſtellionatus pœnâ coërcendum, niſi admoniti deprehendent. Nam cùm propoſitæ defectionis & rebellionis populi Iudaici exemplum aliquod requiri, nec vllum in eius gentis hiſtoria inueniri poſſe Peregrinus iſte animaduerteret, pro Iudæis Idumæos nobis callidè ſuppoſuit, qui neque Iudæi erant, neque religionis ergo ab Ioramo Iudæorum Regis imperio ſe ſubtraxerunt. Non fuiſſe autem de Iudæorum gente Idumæos, notius eſſe arbitror quàm in quo probando multùm deſudetur: quippe non à Iacobo ſed ab Eſau ortum traxerant, locaque & ſedes inter Arabiam & Iudæam incolebant, eoque Arabum nomine alibi ſignificantur b: atque armis à Dauide primùm ſubacti, & in ditionem ac poteſtatem Regum Hebræorum redacti ſunt c: vt diuinæ prædictionis veritas videretur, qua, cùm gemini illi fratres adhuc in aluo geſtarentur, Rebeccæ matri nunciatum fuit, *duæ gentes ſunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, populúſque populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori d.* Seruiuit autem à tempore Dauidis vſque ad eum diem quo ab Ioramo defecit. De Idumæis itaque Moyſes in hunc modum populo Hebræo præcepit e. *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt: nec Ægyptium, quia aduena fuiſti in terra eius. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in Eccleſiam Domini.* En vt Moyſes Idumæos cum Ægyptiis exæquat Idumæi ergo non erant Iudæi. Quid multis? idem Peregrinus, ſiue immemor eorum quæ dixerat, ſiue genio impulſus meliore, paulò pòſt eodẽ capite & paragrapho, recenſet Idumæos inter peregrinos & externos hoſtes Iudæorum, & rectè quidem; ſcriptum eſt enim, *In tempore illo reſtituit Raſin rex Syriæ Adam Syriæ, & eiecit Iudæos de Aila; & Idumæi venerunt in Ailam, & habitauerunt ibi vſque in diem hanc f.* Nihil itaque ab homine vafro excogitari potuit fraudulentius ad decipiendos lectores incautos (quales permulti ſunt latinè quidem periti, ſed in ſacris ac profanis hiſtoriis, aliiſque veritatis indagandæ adminiculis parum exercitati) quàm pro rebus geſtis Iudæorum res geſtas Idumæorum, diuerſas quidem & diſſimilimas, ſubiicere. Adhæc certum eſt Idumæos non rebellaſſe in Ioramum, religionis Moſaïcæ ſartæ tectæ tuédæ cauſâ: quod enim illis ſtudium, quæ cura aut ſolicitudo de ea religione eſſe potuit, cuius ipſi cultum planè vel neſciebant, vel negligebant? Multi eorum,

b 1. paral 17
c 2. Reg. 8.
d Geneſ. 25.
e Deut. 23.
f 4. Reg. cap. 16.

inquit D. Hyeronimus, qui regiones habitabant Iudæę Paleſtinæ que confines,& precipuè Ægyptij, Idumæi, Ammonitæ, & Moabitæ, circuncidebantur, quamuis legis mandata non obſeruarent, ſed ignorarét. Non igitur religionis conſeruandæ, quam nihili faciebant, ſed libertatis recuperandę ſtudio, quam per Dauidem amiſerant, in hanc defectioné incubuerunt. Si enim verè Iudæi, ſique ipſis religio, ac non potius libertas curæ fuiſſet, perſonæ tantùm Regis, nó regni etiam imperio ſe ſubtraxiſſent, boniſque Principibus in regnum poſtea ſuccedentibus ſubmiſsè paruiſſent: atqui de illis ſcriptum eſt [b] *Rebellauit Edom ne eſſet ſub Iuda vſque ad diem hanc.* & ſignificanter quidem, *ſub Iuda*, non *in Iuda*: quia non ex Iudæis erant Idumæi, ſed ſub Iudæis. Haud rectè ergo facit Peregrinus, qui actiones noſtras ad populi ex legis factum, tanquam ad certam ſacramque normam, in re maxima dirigendas eſſe ſuadet. At Lobna etiam eodem tempore defecit à Rege: quid tum poſtea? ciuitas erat contermina Idumæis, eoque ab illis inducta vt ſe ſociam in hac rebellione adiungeret [c].

[a] in commēt ad cap 9. Ierem. in fi.

[b] 4. Reg. 8. 2. paral. 21.

[c] Nicol. Lyran. in 4. Reg. cap. 8.

Sed audiamus adhuc Peregrinum, qui ne nihil nudis exemplis egiſſe videatur, (de iure enim non de facto quæritur) ſuperioré hanc Idumæorum Lobnenſiumque rebellionem, Dei ſpiritu cómendatam, atque ad imitandum nobis propoſitam, falſo Scripturæ ſenſu, & fallacibus argumentis conatur demonſtrare.

Et vtriuſque populi, inquit, *ſic deficientis & rebellantis cauſam approbat Spiritus ſanctus, ſimulque omnium fidelium ſiue Hebræorum, ſiue Chriſtianorum à Regibus infidelibus, hæreticis, & apoſtatis, ſimiles defectiones & contra eos rebelliones commendat, quando hiſtoriam deſcribens, hanc facti eius grauiſſimam iuſtiſſimámque rationem aſſignat, ad æternam poſteritatis memoriam & doctrinam. Dereliquerat enim Ioramus Dominum Deum patrum ſuorum, ac fornicari fecit habitatores Hieruſalem, & præuaricari Iudam.*

Hic ego omnes ratiocinandi peritos, & in ſacra Scripturæ lectione vel mediocriter verſatos, iſtius tam inſcitæ collectionis Peregrini arbitros & teſtes abhibeo. Non enim ſi Iorami impietas & idololatria ſuppliciis eum dignum, regnoque indigniſſimùm fecit, conſequitur inde continuò, vt eos, à quibus Deus iuſté permiſit eum impeti & puniri, iuſtè ac rectè feciſſe fateamur. Dei quippe indignatio vindicatióque iuſtiſſimam ſemper cauſam habet: in pœnis tamen exigendis improbiſſimorum hominum miniſterio frequenter vtitur, qui nihil minus quàm Dei cauſam agere, & iniurias in Numen illatas vlciſci cogitant; ſed ſuis tantùm

commodis & cupiditatibus inſeruire ſtudent, iiſque omnia metiuntur. Quid enim? nonne idololatria & abominationes peſſimæ Manaſſis, & aliorum Regum Hebræorum, quibus ſubditos ſuos præuaricari, & Dominum in ſe prouocare fecerant, cauſa Deo iuſtiſſima fuit cur illos ab Ægyptiis, Aſſiriis, Babyloniiſque Regibus inuadi, & ipſorum vrbes, agros, ædificia, ferro flammaque vaſtari fecerit: vt quocumque oculos

a 4.Reg.17. & 23.& 24. Iudæus intenderet, cædes, incendium, captiuitas, direptióque aſpectui obuerſarentur[a]? Et tamen negare non poſſumus Reges illos, Pharaonem Nechao, Salmanaſerem, Nabuchodonoſorem, & alios, iniuſtè & per ſummum ſcelus regnum illud nullo iure ſibi debitum occupaſſe, niſi ipſam pariter Scripturam negauerimus: quod vel ex vno Iſaiæ

b Iſa.10. loco patet[b], per quem Deus Regem Aſſiriorum ſic affatur. *Væ Aſſur virga furoris mei & baculus ipſe eſt, in manu eorum indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat ſpolia, & diripiat prædam*, & quæ ſequuntur. Deus ſæpe vtitur peruerſa quorundam voluntate, cuius ipſe autor non eſt, ad aliorum ſcelera vindi-

c S.Hieronym. ad Oceanum. epi. 83. canda: &, vt eſt in prouerbio, *malum nodum malo cuneo findit*[c]. Vindicabo me de inimicis meis per inimicos meos. Quod igitur Scriptura dicit, *Dereliquerat enim Dominum Deum patrum ſuorum, &c.* id non rebellantium Idumæorum & Lobnenſium facti æquitatem indicat, commendatue, vt falsò putat Peregrinus: ſed tantùm iuſtam vltionis diuinæ cauſam deſignat, commeruiſſe videlicet Ioramum propter quod Dominus eū iuſtè in tales anguſtias coniecerit, & acerbiſſimis etiam ſuppliciis excruciarit.

An non Ioas itidem Dominum dereliquit, & ſeſe idolorum ſpurcitiis, ac cęde ſummi ſacerdotis fœdiſſimè contaminauit; populumque à vera religione auertit? An non etiam iuſto Dei iudicio prius hoſtium

d 2.paral.24 pœtitus, mox à ſeruis occiſus, tot tantorumque flagitiorum meritas debitaſque pœnas exoluit[d]? An non & ratio quoque adſcribitur perſimilis ei quæ de Ioramo allata eſt? quòd nimirum dereliquerat Dominum Deum patrum ſuorum. Ergo, ſecundum peregrinam huius Peregrini theologiam, concludendum eſt, Aſſiriorum exercitum, diripiendo Iudam & Hieruſalem, & Principes populi occidendo: atque adeo ipſos Regis illius interfectores, iuſtè feciſſe: *quando*, vt loquitur Peregrinus, *Spiritus ſanctus hiſtoriam deſcribens, hanc facti eius grauiſſimam iuſtiſſimamque rationem aſſignat, eò quod dereliquiſſet Dominum Deum patrum ſuorum*. At hanc interpretationem fallacem eſſe, falſamque ſententiam, perſpicuè demonſtrat ſuperior illa apud Iſaiam comminatio: ſimulque iuſtum de coniuratoribus ab Amaſia ſequente Rege ſumptum ſupplicium. An non & Amon ſimiliter Deum patrum ſuorum dereliquit, idoliſque omnibus ſeruiuit & immolauit quæ pater eius Manaſſes fabricauerat:

e 4.Reg.21. & 2.paral.33. & multo quàm pater nequiora perpetrauit? *nec eſt reueritus faciem Domini, ſicut reueritus eſt Manaſſes pater eius*[e]. ob quæ flagitia permiſit Deus

propriis

propriis ipſius ſeruis, vt eum, coniuratione factâ, iugularent. Nemo hic non videt iuſtiſſimam Deo malum malè perdendi cauſam fuiſſe: nemo etiam, niſi inſigniter impudens, negabit Regis illius interfectores iniuſtè feciſſe, ac proinde iuſtas & graues ſceleris ſui pœnas reipublicæ perſoluiſſe. *percuſſit populus terræ omnes qui coniurauerunt contra Regem Amô.* Et tamen, ſi firma eſt & non fallax ſuperior Peregrini conſequentia, fateri oportet ſeruos iſtos iuſtè in Regis necem conſpiraſſe, eò quod ipſe Apoſtata eſſet & idololatra, haberetque Deus pœnas ab eo repetendi cauſam iuſtiſſimam. Quid multis? ſi vbicumque iuſta vindictæ diuinæ cauſa eſt, ibi etiam homines per quos Deus crimina vlciſcitur, iuſtè facere ſtatuamus, infinita conſequentur abſurda, quibus vnuſquiſque, velit nolit, aſſentiatur neceſſe eſt. Nam & Cainum iuſtè à Lamecho interemptum fatebimur, quoniam iuſtiſſima Deo cauſa fuit reum fraternæ cædis ſimili pœnâ afficiendi? & Amalecitam, qui ſe Saulem Regem occidiſſe, licet falsò, aſſeuerabat, iniuſtè condemnatum à Dauide[a], qui non ignorabat Saulem multo ſcelere Dominum irritaſſe, cauſamque iuſtam præbuiſſe cur mortem ei Deus tam infœlicem atque infamem præſtitueret. Similiter Mauricium Imperatorem à Phoca primipilo iuſtè vitâ & imperio ſpoliatum, quòd militum Chriſtianorum, quos hoſtium potitos modico ſumptu potuit redimere, effundi potius ſanguinem, quàm pauculos in redemptionem aureos profundere maluerit. Sed & Reges etiam ac Principes, atque omnes vbique iudices errare grauiter & peccare, qui ſicarios & homicidas puniunt, ſi ii, quos occiderunt, alios antè occiderant: cùm ſint iſti quidem diuinæ ſententiæ executores, ac proinde iuſtè ſe facere contendant: quia iuſta Deo cauſa eſt cur vitam illis eripi faciat, qui vitæ vſuram aliis eripuerunt. *quicumque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius: & omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt*[b]. Denique Turcas regna & imperia Chriſtiana iuſtè occupare, quòd illis Deus ad vindicanda peccata noſtra, tāquam iræ ſuæ miniſtris, iuſtè vtatur. Hæc illa ſunt & ſimilia nouæ Theologiæ Peregrini, prçclara ſcilicet conſequentia, quæ nemo, niſi impius aut inſanus, vnquam conceſſerit. hoc ſi animaduertiſſet Peregrinus, numquam nobis, vt arbitror, tam futilem & commentitiam ſententiæ ſuæ rationem propoſuiſſet.

[a] 2. Reg. 1.

[b] Gen. 9. Matt. 26.

Eiuſdem generis ſunt argumenta alia quæ illic ſubiicit, quid enim illo vanius, quod de indignitate Iorami verboſiſſimè exaggerat: quidque ſubleſtius ad probandam Idumçorum & Lobnenſium facti æquitatem? quandoquidem nemo negat ea fuiſſe Regis illius ſcelera, propter quæ Deus Regnum ei totum, ſtirpique eius, meritò ademiſſet, niſi, quæ ſua erat clementia, ob Dauidis ſerui ſui memoriam pactique cum eo initi conſeruationem, irç ſuç modum adhibuiſſet. At hoc quid ad Idumæos & Lobnenſes? quibus neque ordinariç iuriſdictionis poteſtas erat in Regem, cùm ipſi eius ſubditi eſſent, neque expreſſæ iuſſionis Dei authori-

tas, qua in illum, vt Iehu olim in Ioramum a Regem Iſrael,inſurgerent
a 4.Reg.9. animaduerterentque.

Quod autem poſtremo loco tractat, de Regis illius cadauere,quod adeo deſpectum populo fuit, vt illud neque paterno monumento intulerint, neque regalibus exequiis more Maiorum honorarint b, ſatis
b 2 paral.21 eo contemptu indicantes quàm Deo b fuerit inuiſus nefarius ille homo
c li.9.ca.3. dum viueret, vt ait Ioſephus c,id certè ne minimum quidem eius ſententiæ patrocinatur: quippe Ioramus poſt mortem nec Rex erat, nec homo,vt dominationis iure honos ei aliquis haberetur. Iuſta autem cur feciſſent, quæ nemo niſi bene de ſe in vitâ merito ſoluere tenetur? Et verò ſi Peregrinus hanc hiſtoriæ particulam acutè & ſubtiliter perpendiſſet,nunquam eam ad ſuæ ſententiæ confirmationem adduxiſſet, cui tantùm abeſt vt opituletur,vt planè contrà, firmiſſimum ſolidiſſimumque nobis argumentum ad eam conuellendam ſuppeditet. Nam cùm iidem fuerint, qui poſt Iorami mortem cadaueri eius inſultauerunt, & qui ei viuo obſequebantur,ac regios honores impertiebant, quamuis ſat ſcirent eum fratricidam & idololatram, atque omnino ſceleratum ac nefarium hominem,Deoque inuiſum: nec vllam mutatæ affectionis ipſorum nouam aliquam certā expreſſamque cauſam Scriptura deſignet; an non id ſatis demonſtrat eos Regem illum nequiſſimum vel ideò toleraſſe,quod iudicarent fas non eſſe ſubditis, niſi ſpeciali mandatu Dei commonitis,in Regem conſurgere; vel quod ſcirent ſe viribus inferiores,& Regi cogēdo impares eſſe?At hoc poſterius dici non poteſt, cùm vniuerſus populus Rege ſemper potentior ſit, ſi de facto ac nō de iure certetur,& tali potiſſimùm Rege qui lue tabida confectus erat,cunctiſque exoſus.

Quapropter ſi Peregrino viſum eſt ad Iudæorum facta nos reuocare,vt eorum exemplo noſtras erga Regem actiones dirigamus; ac non potius ad Idumæorum ſcelera imitāda pertrahere: neceſſe profectò eſt vt vel ex hac vnica hiſtoriæ particula agnoſcat & fateatur contrariū eius quod aſſeruit:nempe Deum à quo omnis poteſtas eſt, coniurationes & rebellia iniuſſu ſuo excitata in Principes legitimos, quantumuis impios & ſceleſtos,improbare, ſibique ſoli pœnæ exigendæ poteſtatem reſeruare: quando Spiritus ſanctus hiſtoriam deſcribens oſtendit Iudæos, populum duræ ceruicis & ſeruitutis impatientem,Regi peſſimo paruiſſe,& ei Regi cuius impietatem & nequitiam vſqueadeo execrabantur, vt quem viuum vlciſci propter Regiæ Maieſtatis reuerentiam non audebant,eius cadauer,ad perpetuam defuncti ignominiam, regia ſepultura prohiberent. Si igitur exemplis rerum geſtarum ab Hebræis commonentur Chriſtiani quo erga Reges animo eſſe debeant (vt ipſemet arbitratur Peregrinus)nihil hoc exemploilluſtrius,nihil memorabilius, aut magis efficax ad ſubditos in officio continendos,& omnem illis aditum ad defectiones & rebellia præcludendum,reperietur. Sed proDeus

bone, id huic ſcriptori cęteriſque ſimilibus accidiſſe video, quod præ iracundia ſæuientibus vſuvenire ſolet: nempe obuia omnia ſine delectu arripiunt, quæcunque feruor aut furor comminiſtrat: & prius tela in hoſtē conuciunt, quàm vtrum firma ſint an fracta præuideant. idque in ſuperiore exemplo de Ioramo elucet, quod nemo eruditus, niſi inuidentiæ aut alterius prauæ affectionis ſtimulo concitatus atque occęcatus, vnquam pro populo contra Reges protuliſſet: quippe Regum cauſam euidenter iuuat ſuſtinetque.

Eiuſdem temeritatis & imprudentiæ eſt, exēplum de Amaſia ad populi imperiū ſtabiliendum proferre: quandoquidē coniuratio aduerſus eū facta nullo Scripturæ teſtimonio laudata eſt. Nā licet Deus illi mortē minatus fuerit per prophetam, propter nimiam impietatē & idololatriā: tamen Hieroſolymitæ qui necem ei intulerunt, non ob Dei legē derelictam, & religionē ſartam tectā ſeruandam coniurabant, ſed ob dirutam atque direptā ſuam ciuitatē, bello infœliciter geſto cū Ioa Rege Iſrael [a]. At hoc non legitimam populi poteſtatem in Reges, quæ nulla eſt: ſed impetum & iniquitatem quorundam ſubditorum, quæ vtinam non tā frequens eſſet, demonſtrat. Itaque ſcriptū eſt, *tulit autem vniuerſus populus Iuda Azariam annos natum ſedecim, & conſtituerunt eum Regem pro patre eius Amaziæ* [b]. vt intelligamus non ab vniuerſa tribu Iudæ initam fuiſſe coniurationem, ſed tantùm à Hieroſolimitis quibuſdam *facta eſt*, inquit, *contra eum coniuratio in Ieruſalem.* vel, vt alibi extat [c]. *tetenderunt ei inſidias in Ieruſalem.* Quorſum igitur Peregrinus hoc exemplum? difficile dictu eſt: nec ego coniecturâ aſſequi poſſum. Non enim arbitror eum velle id libertatis populo concedi, vt Regem, barbara Gotthorum feritate, trucident, quandocumque illis collibitum eſt. *Gotthi*, inquit Aimoinus [d], *iam olim vitium hoc in conſuetudinem vertere, vt cum eis Rex proprius diſplicuerit, à ſuis interimatur.* vel, qui priſcis Burgundionibus mos erat [e], Regem ſolio & ſede pellant, *ſi ſub eo fortuna titubauerit belli, vel ſegetum copiam negauerit terra.* Sed qua mente hæc ſcripſit ipſe viderit: quàm parum verò ad inſtitutum accommodatè, ego iam oſtendi. Alios autem Peregrini errores aliis, vel mihimet aliâs ipſi, indicandos relinquam: atque ad Brutū interea à quo digreſſus ſum reuertar.

a Nicol. Lyr. in cap. 14. li. 4. Reg.
b 4. Reg. 14.
c 2. para. 26
d li. 2. ca. 20 & li. 4. ca. 35.
b Ammian. Marcell. lib. 27.

Percurruntur, & excutiuntur inſigniores Bruti captiones, in hac ſecūda ſua quæſtione: cuiuſmodi ſunt quas ex fœdere ſuperius relato, inter Deū, Regē & populū, itē ex naturā obligationis duorum reorum promittendi: & ex altero fœdere, quod Aſa Rex monitu Azariæ ſanxit, magis ſubdolè quā ſubtiliter deducit.

CAPVT VIII.

QVamuis ſuperiora prudētibus quibuſque & circumſpectis rerum æſtimatoribus faciant ſatis: tamen ne lector curioſus fraudulentis Bruti fallacijs capiatur, percurram breuiter loca inſigniora apud eum in hac quæſtione: & precipuas eius captiones ſingillatim excutiam. Primum igitur ex fœdere ſuperius relato, quod inter Deum, Regem, & populum feriebatur, colligit populo poteſtatem fuiſſe in Reges, hac ratione: quia finis eius fuit, inquit a,

a pag. 36. *vt populus eſſet populus Dei, id eſt, vt is populus Eccleſia Dei eſſet: at certiſſimum eſt Deum non fruſtrà hoc egiße. Ni enim aliqua authoritas & promittendi, & promiſſa præſtandi populo ſuperfuiſſet, fœdus planè ſuperuacuum fuiſſet. Videtur ergo Deus feciſſe, quod in dubiis nominibus creditores facere ſolent, vt plures in eandem ſummam obligentur, vt eiuſdem rei duo pluresue rei promittendi conſtituantur, à quorum vnoquoque, tanquam principali reo ſolidum peti poſſit. Eccleſiam vnico homuncioni committere lubricũ erat. Eam itaque vniuerſo populo commendat atque committit. Poterat Rex in tam lubrico gradu conſtitutus, facilè in impietatem delabi. Ne itaque collaberetur Eccleſia, populum interuenire voluit. In ea, de qua agitur, ſtipulatione, Deus, vel eius vice ſummus ſacerdos, eſt reus ſtipulandi: Rex & populus vniuerſus, puta Iſrael, ſunt rei promittendi, ambo ex vna eademque cauſa, & quidem ex voluntate coniunctim obligati. Stipulatur ſacerdos, an non promittant, populum fore populum Dei: an non operam ſe daturos vt Deus templum ſuum, Eccleſiam ſuam in medio eorum perpetuò habeat, vbi ritè colatur? Spondet Rex, ſpondet Iſrael (vniuerſitas enim hominum vnius perſonæ vicem ſuſtinet) & quidem coniunctim, non diuiſim, vt ex ipſis verbis apparet: incontinenti, non ex interuallo. Conſtituuntur ergo hic duo rei, Rex & Iſrael, ideóque æqualiter in ſolidum obligantur.*

Specioſus hic fallaciæ fucus eſt, ſed abſterſu facilis: diſpice igitur, Brute quàm parùm tibi hæc omnia opitulẽtur ad obtinendum id quod animo intendiſti, quamuis ea vera eſſe cõcedamus. Quis enim dubitat fuiſſe autoritatem promittendi populo, & efficiendi promiſſum facultatẽ, cùm vel priuato cuique par in eiuſmodi re poteſtas competat? Vt enim populus non declinando à lege Domini, neque obtemperando Regi in iis quæ contra Dei legem præcipit, ſtat conuentis, facitq́ue promiſſum: ita etiam quilibet è populo idipſum promittere & præſtare poteſt: ſe nempe in vero Dei veri cultu & ſeruitio perſtiturum. Non enim eæ fœderis pactiones id exigunt, vt populus Regem impium, vel iniqua iubentem, impetat: ſed ne iuſſa eius, diuinis inſtitutis aduerſantia, capeſſat & exequatur: neue ab ipſo ad idolorum cultum recedente, abduci ſe ſinat quoquo pacto ad alienos deos. Atque hoc quidem cùm populus facit, præſtat vtique quod promiſit, & Eccleſiam Dei in ſe perpetuò ſartam tectam conſeruat. Hæc itaque ſponſionis illius vis eſt, hic effectus, quantum ad populi partes attinet: denique fœdus hoc quod toties & tantopere iactas, nullum per ſe, neque populo in Regem, neque Regi in populum, ius & imperium tribuit: ſed ſolùm vni Deo vtroſque debitores conſtituit, Regem ſcilicet & populum: ille imperium in ſubditos, Iure Gentium cõmuni diuina lege approbato, iam ante obtinebat: & ideo non fruſtra eum Deus hoc fœdere aſtrinxit multitudini illi in officio cõtinendę, cui dominabatur: hic verò vt nullâ ante in Principem poteſtate præditus erat, ita nullam nouam hoc fœdere poteſtatẽ accepit, quippe nulla ei opus erat ad eam rem perſoluendam, quã promiſerat, vt planè iam oſtendimus.

Ac ne illa quidem inſtituto tuo vel minimum fauent, quæ de duobus reis promittendi à iure Romano mutuatus es: quippe in duobus reis id obſeruatur, vt vno ſoluente quod promiſit, alter liberetur [a]. At in propoſito longè aliter ſe res habet: finge populum omnem nauaſſe operã, atque effeciſſe omnino vt populus Dei eſſet, nihilo magis liberatur Rex, niſi ipſe quoque ſummâ diligentiâ & ſolicitudine idipſum curauerit: & contrà, ſi Rex proponatur id egiſſe quod in ſe eſt, vt populus Deo fideliter ſeruiat, populo vel renitente, vel Regis mandatum ſegnius exequente: non dubium quin ipſe quidem exoluiſſe promiſſum iure optimo cenſeatur, eóque ab obligatione liberatus: & tamen populus interea permanet ex ſua ſpõſione obſtrictus, donec & ipſe etiam id præſtiterit quod promiſit. Hæc igitur cùm repugnent naturæ obligationũ, quæ in perſonis reorum promittendi conſiſtunt, perſpicuum eſt nõ rectè & ex iuris diſciplina te affirmare Regem & Iſrael, in illo fœdere, reos promittendi factos fuiſſe. Et quidem re verâ duo rei promittendi non erant, ſed diuerſi diuerſorum factorum debitores: eiuſmodi inquã debitores, quorũ alter alteri⁹ obligationẽ ſuo facto diſſoluere nequiret. Mirum igitur quæ te ratio impulerit, vt duos hac ſtipulatione reos de-

a §. Ex his iſ modi Inſt de duob. reis l. 3. § vlt. D. eod.

bendi factos eſſe arbitrere : nam quod tanquam certum eius rei argumentum adfers, id manifeſtum erroris tui indicium nobis præbet. pag. 38. Ais enim,ᵃ

quod verò ea ſtipulatio, de qua agimus, eius generis ſit, ex aliis ſcripturæ locis apparet. Saule Rege Iſraelis conſtituto, Samuel ſacerdos & propheta Domini his verbis Iſraelem affatur: tam vos quàm Rex veſter qui eſt ſuper vos ſequimini Dominum Deum veſtrum: quod ſi perſeueraueritis in malitia, tam vos quam Rex veſter peribitis. Addit verò rationem: quia placuit Deo vos facere populum ſuum. Hic vides duos reos manifeſtè cõiungi in eiuſdẽ pœnæ ſtipulatione

At ego hic manifeſtè video non coniũgi duos reos in hac ſtipulatione: quin potius tuam inſcitiam vel malitiam manifeſtè video. Nam ſi cognitam & perſpectam habes naturam obligationis duorum reorum hoc ipſo nobis imponis, quòd tale quid ſciens prudens proponas: ſin verò exiſtimas ipſe duos reos hac ſtipulatione conſtitui, intolerabili iuris inſcitia laboras: cum ſit certũ, ex ſtipulatione pœnali duorum reorum, pœnâ ab vno exactâ alterum liberari, quod neutiquam in hac ſtipulatione obtinet, ex qua ſuá quiſque pœnam luit, nec alius aliũ liberare poteſt. Denique perperam colligis ſtipulationem aliquam contractam eſſe verbis Samuelis: ipſe enim tantummodo hortatur populum & Regẽ vt ſeruiant Deo, & eius vocẽ audiant, & ne exaſperent os eius, declinentque ad vana, quæ nec opem illis ferre, nec eruere eos de malis poſſent. quod ſi fecerint Deum illis ad futurum, ſin ipſi Deũ dereliquerint, à Deo pariter derelinquendos, & miſeriis maliſq; omnibus inuoluendos eſſe pronũciat. At hoc non maiorem conuenientiã habet cũ ſtipulatione per quam duo rei debendi conſtituuntur, quàm ceteræ legum ſanctiones comminationeſque, aut Principum edicta, quæ ſubditis in officio continendis quotidie proponuntur: quæ nemo niſi iuris imperitus ſtipulationes eſſe dixerit.

Sed vt tibi aliquid benignè largiamur, & quod nõ eſt, eſſe concẽdamus, eſto duos hoc fœdere reos promittẽdi fuiſſe conſtitutos, Regẽ & populũ quid inde ad tuę ſententiæ confirmationẽ? populo, inquies, hoc ipſo ius fuiſſe Regẽ quaſi è fuga retrahẽdi, & coërcendi, ſi ad alienos deos tranſ-

ᵃ pag. 38. fugiſſet. itane vero? dic nobis bone iuriſconſulte, qua iuris parte, quoue capite cõprehenſum ſit, vt propter coniunctam reorũ debendi obligationẽ alteri in alterum poteſtas ſit extorquendi totum, vel partem debiti, propria authoritate? id ne vſpiam legibus Romanis, aut aliarum nationum inſtitutis, quæ modò congruenter naturæ vitam degunt, inuenitur permiſſum? Scimus eum qui totum debitum exoluit, portionem

virilem à correo recuperaturum a: at per iudicem, non autem per manus iniectionem & prehenſionem ſine indice. Tu igitur, qui exemplo correorum tribuis actioné vtilé Regi in Iſraelé, & Iſraeli in Regé, ſi quãdo hic vel ille idolis ſeſe mancipauerit, nõne fateris iudició contendendum eſſe vbi is caſus inciderit, *actio enim eſt ius perſequendi in iudicio.* atque ita alium à populo vel Rege iudicem quærendũ, ne ipſi in ſua cauſa iudicent. At dic quęſo, quem Regi quęſitorem, & iudicem feres? an non eum qui Rege ſuperior eſt (par enim in parem, multoque minus inferior in ſuperiorem, non habet imperium) is autem ſolus Deus eſt, vt ſuperioribus libris iam fuſiſſimè & apertiſſimè demonſtrauimus: cui cõſequens eſt id remedij tantùm populo ſupereſſe, vt cum Rege correo ſuo coram Deo expoſtulet de iis quæ contra legem Dei vel ipſe facit, vel ab aliis faciendũ curat. Vides, opinor, vt inanis prorſus, & ſine pondere, tota hæc ratio ſit, quam ex tractatu de duobus reis in tuas vindicias tranſtuliſti: cùm licet fateamur Regem & populum eſſe duos reos promittendi, quod tamẽ falſum eſt, nõ inde tamen conſequatur ius aliquod populo in Principem eſſe tributum, ſed hoc tantùm, poſſe populum in iudicio aduerſus Regem conſiſtere, atque per eum, cuius vterque iuriſdictioni ſuppoſitus eſt, partem virilem, & quod ſua intereſt, cõſequi.

a l. 2. C. de duob. reis.

Pergamus nunc igitur ad illud fœdus, quod Aſa Rex Iuda, monitu Azariæ prophetæ, ſanxit: nam inde tu quoq; aliud argumentũ, imò aliã fallaciam contexis, qua populo in Regẽ ius vitæ ac necis eſſe contẽdis. *Tum verò, inquis, b ſacrificiis ritè peractis ſancitur fœdus, his tanquam conceptis verbis. Quicunque non inuocauerit Dominũ Deũ Iſrael, ſeu minimus, ſeu maximus, morte moriatur. Cùm maximum dicit, ne Regem quidem ipſum huic pœnæ eximi vides. Quis vero hanc à Rege pœnam repoſcere poſſit (de temporali enim hîc agitur) niſi vniuerſus populus, cui ipſe iurat, non ſecus ac populus ipſi?*

b pag. 39.

At certè palam eſt húc locum minus tecũ facere, quàm vllũ ſuperiorũ. Nã ipſe Rex Aſa fuit, niſi non animaduertis, qui hęc ad populũ locutus eſt. Ait enim Scriptura, c *quod cùm audiſſet Aſa, verba ſcilicet & prophetiam Azariæ filij Obed prophetæ, confortatus eſt, & abſtulit idola de omni terra Iuda, & de Ben-iamin, & ex vrbibus, quas ceperat, montis Ephraim. & dedicauit altare Domini, quod erat ante porticum Domini. Congregauitque vniuerſum Iudam & Ben-iamin. &c. & intrauit ex more ad corroborandum fœdus, vt quærerent Dominum Deũ patrũ ſuorũ, in toto corde, & in tota anima ſua. Si quis autem, inquit, non quæſierit Dominũ Deũ Iſrael, moriatur à minimo vſque ad maximũ, à viro vſq; ad mulierẽ. Iuraueruntq; Domino voce magna in iubilo, & in clangore tubæ. &c.*

c 2. paral. 15

En ipſa Scripturæ verba, quæ planum faciunt quod tua nobis

paraphraſi obſcurius reddidiſti. Regem enim hîc cernimus fœdus cum populo ex Dei perſona renouantem, & pro poteſtate imperij mortis pœnam in fœderis ruptores aſcribentem, vt corporalis ſupplicij metu, homines naturâ ad idololatriam procliues in Dei cultu contineret: eſtque perinde ac ſi dixiſſet, Si quis veſtrum non quæſierit Dominũ Deũ Iſrael, eum ego morte multabo, cuiuſcunque aut ſexus, aut dignitatis, & conditionis vitæ is fuerit. Eſtque huic ſimile ſi pater familias his verbis familiam alloquatur. Si quis hodie domo fuerit egreſſus, vapulabit largiter à minimo vſque ad maximum, à viro vſque ad mulierem, à puero vſque ad ſenem. Nemo enim non mentis inops vnquam exiſtimabit poteſtatem puniendi ipſum patrẽfamilias, ſi exierit, ſeruitiis eſſe tributam, Qui Christo ſubiecit omnia Pater, ſeipſum vtique excepit.a

a 1. Corinth. 15. De Rege ergo à ſubditis iudicando ſi deliquerit, ne verbum hic quidẽ, ac ne per conſequentias tale quid colligi poteſt ex hoc fœdere, non magis quàm ex aliis aliarum legum ſanctionibus, quas Reges in Diuini vel humani iuris violatores quotidie proponunt, niſi planè cauillemur, & calumniemur verba ſenſuſque Scripturarum.

Omitto alia firmamenta, imo figmenta, quæ huic peſtilenti tuæ ſententiæ aperſiſti: cuiuſmodi illud eſt,

Quorſum fœdus cum populo, vt ſit populus Dei, ſi ſeſe ad alienos deos per Regem abduci patiatur, aut pati tenetur? Si denique non licet ei operã dare, vt id, quod promiſit, præſtetur, Deuſne cum eo fœdus ſanxit, qui neque promittẽdi, neque rẽ promiſſam præſtãdi ius habuerit? Si ridemus & actione ſumouemus, qui cum ſeruo filioue familias contraxerit: an non impudentes ſumus, qui tale quid Deo tribuere velimus?

Apage iſtas muſcipulas, non niſi cæcos ſorices capiunt. Ecquis vnquam tam impius vel impudens extitit, ſi modò religione aliqua tenebatur, qui populum ita Regibus deuinctum atque obſtrictum credidit, vt teneatur pati ſe per Reges abduci ad alienos deos? vel negauit licere ei operam dare, vt præſtet quod promiſit? Nemo ſanus nõ proclamat, populum & poſſe & debere promiſſum facere, & fœderis cùm Deo icti pactiones omnes adimplere. Sed nihil vtique ad eam rem populo opus eſt poteſtate & iuriſdictione in Principem: non enim fœdere comprehenſum eſt, neque id etiam Deus exigit, vt populus Regẽ deuiũ & inſanos errores ſectantem, vi & armis in viam reducat: ſed ne ipſe eum ſequatur, vel abduci ab eo, atque inſici iiſdem erroribus ſe ſinat, vt eſt à nobis ſuprà hoc capite annotatum. Quod autem præterea addidiſti, *Si ridemus & actione ſummouemus eum, qui cum ſeruo filioue familias contraxerit. &c.* id te valde ridiculũ, & iuriſprudentiæ prorſus expertem, at-

que

que ignarum, eſſe arguit. Tuos iam aliquot non leues iuris errores ante indicaui: at hic præ cæteris inſignis, & nimis ſupinus eſt, ac vix Iuſtinianeis nouis [a] condonandus *filius familias*, inquit Caius, [b] *ex omnibus cauſis tanquam paterfamilias obligatur. & ob id agi cum eo tanquam cum patrefamilias poteſt*, & Vlpianus: *Si quis cum filio familias contraxerit. duos habet debitores: filium in ſolidum, & patrem dumtaxat de peculio*. l. ſi quis 44. D. de peculio. & idem alibi, *tam ex contractibus quam ex delictis in filium familias competit actio* [c] (excipitur ſola mutui datio contra Sc. Macedonianum) duratque contra eum actio etiam poſtquam ſui iuris factus eſt, ſiue emancipatione, ſiue morte patris, exeat de poteſtate [d]. tantùm leges hoc ei largiuntur, ne vltra id quod facere poteſt conueniatur, ſi emancipatus, vel exhęredatus fuerit, aut paterna hæreditate alioqui abſtinuerit [e]. Sed & contractus etiam cum ſeruis initi, non prorſus inanes ſunt: nam ex iis quoque conplures iure prætorio actiones in dominos tribuuntur [f]. Si itaque rides eum qui cum filiofamilias vel ſeruo contrahit, rides quę recta, quæque à iuris conditoribus præclarè & ſapienter conſtituta ſunt, quod quamuis ſecundum religionis tuæ regulas laudetur fortaſſe, per ſe quidem tamen non eſt laudabile. An non igitur vel vnicus hic locus ſatis ſuadet, diligente nobis prouiſione cauendum eſſe, ne tibi de iure publico, hoc eſt, de religione & regno diſſerenti, fidem habeamus, qui in perſpicuis & indubitatis iuris priuati capitibus tam fœdè hallucinaris? Sed hæc miſſa facio, vt quę reliqua ſunt apud te hic raptim percurrã: iam enim animus in tertiã tuã quæſtioné velis plenis paſſiſq; defertur.

[a] *ita vocantur iuris ſtudioſi primo anno.*
[b] *l. 39. de ob. & ac.*
[c] *l. iam ex. 57 D. de iud.*
[d] *l. 2. D. de cap. minut.*
[e] *l. 2. & paſſim. D. quod cùm eo qui in al. pot.*
[f] *Inſtit. quod cum eo qui in al. pot. & toto lib. 14. & 15. Digeſt.*

Deteguntur alia Bruti mendacia & captiones, quibus, cõtra fidem, contráque mentem Scripturarum, ad falſæ ſuæ ſententiæ confirmationem, tanquam veris ſcripturæ teſtimoniis, vtitur: cætera etiam præcipua eius argumenta in hac 2. quęſtione diſſoluuntur.

Cap. IX.

AIs *hinc eſſe* [g] id eſt, ex poteſtate populi in Principem, quam ſomnias, *quod Regibus fœdus violantibus, prophetæ Iudam, domum Iacob, Samariam perpetuò alloquuntur, vt eos officij ſui admoneant: nec id tantum ne Baali ſacrificent, ſed vt Baalem etiam, eiuſque ſacerdotes*, Rege *inuito & reclamante, deturbent & exterminent*. Quin prophetæ populum ſui ſępe officij admonuerint, neu ſponte, neu impiis Regum ſuaſionibus vel minis ſpiritu fornicaretur, non dubium quidem eſt. At vt Rege inuito & reclamante, Regis idolum demoliretur, ſacrificuloſque perimeret, id nuſquam legimus prophetarum monitis disertè comprehenſum. Tu tamen ita eſſe exemplo contendis.

[g] Pag. 411

Sic, inquis, *cùm Achab occidiſſet prophetas Dei, Elias prophetæ congregat populum, & quaſi concilium indicit, corripit, coarguit, conuincit. Populus verò eius hortatu, ſacerdotes Baal morte multat. Nempe officium ſuũ deſerente Rege, eſt quod ſuo fungatur Iſrael: nec tumultuariè aut temerè, ſed publica authoritate, concilio habito, cauſâ ordine cognitâ.*

Deum teſtor Omnipotentem, Brute, mirari me, quid ſit, quod tam manifeſta Scripturę loca, tam nequiter ad tuũ ſenſum detorqueas. Nã in primis falſum eſt quod aſſeris, Eliam congregaſſe populum, & cõciliũ indixiſſe, cùm Achab prophetas Dei occidiſſet. Ipſe enim Rex Achab fuit, qui populũ Eliæ monitu congregauit, quippe Scriptura refert Eliã Regi dixiſſe a. *Veruntamen nunc mitte & congrega ad me vniuerſum Iſrael in*
a 3. Reg. 18. *monte Carmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta: prophetaſque lucorum quadringentos, qui comedunt de menſa Iezabel. Miſit Achab ad omnes filios Iſrael, & congregauit prophetas in monte Carmeli.* Nunquid perſpicuum eſt Regem eſſe qui Iſraelem hic congregat? quẽ, vt id faciat, idcirco propheta rogat quòd ſine Regis iuſſu atque imperio haud coituram fuiſſe multitudinem ſat ſciebat. Itaq; Ioſephus eandem hiſtoriam referens b.
b lib. 8. Antiq. ca. 7. *vt verò omnes acciti à Rege ad conſtitutum locum confluxerunt*, inquit. Deinde quod ais populum Eliæ hortatu ſacerdotes Baal morte multaſſe, verum eſt, ſed nihil tecum facit, imò cõtra te facit plurimùm. Non enim inuito & reclamante Rege id egit populus, vt tu falſò exiſtimas, falſoque nobis perſuadere conaris, ſed Rege pręſente, & ob tanti miraculi magnitudinem, conſentiente, certè neutiquam cõtradicẽnte, vt ipſa illa hiſtoria pluſquam diſertè teſtatur. Nam conprehenſis omnibus prophetis Baal, atque occiſis ad torrentem Ciſon, Elias dixit ad Achab. *aſcende, comede, & bibe, quia ſonus multæ pluuiæ eſt, aſcenditque Achab vt comederet & biberet.* In quem locum Lyranus. *Videbat Elias populum feruentem ad honorem Dei propter recentiam miraculi viſi: & ideo voluit accelerare mortem ſacerdotum, qui deceperant populum, ne Iezabel induceret Regem maritum ſuum, & Rex populum ad ſeruandum vitam ipſorum.* Et verò ſi non ex Regis voluntate id factum fuiſſet, ſed eo inuito & reclamante, vt tu dicis, credibile nõ eſt autorem hiſtoriæ diuino ſpiritu afflatum, circumſtantiam illam, vtiq; tam memorabilem, ſilentio prętermittere voluiſſe.

Præterea ſi populus aliquod in Regem ius habuit, an id Elias in re tanti momenti diſſimulaſſet? An non id aliquando ſummus iſte poſt Moyſen propheta contra Regem implorasſet? An non tunc cùm vidiſſet eum omnibus deceſſoribus ſuis nequitiâ ſuperiorem, eiuſque vxorem Iezabel, cæde & ſanguine prophetarum idolorum ſuorum cultum ſtabilire conantem, & quotquot Deum Iſrael inuocabant gladio ſeueriſſimè

perſequentem? Aut tunc cùm poſt falſorum prophetarum occiſionem Iezabel præſentem ei perniciem quęrebat, & ipſe populum, vt eſt veriſimile, propter recentis miraculi memoriam ad quiduis audendum facilè induxiſſet. Quapropter ſi hunc Scripturæ locum ſolerter expendamus fatebimur ingenuè maximo cum argumento eſſe, populum de quo loquimur nullam poteſtatem habuiſſe in Regem, quamuis crudelem, quamuis impium & idololatram: aut certè Eliam vt communis ſalutis deſertorem, & propè dixero, maieſtatis diuinæ reum, valde culpandum fuiſſe, quòd ſuam iſtam populo poteſtatem, ſuumque officiū non indicarit. Non enim ignorabat Elias Regem eſſe, qui hæc Baalis ſacrificia in eam gentem innexerat, ipſoque viuo cum ſua parte Iezabel idololatriam in Iſrael haud extinctum iri: quippe in primo congreſſu ſuam ei nequitiam & idololatriam prophetica libertate improperauerat *tu*, inquit, *& domus patris tui conturbatis Iſrael, qui dereliquiſtis mandata Domini, & ſecuti eſtis Baalim.* Et tamen nihil quicquam ad populum de Rege iſto ſceleſtiſſimo vel abdicando, vel in ordinem cogendo, neque tunc cùm falſos prophetas Rege inſpiciente occidi curarit, populumque habuerit ſibi in omnibus obſequentiſſimum, neque aliàs vnquam locutus eſſe inuenitur. Ac ne de Iezabel quidem tollenda, quòd ipſa Regis vxor eſſet, eoque regalis honoris particeps, ne populus Principis ſui Maieſtatem in coniugis perſona violaret: quo nos exemplo monemur nihil populo iuris eſſe in Principem, niſi id ei Dominus ſpeciali mandato conceſſerit, vt olim regnante Ioramo filio huius Achabi contigit.

Quæ ſequuntur apud te in hac quæſtione, leuiora ſunt quàm quæ accurata reſponſione egent Nihil enim niſi apertas captiunculas continent, Nam vt oſtendas populi partes eſſe Regi legem Dei violanti reſiſtere, & eum coërcere ſi obſtinatiùs in errore permanſerit. Dicis non alia de cauſa fuſum deletumque Iſraelis exercitum vnà cum Saule Rege, quàm quòd populus Sauli legem Dei violanti non reſiſtebat: & pios impiè perſequenti applaudebat: idque ea ratione confirmas, *quod filius non portabit iniquitatem patris: ſed anima quæ peccauerit ipſa morietur. An Deus vlciſcitur peccata Principis in populum?* inquis, *an patris in filium? Abſit à te, qui iudicas vniuerſam terram, vt occidas iuſtum cum impio,* inquit Abraham. vnde colligis non alia ratione cęſum eſſe populum, quàm quòd Regi malo non reſiſtebat. Sed vno verbo reſpondemus. aliud eſſe non reſiſtere, aliud applaudere, hoc improborum eſt & in faciēdo, illud ſubditorum & in patiendo conſiſtit. Deinde conſtare quidem inter omnes qui Scripturam lectitant, & qui de rebus diuinis rectè ſentiunt, eam fuiſſe populi Hebræi conditionem vt vnius etiam priuati

Ioſue.7 & 22
1.Reg.14.
Pag.42.

impietas & peccatum in omnes aliquando vindicaretur, idque à Deo factum, eſſe; vt duræ ceruicis populum facilius in officio contineret: exempla legenti obuia ſunt: conſtat quoque & illud, ſubditos aliquando regij peccati pœnas luere, & propter Principem puniri pœna temporali, & etiam morte corporali, vt ait Lyranus *a*: quemadmodum & filios propter peccata parentum. Vnde diſcipuli Dominum interrogarunt, *Rabbi quis peccauit, hic aut parentes eius, vt cæcus naſceretur?* *b* Quia Rex in populo afflicto, vt & pater *c* in perſona filij, grauius torquetur.

Idem tibi reſponſum volumus ad id quod de Dauidis facto populum numerantis profers *d*. Nam quod vniuerſum populum eo facto peccaſſe affirmas, id falſum eſſe Dauidis pro populo deprecantis oratio ſatis oſtendit *e*. *Nonne ego ſum*, inquit, *qui iuſſi vt numeraretur populus? ego qui peccaui, ego qui malum feci: iſte grex quid commeruit?* & alibi (2. Reg. 24) *Ego ſum qui peccaui, ego inique egi: iſti qui oues ſunt quid fecerunt?* Quo pertinet quod ſcribit D. Ambroſius in Apologia Dauidis (ca. 7. & refert. de pœnit. diſt. 3. can. illud) & B. Gregor (lib. 25. in Iob.) cap. 20. *Dauid propheta tumore repentinæ elationis inflatus populum numerando peccauit & in vindictam populus Dauide peccante ſuſcepit.* Itaque innocentem hunc populum ab angelo bono percuſſum eſſe teſtatur Lyranus *f*. Adhæc, ſi rationi tuæ locus eſt, neminem ſcilicet alieni ſceleris pœnam pati, ac proinde Deum non vlciſci peccata principis in populum: cedo cur populus ille recenſus, morbo tam mortifero plexus eſt? nunquid omnes ea contagione abſumptos, ſibi ipſis numerandis autores fuiſſe putas? Nã quod tu præfectos populi (quos falsò conſortes imperii Dauidis nominas) cõſenſiſſe aut ſegnius repugnaſſe dicis, eoq; populũ totũ pẽccaſſe, quẽ illi repræsẽtabãt, id profectò tale eſt, niſi nõ animaduertis, quod rationis tuæ fũdamẽtũ penitus cõuellat. quandoquidẽ non ita populũ repræſentabãt iſti, ſiue præfecti ſiue ſeniores Iſrael, quin reverâ aliæ repręſentãtiũ, aliæ repręsẽtatorũ perſonę fuerĩt, ac proinde nõ potuerũt populũ ſceleri obligare, niſi nominatim id eis populus mãdaſſet perpetrandum, cùm neq; ad id electi & cõſtituti fuiſſent, vt Deum offenderent: neq; officiũ ſuũ & mandatũ prętergreſſi, populũ in eo quod malo multitudinis moliebantur dici poſſent iure repræſentaſſe *g*. Quapropter ſi, vt tu dicis, alieni ſceleris pœnã nemo ſuſtinet, non erat cur ob cõſensũ vel cõniuentiã præfectorũ innocens multitudo ſuppliciũ tam acerbum perſolueret: atque ita vel Regis peccatum in populo vindicatũ, vel omnes ab angelo percuſſos ad id facinoris nominatim cõſpiraſſe, fateamur, neceſſe eſt. Cæterum multa prætereo, quibus hanc ſolius Dauidis noxã fuiſſe conuincitur veluti quòd ei ſoli optio pœnæ data ſit, quodque eius ſolius pœnitentiæ & deprecationis mentionem faciat Scriptura, & alia id genus quæ in illa hiſtoria memorantur.

Quod autem ſubiicis, *Manaſſe Rege templum Dei polluente, Deum non ipſum modò Manaſſem, ſed vniuer-*

a in cap. 18. l. 1. Reg in ver. & dabit Dominus etiã Iſrael ſecum in manu Philiſtim.
b Ioa. 9.
c l. iſti. 8. D. quod met. cauſ.
d pag. 44.
e 1. Paral. 21.
f in cap. 12. Exod.
g gl. qui fundum 7. §. ſi tutor. D. pro empt.

ſum populum alloquutum eſſe, non alia de cauſa quàm vt Iſraelem tanquam alterum promittendi reum admoneret, ni Regem in officio contineret, ſuo damno futurum, id ſimiliter falſum eſt, & ſatis ſuperque iam ſuprà refutatum [a]. Nō enim populus ille à prophetis increpitus eſt, quòd Reges ſuos impios & idolatras non coërceret: ſed quod ipſorum flagitiis turpiter aſſentiret, & ſe iiſdem, quibus illi, peccatis inuolueret. *a cap. 5.*

Verùm vt facilius nos fallas, & tuum hunc Scripturæ ſenſum pertinacius tuearis, Auguſtini & Ambroſij autoritatē ſubinde nobis obtrudis *Propterea*, inquis, *Auguſtinus & Ambroſius: Herodes & Pilatus condemnant Chriſtum, Sacerdotes neci tradunt: populus ferè illachrymatur, vniuerſi tamen puniuntur. Cur ita? Quia quem è manibus impiorum eripere poterant, quia non fecerunt occiderunt.*

Bella ratio, ſcilicet, qua populū Regibus reſiſtere, & eos coercere poſſe contendas, quod nunquam tamen cogitarunt, nedum aſſeruerunt, beati iſti Patres, quos tuarum partium aſtipulatores eſſe autumas. Nam quod ad D. Ambroſium attinet, ex cuius libris de Officiis iſta te excerpſiſſe indicas, is ne verbum quidem in eam ſententiam iis libris conſcripſit: & quamuis ſcripſiſſet quod eum ſcripſiſſe fingis, nihilo magis tuā iuuaret opinionem, vt mox conſtabit. B. verò Auguſtinus, quem in pſalmos allegaſti, hoc tantùm habet [b]. *Hæc dicta ſunt, vt ſciretur in eo populo, in quo natus & occiſus eſt Chriſtus, nec illos fuiſſe immunes à tanto ſcelere, qui cùm eſſent tantæ multitudinis, vt eos, ſicut euangelium loquitur, timerent Iudæi, & propterea in Chriſtum manus mittere non auderent, poſtea conniuerunt, eumque interimi à malignis & inuidis Iudæorum principibus permiſerunt, qui ſi voluiſſent, tuerentur ſemper, & nunquam in eum ſceleratorum præualerent manus.* At locus iſte quid ad Reges? quid inquam, vel contra Reges pro populo, vel pro Regibus contra populum facit? Adeóne te inuidentia regalis fortunæ, vel deſpicatio Maieſtatis obcæcauit, vt apertiſſima quæque non cernas, ſed velut ſublatis è medio perſpicuis rerum omniū differentiis, res inter ſe diſſimilimas inepta ſimilitudine comparationeque confundas? Scito igitur primùm, qui inſcitè nimis id Hebræorum factum ad hanc diſputationem traduxiſti, neminem tunc inter Iudæos fuiſſe regia autoritate præditum, tranſlato iam antè ad Romanos imperio: *non habemus Regem*, inquiunt, *niſi Cæſarem*: ac proinde multitudinem nulla parendi neceſſitate obſtrictā fuiſſe Scribis & Phariſæis & Principibus ſacerdotum, qui Chriſtum neci dediderunt. Itaque populus ille ſine vllo Maieſtatis & rebellionis crimine, & ſine vllo ſcelere, in iis quæ

b Pſal. 81. verſ. auferte ergo inopē

publicam adminiſtrationem ſpectabant, obiicere ſe potuit, imò debuit, inuidis ſacerdotum conatibus Chriſtum opprimere cupientium: quòd nullo politicæ poteſtatis & obedientiæ vinculo illis teneretur. Deinde verò, vt concedamus Principes illos ſacerdotum, & ſeniores populi, imperio ſimili & planè gemino regiæ poteſtatis functos, atque ob eam cauſam multitudini non licuiſſe vi & armis aduerſus eos contendere: tamen certum eſt multitudinem illam, alia ratione, in culpa fuiſſe, perinde ac ſi ipſa Chriſtum occidiſſet? non quia Scribis & Phariſæis pro virili non reſtitit, ſed quia horum pellecta blanditiis, eidem cum ipſis ſceleri aſſenſa eſt: & quem ſolo diſſenſu: & verbo vno liberare poterat, vindicando ſibi Saluatorem, conſenſu peruerſo, & redemptus ſuffragiis, petendo Barrabam, malitioſè perdidit. Ait enim Scriptura. *Congregatis illis dixit Pilatus, quem vultis dimittam vobis? Barrabam aut Ieſum qui dicitur Chriſtus. Principes autem ſacerdotum & ſeniores perſuaſerunt populis, vt peterent Barrabam, Ieſum verò perderent* a. Non mirum igitur, ſi non ſolùm cum Auguſtino dicamus eos *non fuiſſe immunes à tanto ſcelere*, ſed etiam ſceleris illius quodammodo principes, certè ſocios præcipuos: quòd vbi ſolâ voce pauperem à potente, & innocentem ex impiorum manibus eripere potuerint, non neglexerint modò ſalutem Iuſti, ſed prodiderunt. Itaque peccaſſent illi quidem hoc caſu, etiamſi ſub Rege Chriſtum peroſo & taliter perimente tunc degiſſent: non quòd Regi tam ingens ſcelus patranti violenter reſiſtere, niſi expreſsè iuſſi, ſed quòd nō conſentire tenerentur: vt Euangelium in Petro defenſionem Magiſtri ſuſcipiente admonet.

a Matt. 27. Marc 15.

Non perſequar hîc cætera commenta quæ in tuum iſtum tractatum conieciſti, vt ſunt illa de magiſtratibus à populo electis & conſtitutis, quos falsò imperii conſortes, & Regum Ephoros nominas: cùm ſatis iam conſtet inter omnes, ſitque notiſſimum, magiſtratus in omni Monarchia & regno ritè ordinato, non à populo, ſed à Principe deligi & conſtitui ſolitos, à quo in ipſos, tanquam à fonte ſeu radice & ſummo capite, iuriſdictio atque imperiū omne dimanat. Et illa ſimiliter quæ de expeditionibus Principum Chriſtianorū in Turcas, Saracenos, & alios Dei hoſtes commemoras. Nam hæc quorſum? Non improbamus, imò approbamus & laudamus, bella Regum & ſummorum Principum iuſſu in infideles & hæreticos geſta: vtque in illa omnes incumbant ſtrenuè ſummis à Domino votis contendimus. Sed reprehendimus & execramur rebellia ſubditorum in ſuos Principes: Nec aliquem adeo inſanire arbitror, vt illa bella & hæc rebellia inter ſe perfecta ſimilitudine conuenire, aut alterum alteri conſequens eſſe putet. Illud enim, cum infidelibus inquam bellum gerere, laudabile in primis, atque in ſacris ac profanis hiſtoriis ſempiternę gloriæ datum eſſe legitur: hoc verò nunquam ab hominum memoria, à piis & peritis hominibus, vllo iuſtitiæ & honeſtatis elogio fuiſſe commendatum. Sed hæc, & alia id genus, vel

ſuprà à nobis confutata ſunt, vel in tertiæ tuæ quæſtionis examine commodius refellentur, ad quam ipſam nunc aggredior.

Tertia Bruti quæſtio præclara: ſed perperam ab eo tractata. Tyranni nomen nimis ambiguè in ea poſitum. Argumenti à Regis conſtitutione ad Regum ſubiectionem pertracti refutatio.

CAPVT X.

QVæ tertia à te ſubiicitur quæſtio, ea quidem præclara eſt, Brute, ſed perperam, ac peruerſè à te tractata.

An, ſcilicet, & quatenus Principi rempublicam aut opprimenti, aut perdenti, reſiſtere liceat? item quibus id, & quo modo, & quo iure permiſſum ſit.

Nam id tuum de hac quæſtione iudicium eſt, eamque ita explicas, vt Rex non ſolùm toti populo, quique populum repræſentant patriciis, Palatinis, & communi ordinum regni concilio; ſed Curiis etiam, quæ vulgo Parlamenta Galli vocant, & quod indigniſſimum eſt, ſingularum vrbium vel prouinciarum rectoribus ſubiiciatur: iiſque rerũ à ſe geſtarũ rationẽ reddat[a]. Quam quidem doctrinam & impiam & peſtilentem, & regnis ac ciuitatibus exitioſam eſſe, quoniam ſæpius ante monuimus, & nunc ſeriò ac religioſè proteſtamur: noſtramque de Regum ſummâ & liberâ poteſtate ſententiam tuæ prorſus contrariam, ſuperioribus libris copioſè & accuratè deſcriptam comprehendimus; reliquum nunc eſt, vt quàm infirmis rationum momentis fundamentiſque opiniones tuæ nitantur, demonſtremus.

a Pag. 89. 194. 195. 196 197. & 210.

Quod antequam aggrediamur, principiò monendus eſt quiſquis vel tua vel noſtra legerit, tyranni nomen in huius tertiæ tuæ quæſtionis præfatione nimis ambiguè poſitum, & haud accommodatè Regibus eſſe oppoſitum. Nam ſi hanc ei verbo ſubiectam vis eſſe notionem, vt is intelligatur qui principatum, quem vel iure hereditario à Maioribus delatum, vel multitudinis ſuffragio oblatum adeptus eſt, inſipienter & inſolenter gerit: falſum eſt quod ſcribis,

Tyrannum Regi è diametro opponi.

Rex enim manet qui antè Rex fuit, quanquam impotenter dominetur. Vt enim probitas & iuſtitia regiã dignitatem non conferunt, ſed legitima ſucceſſio electioque, ita nec vitia illis contraria eam ritè inſtitutis auferre poſſunt[b]. Licet igitur verum ſit Tyrannos, in hac verbi ſignificatione, bonis & iuſtis Regibus opponi, quatenus tales ſunt: non tamẽ verum eſt eos ſimpliciter & abſolutè Regibus opponi. Niſi eadem for-

b Ioa. Bondoiius in cõpendio concert. tit. 9. ar. 11 & tit. 11. art. 7.

mâ & malos Epiſcopos non eſſe Epiſcopos, & malos coniuges non eſſe coniuges, & quicquid ab alio qualitate aliqua ſeparatur, id ab eo in totum & ſimpliciter remoueri iudicemus. Sed ſunt quidam eiuſmodi fallaciæ notiores, quàm quibus refellendis aliquam otij noſtri partem impertiamur. Sin Tyranni nomine eum intelligis, qui in libera ciuitate, liberoque populo dominatum in cæteros vi & armis occupat, aut principatum alteri delatum vel debitum inuadit, rectè quidem Tyrannum Regi opponis: ſed fruſtra tamen quantum ad præſens inſtitutum attinet. Nam de Tyrannis eiuſmodi nulla eſt inter mortales controuerſia: quippe quos, vt hoſtes publicos, non ſolùm ab vniuerſo populo, ſed à ſingulis etiam impeti cædique iure optimo poſſe tota antiquitas cenſuit, & iugi aſſeueratione conſentiens ſubſequentium ſeculorũ probauit autoritas. Reges verò legitimè conſtitutos, licet in ſæuitiam ac proteruitatem Tyrannorum delabantur, vt ſacroſanctos tamen, & ſupra omnes leges & iudicia humana conſtitutos, in nullo & à nullo lædi poſſe, ſine publicà iniuriâ & Majeſtatis crimine, omnibus ferè ante veſtrã ſectam, & miſerrimas horum temporum miſerias, tam diuini quàm humani iuris peritis viſum eſt. Sed de præfatione ſatis. Ad argumenta igitur & rationes tuas reuertamur.

Primam ex eo ducis, quòd Reges à populo conſtituantur, & ſine populo Rex ne mente quidem concipi poſſit, ſine Rege verò innumeri populi viuant & regantur: & quãuis Deus peculiari ſuo populo Reges elegerit, dederitue, tamen non ante voluerit eos regnare, quàm populi ſuffragio & cõſenſu Reges cõſtituerentur, idque vbi variis exẽplis & argumẽtis per totas octo paginas verboſiſſimè produxiſti, hanc ei concluſionem ſubiicis *a*. *Iã verò cum Reges à populo conſtituantur, omnino ſequi videtur, populum vniuerſum Rege potiorem eſſe. Ea enim vis verbi eſt, vt qui ab aliquo conſtituitur, eo minor habeatur: qui ab aliquo authoritatem accepit, ſuo authore inferior ſit. Putiphar Ægyptius conſtituit Ioſephum ſuper familiam ſuam. Nabuchodonozor Danielem ſuper Babylonicam prouinciam. Darius præſides centum & viginti ſuper regnum, nempe domini ſeruos, Reges miniſtros conſtituere dicuntur. Sic etiam populus Regem tanquam miniſtrum Reip. conſtituit.*

a pag 85.

Quod de Regum electione & conſtitutione adfers, leuius nunc percurro: neque enim neceſſe eſt de eo pluribus hîc diſſerere, cùm ſit à nobis ſuperiore libro fuſiſſimè diſputatum, totaque ratio illa refutata *b*. Itaque ſic habeto, populus Regem cõſtituit, Deus conſtituto dat autoritatem.

b cap. 2. 3. 4.

ritatem. *Data eſt a Domino poteſtas vobis* a. Quod autem annectis, innume- a *Sap.* 6.
ros ſine Rege populos viuere, Regem verò ſine populo ne quidem
animo concipi poſſe: id quorſum? eine illico conſequens eſt, Regem
populo eſſe inferiorem? fallit te captioſa probabilitas, ſi id arbitraris: quid
enim? an non ſimiliter ratiocinabere? complures pupilli viuunt ſine tu-
tore, innumeri minores ſine curatore: at tutor ſine pupillo, curator ſi-
ne minore, ne cogitatione quidem comprehendi poteſt. ergo tutor &
curator pupillo & minore ſunt inferiores, & horum quàm illorum ma-
ior autoritas. Videt iam vitium tui argumenti quiſquis non cæcus eſt.
Nunc ad concluſionem tuam venio.

Ais populum Rege potiorem eſſe, quia Rex à populo conſtituitur,
& generaliter, eum qui conſtitutus eſt & autoritatem ab aliquo capit,
eſſe minorem conſtituente: idque probas inductione, ſeu verius exem-
plis Putipharis, Nabuchodonozoris, Darii, & aliorum qui ſub ſe præſi-
des vel præfectos conſtituerunt. Sed dic mihi per Deũ, Brute, an ignora-
bas, cùm iſtoc ſcriberes, exempla eiuſmodi non ſatis quadrare conclu-
ſioni, quatenus Reges complectitur? Certè id non animaduertiſſe, in-
ſcitia, ſcripſiſſe autem vbi animaduerteris, mera malitia eſt. Nã exempla
perſpicuè demonſtrant te concluſionẽ intelligere, de iis qui ſub ſe alios
conſtituunt, vt Putiphar Ioſephum, Nabuchodonozor Danielem, Da-
rius præfectos ſub ſe conſtituit. At ſermo tibi antè fuit de Rege, quem
populus conſtituit, non ſub ſe quidem, vt Pharao vel Putiphar Ioſe-
phum, & alii quos commemoras, ſed ſuper ſe planè, eique ſe pariturum
ſpopondit. An vnquam memoriæ proditum didiciſti, gentem aliquam
conſtituiſſe ſub ſe Regẽ? An non ſemper in ſacris & prophanis hiſtoriis
legitur Reges ſuper populum eſſe conſtitutos? *Cum ingreſſus fueris ter-
ram* b, inquit Moyſes ad populum, *quam Dominus Deus tuus dabit tibi, &* b *Deut.* 17.
*poſſederis eam, habitaueriſque in illa & dixeris: conſtituam ſuper me Regem, ſicut
habent omnes per circuitum nationes.* Et populus ad Samuelem à regio eos
imperio dehortantem c. *Nequaquam: Rex enim erit ſuper nos, & erimus nos* c 1. *Reg.* 8.
quoque ſicut omnes gentes: & iterum d. *Nequaquam: ſed Regẽ conſtitue ſuper nos.* d 1. *Reg.* 10.
Quid multis? innumera extant loca in Scripturis, quæ Regem conſti-
tui ſuper populum manifeſtè teſtãtur. *Vnges* e, inquit Dominus ad Eliã, e 3. *Reg.* 19.
Hazael regem ſuper Syriam, & Iehu filium Namſi vnges regem ſuper Iſrael. Quid f *Marc* 10.
quod Chriſtus. *Reges gentium dominantur eorum* f, *& Principes eorũ poteſtatẽ* *Luc* 22.
habent ipſorum. Præeſſe autem & ſubeſſe, ſubiici & dominari, habere po-
teſtatem in aliquem & eſſe in eius poteſtate, omninò ſunt cõtraria. qua-
propter ſi Rex eſt ſuper populũ, vt ait Scriptura, non eſt ſub populo: ſi
populo dominatur, vt Chriſtus autor eſt, non vtique eidẽ ſubiicitur. Si
vis ergo exẽpla à te propoſita quadrare concluſioni, & aliquid aduer-
ſus Reges facere, ea ſic inducere oportet. Putiphar conſtituit Ioſephũ
ſuper ſe. Nabuchodonozor ſuper ſe Danielem. Darius centum & vigin-
ti prefectos ſuper ſe: quæ omnia cùm ſint manifeſtè falſa, nullam efficiẽ-

Mm

di vim habent: ac proinde perperam ad Regum authoritatem minuendá a te adducta, quos conſtat ſuper populũ eſſe cõſtitutos. ſcitè poëta a.

a Stat. 1. Achil.

—Tum primum Græcia vires
Contemplata ſuas, tunc ſparſa, ac diſſona moles
In corpus, vultúmque coit, & rege ſub vno
Diſpoſita eſt.

Sub Rege itaque populus: idque tu ipſe fateare, vel tibimet plane cõtradicas neceſſe eſt. Nam vbi de Tyrannis tollendis vel tolerandis diſputas, doces apertè, populũ & rempublicã transferre omnẽ ſuam poteſtatem in Regẽ, eique ſeipſos tanquã victos iureiurando deuincire. *At certè*, inquis b, *ſi ſemel ita rerum potiatur, vt populus victus ſeſe iureiurando ei deuinciat, reſpublica oppreſſa ſuam in eum poteſtatem transferat, regnũ in ſuarum legum mutationem rite conſenciat: tum ſanè quia titulum, quem antea nullũ habebat, adeptus eſt, nec ex facto tantum, ſed iure poßidere videtur, etſi populus* ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ, *id iugum recepit: æquum tamen eſt, vt obtemperet & Dei voluntati, qui regna de gente in gentem ſuo arbitrio transfert, placidè acquieſcat.* Sana profectò, & ſalutaris doctrina, quã ſi vbique fuiſſes ſequutus, nobis nihil hoc ſcriptionis genere opus fuiſſet. Nec minus laudabile quod ſubiicis c. *certè ſeditioſus fuit Cinna, qui lege regia iam lata, qua populus ſuam in Auguſtum omnẽ poteſtatem contulerat, in eum conſpiraſſe legitur.* Benedictus Deus qui veritatem ab inuitis non rarò exprimit. Si populus ſuã in Auguſtũ poteſtatem tranſtulit, atque adeò in quẽlibet Tyrannũ transfert, cui ſe iureiurãdo deuincit, quãuis talis cõſenſus vi & metu initiò expreſſus ſit (volũtas enim coacta volũtas eſt d) Si inquã, ſuam in eũ poteſtatẽ transfert, quoties ei titulum tribuit, id eſt, in eũ vt Rex ſit ritè conſentit. An non ſequitur Regẽ ſuper populũ eſſe conſtitutũ, ac proinde populo ſuperiorem? Niſi fortè Tyrãnis cum titulo, plus iuris in regno, quàm legitimis Principibus, id eſt, ſanguinis vel electionis iure ad regnum vocatis, tribuendũ putes: quod nemo niſi rationis expers vnquam arbitrabitur. Quãuis igitur qui ſub ſe aliquẽ conſtituit, vt Putiphar, Pharao, Darius, maior ſit eo quẽ conſtituit: tamen qui ſuper ſe aliquẽ conſtituit (vt populus Regem, Cardinales Pontificẽ, Clerus Epiſcopum, Monachi Abbatẽ) tantũ abeſt vt conſtituto ſuperior ſit, vt ei ſtatim inferior efficiatur. Id & ratio naturalis, & vera verbi notatio conuincit. Qua de cauſa e B. Gregorius hortatur Clerũ, vt in eligendo Epiſcopo ſummam adhibeat diligentiam: quia poſtquã electus eſt, non amplius ab eligentibus iudicari poteſt: quia nimirũ ſuperior ab inferiore iudicari non debet. Et de hac quidẽ cõſtituẽdi ratione & forma eſt, quod ſcite Panormitan° (in cap. 4. de elet. nõ reſid). *Nota*, inquit, *quod habens poteſtatem conferendi non habet poteſtatẽ deſtituendi etiam propter delictum* & doctiſſimus Bellarminus (to. 1. Contr. 3. li. 2. ca. 17.) Regẽ eſſe ſupra populũ, licet à populo conſtituatur, affirmat. Qua regia autoritate fretus Imp. Valentinianus, militibus, magnà vociferatione conclamãtibus vt aliquẽ ſibi conſortem imperii aſciſceret, reſpõ-

b pag. 187.

c pag. 189.

d l. ſi mulier 21. §. vl. D. quod met. cauſ.

e li. 2. epiſt. ca. 63. & refertur 8. q. 1 can. vlt.

diſſe fertur. *Vt me ad imperandum eligeretis,in veſtra ſitũ erat poteſtate, o milites. At verò poſtquam me iam elegiſtis,quod petitis in meo eſt arbitrio,non veſtro. Vobis tanquã ſubditis conuenit parere,mihi verò quæ facienda ſunt cogitare*. Noli ergo ſimpliciter aſſerere,eum qui cõſtituitur ab aliquo,minorem eſſe eo qui conſtituit:ſed adhibe diſtinctionem, ſitne ſub conſtituente an ſuper eũ conſtitutus.Alioqui quid vetat hoc pacto colligere ; vir à muliere maritus cõſtituitur, mulier enim,niſi vellet,non eũ ſibi virũ aſſumeret: ergo maritus muliere inferior eſt.Et hoc ſi conceptis verbis expreſſiſſes , maiorem credo à mulieribus gratiam iniiſſes,quàm nunc à populo.

Diſtinctio autem quam protulimus,facilè exemplis illuſtratur. Nabuchodonozor cõſtituit Sedeciam Regem ſuper Iudam & Ieruſalẽ [a],Cæſar [b] Taſgetium ſuper Carnutes,Cõtium ſuper Trebates.Cauarinũ ſuper Senones. Nero Teridatem ſuper Armenios [c].Non dubiũ quidem quin minor Nabuchodonozore Sedecias,Cæſare Taſgetius Comi⁹ & Cauarinus,Nerone Teridates,quia ſub ipſis non ſuper ipſos conſtituti erant: at iidem tamen populis dignitate & authoritate longè antecellebant, ſi cum eo quiſque populo conferatur , cui Rex datus erat, & à quo etiam dici poterat aliqua ratione cõſtitutus,quatenus ſcilicet populi in eos cõſẽſerunt:quia ſuper populos non ſub populis, conſtituebantur.

a 2. paral. 36 Ierem. 37.
b li. 4. & 5. de bell. Gall.
c Xiphil. ex Dione in vita Neron.

Iã verò nõ minor captio eſt in ea collectione,quã paulò pòſt adfers [d]. *Cùm itaque Rex per populum*,inquis, *& propter populum exiſtat, nec abſque populo conſiſtere poſſit:cui mirum videatur, ſi populum Rege potiorem eſſe concludamus?* Imò cui non mirum?ſi de poteſtate & autoritate adminiſtrãdi Imperij concluſionem intelligis:vt eſt à nobis ſuperiore libro fuſiſſimè demonſtratum. Alioqui ſequeretur:cùm curator per minorem,& propter minorem exiſtat,nec abſque minore poſſit conſiſtere (non enim cogitur minor accipere curatorẽ præterquam in litem [e]) vt minorẽ curatore potiorem eſſe in rerum ſuarum adminiſtratione cõcludamus: quod nemo,niſi inſanus,vnquam admiſerit.Vides vt ex paribus præmiſſis planè falſũ colligitur:eoque argumẽti tui vim nullã eſſe.Sed ad alia pergamus.

d pag. 88.
e Inſtit. de Curat.

Commentũ Bruti de Ephrone & Hemore refellitur: de Saule etiam qui Jonatham roganti obnixius populo, & precibus non imperio contendenti permiſit. Nihil ei denique auxilii eſſe in Ieremiæ hiſtoria ex vnanimi interpretum conſenſu docetur.

CAPVT XI.

AB argumentis ad exempla tranſis,vt iis regiam nobis ſubiectionem depingas. *Primorum fere Regum quàm lata*,inquis [f], *po-*

f pag. 89. & 145.

teſtis fuerit, ex eo ſatis apparet, quod Ephron Rex Hethæorũ ius ſepulchri Abrahamo, inconſulto populo cõcedere non audet: neque Hemor Heuius (voluiſti credo dicere, Heuæus) *Rex Sichem, fœdus cum Iacobo ferire: nempe grauiora negocia ad populum referri ſolita.*

Mira canis, ſi vera canis. Et vnde tibi conſtat, quæſo, Ephronẽ fuiſſe Regem? certè ex hiſtoria ſacra non conſtat, imò contrarium potius cõſtat, Ephronem ſcilicet non fuiſſe Regem, ſed vnum de populo, ſed ciuem, ſed priuatum, atque ideo non potuiſſe locum humandæ Saræ, Abrahamo qui peregrinus erat concedere: niſi prius Abraham ius ſepulturæ à populo impetraſſet. Ait enim Scriptura[a]. *Cúmque ſurrexiſſet Abraham ab officio funeris, locutus eſt ad filios Heth, dicens: aduena ſum & peregrinus apud vos, date mihi ius ſepulchri vobiſcum, vt ſepeliam mortuũ meum. Reſponderũt filij Heth, dicentes: audi nos domine: princeps Dei es apud nos, in electis ſepulchris noſtris ſepeli mortuum tuum: nullúſque te prohibere poterit, quin in monumẽto eius ſepelias mortuum tuum. Surrexit Abraham, & adorauit populum terræ, filios videlicet Heth: dixitque ad eos, ſi placet animæ veſtræ vt ſepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite pro me apud Ephron filium Seor: vt det mihi ſpeluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri ſui: pecunia digna tradat eã mihi corã vobis in poſſeſſionem ſepulchri. Habitabat autẽ Ephron in medio filiorum Heth. Reſponditque Ephron ad Abraham cunctis audientibus, qui ingrediebantur portam ciuitatis illius, dicẽs: Nequaquam ita fiet, domine mi, ſed tu magis auſculta quod loquor: agrũ trado tibi, & ſpeluncam quæ in eo eſt, præſentibus filiis populi mei, ſepeli mortuum tuum. Adorauit Abraham corã populo terræ, & loquutus eſt ad Ephron circũſtãte plebe: quæſo vt audias me &c. Reſpondit Ephron: domine mi, audi me &c.*

a Gen. 23.

Quod hîc verbum reperitur, ex quo intelligi poſſit Ephronem fuiſſe Regem? An quia appellauit populum Hethæum, populum ſuum; cum dixit ſe tradere agrum & ſpeluncam quæ in eo eſt Abrahamo, præſentibus filiis populi ſui? ergo Booz Rex Bethlehem, quia de eo ſimiliter ſcriptum eſt, quod dixerit cognato ſuo[b], *quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis ſedentibus, & maioribus natu de populo meo.* ergo Daniel Rex Iſrael, quia dixit[c], *cùm confiterer peccata mea, & peccata populi mei.* Communis hæc eſt & vſitata loquendi conſuetudo, qua quis populum ſuum, aut ciues ſuos vocat eos qui ſunt populares & conciues[d]. An quia Abraham ſupplicauit populo, vt pro ſe apud Ephronem intercederet? Certè hoc non arguit Ephronẽ fuiſſe Regẽ: priuatus enim ipſius ager petebatur, vt mirum non ſit Abraham exiſtimaſſe interceſſione aliqua opus eſſe, tum quòd aduena ipſe eſſet, tum quod Ephron agri dominus rem ſuam innitus vendere non cogeretur. Nihil igitur aliud ex illis verbis colligi poteſt, quàm quod populus, vt aſſolet in democratia, ius ſepulchri Abrahamo conceſſerit, & Ephron rogatu populi, vel potius ſponte ſua, agrũ

b Ruth. 4.

c Daniel 9.

d l. Lucius. 83. § ciuibus de leg. 2.

ſuum priuatũ Abrahamo vendiderit. An quia ſcriptum eſt, Ephronem habitaſſe in medio filiorum Heth? ergo Rex erat Ieremias, quia dicitur ambulaſſe in medio populi:[a] ergo Regina erat Sunamitis illa, adquam diuertere ſolebat Eliſeus, ait enim *In medio populi mei habito.b.* a Ierem.37. 4.Reg.cap.4

Sed quid ego moror in manifeſtè falſis refellendis? Nã quòd priuatus & ciuis Hebronenſis tantùm fuerit Ephron, teſtatur Ioſephus his verbis.[b] Ἀβράμου δὲ ὠνησαμένου τὸ χωρίον σίκλων τετρακοσίων, παρ' Ἐφρέμου τινὸς ἐκ τῆς Χεβρῶνος. id eſt ad verbum, Abrahamo quidem emente agrum quadringentis ſiclis ab Ephremo quodam Hebronenſi, vel, vt interpres Græcæ linguæ peritiſſimus vertit, Abrahamus tamen maluit ſepulturæ locum quadringentis ſiclis emere de Ephremo quodam Hebronenſi ciue: & doctiſſimus Genebrardus in Gallica interpretatione *Mais Abraham ayma mieulx en achepter vn d'vn citoien d'Hebron, nommé Ephren.* Si Rex fuiſſet Ephremus, non niſi ineptè vocaſſet eum Ioſephus quendam Hebronenſem, & perinde ac ſi quis Franciæ, Hiſpaniæ, Scotiæ, Angliæ Reges, Gallum quendam, Hiſpanum quendam, Scotum aut Anglum quendam vocitaret. Cùm itaque nec Regem fuiſſe Ephronem, nec de iure ſepulturę apud eum actum, ſed tantùm de priuato agro vendendo appareat: inconſultè, imò ſtultè tu quidem ad regiam poteſtatem & libertatem metiendam, exemplum ab Ephrone adfers: niſi fortè Reges & priuatos eodem iure cenſes. b li.1.antiq. ca.15.

Quod autem de Hemore Sichæmitarum Rege ſcribis, id cùm ſit perſpicuè falſum, refutatione non eget: ipſa enim hiſtoria diſertè narrat, Regem ſine vllo populi conſenſu, imò antequam populi animum tentaſſet, fœdus cum Iacobo, & Dinæ fratribus iciſſe.

Sed accidiſſe iam video, quod ante ſum auguratus[c] te ſcilicet in ipſo limine ius ciuile peruertentem, non meliore fide ſacra quàm profana tractaturum. Idque non ex eo ſolum patet, quod in ſuperiore exemplo de Ephrone ſcripſiſti ſed etiam ex tribus exemplis ſequentibus, quæ fallaciis mendaciiſque conſtruuntur. Nam primum quod de Ionatha Regis Saulis filio proponis, quem populus Regis ſententia damnatum liberauit, id neutiquam autoritati populi ſupra Regem tribuendum eſt, ſed Regis ipſius facilitati, qui, populo inſtanter deprecante, animaduerſionem, & ſupplicium iuratò ſtatutum, Ionatæ condonauit. Itaque B. Gregorius[d] explicans illum Scripturæ locum. *Liberauit ergo Ionatham populus ne moreretur.*[e] *Quo in loco notandum eſt*, inquit, *quia Rex bis iuſiurandum interfectionis Ionathæ ſuperius protulit: quem tamen victus populi inſtantia non occidit.* deinde addit. *quid eſt quod iurauit, & iuramenti aſſertionem nequaquam ſeruauit? Sed ex hac re duo nobis documenta proueniunt, vt cauti ſcilicet & diſcreti eſſe debeamus. cauti quidem ne iuremus, diſcreti ſi agere peruerſa iuramus. qui enim iurare cauet, periurare omnino non poteſt. Sed cùm malè iuratur, iuſtiùs iuſiurandum dimittitur, quàm complcantur crimina quæ iurantur. Cauti ergo in noſtris diſpoſitionibus eſſe debemus, ſed ſi cauti eſſe negligimus, prætermitten-* c cap.2.ſupho.lib. d li.5.expoſit.n.1.Reg.cap.4. e 1.Reg.14

da ſunt propoſita, non implenda. Sic quippe à propoſito deſiſtere, non eſt vitium leuitatis, ſed virtus diſcretionis. tamen iurare quæ reuocanda ſunt & deteſtanda, omnino cauendum eſt, & vehementer horrendum: quia cum tale iuſiurandum non impletur, non omnino culpa vitatur, ſed minor eligitur. Hæc & alia de illo Saulis iureiurando Gregorius, quæ fruſtra tamen, & ſine vllo rationis fundamento deducerentur ex illo ſacræ hiſtoriæ loco, ſi populus non demiſſæ ſupplicationis remedio, ſed legitimæ poteſtatis ſuæ imperio Ionatham liberaſſet, ſi, inquam, Sauli liberum non fuiſſet exequi iuſiurandum, & poſthabitis populi precibus Ionatham neci dedere vti promiſerat: quippe qui ab externa cauſa impeditur, ne promiſſum poſſit efficere, is votum mutaſſe, aut promiſſi negligens fideique deſertor dici non poteſt. Quæ cum ita ſint, perperam tu quidem ex illa hiſtoria colligis appellationem fuiſſe à Rege ad populum, quod nec inde colligi poteſt, nec alibi in Scripturis reperitur.

In altero autem exemplo, quod ex Bibliis adfers, manifeſtius mendacium apparet & ne calumniam tibi ſtruere videar, en tua ad verbum ſcripta tranſcribam a.

a pag. 91. *Ex quo regnum propter Roboami ſuperbiam ſciſſum fuit, Synedrium Hieroſolymitanum ſeptuaginta & vnius virorum, ea autoritate fuiſſe videtur, vt non ſecus ac Rex ſingulos, hi Regem iudicare poſſent. Exemplis res dilucidior fiet. Ieremias miſſus à Deo, qui vrbi Hieroſolymitanæ excidium nunciaret, ea propter damnatur primum à ſacerdotibus & prophetis, id eſt à iudicio ſeu ſenatu eccleſiaſtico: demum ab vniuerſo populo vrbis, hoc eſt ab ordinariis vrbis iudicibus, Chiliarchis nempe & Cẽturionibus. Tandem à principibus Iehuda, id eſt, LXXI. viris aſſidentibus ad nonam portam templi, cauſa cognita abſoluitur. Ii verò in eo ipſo iudicio diſertè damnant Regem Iehorabin qui Vriam prophetam paulò antè ſimilia comminantem, crudeliſsimè trucidaſſet.*

Primùm nuſquam in ſacris Scripturis apparet eam fuiſſe Synedrij Hieroſolymitani autoritatem, vt Regem iudicaret: quin potius infinitis in locis apparet Regem liberum & ſolutum legibus vixiſſe, ac ne quidem totius populi, nedum Synedrij, iudicio fuiſse ſubiectum. Deinde non inuenio quenquam inter Reges Iudæ vocatum Iehora-

bin. Vriam autem prophetam à Rege Ioakim fuiſſe occiſum Scriptura nobis euidenter teſtatur. a Denique nihil falſius, quàm Regem illum, à quo Vrię nex allata eſt, damnatum fuiſſe à principibus ad nouam portam templi congregatis. Nihil enim aliud in eo conſeſſu feciſſe dicuntur principes qui Ieremiam liberarunt, niſi admonuiſſe populum officij & ſalutis ſuæ, atque de cæde Ieremiæ diſſuaſiſſe. Nec omnes etiam Principes qui à regia in portam templi aſcenderant, ab eius cauſa ſtetiſſe videntur. Nam vt ſcribit Rabbi Salomon, cuius interpretationem comendat & ſequitur Lyranus, Principes illi in contrarias ſententias diſtrahebantur. Probis viſum fuit dimittendum Ieremiam & placandum pœnitentiâ Deum exemplo boni Regis Ezechiæ, qui Michæam de Moraſti prophetam, ſimilia his quæ Ieremias, & etiam grauiora comminantem, non occidit: malis verò contraria ſententia placuit, morte ſcilicet multandum Ieremiam, exemplo Vriæ filij Semei de Cariathiarim, quem paulò antè idem Rex Ioakim neci dederat eò quod eadem quæ Ieremias prædixiſſet. Principes itaque qui pro Ieremia dicebant, nullam Vrię & Ioakim Regis mentionem faciebant, neque enim id illis exemplum opitulabatur. Sed qui contrà diſputabant, ij pro ſe ad exemplum trahebant factum illud Regis Ioakim, qui paulò antè Vriam ab Ægypto reductum gladio percuſſerat. Tantùm igitur abeſt, vt in hoc Principum conceſſu rex Ioakim damnatus fuerit, vt eius factum, quamuis perſe quidem vituperabile, à quibuſdam eorum fuerit laudatum, & ad imitationis rationem pertractum. *Non eſt veriſimile*, inquit Lyranus, *quod Principes Regis actu regnantis, ex eius malitiâ facerent argumentum ad liberationem Ieremiæ.* a Ierem. 26.

Sed vt huius rei fidem Scriptura ipſa faciat ſubiiciā integrè quidquid de ea re ſcriptum eſt, ne lectorem, cui ad manum Biblia non ſunt, ſuſpenſum teneam. Cogor enim ſæpe integra autorum loca, licet prolixa, in medium proferre, quæ tu, Brute, vel non caſtè citas, vel peruersâ & malitioſâ interpretatione ad tuum ſenſum detorques. In Bibliis igitur ſic ſcriptum eſt b *Cumque compleſſet Ieremias loquens, omnia quæ præceperat ei Dominus, vt loqueretur ad vniuerſum populum, apprehenderunt eum ſacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, dicens: morte moriatur. Quare prophetauit in nomine Domini, dicens: ſicut Silo erit domus hæc: & vrbs iſta deſolabitur, eò quod non ſit habitator? Et congregatus eſt omnis populus aduerſus Ieremiam in domo Domini. Et audierunt Principes Iuda verba hæc: & aſcenderunt de domo Regis in domum Domini, & ſederunt in introitu portæ domus Domini nouæ. Et locuti ſunt ſacerdotes & prophetæ ad principes, & ad omnem populum dicentes: iudicium mortis eſt viro huic: quia prophetauit aduerſus ciuitatem iſtam, ſicut audiſtis auribus veſtris. Et ait Ieremias ad omnes Principes, & ad vniuerſum populum, dicens: Dominus miſit me vt prophetarem ad domum iſtam, & ad ciuitatem hanc omnia verba quæ audiſtis. Nunc ergo bonas facite vias veſtras, & ſtudia veſtra, audite vocem Domini Dei veſtri: & pœnitebit Dominum ma-* b Ierem. 26. Accuſatio Ieremiæ. Defenſio.

li, quod locutus eſt aduerſum vos. Ego autem ecce in manibus veſtris ſum: facite mihi quod bonum & rectum eſt in oculis veſtris: veruntamen ſcitote & cognoſcite quòd ſi occideritis me ſanguinem innocentem tradetis contra voſmetipſos, & contra ciuitatem iſtam, & habitatores eius: in veritate enim miſit me Dominus ad vos, vt loquerer in auribus veſtris omnia verba hæc. Et dixerunt Principes. & omnis populus ad ſacerdotes & ad prophetas: non eſt viro huic iudicium mortis quia in nomine Domini Dei noſtri locutus eſt ad nos. Surrexerunt ergo viri de ſenioribus terræ: & dixerunt ad omnem cœtum populi, loquentes. Michæas de Moraſti fuit propheta in diebus Ezechiæ Regis Iuda, & ait ad omnem populum Iuda, dicens. Hæc dicit Dominus exercituum: Sion quaſi ager arabitur, & Ieruſalem in aceruum lapidum erit: & mons domus in excelſa ſyluarum. Nunquid morte condemnauit eum Ezechias Rex Iuda, & omnis Iuda? Nunquid non timuerunt Dominum, & deprecati ſunt faciem Domini: & pœnituit Dominum mali, quod locutus fuerat aduerſum eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas noſtras. Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Vrias filius Semei de Cariathiarim: & prophetauit aduerſus ciuitatem iſtam, & aduerſus terram hanc, iuxta omnia verba Ieremiæ. Et audiuit Rex Ioakim, & omnes potentes, & principes eius verba hæc: & quæſiuit Rex interficere eum. Et audiuit Vrias, & timuit, fugitque in Ægyptum. Et miſit Rex Ioakim viros in Ægyptum Elnathan filium Achobor, & viros cum eo in Ægyptum. Et eduxerunt Vriam de Ægypto: & adduxerunt eũ ad Regem Ioakim, & percuſsit eum gladio: & proiecit cadauer eius in ſepulchris vulgi ignobilis. Igitur manus Abicam filii Saphan fuit cum Ieremia, vt non traderetur in manus populi & interficerent eum.

Populus iudicium in melius cõmutat. Qui ſtant à Ieremia argumentũ ab exẽplo ducũt.

Aduerſarii Ieremiæ ſuã exemplo contrario ſententiam muniũt.

Obtinuit bonorum ſentẽtia quorum princeps erat Abicam.

En hiſtoria tota, in qua ne verbum quidem de Rege Ioakim reo cõſtituto, vel cõdẽnato: de Iehorabin verò nec ibi nec alibi, quod ſciã, mentio in Scripturis eſt: vt mirum ſit, te tam aperto mendacio conari probare Regem in populi, & eorum qui populum repręſentant, eſſe poteſtate. Nam quamuis ſuperiorem interpretationem Rabbi Salomonis, & Lyrani, non admittas: ſed omnes vno ore principes cauſam Ieremiæ ſuſcepiſſe, & Ezechiæ atque Ioakim Regum facta contraria populo propoſuiſſe cõtendas: vt illius commendatione facti, huius verò reprehenſione, populus officij ſui in præſente negotio admoneretur: tamen nullum inde argumentum afferri poteſt, quo principes illos Rege ſuperiores fuiſſe, nedum Regem illo iudicio condemnaſſe, exiſtimemus. Id tantùm inde colligeretur, non placuiſſe Principibus factum illud Regis Ioakim, quo Vriam ex Ægypto reuocatum interemit, eoque illud improbaſſe. At hoc non eſt Regem iudicare, vel Regi imperare: Non eſt, inquam, Regem, vt publici iudicij reum, vel condẽnare vel abſoluere, quod tu tibi probãdũ ſumpſeras. Eo etenim pacto ſeruus dominũ, filius patrẽ, priuatus quiſq; Principẽ, iudicare & cõdẽnare poſſe probabitur. Nã & herile factũ ſeruo plerumq; diſplicet: & filio prudenti res à patre imprudenter geſta non rarò improbatur: & ſubditus ſæpe Principis ſui malos mores & male facta vituperat. At

iſtis

probatur:& ſubditus ſæpe Principis ſui malos mores & malefacta vituperat. At iſtis tamen in Dominos, parentes, vel principes, nemo iudiciũ tribuet, niſi qui omnis iudicij & ſenſus communis expers eſt.

Ex eadem Ieremiæ hiſtoria doceri, Regi in Synedrium poteſtatem fuiſſe. Sedeciam non coactum, vt putat Brutus, ſed cæco aulicorum affectu ductum, eundem Prophetam inimicis ad mortem tradidiſſe.

CAPVT XII.

SED magnam habeo tibi gratiam, Brute, quod nos ad Ieremiæ hiſtoriam deduxiſti, vnde non tale quidem regiæ ſubiectionis exemplum quale tu obſcura & falſa interpretatione comminiſceris, ſed perſpicuum planè atque euidens regalis imperij in omnes regni Principes teſtimonium deprehenditur. Vt igitur errorem agnoſcas tuum, aut ne alios in errorem pertrahas, en alium ex illâ hiſtoriâ locum [a], qui nihil iuris neque Synedrio iſtos, quod extollis, neque principibus aut populo vniuerſo in Regem fuiſſe docet. Cùm enim Ieremias ab eodem Ioakim in carcerẽ contruſus non potuiſſet ipſe ea quæ prophetici ſpiritus dono acceperat ad aures multitudinis perferre, Baruch ſcribç negociũ dedit, vt illa omnia ſe dictante exciperet, populoque promulgaret. *Ego clauſus ſum*, inquit, *nec valeo ingredi domum Domini ingredere ergo tu, & lege de volumine, in quo ſcripſiſti ex ore meo verba* Domini: *audiente populo in domo Domini in die ieiunij: inſuper & audiente vniuerſo Iuda qui veniunt de ciuitatibus ſuis, leges eis.* Baruch verò perſcriptos ex ore Ieremiæ ſermones Domini, mox vbi commodum fuit perlegit in domo Domini audiente multitudine tota, quæ indicti ieiunij cauſa in Ieruſalem confluxerat, *Cúmque audiſſet Michaas filius Gamariæ filij Saphan omnes ſermones Domini ex libro, deſcendit in domum* Regis *ad Gazophilacium ſcriba & ecce ibi omnes Principes ſedebant: Eliſama ſcriba, & Dalaias filius Semeię, & Eluathan filius Acbober, & Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius Hananiæ, & vniuerſi Principes. Et nunciauit eis Michaas omnia verba, quæ audiuit legente Baruch ex volumine in auribus populi. Miſerunt itaque omnes Principes ad Baruch, Iudi filium Nathaniæ filij Selemiæ, filij Chuſi, dicentes: volumen, ex quo legiſti audiente populo, ſume in manu tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius Neriæ volumen in manu ſua, & venit ad eos. Et dixerunt ad eum: Sede, & lege hæc in auribus noſtris. Et legit Baruch in auribus eorum. Igitur cùm audiſſent omnia verba obſtupuerunt vnuſquiſque ad proximum ſuum, & dixerunt ad Baruch: Nunciare debemus Regi omnes ſermones iſtos? Et dixerũt Principes ad Baruch: vade, & abſcõdere tu & Jeremias, & nemo ſciat vbi ſitis. Et ingreſſi ſunt ad Regem in atrium. Porro volumen commendauerunt in gazophylacio Eliſamæ ſcribæ legis audiente re*

[a] Iere. 36.

ge, & vniuerſis principibus qui ſtabãt circa Regem. Rex autẽ ſedebat in domo hiemali menſe nono: & poſita erat arula corã eo plena prunis. Cúmque legiſſet Iudi tres pagellas vel quatuor, ſcidit illud ſcalpello ſcriba, & proiecit in ignem, qui erat ſuper arulã donec cõſumeretur omne volumẽ igni qui erat in arula. Et non timuerunt neque ſciderunt veſtimẽta ſua Rex & omnes ſerui eius, qui audierunt vniuerſos ſermones iſtos Verũtamen Elnathan, & Danaias, & Gamarias cõtradixerunt Regi ne cõbureret librũ: & non audiuit eos. Et præcepit rex Ieremiel filio Amelech, & Saraiæ filio Ezriel, & Selemiæ filio Abdeel vt comprehenderent Baruch ſcribã & Ieremiã Prophetã: abſcondit autẽ eos Dominus, *&c.* Vbi illud nunc, Brute, Synedrij tui in Reges imperiũ? Vbi illa Regem iudicandi authoritas atq; poteſtas? An nõ hîc cernis eoſdẽ illos principes omnes, quibus ſynedrium cõſtabat, in Gazophylaciũ conuenientes, quãuis lectione libri Ieremiæ obſtupeſcerent, non auſos tamen fuiſſe vel palã emittere Ieremiã è carcere, vel Baruch ſcribã apud ſe retinere, vel vllum iis denique ſalutis præſidiũ, inuito Rege ferre: excepto cõſilio, quod pauperes æquè ac potentes impertiri ſolent, *Vade,* inquiunt, *& abſcõdere tu & Ieremias, & nemo ſciat vbi ſitis.* Indigna certè ſynedrio vox, ſi vt tu ais, *Principes illi nõ ſecus Regem, ac Rex ſingulos, iudicare potuiſſet.* Quid enim? latitare viros ſanctos voluerũt, quos pro imperio è latebris in lucem producere, & Rege condemnato, ab omni periculo carceris & calũniæ liberare potuerunt? eſtne veriſſimile? Nunquid putes eos ſe ſuáque autoritaté irrideri & contẽni à Rege in libro prophetiæ cõburendo fuiſſe paſſuros? Nã quod ſcriptũ eſt. *Elnathã, & Dalaias, & Gamarias,* Principes, *contradixerũt Regi ne cõbureret librũ,* id non de cõtradictione cõtentioſa, ſed de ea quæ verbis precatiis fit, intelligendum eſt, inquit Lyranus, *Vnde in Hebræo habetur deprecati ſunt Regem.* Cùm itaque iidem Principes hîc eſſent, qui ad nouam portã templi paulò antè de Ieremiæ causâ à ſacerdotibus & populo ad necẽ rapti cognouiſſent: idémque Rex Ioakim, cuius in illo conceſſu atrox in Vriam Prophetam crudelitas memoratur: idẽ denique negocium, Ieremiæ nimirum ſalus & conſeruatio, verteretur: an non, ſi aliquam Regis coërcendi poteſtatem habuiſſent, officio tunc maximè functuros ſuo fuiſſe autumas, cùm Rex ille impius, præſentibus & contuentibus ipſis, volumen ſacrum cõſcidit, atque combuſſit: & ſanctos Dei Prophetas, de quorum ſalute erant ſoliciti, ad ſuppliciũ futẽs popoſcit? Supereſt poſtremum tuum exemplum de Sedecia, quem ſcribis a huius ſynedrij authoritatẽ adeò reueritum eſſe, vt Ieremiã à lxxi.
a pag. 92.
viris in teterrimum carcerem detruſum, non modo non liberare, verumetiam vix in mitiorem carcerem transferre auderet: iidémque ſuadentibus vt in Ieremiæ mortem conſentiret, reſpondiſſe, Ieremiam in ipſorum manibus eſſe, ſeque ipſis contradicere in nulla re poſſe: & addis *Quin & veritus idem, ne in ſermones, quos cum Propheta habuerat, inquirerent, quaſi rationem eorum, quæ dixiſſet, redditurus mendacium comminiſcitur.*

Ordiar ab vltimo, & hyſteron proteron, fallacias has refellam. Si Rex Sedecias mendacium comminiſcitur, Ieremias vtique mendacium dicẽdum ſciens prudens ſuſcepit, vt Regis mandatum diuino prorſus con-

trarium exequatur. Scriptum eſt enim *venerunt ergo omnes Principes ad Ieremiam, & interrogauerunt eum: & locutus eſt eis iuxta omnia verba, quæ præceperat ei Rex, & ceſſauerunt ab eo.* Nę tu impurus homo es, qui tantum Prophetam, vocatum & ſanctificatum in vtero matris vt Regi mox perituro placeat, Diabolica voce loquutum eſſe contendis [a]. Erras, Brute, erras vehementer, quid putas: neque enim Rex vllum illic mendacium confinxit, neque Propheta confictum ſuſcepit Principibus recitandum quippe verum erat Ieremiam in eo colloquio ſupplicaſſe Sedeciæ, ne ſe iterum in terrum illum & cœnoſum carcerem, vbi citò moriturus eſſet, detrudi pateretur: vt ex precedente Regis reſponſo facilè colligitur: ait enim Scriptura, *Iurauit ergo Rex Sedecias Jeremiæ clam, dicens. Viuit Dominus, qui fecit nobis animam hanc, ſi occidero te, & ſi tradidero te in manus virorum iſtorum, qui quærunt animam tuam.* Igitur Rex, cum nollet omnes ſermones, quos ipſe & Propheta inter ſe contulerant, principibus renunciari, rogat vt partem reticeat: hoc autem ſi mentiri eſt, vide ſis quæſo, ne ipſam veritatem Chriſtum Dominum mendacij inſimules [b] quod nefas eſt tartareis ſuppliciis expiandum.

a *Ier.1.*

b *Matth.17* *Luc.9.*

Quod ad cætera attinet, Sedecias non quia ſe ſynedrio inferiorem putabat, aut eius autoritatem reuerebatur, vt tu ſomnias, Ieremiam principibus puniendum tradidit: ſed quia (vt malis Regibus mos eſt) votis populi & aulæ primariis gratificari cupiebat, vnius iniuriæ conſenſit vt multorum votis obſequeretur. Idque tum ex principũ petitione patet. *Dixerunt principes Regi: Rogamus vt occidatur homo iſte*: tum ex eo, quod, vbi libitum Regi fuit, vnius ſerui monitu Prophetam miſerari, deduci illum ex tetro illo carcere, inconſultis proceribus, & ad ſe adduci propria autoritate præcepit: tum denique ex iureiurando à Rege præſtito Ieremiæ, quo promiſit ſe non traditurum eum principibus illis inimicis qui mortem ei machinabantur, vt ſuprà retulimus. Vnde perſpicuum eſt Sedeciam non liberæ & abſolutæ poteſtatis defectu, ſed cæco nimis in ſuos aulicos affectu impulſum, vt votis principũ iniuſta petẽtiũ indulgeret. Nã quòd reſpondit principibus ad necẽ poſcẽtibus Ieremiã *Ecce ipſe in manibus veſtris eſt: nec enim fas eſt Regẽ vobis quidquã negare*, id blandientis ſermo eſt, nõ Regibus modò, ſed priuatis etiã familiaris, quo amicos & gratioſos apud ſe homines demerentur, ex cuius prolatione nulla naſcitur obligatio: iactationis enim verba ius nõ faciũt [c]. Hinc illud eſt quod gloſſa [d], vt vocãt, ordinaria in eũ locũ ait. *Sedeciã ſine puro affectu Ieremiæ impẽdiſſe miſericordiã, ſi enim verè eũ dilexiſſet, nõ eũ principibus tradidiſſet.* Peccauit itaque Sedecias in dedẽdo Ieremia, quod minimè feciſſet, ſi eũ cõſeruandi & retinẽdi, atq; adeo principibus illis reluctãdi poteſtatẽ nõ habuiſſet. Falsũ igitur quod concludis, nempe in eo regno, regni officiarios fuiſſe Rege ſuperiores.

c *l. vlt. D. qui teſt. fac. poſſ.*

d *in cap. 38 Ierem.*

Hæc cũ ita ſint, nõ eſt, Brute, quod brutinã tuã de Regibus opprimẽdis ſententiã, exẽplis è ſacra Scriptura petitis iuuari exiſtimes, cũ nullũ illic ſit quod pro te faciat; multa verò, quę tibi maximè aduerſentur.

Nihil Bruto præſidij eſſe in his quæ ex Perſarum monimentis affert. Inepta eius ὁμοτίμων *interpretatio. Romæ tam à Regibus quàm ab Imperatoribus liberrimè fuiſſe regnatū. Nihil Venetorum aut Polonorum formas Reip. iuri Regum derogare,*

CAPVT XIII.

MVLTO quidem minus illa tibi patrocinantur, quæ ex aliarum nationum rebus geſtis, legibus, & inſtitutis, ſubdolè & verſutè mixtis mendaciis conſarcinas. Ex quibus ea tantum recitabo quæ fraudes & fallacias tectiores continent: cuiuſmodi illud eſt, quo niteris perſuadere Regum apud Perſas eam fuiſſe conditionem, vt populo, &, qui populū repreſentabant, Magis & Magnatibus ſubiicerentur [a].

a pag. 92.

Tales erant (id eſt regni officiarij Rege ſuperiores) inquis, *in Perſico imperio ſeptem Magi, ſeu Sapientes, item* ὁμότιμοι *quaſi honoris regij conſortes, & qui Regum aures & oculi nuncupabantur, quorum iudicio Reges acquieuiſſe legimus.*

Ac ne id à tuo cerebro profectum contectúmque arbitremur, locum in margine adſcribis, vnde illud te ſumpſiſſe indicas, Eſther 1. ſcilicet, vbi tamen nihil ſimile, vel ex quo tale quid colligi poſſit, reperitur: quin prorſus contrarium hiſtoria illa ſacra continet, cæteræque omnes quæ de rebus Perſicis circunferuntur. Ex quibus facile eſt coniectare te vel non omnino, vel admodum oſcitanter Perſica monimenta oculis colluſtraſſe: aut, quod extremæ ſtultitiæ eſt, arbitratum fuiſſe neminem, niſi rudem & inexercitatum in Hiſtoriâ, tuas iſtas virulentas vindicias eſſe lecturum. Quid enim? an non vnicum illud Perſarum Regis reſponſum ſatis indicat ſummâ eos & liberâ ac ſolutâ regnandi poteſtate frui ſolitos, qui expeditionem in Græcos moliens, omnibus imperij ſui Satrapis & Principibus conuocatis, *ne viderer*, inquit, *meo tantummodo vſus conſilio, vos contraxi: Cæterum mementote, parendum magis vobis eſſe, quam ſuadendum* [b]. A quo bello Græcis inferendo cùm eum Artabanus omnium Perſarum Principum primus, idémque Regis patruus, benigna & ſupplici oratione dehortari conaretur, parum abfuit quin acerbas irato Regi pœnas illicò dediſſet [c]. Darij, Cyri, Cambyſis, & aliorum Regum ſimiliter res geſtæ patem poteſtatem redolent [d]. Ac ne longiùs abeas, illam ipſam Eſteris hiſtoriam euoluito, plenam eam ſummi & ſolutiſſimi imperij regij exēplis in-

b Val. Max. lib. 9. cap. 5.

c Herodot. lib. 7.

d Exēpla sūt in libris Eſdræ, Dauidis Eſther, Herodot. Procop. & aliorum & quædam à nobis propoſita ſunt ſupra lib. 2.

uenies. Rex enim Aſſuerus, ſiue Xerxes ille fuerit ſiue Artaxerxes, Aman, quamuis alienigenam & Macedonem, ad id honoris euexit, vt cunctis Perſarum & Medorum Principibus anteferretur, & poſt Regem adorari ab omnibus, & Regis pater vocari ſolitus ſit: eundémque mox, vt Reginæ gratificaretur, de tanto dignitatis faſtigio in ignominioſam crucem deiecit: & Mardochæum, cui Aman patibulum paulò antè parauerat, totius honoris & dignitatis eius ſucceſſorem conſtituit, quorum omnium nihil facilè effeciſſet, ſi non arbitratu ſuo, ſed de procerum ſententia, imperij ſui habenas rexiſſet [a].

Quod autem adiicis ὁμοτίμους vocatos quaſi honoris regij conſortes, id vnde hauſeris per Deum nobis edicito. Nam nec Xenophon, nec alius ex veteribus vllus, quod ſciam, id verbum ita interpretatus eſt. Et verò peruerſa hæc eſt, & calumnioſa interpretaio ὁμότιμοι enim dicti fuerunt, quòd qui tales erant eodem honore cenſerentur, quaſi honore pares & ęquales interſe, Rege licet inferiores: qua ratione Plutarchus Senatores Romæ, ὁμοτίμων nomine ſignificat,

a non enim paßi fuiſſent principes alienigenã ſibi præferri.

Et quia Senatorum Romanorum mentionem fecimus, operęprecium eſt, argumentum quod ab eorum & aliorum magiſtratuum Romanorũ poteſtate adfers recitare. Ais itaque,

In Romano imperio hunc locum (ſcilicet Regem iudicandi & in ordinem cogendi) *obtinebant Senatores, & Magiſtratus per populum creari ſoliti, Tribunus Celerum, Præfectus vrbi, & cæteri, adeo vt à Rege ad populum prouocatio eſſet: quod Seneca è libris Ciceronis de Republica citat, & hiſtoria Horatij tergemini ob cædem ſororis à regiis iudicibus damnati, & à populo abſoluti, ſatis indicat.* pag. 93.

Imperitiam hîc tibi obiiciam, Brute, an impudentiam, equidem non ſatis ſcio: id certè ſcio, non poſſe te vtriuſque notam effugere. Nam niſi omnibus Hiſtoricis, qui res Romanas literis mandarunt, fidem abroges, conſtabit manifeſtò, imperantibus Romæ Regibus, nullum à populo neque Senatum, neque Magiſtratum deligi vel creari ſolitum, ſed omnes à Rege, pro ſua in populum poteſtate, fuiſſe creatos. Liuiũ [b], Dionyſium [c], Plutarchum [d], & alios antiquitatis ſcriptores teſtes adhibeo. Quod autem ſcribis, à Rege ad populũ fuiſſe prouocationem, falſum ſimiliter eſt, & ab antiquitatis ignoratione profectũ, ac neq; ex loco illo Senecæ in epiſtolis [e], neque ex hiſtoria Horatij ſororicidæ, aut aliis eius ſeculis monimẽtis rectè colligitur. Sed huius erroris tui refutatione hîc ſuperſedebo, quod eũ pluribus & certiſſimis argumentis, in mea Boucherianorum librorũ anacriſi coargui [f]. Longum eſſet errores ſingulos perſequi, quos de Romana republica cõminiſceris, inter quos ille eſt nõ ferendus [g], Prę

b lib. 1.
c li. 2. 3. & 4.
d in vita Romuli.
e lib. 19 ep. 1
f ad lit. cap. 21. de abdicat. Hen.
g pag. 93.

fectum prætorio magiſtratum populi Romani fuiſſe appellatum: magiſtratus quidem Romanus, & ſecundum Principem maximus fuit, ſed nō populi Romani: nulla enim tunc populi poteſtas erat, redactâ in vni' ditionem Republicâ[a] idque vel ex vno Imperatoris Adriani dicto intelligi poteſt, qui populo aliquid enixè rogāti nō modò non conceſſit, quod peterent, ſed illud inſuper imperari iuſſit, *Silete*, & iiſdē alio tempore magno clamore contendentibus, vt aurigæ cuidam libertatem daret, reſpōdit ſe non facturum, hoc addito. non decere populum Romanum ab ſe petere, vt aut ipſe alienū ſeruum donaret libertate, aut vt dominum ad id faciendum cōpelleret[b].

a *l. vnic. D. de off. præf. præt.*

b *Xiphilin in vita Adriani.*

Ab Romanis ad Germanos, deinde ad Polonos tranſis, vt eorum etiam exemplis popularem in Reges poteſtatē à te deſcriptam confirmes. Quod ad Germanicum Imperium attinet, auſim liquidò affirmare illud initiò ita comparatum, vt ſolius Imperatoris nutu gubernaretur, ad inſtar Imperij Romani ſub Cæſaribus, quod aſſumptum à Germanis, & continuatum potius quàm mutatum fuiſſe videtur. Non eſt enim credibile Imperium illud Romanum deteriore iure in Carolum Magnū fuiſſe tranſlatum, quàm antea ab Romanis Græciſque Imperatoribus tenebatur. Quod ſi aliquid ei progreſſu temporum fuit detractum, id Cæſaribus quidem Germanis, & Imperij Romani dignitati, non autem communi cæterorum Regum libertati præiudicare oportet. Sed non arbitror illuſtres Principes populúmque Germaniæ, qui Imperium illud Romanum in ſuâ gente iam ſtabilitum haud vanè gloriantur, inficias ituros Imperium illud Monarchiâ contineri, & Maieſtatem Imperialem penes Cæſarem eſſe: quod neutiquam tamen verum eſſet, ſi Imperatore populus eſſet ſuperior.

De Polonis autem friuolum eſt quod proponis: ais enim[c].

c *pag. 95.*

Apud Polonos verò, qui diſputet, vter potior ſit, Rex, an vniuerſus regni populus per optimates repræſentatus, perinde faciet, ac qui Venetiis diſputet, vtrum Dux republica ſuperior ſit.

Egregia ratio, ſcilicet. Si Rex apud Polonos eum ordinem tenet, quem Dux apud Venetos, & hic quidem non niſi nomen Ducis tantùm obtineat, ſine vlla imperandi facultate, quod verum eſt, imperiúmque totum (vt in Ariſtocratia ſolet) in ſenatu reſideat: nónne ei conſequens eſt, Polonicos Reges non niſi nomine tantum Reges eſſe, imperio re verâ penes optimates conſiſtente? Hoc autem quid ad Monarchiam? quid, inquam, ad eos qui nō inani Regum titulo, vt Rex Polonicus, ſed vi ac poteſtate regiâ in florentiſſimis regnis præfulgent? hoc illud fortaſſis eſt quod ſoli mortalium Poloni ex regionibus longinquis Reges ſibi aſciſ-

cunt,quaſi nulli apud eos imperio digni naſcerētur:vel quod verius eſt, quòd nemo,niſi peregrinus & ignarus rerū Polonicarum,velit ſub regij nominis velamento ſplendidam ſeruire ſeruitutem. Poloni itaque,ſi rem propius intueare, nec regnum habent,nec Regem,ſed Oligarchicum regiminis genus fucatâ regni ſpecie & inani Regis titulo adumbratum.Nulli ego nationi iniurius eſſe volo,quod fortè viderer,ſi quæ Polonorum vicinus Ditmarus Epiſcopus Merſepurgenſis ex illuſtri Saxonicorum Principum familia ortus,& non minus virtute quàm genere clarus ante quingentos annos, de Polonis ſcripſit, in hunc locum transferrem.Nam populum illum & *more bouis eſſe paſcendum,& tardi ritu aſini caſtigandum,& ſine pæna graui non poſſe cum ſalute Principis tractari*,ait.

a li.8.Chronic.in princ

Regni Francici laudes. Illud verè Monarchiam præ ſe ferre. Nihil Curiæ ſiue Parlamenti authoritatem Regis imperio detrahere. Eiuſdem Parlamenti origo, author, cauſa,laudes:cui Brutus cùm patrocinari ſe putat,plurimum incommodat.

CAPVT XIIII.

VENIS tandem ad Francicum Imperium, regnorum omnium quæ terris continentur, meo iudicio, pulcherrimum: exque eo ad tuæ ſententiæ firmamentum argumenta trahere conaris. Aſt ego niſi inanem illum & irritum conatum eſſe oſtendero, non ſatis officio meo feciſſe videar erga ſuauiſſimam illam, & velut Germanam Scotis omnibus patriam. Franciam igitur omnis humanitatis & honeſtatis matrem,literarum & literatorum hominum alumnam,ſpeculum religionis, ſummam Iuſtitiæ cultricem, armatorum decus & delicias togatorum, túne vnus eximes de Monarchiâ?Non patiar,Brute, non patiar hanc ei regno iniuriam inferri: imò non patientur ij,qui nuper legem Salicam non ære aut marmore inciſam,neque exaratam in pictis calamo monimentis:ſed in ipſis Francorum cordibus Naturæ digiro ſculptam eſſe reſponderunt [b].

Francia velut germana patria Scotis.

Francorum laus.

b in publico ordinum cōuentu Pariſiis, anno Domini 1593.

In quibus autē Francici Imperij Majeſtatē lædis,hæc ſunt.Primū Regi nullam neque iubendæ, neque abrogandæ legis poteſtatem eſſe,Senatum,ſiue Curiam Pariſienſem,Rege potiorem eſſe,eique præferri. Magiſtrum equitum,qui vulgò Conestablus dicitur, Cācellarium, Mari Præfe-

ctum ſiue Amirallum, Mareſchallos, Secretarios, Quæſtores, & cæteros non pendere à Rege, nec eius officiarios eſſe a: ſed regni tantummodo: ac neque creari à Rege, neque exautorari poſſe. Pares Franciæ dici, tanquam Regis conſortes, & eſſe Rege ſuperiores. quę omnia quàm ſint vana, falſa & abſurda, ac non niſi perfugâ & perdito homine digna mox patefaciam.

a pag. 58. in fi. & 96.

b pag. 124.

Ad primum igitur redeo, de quo ſic ſcribis b. *In Francico regno vbi tamen ampliſſima vulgò cenſetur Regum authoritas, ferebātur olim leges in triū ordinū cōuentu, regioue conſilio ambulatorio. Ex quo verò Parlamētum ſtatarium eſt, fruſtra ſunt omnia Regum edicta, ni Senatus ille comprobet, cùm tamen Senatus ſeu Parlamenti Areſta, ſi lex deſit, legis vim paſſim obtineant.*

Hæc qui legit incautiùs, vix poterit non ſtatim ſumma voluntatis inclinatione in huius tam illuſtris, vt videtur, teſtimonij fidem propendêre: cùm non ſit veriſimile quenquam, niſi extremæ ſtultitiæ hominem, tanti momenti controuerſiam, argumentis planè friuolis, & perſpicuè falſis, veſtire velle aut ornare. At è cōtrario, qui in muneris publici adminiſtrationis partem aliquam vocatus eſt, vel ciuilis ſcientiæ ſtudio operam curámque nauauit, & vel leuem regni Gallici notitiam habet, cùm hæc eadem intuetur, non poteſt non execrari improbitatem ſcriptoris tam inſigniter mentientis. Sed heus Brute, dic ſodes, quemnam huius tuæ tam immitis ſententiæ autorem laudas? quibus ex annalibus aut monumentis eam eruiſti? quos ab vltima antiquitate, exceptis tui ſimilibus, in hunc vſque diē habuetis aſtipulatores? quæ enim dicis ſi vera ſunt, viciſti: méque nec reluctantem nec inuitum pertrahes in tuam opinionem: ſin falſa, ne nobis ſuccenſeto, qui veritatem vanitati, certa ſuſpectis futilibus fidè, digna anteponimus. Etenim profectò vt aliquam hîc fingas fallaciam,

rurſus ad ingenium vetus verſutum te recipis tuum.

& rem non vſquequaque vulgò notam, ſed in vmbraculis hiſtoriarum delitеſcentem ita præcisè & corruptè profers, vt facile appareat te decipere quàm docere lectores maluiſſe. Ais namque fruſtra eſſe omnia Regū edicta, ni Senatus ea cōprobet: id eſt Regi neceſſariò opus eſſe Senatus conſenſu, vt lex ab eo lata valeat: cùm tamen Senatus, ſeu Parlamenti Areſta, ſi lex deſit, legis vim paſſim obtineant: hoc eſt, etſi regiæ Maieſtatis autoritas non accedat, pro legibus obſeruentur: id enim aduerſatiua illa, *cùm tamen*, ſatis indicat, iunctis iis quæ ſententiam illam præcedunt & ſoquuntur in tuis illis vindiciis. Aut enim hoc dicis, aut nihil dicis quod

propoſito

propoſito tuo faueat, & opituletur.

At ego tibi repono, Curiam ſiue Parlamentum ſine Rege nihil: Regem verò ſine Parlamento, quæcunque è Repub. eſſe viderit, edictis, decretis, legibus, ſancire poſſe: ita vt Curię perpetuo neceſſaria ſit Regis autoritas, Regi verò Curiæ conſenſus nunquam. Hæc mea ſententia tuæ, ni fallor, ex diametro opponitur, quam ſi luce dignam probauero, tua ad noctuas commigrabit. Neminem iudicem recuſo, qui non ſingulari in Reges odio exæſtuet. Age ergo, huius Curiæ perennis & ſtatarię originem, & qua de cauſa, quibus temporibus, quo autore inſtituta fuerit videamus.

Ac in primis quidem meminiſſe oportet, quod ante à nobis dictum eſt: primos illos Reges qui virtutis opinione, meritóque ſuo, ſceptris potiebantur, & ſi omnia pro arbitrio diſponendi libertatem nacti fuiſſent, ſibi tamen peritos rei gerendæ conſiliarios & adminiſtros ſtatim aſciuiſſe: eoſque potiſſimum tam ex Optimatibus, quàm ex reliquo populo delegiſſe, qui & in conſulendo prudentiâ, & in agendo opibus rempublicam iuuare poſſe putabantur: ac vbi res arduæ flagitabant, pluribus ex omni multitudine conuocatis, quæ ad communẽ vtilitatẽ pertinerẽt, communi conſilio expediuiſſe. Qui mos deinde in poſteros iugi obſeruatione deriuatus, ad hunc vſque diem retentus eſt. Inde tu aliique perduelles regiam potentiam exoſi, iſta priſcæ conſuetudinis exempla, nouo calumniandi artificio, apud imperitum antiquitatis vulgum, identidem & iactanter extollitis: ad opprimendos ſcilicet Reges, & libidini ſubdendos populari: quaſi verò huius conſilij acceſſus effecerit, vt Reges iure ſuo decederẽt, vel eos haberent perdendi regni autores, quos eiuſdem tuendi amplificandique ſtudio, in partem ſolicitudinis ſponte acciuerant: perderetur enim ab iſtis regnum, ſi ipſorum acceſſus regiam libertatem tolleret impediretue: cùm nec regnũ ſine Rege, nec Regem ſine ſummo ſolutoque imperandi iure dici verè ac propriè poſſe ſatis ſuperque ſit demonſtratum.

Iam verò hanc conſilij capiendi rationem Franciæ Regibus præter ceteros omnes fuiſſe ſolemnem, nemo eſt in eius gentis hiſtoria vel mediocriter verſatus qui ignoret. In eo enim conſilio Reges, non modò res publicas, & pacis bellique cauſas, ac leges tractare conſueuerũt ſed ſingulas etiam priuatorum querelas audire, controuerſias componere, pœnas & præmia, cæteraque in quibus nunc Curiæ occupantur, decernere: ita vt quotannis ſupremum hoc tribunal, ſummúmque iudicium ciuibus & incolis omnibus ſæpius pateſceret vocabaturque *Parlamentum*, vt vel ex vno Speculatoris loco patet. (tit de feriis. §. 1.) *nulla lex poteſt curiã Principis coartare*, inquit, *quin poſsit quolibet tempore ius reddere, etiam diebus feriatis. Nam ipſe eſt lex animata in terris. Et per hoc poteſt excuſari conſuetudo Curiæ Regis Franciæ quæ tẽpore Parlamentorum omni die ius reddit, vt venientes de longinquis partibus citius expediantur.* Verum cùm eſſet hoc conſilium ſiue parlamentum indictiuum, nullaque nec loci nec

Oo

temporis definitione ſtatum, coeuntibus nempe ad nutũ Regis proceribus eo loci, qui ei commodior pro tempore videretur: tandem poſt multas ætates, inſtituta eſt à Philippo pulchro Curia ſeu Parlamentum hoc ſtatarium, de quo tu hic tantopere gloriaris: & verè quidem gloriari poſſes, ſi ſuas ei tantùm laudes tribueres, quæ tot & tantæ ſunt, vt numerandis [illegible] nominandi quę imparem me eſſe profitear: neque enim ſi quis omnes terræ plagas luſtrauerit,

------à Gadibus vſque
Auroram & Gangem,

Honorificentiorem conceſſum inueniet, aut qui maiore cum gloria dignitatem ſuam, innumeris virtutum documentis, tutatus ſit: vt non immeritò totius orbis ocellus iuſtitiæ & æquitatis lucẽ ſemper aſpiciens dici poſſit. Eius autem inſtituendi cauſam & rationem, quotquot ea de re ſcripſerunt, omnes vnam prodidere: nempe quòd Rege in ampliſſimi regni aliis ſubinde atque aliis partibus occupato, Conſilium eiuſmodi indictiuum & ambulatorium, ſine magnis coeuntium laboribus ſumptibuſque, peragi nequiret. Itaque ne vel indicto conuentu conſiliarij ex longo itinere moleſtiam traherent, vel eo penitus cеſſante viri boni iure ſuo fraudarentur, Pariſiis, vbi regia eſt Franciæ [a], ſtatarium ac perpetuum Parlamentum eſſe voluit. Poſitum ergo hoc eſt, & omniũ conſenſione [illegible], Parlamenti huius autorem fuiſſe Regem Philippum pulchrum, anno, vt traditur, [illegible] 1302: cuius filius Rex Ludouicus, cui agnomen Huttinus, [illegible] ei quas nunc in Palatio habet ſedes aſſignauit.

[a] autor hiſtoriæ adiectæ Aimoino, in vita Ludouici iunioris filij Ludouici Craſsi.

Originem itaque, cauſas, tempora, autores tenemus. De eius poteſtate & imperio, non quę dici poſſent omnia, ſed quæ ad inſtitutum neceſſaria ſunt nunc pauciſ complectemur: de quibus nihil verius vel breuius dici poteſt, quàm quod omni eruditione & antiquitatis ſtudio inſignis Budæus, inter alia quæ de Curia illa grauiter & copioſè dixit, in hunc modum effert: *In ea curia, in qua ſumma iuriſdictionis Gallicæ, atque etiam iuridicialis imperij ſita eſt, omnia ineſſe mihi videntur, quæ & in Senatu, & in Centumuiratu, & in Areopago erant: duntaxat quod ad iuriſdictionem, imperiumque moderatale attinet.* Habet ergo Curia illa ingens imperium, & de omnibus rebus cognoſcit, ita vt ab ea prouocari non poſſit: eſtque ſola [illegible] de fortunis & capitibus Parium Franciæ iudicia conſtituuntur. At vnde [illegible] poteſtas? Id eiuſdem Philippi Regis, qui eam ordinauit, [illegible] quam idẽ Budæus latinam fecit his verbis. *[illegible] etiam, & ſtatuimus, vt iudicia, areſta, ſententiæ, quæque à Curia noſtra, quæque à communi conſilio noſtro exierint, rata ſint omnino, [illegible] ad quos ea res pertinebit exequi ea poſsint, prouocatione ſublata.* A Rege ergo Curiæ autoritas eſt, [illegible] ampliſſimo ille ordo agnouit ſemper, [illegible] & [illegible] humaniſſimus Gallæ populus Regibus præbet [illegible]. [illegible] teſtimonium eſt, quod ex quo inſtituta fuit multo tempore

[b] l. vlt. D. de Senator.

[illegible] commentario Reg[illegible] ecto poſtri die S. Martini: *quod [illegible] ita [illegible], inquit Budæus, a indulgentiorum conniuentia Principum* a in d l. 2. li.
perpetuus ille ma[illegible]ratus ne[illegible]perennis eſſe cœpit: etiamſi quotannis, diplomate nonnunquam vt [illegible] est, in [illegible] die quoque in more ſita [illegible]. Et ante Budæum Gaguinus de Parlamento loquens, b *Atque vt huius ſacroſanctæ concionis, inquit, Regem autorem e[illegible] ſit: regia ſingulis quibuſque annis re[illegible]ripta educitur, quibus ad diui Martini [illegible] feſtum, id eſt, 11. [illegible] Nouembr. Parlamentum in [illegible] [illegible] autoritate [illegible].* Denique vt b li. 3 in. vita Pipini.
intelligas, Brute, Regem Parlamento [illegible] eſſe, ac ſummam ſemper penes ſe poteſtatem retinuiſſe, [illegible] regni ſui, quàm de ipſa Curia iudicandi, accipe quæ in e Philippi [illegible] conſtitutione ſequuntur, & ſuperioribus annecte. *Quod ſi quid in iis [illegible] dictis ſententiis, arreſtis ſcilicet [illegible] vel ambiguitatis vel erroris, quod modo momentum a[illegible]quod habere [illegible], [illegible] & [illegible], [illegible] correctio, [illegible], interpretatio atque etiam, ſi opus [illegible], inductio, ad no[illegible] conſilium [illegible] commune, ad maiorem[illegible] partem [illegible] [illegible]. Quæ tamen [illegible] anim[illegible] aduer[illegible], nec [illegible] noſtro, nec citra reſcriptum [illegible] volumus, iubemuſque.*

E[illegible] quid tibi [illegible] hac conſtitutione effectum [illegible] ſane ſatis firma noſtræ ſententiæ fundamenta? Vides Regem [illegible] inter omnes eminere, & non tantum [illegible] Curiæ, [illegible] & communi Conſilio [illegible] Maieſtatis [illegible]. [illegible] quod Francorum c l. iudicium Rex Curiæ iudicium de quibus vult cauſis [illegible]? & non ſolum cl[illegible]itur. 58.
cœptam ea tractari, arbitratu ſuo, ad ſe euocat, verum etiam Areſtis D. de Iud. Re
definitas atque deciſas, in priſtinum ſtatum [illegible], & retractari vel buff. tract. de
[illegible] [illegible] tempus [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ſua autori- ſup. lic. nu. 41.
tate [illegible] [illegible] [illegible] regiis imperium d Rebuff.
[illegible] ex[illegible] [illegible]. Omitto quod tract. de euo-
[illegible] Curiæ [illegible] Conſilij ſententias Regi frequenter cat nu. 36. 46
ſupplicent. à Rege vero cognitione & [illegible] ad Curiam & con- 58. 59. & in
ſilium [illegible]: quod [illegible] horum, [illegible] Rege, augeatur poteſtas, tract. de liter
atque [illegible] [illegible] nemo niſi pere- ciui. gloſ. 2.
grinus [illegible] eſſe vere[illegible]. Hæc [illegible], tamen nu. 35. Dua-
& [illegible], quod [illegible] Regem [illegible] omnes ciuitates, colle- ren ad tit. de
gia, [illegible] Curias [illegible] Parlamenta, priuilegiorū, iudic. [illegible] ad
iuriſdictionis, & [illegible] ſuæ con[illegible] ab eo petiit. e Quo tit. de re[illegible]
pertinet quod [illegible], de immenſa & abſoluta poteſtate data Papon l. 4.
ſenatui Mediolanenſi & Neapolitano à Carolo. V. Imperatore, quæ e Areſt. tit.
tamen non [illegible] conceſſa eſt, vt minuta [illegible] maieſtas Regis Hiſpaniæ, ſed 6. art. 2. in fi.
vt cura & mole tanti [illegible] nonnihil le[illegible], & ideo eam pote- e Bodin. li.
ſtatem Rex [illegible] ſuo re[illegible] poteſt. Eiuſdem quoque rei, regalis 1 de R publ.
ſcilicet in Curiam poteſtatis, præclarum illud eſt & non vulgare teſti- ſu 8. Papon.
monium, quod cùm olim iudices vectigalium in quadam ſolēni ſuppli- [illegible]. 4. de Areſt. tit. 2. art. 4. f Ibidem.

catione à Rege indicta ſenatorum Parlamenti inſignia ſibi vſurpaſſent, atque ea deponere iuſſi fuiſſent autoritate Curiæ, reſponderunt, nihil autoritatis & poteſtatis habere Curiam præſente Rege, eoq; Regi ſolius eſſe, non curiæ, id prohibere vel permittere, ſeq; ornamenta illa non

a Papon. li. 4 ti. 6 artic. 17

poſituros, niſi Rex deponi iuſſerit. a Nolo infinita perſequi, quibus regia poteſtas in populum, atque adeo Parlamentum Pariſienſe, cæteraſque ſupremas Francici regni Curias demonſtratur.

Tuæ autem ſententiæ quę ſuffragantur? primum, credo, quod non

b Buda. ad. l. vl. de Senat

vno in loco ſcriptũ b ſit, huius parlamẽti decreta, ſiue Areſta, tãtæ apud omnes autoritatis eſſe, vt pro legibus obſeruentur: faciantq; res iudicatas & preiudicatas in omne æuum, cũctiq; iis acquieſcere ac parere neceſſe habeant: ita vt pro ratione ſat eſſe credatur reſpondere, *curia ipſa ita cenſuit*: vt illud αὐτὸς ἔφα Pythagoręorum. Hęc ſanè magna habent momenta ad tuendum errorem tuum, ſi per ſe conſiderentur: ſed tamen id quicquid eſt argumenti, ſatis iã attritum eſt & eneruatum, cùm planè cõſtet illam poteſtatis Curiæ amplitudinẽ regiis conſtitutionibus formatã eſſe & firmatam: ac omnino a Principis autoritate pẽdere, qui ei inſignia & imperiũ cõtulit. Ac proinde non mirũ ſi quæ ab illo ordine ampliſſi-

Parlamentũ loquitur voce Regis & eius iuſſu.

mo decreta ſunt, qui Regis iuſſu & regali voce loquitur, talem vim & poteſtatẽ habeant, qualem modò deſcripſimus. An ignoras in priuatis negotiis ſi quis mandatu noſtro aliquid fecerit, id à nobis factum videri, cauſamque noſtrã lædere vel iuuare c? Sed audi Curiæ ſupremæ Burdegalenſis primatium præſidem, virum certè prudentiſſimum cõſultiſſimũq;.

c Bart. in opuſc. quæſt. 5 nu. 4.

b in addit ad tract. Ioa. Mont. de autorit mag. cõſil. nu. 177. in fi.

Sed Parlamenta, inquit, *d fuerunt inſtituta per Reges Franciæ ad ſupplicationibus reddẽdũ, & nõ profectò ad alia regiæ maieſtatis reſeruata, & per populũ in ipſum Principẽ tranſlata faciendũ.* Ex his nemo non videt magnos illos viros, qui de Curiæ amplitudine ſcripſerũt, id ſolum ſibi animo propoſuiſſe, vt & dignitatẽ ordinis, & autoritatẽ iudicij, & firmitatẽ Areſtorũ aliaſq; tã illuſtris conceſſus dotes, ſuo quiſque elogio ad ęternitatis memoriam conſecrarent: nõ autẽ vt tuo more Principalibus eã cognitionibus ſoluerent, aut Regi ſuo æqualem, nedum ſuperiorem profiterentur.

Sed tu illic quidem parũ verecundè at ſapienter agis, ex eo enim homines cõiecturam facere poſſunt quid animi habeas, quaq; fraude non Regibus modo, ſed ordini illi ampliſſimo inſidieris, neq; enim hac tua ſententia tã incõmodas Regibus, quàm ipſius Parlamenti ſplendorem & dignitatem exagitas. & cùm aperte ſceptra oppugnas, in arcem Curiæ tectos agis cuniculos, vt veriſimile ſit te non tam odio Monarchię, quàm ſtudio Anarchię flagrare: & vnà cum Rege magiſtratus omnes inſignes regno velle exigere. Fac enim vera eſſe quę dicis, & Curiã regali autoritate priua, imperio exime, nuda ſubſidiis: eclius tantum quantę quantę fuerint, viribus vt conſiſtat effice: cernes quam [illegible], neque iuſſis pondus, neque Areſtis firmitatem, neque ordini decus, neq; perſonis ſingulis priſtinũ honorẽ ac dignitatẽ remanere: multóq; nunc conceſſum illum ſuſpicere, qui tunc naſo ſuſpenderent.

Ferunt Iordanem Inſulanum Aquitanicum, hominem in primis nobilem, & opibus ac clientela haud multis in Gallia inferioré, in ipſa prope ſtatarij Parlamenti infantiâ iudicatum fuiſſe à Curiâ, atque in furcam ſublatum [a]. Et non multò pòſt, Carolum Regem Nauarrum eidé Curiæ ſe ſiſtere coactum, & veniam cædis Ioannis Hiſpani Magiſtri equitum, præſente Rege, deprecari [b]. Quæ putas autoritas, quod parendi vinculum, cuius imperii maieſtas hoſce potentiſſimos regni proceres edomitos tenuit, tantumq́ue illis iudiciorum metum incuſſit, vt ſe ſuaque Curiæ ſubmitterent? Num ſenatorum quos iuri dicundo Rex præfecerat, dici non poteſt. Principes enim Galliæ, cæteriq́ue illuſtriores nobiles, qui niſi Regi, aut eius perſonam repreſentanti, parere nollent, nunquam profectò à pauculis hominibus, & eorum fortè aliquot etiam obſcuro genere editis, iudicium de fortunis & capite ſuo conſtitui paterentur, conſtitutumue ſubirent, niſi id Regis iudicium eſſe intelligerét: cùm ipſi amplas ditiones poſſideant, atque in regno ſe, nó in republica eſſe norint.

a Gaguin. li. 8 in princ.

b idem li. 9. in princ.

En quo pacto Curiæ ſine Parlamento, cuius dignitatem exaggerare velle videbaris, parum fœliciter es patrocinatus: quippe cui & Maieſtatem ſedendi in iudicio, & iubendi imperium, & iuſſa exequendi vires, hoc ipſo ſubtraxiſti, quòd Regi eam non ſubieceris. Quapropter ſi quádo ad Senatum illum ampliſſimum cum tuis iſtis Vindiciis veneris, ſcis, Stephane Iuni, quemnam laboris ϛέφανον feres? ſi neſcis dicam. Patroni cauſarum diſertiſſimi, quos locus ille complures habet, te illico maieſtatis reum peragent: Curia damnabit: lictores ad patibulum trahent, & vt perduellem perditè excarnificabunt. Fieri enim non poteſt, vt aliter ab illâ Curiâ tracteris: fieri, inquam, non poteſt, quin Areſtum incunctanter de [illegible] cum fortunis omnibus capite tuo pronúciet, quæ centum & octo [illegible] circitèr ab hinc annis, publico & ſolemni decreto cenſuit, læſæ Maieſtatis reos eſſe, qui à Rege, aut eius ordinationibus ad concilium appellant [c]. Sed ad alteram partem tuæ ſententiæ nunc reuertar.

c Rebuff. tract. de ſupplicat. nu. 53.

Bruti in proponenda Curiæ authoritate calliditas. Reges Senatus iudicium ſponte ſubire voluiſſe, quo auguſtiorem conceſſum illum ſtabilitis redderent: eorum in legibus condendis libera poteſtas. Paponis geminus error.

CAPVT XV.

EX quo *Parlamentum ſtatarium eſt*, inquis [d], *fruſtra ſunt omnia Regum edicta, ni Senatus ille comprobet.*

d pag. 124.

[illegible] eſſe apud [illegible] in Curiam quidem [illegible] qui Parl[illegible] teſt [illegible] vel [illegible] det[illegible], ad [illegible] [illegible]quorum [illegible] demonſtrat. N[illegible] qu[illegible] rei de qu[illegible] venit [illegible], [illegible] ci[illegible] a[illegible] tra[illegible], [illegible] erat [illegible] proponere [illegible] tamen [illegible] qu[illegible] d eſt [illegible] ptum a[illegible] vno vel alte[illegible] pere, [illegible] in [illegible] falle, [illegible] on[illegible] de[illegible] rat, [illegible] dumbratu[illegible] quod [illegible] t [illegible] es. [illegible] li ex [illegible] qu[illegible] re[illegible] o[illegible]

a velut Gaguin. in vita Pipini.

& ſuccinctè in laudem C[illegible] it vt vel[illegible] c[illegible]n-ue[illegible] videantur: [illegible] & [illegible] a[illegible] d[illegible] nt [illegible] a-bile [illegible] tuum de re[illegible] & Re[illegible] p[illegible] exe[illegible] quorum [illegible] dicium [illegible] can[illegible] du[illegible] p[illegible] non ex[illegible] ticula[illegible] pia co[illegible] cere, ſed [illegible] cor[illegible] ere [illegible]

b l. incivile 24. D. de legib.

ſti, [illegible] e[illegible] m al[illegible] luculen[illegible] c[illegible] eandem [illegible] rem. *Inciuile eſt* [illegible] *uit* Celſu[illegible], *niſi tota lege perſpecta, vna aliqua particula eius propoſita iudicare, vel reſpondere.*

Quid ergo [illegible] dices, ſic ac[illegible] p[illegible], Re[illegible] tat[illegible] c[illegible] n[illegible] e[illegible] loco [illegible] Curi[illegible] eandem [illegible] re[illegible] p[illegible] ſed qu[illegible] Curiam [illegible] qu[illegible] di[illegible] ta[illegible] p[illegible] popul[illegible] pec[illegible] rem [illegible] b[illegible] re[illegible] que [illegible] qu[illegible] od res erat, [illegible] qu[illegible] N[illegible] dem, [illegible] ſ e[illegible] tum, qua[illegible] otentem, quamuis apud [illegible] [illegible], non ei ordini[illegible], ad cuius notionem, & velut cenſorium iudicium, Rex [illegible] geſt[illegible] de-f[illegible]. Itaque P[illegible] da[illegible] dum eius Curiæ amplitudinem a[illegible]

c in dial. de Senatu.

te[illegible] que [illegible], his verbis vtitur. *I[illegible] autoritate rata irritaue Principis acta, [illegible] qu[illegible] m recuſantibus [illegible]unt. Vna hæc Curia e[illegible], à qua [illegible] dici Principes legib[illegible] c[illegible] anno ferant: quam autorem fieri [illegible] erandi prom[illegible] di[illegible] q[illegible] bu[illegible] ſuis ve[illegible]. cuius cor[illegible] y cenſuræ c[illegible] iones eximi, e[illegible] que[illegible] n[illegible] unt: imò cuius decretis huiuſmodi ſua facta [illegible] ecrari æternitati ve-lint [illegible] id quod S[illegible] natus Romano Probus Imperat[illegible] r [illegible] noris in[illegible] entis loco in[illegible] t.*

d in prologo librorum des Arreſts notables &c.

Idem fere apud Paponem, ſed vulgari ſermone, reperies [illegible] verba eius hæc ſunt: *A laquelle les Rois, priuatiuement ſur toutes autres, ont tant deferé, que combien qu'ils ſe veiſſent diſpenſez de la loy, & ſur le droit poſitif, ce neatmoins ont bien voulu ſoy ſouzmettre a ladite Court, pour y auoir iuſtice, à l'exemple d'Antigonus Roy, qui ayant toute puiſſance, la voulut limiter & cronſe elle ſeulement toute en ce que nature, honneur, & le droit luy permettoyent d'en vſer, ſans entreprendre d'auantage.* Id eſt, cui quidem Curiæ Reges tantum ſupra cæteras omnes ſpeciatim detulerunt, vt quanquam viderēt ſe legibus ſolutos, & omni iure humano ſuperiores, tamen libenter ſe ei ſubmittere

& ſibi ab ea ius dici voluerint: exemplo Regis Antigoni, qui cùm omnem penes ſe poteſtatem haberet, eam ita definire voluit, vt totam arbitraretur conſiſtere in eo quod naturæ, honeſtatis, & legum ratio permittebat, nihil ſibi vlterius vendicando.

Atque idem rurſus alio loco planius *a*. *Combien que nos Roys ſoient diſpenſez de l'obſeruation de la loy, & ſoyent ſur la loy, comme ne recognoiſſans aucun ſuperieur, ſi eſt ce que pour maintenir & entretenir leurs ſubiects à continuer l'obeiſſance qu'ils leur doiuent, & à leur iuſtice, ils ont bien voulu touſiours ſe ſouzmettre de leurs differens au Parlement de Paris, ainſi qu'on trouue par infinis Arreſts, tant du viuant de ſainct Loys, qu'autre temps.* hoc eſt, Etſi Reges noſtri ſint immunes & liberi ab obſeruatione legis, & ſupra legem conſtituti, vt qui nullum agnoſcunt ſuperiorem: tamen quo facilius ſubditos ſuos ad debitam ſibi, [illegible] obedientiam perpetuandam excitent, Parlamenti Pariſienſis iudicio ſe libentes ſubiicere in ſuis controuerſiis voluerunt, vt videre eſt in multis Parlamenti Areſtis, tam diui Ludouici quàm Regum aliorum temporibus, factis. Et iterum eodem libro *b*. *le Prince eſtant ſur la loy & ſur la couſtume, en a peu faire comme il luy plaiſt.* id eſt, Princeps cùm ſit lege & conſuetudine ſuperior, quod ſibi viſum eſt potuit ſtatuere.

a li.4.tit.1. artic.1.

b tit.8. Areſt 1.

His autoribus ſi Baldum, Barbatium, Boërium, Lucam de Penna, aliosque tam recentes quàm antiquos [illegible] interpretes addidero, quibus & ius Regis, & Curiæ autoritas, & regni Franciæ conſuetudo perſpectiora fuerunt, quàm tibi vnquam: [illegible] teſtimonio, ni tuum errorem fatearis quàm ocyſſimè. Baldus [illegible], Regem Franciæ eſſe [illegible] ſtellam matutinam in medio nebulæ me[illegible] monitem, &, quo ad ſubditos ſuos, eſſe tanquam [illegible] corporalem Deum, & eſſe legem [illegible] in regno ſuo. Atque [illegible] facit in regno, non [illegible] ipſe, id eſt homo, ſed [illegible] Deus facit, cuius vicarius eſt in temporalibus *d*. Alibi etiam [illegible] Baldus, Regem [illegible] facere conſtitutiones, ſeu leges in regno [illegible]. Quod idem & Barbatius aſſerit *f*. Lucas de penna, *in* [illegible], *quæ R[illegible] agit ca[illegible] non requiritur, quia quod ei [illegible] lex eſt, [illegible] lex [illegible]. E[illegible] licet regnans [illegible] dicitur quodammodo non regnare, [illegible] decernere non eſt ſubditorum* *g*. Boërius autem [illegible] planius [illegible] ciat: [illegible] propoſitis, [illegible] concludit *h*. *Ex quibus patet dominos de Parlamento nec de iure nec de facto [illegible] leges aut ordinationes [illegible] ſecundum communem [illegible] ſententiam Doctorum in locis ſupra allegatis: [illegible] cum in rubr. de legib. [illegible] in d. l. humanum. [illegible] per [illegible] in qua [illegible] ratione [illegible] magno con[illegible] Parlamento [illegible] contra Princep. ſine [illegible] prouinum, [illegible] Cardinalis [illegible] decretales, non obſtante clauſula, [illegible] in d. l. humanum: & [illegible] cia, de fratrum noſtrorum conſilio: quia videtur magis decentiæ quàm neceſſitatis, maximè in materia non ardua.* Quid denique [illegible]

c ad tit. de probib. feud. alien. per Freder. in [illegible] col. [illegible] ſſ. a diui[illegible]ium Aut[illegible] de hæred. & [illegible]

e ad cap. 1. extra de conſtit.

f ad l. ca. nemini [illegible] legatu.

g in [illegible] C. [illegible] C. [illegible]

h [illegible] ad l. [illegible] de vend. [illegible] in [illegible] C. [illegible] ſcr. [illegible] tit. de auth. magni conſ. nu. 19.

in conſtitutionibus apponi ſolitũ, *de noſtre certaine ſcience, pleine puiſſance, & authorité Royale*, an non plenam & abſolutam Regum poteſtatem in legibus condendis demonſtrant? Itaque lapſus eſt haud leuiter Ioannes Papon *a*, geminoque errore ſe inuoluit (incertum an ignoratione antiquitatis, an rerum à Romanis geſtarum immemoria) dum ait, populũ

a li.5. Not. tit de la clauſe, car ainſi nous plaiſt. Papon reprehenſus.

Romanum, ſtante republica, nullam legem ſanxiſſe, quam non prius cũ ſenatu communicaſſet, vt Patres Conſcripti ſuum de ea conſilium atque authoritatem interponerent: ac proinde nec Principem aliter legem ferre poſſe, cum id tantùm iuris in eum tranſlatum ſit quod populus habuit, & eo modo quo populus habuit. Nam primùm ſatis conſtat inter omnes antiquitatis Romanæ peritos, Magiſtratum qui legis ferendæ poteſtatem habebat, eam aliquando ſine ſenatus autoritate, imò contra ſenatus autoritatem rogaſſe. Neque enim ideo ad ſenatum referebatur lex promulganda, quòd populus eam ſine ſenatus autoritate conſtituere non poſſet (ſcitum enim illud eſt, quod de Democratia ſcribitur. *Iuſſus populi & ſuffragia iunto, quodcunque poſtremum populus iuſſit, id ius ratúmque eſto*) Sed quod rogator Comitiorum, legem quam ſuadere cupiebat, ſenatus cõmẽdatione gratiorem populo, atque acceptiorem fore ſperaret. Deinde conſtat etiam non ſolùm populi ius, quod ſupremum erat, ſed etiam munia omnia magiſtratuum, quæ in populari ſtatu reipublicæ plurimum valuerunt, cum ipſis nominibus, excepta dictatura, in Imperatores, ſenatu populoque volentibus, fuiſſe tranſlata *b*.

b Dion li.53

Longum eſſet, nec neceſſarium, infinitas prope ſapientiſſimorum hominum in eandem rem ſententias concordiſſimas ſingillatim percẽſere, qui ſeculis, ætatibus, locis, ordine, officiis diſiuncti, conſpirãte conſenſu, & velut vno omnes ore, Regi in Senatum, atque adeo regnũ vniuerſum, eam, quæ in figendis & refigendis legibus ſita eſt, poteſtatem detulerunt: quorum de ea re iudicium, nemo, niſi veſtris furiis concitatus, hactenus reprehendit. Cum tamen contrà, Senatus ipſe, vt eſt apud Gaguinum, inſigni & laudabili reſponſo, Regis ſupra ſe authoritatem & iubendi poteſtatem publicè confeſſus ſit *c*. Nam cum Ludouicus xij. initio regni ſui ad iudiciorum abuſus corrigendos animum intendiſſet, & ſcholaſticorum priuilegia per interpretationem reſtrinxiſſet: Pariſienſis Academia vt priſtinam ſuam libertatem tueretur, miſſis in Curiã oratoribus, petiit ab Ampliſſimo Ordine, *quæ conſtituta à Rege erant, benignius explanari: neque finerent iudices, apud quos iudiciorum poteſtas erat, turbari ſcholaſticorum quietem, qui & Pariſiis maximo commodo eſſent, & Chriſtiano orbi luminis atque fidei ſtabilimentum afferrent. Ad hæc Senatus reſpondit, ſe à Rege iuſſos promulgare quas tulerat leges. Apud illum authoritatem eſſe abuſiones tollendi, & corrigendi errata, quæ à ſuis commiti ſubditis comperiſſet.*

c in vita Ludou. xij.

Regum igitur Franciæ edicta, leges, & conſtitutiones in ſenatu illo Pariſienſi ampliſſimo nobiliſſimoque recitari, expendi, & promulgari ſolent: non quod hoc ordine prætermiſſo populum non teneant, ſed vt

regeſtis

regeſtis & actis publicis mandatæ conſtitutiones ſingulis faciliùs innoteſcant,& ad poſteritatis memoriam reſeruentur [a], id Rege humaniter volente,& nominatim præcipiente:ne cui res tot ſapientiſſimorum hominũ iudicio trutinata, laudataque conſenſu, videri poſſit aliquid præter æquum bonum continere,aut ipſe Princeps contra ius faſque ſubditis imperare. Verùm tu,calumnioſa interpretatione,hanc iubendi poteſtatem in parendi neceſſitatem conuertis; & ſpontaneæ ſubmiſſionis arbitrio legitimæ ſubiectionis vinculum perperam conaris inuoluere: quod inſcitè facis,& perinde ac ſi dominum tuum hoc ipſo tibi obnoxium eſſe contendas, quod pro amore erga te ſuo, multis magniſque beneficiis te diu ſolitus fuerit cumulare. Atque hoc cùm dico, in memoriam redit quod paucis abhinc annis in ſereniſſimi Principis noſtri ditione ſolemniter obſeruatum animaduerti: ne quæſtorum videlicet quiſpiam, mandato principali de erogandis pecuniis ad ſe delato pareret,ſi præter ſubſcriptionem Principis & ſecretarii,manus quoque præfecti ærario non adeſſet. Atqui ſingulari quadam ratione ab Illuſtriſs. Duce conſtitutum ſi malè feriatus aliquis tui ſimilis in argumẽtum ſubiectionis, & minuti imperii Principis traxiſſet, non ridiculum modò eum, ſed plane ceritum, & commotæ mentis hominem Lotharingia tota iudicaſſet.

Etenim profectò nemo, niſi ciuilium rerum planè inſcius, ignorat Principes interdum,ne ſuis reſcriptis pareatur, certis de cauſis prohibere: ac velut ſibi ipſis imperii amplitudinem præcidentes, non quod volũt, ſed quod velle debent, apud magiſtratus cæteroſque iudices locũ vt obtineat præſtituere. Qua ratione Rex apud Ægyptios ſolebat magiſtratus & iudices à ſe conſtitutos iureiurãdo aſtringere, ne ſibi iniuſtam de aliquo ſententiam flagitanti morem gererent [b]. Vetuit Conſtantinus, ne impetrato lenitatis ſuæ iudicio de pupillis,viduis, debilibus, aut diuturno morbo fatigatis,extra prouinciam litis causà trahendis, vllo modo obtemperetur [c]. Nõ quòd non potuerit Imperator eos ad ſuum comitatum accire, & in eo cauſarum momenta trutinare (Eſt enim vani capitis, inquit Innocentius, exiſtimare ſuperiorem non poſſe præcipere,nec euocare,ſine cauſæ cognitione [d])ſed quòd noluerit optimus Princeps iſtiuſmodi perſonas à gratioſis & potentibus aduerſariis, ſe autore, tantis moleſtiis diuexari. Multa huius generis exempla tam ex iuris Romani voluminibus, quàm aliarum gentium, maximè Francorum regalibus edictis, peti poſſunt [e]. Itaque quemadmodum teſtatoris voluntas facit, vt prior ſcriptura poſteriore potior ſit, cùm clauſulam, vt dicunt, ſequentium derogatoriam apponit, veluti, ſi quid Titio infrà legauero,id neque do,neque lego: ita vbi Princeps ſe nolle largiri quæ conceſſurus eſt edictis propalam denunciat, prioris voluntatis poteſtate ſequentis autoritas infringitur. Sed quid iſta Regum libertatem minuunt? an non potius ſummam & abſolutam in Principe poteſtatem

a Rebuff. in tract. de pãn. aur. & arg. in gloſſ. Sciendum.

b Plutar. in apophtheg.

c l. vnic. C. quando Imp. inter pupill.

d in cap. ad aures. de tẽp. ord.

e Rebuff. tr. de ſupplic. nu. 41. 42.

demonſtrant? omnibus nempe quacunque formâ emiſſis reſcriptis parendum eſſe, niſi quorum ſententiam tales derogatoriæ ſanctiones præoccupauerint. Nam vetat incaſſum, cui vel iubenti reſiſtitur: fruſtraque iubetur, quod in arbitrio eius ponitur cui iuſſum eſt[a].

[a] S. Hierony. li. 1. aduerſ. Iouini.

Coneſtablum, Cancellarium, & cæteros, Regis officiarios eſſe: quod ex iuriſiurandi formulâ ab illis præſtari ſolitâ euincitur. Eoſdem à Rege conſtitui & authoritatem accipere multis exemplis demonſtratur. In interregno duntaxat, aut Regum infantia eos ab ordinibus deligi ſolitos, aliaque nonnulla.

CAPVT XVI.

QVod autem de Coneſtablo, Cancellario, Secretario, & cæteris, nõ minus falsò quàm fraudulenter adducis[b], eos ſcilicet non Regis, ſed Regni officiarios eſſe, *atque olim quidem non niſi in concilio publico trium ordinum, Cleri, Nobilitatis, & Populi, creari ſolitos, & ex quo Parlamentum Lutetianum ſtatarium factum eſt, non prius cenſeri in eo gradu conſtitutos, quàm à ſenatu Lutetiano recepti & comprobati ſint, & neque etiam abſque eiuſdem conſenſu & authoritate deſtitui poſſe.* id non longâ confutatione indiget. Regis enim re verâ ſunt, quamuis & regni etiam aliquo modo dicantur: Regis, inquam, quatenus Rex eſt, hi omnes ſunt miniſtri & officiarii, quos ſub ſe procurandis regni commodis, in ſuo quemque ordine & munere, inſtituit. Beatus Andoenus (qui & Dado dictus eſt) Referendarius fuit Regis Dagoberti, inquit Aimoinus[c]. Sic Gregor. Turon. de Agroecula Epiſcopo Cabillonenſi loquens[d]. *obiit epiſcopatus anno 48. ſui autem 83.* inquit, *cui Flauius referendarius Gunthranni Regis ſucceſſit.* Referendarium autem eas partes obiiſſe quas nunc Cancellarius, ſuperior Aimoini locus demonſtrat. *Qui referẽdarius ideo eſt dictus,* inquit, *quod ad eum vniuerſæ publicæ deferrentur conſcriptiones, ipſeque eas annullo Regis, ſiue ab eo ſigillo ſibi commiſſo muniret ſeu firmaret.* Et hi quidem non alia ratione regni officiarii dici poſſunt, niſi quia ipſorum miniſterium, quod Regi exhibent, in cura reipublicæ, & grauioribus regni negociis verſatur. Itaque Cancellarius regni ſiue Franciæ dicitur, quòd non aliqua regni parte officium eius circunſcriptum ſit, ſed totius regni negotia, quæ ad eius officium ſpectant, tractare ſo-

[b] pag. 88. in f. & 96.

[c] li. 4. ca. 41.

[d] li. 5. ca. 45.

leat. Idem verò Cancellarius Regis ſiue regius dicitur, quia à Rege habet quod ſit Cancellarius, & quicquid ad officium ſuum ſpectans agit, id Regis autoritate in ſe collatâ agit: quem propterea Rex, vbi eius mentionem facit, in ſuis edictis & conſtitutionibus, hac formula nominare ſolet, *Noſtre tres-amé & feal Chancellier.* quod Francis omnibus notius eſt, quàm vt probatione egeat. Idem de Coneſtablo, Amirallo, Mareſchallis, cæteriſque ſimilibus intelligendum eſt. Atque hîc quidem animaduerſione dignum videtur, hos Magiſtratus, quia pro poteſtate generaliter ſibi conceſſa res multas in variis regni partibus exequi ſine ſpeciali Regis mandato poſſunt, non ſolùm Regis ſed regni etiam officiarios, & quidem frequentius, vulgò nominari: veluti cum dicimus. *Conneſtable de France, Mareſchal de France, Chancellier de France.* Alios vero officiarios de quibus loquitur Brutus, vt Secretarios & Quæſtores, quòd iis ad ſingula ferè negotia ſpeciali iuſſu Principis opus ſit, perrarò regni, ſed Regis vbique officiarios vocari: veluti *Secretaire du Roy, Threſorier du Roy.* Vtut eſt, regni & Regis omnes dici poſſunt, cùm regnum ſine Rege ne cogitari quidem & concipi animo valeat: ob eamque cauſam, rege mortuo, ad interregnum res redit tantiſper dum alius conſtituatur. Sed à Rege tamen habent quod tales ſunt: quippe à quo rempublicam in partibus gubernandam acceperunt. quò pertinet quod Aimoinus (li. 4. ca. 74.) Maiorem domus, ſiue Comitem Palatij, qui ſecundum Regẽ ſummus in regno erat, Regis miniſtrum appellat.

Quamuis autem hæc ita ſe habeant, tamen vt Bruti ſeu malitia ſeu inſcitia planius detegatur, operæprecium eſt præcipuum eius argumentũ referre, quo ſuperiores omnes non Regis, ſed regni tantùm, officiarios eſſe docet. *Iſti verò omnes,* inquit, *primùm regno, id eſt, vniuerſo populo, deinde Regi, tanquam eius curatori fidem dant. quod vel ex ipſa iuriſiurandi formula perſpicuum eſt.* At ego illi oſtendo vſitatam iuriſiurandi formulam, ex qua perſpicuum eſt eum mentiri, formula autem his verbis concipiebatur. *Vous iurez que vous ferez treſobeiſſant au Roy. Que de bonne foy vous luy conſeillerez ce que vous cognoiſtrez eſtre commode & digne de ſa Maieſté, & au prouffit de luy & de la choſe publique. Que vous conſeruerez de tout voſtre pouuoir ſon patrimoine & la choſe publique. Que iamais vous ne vous mettrez ſous obeiſſance ny ſeruice d'autre que de luy. Que iamais vous ne prendrez ny accepterez ſinon de ſon cõſentement, robbe, manteau, ſolde, ou gages, preſent, ny prouffit aucun, d'autre que de luy. Que par faueur, grace, ou haine, vous ne ferez iamais rien. Et qu'à preſent, ſi vous auez quelque ſerment à Seigneur ou Dame, ou auez eu à iceux, vous quittez & renoncez le tout* [a]. id eſt. Iuras te Regi fore obſequentiſſimum, eique cãdidè & bona fide conſultutum, quicquid vtile, & eius Maieſtate dignũ, atque è republica eſſe cognoueris. Eius patrimonium remque publicã totis viribus conſeruaturum. In nullius vnquam alterius clientelam & obſequium, niſi ſolius Regis, tranſiturum. A nemine, ſine eius cõſenſu, præterquam ab ipſo ſolo, togam, pallium, ſtipendium, mercedem, mu-

a Vide rapſ. li. 4. ti. 8. ar. 2

nus, donum, vel emolumentum aliquod vnquam accepturum. Nihil gratiâ, odio, vel amore acturum: & ſi alicui alii Principi viro, aut fœminæ, ſacramento aliquo obſtrictus es, id totum te hodie diſſoluere, eique renunciare. En verborum pactionem, qua magni iſti miniſtri, quos Brutus regni officiarios vocat, ſuum olim iuſiurandum comprehendebant: atque iis quidem temporibus comprehendebant, quibus modeſtiſſimi Principes imperarunt, & Optimatum atque Ordinum regni valde, ſi vnquam aliâs, vigebat autoritas.

Illud etiam inter alia Bruti mendacia non minimum eſt, quod ſcribit hoſce regni officiarios creari, & autoritatem capere à populo, nec ſine eo poſſe exautorari *a*. Cuius contrarium ab initio regni Francici, ab illo inquam tempore, quo tales in eo regno extitiſſe memorantur, vſque in hunc diem, obſeruatum fuiſſe, tot luculentis teſtimoniis, & rerum geſtarum exemplis probatur, vt nullum operiendo huic mendacio mantellũ inuenire queat: è plurimis autem pauca ſubiiciam. *Rex Francorum Clotharius*, inquit Aimoinus *b*, *trigeſimo regni ſui anno poſtquam regnare cœperat, patre defuncto Monarchiam regni adeptus, VVarnarium, cuius inſtantiâ regnũ Burgundiæ fuerat adeptus, Maiorem domus in ipſo conſtituit regno.* En vt Clotharius VVarnatii erga ſe fidê hoc dignitatis beneficio remuneratus eſt. Et iterum *c*. *Poſt hæc autem Sigebertus Rex Auſtraſiorum Pipino defuncto, Grimoaldum filium eius maiorem domus inſtituit.* quod Ado totidem ferè verbis commemorat *d*. Ac ne dubitemus hanc aulæ præfecturam à ſolo Rege concedi ſolitam, velut obſequii & beneuolentiæ remunerationem, facit alius adhuc eiuſdem autoris locus *e*, vbi ſcribit Othonem quendam ſperaſſe Comitem ſe palatii fieri poſſe, *eò quod baiulus fuerat Regis Sigeberti in eius tenera ætate.* Ado Viennenſis in breuiario Chron. *f*: *Gundolandus maior domus moritur: cuius loco Herthenoldus à Dagoberto conſtituitur.* Maior autem domus, ſiue Comes Palatii, vulgò le Maire du Palais, inter regni officiarios Regiſque miniſtros quin ſummus fuerit ea tempeſtate, nemo, vt reor, ambigit. Itaque Brunichildes inter alia flagitioſa facinora, Protadium quendam ſtupri causâ ſibi familiarem, hac præfecturę dignitate ornare cupiens, *præſumpſit nepotem orare ſuum*, id eſt, Regem Theodoricum, *vt interficeret Bertoaldum, & Maiorem totius regiæ domus conſtitueret Protadium*, inquit Aimoinus *g*, quod fruſtra feciſſet Brunichildes ſi, vt Brutus ſomniat, non à Rege, ſed à populo magiſtratus ille mandari, & autoritatem capere potuiſſet. Ac ne inanem Brunichildis conatum, & ſine effectu fuiſſe arbitremur, ſubdit mox idem autor *h*, *anno decimo regni Theodorici iuxta voluntatem Brunichildis ex præcepto Theodorici Protadius Maior domus conſtituitur.*

Ac illud quidem memorabile eſt in hac ſpecie, quod idem autor ſcribit *i*. Reginam matrem, cui tutela & educatio filii concredita erat, Præfectum Palatii, ſiue Maiorem domus regiæ creaſſe de conſilio

a pag. 88.
b li. 4. ca. 6.
c ca. 42. eiuſdem libri.
d ætat. 6.
e li. 4. ca. 38.
f ætat. 6.
g li. 3. ca. 91.
h cap. 92.
i li. 4. ca. 39.

quorundam optimatum qui Regis viſendi gratia ad ipſam venerant. Verba eius hęc ſunt. *Anno quarto regni ſui Clodouæus cum Mantilde matre Aurelianos, caput regni Burgundiæ petit: vbi aduenientes Pontifices ac Optimates ipſius gentis, & ſe dominio Clodouei tradentes, Mantildes humaniſſimè tractauit: vtque filio ſuo fidem ſeruarent ammonuit. Quorum conſilio Flaucatum Franciâ oriundum, Præfectum inſtituit Palatij, ſociata ei nepte ſuâ Ragnoberta in matrimonium.* qui locus ſatis oſtendit hunc magiſtratum à Rege, vel ſaltem Regis autoritate, mandari ſolitum. Item alter eiuſdem libri. [a] *Franci*, inquit, *conſilium pertractantes VVaratonem virum illuſtrem, cum iuſſione Regis, Maiorem domus Palatij conſtituunt.* Atque eam quidem fuiſſe priſcorum Regum Francię in creandis magnis iſtis magiſtratibus autoritatem, præter rerum ſcriptores, teſtatur etiam perpetua ſequentium ſeculorum conſuetudo, quæ iugi obſeruatione ad poſteros tranſmiſſa eſt. Qua ratione cùm poſt exceſſum Caroli V. Francorum Regis, frater eius Ludouicus Andegauorum Dux, publica regni negocia, nepotis ſui Caroli. VI. impuberis nomine obiret, & Coneſtablum inſtituere vellet, reſtiterunt ei Burgundus Borboniuſque, ſolius Regis eſſe id muneris tribuere contendentes. Itaque *ad Oliuerium Cliſſinum dignitas illa*, Rege puero *tribuente, delata eſt.* [b] Nec deſunt etiam exempla quibus monemur Reges non ſolùm hæcce Coneſtabli Cancellarij, & aliorum magnorum Magiſtratuum officia: ſed & Parium Franciæ præterea nomen & dignitatem aliis ſubinde atque aliis, pro arbitrio eſſe largitos [c]. Idemque iuris in mandandis magiſtratibus apud alias nationes quæ regale iugum patiuntur, obſeruatum eſſe, ex antiquis populorum monimentis & annalibus, cuilibet facile fuerit animaduertere. Vnde apud Scotos gentem bellicoſiſſimam & tyrannidis vſqueadeo impatientem, vt cùm annos bis mille circiter ſub Regibus vixerint, nullum vnquam ſuper ſe alienigenam regnare paſſi ſint, hæ perantiquæ de Regis imperio leges, conceptis verbis recenſentur [d].

a cap. 46.

b Gaguin. lib 9. cap. 5.

c Vide papõ. lib. 4. Areſt. tit. 4.

d Hector. Boet. lib. 11. hiſt. Scot.

In profanis rebus nemo ius dicito, niſi quem iuri dicundo maieſtas regia præfecerit.

Solius Regis nomine ius omne redditor, conuentus indicuntor, concilia conuocantor.

Ne quis aliâ quàm regia authoritate magiſtratum obtineto.

Ex his igitur perſpicuum eſt, ſuam Brutum ſententiam manifeſto mendacio fulcire.

Sed errorem ei forſitã creauit, quòd apud Aimoinũ, & alios, nõ vno loco legitur, Francos aliquando Maiorem domus regiæ, ſiue Comitem Palatij elegiſſe & conſtituiſſe. Sed id quicquid eſt, ſi non oſcitanter ſecum perpendiſſet, facilè intellexiſſet vel in Regis infantiâ factum eſſe à Concilio, cùm ipſe nondum per ætatem ſuopte iudicio alia expedire potuerit: vel Regis iuſſu & autoritate factum ab iis quibus id negocij

datum erat: vel certè in diſcordiis ciuilibus, aut in interregno, cùm Regem ſibi, & præfectum Palatij eius ſimul eligerent. Veluti cùm dicitur,
a Aimoin. li. 3. cap. 4. *a in infantia Sigeberti omnes Franci de regno eius Chrodinũ Maiorem domus elegerunt. & Franci Clotharium, ſeniorem puerum ex tribus, Regem ſibi ſtatuunt, cũ ipsâ Reginâ matre regnaturum: defunctoque Erchinoaldo Maiore domus, Franci in incertum vacillantes, præfinito conſilio Ebroinum in huius honoris altitudine Maiorem domus ſtatuunt.* b & paulò pòſt c *Franci autem Leudeſium filium Erchinoaldi in Maiorem domus Palatij erigunt:*
b lib. 4. cap. 44. in interregno ſcilicet, inter Childericum occiſum & Theodoricum, quem paulò antè totonderant
c eod. cap.
d in Chronic. truſerantque in monaſterium. Sic Ado Viennen: d *Childericum ſuper ſe Regem leuant, Maiorem domus VVlfoldum* Occurrunt & alia id genus exempla non pauca in hiſtoriis Francorum: ſed quæ, ſi rectè conſiderentur, ex ſuperioribus cauſis pendent: ita vt Regum in hac re nec tollant nec minuant poteſtatem.

Et tamen hæc ſunt, hiſque ſimilia exempla, quibus ſcriptores iſti monarchomachi nituntur, & Reges apud imperitam multitudinem, libris editis, exagitant: præcipuè verò Hotomanus in ſua Francogallia, vbi quamuis omnia vndique exempla corroget, quibus demonſtrari putat Regem & regnum à concilio regi, nulla tamen profert, nec proferre poteſt, niſi quæ ad imbecillem Regis ætatem, vel alios temporum caſus, de quibus dictum eſt, referantur.

Sed ingens mihi labor conſumendus eſſet, ſi fraudes & fallacias omnes perſequerer, quibus ſuam iſti pernicioſam opinionem infucant: ſat habeo magna ex parte indicaſſe, monuiſſeque lectores ne ſibi imponi fucata talium argumentorum fronte patiantur: excutiant ſingula diligenter, & vitium in vnoquoque deprehendent. Nam vt cætera taceã quæ Hotomanus in ſua illa Francogallia retulit, e & quorum facilis refutatio eſt ex iis quæ ſuprà à nobis dicta ſũt: quid magis à ratione alienũ
e cap. 11. & 12. vel abſurdum dici poteſt, quàm inde velle colligere, Regi non eſſe facultatem creandi miniſtros & officiarios regni, quòd proceres Francorum reprehenderint Carolum Caluum nondum Regem inauguratum, eò quòd Præfectos & officiarios eiuſmodi, cùm ipſe nondũ Rex eſſet, arbitratu ſuo crearit. Nam cùm nemo Rex ſit (vt ſuperioris libri initio diximus) antequam populi conſenſus acceſſerit, quamuis ei regnum hæreditatis iure debeatur, non potuit ille quidem, nec debuit, ante inaugurationem, quæ regij muneris ſunt exequi. Sed hoc quid ad eos qui poſtquam Reges à populo deſignati declaratique ſunt, talia pro poteſtate imperij exequuntur?

Regibus itaque non aduerſantur quæ vel Brutus hoc loco, vel Hotomanus in illa Francogallia, de Concilij publici autoritate iactat. Nam quamuis fateamur Reges vt plurimùm res magni momenti, communicato cum Optimatibus regni conſilio, in cætu publico

pertractare ſolitos: atque adeo magnos illos magiſtratus ibidem creare id tamen non neceſſarium deminutæ poteſtatis regiæ, ſed tantùm regni prudenter adminiſtrati probabile argumentum nobis præbet. Quémadmodum enim magiſtratuum Romanorum creatio ad curam Principis pertinebat, non ad populi fauorem, vt ait Modeſtinus, a licet in ea re conſiliariorum operâ perſæpe vteretur: ita in cæteris regnis, quæ verè regna ſunt magiſtratus arbitrio Regum, ſine vllis populi ſuffragiis conſtituuntur: licet in iis eligendis, ne malis hominibus magnos honores mandent, probos & prudentes viros conſulere interdum ſoleant. Etenim profectò nemo negat, & eſt veriſſimum, omnia quæ ad publicum regni ſtatum pertinent, multo facilius & fœlicius componi à Regibus in concilio publico, vbi ſapientum virorum & conſiliariorum magna eſt copia, quàm alibi de aulicorum quorundam ſententia, qui ſe candidos Regi monitores rarò præbent. Itaque Carolus. V. cognomento Sapiens, cùm poſt exceſſum Cancellarij nomine *d'Ormant*, de alio creando altius cogitaſſet, multos regni optimates & fidos conſiliarios priuatis nunciis ad ſe accerſiuit, idque non indicatâ causâ, priuſquã à ſingulis ſeorſum admiſſis, interpoſito ſolẽni iureiurãdo exquiſiiſſet, quemnam omnium totius Galliæ maximè idoneũ ad id munus obeundum iudicarent: lectis deinde ac numeratis ſuffragiis (quæ à ſcriba excipiebantur vt quiſque conſiliarius ad Regem ſolus introibat) comperit primum Curiæ Præſidem, cui nomen *d'Orgemont*, omnium ferè conſenſu digniſſimum habitum, cui magiſtratus ille mandaretur: quem Rex idcirco ſtatim inuitum propè ac reluctantem, creauit Cancellarium. b En vt Rex prudentiſſimus Cancellarium ſibi non in concilio publico, nec ſine conſilio tamen, elegit conſtituitque. Nihil itaque vanius, quàm ex eo colligere tales regni officiarios non niſi in Concilio publico creari poſſe, quòd Reges ſępe id ſoliti ſint obſeruare, cùm id vltrò pro ſua in ſubditos humanitate fecerint, nec æquum ſit aliquem ex benignitatis cõſuetudine ad præſtationis neceſſitatem compelli.

a l. vnic. D. ad l. Iul. de amb.

b Vide Papon lib. 4. de Areſt. tit. 8.

Sed eſto, Regem non niſi de conſilio optimatum qui populum repræſentant, ſiue in concilio publico, creare poſſe eiuſmodi officiarios: Nunquid ei conſequẽs eſt quod vult Brutus: à populo ſcilicet eos creari & autoritatẽ capere? minime quidẽ. Nã aliud eſt creare aliud creãdi cõſilium dare vt ipſimet aduerſariorum didaſcali fatentur. Qua ratione Hotomanus, Pipinum non ſummi Pontificis Zacharię, ſed concilij Francici autoritate, Regem factum eſſe contendit c verba eius ſunt *Ex quibus omnibus facile intellectu eſt. Non ſi Franci Pipinum exquiſita Papæ ſententia Regem crearunt, idcircò illum Papæ imperio atque authoritate creatum fuiſſe. Aliud eſt enim Regem creare, aliud creandi conſilium dare. Aliud ius creandi habere, aliud ius conſilij dandi: quanquam conſilij in huiuſmodi rebus*

c In Francogal. cap. 13.

dandi ius nemo habet, niſi is à quo petitur. Æquiſſima lex eſt quæ [a] iubet vnumquemque jus illud aduerſus ſe admittere, quod ipſemet in alium ſtatuit: hoc igitur argumento in Brutum & Hotomanum vti nobis liceat.

a tit. quod quiſque iur. Dig.

Dignitates officiariorum in Gallia olim non fuiſſe perpetuas. Non verum eſſe quod quidam putant Maiorem Palatij vocatum fuiſſe poſtea Coneſtablum. Argumentum à Paribus Franciæ deſumptum refutatur. Harum Vindiciarum Bruti Hotomanum, ni ſecum ipſe diſſideat, non eſſe authorem. Caroli. VI. inter Britanniæ Regulum & Cliſſonum Coneſtablum iudicium.

Cap. XVII.

HÆc de creandis regni Francici officiariis ſatis, quantum ad pręſẽs quidem inſtitutum attinet. Sed eſt tamen obiter notandum, neq; illam Præfecturæ Palatij dignitatem, de qua ſuprà, neque alias publicorum miniſteriorum perpetuas tunc fuiſſe in Gallia: ſed nutu Regis concedi, adimique ſolitas. Qua de causâ Rex Clotharius vt VVarnarij erga ſe ſtudium fidemque magno aliquo munere compenſaret, eum aulæ ſuæ præfectum fecit, adhibito iureiurando ſe nõ daturum ei ſucceſſorem quamdiu viueret.[b] Eáque ratio dandi magiſtratibus ſucceſſores arbitrio Principis vtiliſſima eſt reipublicæ, & ab antiquis Imperatoribus obſeruata, vt ex Lampridio[c] Capitolino[d] & aliis rei Romanę ſcriptoribus patet. Itemque illud admonitione dignum, non verum eſſe quod Brutus ſcribit,[e] & alij etiam nonnulli opinantur, Maiorem Palatij ſcilicet, ſiue pręfectum domus regię, fuiſſe poſtea vocatum Comitem ſtabuli aut hunc in illius locum vndiquaque ſucceſſiſſe: idque vel ex eo intelligi poteſt, quòd ambę illę dignitates ſimul in regiâ viguerunt, & illa quidem maior fuerit, in qua vniuerſa quædam totius regni procuratio ſub Rege reſidebat: hęc verò ad particularem quandam de regiis equis & ſtabulis ſolicitudinem pertinebat: eique ſimilis erat, quam nunc gerit is qui vulgò nominatur grand Eſcuyer du Roy. ac propterea neque ductandi exercitum, neque imperandi militibus poteſtatem habebat, niſi eam à Rege ſpeciali aliquo mandato accepiſſet. Aimoinus[f] *Lendegiſilus*, inquit, *regalium præpoſitus equorum, quem vulgò Comiſtabilem vocant, quemque Rex ei præfecerat expeditioni.* Itaque nonnunquam Comes ſtabuli, & Comes Palatij, ſiue Maior domus vnà ad bellum mittebantur. Idem de Carolo Magno loquens[g], *qui ſtatum accitis ad ſe*

b Aimon. lib. 4. cap. 5.
c in vitâ Alex.
d in vita Anton. pii.
e pag. 96.
f lib. 3. ca. 70
g li. 4 ca. 74

ad ſe tribus miniſtris ſuis, Adalgiſo Camerario, & Geilone Comite ſtabuli, & VVorado Comite Palatij, præcepit, vt ſumptis ſecum orientalibus Francis atque Saxonibus, contumacium Sclauorum audaciam, quanta poſſent celeritate, comprimerent. Vbi videmus Comitem Palatij vocatum miniſtrum Regis, quod Bruti diſtinctionem inter Regis & regni officiarios, falſam, futilem, & ineptam eſſe declarat: vt eſt à nobis ſuperiore capite demonſtratum. Sed poſtquam pertæſum eſt Reges tantæ dignitatis ſub ſe in aulà, cuius potentiam non poterant non ſuſpectam habere, poſt Martelli & Pipini res geſtas in eo magiſtratu: videntur illius Præfecturæ officium diuiſiſſe in duas partes, & quę ad belli apparatum & militarem diſciplinam pertinent, Coneſtablo & qui ſub eo ſunt Mareſchallis, quæ verò reliqua ſunt, ei quem Magnum Magiſtrum vocamus aſſignaſſe. & verò Magni Magiſtri nomen ad illam Maioris domus appellationem propius accedit. Sed de his ſatis.

Nunc illud argumentũ videamus, quod Brutus ex denominatione & autoritate Parium Franciæ deſumit: nam hos quoque Regi opponit, & velut Ephoros quoſdam, non æquat modò ſed pręfert. At verò quàm inſidiosè & fallaciter id faciat, facilè apparebit. Ait igitur [a], *Habet præterea regnum Francicum ſuos ſiue Pares, tanquam Regis conſortes, ſiue Patritios, tanquam Reip: patres, ſingulos à ſingulis regni prouinciis denominatos quibus Rex inaugurandus, tanquam vniuerſo regno, fidem dare ſolet. Ex quo illos Rege ſuperiores eſſe liquet.* Plauſibile quidem hoc eſt, & aptũ ad capiendos imbecilles animos argumentum, ſed nullius momenti, & planè ſpernendum, vbi eius vitium detegitur. Duplex igitur hic error eſt: alter quidem quòd Pares Francię dictos putet, quaſi Regis conſortes. Nam, vt ſuperius paulò de ὁμοτίμοις Perſicis diximus, [b] non ideo vocati ſunt Pares, quia Regi pares erant: id enim vetat ipſa vis Monarchiæ, & regni conſtituti natura. Sed quia pares inter ſe erant, id eſt, pari honore & dignitate apud Regem cenſebantur: idque ipſemet Hotomanus, quamuis Regibus alioqui parum ęquus iudex, ita diſertè teſtatur, vt etiam rideat eos qui aliter ſentiunt. *Magnum eorum iudicium requirere cogimur*, inquit, [c] *qui propterea Pares Franciæ appellatos ſcribunt, quod Regi pares eſſent: cùm Paritas non ad regiam, ſed ad communem ipſorum dignitatem atque authoritatem referretur.* Atque hic locus quidem ſatis oſtendit Hotomanum vel harum vindiciarum autorem non eſſe, vel pugnantia loqui, & ſibimet contradicere [d]. Alter Bruti error in eo eſt quod putet rectè colligi Pares Rege ſuperiores eſſe, eò quòd Rex, dum inauguratur, fidem illis, tanquam vniuerſo regno, ſpondet: cùm tamen id huic nullo modo ſit conſequens. Quandoquidem Rex, cùm ſit maritus reipublicæ, & regni ſibi concrediti caput, [e] tantum abeſt vt fidem dando Paribus, aut toti populo ſimul congregato, & viciſſim ab iis accipiendo, ſeſe illis inferiorem faciat: vt planè contrà, dominum ſe atque rectorem omnium hoc ipſo conſtituat: ad inſtar ſponſi, cui fides data acceptaque imperium

a pag. 96.

b cap. 13 huius libri.

c cap. 14. Frã cog.

d vide quod ſcripſi. lib 3 cap. 1.

e Luc. de Pen. ad l. quicũque nu. 8c. de omni agro deſer. lib. 11.

in puellam tribuit. Regem itaque non poteſt hac ratione Paribus inferiorem eſſe concludere, niſi & maritum vxori, & ducem militibus, & monachis Abbatem, & Canonicis Epiſcopum, & ſummum Pontificem Cardinalibus & omnino caput membris ſubiiciat.

Quod autem confirmandæ ſententię ſuæ argumentum profert, adeo infirmum & leue eſt, vt nullo negocio retundatur. Videmus, inquit, etiam hoſce patritios inter Regem & ſubditos ſępe diiudicaſſe. Quid tum poſtea? Rex vult ſibi ius dici ab omnibus Curiis regni ſui & quotidie inter eum & priuatos controuerſiæ per eius procuratorem in iudiciis agitantur: an Rex idcircò Curiis ſubiicitur? nugæ. Quicquid poteſtatis habet Curia, id totum à Rege habet, vt paulo antè oſtendimus. Inſtat tamen Brutus, & poteſtatis huius Parium ſiue patritiorum praxim nobis exemplo proponit. *adeo quidem*, inquit, *vt cùm Carolus. VI. in Ducem Britanniæ ſententiam ferre vellet, obſtarent illi, dicerentque, non Regis, ſed Parium eſſe eiuſmodi iudicium, quorum authoritati nihil derogare poſſet.* Suſpectum mihi valde eſt hoc exemplum, & vellem aliquem laudaſſet autorem: quod cùm non faciat, commẽti ſui coniecturam nobis præbet. Nam ego in contrarium habeo ſcriptores luculentos, qui iudicium hoc de regulo Britannię in conſilio Regis cœptum & terminatum fuiſſe, atque ſententiam pro Cliſſono Coneſtablo in Ducem, à Regis Cancellario latam, nullo Parium nec repugnante nec contradicente, tradunt. Guagninus enim de eo ſic ſcribit [a] *In communi Regis conſilio cauſam agi, & prudentum ſententia eam definiri, Cliſſonus acquieuit. Acta cauſa eſt, ab vtraque parte, magno certamine: Demum dicente ius Cancellario, Dux arces rupis Arianæ, & Ioſselini cum tota ablata inde ſuppellectili, Cliſsono reſtituere dãnatus eſt centum milium francorum pœna adiecta.* Autor verò operis quod inſcribitur. *la mer des hiſtoires & chroniques de France*, de ea controuerſia ſic ſcribit. *Et ſemblablement Cliſſon fuſt d'accord que le parties ouyes le Roy en ſon conſeil luy fiſt iuſtice & raiſon, & fuſt fort à eſmouuoir & ſe conſentir à ce[b], non obſtant que aultre choſe ne pouuoit il requirer raiſonnablement. Et l'autre cauſe ſi eſtoit, car il auoit ſceu, que le Roy, à la requeſte deſdiz deulx ſeigneurs ſes oncles, auoit tout pardonné, en tant que luy touchoit, l'offence & le cas commis par le Duc, & en auoit eu remiſſion: & apperceuoit qu'il n'en auroit que ſon intereſt ciuil. Si vindrent en la preſence du Roy & de ſon conſeil, & fiſt propoſer Cliſſon les excez que le Duc luy auoit faits, en la forme, qu'il eſtoit pour le Duc bien deshonorable, deſus declaree. Par le conſeil du Duc fuſt defendu en propoſant excuſations plus tendant à doller ſa fault que autrement. Et les parties ouyes fuſt appointé & dit par le Chancelier, que le Roy les auoit ouyes, & qu'il feroit tout ce qu'il appartiendroit par raiſon: Et fuſt le conſeil par pluſieurs & diuerſes fois aſſemblé tant en la preſence du Roy que autrement. Et finablement fuſt la ſentence prononcee par le Chancellier, par laquelle le Duc de Bretaigne fuſt condamné à liurer les places de la Roche d'Arien, de Ioſſelin, & autres meubles dedans leſ-*

a lib. 9 in vita Caroli. VI

b *Car il infiſtoit touſiours à prouocquer le Breton de leuer le gage du duel qu'il auoit ietté en la preſẽce du Roy, pour cõbattre en chãp de bataille.*

dictes places: & en faiſant du crimmel ciuil, fuſt condamné en cent mil francs Et par ce moien fuſt la paix faicte entre le Duc & le ſire de Cliſſon, laquelle ne dura gueres. Id eſt, Aſſenſus eſt tandem Cliſſonus, vt Rex vtraque parte audita ius de iniuria ſibi illata in conſilio diceret: quod tamen vt admitteret ægrè adductus eſt,[a] quamquam aliud non poterat iure poſtulare. Mouit & Cliſſonum alia cauſa, acceperat enim certò Regem, interuentu & rogatu ſuorum patruelium (Burgundiæ nimirum & Borboniȩ Ducum) omnem Britoni culpam, quantum ad Maieſtatis offenſionem pertinebat, condonaſſe: vnde ſe nihil aliud, niſi quod ſua ciuiliter intererat, habiturum perſpexit. Ambo itaque ſe Regi in conſilio ſiſtunt. ibi ex parte Cliſſoni proponebantur iniuriæ à Duce factæ, & ita exaggerabantur, vt in Ducis ignominiam valde redundarent. Ille contrà per ſuos aduocatos excuſationibus vſus eſt, quȩ ad pœnitentiam & culpæ deprecationem, quàm facti defenſionem, magis accedebant. Auditis omnibus, Cancellarius reſpondit Regem eos audiiſſe, facturumque quod ratio poſtularet. Inde conſilium de ea re ſæpius habitum, tam præſente quàm abſente Rege: tandem Cancellarius ſententiam pronunciauit, qua Dux Britanniæ condemnatus fuit reſtituere Cliſſono arces Rupis Arianæ & Ioſſelini, & omnem quȩ in iis erat, ſuppellectilem: & criminali iudicio in ciuile commutato, centum millia francorum pœnȩ nomine perſoluere. Atque ita inter Ducem & Cliſſonum facta pax eſt non multum duratura.

[a] *quia ſcilicet pugnâ & monomachia litem dirimi cupiebat, ad quam ſæpe Britonem coram Rege, proiecto in terram duelli pignore, prouocauerat.*

Rex igitur, ſi his autoribus fides, inter Britonem & Cliſſonum iudicauit. Quod ſi ita eſt, & vt ille dicit, obſtabant Pares, ac ſuum illud non Regis iudicium eſſe dicebant, apparet profectò non iure eos reſtitiſſe: magnumque adeo hac ratione præiudicium in perpetuum factum eſt ei iuri quod prętendebant, cùm Rex nihilominus de ſententia optimatum & conſiliariorum, neglecta ſeu potius reiecta illa Parium interpellatione, ſuum illud iudicium eſſe, ordine iudicij atque exitu comprobauit. Itaque tantùm abeſt vt hoc exemplo Parium iuri patrocinetur, aut Regis in ſubditos minuat poteſtatem, vt illud grauiter lædat, & hanc confirmet plurimùm.

Cętera quibus Brutus Francicam Monarchiam impetit diſſoluuntur. Regia reſcripta à Senatu examinari quomodo accipiendum. Regem poſſe reum mortis abſoluere, teſtimoniis & exemplis contra Brutum *probatur.*

CAP. XVIII.

CÆtera quibus Monarchiam Francicam impugnas, leniora ſunt. Nam quod ſcribis.[a]

literæ Regis ni à ſecretario regni ſubſcribantur & reſcripta ni à Cancellario (qui cancellandi poteſtatem habet) obſignentur, nullam auctoritatem habent,

vix dignum reſponſione eſt: propterea quod, vt ſuprà de Curiæ autoritate diximus, quicquid iſti poteſtatis habent, à Rege proficiſcitur. Itaque non aliâ de causâ literis quidem ille ſubſcribit, niſi vt teſtetur eas â Rege profectas eſſe: hic verò reſcripta obſignare aliquando recuſat, non vt Regis voluntati reſiſtat, vel regiæ clementiæ & largitatis cenſorem & moderatorem ſe præbeat: ſed vt pro poteſtate ſibi à Rege conceſſa, tanquam ſummus Regis officiarius, caueat ne quod reſcriptum eliciatur ab occupato grauioribus negociis Rege vel non ſatis attento, per obreptionem ſupplicantium, aut inuerecundam & importunam petentium inhiationem, qua plerumque ita conſtringitur Princeps (vt aiunt Impp. [b]) vt etiam non concedenda concedat. Quod igitur in ea re facit Cancellarius, quando examinata & patefacta fraude cancellat reſcriptum, id Rex fieri velle creditur, qui fraudis admonitus idem feciſſet, [c] vel omnino poſtulationi non conceſſiſſet.

Simili planè reſponſo refellitur quod alibi [d] de Regiorum diplomatum examinatione à Senatu fieri ſolita, oppidò calumnioſè & intempetanter confingis. Nunquam enim Senatus in Regis diplomata inquirit, vt regiæ clemētiæ aut ſeueritati modum adhibeat, quemadmodum tu falſò definis: ſed vt ex antecedentibus, conſequentibus, alliſque facti circumſtantiis, cum narratione reorum & Regis diplomate abſolutorio collatis, an ea Regis voluntas ſit exquirat. Fieri enim poteſt vt ſcriptum, à Rege ſignatum, producatur: ſed fraude elicitum, ſed importunitate extortum: ſed ignoratione conceſſum, aut alio quopiam vitio laborans, quod ſi Rex ſciſſet, non vtique indulſiſſet reo. Hæc & ſimilia rectè examinant Senatores, quibus ab ipſo Rege talis poteſtas data eſt, mandatumque ne ei reſcripto pareant, quod quid legibus repugnans continet: ſed Regem ignoratione lapſum exiſtiment, eoque rem illam ad iuris communis normam exigant: vt olim Antiochus. III. [e] & Tiberius Cæſar [f] reſcripſerunt. Hæc nimirum regalis ſapientiæ prouiſio eſt, vt proborum hominum & pro republica nauiter ſudantium operâ vtatur: qui quoniam ad hoc à Rege conſtituti ſunt, vt eius miniſtri ſint, legumque cuſtodes, nihil illis antiquius eſſe debet, quàm vt ſolicité & ſolerter perquirant quæ Regis in reſcripto vel diplomate voluntas fuerit: ne vel, Rege non iubente, à lege recedant: vel eo gratiam criminis alicui faciente, legis ſeueritatē

a Pag. 98. & pag. 129.

b l. 1. C. de pet. bon. ſubl. lib. 10.

c C. ſi contr. ius vel vtil. publ.

d Pag. 128. & ſeq.

e Plutarc. in apophteg.

f Nicephor. l. 1. cap. 17.

exequantur. Hæc Senatui cauſa eſt inquirendi in Regis diplomata, & codicillos veniales, quos vocas; non autem illa, quam tu ad inuidiam & contemptum regiæ Maieſtatis, contra omnem diuini & humani iuris rationem, fraudulenter excogitaſti: vt ſcilicet modum Regis ſeueritati & clementiæ ſtatuant.

Sed quia nullus in iſtis vindiciis locus eſt, qui rebellem ſpiritum, & inſigniter mendacem, proiectæque audaciæ & perfrictæ frontis impoſtorem magis redoleat, tranſcribam quod ſcribis de hac re, quanquam tuæ me pudet impudentiæ. Ais igitur [a]. *An non verò fortè, quia vitæ cauſa fauorabilior eſt, quos lex damnarit, abſoluere ſaltẽ Rex poterit? Nihilo ſanè magis. At quia interdũ ea accidere poſſunt, in quibus lex muta, lege loquente: legis ratio Regis oratione, quaſi interprete, opus habet, licebit Regi, ne ſummum ius ſumma iniuria fiat, adhibita in conſilium ratione, quæ legis anima eſt, legem interpretari. Ne tamen perturbatio vlla ſedem rationis occupet, inconſultis ſapientibus nihil planè definiendum putabit. Hoc modo homicidam quidem ſeuerè puniet: ei tamen indulgebit, qui excuſſa è manibus ſecuri, tranſeuntem fortè aliquem occiderit. Graſſatorem morte multabit: qui graſſatorem, vim vi repellendo, interfecerit, abſoluet. Itaque vt Regi, tanquam cuſtodi legis, verba interpretari interdum licet: ita & Senatui, in omnibus regnis bene conſtitutis, iniunctum eſt & ex officio conuenit, tum interpretationem Regis examinare, tum etiam eiuſdem ſeueritati clementiæue modum adhibere. Quod ſi verò hominum corruptelâ factum eſt, vt hæc minus re ipsâ obſeruentur: idem tamen perpetuò ius eſt, quod in libertatem vindicari oportet. Ne plura exempla in re manifeſta accumulemus, in Francico regno ita obſeruatum fuit. Quos enim Rex abſoluerat capite plecti, & quos occiſos voluerat, abſolui ſæpe vidimus. Interdum etiam ſcelera, teſte Rege commiſſa, impunita fuerunt, quia plu-*

[a] p. 126. & ſeq.

res teſtes non ſuccurrebant: quod ſub Henrico II. in cuiuſdam extranei, grauiſſimi criminis à Rege ipſo accuſati, perſona accidit. Cùm quis verò reus amicorum precibus veniam à Rege impetrauit, Cancellarius, causâ cognita, recuſare poteſt. Sin & hic conniuet, ad iudices nihilominus veniat oportet: qui quidem non modò an obreptitia venia ſit, ſed etiam an ciuilis & legitima, diligenter examinare debent. Reus verò qui codicillos illos veniales impetrauit, non prius iis vti & niti poteſt, quàm ſeſe coram iudicibus ſtiterit, capite aperto, genibus flexis, carceréſque vltrò ſubierit, interim dum cauſæ, quæ Regem impulerunt, penſitantur. Hæ ſi minus idoneæ ſunt, mulctatur reus, perinde ac ſi Rex non condonarit. Si contrà: eſt ſanè quod non Regi, ſed legi, eiuſque æquitati vitam acceptam ferat.

Hæc tua ſunt, & his ſimilia, figmenta & incantamenta, quibus imperitæ multitudinis aures & animos, in ſuam ipſius Regumque perniciem, velut magico carmine effaſcinas: quæ tamen ex tam apertis & manifeſtis mendaciis conſtant, vt mirum ſit inueniri quoſdam, vſu rerum & eruditione nonnihil præſtantes, qui talibus impoſturis aures accommodent. Quid enim falſius, quid impudentius dici poteſt, quàm quod ſcribis, Regem non poſſe abſoluere quos lex damnarit? Contrarium enim, non de facto ſolùm (vt loquuntur) ſed etiam de iure, obſeruatum perpetuò fuiſſe in omnibus regnis bene conſtitutis, hiſtoriæ tam ſacræ quàm profanæ perſpicuè demonſtrant. Quid enim? Abiatharo ſacerdoti Maieſtatis reo, an non ignouit Salomon, & quem legis ſententia morte multandum iudicauit, regiâ clementiâ legum
a Reg. 3 ca. 2. pœnis abſolutum dimiſit? *Equidem vir mortis es*, inquit[a], *ſed hodie te non interficiam, quia portaſti arcam Domini coram Dauid patre meo. Vade in Ana-*
b li. de fal. *thoth ad agrum tuum*. Hinc D. Auguſtinus[b]. *Iudicibus ſtatutum eſt, ne liceat in reum datam ſententiam reuocare. Nunquid & ipſe Imperator ſub hac erit lege? nam ipſi ſoli licet reuocare ſententiam, & reum mortis abſoluere, & ipſi ignoſcere.* Et Theodericus apud Caſſiodorum[c]. *fas eſt Principi maculoſas*
c lib. 3. Variar. ca. 46. *notas vitiatæ opinionis abſtergere.*

Poſſum facile ex omni memoriâ & monimentis populorum, qui Regibus & Monarchis vſquam paruerunt, innumera huius rei docu-

menta proferre, quibus oſtenditur, Principem, pro ſpoteſtate imperij, gratiam delicti quantumuis magni reis facere; & legitimè condemnatos legum pœnis poſſe eximere, ſed eum in re perſpicua laborem inutilem planè & ſuperuacaneum eſſe arbitror. Etenim profectò hæc facultas ignoſcendi iure condemnatis, vſqueadeo cohæret cum monarchico imperio, vt etiã Dictatura apud Romanos, quæ nihil aliud niſi ſemeſtris Monarchia fuit, id poteſtatis annexum habuerit: quod illuſtri, præter cætera, exemplo in L. Papyrij dictaturâ emicuit. Is enim Q. Fabium magiſtrum equitum capitis condemnatum (quod contra diſciplinam militarem, dictatore vetante & abſente, auſus eſſet cum hoſtibus ſigna conferre) Tribunis pleb. populóque iram deprecantibus condonauit. *Tum dictator ſilentio facto, Bene habet, inquit, Quirites, vicit diſciplina militaris: vicit imperij maieſtas: quæ in diſcrimine fuerunt, an vlla poſt hanc diem eſſent. non noxæ eximitur Q. Fabius, qui contra edictum imperatoris pugnauit: ſed noxæ damnatus donatur populo Romano: donatur tribunitiæ poteſtati, precarium, non iuſtum auxilium ferenti. Viue Q. Fabi, fœlicior hoc conſenſu ciuitatis ad tuendum te, quàm qua paulò antè exultabas victoriâ: viue id facinus auſus, cuius tibi ne parens quidem, ſi eodem loco fuiſſet, quo L. Papyrius, veniam dediſſet* [a].

At iſtam Principes poteſtatem vſurparunt dicis, non iure delatam acceperunt. Imò verò iuris autores atque interpretes omnes, eam Principibus ſine vlla controuerſiâ, iiſque ſolis, iure optimo competere, tam firmo atque vnanimi conſenſu tradiderunt [b], vt neceſſe ſit fateamur vel illos omnes errare, vel te mirum in modum delirare atque deſipere, qui contrariam ſententiam aſtruis. Itaque inter legitimas defenſiones illa numeratur, qua reus condonatum ſibi à Principe crimen eſſe proponit. Quia, vt vno omnes ore affirmant [c]. *Summus Princeps poteſt pœnas delictorum delinquentibus remittere & indulgere: & poteſt omnes pœnas remittere, tam corporales quam pecuniarias, etiam per ſententiam & condemnationem inflictas, etiamſi talis ſententia in rem iudicatam tranſiuerit.* Hinc Baldus dicit [d], Principem in eò honorari, quod apud eum omnis pœna eſt arbitraria, idque in Gallia obſeruatum eſſe inter omnes conſtat, adeo vt Regis ignoſcentia etiam domino feudi præiudicet, ad quem damnati bona propter delictum perueniſſent, ſi ex Regis indulgẽtia culpæ veniam non impetraſſet [e]. Quid opus eſt multis? ſententia planè falſa, reprehenſione tantùm, non refutatione indiget.

Quæ ſit Parlamẽtorum in Regia diplomata inquiſitio. Reges ſponte aliquãdo ſe legibus ſubiicere. Reſoluta Bruti captio ex antiqua Gallorum regnandi conſuetudine. Inter Principatum & Regnum differentia.

a Liu. li 8.

b l. relegati. 4. in fi. l. Diui fratres. 27 & l. ad beſtias 31. D. de pœn. toto tit. de ſent. paſſis. D. & C.

c vide Iul. Clar. 8. fin. Pract. Crim. quæſt. 59. & Ant. Peregrin. li. 5. de iur. fiſc. tit. 1.

d in l. cunctos populos. col 8 C. de ſumma Trin. & fid.

e Papon. lib. 24 tit. vlt. de Areſt.

CAPVT XIX.

PAr impudentia in eo eſt quod ſcribis, Senatus partes eſſe Regis interpretationem examinare, & eiuſdem ſeueritati vel clementiæ modum adhibere. Nam quanquam (vt modo diximus) Senatus officium eſt, regia reſcripta, & diplomata examinare ad Regis voluntatem intelligendã; ne velle eum quod nolit falsò exiſtimet. Nunquam tamen ab hominum memoriâ auditũ eſt in regnis benè ordinatis, legis interpretationem à Rege factam, à Senatu reiectam vel correctã fuiſſe: vt neque de eius clementiâ in condonandis ſuppliciis, vel rigore in puniendis, detractũ quicquam vel remiſſum, vbi Regis ſemel volũtatẽ Senatus certò intellexit. quippe talis ſenatoria poteſtas regni naturæ prorſus repugnaret, nec cũ eo conſiſtere vllo modo poſſet: ſed aliam induceret regiminis ſpeciem, vt eſt à nobis ſuperioribus libris ſatis ſuperque demonſtratum. An neſcis illud Conſtantini Magni ad Baſſum Præfectum vrbi reſcriptũ? *Inter æquitatem iuſque interpoſitam interpretationem nobis ſolis & oportet & licet inſpicere* [a]. aut iniquum & tyrannicum eſſe arbitraris? aut nõ Regibus & Monarchis cæteris æquè ac Imperatoribus cõuenire iudicas? ludis Brute, ludis. Nam quos tu dicis à Rege abſolutos fuiſſe, & capite tamen plexos, ij re verâ non erant à Rege abſoluti, ſed ſubreptitio tantùm diplomate liberati; quos propterea Senatus, detectâ fraude, vt nullo modo abſolutos, meritò ſuppliciis debitis deſtinauit. & contrà, ſi quos fortè Rex errore facti deceptus iudicibus puniendos mandauit, iudices, cõpertâ innocentiâ, liberos atque abſolutos demiſerunt, de Regis ſententiâ & volũtate id factum eſſe creditur, qui illos eo animo iudicibus tradidit, vt ſecundũ leges iudicarent. Hæc igitur ſi quando contingunt, Regis autoritatẽ nullo modo minuũt, imò confirmant plurimùm: quòd vtrobique ſecundum eius voluntatem abſolutio damnatióque contingat. Nã id ſemper velle præſumitur, quod iuris rationi cõgruit, atque vti potius ordinariâ quàm abſoluta poteſtate, niſi contrarium manifeſtè conſtet [b].

Iam verò quod de criminibus Rege teſte commiſſis adfers, id nihil ad tuam pernicioſam opinionẽ proficit. Ita enim à Regibus lege latâ conſtitutũ eſt, ne vnius teſtimonium in vlla cauſa admittatur [c], eã ſi ipſimet Reges legẽ obſeruare volũt, quid tũ poſtea? *decet tantæ maieſtati, eas ſeruare leges, quibus ipſe ſolutus eſſe videtur* [d]. maximè verò in hac re, quia hominis iudicium, Dei iudiciũ eſſe dicitur [e]. At neque Chriſtus in ſeculari iudicio, reã ſine accuſatore & teſtibus condẽnare voluit, quãuis certò ſciſſet eã deliquiſſe [f]: neque etiã Deus quemquã ſpirituali ſententiã, ſine accuſatore & teſte, condẽnabit. Nõ mirũ igitur ſi Reges à Deo cõſtituti vt ſint miniſtri regni eius, Dei modũ in iudicãdo, quãtũ quidẽ per humanã imbecillitatẽ conſequi poſsũt, piè & inuiolatè cuſtodiãt: præſertim Reges tales, quales permulti in Gallia extitiſſe memorãtur, inter quos ille fuit, vnde cxẽplum ſumpſiſti, Hẽricus II. quẽ ſubditi omnes ita amanter & ſtudioſè

a l.1.c. de legi. vide quæ ſcripſimus ſu li. 2. circa fin.

b Bald. & alij in l. ex facto. D. de vulg. & pupill. & in l. omnes populi D. de Iuſt. & iur. & in ca. licet. de off. ord.

c l. Iuriſiurandi C. de teſt.

d l. ex imperfecto 23. D. de leg. 3. l. ex imperfe. 7o. c. de teſtam.

e Deut. ca. 1.

f Ioan. ca. 8.

ſtudioſè oblectuabant, vt eius nomen quod erat, *Henry de Valois*, per anagrammatiſmũ mutarint in illud, *Roy de nul bayé*, id eſt, *Rex nulli inuiſus*. Fecit igitur Rex ille quod facere debuit, qui (vt olim excellentiſſimus vir Q. Scęuola) ita demum ſuo teſtimonio credi voluit, ſi alij inuenirentur qui idem aſſeueraſſent: quique (vt Africanus poſterior) accuſatoris, teſtis, & iudicis partes in reum agere noluit [a]. Quod itaque aſſeris reum cui Rex ignouit, non Regi, ſed Legi, eiúſque æquitati ſalutem acceptam ferre debere: id te non ſummæ ſolùm impudentiæ, ſed extremę etiam dementiæ hominem conuincit tum quòd vbi aliquis mero iure & communi legis auxilio ſatis iuuatur, nihil Regis veniâ & extraordinario remedio indiget: tum etiam quia quos lex damnauit, Rex abſoluere poteſt, vt certiſſimis ſuprà teſtimoniis probatum eſt. a Valer. Maxim. lib. 4. cap. 1.

Vides nunc, Brute, quàm nequiter in Reges Galliæ inſultes: & contra fidem hiſtoriæ, rerúmque geſtarum exempla, florentiſſimi regni fundamenta conuellas: vt in perniciem ſubditorum ex regno rempublicam, ſi nó potius ex Monarchia Anarchiam, tibi ſi auſcultetur, magno totius orbis malo efficias. Doleo equidem ita te intemperanter ingenio abuti tuo, vt omnem tibi à Naturâ largitam rationis & orationis facultatem, odio Regum & Reipub. ad calumnnias & mendacia conuertas: quaſi id tibi ſolùm negotij datum ſit populo vt imponas.

Quod ſi ſubtilitas in maleficiis laudanda ſit, magna tu quidem laude dignus es, qui mendacia ex mendaciis pendere, & quaſi conſequi ſe mutuò, tam ſubtiliter facis, vt veri ſpeciem præ ſe ferre videantur. Nam licet quæ ad Regis Francorum maieſtatem minuendam confinxiſti planè falſa ſint, tamen ea tanto artificio concinnas, vt ex antiquis Gallorum inſtitutis manaſſe ad Francos, & ab iis iugi obſeruatione retenta, pari impoſturâ coneris perſuadere.

Nimirum habebant fortè hoc à Gallis Franci, inquis [b], *authore Cæſare libro quinto de bello Gallico. Fatetur enim Ambiorix Rex Eburonum ea fuiſſe tum Regum Galliæ imperia, vt non minus populus ritè conuocatus in Regem, quàm* Rex *in populum, authoritatis haberet. Quòd etiam in Vercingetorige apparet, qui coram populi cœtu cauſam ſuam agit.* b pag. 100.

At mentitum fuiſſe Ambiorigem partim ſui excuſandi, partim hoſtis circumueniendi causâ, ipſius rei ſtatus atque exitus comprobauit: itaque quod ille finxit doloſè, tu pro vero hîc aſſumis mendoſè. Quod autem ad Vercingetorigem attinet, non erat ille quidem Rex conſtitutus ſuper omnes populos, quibus in ſuſpicionem proditionis venerat, tantùm belli gerendi dux ab iis delectus fuit, & imperium ei ad id bellum adminiſtrandum datum: Rex verò Aruernorum tantummodo ab ſua factione.

appellatus eſt, idque non legitimo modo, & cõcordi ciuium voluntate, [a lib. 7. de bello Gall.] ſed per vim & ſcelus, vt ex eiſdẽ Cęſaris cõmentariis liquet [a]. At obtinere principatum vel imperium apud eos, aliud erat quàm obtinere regnum, ſiue Regem eſſe. *Celtilus* eiuſdem Vercingerorigis pater, *Principatum Galliæ totius obtinuerat*, inquit Cæſar [b], [b ibidem.] *& ob eam cauſam quod regnum appetebat, ab ciuitate erat interfectus*. Quod autem Vercingetorix non fuerit Rex, ſed tantùm imperator ad id bellum gerendum lectus, ex contentione inter eum & Æduos ab eodem Cęſare relata manifeſtè pa[tet] [c]: [c Ariſt. li. 3. ca. 10. Polit.] Agamemnon, belli ad Troiam gerendi causà Græcorum omnium Princeps & Dux factus eſt, in quos, cùm ad præliũ exirẽt, vitæ & necis poteſtatem habebat: licet alioqui in concionibus redargui, reprehẽdi, & cohiberi ſæpe ſolitus ſit: quod non Regem eum, ſed belli ducem ſuper ſe cõſtituiſſe [d]. [d lib. 1 diuin Inſtit. ca. 13.] Longè igitur aliud regnum eſt, aliud principatus. Itaque Lactãtius Firmianus [e lib. 6. cap. 1.] de Vrano & Saturno loquens [e], de quibus contentio eſt inter priſcos [f cap. 16.] autores, vter prior ſummum in terris imperiũ habuerit. *Non magna diſſenſio*, inquit, *ſiquidem maximorum authorum de filio, ac patre, dubitatio eſt: ſed tamẽ vtrumque fieri poteſt, vt & primus Vranus eminere inter cæteros potentia cœperit, & Principatum habere non regnum. Poſtea Saturnus maiores ſibi opes compa[ra]uerit, ac regium nomen aſciuerit*. Eodem pertinet quod Krantzius in VVandalicis ſcribit [f]. Boemos vbi aliquãdiu ſub ducibus & annuis magiſtratibus vixiſſent, tandem ſibi Regem aſciuiſſe *Zethus*, inquit, *ordinato regno, primus in gente dominatus liberâ poteſtate, cùm alij vel annui, vel menſtrui, vel ad bella eſſent duces*, & mox [g]. *Iam Regem habuere Boemi, iam legitimo illis iure imperabat vir non poſtremi ingenij*, &c. In Scotia ſimiliter, Anglia, Dania, aliiſque nationibus, apud quas imperia verè regia vigent, parem Regum libertatem videre licet, cuius rei inſigne, ſed triſte nobis documentum reliquit Henricus VIII. Anglus, qui ſi non tantâ poteſtate à Deo populóque ſibi conceſsâ, fuiſſet abuſus, ac leges pro arbitrio tuliſſet, veſtris, Brute, hominibus, Hæreticis inquam, nullus ibi locus paruiſſet. Quod autem de regnis Hiſpaniæ & Iuſticiâ Arragonicâ ſcribis, id iampridem Bodinus [g lib. 1. de rep. cap. 8.] ita doctè & eleganter diluit [h], vt noſtra hîc refutatione non ſit opus.

Detectus Bruti animus, cuius ſcopus Anarchia eſt, ei cum reliquis Hæreticis communis. Lutheri in Principes maledicta funeſtum & acre ruſticorum bellum excitaſſe: tale quid moliri Brutum, atque inibi alia de Hæreticorum malitia.

CAPVT XX.

IN Bruti errores de regno Franciæ confutandos eo diutius incubui, quod regnum illud ipſe, eiúſque ſequaces, pulchrè & ſapiẽter, cæteríſque omnibus rectiùs conſtitutum eſſe fatcãtur. ac proinde cum iam cõſter Regis ibi imperium ſummum & libertinum eſſe, abque eo pendere quicquid vſquam poteſtatis & iuriſdictionis in toto regno exercetur: nõ poteſt non iniurius videri aliarum nationum imperiis, qui hanc illis Regum libertatem inuidet, ſine qua nec Rex, nec regnum propriè dici poſſit. Ad reliquas nunc igitur huius populorum præſtigiatoris fallacias refellendas pergamus: quæ vt ſuperioribus ſunt leuiores ita renuiotibus indiciis facilius detegentur. Sed vna tamen præ cæteris inſignis eſt, & digna quę plenâ manu tractetur: ex ea enim lector Bruti conſilium, & quod animo facinus mediteur agnoſcet. Ait itaque a. a pag. 106.

Si popul⁹ Romanus Imperatores ſuos noxæ dedit, qui ad Furcas Caudinas indecorè cum hoſtibus pepigerant, coacti licet, & in ſummas anguſtias redacti, nec ea ſe pactione vllatenus teneri indicauit: an non multo minus tenebitur populus id iugum pati, quod non vi ſed vltrò, non mortis metu ſed lucri cupidine, aut ſi qui excutere debebant, impoſuerint, aut qui poterant tolerarint.

Videbatur initio Brutus infinitam & immoderatam Regum libertatem velle tantummodo cohibere, non autem ſuum optimatibus ius auferre; quorum legitimam potentiam vſqueadeo extollit, vt eos regni Ephoros, & regalis imperij conſortes, Rege ipſo ſuperiores, appellet: ob eámque cauſam videtur illis qui eum non attentè legunt, ſumma voluntatis inclinatione in Ariſtocratiam propendere, eóque nomine magnam ab ambitioſis hominibus gratiam conſequitur (qui ſub ſpecie reuocandi in ordinem Reges ſuos, re verâ autem affectari regni cupiditate, ſeditionis & defectionis duces ſeſe populo præbent) quòd ſuam illius patrocinio cauſam ſatis defenſum ac protectum iri exiſtimant. Sed longè alius Bruto ſcopus: non ei regnum, non Ariſtocratia, non Democratia curæ eſt: Anarchiam amat & optat, quòd in ea nullus libertati & libidini terminus ſit, ſed infinita vbique & impunita licentia: eóque vt nos caurè & pedetentim ducat, regnum primò in Ariſtocratiam mox hanc in popularem dominationem commutandi conſilium tribuit: ſed tanto tamen artificio, vt neutrius ius lædere, neutríue iniuriam facere ſe velle ſimulet, quo deinde progreſſurus ſit vbi è regno in Rempublic.

peruenerit, non obſcurum arbitror iis eſſe qui furibunda Hæreticorum ingenia paulò ſagacius odorantur, quorum princeps & parens Lutherus, Euangelij ſui initium, talibus ſtratagematis longè lateque propagauit: tantumque oris ſui petulantiâ & infamibus iniuriis in Cæſarem, & Reges, ac Principes alios iactis effecit, vt ingens ille in Germania ruſticorum contra dominos tumultus excitetur, qui plebeiorum hominum circiter centum milium cæde expiatus eſt, quos omnes perditus ille apoſtata ſuis incantamentis velut Circæis poculis infatuauit. Nam Principum autoritatē adeò vilem & contemnēdam, multis maledictis & iniurioſis nominibus apud imperitam multitudinem reddidit: vt ſe talibus ſubiici, nec æquum, nec vtile eſſe iudicarent. Quod ſi ruſtici illi, vt victi erant, viciſſent: non dubium quin nouus iſte Euāgelij reſtaurator, ſe ſtatim ad nefariam illam ſocietatem, quam verbis pepererat, factis & opere adiunxiſſet: atque ingentem de Principibus & tota Nobilitate triumphum egiſſet: móxque anarchiam, & communionem rerum multis encomiis celebraſſet. Sed quia ſpem ſuam fruſtratam ſenſit, conſilium ex tempore & euentu rerū cępit, atque à Principibus ſe ſtare ſimulans, huius rebellionis ruſticorum vindicandę, cuius ipſemet autor erat, acerrimum ſe ſuaſorem præbuit: idque tantâ immanitate, quantam vix credibile eſt in Scythico, nedum Chriſtiano pectore latitare: adeo ille verſutus in omnes partes, & mirum in modum impudens erat[a]. Lutherum in hoc ſequuti ſunt poſteri eius omnes, licet in multis aliis vehementer ab eo diſſentiant, in iis hic noſter eſt, qui, cuiuſcunque tandem ſectæ fuerit, magnum illum magiſtrum veſtigiis directè & dextrè in virulētis iſtis Vindiciis cōſequitur. Lutherus enim, vt Reges & Principes per ora ciuium traduceret, dicebat eos eſſe vel perditiſſimos nebulones, vel præcipuos moriones[b]: ſtolidos prætetera, inſanos, fatuos, furioſos, ipſoque Turca decies peiores, & id genus alia quæcunque ad ſummam ignominiam excogitari poterāt, nominibus appellabat[c]. Eoſdem Brutus (ne nihil ad magiſtrum de ſuo addidiſſe videatur) Homunciones, ſeruos reipublicæ & multitudinis, nihil à priuatis impunitate differentes, eſſe tradit[d]. Sed & nobiles ac primarios viros, quorum vicaria fide Reges in variis regni negotiis & republicâ adminiſtrādâ vt ſolent, canina ſuâ facundiâ nequiter & calumnioſè allatrat. Ait enim eos nihil eſſe, niſi Regum aſſentatores & illuſores populi, imò nihil niſi laruas, & velut antiqua in tragœdiis paludamēta, quorū præuaricatione & ignauia factum eſſe dicit, vt Reges eam, qua hodie inſoleſcunt, licētiam, quandam quaſi longi temporis præſcriptione vſuceperint: proinde non debere id populis præiudicare, quo minus ipſi ſe in libertatem vindicent[e].

Quæſo per Deum quid iſtiuſmodi ſermonibus, vel ad inuidiam huius ordinis acerbius, vel ad ſeditiones conciliandas vehementius dici aut excogitari poſſit? An non praui & peruerſi animi in Bruto teſtimonium locuples nobis præbent? Ex iis certe perſpicuum eſt, eum non in Reges

a Vide Surium ab anni 1523. initio vſque ad 1526.

b lib. de ſecularis poteſt.

c Contra duo mādata Cæſaris.

d pag. 123. & 124. & 126. & 130.

e pag. 103.

tantùm & Monarchas ſtylum acuiſſe, ſed in omnes omnino qui dignitate & poteſtate aliqua præditi ſunt : eóque conatus ſuos omnes paraſſe, vt credulæ & inconſtanti multitudini perſuadeat, eam prorſus liberam eſſe,& nullius ductu atque imperio regendam,niſi quatenus, & quamdiu ipſa voluerit:ac proinde nullo iuris vinculo teneri illis promiſſis ſtare,quæ eius nomine Optimates in cõcilio publico,vel aliâs Regi quoquo modo faciunt:penes eam ius totum eſſe feriendi,firmandi, frangendíque fœdera & promiſſa omnia,prout è re ſua eſſe arbitretur. Quo conſilio nihil turbulentius,nihil peſtilentius & magis exitioſum ſocietati humanæ ab ipſomet Diabolo,nedum ab homine,hominibus proponi potuit,eo enim admiſſo quid ſupereſt niſi vt regnorum omnium, & ariſtocratiarum fundamenta protinus conuellantur? quandoquidem certum eſt intemperantes plebeiorum hominum animos,tam fera & effrenata libertate luxuriantes,nullum ſibi modum daturos:neque ad ſummam in Deum,& Magiſtratus omnes,inſolentiam aliquid omiſſuros. Sed & ipſamet etiam Democratia,quam regno velit ſuccedere,tabifica huius morbi cõtagione vehemẽter laborabit:& tandem infecta penitus & cõfecta inſolentis libertatis intemperie,velut corpus aliquod graue, luxatis membris concidet, atque in meram Anarchiam diſſoluetur. Hæc illa Bruti eſt præclara doctrina,ſcilicet,præclara,inquam, reipublicæ forma, quam ſuis hiſce Vindiciis ſtabilire conatur: quę ſi vllam apud homines gratiam inuenerit, motus longè maiores per totum orbem metuendi ſunt,quàm vnquam illi fuerunt, ex Germanorum ruſticorum ſeditione concitati. Perierunt in illo tumultu centũ circiter milia plebis;at centies centena milia peribunt, ſi Bruto auſcultetur.Nam proculdubio maior pars populi, vbi hac debitæ ſibi libertatis opinione fuerit imbuta, atque eiuſdẽ potiundæ ſpe accenſa, nullo ſe diſcrimini non committet, vt ius ſuum vel ab inuitis exprimat,vel à volentibus conſequatur. Et contrà Magnates, qui plurimùm vulgo elatiores animos gerunt,neutiquam permittent ſe de ſtatu & ordine ſuo deiici,quin potius extrema quæque pati,ac ſe non eſſe multo malint,quàm in tantas támque ignominioſas calamitates & miſerias (vt ipſis videtur) incidere. Illi igitur,quoniam ad eam, quam ſpe deuorarunt, libertatem,niſi his protritis & conculcatis, penetrare non poſſunt:neceſſe habebunt ferro ſtatim & flammâ viam ſibi aperire. Et hi ſimiliter quod in ſe periculum intendi ſciunt, non ſegniùs conabuntur præſidiis aduerſus tot hoſtes domeſticos ſe munire, atque aditus omnes præcludere,per quos in ſua caſtra perrumpi poſſit: Denique & arte & armis decernere, quibuſcunque dignitatem ſuam tueri poterunt : quo fiet,vt has diſcordias bella cruenta & pluſquam ciuilia,bellorúmque funeſti & miſerabiles exitus conſequantur. Mirabitur fortè poſteritas (ad quam, vt ſpero, Bruti libellus luce & lectione indignus non perueniet) Chriſtianum, ac ſani cerebri hominem, eò

audaciæ prorupiſſe, vt auſit tam ardentes diſcordiarum & ſeditionum ſcintillas, ne dicam faces & flãmas in populũ diſpergere. Sed mirari deſinet, vbi Lutheri Caluiníque conſilium agnouerit, quorum alterutrius diſcipulum eſſe hunc Reip. incendiarium, ex propriis eius ſcriptis, non obſcurè deprehẽditur: cuius rei lectorẽ ſuprà commonui [a]. Nam cum Hæretici mortifera ſectæ ſuæ dogmata proponere & propagare vnicè ſtudeant: eáque liberiùs, & ſine legum iudiciorúmque metu, in mediis ſeditionibus, & turbata Repub. diſſeminari poſſe ſciant: nihil non machinantur, quo Principes populóſque inter ſe cõmitti poſſe putant: vt his vtrinque arma tractantibus, atque in tetro & periculoſo bello adminiſtrando occupatis, illis idonea graſſandi in omnium animas, & venenatum ſuæ hæreſeos mucronem in penitiſſimis cordium receſſibus figendi, opportunitas tribuatur.

a lib. 3. ca. 1.

Brutum tum metu Numinis, tum moris Maiorũ obſeruantiâ plebem ſoluere, quo facilius omnia in Anarchiam recidant. Eius de populi & Optimatum authoritate inconſtans iudicium: de Rebellio & *rebellij cauſis futiles & pernicioſæ ſententiæ.*

CAPVT XXI.

SED ne quis fortè arbitretur me Bruto aliquid per calumniam affingere. en aliqua eius libri loca annotabo, quibus iſtam, quam ei aſcripſimus, doctrinam, non obſcurè & diſſimulanter, ſed apertè planéque cõplexus eſt: idque cùm facit nonnulla, à vero non abhorrentia tractatui ſuo ſparſim inſerit, atque immiſcet ita vt vera illa ex falſis principiis ab eo poſitis, vel hæc ex illis oriri & pendẽre lectoribus incautis & ineruditis videãtur. Sed ego id ei vix vitio vertam, ſiquidem ex artis ſuæ præſcripto facit. Hæreticis enim omnibus antiquum eſt & ſolemne, fraudes & fallacias ſuas verarum ſententiarum permiſtione condire. Itaque quod de meretricibus olim Iuriſconſulti [b], id paucis commuatis, in iſtos non ineptè conueniet. *turpiter eos facere quòd ſunt Hæretici, ſed non turpiter impoſturis mendaciiſque vti, cùm ſint Hæretici.* Eſt enim hæreſis proſtitutio quædam ſpiritualis, quæ, quot animas occupat, tot facit eſſe proſtibulas. Sed hoc agetur alio loco: ad inſtitutum reuertor. Ait igitur [c].

b *Labeo Marcellus, Vlpianus. l. 4. §. 2. D. de cõd. ob turp. cauſ.*
c pag. 103.

Dices verò fortaße. Tu mihi Patritios, Optimates, regni officiarios narras. Ego verò contra, nil præter laruas, & antiqua

tanquã in tragœdiis paludamẽta video: antiquæ verò libertatis & authoritatis vix vlla vſquam veſtigia cerno. Denique pleroſque palam ſua curare, Regibus aſſentari, populo illudere videas: vix vſquã qui populi euiſcerati miſereatur, nedũ qui miſero opẽ ferat, inuenire poſſis. Quod ſi qui verò eo animo aut ſunt aut eſſe putantur, rebelles & perduelles iudicãtur, exulant, ac tantũ nõ victũ quæritare coguntur. Quid? ita res ſe habet. Tãta ferè ſemper, & vbique locorũ fuiſſe videtur aut Regum audacia, aut Optimatũ partim præuaricatio, partim ignauia, vt Reges quidem eam, qua hodie plerique inſoleſcunt, licentiam, quadam quaſi longi temporis præſcriptione, vſucepiſſe: Populi verò authoritatem ſuam aut tacitè ceſſiſſe, aut non vtendo amiſiſſe videantur. Nihilominus tamen aduerſus populum neque præſcriptio, neque præuaricatio iſta quidquam facit. Vulgatum eſt, nullam fiſco præſcriptionem nocere, multo verò minus populo vniuerſo, qui Rege potior eſt cuiúſque gratiâ Princeps id priuilegium habet, &c.

Conſiſte paululum lector, & dolos ad circumſcribendũ populum, maiore impudentiâ quàm artificio conſutos, mecum diligentiùs perpende. Cùm enim duæ potiſſimùm res ſint, quæ multitudinem arctioribus vinculis in officio retineãt, eíque magnam aduerſus Principes ſuos obſeruãtiam & reuerẽtiam ingenerent: metus ſcilicet Numinis, móſque Maiorũ: Brutus eam, ſuâ ſententiâ, vtriuſque obligationis nexu ſoluit, liberámque dimittit. Nam quod ad legis diuinæ præceptum attinet, quo *omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita eſſe iubetur, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*, id hac ratione eludit, quod populi, quàm Regis, celſiorem & ſublimiorem eſſe dignitatem poteſtatémque contendat: ídque in ſuis vindiciis pro certo ac ſolido totius doctrinæ ſuæ fundamento nobis obtrudat: atque Apoſtolum eo loco, non magiſtratuum aut populi officium deſcribere, ſed tantùm ſingulorum Chriſtianorum, ob eámque cauſam ipſi etiam Neroni obediendum a pag. 212. eſſe docere a: quibus conſequens eſt, alia ſimiliter omnia de Rege honorando præcepta, ad ſingulos tantùm de populo non ad ipſum populum aut maiores magiſtratus pertinere quæ ſententia, quamuis tota:

planè falſa ſit & futilis, ac non niſi meris mendaciis & captioſis rationibus nixa (vt eſt à nobis iam ſatis ſuperque demonſtratum) tamen quoſdam adeò leues & inconſideratos inuenit, vt illo interpretationis fuco merũ omnem ſibi abſtergant, qui ex religioſa mandatorum Dei obſeruatione, mentibus hominum in hoc negotio incuti ſolet. Alterum verò impedimentum, quod ex inueterata regnorum conſuetudine, & patrio cuiuſq; gentis more natum animaduertit, ea fraude hic remouet, quæ ſerpentinum cum prima muliere congreſſum, colloquiúmque, in memoriam mihi reducit; quaſi Brutus in cœtu populari multitudinem interrogaret: Cur patimini Reges veſtros tanta in vos libertate dominari: Cur iis immenſam hanc licentiam veſtra autoritate non præciditis? Cur non efficitis vt in ordinem redeant, & communi ciuium iure, legibus ſubiiciãtur? Iiſque reſpondentibus id ſe ideo tentare non auſos, quòd populus ab ipſo regni primordio in Regum ditionem conceſſerit, inque eos ſuum omne imperiũ & poteſtatem contulerit: iſta mox, quę ſuperius hoc capite retulimus, aliáque in eam ſententiam ſubiiceret: Nequaquam ſcilicet rẽ ita ſe habere, vt illi arbitrantur: eſſe hunc errorem imperitæ multitudinis ius ſuum ignorantis, in quo verſari eam diutius nõ oporteat. Reges liberiorem iſtam, quâ hodie fruuntur, licentiam, non populi conceſſu accepiſſe, ſed vel ſuâ audaciâ, vel *Optimatum partim præuaricatione, partim ignauiâ, quadam quaſi longi temporis præſcriptione vſucepiſſe*: eámque rem populo fraudi eſſe non debere, nec vllo modo præiudicare: quippe in quo ſumma ſemper poteſtas, atque imperium reſidet, cui nullo tempore, quãtumuis diuturno, præſcribi poſſit. Ac ne quis ei reponeret, nihil nunc populo ad priſtinam autoritatem, imperiúmque recuperandum, iuris reliquum eſſe: quoniã per ſuos optimates, qui (vt dictum iam ſępius) populũ vniuerſum repręſentant, poteſtatem omnem ſuam in Reges tranſtulit, vnde immẽſa hæc illis libertas obuenit. Statim it obuiam illi obiectioni, aſſeritque nõ populi voluntate, ſed optimatum perfidiâ id factum eſſe, quorum inita cum Regibus conſpiratio, coniuratioque, ius populi mutare vel minuere non poteſt: ideóque Magnates legum pœnis, vt præuaricatores, eſſe ſubiiciendos, quòd populi cauſam prodiderint. populum verò nihilo magis iure ſuo cecidiſſe, ac proinde non teneri id iugum pati, quod Optimates perfidis pactionibus, & colluſione cum Regibus facta, ei impoſuerunt. Ita enim ille.

Quid ſi Optimates ipſi cum Principe colluſere, &c.

mox reſpondet. *Non poteſt ſanè iſta quaſi Magnatum*
pag.106. *in damnum necémque populi inita conſpiratio quidquam eius iuri detrahere. Verùm & illi in pœnam legis, quæ in præuaricatores lata eſt, incident & his ac ſi res omnino integra eſſet,*

& patro-

& patronum alium eligere, & ius ſuum denuo perſequi lex permittet. quibus addit, quod ante retulimus. *Etenim ſi populus Romanus imperatores ſuos noxæ dedit, qui ad Furcas Caudinas indecorè cùm hoſtibus pepigerant, coacti licet & in ſummas anguſtias redacti, nec ea ſe pactione vllatenus teneri iudicauit: an nō multo minus tenebitur populus id iugū pati, quod nō vi, ſed vltro, nō mortis metu, ſed lucri cupidine, aut ſi, qui excutere debebant, impoſuerint, aut qui poterant tolerarint.* En vt apertè his locis, & ſine vlla circuitione loquitur, atque imperium populi ſupra Reges & Magnates omnes ita extollere & ſtabilire conatur, vt ſolius multitudinis arbitrio iudicium de ipſorum innocentiâ, deque fortunis & capite fiat; in quo ipſa ſola, & accuſatoris, & teſtis, & iudicis, partes obibit. Sed idem tamen poſtea, vt hominem ridiculè inconſtantem agnoſcas, hanc tam immitem in Optimates legem, ſeu ſtudio permulcendi nobilitatem, quam contumelioſa hac ſentētiâ offenderat, ſeu vulgi impotentes animos cohibendi gratia, ſeu immemoriâ lapſus, aliane de cauſa, nouo decreto ſuo refixit. Nam vbi multa ficta & commentitia vndique corraſit; eaque per fallaces & captioſas conſequutiones, ad Regem de liberrimo & ampliſſimo vitæ ſuæ ſtatu deiiciendum, veri quadam ſpecie adumbrauit: tandem ad finem tractatus ſui iterum de iure populi percontatur, & quærit num ſingulis vindicandi rempublicam à tyrannide ius faſque ſit (ſingulorum autem nomine quin ipſum ſine Optimatibus populum intelligat, dubium non eſt: id enim ſubiecta ad quæſtionē reſponſio perſpicuè demonſtrat) Reſpōdet autē, *minimè verò, ſed eorum qui vniuerſos in regno, regione, vrbeue, quæ regni partem faciat, repræſentant* (qui ſunt Optimates, vt ipſe millies iam fasſus eſt) *iuſſum expectent oportet, aut vnius ſaltem ex illis, antequam aduerſus Principem quidquā moliantur*, idque ducto à ſimilitudine argumēto cōfirmat. *Etenim vt pupillus*, inquit [a], *non niſi tutore authore, actionē intendere poteſt, & ſi pupillus quidem dominus verè eſt, tutor verò pro domino tantùm, quantum ad pupillarem prouidentiam attinet, habetur, ita neque populus, niſi his auctoribus in quos ſuā auctoritatē & poteſtatē trāſtulit ſiue ii ordinarii magiſtratus ſint, ſiue in conuentu publico extra ordinem*

[a] pag. 210.

creati: quos, inquam gladio ſuo in eam rem accinxit, quibus ſe regendum, curandumque tradidit: qui denique non ſecus ac prætor ille Romæ, qui inter ſeruos & dominos ius dicebat, eo loco verè conſtituti ſunt, vt ſi quæ lis inter Regem & ſubditos oboriatur, iudices & vindices ſe præſtent, ne ipſi ſubditi in ſua ipſorum cauſa ſententiam pronuncient. Itaque ſi vectigalia & tributa iniqua imperari, ſi quæ contra pacta in ueſ fraudem fieri videantur, nec tamen optimatum vllus reclamet, aut repugnet, conquieſcendũ ſibi putent. & paulo pòſt. *Si manifeſtæ tyrannidi faueant Optimates ipſi, aut ſaltem non repugnent: recordentur,* reliqui de populo, *propter peccata populi, Deo permittente, regnare hypocritas: qui niſi ſe ad Deum ipſi ex corde conuertant, nullis machinis euerti poßint. Itaque non pedibus, non manibus, ſed genibus flexis opus eſſe. Denique malos Principes ferant, meliores optent: & nõ ſecus ac grandinem, alluuiones, tempeſtates, cæteraſque naturales calamitates, tyrannidem illam ſibi æquo animo ferendam, aut ſedes mutandas putent.* & mox. *At ſi Optimates omnes, aut plerique, aut vnus ſaltem aliquis manifeſtam tyrannidem coërcere, aut magiſtratus ab ea regni parte, quæ ſibi commiſſa fuerit, arcere conetur, & ita quidem, vt is ſit, qui eius expellendæ prætextu aliam non inuehat: tum ſane, tanquam agmine facto, certatim ad delectum concurrant, obnixè pedibus manibuſque opem ferant, ac tanquam Deus ipſe cælitus ſignum pugnæ aduerſus tyrannos dederit, Remp. regnumque à tyrannide vindicare conentur. Etenim vt populum per tyrannos, ita & tyrannos per populum punit & caſtigat Deus.*

Quo teneam vultus mutantem Protea nodo? quid enim hoc homine inconſtantius, quem modò conſilij pœnitet, modò pœnitentiæ ipſius? Omnem initio poteſtatem tribuit populo tam in Regem quàm in

Optimates[a]. Poſtea verò eandem illi poteſtatem aufert, atque in ipſos iterum transfert Magnates[b]: nihilque tenetur, dum populo cenſet, etiam in manifeſta tyrannide, ſi Optimates cum Rege conſpirât. Poſtremò, vt ademptã multitudini ſuperiore ſententia libertatem, ex tertio reſtituat, facilemque ſeditioſis hominibus viam ſternat ad defectiones & rebellia, cócludit ſat populo eſſe, ſi vnus magiſtratus, cæteris ſilẽtibus & cóniuẽtibus, aut etiã repugnantibus, ſe Regi tyrãnidi opponat, ad hoc vt omnes, *tanquã agmine facto, certatim ad delectum concurrant &c.* Effecit profectò Brutus poſtrema hac ſententiâ, ne ſit cur populus aliquid ſibi ademptũ queratur: & ne Reges vel Optimates, in quorum perniciem hoc opus conſcripſit, vllo poteſtatis ſuæ cómodo frui, vlláque imperii ſecuritate gaudere, niſi ad multitudinis arbitriũ poſſint. Quippe nullũ regnũ tã exiguis finibus concluſum eſt, vt nó in eo factioſus aut ambitioſus aliquis magiſtratus reperiatur, qui ſe facilè præconem, imò principem, ac ducẽ ſeceſſionis populo in Regẽ infenſo præbeat. Itaque nihil illis obſtabit vnquam, quo minus Principem ſuum, & cũ eo primores omnes, vnius turbulenti hominis ductu atque imperio, in ignominioſam ſeruitutem dedãt. Cautio autem quam adhibet, ita demum ſcilicet vnius magiſtratus iuſſu omnibus ad arma concurrendum, ſi is ſit, qui tyrannidis *expellẽdæ prætextu aliam nõ induebat*, ridicula planè eſt & ſuperuacanea: nã & vulgũ ipſum eius rei arbitrũ facit, qui plurima in corrupte iudicat: & conditionẽ adeò incertam apponit, vt nihil ſupra: Quandoquidẽ res nulla inter mortales reperitur, quę hominẽ æque cuncta ſimulare & diſſimulare omneſq; animi affectiones vitioſas cóprimere & occultare ad tẽpus faciat, ac ipſa ambitio, vt difficile, imò impoſſibile ſit præſcire an is qui ad arma vocat ſuo potius quàm populi commodo moueatur, vt eſt à nobis libro primo multis & autoritatibus & exemplis abunde demonſtratum. Quapropter temerarii & inconſyderati hominis eſt, ac Principẽ ſimul & populum furibundã audaciã perdere conantis, ſuadere vt populus certatim, iubente vno ex Optimatibus, arma capiat, atque in Regẽ & reliquos Optimates omnes hoſtiliter inuadat: ac rupto denique illo pacientiæ & concordię vinculo, propter quod ferendam tyrannidem eſſe monuit cùm omnes a Rege Optimates ſtant, cuncta ſeditionibus & bellis inteſtinis ac domeſticis, ad vnius magiſtratus nutum cóple at. Sed mirũ eſt Brutum non animaduertiſſe quàm acriter & euidenter ipſe ſecum in huius rei definitione pugnet, & non ſolùm non cohærentia inter ſe dicat, ſed maximè diſiuncta atque contraria. Si enim populo licet in optimates ſuos, qui ſeruitutis iugum à Rege impoſitum aut tolerarunt aut nó repulerũt, pœnis præuaricatorũ animaduertere; vel eos noxę dedere, vt olim populus Romanus duces ſuos, qui exercitũ ad ſaltus Caudinos interceptũ, ſub iugũ traduci patiebãtur; cur non ſimiliter ei licebit eoſdẽ Optimates manifeſtæ tyrãnidi fauẽtes de ordine atque officio ſuo deiicere, & tanquã ſceleris tyrãni ſocios ac participes, eiuſdẽ quo ipſũ tyrannũ, armis & artib⁹ perſequi perdereq́; ? cur nõ ſe ſine illis Magnatib⁹

a pag. 103. & 106.
b pag. 210. 211. 212.
c pag. 212. 213.

in libertatem vindicare? cur omnium eorum, aut vnius ſaltem, iuſſum expectare teneatur, antequam collum manifeſtæ tyrannidis iugo ſubtrahat; aut aliquid contra Principem moliatur? Vel ſi nihil, niſi Optimatibus iſtis autoribus, iubentibuſque, populus aduerſus Principem moliri debet; qui fieri poteſt vt eorundem Optimatum cum Principe conſpiratio non detrahat quidquam iuri & libertati populi? Et, ſi dii omnes Optimates manifeſtæ tyrannidi fauent, aut ſaltem non repugnant, populus quieſcere tenetur, ac tyrannidem illam æquo animo ferêdam, aut ſedes mutandas putare: qua ratione concludetur eum poſſe, ſpretis atque reiectis Optimatibus qui in aperta Principis tyrannide conniuent, alios tuendæ libertati patronos aſciſcere? An non adeo pugnantes hæ ſunt diſcordeſq; ſentêtiæ, vt alterâ poſita atq; conceſsâ, alteram tolli neceſſe ſit. Nam quòd locis & lineis in illo libello diſtent, id ſyllabarum, non ſententiarum, controuerſias dirimit: nec tam mentem in deprehêdendo & iudicando contrariè ſcripta, quàm memoriâ in retinendo perturbat præpeditque. Videat, nunc igitur Cono Superantius quiſquis eſt, qui præfationem de Bruti laudibus, & eius Vindiciarum conſtanti certa ac perfecta doctrina contexuit, quàm miſerè in eo legendo fallatur, vel quam turpiter cum eo deliret. Nihil enim inconſtantius, nihil incertius aut obſcurius, quàm de totius quæſtionis & controuerſiæ capite ac ſummâ, nunc hoc, nunc illud, contrariè ſtatuere; atque ita quidem ſtatuere, vt quam ex contrariis ſententiis velit obtinere, non apertè definiat, ſed dicendi quodam artificio inuoluat, quaſi aut neutram, aut vtrâque ſenſiſſe videatur.

Brutina iuris inſcitia. Dilutum ex Romana hiſtoria argumentum. Eius in ambiguitate verbi, Imperator, calliditas. De populi inſurrectione ductu Magnatis alicuius, quam proponit, exagitata & reprehenſa ſententia.

CAPVT XXII.

HÆc cùm ita ſe habeant, reliquum eſt vt vitia elenchorum, quibus vtitur hic autor in locis ex illo in ſuperius caput tranſlatis, curſim ſtrictimque aperiam. Primùm igitur quod ſcribit,

Reges eam, qua hodie plerique inſoleſcunt, licentiam, quadam quaſi longi temporis præſcriptione, vſucepiſſe: partim per ſuam ipſorum audaciam, partim per præuaricationem & ignauiam optimatum. Id, etſi non omnibus videatur, ſplendidum vtique mendacium eſt: quando quidem ſatis cóſtat inter omnes, qui in hiſtoriis & veri

inueſtigatione verſantur, Regibus initiò conceſſum à populis fuiſſe, vt ſolutiſſima & liberrimâ poteſtate in ſubditos fruerentur: cuius rei ſi quis certam & indubitatam ſibi fidem fieri poſtulet, is, ne actum nunc agam, permulta in ſuperioribus libris paſſim inueniet quæ ad eam rem ſatis ſunt. Deinde quod pro certo iuris axiomate profert, *nullam fiſco præſcriptionem nocere*. id quoq; magna ex parte falſum eſt. Nam & actiones tam in rem, quàm in perſonam, atque etiam hypothecariæ fiſco cõpetentes, triginta vel quadraginta annorum curriculo perinde extinguuntur, ac ſi eſſent priuatorum [a] & ipſa Regalia, ſoli Principi & fiſco reſeruata, amittuntur præſcriptione temporis, cuius initij non extat memoria. [b] Quinetiam præſcriptioni locum eſſe tradunt aduerſus ſupremam dominationem Imperatoris, ſi Reges & reſpublicæ, per tempus memoriam hominum excedens, eum non agnouerint ſuperiorem [c] vt inde potius argumentum contra Brutum rectè aliquis ducat: cum Reges multis nunc ſeculis, non vt ſubditos, ſed vt ſolutos & ſuperiores populo ſe geſſerint.

Rurſus quod ab exẽplo autoritatis populi Romani argumẽtũ trahit, id nulla ratione concludit. Nã quod populus ille ſuos belli duces, qui ignominioſæ pacis cum Samnitibus ad Caudium autores erant, noxæ damnarit dederitque id iure ſuo fecit: quippe popularis tunc rei Romanæ ſtatus erat, ita vt in populo imperij poteſtas omnis reſideret: cuius iniuſſu neque Conſules, neque Tribuni, aut vlli alij magiſtratus vrbani vel militares, fœdus aliquod ferire, bellumue indicere poterant. At nobis de Regno & Monarchia ſermo eſt, in quibus populus imperium & ius omne ſuum à ſe abdicauit atque in Principem tranſtulit ita vt omnis imperij exors ſit, ac proinde ius nullum animaduertendi neque in Optimates vniuerſe, neque in ſingulos, Rege id totum ſibi vindicante, habeat. Quod igitur Brutus ex democratico illo Romanæ reipublicæ ſtatu ad regalis imperij vim extenuandam adducit, id inſcitè quidem facit, & perinde ac ſi dixeris. Si populus in democratia liber magiſtratibus à ſe & infra ſe conſtitutis multam dicere, atque omnem abrogare autoritatem poteſt, vt olim poſt exactos Reges populus Romanus: An non in Regno ſimiliter populus imperio exutus eandem aduerſus Reges & alios magiſtratus ſupra ſe poſitos poteſtatem exercere poterit? hæc autem vitioſa nimis & inſcita atque abſurda collectio eſt: plus enim quàm manifeſtum eſt, nihil efficacitatis habere argumẽtum à populi liberi poteſtate, ad populum ſub regalis imperij iugo ſceptróque degentem.

Sed & illud non inſubtiliter facilioris fallaciæ [b] cauſa ſcripſiſſe videtur, *Si populus Rom. Imperatores ſuos* nimirum vt vno lectorem verbo caperet. propterea quòd nomen illud Imperatoris, dignitatem nunc maximam, & ſummi imperij Principem deſignat: quaſi hac ratione colligi poſſit populis in Reges ius eſſe, cum populus Rom. in Imperato-

a gloſ. in §. res fiſci. Inſtit. de vſucap. & ibi Fabe. Angel. & alij. Bart. Iud. l. in omnibus. D. de diuerſ. temp. præſcrip. Bal. & Salic. ad l. 1. C. de quadr. præſc.

b DD. ad tit. quæ ſunt regalia. lib. 2. feud. Chaſſan de glor. mũdi in 5. parte.

c Bart. in. l. hoſtes, D. de cap. & poſt. reuerſ. Bal. in l. 1. nu. 21. & 25. C. de ſeruit. & in l. 1 C. ne rei dominicæ. Felin in ca. cum nõ liceat. de preſcrip.

tes ſuos liberrimâ poteſtate dominatus ſit. Sed captio eſt in verbo. Imperatores enim ſtante republica dicebantur ij, quos populus belli duces exercitibus præficiebat: qui ipſi, & exercitus omnes, in populi erant poteſtate. Inter illos igitur, & poſteriorum ſeculorum Imperatores ac Reges, nulla ptoportio comparatioque æqualis reperitur.

Præterea ſtatuere vt vnus magiſtratus, vnaue regni ciuitas, cæteris omnibus nec conſentientibus nec conniuentibus, imò contradicentibus, Regis ſe imperio ſubducere, & eum bello perſequi poſſit, non ſolùm iuris diſciplinæ repugnat, quæ ciuitates ſingulas, in comparatione & reſpectu totius reipublicæ, priuatorum loco habet *a*, & neutiquam permittit, vt vnus ex pluribus eiuſdem dignitatis ſociis, inuitis cæteris, aliquid innouet. qua ratione vnius Tribunorum interceſſio reliquorum omnium in re noua introducenda conatus irritos & inanes faciebat. Sed naturali etiam æquitati, atque adeo communibus regni commodis, & publicæ tranquillitati aduerſatur, quæ nunquam non aſſiduis rebellis euerterentur, ſi & cuilibet Magiſtratuũ fas eſſet multitudiné cogere, atque armare in Principem inſolita atque tyrannica imperantem & ipſa multitudo neceſſitate conſtringeretur ad eiuſmodi Magiſtratus vocem, tanquam ad Dei ipſius claſſicum canentis, concurrere, vt autor hic falſò nititur nobis perſuadere. Accidit enim frequenter, vt ſatius ſit manifeſtam tyrannidem ipſoſque Tyrannos, certe Reges tyrannicis moribus inquinatos, tolerare, (etiam ſi daremus eos iure tolli poſſe) quàm commouere ad rebellionem ſubditos, & totum vbique regnum inteſtinis ac domeſticis odiis, belliſque ciuilibus complere. Quod cùm ita ſit, quid quęſo miſerius & reipublicæ pernicioſius, quàm tantarũ rerum diſcrimen ac delectum, non ſapientum conſiliis, non Optimatum ſententiis, non populi ſuffragiis, ſed vnius perditi hominis, temerarij, inquam ac ſeditioſi magiſtratus arbitrio, ſecundum Bruti ſententiam, velle committere? vt populus ſcilicet ad apertam, ſed tolerabilem tyrannidem vindicandam, in moleſtias & calamitates intollerabiles, vnius ambitioſi vel fanatici, imò phrenetici hominis, nec ſummum in eos imperium habentis, iuſſu ſe præceps coniiciat. Poſtrema denique impoſtura in eo eſt, quod rationis loco adſcribit.

a l. eum qui vectigal. 16. D. de verb. ſig.

Etenim vt populum per Tyrannos, ita & Tyrannos per populum punit & caſtigat Deus:

quaſi verò aut iuſtè faciant Tyranni, quos Deus patitur in populum peruerſum & legis diuinę negligentiorem ſæuire: aut populus, quem furens & fatalis impetus in Principis & Superioris ſui necem propriæ iniuriæ vindicandæ ergo concitat. Scitum eſt quod ſuprà diximus, *malum nedum malo cuneo ſindendum.* Vtrique igitur peccant grauiter: illi quidem quòd iure ſuo abutantur, & ſupra modum proteruè ac crudeliter

imperant, eoque tantarum iniuriarum reos ſua ipſorum conſcientia, & ſolos quidem & nudos, ad inflexibile Iudicis tribunal tandem aliquando conſtituet. Hi verò quid contra omnem iuris rationem, & tatum humanarum rerum ordinem, ſubditi in ſuperiores & diuina atque humana lege inuiolabiles magiſtratus cum ferro inuadunt. Non itaque, ſi Deus punit & caſtigat Tyrannos per populum, continuò ſequitur populo in Tyrannos ius eſſe (quod Brutus hic probandum ſuſcepit) tantum id ſequitur, variis Deum modis malos è medio tollere, & inimicorum ſuorum alios per alios vlciſci. alioqui eadem ratiocinādi formulâ concludetur priuato cuique licere peruerſos Reges trucidare, quandoquidem per priuatos aliquando, & infimæ ſortis homines, Deus malis Regibus mortem offert.

Reges propriè legumlatores eſſe: Bruti de ea re mendacia perſtringuntur. Ab eius calumnia vindicati aulici. Regum in condemnando & ignoſcendo poteſtas & facultas ſolutiſſima.

CAP. XXIII.

Longum eſſet, minimeque neceſſarium, cęteras omnes huius viri ineptias perſequi, quas partim mendaciis, partim conſequutionum fallaciis, velut phaleris quibuſdam, ornat & ordinat: complures tamen in tranſcurſu attingam.

Regibus id præcipuè muneris commendatum ait[a], *vt legum cuſtodes, miniſtri & conſeruatores eſſent*: & inferius paulò, [b] *leges in regni incolas, vitæ neciſque poteſtatem habere, non Reges, qui legum tantùm miniſtri & cuſtodes ſunt.* a Pag.114. b Pag.130.

Cur non addidit, & legumlatores, quod præcipuum & maximè proprium Regis officium eſt? certè id ſingularia Regum munia explicantem prętermiſſe non oportuit. Sed nimirum cauſæ ſuæ iugulum proprietas illa vehemēter premebat, quandoquidem neque legiſlationem neque interpretationem Regibus concedit. Id igitur aſtutè reticuit, quia cauſæ ſuę tantopere aduerſatur, vt ei verbo *lumbos fractos eſſe velit.* At meminiſſe debuit proditorem veritatis eſſe, non ſolum qui mendacium dicit, ſed etiam qui veritatem vafiè & malitiosè occultat. [c] Itaque illud Caracallæ dictum, vt tyrannicum, reprehendit [d]. *Imperatores leges dare, non accipere*: quo tamen nec iuſtius quicquam, nec magis regium dici poteſt, dummodo non perperam intelligatur: & ſi quidem c Can. quiſquis. Can. Nolite. xi. quæſt.111. d Pag.119.

deterius nihil dixiſſet aut feciſſet Baſſianus ille Caracalla, eu Papinianus legalis doctrinę theſaurus non excuſaſſet modo, ſed laudaſſet. Nam re vera Imperatoris eſt leges populo dare, non à populo accipere, vt compluribus euidentiſſimis argumentis atque exemplis paſſim his libris demonſtratum eſt. Sed Bruti mendacia perſequamur.

Ne verò legi vim facerent, inquit, *Optimates, de quibus antea, ſubinde Regibus à populo adiuncti fuerunt.*

Et hoc merum quoque mendacium eſt. Satis enim conſtat inter omnes, qui gentium nationumque hiſtorias regnorum initia & progreſſus non oſcitanter perſcrutati ſunt, Optimates, quos noſter iſte paſſim regni officiarios nominat, non Regibus à populo datos, ſed à Regibus ipſis ſponte ſua in conſiliū fuiſſe aſcitos, vt ſcilicet eorū vicaria in regno gubernando fide & operâ vterentur, vtinquam eos in maximis curis, quæ regno plurimùm iunctæ ſunt, haberent ſibi ope conſilio adiutores Romulus enim diſtributâ in ordines multitudine, compoſitoque totius reipublicæ ſtatu, conſiliarios de Patribus ſibi delegit, vt haberet quorum conſilio rempublicā adminiſtraret, quorum viri præcipuam rerum vrbanarum curam cōmiſit, quoties ipſe exercitū foras ductabat. [a] ὁ δὲ Ῥωμύλος, inquit Dionyſ. Halicarnaſſæus [a] ἐπειδὴ ταῦτα διεκόσμησε, βουλευτὰς εὐθὺς ἔγνω καταστήσασθαι μεθ' ὧν πράττειν τὰ κοινὰ ἔμελλε, ἐκ τῶν πατρικίων ἄνδρας ἑκατὸν ἐπιλεξάμενος. In Scotia verò per nouem Reges ducentis circiter annis regnatum fuit, ſine vlla conſilij publici mentione: ac tandem Finnanus Rex decimus legem tulit, populo nihil tale autrogante aut expectante, ne publica regni negotia ſine procerum conſultatione & conſilio tractarentur [b]. Hanc igitur neceſſitatem Rex ipſe ſibi impoſuit, non à populo obtruſam pertulit, non ex conuentione & contractu accepit: ob eamque cauſam nec ipſe, nec eius poſteri, illa lege ita aſtringebantur, vt ipſis liberum non eſſet ab ea recedere: eſt enim generali definitione proditum, neminem eam ſibi legem dicere poſſe, à qua recedere ei non liceat. [c] & ſucceſſorem in dignitate deceſſoris ſui legibus non alligari [d]. Sed illud Bruti quàm ridiculum? *ne legi vim facerent*. quaſi verò qui legis ferendæ arbitrium habet, is legi vim inferre, niſi καταχρηστικῶς dicatur, cùm ei, quod ſine legis diuinæ præiudicio fiat, legem ciuilem, vbi libuerit abrogare liceat, vt ſatis ſuperque probatum eſt. Itaque melior magiſter B. Auguſtinus, *Imperator* inquit, *non eſt ſubiectus legibus, qui habet in poteſtate alias leges ferre*. Sed Brutus tantam Regibus inuidet libertatem nec mirum, inuidet & honorem. Itaque ſibi temperare non poteſt, quin inuehatur in eos, qui Reges iis nominibus & titulis efferunt, quibus eos diuinæ & humanæ leges, legumque ipſarum ſancti interpretes ſumma conſenſione ornarunt.

a lib. 2. antiq.

b Hector Boeth. in hiſt. Scot.

c l. ſi quis. 22 D. de leg. 3.

d cap. innotuit. 20. de elect. cap. licet. de ſponſ. duor.

e lib. 2. ſap.

Valeant

Valeant ergo, inquit, [a] *aulicorum aſſentatorum impia nugamēta, qui Reges numina, Regū reſponſa oracula vocāt.* [a] Pag. 118.

Valeat ergo, vt impius nugax & nugator, Dauid, quia dixit, *Deus ſtetit in ſynagoga Deorum:* & rurſus, *Ego dixi quia Dii eſtis.* [b] *Deos appellans qui habent de hominibus iudicandi poteſtatem,* inquit D. Hieronimus quaſi diceret Deus, vt ſcribit doctiſſimus Genebrardus) *Ego vos dignatus ſum mea appellatione præ reliquis hominibus, ob officij dignitatem quo fungimini, vt non homines, ſed Dij quidam terreſtres eſſe videamini.* Valeat & Moyſes vt impius aſſentator, qui omnes iudices Deos vocat. [c] *Si latet fur*, inquit, *dominus domus applicabitur ad deos, & iurabit quod non extenderit manum in rem proximi ſui.* Quid? Deus ipſe nonne Moiſi dixit, *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis* [d]. Non ſunt igitur aſſentatores aulici, qui Regibus ea tribuunt quæ ipſis iure diuino atque humano debentur. Sed calumniator Brutus, qui aulicis falſa crimina intendit, & vitio vertit, quod virtuti tribuendum eſt. Quod autem præterea adiicit, eoſdem [b] pſal. 81. [c] in Ezech. cap. 44. [c] Exod. 22. [d] Exod. 7.

non vereri Regibus ſuadere, nil per ſe iuſtum eſſe, ſed vt Rex ita vel ſecus iuſſerit, iuſtum iniuſtumue fieri, quaſi Deus ipſe ſit qui peccare nullo modo poſſit.

id quoque calumniam eſſe reor: quanquam ſi de indifferentibus (cuiuſmodi multa in hominum ſocietate reperiuntur, quæ Græci ἀδιάφορα vocant) aulici ita loquantur, rectè quidem loquantur & ſentiant. ea enim Rex arbitratu ſuo, vt iuſta vel iniuſta ſint, legibus latis efficere poteſt. [e] In cæteris verò quę vel ſui naturâ, vel ſacrarum legum præſcripto, æqua iniquaue cenſentur, neque Reges Chriſtianos veriſimile eſt putare eam ſibi poteſtatem competere, neque aulicos id illis conari perſuadere: niſi forte perditiſſimus aliquis fuerit (ne dicam Bruto ſimilis) qui fas ac nefas iuxtà æſtimat. [e] vide ſup. li. 1. pag.

Sequitur apud iſtum [f] *In omnibus regnis bene conſtitutis dicemus Regem à populo leges, quas tueatur, quaſque intueatur, accipere,* [f] pag. 119.

Oſtendimus iam antè nihil hac aſſertione falſius. Ipſa iura humana per Imperatores & Reges ſeculi, Deus diſtribuit generi humano, inquit Auguſtinus, [g] nec eam, quòd refutatione iam amplius egeat, huc retulimus: ſed vt hominis imprudentiā, vel certè impudentiam, in ea comprobanda redarguamus. Probat igitur exemplis hoc modo. [g] Can. 1. diſt. 9.

Hæc exemplis demonſtrari poſſunt, inquit, *Antequam Rex eſſet in Iſraele Deus illi legem per Moſem præſcripſerat, tum ſacram tum ciuilem, quam perpetuò ante oculos haberet.*

Vbi verò Saul electus eſt, & a populo conſtitutus. Samuel eam ipſi deſcriptam tradit, quam diligenter cuſtodiat nec prius cæteri Reges, quam in ipſius verba iurati, recipiūtur. Næ Brutus illuſtre nobis exemplum profert, quo ſuum prodat dolum, non quo probet ſententiam. Nam leges iſtæ vt hic fatetur, non à populo latæ erant, ſed à Deo: nec has Saul cùm inaugurraretur accepit à populo, ſed à Deo per eius Prophetam Samuelem, nullaſque in ea re populi partes fuiſſe conſtat, niſi quod in Rege expetendo conſtituendoque conſenſerint. At quæ, precor, cōſequentia? Saul initio principatus ſui leges à Deo per prophetam accepit, ergo eas accepit à populo: ſi hoc non eſt ineptire, & imponere, aliis iudicandum relinquo, interim pergamus.

Alterum exemplum. *Reges Spartæ*, inquit, *quos legitimos vocat Ariſtoteles, iureiurando ſingulis menſibus renouari ſolito, Ephoris regni nomine ſtipulantibus, ſe iuxta leges patriâ à Lycurgo latas, regnaturos iurabant.* Huius exempli vim nullam eſſe tum ex eo patet, quòd Lacedæmone diu ante Ephoros conſtitutos regnatum fuerit more regio, id eſt liberrimè: tum etiam quia Spartiatæ poſt Ephoros creatos, nec regnum habebant nec Regem, niſi nomine tenus: ſed mixtum quoddam reipublicæ genus ex Oligarchia, Monarchia & Democratia conſtans, vt in Politicis tradit Ariſtoteles, [a] & nos ſuprà commonuimus. [b] vt inde quis facilè intelligat iuſiurandum illud, non iure regni introductum debitumque, ſed Ephororum audaciâ (quorum magiſtratus teſte Ariſtotele malè fuit inſtitutus lib. 2. polit cap. 7.) ab oppreſſis Regibus fuiſſe exortum.

a lib. 2. ca. 4. & lib. 3 ca. 10. & 12.
b lib. 2. & l. 3 cap. 5.

Sequitur tertium. *Ægyptiorum Reges omnia agebant iuxta legū decreta, ſeque legibus parendo beatos fore profitebātur.* Rectè quidem nihil enim Principes magis decet, quam legum ſuarum præcepta ſeruare. At illud hic non eſt in quæſtione, nec probandum ſuſcipitur, ſed hoc tantùm Reges non eſſe legumlatores, ſed eas à populo accipere: hoc autem nulla ratione colligi poteſt ex eo quòd ipſi legibus ſe ſubmittant. licet enim, iure regni, legibus ſoluti ſint: tamē nihil tam proprium imperij eſt, quàm legibus viuere. [c] Hoc igitur exēplum perinde ad Bruti inſtitutum facit, ac ſi quis dum vult probare piſces extra aquam viuere poſſe, exemplum proferat de auibus quæ in aëre volitant.

c l. Princeps. D. de leg. l. 3. C. de teſtam. l. ex imperfecto. 23. de legat. 3.

Quartum. *Romulus Romanum regnum inſtituens, cum ſenatu ita paciſcitur, vt populus leges ferat, ipſe ne rumpantur prouideat, legumque cuſtos habeatur* & alibi

[a] *Conſimiliter in regno Romanorum Romulus cum ſenatu & populo hoc pactum fecit Populus leges ferret, ipſe Rex latas cuſtodiret: bellum populus decerneret, ipſe gereret.* Hoc exemplũ momenti aliquid haberet, ſi verum eſſet, ſed falſũ cum ſit, eo nos decipimur, non docemur. Et vnde quęſo hæc Bruto hiſtoria? ex Dionyſij Halicarnaſſenſis libro. 1. inquit, voluit forte dicere. 2. nam libro primo nihil de Romanæ reipublicæ ordinatione autor ille tractat. Ego certe Dionyſium non raptim aut oſcitanter perlegi: nec tamen apud eum aliquid de pactis Romuli cum populo factis inuenio. Largitionem quandam Romuli video: beneficium eius in populum video: liberalitatẽ in ſenatum video: pactum non video: non video, inquam, pactum quale Brutus intelligit, id eſt vltrò citroque conuentionem, ſeu ſtipulationem & confœderationem, vt ille loquitur. Nam quod ad pactum de non petendo attinet, quam donationẽ eſſe fateor, de eo hîc nobis ſermo non eſt. Apud Halicarnaſſęum igitur hoc tãtum habetur [b] Romulum reipublicæ Romanæ formam præſcripſiſſe, honores & poteſtates in ſingulos ordines diſtribuiſſe, munia ſibi quæ placuerãt reſeruaſſe, alia ſenatui plebique pro arbitrio cõmiſiſſe. Quæ omnia ſummæ & liberrimæ regnandi poteſtatis, non autem minuti & coarctati imperij, argumenta & ſigna ſunt certiſſima. Quid quod Corn. Tacitus (tertio Annal). *Nobis Romulus*, inquit, *vt libitum, imperitauerat.* & Pomponius (l. 2. §. quod ad Magiſtratus D. de orig. iur.) *Quod ad magiſtratus attinet*, inquit, *initio ciuitatis huius conſtat Reges omnem poteſtatem habuiſſe* & in eiuſdem legis initio ſic ſcribit, *Poſtea aucta ad aliquem modum ciuitate, ipſum Romulum traditur populum in triginta partes diuiſiſſe: quas partes Curias appellauit propterea quod tunc reipublicæ curã per ſententias partium earum expediebat. Et ita leges quaſdam & ipſe curiatas ad populum tulit. tulerunt & ſequentes Reges, quæ omnes conſcriptæ extant in libro Sexti Papirij.* &c. Si non Regi ſed populo leges ferendi poteſtas fuiſſet, nunquid hoc tacuiſſet Pomponius, qui iuris Romani originem & proceſſum, de induſtria exponendum ſuſcepit?

Denique Plutarchus in vita Romuli manifeſtè tradit, nullam planè neque Senatus neque populi authoritatem & imperium eo regnante extitiſſe. *Senatores qui Patritij vocabantur*, inquit, *reipublicæ gerendæ participes non erant, nec aliquid niſi nomen & habitus honorificus illis ſupererat: ac pre more potius, quàm ſententiæ dicendæ cauſa in ſenatum cogebantur, vbi Regi imperanti auſcultabant & poſtea recedebant hoc ſolo à plebe differentes, quòd ipſi priores quæ acta erant intelligebant.* Quid ad hæc Brutus? nunquid cũ eius iſtis figmentis conſiſtere poſſunt? Non eum talia docuit Halicarnaſſæus qualia illi aſcribit. Audiet ab eo, ſi aures habet Regẽ pręſcribere, Regem diſponere, Regem diſtribuere, Regem permittere, Regem committere: nihil ab eo extortum cernes, nihil pactis ademptũ, nihil populi authoritate ereptum: vt mirum ſit Brutum in narratione tã perſpicua caligare, vel nobis caliginem offundere. Nam quod preterea autor ille de-

[a] pag. 161.

[b] lib. 2.

ſuo tradit hanc ſcilicet Romani imperij formam ex laconica repu blica fuiſſe deſumptam, in qua Reges non ſui erant arbitrij, vt quicquid vellent facerent: id homini peregrino, & Græco ſcriptori extra hiſtoriam differenti condonandum eſt, qui inſtituta Romanorum ad Græcorum conſuetudinem & imitationē traducere paſſim nititur. Sed vt maximè concedamus Romulum ad inſtar Laconicæ reipublicæ ſuam cōpoſuiſſe, tamen, niſi illi ipſi hiſtoriæ fidem abrogemus, neceſſe eſt fateamur populum, gratuito Romuli beneficio, legis ferendæ poteſtatem accepiſſe, non autem minis, metu, vel pactionibus vllis ab eo expreſſiſſe. Huc accedit, quod primorum Regum Spartanorum liberrimum fuerit arbitrium, nullâ neque multitudinis, neque ſenatus, neque Ephororum autoritate coanguſtatū: donec Rex Euritiоn, ſeu nimia ſocordiâ emollitus, ſeu populari aurâ ſeductus, aliquid de ſumma & abſoluta regij dominatus poteſtate, contrà quàm debuit, ciuibus relaxauit: quæ mox indulgentia populum illum breui tam efferum & inſolentem reddidit, vt inde ad Lycurgum nulla nec Regum nec legum reuerentiâ & metu amplius tenerentur [a], inſigne mortalibus documētū, nullā poſſe legibus florere ciuitatē quæ sūmi magiſtratus metū exuit. Sed ad Halicarnaſsēſē redeo, is alibi perſpicuè demōſtrat omnē cōſtituēdi & moderādi regni Romani poteſtatē penes Reges fuiſſe, cùm de Seruio Tullio ſic ſcribit. [b] ὁ δὲ Τύλλιος οὐκ ἐν μόνοις τούτοις τοῖς πολιτεύμασι δημοτικὸς ὢν ἐδήλωσεν, ἐν οἷς ἐδόκει τήν τε τῆς βουλῆς ἐξουσίαν καὶ τὴν τῶν πατρικίων δυναστείαν ἐλαττοῦν, ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν ἐμείωσε τὴν ἡμίσειαν τῆς ἐξουσίας αὐτὸς ἀφελόμενος. τῶν γὰρ πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ἁπάσας ἀξιούντων ἐφ᾽ ἑαυτοὺς ἄγειν τὰς δίκας, καὶ πάντα τὰ ἐγκλήματα τά τε ἴδια καὶ τὰ κοινὰ πρὸς τὸν ἑαυτῶν τρόπον δικαζόντων, ἐκεῖνος διελὼν ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν τὰ δημόσια, τῶν μὲν εἰς τὸ κοινὸν φερόντων ἀδικημάτων αὐτὸς ἐποιεῖτο τὰς διαγνώσεις, τῶν δὲ ἰδιωτικῶν ἰδιώτας ἔταξεν εἶναι δικαστάς, ὅρους αὐτοῖς καὶ κανόνας τάξας οὓς αὐτὸς ἔγραψε νόμους: id eſt, *Tullius vero popularem ſe eſſe præ ſe ferebat, non ſolùm in his reipublicæ moderandæ conſiliis, quibus ſenatus authoritatem & patritiorum potentiam imminuere videbatur: ſed etiam quibus regū imperiū deteriore conditione fecit, mediam ei poteſtatis partē detrahendo. Nam cùm alij ante ipſum Reges iudicia omnia per ſe obire cauſâsq; & cōtrouerſias omnes tā priuatas quàm publicas ſuo more iudicare, æquū dignū cenſuiſſet: ille publica à priuatis diſtinxit, & criminū quæ in rēpublicā cōmitterētur, penes ſe cognitionē retinuit: priuatorū autē priuatos iudices cōſtituit, iiſque limites & regulas in iudicādo legibus à ſe latis præſcripſit.*

Ecquid hoc teſtimonio clari⁹ ad primorū Regū Romanorū sūmā & abſolutā in omnes ordines & vniuersū populū poteſtatē declarādā, memorari vel ſcribi poteſt? Quicquid enim ſenatus, nobilitas, plebs, authoritatis, dignitatis, poteſtatis habebat, id Regis beneficio qui ea omnia prout ſibi viſum erat, agendo, minuendo, mutando, vel abrogando moderabatur: vt hic locus cum ſuperioribus cōiunctus, locupletiſſimum regiæ libertatis apud Romanos teſtimonium nobis præbeat.

a Plutar. in vita Lycurgi.
b l. 4. Antiq.

Quintum de Theodoſio iuniore exemplum, non magis ad rem pertinet quàm illud Regum Ægyptiorum. Eſt certè *digna vox maieſtate regnantis, legibus alligatum ſe principem profiteri* [a]. Interea tamen ita legibus ſolutus eſt, vt ad earum obſeruationem inuitus adigi nequeat. *Rectorem te poſuerunt, noli extolli, ſed eſto in illis quaſi vnus ex illis* [b]. leges itaque in Principem dominantur vi directiua, non compulſiua, vt loquuntur interpretes. Reliqua huius rei exempla ab eo propoſita, ſuperius refutata ſunt [c].

Iam verò ex falſis principiis à ſe poſitis, duas falſas concluſiones infert [d], quarum altera eſt, *Principem non poſſe ſtringere gladiũ, niſi in eos quos legis vox damnauerit.* Altera *Principem non poſſe abſoluere eum quem lex damnarit.* Poſterioris falſitatem iam patefecimus [e]. Prioris verò mendacium vno Dauidis facto refellitur: cuius iuſſu Amalecita, qui Saulem ſe occidiſſe falſus eſt, nullâ legis expectatâ ſententiâ, ilicò confoditur. Nec dici poteſt hunc propriâ confeſſione ſatis fuiſſe conuictum, quaſi legalis in ea re vox præcelſerit. Nam quanquam in ciuilibus iudiciis confeſſi pro iudicatis habẽtur [f]; in criminalibus tamen, quæ capitis pœnam irrogant, ei rationi locus non eſt [g]. Fecit igitur hoc Dauid regia autoritate, quæ ordinariis iudiciorum formulis non conſtringitur. Itaque iuris Ciuilis & Pontificii interpretes pro regula nobis tradunt. *Principem in hoc priuilegiari & honorari, quod non tenetur ſeruare ordinem iudiciarium* [h]: atque etiam in eo, *quod omnis apud eum pœna eſt arbitraria* [i]: *ipſeque ſolus ſecundum conſcientiam iudicare poteſt* [k]: *& augere vel minuere pœnam legibus ſtatutam, etiam ſine cauſa, quia eius voluntas habetur cauſa ſufficiens* [l]. quo pertinet illud D. Auguſtini iam ſæpius repetitum, *Iudicibus ſtatutum eſt, ne liceat in reum datam ſententiam reuocare: Nunquid Imperator ſub hac erit lege? nam ipſi ſoli licet reuocare ſententiam, & reum mortis abſoluere, & ipſi ignoſcere* [m]. Cum itaque Brutus dicat, Principem nõ poſſe abſoluere eum, quem lex dãnauit. S. verò Auguſtinus contrà aſſerat eum poſſe, ſintque hęc aientia & negantia, alterum hallucinari neceſſe eſt. At Auguſtinum & vitæ ſanctitas, & ſcientia Scripturarum, & legum cognitio, ab erroris ſuſpicione liberãt: Brutũ verò quæ tueantur non video, præter Archididaſcali ſui Lutheri promptam defenſionem, mille ſcilicet Auguſtinos, aut Cyprianos, nihil eum præ ſe ducere: erraſſe Papas, erraſſe Concilia, ſe autem errare non poſſe. Nam quod ad illam rationem attinet, quam ex cauſa conſtituendorum Regum depromit, nullius ponderis & momenti eſt. *Reges, nimirum, vtilitatis publicæ cauſa conſtitutos fuiſſe: ac proinde non eſſe veriſimile homines quæſiſſe Regem, qui, quotieſcũque collibitũ eſſet, quos vellet, temere necare poſſet. &c.*

a l. digna vox. c. de leg.
b Eccleſ. 32.
c Hoc li. ca. 13. cũ §. ſeq.
d pag. 126.
e ſu. hoc l. c. 17 §. 1. & paſſim. D. de cõfeſ. l. vnic. C. eod.
g l. 1 §. Diuus & §. ſi quis vltro D. de quaſt. l. non tantum 6. D. de appell.
h Iacobin. de S. Georgio in tract. feud. in ver. Princeps. Felin. in ca. in cauſis de re iud. & in ca. ad petitionẽ de accuſ. Chaſſan. in 5. par. catal. glo. mundi nu. 21.
i Bald. in l. cunctos populos col. 8. C. de ſũma Tri.
k Bart. in l. 1 C. vt qua deſ. aduoc. part. Barb. conſil. 24. li. 2. Frãc Lucã. in tra. de priuil fiſc. priu 139. Fel in d. cap. in cauſis.
l Chaſſan. 5. part. cat glor. nu. 47 & in cõſ. Burg. tit. de iuſtices. §. 5. ingl à l'arbitrage.
m li. de fato.

Eſto,is fuit ſcopus Regis conſtituendi,quid tum poſtea? euentus expectationem feſellit: abdicandus igitur & expellendus illicò, qui paulò antè fuit electus? minimè verò. Iam enim res integra non eſt, nec amplius pœnitētiæ locus: Deus conſtituto dedit autoritatem: proinde quē ſemel regni caput, & ſupra ſe conſtituerunt, loco & ordine mouere poſtea, niſi per iniuriam, nequeunt. Quod ſi de regno & Rege aliter ſtatuamus, par captio in matrimoniis obtinebit. Nunquis enim vxorem quæſiiſſe putandus eſt, quæ, quoties vellet, maritum opprobriis & iurgiis laceſſat, aut totam turbet familiam? nemo, arbitror, iis conditionibus ſociam diuini & humani iuris ſibi aſciſcet. Longè alia conciliandis nuptiis blandimenta: nec fas cuiquam tam malè de procis & puellis ominari. Si ergo coniux in matrimonij leges delinquat (non de illa loquor, quæ ſola repudij cauſa legitima eſt) ſequeretur ex Brutina ratiocinandi formula, pelli eam domo, atque eiici familiâ poſſe, quam ſententiam ſi inter reliquas nouæ religionis ſuæ libertates ſuadere potentiſſimagnam ab illis, quibus mulieres moleſtæ ſunt, gratiam inibit.

Bruti de Pontifice commentum. Epiſcopi Romani ſummum per vniuerſalem Eccleſiam imperium. Cur Vniuerſalis appellari noluerit: deque illo honorificæ Iuris interpretum ſententiæ.

CAPVT XXIIII.

HAud maiore difficultate retundi poſſunt rationes reliquæ in ſpeciem probabiles, quas Brutus & Buchananus vel à cauſa conſtituendorum Regum, vel ab vtilitate reipublicæ, atque exemplis rerū geſtarum, corrogarunt. Etenim ſua ſingulis vitia inſunt, quæ lector, ſuperioribus ſcriptis noſtris [a] cōmonitus & communitus, citò deprehendet. Quapropter vt tandem refellendi huius hominis argutias finem faciam, vnius adhuc aſſertionum eius adnotatione opus abſoluam. *Enimuerò*, inquit [b], *non eſt, vt diximus, vniuerſa regni adminiſtratio Regi à populo commendata: vt nec Pontifici vniuerſalis Eccleſiæ epiſcopatus (aiunt) ſed Optimatum cuique pro virili.*

[a] li.1. & li.3 ca.2.3.4. & hoc li.ca.10. & alibi paſſim.

[b] pag. 206.

Vetus eſt & verum, oportere eum qui ſemel verecundiæ fines tranſiluit, poſtea nauiter eſſe impudentem: eam Brutus cautionem minimè neglexit. Nam ex quo cœpit apertè Monarchiam impugnare, & ſuam Regibus dignitatem poteſtatemque detrahere, eò inuerecundiæ de-

uectus eſt, vt nihil ſibi nō licere comminiſci putarit, quo ſua nobis portenta perſuadeat. Cuius rei cùm alia multa, tum vnicus iſte locus teſtimonio locupleti eſſe poteſt: in quo pauculis verbis duo impudentiſſima mendacia complexus eſt: quorum alterum totius orbis, gentium, inquam, & nationum omnium quæ ſub Regibus degunt, viuendi ratio redarguit: alterum verò Chriſtiana fides Catholica, tanquam religionis peſtem execratur. Nam, vt à poſteriore prius ordiar, Chriſtiani orthodoxi omnes ſummam ſemper Pontificis Romani in omnes Eccleſias poteſtatem agnouerunt: eumque vt D. Petri ſucceſſorem, ac proinde vniuerſi cætus Chriſtianorum principem paſtorem venerati ſunt: à cuius fide & communione quotquot diſſidebant decedebantue, omnes hæreticorum vel ſchiſmaticorum numero cenſebantur, abſque iis, tanquã ſpiritum peſtilentem exhalantibus, Catholici continuò abſtinebãt. Cuius rei teſtimoniis exemplíſque plena ſunt antiquorum Patrum monimenta: quorum ego plurima hîc articulatim recenſerem, ni multi pietate & doctrina excellentes viri, eam rem totã non ita pridem, accuratè, eleganter, fuſeque pertractaſſent [a]. Itaque non eſt cur diutius in hoc errore confutando laboremus: ſat erit eius originem ſuccinctè & quaſi per indicem explicare, vt vnde iſta Bruti impoſtura emanarit lectori ſit in promptu, nec habeat neceſſe alios eius rei cauſa libros euoluere.

a Bellarm. to. 1. contr. 3. & alij quos recenſet in præfa. illius controuerſiæ.

Omnes vbique Eccleſiarum Præſules, ſuam ſemper in Epiſcopum Romanum obſeruantiam non obſcuris aut dubiis reuerentiæ argumentis, ſed manifeſtis rerum geſtarum teſtimoniis, declarabant: eique, vtpote Principis Apoſtolorum ſucceſſori, curam totius Eccleſiæ à Chriſto demandatam, ingenuè & palam profitebantur: adeo vt ad eius, velut vniuerſalis eccleſiæ paſtoris, iudiciũ cauſas omnium epiſcoporũ deferri debere, publico generalis Concilij ferè antiquiſſimi decreto ſtatuerint [b]. Atque ea de cauſa priſci illi Patres, variis eum honoris titulis ornabant: multiſque nominibus efferebãt, quæ ipſius in omnes Chriſtianos autoritatem poteſtatemque ſignificarent, in quibus illud erat frequens, *Vniuerſalis Epiſcopus*, ſiue, *Archiepiſcopus*, vt vel ex illo Iſchyrionis Diaconi libello contra Dioſcorum, & rebus aliis in Chalcedonenſi ſynodo [c] geſtis perſpicuè patet. Verùm Pontifex Romanus id nomen per humilitatem modeſtè ſemper recuſabat, quamuis ſat ſciret appellationem illam muneri ſuo curæque congruere. Cauſam autem recuſationis duplicem inuenio. Alteram, ne videretur glorioſis & magnificis titulis, ſecularium Principum more, delectari. Itaque non Principis, aut Pontificis Maximi, aliíſue ſupremum dominatum præ ſe ferentibus epithetis in ſuorum diplomatum præfationibus vti ſolet: ſed Epiſcopi tantùm nomine, quod ei cum cæteris commune eſt, adiuncto infimæ ſubmiſſionis verbo, quo ſe Seruum ſeruorum Dei eſſe

b Sardicen. Conc. can. 3. & cã 7. anno Dom. 349.

c anno. 453.

omnibus enunciat. Quare vnà, poteſtatis dignitatiſque ſuæ amplitudinem, velut quadam inſignis humilitatis admiſtione, temperat: memor ſcilicet præcepti illius euangelici a, *qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor: & qui præceſſor, ſicut miniſtrator & quicunque voluerit in vobis primus eſſe, erit omnium ſeruus.* Alteram verò cauſam, ne qua per vniuerſalis epiſcopi appellationem, aliis epiſcopis iniuria fieri videretur, quaſi vnus ille ſolus in orbe epiſcopus eſſet, cæteri autem vel vicarii ipſius, vel nullo modo epiſcopi, cenſendi: tale enim quid, prima facie, vniuerſalis epiſcopi nomē, notatioque, vulgi ſenſibus ingerit b. Quamuis igitur epiſcopus Romanus, vniuerſalis epiſcopus re verà & ſit, & dici poſſit; ea ratione, qua ipſum generalis de tota Eccleſia, atque adeo epiſcopis omnibus, cura & ſolicitudo paſtoralis attingit (cæteris interea nihilominus, in ſua ſingulis diœceſi, & nomen & officium nulla ex parte imminutum retinentibus) Chriſtus enim cùm dixerit Petro, *paſce oues meas.* Apoſtolos vtique non excepit. Tamen propter hãc ambiguam vniuerſalis epiſcopi ſignificationem, (quæ alia atque alia interpretatione, bonum malumque ſenſum mentibus ingenerat) omnes qui in ampliſſimo illo dignitatis gradu, Petri, inquam, ſede collocabantur, ſatius eſſe duxerunt, eo nomine prorſus abſtinere, quàm ſcandali occaſionem aliis præbere; quod, vt fit plerumque, ex dubii ſermonis acceptione oritur. Qua de cauſa B. Gregorius, vbi reſcierat Ioannem Conſtantinopolitanum epiſcopum illud idem nomen, quod D. Petri ſucceſſores debitum ipſis vltroque delatum c modeſtiſſimè repudiarunt, magna animi contentione ambiuiſſe, & oppido quàm arroganter ſibi aſſumpſiſſe retinuiſſeque, ægrè admodum tulit, & hominem per literas ſæpius conuenit, ac grauiſſimè queſtus eſt, *eum contra Deum, contra pacem Eccleſiæ, in omnium deſpectum & iniuriam ſacerdotum, modeſtiæ ac menſuræ ſuæ terminos exceſſiſſe: & illicitè ſuperbum ac peſtiferum Oecumenicum, hoc eſt vniuerſalis ſibi vocabulum vſurpaſſe.* Monet præterea, & amicè hortatur, vt in viam redeat, *& amoto ſuperbiæ vocabulo, cordis ſui elationem ad humilitatem, quam magiſter & Dominus noſter docuit, inclinaret d.* Vniuerſalis igitur vocabulum, haud iniurià vir ille ſanctus, vt peſtiferum, auerſabatur, imo execrabatur; quatenus ſcilicet ſuperbæ dominationis titulum præ ſe ferret, ſuumque cæteris ius auferret: & quatenus illi epiſcopo tribueretur, in cuius perſonam atque officium nullo iure, nullaque ſignificationis interpretatione, conuenire potuit. Idipſum ſimiliter Gregorii deceſſor Pelagius. 2. fecit; & eius preterea Synodi, quæ nomen illud; Vniuerſalis, Ioanni tribuerat, acta omnia, autoritate Apoſtolicà reſcidit, & *caſſauit, diſtrictiſſima illum increpatione corripiens, vt ſe à nouo & temerario ſuperſtitionis nomine cohiberet: adeo vt ſuum illi Diaconum, niſi tantum nefas emendaret, procedere prohiberet e.* Scripſit & epiſtolam ad Epiſcopos à Ioanne in illam ſynodum non legitimè, & more maiorum conuocatos, cuius pars à Gratiano, inter alia ſanctorum Patrum decreta

a Luc 22. Marc 10.

b S. Greg. li. 7. epiſt. 30. indict. 1.

c in Concil. Chalcedon.

d li. 4. epiſt. 34. aliàs 78. & lib. 7. in. dict. 2. epiſt. 69.

e dict. ep. 69

decreta, his verbis relata eſt a. *Nullus Patriarcharum vniuerſitatis vocabulo vnquam vtatur: quia ſi vnus Patriarcha vniuerſalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur. Sed abſit hoc, abſit a fidelis cuiuſquam mente, hoc ſibi vel velle quempiam arripere, vnde honorem fratrum ſuorum imminuere ex quantulacunque parte videatur. Quapropter charitas veſtra neminem vnquam ſuis in epiſtolis vniuerſalem nominet, ne ſibi debitum ſubtrahat, cùm alteri honorem defert indebitum.*

a Can. nullus diſt. 79.

Ex hac rerum geſtarum ſerie, & his fontibus limpidiſſimis, Brutus, vt & alij ante eum Hæretici erroris ſui riuulos, malitioſæ interpretationis cæno turbatos, deriuauit. Itaque Romanum Pontificem vniuerſali Eccleſiæ nõ præeſſe hoc argumento concludit, quòd neque B. Gregorius, neque vllus ante eum illius ſedis Epiſcopus, vniuerſalis Epiſcopi nomen admiſerit, ſed vt profanum & ſacrilegij damnarit potius ac reiecerit b. At qua ratione ipſe, eiúſque deceſſores id fecerint, iam ſatis oſtendimus. Non enim ideo vniuerſalis appellari noluit, quod ſummam & generalem de vniuerſa Eccleſia curam à Chriſto commendatam non accepiſſet, aut id illi nomen tribui iure nõ potuerit, cùm, vt ipſemet teſtatur, ſacroſancta & vniuerſalis ſynodus, quam alibi Euangelio comparat c, honorem illum Romano Epiſcopo decreuerit, ſeu verius à Saluatore decretum renunciarit, obtuleritque: ſed quòd verbum illud, in quadã ſignificatione, aliorum Epiſcoporum muneri dignitatique nonnihil detrahere videbatur: ſimúlque vt non tolerandam Conſtantinopolitani Epiſcopi inſolentiam, tam illuſtri humilitatis documento reprimeret, qui propterea quòd vrbẽ imperiali ſede decoratam, & nouam Romã appellatam incolebat, eò ſe cupiditate gloriæ extulerat, vt antiquæ Romæ, id eſt ſedis Apoſtolicæ Epiſcopo, ſeſe æquare, & quod huic vni à Domino datum erat, id ei eripere, ac per fas & nefas ad ſe pertrahere conaretur. Sed per Deum Omnipotentem, quæ iſthæc eſt conſecutio? Pontifex Romanus non vult appellari Epiſcopus vniuerſalis: ergo Epiſcopatus, ſiue cura vniuerſalis Eccleſiæ non eſt ei commendata. An non conſtat inter omnes, id vſu ſæpè venire in omni vitæ genere, vt nominibus rem verè & propriè ſignificantibus, certis de cauſis, interdum abſtineatur? veluti cùm propter inuidiam nominis, aut contemptum, vel etiam arrogantiæ ſuſpicionem, aliquis iis vti nolit. Exemplis res erit illuſtrior: Qui Romanę reipublicę ſummam poſt Iulium Cęſarem tenuerunt, ij re verâ Reges erant, at Reges tamen diu vocari noluerunt (quamuis nonnulli, blandè id illis nomen tribuerint d) propter inuiſum ſenatui populóque Romano regium nomen & de Regibus non recipiendis iuſiurandum e: vt ex Appiano Alexandrino, & Dione Caſſio ſuperius oſtendimus f. Magiſtri nomen olim valde fuit honorificum & dignitatis causâ impoſitum in aliqua ſcientia laureatis: eoque non ſolum plebeij, ſed antiquæ etiam nobilitatis viri docti, libentiſſimè cenſeri voluerunt, vt etiamnũ in Scotia & Anglia moris

b Greg. li. 7. 30. indict. 1.
c lib. 1. epiſt. 34. in fine. Can. ſicut 15. diſt.
d Αξια πιζ, 9. D. de leg. Rod. de iact.
e Liu. lib. 2.
f lib. 2.

Vu

eſt. ittamen in Gallia, ex quo viliſſimarũ rerũ artifices, imo etiã carnifices neſcio qua ſermonis indulgẽtia, ac proprietatis loquẽdi neglectu & confuſione, Magiſtri vocabulum vſurparunt [a] adeo obſorduit id verbum, vt vix quiſquã ibi nũc melioribus ſcientiis excultus, nemo certè nobilis, Magiſtri titulũ nomini ſuo præferri ac præponi patienter ferat: quid quod Politicũ nomẽ, quo nullũ omnibus ſeculis honeſtius viſum eſt, cæpit ante paucos annos per ſeditioſorum quorundam interpretationem, pro Atheo vſurpari: ſed ſpero fore, vt ſuum id nomen ſplẽdorem, decúſque recipiat. Poſſum alia id genus exempla multa proferre, quibus vt minimè neceſſariis nunc ſuperſedebo.

[a] *Vulgò Maiſtre Claude, Maiſtre Eſtien. Maiſtre Nicolas, &c.*

Quæ cùm ita ſint, quid mirum, ſi viri ſancti, & D. Petri ſucceſſores, ab vſis vocabulis abhorrebant, quæ aliquam arrogantiæ ſuſpicionem quamlibet exiguam, gignere poſſe audientibus credebantur.

Hæc quamuis Bruti calumniam liquidò patefaciant, tamen operæpretium erit ipſius præterea in hoc errore nobis obtrudẽdo artificium perpendere. Nam cùm ſciret aliquo ſibi antiquitatis teſtimonio ad tantę ſententiæ, imò tam inſignis mendacij, firmamentum opus eſſe, eam ita proponit, vt lectori videatur non ipſius eſſe, ſed antiquorum Patrum, quibus credi ſine contradictione par eſt. Nam vbi ſuperiorem ſuam de Rege ſentẽtiã tulit his verbis. *Enimuero nõ eſt, vt diximus, vniuerſa regni adminiſtratio Regi a populo cõmendata*, mox ſubiecit, *vt nec Põtifici vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopatus* (*aiunt*) & addidit in libri margine, ſicut nõnullis nũc mos eſt autoritates adſcribere, *Can. nullus in Carthagin. Concil. Doctores Pontificij*: quod perinde eſt: ac ſi dixiſſet vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopatus non eſt a Deo commendatus Pontifici, vt aiunt Eccleſiæ Patres in Canone, Nullus, & in Carthaginienſi Concilio, & Doctores Pontificij. Atque ita prius illud figmentum ſuum, non vno tantùm, ſed tribus ſplendidiſſimis mendaciis ornare & cõfirmare voluit, ne teſtium ſcilicet numero deficeretur [b]. Sed neque in Can. Nullus, 99. diſt. (quem certum eſt ab illo ibi intelligi) neq: in vllo Carthaginienſi Concilio (ſeptem enim fuerunt) tale quid habetur; multoque minus apud interpretes iuris Pontificij. Nam in Can. Nullus, quem integrum ſuprà hoc capite retulimus, ne verbum quidẽ eſt de nõ commendata vniuerſalis Eccleſiæ curâ, ſiue Epiſcopatu Pontifici Romano. Prohibentur tantum in eo Canone Orientales Patriarchę ne quis eorum vniuerſalis vocabulum ſibi aſſumat, vt paulò ante fecerat Ioannes Conſtantinopolitanus, & ne inter illos alij alium eo nomine ſalutarent: & prohibentur quidem ab Epiſcopo Romano, quod argumenti ſatis eſt, illi in eos imperium fuiſſe, & generalis de Eccleſia vniuerſali cura. Similiter in Concilio Carthaginienſi 3. (ex cæteris enim nihil quicquam afferri poteſt) hoc ſolum decretum eſt [c], *vt primæ ſedis Epiſcopus* (Prouinciæ Africanæ ſcilicet, nam cùm eſſet prouinciale concilium non potuit totius Eccleſiæ Epiſcopos obligare) *non appelletur Princeps Sacerdotum, aut ſummus Sacerdos, aut aliquid huiuſmodi, ſed tantùm primæ ſedis Epiſcopus.* Ecce vt de no-

[b] *l. Iuriſiurando C. de teſtib. cap. veniens 10. in fi. & cap. licet ext. eod.*

[c] *Can. 26.*

mine tantùm viri vbique fit mentio, quod virum interdum certis de caussis ſoler, vt ſupra oſtédimus. Quod autem attinet ad Doctores Pontificios, quos vocat, quàm vellem aliquem in illorum ſcriptis locum attuliſſet: equidem non arbitror id illum fuiſſe prætermiſſurum, ſi quem vel memoria ſuggerere, vel mendax animus adulterare facile potuiſſet. Sed horum illuſtriora & clariora ſunt teſtimonia de hac re, quàm quibus Brutinæ interpretationis nebulæ aliquid caliginis & tenebrarum offundere poſſit. Et verò ſi illorum libros non per ſomnium, ſed vigilans euoluiſſet, mirum quin puduiſſet eum, ſi vllus in eo pudor erat, tam fœda & ignominioſa mendacij labe ſeſe conſpurcare quandoquidem ab omnibus vno ore ſubiectas hic de Romano Pontifice ſententias, iiſque alias conſimiles, didiciſſet. *Ipſe ſedet in ſede illa, quam Dominus ſibi in perſona beati Petri ſpecialiter elegit. Ipſe eſt ſucceſſor Petri, & vicarius Ieſu Christi, vicem non puri hominis, ſed veri Dei gerens in terris: vnde omnia regit & diſponit & iudicat prout ſibi placet. Ideo licet quilibet Epiſcopus ſit, quoad quædam, vicarius Chriſti: habet etiam Papa plenitudinem poteſtatis ad quam vocatus eſt, alij verò in partem ſolicitudinis ſunt vocati*[a]. *Tota Eccleſia militans eſt in poteſtate Papæ*[b]. *Dei & Papæ idem eſt [illegible]*[c]. *Omnia beneficia mundi ſunt obnoxia [illegible] manualia reſpectu Papalis poteſtatis*[d]. *Nemo eſt inter creaturas qui poſſit declinare [illegible] iuriſdictione Papæ, cùm [illegible] Dei [illegible] Deo. Papa [illegible] caput Eccleſiæ vniuerſalis, & fideles ſinguli ſunt membra generalia, tamen Papa eſt ſpeciale caput Cardinalium*[f]. Quid plures eiuſmodi ſententias perſequar? ſiquidem in Iuris interpretum ſcriptis adeo ſunt crebræ, vt eas ignorare nemo poſſit, niſi qui libros eorum non legerit. Aut igitur iſta non vidit Brutus, & tanquam cæcus de coloribus iudicauit: aut ſi vidit, planè hoc ſubtili artificio lectores ſimplices & credulos, inque iuris diſciplina minime verſatos, decipere, atque in errorem pertrahere conatus eſt.

a Specul. tit. de leg. §. nunc oſtendendum. num. 62. & 79.
b Innoc. in ca. quod ſuper. de voto.
c Hoſtien. in c. quanto de transl. epiſc.
d Bal. in l. reſcripta. C. de prec. Imper. offer.
e Fel. in rubr. de conſtit. Panor. in cap. nominatim. nu. 1. & 6. ibid.
f Baer in tract. de autor. mag. conſil. nu. 18.

Altera Brutini elenchi pars diſſoluitur, qua Regi non vniuerſa Regni negotia committi putat. Quod Rex per officiarios facit, per ſeipſum facere videri. Regum iuri nihil præiudicare populorum non in vera Monarchia degentium inſtituta. Epilogus

CAPVT XXV.

DE Rege autem non eſt tanta difficultas: nam licet Eccleſia Dei multos habeat Epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum atque officium ſuccedunt, quos omnes idcirco Pontifex Romanus fratrum nomine appellat g vt inde aliquam aduerſarij occaſionem captarint calumniandi

g cap. quoniam [illegible] de crim. falſ.

ſedem Petri, atque adeo Epiſcopum Romanum iiſdem omnino dignitatis ac poteſtatis cancellis, quibus cæteros concludendi: tamẽ cum vnum regnum vno plurimum Rege contentum ſit nec plures ſummæ ſimul dignitatis ſocios vel ipſa perfecti regni natura, vel regnantium genius ferre queat: & ſit, vt primo proximus Poëta ait,

—ſummo dulcius vnum
Stare loco, ſociiſque comes diſcordia regnis a.

a Statius li. 1. Theb. b idem li. 6

fit enim ſæpe vt regnandi cupido concordiſſimos in diſcordiam trahat, &

Ambitioſa pios collidat gloria fratres.

Nulla ratio probabilis reddi poteſt, qua, ſi non verè & ex arte, ſaltem veriſimiliter concludatur, non vniuerſam regni curationem & adminiſtrationẽ Regi eſſe cõmiſſam. Contra verò plurimæ ſuppetunt, quibus & recta demonſtrari, & oblique per contrarias cõſequentias abſurdis conuinci poteſt, integram totius regni procurationem penes Regem eſſe: quas ego prolixiùs hoc loco perſequerer, ſi eas non omnibus, partim priuato iudicio, partim experientia, cognitas ac perſpectas eſſe exiſtimarem. Nam vt alias mittã, quid vulgarius & manifeſtius iis qui in regno degunt, quam Regis nomine & authoritate cuncta quæ ad ſtatum reipublicæ pertinent, pace belloque adminiſtrari? Quod ſi quis Bruto ſimilis tam perfrictæ frontis fuerit, vt iſta audeat denegare, non aliis aduerſus eum teſtimoniis opus eſt, quàm eorum ipſorum qui rempublicam in partibus gubernandam acceperunt. Nam vt in regno Franciæ videre licet, quod omnium optime conſtitutum ipſimet aduerſarij prædicant, togatorum princeps Cancellarius, & Ordo ille ampliſſimus, quod Parlamentum vocant, cæterique per vniuerſum regnum Magiſtratus omnes, programmata, c constitutiones, decreta, & quicquid priuatis publiciſque iudiciis vsurpandis neceſſarium eſt, Regis nomine & authoritate valere, & promulgare populo ſolent. Inde illa ſupremis Curiis olim dubitatio iniecta, quam Papon in Areſtis à ſe collectis memorat c, cuius ſcilicet authoritate munus ſuum à morte Regis exequi debeant, antequam is, qui ad regni ſucceſſionem vocatus eſt, more Maiorum fuerit inauguratus: quin etiam an iudicia omnia per id tempus omnino ceſſare & quieſcere quaſi acephala, an verò procedere ac progredi ſub noui Regis tutelâ debeant, fuit dubitatum. Quod ſi a pacis ornamentis, & integerrimis iſtis legum cuſtodibus, ad rei militaris diſciplinam, & belli gerendi in eoſdem regno ductores præcipuos tranſeamus, idem ab ipſis reſponſum feremus: ſe nempe Regis nomine & authoritate militem conſcribere, ductare exercitus, ſub vexillis progredi ac regredi, cum hoſte manum conſerere, paciſci inducias, pacem fœderáque ferire: in ſumma, eius iuſſu at-

c lib. 4. tit. 2.

quę imperio arma capere vel ponere, omnes ingenuè fatebuntur. Hæc militiæ Principes, Conneſtablus & Mareſchalli, hæc Tribuni militum & Centuriones, hæc duces turmarum & Decuriones totuſque ordo militaris Bruto minitabundi occinent. Sed & qui præcipuis regni Prouinciis, vel munitiſſimis ciuitatibus præficiuntur, ij ſe illas Regis nomine gubernare & cuſtodire aſſerunt: idque ſibi in primis glorioſum, atque familiæ ſuæ decus, & memoriæ immortalitatem ſpectare putant, quod Regis vicarij, ſeu locumtenentes, vt vocant, appellentur.

Quæ cùm ita ſint: cumque peruulgata iuris regula nos moneat, id vnumquemque videri per ſeipſum facere, quod per alium facit[a]. Non ne conſequens iis eſt, vniuerſam regni curam & adminiſtrationẽ à Rege ſuſcipi abſoluique? *Omnia meritò noſtra facimus*, inquit imperator,[b] *quia ex nobis eis impertitur authoritas.* Deinde verò cùm populus in Principem omne ius ſuum ac poteſtatem contulerit (alias enim non Regnũ & Monarchiam, ſed mixtum quoddam reipublicæ genus effeciſſent) ſequitur profectò nihil iuris populo reliquum eſſe, quo alios poſtea magiſtratus creare & conſtituere poſſit: ac proinde qui ſingulas regni partes moderantur, ij neque honoris in ſe collati beneficium populo ferre acceptum, neque rerum à ſe geſtarum & muneris obiti rationem reddere tenentur, aut ſolent: ſed Regi tantùm, in quo, & à quo ſunt & manant omnia omnium, quotquot in regno ſunt, magiſtratuum iura atque imperia.

a l. quod iuſſu. D. de reg. iur. cap. qui facit de reg. iur. in 6.
b l. 1. C. de vet. iur. enucl.

Hęc igitur & his ſimilia cùm ſint eiuſmodi, quæ vix vllus in regno illo pulcherrimo natus aut neſcit aut negat, lectori profectò ad magnum & impudens iſtud Bruti mendacium conuincendum ſat eſſe poſſunt: quin & ipſis eius aſtipulatoribus etiam vt ſe reuocent, ſi non tantæ maieſtatis inuidiâ penitus occæcantur. Nam quod gentes nonnullę, apud quas Regni Regiſque nomen vſurpatur, ab hac regali & monarchica regiminis forma non parum deflexerint, & imperandi libertatem Principibus à ſe conſtitutis lege populari ſeu plebiſcito aliquo ademerint, id ſententiam noſtram, id inquam, perfecti Regni, & veræ Monarchiæ ius neutiquam euertit. Neque enim tam hebetes & inſciti rerum ſumus, vt ignoremus nationes per orbem diſperſas, alias aliis atque aliis, moribus & legibus gubernari: nec tam iniqui ęſtimatores, vt ſuam illis politiam & inueteratam conſuetudinem, modò mala non ſit, auferre, & regiam gubernationem pręſcribere atque obtrudere cupiamus. Sed iis omnibus, ſiue aliquam regni ſpeciem & nomen ſine verâ monarchia habent, vt Poloni & eorũ ſimiles: ſiue aliis adminiſtrandæ reipublicæ modis & mediis delectantur, ius ſuum ſaluũ habere eoque vti liberrimè per nos quidem, ſi libet, licebit: nec verbo vllo repugnamus, quo minus & in publicis & in priuatis negociis, quo

deterius nihil dixiſſet aut feciſſet Baſſianus ille Caracalla, cũ Papinianus legalis doctrinę theſaurus non excuſaſſet modo, ſed laudaſſet. Nam re vera Imperatoris eſt leges populo dare, non à populo accipere, vt compluribus euidentiſſimis argumentis atque exemplis paſſim his libris demonſtratum eſt. Sed Bruti mendacia perſequamur.

Ne verò legi vim facerent, inquit, *Optimates, de quibus antea, ſubinde Regibus à populo adiuncti fuerunt.*

Et hoc merum quoque mendacium eſt. Satis enim conſtat inter omnes, qui gentium nationumque hiſtorias regnorum initia & progreſſus non oſcitanter perſcrutati ſunt, Optimates, quos noſter iſte paſſim regni officiarios nominat, non Regibus à populo datos, ſed à Regibus ipſis ſponte ſua in conſiliũ fuiſſe aſcitos, vt ſcilicet eorũ vicaria in regno gubernando fide & operâ vterentur, vtinquam eos in maximis curis, quæ regno plurimùm iunctæ ſunt, haberent ſibi ope conſilio adiutores Romulus enim diſtributâ in ordines multitudine, compoſitoque totius reipublicæ ſtatu, conſiliarios de Patribus ſibi delegit, vt haberet quorum conſilio rempublicá adminiſtraret, quorum vni præcipuam rerum vrbanarum curam cõmiſit, quoties ipſe exercitũ foras ductabat. a ὁ δὲ Ῥωμύλος, inquit Dionyſ. Halicarnaſſæus a ἐπεὶ δὲ ταῦ-

a lib. 2. antiq. τα διεκόσμησε, βουλευτὰς εὐθὺς ἔγνω καταστήσασθαι μεθ' ὧν πράττειν τὰ κοινὰ ἔμελλε, ἐκ τῶν πατρικίων ἄνδρας ἑκατὸν ἐπιλεξάμενος. In Scotia verò per nouem Reges ducentis circiter annis regnatum fuit, ſine vlla conſilij publici mentione: ac tandem Finnanus Rex decimus legem tulit, populo nihil tale aut rogante aut expectante, ne publica regni negotia ſine procerum conſultatione & conſilio tractarentur b. Hanc

b Hector Boeth. in hiſt. Scot. igitur neceſſitatem Rex ipſe ſibi impoſuit, non à populo obtruſam pertulit, non ex conuentione & contractu accepit: ob eamque cauſam nec ipſe, nec eius poſteri, illa lege ita aſtringebantur, vt ipſis liberum non eſſet ab ea recedere: eſt enim generali definitione proditum, neminem eam ſibi legem dicere poſſe, à qua recedere ei non liceat. c & ſucceſſorem in dignitate deceſſoris ſui legibus non alligari d. Sed illud

c l. ſi quis. 22 D. de leg. 3. d cap. innotuit. 20. de elect. cap. licet. de ſponſ. duor. e lib. 2. ſup. Bruti quàm ridiculum? *ne legi vim facerent.* quaſi verò qui legis ferendæ arbitrium habet, is legi vim inferre, niſi καταχρηστικῶς dicatur, cùm ei, quod ſine legis diuinæ præiudicio fiat, legem ciuilem, vbi libuerit abrogare liceat, vt ſatis ſuperque probatum eſt e Itaque melior magiſter B. Auguſtinus, *Imperator* inquit, *non eſt ſubiectus legibus, qui habet in poteſtate alias leges ferre.* Sed Brutus tantam Regibus inuidet libertatem nec mirum, inuidet & honorem. Itaque ſibi temperare non poteſt, quin inuehatur in eos, qui Reges iis nominibus & titulis efferunt, quibus eos diuinæ & humanæ leges, legumque ipſarum ſancti interpretes ſumma conſenſione ornarunt.

Valeant

Valeant ergo, inquit, a *aulicorum aſſentatorum impia nu-* a Pag. 118.
gamēta, qui Reges numina, Regū reſponſa oracula vocāt.
Valeat ergo, vt impius nugax & nugator, Dauid, quia dixit, *Deus ſtetit*
in ſynagoga Deorum: & rurſus, *Ego dixi quia Dii eſtis.* b *Deos appellans qui ha-*
bent de hominibus iudicandi poteſtatem, inquit D. Hieronimus quaſi diceret
Deus, vt ſcribit doctiſſimus Genebrardus) *Ego vos dignatus ſum mea ap-* b. Pſal. 81.
pellatione præ reliquis hominibus, ob officij dignitatem quo fungimini, vt non ho- c in Ezech. cap. 44.
mines, ſed Dij quidam terreſtres eſſe videamini. Valeat & Moyſes vt impius
aſſentator, qui omnes iudices Deos vocat. c *Si latet fur*, inquit, *dominus*
domus applicabitur ad deos, & iurabit quod non extenderit manum in rem pro- c Exod. 22.
ximi ſui. Quid? Deus ipſe nonne Moiſi dixit, *Ecce conſtitui te Deum Pha-* d Exod. 7.
raonis d. Non ſunt igitur aſſentatores aulici, qui Regibus ea tribuunt
quæ ipſis iure diuino atque humano debentur. Sed calumniator Bru-
tus, qui aulicis falſa crimina intendit, & vitio vertit, quod virtuti tri-
buendum eſt. Quod autem præterea adiicit, eoſdem
non vereri Regibus ſuadere, nil per ſe iuſtum eſſe, ſed vt
Rex ita vel ſecus iuſſerit, iuſtum iniuſtumue fieri, quaſi
Deus ipſe ſit qui peccare nullo modo poſsit.
id quoque calumniam eſſe reor: quanquam ſi de indifferentibus (cu-
iuſmodi multa in hominum ſocietate reperiuntur, quæ Græci ἀδιά-
φορα vocant) aulici ita loquantur, rectè quidem loquantur & ſentiant.
ea enim Rex arbitratu ſuo, vt iuſta vel iniuſta ſint, legibus latis efficere
poteſt. e In cæteris verò quę vel ſui naturâ, vel ſacrarum legum præſ- e vide ſup. li. 1. pag.
cripto, æqua iniquaue cenſentur, neque Reges Chriſtianos veriſimile
eſt putare eam ſibi poteſtatem competere, neque aulicos id illis conari
perſuadere: niſi forte perditiſſimus aliquis fuerit (ne dicam Bruto ſi-
milis) qui fas ac nefas iuxtà æſtimat.

Sequitur apud iſtum f *In omnibus regnis bene conſtitutis dice-* f pag. 119.
mus Regem à populo leges, quas tueatur, quaſque intueatur,
accipere,
Oſtendimus iam antè nihil hac aſſertione falſius. Ipſa iura humana per
Imperatores & Reges ſeculi, Deus diſtribuit generi humano, inquit
Auguſtinus, g nec eam, quòd refutatione iam amplius egeat, huc re- g Can. 1. diſ. 8.
tulimus: ſed vt hominis imprudentiā, vel certè impudentiam, in ea
comprobanda redarguamus. Probat igitur exemplis hoc modo.
Hæc exemplis demonſtrari poſſunt, inquit, *Antequam Rex*
eſſet in Iſraele Deus illi legem per Moſem præſcripſerat, tum
ſacram tum ciuilem, quam perpetuò ante oculos haberet.

Vbi verò Saul electus eſt, & a populo conſtitutus. Samuel eam ipſi deſcriptam tradit, quam diligenter cuſtodiat nec prius cæteri Reges, quam in ipſius verba iurati, recipiūtur. Næ Brutus illuſtre nobis exemplum profert, quo ſuum prodat dolum, non quo probet ſententiam. Nam leges iſtæ vt hic fatetur, non à populo latæ erant, ſed à Deo: nec has Saul cùm inaugurare tur accepit a populo, ſed à Deo per eius Prophetam Samuelem, nullaſque in ea re populi partes fuiſſe conſtat, niſi quod in Rege expetendo conſtituendoque conſenſerint. At quæ, precor, cōſequentia? Saul initio principatus ſui leges à Deo per prophetam accepit, ergo eas accepit à populo: ſi hoc non eſt ineptire, & imponere, aliis iudicandum relinquo, interim pergamus.

Alterum exemplum. *Reges Spartæ*, inquit, *quos legitimos vocat Ariſtoteles, iureiurando ſingulis menſibus renouari ſolito, Ephoris regni nomine ſtipulantibus, ſe iuxta leges patriæ à Lycurgo latas, regnaturos iurabant.* Huius exempli vim nullam eſſe tum ex eo patet, quòd Lacedæmone diu ante Ephoros conſtitutos regnatum fuerit more regio, id eſt liberrimè: tum etiam quia Spartiatæ poſt Ephoros creatos, nec regnum habebant nec Regem, niſi nomine tenus: ſed mixtum quoddam reipublicæ genus ex Oligarchia, Monarchia & Democratia conſtans, vt in Politicis tradit Ariſtoteles, [a] & nos ſuprà commonuimus. [b] vt inde quis facilè intelligat iuſiurandum illud, non iure regni introductum debitumque, ſed Ephororum audaciâ (quorum magiſtratus teſte Ariſtotele malè fuit inſtitutus lib. 2. polit cap. 7.) ab oppreſſis Regibus fuiſſe exortum.

a lib. 2. ca. 4. & lib. 3 ca. 10. & 12.
b lib. 2. & l. 3 cap. 5.

Sequitur tertium. *Ægyptiorum Reges omnia agebant iuxta legū decreta, ſeque legibus parendo beatos fore profitebātur.* Rectè quidem nihil enim Principes magis decet, quam legum ſuarum præcepta ſeruare. At illud hic non eſt in quæſtione, nec probandum ſuſcipitur, ſed hoc tantùm Reges non eſſe legum latores, ſed eas à populo accipere: hoc autem nulla ratione colligi poteſt ex eo quòd ipſi legibus ſe ſubmittant. licet enim, iure regni, legibus ſoluti ſint: tamē nihil tam proprium imperij eſt, quàm legibus viuere. [c] Hoc igitur exēplum perinde ad Bruti inſtitutum facit, ac ſi quis dum vult probare piſces extra aquam viuere poſſe, exemplum proferat de auibus quæ in aëre volitant.

c l. Princeps. D. de leg. l. 3. C. de teſtam. l. ex imperfecto. 23. de legat. 3.

Quartum. *Romulus Romanum regnum inſtituens, cum ſenatu ita paciſcitur, vt populus leges ferat, ipſe ne rumpantur prouideat, legumque cuſtos habeatur* & alibi

a *Conſimiliter in regno Romanorum Romulus cum ſenatu & populo hoc pactum* a pag.161.
fecit. Populus leges ferret, ipſe Rex latas cuſtodiret: bellum populus decerneret, ipſe gereret. Hoc exemplũ momenti aliquid haberet, ſi verum eſſet, ſed falsũ cum ſit, eo nos decipimur, non docemur. Et vnde quęſo hæc Bruto hiſtoria? ex Dionyſij Halicarnaſſenſis libro. 1. inquit, voluit fortè dicere. 2. nam libro primo nihil de Romanæ reipublicæ ordinatione autor ille tractat. Ego certe Dionyſium non raptim aut oſcitanter perlegi: nec tamen apud eum aliquid de pactis Romuli cum populo factis inuenio. Largitionem quandam Romuli video: beneficium eius in populum video: liberalitatẽ in ſenatum video: pactum non video: non video, inquam, pactum quale Brutus intelligit, id eſt vltrò citroque conuentionem, ſeu ſtipulationem & confœderationem, vt ille loquitur. Nam quod ad pactum de non petendo attinet, quam donationẽ eſſe fateor, de eo hic nobis ſermo non eſt. Apud Halicarnaſſęum igitur hoc tãtum habetur b Romulum reipublicæ Romanæ formam præſcripſiſſe, honores & poteſtates in ſingulos ordines diſtribuiſſe, munia ſibi quæ placuerãt reſeruaſſe, alia ſenatui plebique pro arbitrio cõmiſiſſe. Quæ omnia ſummæ & liberrimæ regnandi poteſtatis, non autem minuti & coarctati imperij, argumenta & ſigna ſunt certiſſima. Quid quod Corn. Tacitus (tertio Annal). *Nobis Romulus,* inquit, *vt libitum, imperitauerat.* & Pomponius (l. 2. §. quod ad Magiſtratus D. de orig. iur.) *Quod ad magiſtratus attinet,* inquit, *initio ciuitatis huius conſtat Reges omnem poteſtatem habuiſſe* & in eiuſdem legis initio ſic ſcribit, *Poſtea aucta ad aliquem modum ciuitate, ipſum Romulum traditur populum in triginta partes diuiſiſſe: quas partes Curias appellauit propterea quod tunc reipublicæ curã per ſententias partium earum expediebat. Et ita leges quaſdam & ipſe curiatas ad populum tulit. tulerunt & ſequentes Reges, quæ omnes conſcriptæ extant in libro Sexti Papirij.* &c. Si non Regi ſed populo leges ferendi poteſtas fuiſſet, nunquid hoc tacuiſſet Pomponius, qui iuris Romani originem & proceſſum, de induſtria exponendum ſuſcepit? b lib. 2.

Denique Plutarchus in vita Romuli manifeſtè tradit, nullam planè neque Senatus neque populi authoritatem & imperium eo regnante extitiſſe. *Senatores qui Patritij vocabantur,* inquit, *reipublicæ gerendæ participes non erant, nec aliquid niſi nomen & habitus honorificus illis ſupererat: ac pro more potius, quàm ſententiæ dicendæ cauſa in ſenatum cogebantur, vbi Regi imperanti auſcultabant & poſtea recedebant hoc ſolo à plebe differentes, quòd ipſi priores quæ acta erant intelligebant.* Quid ad hæc Brutus? nunquid cũ eius iſtis figmentis conſiſtere poſſunt? Non eum talia docuit Halicarnaſſæus, qualia illi aſcribit. Audiet ab eo, ſi aures habet Regẽ pręſcribere, Regem diſponere, Regem diſtribuere, Regem permittere, Regem committere: nihil ab eo extortum cernes, nihil pactis ademptũ, nihil populi authoritate ereptum: vt mirum ſit Brutum in narratione tã perſpicua caligare, vel nobis caliginem offundere. Nam quod preterea autor ille de-

ſuo tradit hanc ſcilicet Romani imperij formam ex laconica republica fuiſſe deſumptam, in qua Reges non ſui erant arbitrij, vt quicquid vellent facerent: id homini peregrino, & Græco ſcriptori extra hiſtoriam differenti condonandum eſt, qui inſtituta Romanorum ad Græcorum conſuetudinem & imitationē traducere paſſim nititur. Sed vt maximè concedamus Romulum ad inſtar Laconicæ reipublicæ ſuam cōpoſuiſſe, tamen, niſi illi ipſi hiſtoriæ fidem abrogemus, neceſſe eſt fateamur populum, gratuito Romuli beneficio, legis ferendæ poteſtatem accepiſſe, non autem minis, metu, vel pactionibus vllis ab eo expreſſiſſe. Huc accedit, quod primorum Regum Spartanorum liberrimum fuerit arbitrium, nullâ neque multitudinis, neque ſenatus, neque Ephororum autoritate coanguſtatū: donec Rex Eurition, ſeu nimia ſocordiâ emollitus, ſeu populari aurâ ſeductus, aliquid de ſumma & abſoluta regij dominatus poteſtate, contrà quàm debuit, ciuibus relaxauit: quæ mox indulgentia populum illum breui tam efferum & inſolentem reddidit, vt inde ad Lycurgum nulla nec regum nec legum reuerentiâ & metu amplius tenerentur [a], inſigne mortalibus documētū, nullā poſſe legibus florere ciuitatē quæ sūmi magiſtratus metū exuit. Sed ad Halicarnaſſēsē redeo, is alibi perſpicuè demōſtrat omnē cōſtituēdi & moderādi regni Romani poteſtatē penes Reges fuiſſe, cùm de Seruio Tullio ſic ſcribit. [b] ὁ δὲ τύλλιος οὐκ ἐν μόνοις τούτοις τοῖς πολιτεύμασι δημοτικὸς ἂν ἐδήλωσεν ἐν οἷς ἐδόκει τήν τε τῆς βουλῆς ἐξουσίαν καὶ τὴν τῶν πατρικίων δυναστείαν ἐλαττοῦν, ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν ἐμείωσε τὴν ἡμίσειαν τῆς ἐξουσίας αὐτὸς ἀφελόμενος. τῶν γὰρ πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ἁπάσας ἀξιούντων ἐφ᾽ ἑαυτοὺς ἄγειν τὰς δίκας, καὶ πάντα τὰ ἐγκλήματα τά τε ἴδια καὶ τὰ κοινὰ πρὸς τὸν ἑαυτῶν τρόπον δικαζόντων, ἐκεῖνος διελὼν ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν τὰ δημόσια, τῶν μὲν εἰς τὸ κοινὸν φερόντων ἀδικημάτων αὐτὸς ἐποιεῖτο τὰς διαγνώσεις, τῶν δὲ ἰδιωτικῶν ἰδιώτας ἔταξεν εἶναι δικαστάς, ὅρους αὐτοῖς καὶ κανόνας τάξας οὓς αὐτὸς ἔγραψε νόμους: id eſt, *Tullius vero popularem ſe eſſe præ ſe ferebat, non ſolùm in his reipublicæ moderandæ conſiliis, quibus ſenatus authoritatem & patritiorum potentiam imminuere videbatur: ſed etiam quibus regū imperiū deteriore conditione fecit, mediam ei poteſtatis partē detrahendo. Nam cùm alij ante ipſum Reges iudicia omnia per ſe obire cauſaſq; & cōtrouerſias omnes tā priuatas quàm publicas ſuo more iudicare, æquū dignū cenſuiſſet: ille publica à priuatis diſtinxit, & criminū quæ in rēpublicā cōmittūtur, penes ſe cognitionē retinuit: priuatorū autē priuatos iudices cōſtituit, iiſque limites & regulas in iudicādo legibus à ſe latis præſcripſit.*

Ecquid hoc teſtimonio clari⁹ ad primorū Regū Romanorū sūmā & abſolutā in omnes ordines & vniuersū populū poteſtatē declarādā, memorari vel ſcribi poteſt? Quicquid enim ſenatus, nobilitas, plebs, authoritatis, dignitatis, poteſtatis habebat, id Regis beneficio qui ea omnia prout ſibi viſum erat, agendo, minuendo, mutando, vel abrogando moderabatur vt hic locus cum ſuperioribus cōiunctus, locupletiſſimum regiæ libertatis apud Romanos teſtimonium nobis præbeat.

a Plutar. in vita Lycurgi.
b l. 4. Antiq.

Quintum de Theodoſio iuniore exemplum, non magis ad rem pertinet quàm illud Regum Ægyptiorum. Eſt certè *digna vox maieſtate regnantis, legibus alligatum ſe principem profiteri*[a]. Interea tamen ita legibus ſolutus eſt, vt ad earum obſeruationem inuitus adigi nequeat. *Rectorem te poſuerunt, noli extolli, ſed eſto in illis quaſi vnus ex illis*[b]. leges itaque in Principem dominantur vi directiua, non compulſiua, vt loquuntur interpretes. Reliqua huius rei exempla ab eo propoſita, ſuperius refutata ſunt[c].

Iam verò ex falſis principiis à ſe poſitis, duas falſas concluſiones infert[d], quarum altera eſt, *Principem non poſſe ſtringere gladiũ, niſi in eos quos legis vox damnauerit.* Altera *Principem non poſſe abſoluere eum quem lex damnarit.* Poſterioris falſitatem iam patefecimus[e]. Prioris verò mendacium vno Dauidis facto refellitur: cuius iuſſu Amalecita, qui Saulem ſe occidiſſe faſſus eſt, nullâ legis expectatâ ſententiâ, ilicò confoditur. Nec dici poteſt hunc propriâ confeſſione ſatis fuiſſe conuictum, quaſi legalis in ea re vox præcelleꝛit. Nam quanquam in ciuilibus iudiciis confeſſi pro iudicatis habẽtur[f]: in criminalibus tamen, quæ capitis pœnam irrogant, ei rationi locus non eſt[g]. Fecit igitur hoc Dauid regia auttoritate, quæ ordinariis iudiciorum formulis non conſtringitur. Itaque iuris Ciuilis & Pontificiĩ interpretes pro regula nobis tradunt. *Principem in hoc priuilegiari & honorari, quod non tenetur ſeruare ordinem iudiciarium*[h]: atque etiam in eo, *quod omnis apud eum pœna eſt arbitraria*[i]: *ipſeque ſolus ſecundum conſcientiam iudicare poteſt*[k]: *& augere vel minuere pœnam legibus ſtatutam, etiam ſine cauſa, quia eius voluntas habetur cauſa ſufficiens*[l]. quo pertinet illud D. Auguſtini iam ſæpius repetitum, *Iudicibus ſtatutum eſt, ne liceat in reum datam ſententiam reuocare: Nunquid Imperator ſub hac erit lege? nam ipſi ſoli licet reuocare ſententiam, & reum mortis abſoluere, & ipſi ignoſcere*[m]. Cùm itaque Brutus dicat, Principem non poſſe abſoluere eum, quem lex dãnauit. S. verò Auguſtinus contrà aſſerat eum poſſe, ſintque hæc aientia & negantia, alterum hallucinari neceſſe eſt. At Auguſtinum & vitæ ſanctitas, & ſcientia Scripturarum, & legum cognitio, ab erroris ſuſpicione liberãt: Brutũ verò quæ tueantur non video, præter Archididaſcali ſui Lutheri promptam defenſionem, mille ſcilicet Auguſtinos, aut Cyprianos, nihil eum præ ſe ducere: erraſſe Papas, erraſſe Concilia, ſe autem errare non poſſe. Nam quod ad illam rationem attinet, quam ex cauſa conſtituendorum Regum depromit, nullius ponderis & momenti eſt. *Reges, nimirum, vtilitatis publicæ cauſa conſtitutos fuiſſe: ac proinde non eſſe veriſimile homines quæſiſſe Regem, qui, quotieſcũque collibitũ eſſet, quos vellet, temere necare poſſet. &c.*

a l. digna vox. c. de leg.
b Eccleſ. 32.
c Hoc li. ca. 13. cũ §. ſeq.
d pag. 126.
e ſu. hoc l. c. 17
f l. 1. & paſſim. D. de cõfeſſ. l. vnic. C. eod.
g l. 1 §. Diuus & §. ſi quis vltro D. de quaſt. l. non tantum 6. D. de appell.
h Iacobin. de S. Georgio in tract. feud. in ver. Princeps.
Felin. in ca. in cauſis de re iud. & in ca. ad petitionẽ de accuſ. Chaſſan. in 5. par. catal. glo. mundi nu. 22.
i Bald. in l. cũctos populos col. 8. C. de sũma Tri.
k Bart. in l. 1 C. vt qua deſ. aduoc. part.
Barb. conſil. 24. li. 2. Frãc Lucã. in tra. de priuil fiſc. priu. 139. Fel in d. cap. in cauſis.
l Chaſſan. 5. part. cat glor. nu. 47 & in cõſ. Burg. tit. de iuſtices. §. 5. ingl à l'arbitrage.
m li. de fide.

uectus eſt, vt nihil ſibi nō licere comminiſci putarit, quo ſua nobis portenta perſuadeat. Cuius rei cùm alia multa, tum vnicus iſte locus teſtimonio locupleti eſſe poteſt: in quo pauculis verbis duo impudentiſſima mendacia complexus eſt: quorum alterum totius orbis, gentium, inquam, & nationum omnium quæ ſub Regibus degunt, viuendi ratio redarguit: alterum verò Chriſtiana fides Catholica, tanquam religionis peſtem execratur. Nam, vt à poſteriore prius ordiar, Chriſtiani orthodoxi omnes ſummam ſemper Pontificis Romani in omnes Eccleſias poteſtatem agnouerunt: eumque vt D. Petri ſucceſſorem, ac proinde vniuerſi cætus Chriſtianorum principem paſtorem venerati ſunt: à cuius fide & communione quotquot diſſidebant decedebantue, omnes hæreticorum vel ſchiſmaticorum numero cenſebantur, abſque iis, tanquā ſpiritum peſtilentem exhalantibus, Catholici continuò abſtinebāt. Cuius rei teſtimoniis exemplíſque plena ſunt antiquorum Patrum monimenta: quorum ego plurima hîc articulatim recenſerem, ni multi pietate & doctrina excellentes viri, eam rem totā non ita pridem, accuratè, eleganter, fuſeque pertractaſſent [a]. Itaque non eſt cur diutius in hoc errore confutando laboremus: ſat erit eius originem ſuccinctè & quaſi per indicem explicare, vt vnde iſta Bruti impoſtura emanarit lectori ſit in promptu, nec habeat neceſſe alios eius rei cauſa libros euoluere.

[a] Bellarm. to. 1. contr. 3. & alij quos recenſet in præfa. illius controuerſiæ.

Omnes vbique Eccleſiarum Præſules, ſuam ſemper in Epiſcopum Romanum obſeruantiam non obſcuris aut dubiis reuerentiæ argumentis, ſed manifeſtis rerum geſtarum teſtimoniis, declarabant: eique, vtpote Principis Apoſtolorum ſucceſſori, curam totius Eccleſiæ à Chriſto demandatam, ingenuè & palam profitebantur: adeo vt ad eius, velut vniuerſalis eccleſiæ paſtoris, iudiciū cauſas omnium epiſcoporū deferri debere, publico generalis Concilij ferè antiquiſſimi decreto ſtatuerint [b]. Atque ea de cauſa priſci illi Patres, variis eum honoris titulis ornabant: multiſque nominibus efferebant, quæ ipſius in omnes Chriſtianos autoritatem poteſtatemque ſignificarent, in quibus illud erat frequens, *Vniuerſalis Epiſcopus*, ſiue, *Archiepiſcopus*, vt vel ex illo Iſchyrionis Diaconi libello contra Dioſcorum, & rebus aliis in Chalcedonenſi ſynodo [c] geſtis perſpicuè patet. Verùm Pontifex Romanus id nomen per humilitatem modeſtè ſemper recuſabat, quamuis ſat ſciret appellationem illam muneri ſuo curæque congruere. Cauſam autem recuſationis duplicem inuenio. Alteram, ne videretur glorioſis & magnificis titulis, ſecularium Principum more, delectari. Itaque non Principis, aut Pontificis Maximi, aliúſue ſupremum dominatum præ ſe ferentibus epithetis in ſuorum diplomatum præfationibus vti ſolet: ſed Epiſcopi tantùm nomine, quod ei cum cæteris commune eſt, adiuncto infimæ ſubmiſſionis verbo, quo ſe Seruum ſeruorum Dei eſſe

[b] Sardicen. Conc. can. 3. & cā. 7. anno Dom. 349.

[c] anno. 453.

omnibus enunciat. Quare vnâ, poteſtatis dignitatiſque ſuæ amplitudinem, velut quadam inſignis humilitatis admiſtione, temperat: memor ſcilicet præcepti illius euangelici [a], *qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor: & qui præceſſor, ſicut miniſtrator & quicunque voluerit in vobis primus eſſe, erit omnium ſeruus.* Alteram verò cauſam, ne qua per vniuerſalis epiſcopi appellationem, aliis epiſcopis iniuria fieri videretur, quaſi vnus ille ſolus in orbe epiſcopus eſſet, cæteri autem vel vicarii ipſius, vel nullo modo epiſcopi, cenſendi: tale enim quid, prima facie, vniuerſalis epiſcopi nomē, notatioque, vulgi ſenſibus ingerit [b]. Quamuis igitur epiſcopus Romanus, vniuerſalis epiſcopus re verà & ſit, & dici poſſit; ea ratione, qua ipſum generalis de tota Eccleſia, atque adeo epiſcopis omnibus, cura & ſolicitudo paſtoralis attingit (cæteris interea nihilominus, in ſua ſingulis diœceſi, & nomen & officium nulla ex parte imminutum retinentibus) Chriſtus enim cùm dixerit Petro, *paſce oues meas.* Apoſtolos vtique non excepit. Tamen propter hãc ambiguam vniuerſalis epiſcopi ſignificationem, (quæ alia atque alia interpretatione, bonum malumque ſenſum mentibus ingenerat) omnes qui in ampliſſimo illo dignitatis gradu, Petri, inquam, ſede collocabantur, ſatius eſſe duxerunt, eo nomine prorſus abſtinere, quàm ſcandali occaſionem aliis præbere; quod, vt fit plerumque, ex dubii ſermonis acceptione oritur. Qua de cauſa B. Gregorius, vbi reſcierat Ioannem Conſtantinopolitanum epiſcopum illud idem nomen, quod D. Petri ſucceſſores debitum ipſis vltroquę delatum [c] modeſtiſſimè repudiarunt, magna animi contentione ambiiſſe, & oppido quàm arroganter ſibi aſſumpſiſſe retinuiſſeque, ægrè admodum tulit, & hominem per literas ſæpius conuenit, ac grauiſſimè queſtus eſt, *eum contra Deum, contra pacem Eccleſiæ, in omnium deſpectum & iniuriam ſacerdotum, modeſtiæ ac menſuræ ſuæ terminos exceſſiſſe: & illicitè ſuperbum ac peſtiferum Oecumenicum, hoc eſt vniuerſalis ſibi vocabulum vſurpaſſe.* Monet præterea, & amicè hortatur, vt in viam redeat, *& amoto ſuperbiæ vocabulo, cordis ſui elationem ad humilitatem, quam magiſter & Dominus noſter docuit, inclinaret* [d]. Vniuerſalis igitur vocabulum, haud iniuriâ vir ille ſanctus, vt peſtiferum, auerſabatur, imo execrabatur; quatenus ſcilicet ſuperbæ dominationis titulum præ ſe ferret, ſuumque cæteris ius auferret: & quatenus illi epiſcopo tribueretur, in cuius perſonam atque officium nullo iure, nullaque ſignificationis interpretatione, conuenire potuit. Idipſum ſimiliter Gregorii deceſſor Pelagius. 2. fecit; & eius preterea Synodi, quæ nomen illud; Vniuerſalis, Ioanni tribuerat, acta omnia, autoritate Apoſtolicâ reſcidit, & *caſſauit, diſtrictiſſima illum increpatione corripiens, vt ſe à nouo & temerario ſuperſtitionis nomine cohiberet: adeo vt ſuum illi Diaconum, niſi tantum nefas emendaret, procedere prohiberet* [e]. Scripſit & epiſtolam ad Epiſcopos à Ioanne in illam ſynodum non legitimè, & more maiorum conuocatos, cuius pars à Gratiano, inter alia ſanctorum Patrum

a Luc 22. Marc 10.

b S. Greg. li. 7. epiſt. 30. indict. 1.

c in Concil. Chalcedon.

d li. 4. epiſt. 34. aliàs. 78. & lib. 7. in. dict. 2. epiſt. 69.

e dict. ep. 69

decreta

decreta, his verbis relata eſt[a]. *Nullus Patriarcharum vniuerſitatis vocabulo vnquam vtatur: quia ſi vnus Patriarcha vniuerſalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur. Sed abſit hoc, abſit à fidelis cuiuſquam mente, hoc ſibi vel velle quempiam arripere, vnde honorem fratrum ſuorum imminuere ex quantulacumque parte videatur. Quapropter charitas veſtra neminem vnquam ſuis in epiſtolis vniuerſalem nominet, ne ſibi debitum ſubtrahat, cùm alteri honorem defert indebitum.* a Can. nullus diſt. 79.

Ex hac rerum geſtarum ſerie, & his fontibus limpidiſſimis, Brutus, vt & alij ante eum Hæretici erroris ſui riuulos, malitioſæ interpretationis cœno turbatos, deriuauit. Itaque Romanum Pontificem vniuerſali Eccleſiæ nõ præeſſe hoc argumento concludit, quòd neque B. Gregorius, neque vllus ante eum illius ſedis Epiſcopus, vniuerſalis Epiſcopi nomen admiſerit, ſed vt profanum & ſacrilegũ damnarit potius ac reiecerit[b]. At qua ratione ipſe, eiuſque deceſſores id fecerint, iam ſatis oſtendimus. Non enim ideo vniuerſalis appellari noluit, quod ſummam & generalem de vniuerſa Eccleſia curam à Chriſto commendatam non accepiſſet, aut id illi nomen tribui iure nõ potuerit, cùm, vt ipſemet teſtatur, ſacroſancta & vniuerſalis ſynodus, quam alibi Euangelio compararet[c], honorem illum Romano Epiſcopo decreuerit, ſeu verius à Saluatore decretum renunciarit, obtuleritque: ſed quòd verbum illud, in quadã ſignificatione, aliorum Epiſcoporum muneri dignitatíque nonnihil detrahere videbatur: ſimúlque vt non tolerandam Conſtantinopolitani Epiſcopi inſolentiam, tam illuſtri humilitatis documento reprimeret, qui propterea quòd vrbẽ imperiali ſede decoratam, & nouam Romã appellatam incolebat, eò e cupiditate gloriæ extulerat, vt antiquæ Romæ, id eſt ſedis Apoſtolicæ Epiſcopo, ſeſe æquare, & quod huic vni à Domino datum erat, id ei eripere, ac per fas & nefas ad ſe pertrahere conaretur. Sed per Deum Omnipotentem, quæ iſthæc eſt conſecutio? Pontifex Romanus non vult appellari Epiſcopus vniuerſalis. ergo Epiſcopatus, ſiue cura vniuerſalis Eccleſiæ non eſt ei commendata. An non conſtat inter omnes, id vſu ſæpè venire in omni vitæ genere, vt nominibus rem verè & propriè ſignificantibus, certis de cauſis, interdum abſtineatur? veluti cùm propter inuidiam nominis, aut contemptum, vel etiam arrogantiæ ſuſpicionem, aliquis iis vti nolit. Exemplis res erit illuſtrior: Qui Romanę reipublicę ſummam poſt Iulium Cęſarem tenuerunt, ij re verà Reges erant, at Reges tamen diu vocari noluerunt (quamuis nonnulli, blandè id illis nomen tribuerint[d]) propter inuiſum ſenatui populóque Romano regium nomen & de Regibus non recipiendis iuſiurandum[e]: vt ex Appiano Alexandrino, & Dione Caſſio ſuperius oſtendimus[f]. Magiſtri nomen olim valde fuit honorificum & dignitatis causâ impoſitum in aliqua ſcientia laureatis: eóque non ſolum plebeij, ſed antiquæ etiam nobilitatis viri docti, libentiſſimè cenſeri voluerunt, vt etiamnũ in Scotia & Anglia moris

b Greg. li. 7. 30. indict. 1.

c lib. 1. epiſt. 34. in fine. Can. ſicut. 15. diſt.

d. Ἀξία 70 9. D. 14 leg. Rod. de iactu

e Liu. lib. 2.

f lib. 1.

eſt. attamen in Gallia, ex quo viliſſimarũ rerũ artifices, imo etiã carnifices neſcio qua ſermonis indulgẽtiâ, ac proprietatis loquẽdi neglectu & confuſione, Magiſtri vocabulum vſurparunt[a] adeoobſorduit id verbum, vt vix quiſquã ibi nũc melioribus ſciẽtiis excultus, nemo certè nobilis, Magiſtri titulũ nomini ſuo præferri ac præponi patienter ferat. quid quod Politici nomẽ, quo nullũ omnibus ſeculis honeſtius viſum eſt, cœpit ante paucos annos per ſeditioſorum quorundam interpretationem, pro Atheo vſurpari: ſed ſpero fore, vt ſuum id nomen ſplẽdorem, decúſque recipiat. Poſſum alia id genus exempla multa proferre, quibus vt minime neceſſariis nunc ſuperſedebo.

a Vulgò Maiſtre Claude, Maiſtre Eſtien. Maiſtre Nicolas, &c.

Quæ cùm ita ſint, quid mirum, ſi viri ſancti, & D. Petri ſucceſſores, ab illis vocabulis abhorrebant, quæ aliquam arrogantiæ ſuſpicionem quamlibet exiguam, gignere poſſe audientibus credebantur.

Hæc quamuis Bruti calumniam liquidò patefaciant, tamen operæpretium erit ipſius præterea in hoc errore nobis obtrudẽdo artificium perpendere. Nam cùm ſciret aliquo ſibi antiquitatis teſtimonio ad tantę ſententiæ, imò tam inſignis mendacij, firmamentum opus eſſe, eam ita proponit, vt lectori videatur non ipſius eſſe, ſed antiquorum Patrum, quibus credi ſine contradictione par eſt. Nam vbi ſuperiorem ſuam de Rege ſententiã [illegible] his verbis. *Enimuero nõ eſt, vt diximus, vniuerſa regni adminiſtratio Regi a populo cõmendata*, mox ſubiecit, *vt nec Põtifici vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopat*(*aiunt*) & addidit in libri margine, ſicut nõnullis nuc mos eſt autoritates adſcribere, *Can. nullus in* Carthagin. Concil. *Doctores Pontif.* 19: quod perinde eſt ac ſi dixiſſet vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopatus non eſt a Deo commendatus Pontifici, vt aiunt Eccleſiæ Patres in Canone, Nullus, & in Carthaginienſi Concilio, & Doctores Pontificij. Atque ita prius illud figmentum ſuum, non vno tantùm, ſed tribus ſplendidiſſimis mendacijs ornate & cõfirmare voluit, ne teſtium ſcilicet numero deficeretur[b]. Sed neque in Can. Nullus, 99. diſt. (quem certum eſt ab illo ibi intelligi) neq: in vllo Carthaginienſi Concilio (ſeptem enim fuerunt) tale quid habetur; multoque minus apud interpretes iuris Pontificij. Nam in Can. Nullus, quem integrum ſuprà hoc capite retulimus, ne verbum quidẽ eſt de nõ commendata vniuerſalis Eccleſiæ curâ, ſiue Epiſcopatu Pontifici Romano. Prohibentur tantum in eo Canone Orientales Patriarchę ne quis eorum vniuerſalis vocabulum ſibi aſſumat, vt paulò ante fecerat Ioannes Conſtantinopolitanus, & ne inter illos alij alium eo nomine ſalutent: & prohibentur quidem ab Epiſcopo Romano, quod argumenti ſatis eſt, illi in eos imperium fuiſſe, & generalis de Eccleſia vniuerſali cura. Similiter in Concilio Carthaginienſi 3. (ex cæteris enim nihil quicquam afferri poteſt) hoc ſolum decretum eſt[c], *vt prima ſedis Epiſcopus* (Prouinciæ Africanæ ſcilicet, nam cum eſſet prouinciale concilium non potuit totius Eccleſiæ Epiſcopos obligare) *non appelletur Princeps Sacerdotum, aut ſummus Sacerdos, aut aliquid huiuſmodi, ſed tantùm primæ ſedis Epiſcopus.* Ecce vt de no-

b l. Iuriſiurandi C. de teſtib. cap. venientes 10. in fi. & cap. licet ext. eod.

c Can 26.

mine tantùm vtrobique fit mentio, quod vitari interdum certis de cauſis ſolet, vt ſupra oſtendimus. Quod autem attinet ad Doctores Pontificios, quos vocat, quàm vellem aliquem in illorum ſcriptis locum adnotaſſet: equidem non arbitror id illum fuiſſe prætermiſſurum, ſi quem vel memoria ſuggeſſiſſet, vel mendax animus adulterare ſcelerè potuiſſet. Sed horum plura & clariora ſunt teſtimonia de hac re, quàm quiſquis Brutinæ interpretationis nebula aliquid caliginis & tenebrarum offundere poſſit. Et verò ſi illorum libros non per ſomnium, ſed vigilans euoluiſſet, mirum quin puduiſſet eum, ſi vllus in eo pudor erat, tam fœda & ignominioſa mendacij labe ſeſe conſpurcare quandoquidem ab omnibus vno ore ſubiectas hic de Romano Pontifice ſententias, iiſque alias conſimiles, didiciſſet. *Ipſe ſedet in ſede illa, quam Dominus ſibi in perſona beati Petri ſpecialiter elegit. Ipſe eſt ſucceſſor Petri, & vicarius Ieſu Chriſti, vicem non puri hominis, ſed veri Dei gerens in terris: vnde omnia regit & diſponit & iudicat prout ſibi placet. Ideo licet quilibet Epiſcopus ſit, quoad quædam, vicarius Chriſti: habet etiam Papa plenitudinem poteſtatis ad quam vocatus eſt, alij verò in partem ſollicitudinis ſunt vocati*[a]. *Tota Eccleſia militans eſt in poteſtate Papæ*[b]. *Dei & Papæ idem eſt conſiſtorium*[c]. *Omnia beneficia mundi ſunt obedientialia & manualia eſſe in Papalis poteſtatis*[d]. *Nemo eſt inter creaturas qui poſſit ſe eccleſiaſticare ſeu eximere ſe à iuriſdictione Papæ, cum ſit Vicarius Dei & quilibet ſubijcitur Deo. Papa licet ſit caput Eccleſiæ vniuerſalis, & fideles ſinguli ſunt membra generalia: tamen Papa eſt ſpeciale caput Cardinalium*[f]. Quid plures eiuſmodi ſententias perſequar? ſiquidem in Iuris interpretum ſcriptis adeo ſunt crebræ, vt eas ignorare nemo poſſit, niſi qui libros eorum non legerit. Aut igitur iſta non vidit Brutus, & tanquam cæcus de coloribus iudicauit: aut ſi vidit, planè hoc ſubtili artificio lectores ſimplices & credulos, inque iuris diſciplina minimè verſatos, deſipere, atque in errorem pertrahere conatus eſt.

a Specul. tit. de leg. §. nunc oſtendendum. Num. 62. & 79.
b Innoc. in ca. quod ſuper de voto.
c Hoſtien in c. quanto de tran[illegible] epiſ
d Bal. in l. reſcripta. C. de prac. Imper. offer.
e Felin. in rubr. de conſtit. Panor. in cap. [illegible] nu. 1. & 5. ib. 4.
f Ber[illegible] in tract. de author.mag consil.nu.[illegible]

Altera Brutini elenchi pars diſſoluitur, qua Regi *non vniuerſa Regni negotia committi putat. Quod Rex per officiarios facit, per ſeipſum facere videri. Regum iuri nihil præiudicare populorum non in vera Monarchia degentiū inſtituta. Epilogus*

CAPVT XXV.

De Rege autem non eſt tanta difficultas: nam licet Eccleſia Dei multos habeat Epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum atque officium ſuccedunt, quos omnes idcirco Pontifex Romanus fratrum nomine appellat[g] vt inde aliquam aduerſarij occaſionem captarint calumniandi

g cap. quàm grani. de crim. falſ.

ſedem Petri, atque adeo Epiſcopum Romanum iiſdem omnino dignitatis ac poteſtatis cancellis, quibus cæteros concludendi: tamé cum vnum regnum vno plurimum Rege contétum ſit, nec plures ſummæ ſimul dignitatis ſocios vel ipſa perfecti regni natura, vel regnantium genius ferre queat: & fit, vt primo proximus Poëta ait,

——ſummo dulcius vnum

Stare loco, ſociiſque comes diſcordia regnis a.

a *Statius li. 1. Theb.* fit enim ſæpe vt regnandi cupido concordiſſimos in diſcordiam trahat, &

b *idem li. 6*

Ambitioſa pios collidat gloria fratres.

Nulla ratio probabilis reddi poteſt, qua, ſi non verè & ex arte, ſaltem veriſimiliter concludatur, non vniuerſam regni curationem & adminiſtrationẽ Regi eſſe comiſſam. Contra vero plurimæ ſuppetunt, quibus & recta demonſtari, & oblique per contrarias cóſequentias abſurdas conuinci poteſt, integram totius regni procurationem penes Regem eſſe: quas ego prolixiùs hoc loco perſequerer, ſi eas non omnibus, partim innato iudicio, partim experientiâ, cognitas ac perſpectas eſſe exiſtimarem. Nam vt alias mittã, quid vulgarius & manifeſtius iis qui in regno degunt, quam Regis nomine & authoritate, cuncta quæ ad ſtatum reipublicæ pertinent, pace belloque adminiſtrari? Quod ſi quis Bruto ſimilis tam perfrictæ frontis fuerit, vt iſta audeat denegare, non aliis aduerſus eum teſtimoniis opus eſt, quam eorum ipſorum qui rempublicam in partibus gubernandam acceperunt. Nam vt in regno Franciæ videre licet, quod omnium optime conſtitutum ipſimet aduerſarij prædicant, togatorum princeps Cancellarius, & Ordo ille ampliſſimus, quod Parlamentum vocant, cæteríque per vniuerſum regnum Magiſtratus omnes, programmata sua,

c *lib. 4 tit. 2.* conſtitutiones, decreta, & quicquid priuatis publiciſque iudiciis ſtatuendis neceſſarium eſt, Regis nomine & authoritate valere, & permulgare populo ſolent. Inde illa ſupremis Curiis olim dubitatio iniecta, quam Papon in Areſtis à ſe collectis memorat c, cuius ſcilicet authoritate muneris ſuum à morte Regis exequi debeant, antequam is, qui ad regni ſucceſſionem vocatus eſt, more Maiorum fuerit inauguratus: quin etiam an iudicia omnia per id tempus omnino ceſſare & quieſcere quaſi acephala, an verò procedere ac progredi ſub noui Regis tutelâ debeant fuit dubitatum. Quod ſi à pacis ornamentis, & integerrimis iſtis legum cuſtodibus, ad rei militaris diſciplinam, & belli gerendi in eodem regno ductores præcipuos tranſeamus, idem ab ipſis reſponſum ferent: ſe nempe Regis nomine & authoritate militem conſcribere, ducere exercitus, ſub vexillis progredi ac regredi, cum hoſte manum conſerere, paciſci inducias, pacem fœderáque ferire: in ſumma, eius iuſſu ter-

que imperio arma capere vel ponere, omnes ingenuè fatebuntur. Hæc militiæ Principes, Conneſtablus & Mareſchalli, hæc Tribuni militum & Centuriones, hæc duces turmarum & Decuriones totuſque ordo militaris Bruto minitabundi occinent. Sed & qui præcipuis regni Prouinciis, vel munitiſſimis ciuitatibus præficiuntur, ij ſe illas Regis nomine gubernare & cuſtodire aſſerunt: idque ſibi in primis glorioſum, atque familiæ ſuæ decus, & memoriæ immortalitatem ſpectare putant, quod Regis vicarij, ſeu locumtenentes, vt vocant, appellentur.

Quæ cùm ita ſint: cumque peruulgata iuris regula nos moneat, id vnumquemque videri per ſeipſum facere, quod per alium facit[a]. Nonne conſequens iis eſt, vniuerſam regni curam & adminiſtrationẽ à Rege ſuſcipi abſoluteque? *Omnia merito noſtra facimus*, inquit imperator, *quia ex nobis eis impertitur authoritas*.[b] Deinde verò cùm populus in Principem omne ius ſuum ac poteſtatem contulerit (alias enim non Regnũ & Monarchiam, ſed mixtum quoddam reipublicæ genus effeciſſent) ſequitur profectò nihil iuris populo reliquum eſſe, quo alios poſtea magiſtratus creare & conſtituere poſſit: ac proinde qui ſingulas regni partes moderantur, ij neque honoris in ſe collati beneficium populo ferre acceptum, neque rerum à ſe geſtarum & muneris obiti rationem reddere tenentur, aut ſolent: ſed Regi tantùm, in quo, & à quo ſunt & manant omnia omnium, quotquot in regno ſunt, magiſtratuum iura atque imperia.

[a] l. quod iuſſu. D. de reg. iur. cap. qui facit de reg. iur. in 6.
[b] l. 1. C. de vet. iur. enucl.

Hęc igitur & his ſimilia cùm ſint eiuſmodi, quæ vix vllus in regno illo pulcherrimo natus aut neſcit aut negat, lectori profectò ad magnum & impudens iſtud Bruti mendacium conuincendum ſat eſſe poſſunt: quin & ipſis eius aſtipulatoribus etiam vt ſe reuocent, ſi non tantæ maieſtatis inuidiâ penitus occæcantur. Nam quod gentes nonnullæ, apud quas Regni Regiſque nomen vſurpatur, ab hac regali & monarchica regiminis forma non parum deflexerint, & imperandi libertatem Principibus à ſe conſtitutis lege populari ſeu plebiſcito aliquo ademerint, id ſententiam noſtram, id inquam, perfecti Regni, & veræ Monarchiæ ius neutiquam euertit. Neque enim tam hebetes & inſciti rerum ſumus, vt ignoremus nationes per orbem diſperſas, aliis alios atque alios, moribus & legibus gubernari: nec tam iniqui ęſtimatores, vt ſuam illis politiam & inueteratam conſuetudinem, modò mala non ſit, auferre, & regiam gubernationem pręſcribere atque obtrudere cupiamus. Sed iis omnibus, ſiue aliquam regni ſpeciem & nomen ſine verâ monarchia habent, vt Poloni & eorũ ſimiles: ſiue aliis adminiſtrandæ reipublicæ modis & mediis delectantur, ius ſuum saluũ habere eoque vti liberrimè per nos quidem, ſi libet, licebit. nec verbo vllo repugnamus, quo minus & in publicis & in priuatis negociis, quo

cœperint more inſtitutóque pergant: id tantum contendimus, non de iſtis argumenta atque exempla ſumi debere ad [illegible] verę Monarchiæ ius labefactandum, & eos populis in ſui perniciem concitandos, qui [illegible] Dei Omnipotentis munere & beneficio in [illegible] cancellere; quo nullum aliud nec diuinius, nec diuturnius [illegible] terris conſpici poteſt.

Non progrediar [illegible] in Bruti captionibus [illegible] præcipuę quas [illegible] reſoluimus. Ceterę partim ex his pendent, & cum iis vnà ſtantque cadúntque: partim in noſtris ad [illegible] quendam libro fuſius diſcutientur.

Abi nunc igitur, Brute, abi cum tuis iſtis ſeditionum flabris, & buccinis rebellionum, abi, inquam, cum virulentis iſtis *[illegible]* ad [illegible] matas hamaxobios, aut ſi quos ipſis magis barbaros poteris inuenire, qui fucatis tuis fallaciis capiantur. Deſine populis Chriſtianis, qui ſub Principum imperio, quos tu Tyrannos vocas, iam diu & multum pace belloque floruerunt, iſta Anarchiæ rudimēta perſuadere. Ne putes te ampliùs poſſe tranquillos ciuium animos furialibus vocibus ad perturbationem concitare, atque in tam plenum pertrahere furorem, vt Dei maieſtatem, in Principis a Deo dati perſona, violent. Tuę iam tandem notæ ſunt artes, detectę inſidiæ, impoſtura & fraudes cognitæ atque perſpectæ: ſed ſerius tamen quam oportuit. Neque enim tot nefariæ & inſolentes in Regum capita coniurationes, tamque miſerandæ ex colluſtrationibus clades, & interitus magnorum virorum, (quos nunc reſpublica crudeliſſimis funeribus extinctos luget) atque etiā multitudinis in Gallia, Belgio, & alibi ſuperioribus annis extitiſſent. ſi tu & tui ſimiles, non ſummam rei gerendæ ęquitatem, ſpemque perficiendę maximam, credulis, ah nimium credulis, hóminibus falsò & fraudulenter propoſuiſſetis. At iidem illi, quos veſtris tunc pręſtigiis faſcinaſtis, quotquot tabulis de periculoſo reipublicæ naufragio arreptis, ſalutem ſibi quęrere potuerunt, veſtram nunc perfidiam magna ex parte non minus execrantur quam qui in fide Regum, & debito illis obſequio, conſtanter & perpetuò remanſerunt. Sciunt iam, &, quod doleo, ſuo damno ſciunt, vnā regnis omnibus ſalutem vnumque tranquillitatis reipublicæ præſidium ſupereſſe: ſi populi nempe Regum & principum ſuorum vitia leuiora diſſimulent, grauiora verò ita ferant & perferant, vt humilitatis & patientię moderatione, vel principes mitiores reddant, vel alios meliores à Regum omnium Rege promereantur, Deo. Opt. Max. cui laus, honor, gloria, & poteſtas in æternum & vltrà. Amen.

FINIS LIBRI QVARTI.

GVIL. BARCLAII I. C.

DE REGNO ET REGALI POTESTATE ADVERSVS MONARCHOMACHOS,

LIBER QVINTVS.

SIVE ANACRISIS LIBRORVM IOAN. Boucherij, de iuſtâ, imò iniuſtâ, *Henrici III. abdicatione è Francorum regno.*

LINGVÆ MORBVS ET EFFRAENE OS, cùm miniſtrant nefariæ dementiæ, proculdubio prodigioſum aliquod ſcelus perpetrant. Philo Iudæus lib. III. de vita Moſis.

GVIL. BARCLAII I. C.

DE REGNO ET REGALI POTESTATE aduerſus Monarchomachos,

LIBER QVINTVS.

Siue Anacriſis librorum Ioannis Boucherij, de iuſtâ, imò iniuſtâ, Henrici III. abdicatione è Francorum regno.

CAPVT I.

SI verum eſt, quod D. Ambroſius a, & ante eum Marcus Tullius in opere illo lectiſſimo de Officiis ſcripſit, eos qui, cùm poſſunt, non propulſant iniuriam ab iis quibus infertur, tam eſſe in vitio quàm ſi ipſi inferrent, imò quàm ſi parentes, amicos, aut patriam deſererent: quodque iutis aſylum Papinianus b, hominis intereſſe hominem affici beneficio: non erit, Boucheri, cur vel tu, vel alius quiſpiam iure meritóque mihi ſuccenſeat, aut vitio vertat quòd Reges & Principes Chriſtianos (qui, ſi ſummam in terris poteſtatem à Deo ipſis tributam ſpectes, ſupra hominum ſortem conſtituti quodammodo videntur) multis ignominiis atque iniuriis à te in duorum Regum perſonis appetitos, omnibus neruis omniq́ue ſtudio propugnem: atque illa diſcordiarum ſemina, illas, inquam, coniurationis & rebellii furiales & funeſtas faces, quas non ita pridem colloquiis, conſiliis, concionibus, ſcriptiſque tuis, in ſinum multitudinis magno totius orbis malo conieciſti, reſtinguere pro virili, atque ciues & ſubditos à communi iſto Reip. incendio flammaq́ue liberare & eximere conitar. Quin tute potius ipſe in eandem nobiſcum curam & cogitationem incumbere, & totam quâ polles dicendi diſſerendiq́ue facultatem, ad regiæ dignitatis tutelá conferre debuiſti. Quod

a li. 1. Offic. cap. 36.

b l. Seruus. 73 D. de ser. export.

quoniam non feceris, imò contrà feceris, & turbas illas ciuiles prioribus tuis libris & concionibus excitatas, accenſaſque in Reges odia, poſteriore ſcripto, quod patriâ linguâ ſub Franciſci Veronenſis Conſtantini nomine diuulgaſti, non modò non mitigare & compeſcere, ſed nouo artificio fouere & propagare de induſtria niſus es: patere me tecum vehementiùs paulò, ſed lenius tamen quàm rei indignitas flagitat, Regum & regnorum omnium nomine, de hac iniuria expoſtulare. Etenim profectò is ſum, qui vitia & malos Sacerdotum mores velare potius quàm vulgare ſtudeo. Sed nimia tuorum in Reges commiſſorum acerbitas, ac non ferenda ſceleris audacia facit, vt vix vllus tecum agere poſſit modeſtiùs, qui non erroribus tuis aſſentiri, aut conniuere velle videatur.

Quapropter ſi quid à nobis durius & aſperius in te dictū his libris reperies, id cauſæ ponderi, vel tuæ potius culpæ adſcribas; qui Chriſtianam eloquentiā in caninā facundiā, & libertatem ſacerdotalem in ſcurrilem licentiam, vt Regibus liberiùs oblatres, conuertiſti. Scis depulſionem iniuriæ nō eſſe iniuriā. Vt noſtras igitur iuſtiſſimas reprehēſiones æquiore animo ferre diſcas, memēto quantis tu alios, nō cōciues ſolùm & ſocios, ſed regni proceres, ſed reges ipſos, ſed Reges tuos ſpirātes & regnātes, conuitiis, opprobriis, maledictis, non Francicam quidē humanitatē toto orbe laudatam, ſed barbaram quandam feritatem redolentibus, fixiſti: adeò vt ſi omnibus conuitiis lacerere, quæcūque à petulantiſſimis ſcurris excogitari ſolent, tuo tibi merito id accidiſſe permulti iudicarent. Quod alii feceris ab alio vt expectes, Naturæ lex eſt. Nec eſt cur illo te præſidio munitum putes, quod in loquendi libertate concionatoribus verbi Dei conceſſā collocaſti [a]. Nam vt Dei verbum prædicandi, vitia-
a li.1.ca.22. in fine. que reprehendendi ſummam ſacerdotibus libertatem omnibus ſeculis tributam eſſe fatemur: ita famoſos libellos componendi, opprobria & conuitia ingerendi, calumniaſque ſtruendi artificium & exercitium cùm omni hominum generi per ſe inhoneſtum, turpe, & ignominioſum, tū ſacris Dei miniſtris præter cæteros turpiſſimum eſſe iudicamus: earumque rerum apud omnes nationes non modò non cōceſſam libertatem, ſed omnem prorſus ademptam facultatem ſemper fuiſſe conſtat.

Scriptura Reges peſſimos Regum nomine & titulis vbique effert: eum Sauli Dauid, Antiocho Machabæi honorem tribuerunt: tu Henricum III. Regem Chriſtianiſſimum, ne ſemel quidem Regis nomine
b li.2. ca. 5. in. fi. dignaris, imò *criminis loco futurū* ſtatuis *ſi quis eum Regem dicat* [b]. Sed pro illo ſūmæ dignitatis nomine ſūmæ indignitatis epitheta, profanum, Cyclopem, prototypon nequitiæ, & id genus alia, quæ Rēgis & regni famam Maieſtatemque ſcelere omni grauiſſimo violant, ſubſtituis. An
c gloſ in Clemen. Paſtoralis de re iudic. ignorabas Clericos æquè ac laicos Maieſtatis crimine teneri [c]? Deinde Reginam Angliæ non alio quàm Anglicanæ meretricis nomine deſignas. quo ſermone tum reuerentiæ Principibus quamuis impiis debi-

tæ oblitum, tum ſignificationis verbi, meretricis, ignarum te eſſe oſtendis.

Quid quod ne mortui quidem magna cum laude Principes, morſus iſtos tuos, calumnias, dico, & vituperationes poſſunt effugere? adeò nimirum acerbitatis tuæ virus in omnes ſe effudit, quorum vitæ inſtituta, & mores diſciplináue nefariis illis tuis euertendi regni artibus reſiſtere & repugnare videbantur. Teſtis eſt Ludouicus xi. quem non ſolùm tyrannum, ſed tyrannidis architectum vocas, [a] & perfidum præterea, qui *omnibus fuco & larua ſua illius ad Virginem Cleriacam deuotionis illuſerit.* quibus nihil, ſi probatis authoribus fides, dici vel ſcribi falſius poſſit. Nam veram quidem & puram, non fucatam & laruatam, eius ad D. Virginem deuotionem, teſtatur ſynceriſſimus rerum ab illo geſtarum ſcriptor, [b] his verbis. *il diſoit qu'il n'eſperoit à mourir qu'un Samedy, & noſtre Dame luy procura ceſte grace, en qui touſiours auoit eu fiance, & grande deuotion & priere*: id eſt, *ſperare dicebat ſe non moriturum alio quàm ſabbathi die, eamque illi Diua Virgo gratiam impetrauit, in qua firmam ſemper auxilij ſpem precibus & deuotione magna poſuerat.* Quis tu es qui alienũ ſeruum iudicas? adeone perſpicax humanarum actionum obſeruator atque arbiter es, vt etiam ad penitiſſimos cogitationum receſſus penetres, vnde omnes mentis & voluntatis fines tanquam è ſpecula poſſis intueri? vel adeo arrogans, vt quod præpotens illa Imperatrix Chriſti ſponſa Eccleſia iudicium ſibi non audet aſſumere, id tuo quodammodo iure tibi vendices? Externa enim ſi ſpectemus, cùm diuturnum illius Regis imperium & multa proſperè ab eo geſta, tum eius pio & Chriſtiano homine digna mors, non obſcura veræ deuotionis ſigna atque argumenta nobis præbét. Sed nec tyrannum aut tyrannidis architectum fuiſſe, grauiſſimo eiuſdem ſcriptoris teſtimonio, qui omnium optimè atque intus & in cute, vt aiunt, Regem illum nouerat, non ſemel atque iterum diſertè comprobatur. Nam vbi eius Imperij amplitudinem & potentiam, de que ſanitate & vitâ ipſius propagandâ magnam ſummi Pontificis. Sixti IIII. & aliorum Principum curam deſcribit [c] hac tandem concluſione narrationem abſoluit. *Par toutes les choſes deſſuſdictes, l'on peut cognoiſtre le ſens & grandeur de noſtre Roy, & comme il eſtoit eſtimé & honoré par le monde, & comme les choſes qui ſont ſpirituelles de deuotion & de religion, eſtoient employees pour luy allonger ſa vie, auſsi bien que les choſes temporelles: toutesfois le tout n'y feiſt rien, il failloit, qu'il paſſaſt par la où les aultres ſont paſſez. Vne grace luy feiſt Dieu: car comme il l'auoit crée plus ſage plus liberal plus vertueux en toutes choſes, que les Princes qui regnoient auec luy & de ſon temps, & qui eſtoiẽt de ſes ennemis voiſins, auſſi eſt-ce qu'il les paſſa en toutes choſes, auſſi il les paſſa il en longueur de vie: mais ce ne fut de gueres.* id eſt. *Ex omnibus quæ iam dicta ſunt, quanta fuerit animi magnitudo & gloria Regis noſtri, quantumque ei laudis & honoris ab omnibus per orbẽ habitum ſit, facile intelligi poteſt: & quemadmodũ ſpiritualia æquè ac temporalia remedia eius vitæ producendæ ergo quæſita ſunt: at ni-*

[a] *lib. 1. ca. 11.*

[b] *Philip Comin. in eius vita. cap. 136*

[c] *cap. 133.*

bil ei omnia profuere quo minus viam vniuerſæ carnis ingrederetur. Vnum tamen ei Deus beneficium largitus eſt. Nam vt eum ſapientia, liberalitate, & cæteris omnibus virtutibus ornatiorẽ quàm alios ſui ſeculi Principes vicinos & hoſtes fecit, ſic etiam aliquanto, non tamen multo, longius ei quàm illis vitæ ſpatium tribuit. Atque idem rurſus author hunc Regem ingraueſcente ætate timidiorem & ſuſpicioſiorem quàm oportuit in ſuos factum fuiſſe docens, hæc ad verbum ſubiicit. *On pourroit dire que d'autres ont eſté plus ſuſpectioneux que luy, mais ce n'a pas eſté de noſtre temps, ne paraduenture homme ſi ſage que luy, ne qui euſt ſi bons ſubiects: & auoient ceux la paraduenture eſté cruels & tyrans: mais ceſtuy cy il n'a fait mal à nul qui ne luy en euſt fait quelque offenſe.* id eſt. *Dici poſſit, alios illo ſuſpicioſiores extitiſſe: at non noſtro quidem ſeculo, qui in nemo fortè vnquam, qui æquè ac ille ſapiens eſſet, & ſubditis adeò bonis imperaret. Et verò illi fortaſsis crudeles & tyranni fuerant: at hic nullum cuiquam malum intulit à quo prius non fuiſſet offenſus.* En vt Regem hunc, quem tyrannidis architectum vocas, omni tyrannidis ſuſpicione liberat: imò verò nihil non planè regium in eo fuiſſe prędicat, ſiue iuſtitiam, ſiue liberalitatem, munificentiam, caſtitatem, temperantiam, aliaſque prȩclaras & Rege dignas animi dotes intueare. Nam quod ſubditos maiorem in modum preſſerit vectigalibus, id à ſe ingruentium bellorum neceſſitate factum, in ſua ad filium admonitione paulò ante obitum declarauit: eumque, vt illos, vbi regnum inierit, quantum poſſet hoc onere leuaret, adhortatus eſt [a]. Poſſum & alia de hoc Principe fuſius: ſed hęc ſatis viſa ſunt, vt inde aliquis coniecturam faciat quantâ animi perturbatione, quantóque furore in viuorum fama & exiſtimatione graſſeris, qui Regis ante te natum defuncti honorem & gloriam tam impudenter depeculari non es veritus: nihil vt neceſſe ſit in hunc locum proferre intolerandas illas omnis generis verborum contumelias, quibus Illuſtres & ſuperilluſtres regni proceres bacchantium more laceraſti, quorum ego hic nomina tacere, ne nouâ te inuidiâ premam, ſatius eſſe duxi. Etenim profectò tam es in maledicendo petulans, vt quoties tuos illos libros peruoluo, videare mihi opus illud totum conuiciandi ſtudio lucubraſſe. Quid enim ad dedecus Ampliſſimi Ordinis addi poteſt iis iniuriis, quas in Clariſſimos quoſque ſummæ Curiæ Præſides & Aſſeſſores velut ex quadam conuitiorum crapulâ eructas [b], quod in fide Regi data firmiter & conſtanter permanentes ſceleratis tuis conatibus obſtiterunt? Nobiles verò, vt quiſque tibi diſplicuerat, tam ſpurcis infamiæ notis à te confictis acriter turpiterque compungis, vt Nobilitatem ludibrio, Senatum contemptui, Maieſtatem ipſam ſummo tibi deſpectui eſſe, haud obſcurè & diſſimulanter oſtẽdas. Quo exemplo, Spartacus ille tuus ad omnem nequitiam eruditus, fractis omnibus modeſtiæ, honeſtatis, & legum vinculis, non dubitauit in Senatum armatâ manu perrumpere, & ſacrum illum conceſſum, quem ſum-

[a] Guaguin. in eius vita.

[b] l. 4. cap. 14

mi & optimi quique ſuſpiciunt & venerantur, diuulſis inde atque abductis latronum more Senatoribus, incredibili temeritate atque immani audacia violare: quo nullum indignius nec viſum antè nec auditum ab hominum memoriâ in eo genere facinus eſt. Quæ cùm ita ſint, quis læſam tuis libris Imperii Maieſtatem, contemptum Senatum, Nobilitatis ordinem violatum, deluſam plebem, totius denique regni ſtatum turbatum & concuſſum non indignetur?

Reprehendam igitur, & acriter reprehendam, quæ perperam, & contra omnem iuris diuini atque humani rationem, in Regum & regnorum perniciem à te ſcripta ſunt. Vellem equidem (quod & futurum aliquando ſperaui) nullam mihi cum tui ordinis viro tam grauem controuerſiam incidiſſe ſed quoniam ita res tulit, vt aut in publica cauſa præuaricari, aut tibi fortiter reſiſtere & repugnare neceſſe habeam, *Publica commoda, priuata pietate potiora iudicaui.*

Quod ſi forte noſtra hæc arguendi libertas tui ſtomachi non eſt, ſed, vt aliàs optima ſolent medicamenta, exulceratũ adhuc in Reges animũ commordet: meditare tecum & cogita, *meliora eſſe vulnera diligentis, quàm fraudulenta oſcula odientis*: & vt Phocion ad Antipatrum, te non poſſe Barclaio ſimul amico vti & adulatore. bonis quippe vitia non viros odiſſe mos eſt.

Ac in primis quidem diſſimulare non poſſum, illud mihi in te non mediocriter diſplicere quod quamquam teipſum Catholicum & Theologum profiteris, & ea doctrinę exiſtimatione apud tuos florebas, cùm opus iſtud aggrederere, quę ſpem omnibus maximam, ex præiudicata de te opinione, attulit, fore vt cauſam rebellatorum, quam aduerſus Regem ſuſceperas, argumentis, rationibus, teſtimoniiſque certis & fide dignis, iuſtiſſimam eſſe demonſtrares: tamen vix vlla, certè pauca, in eam rem protuleris, quę non ab hæreticis per captiones & ſophiſmata, ad Principum Catholicorum exitium ante pauculos annos excogitata & exarata ſunt: quorum & libros & loca, vt res poſtulabit, infra adnotabimus. Quod cùm ita ſit, cùm, inquam, te non puduerit fallaces rationes ab hæreticis malo more mutuari: ego quid grauabor aut cunctabor ſolutiones à piis Patribus Catholicis accipere commodato? Sed tempus eſt ad operis tui titulum accedere.

CAP. II.

BOVCHERIVS. *De iuſta Hẽrici III. abdicatione è Francorum regno, libri quatuor.*

Permultos ſanè hic titulus, meque inter alios, tum nouitate ipſa, tum rei inſolentis magnitudine, inuitauit ad legendum. Sed ſcire tamen ex te vehementer cupio (nam alius id mihi narrare nequit)

quamnam hic abdicationem intelligas, factamne an faciendam? nam tutemet videris nonnihil dubitare. a Si enim de facta tractas, de re nulla tractas: eóque incondita prorſus, & nimium mendax eſt quę libris illis tuis præponitur inſcriptio. Henricus enim tertius non prius regnum Francorum, quàm lucis huius vſuram amiſit. Quòd ſi abdicatum proponas: cedo vbi, quando, à quibus, & qua formâ res tanti peracta eſt. Nam vt demus tibi & concedamus, quod nec dare debemus, nec dabimus vnquam, Maieſtatem Imperij in regno penes populum conſiſtere, eique ius eſſe, Regem legitimè conſtitutum regali ſceptro ſolioque priuandi: tamen non inde efficitur, ius illud in pauculis ſeditioſis, regio ſe imperio per rebellionem ſubtrahentibus, ſed vel in toto populo, vel eius ſaltem maiore parte, reſidere. An non extremæ dementiæ eſt exiſtimare vrbes aliquot in ampliſſimo regno poſſe, vbi ipſis placuerit, totum Regi imperium abrogare? Nulluſne ergo reliquus Nobilitati locus? nullane cæteris ciuitatibus conſtabit authoritas? Nonne tota ferè Nobilitas Galliæ, pleræque etiam ciuitates, Henrici tertij authoritatem atque imperium ſequutæ ſunt: eique, vt Regi ſuo legitimo, armis, opibus, conſilio, ad vltimum eius vitæ ſpiritum ita fideliter & conſtanter inſeruierunt, vt ſuâ erga eum fide, & obſeruantiâ ſatis teſtatum reliquerint, nihil illi, dum vixit, de regia maieſtate dignitateque decidiſſe? Iuris authoribus viſum eſt, quod & naturalis ratio ſuadet, nihil in re communi innouandum ſine omnium ſociorum conſenſu, & ſemper potiores partes eſſe prohibentis: b *quod enim omnes tangit debet ab omnibus approbari* c: vel certè à maiore parte, cæteris præſentibus, aut ſaltem legitimè commonitis & conuocatis d, quando tale quid eſt, quod omnibus vt vniuerſis, non vt ſingulis commune eſt. Ex nouem Tribunis plebis apud Romanos vnius interceſſio reliquos octonos, ne quid ſciſcerent, impediebat e: & vos interceſſio tot Prælatorum & Optimatum, tot ciuium & ſociorum, tot milium armatorum hominum, quo minus ius publicum & regni leges dementiſſima temeritate perfringeretis, euerteretiſque, non impediret? Si ergo tota ferè Nobilitas Franciæ, quæ primum, vel certè primo proximum, in populo gradum obtinet: ſi ciuitates plurimæ: ſi Prælati & Eccleſiaſtici ordinis non pauci: ſi infinitus denique Francorum numerus & multitudo, non verbis ſolùm & ſententiis, ſed magno & forti exercitu, ſceleratis veſtris conatibus obuiam ire, & Regis ac reipublicæ maieſtatem à vobis indigno facinore violatam vlciſci nitebantur: qua tu fronte Henricum Regem dicis abdicatum? An Regis vel conſtitutionem, vel repudiationem non putas ad communem Regni cauſam ſortemque attinere: An furentium & ſcelus anhelantium potiores partes in excutiendo regalis imperij iugo, quàm moderatè & ſapienter obtemperantium in eo retinendo fuiſſe

a *in Præfatione ſtatim initio.*

b *l. Sabinus. D. comm. diu.* c *cap. quod omnes de reg. iur. in 6.*

d *l. quod maior. 19. vbi Bart. & alij DD. ad Munici.*

e *Plutar. in vita Tib. & C. Grac. & in vita Caton. Vtic.*

fuiſſe iudicas? benignior ſententia illa dicitur quæ pro reo facit: eáque tum publicis tum priuatis in iudiciis obtinere a debet, humaniora ſuffragia quæ continendi, quàm quæ diſſoluendi imperij, viam parant: quęque pacis & tranquillitatis publicæ modum ineunt, quàm quæ diſcordiarum, diſſenſionum, bellorumque ciuilium occaſionem præbent. Quæ cùm ita ſint, haud ſcio equidem quo pacto hic libri tui titulus veritatem obtineat, ſi de abdicatione iam factâ intelligatur. Sin verò de faciendâ: ingentis profectò temeritatis, & proiectæ audaciæ opus eſſe oſtendit, quod quatuor illis libris complexus es: ob eamque rem tibi, quod valde doleo, cauſam de grauiſſimis criminibus eſſe dicendam, id autem quâ ratione fiat dicam equidem paulò pòſt.

[a] l. inter pares 38. D. de re iud.

CAP. III.

BOVCHER. b Animus erat (ſtudioſe lector) non mortuo Henrico (quis enim diuinaret?) ſed viuo & furente adhuc, imò iugulis noſtris imminente, opus hoc euulgare. Quod niſi ita eſſet, non comminatorius ad eum hic toties ſermo, non præſaga futuri oratio eſſet. Ne id quidē foret, quod iuratiſsimi teſtes affirmare poſſunt, duobus minimùm, antequam ille caderet, menſibus excudi hoc cæptum eſſe: vſqueeò, vt ad eum libri huius codices perlatos extitiſſe, nouóque in nos furore exarſiße grauiſsimorum hominum indiciis ad nos etiam eo viuo pridem delatum ſit.

[b] ad lectorē.

Adeóne tibi magnifica & glorioſa hæc ſtyli tui libertas viſa eſt, vt de ea lectorem admoneas? ita nimirum te fortem & animoſum eſſe, vt nec regiæ indignationis formido, nec amor & reuerentia Maieſtatis, potuerit te vel tantulùm ab inſtituto deflectere. Præclara, fateor, & laudabilis conſtantię prędicatio, ſi ipſum per ſe propoſitum non eſſet nefarium. At enim tu eam hic rem tractabas, in qua tale quid monuiſſe: non honeſta virtutis prędicatio, ſed probroſa ſimul & periculoſa inconſultę temeritatis iactatio potius exiſtimanda eſt. Et verò nihil à te dici vel ſcribi potuit, hoc voluntatis tuæ teſtimonio inconſiderantius: nihilque quod opus iſtud tuum magis reddat infame. Illaqueatus es verbis oris tui, & propria confeſſione victus: ideóq; iuratiſſimos in hanc rem teſtes producere nihil neceſſe eſt: ſat enim tibi

Yy

etiam iniurato credimus. Etenim profectò ea tunc erant tempora, quibus Regis authoritas, per veſtras ſeditioſas conciones adeò deſpecta & contemnenda populo facta eſt, adeoque inuiſum nomen, vt ne illud quidem efferre quiſquam, ſine aliquo iniurioſo epitheto, & ignominiæ nota, publicè auſus eſſet: quo minus mirari oportet, ſi, quæ in Principem populi tui nimis iracundè & intemperanter, ne dicam petulanter, concionando euomuiſti, ea mox, pari audaciâ, ſcripto mandaueris.

Animus igitur tibi erat, hoc opus viuo Rege Henrico euulgare? itáne verò? & quo iure, quæſo, quóue nomine id te facturum conſtituiſti? Nam in primis tuus hic toties ad eum comminatorius ſermo, & preſaga futuri oratio, de quibus gloriaris, teſtantur ſatis, ac planum toti mundo faciunt, te non candidum hiſtoriæ ſcriptorem, id eſt ſimplicem rerum geſtarum narratorem his libris egiſſe: ac ne denunciatoris quidem officio functum ex eo patet, quod *non ad* Regis tui *correctionem, ſed ad depoſitionem*, omnes ingenii tui neruos in hoc opere contuliſti. Aut ergo, quod ſupereſt, vt accuſator Regis ad populum, aut vt famoſorum libellorum clandeſtinus [a] fabricator hoc quicquid eſt machinatus es: neutrius certè perſonam, ſine fæda exiſtimationis tuę labe, ſuſcipere potuiſti. Nam clericos quidem ab accuſatione laicorum ſacrę conſtitutiones abercent [b]: & author famoſi carminis præterquam quòd improbus & inteſtabilis efficitur, [c] anathematis, atque etiam capitis, pœnam ſubit [d]. Cùm itaque ne priuatam quidem perſonam accuſare tibi per Canones licuerit: qua tandem ratione ipſum Regem nō de vno ſolùm crimine, ſed de infinitis grauiſſimis quorū animus meminiſſe horret, publici iudicij reum facere auſus es? & facere quidē contra omnem iuris Pontificij & Ciuilis rationem [e], quòd neque nomen tuum libello inſerueris, neque in crimen ſubſcripſeris, neque, quod caput eſt, obiecta reo ſcelera, vllo, præterquam tuæ vocis, teſtimonio vera eſſe conuiceris. *Qui crimen obiicit, ſcribat ſe probaturum: & qui non probauerit quod obiecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur* [f]. *Inſcriptio* igitur *primò ſemper fiat, vt talionem calumniator recipiat* [g].

Quæ, malum, fiducia, imò audacia, & barbara ac diſſoluta calumniæ licentia hæc eſt: vitam & mores, non dico Regum & ſummorum Principum, ſed vel infimorum hominum ſuperſtitum publicè, & impunè, ad libidinem ſugillare? iiſque omnia inferre crimina, quæcunque poſſis vel tenui auditione accipere, vel ex improborum & inuidorum hominum rumuſculis aucupari, & quę nullis in eam rem certis & idoneis teſtibus, vel teſtimoniis, indiciiſue *ad probationem indubitatis & luce clarioribus* [h] vera eſſe demonſtrantur. Si iſta omnes criminandi libertas & conſuetudo in republica toleretur, neminem profectò ſua vitæ tuebitur innocentia: nulli non maleuolorum hominum teme-

[a] *clandeſtinus ideo, quia nomen ſuum ſuppreſſit ſed eius tamen id opus eſſe nemo neſciebat.*
[b] Can. Sicut. 2. 4 7.
[c] l. ſi cui. 18. §. ſi quis. D. qui teſt. fa. poſt.
[d] l. vnica C. de fam. libell. Can. ſi qui. 5. 9. 1.
[e] Can. quiſquis. 2. q. 8 l. qui crimē. C. de bis qui accuſ. non poſſ.
[f] Can. qui crimen. 2. q. 8
[g] Can. Vt ſtlus. 4. q. 4.
[h] l. vlt. Cod. de prob.

tariis accuſationibus impetentur: maximè verò Principes, qui, quoniam ante omnium oculos obuerſantur, & cum paucis tantùm arcana communicant, magnam ſermonum & calumniæ materiam, etiam inuiti, dant illis, qui conſilia ex euentu, non ex voluntate, metiuntur. *Nemo eſt Principum*, inquit Iulius Capitolinus a, *quem non grauis fama perſtringit, vſque adeo vt Marcus (qui*, vt idem ſcribit, *ſanctitate vitæ omnibus Principibus antecelluit) in ſermonem venerit, quod Verum vel veneno ita ſuſtulerit, vt parte cultri veneno lita vuluam inciderit, venenatam partem fratri edendam propinans, & ſibi innoxiã reſeruans: vel certè per medicum Poſidippum, qui ei ſanguinem intempeſtiuè dicitur emiſiſſe.* cùm interea tamen Antoninus nullius ſibi culpæ eſſet conſcius Gordianum verò Imperatorem, quo meliorem & nobiliorem vix vnquam vidit Roma, Philippus, homo Arabs & humili loco natus, ſed per omnes militiæ gradus ad præfecturam prætorij ab ipſo et Gordiano euectus, ſparſis in exercitu calumniis, & crebrâ dictorum factorumque ipſius ad milites ſugillatione, ita oppreſſit breui, vt eum tandem & vitâ & imperio exuerit. Vix vllus Scotorum Regum vel aliarum etiam nationum, doctrinâ, pietate, iuſtitiâ, ceteriſque virtutibus verè regiis, inſtructior fuit, quàm Iacobus I. Attamen, quia nobilium quorundam ſcelera & inſolentiam acriter compeſcebat, non defuerunt audaces & mendaces qui eius famam infami dicto conuellere & perſtringere conarentur, vt totius in eum Nobilitatis odium concitarent: fingebant nempe ab eo dictum eſſe vxori, ſe neminem in Scotia nobilem relicturum, niſi qui cum Reginâ concubaret. b

a in vita M. Anton. Phil.

b Ioan. Maior. de geſt. Scot. l. 6. c. 14.

Sed nihil neceſſe eſt antiqua vel externa huius rei exempla conquirere, recentia & domeſtica nimis multa ſuppetunt: ex quibus; quod ipſe viderim, vnum præ cæteris inſigne memorabo. Maria Scotiæ Regina, eximiis tum corporis tum animi dotibus ornata fœmina, quamquam ea vitæ integritate vixit, quæ non modò populares & ſubditos, ſed exteras etiam nationes in eius admirationem atque amorem pertraheret: tamen maleuolorum hominum, virtuti ſimul & vitæ ſuæ inſidiantium, calumnias & vituperationem effugere non potuit, quin, falſis tandem criminationibus afflictâ & proſtratâ innocentiâ, primùm regno, deinde vitâ cederet inimicis. Res hoc modo peracta eſt. Erat illi frater nothus, ſi tamen frater, Iacobus nomine, in quem beneficia & officia complura contulit: adeò vt ditiones & dignitates, legitimis Regum filiis concedi ſolitas, ei tribueret. Ex Priore enim monaſterij Canonicorum regularium, Marriæ primùm, deinde Moraniæ Comitem eum creauit, eaque apud ſe authoritate eſſe voluit, vt nullum ferè neque publicum, neque priuatum alicuius momenti negotium, ſine ipſius conſilio & conſenſu perageret: ratã nimirum hominem eodem patre, vt fama erat, genitum, partim ſan-

guinis communione, partim beneficiorum multitu line, adductum iri, vt pari fide & beneuolentiâ curam de ſalute & Maieſtate ſororis ſuſciperet. At ille non contentus hac fortunæ ſuæ & beneficiorum gloria, vt vidit eo ſe loco conſtitutum, in quo facilè quicquid vellet, Reginâ permittente, faceret: ſtatim regnum appetere, inſidias parare, clàm omnia moliri, quibus Reginæ inuidiam, ſibi auram popularem venari poſſet. Eóque rem breui perduxit, vt quicquid è republica ſancitum decretumue fuit, id Domini Iacobi (ita enim initio

a Scoticè, Lord. Iames. vocabatur [a]) operâ & conſilio factum eſſe putaretur: quod verò ſecùs, id Reginæ leuitati, & impotentiæ muliebri omnes adſcriberent. Res illi eo magis erat in procliui, quòd hęreſis iam Scotiam paulò antè occupauerat, cuius ipſe & plantādę, & propagandæ, in illa gente author præcipuus extitit: Regina verò contrà, auitæ & orthodoxæ religionis tenaciſſima, vt peſtem illam Caluinianam regno expelleret nihil non obnixè conabatur, in eo ferè ſolo peccans, quòd cæca cognationis affectione ducta tanti incendij facem, tunc cùm primum ardere cœpit, non ilicò extinxerat. Datum itaque Miniſtris Caluinianis negotium eſt, vt multitudinem tentent, quo animo ſceptri mutationem ferret, ſimulque Reginæ famam & honorem quanto poſſent artificio depeculentur: id illi, vt ſunt procaces, alacriter ſuſceperunt, atque in ſuis ad populum concionibus, muliebris aulæ luxum, & ficta Reginæ vitia, obſcurè primùm & leuiter carpere: Comitis autem Morauiæ (id enim nomen Reginæ munificentiâ iam erat adeptus) regiam indolem, doteſque animi ſingulares & propè diuinas prædicare cœperunt. Deinde verò vbi auditorum flexibiles ad nouitatem animos, & ſuperioribus ſermonibus nonnihil commotos animaduertiſſent, iam in apertam iniuriam prorumpere, & tyrannidem, idololatriam, ſtupra, adulteria, parricidia, nullum denique non flagitij genus Reginæ, optimæ & innocentiſſimæ fœminæ, expro-

b Georgij Buchanani libri quatuor poſtremi, quos proditor nefarius & ingratiſſimus ad Dominæ ſuæ inuidiam & ignominiā compoſuit. brare auſi ſunt ita vt relicto Dei verbo, cuius ſe miniſtros oppidò glorioſè mentiebantur, totas ferè conciones ſuas in eiuſmodi vitiis recenſendis & exaggerandis (vt tu olim, aliique Pariſiis Regi Henrico infenſi) conſumerent. Sed nec famoſis etiam libellis abſtentum: ſcripti complures, & in varias terrarum plagas dimiſſi, vt per eos Princeps innocens in omnium odium & offenſionem incurreret, & fœdæ improborum hominum coniurationi aliquis æquitatis fucus prætenderetur: ex quibus vnus quidem mendaciſſimus, magna cum autoris ignominia, ſub hiſtoriæ titulo multorum adhuc manibus circumfertur. [b] Quid multis? trita hæc eſt, & quaſi compendaria Principes opprimendi via: quam cùm te iniiſſe Rex Henricus ſenſiſſet, non mirũ ſi *nono* vt ſcribis, *in te furore* exarſerit. *Sicut rugitus leo-*

c Prou. 20. *nis, ita & terror Regis: qui prouocat eũ peccat in animam ſuam* [c]. Non eſt

propoſitiquidem mei, nefanda illa quæ Regi tuo crimina intuliſti diluere ac propulſare: quippe pleraque ſunt eiuſmodi, in quibus nullo ei ad victoriam patrono opus eſt (accuſatore enim non probante, reus, etſi nihil præſtiterit, obtinere debet [a]). Sed ea tantùm tractare quæ ad communem Regum cauſam pertinent: quorum illud eſt, haudquaquam tibi licuiſſe Principi populi tui maledicere, vel comminari: multoque minus, non modò famam & exiſtimationem, ſed ſceptrum & vitam conari eripere. Sed quoniam tu contrà falsò habes perſuaſum, ſaltem aliis perſuadere cupis, hoc ſcriptionis genus officio & munere tuo non eſſe alienum: operæprecium eſt, antequam alia attingam, eius te erroris commonere, & vt reſipias adhortari.

[a] l. qui accuſare C. de eden.

CAPVT IIII.

BOVCHER [b]. *Qua in re ſi quid erit quod acerbè nimium & audenter factum à prudenti illo & patriæ vtiliſſimo Theologorum conceſſu primùm, mox à nobis qui ſcribimus, è Politicorum lacunis gratioſiſſimi homines quiritentur, indignúmque facinus clament contra Henricum ſic mutire, ii ſi clara illa Eccleſiæ lumina apud Græcos, Nazianzenos, Athanaſios, Chryſoſtomos, apud noſtros, Hilarios, Lucifr cos contra Principes fidei deſertores ac tyrannos fulminantes, tonantes, cælum terræ permiſcentes legerint, habebunt quod vt in illis in re minori incitatum, vehemens, auſterum ac ſeuerum admirari debeant, ſic in noſtris in maiori longè nequitia, imò quantam ſol iſte neque noſtra neque patrum memoria vidit, remiſſum, tardum, molle ac lene præ illis eſſe conquerantur.*

[b] in præfatione fo. 3.

Imò verò quiſquis antiquorum Patrum ſcripta non oſcitanter perlegerit, tua hæc protinus execrabitur, damnabitque. Nam quamuis illuſtres illi Euangelij præcones, quorum mentionem facis, aliique complures, Principum impietatem, nequitiam, tyrannidem, & cætera quæ in homines cadunt vitia, grauibus & copioſis orationibus, pro ſuo in eos imperio ſpirituali, &, quæ viros ſanctos decet, eccleſiaſtica libertate, acerrimè reprehenderint: tamen nemo eorum rebellia & conIura-

tiones laudare: nemo popularibus factionibus & defectionibus ſtudere: nemo ſubditorum animos ab obſequio & honore Regibus debito auertere: nemo non quæ Cæſaris ſunt Cæſari, & quæ Dei Deo tribuenda eſſe, atque iniquioris imperij iugum ferendum potius, quam excutiendum prædicauit: nemo denique in eiuſmodi malis, quæ te malè in Reges tuos animatum reddiderunt, non expectandam Dei miſericordiam, qui iuſtè propter iniquitates noſtras, iniuſtos in nobis graſſari Principes facit, quorum ipſe corda regit, & paulo momento format ac transformat pro meritis ſubditorum: vt vel in vnius Conſtantii perſona patet, qui ante mortem pœnitētiâ ductus vehementer ingemuit, quòd à paterna, id eſt, catholica fide deſciuiſſet a. Sed omnes contrà, Principum mores ea pietate & prudentia carpebant, ne Maieſtatem offenderent: ita ſua Regibus vitia exprobrabant, vt perſonæ interea dignitatem, exemplo Samuelis, Nathani, Eliæ, Eliſæi, cæterorumque veteris teſtamenti prophetarum, comiter obſeruarent, & venerarentur: cauerentque in primis ne quid turbidè, inſolenter, contemptim, vel iniurioſè effutirent, quod populus ſibi ad iuſtam defectionis & rebellii defenſionem iure poſſet arripere. In ſumma vnum id omnibus propoſitum erat, ex hominum mentibus ſcelera, non ex Regum manibus ſceptra euellere. Hunc tibi ſcopum ſi delegiſſes, & poſt Regis tui Henrici à ſceleſtiſſimo monacho perempti cædem, libros tuos velut quædam epinicia, & funebres conciones euulgaſſes: aut eo etiam adhuc ſuperſtite, mores eius, & vitia, quæcunque regno & religioni detrimentum afferre videbantur, eâ quæ concionatorem decet modeſtiâ: vituperaſſes, præſentéue liberius paulò & acrius incuſaſſes: eſſet quod meritò fortaſſis gloriere, te aliquid ſimile iis, quæ priſci illi Patres factitarunt, præſtitiſſe. At cùm totus in his libris ſis, vt Regis tui legitimi vitam omnibus turpitudinis & infamiæ notis conſpurces: vt eum contumeliis, imprecationibus, & maledictis lancines: vt inuiſum atque exoſum populo reddas: vt honore, dignitate, imperio, & vitâ ſpolies: vt multitudinem recenti ita feruentem, & conſcientiæ repagulis coërcitam metu Numinis liberes, atque in plenum pertrahas furorem, ac, Rege cæſo, acephalam conſtituas: non eſt cur iactites te tam peruerſis ſtudiis clariſſima illa Eccleſiæ lumina imitatum.

a S. Greg. Naz. Orat. 18. quæ eſt oratio funebris in Athanaſium & orat. 1. in Iulianũ. Theodoret. Eccl. hiſtor. li. 2. ca ſi. & li. 3. cap. 1.

Hoccine non eſt viris bonis imponere? Sanctos nimirum & antiquos Patres Eccleſiæ, quorum fidem ſequimur, pietatem laudamus, admiramur conſtantiam, vitam, & mores, vt regulam & exemplum actionum noſtrarum, ad imitandum proponimus, in hâc tecum doctrinæ ſocietatem, in hanc, inquam, ſceleris communionem falsò velle pertrahere? & quod illi nunquam cogitarunt, nedum ſcripſerunt, eius te eos habere authores & aſtipulatores aſſerere? Sed audi (cogor enim quod celatum volui ſeueriùs exprimere, ne cùm dignitati & exiſtimationi tuæ

nimis conſulo, meam ipſius in diſcrimen coniiciam) audi, inquam, magnam tuam in hac re vel imprudentiam, vel impudentiam. Nam ſi cùm hæc ſcriberes, ea te tenuit opinio, neminem in viuis eſſe, præter te ſolum, qui horum authorum ſcripta legit vnquam, lecturuſue ſit: aut ſi legerit, ita animo vigeat, vt eos non ſolùm non à te ſtare, ſed planè contra te ab aduerſariis ſtare, tuamque damnare ſententiam intelligat: inſigni imprudentia lapſus es. Sin verò & fore qui eos lectitent, & nihil tuis ſimile legendo inueniant, ſed contrà prorſum omnia, præuidiſti: audacter nimis & impudenter eos doctrinæ tuæ autores laudaſti, qui palàm & vno omnes ore teſtes ſe tui erroris profitentur.

Quapropter ne vllam hac in re calumniam adhibere videar, percurramus, ſi placet, & cum tuis iſtis componamus eorum ipſorũ ſcripta quos cauſæ tuæ patronos delegiſti.

D. Gregorius Nazianzenus, B. Hieronymi præceptor, ob ſingularem Scripturarum cognitionem Theologus καθ' ἐξοχὴν nominatus, in ea tempora incidit, quibus Eccleſia Dei, per quatuor Imperatorum ordine ſuccedentium, Conſtantij, Iuliani, Valentis, & Valentiniani iunioris, impietatem & nequitiam, maximis, ſi vnquam aliàs, tempeſtatum & procellarum fluctibus iactata & agitata fuit[a]: at ille tamen cuius ex ore ſermo melle dulcior fluebat, nihil quicquam in vllum eorum viuentem dixit vel ſcripſit iniurioſius. Duas in Iulianum orationes infamatrices compoſuit, & alibi etiam in eum acriter inuectus eſt[b], quemadmodum & in Valentem[c]: ſed totum hoc poſt eorum mortem, quo tempore metuendum non fuit, ne iuſtæ illæ ſcelerum vituperationes aliquam in populo ſeditionem concitarent: ſed potius ſperandum Principes præſentes futuroſque, atque adeò totam poſteritatem, tam immanium monſtrorum & flagitiorum recordatione, cautiores fore, & à tam horrenda impietate deterritum iri. Et verò in omnibus Nazianzeni ſcriptis, ne verbum quidem de rebellione ſubditorum, & malo ac perfido Principe exigendo, deúe aliqua in eum coniurandi licentia reperies: quin potius ad obedientiam & patientiam compoſitas adhortationes, increpitoſque illos qui Dei iudicium in malis Principibus puniendis præuenire ſtudent[d]: quique nimio feruore, & zelo inconſiderato, vt tu, res magnas moliuntur aggrediunturque[e]: qua de re libro quarto diximus[f].

[a] Sub his omnibus rexit eccleſiam, & mortuus eſt imperante Theodoſio. Hieron. in catal. ſcript.

[b] Orat. 18. 22. 24. 25. & 27.

[c] Orat. 8. 24. & 27.

[d] Orat. 1. in Iulian.

[e] Orat. 21.

[f] cap. 5.

Magnum verò Eccleſiæ columen, & flagellum Arianorum, S. Athanaſius Imperatorem Conſtantium, à quo ſæpius in exilium pulſus fuit, vaſtataque Eccleſia, parricidii, hæreſeos, periurii, & aliorum multorum criminum inſimulauit. Sed quomodo & apud quos? propalamne in concionibus apud populum, aut libris ad ignominiam compoſitis & promulgatis? minimè verò. ſed tantùm in epiſtolis quibuſdam ad Serapionem, & Monachos ſolitariam vitam colentes, vt eos conſolaretur, & in fide orthodoxa confirmaret: eaſque ipſas epiſtolas ita occuli & ab-

ſcondi voluit ne in aliorum manus peruenirent, vt legi tantùm ab iis ad quos mittebantur, non etiam retineri, tranſcribi, vel publicari pateretur: idque tanta cautione & prouiſione fecit, vt ſuas autographas ad ſe remitti non tranſcriptas aut editas præceperit. *Nemini*, inquit [a], *harum literarum exemplar edas, aut tibi ipſi tranſcribas: nam hoc ipſum monachis quoque iniunxi. Sed pro tuo candore, ſi quid ſcriptis deeſt, addas, atque ita ea ad nos quamprimùm remittas. Ex epiſtola mea ad fratres cognoſcere poteris, quid in ſcriptis meis ſum paſſus: quapropter tutum non eſt ſcripta edi idiotæ, præſertim de ſummis & præcipuis dogmatibus: ne ſi quid per imbecillitatem & obſcuritatem ſermonis minus plenè ſit dictum, noxam id lectoribus adferat. Pleríque enim non fidem aut intentionem ſcribentis reſpiciunt, ſed aut per inuidiam, aut per contentionem ſuæ iam antea conceptæ in animo opinionis, prout volunt, verba accipiunt, & ſcripta pro ſua libidine immutant.* Quod autẽ huic viro ſancto is animus fuerit, ne quid publicè aduerſus maieſtatem Principis, aut ad eius ignominiam, lingua vel ſcripto effunderet, ſatis præterea ex eo patet, quod & in epiſtolis ad Cõſtantium miſſis, & in orationibus ad Epiſcopos, reuerenter & honorificè ſemper de eo Imperatore locutus ſit, etiam poſtquam ſcinit quanto ſe furore ad ſuppliciũ quæſiiſſet, quantaque impietate eccleſias Arianis χαλκοχόποις, vt ille loquitur, tradidiſſet, Liberio, Hoſio, cæteriſque orthodoxis Epiſcopis exulare iuſſis, quòd in Athanaſii condemnationem ſubſcribere noluiſſent. Nihil hæc omnia virum Dei mouere poterant, vt Principis legitimi Maieſtatẽ deſpiceret, vt imperiũ minueret, vt dignitatem & exiſtimationem protereret, vt nomen multitudini odioſum redderet, vt in eum hoſtes concitaret, omniaque mala induceret, quibus aut regno deiici, aut tolli de medio poſſet. Itaque quamuis vera eſſent quæ in occultioribus illis epiſtolis perſcribebat, & multis etiam nota: tamen vt ſubditos in officio contineret, qui exemplo tanti Antiſtitis ab obſequio in omnes facilè iniurias, & ab iniuriis in apertã defectionem prorupiſſent, honorificam de eo mentionem publicè ſemper fecit. teſtis Oratio eius prima ad Epiſcopos Ægypti & Lybiæ contra Arianos. *Siquidem illi*, inquit, (de Arianis loquitur) *præter mentem Conſtantij Imperatoris humani & pij, pro libidine, quæ volunt, promulgant, & faciunt ea quæ libet. &c.* teſtis & Apologia ad eundem Imperatorem, in qua ſæpius profitetur ſe eius obſequi imperio, nec vnquam mandatis imperialibus reſtitiſſe: piũ eum & optimum Imperatorem vocans, atque amicum Danielis, id eſt, viri boni & oppreſſi calumniis: ſed & religioſiſſimum Imperatorẽ vocat: denique ita ſcribit, vt lamentari vicem Conſtantij, cuius nomine tot mala perpetrata ſunt, non illa ei improperare videatur: & impijs miniſtris, non Imperatori aſcribere.

a epiſt. ad Serapionem. in fine.

Veniamus nunc ad decus & lumen Eccleſiæ Gallicanæ D. Hilarium: nam & hic quoque in Conſtantium ſcripſit, ſed in Conſtantium vita functum, vt teſtatur S. Hieronymus [b]; quo in libello ſuam illi impietatem, ac ſi viueret, maxima dicendi libertate exprobrauit:

b in catalog. ſcript. eccleſ.

eadem

eadem prorſus mente qua Nazianzenum in Iulianum & Valentem mortuum inuectum fuiſſe diximus. Et quamquam ibi de multis blaſphemiis, & atrociſſimis iniuriis Dei ſoli Domino noſtro factis cum Imperatore expoſtular: tamen ne minimam quidem de abrogando ei imperio, vel pœnis humanis priuatorum more infligendis mentionem facit, ne id nimirum ad aliorum Principum vilipendium & iniuriam redundaret: alioqui enim & Valentem, quo imperante obiit, immaniorem multò & capitaliorem Eccleſiæ hoſtem, pari aut certe grauiore reprehenſionis ſtylo perſtrinxiſſet. Quapropter idem vir ſanctus eundē Conſtantium, quandiu vixit, ſumma in verbis & ſcriptis obſeruantia coluit: didicerat enim Principi populi non eſſe maledicendum: Cuius rei teſtimonio ſunt alij eius libri duo ad eúdem Imperatorem pro libertate Eccleſiæ, in quibus agnoſcit eum legitimum Principem licet Ariana peſte haud leuiter infectum: ita enim priorem ordirur. *Benignifica natura tua, domine beatiſſime Auguſte, cum benigna voluntate concordat*, & paulo poſt, *intelligit ſingularis & admirabilis ſapientia tua*, &c. Et iterum. *Æquum debet videri ſanctitati tuæ, glorioſiſſime Auguſte*. Alterius vero initium eſt. *Non ſum neſcius piiſſime Imperator*, deinde ſequitur *Hæc autem dignanter ſuſcipe Imperator, arbitrio tuo derelinquo* & poſt, *ne quartum ego nunc beatæ religioſæque voluntatis vere te domine Conſtanti Imperator admiror.* Deinde verò ingreſſurus de Chriſtianæ fidei dogmatis cum hoc Ariano Principe ſermonem conferre ſtatuit, ſic infit. *Audi, rogo, ea quæ de Chriſto ſunt ſcripta, ne ſub eis ea quæ non ſcripta ſunt prædicentur: locuturus ſum tecum cū honore regni & fidei tuæ, omnia ad Orientis & Occidentis pacem prolaturus.* ſimiliter & in libro contra Auxentium, vocat eundem Conſtantium *Sanctum Regem*: ſanctum quidem non vitæ & fidei integritate, quippe Arianæ Hæreſis fautorem manifeſtum, ſed inuiolabili muneris dignitate, ob reuerentiam ſcilicet perſonæ quam gerebat in terris, ſciebat enim a Deo conſtitutum, vt ait Tertullianus, cui dictorum factorumque omnium rationem erat redditurus.

Nec minor Patrum omnium orthodoxorū eius ſeculi erga Imperatorē obſeruantia. Nam & magnificus ille Hoſius, cùm iam centeſimum annum ageret, & Confeſſoris munus in grauiſſimis perſecutionibus egregiè obiiſſet, ad eundem Conſtantium Epiſcopos Catholicos exiliis inhumaniter vexantem & multantem ſic ſcribit [a] *Tibi Deus imperium commiſit, nobis quæ ſunt Eccleſiaſtica, concredidit: & quemadmodum, qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ, ita & tu caue ne quæ ſunt Eccleſiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, ſcriptum eſt, quæ ſunt Cæſaris Cæſari: & quæ Dei Deo. Neque igitur fas eſt nobis in terris imperium tenere: neque tu thymiamatum & ſacrorum poteſtatem habes Imperator.* Et patres orthodoxi, qui Arimini conuenerant plus quam quadringenti, ad eundem Conſtantium ſubmiſſe & reuerenter ſcripſerunt cum viginti Epiſcopis legatis ad eum miſſis [b]. Prætereo quantam D. Baſilius [c] apoſtatæ Iuliano quà Imperatori: & D. Ambroſius [d] Valentiniano Hæretico, etiā tunc cū facie eū oppri-

a Hac Hoſij epiſtola refertur a Athanaſio in epiſtola ad ſolitariam vitā agentes.
b Athanaſ. de Synodo Ariminenſi. Sozomen. li. 4. hiſt. Eccleſ. ca. 17. & 18
c in vita Baſily Magni.
d D. Ambr. lib. 5. epi. 30. 31 32. 33.

mete & imperio morteque mulctare poſſit, obe[illegible] tiam exhibui[illegible]. Adeo nec ſinguli, nec vniuerſi eius ætat[illegible] nobis vllum reliquerunt, libellos famoſos & [illegible] viuentem & regnantem conſcribendi, edendi, publicandi, [illegible] dedecus & ignominiam committendi, quod ſuperioribus in [illegible] bris latius patefecimus.

Nam quod ad Luciferum attinet, quem tibi imitandum propo[illegible] ille quidem, vt ex hiſtoriis & rebus ab eo geſtis colligitur, [illegible] milis: id eſt feruente & inconſyderato zelo accenſus, cætera m[illegible] rogans, iracundus: quæ ideò cum vitia pertraxerint, vt ab Ep[illegible] Catholicorum communione, *hoc eſt Romanæ Eccleſiæ*, inquit Am[illegible] miſerè deceſſerit, & nouam ſua doctrina vi[illegible] progen[illegible] rit, Luciferianos ſcilicet Hæreticos, *qui cum ipſo Lucifero auctore [illegible] mane cribatur, cadere meruerunt* b. Hic, fateor, cùm neque [illegible] te, neque doctrina & ſanctitate vitæ, cum [illegible], quorum mentio- nem feci, Eccleſiæ patribus eſſet conferendus, libellos quoſ[illegible] ſtantium Imp. valde ſtomachoſos edidit, quibus ſuam ei imp[illegible] pertimis verbis exprobrauit, & vl[illegible]nem d[illegible]am ſeueri[illegible] natus eſt. Sed in eo tamen maiorem & meliorem ſe præbuit [illegible] quòd nihil extra Dei cauſam, id eſt hæreſim Princi[illegible] ſuo imp[illegible], nullumque ei conuitium niſi huius ſolius cauſa fecit, nullum ei c[illegible] finxit, nullum obiecit crimen, quod non luce clarius toti orbi i[illegible] ſſet. Denique licet eum in [illegible]ſſimis verbis propter hære[illegible] tur, & latronem, carnificem, ſacrilegum, homicidam, idol[illegible] id genus nominibus appellaret: tamen nullas ei inſidias ſtruere vel [illegible] tes parare, nullas ſeditiones & rebellia contra eum, quamuis H[illegible] manifeſtum concitare, [illegible]gere, fouere, vel laudare niſus eſt. T[illegible] contrà, omnes nocendi, addo & mentiendi, artes [illegible] mnes ingenij neruos contendiſti, omne ſtudium cur[illegible] liſti, vt Regem Catholicum & Chriſtianiſſimum, nulla Hær[illegible] cula notatum, non ſolum Hæreticum eſſe multitudini [illegible] ſed infinitis præterea omnis generis flagitiis contaminatum & [illegible] catum, quæ nec admiſit, nec admittere in animo habuit [illegible] extremus mundiæ & ſcripti[illegible] copus eſt, vt omnes [illegible] faciant, & quo i[illegible]aque iniuria imperium ei vitamque [illegible] mis eripiant, adhortatus es. Quæ cùm ita [illegible], [illegible] tibi [illegible] ſtro com[illegible]antur, veluti arto[illegible], iracundia, [illegible] me i haud [illegible] ætas te illum in hoc ſcriptionis genere e[illegible]

a in orat. de obitu fratris ſui Satyri.

b 24. q. 3. can. quidam. Vide Ruff. lib. 1 cap. 30. Socrat. lib. 3. c. 9. Sozom. li. 5. cap. 13 hiſt. Eccleſ. S. Auguſt. de hæreſib. ad Quoduult Deum.

CAPVT V.

OSSTENSVM [illegible] pauci [illegible] quid, & qua mente, an[illegible] pugnatores, ad quotum ſanctitatis exemplum te opus hoc tu[illegible]

boraſſe contendis, in Principes Catholicæ Religionis proditores vel deſertores exararunt. Reliquum igitur nunc eſt, vt cum illorum dictis tua componamus: ita enim fiet, vt nihil te illis ſimile effeciſſe, ſed planè ab illorum inſtituto defeciſſe, ac rem ordine tuo prorſus indignam egiſſe, cunctis perſpicuè & euidenter appareat.

Nazianzenus & Hilarius in mortuorum tantùm Principum impietatem & tyrãnidem inuecti ſunt, quod magno populi, Principumque ſuccedentium commodo, & ſine vlla multitudinis concitatione & ſeditione facere potuerunt. Boucherius verò Regem ſceptra tenentem, & armis, opibus, ingenio, clientela, omnibuſque Majeſtatis copiis florentem, quantis maximis conuiciis, maledictis, opprobriis, generiſque omnis iniuriæ contemptim & petulanter lancinat & laceſſit.

Athanaſius viuentem Cõſtantium Imperatorem parricidij, hæreſeos, periurij ſeu perfidiæ, & aliorum criminum incuſauit: ſed apud paucos tãtùm Monachos per epiſtolam, & ita occultè, vt neque ab ipſis Monachis id ſcriptum retineri, neque cum vllo alio cõmunicari, ſed ſibi quamprimum remitti voluerit. Boucherius Regem Henricum his omnibus & infinitis aliis ſceleribus inquinatum eſſe publicè vociferatur, edicit, concionatur, ſcriptiſque famoſis libellis, & ad mille exemplaria in vulgus emanare iuſſis, vt id ad omnium mortalium aures animoſque perueniat, obnixe dat operam.

Hoſius aſſeruit neminem poſſe Cõſtantij hæretici imperium malignis oculis carpere, quin diuinæ ordinationi contradicat. Boucherius, neminem poſſe Henrici, quem hæreſeos & aliis flagitiis inſimulat, imperio parere, quin eo ipſo in Maieſtatè diuinã committat. Hoſius regnum Ariano Principi, qui hæreſi parricidium, & vtrumque periurio cumulauerat non ſine grandi piaculo abrogari poſſe docet. Boucherius, licere cunctis in Regẽ Chriſtianiſſimum & Catholicum, ob quædam non rectè facta inſurgere, &, vt in tetram atque horrendam belluam vel monſtrum aliquod, omni impetu irruere, & vitam ei vna cum imperio eripere: imò qui id non conantur, omnes patriæ hoſtes, & magni ſceleris obnoxios eſſe denunciat.

Baſilius Magnus Iuliano Cæſaream Cappadociæ venienti obuiam proceſſit[a], & pandi ei ciuitatis portas omniaque ſubditorum officia exhiberi ſuaſit: ſed & munera etiam ei obtulit, & vt odium in Chriſtianos conceptum mitigaret ſupplex deprecatus eſt: quãquam poterat ſe vallo & muris ſine vllo periculo continere, & ſimul certe cum Iuliano exercitũ contra Perſas militare, qui ſub duce ſuo Chriſtianos non rebelles ne gladium quidẽ pro Imperatore ſtringerent. Boucherius Henrico Regi cum maximo exercitu ad ſeditioſos & rebelles coercendos Lutetiam profecto portas occludi, milites in præſidiis apponi, ciues cum armis & omni apparatu bellico quâ viribus quâ inſidiis reſiſtere & repugnare iubet. Omnes antiqui Patres quorum iam mentio facta eſt, Principes illos peſſimos ſiue ad ipſos, ſiue de ipſis, aliquid publicè ſcribebant, nunc Reges, nunc Im-

[a] In vita Baſily.

peratores, honoris gratia nominabant. Boucherius ne ſemel quidem Regis nomine dignatur Henricum III. niſi forte εἰρωνικῶς. Cum tamen Sixtus Papa V. in ſua de hoc Principe Bulla ſemper eu Regem, honoris cauſa nominet, hoc modo. *Quod Henricus III. Francorum Rex,* & paulo poſt. *Nos dictum Henricum Regem paterna charitate &c.* & iterum *dúmque expectabamus quod idem Henricus Rex,* & mox, *pro eiuſdem Henrici Regis animæ ſalute & conſeruatione, quæ nobis præ rebus omnibus charior & antiquior ſemper fuit,* quid perſequar ſingula? quiſquis diploma illud legerit, horum nominum coniunctorum inflectionem per omnes caſus inueniet. *Henricus Rex, Henrici Regis. Henrico Regi. Henricum Regem* [illegible] *Rege,* vt nuſquam alterum ſine altero reperiatur: ex qua Pontificis Maximi humanitate & ciuilitate, ſuam Boucherius inciuilitatem, imo [illegible] vel lui dicere, detur venia verbo, agnoſcere & emendare potuit,

a in orat. 1. ad Epiſc. Ægypt. & Lybiæ.

b Paul. l. pen. D. de iuſt. & iure.

c lib. 2. ca. 9.

d in epiſtola ad vniuerſos toto orbe Chriſt.

e lib. 4. ca. 13

Athanaſius vocat Conſtantium Imperatorem humanum & pium ^a, quia, etſi talis non eſſet, talis eſſe debebat, adeo vt id nominis etiam minus pio tribuendum ſit, quemadmodum *Prætor,* vt ait Iuriſconſultus, *ius reddere dicitur etiam cum iniquè decernit relatione ſcilicet facta non ad id, quod ita Prætor fecit, ſed ad illud, quod Prætorem facere conuenit.* Boucherius Henricum nec humanum, nec hominem, ſed belluam, nec pium ſed impium & [illegible] nequitiæ appellat. Ille Conſtantium Arianum, [illegible] reuerentiam Maieſtati, pium & optimum Imperatorem nominat: hic vero Henricum Catholicum, ad deſpectum & ignominiam regalis dignitatis, magnum & [illegible] Draconem in rapinarum & libidinum [illegible] bus cubantem, ^e veteratorem, perfidum, [illegible] abiectum, vilem, barbarum a[illegible] id genus nominibus [illegible] ſacerdotis [illegible]) paſſim pronunciat.

Hilarius librorum ſuorum ad Conſtantium [illegible] hiſce [illegible] epithetis ornat, *domine beatiſſime Auguſte, glorioſiſſime Auguſte piiſſime Imperator, digniſſime Imperator.* & ſimilibus. Boucherius principium Apoſtrophes ſuæ ad Henricum hocce dedecoro & infami [illegible] conſpurcat. *At tu* [illegible] *phane, qui pe[illegible] Cyclopibus &c.*

Nemo iſtorum antiquorũ Patrum id egit, vt multitudinem Principi infenſam redderet, & ad rebellionem concitaret, vt inteſtinis odiis & [illegible] [illegible] rempublicá vexaret, vt ſub [illegible] ſpe & ſpecie melioris [illegible] ad [illegible] Principem legitimum conturbaret, vt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tatem intelligo Imperialibus & regalibus ornamentis [illegible] poliret. Boucherio autem [illegible] [illegible] Henrico Regi imperium abrogare, [illegible] regni [illegible] ſtigmatis [illegible] quod vel ſola Boucheriani operis inſcriptio [illegible] demonſtrat. [illegible] ſtauius [illegible] ad Principes [illegible] huius [illegible] vnum [illegible] famoſus libellus eſſe videatur. [illegible] emendationem & regni conſeruationem ſpectant huius [illegible]

abdicationem & Monarchiæ deſtructionem rectà tendunt. Illi *cum honore regni* profitentur ſe locuturos cum Principe *omnia ad Orientis & Occidentis pacem profutura*: hic ſine vllo honore regni & Maieſtatis, cum Principe tanquam cum viliſſimo cerdone vel ſcrofipaſco cõgreditur, & ea loquitur quæ ad diſſidium, & florentiſſimi regni diſſolutionem atque interitũ videntur plurimùm valitura. Illi acutos ad reuocandum ab errore Principem ſyllogiſmos piè, humaniter, & artificioſè excogitarunt: hic [illegible] ferè duobus libris a continenter ſyllogizat, ſeu verius paralogiz[illegible]t, vt [illegible]peritis errorem incutiat, Regi verò non errorem, ſed imperium detrahat. Si enim verum eſt quod quidã affirmãt, concluſioné nõ eſſe partem ſyllogiſmi, integros ſemper ſyllogiſmos binorũ capitũ inſcriptione cõficit ad hũc modum, *periurus regno indignus eſt* (notã vniuerſi generis veluti *omnis*, hîc ſatis intelligimus) *Henricus eſt periurus. Excut[illegible]ndi regno [illegible]iſmatici: Henricus ſchiſmatis reus eſt. Hæretici ſceptro amouendi: Henricus hæret[illegible]us eſt &c.* En ſcitos quidem ſyllogiſmos, ſed parùm tamen firmos, quia rei veritate deficiuntur. a lib. 1. & 3.

Nemo illorum quos memoraui reprehendit vnquã eos qui cum Principibus peſſimis manſerunt, & ea illis officia impertiebãt, quę Cæſari, qua Cæſar erat debebantur, alioqui nec Iouianus & Valentinianus viri nobiles, & tribuni militum, qui confeſſ[illegible] mu[illegible] obiecerant. nec Terentius, Traianus, Arintheus, Victor, fortiſſimi Duces exercit[illegible], qu[illegible] ſuam Imperatori hæreſim & θεομαχίαν in os expr[illegible]abant, aliique cõplures, vnquam in Conſtantij, Iulia[illegible], Valentis, aut Val[illegible]iani iunioris aula vel caſtris habitaſſent: niſi, quod di[illegible]u abſurdum, defu[illegible]e tũc Cat[illegible]lici[illegible] Baſilios, Athanaſios, Gregorios, Ambroſios, qui eos errantes o[illegible] a[illegible]monerẽt, ſtulta perſuaſione arbitremur. Bouche[illegible] omnes qu[illegible] [illegible] Regi, ſuo aduerſus rebelles opem ferunt, Ecc[illegible]eſiaſtico[illegible], No[illegible], Senatore[illegible], Patricios, Plebeios, obiurgat, increpat, execrat[illegible], anathemat[illegible] at[illegible]que ad infernum viuos cum Core, Dathan, & Aby[illegible]on ablegat & aman[illegible], niſi b ſtatim Rege relicto in con[illegible]ratorum ſocietatem ſe recipiant: [illegible]ue eo tempore, quo nondum Summus Pontifex de cauſa aliquid erat [illegible]te[illegible]locutus. Nam niſi Boucher[illegible]s de ſeipſo ment[illegible]tur, quod non credo, h[illegible]c c ipſius opus *duobu[illegible] mi[illegible]imum antequam Rex cade[illegible]et, me[illegible]s excu[illegible] [illegible] eſt.* Aliis a[illegible]tem duo[illegible]us minim[illegible]m vel tribus, anteq[illegible]m præ[illegible] ſub[illegible]ceretur, men[illegible]bus, [illegible]n ei lucubrand[illegible] tranſcribe[illegible]q[illegible] [illegible] fu[illegible]et, n[illegible] teor obſcurum e[illegible], q[illegible] al[illegible]us mome[illegible]i c[illegible]ones literis mand[illegible]e ſolet. Sixti autem Papæ [illegible]lla commonit[illegible]a ſeu m[illegible]u[illegible] co[illegible]toria & [illegible]tatoria [illegible] Nonas Maij id[illegible], non tri[illegible]s ante Regis int[illegible]ri[illegible]m mẽ[illegible] Rom[illegible]ta fui[illegible]. A[illegible]a Boucherius R[illegible] [illegible]nens, Papam pr[illegible]s, ipſe [illegible] & Po[illegible] [illegible], & P[illegible]nc[illegible] [illegible]rem[illegible], diui[illegible]s & humanas ſ[illegible]ones, ta[illegible] al[illegible]r Moyſes, in manu tenen[illegible] regni o[illegible] & mort[illegible] arb[illegible] m[illegible]atur. He[illegible] ſimilem antiq[illegible]rum P[illegible] d[illegible]ctrinæ d[illegible]ſcip[illegible]am. He[illegible] apert[illegible]am

b lib. 4. c. 13.
[illegible]um ſeptem [illegible] 9.
c ad le[illegible]oré.

turbandis imperiis ianuam, viámque facillimam! Heu peſtem regnorū, & ciuilium diſſenſionum diſcordiarumque ſolum & ſolidum fundamentū.

An ignorabas, Boucheri, cùm talia ſcriberes, ſummos Pontifices, qui patres ſunt & paſtores Chriſtianorum, pro ſua in filios pietate, ſententiā excommunicationis etiam grauiſſimæ ita temperaſſe, vt excommunicato communicare poſſint omnes quotquot ante ſententiam excommunicationis ei ſe ſubdiderunt, aut alioqui naturali lege ſubiecti ſunt [a], quo in genere Vaſſalli & Subditi, quorum fides ad obſequium ſanctiſſimo iuriſiurandi vinculo Regibus obſtricta eſt, meritò cenſeri debent: dummodo ne flagitia & ſcelera quæ iram Eccleſiæ commerentur cum excommunicato communicent? Itaque Reuer. Pater Edmundus Hayus, quem magnum in primis Theologum, & ciuilis etiam moderationis haud mediocriter peritum fuiſſe plurimi ſciunt, margini eius libri quem mihi ad reſpondendum Buchanano tradidit, hoc ſua manu adſcripſerat. *Eccleſiæ ſententia eſt vt excommunicatorum ſubditi non ſolùm in eos non inſurgant, ſed eis pareant.* Et vero ſancti illi cymbæ Petri Nauarchi, regnis & imperiis hac prouiſione diligenter cauerunt: quibus alioqui malum ingens & frequēs magno cum Eccleſiæ detrimento impenderet, ſi Principe nimirum in excommunicationem incurrente, decedere ab eo ac deficere illico ſubditi omnes tenerentur, cùm vix vnus Principum tam perditus ſit, cuius defenſionem quantumuis iniquam non plurimi ſuſcipiant: & maior ſæpe pars meliorem vincat. Quapropter ipſi Pōtifices huius rei notionem declarationémque ſibi ſolis reſeruant, vt cauſa cognita quid ſubditis faciendum ſit pronuncient. Cur ergo tu omnes, quorum obligatio ſubiectioque legitima Bullam Sixti publicatam anteceſſit, hoc ipſo excommunicatos denuncias, quod Regi ſuo aduerſus rebelles opem ferant? tune ſummi Pontificis partes, atque in omnes Gallicanæ Eccleſiæ Prælatos imperium tibi arrogaſti? Quæſiui à multis, & perſcrutatus ſum tantæ præſumptionis, ne dicam temeritatis, cauſam. Alij in odio tibi fuiſſe Regem, alij animū tuum flauis pharmacis Indicis, malum ingens mortalibus, corruptum & deprauatum fuiſſe retulerunt. *Cæca* quidem res *eſt inuidia, nec quicquā aliud ſcit, quàm detrectare virtutes, corrūpere honores,* & præmia earū [b]. Sed cur Regi tuo inuideres non video. flaua autem illa Orientis pharmaca ad quiduis audēdū mortalia pectora cogunt, ſed an eius veneni mali poculum tibi porrectum fuerit, quāuis id multi pro certo habeant, nō audeo affirmare. Alij, quorum probabilis opinio eſt, niſi tute nobis aliud ſuadeas, zelum inconſideratum tibi hos errores peperiſſe: qui certè periculoſus eſt, & multis malorum cauſa fuit. Moyſes zelo occidit Ægyptium, & peccauit [c]. Oſa arcam Domini nutantē zelo tetigit, & interiit [d]. Petrus zelo percuſſit Malchum, & reprehenſus eſt. Iudæi zelum habebant, ſed non ſecundum ſcientiam [e]: zelus plurimū ſine ſcientia in ſcelus conuertitur. Sed mitto hæc aliâs cōmodius pertractanda. Videre namque mihi videor te hoc modo reponentem: Quod dixi ſtātes ab Henrico eſſe ex-

a Can. quoniam multos xj q. iij. cap inter alia. de ſent. excom. S. Thom. ſupplem. q. xiij. art. 1.

b Liu. li. 38.

c Exod. 2. ep. Iudæ.

d 2. Reg. 6.

e ad Rom. 10 Anthypophora.

cōmunicatos,id ab eo tēpore intelligendū eſt, quo ipſe Henricus Apoſtolico de emittendis è carcere perſonis Eccleſiaſticis,mādato nō paruit, hoc eſt,vno ante mortē menſe:vt eſt in ipſo illo Pōtificis Diplomate cōprehenſum. Admitterem libenter reſponſionem,ſi non idem ſemper à Blaſenſi cæde in pulpitis & compitis,in circulis, & conuiuiis,in Academiæ ſcholis & vrbis palatio,in omnibus denique locis publicis & priuatis,ſumma contentione,docendo,diſſerendo,concionando, colloquēdo,tam clarâ voce intonuiſſes,vt rem tam apertam & manifeſtam,neque tibi negare honeſtum,neque mihi probare neceſſum ſit.

CAPVT VI.

Ex relatione rerū geſtarū ab antiquis Patribus aduerſus malos Principes,& eorū quæ ab illis,quæque à te ſcripta ſunt,collatione,perſpicuum iam eſt te neque verbis,neque ſententiis, neque inſtituto & fine, cum magnis illis Eccleſiæ luminibus conuenire, quod facit vt dubitem, iſtiſne viris ſanctis maiorem iniuriam feceris,cùm te illos imitari & tam prauę opinionis authores habere indicares:an multis libri tui lectoribus, quos falsâ hac perſuaſione decepiſti. Et verò doctrinæ tuæ apud varios homines opinio te plurimum in hac re onerat, & propè eſt vt condemnet. Quandoquidem non eſt veriſimile hominem Theologiæ profeſſione clarum non iſtos ad vnguem Doctores calluiſſe. Scire autem quid ſenſerint, & nihilominus eorum mentem alio detorquere, id certe exiſtimationem pulſat,Nulla ſubtilior & ad capiendos imbecilles animos fraus aptior eſt, quam quæ in ementitis ſanctorum virorum ſuffragiis latet: Ringas vſque licet,veritatem tamen dicam & libere loquar, cauſa enim cogit, nempe te nonrarò Authorum teſtimonia ad ſententiæ tuæ confirmationem,vel inſcienter,vel mala fide nobis obtrudere : ex multis vnum tantùm in hunc locum tranſducam: cætera,vt quodque occurret,annotabo. In tractatu de tyranno,quem te verâ tyrānicè explicas a,Regem legitimum,ſi tyrānicum animum induerit, *à republica iuſtè euci* poſſe doces:ad cuius firmamentum,poſt concordem Protestantium Hæreticorum ſententiam (quorum opinionem laudas, & ad illos accedis, non ita ad rem) & graue ſcilicet boni Buchanani teſtimonium,Bodini etiam authoritatem,viri certè in Politicis acuti, his verbis adcumulas. a lib. 3. ca. 13. & ſex ſequētib.

Nec longè diſcrepat Bodini opinio, cùm ait in Tyrannum qui præſidia, arces, & munita loca occuparit, apertumque ſe hoſtem præbuerit, lege Valeria vtendū eſſe, quæ Tyrannū vel indicta cauſa cædi iubet. Sin minus, & tyrannidis ita ſuſpectus ſit, vt à vi tamen manifeſta abſtineat. Solonis potius

Nam quod ad iuris ordinem attinet, ſubditi nullam habent iuriſdictionem in Principem, à quo pendet omnis iubendi poteſtas atque authoritas: quique non ſolùm Magiſtratibus ſuis mandatam iudicandi facultatem omnem renunciare poteſt, ſed etiam quo præſente, omnium Magiſtratuum, Corporum, Collegiorum, ordinum & Communitatum poteſtas & iuriſdictio ceſſat, quemadmodum diximus, & adbuc ſuo loco dicemus vberius a.

Quis, malum, hic modus eſt tractandi authores, vt quæ aliquis de vna ſpecie ſcripſerit, ſenſeritque, id ad aliam longè diuerſam & diſſimilẽ authore repugnante & contradicente, palàm, accõmodes? Bodinus primi generis Tyrannum, qui propriè Tyrãnus eſt, optimo iure à quolibet de populo interfici poſſe verè & prudenter iudicat: eam tu ſententiam arripis, quaſi de legitimo Principe in tyrannidem lapſo dictam, & coniicis inter alia eiuſdem planè generis, id eſt falſa & friuola, argumenta, vt doceas ex Bodini ſententiâ, Henricum III. Franciæ Regem interficiendi ius cuilibet priuato competere, quòd ſit, te iudice, Tyrannus: cum tamẽ Bodinus, neque ſingulis neque vniuerſis aliquid contra eius honorem vitamque licere, quantumuis tyrannicè regnet, ſuperiore ſententia concludat. Eſtne hoc viros bonos circunſcribere? eſtne, inquam lectori imponere fallacia fallaciſſima? Nonne ſatius multò fuiſſet Bodini contrariam tibi ſententiam propoſuiſſe ac refutaſſe, ſi id aliqua ratione potuiſti, aut eã penitus ſilentio prætериiſſe, cùm ſcires illius ſententiæ veritate tuarum rationum vanitatem argui: quàm tam euidentem & manifeſtã calumniam adhibere? Quid in veterum ſcriptis facere potes, qui in recentis & viuentis ſcriptoris atque etiam popularis tui libris tantùm tibi licere putas? Cùm hanc olim captionẽ viro docto, & à tuis ſtudiis non abhorrenti oſtenderem, iſque eam aliquandiu prependiſſet, ſubſtitit nõnihil, moxque velut è ſomno excitatus ſe vbi eſſet neſcire, & mirari plurimum tantam in libris tuis impoſturam inueniri, ſeque antea magnã tibi in laudandis authoribus fidẽ tribuiſſe, quam ne in poſterum adhibeat ſe huius tam apertæ calumniæ recordatione impeditum iri dicebat. At neſciebas hanc apud Bodinum ſententiam extare, quòd eius fortè opus non legeras, ſed à ſciolo quodam particulam illam tranſcriptam accepiſti, credo equidem: nã ita te à multis adiutũ in opere illo conſarcinãdo tradis b. *Quæ cùm non vnius hominum generis, ſed omnino omnium cauſa communis ſit,* inquis, *mirum profectò eſſe non debet, ſi quæ à ſingulis de ea re didicimus, hæc in vnum compacta ſimul coniungamus. Multa hîc nos Theologi, multa Iuriſperiti, multa rationum publicarum magiſtri, multa vel aulici ipſi, multa & alij ex quouis ordine homines docuerũt.* Sed perperam docuerunt, & te deceperunt, ſi hoc illis acceptum fers.

a nempe li. 1 ca. 8. & li. 3 cap. 6.

b in præfat.

A A a

Et verò vt demus ſuperiorem errorem, alioſque multos, quos infrà ſuis locis indicabimus, ab iſtorum nonnullis fuiſſe ſuggeſtos, id licet malitiæ malam abeſſe à te declaret, eoque notam calũniæ inducat & abſtergat, tamen expreſſa vanitatis, incuriæ, & temeritatis tuæ veſtigia omnibus intuenda proponit: quòd leuem ſcilicet auditionem pro re ¦comperta habueris: quodque non ex Scriptorum fontibus, ſed ex flexuoſis incilibus falſo & fallaci ſepto cõcluſis haurire voluiſti: quòd denique in cauſæ omnium grauiſſimæ diſquiſitione, quorumlibet hominum ſuſurros, rumuſculos, calumnias, criminationes, dicteria, & quicquid omnino ad aures peruenit, tanquam in ludis ſcenicis vel Bacchanalibus, intermiſcere auſus es. Sed iſta hîc admonuiſſe ſat eſt.

Decederem hinc, niſi illud me iterum reuocaret, quod ſcribis. *ſi quid erit quod acerbè nimium & audenter factum à prudenti illo & patriæ vtiliſſimo Theologorum conceſſu primùm, mox à nobis qui ſcribimus è Politicorum lacunis gratioſiſſimi homines quiritentur.* Conceſſum illum Theologorum intelligis nimirum, quos in quarto tui operis libro [a] tradis *rogatos priuatim ſæpius, tum publicè à populo, Procuratoris vrbis voce, obſignatoque publico ſigillo libello, vt dicerent. Nũ Frãci propter ea quæ ab Henrico publicâ fide violata Blæſis acta erant, ſecurè ab eo deficere, atque armis in eum contendere, ob idque pecunias colligere poſſent.* qui, vt vno verbo dicam, reſponderunt *poſſe*. O vtilem ſcilicet patriæ conceſſum. An non rubore ſuffunderis, & totus ſudore manas, quoties huius tui dicti venit tibi in mentem? Si compages & neruos omnes reipublicæ diſſolui: ſi cædibus, incẽdiis, & direptionibus patriam repleri: ſi religionem catholicam & cultum diuinum ab aliis negligi, ab aliis proteri & conculcari: ſi conciues & ſocios, cognatos & affines, parentes & liberos armis & animis hoſtilibus inter ſe dimicare: ſi ampliſſimas regni ciuitates obſideri, & ferro, fame, flammaque vaſtari: ſi denique regnum ipſum externis hoſtibus prodi, ac ne amplius poſthac regnum eſſet in diſcrimen vocari (nam de Galliæ prouinciis ad Regulos deferendis, vulgò, *de Cantoner la France*, crebrior inter multos ſermo auditus eſt) ſi inquam hæc omnia, quibus ille primum conuentus, mox tua ſcripta & ſeditioſæ conciones cauſam dederunt, Galliæ laboranti fuerunt vtilia, quin vtiliſſimus fuerit ille conceſſus non equidem inficiar. Sed quoniam de hoc Theologorum cætu ſcholæ Sorbonicæ, quam honoris cauſa nomino, mentio mihi incidit, dicam apertè, non fuiſſe hanc omnium eius ſcholæ Doctorum noxam, ſed

[a] cap. 17.

paucorum quorundam in quibus tu primas tenuiſti: al i quia in ſummo vitæ diſcrimine verſabantur ſi repugnaſſent, furente iam vt alibi ais, & graſſante multitudine in omnes quos tenuiſſima ſuſpicio erat in fide Regis manſuros, vel minimo eum verbo adiuturos, inuiti planè & coacti, vt præſente periculo defungerentur (nam non quilibet ſemper ad Martyrium paratus eſt) aſſenſionem adhibuerunt. neque enim alicui tunc ad vitæ præſidium & ſecuritatem Pariſiis ſat erat Regem non laudare, vel alienatum ab eo animum tacito aliquo ſigno indicare: ſed hoc amplius neceſſarium, proſcindere eum conuitiis, figere maledictis, petulantiſſimis verborum contumeliis lacerare, ſuppliciis & diris omnibus deuouere: vſqueadeo nimirum exarſit plebs iracundiâ, vt qui non talia ſtomachoſiùs profunderet, is omnium iudicio hæreticus eſſet & politicus (id enim nomen pro Atheo tunc vſurpabant) dignuſque cuius membra in crucem, bona in fiſcum illico raperentur. At huic furibundæ animorum cæcitati lucem aliquam obtulit tandem ſolers illa ſtultorum Magiſtra, Experientia, licet ſeriùs multò quàm oportuit. Vtiliſſimus igitur ille Theologorum conceſſus, tantarum cladum & calamitatum parens: vtiliſſimæ illæ tuæ conciones & ſcriptiones, diſcordiarum & rebellionum peſtilentiſſimæ nutrices. Vtiliſſima denique ſeditio illa quæ Monarchiam omnium in Europa pulcherrimam ad interitum ferè traxit. Audax, Boucheri, & nimium audax, ſceleris & perfidiæ facinus id fuit, contra Henricum Regem ſic *mutire*: & hoc tibi dictum accipe ab homine non ex *Politicorum lacunis*, vel ex *Cyclopicis aulicorum antris* [a] prodeunte, ſi politicos peruersè tuo ſenſu explices: ſed ex eorum hominum conſortio, qui diuina humanis, fidem ſaluti, religionem rebus omnibus anteponunt. ab eo, inquam, homine, qui nullis vnquam vel factionibus addictus, vel affectionibus abductus, ad dicendum, ſcribẽdumúe acceſſit: quique nũquam temporis opportunitatem & hominum fortunam ſecutus eſt vt mutaret aut moderaretur ſentẽtiã, & quod poſtremũ eſt, qui nulla Principũ largitione & munificẽtia corruptus fuit, vt illis in malâ causâ adeſſet. Idem itaque mihi de hoc negotio ſemper iudicium fuit, quod nunc eſt, idque à patre, Nobiliſſimo & ſapientiſſimo viro, & multis qui ad eũ frequenter conueniebant ſummis Theologis (erat enim non ſolùm doctus, ſed doctorum, & præcipuè eccleſiaſticorum hominũ adeò amans, vt à vicinis Nobilibus religioſorũ mendicantium pater diceretur) ſæpius in diſceptationẽ vocatã accepi, ea ętate quę tenaciſſimam omniũ ad ſe perductorum memoriam habet. Quæ res profectò effecit, ſimulque multa Scripturæ & ſcriptorum eccleſiaſticorum, atque adeò omnis generis authorum lectio vt veſtras in Regem coniurationes ſemper ſim execratus. Et quamquam pleroſqua in iſtis turbarum initiis videbam ita animo ſiue à natura, ſiue male more, & ſeditioſorum hominum ſuaſu doctrinaque, compoſitos, vt toti ab hominum potentia penderent, &

[a] *alludit ad id quod Boucherius dicit: Aulicorum vitam Cyclopicam eſſe. li.2.ca.33.*

rebellionē religionis cauſâ, pulcher enim prætextus, magnis encomiis celebrarent: exiſtimantes nimirum fidem catholicam in Gallia, vt dicebant, nutantem ſuſtentari, in Scotia verò & Anglia collabefactā reſtaurari bellica virtute poſſe: ſanctamque Dei Eccleſiam, tantis claſſibus, tot equeſtribus & pedeſtribus copiis, tot militum armis dextriſque ſatis defenſum iri: aliis theſauros & opes Pontificias, aliis Hiſpani potentiam & gentis eius corpora atque ingenia in rebus bellicis exercitatiſſima, aliis ciuitatum Galliæ vnionem & fœderis firmitatem, aliis hæc omnia, aliaque humanæ prouiſionis multa, iunctim iactantibus & conſiderantibus: tamen in mea ſemper ratione fui conſtans. Deum ſcilicet religioni per rebellionem non proſpecturum, quòd mala ab hominibus fieri non vult, vt bona conſequantur[a]: fidem in nationibus prædicatione & patientia, non armis fuiſſe plantatam: & Eccleſiam, quamuis armis ſæpe ad ſui defenſionem egeat, ſæpeque armis aucta ſit & protecta, non à rebellibus & cōiuratis ſolere opem petere, ſed à Principibus & Magiſtratibus legitimis, quos Deus ei nutritios dedit[b], quique belli indicendi ius, & gladii poteſtatem habent. Quapropter quod vulgo tunc plerique inſignem rei gerendæ prudentiam vocabant, id ego ſummam rei perdendæ dementiam iudicabam: & multis in ſua illa ſpe ſitis, imò defixis, ſpes ſuas fallaces, & cogitationes inanes futuras manifeſtò prædixi: atque id ſemper egi in hunc diem, vt ipſorum mihi rationes diſplicere vel apertis contradictionibus, vel mœſto ſilentio demonſtrarem. Neque enim ſemper tutum fuit verbis verba obiicere, & currenti furori occurrere, præſertim vbi torrentis inſtar præceps delatus, obuia quæque, minis & metu, ſecum rapiebat. Sed his relictis ad te reuertor.

a ad Rom. 3.

b Iſaiæ 49.

CAPVT VII.

IAm libri tui limen, inferum ſuperumque, ſalutaui: liceat tectum ſubire vt intus te audiam quid ergo primùm dices?

c li. 1. ca. 1.

BOVCHERIVS[c]. Dicturis de iuſta Henrici III. à Francorum ſceptro abdicatione tria omnino exponenda videntur, Primum an iuſta omnino cauſa eſſe poſſit, maximè autem in Gallia, Reges abdicandi. Deinde, an cauſa legitima in Henrico III. ſubſit, propter quam abdicetur. Poſtremò an premēte negocio iudiciorum formulam hîc expectari oporteat, vt non protinus abdicetur, aut ad arma conuoletur. Quæ tria eo diligentius explicanda ſunt, quod triplex hîc à certis hominibus dubitatio occurrit, vel quòd dicant ſolius Dei non ho-

minum iudicio Reges ſubiacere, populo non aliud quàm vt oret & patienter ferat relictum eſſe: vel quòd Henrici acta nonnulli excuſent: vel quòd denique iudiciorum formulam hîc expectari velint, antequam quid decernatur.

Ex tribus iſtis à te propoſitis ſatis fuiſſet expoſuiſſe primùm, ſi modò catholicè, & orthodoxè, ad normam ſcilicet. Scripturæ, & doctrinã Patrum, atque etiam noſtri ſeculi ſanctiſſimorum hominum & inſigniũ Theologorum modum id explicuiſſes. Nam poſito ſemel & idoneis rationibus ſtabilito ac fixo. *Nullam iuſtam cauſam eſſe poſſe, maximè autem in Gallia Reges abdicandi* (quæ Catholicorum omnium concors eſt & conſpirans ſententia, vt iam ſuperius oſtenſum eſt, quò te ſi vacat, [a] remittimus) conſequens profectò eſt fruſtrà quæri, *an cauſa legitima in Henrico III. ſubſit, propter quam abdicetur*, vel an protinus contra eum *ad arma conuoletur*, id eſt, ſeditioſè, tumultuoſè, procaciter, crudeliter, & perfidioſè de interficiendo Rege coniuretur: hæc enim ſola via ſupereſt ſubditis Regem abdicare conantibus quòd iuſtâ nimirum cauſa, & iuris auxilio deficiuntur. Sed cùm ab hac antiqua Patrum inſtitutione deſciueris, & ad Buchanani, Brutique, hominum hæreticorum & Regibus infenſiſſimorum, diſciplinam in hoc negotio adhęreſcere peſſimo exemplo volueris, minimè quidem mirum eſt, te quæſtiones iſtas ordine propoſuiſſe, atque ita primam definiiſſe, vt poſt illam tuo iudicio deciſam, integra de reliquis duabus diſceptandi materia ſupereſſet: alioqui ſtomachus tuus, ſeu flauis illis pharmacis Indicis, quorum meminimus, ſeu atra bili, ſeu quo alio veneno iactatus & nauſeans, non habuiſſet in quem tot ſordidas & virulentas iniurias euomuiſſet. Vt igitur pulchram aliquam exonerando ſtomacho peluim nanciſcereris, primam quæſtionem ita explicas, [b] a lib.3.

qui ſecus faciat, id eſt, *qui non iuſtè & legitimè imperet atque agat, maximè vero qui religionis aut populi oppreſſionem ſiue interitum meditetur, hunc coerceri primùm omni honeſta ratione oportere, & ſi aliter res ſuccedere non valeat, ſceptro amouendum eſſe ſine controuerſia profitemur.* b cap.2.

Hic duplex erratum tuum eſt alterum quidem in eo quòd parem Regis populum opprimentis, aut non iuſtè & legitimè imperantis, & eius qui populi interitum meditatur, conditionem facis: cùm tamen hic quidem eo ipſo quòd populi perdendi animum habet, ex Rege non Regem ſe faciat, omnique regali honore & dignitate, atque in ſubditos poteſtate priuet, vt tutemet alibi fateris [c] vt pluribus libro tertio c lib.3.ca.16

a cap. Vltimo admonui a: ille verò quamuis durè & ſæuiter imperet, Regis interea & nomine & dignitate fruitur, vel teipſo iudice, qui eum primum coërcendum, *& ſi aliter res ſuccedere non valeat, ſceptro amouendum eſſe ſine controuerſia profiteris.* Alterum autem in eo eſt, quod populo Regem non iuſtè & legitimè imperantem, coërcendi & abdicandi ius tribuis, cuius contrarium verum eſſe, tum naturali ratione & iure gentium communi, tum Scripturæ authoritate & exemplis, tum veterum & recentiorum Theologorum ac iuriſconſultorum doctrina & teſtimoniis planè & perſpicuè iam oſtendimus b.

b lib. 3.

Itaque plures noſtra ætate magni nominis Theologi, in terminis (vt dicitur) tibi contradicunt. Nam Cunerus Epiſcopus Leouardienſis c *Scriptura à nobis ſemper & vbique teſtante,* inquit, *Regibus licet peccent, per nullam vim vel arma repugnandum eſſe: peccant enim grauiſsimè ſi poteſtatis hac amplitudine abutantur, & vel iuramenta promiſſa non ſeruent, vel nimium cupiditatibus indulgeant. Sed pro his criminibus iudicabit eos, quæ Regibus omnibus maior eſt veritas & Sapientia d, quæ ad impios Reges clamans ait e. Audite Reges & intelligite, &c.* & rurſus f. *Cuius quidem poteſtatis,* de regia loquitur, *licet ex lege Dei ſimul & ex iuramentis & pactis ſint in exercitio limites & cancelli: nulla tamen pacta vel contractus diuina ordinatione, qua Rex poteſtatem ſuam habet, præiudicare poſſunt, vt populus aliquando contra Regem ſuum ad arma conuolare queat.*

c lib. de offic. Princ. Chriſtiani. cap. 5.
d Eſdr. 3. c. 4
e Sapi. 6.
f eodem cap.

Epiſcopo Abbatem iungamus, Ninianum VVinzetum, qui inter alia aduerſus Buchananum & Brutum, quibus in hac re præceptoribus vſus es, *Audis g,* inquit, *veram Dei veri Prophetæ theologiam: Regem videlicet quantumuis impium ipſius Dei iudicio & caſtigationi relinquendum eſſe,* & alibi, *Sed quod tandem de gladio aſſeris.* nempe, *Si veritatem gladio Princeps perſequatur, eodem gladio populum veritatem defendere oportet. Libenter,* inquit, *cuperem iſtud expreſſo Dei mandato (ſine quo aliàs crebrò docetis nihil in religione tentandum) à vobis oſtendi, Videor enim mihi animali ſaltem ſpiritu concitato, aliquid tale probari poſſe, ſummopere velle. Sed occurrit mihi ſtatim illa Domini ſententia, ſufficit diſcipulo vt ſit ſicut magiſter eius: ſi me perſecuti ſunt, & vos perſequentur. Multa ſunt einſmodi, quæ vt cum Chriſto propter iuſtitiam patiamur, vt illius crucem ferendo tollamus, vtque poſtremo Euangelicam gratiam, Chriſtique virtutes liberius confeſſione ad mortem vſque conſtanter annunciemus: ſed vt pro Chriſto gladium aduerſus Magiſtratum cum Petro tollamus, non lego.*

g in lib. qui inſcribitur, velitatio in Georg. Buchan. Pag. 287. & in altero qui inſcribitur, flagellum ſectariorum pa. 79. & 93

Nec his contentus vir iſte ſanctus & religioſus, inque libris ſacris diu multumque verſatus, addit, *Porrò fingamus ita eſſe, quod deliri iſti iam ſomniant, Chriſtianum aliquem Regem in nonnullam idololatriam, addo etiam in apoſtaſiam delabi: & ſubditos quoque pro virili in ea ſcelera ſecum pertrahere ſtudere: liceatne continuò ſubditis bello tantum Regem aggredi, regno eiicere aut morti tradere? licet profectò ſi Dei verbo præcipitur: licet ſi idem ius populo in Regem hoc caſu concedi probetur à Deo, quod Regi in populum: licet poſtremò, meâ quidem ſententiâ, ſi aliquo probato exemplo, vel in veteri, vel in noua lege, oſtendetur hoc fœliciter & cum laude factum aliquando fuiſſe. Sed cum nihil horum, ni fallor, oſtendi poſſit, quid obſtat quo minus tutio-*

rem, & propinquiorem viam ſalutis & noſtræ & patriæ potius inquiramus, quàm cædibus & ſanguine omnia funeſtemus, quàm direptionibus & ſpoliis terram in ſolitudinem redigamus? Si populo poteſtas eſt caſtigandi Regis à Deo conceſſa, è qua Scriptura? Taceo ego, quod repugnet naturæ & ordini rerum, vt corpus dominetur in caput, vt pedes oculo monſtrent viam. Hæc Patres iſti: & alia multa quæ libro tertio à nobis relata ſunt, & tuæ definitioni ex diametro opponũtur. Cum illis igitur negotium tibi eſt, quos & ſcientia Scripturarum, & vitæ ſanctitas, & multarum rerũ experientia poſteritati commendarũt & quorum libri, antequam vulgarentur, ab aliis multis Theologis recogniti ſunt & approbati, &, vbi in lucem prodierunt, magnum Catholicis hominibus adiumentum aduerſus inſana hæreticorum deliria afferre crediti. Et verò illi eam ipſam hæreticorum opinionem oppugnant, quam tu hic, contrà quàm par eſt, magno totius Eccleſię ſcandalo propugnas. At mihi quidem, & multis, certò perſuaſum eſt, hoſce Theologos Scripturam ſanctam, ſcriptáque Patrum longè clarius quàm te inſpexiſſe: de intellectu loquor, non de aſpectu, ne in re ſeria cauillam mihi culpæ des: quaſi naturæ vitium caſumúe in contumeliam vertens ἑτερόφθαλμον & luſcum te vocem; id nec facere me, nec arbitrari te æquum eſt: quippe qui non coclites modò, vt Paphnutium, Maximum, & alios à Galerio eluſcatos: ſed etiam cæcos, vt Didimum, in ſcientia Scripturarum excelluiſſe ſciam.

Quoniam igitur ſententiæ noſtræ veritatem, *Populo* ſcilicet *non aliud quàm vt oret & patienter ferat*, Deique iudicium expecter, *relictum eſſe* pluribus iam libris ſumus proſequuti: ſupereſt tantùm vt refutatis primùm argutiis, imò ineptiis, quas ad contraria quædam argumenta diſſoluenda adhibes: tuæ mox ſententiæ fundamenta perſcrutemur, & quàm ſint tanto oneri ferendo impatia, infirma, friuola, & ſubleſta demõſtremus. Atque interim admonere libet te nimis fidenter & apertè Regũ omnium ſceptris illudere, in eo quod ſcribis, *nihil bonis & catholicis Re-* *a dict c. 2. lib. 1.*
gibus à te metuendum eſſe. [a] Nam, ſi virum eſt, vt eſt veriſſimum, honorẽ & dignitatem generoſis animis, viris bonis, inquam, & bene natis, ſummæ in primis curę eſſe: quis non videt maximam vel optimis Regibus metuendi ſibi à te cauſam libris hiſce tuis eſſe oblatam. quòd eos nimirum & populo ſubiicere [b], & regni Maieſtate priuare [c], & capitaliũ criminum reos, pœniſque priuatorum more obnoxios [d] facere conaris. *b cap. 9 & ſequentib. vſque ad finem lib. 1.* Si boni Reges ab eiuſmodi homine metuendum ſibi nõ rentur, propriæ ſalutis nimis prodigi, & dignitatis à Deo ſibi collatæ negligentes ſunt. *c c. 3 c. 8. & 9* Quod ſi fortè dixeris, metuendum illis à te non eſſe, ne populũ in eos ſeditioſis concionibus ad rebellium excites: neue fanatico ſeu phreneticos cuidam monacho vt eos iugulet perſuadeas reſpondeo ne hoc quidem certum eſſe propter incertũ tuum & fallax de bono Rege iudicium, vt ex funeſtâ defuncti Regis cæde apparet: cùm tamen virum, bonum ſimul neci dedere, & ſuo Rempub. ſponſo optimo viduare, *d paſſim. li. 2 & 3.*

nefarij prorſus & ſupra modum ſcelerati hominis profectò ſit Sed cùm honor vità charior Magnatibus eſſe ſoleat: adeo vt Regina Fráciæ Crotildis nepotum ſuorum capita quàm comas amputari maluerit [a], vt vitæ nimirum ſuæ interitu, honoris amittendi ignominiam redimerẽt, cur ſibi a te non timeant Reges, qui ipſis libertatem, maieſtatem, & quicquid verè regium eſt niſu vehementi & furibundo extorquere atque eripere conaris? Neque enim verum eſt quod quidam putant, nullum in bonos Principes periculum à populo intendi, vt à me ſuprà libro primo vberius oſtenſum eſt, idque vtinam ætas noſtra nõ tam euidenter in optimæ Principis perſona aſpexiſſet.

[a] Gregor. Turon. lib. 3. cap. 18. Aimoin. lib. 2. cap 12.

CAP. VIII.

BOVCHER. [b] *Neque verò nos illa mouẽt quæ à multis in contrariam partem afferuntur. Cuiuſmodi illud eſt quod B. Petrus dominis non tantum bonis & modeſtis, verum etiam dyſcolis obedire iubet, quod aliud ſit* δύσκολον *ſiue, vt in Græco exemplari eſt* σκόλιον *(quod durũ, præfractum, difficilẽ, moroſum, modeſto denique cõtrariũ ſignificat) aliud apertũ iuſtitiæ aut pietatis oppreſſorẽ eſſe. Aliud etiã non modeſtum aut commodũ, aliud impiũ & iniquũ eſſe.*

[b] cap. 3. c 1. Pet. 2.

Ac certè plurimùm te mouere debent: tum quod à multis (vt ipſe ais) afferuntur, quorum ſentẽtiâ antiquâ, certâ, & communi, potius quàm noua & nutante hac opinione tua, ſtandum eſt: tum etiam quia nihil dignum Theologo ad eorum diſſolutionẽ adducis: tum denique quod ne centeſimam quidem partem eorum quæ in contrarium afferri poſſunt, in tuos libros tranſtuliſti, cùm ſint tamen eiuſmodi, quibus, ſi fuiſſent à te producta, nunquam cum ratione reſtare potuiſſes. eas liber quartus noſter lectori ſuppeditabit. Sed miror equidem valde te tã graué tanti Apoſtoli authoritatẽ tã leui & friuola reſponſione eſſe dignatum. Nam quæ præcedunt & quæ ſequuntur apud D. Petrum illo loco, ſatis manifeſtè oſtendunt eum loqui non ſolùm de duris, præfractis, difficilibus, & moroſis, vt tu interpretaris, ſed omnino de peruerſis & malis dominis Ait enim, *Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, nõ tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis.* vbi verbum illud, dyſcolis, ſiue σκολιοῖς, vt eſt in Græco, oppoſuit bonis & modeſtis: bono autẽ ſolum malũ opponitur. ergo malis & immodeſtis dominis ſeruos in omni timore ſubditos eſſe iubet. Deinde quod ſubiicit. *Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſtè. Quæ eſt enim gloria, ſi peccantes colaphizati ſuffertis?* (quaſi diceret, nulla: quia merito plectimini

plectimini) *Sed ſi bene facientes patienter ſuſtinetis: hæc eſt gratia apud Deū.* id adeò perſpicuè & euidenter monſtrat locum ſuperiorem intelligendū eſſe de dominis impiis, iniquis, & iuſtitiæ vel pietatis oppreſſoribus, vt qui id non videt, planè cæcus ſit. quid enim eſt iniuſtè pati, ſi non ab iniuſto? Sed quoniam ad vim verbi Græci nos vocas, & certam tibi ex ea victoriam polliceris: inde ego te ad Prætorem manu conſertum reuoco, vt illud quoque tibi de manibus telum extorqueam. Ais igitur, *quod aliud ſit δύσκολον ſiue vt in Græco exemplari eſt σκόλιον.* Et hic quoque falleris aut fallis: in Græco enim exéplari non eſt σκόλιον, id enim verbum cantilenam conuiualem ſignificat, quæ ad Apoſtolicum præceptū nihil pertinet: ſed σκολιόν, vel potius σκολιός, vnde σκολιοῖς quod refertur ad δυσκόλοις ſuperius poſitum, quod nomen inter cætera *Prauum*, id eſt malum & vitioſum ſignificat, vnde non ſolùm modeſto, ſed etiam bono opponitur: ob eamque cauſam Ben. Arias Montanus, vir in Scripturis & linguarum cognitione exercitatiſſimus, illa Apoſtoli verba, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς, ad verbum transfert, *ſed etiam prauis.*[a] a In nouo teſtam. græcolatine excuſo. Antuerp. 1583.

Quæ cùm ita ſint, an non erubeſcis tam frigido & eneruì ac pene ridiculo argumento, ex conuiuali cantilena conſuto, receptum & vſitatum Apoſtolici dogmatis ſenſum conati euertere? præſertim cùm non illud ſolū, ſed alia etiā eiuſdē Apoſtoli diſerta & aperta in eā rē teſtimonia extent, quę libro tertio conſcripſimus. b P. 9. [b] An neſciebas libros tuos non eo loco fore, quo tu ipſe eras cùm iſta ad populum concionareris? ibi vox tua, velut hominis oracula fundentis, omnibus intonabat: contradicere, reſpondere, vel replicare auſus eſt nemo: ſed Pythagoricum ſilentium, & illud αὐτὸς ἔφα, ſcilicet, *Noſtre Maiſtre Monſieur Boucher l'a dit*, ſatis erat ad credendum. At non eadem fortuna & conditio, neque idē genius librorum eſt: examinantur, agitantur, approbantur vel impugnantur, vt quidque in illis rectè vel ſecus comprehenſum eſt & concluſum, ad ſtrictam denique rationis & iuſtitię normam exiguntur, & totidem ſortiuntur iudices, quot inuenerint lectores: ſed pergamus.

Boucherius. [c] *Multo etiam minus* nos mouet *Politicorū deteſtabilis illa vox, Regem nullis legibus ſubiici, ſed ſupra legem eſſe. Quod vt de poſitiuis legibus priuatóque iure apud Iuriſconſultos aliquando dicitur, ita qui de iure communi, aut omnino de omni lege intelligat, quæ nihil aliud quàm recta ratio eſt, non hominem nobis ſed teterrimam quandā belluam fingat. Adde quòd ne diuinæ quidem legi ſit pariturus, qui omnem legem excutiat. Quod in Principe qui admittat,* c Eod. cap.

omni ſceleri ac nequitiæ contra Deum & omne ius feneſtram ſit aperturus.

Hui, quid audio? deteſtabiliſne poteſt eſſe vox illa, quæ tot iam retro ſeculis à tam multis ſapientiſſimis hominibus, Græcis & Latinis, in ſcholis, in roſtris, in ſenatu, in curia, in foro & iudiciis toties decantata, celebrata, approbata, laudataque fuerit: nemine interim excellentium virorum eam damnante vel vituperante, ſed potius contrà, omnibus eam vt præclaram, piam, & catholicis hominibus dignam amplectētibus? Si deteſtabilis vox eſt, cur eâ vtitur B. Auguſtinus? ſcribit enim Imperatorem non eſſe ſubiectum legibus, qui habet in poteſtate alias leges ferre. Si deteſtabilis vox eſt, cur de Dauide dixit D. Ambroſius,[a] *Quod erubeſcunt facere priuati, Rex non erubuit confiteri. Qui tenentur legibus audent ſuum negare peccatum, dedignantur rogare indulgentiam, quam petebat qui nullis tenebatur legibus humanis.* & paulò pòſt[b], ad illud, *tibi ſoli peccaui, Rex vtique erat*, inquit, *nullis ipſe legibus tenebatur: quia liberi ſunt Reges à vinculis delictorum. Neque enim vllis ad pœnam vocantur legibus tuti imperii poteſtate homini ergo non peccauit, cui non tenebatur obnoxius.* Si deteſtabilis vox eſt, cur eam nemo ante te talem eſſe denunciauit? an quia id neſciebant, an verò quia quod ſcirent eloqui non audebant? doctus es, fateor, at multos multo te doctiores præceſſiſſe non dubito. forti etiam animo es, ſed, vt videtur, ad rebelliū quàm ad martyrium paratiore, & proinde non conferendo cum illorum conſtantia, quibus vox iſta, quam reprehendis, grata & rata ſemper fuit. Quæ res facit vt improbus & inteſtabilis cenſendus ſit quiſquis tam gratam & acceptam Maioribus noſtris vocem, tuo more, deteſtatur.

[a] in Apolog. Dauid. capi te 4.
[b] cap. 10.

Sed, vt liberè dicam, aut non ſatis aſſequutus es quo ſenſu viri boni vocem illam, quam deteſtabilem vocas, pronunciant, aut eam peruerſè nimis & calumnioſè aliò detorques. Sciendum igitur eſt, eos qui ſolutum legibus Principem aſſerunt, non intelligere de vi directice ſiue directiua, vt loquuntur[c], quâ lex ſuæ obſeruationis vinculum omnibus hominibus iniicit: nam eo modo Rex non minus quàm priuatus quilibet legi ſubiicitur. Sed de vi cogente ſeu coactiua, quæ in Regem ideò non cadit, quòd neque à ſeipſo cogi poſſit, cùm nihil ſit ſeipſo ſuperius, ſemperque voluntas libera, neque ab alio, cùm non habeat in temporalibus ſuperiorem[d]. Qua ratione legem illam, *Princeps legibus ſolutus eſt*,[e] Conſtantinus Harmenopolus[f] ita exponit. ὁ βασιλεὺς νόμοις οὐχ ὑπόκειται, ἤγουν ἁμαρτήσας οὐ κολάζεται. id eſt, *Rex legibus non ſubiicitur, videlicet ſi delinquat non punitur.* Atque hanc quidem diſtinctionē, cùm omnes & Theologię Iuriſconſulti hactenus probarunt, tū ex recētioribus clariſſimus Theologus Robertus Bellarminus tanquam ſolidū cuiuſdā reſponſionis ſuæ fundamētū amplectitur[g]. Quod cùm

[c] Rebuff. in proœm. comment. in conſt. reg. nu 54.
[d] cap per venerabilē. qui fil ſunt. legit.
[e] l. princeps. D. de leg.
[f] l. 1. epit. tit. 1
[g] 10. 1. Cōtr. 3 lib. 2. cap. 27. ad 3. obiect.

ita ſit, næ tu in viros pios & eruditos iniurioſus es, quos voce hac, quã deteſtabilem nominas, vſos eſſe conſtat. Hæc ego indicandi erroris tui cauſa velut in tranſcurſu adnoto. Nam locum iſtum ſuprà copioſè tractaui [a]: eo igitur nunc, ne actum agam, ſuperſedebo. Tantùm illud admonere libet, te ineptè & ridiculè ius commune à iure priuato diſtinxiſſe, cum ſcribis,

[a] lib. 3. ca. 14 & 15.

quod vt de poſitiuis legibus priuatóque iure apud iuriſconſultos aliquando dicitur, ita qui de iure communi, aut omnino de omni lege intelligat. &c.

quaſi verò aliud ſit ius priuatum, aliud ius commune. Voluiſti nimirum nouæ tuæ Theologiæ nouam Iuriſprudentiam annectere: ſed neutram admittimus. Ius commune eſt illud ipſum ius priuatum quo ciues omnes vtuntur, quod & commune auxilium & ius merũ [b] vocatur & opponitur iuri ſingulari, priuilegio, vel extraordinario auxilio [c]: nunquã autem iuri priuato. Ius publicum ſi dixiſſes, in ſermone quidem non peccaſſes, quippe in Sacris, Sacerdotibus, & Magiſtratibus conſiſtit, [d] & priuato iuri opponitur: in ſententia tamẽ nihilominus error reſediſſet. Sed parum, credo, aut nihil de bono brodio iuris guſtaſti, vt eiuſmodi ſalſa & inſulſa diſcernas. Reliqua nunc videamus.

[b] l. in cauſa 16. D. de minor.
[c] l. Centurio 15 D. de vul. & pap ſub l. ius ſingulare. D. de legib.
[d] l. 1. §. D. de Iuſt. & iur.

BOVCHER. Neque etiam quod dicunt ſolius Dei iudicio, præterea nullius, ſubiectum Regem eſſe. Quod vt nullo ſcripturæ teſtimonio probatur, ita ab eadem manifeſtiſsimè refellitur, quæ ait [e] omnem animam poteſtatibus ſublimioribus ſubditam eſſe, & [f], quodcunque ſuper terram Eccleſia ligauerit (nulla enim hic Regis exceptio qui & terræ nomine continentur) in cœlo quoque ligatum eſſe.

[e] Rom 13.
[f] Mat. 16. & 18.

Regem ſolius Dei iudicio relictum eſſe, & ſoli cælo debere innocentiæ rationem, ſuperioribus libris abunde & variè demonſtratum eſt, quorũ repetitione non eſt quod hic lectorem diſtineam [g]. Ea res ſiquidem apud maiores noſtros, ab ipſis Chriſtianæ Eccleſię cunabulis, nulli vnquam orthodoxo dubia fuit, *nec ſunt mutanda quæ interpretationẽ certam ſemper habuerunt.* Nam & Tertullianus author [h] eſt ſui ſeculi Chriſtianos omnes ſenſiſſe *Reges in ſolius Dei poteſtate eſſe, ſolo Deo ſecundos, ſolo Deo minores, & poſt Deum primos.* Et Otto Epiſcopus Friſingenſis ad Imperatorem Fredericum Oenobarbum. [i] *Cùm nulla inueniatur perſona mundialis quæ mundi legibus non ſubiaceat, ſubiacendo coerceatur, ſoli Reges, vtpote conſtituti ſupra leges, diuino examini reſeruati, ſeculi legibus non cohibentur.*

[g] lib. 3. & 4.
[h] in apologet. & ad Scapulam vide. ſup. l. 3. ca. 11.
[i] in epiſt. præfixa Chronico. ſup. li. 3 cap. 12.

Vnde eſt illud tam Regis quàm prophetæ teſtimonium. Tibi ſoli peccaui. Decet ergo Regem non ſolùm animi magnanimitate nobilitatum, ſed & ad cognoſcendum creatorem ſuum diuina gratia illuminatum, Regem Regum, Dominum dominantium Deum præ mente habere, & ne in manus eius incidat, quantum poteſt modis omnibus præcauere. Cùm enim iuxta Apoſtolum, omni mortali horrendum ſit incidere in manus Dei viuentis: Regibus tamen, qui nullum præter ipſum ſupra ſe habent quem metuant, eo erit horribilius, quo ipſi cæteris poſſunt peccare liberius.

Quare miror te ſententiam perpetuò in Eccleſia laudatam, probatam, & retentam, non modò vt ancipitem, dubiam, & controuerſam agitare, ſed vt planè falſam & vitioſam, ſine vlla, non dico vera & firma, ſed ne leui quidem & probabili aliqua ratione vel authoritate, reiicere & condemnare. Nam quod ex Scripturis affers, id adeò eſt ab inſtituto alienum, vt omnino ſententiam de qua agitur neque oppugnet neque propugnet. Nobis de ciuili & temporali ſubiectione quæſtio eſt, quam non cadere in Regem ideò aſſerimus, quia ſuperiorem in temporalibus non habet: tu argumentum de ſpirituali & eccleſiaſtica poteſtate ingeris: quid ad rem? aliud hoc eſt poteſtatis genus. Iam diximus [a]. Reges omnes ſummo Pontifici, qui Chriſti vicarius & D. Petri ſucceſſor eſt, non minus ſpirituali iuriſdictioni ſubiectos eſſe, quàm cæteros quoſque Chriſtianos. At argumentum inde deductum ad probandum temporalem ſubiectionem Regis, perinde concludit, ac ſi diceres, falſum eſſe lunam noctu ſplendere, quia ſole lucente non cernitur. vt enim hoc argumentum vitioſum eſt, quia ſolis & lunæ tempora confundit [b]: ita & tuum illud, quia diſtinctas poteſtatis ſpecies ineptiſſimè permiſcet. Quid enim? ſi filium Dictatorē haberes, is omnibus, & tibi inter cæteros, qua Dictator eſt, imperaret, neminique eſſet ſubiectus. At qua filius eſt in ſacris patris conſtitutus (nam olim [c] nulla dignitas filium nexu patriæ poteſtatis ſoluebat) tibi perinde ſubditus eſſet atque alij quos habes in poteſtate, liberi. Apage ergo eiuſmodi fallacem & captioſam rationem, quæ res diſpariles & diuerſas in vnius naturæ ſimilitudinem, ipsâ repugnante naturâ, cogit. *non oportet ius ciuile calumniari, neque verba captari*, [d] nō oportet, inquam, ſententias veterum de vna re dictas, ad aliam planè diſſimilem transferri: *ſed qua mente quid diceretur animaduertere conuenit.* Quod dicunt Regē ſolius Dei iudicio ſubiectum eſſe, id ita intelligunt, ſi inter illum & populum res agatur: nam quibus ciuiliter præeſt, iiſdem vt ciuiliter ſimul ſubſit per rerum naturam fieri non poteſt: & nemo, vt tu ipſe fateris, iudicari vel puniri niſi per ſuperiorem poteſt. Quod igitur tu de Eccleſiaſtica poteſtate profers ad hanc ſententiam nihil pertinet.

a *lib. 4. cap. 4.*

b *Gen. 1. Pſal. 135*

c *Dionyſ. Halicarn. li. 2. antiq.*

d *le. pen. D. ad exhib.*

CAPVT IX.

EIuſdem generis, id eſt, fallax & captioſum, eſt quod ſubiicis. *Et mortem quidem pro ſeruanda fidei integritate toleratam ac tolerendam eſſe didicimus, pro ſeruanda autem Tyranni aut perſecutoris vitâ & obedientiâ nondũ didicimus.* Non enim in exercitu alicuius tyranni militant eius ſubditi viri boni, pro ipſius vita ſeruanda, ſed pro ſua ipſorum ſalute, & vita æterna obtinenda. Id eſt, non is illis ſcopus eſt vt tyrannidem foueant, vel vitam tyranni, quatenus tyrannus eſt, tueantur & conſeruent: ſed vt poteſtati à Deo conſtitutæ propter Deum obtemperent in iis quæ diuino iuſſui cõtraria non ſunt. Hoc autem facere eos debere ſi *nondum didiciſti*, diſce nunc tandem: non à me quidem, ſed à magnis illis Magiſtris, Petro, Paulo, Hieronymo, Auguſtino, & aliis. Ac B. Petri quidem ſententiam proximo ſuprà capite, & alibi [a] vberius expoſui. D. Paulus verò, *Admone illos*, inquit [b], *Principibus, & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe*. En vt Apoſtolus non Principis imperantis, ſed operis imperati qualitatem diſtinguit: bonum ſit opus an malum. Quapropter neque ſi Princeps, cæteroquin optimus, malum imperauerit faciendum, eius iuſſum capeſcere: neque ſi peſſimus bonum præceperit, eius imperium detrectare vllo modo licet. Sub bono autem, in hac ſpecie, ἀδιάφορον ſiue indifferens, vt Cicero vocat, comprehendimus: id enim, quia malum non eſt, boni rationem induit, quatenus à ſuperiore præcipitur. Itaque D. Hieronimus ſuperiorem Apoſtoli ſententiam, & illud item præceptum [c], *Serui dominis ſuis ſubditi ſint in omnibus*, ita interpretatur. *Subditi ſint dominis ſuis in omnibus quæ non ſunt cõtraria Deo: vt ſi dominus ea iubeat, quæ non ſunt aduerſa Scripturis ſanctis, ſubuciatur ſeruus domino.* Quod ſi dominus ſeruis, vel Princeps ſubditis ea imperet quæ Dei mandatis aduerſantur: *reſpondeant illud de actibus Apoſtolorum. Obedire oportet Deo magis quàm hominibus* [d]. non dicit, conuolent ad arma, impetum in iubentem faciant, ſceleſtum è medio tollant, & ſimilia nonæ tuæ Theologiæ decreta, quæ nemo non execrandus ante te docuit. *Imperatores*, inquit D. Auguſtinus [e], *ſi in errore eſſent (quod abſit) pro errore ſuo contra veritatem leges darent, per quas iuſti & probarentur, & coronarentur, non faciendo quod illi iuberent, quia Deus prohiberet.* non dicit, probarentur & coronarentur, icendo fœdus, & coniurando aduerſus eiuſmodi Imperatores impios, & leges contra veritatem condentes, quemadmodum tu his libris, qui iuſtitiæ Francorum probationem in eo ſolo ſtatuiſti, ſi caſtra Regis deſererent, & arma quæ pro eo aduerſus rebelles ferebant in ipſum conuerterent. Tibi bonus, tibi iuſtus, tibi pius, & vir Dei tunc videbatur, quiſquis manum extendere in chriſtum Domini, & non

[a] li. 3. cap. 9.
[b] Ad Tit. cap. 3.
[c] ad Titi c. 2.
[d] idem in comm. cap. 3. ad Tit. & refertur can. Si dominus, xi. q. iiij.
[e] epiſt. 166. can. Imperatores xi. q. iiij.

ſolùm chlamydem, ſed caput ei præcidere, nec clàm dormienti haſtam auferre, ſed ſicam vigilanti palam in latus inferre, paratus erat, id autem vnde didiceris, niſi fortè à Buchanano & Bruto, haud equidem coniecturâ aſſequi poſſum. Nam D. Auguſtinus [a] *Iulianus extitit infidelis Imperator*, inquit, *Nonne extitit apoſtata, iniquus, idololatra? Milites Chriſtiani ſeruierunt Imperatori infideli. Vbi veniebat ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant niſi illum qui in cœlo erat. Quando volebat, vt idola colerent, vt thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite aciem, ite contra illam gentem, ſtatim obtemperabant. Diſtinguebant dominum æternum à domino temporali: & tamen ſubditi erant propter dominum æternum etiam domino temporali.* Hinc ego didici, obtemperandum eſſe Regi quantumuis impio & iniquo (qualis fuit Iulianus) in omnibus quæ legi diuinæ non repugnant: & ſubditos, ni id faciant, Maieſtatis reos eſſe, grauiterque in Deum peccare à quo Regi poteſtas eſt: ac proinde illos, qui in Regis Henrici exercitu militabant, quorumque miniſteriis vſus eſt, dum ciuitates à ſceptro deficientes in ditionem reduceret, improbo ſtyli naſo iniuſtè & immerenter, à te eſſe perſtrictos. Sed hunc locum iam antè longius ſum proſequutus [b].

[a] in pſalmũ 124. & refertur di. 1. can. Imperatores xi. q. iij.

[b] li. 3 ca. 8. cũ ſequẽtib. & li. 4. ca. 5. & ſequentib.

[c] Matth. 17.

BOVCHER. *Non etiam id* nos mouet *quod dicunt Chriſtum tributa Cæſari pendiſſe*[b] *cùm magnum ſit diſcrimen inter ius regium, quod Romanis in Iudæos vel ipſorum iam conſenſu quæſitum erat, atque inter tyrannidem, quæ inuitis obtruditur, qualis hodie omnis illa poteſtas eſt, quæ religioni ac pietati aduerſatur vt nec illud emittatur, quòd Chriſtus in ea re priuati hominis exemplum, non regni ac populi videtur præbuiſſe.*

Eſtne tibi cerebrum, Boucheri? Multas equidem de cauſis differentibus rationes à multis traditas legi, audiui, didici, percepi: at, Deum teſtor, tam ineptam, abſonam, & abſurdam, ab homine erudito proditam, nunquam ex quo natus ſum memini me aſpexiſſe. Niſi fortè abſtruſa quædam in reſponſo tuo myſteria inſunt, ad quæ mens mea penetrare non poteſt. Nam quod ad obiectionem attinet, eius quidem hic ſenſus eſt. Principes etiam impios & iniuſtos honorandos eſſe, hoc ipſo quod Principes ſunt, iiſque tributa pendenda, & cætera regii iuris impertienda, eò quod Chriſtus, cuius actio omnis eſt noſtra inſtructio, tributum Cæſari perſoluit. Tu vt huius argumenti vim eleues & elidas, diſcrimen nobis proponis inter ius regium quod Romanis in Iudæos quæſitum erat, & ius regium quod Rex Galliæ, cæterique per orbẽ Chriſtiani Principes in ſuos ſubditos habent: quaſi maius & potentius fuerit ius il-

lud Romanorum in Iudæos, quàm Regum Chriſtianorum in populos ſibi ſubiectos: ita vt Iudæis, quidem fas non eſſet reſiſtere, vel tributum denegare Regi ſuo Cæſari (ſic enim eum appellabant[a]) quantumuis improbo & peruerſo: Chriſtianis verò Reges ſuos in ordinem cogere, vel abdicare, & (vt tecum loquar[b], quamuis ineptè) exauthorare, atque etiam occidere liceat. Hoc illud nimirum eſt quod mihi videris hac reſponſione velle: vt ius regium ſcilicet cum iure regio vel tyrannidem cum tyrannide componas. Nam ius regium conſenſu populi acquiſitum, cum tyrannide inuitis obtruſâ, vel contrà, comparare: non eſt obiectionem propoſitam diſſoluere, ſed eam inani & contorto ſophiſmate penitus inuoluere, & nobis illudere. Nemo neſcit longè aliud eſſe ius regium conſenſu populi acquiſitum, aliud tyrannidem in reluctãtes & inuitos occupatam: iam enim diximus, & pòſt dicemus, eum qui per vim & ſcelus, ſine populi cõſenſu, imperium occupat à ſingulis quoquo modo iuſtè interfici poſſe: eum verò quem populus ſibi Regem præfecit neque à ſingulis neque ab vniuerſis impetì occidiúe, quamlibet flagitioſè vixerit, ſine flagitio poſſe. Si igitur diuerſitatis rationem in hac ſpecie reddis, quòd aliud ſit ius regium conſenſu multitudinis acquiſitum aliud tyrannis *quæ inuitis obtruditur*. abſurda planè & ab inſtituto aliena ratio eſt: quippe Reges Chriſtiani ius regium quod habent, non ab inuitis expreſſerunt, ſed à Scientibus & volentibus ſummo omnium conſenſu oblatum acceperunt. Quo fit, vt ſi Dominus & Saluator, Tiberium, hominem periurio, cædibus, & variâ libidine turpificatum, dignatus eſt tributo, propter ius regium quod in Iudæos obtinebat: tanto magis Chriſtiani Regibus ſuis, pari vel maiore nequitia præditis, vectigalia & tributa penſitare teneãtur, quanto arctioribus obedientiæ vinculis aſtringuntur, quantoque omnes homines Chriſto, ſine comparatione, minores ſunt. Ille enim Regis Regum filius immunis erat, & indebitum tamen voluit ſoluere, vt nos ad debiti ſolutionem hoc illuſtri exemplo erudiret.

a Ioan 19.
b in præfatione.

Sin verò diſcrimen in eo ponis, quòd ius regium Imperatoribus in Iudæos quæſitũ firmius & potentius fuerit, quàm ius regium quo nunc Principes in populos ſibi ſubiectos potiuntur: non dubium quidẽ quin illa ſanæ mentis hominibus inſaniſſima ratio videatur. Nam conſtat inter omnes Iudæam bello domitam & ſubactam in ditionem atque imperium populi Romani cecidiſſe: eoque non ſua ſponte Regem ſibi Cæſarem elegiſſe, ſed tantùm metu & coactu dominatoris in verba & leges Imperii Romani iuraſſe[c]. Reges verò Chriſtianos, ſiue hæreditario iure, ſiue electionis beneficio, ad ſceptrum vocantur, libero & libenti populorum conſenſu regna inire. Deinde & illud etiam conſtat, obligationem vi aut metu contractam non tam efficacem eſſe ad præſtationis neceſſitatem, atque illam quæ libero contrahentium conſenſu inita eſt. licet enim voluntas coacta voluntas ſit[d], tamen quia iniquum

c Ioſeph. li. 17. antiq. cap. 3.
d l. Si mulier 21. §. ſi metu. D. quod. met. cauſa.

eſt quemquam adigi in alterius verba, iuriſauthores in integrum reſti-tutionem ex bono & æquo, aduerſus conſenſum vi & metu extortum compararunt. An non igitur veſani hominis eſt exiſtimare ius regium Tiberii in Iudæos excellentius & ſanctius fuiſſe, quàm ius regium Henrici III. in Francos? quandoquidem eo ipſo argumento concluderetur Iudæos arctioribus parendi vinculis Tiberio, qui eos domitos & compreſſos tenebat, quàm Sauli, Dauidi, Salomoni, cæteriſque Hebræis, quos ſponte ſua ſibi Reges conſtituerant, fuiſſe obſtrictos: quo nihil aut excogitari falſius, aut dici abſurdius poteſt. Sed, vt illud etiam abs te petam, dic mihi per Deum, Boucheri: Si Galliam exhauſtam & penè confectam ſuperiore bello ciuili à te tuiſque ſimilibus excitato, Hiſpanus exercitus in Regis ſui ditionem redegiſſet, Francique in eum quà minis & metu, quà largitionibus & promiſſis conſenſiſſent, magiſne illi fuiſſent deuincti, quàm Regi ſuo Henrico, quem ſummâ animorum conſenſione ſuper ſe conſtituerunt? Certè id rationi tuæ conſequens eſt. Neſcio an tam ſiniſtrum & funeſtum tunc patriæ tuæ caſum augurabas (ſunt enim qui id opinantur) atque ita vt ab illo Rege gratiam tempeſtiuè inires, hoc fœderatis tuis conſcientiæ frænum iniiciebas: ne ſcilicet, qui à Rege proprio ſine iuſta cauſa defecerant, Regis externi imperium quoquo modo detrectarent. Vides igitur vt nihil reſponſione tua vanius & ineptius ſit, ſiue iuri regio, ſiue tyrannidi ius regium Romanorum conferas, quandoquidem vtroque modo Henricum nō pari tantùm, ſed etiam meliore apud Francos conditione, quàm Tiberium apud Iudæos fuiſſe conſtat.

Quod autem prætereà adiicis, Chriſtum videri in hac re *priuati hominis exemplum, non regni ac populi præbuiſſe*, id alio Scripturæ loco refellitur, in quo Dominus idipſum Principibus ſacerdotum, Scribis, & Phariſæis, qui totum populum repreſentabant, faciendum præcepit: de quo alibi fuſius dictum eſt [a]. Quæ cùm ita ſe habeant, alia profectò tibi aduerſus has & ſimiles Scripturæ oppugnationes munimenta quærenda ſunt, aut, caſtris relictis, maturiùs fugâ conſulendum.

a li. 3. cap. 8. ſup.

CAPVT X.

AT te nihilominus tanta opinionis tuæ fiducia tenuit, vt horū omnium ſecurus & negligens, quaſi nihil contra te poſſint, relictis iis ad alia inſtituti tui capita pertranſieris, ais enim [b], *Quæ* (obiectiones, & argumenta ſuperius propoſita) *cùm ſint eiuſmodi, vt aduerſus illud quod quærimus ius Reges abdicandi nihil efficiant, id quale ſit ſequitur vt probemus.*

b cap. 4.

At vides nunc, vt opinor, ſi rem totam planè & plenè intuearis, magnā eorum

eorum efficientiam eſſe ad illud quod quæris ius Reges abdicandi, tanquam ſummam iniuriam & nequitiam, tollendum, & è regno ac republica explodendum. Sed aptè tu quidé, *quærimus*, dixiſti, quia ius illud nondum à quoquam inuentum eſt, nec etiam à te, quantumuis omnia percurrendo perluſtrandoque anheles, ſudes, algeas, vnquam inuenietur. Deinde ius iſtud duplex eſſe ſtatuis.

Ius porro illud cùm duplex ſit, inquis, *Eccleſiæ vnum quod peculiare eſt Chriſtianorum: populi ſeu reipublicæ, alterũ, quod eſt commune omnium gentium, populorum ac religionũ &c.*

Propoſitũ mihi nõ eſt de iure & poteſtate Eccleſiæ in ſuos filios Principes, ſed tantùm de iure Regum in populos, his libris diſſerere: atque illa errorum portenta, quæ non ita pridé ex hæreticis procreata, & à te alta ac defenſa ſunt, pro meo erga omnes Principes & populos Chriſtianos ſtudio & amore, ne in perniciem Reip. creſcant, refutare, extinguere, ſuffocare. Quapropter de priore iſto iure quod proponis, nihil mihi tecum controuerſiæ erit; niſi in iis tantùm, quæ, dum Eccleſiæ dignitatem poteſtatemque tueri conaris, partim contra communem ac receptam in Eccleſia doctrinam, partim contra ſacræ hiſtoriꝗ veritatem, partim à re de qua agitur planè remota & aliena perperam ad eius confirmationem adfers: ea ego breuiter obiterque adnotabo.

Sed operæ-precium eſt tamen prius quàm ad id aggrediar, admonere magnam tibi ab omnis generis hæreticis, magnam etiam à Turcis, atque adeo à barbaris & ethnicis omnibus nationibus, propter hoc tuum ſcriptum, gratiam deberi. Quod enim tradis alterum ius abdicandi Reges eſſe *commune omnium gentium, populorum ac religionum*, an non idem eſt, ac ſi diceres, vnamquamque gentem & nationem, religionis ſuæ ſartæ tectæ ſeruandæ cauſa, Regem ab ea deficientem, vel eã euertere conantẽ, abdicare iure poſſe? profectò latinè ſcientibus res clara eſt & expedita. Si enim, quod iã paulò antè docuiſti [a], Regẽ *qui religionis aut populi oppreſſionẽ ſiue interitum meditetur, ſi aliter res ſuccedere non valeat, ſceptro amouendum eſſe ſine controuerſia profiteris*: & *hoc ius cõmune omnium populorum ac religionũ eſt*, vt hic aſtruis: conſequitur neceſſariò in bonâ dialecticâ, quẽlibet Regẽ à quouis populo cuiuſlibet religionis auitæ tuendæ cauſa, *ſi aliter res ſuccedere non valeat, ſceptro amouendum eſſe ſine controuerſia*. quæ doctrina quantum reipublicæ Chriſtianæ incõmodet, quantũque Eccleſiã Catholicã, non modò non defendat, ſed offendat & lædat grauiter, aliis æſtimandũ (neque enim res factu difficilis eſt) relinquo. Quid enim? ſi Muſtapha Solymanni filius, quẽ pater anno Dom. 1555. crudeliter interfecit, quòd nimiũ Chriſtianis fauere videbatur, quodque in ſuſpicionẽ affectati regni, callidis nouercæ cõſiliis eſſet perductus, ad Turcicũ imperiũ patre mortuo perueniſſet, atque religionẽ Chriſtianã, à qua nõ valde abhorrebat, apertè fuiſſet amplexus, ſubditoſque in eã omni conatu pertraxiſſet, iu-

[a] a cap. xi.

ſtene ob iuſtiſſimũ illud factum ſceptro Turcico fuiſſet amouendus? iu-
ſtene in eum Turcæ omnes, Mahumetanæ religionis tuendæ cauſâ, im-
petũ facere, & vltimo ſupplicio animaduertere potuiſſent? Ergone Cõ-
ſtantinũ Magnum Romani, Clodouæũ Franci, Donaldum 1. Scoti, quia
Chriſto nomina dederant, & auitæ religionis cultum reliquerant, atque
extinguere conabantur, regnis & imperiis exigere, ac morte etiã multa-
re, pro ſua in eos poteſtate iure optimo potuerunt? Nam tu ius hoc abdi-
candi Reges omnium populorum & religionum vis eſſe commune: &
a li.1.ca.26. alibi ſcribis, *licere auitæ religionis defendẽdæ cauſâ principi cuiuis reſiſtere* a. Itaq;
b quod proponis cap.3. in hac re tuo in te argumẽto vtemur b. Nulla hîc religionis exceptio à te
ibi (nulla enim hic Regum exceptio.) propoſita eſt (& de pluribus te religionibus loqui, imò de cunctis, nota
illa vniuerſi generis, *omnium*, demonſtrat) ergo ſiue vera religio ſit, ſiue
falſa, cuiuſmodi erat ethnicorum, & nunc Mahumetana, atque hæretica
omnis, iuſtam cauſam populo præbet Regem abdicandi, ſi eã opprime-
re conatur. Quid enim aliud eſt, ius Regem abdicandi eſſe cõmune om-
nium nationum & religionum, niſi omnes nationes, propter ſuam quaſ-
que, Regẽ religionis cauſa poſſe abdicare? Quid ergo? ſi (quod aliquan-
do futurũ ſperamus) in Scotia, Dania, Saxonia, Anglia, Principes hære-
ſim, in qua educati ſunt & edocti, diuinâ gratiâ abiurauerint, adque Ec-
cleſiã Catholicam, in qua ſola ſalus eſt, ſe receperint: eritne tuæ ſenten-
tiæ locus? erit profectò, ſi vera eſt. Nam quod inferius paulò huic vul-
c ca.26.li.1. neri emplaſtrum adhibes c, id eius ſanandi vim nullam habet: nempe,

Hîc primùm Euãgelicos nouatores monitos volumus, ne vel ſuam cauſam agi, vel commune quid illis ac nobis dici putent, quippe qui vt ſenſu atque fide, ita cauſæ merito toto cælo diſcrepamus. Liceat auitæ religionis defendendæ causâ Principi cuiuis reſiſtere: nouitatis verò ſtudioſis vna ſit merces, vt quos vtraq; maieſtas reos tenet, iis vita vt æquũ eſt, iudicio adimatur, Quandoquidẽ harum regionum hæreticis in prõptu ex tua doctri-
na & ratione reſponſio eſt. Si fidei ſcilicet & religionis diſcrepantiam,
cauſæque meritum ſpectes, nulla cauſa eſt cur eos hoc iure abdicãdi Re-
ges religionis ergo magis excludas, quàm Turcas, & reliquos populos
aliarũ religionum cauſâ, quæ ſi non peiores, ſaltẽ meliores non ſunt (nã
re verà nulla bona eſt) præſertum cùm ipſe fatearis ius illud cõmune eſ-
ſe omniũ populorum & religionũ. Sin verò nouitatem obiicias, diſcri-
menque in eo ponas quòd nouatores ſunt: reponent illicò, ſe ſtabilita iã
& firmata in ſuis religionibus regna habere, nec amplius dici poſſe no-
uatores, cùm eas à parentibus religiones acceperint, in quibus & nati &
nutriti ſunt (primorum enim huius ſeculi hæreticorũ pauci ſuperſunt:
pœnas perfidiæ iam apud Plutonẽ dant) quin potius nos eſſe nouatores
& maieſtatis reos, vt falsò quotidie affirmant, qui hæreſes illas turbare,

perdere, & peſſundare conamur, ac proinde eodem ſe iure cenſendos, quo reliquæ per orbem gentes, quibus religionis retinendæ cura eſt.

Vides igitur vt harum nationum cauſam iniuſtiſſimam, magno cũ Eccleſiæ Catholicæ detrimẽto & iniuria, ſeu volens ſeu nolẽs agis oraſque. Quanto meliùs alii pii & eruditi nullum ius populo in Regem auita ſacra deſerentem eſſe voluerunt. Sed eò nunc vnde digreſſi ſumus reuertamur.

CAPVT XI.

B*OVCHERIVS* a. *Ac primum occurrent illa quæ è veteri inſtrumento deprompta ius illud Eccleſiæ in Reges iã ab illo tempore extitiſſe docuerũt. Sic Samuel Saulẽ Regem à ſe inſtitutũ prius, quia ſpiritualẽ functionem vſurpaſſet, quia mandata Dei tranſgreſſus eſſet, quaſi excõmunicatũ regni iure priuauit, & in Dauidẽ illud trãſtulit. Prorſus vt ab eo tẽpore quicquid Saul geſſit, vt quod ſacerdotes Nobe numero octoginta,* imò octoginta quinque, *per Doeg Idumæum interfecit, quod Samueli ac Dauidi vitã adimere conatus eſt, tyrannũ nõ Regẽ ſe præbuerit, manifeſtáque adẽptę regalis gratiæ ſigna oſtenderit. Sic Hieroboã cùm vitulos aureos poſuiſſet, contra eum & domũ eius totam propheta diuinum iudicium pronunciauit, & ne mingentem quidem ad parietem de ea reliquum futurum eſſe prædixit. Sic Oziam Azarias ſacerdos de templo primùm, mox etiã de regno eiecit. Sic Athaliam Ioiada ſacerdos regno ſimul & vitâ priuauit.* a li.1.ca.6.

Nõ ignoro ius eſſe Eccleſiæ in Reges & Prĩcipes Chriſtianos, nec quale ius ſit ignoro: ſed id tã alienis argumentis oſtẽdi prorſus ignoro, imò nõ oſtẽdi planè ſcio. Nã vt ab vltimo primùm ordiar, & ὕστερον πρότερον ad primũ perueniã: quid, quæſo, crudeliſſimę mulieris Athaliæ intentus, quæ regnũ per ſcelus & cædem regiæ ſobolis immani tyrãnide occuparat, cõmune habet cũ legitimorũ Principum iure atque imperio? Athalia quidẽ in eã cauſâ fuit, vt etiã iniuſſu Ioiadæ ſacerdotis à quolibet priuato iuſtè interfici potuiſſet. quẽadmodũ de verè tyranno ſupra diximus: ſed quia tale quid & tentare periculoſum, & perficere arduũ ac difficile erat, contra illã quæ defuncti Regis Ochoſię materfuit, ideo Ioiadæ Põtificis ope fuit opus, aut certè alterius alicuius, qui tum ſimiliter authoritatis pondere, tum ſanctitatis opinione, milites ad id facinus egregium inducere & impellere potuiſſet.

Quod autē de Ozia ſcribis, qui & Azarias & Zacharias dictus eſt, id ipſa in primis biblia, hiſtorici etiā atque interpretes, falſitatis arguūt. Nunquā enim de regno eiect⁹ fuit Ozias, ſed tādiu regnauit quādiu vixit, nēpe totos quinquaginta duos annos, ex quo regnū ætatis anno decimo ſexto inierat. Ait enim Scriptura [a]. *Anno vigeſimo ſeptimo Ierobeā Regis Iſrael regnauit Azarias filius Amaſiæ Regis Iuda. Sedecim annorū erat cùm regnare cœpiſſet, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ieruſalē* & iterū eodē capite. *Anno quinquageſimo ſecūdo Azariæ Regis Iuda regnauit Phacee filius Romeliæ ſuper Iſrael in Samaria.* Mortu⁹ eſt autē Azarias, ſiue Ozias anno ætatis ſexageſimo octauo, regni verò ſui quīquageſimo ſecūdo, inquit Ioſeph⁹ [b]. Si ergo decimū ſextū annū agebat cùm regnare cœpit, & quinquaginta duos annos regnauit, Scriptura teſte, obiitq; annū agens ſexageſimū octauū: oſtēde, ſi potes, quo & quanto tēpore eiectus de regno fuerit. Magna certè imprudentia vel impudentia eſt ea ſcriptis mandare, quæ manifeſtis Scripturæ teſtimoniis redarguūtur. Videris non ſatis attentè Oziæ hiſtoriā legiſſe (malo enim te negligentiæ quàm nequitiæ reū facere.) Nā quod Rex ille, poſtquā leprà percuſſus a Domino fuit, *in domo libera ſeorſū habitabat.* id quid ad iuris regni ademptionē? morbi qualitas & natura vt ex legis diuinæ præſcripto id facere eū coegit [c]. Sed vt ſciamus ſeparationem illam nihil iuri regni quod habebat præiudicaſſe, nihil, inquā, impediſſe quo minus penes eū ius regni & regalis dignitas remanerent, ſcriptum eſt. *Ioatham filius Regis gubernabat* interea *Palatium & rexit domum Regis, & iudicabat populū terræ.* En vt Ioathā viuente & ægrotante patre filius Regis vocatur, & gubernator ac rector domus Regis, & iudex populi, quia iudicia ad Regē non poterant venire propter vim morbi & ſeparationem, vt docet Lyranus [d]. Denique Oziam de regno nūquam fuiſſe eiectum, eoque viuo filiū regni tantùm adminiſtratorē ſeu curatorem egiſſe, vt in Regum infantia vel nimia ſenectute, animi etiam vel corporis morbo grauiore fieri ſolet (nam filius patri curator dari poteſt, dominio rerum interea penes patrem manente [e]) teſtatur ibidē Scriptura, cùm ait. *Dormiuitque Ozias cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in agro regalium ſepulchrorum, eo quod eſſet leproſus: regnauitque Ioatham filius eius pro eo.* Falſiſſimum ergo eſt quod ſcribis Oziam ab Azaria ſacerdote de regno fuiſſe deiectum.

a 4. Reg. 15. 2. Paral. 26.
b li. 9. antiq. cap. 11.
c leuit. 13. Num. 5.
d in 4. Reg. cap. 15.
e l. his qui 12. D. de tutor. & curat. dat. l. 1. 2. & 4. D. de curat. furioſ.

De Hieroboā verò exemplū à te propoſitū quorſum ſpectat? adeone quēquam ratiocinandi peritū tā hebetis ingenii eſſe reris, vt non ſtatim percipiat id eſſe alienū prorſus ab eo quod probandū ſusceperas? Deus prophetam ad Hieroboam miſit [f] (cuius nomen in ſcriptura ſupprimitur, ſed Ioſephus [g] Iadon appellatū fuiſſe ſcribit) vt ſuam ei impietatem & idololatriam exprobraret: & alium quoque *durum nuncium* Ahiā prophetam [h], qui euerſionem atque interitum totius domus & ſtirpis Hieroboam ei ſignificaret, Sed quæ iſtæc, bone Deus, conſequentia? *propheta diuinum iudicium pronunciauit contra Hieroboam & domum eius, & ne mingentē*

f 3. Reg. 13.
g li. 8 antiq. cap. 3.
h 3. Reg. 14

quidem ad parietem de ea reliquum futurum eſſe prædixit. Ergo Eccleſia habet ius in Reges: nil inſcitius. Haud equidem inficior Eccleſiam habere ius in Reges: ſed id hoc argumento & ſimilibus rectè oſtendi nego: & verò ſuperior hæc collectio duobus manifeſtis vitiis laborat. Nam primùm nemo in Scripturis exercitatus neſcit multos prophetarum nulla eccleſiaſtica dignitate prçditos, ac ne ſacerdotes quidem fuiſſe: quoſdam etiam non Leuitici generis extitiſſe. Deus enim ſacerdotium, non donum prophetiæ in Aaronis familiâ coucluſerat. Itaque Samuel ipſe non ſacerdos, ſed tantùm leuita fuit[a], licet ſacerdotis munere per diſpenſationem functus ſit (ob quod antiquorum Patrum nonnulli ſacerdotem eum vocant[b]) quemadmodum & Gedeon qui ex tribu Manaſſe ortum traxit: vt doctè & eleganter declarat eruditiſſimus Genebrardus[c]. Deinde licet verum eſſet omnes prophetas fuiſſe ſacerdotes, imò pontifices, tamen quia nudum tantùm denunciandi miniſterium in his caſibus præbebant, miſſi nimirum à Deo extraordinariâ legatione, vt Samuel, Ahias, Nathan, & alij, argumentum ab illorum prædictionibus deriuatum, à delegata, inquam, illis ad certam ſpeciem poteſtate, ad probandum ordinariam in Reges iuriſdictionem nulla conſecutionis neceſſitate concludit. Superiori itaque collectioni tuæ hanc ſimillimam ſubiiciam. Pediſſequus Regis denunciauit Coneſtablo & aliis quibuſdam de prima nobilitate, Regem illis eſſe infenſum, & fore breui vt irato Regi pœnas dent: ergo regij pediſſequi habent ius in Coneſtablum & totam nobilitatem. Confero autem hîc non perſonas prophetarum, & pediſſequorum, ſed conſequentias inter ſe. an non ridiculus eſſet qui ita ratiocinaretur? quid ergo tibi in mentē venit, vt tam remota & aliena, ne dicam inepta, corrogares? Sed chartam aliquo replere oportuit.

a B. Hiero. li. 1. aduer Iou.
b D. Cyprianus. lib. 3. epiſt. 9.
c in Pſal. 98.

Venio nunc ad Saulem: de quo exemplum quod proponis eâdem, qua ſuperius, ratione alienum ab inſtituto eſſe oſtenditur. Nam nec ſacerdos fuit Samuel, vt dictum eſt, nec ordinariæ iuriſdictionis poteſtate quicquam contra Saulem fecit: à quo vt meritam vindictam auerteret, Dei iram diu multumq́ue deprecatus eſt, donec audiit Dominum dicentē. *vſquequo tu luges Saul, cùm ego proiecerim eū ne regnet ſuper Iſrael?*[d] Samuel ergo, tanquam grauis diuini iudicij nuncius, ſpeciale Dei mandatum hoc caſu exequitur: ſcriptum eſt enim[e] *Ait autem Samuel ad Saul: Sine me, & indicabo tibi quæ locutus ſit Dominus ad me nocte, &c.* Nec ad rem pertinet quod adiicis, *prorſus vt ab eo tempore quicquid Saul geſſit &c.* id enim perinde eſt ac ſi dixiſſes: Saul ex quo Deus illum abiecit, & gratiâ ſua priuauit, *manifeſta ademptæ regalis gratiæ ſigna oſtendit*. quis dubitat, aut cui id mirum eſſe poteſt? quin potius permirum videretur ſi ſe res aliter habuiſſet: id eſt, ſi nullum ablatæ gratiæ diuinæ indicium dediſſet. Sed hoc quid ad rem? Deus ipſe eſt qui diſertè & nominatim iuſſu ſuo id faciendum Samueli mandat. Nemo ſanæ mentis, vt arbitror, tam ſtupi-

d 1. Reg. 16.
e 1. Reg. 15.

dus eſt, vt neſciat aliud eſſe extraordinariam legationem obire, longè aliud ordinariam iuriſdictionem exercere. Cæterum verba illa tua, *prorſus vt ab eo tempore quicquid Saul geſſit, Tyrannum non Regem ſe præbuerit*, ambiguitatem ex duplici intellectu lectori afferunt, dum neſcit quo tu ea ſenſu protuleris, an vt de appoſitis à te exemplis & ſimilibus tantùm intelligantur: an verò vniuersè & generaliter, quaſi ab eo tempore Saul deſierit eſſe Rex. Priore modo ſi intelligas, parum aut nihil illa inſtituto tuo ſententia patrocinatur: quòd facta eiuſmodi naturâ ſuâ talia ſunt, vt ea Rex nullus niſi per tyrannidem, perpetrare poſſit: eoque Saul talia committendo ſe tyrannum præbuiſſet, etiam ſi illud Dei iudicium per prophetam non audiiſſet. Quemadmodum Dauid in occidendo Vria tyrannum præſtitit non Regem: ſed interea tamen Rex erat: ſicut & Saul re verâ Rex erat, quando per ſummam iniuriam Dei ſacerdotes occidebat. Sæpe Reges multa crudeliter, auarè, libidinosè, iracundè faciunt, quæ nemo tyrannicè fieri negabit, licet à Regibus fiant, quorum omnium ſcelerum acerbiſſimas iudici ſuo Deo Opt. Max. pœnas luent. Sin poſterior tibi intellectus placet: ſi ea, inquam, tibi mens eſt, vt iis verbis ſignificare velis Saulem ab eo tempore non amplius fuiſſe Regem: falſum eſt quòd ſcribis, & contra receptam in Eccleſia doctrinam. Nam primùm ipſemet Dauid Saulem quandiu vixit Regem ſuũ & dominum agnouit.[a] Deinde Apoſtolus Paulus teſtatur Deum dediſſe Hæbræis Saulem Regem quadraginta annis. *Et exinde poſtularunt Regem*, inquit, [b] *& dedit illis Deus Saul filium (is, vtrum de tribu Beniamin annis quadraginta.* Hinc Optatus Afer [c]. *Oleum ſacerdoti à Deo collatum, non debuiſſe vos tangere, à puero Dei Dauid diſcere debuiſtis, qui ſic per Samuel vngitur vt Sauli quod iamdudum datum fuerat minimè tolleretur.* Quid multis? communis Catholicorum omnium ſententia eſt Saulem poſt illam transferendi regni denuntiationem, quæ licet nominatim in ipſius perſonam concepta fuerit, in ſtirpe tamẽ effectum ſortita eſt, [d] verũ, vnicum, & legitimum Regẽ toto vitę tempore manſiſſe in Iſrael [e]. Idque vir pius inprimis, & præclarus Theologus, atque hæreticæ prauitatis inquiſitor, Ioannes Bunderius à Gandauo, tanquam firmiſſimum orthodoxæ religionis aſſerendæ argumentum arripit in eo libro, qui ab vniuerſa Theologorũ Pariſienſium ſchola ante annos quinquaginta lectus & laudatus eſt [f]. Illud poſtremò hîc ſcire velim, quo tu teſtimonio didiciſti Saulem Samueli vitam adimere conatum: certè nullum eius rei veſtigium in Scripturis extat: nec veriſimile eſt eum in Samuelis necem aliquid fuiſſe molitum, cuius non ſolùm viuentis perſonam, ſed defuncti etiam manes veneratus eſt: quemque ex omnibus prophetis, vt amantiſſimum, ſuſcitari ſibi à Pythoniſſa poſtulauit. Sed hoc vtro ſe modo habeat nihil moror: neque enim mea intereſt, cùm noſtræ cauſæ æquitatem nec iuuet nec lædat.

Hac itaque breui errorum & incuriç tuæ annotatione, in pauculis illis

a 1. Reg. 14. 2. Reg. 1. & 2.
b Act. 13.
c lib. 2. aduerſ. Parmenianum.
d gloſ. ordin. ad verb. Sciſſit. 1 Reg. 15
e vt docet Abbas VVinzetus contra Buchan. pag. 176.
f Compendiũ cõcertationis contra Lutheranos. tit. 9. art. 11.

quæ de iure Eccleſiæ propoſuiſti, in præſentia contentus, ad id quod inſtituti noſtri proprium eſt nunc accedam: nempe ad argutias tuas indicandas (quamuis ſint magna ex parte in libris contra Buchananum & Brutum ſuprà refutatæ) quibus ius populi in Regem per ſummam iniuriam ſtabilire conaris.

CAP. XII.

IN primis igitur vt firmum aliquod, opinione tua, fallaciis & ſophiſmatis tuis fundamentum ſubſterneres, duplicem initiò præmunitionem, ſeu mauis præmonitionẽ, adhibuiſti a. Alterã quidem hoc modo *Quod antequam exponimus, intelligendum populi nomine iſto loco non inconditam & confuſam turbam, quæ bellua multorum capitum eſt---ſed procerum, ſenatorum ac præcipuæ virtutis, probitatis iudiciique ac dignitatis authoritate hominum prudentem ac iure coactam multitudinem ſumi. Quæ publicam regni poteſtatẽ refert.* Alteram verò his verbis *ita eo ſenſu cùm de iure populi in Regem dicemus, vſurpaturi populi nomen perpetuò ſumus, vt populum ac Remp: ſeu regnũ (quod idẽ eſſe conſtet) propterea coniũctim proferamus.* Priores quidem authores habes Buchananum b & Brutum c, quos iam ſuperioribus libris ſatis ſuperque redarguimus. Sed an non animaduertis naturam regni & monarchiæ id non pati, vt penes multos ſumma rerum ſit & poteſtas? an non vides te vnà cum illis tuis præceptoribus regnum hac ſententiâ abolere & ſuper iniectâ ſeu democratiâ, ſeu ariſtocratiâ, penitus extinguere? Multa profectò ſententiam tuam abſurda neceſſariò conſequuntur, quæ vnuſquiſque mediocriter peritus, & ingenioſus facilè ſine vllo indice deprehendet. Nam, vt alia omittam, qua ratione cœtus ille procerum & ſenatorum ad publica regni negotia coëuntium, Rege, vt tu definis, ſuperior eſt, eadem ratione turba illa confuſa, quam tu vt monſtroſam & abiectam belluam à regni gubernatione excludis, ſuperior & authoritate potior illis ipſis proceribus eſſe conuincitur. Agantur, exempli gratiâ, in Gallia comitia, mittanturque eò, vt moris eſt, ex ſingulis vel ciuitatibus, vel prouinciis, legati, qui Cleri, qui Nobilitatis, qui plebis querelas ad concilium deferant, cauſas agant, vtilitati & ſaluti communi proſpiciant, denique omnia quæcunque in deliberationem ceciderint, vt quodque è regno & republica eſſe videtur, ſuffragiis ſcitiſque ſuis definiant & concludant. Hi

a lib.1.cap.9

b pag.32.

c Quæſt.3.

ſunt, vt opinor, quos hac fictitiâ tuâ populi deſcriptione complexus es. At vnde illi tantam de rebus publicis ſtatuendi poteſtatem accipiunt? nonne à ſuis ſinguli ciuitatibus, ab illa ipſa, inquam, ciuium turba quam belluam multorum capitum vocas? quæ, quòd ipſi toti in comitium per hominum multitudinem, per expenſas, per fatigationem, per curam & cuſtodiam ciuitatum, aliaque impedimenta proficiſci non licet, quoſdam ſelectos cum mandatis mittit, qui ea totius ciuitatis, aut prouinciæ nomine exequantur, quæ vel nominatim illis ante profectionem imperata ſunt, vel generali mandato ad quaſcunque res neceſſarias obeundas, eorum fidei commendata ſunt & cõcredita. Fingamus itaque, neque enim eſt impoſſibile, legatos hoſce, quos vulgò trium ordinum deputatos vocant, quoſque tu *publicam regni poteſtatem referre* ais, vel maiorem ipſorum partem, largitionibus, gratiâ, odio vel inuidiâ corruptam, magno populi diſpendio & detrimento aliquid ſciuiſſe: peto abs te num id ſcitum multitudinem, populum, inquam, vniuerſum, velit nolit, obligabit? An non liceat ei quod ita perperam geſtum eſt ab iis quibus talem regni diſpenſationẽ mandauit, ratum non habere, & eis qui ſcitum fecerint, tanquam proditoribus potius quàm procuratoribus, contrario imperio poteſtatem abrogare, & mandati iudicio reos facere? Hîc Labyrinthus pluſquam Creticus te excipiet, vnde exitum inuenire nullo artificio queas. Si enim infinitam illam Nobilium, Eccleſiaſticorum, & plebeiorum hominum multitudinem, quæ domi remanſit, & ſuas pauculis iſtis partes commiſit, impoſitum ab iis onus poſſe recuſare, & alios Reip. curatores in priorum locum nouis ſuffragiis deligere concedis: negare non poteris ſummam ſemper in multitudine, ſeu turba illa quantumuis incondita & confuſa, de qua loqueris, poteſtatem reſidere, & popularẽ reipublicæ formam, quæ à regni ſpecie multum abeſt, prorſus obtinere. Sin verò vniuerſum populum inferiorem eſſe, ac ſcitis & ſententiis iſtorum procerũ & ſenatorũ, quibus reipublicæ tutela mandata eſt, ita vinctũ & obſtrictum dicis, vt illorum defugere authoritatem nullo ei pacto liceat, tuo te mucrone iugulas, tuis, inquam argumentis, quæ aduerſus Reges adfers, ſententiæ illius iugulum petis, & eius veritatem euertis. Nam, ne longius abeas, in proximo capite ſequenti hoc doctrinæ tuæ axioma proponis. *Potiores ſemper ſunt conſtituentis quàm conſtituti partes. Et vt minor ſine contradictione à maiori benedicitur, ſic & conſtituitur.* vnde Regem populo inferiorem colligis quod à populo conſtituatur: id autem ſi verũ eſt, nonne eodẽ planè argumento rectè cõcluditur, proceres & ſenatores reliquoſque de quibus loqueris, multitudine ſemper inferiores & minores eſſe, quoniam ab ea ad id muneris eliguntur, conſtituuntur, & cum mandatis mittuntur? Enitere, elabora, quantum poteris, nunquam hac te difficultate expedies, quæ tuos in hac diſciplina magiſtros vſqueadeo torſit, vt alterum

alterum *a* quidem coegerit fateri prudentem illam & iure coactam multitudinem, de quâ ſcribis, neceſſe habere προβούλευμα à ſe factum ad populi iudicium deferre antequam legis vim obtineat. Populum autem latinè & propriè, vt patritios ſimul & plebeios cõtineat *b*, non, vt tu, ineptè & impropriè intelligit. Alterum *c* vero ita vacillare, vt ſæpius mutet ſententiam, & dum fallere lectorem ſtudet, vtri potius accedat eum reddat incertum, quæ ſi minus tibi nota ſunt noſtra in illos ſcripta excutito *d*. Ita nimirum natura comparatum eſt, vt quem vnus aliquis error delectat, is eius tuendi ergo in alios infinitos incurrat. & vt primum mendacium reddat probabile, alia ſibinde atque alia commiſcatur.

a Buchan. pag. 32.
b Inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. §. conſtat.
c Brutum quæſt. 3.
d lib. 1. & li. 4. cap. 21.

Poſterior autem præmunitio tua perquam ſane inepta eſt & vana, nec ſcio equidem an vllus tibi vnquã in ea re aſtipulator extiterit. Quod enim ais te populi nomen perpetuò vſurpaturum pro hominum prudenti & iure coacta multitudine, id quo Latini authoris exemplo facis? An tantum tibi iuris in latium arrogas, vt vſitatas & proprias vocabulorũ ſignificationes arbitratu tuo mutes contrahas, vel dilates? certum eſt populi nomine omnes qui in eadem republica communi ciuium iure inter ſe ſociantur, cuiuſcunque tandem aut ordinis, aut ætatis, aut prudentiæ, vitæq; dignitatis fuerint, intelligi: tu ad paucos tantùm id nomen vis pertinere: quo iure? An vlla te vt hoc faceres coegit & compulit neceſſitas? quaſi verò in tam diuite & fœcundo verborum idiomate propria nulla ſuppeterent, quibus collectum illum hominum prudentium cœtum ſignificares. Deinde quod ſcribis,

Conſtare, populum ac Rempubl. ſeu regnum idem eſſe.

id tam perſpicuè falſum eſt, vt ab homine in bonorum authorum lectione verſato ſine magna malitia, vel nõ mediocri inſcitia proponi nequeat. Si conſtat, populum, regnum & rempublicam idem eſſe, vbicunque populus aliquis, ibi & regnum eſſe neceſſe eſt. Si regnum, ergo & Rex: nam Rege extincto, res ad interregnum recidit, vt hiſtorici & politici omnes aſſerunt, tãtiſper dum alius in demortui locum ſufficiatur. At huic penitus contrarium eſt quod tutemet fateris *e*, populos multos Regibus carere, & vel Ariſtocratiâ vel Democratiâ delectari. non idẽ igitur populus & regnum. Et verò regnũ nihil aliud eſt niſi Monarchica populi gubernatio, ſiue monarchiā dominatus, quod licet ſine populo eſſe nequeat, tamen populus & eſſe poteſt, & eſt frequenter ſine regno. Omnis igitur monarchia regnum eſt, quocũque nomine apud alias & alias gentes cẽſeatur. Hinc Appianus Alexãdrinus ſcitiſſimè nos admonet, omnes, qui Romanum imperium poſt Cæſarem tenuerunt, re uerâ Reges fuiſſe *f*, licet Imperatoris nomen quo belli duces olim cohoneſtabantur, ſibi tantùm aſſumpſerint: cuius rei ſuprà libro ſecũdo meminimus. Iam verò rẽpublicam & regnum non idem eſſe notius eſt quam cui probando incumbatur. An putas Romanos nullam poſt Tarquinios exactos vſque ad

e lib. 2. c. 39.
f in præfat. hiſtoria.

DDd

a lib. 2. b libro 3. de Legib. Auguſtum rempublicam habuiſſe? At iidem, teſte Liuio a, negabant ſe regnum habere, ſiue in regno degere. Quod quòd Cicero b teſtatur, *in compoſitione magiſtratuum, quod cuiuſque Reip. genus ſit, intelligi*. Non igitur Reſp. omnis vnius generis eſt, nec idem omnino regnum & reſpublica. Sed non adeo iniquus es, vt Ariſtocratias & Democratias à reipub. notione excludas: quod certè neceſſe eſt, ſi idé ſimpliciter Regnum & Reſp. ſtatuatur. Quod enim alterutri eorum quæ ſunt idem inter ſe conuenit aut remouetur, id alteri ſimiliter conuenire vel remoueri, in Philoſophorum ſcholis iam pridem didiſcimus.

Regnũ autẽ in Repub. eſſe fateor, latiſſimè ſumpto vocabulo, ſicut ſpeciẽ in genere: ſed queãdmodũ nõ idẽ eſſe homo & eſſe animal, licet in animali homo inſit, ita nõ idem eſt eſſe regnum & eſſe rẽpublicam quamuis verè dici poſſit, regnum eſt reſpublica, vt homo eſt animal. At vero quoties reipublicæ verbum ſtrictiùs pro ciuilis gubernationis ſpecie, vt fit plerumque, accipitur: neque in republica regnum, neque idem quod reſpublica, ſed diſtinctum prorſus & diuerſum atque oppoſitum politici regiminis genus eſt. Inepta igitur & vana eſt, vt dixi, hæc tua præmunitio ſiue præmonitio: & non minus te ridiculum reddit, quàm ſi præfatus eſſes te perperuò in libris tuis equum pro aſino, lanionẽ pro lictore, cochlearem pro Cyclope, luſcum pro cæco, ſuperſtitioſum pro religioſo, ſeditioſum pro ſedato, & reliqua id genus ſeu ſono, ſeu ſenſu, leuem aliquam ſimilitudinem referentia vſurpaturum. At enim res tanti non eſt, dices, vt tam curioſam & acrem obſeruationem animaduerſionémque mereatur. Imò verò multo grauiore digna: nec aliud ferè quicquam lectoribus librorum tuorum ſcitum magis neceſſarium: quippe multas huic falſo tuo fundamento ſuperſtruis captiones, quæ illo euerſo vnà corruunt. Nam quoties ad populi ius atque imperium in Reges legitimos demonſtrandum argumentis tibi opus eſſe perſpicis (cùm neque verum ſit neque veriſimile membra in caput, ſubditos in Principem dominari) leges, facta & res geſtas populorum in Democratia degentium paſſim ad tuę ſententię confirmationem producis: quæ quamquam re verâ ſunt à Regni natura & ratione penitus remota & aliena, tamen poſitis & conceſſis tuis principiis, falſo ſcilicet iſto fundamẽto, quod populum, rempublicam, & regnum idem eſſe ſtatuit, negari nõ poteſt ea omnia ad poteſtatem populi in Regem vel confirmandam vel infirmandam rectiſſimè accommodari. Non leuis itaque momenti neque mediocris malitiæ res eſt eam diſtinctionem adhibuiſſe, quæ ordinem & differentias Rerump. quarum nulla & illuſtrius nihil eſt, fraudulenter confundit, tollitque de medio, vt errores ad impugnandam Monarchiam & Reges opprimendos facilius obiicias imperitis.

Sed ſingula nũc tua argumẽta, imò captiones & ſophiſmata videamus, quibus ius ac maieſtatem populi (vt ais) in Reges eſſe contendis. Sequitur ergo primum, ex eo deductum quòd Reges a populis conſtituantur

CAPVT XIII.

BOVCHER. Potiores ſemper ſunt cõſtituentis, quã conſtituti partes. Et vt minor ſine cõtradictione à maiori benedicitur, ſic & conſtituitur. Sic enim Putiphar Ægyptius Ioſephũ ſupra domũ ſuã cõſtituit. Et Danielẽ Nabuchodonoſor ſuper Babylonem. Et Darius centum & viginti optimates ſuper regnum. Omninóque ſerui à dominis & miniſtri à Regibus conſtituuntur.

a lib. 1. ca. 10

Admonui iam ſæpius pauca te in hoc opere argumenta & rationes aduerſus Reges proferre, quæ non ex Bruto & Buchanano trãſcripſeris: eoq; redarguẽdi tui laborẽ mihi minui, quòd ſint iã ſatis in noſtris cõtra illos libris refutata. Id prima hæc ratio tua teſtatur, quã integrã, & ferè ad verbũ, a Bruto [b] mutuatus in hunc locũ tranſtuliſti quæ quã ſit fallax & captioſa ex noſtris ad eũ ſcriptis [c] quilibet facilè intelliget. Eò igitur oculũ ſi cõuertas manifeſtũ hui⁹ rationis vitiũ primo aſpectu videre poteris. Illud certè miror, quòd licet omnia præcipua tua argumenta ex Bruto nõ obſcurè deſumpſeris, nulla tamẽ librorum tuorũ parte eũ vnquã laudaris authorẽ. Si is tibi diẽ dicere, & plagij vel ſuppillari fœtus crimẽ intendere voluerit, aut quod miti⁹ eſt, tecũ de ingratitudine tãtũ expoſtulare, quia nõ profeſſus es per quẽ profeciſti, quo te iure defendes? An quia Catholicus hæreticũ imitari & laudare palã erubeſcebas? At tãtò certè nequior es, qui adulterinæ doctrinæ iudicium ſuppreſſione nominis authoris occuluiſti, & hæreticos errores ſpecie Catholica veſtitos populo propoſuiſti. Sed pergamus.

b quæſt. 3. pag. 25.
c li. 4. ca. 10.

BOVCHER.[d] Populus ſine Rege, non Rex ſine populo ſeu Repub. eſſe poteſt.

d lib. 1. c. 1.

Hoc quoq;, & magnã partẽ totius capitis ex Bruto [e] penè ad verbũ deſcripſiſti, quorũ refutationẽ ſuperius lib. 4. inuenies [f]. Quæ autẽ cap. 12. & 13. ſcribis, nihil ſunt. Nã nec cõceſſa Regũ ius lædũt, nec quiſquam ciuilis diſciplinæ peritus leuia & friuola illa vnquã opponeret, quę tutemet tibi obiectas, vt in contrariis diſſoluendis aliquid egiſſe videaris.

e quæſt. 3. pag. 87. & 85.
f cap. 10.

BOVCHER.[g] Adeo quippe penes populum Regis conſtitutio eſt, vt tametſi Rex Iſrael à Deo delectus eſſet, à populo tamen conſtitui iubeatur, &c.

g li. 1. ca. 14.

Et hęc ſimiliter ex miſomonarcha Bruto deprompta ſunt [h], eſtque totum hoc caput tuum nihil aliud niſi partis diſputationis Brutinæ compendium: quod noſtræ minimum ſententiæ aduerſatur. Superfluus igi-

h quæſt. 3. pag. 77. & 78. 79. 80.

tur & inanis tibi Brutoque labor eſt, quem in eo probando conſumpſi-
ſtis quod non grauatè concedimus.

Fatemur, neque enim negari poteſt, conſtituendi Reges facultatem
omnibus nationibus eſſe tributam, eligendi verò pauciſſimis: quid hæc
plurimùm hæreditariæ ſucceſſionis iure, quo ſceptrum in familia ſtabili-
tum ad poſteros tranſmittitur, adimi populo in omnibus ferè regnis ſo-
a lib.3.cap.2. leat: qua de re ſuperius copioſè diſſerui a. Quod ſi fortè aliquando po-
& 3. pulus ſemel atque iterum, poſthabito legitimo regni ſucceſſore, alium ſi-
bi elegerit conſtitueritque: id non tam ius poteſtatis populi in Principe
eligendo, quàm facti iniuriam & effrænatam violentiam in legitimo
regni hærede reiiciendo demonſtrat. Nos autem de iure non de facto
b l.nemo C. contendimus: legibus enim non exemplis eſt iudicandum b. Itaque Phi-
de ſentent.& lippus Cominæus, vir prudens, & ſyncerus ſi quis vnquam in Gallia ex-
interloc.t. titit hiſtoriæ ſcriptor, atque ab aulica aſſentatione alieniſſimus, negat pla-
c de reb.geſt. nè id iuris populo eſſe, vt Regem ſibi arbitratu ſuo eligat, ſuperſtite eo
qui naſcendi ſorte & iure ſanguinis ad regnum vocatus eſt, verba eius
Lud.xj.cap. ſunt c. *En ce Royaume tant foible & tant oppreſſé en maintes ſortes, apres la mort*
110. *de noſtre Roy, il y euſt diuiſion du peuple contre celuy qui regne. Les Princes &*
ſubiects ſe mirent en armes contre leur ieune Roy, & en voulurent faire vn autre.
Ils luy voulurent oſter ſon authorité, & le voulurent brider qu'il ne peuſt vſer d'au-
thorité de Roy. Et comment: le pouuoient-ils faire? Certes non. S'en y a-il eu aſ-
ſez glorieux pour dire qu'ouy. Toutesfois ils feirent l'oppoſite de tout ce que ie deman-
de: car tous vindrent deuers luy, tant les Princes & les Seigneurs, que ceux des bon-
nes villes: tous le recogneurent pour le Roy, & luy firent ſerment & hommage.
Et feirent les Princes & Seigneurs leur foy humblement les genoux à terre, en bail-
lant par requeſte ce qu'ils demandoient, dreſſerent conſeil, où ils y furent compagnie
de douze qui y furent nommez, deſlors le Roy commandoit qui n'auoit que treize
ans, à la relation de ce dict Conſeil.

Quapropter quæ de electione & conſtitutione Regum totis ſeptem
primi tui libri capitibus, quaſi magnum cauſæ tuæ firmamentum, am-
d ab initio c. plexus es, d parum ponderis & momenti in hac controuerſia obti-
11. vſque ad nent, eoque tacita mihi hoc loco, ne operam in re parum neceſſaria
cap.18. collocem, prætereunda ſunt: vno excepto quod de Curia obiter intex-
e Cap.17. texis, ais enim e.

Falluntur omnino, qui quòd Rege mortuo Curia Regis no-
mine agere non deſinit, de ſucceſſore intelligi volunt, qua-
ſi aut ſine ſucceſſore Reſp. eſſe ne momentum quidem poſ-
ſit, aut non potius de regno & corona intelligi id debeat quæ
tantiſper ſola regnat, donec ſucceſſor à populo admiſſus at-

que probatus ſit.

De ampliſſimæ Curiæ authoritate dignitatéque & in rebus gerendis modo ac ratione, iam ſupra in Bruti erroribus reſellendis, quantum inſtituto noſtro ſat eſt, fuſè latéque tractaui[a]. Quod autem hîc de ea ſcribis, id mihi adeò perplexum eſt, vt quamquam latinè intelligo, non ſatis tamen animi tui ſenſum intelligam. Nam ſi reipublicæ nomen hîc pro regno vſurpas, quod te facturum paulò antè pręmonueras, falſum eſt quod indicas: Remp. ſcilicet, id eſt regnum, ſine ſucceſſore, ſine Rege dico, eſſe poſſe: quippe regnum ſine Rege ne cogitari quidem & concipi animo poterit. Vnde fit vt id temporis interſtitium, quod inter Regis defuncti mortem & ſucceſſoris creationem intercedit, Latinis authoribus Interregnum: & qui interea rempublicam gubernant Interreges nominentur: quòd nimirum ſine Rege regnum non niſi καταχρηστικῶς dici poſſit. Sin verò rempublicam hîc generaliter accipi velis pro qualibet politicæ gubernationis forma: verum quidem eſt Remp. poſſe non ſolum momentum, vt tu dicis, ſed mille annos eſſe ſine ſucceſſore regni, quia poteſt eſſe ſine ipſo regno: veluti Democratia aut Ariſtocratia, quo caſu ineptiſſimè loquitur quiſquis Reip. attribuit ſucceſſorem. Id itaque non magis ad hanc diſputationem noſtram pertinet, quàm maritima negotiatio ad agriculturam. Curia igitur inter alia multa, illud etiam prudentiæ ſuę documētum inſigne dedit, quòd cùm olim dubitaretur, an poſt Regis exceſſum vſque ad ſucceſſoris inaugurationem, rebus agendis tanquam acephala abſtineret, quoniam omnis ei à Rege authoritas eſt (vt ſuprà ad Brutum libro 4. oſtendimus) ſapienter decreuit, progrediendum interea, ſub Regis nomine defuncti, cuius mandata morte non extingui propter publicam vtilitatem receptum eſt, ſeu nomine ſucceſſoris, licet nōdum regio diademate coronati, dummodo is ſit cui nemo iure ſanguinis controuerſiam de regno mouere poteſt, & qui propediē inaugurandus eſt[b]: id nimirum vtroque caſu obnixe ſatagens ne regnum pulcherrimum ad interregnum corruat, ſed fictione aliqua ciuili potius ſuſtentetur, vt aut nondum obiiſſe qui defunctus eſt, aut regnū perfectè adeptus qui nondum more maiorum ſacris ritè peractis illud obtinuit, ad ſubditorum commodum & Monarchię cōſeruationem, intelligatur. Quo pertinet quod Comminæus, in eo quem citauimus loco, Carolum VIII. adhuc impuberem, & nondum regalibus infulis ornatum, iuuenē Regem vocat, quod paternum ei regnum iure hæreditario debebatur. Sed nos de ratione, vi, & ordine ſuccedendi in regnis multa libro tertio conſcripſimus[c]: ex quo, ſi quid eius rei amplius deſyderes, plura potes decerpere.

[a] li.4 ca.14. & ſeq.

[b] Vide Papō li.4 tit. 2. de A reſt.

[c] cap 3.

Hiis igitur relictis, ad cap. 8. accedamus, in quo temerè admodū probare niſus es Reip. id eſt populo, vt tu ais, ius, poteſtatem, & maieſtatem ſupra Regem conſtitutum remanere, quo nec falſius, nec regiis etiam

pernicioſius, quicquam dici vel excogitari poteſt.

CAPVT XIV.

b cap. 4. *BOVCHER.* [a] *Iam quia parũ eſt inſtitutos eſſe à populis Reges, niſi ſuam Reipub:* (id eſt populo) *ſupra eos vel conſtitutos poteſtatem ac maieſtatem remanere conſtet (non enim deſunt qui dicant populum Rege conſtituto maieſtate ſe omni priuare atque exuere) quale id ſit, ſcriptura, legibus, exemplis comprobemus.*

Artis hoc fuit adiicere, non enim deſunt &c. quaſi paucorum tantum ac non potius communis Theologorum & Iuriſprudentium ſententia eſſet, quam vellicas: id enim illis verbis, non deſunt, & ſimilibus indicari ſolet. Cùm tamen contrà, neque ex Ethnicis, neque ex Chriſtianis Catholicis vlli, quod ſciam, ante te, nõ iſtã quam reiicis ſententiam tenuerint, populum nempe in Regem legitime conſtitutũ ius omne ſuum ac poteſtatẽ transferre nullũ vt ſibi amplius imperiũ reſeruet. Huſſitis a[...], VVicleffianis, & Caluiniſtis illis quos imitatus es, atque id genus peſtibus dogma iſtud tuum dignum cenſebatur. Videndũ igitur eſt nunc fide pa[...] in eius veritate, Scriptura, legibus, exẽplis, aſſerenda egregiè liberari[...] an verò alienis & inanibus tantùm nec neceſſariò concludentibus argumentis, incautum lectorem potius circumſcripſetis:

a cap. 11. *BOVCHER. Atque id primùm quidẽ docet ſacrificiorũ ordo qui in Leuitico deſcribitur, pro ſacerdote, pro populo, pro Principe, pro priuato ciue: addito etiam, quod inæqualitatem magis exprimat, victimarũ diſcrimine. Ita vt pro Sacerdotis peccato vitulus immaculatus. pro omni turba filiorum Iſrael vitulus, pro Principe hircus immaculatus (qui minor vtique vitulo eſt) pro anima denique id eſt priuato ſiue idiota quouis capra offeratur. Ex quo conſtat vt populo Sacerdotem & priuato Principem, ſic Principe populum ſeu regnum priore loco eſſe.*

Nihil minus docet hic ſacrificiotum ordo, victimarúmque diſcrimen, quam quod iis doceri falsò nobis perſuades: populo videlicet in Rege legitimè conſtitutum poteſtatem & maieſtatem remanere. Quinimo

nihil prorſum locus ille neque ad popularem, neque ad regalem poteſtatem confirmandam pertinet.

Sciendum igitur eſt ordinem illic deſcriptum & hoſtiarum differentias non tam perſonæ in Dei legem committentis dignitatem, quàm ſceleris expiandi indignitatem reſpicere. Ob eamque cauſam ſacerdotis peccatum primo loco ponitur, & pro eo hoſtiæ pretioſioris oblatio: quia cùm ipſe grauiſſimo ſcelere contaminetur, quòd non per ignorantiam, ſed ſciens prudens Domini volūtatem legémque tranſgrediatur, atque ideò vapulare debeat plagis multis, meritò quidem ad eius expiationem maximo ſacrificio opus eſt. Hinc antiqui[a] Patres ſubtiliter animaduertunt Moyſen, licet initio deſcriptionis harum oblationum dixerat, *anima quæ peccauerit per ignorantiam*, omiſiſſe poſtea particulam, *per ignorantiam*, vbi de peccato ſacerdotis ſiue Pontificis egit, quòd *ignorantia in eum cadere non poteſt*: (vnde ſcilicet excuſationem trahat) *qui vt doceret cæteros promotus eſt*: quemadmodum nec illud ſacerdoti adſcripſit Moyſes, *& poſtea intellexerit peccatum ſuum*. quamuis id multitudini, principi, vel priuato peccāti adiecerit: quod ſacerdos nimirum non potuit non ſatis ſuum peccatum intelligere tunc cùm deliquit. Non mirum igitur ſi & primo loco & præſtantiſſima hoſtia pro ſacerdotis peccato, quod grauiſſimum eſt, offerri iuſſa ſit. Eadem planè ordinis & expiationis cæterorum ratio eſt. Nam cùm delictum omne aut multitudinis ſit aut ſingulorum: multitudinis autem maius & grauius, eoque præſtantioris ſacrificij indigeat, ipſius primo loco, ſecundum ſacerdotis expurgationem, fit mentio. Deinde quia vt publicę quàm priuatæ perſonæ delictum perniciosius eſt, propter exemplum: ita maioris hoſtiæ ſacrificio diluitur. Atque hæc quidem ratio ordinis & differentiæ victimarum eſt eo loco haudquaquam difficilis & perplexa.

Illud præterea argumentum iſtud tuum penitus eneruat atque elidit, quòd Principis nomine in illo Leuitici loco, non Rex, ſed ſinguli Procerum magnatúmque intelliguntur: quos Moyſes paulò antè ex Iethronis ſoceri ſui cōſilio principes populi conſtituit: ſcriptum eſt enim[b]. *Quibus auditis, Moyſes fecit omnia quæ ille ſuggeſſerat. Et electis viris ſtrenuis de cunctò Iſrael, conſtituit eos Principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos*: ex quibus iterum ſeptuaginta electi ſunt, in quos Deus, Moyſe id enixius poſcente, partem curæ & ſolicitudinis, atque adeo ſpiritus Moſaici transfudit[c]. Hi ſunt Principes populi, de quibus Moyſes ibi loquitur qui etiam ſub Regibus nomen illud ſemper retinuerunt, non quòd ſummâ poteſtate præditi, ſed quòd præcipui in populo eſſent, *& populi onus ſuſtentarent*, id eſt, Rempublicam in partibus ſibi creditam gubernarēt. Nam & Moyſem hic, & multos poſtea duces, & tandē Reges ſuperiores [illegible]. Horū itaque Principū ſi omnes per ignorantiā peccaſſent, multitudinis holocauſto opus erat, quia ipſi totum populum repreſentabāt. Si verò vnus tantū peccati reus eſſet, tunc, quia Princeps erat & malo cæteris exemplo præibat, ſuum hirci victima piaculum reſoluebat.

a Orig. hom. 2. in Leuit. in princ. Eſichius li. 2. ca. 4. in Leuit.

b Exod. 18. Deuter. 1.

c Num. 11.

Quod ergo dicit Moyſes, *ſi peccauerit Princeps*, idem eſt, ac ſi dixiſſet, *Si* peccauerit Tribunus vel Centurio, &c. qui iam Principes populi erant conſtituti, alioqui fatendum eſt præceptum illud ad præſentem tunc populi ſtatum nihil pertinuiſſe: eiúſque per totos trecentos qui[illegible] annos, quibus Hebræi[a] poſt Moyſen ſine legitimo Rege vixerunt, n[illegible] vſum praximque fuiſſe.

a Dixit legitimo Rege, propter Abimelech filiũ Ierobaal qui regiũ nomen vſurpauit. Iudicũ. 9.

Denique vt concederetur tibi quod falſum eſt, de Rege ſcilicet Moyſen loqui, tamen cùm de peccatorum expiatione illic tantum agatur, [illegible] nihil inde colligi poterit, niſi populi totius delictum grauius, [illegible] ro pluris eſſe apud Deum quàm ſolius Regis, quod & nos fatemur [illegible] autem illius quàm huius maiorem eſſe authoritatem. Salus ab a[illegible] te diſtinguenda eſt: ſæpe enim contingit vt multo pluris intereſſit pupilli quàm tutorem incolumem eſſe, licet huius in illum authoritate[illegible], p[illegible] qua nihil de bonis propriis, quorum Dominus eſt, diſponere pote[illegible] Quæ cùm ita ſint, primæ huius tuæ rationis, atque adeò concluſionis [illegible]anitas doctis pariter & indoctis cognita & perſpecta eſſe poteſt: vt [illegible] facilè ominari liceat, reliquas parum firmas fore, & ἀρχῆς κακῆς [illegible] κακὸν, vt eſt in Prouerbio.[b] Sed eas ego, ne prætermiſſas & neglectas eſſe queraris, in medium producam. adeſt ergo ſecunda.

b ad Gal. 4.

c id eſt mali principij malum finem.

BOVCHER. *Eiuſmodi eſt illud quod pepigit Joa[illegible] fœdus inter ſe, vniuerſúmque populum & Regem, vt eſſet populus Domini*[d]. *Nã ibi idẽ ordo ſeruatur, vt Sacerdos populum præcedat, & populus Regem. Imò, quod ampliùs eſt, populi nomine Rex etiam comprehenditur, cum dicitur vt eſſet populus Domini. Vt ex eo intelligas in populo Regem, non in Rege populum eſſe: nec ſeparatim à Rege & populo, ſed ſimul, ab vtroque factum fœdus cum Deo eſſe. Et quod ait Samuel ad populum.*[e] *Si timueritis Dominum, & ſerueritis ei, & audieritis vocem eius, & non exaſperaueritis os Domini eritis & vos & rex qui imperat vobis ſequentes Dominum Deũ veſtrum. Et rurſum, Quod ſi perſeueraueritis in malitia, & vos & Rex veſter pariter peribitis. Vtrobique enim hic populus ante Regem nominatur.*

d 2. Paral. 23.

e 1. Reg. 10.

Quid iuuat, quæſo Boucheri, tam friuolis argumentis, támque leuibus & longe petitis indiciis & coniecturis, ad tantæ rei probationem abuti? Leges ciuiles rem mediocrem euinci ſine clarà probatione non patiuntur[f]: & tu non vereris ſummam à Rege authoritatem, quæ non

f l. ſciant cuncti 16. C. de prob.

maius quicquam aut excellentius in rebus humanis reperitur, puerilibus quibuſdam, atque incertis & fallacibus indiciis vindicare. Sed eſto quod optas, ordinem ſcilicet nominandi in Scripturis ad ordinem dignitatis & excellentiæ pertinere (licet id vtique perpetuò verum nō ſit) certius profectò & multò firmius argumentum pro Regibus ex eodem illo nominandi ordine ſuppetit. Nam primùm Eccleſia Chriſtiana, quæ ſpiritu Dei regitur, hunc in ſuis litaniis & ſupplicationibus ordinem ſeruat, vt primo loco Dominū Apoſtolicum, id eſt, ſummum Pontificem, qui Chriſtianorum omnium pater eſt, deinde Reges & Principes: ac poſtremò populos nominet. Sed & Scriptura veteris teſtamenti, cuius tu hîc teſtimonio abuteris, Regem populo præponit ſæpius multò quàm poſtponit; vt mirum ſit hominem in Bibliorum lectione verſatū id non animaduertiſſe, aut ſi animaduerterit, non maluiſſe potius honori & exiſtimationi ſuæ conſulere, quàm ea proponere ex quibus in manifeſtam fraudis vel inſcitiæ (alterum enim neceſſe eſt) ſuſpicionem incurrat. Quid enim? An non in Paralipomenis *a* iubentur ſacerdotes orare pro Rege, *& pro Reliquiis Iſrael & Iuda*: & alibi *b*, *Ite & conſulite Dominum ſuper me, & ſuper populo*. & alio in loco *c*, *Azarias facto in ſe ſpiritu Dei dixit* Regi Aſæ: *Audite me Aſa, & omnes Iuda & Beniamin*. ſic etiā, *Dauid autē & omnis Iſrael d*, & alibi. *Rex autem Salomon, & omnis multitudo Iſrael e*. Sed & Dauid ipſe, omnium qui vnquam imperarunt Regum humilimus, Reges ante populos nominat *f*. *Reges terræ & omnes populi, Principes & omnes iudices terræ*. Ex his igitur perſpicuum eſt, argumentū iſtud tuum in te optimo iure poſſe retorqueri, vt vniuerſum populum Rege inferiorē ex nominandi ordine concludamus. Nam quod tu de fœdere icto à Ioiade profers ex libro ſecundo Paralipomenon, id vim nullam habere oſtenditur ex eodem fœdere in libris Regum *g* relato, vbi Rex ante populum nominatur, his verbis. *Pepigit ergo Ioiada fœdus inter Dominum, & inter Regem, & inter populum, vt eſſet populus Domini, & inter Regem & populum*. En vt in hoc ipſo fœdere pangendo Rex bis ante populum nominatur. Nunquid libri Regum non adeò authentici ſunt atque Paralipomenon? Nunquid diſcordes & contrarii? Si vtrorumque par fides eſt & authoritas: & illi non minus mihi ſuffragantur, quàm hi tibi, nōne æquum videtur qua ratione Regem populo inferiorem ex iſtis colligas, eadem ego ratione Regem populo ſuperiorem ex illis concludam? Sed non eſt, vt dixi, ordo dignitatis ex ordine denominationis vbique in Scripturis petendus. Alioqui filium patre ſuperiorem & digniorem eſſe ſimili Scripturæ teſtimonio conuinceretur. Scriptum eſt enim *h*, *Reſponderunt filij Iacob Sichem & patri eius*. Cur autem Samuel in loco à te citato populū ante Regem nominauit, ratio eſt, quia ipſe ad populum, & de causâ populi loquebatur: quod locus ille ſatis per ſe demonſtrat. Harum ego duarum rationum, duorum, inquam, ſophiſmatum tuorū enodationem vberiùs paulò & fuſiùs ſum proſequutus, quòd tuum

a *li. 2. ca. 34.*
b *4. Reg. 22*
c *2. Paralip. 15.*
d *2. Reg. 6.*
e *3. Reg. 8.*
f *Pſal. 148.*
g *4. Reg. 11.*
h *Geneſ. 34.*

vtrumque inuentum eſt. Cæterorum verò argumentorum quæ ſequũtur inuentionem Brutino cerebro debes: vt vetus illud in te conueniat, *mutaſſe ſtylum eſt feciſſe librum.* Eorum igitur vitia leuiter attingere, & quibus in locis ad Brutum refutata ſunt indicare, ſat eſt.

CAPVT XV.

a Eodem cap. 18.

BOVCHER [a]. *Sed & in ſuperioribus quòd populus ad paciſcendum fœduſque cum Deo ineundum inuitatur, cùm illud ſuam populi Maieſtatem notat (non enim aliter pactum cum eo factum valeret, niſi aliquid per ſe ſuapte authoritate poſſet) tum illud ſignificat potiores populi quàm Regis in pacto eſſe partes, quanto ſcilicet ſecuriùs multitudini vniuerſæ, quàm vni alicui ſeruanda fidei integritas committitur. Id enim propterea factum, vt quod in contractibus de mutuo data pecunia & in emptionibus cenſuum fit, vt plures in ſolidum vades ſecuritatis cauſa obligentur, qui alij alios ad ſoluendam debiti ſummam cogant, id quoque hîc accideret, vt eſſet qui Rege à fide diſcedente pactum impleret nihilominus, & vel Regem ipſum ad id præſtandum adigeret, aut pœnas debitas repoſceret. Scilicet vt quod Rex in priuatos poteſt, vt eos cogat fidem ſeruare Deo & proximo, pœniſque ad id eos adigat, idem quoque populus in Regem poſſit.*

b Queſt. 2. pag. 36.

Hoc totum ex Bruto eſt [b], quem ſi vt ſententiâ ita verbis fuiſſes imitatus, magis propriè, ſuccinctè, & eleganter hîc fuiſſes loquutus. Ille enim. *Videtur ergo Deus feciſſe,* inquit, *quod in dubiis nominibus creditores facere ſolent, vt plures in eandem ſummam obligentur, vt eiuſdem rei duo pluresue rei promittendi conſtituantur, à quorum vnoquoque, tanquam principali reo ſolidum peti poſſit.* Hoc propriè quidem & more Iuriſconſultorum: quam tu ſententiam, cùm Brutini ſtudij æmulus & imitator videri nolles, in opus hoc tuum verbis hiſce minus aptis tranſtuliſti. *Id enim propterea factum, vt quod in contractibus de mutuo data pecunia & in emptionibus cenſuum fit, vt plures in ſolidum vades ſecuritatis causâ obligentur, qui alii alios ad ſoluendam debiti ſummam cogant.* Nam nec vades propriè pro rebus dantur, ſed tantùm pro perſonis iudicio ſiſtendi causâ: nec in emptionibus cenſuum fideiuſ-

ſcribus opus eſt, cùm cenſus ex ſolo pendatur; (cenſualis quippe contractus prædium obligat ad quemcumque tranſeat poſſeſſorem) nec denique conſponſores alii alios propria authoritate ad ſolutionem cogere poſſunt. Sed mitto λογομαχίαν: ſententiis enim non verbis pugnandum. Quoniam igitur Bruti argumentum eſt quod hîc pro tuo vſurpaſti, & paulò quidem ſubtilius quàm ſunt tua illa inuenta quæ reſolui, eius in ſuperiore ad Brutum libro ſolutionem inuenies[a]. a li. 4. ca. 8.

BOVCHER[b]. Nam id populo vt liceat, imò etiam imperetur, ac proptereà Rege ſit ſuperior, id vel maximè indicat, quod in fœdere cum populo ſub Aſa Rege diuinitus facto in libris Paralipomenon[c] dixit Deus (imò Aſa Rex) *Si quis (inquit) non quæſierit Dominum Deum Iſrael, moriatur à minimo vſque ad maximum. Nam cùm maximus ille proculdubio ſit Rex, & mori iubeatur ſi à Dei cultu receſſerit, nec verò puniri morte niſi per populum & proceres regni poſſit, nec fas ſit puniri rurſum niſi per ſuperiorem, quid ſequitur, niſi populum ſupra Regem vel ex eo conſtitui, qui pœnas ſumere vel iubente Deo de impio Rege poſſit?* b eod. ca. 18. c li. 2. ca. 15.

Nihil hîc niſi Brutinæ doctrinæ paraphraſtem agis. Nam ita ille[d] de fœdere iſto ſub Aſa Rege icto, *Tum verò ſacrificus ritè peractis, sancitur fœdus, his tanquam conceptis verbis: quicunque non inuocauerit Dominum Deum Iſrael, ſeu minimus, ſeu maximus, morte moriatur. Cùm maximum dicit, ne Regem quidem ipſum huic pœnæ eximi vides. Quis verò hanc à Rege pœnam repoſcere poſſit, niſi vniuerſus populus, cui ipſe iurat non ſecus ac populus ipſi?* Hanc igitur fraudem & fallaciam in iiſdem noſtris ad Brutum libris excuſſam, detectam, & retuſam habes[e], vt de ea nihil hîc amplius diſputare neceſſe ſit. Illud certè malè me habet quòd homo Theologus vel tam indiligenter & oſcitanter Scripturas lectitarit, vel tanta eum lectionis ipſarum cœperit obliuio, vt quod Rex, Dei purè colendi zelo commotus, dixit & præcepit, id Deum dixiſſe & præcepiſſe ſimpliciter aſſerat. Verba enim quæ ex libris Paralipomenon recitaſti, Aſæ Regis ſunt, non Dei per prophetam loquentis: qua in re tamen incautum lectorem capis: falſum eſt itaque quod ſcribis *dixit Deus, &, qui pœnas ſumere vel iubente Deo &c.* d Quæſt. 3. pag. 39. e eod. li. ca. 8. S.

BOVCHER[f]. Sic olim populus Iſrael cum Saule f eod. ca. 18. lib. 3.

ceciderat, quod eius furias in Dauidem & ſacerdotes ſequi, quàm ei reſiſtere legem Dei violanti maluiſſet.

Non opus fuit authoris tui verba mutare: nam ipſe non minus eleganter & ſignificanter hoc ipſum expreſſit, ita enim Brutus. *Cur, quæſo, fuſum deletumque Iſraelis exercitum, vnà cum Saule Rege putemus? an non, quia populus Saulis legem Dei violanti non reſiſtebat, & pios impiè perſequenti, Dauidem ſcilicet & ſacerdotes Domini, applaudebat.* Quid multis? tuum ferè nihil eſt neque in ſuperiore hoc argumento, neque in ſequentibus à te prolatis illo libri tui capite. Omnia ex Bruti fontibus hauſta ſunt [a], cuius furias & fallacias ad Reges iniquè opprimendos ſequi & imitari, quàm ſanam, ſynceram, & exquiſitam Scripturæ ſacræ & ſanctorum Patrum doctrinam contra hominis aſtuti inſidias tueri & propugnare maluiſti. Cuiuſmodi ſunt captiunculæ illæ omnes, quas ad populorum in ſuos Reges imperium & poteſtatem probandam ex pœnis à populo Hebræo, Rege delinquente, perſolutis, ab eodem Bruto mutuatus es: addita etiã ipſius ratione, ſeu verius technâ Brutino quidem genio digna, ſed homine Catholico & Theologo prorſus indigniſſima: nempe,

a Quæſt.2. pag.42.43. 44.& 45.

Cur enim populus Pharaonis, Saulis, Dauidis, Achabi, Manaſſis, denique ſacerdotum pœnæ ſocius eſſet, niſi eſſet & ſceleris? Cùm ſcriptum ſit [b], anima quæ peccauerit ipſa morietur, filius non portabit iniquitatem patris, nec pater iniquitatem filii.

b Ezech. 18.

Nam ſatis conſtat inter omnes qui ſacris literis legendis operam nauarunt, liberos non rarò pœna temporali ob parentum ſcelera plexos eſſe, & locum hunc prophetæ, quem citas, de pœnâ ſpirituali, vel corporali æterna, eſſe intelligendum, ne aliis Scripturæ locis [c], in ſpeciem contrariis, re verâ repugnet: imò verò (quòd Iſraelitidum fuit peculiare) propter vnius priuati hominis noxam, alios pœnæ factos fuiſſe obnoxios. Alioqui enim, ſi vitia parentum non vindicentur hoc modo in liberos, cur tot infantes, qui paternorum ſcelerum participes per ætatem fieri non poterant, & tot animati in vtero fœtus cataclyſmo perierunt? Cur inter primogenitos Ægyptiorum, infantes etiam ab Angelo ſunt percuſſi? Cur dictum eſt Dauidi, *quoniam blaſphemare feciſti inimicos, propter verbum hoc, filius, qui natus eſt tibi morte morietur* [d]? Cur ſcribit ſummus Põtifex, bona hæreticorum condemnatorum liberis etiam catholicis eſſe auferenda, ea ratione quòd *in multis caſibus etiam ſecundum diuinum iudicium, filii pro patribus temporaliter puniantur* [e]? Quid? an non ſcriptum eſt [f], *Nonne Achan filius Zare præteriit mandatum Domini, & ſuper omnem populum Iſrael ira eius incubuit?* Quo pertinet illa Apoſtolorum interrogatio. *Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur* [g]? Non eſt igi-

c Exod. 20. Deut. 5.

d 2. Reg. 12.

e ca. vergentis. 10. de hæret.

f Ioſue. 22.

g Ioan. 9.

tur tua hæc bona ratio, ſed aperta ludificatio: cuius vberiorem refutationem, ſimul & aliarum ſequentium, quas ex Bruto in tuum illud caput tranſtuliſti, liber quartus noſter continet a. quò te lectoremque remittimus Nos interea vltimum tuum ex Scripturis argumentum excutiemus. a c.6.&c.9

BOVCHER. Sed id clariùs maieſtatem illam populi ſupra Regem notat, quod non aliter prophetia Iacob (non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus b eſt) intelligi poteſt, quàm ſi ſceptrum non de Regis perſona, ſed publico regni Senatu atque Concilio ſumatur, cùm ſcilicet anno trigeſimo occupatæ ab Herode tyrannidis natus ſit Chriſtus, quo toto tempore ablatum de Iuda ſceptrum non fuit, donec ſenatus ille ſeptuaginta duorum à Moſe conſtitutus, qui Synedrium dicebatur, & de tribu Iuda totus aut magnam partem erat, omnibus, vno Sameo excepto, interfectis ab Herode ſublatus eſt. Quod ab eo propterea factum eſt, quod ſenatu iſto ſuperſtite agere ei pro arbitratu non liceret, & in eius ſæpe reprehenſionem incurreret. Sed neque etiam illud fortaſſe minus, quòd cùm à Sedechia, qui captiuus in Babylonem abductus eſt, vſque ad Ariſtobulum Ioannis Hircani principis, filij Simonis Machabæi filium (qui primus ſe poſt tranſmigrationem Regem nominauit) Reges in Iudæa annis circiter quadringentis & ſexaginta non fuerint, ſceptrum nihilominus minimè auferendum Iacob vaticinatur, prorſus vt ſceptrum alibi quàm in Rege eſſe intelligas. Adeo ſcilicet maieſtas in regno ac populo potius quàm in Regis perſona eſt, vt eo extincto vel ſublato eam non deſinere eſſe vel ex Scriptura ipsâ conſtet. b Geneſ.49.

Cedo per Deum, Boucheri, quæ iſtæc eſt conſequentia? Quando Rex nullus eſt, ſceptrum ſeu maieſtas & poteſtas omnis Imperij eſt penes populum, vel publicum concilium, ſiue, vt nunc loquuntur, regni ordines & ſtatus, ergo populus eſt ſupra Regem? An non eodem paralogiſmo colliges, domus imperium habet vxor mortuo marito, ergo

mulier eſt ſupra virum? Piget me tuas iſtas refellere ineptias, te quantùm pudeat eas propoſuiſſe.

Verùm ne quid præſidij aduerſus Reges in illa Iacobi prophetiâ tibi amplius ſupereſſe videatur, reſpondemus breuiter cum doctiſſimo Lyrano, Iacobum non dixiſſe ſimpliciter, *non auferetur ſceptrum de Iuda*, ſed dixiſſe coniunctim, *non auferetur ſceptrum de Iudâ, & dux de fœmore eius*: vt ſit ſenſus, vtrumque non auferetur, & regnum ſcilicet & ducatus. Atque ita licet interfecto Sedechia in captiuitate Babylonica regnum vtique defecerit vſque ad Ariſtobulum Hyrcani filium [a], tamen quia gens illa à Ducibus & Pontificibus interea gubernabatur, qui erant de tribu Iuda, quique, vt ſcribit Dio Caſſius, [b] Regis ſimul & Pontificis nomẽ obtinebant, conſtabat veritas prophetiæ Iacob: quippe Duces de fœmore Iudæ manſerunt vſque ad Herodẽ alienigenam Idumæum, quo rerum potiente venit in mundum qui mittendus erat, Chriſtus Saluator noſter benedictus in ſecula.

a Ioſeph. li. 13 antiq. ca. 19.
b lib. 37.

Videmus iam primam exercitus tui aciem totam planè à te iniuſtum bellum inferente ad hoſtes defeciſſe: primam, inquam, probationis tuæ ſpeciem, quam ad iniquæ cauſæ firmamentum ex Scripturis attuliſti, ſuum tibi apud bonos & peritos iudices teſtimonium denegare. Videamus deinceps quem partes reliquæ tuarum copiarum, auxiliis ſociorum nudatæ, exitum ſint habituræ.

CAPVT XVI.

c Cap. 19.

BOVCHER [c] *Iuris populi in Regem ex ciuili iure ſeu legibus inductio.*

Id verò nec præter ius aut æquum eſſe lex ipſa ciuilis (nam hoc tertium probationis genus erat) docet. Eſt enim hæc velut αὐτόχθων indigenaque lex regnorum innataque ſceptris (ait Ariſtoteles) vt ea ipſa Rempub. ac populi ſui iura Rex labefactans, publicis ſceleribus, tyrannicaque adminiſtratione, coronâ mulctetur. Cur enim ſi Romanis legibus tutor qui in re pupilli graſſatur, officioque abutitur, remoueri poteſt accuſatione ſuſpecti, Rex qui regni populique tutor publicus eſt, ſi malè in officio verſetur, eo ipſo tutelari regimine regnóque nõ abdicetur? Cur ſi lege 12. tabularum patronus qui clienti fraudẽ fecerit ſacer eſſe iubetur, non id tantò firmius in-

Rege obtineat, quãto veriùs ille patroni locum gerit, & priuatæ totius populi cauſa præſtat? Iam feudiſtica lege conſtat quibus cauſis feudum à vaſallo amittitur, iiſdem de cauſis amitti à patrono, quòd clientela feudalis ſcilicet pari vtrinque fide & benouolentia nitatur, dominuſque in omnibus vicem ſuo fideli reddere debeat, ne ſi non fecerit cenſeatur malefidus. Et ſi Claudij Imperatoris reſcripto peræquè ius patronatus amittitur, denegatis à patrono alimentis liberto, vt libertus iniuriâ factâ patrono in ſeruitutẽ reuocatur, cur nõ pari iure hæc in Rege locũ habeant, quẽ iuramẽti ſacramentũ, vt ei populum, ſic viciſsim populo obligauit. Quod ſi ita eſt, & lege teneri Regem conſtat, neque verò lege coerceri quiſquam niſi per ſuperiorem poteſtatẽ valet, & poteſtas quæ lege agat alia non eſt quàm populi atque regni, id profectò ſequitur lege ſubiici populi ac regni maieſtati Regem, huius vt ſubire decreta, non modò ſi quid publicè agendum ſit, ſed & ſi quid deliquerit, contraue Remp. commiſerit, eundem oporteat.

Hæc ſola ſunt quæ ex iure ciuili & legibus ad populi imperium ſtabiliendum profers, quibus nihil partim mendoſius, partim puerilius in re ſeria dici vel fingi poteſt. Ea ego integra hîc retuli, non quòd accuratâ & ſubtili tractatione egeant, ſed quòd librorum tuorum lectores vnicus iſte locus admonere poſſit, ab argumentis & rationibus tuis, vt omnino captioſis & fallacibus, aſſenſum eſſe cohibendum. An hæc ſunt quæ te Iuriſperiti, vt ais, [a] docuerunt? non equidem arbitror: nam id non docere eſt, ſed decipere: quo modo Iuriſperiti quidam Romani Ferdinando Daualo reſponderunt [b], eum iuſſu Pontificis ſine Maieſtatis crimine arma in Carolum. V. Imperatorem ferre poſſe. Iuris enim valde imperitus eſt, qui non primo quoque aſpectu cernat ponderis & momenti nihil ad opinionis tuæ defenſionem habere illa iuris & legũ capita quæ produxeris. Nam quod ad Ariſtotelem, è cuius libro. V. Politicorum (ita enim in margine annotaſti) indigenam quandam legẽ & ſceptris innatam, de Regibus coronà mulctandis, inueniſſe te indicas, is quidem nihil tale vel eo libro, vel alibi, quod ſciam, tradit: tantùm commemorat inſidias & coniurationes per quas Monarchia diſſoluitur, variis ex cauſis ſeu principiis oriri, veluti ex faſtu, iniuſtitia, atque iniuriis, vel etiã ignauiâ Principum, & ex contemptu Optimatum eorum qui potentes & gratioſi apud multitudinem ſperant ſe poſſe,

a in præfat.
b Arnoldus Ferronus li. 8 rer. Gallic.

deiectis Regibus, principatum obtinere: & id genus alus. Quæ omnia quidem veriſſima eſſe vſus rerum & experientia docet. Admonet itaque talia interdum euenire, legis autem nullius meminit, per quam ſubditi talia in Regem iuſtè commoliantur. De facto igitur tantùm illic, nō de iure facti tractat Ariſtoteles, vt inde nihil quod cauſæ tuæ patrocinetur, niſi per calumniam, poſſis elicere.

De tutore autem & ſuſpecti accuſatione quod ſcribis, id eiuſmodi eſt cuius mentionem nullam, ſi iuris ciuilis diſciplinam caluiſſes, in hoc negotio vnquam feciſſes: quippe nihil tibi magis aduerſarium leges cōtinent, & quod te premat vehementius, quàm illud ipsũ ex tutoris & Regis, pupilli & populi ſimilitudine depromptum argumentum. Tu ita ratiocinaris. *Si Romanis legibus tutor qui in re pupilli graſſatur, officioque abutitur, remoueri poteſt accuſatione ſuſpecti*, Cur non ſimiliter Rex *qui regni populique tutor publicus eſt, ſi malè in officio verſetur, eo ipſo tutelari regimine regnoque abdicetur*? Scire in primis hic cupio quid iſtis verbis *eo ipſo*, ſignificari velis? an vt idẽ ſonẽt quod, *ipſo facto* ſiue *ipſo iure*, quaſi Rex hoc ipſo quod malè regnum adminiſtrat, ipſo iure, inquam, ſine vlla aduerſus eũ querelà abdicetur, ſeu Rex eſſe deſinat: id certè cùm in tutorem non cadat, Regi ex tutoris ſimilitudine tribui non poteſt. An verò vt cauſam deſignent propter quam Rex exigatur, ſitque ſenſus *hoc ipſo*, id eſt, propter hanc ipſam malam regni adminiſtrationem dignus eſt qui tutelari regimine regnoque priuetur. Quod ſi poſterior hic tibi intellectus placet, admitto libenter quod colligis, ea tamen lege, vt tu mihi viciſſim non deneges quod ex iiſdem legibus Romanis, eademque ſimilitudine, ad Regum præſidium & defenſionem: non minus firmâ & neceſſariâ conſequutione protulero, æquiſſimam tibi conditionem fero, quam non, niſi valde iniquus, repudiare poſſis. Sic igitur ex Romanis legibus & principiis à te conceſſis colligo, Rex tutori, populus pupillo ſimilis eſt? Quemadmodum ergo non permittitur pupillo legibus Romanis vt tutorem ſuum ſuſpectum faciat, licet graſſetur in tutelà, & ſordidè, vel perniciosè pupillo egerit, facultateſque eius depeculetur: [a] ita nec populo permittendum eſt vt tutorem ſuum, id eſt Regem ſuſpectum poſtulet. quemadmodum ſuſpecti accuſatio pro tribunali tantum examinari poteſt, & apud eum iudicem, qui in tutorem pariter & pupillum imperium habet [b]: ita Regis accuſatio non niſi ad eius iudicis tribunal inſtitui debet, qui vtroque, Rege ſcilicet & populo, ſuperior eſt. is autem ſolus eſt Deus Opt. Max. qui populum Principis nequitiâ nunc opprimi & in miſeriis morari ſinit, nunc oppreſſos reficit & recreat, prout peccatis eorum expiandis vtile viſum ei ſit & cōducibile. Præclarè D. Irenæus [c]. *Cuius iuſſu homines naſcuntur, huius iuſſu & Reges conſtituuntur apti iis qui in illo tempore ab ipſis regnantur. Quidam enim illorum ad correctionem & vtilitatem ſubditorum dantur, & conſeruationem iuſtitiæ Quidam autem ad timorem, & pœnam, & increpationem. Quidam autem ad illu-*

ſionem

a l. Impuberem. 7. D. de ſuſpect. tutor. l. Pietatis. 6. in fi. C. eod. §. Impuberes. Inſtit. eod.

b l. 1. § ſuſpecti. D. ad Sc. Turpill. 1. § damnu. D. de ſuſp. tut.

c li. 5. aduerſ. hæreſ. valentini. & ſimil.

ſionem & contumeliam, & ſuperbiam, quemadmodum & digni ſunt Dei iuſto iudicio (ſicut prædiximus) in omnibus ſuperuenientē. Denique cùm totus populus, te iudice, pupilli loco inque tutela Regis ſit, conſequens ei eſt ex legibus Romanis, vt ſicut pupillus tutorem, quantumuis ſuſpectum, remouere propria authoritate nequit: ita nec populus Regem, quamlibet nequiter & proteruè imperantem, regno expellere, regali, inquam, officio & munere priuare poſſit. Alioqui eundem & accuſatoris, & teſtis, & iudicis partes agere poſſe fateamur neceſſe eſt: à quo non humani ſolùm, verùm etiam diuini iudicij ratio ordoque vehementer abhorret a. En vt tuo te ludo Iamberamus, vt iſta, inquam tutoris & Regis ſimilitudo, in qua victoriæ ſpem magnam collocaſti, ſuum omne tibi patrocinium abnuit, totaque à nobis ſtat ad irruptionem in tua caſtra multis machinis faciendam paratiſſima. Argumenti tui diſſolutionem igitur ſic habeto: fatemur quidem Regem, æquè ac tutorem, officio ſuo abutentem indignum eſſe qui tanto munere fungatur, & iure meritoque remoueri ab adminiſtratione poſſe: ſed vt tutor niſi per iudicē remoueri non poteſt, ita nec Regem niſi per iudicem, quem ſolum Deum habet, publicâ regni tutela, & regali ſolio ſceptroque priuari poſſe pari æquitatis ratione concluditur. Et ſicut Prætor vel Præſes ſuſpectum tutorē ſine vlla accuſatione repellere poteſt, ſi ei *liqueat ex apertiſſimis rerū argumētis ſuſpectū tū eſſe* b. Ita Deus cui omnia nuda ſūt & aperta, Regem in ſuos proteruius dominantē, populo id iugum æquanimiter tolerante, & quieſcente, nō rarò priuare ſceptro ſimul & vita ſolet.

a *Ioan.8.* & *1. Ioan 3.* 2. *ad Corint. 1. Valer. Max. li.4. cap.1. exemp.10*

b *l 3. §. Præterea. D. de ſuſpect.*

Illud autem quis non rideat, quod ex feudiſtica, vt ais, lege colligis? Quaſi verò ius Monarchiæ, quod ferè cum ipſo genere humano ortum traxit, ad incertas Langobardorum feudales conſuetudines, à Iuriſconſultis quibuſdam Mediolanenſibus collectas, quæ apud alias gentes partim incognitæ, & partim aliter atque aliter obſeruatę ſunt, exigatur contraheturque. Quis neſcit Feudorum ius & conſuetudinem non valde antiquam eſſe, & omnia primùm feuda precariò concedi ſolita, vt vbi dominis viſum eſſet, reuocarentur. Deinde vſu obtinuiſſe vt ea domini non intra annum, ex quo conceſſerant repetere poſſent. Pòſt verò vt beneficia eiuſmodi ad totum vitæ tempus clientis beneficiarij protenderentur. Mox etiam vt vnus ex beneficiarij filiis, quem dominus nominaret, patri in beneficio ſuccederet. Tandem denique moribus inoleuit, vt feuda eſſent perpetua, & ad poſteros in infinitum tranſmitterentur. Nihil itaque iniquius, imò ineptius, quàm Regum ius & libertatem dubia Langobardorum de feudis conſuetudine velle metiri. Nā ipſemet Obertus de Orto teſtatur illud ipſum ius de feudi dominio amittendo, quod allegas, multis dubiū & controuerſum fuiſſe. c *Quidā dicunt*, inquit, *ex omni felonia qua vaſallus feudo priuatur, & dominus proprietate priuetur. Alij non, niſi ex magna felonia. Alij ex nulla.* Quid quod ſi ad mores & conſuetudines feudales ius regni pertraxeris, & Regē exēplo

c *lib. 2. feud. ca. 47.*

FFf

domini proprietatem feudi propter feloniam amittentis coërceri ſtatuas, illud conſequetur abſurdiſſimum, vt ſcilicet quemadmodũ vaſallus cui dominus noxam, quam feloniam vocant, fecerit, veluti vxoris filiæue pudicitiam attentarit, omni clientelari obſequio, & homagij ſiue hominij præſtatione liberatur, ſibique ius totum quod habuit dominus in illo feudo acquirit: ita etiam Rex ſi nobilis alicuius aut etiam plebij hominis filiæ pudicitiam ſollicitarit, regio in patrem puellæ eiuſque hęredes imperio ſpoliabitur, idque imperium pleno iure ad illos tranſibit, ita vt ipſi neminem poſtea ſuperiorem agnoſcant, cùm Regis in locum iuſque ſucceſſerint.

Denique quod de iure patronatus adfers, id æquè ridiculum eſt: tum quia ex Principis conſtitutione pẽdet, qui neque ſibi ipſi, neque Principibus alijs in quos non dominabatur, legem imponere potuit: tum etiã quia de eo iure apud iudicem patrono libertoque ſuperiorem diſceptatur, vt de tutela diximus, qualis nemo Rege populoq́ue ciuili iudicio contendentibus inter mortales reperitur. Cæterum obiter admonendus es, errare te in eo quod Alexandri Seueri Imperatoris reſcriptũ Claudio Imperatori attribuis. Error autem tibi, vel certè illi ſciolo qui

a l. Diuus Claudius 5. D. de iur. patr.

b Lamprid. in vita Alex.

iſta te docuit, ex legis principio vnde illud ſumptum eſt a, obiectus eſſe videtur, initio enim illius capitis ſic ſcriptum eſt, *Diuus Claudius libertum &c.* deinde in §. primo, *Imperatoris noſtri reſcripto cauetur, vt ſi patronus libertum ſuum non aluerit, ius patroni perdat.* Atqui caput illud Marciani Iuriſconſulti eſt, qui Alexandro Seuero fuit à conſilijs b: cùm ergo ait, *Imperatoris noſtri*, non de Claudio cuius initio mentionem fecerat, ſed de Alexandro intelligit.

Ex his, arbitror, perſpicuum eſt leuem quidem, & ad probandum valde infirmã, nugatoriãq; eſſe hanc tuã *ex ciuili iure ſeu legibus inductionẽ.*

Quod cùm ita ſit, ſupereſt tantum ad plenam victoriam, vt poſtremã exercitus tui aciem profligemus, quæ cùm tota ex gregarijs militibus conſtet, exemplis inquã hinc illinc corrraſis, ne primũ quidem impetum ſuſtinere poterit, ſed ſolà ſociorum aduerſa fortunà ſe protinus in deſperationem fugamque conijciet. Illud igitur in primis tenere oportet, in omni iuris quæſtione non quid factum, ſed quid faciendum ſit, eſſe inquirendum. Exempla autem quoniam facta tantum continent, non iuris ęquitatem, ſed rerum geſtarum veritatem ſeriemq́ue declarant. Etenim profectò nihil ferè tam impium tamque iniquum & abſurdum proponi poteſt, cuius non exempla quædam ex gentium nationumque monumentis erui poſſe certum ſit. Quin etiam ſi quis res geſtas populorum diligentiùs perſcrutetur, crebriora vitiorum quàm virtutum exempla ex deprauatis hominum moribus nata, in hiſtorijs inueniet. Quæ res fecit vt facilem inde occaſionem, vberioremq́ue decipiendis lectoribus materiam traxeris. nam cùm iuris diuini & humani teſtimonia omnia, quæcunque ad aſſertionis tuæ probationem valere vide-

bantur, duobus capitibus à te comprehenſa ſint & concluſa: exempla tamen adeò fusè lateque proſequutus es, vt tota nouem capita, atque adeò maximam primi tui libri partem occuparint. Quæ omnia, quoniam non ius, vt dixi, ſed factum explicant, percurram celeriter, & tectiores tantum fraudes annotabo.

Cap. XVII.

BOVCHER [a] *Poſtremum eſt vt exemplis iſtud tũ ſacris, tum profanis declaretur. Ac primùm illa occurrent quæ ſua vetuſtate ius meritò honorandum ac firmum eſſe præſeferunt. Eiuſmodi illud eſt quod Hephron* (rectius Ephron) *Hethæorum Rex petenti Abrahæ locum ſepulturæ, dare non auſus eſt iniuſſu populi* [b]. *Sed neque Hemor Rex Sichem paciſci cum filiis Iacob potuit, niſi populus vniuerſus conſenſiſſet* [c]. a lib. 1. ca. 20 b Geneſ. 23. c Geneſ. 34.

Nugas nugaris. Bruti hæc ſunt deliria, cuius æmulari vanitatẽ & mẽdacia, quàm Scripturæ ſacræ veritatem, & ſanctorum Patrum teſtimonia maluiſti. Ita enim Brutus [d] *Primorum ferè Regum quàm lata poteſtas fuerit, ex eo ſatis apparet, quod Ephron Rex Hethæorum, ius ſepulchri Abrahamo, inconſulto populo, concedere non audet: neque Hemor Hauius Rex Sichem, fœdus cum Iacobo ferire.* En magiſtri verba, quę licet paulum à te mutata ſint, tamen cum nihil ad ſenſum adieceris, vt aliquam authori tuo gratiam referres, & ne viderere alterius lucubrationes ſuppilaſſe (quanquam eiuſmodi furta non merentur furcam) humanius fuiſſet addere, *vt ait Brutus*, vel quid ſimile. Quoniam igitur hæc tua non ſunt, ſed Bruti, ſicut & reliqua quæ tuo iſto capite continentur, eorum omnium refutationem in ſuperiore contra Brutum libro reperies [e]. d Quæſt. 3. pag. 89. e lib. 4. cap. 7. in fi. cap. 92. & cap. 12.

Illud tantùm animaduerſione pręterea dignum eſt quod in fine capitis de tua tuique ſimilium pietate & conſtantia cum Eliæ laudibus comparanda iactanter & falsò prædicas.

Nam & propterea, inquis, *vt ſi Eliæ Achab exprobrauit cõturbari ab eo Iſrael: quòd ſcilicet eo prædicante & cauſam Dei agente, populus, vt fit, Dei verbo incitatus acta Regis impii improbaret. Quod perinde prædicatoribus in Gallia accidit, vt quia zelum Dei præſeferrent, quæque impiè gerebantur ſtrenuè reprehendẽdo populum eodem zelo inflam-*

arent, propterea turbare Iſrael, ab iis ſcilicet, à quibus verè turbatus eſt, dicerentur.

ᵹ Intelligo: Ciuilium ſcilicet bellorum in Gallia, & calamitatum quæ inde ſecutæ ſunt cauſas, hoc pietatis officio & eccleſiaſtica muneris neceſſitate à ſeditioſis concionatoribus quibuſdã remouere, & in ipsũ Regem, exemplo Eliæ reucere conaris. At neque Rex ille, quem tantis flagitiis calumnioſè oneras, Achabi nequitiæ quid ſimile fecit: neque vos, qui ſpecie officij vitæ eius inſidias paraſtis, Eliam in eo eſtis imitati. Achab enim relictâ verâ Dei veri religione ad apertum idolorũ cultum defecit, ſacerdotes & prophetas Domini eiecit, afflixit, interfecit, ſubditoſque palam à Deo ad idola pertrahere modis & medijs omnibus conabatur. Rex verò Henricus ad auitam, id eſt, catholicam & orthodoxam religionem in toto regno retinendam, Deique ſacerdotes ſummiſsè venerandos, populum ſuæ fidei commiſſum non modò ſeueris Edictorum ſanctionibus adegit, ſed ſingulari quodam viuendi exemplo præter cæteros magnopere hortatus eſt: vt nemini dubium eſſe poſſit, maximam te illi calumniam ſtruere, cùm inter cæteras falſas criminationes, hæreſeos etiam, à quâ longiſſimè aberat, impietatem ei affingis [4]. Iam verò Elias Regem & populum ab idololatria tantum
.3.Reg.18.20. reuocare, inque verâ religione confirmare ſtuduit: nec animos imperitorum, quos non monitis ſolum ſed etiam miraculis morigeros fecerat, aliquo religionis conſeruandæ prætextu excitare & inflammare in illius ipſius ſcelerati Regis perniciem, vllo aut verbo aut facto voluit. Sed neque Abdiam virum bonum, Achabi diſpenſatorem, neque aliũ vllum ſubditorum, vt Regis conſortio & communione abſtineret, vnquam admonuit. At tu cum quibuſdam ſynagoniſtis contrà religionẽ parum, rebellionem plurimùm promouiſtis. Vidi ego tempus in Gallia cùm prædicatores liberrimè vitia carperent, nec eos quiſquã eo nomine reprehenderet, ſed potius vno omnes ore laudarent, quod rem ordine & officio ſuo dignam Eliæ inſtar exequerentur. At vbi nonnulli inter quos tu primas tenuiſti, ira, odio, amore, vel muneribus occæcati & corrupti, cõcionibus ad ſeditionẽ compoſitis vti, virtutes per inuidiã detrectare, mores, & facta Regũ ſugillare, & rectè vel ſecus pro libidine ad populũ concionando interpretari, funeſtas defectionis & coniurationis faces accendere, Principi deniq; ſuo infeſta omnia parare, necẽque moliri cœperant: tũ demũ liquidẽ viris bonis, præter cõſuetudinẽ pręterq; officiũ agere, & pacatũ ſub legitimo Rege imperiũ æſtuoſis ſeditionũ ac rebellionum turbinibus agitare & concutere, non iniuria viſi ſũt. Non igitur quòd Eliæ exẽplo Dei zelũ præ ſe ferebant, & ſtrenue reprehẽdebãt quæ impiè gerebãtur, populũq; eodẽ zelo inflãmabãt, ſed quòd inconſiderato ſeu feruore ſeu furore, contrà quàm Elias, membra in caput, populum, inquã, in Principẽ armare, totumque inteſtino bello regnum vaſtare, & ciuitates cæde ac ſanguine complere nitebantur, [c]

tam graues reprehenſiones incurrerunt. Nec tamen deerant tunc ex aduerſo pii & patriæ amantes concionatores, qui ſe perditis iſtorum conatibus opponebant, atque omnia ad pacem & tranquillitatem populo perſuadentes, in priſtinam concordiam reducere, quos iſti iniquè diſtraxerant, ſummo ſtudio maximoque labore nitebãtur: vnde non mediocrem ſunt laudem conſequuti.

Atque hoc quidem inſigni mortalibus documento eſſe poteſt, quod quemadmodum nihil eſt regnis & reipublicæ Chriſtianæ doctis & modeſtis prædicatoribus vtilius & magis neceſſarium, ita nihil inquietis, ſeditioſis, ac turbulentis calamitoſius & magis exitiabile poſſit exiſtere. vt quod de bono & malo vicino Heſiodus a, in iſtos optimo iure conueniat. a in lib. ἔργων καὶ ἡμέρων.

πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.

Nam qui dicendi facultate pollent, vt ait Ariſtoteles b, plebeculam quocunque illis libitum eſt ducunt, & ſeducunt: maximè verò ſi tales ſunt, quorum aut non vulgaris prudentia, aut vitæ inſtitutum, aut ſanctitatis opinio, authoritatem & fidem orationi affe at, atque aliquam ſecundioris fortunæ ſpem inclinatis ad nouitatem animis iniiciat. Inter quos primus ſemper locus apud omnes gentes meritò tributus eſt iis qui rebus diuinis præſident, quòd hominum vtilitati & poſſe facilius propter ſcientiam, & velle libentius propter ſanctitatem proſpicere & prouidere iudicentur. Hi ergo in vtramque partem plurimùm poſſunt, ſeu mitigandis & ſedandis, ſeu excitandis & commouendis hominum mentibus incubuerint. Ad cuius rei fidem, quamquam neque argumentis, neque teſtimoniis, rerumque geſtarum exemplis, cuiuſmodi multa ſunt ſacra & profana, ſed noſtri tantum ſeculi experientiâ opus eſt, tamen operæpretium me facturum arbitror ſi vnum lectori exemplum proponam, quo non aliud, ni fallor, in hoc genere illuſtrius & memorabilius vllis in hiſtoriis vel annalibus continetur. Iannæus Alexander Rex, frater & ſucceſſor illius Ariſtobuli, qui primus à captiuitate Babylonica poſt quadringentos circiter annos regium in Hebræos imperium ſuſcepit, odium populi ſui acerbiſſimum in ſe concitauit, cũ quo & bellum geſſit, & non minus quàm quinquaginta milia Iudæorũ ſexennio interfecit. Ita vt *Cum eos tandem hortaretur ad reconciliationem, adhuc magis accenderit eorum odia: dum roganti quid ſe vellent facere, ore vno reſpõſum eſt, vt ſe ipſum interficiat:* quos ille tandem victos & domitos vt pro tãta pertinacia & obſtinatione vlciſceretur, ex præcipuis & potentiſſimis octingentos crucibus ſuffigi iuſſit, vxoribus eorum & liberis prius in parentum & maritorum præſentia iugulatis, ipſo interea cum pallacis epulante in loco editiore, vnde tam inhumanum & crudele ſpectaculũ intueri poterat. Exinde annos plures per vim regnauit tãto in odio cùm ſacerdotum & Phariſæorum, tum multitudinis totius, vt Thracidæ nomẽ propter crudelitatẽ inuenerit. Ad hunc autem, cùm a ellũ quod- b li 5. Polit. cap. 5.

dam Ragaba nomine vltra Iordanem ſitum obſideret, ac morbo graui & mortifero laboraret, accedens Regina Alexandra magno fletu ſeipſam pangebat, *ſuámque ſimul & liberorum deſolationem lamentabatur. Cui me, inquit, & hos filios relinquis, alieno indigentes auxilio? præcipuè cùm non ignores quàm inſenſus ſit tibi totus populus. Tum ille conſuluit ei vt ſuis monitis pareat, ſi velit ſecurè cum filiis regnum obtinere. Primùm vt apud milites celet ſuam mortem, tantiſper dum caſtellum illud capiat. Deinde poſtquam victrix magnificè Hyeroſolymã reuerſa fuerit, Phariſæis nonnihil licentiæ permittat: hos enim pro habito ſibi honore laudaturos eam & commendaturos apud populum: poſſe enim plurimùm apud Iudæos, ſiue exoſum aliquem cupiant lædere, ſiue amicum iuuare. Valde enim his fidem habere vulgus, etiamſi per inuidiam de quopiam male loquantur: nec ſe ob aliam cauſam incurriſſe totius gentis odium, quàm quia hoc genus offenderit. Ergo, inquit, vbi Hieroſolyma perueneris, accerſitis eorum primoribus, oſtende illis meum corpus, & verbis quàm proximè veritatem ſimulatis permitte vt eo vtantur arbitratu ſuo, ſiue inſepulto & proiecto cadaueri velint illudere propter antiquas iniurias; ſiue alio quolibet modo in id ſæuire: & pollicere nihil te niſi ex illorum ſententia geſturam in adminiſtrando imperio. Alexandra verò,* poſt mortem Regis, *capto caſtello, iuxta mariti monita Phariſæos allocuta eſt, & omnia illorum arbitrii faciens, quæ ad cadauer vel ad regnum pertinerent, ex inſenſis beneuolos eos ſibi reddidit. Tum illi progreſſi ad plebem concionabantur, res geſtas Alexandri celebrantes, & Regẽ iuſtum ſe amiſiſſe conquerentes, populum ad eum luctum & mæ-*
a li.13.antiq. cap.22.21.23.& 24. *ſtitiam prouocauerunt, vt nullum antehac Regem funerauerint ſumptuoſius.* Hæc a Flauius Ioſephus, quæ ego in hunc locum idcirco tranſtuli, quòd nemo gnarus cauſarum ſuperioris belli ciuilis in Galliâ, cùm iſta legerit non ſtatim cernat eas te in illa rebellione partes egiſſe, quas in exemplo propoſito Phariſæi, niſi quod non, vt illi, Regem, quem viuum per ora hominum calumnioſè traduxeras, defunctum poſtea omni laudum genere apud populũ celebrare, ſed probris, conuitiis, & maledictis omnibus proſcindere & infamare magis magiſque conatus es. Id igitur in poſterũ ſciant omnes (verum enim loquor) non tam res geſtas ab Henrico III. quàm tuas in illũ ſeditioſas cõciones, quibus populo miſerè impoſuiſti, exoſum eum Pariſienſibus & aliis vrbium quarundam ciuibus reddidiſſe: te autẽ cùm dico, ſynagoniſtas tuos omnes intelligo. Quod ſi poſt extinctos crudeli funere generoſiſſimos Principes Guyſios (quorum cædem ſemper dolui) cùm nulla iã ope humana reuocari ad vitam potuiſſent, commotã facinoris atrocitate multitudinẽ pacare voluiſſes, ac non potius admotis iracũdiæ flabris in tã effrænatũ & præcipitẽ furorẽ coniicere, vt poſt præclara illa membra amputata, in caput reipublicæ inuadere & ſæuire auſa fuerit; ſtetiſſet regnum ciuitatum ruinis vexatũ, & luctuoſa optimorum ciuiũ cæde & ſanguine funeſtatũ, cæteris denique miſeriis & malis omnibus repletum, quæ inteſtinas ſeditiones & bellũ ciuile diuturnum conſequi & comitari ſolent. Quæ cùm ita ſe habeant, cumque (vt tradunt philoſophi) cauſa cauſæ, cauſati cauſa ſit, horum tu

omnium malorum cauſa iure cenſendus es. Quis igitur tot cædes, incẽdia, direptiones in Gallia fecit? Boncherius, dicet aliquis: quia prædicauit multitudinem poſſe & debere arma in Regem capere, atque ita bellum ciuile concitauit. Quis Regem Henricum Manibus dedit? Boncherius: quia docuit & ſcripſit eum merito eiici de ſolio, & non ſolum poſſe, ſed etiam debere à quolibet, vt publicum regni hoſtem, occidi. Quis florentiſſimam vrbem fame atque inedia prope confecit? Boucherius, quòd ciues omnes in illas anguſtias, per rebellionem quã initio ſuaſerat, imprudenter, ne dicam impiè compulit. Quis hæreſim ſemimortuam & penè extinctã in Gallia reuiuiſcere nonnihil & reſpirare fecit? Boucherius: quia Regẽ illũ vexari primùm ſeditionibus, deinde tolli de medio curauit, quo viuo honores, dignitates, officia, beneficia, manifeſtis hæreticis omnino denegabãtur: & qui externo viuẽdi exẽplo omnes ad Catholicã religionẽ inuitauit. Quid perſequar ſingula? omniũ ærũnarũ & calamitatũ, quas Gallia proximis bellis perpeſſa eſt, cauſam Boucherianæ linguæ tribuendã meritò iudicabunt. Si hoc nõ eſt conturbare Iſrael, quid ſit conturbare non ſatis intelligo: Sed ad alia nunc pergendum.

CAPVT XVIII.

BOVCHER [a]. *His non abſimilia ſunt quæ inter gentiles moderatæ per publicum concilium Regũ poteſtatis exẽpla extiterunt. Sic enim Perſarũ Reges Magorũ qui pari Regibus dignitate erãt: Regũque aures & oculi dicebãtur, iudicio ſæpe ſubiacuerunt. Sic Lacedæmonii Reges Ephororum à quibus etiam Reges iudicatos fuiſſe Ariſtoteles refert. Et Seneca in epiſtolis teſtatur legiſſe ſe in Ciceronis de Repub. libris à Regum ſententia ad populi iudicium prouocari ſolitum fuiſſe.* a li.1.cap 11.

Et hæc quoque exempla ex Bruto [b] & Buchanano [c] ſunt, atque in no- b *quæſt.3.*
ſtris ad eos libris redarguta & refutata [d], excepto eo quod de prouoca- *pa.92.&93.*
tione à Regibus ad populum ſcribis: de quo ſic habeto: Cicerone libros c *pag. 59.*
de Rep. compoſuiſſe, in quibus nouã reipublicæ formã arbitratu ſuo, vt d *li.2.& li.*
olim Plato, conſtituit: eique leges quàm poterat conuenientiſſimas, eu- *3 cap 5. &*
dem Platonẽ imitatus, alibi perſcripſiſſe [e]: cuius rei ipſemet nobis locu- *l. .ca.13.*
ples teſtimoniũ tribuit. Ita enim ad eũ Atticus [f], *Si quæres ego quid expectẽ,* *& 23.*
quoniam ſcriptum eſt à te ſatis de optimo Reip. ſtatu, conſequens eſſe videtur, vt ſcri- e *in libris de*
bas tu idem de legibus. ſic enim feciſſe video Platonem illum tuũ, quem tu admiraris, *legibus.*
f *li.1. de leg.*

quem omnibus anteponis, quē maximè diligis. cui Cicero, *Viſne igitur vt ille Creta cum Clinia, & cum Lacedæmonio Megillo, æſtiuo, quemadmodum deſcribit, die in cupreſſetis Cnoſsiorum & ſpatiis ſyluestribus, crebrò inſiſtens, interdum acquieſcens, de inſtitutis rerumpublicarū, ac de optimis legibus diſputat: ſic nos inter has proceriſsimas populos, in viridi, opacáque ripa inambulantes, tum autem reſidentes, quæramus iiſdem de rebus aliquid vberius, quàm forenſis vſus deſiderat.*

Reip. igitur ſtatum deſcribit Cicero, non eū quidē qui in vſu tunc erat populorū, ſed qui omniū optimus, & victrice ciuitate maximoque imperio dignus ſibi videbatur: eū autem popularē eſſe voluit, vt perſpicuū

a lib. 3.

eſt ex iis ipſis libris de legibus, vbi ſic ſcribit [a]. *Nos autē quoniam leges damus liberis populis: quęque de optima republica ſentiremus, in ſex libris antè diximus: accomodabimus hoc tēpore leges ad illum, quē probamus, ciuitatis ſtatū.* deinde primam ferè hanc legē ponit. *Magiſtratus nec obedientē, & noxium ciuem multâ, vinculis, verberibúſque coerceto, ni par, maiorúe poteſtas, populúſque prohibeſſit, ad quē prouocatio eſto.* itē hanc, *Cum magiſtratus iudicaſsit, irrogaſsitúe per populum multæ pœnæ certatio eſto.* & paulò pòſt, *Plebes quos pro ſe cōtra vim, auxilii ergo decē creaſsit, tribuni eius ſunto, quodque ii prohibeſsint, quodque plebē rogaſsint, ratū eſto.* aliaſque multas ad popularē rēpublicā ſeu democratiā pertinentes.

Quod igitur in illis de Repub. libris ſcripſit Cicero *prouocationem ad populum à Regibus fuiſſe,* id præter fidem hiſtoriæ & antiquitatis obſeruationem, ad conſtitutæ & compoſitæ à ſe reipublicæ rationem ſuo more accomodauit. Nemo enim vel mediocriter in ipſius ſcriptis verſatus neſcit eum ſemper negotio à ſe ſuſcepto inſeruiſſe, & falſa pro veris aſſerere ſolitum, vt malas cauſas obtineret. vnde & gloriatus eſt aliquando ſe

b Plutarc. in vita Cicer.

tribunalibus iudicum tenebras offudiſſe [b]. Ex libris itaque Ciceronis non vt latini ſermonis elegantiam, puritatem, eloquentiam, ſic etiam rerum geſtarū hiſtoricam fidem haurire licet; præſens id locus demonſtrat prouocationem quippe à Regibus nullam fuiſſe, tot luculentis aliorum authorum teſtimoniis, quibus hiſtoriæ veritas curæ fuit, euidētiſſimè comprobatur, vt Ciceronem aliter aſſerentem fides narrationis planè deficiat.

Nam primum T. Liuius author eſt [c], P. Valerium Publicolam Conſu-

c lib. 2.

lem, cùm poſt Reges exactos in affectati regni ſuſpicionem veniſſet, leges tuliſſe, *non ſolùm quæ regni ſuſpicione eum abſoluerent, ſed quæ adeò in contrarium verterent, vt popularem etiam facerent,* ex quibus prima & præcipua fuit *de prouocatione aduerſus magiſtratus* (id eſt, Conſules) *ad populum.* Quod idem ſcribit Plutarchus in vitâ Publicolæ. At lex illa quid Valeriū ad remouendam à ſe regni ſuſpicionem iuuiſſet, aut qua ratione eum feciſſet popularem, ſi idem populo ius antea ſub Regibus fuiſſet? Deinde idē Li-

d lib. 2.

uius [d] teſtatur nullam à Dictatore prouocationem fuiſſe. *Creato Dictatore primùm Romæ,* inquit, *poſtquam præferri ſecures viderunt, magnus plebem metus inceſſit, vt intentiores eſſent ad dicto parendum: neque enim, vt in Coſſ. qui pari poteſtate eſſent alterius auxilium, neque prouocatio erat: neque vllum vſquam*

vſquam niſi in curâ parendi auxilium, & rurſus eodem libro vbi ſeditionem plebis aduerſus Conſules, & Patrum de ea ſedanda ſententias deſcribit. *Appius Claudius, & naturâ immitis, & efferatus hinc plebis odio, illinc Patrum laudibus, non miſeriis ait ſed licentiâ tantum concitum tribunum & laſciuire magis plebem quàm ſæuire, id adeo malum ex prouocatione natum: quippe minas eſſe conſulum, non imperium, vbi ad eos, qui vnà peccauerint prouocare liceat. Agedum, inquit, Dictatorem, à quo prouocatio non eſt, creemus: iam hic, quo nunc omnia ardent, conticeſcet furor. Pulſet tunc mihi lictorem, qui ſciet ius de tergo vitáque ſua penes vnum illum eſſe, cuius maieſtatem violauit*, & alibi [a], *tum T. Quintius, Conſules immeritò increpari ait: qui conſtricti legibus de prouocatione ad diſſoluendum imperium latis nequaquam tantùm virium in magiſtratu ad eam rem pro atrocitate vindicandam, quantum animi haberent: opus eſſe non ſolùm viro, ſed etiam libero exolutóque legũ vinculis. Itaque ſe Dictatorem L. Quintium dicturum.* Quo pertinet quod Plutarchus [b] Dictatori licuiſſe in carcerẽ condere, & morte multare, indicta cauſâ, tradit: Hęc quãquã antè à me ſcripta ſunt de Dictatore [c], quoniam huic etiam controuerſiæ lucẽ adferunt, haud abs re viſum eſt hîc repetere: à Dictatore enim idcircò prouocari non potuit, quòd ipſe monarchicâ & planè regiâ poteſtate præeſſet, nomine tantùm, & circumſcripto ad imperãdum ſpacio, à Rege differens.

a lib. 4.

b in vita Fabij max.

c lib. 3. ca. 5.

Sunt quidem hæc clara & aperta erroris tui, ſeu Bruti potius & Buchanani, quos ſecutus es, teſtimonia: quibus vnum adhuc omni exceptione maius adiungam, & celebri illa Pomponij hiſtoriâ, iuris Romani [d] originem atque proceſſum demonſtrantis. *Exactis deinde Regibus*, inquit, *Conſules conſtituti ſunt duo penes quos ſummum ius vti eſſet, lege rogatum eſt: dicti ſunt ab eo, quod plurimum reipublicæ conſulerent, qui tamen ne per omnia regiam poteſtatem ſibi vindicarent, lege lata factum eſt, vt ab eis prouocatio eſſet: néue poſſent in caput ciuis Romani animaduertere iniuſſu populi.* Rex ergo & ſine prouocatione omnia facere, & iniuſſu populi animaduertere in caput ciuis Romani poterat. At Horatius ſororicida, dicis, à regiis iudicibus condẽnatus ad populum prouocauit [e]. Quid tum poſtea? id Rege ipſo authore factum eſt, prudẽter quidem, & eo conſilio, vt tam inſolentis iudicij inuidiam in feroce & rudi adhuc populo declinaret: ne vel noxæ eximendo parricidij reum, iniuſtitiæ, vel liberatori ciuitatis capitale ſupplicium irrogando, crudelitatis opinione premeretur. Fuit itaque ſingulare hoc Tulli Hoſtilij factum, nullâ neque antè neque pòſt lege vel exemplo cõprobatum: eſtque tale, ſi rectè ſubtilitérque animaduertis, quo regiæ poteſtatis amplitudo dilatari potius quàm coarctari videatur.

d l. 2. §. quod ad Magiſtratus D. de orig. iur.

e Liuius. lib. 1.

Quid igitur eſt, quòd Seneca monet id in Ciceronis de Rep. libris eſſe notandum? nimirum Ciceronem reprehendit, & arguit tum iniuſtitię, tum mendacij in iis libris. *Philoſophus*, inquit, vbi ad eorum librorum lectionem acceſſerit *admiratur, contra iuſtitiam dici tam multa potuiſſe. Cùm ad hanc eandem lectionem philologus acceſſit, notat prouocationem ad populum etiam*

à Regibus fuiſſe. At cur id notat philologus? quia eſt contra veritatem hiſtoriæ, nec vllum eius rei Cicero authorem laudare poteſt: neque enim ſi aperta eius rei teſtimonia in hiſtoriis extitiſſent, id apud Ciceronem, ac non potius apud ipſos hiſtoriæ ſcriptores à quibus id Cicero deſumpſit annotaſſet. Nam ipſemet Seneca hîc lectori intelligendus eſt, Philoſophus ſimul & philologus, æquitatis, & veritatis acer & diligens ſcrutator, qui, vt ipſemet aſſerit a, Ciceronem audire potuit. Quod ergo Seneca tanquam philologus id in libris illis notat, ſatis oſtendit Ciceronẽ illud præter fidem hiſtoriæ, præterque communem hominum opinionem, ad Reip. ſuæ formam & rationem cõfirmandã, in ſuos illos libros cõiecisse.

a in proœm. controuerſ.

Quæ cùm ita ſint, nihil hoc Ciceronis teſtimonium neque tibi neque Bruto b ad victoriam prodeſt.

b quaſt. 3. pag. 93.

BOVCHER. c *Quin à Romulo ipſo cùm Reip. formam deſcriberet, nihil aliud Regi præter ſacrorum ac legum cuſtodiam mãdatum fuiſſe refert* Halicarnaſſæus d *ita vt penes populum, id eſt corpus Reip. vniuerſum ordinibus videlicet patritio, equeſtri, & plebeio conſtans, magiſtratus creandi, leges condendi, bellum decernendi, poteſtas ſumma eſſet.*

c eod. ca. 28. d lib. 2.

§ Hoc ſplendidum mendacium eſt: non tuum tamen inuentum, ſed Bruti, qui id bis malitioſè inculcat e. Verum nimis tu quidem facilis, ne quid grauius dicam, qui homini hæretico fidem in re maximâ ſæpius mentienti tam temerè & leuiter adhibuiſti. Falſitatem autem huius tuæ, ſeu potius Brutinæ ſententiæ, libro ſuperiore ad Brutum patefecimus f.

e Quaſt. 3. pag. 120. & 161. f lib. 4. cap. 23.

BOVCHER. g *Quod apud Medos & Perſas perinde fuiſſe ex hiſtoria Danielis colligi poteſt, cùm ibi decretum à Rege ex magiſtratuum & ſeniorum conſilio factum memoretur, cui Rex velinuitus parere coactus eſt, vt Danielem in lacum Leonum mitti permitteret* h.

g ibidem. h Daniel. 6.

Falleris: non ideò Danielem permiſit Darius voluntati inimicorum quòd legum neceſſitate coactus non potuerit eum, ſi voluiſſet, pro poteſtate imperij liberare: quandoquidem nullibi liberius quàm apud Medos & Perſas regnatum eſt, vt vel ex vnico Xerxis dicto ſæpius iam declaro perſpicuum eſt. Sed quia Darius & cæteri ferè omnes Perſarum Reges, moris & legum patriarum adeò naturâ ſuâ obſeruantes erant, vt extrema ferè omnia pati, quàm leges antiquas & inſtituta maiorum violare maluiſſent. Quâ de causâ Cabades Perſarum Rex hominem ſibi amiciſſimum ſummèque dilectum, & cui vitam ſimul & regnum debebat,

Seoſem nomine, calumniis oppreſſum & damnatum maluit amittere, quàm de Perſicarum legum obſeruatione aliquid remittere[a], quo nihil Danielis hiſtoriæ ſimilius. Verùm hoc etiam in Pacurio Rege manifeſtius apparet, qui quoniam propter conſtantiam promiſſi neceſſe habuit antiquam regni legem tollere, magno mœrore affectus eſt[b] ſuſtulit tamẽ & propriâ authoritate ſuſtulit, vt promiſſi fidem exolueret. Falſum igitur quod colligis, ex hac ſcilicet Danielis hiſtoriâ *ſole clarius apparere legi regni Regem ipſum ſubiici.* Neſcio quem tu ſolem mihi narras: vnum ſcio, id non magis ex tuis ſcriptis, quàm in Cimmeriis tenebris nigros lapillos apparere: eoque Danielem non conſilio publico vt tu putas, ſed Regis ſolius benignitate, inuitis regni Satrapis & Principibus, fuiſſe liberatum.

BOVCHER.[c] *Ius idem apud veteres Gallos Reges fuiſſe ex Cæſare conſtat. Apud quem Ambiorix Eburonum ſeu Leodiorum Rex teſtatur tum populo non minus in Regem quàm Regi in populum poteſtatis extitiſſe.*

Ex Bruto[d], & in ſuperiore ad illum libro refutatum[e].

Cætera ſimiliter quæ huic capiti exempla inſeruiſti, à Bruto ferè ad verbum mutuatus es[f]: quibus refellendis omnino hîc ſuperſedendum, quod ſingillatim de vnoquoque iam actum ſit, & nullam eorum aduerſus Reges efficacitatem eſſe demonſtratum[g].

CAPVT XIX.

QVOD primi tui libri reliquum eſt, totum in exemplis verſatur, quæ ego ne minutatim perſequar duo me impediunt: Alterum, quòd parum in exẽplis virium ſit, ſiue confirmandi ſiue infirmãdi propoſiti tui cauſa producantur: alterum, ne dum redarguam ea quę ex Bruti vindiciis deſcripſiſti, quæque in noſtris ad illum libris refutata ſunt, tempus in non neceſſaria repetitione conſumam. Quod itaque de regni Galliæ conſtitutione, & eius officiariis, ſcribis[h], totum à Bruto accepiſti[i]: cuius in ea re impoſturarum fontes & frontes, vt oculis omnium cernerentur, iam clarè & perſpicuè aperuimus[k].

Haud maioris momenti eſt quod capite 23. & 24. libri tui tui tractas de Regibus aliquot à populo eiectis vel neglectis. Exempla enim cùm ſint, rei geſtę tantùm veritatem, non etiam facti æquitatem (vt paulò antè dixi) demonſtrant, nec quia populus aliquid fecit, ideò iure factum eſſe fatendum eſt. Sæpe multitudo per vim & iniuriam multa patrat, quæ non ad imitationem, ſed ad cautionem proponi debeant. Populus Romanus in Fabium Maximum Dictatorem imperium vſurpauit[l] quamuis id ei nullo modo licuiſſet, vnde Liuius ſcribit Fabium, *qua grauitate animi criminantes ſe ad multitudinem inimicos tulerat, eadem & populi in ſe ſæuientis iniuriam tuliſſe.* Populus ſæpe occæcatur, ægrotat, inſanit, fas ac nefas iuxta æſtimat. An non ſcribis ipſe[m] populum Pariſienſem furore percitum, ciui-

GGg ij

a Procop. li. 2. de bello Perſico.
b Procop. ibid.
c dicto capite.
d Quæſt. 3. pag. 100.
e lib. 4. cap. 19.
f Quæſt. 3. pag. 93. 94. 95 & 100.
g lib. 4. cap. 13. & 19.
h cap. 22.
i Quæſt 3. pag. 88. inf. 96. 124 & 129.
k lib. 4. cap 14. 15. 16. 17 18. & 19.
l Liuius lib. 22 Polyb. lib. 3. Plutar. in Fabio.
m lib 2. cap. 7

tate ſua Regem expuliſſe atque occidere etiam voluiſſe, niſi Guyſius obſtitiſſet? in quo certè haud benè de conciuibus tuis meritus es, qui iſtam illis, populo alioqui placido & Regum ſuorum petamanti, notam inuſſiſti: cùm tuæ præſertim conciones ad eam illos inſaniam adegerint. Quid ergo ſi, quod Deus auertat, poſteri noſtri, aliquot abhinc ſeculis, tale facinus auſi, ad iuris ſui & æquitatis cauſæ defenſionem confugiant, atque ſuperioris iſtius facti exemplo id ſibi licere contenderint: nunquid erit cur cauſam obtineant? nónne tuus iſte liber, ſi opus tam fœdum & execrabile tam diu durare poterit, iſtam illis defenſionem præripiet? quòd non hominum prudentium, ſed furentium, id factum fuiſſe tradas. Noli ergo nos ad exẽpla vocare, niſi talia ſint quæ extra omnem reprehenſionis aleam poſita, religioſum aliquod imitandi ſtudium animis ingenerent.

Prætereo quæ capite 25. & 26. congeſſiſti, quòd falſis collectionibus, & manifeſtis in Regem calumniis, iniurioſis etiam comparationibus, atque id genus ineptiis atram tuam bilem redolentibus, magna ex parte conſtent, quorum omnium commodiorem tractationem in ſequentem librum reiicio. Nam quod præterea de Hebræis adfers, qui externorum Regum, à quibus iniquè premebantur, iugum ſæpe excuſſerũt, quaſi eorum exemplo cæteris etiam populis liceat in Principes ſuos legitimos & naturales inſurgere, id vno verbo reſoluitur. Illius nempe populi diſſimilem omnibus aliis nationibus cauſam fuiſſe: quòd ei Deus per Iacob Reges & Duces de ſua gente, donec Chriſtus naſceretur, nunquam defuturos promiſit: atque ita nulli alij parere tenebãtur (cùm ſcirent ſe ſuos ſemper aut Reges aut Duces habere legitimos) niſi fortè ipſemet eos Deus vt Principi alij inſeruirent aliquo modo commonuiſſet. Quamuis ergo Iudęi frequenter, ob ſua Principúmque ſuorum ſcelera, in vicinorum populorum ditionem & ſeruitutem, Dei permiſſu, fuerint redacti: tamen nemo extraneus, ante Meſſiæ aduentum, legitimum in eos imperium vlla temporis præſcriptione potuit acquirere, aut iure ſuo impedire quo minus, vbi vires illis & voluntates ſuppeterent, ſeſe in libertatem, ſiue religionis, ſiue Reip. cauſa, vindicarent. Non eſt igitur cur illuſtria illa Machabæorum facta in præſentis negotij diſceptationem transducas.

Venio ad libri tui caput 27. in quo duo homine Theologo indigni errores ne dicam manifeſta mendacia, continentur. Nam vt belli iuſti in proprios Reges exempla confingeres (vera enim nuſquam extant) ſic ſcribis.

BOVRCHER. *Hic ergo occurret primum ſanctus Dauid, qui cum bellum contra Saul, Regem vtique ſuum ac de populo ſuo natum, ſed tyrannum & pietatis hoſtem, ſic gereret, vt priuatum capitis ſui negotium potius, quàm Reip.*

*agere videretur,à prudenti tamen & diuinitus inſpirata A-
bigàil,prælia Domini præliari cum laude & commendatio-
ne eſt dictus* [a]. a 1. Reg. 25.

Cedo,Boucheri,ex quo Scripturæ loco,quâue ex hiſtoria didiciſti Da-
uidem cum Saule bellum geſſiſſe?nuſquam certè in Bibliis aliquid appa-
ret,ex quo id,non dicam oculis cerni,ſed ne coniiciendo quidem etui
& colligi poſſe credatur.Nonne ſacra nos hiſtoria docet Dauidem ſem-
per Sauli ſe ſupplicem præbuiſſe,eúmque perpetuò dum vixit & domi-
num,& patrem,& Principem agnouiſſe,nunquam ſe illi oppoſuiſſe,nũ-
quam reſtitiſſe,ne tunc quidem cum deſperaret ſe poſſe euadere à facie
Saul [b]? Quid ergo eſt quòd tu nobis Dauidem cum Saule belligerantem b 1. Reg. 23.
proponis?Cur Regi Prophetæ tantam facis iniuriam,vt eum ex humili-
tatis,patientiæ,& pietatis quodam velut prototypo,in ſuperbiæ, rebel-
lionis,& impietatis perniciosum exemplar transformes?Id inter Dauidis
laudes præcipuum numerari ſolet,quòd multis à malo Rege iniuriis af-
fectus,multiſque inſidiis appetitus,nullam ei vnquam, quæ vel optimo
Regi debetur,reuerentiam officiúmue ſubtraxit, nedum in eius necem
aliquid molitus eſt:quod cùm luce clarius ſit, quâ tu frõte eum cum Re-
ge ſuo bellum geſſiſſe ſcribis? bellum ſemper ab hoſte & cum hoſte ge-
ritur:ſi ergo Dauid bellũ contra Saulem geſſit,Sauli hoſtem ſe præbuit &
profeſſus eſt,quo nihil excogitari falſius, vel dici ineptius à Theologo
poſſit,Nam quod adiicis de Abigail,quæ Dauidem *prælia Domini præliari* c Quæſt. 3.
dixit,id ne minimùm quidem ſententiæ tuæ patrocinatur,ſed indicat te pag. 61.
non ſatis negotio tuo fuiſſe attentum,atque à Bruto deceptum qui il-
lud tibi obiter ſuppeditauit [c].Abigail enim cùm diceret,*quia prælia Domi-
ni,domine mi,tu præliaris*,non de præliis cum Saule commiſſis ſenſit,quip-
pe non laudaſſet hoc ſermone Dauidẽ,ſed luſiſſet, quòd nullum vnquã
cum Saule prælium inierat:ſed de illis præliis Domini,de quibus antè in
eâdem hiſtoriâ ſcriptum eſt [d].*Dixitque Saul ad Dauid:Ecce filia mea ma-* d 1. Reg. 18
*ior Merob ipſam dabo tibi vxorem:tantummodo eſto vir fortis,& præliare bella Do-
mini.*Et hæc ad prioris mendacij redargutionem ſatis.Non addam te tibi
contrarium hoc loco eſſe,cum ais Dauidem *bellum contra Saul, Regem v-
tique ſuum*,geſſiſſe, quò enim affirmandi illud,*vtique*,niſi vt Saulem verè
Regem Dauidis fuiſſe intelligamus?At antè,eodem libro [e], diſertè ſcri- e cap. 6.
bis Saulem à Samuele regni iure fuiſſe priuatum, ita vt poſtea Rex non
eſſet:quo tempore nullũ adhuc ei cum Dauide diſſidium,imò nulla no-
titia interceſſerat.Si igitur Rex non erat poſt illam Samuelis denuncia-
tionem,falſum eſt quod hîc aſſeris Dauidem bellum contra Saulem *Re-
gem vtique ſuum geſſiſſe* Quòd ſi verum hîc narras,falsò doces regno illum
multò antè excidiſſe.Sed hæc leuiora ſunt:ad alterum itaque, quod ma-
nifeſtius mendacium eſt accedo.

BOVCHER. Sed & Achimelech, aliique Sacerdotes Nobe, quæ vrbs ſacerdotalis erat, opem fugienti Dauidi à facie Saul vel capitis ſui periculo tulerunt.

Vis nimirum hoc exemplo probare, Sacerdotum & Prophetarum(vt ais) *iuſſu atque conſilio arma in domeſticos, tum Reges, tum alios propter impietatem eorum ſumpta, ſcrupulum* cõſcientiæ *abundè iampridem abſtuliſſe.* In malâ cauſa veraces teſtes nihil valent: cautè igitur tu iſtuc: ad falſam ſententiam confirmandam, falſum teſtimonium produxiſti. Nihil enim clariùs, nihil expreſſiùs in Scripturis narratur, quàm Achimelech, cæteróſque Nobe ſacerdotes, ignoraſſe Dauidem à facie Saulis fugiſſe, quod ipſemet arcani causâ ſe miſſum à Rege dixerit, eóque omnem illi & operam & opem, tanquam Regis genero, familiari, & amico impertiiſſe: vt nullum inde ſibi non capitis ſolùm, ſed ne vel minimæ rei periculum à Rege metue-
a 1. Reg. 22. rint. Ait enim hiſtoria a. *Reſpondénſque Achimelech Regi, ait. Et quis in omnibus ſeruis tuis, ſicut Dauid fidelis, & gener Regis, & pergens ad imperium tuum*(id eſt tibi obſequẽs in omnibus quę imperas) *& glorioſus in domo tua? Nũ hodie cœpi pro eo conſulere Deũ? abſit hoc à me: ne ſuſpicetur Rex aduerſus ſeruum ſuum rẽ huiuſcemodi, in vniuerſa domo patris mei: non enim ſciuit ſeruus tuus quicquam ſuper hoc negotio, vel modicum, vel grande.* En vt negat ſe vllum Dauidi auxiliũ vel cõſilium aduerſus Regem dediſſe, ſed planè ignoraſſe id ingratum Sauli fore quod Dauidi ſubminiſtrauerat. Hoc & Ioſephus vberius paulo fu-
b lib. 6. antiquit. cap. 14. ſiúſque declarat b. *Pontifex,* inquit *nihil horum inficiatus, liberè faſſus eſt hæc ſe non tam Dauidi præſtitiſſe quam ipſi Regi. Excepi inquit, non vt inimicum tuum, ſed vt fidiſſimum miniſtrum & tribunum, &, quod maius eſt, generum ac propinqua neceſſitudine coniunctum, quis enim putaret eũ, qui hoc honore à te dignatus ſit, inimicum eſſe, ac non potius cum primis beneuolum? Cúmque ſe diceret à te miſſum ad arduum negotium properare, non ſuppeditare quæ requirebat ad tuam potius quàm ad illius iniuriam pertinere iudicabam. Quare non eſt quod de me malè ſuſpiceris, aut ſi quid noui nunc Dauidem moliri audiuiſti, ob exhibitam à me humanitatẽ, fauere me illi aduerſum te cogites, in amicum enim ac generum & tribunum tuum tum collatum volui: quicquid officij in illum contuli.*

Hæc cùm ita ſint, perſpicuum eſt magnum te multitudini errorem hîc obieciſſe, tuámque ipſius exiſtimationem tanto grauius læſiſſe, quanto aſſertionis tuæ falſitas clariore veritatis teſtimonio conuincitur.

Quod à Lobna ſacerdotum ciuitate argumentum trahis, ſuperiore li-
c cap. 7. bro c diſſolutum eſt, quódque de populi Hebræi à Roboamo defectione affers, infra commodiore loco diſſoluetur. Denique falſum eſſe quod ibidem de Ozia repetis, iam ſuprà hoc libro oſtendimus e, vbi etiam te cauſam hæreticorum, in qua tractanda diu multúmque ſudarunt, non
d lib. 6. cap. 20. minus quàm Catholicorum, magno Reip. Chriſtianæ malo, agere pro-
e cap. 11. batum eſt.

CAPVT XX.

LONGVM eſſet, nec neceſſarium, ſingulas tuas rationes & exempla perſequi: quapropter ſatis mihi viſum eſt eorum vitia detexiſſe, quorum captioſa probabilitas incautos, vel imperitos librorum tuorum lectores in iſtum de Regibus errorem rapuerunt.

Quo in genere illa ſunt, quæ poſtremis primi tui libri capitibus continentur: in quorum altero, Regum imperia cum rebellantium impetu, & bella legitimorum Principum authoritate decreta, ſuſcepta, geſtáque, cum temerariis, inconſultis, & furibondis coniuratorum inſultationibus confundis & conturbas: quaſi par omnium cauſa, & æqualis cõditio ſit. Nam vt Eccleſiam armis protegendam & conſeruandam eſſe probes (quod tamen nemo ſanus & ſobrius vnquam negauit, dummodo id ordine & ratione fiat ab illis penes quos armorum bellorúmque imperium eſt) & vt illuſtribus exemplis doceas licere ſubditis arma ad Eccleſiæ defenſionem capere iniuſſu Principis, imò inuito Principe, & aduerſus Principem (qui tamen non minus quàm illi Eccleſiæ partes tuebatur) proponis nobis bella à Ioſue & Machabæis apud Hebręos geſta: apud Chriſtianos verò Conſtantini, Theodoſij, Clodouæi, Martelli, Caroli Magni, proſperos armorum ſucceſſus, contra Dei hoſtes, hæreticóſque (magni certè momenti exempla, ſi ea Regibus, non rebellibus propoſuiſſes.) At quis rectę rationis lumine adeò deſtitutus eſt, quis, inquam, tam amens & idiota, tamúe prauâ animi affectione occęcatus, vt non ſtatim cernat nihil hęc omnia tuę cauſę patrocinari? Bella geſta à Principibus authoritatem habentibus aduerſus hoſtes, in argumentum trahis belli ciuilis, & coniurationis illicitę contra Regem Chriſtianiſſimũ ſuſcitandę. quod hîc vinculum ſimilitudinis? Quę harum rerum conuenientia & coniunctio? quę, inquam, iuſti belli, & nefariæ coniurationis ſocietas eſſe poteſt? Iam dixi Eccleſiam Principibus Chriſtianis, tanquã ipſius nutritiis & patronis, tuendam & protegendam committi[a]. At illa à legitimis tantùm Principibus defendi vult, rebellium opem reſpuit, ipſóſque ſemper execratur. Qua de cauſa Diuus Ambroſius ab Ariano, ſed legitimo Principe, grauiter oppreſſus, oblatum ſibi à Maximo rebellante auxilium non admiſit, quamuis ſciret eum cum magno & forti exercitu ex Gallia & Britannia in Italiam celeriter contendere, ſuámque ei opem[b] vltrò polliceri: nec vllos aduerſus infeſtiſſimum illum Catholicis Imperatorem, vel verbo, vel ſcripto vnquam armauit: quamquam id factu ei facillimum, & cauſa longè quàm tibi grauior foret vt libro tertio oſtendimus[c]. Debuiſti ergo, vt quos ad ſeditionem excitaſti in rebellione confirmares, laudabile aliquod Eccleſię à rebellibus & coniuratis adiutæ & defenſæ exemplum proponere: quod cum non feceris, imò nec facere potueris, neſcio quò iſta exempla in hoc negotio, niſi vt illis faciles & nimis credulos lectores decipias.

a *Sup. hoc li. cap. 6.*
b *Theodorit. lib. 5. cap. 14. Hiſt. Eccle.*
c *cap. 5.*

In altero verò, in vltimo, inquam, libri tui capite, ſanctiſſimi & religioſiſſimi Eccleſiæ Doctoris Bernardi teſtimonio, licenter nimis & intemperanter, abuteris: dum quibus ille Templi milites legitima authoritate armatos, vt fortiter pro fide aduerſus infideles decertent, piè, grauiter, & copioſè adhortatur: iis tu populo contra omnem iuris diuini & humani rationem, vt arma aduerſus ſuum Regem capiat, & ſub pietatis fuco maximum impietatis ſcelus admittant, niteris perſuadere. Nec mediocrem ſancto illi viro iniuriam facis, quòd cum, ſi inter vos mortalis nunc vixiſſet, ſocium, ſeu potius authorem, ſeditionis veſtræ ſe præbiturum fuiſſe exclamas. librum enim tuum hac peroratione concludis.

Hæc & plura in hanc ſententiam vir beatiſſimus, quæ tanto pluris facienda, atque altius figenda ſunt, quanto, vt credibile eſt, ſi nunc in terris degeret, ſi tempora in quæ decidimus mortalis, vt olim fuit, in carne perſpiceret, in eos qui nunc ſunt perſecutores Eccleſiæ, ac Politicos ac perfidos præcipuè, cæleſtis illa tuba fortius intonaret.

Nemo neſcit quid his verbis intelligas: D. Bernardum nempe ſi tunc in viuis egiſſet cùm iſta ſcriberes, omnem coniurationi veſtræ operam ſtudiúmque nauare, atque iiſdem, quibus tu, concionibus multitudinem contra Regem ſuum Henricum armare voluiſſe. At quàm longè diuini illius viri animus à tam ſceleratis conatibus abfuiſſet, teſtantur etiamnum mitiſſima illa ingenij ipſius monimenta, quibus rebellionem, vt decimũ & ferè vltimum ſuperbiæ gradum, deteſtatur[a], & Reges quamuis peruerſos & impios, Dei iudicio relinquendos eſſe docet.

a Tom. 1. tract. de gradib. humilit.

Habeo igitur gratias quòd huius me Doctoris memorem reddidiſti parum enim abfuit quin eum alioqui immemoriâ præteriiſſem: cuius tamen & vitæ exemplum, & doctrinæ cõſideratio, magnum cauſæ noſtræ adiumentum adferunt. Quid ergo ille? *Si totus orbis aduerſum me cõiuraret*[b] inquit, *vt quippiam molirer aduerſus regiam Maieſtatem: ego tamen Deum timerem, & ordinatum ab eo Regem offendere temerè non auderem. Nec enim ignoro vbi legerim: qui poteſtati reſiſtit* Dei *ordinationi reſiſtit.* & alibi, vt ſummam Regis libertatem nullis hominum vinculis reſtringendam eſſe moneat, laudat Regis cuiuſdã magnanimitatem, qui ne læſus quidem ligari ſibi corpus ad faciliorem vulneris curationem paſſus ſit, quòd Regem ſemper liberum & ſolutum eſſe deceat, *Bene quidam Rex*, inquit[c], *cùm percuſſus humanâ ſagitta peteretur vt ſe ligari permitteret, donec excideretur, quia leuiſſimo motu mortem poſſet incurrere. Non decet, inquit vinciri Regem. Libera ſit Regis & ſemper ſalua poteſtas.* Erat tamen ei negotium cum Rege ſuperbo, temerario, atque illa in Deum & homines flagitia perpetrante, quæ illi vir ſanctus in ſua ad eum epiſtola exprobrat his verbis[d]. *Ego aſſiduus veſtris quæ innouare*

b tom. 2. epiſt. 170.

c tom. 1. tractat. de paſſione Dom. cap. 4.

d to. 2. epiſt. 221. ad Ludo. Craſſum.

innouare quotidie non ceſſatis, exceßibus prouocatus, dico vobis, incipio pœnitere ſuper inſipientia mea priori: quia plus iuſto veſtræ adoleſcentiæ hucuſque faui: & de cætero pro mea exiguitate non deero veritati. Non tacebo quod cum excommunicatis iteratò fœdus & ſocietatem mire ſatagitis: quòd in necem hominum, combuſtionem domorum, deſtructionem eccleſiarum, diſperſionem pauperum, raptoribus & prædonibus (ſicut dicitur) adhæretis. Non ſilebo quòd illicitum illud maledictúmque iuramentum inconſultißimè vſurpatum à vobis contra Bituricenſem eccleſiam non ita tandem corrigitis, vt Chriſti ouibus apud Cathaunum paſtorem præfici non ſinatis; inſuper & fratri veſtro, eiuſque militibus ſagittariis baliſtariiſque domos epiſcopales contra ius & fas inhabitandas, & res Eccleſiæ in huiuſmodi neſarios vſus profligandas, audacter nimium exponitis.

Quid tu hîc feciſſes, Boucheri? ſatiſne magnæ tibi hæ cauſæ viſæ fuiſſent cunctos in Regem Ludouicum regni ordines concitandi? non tuliſſes, opinor, diu iſtas Eccleſiæ iniurias, ſed ſtatim claſſicum ceciniſſes, vt omnes ad vltionem concurrerent. neque enim tam graues in Rege Henrico cauſæ extiterunt. At vir ille beatus nihil niſi vindictam diuinam Regi per epiſtolam minatur, ſeque fortiter, vt Domini Sacerdotes decet, pro matre Eccleſia precibus & lachrymis pugnaturum indicat. *Dico vobis*, inquit, *non erit diu inultum, ſi hæc ita facere pergitis. Et ideo, domine mi Rex, amicabiliter moneo vos, & fideliter conſulo vobis, vt citius ab hac malitia deſiſtatis, ſi forte iam ferire parantis manum, Niniuitæ Regis exemplo, pœnitentia & humilitate præuenire poßitis.* Et paulò ſuperius in eadem epiſtolâ, *Ac quicquid vobis de regno veſtro, de anima & corona veſtra facere placeat; nos Eccleſiæ filij, matris iniurias, contemptum, & conculcationem omnino dißimulare nō poſſumus: quæ illi præter illa quę in eam iam præceßiſſe miſerabiliter plangimus, iterū de nouo partim inferri, partim imminere ſentimus. Profectò ſtabimus & pugnabimus vſque ad mortem, ſi ita oportuerit, pro matre noſtra, armis quibus licet: non ſcutis & gladiis, ſed precibus fletibuſque ad Deum.*

En D. Bernardi de Regibus ſententiam: en eius erga malos Reges modeſtiam: en eccleſiaſticam in admonēdo libertatem, en Chriſtianam in tolerando patientiam. Tu igitur qui ſanctum hunc Doctorem, & Eccleſiæ Patres te imitatum in hoc negotio magnificè iactas, oſtēde, ſi potes, qua in re S. Bernardi veſtigiis inſtiteris. Vbi monitoriæ tuæ ad Regē Henricum epiſtolæ? vbi obſeruantiæ & reuerētiæ Maieſtatis, non dico certum teſtimonium, ſed leuiſſimum aliquod ſignum atque iudicium? numqua ad eum in ſcriptis tuis epiſtola honeſta reperitur: an non execrabiles vbique in eum libelli famoſi, non eccleſiaſticam loquēdi libertatem, ſed effrænem linguæ rabiem & pluſquam ſcenicam diſſolutionē redolentes? D. Bernardus, etiamſi totus mundus in eum coniuraſſet, adduci nequiiſſet vt aliquid aduerſus regiam maieſtatem moliretur, Regemue offenderet. tu nemine cogente vel hortante, ſponte tua, vt totus mundus in Regis necem regnique perniciem coniuret, modis omnibus conabaris. Quid multis? neque tu, ſi in Ludouici tempora inci-

diſſes, tuum iſtum rebellionis ſpiritum depoſuiſſes: neque D. Bernardus, ſi ad Henrici III. regnum fuiſſet reſeruatus, tales in eum tragœdias vnquam excitaſſet, ſed tu quidem in Ludouicum ſeditionis tubã acriter inflaſſes, & ille rebelles atque infenſos Henrico animos omni ſtudio mitigaſſet: ex quibus quanta inter vos & morum & doctrinæ diſſimilitudo ſit, perſpicuum eſſe arbitror.

Hæc ego licet breuius fortè quàm res poſtulat, tamẽ ita candidè ſimpliciterque expoſui, vt nullius æqui æſtimatoris iudicium pertimeſcam. Cætera verò primi tui libri argumenta atque exempla, quæ ego ſeu caſu ſeu conſilio præteriui, quoniam neque ponderis aut momenti, neque obſcuritatis multum habent, illis relinquo qui magis otio abundant excutienda.

LIBRI QVINTI FINIS.

GVIL. BARCLAII I. C. DE REGNO ET REGALI POTESTATE CONTRA MONARCHOMACHOS liber ſextus: in Boucherium alter.

CAPVT I.

QVod incenſarum ædium dominis atque etiam vicinis vſu venire ſolet, vt non antè à periculo ſecuros ſe arbitrentur, quàm, repreſsâ & reſtincta penitus flamma, omnes vndique domus partes, & propinqua coniunctaque incendio loca fuerint perſcrutati: & non ſolùm trabes titioneſque, ſed ipſos etiam cineres diſcuſſerint, ne vlla vſquam fauilla lateat nouis incendiis materiam cauſamq́ue præbitura: idem mihi in hoc tecum negotio, Boucheri, in hoc, inquam, communi regnorum incendio extinguendo accidit. Nam quamquam videre mihi videor voraces illas ſeditionis & rebellii flāmas, quas variis primi tui libri captionibus & impoſturis, velut tædis quibuſdam ardentibus in tecta Reipub. coniecisti, copioſo rectarum rationum, & victricis veritatis flumine ita ſuffocatas iam eſſe & ſubmerſas, vt nullum inde cōmuni Regum cauſæ præiudicium periculumúe oboriri poſſit: tamen ita me ſuperioris incendii memoria terret, & ſolicitum reddit, vt in omnes me vertam partes, vicinaq́ue omnia contingam & contrectem, vnde aliqua excuti ſcintilla poſſit. Quapropter licet ex quatuor illis libris, quos de Regis Henrici abdicatione falsò inſcripſiſti, primus tantùm ad regna vniuersè ſubuertenda comparatus ſit, cæteri verò inſidioſis querelis & calumniis, atque adeò omnis generis in Regem petulantiſſimis conuitiis mendaciiſque deſtinati: eoque ſuffoſſis illis ſeditionum fundamentis, ſuccisis, inquam, argumentorum primi tui libri neruis omnibus, perorata & probata ſatis Regum cauſa videatur, minimeq́ue neceſſarium fœdas illas & fœtidas iniuriarum centurias recenſere, quas tribus reliquis famoſis libellis conſcripſiſti: tamen vt in eas etiam inquirā

duabus potiſſimum rebus ſum adductus: alterâ, quod permiſtos ad cõmunem Regum cauſam labefactandam elenchos aliquot continet:alterâ,ne mendax & inuidioſa vitæ illius Regis ab inimico homine facta deſcriptio ignorantibus errorem creet, totamque fallat poſteritatem. Non quod plenam & perfectã pro eo apologiam texurum me hîc cõſtitui,ſed quod lectores monitos velim tanto te in illum odio flagraſſe, tantaque inuidia fuiſſe occæcatum, vt non ſolùm omnia quæcunque poteras ſcelera & flagitia excogitare, falsò ei affingeres, ſed artes etiam regias,& rectè facta per calumnioſam volũtatis interpretationem, quo nihil deteſtabilius, ad eius ignominiam & reprehenſionem transferre conatus ſis.| Verebaris, credo, ne ſi Regem illum, quem *prototypon nequitiæ* in operis tui initio a vocaueras, non omnium vitiorum, quæ in hominem cadere poſſunt,velùt cumulo quodam oneratum conſpurcatumque poſtea depinxiſſes, videri poſſis vel minus verè id ei prius epitheton tribuiſſe, vel minus integrè perfecteque vitam eius poſtea mandaſſe literis. Etenim profectò ſi vel media pars eorum quæ de illo ſcribis vera eſſent,non haberet quiſquam cur Caligulas, Nerones, Cõmodos,Heliogabalos,cæteraque id genus monſtra meditaretur mirareturque,cùm in illius Regis perſonâ quicquid eſt monſtruoſarum libidinum,ſcelerumque concluſum & comprehenſum eſſe cerneret.At nõ ita eſt: quiſquis enim aliorum Regum mores, facta, res geſtas æquiorè animo perluſtrauerit,in mediis quidem hunc conſiſtere, optimos inter peſſimoſque,&, ſi cum præcedentibus omnibus conferatur, plures illo deteriores quàm meliores inueniri haud dubiè comperiet. Sed quoniã neque Regis illius,neque cuiuſlibet alterius perſonæ ſingularis innocẽtiæ defenſionem,ſed tantùm cauſæ Regum communis æquitatem demonſtrãdam præcipuè ſuſcepi,abſcedam hinc ad cauſas huius fictæ tuæ abdicationis,quatenus Reges omnes contingunt, explorandas. quarũ tu exordium elatior & inflatior quàm antea ,tanquam terrenus aliquis Iupiter hoc verborum fulmine procudis.

a *lib. 1. epiſt.*

b *li.1.c.4.r.*

BOVCHERIVS b. *Hic iam ſe veluti ruptis obſtaculis,torrentis inſtar, effundet iuſtus dolor: & vt clauſus dudum ignis, fracta cum ſtrepitu nube erumpens, probabit in iuſtiſſima causâ, quàm verum ſit illud quod nobis Tyrannus obiecit in iniuſtiſſima, furor fit læſa ſæpius patientia. Siquidem quæ paſſi toties, tam multis locis, tam diu, tam durè atque indignè ſumus ,ad hunc nos vehementis ac iuſtæ querelæ locum, ac neceſſarii conſilii portum appellere coëgerunt. Vt qui a de iure tum Eccleſiæ tum Regni ac populi ſeu Reip.*

Reges abdicandi in genere diximus, nunc de cauſis in ſpecie, propter quas abdicari in vtroque tribunali debeant, vtque veræ illæ in Henrico Valeſio ſint, ſceptroque eum propterea amoueri oporteat, diſſeramus.

Hic iam ſe veluti ruptis modeſtiæ, humanitatis, patientiæ, omnibuſque regalis obſeruantiæ repagulis *torrentis inſtar* effundit impotens & iniuriarum plenus animus tuus, atque fulmen illud rebellionis quod ad Regum omnium terrorem ſuperiore libro fabricauerat, nunc tandem velut *fractâ cum ſtrepitu nube*, in Regis Henrici caput iniuſtè intemperáterque eiaculatur: neque id mirari oportet, cùm tuam hîc patientiam, qua nihil à Chriſto & Apoſtolis magis commendatum, in furorem fateris eſſe conuerſam. Ais enim ignem illum tuum, cuius, flammâ Hérici Regis famam comburis, *fractâ cum ſtrepitu nube erumpentem probare quàm ſit verum in iuſtiſsimâ cauſa, furor fit læſa ſępius patientia.* quod ſi verum eſt, nonne ei conſequens videtur hæc omnia furentis animi impetu à te ſcripta eſſe, eoque nullam illis fidem eſſe habendam. Nec tamen legis illius te beneficio vſurum, quæ iactum in Maieſtatem Principis maledictum ſi ex inſania procedit non pœnâ ſed miſeratione dignum eſſe cenſet[a]. nam & plus hîc eſt quàm maledictum, intolerabilis nempe inſultatio, famæque & exiſtimationis Principis immenſa & propè inaudita expilatio depeculatioque: & tu, vt arbitror, non eâ defenſione vſurus es, quæ planè inſaniiſſe te cùm iſta exarares indicet. [a] *l. vnic. C. Si quis Imp. maledixerit.*

Eſto igitur ſano te cerebro ſed iracundiæ calore nonnihil commoto hæc euomuiſſe: peto abs te in primis, vtrum cauſas omnes à te allatas concurrere vis in eo Rege quem exigi abdicarique debere ſtatuis (multas enim recenſes, atque ad numerum digitorum, vt Plautinus ille Stichus ſuos cyathos[b], reuocas) an verò ſingulas ſufficere vt ob earum quamlibet Rex ſolio ſceptroque priuari debeat. Si prius illud tibi placet neque Rex Henricus profectò qui illa quæ ei affingis crimina omnia minimè cõmiſſa, nec vllus, vt arbitror, Principũ Chriſtianorũ aut noſtra aut patrũ memoriâ abdicatione dignus repertus eſt. Sin poſterius cordi eſt, vereor vt pauci Principes non exigendi veniãt. Sed vtro modo ſtatuas, iam ſatis tibi reponſum eſt, & cõuulſis tuis principiis, nullum prorſus abdicandi Reges ius populo eſſe firmiſſimè comprobatum. Quinimò & ſi id illis poteſtatis eſſet, vt Regem certis de cauſis ab imperio remouere poſſent, non vtique regno expediret id eos per vim & arma ob quædam etiam grauiſſima perſonę vitia, & qualia tu quædam hîc memoras, experiri: ſi modò nullas de iis committendis leges ferret Quandoquidem fieri poteſt vt Princeps multis ſceleribus inquinatus, bonarũ legũ conditor ſit & cuſtos: teſtimonio nobis eſt L. Corn. Sylla, qui cùm ipſe tyrannicè, libidinosè, & auarè viueret, ciues ad frugalitatẽ [b] *plaut. in Sticho, actu 5. ſcena. 1.*

modeſtiâ, & honeſtatẽ optimis & vtiliſſimis legibus, quarũ etiam hodie magnus eſt vſus, egregiè cõpoſuit *a*. Faciũt ſæpe Principes quod interdũ concionatores, ea nempe committunt à quibus magno diuinarũ humanarumque pœnarum metu deterrent multitudinem. Idem vir malus & bonus Rex, idem vir malus & bonus concionator eſſe poteſt. At vbi leges quas Rex iſte in quẽ debacchatis aduerſus Dei præcepta tulit? vbi edicta? Ipſe tamen aduerſus ea cõmiſit, dices. Quid tum? hominis hæc erant non Regis peccata, ſed in homine tamen propter Regem diſſimulanda: & ferenda quidem, non imitanda. Phariſæi in eam ipſam legem committebant quam prędicabant, nec id illis officium vel authoritatem detrahebat *b*. Quâ tu igitur fronte Regem hunc *infeſtum Eccleſię hoſtem* pronuncias *c*? nimius te fractæ patientiæ furor in hanc mẽtis ad omnia cęcitatem perduxit. Sed hac de re inferius plura.

a Plutar. in compar. Syllæ & Lyſandri.
b Matth. 23.
c lib. 2. cap 1.

CAP. II.

PRimam igitur abdicandorum Regum cauſam in periurio conſtituis: inque eâ amplificanda & exaggerandâ totis quatuor capitibus es occupatus. Sed neque operæ eſt, neque per ocium mihi licet, inanes illas & parũ ad rem pertinentes rationes omnes ſingillatim perſequi. Summam complecti ſat eſt: ea te authore ſic ſe habet.

Periurus regno indignus eſt, Henricus eſt periurus: ergo;

At ego tibi aliquid amplius largiar. Quiſquis Deum quouis grauiore ſcelere offendit, quod mortale peccatum vocant, non regno ſolùm ſed & vitâ indignus eſt: quia in vitę authorem & Regem Regũ velut Maieſtatis crimen committit. Sed quid inde? Deus, quæ ſua eſt bonitas, clementia, & longanimitas, talem diu aliquando dignatur vitâ, dignatur imperio: & prout ei viſum eſt, ſcelus vlciſcitur vel condonat. Manent igitur Reges quamuis mali, quamuis regno indigni, donec id eis Dominus imperium permittit, quem ſolum ſupra ſe habent, vt ait Tertullianus *d*, & à quo ſolo in temporalibus iudicari poſſunt quique vt ait D. Ambroſius *e*, *nullis tenentur legibus humanis, ſed liberi ſunt à vinculis delictorum. Nec vllis ad pœnam vocantur legibus tuti imperij poteſtate.* Sed nec firmum omnino iſtud fundamentum eſt, quod tu in harum cauſarum explicatione perpetuò ſubſternis, *indignus regno eſt, ergo abdicandus.* Quid enim? qui ſordidè & auarè viuunt, & neque ad pauperum, neque ad amicorum, neque ad ſuos proprios vſus quicquam ferè de congeſtis à ſe auri & argenti cumulis impendunt, nonne tantis diuitiis indignos cenſes? At eos tamen ſuis illis opibus hac de causâ ſpoliari, nullâ vel æquitatis naturalis vel iuris ſcripti ratione permittitur. Rex itaque licet regno indignus ſit reſpectu diuinæ Maieſtatis à qua regnum omne & imperium pendet, tamen reſpectu ſub-

d ad Scapulam
e in apolog. Dauidis ca. 4. & 10.

ditorũ quibus ipſe ſemper ſuperior eſt, quamdiu Rex eſt, nullâ de cauſâ ab iis remoueri ſceptro vel in iudiciũ vocari poteſt: omnium enim cõmiſſorum ex parte Regis hæc vna depulſio ſatis eſt; *Reges nullis tenentur legibus humanis: nullis ad pœnam vocantur legibus, tuti imperij poteſtate.*

An non vir ille ſanctus, quod de homicidio & adulterio Regis reſpondit, de periurio ſimiliter & aliis vitiis interrogatus reſpondiſſet? Non enim fracta & in furorem acta eius fuit patientia. Graue quidem crimen periurium, ſed eius tamen nulla pœna ſi per Deum iuretur, excepto vno caſu, legibus eſt conſtituta: vt vberius alibi oſtendemus. a quâ de re cùm iuriſconſultum, ſeu potius leguleium agere conaris, iuris authorum differentias denominationeſque confundis. *Nam quod à iuriſconſulto dicitur*, inquis, b *C. l. 2. de reb. cred. & iurein. Periurium Deum ſatis habere vltorem.* dicendum fuit, ab Imperatore, Alexandro nempe: Codex enim non Iuriſconſultorum reſponſa, ſed Imperatorum reſcripta & conſtitutiones complectitur. ſed exiguum hoc erratum eſt, hominis tamen in iure parum verſati indicium. Sed eſto, ſupplicium in periuros legibus eſſe decretum. quî illud ad Reges produxeris, qui ſupra leges ſunt, quique nullis humanis legibus tenentur, vt prioribus libris iam ſatis ſuperque eſt demonſtratum? Diuinam iuriſiurandi violati vltionem effugere nemo poteſt, eoque excarnificatæ conſcientiæ pœna, aliæque à Deo cælitus immiſſæ, vel ab hoſtibus expetitæ, referri debent. Eſt tamen cur tuam in hac re vel magnam inſcitiam vel malitiam malam incuſemus. Nam vt Reges propter periurium abdicandos eſſe probes, argumentum à Saule his verbis profers c.

a ad. l. Si duo 13. §. vl. D. de iureiur.

b lib. 2. cap. 3.

Cui viro ſi ad priuationem regni, tum ipſi tum poſteris, hæc etiam cauſa fuit, quòd fidem Gabaonitis, iiſdemque alienigenis, à Ioſue multis antè ſeculis iuratam violaſſet, vt eo iam occiſo, non prius ceſſaret triennalis fames, quàm affixis crucibus ſeptem eius filiis, ſtirps eius tota, ſic volente Deo, deleretur.

c dict. cap. 3. lib. 2.

Iuris errorem iuris imperito iam facile condonaui. at huius delicti quod ficto falſoque ex Scripturis argumento contraxiſti, quoniam maius inde malum eſt gratiam facere non poſſum, quin prius ſuperiorem alterũ tibi exprobrem, quippe hac vnâ ſententiâ duo falſiſſima cõplexus es. Nam primùm ſatis conſtat Gabaonitarum cædem in nullam partem cauſæ adimendi regnum Sauli fuiſſe vocatam: cùm cædes illa poſt Saulem à Domino reiectum, & ſententiam de regni priuatione à Deo per Samuelem pronunciatam multo tempore contigerit. tunc nimirum cùm cæſo Pontifice Achimelech cæteriſque Nobe ſa-

a *Ioſue. 9. ca.*

b 1. *Reg.* 22.

cerdotibus, in Gabaonitas etiam qui in miniſterio altaris Domini erant [a], atque adeò in omnes vrbis Nobe tam inhumaniter crúdeliterque deſeuüt, vt non viros ſolùm & mulieres, ſed pueros etiam & infantes atque pecora quoque gladio interficeret [b]. Deinde pluſquam manifeſtum eſt totam Saulis ſtirpem illâ deditione & internecione ſeptem filiorum eius non fuiſſe deletam: ſcriptum enim eſt. *Pepercit Rex Miphiboſeth filio Ionathæ fily Saul propter iuſiurandum Domini, quod fuerat inter Dauid & inter Ionathan filium Saul.* Hic igitur præcipuus de ſtirpe Saulis reſeruatus fuit, & ad quem regnum naſcendi ſorte perueniſſet, ſi non expreſſâ Dei ſententiâ fuiſſet ablatum.

v. Sed ecce, talibus commentis, & etiamſi falſa in verum converterentur, parum proficere in hoc negotio potes. Eſto enim periurium non partem cauſæ ſolùm, ſed totam cauſam abdicandi Saulis præbuiſſe quid aliud inde potes colligere, quàm periurium idoneam & ſatis magnam cauſam Deo eſſe priuandi Reges ſceptro atque imperio omni quod & nos fatemur, & hoc amplius, omne peccatum mortale eius generis eſſe, vt Deus ob id iuſtiſſimè non regno ſolùm & principatu, ſed lucis huius vſurâ, atque etiam vitâ æternâ aliquem priuare poſſit. At hoc quid ad populi poteſtatem? an quibus ex cauſis Deus ſceptra Regibus auferre poteſt, iiſdem etiam ex cauſis ſubditi? Quid? an vnquam fando audiſti imperium Regi propter periurium à Deo vel populo fuiſſe abrogatum? Nihil illo verius, quod vir bonus & in rebus diuinis pariter & humanis exercitatus refert [c].

c Gaguin. in vita Caroli Calui.

Id enim, inquit, pleriſque Principibus vſu venit, dum ſuis rebus timent, iureiurando multa polliceri: mox verò tergiuerſari, ſi arridentiore fortuna iuuentur. Quoties fidem publicam pactis iuratis datam acceptamque leui de cauſâ à Principibus violatam accepimus? non vnus ille Lyſander extitit, qui pueros talis, viros periurio fallendos eſſe cenſuit [d].

d Plutar. in vita Lyſandri.

Eſt enim neſcio quo malo more & falſa perſuaſione comparatum, vt plerique eorum qui regnis & Rebuſp. præſunt ius omne ad vtilitatem referant, & id demum iuſtum cenſeant, quod ſummæ rei prodeſſe arbitrantur vt ne periuriis etiam abſtineant, dum iis Rempub. iuuare poſſe falsò perſuadentur. Qua ratione Chæronenſes Damonem quendam agros vrbi propinquos latrociniis & incurſionibus deprædantem cùm non poſſent comprimere, eum fide data verſutis legationibus & decretis in ciuitatem pellexerunt, ibique nihil tale metuentem contra fidem & promiſſum occiderunt [e].

e Plutar. in vita Cimonis.

f Plutarc. in apophth. laco.

Sic Cleomenes Anaxandridæ filius Spartæ Rex pactas cum Argiuis inducias vt eos imparatos & necopinantes adoriretur violauit: [f] cumque ei periurium exprobraretur, callidâ & malitioſâ interpretatione obiectum facinus eludebat: hoc addito, *quocunque quis hoſtes modo læderet, & apud Deos & apud homines ſummo iure factum videri.* Theodoricus

Clodouei

Clodouæi filius Mediomatricum Rex, cùm non poſſet Mundericum rebellantem vi capere, eum, iureiurando interpoſito de reconciliatione, ad ſe vocatum interfici curauit[a]. Iacobus. II. Rex Scotiæ, Princeps alioqui laudatiſſimus, & qui moriens maximum ſui deſiderium apud omnes regni ordines reliquit, cùm Duglaſij potentiam inſolentiamque aperto Marte confringere & comprimere nequiiſſet, hominem ad ſe accerſiuit, fidemque ei ſuam de libero acceſſu deceſſuque publico diplomate & ſacramento ſolemni obſtrinxit, quem mox vbi in aulam venerat, propria manu interfecit. Poſſum infinita id genus exempla proferre, violati inquam iuriſiurandi, quod licet Numinis vindictam commeretur, nunquam tamen ſubditis legitimam rebellandi cauſam præbet.

Supereſt vt illud quàm vanum ſit, quod de infamia ex Ciuilis & Pôtificij iuris penu ad hanc rem depromis, breuiter indicemus. Quod vt facilius intelligatur, ſciendum eſt infamiā duplicem eſſe vulgò tradi, vnam iuris, alteram facti[b]: illa nominatim ex aliquo iuris ſcripti capite propter turpem cauſam perſonis, ſtatim atque aliquid fecerunt, vel per ſententiam, irrogatur, totaque ex legum & iuris diſpoſitione pendet[c], quæ certas tantùm cauſas annotat in quibus periurium non eſt: hæc verò in ſolâ hominum opinione poſita eſt, & non ſolùm ex periurio, ſed omni alio ex facto naſcitur, quod apud bonos & graues viros pudorem onerat, & aliquem malè audire facit[d]. Illa delicti pœna ciuilis, legitima, & temporalis eſt, quę idcirco à Principe per ſpecialem indulgentiam remitti vel tolli poteſt[e]. hęc verò naturalis & perpetua quæ in mentibus hominum vſqueadeo inhęreſcit, vt eam nulla Principis indulgentia inde diuellere & abolere poſſit. hac Principes laborant ſæpe, illâ nunquam: cùm enim ſupra leges ſint, & legibus ſoluti, vt etiam ſuprà fuſiſſimè demonſtratum[f], legum pœnas ſubire niſi volentes non tenentur: cumque ſolo verbo omnem iuris infamiam ipſi quibuſcunque volunt remittere ſoleant, quin illam à ſe ipſis remouere velint non eſt dubium. Quicquid igitur ex legibus & iure ciuili adfers hac vnâ reſponſione diluitur: nec magis difficiliter præſidium illud expugnatur quod in eccleſiaſtico iure collocas[g]. Infamiam enim iuris, cùm ſit pœna merè temporalis, Pontifex ob delictum irrogare ſua conſtitutione non poteſt niſi ſuæ iuriſdictionis hominibus, id eſt vel Eccleſiaſticis perſonis quibus per totum orbem imperat, vel iis qui eius temporali ditioni ſubſunt. Alioqui enim temporalem Regum & Principum Chriſtianorum iuriſdictionem inuaderet, quod nec velle eum nec poſſe credendum eſt[h]: Neque ad rem pertinet quod ex Innocentii. III. reſcripto profers[i]. ibi enim de electione Regis Romanorum in Imperatorem promouendi agitur, cuius perſonam examinandi, approbandi, conſecrãdi, & coro-

a Greg. Turon. li. 3. ca. 14

b Bart. ad l. 1. D. de his qui not. infa. Iaſon ad l. cunctos populos. in 2. lect. nu. 44. C. de ſumma Trinit.

c l. 1. D. de his qui not. infam.

d l. ob hæc verba 20. D. de his qui not. inf. l. 2. D. de obſeq. paren. & patron.

e l. 1. l. generalis & l. cũ indulgentia 6. de ſent. paſſ.

f lib. 3.

g 6. q. 2. cã. Infames. ca. querelam de iureiur.

h cap. per venerabilem ſiũ.

Et a gloſ. in verb. certis cauſis quæ ſit. ſunt legit.

i cap. venerabilē de. elect.

nandi ius & facultatem ad ſe ſpectare Papa aſſerit, imò quod maius eſt *ſuperioritatem ad imperium ſe habere, & poteſtatem in qua vacante imperio Imperatori ſuccedit*: ſibique ab Imperatore fidelitatis iuramentum deberi: vt mirum non ſit ſi ſummus Pontifex, quantum ad ius ſuum de examinanda & approbanda perſona attinet, ſecundum eccleſiaſticas conſtitutiones numerarit periurium inter notoria impedimenta approbationis, conſecrationis, & promotionis ad imperium. At hoc quid ad Reges & Principes alios qui faſces ſuos temporali Pōtificis ditioni nō ſummiſerunt? quibuſque nulla ad electionis & inaugurationis ſuæ cōfirmationem Pontificia authoritate & approbatione opus eſt? his accedit quòd in illo Innoc. III. reſcripto, de creando, non de abdicando Imperatore agitur: eſtque illud peruulgare, multa impedire facienda quæ facta non diſſoluunt. Neque enim vnquam ab hominum memoria auditum eſt, Regem propter ſolum periurium ſolio fuiſſe deiectum. Itaque quod de Sedechia ſcribis luſorium planè & ridiculum eſt: quaſi verò propter periurium, ac non propter rebellium potius à Nabuchodonoſore punitus ſit. Nam etſi ſine iureiurando obedientiam promiſiſſet, rebellaſſetque, non dubium quin eum vltus fuiſſet Babilonius: & contrà ſi decies millies aliis in rebus peierâſſet, in Chaldæorum autem fide & obſequio manſiſſet, non hoſtis ſed amicus Nabuchodonoſoris fuiſſet iudicatus. Quæ cùm ita ſint, valeant quæ de periurio ſcribis, vt quæ ad Regis abdicationem nihil valent.

a Clemen. Romani. de iureiur. Clē. paſtoralis. de ſent. & re iud.

CAPVT III.

SEquitur nunc altera fictæ abdicationis tuæ cauſa non minus prolixè quàm illa ſuperior à te propoſita & quę quanquam rei luctuoſæ memoriam mihi refricat, Guyſianorū nempe Principum cædis recordationem (quos ego & viuos amabam, & tam ſubdita atque acerba morte extinctos non parū dolebam mærebamque) tamē quà ius regiū vniuersè ſpectat, cùm facta infecta fieri nequeant, tractanda paucis hoc loco atque examinanda eſt. Regem igitur triplicis criminis reum vno facto conſtituis, homicidij nempe, parricidij, & aſſaſſinij ſiue aſſaſſinatus (neque enim quod ei nomen detur ſatis conſtat) vt his veluti triplici fune colligatus conſtrictuſque extrahatur de ſolio, exigatur de regno, deque cœtu & ſocietate hominum, vt lapis è fundâ protrudatur ita enim tu:

b lib. 2. cap. 6 7. 8 9.

BOVCHER.[c] *Sequitur homicidij crimen & ipſum periurio, vt facto ab Henrico connexum, ſic grauitate comparandum. Quod ne non vndique execrandum in Henrico*

c lib. 2. ca. 6.

eſſet, triplex in vno ſcelere crimen facit. Quod innoxij Principes cæſi, quod propinqui, quod per Aſſaſsinos. vt cum homicidam, parricidam, & aſſaſſinum ſimul eſſe conſtet, habeat iſto nomine amplius, & quod animaduertere Eccleſia, & quod iſte magna Regis deſignandi contemptio *luere debeat atque poſſit.* deinde ſic tandè concludit: *Ex quibus intelligitur, quàm iuſtè hoc nomine Henricum pelli regno conueniat, qui ſe vno tempore triplici iſto ſcelere, homicidij, parricidij, aſſaſsinatus tanquam funiculo triplici, qui difficile rumpitur, obſtrinxerit.*

Ordiar ab vltimo, vt tua in hac re calumnia euidens & perſpicua omnibus appareat. Quod igitur Regem Aſſaſinum dicis, & per Aſſaſinos necem Guyſiis Principibus intuliſſe, id nec verum eſt nec eſſe potest. Aſſaſini enim homines quidam erant Sarraceni & infideles môtana loca quà Romanis itur ſub domino iudem pagano incolentes, qui quoſcunque prætereuntes & quocunque modo interficere uſque deque ferebant, ſi id ipſorum domino placuiſſet: ita enim perſuaſum habebant, æternam ſibi ſalutem ſe poſſe comparare occidendo quemcumque dominus occidi iuſſiſſet. Ac de his quidem tantùm eſt decretalis illa conſtitutio Innoc. IIII a. quam tu aut non plenè lectam, aut perperam intellectam in medium adducis, vt Regem tuum Aſſaſinum eſſe probes quod vtique non feciſſes, vt arbitror, ſi decretalem illam diligentius paulo atque attentius conſideraſſes. ipſa enim te gloſſa b monuiſſet conſtitutionem localem eſſe, id eſt ad ea tantùm locò pertinere in quibus Aſſaſini illi Sarraceni habitabant. cui conſequens eſt, quod, cùm genus id hominum iam extinctum ſit, nulli amplius reuera ſint Aſſaſini, quamuis Itali illo adhuc nomine abutantur, & ex vulgaribus iuris interpretibus nonnulli. Atque ita doctiſſimi Theologi & Canoniſtæ c aſſerunt neminem nunc ob homicidium, etiamſi pecuniâ ad id conductos & addictos habeat, incidere in pœnam illius conſtitutionis. *Non incurrunt hanc*, inquit Nauarrus, d *qui faciunt interficere ob pecuniam, quamuis huiuſmodi interfectores vulgus Italicum appellet aſſaſinos, quia non ſunt propriè tales.* An non igitur te pudeat id Regi tuo potentiſſimo Chriſtianiſſimoque ſceleris nomen affingere, quod ne priuato quidem, ſi quid ſimile perpetraret, propriè poſſit conuenire? Naturæ humanæ conditio & imbecillitas ſuadet, vt pœnæ per interpretationem molliantur potius quàm aſperentur, idque vel ethnicis legiſlatoribus viſum eſt e: tu vero contrà omni ſtudio conten-

a cap. 1. de homicid. in 6

b in princ. & in verb. formidantes.

c gl. ſ. Ioan. And. A obi. in d. cap. 1. de homicid

d in Enchiridio Confeſs. cap. 27. num. 135.

e l. pen. D. de pœn.

dis, omnemque ingenij tui facultatem ad id enixè confers, vt criminis magnitudinem falſi nominis indignitate, & ſuppliciorum multitudinē confictio ſcelerum numero augeas. *Nunquam enim plura delicta concurrētia facient vt vllius impunitas detur* [a].

Illud præterea inter omnes conſtat non eſſe eos Aſſaſinos, ſiue propriè ſiue impropriè id verbum accipiatur, nec etiam homicidas, imò ne peccare quidem, quos Princeps aliquo iuſtitiæ vel vtilitatis publicę prætextu cogit pro poteſtate imperij aliquem inuadere & neci dedere, ſi modo ipſi non prætextum ſed veram cauſam eſſe arbitrentur. *ita vt fortaſſe reum faciat Regem iniquitas imperandi: innocentem autem militem,* ſiue ſubditum *oſtendat ordo ſeruiendi* [b] *Miles* enim *cùm obediens poteſtati ſub qua legitimè conſtitutus eſt, hominem occidit, nulla ciuitatis ſuæ lege reus eſt homicidij, imò, niſi fecerit, reus eſt imperij deſerti atque contempti. Quod ſi ſua ſponte atque authoritate feciſſet, in crimen effuſi humani ſanguinis incidiſſet. Itaque vnde punitur, ſi fecerit iniuſſus, inde punietur niſi fecerit iuſſus* [c]. Nullus igitur in illorū Principū cæde Aſſaſinatus fuit, aut eſſe potuit. ac proinde parū tu quidem fidus es reſtiarius, qui duplicatos tantùm funiculos pro triplicatis populo exhibes.

a l. 2. D. de priua delict.

b S. August. lib. 22. contra Fauſt. Manich. cap. 25. & refertur can. quid culpatur. 23. q. 1

c Idem. lib. 1. de ciuit. Dei cap. 26. & refertur. 23. q. 5. cā. miles.

CAP. IV.

Iam verò de homicidio & parricidio quod proponis, nihil aliud dici poteſt, etiam ſi inter omnes conſtaret, generoſos illos Principes fuiſſe innocentiſſimos, quàm peccaſſe grauiter & ſceleratè feciſſe Regem, qui illos eo modo iniuſtè ſuſtulit: regno autem ob id ſpoliari abdicarique poſſe Regem legitimum, nulla lex diuina vel humana, nullū ius aut cōſuetudo vnquā permiſit. Pone iſtos turbati animi tui motus, & cogita tecum quàm eſſet res periculi plena, & non minus regnis ipſis quàm Regibus exitioſa, ſubditos ob ſolum homicidium vel parricidium aliquod in Principem poſſe inſurgere, atque (vt tu alibi falsò & nequiter affirmas) pari in eum atque in fures & latrones poteſtate animaduertere: certè nemo, vt arbitror, niſi amens rem tam perſpicuam & euidentem non animaduertit. Tu verò nullâ aut ratione aut lege cōtendis, ſed tantùm exemplis quibuſdam, quæ, vt ſępius iam dictū eſt, facta tantùm, non ius & æquitatem facti, nobis demonſtrant. nihil enim tam vanum, tamque iniquum reperitur, cuius non aliqua ex hiſtoriis exempla peti poſſint.

Regum ferè proprium eſt ſuſpicionibus facilè commoueri: quòd quemadmodum omnium oculis, ita multorum etiam odiis exponātur, vt tragicus non male Polynicem dixiſſe finxerit [d].

Simul iſta mundi conditor poſuit Deus,
Odium atque regnum.

d Seneca in Thebaide. in f.

Et magnorum virorum rebus præclarè geſtis inuidere, præſertim eorum quos aut generis claritas, aut opes & aliqua animi magni-

tudo atque elatio , aut virtutis apud populum opinio commendatioque in regni occupandi ſpem, imò vel appetendi ſuſpicionem, adducere poſſe creditur. Nam Regibus boni, quàm mali ſuſpectiores ſunt: ſemperque his vna virtus formidoloſa eſt [a], quòd nihil regni potiundi deſiderio ad quiduis audendum tentandumque homines magis impellat: vſque eò vt cum eodem illo dicant [b],

pro regno velim
Patriam, penates, coniugem flammis dare.
Imperia pretio quolibet conſtant bene.

Hæc res multorum malorum cauſa, multiſque illuſtribus viris exitio fuit. nam —— *Dubia pro certis ſolent*
Timere Reges [c]

& omnem magnam potentiam ſuſpectam habere, ſi cum acri ingenio & gloriæ cupido coniuncta ſit. Ingens adeò monſtrum eſt ambitio & regnandi cupiditas, vt etiam coniunctiſſimos inter ſe committat, & fas ac nefas iuxta æſtimari faciat, dum vel occupandi Principatus deſyderium & ſpes quamlibet fallax, vel eius amittendi ſeu verus ſeu vanus & inanis timor aliquem inceſſit. Hæc illa eſt, quæ hominem in quoſuis animi habitus format & transformat, vt ſuprà iam fusè oſtendimus [d]. Quo fit, vt nihil factu tam arduum & difficile, quod non tentet: nihil tā crudele, ignominioſum, & immane perpetratu, quod non exequatur is in quem tetra dominandi libido virus aliquod peſtilens per ſpem aut metum exhalauit. Sæuus iſte & cæcus animi furor Abſalonem Dauidi [e], Adromelechem & Saraſarem Sennacheribi [f], Phraatem Orodi ſiue Hyrodis, Pruſiæ Nicomedem [h], Mithridati Pharnacem [i], Ptolomæo Euergeti Ptolomæum Philopatorem [K], Sygiberto Chlodericum [l], Clothario Chramnum, alioſque patribus filios impiè, & crudeliter regna tollere, & mortem machinari non rarò coëgit: parque in filios patribus odium contra naturam inſæuit. Mithridates namque filium ſuum Mithridatem, quòd regnum eum ambire ſuſpicaretur, cathenis aureis primùm vinxit, mox occidit [m]. Sygiſmundus verò Burgundiorum Rex Sygiricum filium innocentem ac dormiētem, falsâ affectati regni ſuſpicione, ſtrangulauit [n]. Omitto & veteres & recentes fratrum cognatorumque inter ſe diſcordias, inſidias, & cædes nullis non cognitas, quæ, quoniam ſunt propè numero infinitæ, nec ſcribi ſine tædio & non neceſſario labore, nec legi ſine faſtidio poſſunt. Illud enim, vt arbitror, inter omnes conſtat, imperia ſumma homines plerumque ſuperbos & ſuſpicioſos reddere: eoque fieri vt paruos contemnāt, magnos metuāt, mediocribus delectentur. Itaque Regum fauorem atque amorem perquam lubricum & periculoſum eſſe vulgò traditur: vnde apud Scotos prouerbii loco iactatur, *The narrar the king the narrar the Vvyddé*, id eſt, *quo quiſque Regi propinquior, eo propinquior patibulo*. eſt adeò nimirum incōſtans atque incerta regalis beneuolentiæ fides. Solent enim perſæpe

a *Sal. in coniur. Catil.*
b *Seneca. vbi ſuprà.*
c *Senec. in Oedip. act.* 3
d *lib.* 1.
e 2. *Reg.* 15.
f 4. *Reg.* 19.
g *Appian. de bello Parth.* *Plutar. in vit. Craßi.*
h *Iuſtin. li.* 25. *Appian de bell. Mith.*
i *Dio li.* 37. *Appian. de bell. Mithr.* 9
K *Iuſt. li.* 30
l *Greg. Tur. li.* 2. *ca.* 40.
m *Appian. de bell. Mith.*
n *Greg. Tur. li.* 3. *ca.* 5.

Reges homines paulò antè amiciſſimos,& maximis à ſe honoribus opibuſque cumulatos,ob leuem & interdum falſam ambitionis vel coniurationis ſuſpicionem de ſtatu præcipites dare, inque maximas miſerias conijcere. Nunc Aman ab Aſſuero exaltatur, poniturque *ſolium eius ſuper omnes Principes* qui ſub Rege ſunt: nunc pauperi Mardochæo, quem Aman ad ſupplicium rapere cupiebat, iidem illi honores decernuntur: Amanque in ea ipſa trabe altiſſima quam Mardochæo parauerat Rege iubente ſuſpenditur a. Nunc Surenam Orodes regiæ menſæ participem facit,nunc,propter nimiam eius potentiam ſolicitus, indemnatum mādat interfici b. Adrianus Tatianum & Similem, quibus debebat Imperium, à præfecturâ remouit, & parū abfuit etiam quin occiderit,hac ſolà de causâ, quod eorum potentiam ferre non poterat c. Qua de causâ Orōtes Regis Artaxerxis gener cùm à Rege irato magnâ affectus ignominiâ ac damnatus eſſet, dixiſſe fertur Regum amicos ſimiles eſſe digitis hominum ſuas rationes ſupputantium: quòd quemadmodum vnus idemque digitus nunc myriadem nunc vnitatem pro arbitrio ſupputantis repræſentat: ita Regum amici nunc ſummo nunc infimo, vt Regibus viſum eſt,loco habeātur d. Vix vllus in hiſtoriis reperitur qui magis egregiam Principi ſuo operam nauarit, aut plura bella cōfecerit, pluresque victorias & triūphos pepererit, quam Iuſtiniano Imperatori Belliſſarius: cui & vitam inſuper atque imperium, in maxima omnium ſeditione, triginta millibus de populo cæſis, magna & fortitudine & prudentia conſeruauit e: at eum tamen idem Imperator, propter leuem affectati regni ſuſpicionem a gloriæ ſuæ æmulis ſuſcitatam, non ſolum cunctis dignitatibus & facultatibus exuit,ſed vtroque etiam lumine orbauit, eoque calamitatis reduxit vt ſtipem ſibi è tuguriolo mendicare coactus ſit: date,inquit, obolum Belliſſario, quem inuidia non culpa occæcauit: ignominia certè magnanimo Duci,vt ille erat,quauis morte acerbior. Artaxerxes Tiſſaphernem illuſtri primùm apud ſe gratiâ habitum, & paulò pòſt calumniosè delatum protinus occidi fecit f. Facile eſſet ſed nimis longum infinita eiuſmodi è veterum ſcriptorum monimentis exempla proferre. nuſquam enim non obuia ſunt, quę vt quorūdam Regum impietatem, malitiam, & ingratitudinem aliquando,ita omnium ſupremam & liberam ab omnibus humanarum legum pœnis poteſtatem demonſtrant. Horum ego & aliorum multorum recordatione cōmonefactus atque edoctus,Guyſio ſemper à Rege timui, quòd id ei commune cum Regibus omnibus vitium eſſe ſcirem, vt quem ſemel inimicum ſibi atque infenſum reputauerat, eum tanto inuiſiorem & ſuſpectiorem haberet, quanto eius maiore in gratia & gloria apud multitudinem nomen celebraretur. idque & ſæpe & palàm me multis edictaſſe memini. Cuius rei teſtem citabo integerrimum Ioannem Porceletum Maillanæum,quem honoris gratiâ nomino, virum vtique & antiqua nobilitate,& doctrina ac pietate illuſtrem: qui cùm paulò poſt

a Eſther.5. & 7
b Plutar. in Craſſo. Appian. in bell. parth.
c Spartian. in Adria.
d Plutar. in Apophtheg.
e Procop. li.1 de bell. Perſ.
f Pauſan. in Lacon ſiue li.3. Plutar. in Ageſilao.

Pariſienſem tumultum, mihi in ſuo ſecum horto inambulanti narraſſet, agi cœptum de reconciliatione gratiæ Regis & Guyſii: ego ei ſtatim, hei vereor ne illa concordiæ reconciliatio præſens Guyſio pariat exitiũ: tum ille, quid ita? quia videor mihi, inquam, videre Regem eo Guyſium artificio deludentem, quo alii ante eum Reges ſubditos ſibi Principes ſæpe circumſcripſerunt. Nihil illi non concedet, nihil non ſanctè pollicebitur, dum eum in ſuam poteſtatem pertraxerit: quem vbi fidentem & nihil metuentem aulâ ſemel concluſerit, celeri mox ruinâ eſt oppreſſurus. Id ego tunc verius quàm voluimus augurabar, & poſtea citius quàm vllus noſtrum opinatus eſt eueniſſe magno cùm mœrore accepimus. qua de causâ Illuſtris ille vir, audita Guyſii cæde, memorem ſe mei abſentis redditum fuiſſe dixit.

Nequiter profectò agunt Reges & peccant grauiſſimè, cùm homines quos innocentes eſſe ſciunt, vt olim Dauid Vriam, trucidandos curant: minus autem quando falsâ ſed veriſimili, vt illis videtur, ſuſpicione ducti in viros bonos temerè, inconſideratè, immeritoque deſæuiunt: quo in genere Guyſiorum Principum cædem vitio verti Henrico Regi poſſe dicendum eſt quòd graues & odioſæ in eos ſuſpiciones ex Pariſienſi tumultu, aliíſque rebus geſtis ortæ Regis animum vehementer exulcerarent. Nihil denique omnino ſi certa & indubitata facinoris indicia extent: nullúmque eo caſu iudiciarium ordinem in meritis debitíſque ſuppliciis exigendis neceſſarium eſſe, Salomonis illud in fratre ſuo Adonia condamnando perimendóque factum Deo atque hominibus gratum declarat. At neque ob illud primi generis homicidium, quãuis per ſe quidem turpiſſimum, neque ob aliud vllum, Regi, vt criminis reo, ad hominum tribunal cauſa dicenda eſt: multóque minus Imperii maieſtas dignitáſque regalis adimenda. quia, vt ex Ambroſio [a] identidem iam recitauimus, *Reges nullis tenentur legibus humanis: neque vllis ad pœnam vocantur legibus, tuti imperij poteſtate.* Sed quid? homicidium ne eccleſiaſticam quidem dignitatem, officium ſcilicet vel beneficium ipſo iure adimit clerico, ſed tantùm per ſententiam, vt docet Panormitanus [b]. poteritque ſummus Pontifex ei facilè indulgere, vt & de facto ſæpe indulget: quanto minus Regi, cùm ſupra omne ius humanum poſitus ſit, nullúmque in temporalibus iudicem habeat, auferri hac de causâ imperium poſſe credendum eſt. Malè actum cum Dauide fuiſſet, ſi tibi tunc vita atque authoritas aliqua apud Hebræos ſuppetiſſet: peius verò cum Theodoſio, ſi Mediolanenſis eccleſia te antiſtitem tunc temporis pro Ambroſio habuiſſet. Peſſimè autem cum Seuero, ſi illo imperante aliqua in Senatu gratiâ valuiſſes. Nam hic quidem vbi primùm in vrbem venit, ſolemni iureiurando in Senatu facto, promiſit nullum ſuo iuſſu ſenatorem interfectum iri: eaque de re ſenatuſconſultum fieri curauit, quo comprehendebatur *non licere Imperatori inconſulto Senatu occidere ſenatorem & Imperatorem quidem, ſi ſenatori mortem afferret, eumque cuius opera ad*

[a] *in apolog. Dauid. cap. 4. & 10. Intellige, coactiuè: nõ directiuè, vt loquuntur, legibus ſubiecti ſunt.*

[b] *A l cap. 6. de conceſſ. Præb.*

eam rem vereretur, liberoſque ipſorum, hoſtes Reipub. futuros. Verùm is primus omnium contra hanc legem fecit, quod eâ minimè obſeruatâ multos ſuſtulerit: in quibus fuit Iulius Solon qui ſuperius decretũ iuſſu Imperatoris ſcripſerat, quem paulò pòſt occidit[a]. Quid tu hic feciſſes Boucheri? quæ tuam in illum tubam terrarum plaga non audiiſſet? At erat vtilis tamen Reip. Princeps, & qui quod concuſſum & turbatum valde imperium reperit, tranquillum & ſedatum reddidit.

[a] *Xiphil. ex Dione & Æli. Spartian. in vitâ Seueri.*

Quæ cùm ita ſint, tuam illam nouam & ſeditioſam hac de re ſententiam nec ratio, aut lex (nullam enim adfers) nec exempla, quorum vis omnis contrariis exemplis retunditur, quicquam iuuant. Miſeret me tui, & ob id moneo vt quò fugiſti, vbiue conſiſtas, perpésè cogites. memento te ſub Monarcha degere, & non in Republica. Noli tã ingratam hoſpiti tuo gratiam referre: noli ei, quod precioſiſſimum eſt, autiquam regnandi libertatem auferre. Noli ſecuritatem imperii ſecuribus popularibus ſubiicere conari. Noli homicidium idoneam & legitimam abdicandi Regis cauſam prædicare, iniuſtam valde, & ingratam meritò Principibus omnibus ſententiam. Eſt ſanè cur tibi ab omnibus Monarchis timeas, quibus tam ingens creas periculum, quos, inquam, in tam lubrico loco conſtituis, tamque fragili & infirmâ conditione ſceptra tenere aſſeris, vt homicidii pœnas regnorũ amiſſione luant. Talia licet ab Hollandis, cæteriſque quos vocant Status (qui partim ob duorum Comitum cædem, partim religionis causâ rebellarunt) aliquam tibi fortè gratiam conciliarent, non poſſunt non maxima Principum Chriſtianorum odia in te cõcitare. Communis enim & par omnium causa agitur, & veritas ſemper vna eſt.

CAPVT V.

[a] *li.2.ca.30.*

BOVCHER[b]. *Quod percuſſor Cardinalis Archiep. Rhemenſis crimen tertium. Creſcit videlicet cum numero ſceleris genus. Et quod furoris impetu in principe ſeculari factum videri poterat, idem poſtridie in Sacerdote, Epiſcopo, Cardinali, ac patre ſpirituali admiſſum, contemptum Eccleſiæ atque Dei inſignem probat atque manifeſtat.*

Grande quidem crimen, & ſceleratum ac nefarium facinus eſt, atque Põtificia notione & animaduerſione dignum, occidere Cardinalẽ, multùm tamen intereſt, cædeſne ex priuata iniuriâ vel repentino animi motu, an verò ex publico in totum ordinem Purpuratorum odio, communique totius Eccleſiæ contemptu proficiſcatur. Cùm illis enim quos vlciſcendæ aut propulſandę iniuriæ cogitatio ad id ſceleris impellit, mitius pro rei

pro rei qualitate agi ſolet, adeò vt excommunicationis & cenſuræ Eccleſiaſticæ nexu, cauſâ cognitâ, à ſummo Pontifice liberentur. Cum his verò ſeueriùs, quòd vni facta iniuria in omnium redundet ignominiã. Et quoniã exemplis plurimùm delectaris, ac nihil ferè niſi exempla adfers, en huius rei exempla quoque ſubiiciã. Nondũ viginti ſupra centũ anni ſunt, ex quo Laurentius Medices Raphaelẽ Cardinalẽ Sixti IIII. tũc Pontificis Maximi ex ſorore nepotẽ, vna cum Frãciſco Saluiato Archiepiſcopo Piſano, & multis aliis eos comitantibus, ſine vllâ iudicii forma patibulis affixit[a]. Quod quãuis ſummus Pontifex cùm ob inſitum arctioris cognationis amorẽ, tum ob debitũ publici muneris ſui officium ægerrimè tulerit, re tamen diligentius examinatâ, noxam Laurentio remiſit, & omnia cenſuræ eccleſiaſticæ vincula relaxauit. Deinde ſub id ferè tẽporis Ludouicus XI. Cardinalẽ Baluã de perfidia & proditione delatum, ſtatim in carcerem coniecit, totámque eius precioſiſſimã & planè regiam ſupellectilem, & cæteras facultates omnes publica auctione venditas in fiſcum tranſtulit: cui Regi tantùm abfuit vt idẽ Sixtus IIII. regnum abrogarit, vt vitam ei atque imperium diutiſſimè conſeruare ſtuduerit. Noſtrâ verò ætate in Scotiâ Normanus Leſlæus Rothani ſiue Rothenſis Comitis filius, Iacobum Betonium Cardinalem & Archiepiſcopum priuato odio concitatus turpiter nequiterque interemit. At quia nõ in deſpectum Eccleſiæ, verùm ex priuato tantùm odio nex fuit allata, mitius cum percuſſore actum eſt: ita vt diu pòſt apud Henricum II. Francorum Regem illuſtri loco fuerit, eique præclaram in rebus bellicis operam nauarit. Quod ſi Henricus VIII. Anglus, cuius tu mentionem facis, non aliis multis ſceleribus fuiſſet coopertus, atque in apertam totius Eccleſiæ Catholicæ iniuriam non prorupiſſet, haud dubium quin gratiam ei tandem de Roffenſis epiſcopi cæde, ne maius inde malum oriretur, ſummus Pontifex feciſſet: nullamque de regno adimendo ſententiam pronunciaſſet.

a Hiſtoria addita Platinæ, in vita Sixti 4.

Sed quoniam de Regis & populi iure hîc tantùm agimus, cedo, ſi potes, ex ſacris vel profanis hiſtoriis ab omni memoriâ exemplũ aliquod, quo ſubditi in Regem legitimum id ſibi poteſtatis arrogarint, vt eum ob necem vlli aut Epiſcopo aut Cardinali allatam, propria authoritate & velut iure ſuo, condemnare, abdicare vel caſtigare auſi ſint: nullum, ni fallor, ex tot retrò ſeculorum curſibus proferre potes. Eſt enim ille ſemper ratus & conſtans in puniendis flagitiis ordo, vt nemo niſi à ſuperiore iudicetur: par enim in parem, multóque minus inferior in ſuperiorem, non habet imperium[b]: populum autem Rege ſemper inferiorem eſſe, vel non eſſe Regnum & Monarchiam fateamur neceſſe eſt. abſurdum vtique & ridiculum eſſe quod ſcripſiſti[c]. *Rege conſtituto ſuum Reip.* (id eſt populo vt tu interpretaris) *ſupra eum ius remanere* in priore huius anacriſis libro, & alibi ſuprà, iam palàm oſtendimus. Deinde verò cùm diuinarum & eccleſiaſticarum legum populus arbiter & cuſtos nõ

b l. 4. D. de recept. l. ille à quo § tempeſtiuum. D. ad Sc. Trebel.
c li. 1. ca. 28.
ibidem. ca. 9.

ſit: humanarum autem legum ſanctionibus & vinculis non teneantur Reges (vt eſt nunc ſæpiſſime ex antiquorum Eccleſiæ patrum ſententiis perſpicuè demonſtratum) conſequitur neceſſariò Regem à populo non poſſe iudicari. Quod ſi non iudicari, nec abdicari quidem poſſe conuincitur, cùm ſit tritiſſimum certiſſimumque, genera ſuis ſemper formis adhærere, in ſuis formis eſſe, tantáque & certitudine & neceſſitate de illis dici, vt à quocunque remouetur genus, ab eo remoueri omnes eius ſpecies, nemo tam rudis & ignarus rerum eſt, modò non ſenſu communi caſſus, qui non animaduertat. nullaque lex aut ratio patitur vt ab executione aliquis initium ducat a.

a l.1. & l. 31. C. de execut. rei. iud.

b li.2 ca.11

Sed age, Boucheri, & perpende mecum exempla illa quæ proponis b, de Henrico VIII. Anglo, & Boliſlao II. Polono: nihil in iis reperies quod populorum in Reges poteſtatem vel indicet vel confirmet: tota ad ſummi Pontificis tantum authoritatem probandam pertinent. quin potius contrarium ex iis colligitur, vt aliquo in te modo retorqueri poſſint. cùm ſuus alteri populus poſt excommunicationem totos quatuordecim annos ſubmiſsè paruerit: alteri verò duos. Ille regno, licet excommunicatus, toto vitæ tempore potitus eſt, illudque moriens ad ſobolem tranſmiſit: Hic verò quouſque ſceleris ſui conſcientia excruciatus de regno aufugit, & agitantibus atque inſectantibus eum furiis, nullibique vt conſiſteret patientibus, in Monaſterium quoddam procul natali ſolo, vt ſcelus fœdiſſimũ perpetuâ pœnitentiâ expiaret, errabundus atque ignotus ingreſſus eſt. Et verò Boliſlai tam horrendũ & immane facinus extitit, vt ei ſimile nullus nec noſtrâ nec patrum memoriâ oculus vnquã viderit: ac niſi tam præclaris, grauibus, & publicis monimentis commendatum conſignatúmque fuiſſet, & nobis profectò & toti poſteritati incredibile videretur. Staniſlaum enim ſanctũ Dei ſacerdotem & Præſulẽ, qui ad innocentiæ ſuæ teſtimonium hominem vitâ pridem functũ paulò antè à mortuis excitauerat, cùm interimere decreuiſſet, immiſit ex ſtipatoribus qui illum ſacra facientem in S. Michaelis templo necarent: at illi fanum ingreſſi retrorſus ſtatim omnes inſoliti luminis fulgore perterriti corruerunt, & genibus cubitiſque nixi vt inde extra ædẽ reperẽt diuinitus ſunt coacti: quibus alii ſubinde atque alii ſatellites iuſſu nefarii hominis ſuccedentes eandem planè fortunam experiebantur. Ac tandẽ ipſemet furens odio, & ſcelus omni crudelitate maius anhelans templũ gladio ſtricto intrauit, atque ſanctum Epiſcopum, vulnere in caput inflicto, propria manu crucidauit c.

c Ioan. Herbert. li. 3. hiſt. Polon. ca. 8.

d li. 2. ca. 1.

Et hanc quidem Boliſlai in Staniſlaum pluſquam feram & barbaram immanitatem impietatemque dum recolo, in mentem mihi venit eius quod obiter, ſed valde ſignificanter, de Henrico Rege tuo ibidem ſcribis d. Poſtquam enim oſtendiſti Gregorium VII. Pontificem, *quotquot* Boliſlaum *auxilio vel conſilio iuuerant, cum tota eo-*

rum domo & nepotibus, ad beneficia eccleſiaſtica habita vel habēda, & ad dignitates omnes atque honores, vſque ad quartam generationem inhabiles feciſſe, addis. *Non erit fortaſſe Hērico Valeſio vel prima generatio.* Audax certè dictum, & ſuſpicionis plenum, ſi cum effectu qui mox ſubſecutus eſt conferatur. Nā licet iſta per ſe ſententia nihil mali contineat, quoniam talium ſemper rerum dubius atque incertus euentus eſt: tamen cum eſset Regi formoſa, pudica, & florens ætate coniunx, ipſeque nec effœta ſenectute nec morbo impeditus quo minus liberis operam dare poſset, haud æquum fuiſse videtur de eo tā malè ominari. Quæ res facit vt nonnulli in ſuſpicionem communicati cum monacho conſilii veniant: quaſi inde illud tuum *fortaſſe* pependiſſet, vt ſi ille deſtinatum animo facinus exitu votis veſtris conueniēte non perficeret, res vt antè, ſpe omni ſobolis nondū præciſa, in incerto remaneret: horū ego coniecturam haud facile fuiſſem ſequutus (mentes quippe ſcribentium benignius interpretandæ) niſi nō coniecturā, ſed rem certā & manifeſtam id eſſe tutemet alibi nō obſcurè indicaſſes a. quod vbi eò ventum fuerit, faxo omnibus innoteſcat. a li. 4. cap. penult.

CAPVT VI.

QVæ reliquæ ſunt apud te Regum exigendorum cauſæ, eas ego leuius percurrere decreui, quòd quatenus ad ius Principum vniuerſè ſpectant, vnam illis rationem oppoſuiſſe iam ſat eſt. *Regem* videlicet *nullo humano iudicio ſubiectum eſſe.* quà verò ad Henrici III. Regis perſonā referuntur, non niſi miras meraſque calumnias eſſe pleriſque notius eſt, quàm in quo refutando magnopere ſit elaborandum. Nā nec hæreticū eum fuiſſe, nec fautorē hæreticorū, quāuis & eos tolerare & neceſſariâ ipſorum operâ vt hominū ſibi iure gentium ſubditorū vti interdū volēs nolens, vt dicitur, coactus ſit, multo pluribus & certioribus argumentis colligi poteſt, quàm ſunt illa, quibus in contrarium niteris, obſcura, falſa, fallacia, & longè petita indicia. Fuit mihi cum Patre Claudio Matthæo antiqua olim amicitia & intima familiaritas: qui Regē illum, ſi quis alius, intus, vt aiunt, & in cute nouerat: quippe cuius conſuetudine Rex aliquādiu plurimùm delectabatur, ita vt ei in Luparam ad ſe vocato cellulā prope ſuum cimeliarchiū componi fecerit, quo facilius die noctéque eius, vbi libitum eſſet, operâ & conſilio vteretur. Is mihi de Regis & religione & moribus familiarius percontanti (ſolebat enim mentem mihi planius aperire, atque arcana etiam committere, quæ propter condictum nulli vnquam illo viuo reuelaui) reſpondit, nihil illo melius, ſi ingenium ab aulicis quibuſdam non corrumperetur: eſt enim ad voluptates, quas ei otium & opes regiæ ſubminiſtrant, paulò procliuior, ſed mox commiſſi pœnitens magno deuotionis feruo-

te ad ſe reueratur: itaque quod ego ædificare in eo nitor, id illi eius aulici conantur deſtruere: vis dicam? vir bonus mihi videtur, ſed non æquè Rex: quia cùm nimium religioſus eſſe ſtudet, totuſque deuotioni & precibus incumbit, hoc ipſo regni procurationem & curam, quæ non monachali contemplatione, ſed Principis magnanimi & rebus agendis dediti ſolicitudine abſoluitur, nonnihil negligere videtur: eóque fit vt ipſo in ſpiritualibus occupato Reſp. ex iis quæ in ea peccantur detrimentum capiat. Hæc ille, qui ſi aut hæreticum eum, aut hæreticorum fautorem eſſe vel minimâ ſuſpicione ſuboluiſſet, ne id quidem eo tempore, multus quippe inter nos de hæreſi & hæreticis ſermo erat, vnquam reticuiſſet.

Sed ingentis profectò temeritatis, vel potius extremæ dementiæ fuiſſe videtur, te ad tantorum criminum in tanto Rege accuſationem procedere nullis certis & indubitatis teſtimoniis inſtructum, nullaque alia re adiutum, præterquam coniecturis, & dubiæ fidei indiciis quibuſdam, quæ ad victoriam in eiuſmodi negotio nihil valent. Neque enim ſatis eſt in ea re αὐτὸς ἔφα, ſiue *Noſtre Maiſtre Monſieur Bouchere l'a dit. Nam ſi accuſare tantùm ſufficit quis innocens erit?* eóque prudenter cautum eſt ne quis per ſcripturam accuſare vel accuſari, niſi præſens ſit, poſſit [a]. Sed quoniam, vt præmonui iam ſæpius, inſtituti mei non eſt integram pro hoc Rege apologiam contexere, quem totus vitæ curſus atque exitus hæreſeos ſuſpicione liberat, ſat habeo tuam in eo infamando malignitatem ex indiciis aliquot à te productis breuiter demonſtrare.

a 3.q.9 can. abſente & can. qui accuſare.

CAPVT VII.

BOVCHER [b]. *Sed apertiſsimè id docuit*, ſcilicet Henricum hæreticis fauere, *toties hæreticis, cùm propè exanimes eſſent, & facilè vinci poſſent; facta pax, dataque induciæ, vt fortiores ſcilicet exurgere, ac religioni Catholicæ negotium faceſſere validius poſſent.*

b li. 2. ca. 16.

Hæc illa cæca inuidia eſt, quæ, vt ait Liuius [c], nihil aliud ſcit *quàm detrectare virtutes, corrumpere honores & præmia earum*: hæc inquam illa eſt, quæ te omnes huius Regis actiones tam bonas quàm malas ad eius ignominiam conuertere & pertrahere calumnioſa interpretatione facit. Neque enim hæ pacis induciarumque conuentiones cum hæreticis factæ, apertiſſimè, vt tu dicis, imò ne apertè quidem docent Regem illum fautorem hæreticorum fuiſſe: ſed potius eum tunc fuiſſe regni & reipublicæ ſtatum, vt ferre amplius tam diuturnum atrox & cruentum ciuile bellum non poſſet: atque ita eum tempore neceſſario pacem cum hæreticis, non tam illis quàm Catholicis, atque adeò toti regno vtilem & accomodam feciſſe. An non Carolus IX. huius frater, hæreticis ſemper infenſiſſimus, magis noxia regno & religioni Catho-

c li. 38.

licæ pacta cum illis inire aliquando coactus eſt? An non Carolus. V. Imperator, vt turbatam in Germania religionis ergò Rempub. ſedaret, iniquiores pacis conditiones cum hæreticis pepigit, quàm vnquam Hénricus. III. in Galliâ [a]? Quod Cæſaris factum licet multis viris Catholicis diſpliceret, nemo id tamen, vt tu nunc facis, in eius vituperium interpretatus eſt: vel gratiæ & fauori hæreticorum potius quàm Imperiali prudentiæ, & curę de ſtatu Reipub. id tribuit. Et verò tu Dei legem licenter nimis & intemperanter violare videris, qui cogitationes hominum in deteriorem partem interpretaris: & cùm à publicis regni curis conſiliiſque remotus ſis, de geſtis à Rege quo animo facta ſint, quaſi conſilij eius particeps & cogitationum omnium conſcius, iudicium profers. Nam tuum illud, *vt*, propoſiti & voluntatis regiæ ſcopum & finem vltimum deſignat. An neſcis *ea facta quæ dubium eſt quo animo fiant, in meliorem partem eſſe interpretanda.* [b] Multi priuati homines, dum conſilia ex euentu æſtimant, facta Principum calumniantur, quibus ſi ſtatus Reipub. æquè ac ipſis Principibus cognitus eſſet, eorumque intentio, laudarent profectò facta potius quàm vituperarent. Sed vt valenti & bene ſano nullum eſt ouo melius nutrimentum, & contrà nihil quod ſtomacho malè affecto citius corrumpatur: ita laudes Principum licet viris bene moratis & pacis amantibus ſuauiſſimæ & ſaluberrimæ ſint, in liuidis tamen & ſeditioſis animis fœtent ſtatim & obſordeſcunt.

a Surius in Comment. anni. 1548.

b cap. 2. de reg. iur lib. 5 Decret. l. ſemper in dubiis D. de reg. iur.

BOVCHER. [c] *Apertius illud rurſum, quod libertinis, hæreticis, imò atheis honoratiſſima quæque officia, præfecturæ, dignitates in militia, in Senatu, in interiori ac ſecretiori Regis conſilio conceſſæ ſunt,*

c ibidem.

Hoc nihil niſi manifeſtam calumniam eſſe, non ſolùm Franci omnes ſed exteræ etiam nationes probè norunt. Id enim vel inimici ipſius fatentur, obſeruaſſe eum ſemper ne vlli apertè hęreſeos notato officia & dignitates, ſiue publica regni negotia domi, foriſue, pace, inquam, vel bello adminiſtranda committeret. Sed tibi nimirum hæretici, libertini, politici, athei, imò monſtra & tetræ belluæ erant Epiſcopi, prædicatores, ſacerdotes, ſeculares, & generaliter omnes qui in debitâ Regi ſuo fide, obſequioque permanebant. Hic tibi perpetuus in ſcribendo mos eſt, vt viros probos infamibus maledictis proſcindas: quo neſcio an vllũ in Chriſtiano pectore vitium maius. Nemo neſcit illuſtriſſimũ Ducem Spernonium, & viuo & mortuo Rege Henrico fidem ſemper Catholicam eſſe profeſſum, vt & etiamnum conſtanter & egregiè profitetur eſſeque Principem magnis animi dotibus ornatum, & pace belloque vtiliſſimum. Id eius in rebus aduerſis iuxtà ac ſecundis præclara animi moderatio, magnanimitas, & prudentia toti Galliæ adeò teſtatũ & probatũ iam fecit, vt ipſimet olim eius inimici, qui non vt tu maledicè mẽ-

daces ſunt meritis eum nunc laudibus efferant, & amiciſſimè complectantur At quanta illi à te iniuria? pudet proloqui : tam eſt infame mẽdacium, & ſacerdote in illuſtriſſimum virum indigna exprobratio. At dicere oportet. ais ergo, [a] *Sed & legatio Spernony, qua bellua nihil terra vidit impurius.* Bellua tibi Dux Spernonius eſt, quia tecum belluina voce alios ad ſeditionem & rebellionem concitante non cõſenſit. Par quoque in eo impudentia eſt, quod de venerando & verè Catholico Antiſtite Cænomanenſi mendaciſſimè confinxiſti [b]. Sed enim malus hic tibi mos eſt, omnes illuſtres familias, quæ furibundis tuis conatibus non fauerunt, venenato linguæ ſtimulo compungere, omniaque de illis mala, odio magis quam ex fide, prædicare. Ex his lector periculum facere poteſt, quantum linguæ rabie in alios valeas ac planè intelligere nullam tibi fidem habendam eſſe in iis quæ de Rege defuncto ſcribis: quiſquis enim manifeſtis mendacijs viuentes infamat, is virus acerbitatis ſuæ in mortuos pari impudentia euomere non verebitur. Quod ſi regnante Henrico nonnulli hęreſis contagione infecti muneris publici partes aliquas capeſſebant, id non Regi, ſed hominũ illorum impietati & perfidiæ imputandum, qui *aliud clauſum in pectore, aliud in lingua promptum habebant* [c]: & fidem fronte, ſeu verius perfidiam ſimulando diſſimulandoque contegebant.

a ibidem.

b lib. 2. ca. 16

c Saluſt. in Catil.

d ibidem.

BOVCHER. [d] *Bibliopolas, qui Catholicos libros vẽdebant, flagris per ſuos illos ad quiduis paratos iudices cecidit. Anglum Catholicum, qui perſecutiones Anglicanas excuderat, in vincula coniecit. Qui autem libros contra Papam ſcripſerant, & eos vendebant, fouit, aluit, & protexit.*

Iſtis more tuo, id eſt calumnioſè, Regem exagitas. Nemo vnquam ab illo Rege, quòd Catholicos libros venderet, per vllos iudices aut miniſtros vapulauit. niſi forte Catholicos libros intelligas tuis iſtis ſimiles, famoſos ſcilicet libellos, quorum plures tunc ſpargi in vulgus à nefariis quibuſdam Reipub. buſtis & incendiariis, ac typis clàm mandari cœperant, Regis partim religioni, partim moribus ac dignitati detrahentes: horum neque authores vllo ſatis digno ſupplicio affici, neque venditores ſatis graui multâ coerceri potuiſſe certum eſt: & hi quidem ſi pecuniariam pœnam inopiâ eluſerant, virgarum vel fuſtiũ ictibus meritò ſecundum leges caſtigabantur.

De Anglo illo Catholico, qui Richardus Verſtegan appellatur, eſt cur gratias tibi habeam, quod eius mihi memoriam refricaſti. Ille enim non indicium nobis præbet oculti fauoris Henrici Regis in hæreticos, ſed planè in contrarium certo & indubitato teſtimonio eſſe poteſt. Nam licet, conquerente apud Regem legato Angliæ atrocẽ dominę ſuę iniuriam atque ignominiam à quodam ſuo ſubdito Pariſiis factam, atque

enixius poſtulante vt capi eum ac dedi ſibi iuberet in Angliam remittendum, Anglus ille, dum de cauſa cognoſceretur, in carcerem coniectus fuerit: nunquam tamen efficere potuit Regina Angliæ, vel per literas vel per legatos vt eum ſibi à Rege traditum in ſuam ditionem ac poteſtatem reciperet. Quinimò Rex vbi cauſæ merita didicerat, & nouorum præterea atque horrendorum ſuppliciorum varia genera ex typis ad ſe allatis conſpexiſſet, ſolui hominem carcere, & quo vellet abire iuſſit: adeo vt liber lætuſque in quotidiano Anglicani legati conſpectu Pariſiis diu verſaretur: quemadmodum eius gentis vir pius & eccleſiaſticus, qui aderat cùm alter caperetur, & egregiam ei liberando operam nauauit, cùm ſæpe mihi alias, tum eo ipſo die quo hæc ſcripſi, retulit: addiditque Regem, dum ſingulas varij generis tormentorum effigies oculis & animo colluſtraret, barbaram illam crudelitatem execratum dixiſſe ſæpius, *Voila vne mauuaiſe femme, voyla vne cruelle femme, ô la grande cruaulté!* Si hæreticis fauebat, vt tu ſcribis, quid ei impedimento fuit quo minus hunc priuatum & obſcurum hominem laicum, religionis ergo exulantem, Reginæ Angliç id ſæpius per legatũ flagitanti non dediderit? an nõ per illos ipſos iudices (quos tu ad quiduis paratos fuiſſe ais) eum vel clàm tradere potuiſſet, per quos, ſi vera narras, bibliopolas ob Catholicos libros venditos palàm flagellauit? præſertim cùm, te authore, tantus ei erga Reginam illam amor fuerit, vt eam *bonam ſuam ſororem vocaret*. At vereor vt *bonam* de tuo ſit: ſororem quidem ſi publicis fœderis vel induciarum inſtrumentis eam appellauit, nihil mirum: fratris enim aut ſororis commune Principum inter ſe, quà Principes ſunt, nomen eſt. Nihil itaque hoc argumento efficacius ad remouendam ab illo Rege omnem occulti fauoris in hæreticos ſuſpicionem, quibus ſi vel minimùm benè cupiiſſet, miſer ille Verſtegan è carcere ad carnifices fuiſſet traductus.

id eſt. ecce malam mulierẽ. ecce mulierẽ crudelem ô magnam ſæuitiam.

Quod de iis qui libros contra Papam ſcripſerunt tradis, id omni caret veriſimilitudine: tum propter magnam eius erga Dei vicarium obſeruantiam, tum etiam ob priuatam cum ſummo Pontifice Sixto V. amicitiam: quarum alterutra per ſe calumniam illam refutare potis eſt.

Denique non fauiſſe illum hæreticis id indicat, quòd vbi reſciuit Metenſes hæreticos templum peſtilenti ſuæ ſynagogæ conſtruxiſſe, & (vt eſt ſemper id genus hominum audax, inuidum, & arrogans) ei nomen indidiſſe *Creuecœur*, id eſt Cordolium, ſubaudiebant enim Catholicorum: ſtatim publico decreto inhibuit ne vlla ibi ab hæreticis concio cõuentioue fieret, claudique & obſerari domus illius ianuas fecit, ne aut ingredi quiſquam aut egredi inde poſſet. Quæ res tanto Catholicos gaudio affecit, tantumque hæreticis mærorem & luctum attulit, vt exinde nomen illud, *Creuecœur*, quaſi diuinitus initiò impoſitum, ad ludibrium & irriſionem Hugonotorum conuerſum ſit. ab eo

enim tempore procul extra vrbem in loco qui ab omni memoria *Le foſſe aux ſerpents*, id eſt, foſſa ſerpentum, nomine rebus in eo geſtis conuenientiſſimo, eſt appellatus, diabolica ſua conuenticula celebrarunt. Quid multis? tantùm ille hęreticis fauebat, vt ſi in hunc diem vixiſſet, vix vllum nunc Gallia haberet hæreticum.

CAP. VIII.

a lib. 1. ca. 10 LEuiora ſunt quibus eum hæreticum fuiſſe contendis, a & magna ex parte vſque adeo friuola, inepta, ridicula & abſurda, vt ea referre nonnihil pigeat: cuiuſmodi illa ſunt quę de eius coronatione & vnctione ſcribis, quod interea puellis aulicis arriſit, quod,

Caroli Magni corona, capiti eius impoſita, parum firmiter hæſit, & quin caderet parum abfuit. Quod *è pulpito deſcendenti (quo* Regem *veſtimentis regalibus indutum aſcendere moris eſt) tres vel quatuor gradus vna prolapſione deſilire, ac prope omnino corruere contigerit.* Quod *vetuſtum Chriſtianiſsimorum Regum, nouendialis poſt conſecrationem ad ſanctum* Marculphum *deuotionis (vbi creditur virtus ſcrophæarum,* dicendum ſcrofularum, *morbum ſanandi Regibus noſtris inſigni priuilegio dari) morem ipſe neglexit, poſtridie ſcilicet vnctionis matrimonio iunctus, tripudiiſque ac delicus omnis generis intentus. Vnde factum, vt ſcrophas ab eo non curari, & qui ab eo tanguntur, minimè ſanari paſſim dicatur.*

Digna ſcilicet homine docto ad conuincendum hęreſeos Regem Chriſtianiſſimum indicia. ecquis mortalium iſtas ſine riſu ineptias exciperet? Corona Caroli Magni non ſatis firmiter hæſit capiti Henrici. III. ergo ſignum eſt eum fuiſſe hęreticum. mala conſequentia. ſignum quidem eſt non fuiſſe eum tam grandi capite atque Carolum: nam hunc quidem non ſolùm virtute & rebus geſtis, ſed etiam mole & ſtatura corporis magnum fuiſſe tradunt b. Riſiſſe autem præ gaudio quid mirum, cùm ſe in tam pulchri & florentis imperij faſtigio collocatum & confirmatum ſenſerit? humanum id eſt, & omnium ferè commune, aduentantem fortunam ſecundam cū

b *Eginhartus in eius vita.*

lętitia

lætitiâ & aliquâ animi effuſione complecti. Quâ de causâ prudentibus
viſum eſt, donationes à Rege tempore coronationis, vel ſignaturas a Pa-
pa recens creato factas non valere[a] quod ſint tunc velut nimio gaudio
inebriati & extra mentem conſtituti: atque ita quicquid eo tempo-
re concedunt, id non tam impetratum ab illis quam extortum eſſe cẽ-
ſetur. Regem Henricum de pulpito deſcendentem labi contigit: pro-
ptereáne hæreticus? apage iſtas aniles & pluſquã ethnicas ſuperſtitiones.
Si tibi de ſuggeſto deſcendenti par lapſus acciderit, protinúſue aut hære-
ſim te iam docuiſſe, aut breui docturum colligetur? Si antiquis tempori-
bus vixiſſes, omnes, vt arbitror, in augurio & haruſpicina ſuperaſſes: mul-
tóque magis ſuperſtitioſus ominator fuiſſes, quam qui Flaminio Magiſtro
Equitum, quòd ſtridor ſoricis auditus erat, magiſtratum, vel Q. Sulpitio
quòd immolanti apex quem Flamen geſtare ſolet de capite deciderat,
ſacerdotium abrogarunt[b], talium profectò, ominum obſeruationes cum
omnibus Chriſtianis, tum ordinis & profeſſionis tuæ hominibus ſunt in-
digniſſimæ. Quod autem ad ſtrumas ſiue ſcrofulas attinet, quas perperã
ſcrophas vocas, ſatis cõſtat multos eo morbo laborãtes ab illo Rege ſuiſ-
ſe ſanatos: & egomet ipſe vidi, cùm eſſem in Gallia, puellã Bituricenſem
ex honeſtiſſima eius ciuitatis familia, cui morbus ille grauiter inſederat,
Regis contactu liberatam.

a gl. ſ. In proœm. reg. Cãcel. Nem. a in ſtiu. nupt. vide Rebuſ. to. 2. tract. de benefic. ante vacat. nu. 9. & 10.

b Plutar. in Marcel.

Sunt quidem tua hęc valde ridicula, nec minus etiam quæ ſequuntur,
licet maiori malitię adiuncta.

Amplius eſt, inquis *quod ſe omnino lege ſuperiorem facit, nec ſe
lege teneri putat.*

Si Henricus ob eam rem hæreticus eſt hereticus etiã D. Ambroſius qui-
idipſum non vno in loco diſertè tradit: hæretici & omnes antiqui Patres
Theologi, Iuriſconſulti, cæterique prudentes, quia hoc idem cum Hen-
rico putarunt: & verò nihil hac Regis Henrici ſententiâ verius rectiúſque
dici poteſt, vt luce iam clarius probatum eſt. Deſine verba captare, id e-
nim in re ſeria impium eſt & inciuile, ac quo quidque ſenſu dictum eſt
perpende. Tu prædicatores alios qui in tua iurati verba non erant, *verbo-
rum aucupes, & ad gratiam loqui paratos* vocas[c], at neminem ego vnquam
vidi tam aucupem & captatorem verborum, atque in ſiniſtrum ſenſum
detortorem, ac te. Quod ne quis me per calumniam tibi affingere ſuſpi-
cetur, ex innumeris quæ ſparſim operi tuo inſunt, paucula quędam loca
ad id quod agimus pertinentia recitabo.

c dict. lib. 2. cap. 20.

BOVCHER.[d] *Simile & id* ſcilicet hæreſeos ſignum *quod
Eccleſiaſtici miniſterij iugum à ſe excutit, ac plenam ſibi in eũ*
(non video quo iſta relatio, ſi bona latinitas eſt)
eiúſque bona poteſtatẽ vſurpat. Denique ſe Cleri caput mani-

d ibidem.

feſtè in eo conſtituit, quod Clerum ſuum Clerum enim Gallicanum, vel regni dicere debuerat his verbis, vos Clerus meus, publica in comitiis Bleſenſibus oratione, quæ & typis mandata proſtat, iterum & ſæpius dicere non erubuit. Quem errorē quo lei augeret, pileum ab eo Cardinalibus quod ab Eccleſia ſola fieri debuerat imponi, ceremonias Eccleſiæ, vt ab altero Ozia, inſtitui, iudices eccleſiaſticos commutari, aliaque eiuſmodi & inuiti vidimus, & ſane indoluimus.

O præclarum commentum, & gloſſam Aurelianam, vt dicitur. An hoc non eſt captare & aucupari verba? Sed vnde tibi, quæſo, iſta interpretatio? quia dixit, Clerus meus, inquis. Ergo verba hæc per ſe illam nobis animi notionem manifeſtè repræſentant, quod ſi ita eſt, Daniel ſe totius gentis Hebræorum caput in eo manifeſtè conſtituit, quod eam gentem ſuam ſiue populum ſuu vocauit: *cum confiterer*, inquit, *peccata mea & populi mei a.*
a Daniel 9 & Boos conſtituit ſe manifeſtè caput omnium Bethlehemitarum, quia
b Ruth. 4. dixit, *coram cunctis ſedentibus, & maioribus natu de populo meo b.* Non minus verum eſt quàm verum & vulgare, verba ſecundum materiæ ſubiectæ rationem debere intelligi, duáſque habere anſas, vt ait Epictetus, vnam integram qua & apprehendi & retineri ſine periculo poſſunt. alteram vero attritam & ruptam, qua quicquid comprehēſum eſt decidit diſrumpiturque. Hac tu perpetuò Hērici Regis ſermones excipis: licuit illi dicere, vel re ipſo formulam præeunte, *Clerum Gallicanum, vel regni Galliæ.* Cur ergo, cum Rex ſit regni caput & maritus Reip. vt docet Lucas de Penna, non licuit ei dicere, *Vos Clerus meus*, quod ſi, vt debet, hoc modo intelligatur, *Clerus regni mei*, optimus ſenſus & ſolida atque integra anſa eſt: ſin vitioſam interpretationem, vt hoc loco, adhibeas, nihil niſi fractam anſam apprehendis.

Quod de pileo Cardinalibus impoſito refers, id nihil quicquam Regis illius vel famæ & exiſtimationi, vel dignitati detrahit. quin planè contra integritatis, fidei, religionis, & pietatis locuples teſtimonium præbet,
c Can. præter. §. verum vbi [illegible] 2 diſt. gloſ. in can. bene. in verb. laico. 90 d. & diſcat. M. ni 2. 4. lib. 4. quod tanto ſpiritualis miniſterij officio dignus fuerit habitus. Atque hoc quidem non in Regem, qui volente Papa id fecit, ſed in ipſum Papam, qui id muneris Regi commiſit, inueheris. Notum eſt Papam tale a laicis mandare poſſe c. Quid ſi Epiſcopum aliquem vidiſſes purgationem canonicam mandatu Papæ coram Rege iudice facientem? Nam & id quoque laico mandari poteſt, cum ſit iuriſdictionis, quanto te eius rei aſpectus dolore cruciaſſet? Dixiſſes, credo, quod olim gloſſator decepius *d, nimium papaliter eſſe diſpenſatum.* Antiqua hæc eſt calumniandi aſtutia, vt docet Polybius e ea hominibus facta vitio vertere, quæ laudi & honori tri-

buenda ſunt, & famæ ac commodis hominum laudando inſidiari. Deſine ergo vel delegationem illam à ſummo Pontifice factam ſugillare, vel geſta Regis in ſuſcepto mandato calumniari. Nam ſi inde tibi opimum aliquod cum galero Cardinalitio beneficium, Rege tribuente, obueniſſet, non amplius quidem indoluiſſes: & totus ille feruor, imò furor, quo Regem hunc inſectaris protinus conticuiſſet, ſed quia nigra erant noluiſti: ſi tamen famæ fides eſt, nihil enim præter auditum habeo, Epiſcopatus ſæpe ambiiſti, ſæpeque repulſam paſſus es. Atque ex hoc vno quidem quantum in ſtruendis calumniis valeas, tanquam leo ex vnguibus, deprehendi poteſt.

CAPVT IX.

ABeuntem hinc me atque aliò feſtinantem tuæ quædam adhuc eiuſdem generis calumniæ retraxerunt, & ne ſe iniuſtè prætéritas iure conquererentur, ſiſtere nonnihil coegerunt. a *ibid. ca. 20.*

BOVCHER. [a] *His affine eſt quod ſe dominū non rerū cuiuſque tantùm, ſed & perſonarum eſſe credit. Quippe hominibus exprobrans quod viuunt, quòdque aliquid poſſident, quaſi id eius beneficio ſingulis cōceſſum ſit.* Homines etiā *calculis ſimiles eſſe dicens, quos vt qui computat nunc mille nunc decem millia valere facit, ita penes Regem eſſe, vt quemcunque voluerit de alieno ditet, vel pauperem faciat, & ſibi perſuaſum & omnibus eſſe cupit. Quatuor videlicet in vno ſimul peccans, Primum quod nos veluti mancipia in* Regis *poſſeſſione eſſe, non verò liberos natos eſſe putat, quod planè Turcicum eſt. Alterum quod nihil à quoquam vult vt proprium poſſideri, quod eſt etiam Valdeſianum.* Tertium *quod ſe Christo æqualem, qui Dominus in Scriptura & Symbolo* καθ' ἐξοχὴν *ſiue vt exponit* Ecleſia*, ſolus Dominus eſt facit. Quartum denique, quod nulla meriti cuiuſquam habita ratione, prout affectus ſine iudicio, ſine ratione impulerit, honores, diuitias, principatus diſtribuere ſe poſſe credit, quod nec Chriſtus qui omnium Dominus eſt, facit, qui dat vnicuique ſecundum opera ſua.*

Qui in aliorum peccatis diiudicandis tam lynceus es, vide ne illud Saluatoris in te conueniat a. Hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere feſtucam de oculo fratris tui. Nam dum quadruplex, vt tibi videtur, in vna huius Regis ſententia erratum cernis: quinquies vel ſexies à te peccatum in illa eadem ſententia recitanda & interpretanda non animaduertis. En iſtas igitur oculis tuis trabes euellam, efficiamque vt, niſi plane cæcus ſis, Regem peccati immunem in hac re cernas. Sed primum abs te peto, qui ſciſti eum credere ſe eſſe dominum non rerum cuiuſque tantùm ſed & perſonarum? quis hoc tibi dixit? an ipſemet tibi narrauit, anne aliunde collegiſti? An tantam intelligentiæ vim nactus es, vt ex habitu cuiuſque ſtatim quid animi habeat cognoſcas: aut ſimilis factus es Doctoris Nelli de Gabrielis de Eugubio qui intelligebat ad motū labiorū licet non audiebat omnino, vt ait Bartholus b. Si ipſe aut alius tibi dixit, cur nō laudas authorē? Nam ἀυτόςέφα iam exploſimus. Nec enim ſatis firma conſequentia, Boucherius id ſcribit, ergo eſt verum. Vnius teſtimonium ne in leuioribus quidem cauſis fidem facit c, quanto minus in tanti momenti controuerſia? Poſſum vno verbo reſpōdere, hoc quicquid eſt non ab illo dictum, ſed à te confictum eſſe. Sed quia res in longum abiret ſi coniecturis, argumentis, teſtimoniiſque, in ſtatu inficiali digladiaremur, concedam tibi libenter principium iſtud, a quo tāquam ex fonte cænoſos tuos riuulos perperam deriuaſti. Concedam tibi, inquam, Regem credidiſſe *ſe dominum non rerum cuiuſque tantùm, ſed & perſonarum*, ac verè illum rectéque in eo ſenſiſſe certiſſima ratione patefaciam: teque adeò malitioſa interpretatione, verborum aucupio, & captioſis ac vitioſis collectionibus, quatuor iſta peccata quæ ſubiicis inde deducere. Quod vt lector diſtinctius pleniúſque intelligat, ſuperiora iſta rurſus a capite ſingillatim arceſſenda & excutienda ſunt.

a Matth. 7.

b in l. 1. nu. 7. D. de ver. oblig.

c l. iuriſiurā di. C. de teſtib.

Rex Henricus. *Credit ſe eſſe dominum non rerum cuiuſque tātùm, ſed & perſonarum*,

rectè quidem, eſt enim veriſſimū, & ita omnes Reges credere debēt, eo enim fit vt in maiorem curam & cogitationem regni conſeruandi incūbant, quòd ſe rerum in eo & perſonarum dominos eſſe norūt. Huic Regis ſententiæ tu ſubiicis,

Quippe hominibus exprobrans quod viuant, quódque aliquid poſſident, quaſi id eius beneficio ſingulis conceſſum ſit.

Nihil minus: vitioſa hęc tua interpretatio eſt, & attrita anſa qua Regis ſermonem excepiſti: apprehende bonam, & bonum ſenſum inuenies. Eſſe dominum vel eſſe ſeruum ambiguæ orationes ſunt, ac proinde in iis ſignificatio accipienda eſt quæ vitio caret, ſemperq́ue benignius interpretandæ, ne vitioſus inde aliquis reſultet intellectus, tu autem hæc Re-

gis Henrici verba nimis peruersè aucuparis: incertum malitiâne an ignorantia in iſtum te errorem compulit. Scito igitur ſeruitutis tria eſſe genera (vt Stoici teſte Diogene Laertio rectè definierunt) Vnum quo homines alieno dominio contra naturam ſubiiciuntur, vt mancipia & vernę, quam Stoici ſeruitutem ἐν κτήσει dixerunt. Alterum, quo adimitur alicui libertas viuendi vt velit, quod στέρησιν αὐτοπραγίας vocant, veluti cùm liber homo carcere concluditur. Tertium denique ſeruitutis genus, quod conſiſtit ἐν ὑποτάξει, quo continentur mercenarij, vaſſali, clientes, & omnes omnino quos communi nomine ſubditos ſiue ſubiectos vocamus. Totidem ergo cùm ſint ſignificationes & ſpecies dominationis & dominorum quot ſeruitutis & ſeruorum, cùm ſint relata, cur tu illã domini ſignificationem quæ nec Regis (vt veriſimile eſt) intentioni, nec regię dominationis rationi conuenit, contra iuris præceptum contraque æquitatis normam, vt proferenti calumniam ſtruas, tam temere & audacter amplexus es? Si verum eſt, vt eſt, veriſſimũ, Vaſſallos, clientes, & omnes omnino regnicolas Regis ſeruos aliqua ratione dici poſſe, nonne verum eſt eorum dominum Regem eſſe? & ſi eſt, cur non debet credere ſe talem eſſe? Certè cùm hanc Regis tui ſententiam reprehendiſti inſcitia vt dixi, vel malitia te comitatum fuiſſe neceſſe eſt. Sequitur,

Homines etiam calculis ſimiles eſſe dicens, quos vt qui cõputat nunc mille nunc decem milia valere facit, ita penes Regem eſſe, vt quęcunque voluerit de alieno ditet, vel pauperẽ faciat, & ſibi perſuaſum & omnibus eſſe cupit.

Verbum, *de alieno*, à te profectum adiectumque eſſe apparet, eóque expuncto nihil inerit vitij: Rex quem vult, attollit, vel deprimit, ac de ſuo non de alieno ditat vel depauperat: totúmque hoc nõ Hẽrici Regis ſententia, ſed antiquum apophthegma eſt, vt ſupra hoc libro oſtendimus [a], ipſumque veriſſimum eſſe tam ſacra Hiſtoria quam regnorum omnium annales vſu rerum & experientiâ demonſtrant. Aman ſummus á Rege coactus eſt pauperem Mardochæum induere veſtibus regiis, atque in equo, *qui de cella Regis erat*, ſedentẽ præcedere per plateas ciuitatis & clamare, *hoc honore condignus eſt, quemcunque Rex voluerit honorare* [b]. Tempus me deficeret ſi omnium ſeculorum exempla, quæ ſunt prope infinita recenſerem itaque pergamus.

a *cap.* 4.

b *Eſther. cap* 6.

Quatuor videlicet in vno ſimul peccans.

Imò ne vnum quidem.

Primum quod nos veluti mancipia in Regis poſſeſſione eſſe, non verò liberos natos eſſe putat.

Quis te hoc docuit? neque enim ex verbis & ſermone Regis id rectè

colligitur, neque ipſemet alias vt arbitror id tibi ſeci etiam in illo Iam o-
ſtendi ſerui tatem de qua ille loquitur non ἐν κτήσει, & poſſeſſione, ſed
in hypotaxi ſiue ſubordinatione quadam conſiſtere: quo modo non ſolùm
Reges & Principes qui alienam dominationem non agnoſcunt, ſed etiam
a Paſſim in libris feudorum. Duces, Comites, Barones, & alij quotquot feudi directi ius habent, Vaſſa-
lorum & Clientum ſuorum domini & ſunt & dicuntur a. Principes verò
Reges, qui ob ſupremum in omnes imperium vocantur ſemper domini
in Scripturis, quoties ex ſubditis eos aliquis alloquitur, ipſique ſubditi
quantacunque prediti poteſtate, ſe Regis ſeruos eſſe paſſim in ſacra hiſto-
riâ, ingenuè agnoſcunt & palam ac ſponte profitentur. Qua ratione A-
chimelech ſacerdos ſeipſum ac Dauidem Regis Saulis ſeruos non ſemel
atque iterum vocat b. Sic de Hanone Rege filiorum Ammon ſcriptum
b 1. Reg. 22. c 2. Reg. 10. eſt. *Dixerunt Principes filiorum Ammon ad Hanon dominum ſuum* c. Plena ſunt
exemplorum ſacra monumenta, quibus perſpicue docemur, Domini no-
men aptiſſimè Regibus conuenire, adeo vt nec humillimus Rex Dauid
vnquam nominis recuſaſſe legatur, ſeruoſque Regis eſſe omnes qui eius
ditioni atque imperio ſubijciuntur. ſed ea tamen ſeruitute quam nos ter-
tio loco propoſuimus. Atque hic loquendi modus quo Rex dominus,
vaſſali ſerui dicuntur, Francis quidem nec recens nec inſolens eſt. Itaque
VVillermus Aquitaniæ Dux Ludouicum Craſſum per legatos ſic fertur
alloquutus *Dux tuus Aquitaniæ, domine Rex, multa te ſalute omnique optat proſpe-
ri honore: non dedignetur regiæ maieſtatis celſitudo, Ducis Aquitaniæ ſeruitium ſuſ-
cipere, ius ſuum ei conſeruare: quia ſi ut iuſtitia exigit ſeruitium, ſic & iuſtum exigit*
d Hiſtoria ad Aimoinū additæ lib. 5. cap. 49. *dominium* d. Quid multis? Gerardus Niger, Obertus de Orto, & alij omnes
feudorum collectores atque interpretes, ſeruire vaſſallum domino debe-
re vbique teſtantur. Sed reliqua videamus.

*Alterum quod nihil à quoquam vult vt proprium poſ-
ſideri.*

Hoc in ſuperioris calumniæ refutatione iam ſatis eneruatum eſt, regia e-
nim dominatio nihil prohibet quo minus ſuum quiſque vt proprium poſ-
ſideat: cùm Rex ſubditis nō vt macipiis, ſed vt vaſſallis, dominetur, quic-
quid tamen ſubditi poſſident, à Rege poſſident: quoniam per iura Regum
e Tract. 6. in cap. 1. Ioan. & refertur diſt. 8. can. quo iure. poſſidentur poſſeſſiones, teſte Auguſtino e.
Hinc eſt apud Scotos, quo populo nullus vnquam in clientela Regum
vixit liberius, quæ ſequitur vetuſtiſſima regia lex f.
Nemo fundum, prædium, agrum, aliâ quàm Regis authoritate poſſideto.
f Hect. Boet. lib. 2. hiſt. Scot. Et tamen quoque interea illic, Principes, Comites, Barones, cæterique &
Nobiles & Plebeij, agros & res alias, vt ſuas proprias, iure Dominij ſub
Rege poſſident.

*Tertium quod ſe Chriſto æqualem, qui Dominus in Scri-
pturis & Symbolo κατ' ἐξοχὴν ſiue vt exponit Eccleſia, ſo-*

lus Dominus eſt,facit. *Magno vtique errore & intolerabili, cùm ex quatuor quæ Chriſto cõueniunt,quod Deus,quod Dominus, quod Pontifex, quod Rex,vt duorum poſtremorum functionem ſolam hominibus communicat,ita duorum priorũ, quod Deus Dominus,ne atomum concedit quidem.*

Quid agis,Boucheri,vigilâſne an dormis?vbi tuum iudiciũ, vbi Theologia? Si nemo niſi Chriſtus appellari dominus poteſt,cur ſanctus Dauid ſe toties dominum vocari paſſus eſt?cur tu dominum te in congreſſionibus & ſalutationibus vocari ſinis?Si Chriſtus Dei nomen cum hominibus non communicat,quid eſt quod dicitur [a], *Vos dij eſtis & filij excelſi* a Pſal. 81.
omnes,& iterum,*Deus ſtetit in Synagoga Deorum*,& alibi,*ecce conſtitui te Deum* b Exod. 7.
Pharaonis [b]? Quin eodem pacto colligis,*ſolus Deus bonus eſt*.ergo iniuriam Deo facit qui hominem aliquem dicit eſſe bonum.Chriſtus dicitur eſſe *ſolus ſanctus*:ergo tota errat Eccleſia quæ Petrum,Paulum & cæteros Dei ſeruos ſanctos vocat.Solus Deꝰ eſt,*Ego ſum qui ſum*,inquit [c],ergo magnus c Exod. 3.
& intolerabilis error eſt dicere ligna,lapides aut quid aliud in toto mũdo eſſe:& tamen ita quotidie loquimur,vt & eſſe homines,& bonos ac ſanctos eſſe,& Dominos eſſe dicamus:totus itaque mundus,excepto ſolo Bouchero,in magno & intolerabili errore verſatur.At dices, non ita ſunt vt Deus,nec domini & ſancti vocantur vt Chriſtus, ſed per ſimilitudinem,propter quandam communicationem & participationem earum rerum immenſa Dei omnipotentis beneficentia & largitate factam, hoc ipſum & ego dico,atque inde colligo Reges nullam Chriſto iniuriã facere,nullaque errore duci,dum humano more dominos & rerum & perſonarũ ſe eſſe dicunt.Nã vt ait D.Hieronymus [d],Domini nomẽ omnibus ſuperioribus tribui ſolet. Sed tu qui magnus Catholicæ religionis aſſertor videri cupis,vide ſis quæſo ne tuũ te argumentũ in hæreticorum naſſam, velis nolis, pertrahat.Nã ſi vlla argumẽti tui vis eſt, Regem ſcilicet æqualem ſe Chriſto facere cùm ſe dominum eſſe ait,quod Chriſtus in Scripturis & Symbolo ſolus dominus eſſe dicatur.effugere nõ potes, quin eadem ratiocinandi formâ concludas, Catholicos æquare ſanctos omnes Chriſto , cùm eos interceſſores & mediatores pro nobis apud Deũ eſſe dicunt,quia diſerte ſcriptum eſt ab Apoſtolo [e] *Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus*.Si vnus homo mediator,non plures homines,non ſancti.Sed vt hoc illotum argumentum de mediatore fallax & captioſum eſt,ita & illud tuũ de domino.An non putas hæreticos *magnum iſtum ſa*[illegible] vt Bartolus noſter loquitur de iſto tuo argumento,& ſibi cumulare ſatiſfactum dicturos pro innumeris ſuis rationibus,quas ad huius noui dogmatis firmamentum in hoc infami opere tuo ab illis mutuatus es?

d in Ezech. cap. 6.
e 1. ad Tim. 2.

Quartum denique, quod nulla meriti cuiuſquam habitâ ratione, prout affectus ſine iudicio, ſine ratione, impulerit, honores, diuitias, principatus diſtribuere ſe poſſe credit, quod nec Chriſtus, qui omnium Dominus eſt facit, qui dat vnicuique ſecundum opera ſua.

Nec hîc quoque aliquid eſt quod iure reprehendas, ſi modò bonam anſam apprehendas. Quandoquidem Rex iſta quidem omnia facere poteſt, ſed non debet: vt fuſiſſimè iam libro ſecundo à nobis eſt explicatũ. Nullum igitur in eo peccatum Regis eſt, quod ſe talia poſſe credat: ſed tuum potius erratum qui eum quod poteſt non poſſe putas. Ad rationẽ à te allatam reſpondemus, fallacem & captioſam eam eſſe propter variationem terminorum (vt loquuntur dialectici) nam cùm de Rege agis, vteris verbo *poſſe*: cùm de Chriſto loqueris, illud *poſſe* in *facere* commutas: atque ita reductâ ad Syllogiſmum ratione tua quatuor inuenientur termini, ex quibus nihil neceſſaria conſequutione concludi poteſt. Si vis igitur argumento tuo aliquid efficacitatis ineſſe, ita illud conceptis verbis proponere oportet, *quod nec Chriſtus, qui omnium Dominus eſt, poteſt.* At hoc iam non modo falſum eſſet, ſed execrabile, & blaphemiæ plenum. Ille enim paterfamilias eſt *cui licet quod vult facere*, & vni tantum dare vna horâ, quantum alij toto die laborantibus[a], *cuius enim vult miſeretur, quem vult indurat: & voluntati eius quis reſiſtit*[b]? Quæ cùm ita ſint, ne ſemel quidem peccaſſe Regem Henricum in eo quod illum dixiſſe aſſeris, te verò in iſtis ei peccatis impingendis calumniatum ſæpius & cauillatum eſſe conſtat.

a Matth. 20.
b Rom. ca. 9.

CAPVT X.

VLTIMVM nũc ſupereſt argumẽtũ, quo inſignẽ Regis tu hæreſim demõſtrari putas: quod tamẽ neſcio an in poſtremũ locũ reſeruaſti, vt quẽadmodũ boni oratores, ſub finẽ orationis quãdo iudicem relinquunt, ea afferre ſolent, quæ, vt res exigit, ad motus animorum extinguendos vel inflammandos plurimum valent: ita tu poſt multa futilia & ridicula, ad extremum ea proponeres quæ non ridere modò, ſed cachinnari lectorem faciant. Quæ ego, ne dum imperitis fucum faciunt communi Principum omnium iuri præiudicent, non plena manu, vt dicitur, ſed digito tantùm quàm ſint vana & inepta leuiter indicabo.

BOVCHER.[c] *Sed pene par quoque hæc eius inſignis hæreſis eſt, quod Regem regno eiuſque ordinibus ſuperiorem eſſe, pro inconcuſſo fundamento habet. Vnde illa eius vox*

c dict. cap. lib. 2.

vſque

vſq; eò frequẽs, meus ſtatus, meũ regnũ, meus Clerus, mea Nobilitas, mei ſubditi. Quodque ille primus in iis veterem Regum in plurali numero loquendi morem immutauit, cùm illi, noſtrum regnum, noſtri ſubditi, & ſimilia dicere ſoliti eſſent.

Papæ! Actum de Regibus eſt, niſi præſcriptas à Boucherio loquendi formulas maturè ſibi comparent. Bartolus à multis iure reprehenditur, quod dixerit a. *Et forte ſi quis diceret dominum Imperatorem non eſſe dominum & monarcham totius mundi eſſet hæreticus: quia diceret contra determinationem Eccleſiæ, ſcilicet contra textum S. Euangelii, dum dicit. Exiit edictum à Cæſare Auguſto vt deſcriberetur vniuerſus orbis.* Inſeruit nimirum Bartolus tempori, atque hoc Imperatorem elogio demereri ſtuduit. ſed addidit tamen, *forte*, quo ſuam modeſtius opinionem proferret, ſeu quòd ea de re fluctuabat adhuc animo, ſeu quòd noluit ſententiam quam planè falſam ſciebat certò affirmare. a in l. hoſtes. nu. 7. D. de captiu. b Luc. 2. ca. At contrà, dicere Imperatorem vel Regem eſſe hæreticum, & hæreticum inſignem (nam hoc etiam add. diſſe Boucherio pulchrum fuit) qui ita exiſtimat & aſſerit ſe eſſe dominum regni ſui, & omnibus regni ordinibus, atque adeò populo vniuerſo ſuperiorem, id ita nouum eſt & inſolens, ita inquam, abſonum, abſurdum & incredibile vt non niſi à fatuo & amente profectum videatur. Quis igitur non tales cachinnis nugas exciperet? *Si inſignis hæreſis eſt, pro in[illegible] fundamento habere Regem regno eiuſque ordinibus ſuperiorem eſſe,* cedo domine Theologe contra quem fidei articulum peccat. Numquid Decalogi vel Eccleſiæ præceptis, aut alicui Apoſtolici ſymboli particulæ aduerſatur? an vllus Scripturæ locus eſt, qui cum hoc Regis fundamento coniunctus in ſpecie ſaltem vel minimum videatur repugnare? ne vnum quidem ex tam multis inueniet. cùm tamen plurima ſint quæ eam ipſam ſententiam adeo perſpicuè & manifeſte confirment, vt [illegible] Si inſignis hæreſis eſt, firmiter credere Regem populo ſiue regni ordinibus ſuperiorem eſſe. excuſari Dauid ab [illegible] Nam ille idipſum firmiſſimè credidit, & eo nomine gratias Domino Deo egit. *Protector meus, in quo ſperaui: qui ſubdit populum meum ſub me.* c Pſalm. 143 Sub & ſuper, vt [illegible] oppoſita vt relata ſunt. A[illegible] Dauid, aut populo ſuperior erat: aut etiam hæreticus, aut hæreticus non eſt exiſtimare Regem populo eſſe ſuperiorem. Atque eum quidem locum eleganter, vt alia, interpretatur doctiſſimus Genebrardus, *qui populum non proſtratum in[illegible] obedientem mihi præbet. gratia Dei ſubditur populus, qui [illegible] qui nouis morbus delectatur.*

N[illegible] protrahere, iam enim [illegible] captiones d li. prox. ſup & [illegible] impoſuiſti, quibus populum Rege ſuperiorẽ eſſe monſtrare conatus es. Id tantum abs te pero, an vlla [illegible] ex hi-

ſtoriâ ſacrâ vel profanâ didiciſti Regem conſtitutum fuiſſe ſub populo? an non ſemper ſuper populum conſtitutus eſſe dicitur? Conuenientibus ad Samuelem in Ramatha vniuerſis maioribus natu Iſrael & petentibus Regem [a], conſuluit Samuel de ea re Dominum, qui reſpon-
a 1. Reg. 8. dit, *vocem eorum audi: veruntamen conteſtare eos, & prædic eis ius Regis, qui regnaturus eſt ſuper eos.* quod vbi propheta toti populo annunciaſſet eos ab eiuſmodi petitione dehortando: omnes propoſiti tenaces conclamarunt. *Nequaquam: Rex enim erit ſuper nos, & erimus nos quoque ſicut omnes gentes: & iudicabit nos Rex noſter, & egredietur ante nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis.* quorum Deus voluntati morem gerens *dixit ad Samuelem: Audi vocem eorum, & conſtitue ſuper eos Regem.* & paulò pòſt in eadem
b cap. 9. hiſtoriâ [b]. *Dominus autem reuelauerat auriculam Samuelis ante vnam diem quàm venerat Saul dicens: hac ipſa hora, quæ nunc eſt, cras mittam virum ad te de terra*
c cap. 10. *Beniamin, & vnges eum ducem ſuper populum meum Iſrael.* quod & feciſſe Samuelem hoc modo ſcriptum eſt [c]. *Tulit autem Samuel lenticulam olei, &*
d cap. 12. *effudit ſuper caput eius, & deoſculatus eſt eum, & ait: ecce vnxit te Dominus ſuper hæreditatem ſuam in Principem.* & iterum congregato toto populo in
e cap. 15. Galgala vt Regem ibi Saulem facerent [d]: *dixit Samuel ad vniuerſum Iſrael Ecce audiui vocem veſtram iuxta omnia quæ locuti eſtis ad me, & cõſtitui ſuper vos*
f 2. Reg. 5. *Regem.* & rurſus [e]. *dixit Samuel ad Saul: me miſit Dominus, vt vngerem te in Regem ſuper populum eius Iſrael.* Sic Dauidem ſeniores Iſrael *vnxerunt in Re-*
g 3. Reg. 4. *gem ſuper Iſrael* [f]. & de eius filio dicitur [g]. *Erat autem Rex Salomon regnans*
h 3. Reg. 19. *ſuper omnem Iſrael.* & alibi Deus ad Eliam [h] *vnges Hazael Regem ſuper Syriam & Iehu filium Namſi vnges Regem ſuper Iſrael.* Quid quod Daniel Nabuchodonoſoris ſomnium interpretans. *Tu Rex Regum es,* inquit, *& Deus cæli, regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi: & omnia in quibus habitant filij hominum, & beſtiæ agri, volucres quoque cæli dedit in manu tua, & ſub ditione tuâ vniuerſa conſtituit* [i]. Infinita ſunt eiuſmodi in
i Daniel. 2. ſacris literis, quæ Reges ſuper populum conſtitutos eſſe docent: quæ omnia vno Saluatoris teſtimonio confirmantur, *Reges gentium dominan-*
K Luce. 22. *tur eorum,* inquit [K] ſiue vt alius euangeliſta [l] *qui videntur principari gentibus*
l Marc. 10. *dominantur eis.* dominari autem ſuperioris ſemper eſt, vt & ſubijci in-
m lib. 1. cap. 9. ferioris: cui conſequens eſt neceſſariò quod tu *inſignem hæreſim* hic vocas nempe *Regem regno eiuſque ordinibus ſuperiorem eſſe.* Ordines enim illi dum conueniunt, licet, vt tu ſcribis [m] *publicam regni poteſtatem referant,* tamen id non alia ratione faciunt, quam quod ſelecti illi proceres totum populum repræſentant, vt tuus ſæpe magiſter Brutus admonet, cuius in ſententiam velis nolis abire tibi neceſſe eſt. Ergo ſi, vt Scriptura docet, Rex ſuperior populo ſiue ſuper populum eſt, quem ordines illi repræſentant, conſequitur neceſſariò eum quoque ſuper omnes regni ordines, ſiue, quod perinde eſt, regni ordinibus ſuperiorem eſſe. Idque
n Aimoin. lib. 1. cap. 12. poteſtatis & dominationis Francici regni ordines à primo eius imperij exordio in ſuis Regibus agnouerunt. Itaque Clodoueus [n]. *Cùm rationes*

ordo expoſcat, inquit, *Principem imperare potius ſubditis quid velit quàm prece depoſcere.* Sed eius rei inſigne documentum eſt quod de Philippo Pulchro apud Gaguinum legitur a Nam cum Bonifacius VIII. *vt erat ſupra modum arrogans*, teſte eodem ſcriptore, regnum Franciæ in ſuam ditionem leui de cauſa pertrahere conaretur, Philippus conuentu ordinum habito Pariſiis, *Pontifices primùm, commemoratis quas à Bonifacio acceperat iniuriis, rogat, a quo ſuarum eccleſiarum prædia prouentuſque accepiſſent: deinde ad proceres conuerſus. Et vos, inquit, viri nobiles, quem vobis Regem dominumque habere arbitramini? Reſpondentibus, ſine controuerſia, regio ſe iure illa omnia tenere, atque tueri: At, inquit Rex, Bonifacius ita agit, quaſi vos regnumque omne Francorum ſedi Apoſtolicæ ſubiectum ſit.* En vt in ipſis ordinum comitiis non dubitauit Philippus Pulcher ſe Regem dominumque omnium appellare. a lib.7.

Quę cùm ita ſint, non inſignem aliquem Henrici Regis hæreſim (quæ in hac re nulla eſt) ſed inſignem tuam temeritatem & ſtultitiam vel inſcitiam prodis, qui firmiſſima & veriſſima regiæ dominationis fundamenta conuellere, & hæreſeos arguere conaris quod cum facis hæreſim foues peſtilentiſſimam.

Ad illud nunc venio quod de ſingularibus Regis locutionibus ſcribis, velut *meum regnum, meus clerus, mea nobilitas, mei ſubditi.* quas ex ſuperiore hęreſi à te confictâ ortas eſſe tradis. licet enim minutiora quæque perſequendi animus mihi non ſit, operæpretium tamen viſum eſt hoc ſaltem obiter attingere, vt habeat adhud lector, vnde ei poſt tam multa ſeria riſus aliquis excitetur. Admitto equidem libenter locutiones iſtas ab *inconcuſſo illo fundamento* procedere quo Rex ſuperiorem ſe regni ordinibus eſſe credit ac proinde vt fundamentum illud ſolidiſſimum & iuri diuino atque humano maximè conſentaneum eſſe conſtat, ita & quę inde profluxerunt locutiones eiuſmodi aptiſſimas & Rege digniſſimas eſſe fatendum eſt. Verbum hoc *meum* rem cuiuſque propriam deſignat, maioremque in animis hominum procurandi & conſeruandi res ſuas curam ingenerat, quam ſi alios earum rerum ſocios haberēt: *naturale enim vitium eſt negligi quod communiter poſſidetur* b. Cum ergo Rex dicit meum regnum, mei ſubditi argumento id eſſe poteſt non mediocri illī curâ regno incumbere, nec mediocri ſubditos amore complecti. b l.2.§.naturale. C.quãdo & quib. quarta pars. lib.10. Ariſt. lib.2.polit. cap.2.

Sed ſingulares iſtæ locutiones tibi ſordēt, credo, ex quo cæpiſti Magiſter Noſter in Sorbonâ appellari: id autem vt credam facit eiuſdē ſcholæ Doctoris inſignis aliquando reſponſum: is eſt Ioannes Maior, vir magni in ſcholaſtica Theologiâ nominis: hic cum à ſuo Principe Rege Scotię Iacobo IIII. Pariſiis in patriam reuocaretur vt Andreopolitanæ ſcholæ præeſſet, ſalutatus fuit à quodā viro nobili, vt moris eſt, his verbis, Salue domine: quo audito ſubſtitit & obmutuit, quaſi iniuriā ſibi factam ratus quod cùm adnimaduerteret qui ſalutē dixit, & ſe nō reſalutatum miraretur, petit à Theologo quid rei eſſet: tum ille, nos non ita

appellamur. Et qui ergo vocaris? inquit alter. Nobis, inquit Maior, *Magiſter noſter* nomẽ eſt, & ita nos ſolent Pariſius nominare. Ac ſemper fere cùm de ſeipſo in priuatis colloquiis & congreſſibus ſermonem faciebat, in multitudinis numero loquebatur: ſiue quod humilitatis cauſà id fecerit, ſiue quod illud *Magiſter Noſter* tales ei loquendi formulas perſuaſerat. Erat enim in illo homine magna & pene ſuperſtitioſa ſimplicitas, vt à patre accepi, qui illum optimè nouit, vtebaturque cum eo familiariter. Cætera tamen vir bonus erat, &, vt ea tulit ætas, magnus Theologus: atque artis quidem cauillandi, id eſt, nectendi ſoluendique ſophiſmata (ea enim philoſophiæ pars præ cæteris tunc plurimum colebatur) eruditiſſimus: quod vel ex eius Summulis, vt vocát, quas olim adoleſcẽs legi, facilè cognoſci poteſt. Neſcio itaq; an illud tuũ *Magiſter Noſter*, tibi perſuaſerit regẽ non niſi pluraliter, *nos*, *& noſtrũ*, loqui debere.

Sed vide quàm ridiculus es qui id Regi vitio vertis, quod ne tibi quidẽ ipſi in re ſimili vnquam pudori eſſet. Finge te Epiſcopum eſſe, & munus tuũ nauiter obire, an nõ tibi licebit optimo iure dicere: grex meus mihi curæ eſt: diligo valde meos diœceſanos, volo in meo Epiſcopatu reſidere: & ſimilia? Illud denique exiſtimationem tuam grauiter pulſat, quòd ſtultam tuã reprehenſionem manifeſto mendacio confirmare auſus es: quod enim ais: ille *primus in vs veterem Regum in plurali numero loquendi morem immutauit*. id perſpicue falſum eſt, ſiue de omniũ gẽtiũ vniuerſis, ſiue de Francorũ tantùm Regibus intelligatur. Nam & ex Scripturis Dauidẽ, Ioſaphatum, Cyrum, Darium, Aſſuerũ ſiue Artaxerxem, & alios ita loquutos fuiſſe conſtat[a] & Conſtantinus magnus in eà quã Syluestro fecit donatione, *vtile iudicauimus*, inquit, *vnà cum omnibus Satrapis meis & vniuerſo ſenatu optimatibuſque meis.*[b] Numquid inſolentius ſe effert qui dicit, *meum regnum, & mea nobilitas*, quàm qui dicit, *meus ſenatus, mei optimates*? Ineptit totus atque inſanit quiſquis talia Regibus exprobrat. Reges verò Francorum in ſingulari numero ſæpe de ſe loqui ſolitos teſtimonio ſunt quæ de illorum rebus geſtis varij authores memoriæ prodiderunt. Nã, vt ex multis exemplis pauca ſubiiciam, Vuinomadus ad Childericum Clodouei Magni patrem de ſententià totius nobilitatis [illegible] legationem miſiſſe dicitur: *Reuertere iam nunc vt deſyderatus domum ac [illegible] ex vtere regno tuo.*[c] Si populus ſiue regni ordines, dum Regem alloquebantur, *tuum regnum*, dicebant: an non Regi ad populum [illegible] *meum regnum* dicere moris fuiſſe putas? ſed hoc [illegible] nitar, di[illegible] certa & indubitata. Item Clodoueus, cum ei recen[illegible] S. Remigius paſſionẽ Domini à rec[illegible]let. [illegible] *cũ Francis meis ibi affuiſſem, eius iniurias vindicaſſem.*[d] [illegible] gnum [illegible] poll[illegible] Or[illegible] te v[illegible] que *legem* [illegible] *naturum* [illegible] que: *in hoc vt honor vester & poteſtas ac* [illegible] *adiutorium ad regnum mihi à Deo datum continendum & defendendum,* [illegible] *quoque* [illegible] *m, ſecundum ſuum ordinem & dignitatem atque* [illegible] *exhibeatur.*[e] Ludouicus Craſſus moriens Ludouicũ filiũ accerſitumq; re-

a Pſalm. 143 Verſu 3. 3. Reg. 20. in fi. & 22 in princ. Eſdræ li. 1. cap. 6. & 7. Eſter. cap. 13. & alibi ſæpe.

b can. Conſtã tinus. 96 di.

c Aimoin lib. 1 cap. 7.

d Idem. eodẽ lib. cap. 16.

e Idem lib. 5 cap. 21.

gni adminiſtratione abdicans ita eum fertur allocutus. *ego Ludouice, regnum quod malè ipſe adminiſtraui, tibi committo.* a Philippus verò pulcher ad filium Ludouicum Hutinum, *Ludouice, inquit, regnans hactenus, plurimis vectigalibus & tributis regnum meum vexaui* b *&c.* Sic cùm contentio eſſet inter Caroli. VII.& Cancellarium Petri Ducis Britanniç, de formâ ſacramenti fidelitatis prȩſtandi à Duce Regi altero aſſerente Ducem, vt hominem ligium ſiue homologiú, in Regis verba iurare debere: altero verò negante Ducem Regis homologum eſſe. Poſt longam Cancellariorum altercationem Rex ipſe litem diremit: ad Ducem enim conuerſus. *Et ego,* inquit, *tuorum anteceſſorum more te admitto.* Sed & idē Rex alias, in publicis negociis tractandis vocibus iſtis *ego* & *meum*, perinde ac *nos & noſtrum* vſus eſt.

a *Gaguin. li. 6. in vita Lud. Craſ.*
b *idem lib. 7. in vita Phil. pulch.*

Poſſum huius generis locutiones, ſi opus eſſet, infinitas proferre, quas quoniam Francici regni annales & hiſtorias legentibus paſſim occurrũt, recenſere ſuperuacaneum arbitror. Rex Henricus igitur non *immutauit veterem Regum in plurali numero loquendi morem.* nã & ipſe quoque in plurali numero ſæpe loquebatur. Sed potius veterē Regũ loquendi in vtrolibet numero, vti volebant, morē & libertatē retinuit, conſeruauitque: quē cùm eo nomine accuſas, priſcos illos & recētes Reges omnes pariter accuſes neceſſe, eſt quos ipſe in eo loquēdi genere authores habet, & quorum ęmulari potius humanitatem, quam tuam iſtam ſcrupuloſam vanitatem exoptauit.

CAP. XI.

SVperiora hæc de hæreſi refutare libuit prolixius, quòd in iis non tã offenſa Henrici. III. exiſtimatio, quàm coarctata & coanguſtata Regum omnium libertas, læſaque Maieſtas eſt: quibus hæc eadē, quæ ille, dicere vel facere ſine vllâ hæreſeos nota vel ſuſpicione licet. Cętera verò quæ Regi tuo flagitia affingis neutiquam memoranda mihi videntur: tum quia non eius ſolius, ſed communem Regũ omnium, cauſam ſuſcepi: tum etiam quòd reliqua ferè omnia ex meris & manifeſtis mēdaciis atque calumniis conflata ſunt, quæ nec referre honeſtum propter nimiam quorundam obſcænitatem, nec refellere ob perſpicuam falſitatem neceſſum eſt. Etenim profectò ſi orator ethnicus Æmonenſium literas *de probris, adulteriis, ac ſtupris Aſclepiadis* cuiuſdam in teſtimonium produxiſſet quamuis veras, recitare noluit, *ſed propter turpiſſimã obſcænitatē verborum prætereundas putauit* c, quanto nobis ſtudio cauendum, qui Chriſto nomen dedimus, ne turpes & famoſos libellos nullâ nec religione teſtatos, nec veritate fundatos, nec authoritate firmatos, ſed irâ, odio, aduerſis ſtudiis, improbè & petulanter compoſitos atque corruptos, aures atque animos hominum proferamus? Quid enim fœdius, quid obſcœnius, quid caſtis auribus indignius iis quæ paſſim de Regis illius magicis artibus, ſacrilegiis, ſcortationibus, ſtupris, adulteriis, atque id genus maleficiis omnibus, ſine vllo teſte & ſine vllo certo authore, inique, imprudenter, imò ſcelerate & impudenter diuulgaſti?

c *Cic. pro Flacco.*

quorum omnium innocentiſſimum fuiſſe eum pleriſque iam notius eſt, quàm in quo demonſtrando ſit elaborandum. Nam multi ex iis qui illum melius, quàm tu vnquam, nouerunt, atque in illam ipſam factioné popularem velut tempeſtate delati, non minus olim oderunt, tuam inconſultam in ſcribendo temeritatem nunc indignantur, vituperãt, execrantur; quòd nimiâ facilitate, ſeu ſtultâ potius credulitate, hominum quorumlibet ſermones & rumuſculos pro exploratis facinoribus, fictáque ab impotente animi fœminâ ad Regis iniuriam probra pro cõpertis rei veritate flagitiis habuiſti, & vt quiſque ad mentiendum & cõminiſcendum egregiè inſtructus atque edoctus tibi aliquid ſuggeſſerat, id rhetoricis coloribus & orationis fuco depictum ac dilatatum in tuũ opus, velut celebre aliquod atque inſigne documentum, tranſtuliſti. quaſi *laus, merces, gratia, gratulatio poſita eſſet omnis in impudenti mendacio.* quod quamuis ſceleratorum hominum & æſtuantis populi odio ac furori conueniat, tamé virtute, conditione, grauitate, religione tua, ſi modò is es quem te eſſe profiteris, omnino fuit alieniſſimum.

Ac in primis illa quidem quæ de magicæ & theurgicæ artis ſuperſti-
a li. 2. ca. 19. 30. & 31. tione, totáque illius myſteriorum theoria ſcribis a, haud obſcura calumniæ tuæ argumenta omnibus præbent. nã cùm ſceleris illius omniũ quæ in hominé cadunt grauiſſimi Regem accuſas, nihil teſtatũ nihil probatũ & confirmatũ adfers: tantum in opinionibus, ſuſpicionibus, coniecturis, aliis perleuibus & ex inuidia procreatis indiciis totus verſaris, quorum alia manifeſtis mendaciis fundata, alia tam incertis & dubiis rerum ſignis nixa, vt etiamſi non Rex ſed priuatus reus eſſet poſtulatus; abſolui quidem ac dimitti, accuſator verò calumniæ damnari ac notari debue-
b li. 2. ca. 29. rit. Quid enim? quæ iſta vox tua eſt, quam velut accuſationis ſummam ſeu titulum crimini præfigis b.

Henricum theurgiæ impietatis quæ ſuſpectum reddant.

An non proiectæ nimis audaciæ & ſtultæ temeritatis, atque adeò hominis veſani eſt, vocare in iudicium & immaniſſimi criminis accuſare non Regem dico Chriſtianiſſimum potentiſſimumque, ſed vel priuatum aliquem, cùm aliud aduerſus eum nihil habeat quo cœptam inſtruat accuſationé, probetque quod intendit, exceptis pauculis indiciis, iiſque plurimùm fallacibus, quæ reum non niſi ſuſpectum, ac vix ſuſpectum reddant? O conditiones Regum & Principum miſerrimas, ſi tanta peruerſis delatoribus & calumniatoribus libertas concedatur, vt pro religioſo ſuperſtitioſum, pro deuoto & pio hypocritam, pro graui ſuperbum, pro hilari diſſolutum, pro leni & placido imbellem, pro ſeuero crudelem ac tyrannum, pro munifico decoctorem, pro liberali ſordidum ac tenacem Principem publicè & impunè dicere auſint! actum de Regibus, actum de regnis, actum de Repub. eſt, ni tam effrenem linguæ rabiem & exemplo pernicioſam metus aliquis velut medicina quædam com-

peſcat. Nullum itaque iudicium ſatis graue & ſeuerum, nullum ſatis acre & exquiſitum ſupplicium in tam ſceleratos manifeſtæ calumniæ authores, vel legibus decerni, vel magiſtratuum ſententiis conſtitui poteſt. Sed ad te redeo.

CAPVT XII.

QVod de magica & theurgica impietate Regis tui ſcribis, eius rei tria tibi fidem prorſus abrogant. Primum tua illa theoria quam vocas, ſeu potius commentarius in ſigna magica, quibus vſum eum fuiſſe, ſine vllo tamen certo teſte vel teſtimonio fingis. Nam in eo commentario ſignorum omnium vim vſum & ſignificationem ita expeditè, intelligenter, & enucleatè nobis aperis, ac ſi malæ artis Myſtes aliquis arcana illa diuulgaſſet, vt proinde non alterius quàm tua vel mente excogitata, vel manu tractata vnquam fuiſſe videantur. Quod cùm dico, non te magicæ ſuperſtitionis reum, ſed falſæ accuſationis fabricatorem facio. Quapropter ad Regis Henrici defenſionem ſat erit tale quid tibi reſpondere, quale in re non abſimili Arianis & Miletianis Athanaſium accuſantibus reſponſum fuit[a]. Henricum nempe nec circulis, nec ſatyris, nec vllis vnquam Magorum ſignis vſum fuiſſe: téque propterea vt indices de talium ſignorum inuentoribus authoribuſque doceas eſſe cogendum, ni malis tibi ipſi id quicquid eſt potius aſcribi. Nã quod ſcribis, *nouum in ſecreto illo deuotionis Hieronymitanæ, adyto, quod ad caſtrum Vicenarum tertio ab vrbe miliari ab ipſo conſtructum eſt, à Pariſienſibus ciuibus inuentum oſtentum* id cùm nulli certo authori acceptum referas, nullam omnino apud bonos & graues viros fidem facit: quippe verba iſta, *omnes*, *populus*, *totus mundus*, *ciues*, & ſimilia, in teſtimoniis dicendis idem in effectu ſonant quod *nemo*. Quid enim tã horrendum, incredibile, & monſtroſum, quod furens & flagrans odio turba ad Regis ſui ignominiam non perhibenter tunc confinxiſſet? quas portentoſas imagines ad eius pietatem calumniandam & infamandam non facile conflaſſent, qui proprias ipſius imagines, mixtâ hominis, dæmonis, & ſatyri effigie ſculpi, excudi, adque eius dedecus & ignominiam publicè geſtari vendique curarunt? quas non illi artes diabolicas affinxiſſent, quem non hominem ſed diabolum hominis figurâ contectum iudicarunt? nimirum populus Pariſienſis alioqui humaniſſimus & Regis ſui amantiſſimus, nefariis tuis concionibus tunc potionatus, vſqueadeo dementiebat, vt, quod nunquam illi antè acciderat, nunquamque euenturum ſperamus, diruptis legitimæ ſubiectionis vinculis, nulla nec Regis nec legis reuerentia & metu teneretur.

a Ruffin lib. 1. ca. 17. Socrat. Scholaſt li 1. ca. 29. Nicephor. li. 8. cap. 49.

Secundum eſt multitudo mendaciorum (accipe expreſſam dolore

vocem) quæ in tuis iſtis de abdicatione libris continentur, quorum metu viri boni aſſenſioně omnem ab aſſertionibus tuis cohibere, niſi quarum certa & euidens aliunde fides, quàm te authore falli, decipi, ac delirare malunt: quem enim ſæpius quis in mendacio deprehendit, ei ne vera quidem dicenti facilè fidem adhibere poteſt. Equidem iniratus frequenter ſum qua ingenii fiduciá tot Scripturas, hiſtorias, res geſtas, atque adeò ſermones omnes & cogitationes hominum fictis falſiſque interpretationibus corrumpere ac peruertere auſus ſis: eorum ego non pauca ſuperius annotaui & alia, vt quodque occurret, indicabo. Huius generis quædam ſunt inter exempla quæ de Principibus ob hæreſim eiectis, vt populo imponeres, propoſuiſti [a]. Magnam enim vim præ ſe ferunt cùm leguntur, mox vana & inania, vbi ſolerter excutiuntur, apparent. Nam primum de Baſiliſco exemplum, qui in Eutychis & Dioſcori ſectam vxoris ſuaſu impulſus Chalcidonenſe Concilium edicto abrogauit, quid ad legitimos Principes? erat Baſiliſcus non legitimus Princeps ſed tyrannus & inuaſor Imperii, qui expulſo Zenone legitimo Principe, diadema per vim & ſcelus occupauit [b], ideoque in catalogo Imperatorum inter Romanos Principes non numeratur. Erat igitur verè & propriè tyrannus, eóque ſingulis & vniuerſis in eum inſurgendi inuadendique ius ac poteſtas fuit.

a li. 2. ca. 19.

b. Zonar. li. 3

Alterum exemplum nihilo magis inſtituto tuo congruit, de eodě Zenone nimirum, qui ſuperato iterum Baſiliſco regnum recuperauit. Nam quamuis verum ſit hunc fuiſſe Principem legitimum, ſed corruptiſſimũ & variis ac nefandis facinoribus inquinatum, atque adeò Synchyticũ: tamen verum non eſt eum ob hæreſim Principatu fuiſſe deiectum, tantùm vxoris Ariadnæ dolis peremptus eſt [c]: vitam malè actam infœlix plurimum exitus conſequi ſolet. quanta igitur impoſtura velle his exẽplis perſuadere, ſubditos in Regem hæreſi infectum poſſe inſurgere, cùm in altero non Principem legitimum, ſed regni vſurpatorem, pœnas: in altero vero legitimum quidem, ſed aduerſus queͤ nulla ſubditorum rebellio ob hæreſim facta memoratur.

Synchytici erant hæretici qui duas in Chriſto naturas confundebãt, & vnam tantũ poſt duarum vnionem in eo fuiſſe aſſerebant.

c Zonar. ibid

Tertium de Heraclio vel nihil ad propoſitum tuum pertinet, vel, ſi pertinere vis, manifeſtum mendacium continet. Nam Heraclius magno populi conſenſu ad finem vſque vitæ annos vnum & triginta, imperauit, regnumque moriens filio reliquit.

Quartum eſt de Dicoro Anaſtaſio. *His ſuccedit Anaſtaſius Manichæus*, inquis, debuiſti dicere Eutychianus, *Vociferante & indignum imperio clamante populo, verbis pacis turbam emollire coactus primum, ac deinde fulmine extinctus*, quaſi verò breui extinctus ſit fulmine poſt emollitam, vt ais, turbam: & id tamen tua velle videtur oratio: ipſe autem totos ſeptem & viginti annos

annos Eutychiana hæreſi infectus imperauit, & tandem fulmine ictus periit. Non itaque regno eiectus ob hæreſim, ſed iuſto Dei iudicio poſt annum ætatis octogeſimum octauum horrendâ & non conſuetâ morte peremptus eſt. nec vlla aduerſus eum coniuratio vel rebellio facta, nulla turba concitata legitur, præter illam populi ſemel in eccleſiâ zelo tumultuantis, cùm Imperator edictum contra fidem publicè in templo ex ſuperiore loco per vim promulgare attentaret. Non ab hominibus igitur, ſed à iuſtiſſimo ſcelerum quæſitore & vindice Deo, Anaſtaſius ille Dicorus è regno, eque mundo eiectus eſt. Nemo negat malos Principes pœnas Deo acerbiſſimas luere, & multo grauiores iis quæ vlla arte humana excogitari aut infligi poſſunt: idque etiam in ſuperiore Heracleo patefactum eſt, quem Deus ob hæreſim, & ſtuprũ, inaudito morbi genere percuſſit: nam vltra aquam intercutem qua vehementer laborabat, fertur inguine ſurſum cõuerſo, cùm meiere vellet, faciem ſemper ſuam perminxiſſe, niſi vrina per tabellam imo ventri appoſitam auerteretur. At hæc quid ad populi poteſtatem? Promittis te daturum exẽpla eorum qui principatu ob hæreſim eiecti ſunt, & illos recenſes quorũ nemo propter hæreſim tale quid à populo paſſus eſt, & recenſes quidẽ indubitanter, quaſi certo certius eſſet quod profers, cùm nihil eo tamen falſius. Hoccine nõ eſt inſidiari multitudini? eſtne miſeram plebeculam magno artificio in errorẽ pertrahere? multi te talia de pulpito inuidiosè iactantem auſcultarunt, pluresque eadem literis à te mandata perlegerunt, qui partim hiſtoriarum cognitione defecti, partim conditionis tuę opinione pellecti, in immenſam mendaciorum charybdim perducti ſunt, vbi non raro exiſtimationis ſuæ naufragium faciunt, dum nimium pertinaciter tuentes ea quæ à te acceperunt, obſignatis tabulis manifeſti mendacii conuincuntur. Verè tu quidem dicere potes, *populo impoſuimus & oratores viſi ſumus.*

Nam & quinti tui exempli de Philippico haud certa fides eſt, ſiquidem Zonaras a, qui Græcorum Imperatorum hiſtoriam melius quàm vel Platina vel Regino nouiſſe creditur, ſcribit hunc Principem hæreticum quidem & ſextæ ſynodi Oecumenicæ, quantum in ſe erat, abolitorem, non propter hæreſim à populo exactum abiectumque, ſed priuata quorundam factione quos conuiuio adhibuit oppreſſum & occæcatum interiiſſe. Sed redeo vnde digreſſus ſum, ne dum ſingula perſequi ſtudeo vix facilè finem reperiam. a lib. 3.

CAPVT XIII.

Tertium quod huius tuæ accuſationis fidẽ eleuat, eſt mos iſte tuus, & velut innata quędam de viris bonis detrahendi propenſio. adeo nimirum iniuriarum & conuiciorum prodigus es, adeoque intemperãter linguæ tuæ aculeos in omnes ſine vllo diſcrimine exacuiſti, vt quo-

quot tecum in ardentiſſimam illam coniurationis flammam ſeſe præcipites non dediderunt, omnes te iudice athei, hæretici, venefici, laruæ, cynædi, ganeones, blaſphemi, auari, ambitioſi, luxurioſi, libidinoſi, raptores, adulteri, decoctores, ſimoniaci, vel hypocritæ ſint[a]. Cùm itaque huiuſcemodi epitheus multos viros bonos, & te in omni virtutis genere probiores per ora populi traducas, quis tibi aliquem eorum nominatim maleficii reum, vel publico iudicio poſtulanti, vel extra iudicium aſſerenti, fidem adiunget? odium atque inimicitiam teſtium diligenter perpendi & lex & ratio ſemper voluit[b]. qua de causâ Socrates Scholaſticus[c] de Athanaſio, Τοῖς περὶ Εὐσέβιον, inquit, ὡς ἐχθροῖς παρεγράφετο: id eſt, contra eos qui ab Euſebio ſtabant tanquam inimicos excepit. Inimicum autem capitalem cenſeri, ac proinde ab omni accuſatione, inquiſitione & teſtimonio repelli eum, qui ſtatus vel bonorum omnium controuerſiam alicui mouet, eædem ipſæ leges iuſtiſſimè ſanctiſſimeque voluerunt[d]. Quicquid ergo de Rege tuo ſcribis, deque illis qui eius partes ſequuti ſunt, id nullius neque iudicii neque teſtimonii loco eſſe debet, tum propter peſtilentem & propè inſanabilem linguæ tuæ morbum, calumniandi, inquam, viros bonos conſuetudinem, tum etiam propter grauiſſimas quæ tibi cum illis interceſſerunt inimicitias: potiſſimùm verò cum Illuſtriſſimo Duce Spernonio, cuius fortunam & famam paſſim inſolenter, peruersè, & nequiter inſectaris: ac tunc quidem impudentiſſimè cum Theurgicum & Pythonicum eũ dicis: quorum nihil grauibus, incorruptis, & religioſis teſtibus conuincere & comprobare potes, cùm ipſe tamen contrà integritatis, & pietatis ſuæ certiſſima dederit ſigna, & etiamnum det. Inſignis hæc tua temeritas eſt & ſacerdotali munere indigna, atque etiam coercenda ſeuerius: quæ enim deteſtabilior immanitas, quod magis impium & nefarium ſcelus, quàm illuſtrium virorum exiſtimationem turpi ſcripto ad varias nationes emiſſo offendere & violare? detractor fure peior eſt & planè homicida[e]. Parum autem vel nihil ab onere calumniæ te releuat quod de fama ſcribis, quæ, quoniam à te tuique ſimilibus, id eſt, inimicis & alienæ gloriæ inuidis, ortum traxit, deſpicienda prorſus & contemnenda eſt[f]: imò etſi incertum ſit vnde illi origo, tamen quia fama res fallax eſt[g], & boni ſæpe malà laborant, mali bonam aſſequuntur, fit vt ſola fama nullum in criminalibus cauſis gradum probationis per ſe faciat, ſed tantùm iuuet nonnihil alias probationes, & qualemqualem inducat præſumptionem, vt optimi iuris noſtri interpretes tradiderunt[h].

Nulla fraus capitalior, nullum exitioſius venenum, nulla peſtilentior humano generi calamitas, quàm quæ à calũniantis linguâ accidere poteſt. *Iaculum, & gladius, & ſagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum ſuum falſum teſtimonium*[i]. Nihilque hac arte ad innocentes opprimendos efficacius, quippe

a in præfatione.
b l.3. D. de teſtib. Nouell. de teſtib. 90. § Si verò coll. 7.
c li.1. cap.31.
d ca. cum oporteat 19. de accuſat. dict. Nouell. 90. §. Si verò.
e can. deteriores. & ſeq. 6. q. 1.
f ca. cùm in iuuentute de præſump. ca. qualiter & quando 24. de accuſ.
g l. vl. D. de hered. inſt. & l. Inſtiſſimos. C. de off. rect. prouin.
h Bart. a.l.l. de minore §. plurimum. D. de quæſt. & inſr. de c. venien. de teſtib.
i Prouer. 25.

——— fama vix vero ſauet a
Peius merenti melior, & peior bono. a Senec. in Hippolyto.

Hæc ſanctiſſimum Patrem Athanaſium inimicorum vocibus ſugillatum, ſtupri, homicidii, veneficii (quamquam innocentiſſimum) cauſam dicere, inſtructis & ſubornatis in eum accuſatoribus, coegit b. hæc Syluestri II. Pontificis Maximi vitam non minore mendacio infamauit, fecitque vt geometricæ ſcientiæ laus, in qua præ cæteris tunc plurimum excellebat, ad magicæ artis & hariolandi ſuſpicionem vituperiumque traheretur. hæc Apoſtolos & Martyres cæteroſque Dei ſeruos complurimos, atque adeò ipſum caput Chriſtum Ieſum calumniis & falſis delationibus impetiuit obruitque nihil vt rei tam certæ teſtimoniis aut exemplis aliis opus ſit. Eſt prætereà hoc malum, quo neſcio an aliud maius, quòd vnus vel nimium credulus vel maledicus & ſuſpicioſus ſcriptor vberem ſæpe infinitis hominibus mendaciorum materiam anſamque ſubminiſtrat: vt Martinus Polonus, qui de Syueſtro illo II. & Ioanne VIII. falſiſſima atque abſurdiſſima incertis rumoribus conficta literis mandauit, quibus & ipſe Platinam, & Platina incredibilem omnis generis hominum multitudinem fefellit. Et tu quoque infami iſto ſcripto multis popularium tuorum, atque etiam exterarum nationum milibus errorem de fama & exiſtimatione bonorum & clarorum virorum inieciſti: ſed eò nequius quàm Martinus, quòd ille tantùm res ætatem memoriamque ſuam vetuſtate ſuperantes, ex falſi rumoris relatione, de mortuis conſcripſit: tu rerum præſentium veritatem ex ſolà inuidià, & inſanabili in Regem odio, ad viuorum dedecus & ignominiam ſciens prudens adulteraſti. Deum teſtor, cui omnes cogitationum latebræ panduntur, inuitum me, & coactum, iuſtiſſimæ cauſæ patrocinio, iſta tibi obiicere: vt iis qui venenata calumniæ tuæ pocula hauſerunt, aliquo veritatis antidoto, ſi fieri poteſt, ſubueniam. Neque enim euelli facilè illis error in hoc genere & tanti momenti poteſt, niſi quod ſæpius iam factum eſt, calumniis & impoſturis te vſum eſſe liquidò demonſtretur. Eſt tibi, quod doleo, nimis frequens & familiare hoc vitium. Scio quid in fratrem tuum, in ſenem dico ſacerdotem, Bruxellis commentus es: ſed reprimo me. Dediſcas quæſo malos iſtos mores, atque ad manſuetudinem te componito: confringe illas ſeditionum buccinas, quibus tuos populares de ſuauiſſimo pacis & concordiæ velut ſomno ad tetra & cruenta bella ciuilia excitaſti incitaſtique. Ne putes te vnquam ex bonorum virorum vituperio laudem tibi aliquam & gloriam poſſe comparare. Iam te oderunt & execrantur illi ipſi quibus olim maledicæ & turbulentæ tuæ conciones placuerunt. Sciunt nunc, & ſuo damno ſciunt, in quas miſerias & fortunarũ corporumque pericula ac diſcrimina, conſilio hortatuque tuo fucatam religionis & reipubli-

b Ruffin. li 1. ca. 17. Socra. Schol. li. 1. ca. 29. Nicep. li. 8. ca. 49.

cæ vtilitatem continente,ſeſe coniecerunt. Quid multis? ita te imprudenter, ne quid grauius dicam, in hoc negotio geſſiſti, vt nullam tua neque apud eos vox amplius, neque apud poſteros ſcriptio fidem ſit habitura. Sed mitto hæc, & quæcunque ſunt reliqua, quibus tanquam perſonæ vitiis Regem, & qui à Rege ſtabant, inſectaris, atque ad communem cauſam, id eſt, ius Regum iterum reuertar: ſi de vno prius te admonuero, quod grauiſſimum calumniæ tuæ teſtimonium omnibus rerum Francicarum peritis exhibet, & quo non aliud maleuolentiæ tuæ ſignum maius. Nempe optimum Regis factum, &, vt inter omnes cõſtat, ad Reip. vtilitatem, de immensâ atque incertâ aurei ſolaris æſtimatione moderâdâ, ſalutariter excogitatum, tu, malitiosâ & peruersâ mentis eius interpretatione, ſceleratis actibus, rapacitati, & nequitiæ tribuis:
a li. 3 ca. 12. ita enim tu *a*.

Nouas etiam artes vnde & ſumptus creſceret, & conſtare de eo nulli poſſet, inuenit. Quippe quæ per libras numerari more patriô pecunia ſemper conſueuerat, per aureos nouo edicto numerari iuſſa eſt, ſcilicet vt breui compendio libras in aureos commutando, pro centenis trecenas acciperet, atque ita triplo pecuniam vel debitam vel imponendam augeret.

Certô ne ſciſti hunc Regis animum & intentionem, hunc ſcopum atque finem in edicto iſto proponendo fuiſſe? non audes, opinor, id aſſerere homo à publicis regni negotiis regiſque conſiliis adeò remotus, & cui Rex tam occultæ artis ſecreta nunquam reuelaſſet. Si, vt tu dicis, *conſtare de eo nulli poſſet*, quomodo tibi conſtitit? ab aliis accepi, dices: & vnde illi? Nihil ergo certi habes, & *teſtis deponens per auditum*, id eſt, ex aliorum relatione, vel *de credulitate*, vt aiunt, *non facit fidem.* Aut igitur homo nimis audax & temerarius atque alienæ famæ inſidiator es, qui illud pro certo & comperto ad Regis ignominiam affirmas quo nihil incertius: aut id ſaltem aliunde diuinando es aſſequutus: quo caſu Pythonicum te eſſe multo *certiore experimento* cõuincitur, quàm eſt illud quo Ducem Spernonium eius maleficii reum facis. Illum enim *Pythone vti certiſſimo experimento* dicis, ob id quod ſemel obuiam factus curſori ad Regem celeriter contendenti, *diuinauit eum pro petendo à Rege epiſcopatu ad Regem feſtinare.* Egregium ſcilicet argumentum quo tam illuſtris perſona tam horrendi criminis, velut ſatis comperti & comprobati infamiam atque ignominiam ſubeat: quaſi verò non ſoleant homines acuti ex rerum & negotiorum circumſtantiis multa coniicere, quorum veritas eadem eſt quam illi animo ſunt complexi. An non talia quotidie euenire cernimus, quorum coniectores nemo Pythonicos, ſed homines circumſpectos, prudentes & rerum gnaros eſſe dixerit? Quid ſi curſor ille

helluo beneficiorum erat, vt facilem de ſe ſuſpicionem vel cuilibet obuiam facto dediſſet? quia ſicut *ſcholaris loquens cum puella non præſumitur dicere: Pater noſter*. ita neque id genus homines curſoriis equis concitatiùs ad Reges properare creduntur vt eius tantummodo menſam benedicant, ſed vt pingue aliquod harpagent beneficium. Quid ſi cum Duce illo, quem in illuſtri apud Regem gratiâ eſſe ſciebat, de beneficio aliquo obtinendo antea fuerat locutus? Nonne hæc & alia multa Duci Spernonio ſuſpicionem de curſore poterant iniicere? At tu, qui tam obſcurum & omnibus ignotum propoſitum atque intentionem Regi tribuis, tanto certius vel calumniatoris & mendacis, vel Pythonici hominis experimentum nobis præbes, quanto Regis illa voluntas obſcurior fuit, & nullo talis intentionis effectu comprobata.

Sed aliam illius edicti proponendi cauſam, aliumque Regis ſcopum fuiſſe, præſens tunc rerum ſtatus, & quæ inde ſequuta eſt non parua Reipub. vtilitas demonſtrarunt. Nam cùm aureus ſolaris, partim ſuperiorum temporum indulgentiâ, partim fœneratorum malitia & fraudibus, ad immenſam æreę monetæ æſtimationem eſſet perductus, ac ne indies magis magiſque creſceret eius quantitas, magno cum populi incõmodo detrimentoque, timeretur: è regno & republicâ viſum eſt, noxium illud æſtimationis incrementum ſiſtere & amputare, adque æqualitatem aliquam publica ſanctione reuocare: ac ne hominum facilitate peruerſitateque rurſus in immenſum excreſceret vtiliſſimo cõſilio atque edicto prouidere. Præclarum igitur & laudabile hoc Regis factum eſſe optimi tunc quique iudicarunt, nec vllis niſi fœneratoribus & auaris vnquam diſplicuit: his enim ideò ingratum fuit, quòd ſubtilem ſpoliandorum pauperum & corrogandæ pecuniæ artem à ſe inuentam ſuſtuliſſet. Etenim profectò qui calendariũ exercebant, vel aliàs mutuã pecuniã dabant, cùm aureos numerarent ita ſibi debitorem obligabant, ne liceret ei quantitatem ſiue æſtimationem & valorem in alia quantũuis probâ & publicâ monetâ reddere, ſed tantùm eiuſdem formæ aureos numos, quod vulgò Gallicè dicunt, *en eſpece*, & id cautionibus nominatim inſeri volebant: quòd ſcirent ante diem ſolutioni pręſtitutum aurei æſtimationem auctum iri: inde factum vt miſer debitor qui acceptum aureum neceſſe habebat præſente æſtimatione erogare, dum cum creditor adueniente die ad ſolutionem vrgeret, auctę tunc ęſtimationis damnum ferre cogeretur. eiuſmodi, fateor lucripetis fœneratoribus aliiſque auaris hominibus non potuit non odioſum eſſe hoc Regis edictum, neſcio an tibi, quòd acceptos Philippos non eâ quâ cupiebas æſtimatione expenderis: multitudini autem & omnibus viris bonis nihil eo excogitari tunc potuit vtilius. Cùm ego triginta circiter ab hinc annis ex patria in Galliam traiicerem regnante Carolo. IX. aurei quantitas quinquaginta quatuor aſſibus explebatur, quæ pòſt breui ad eum modum excreuit, qui ſine modo & ſupra modum plebem gra-

uiter afflixit, afflixiſſetque diutiùs ni à Rege tunc edictum illud exiiſſet. Reducto autem ad trilibrem, id eſt 60. aſſium æſtimationem aureo, cuſi ſunt argentei partim viginti partim quindecim aſſium quantitate, vt illi trientem hi quadrantem aurei facerent, & horum præterea ſemiſſes quadranteſque: vt hac nimirum ratione & in commerciis ratio ſupputandi expeditior, & in edicto retinendo conſeruandóque facilior populo daretur occaſio.

Sed ecce quiſquis tuæ diuinationis ſeu coniecturæ myſterium ſedatè perpenderit, cauſam ſcilicet illius edicti à te confictam, videbit ſtatim tuum illud figmentum (vt phraſim Francicam latinè exprimam) nullum prorſus habere naſum. Feciſſe hoc eum dicis, *vt breui compendio libras in aureos commutando, pro centenis trecenas acciperet.* quaſi verò facilius, ſubtilius, aut occultius potuiſſet tres aurei trientes pro vno triente exigere, quàm tres libras pro vna libra: qui libram Francicam, id eſt, viginti aſſes fiſco debebant, ij argéteum aurei trienté inferendo liberabantur. quòd ſi ærarij quæſtores ab eiuſmodi debitore aureum ſiue tres tales argenteos emungere conarentur, an non palàm ſibi iniuriam fieri clamitaret? an non ſtatim fraudem agnoſceret, malitiam deprehenderet, fortunarũ iacturam & damnũ ſentiret perinde ac ſi pro vna libra tres libras extorſiſsẽt? Quod cùm ita ſit, quæ ars aut calliditas, quę doli mali machinatio in hoc Regis edicto promulgando eſſe potuit? nulla profectò: idque vel ex eo conſtat, quòd cùm plures poſt illud edictum annos imperium tenuerit, nihil quicquam calumnioſæ, ferè dixi Pythonicę, tuæ diuinationi ſimile vnquam attentarit. Negari itaque non poteſt optimum hoc Henrici Regis factum fuiſſe & regno vtiliſſimum. Quicumque igitur illud tam nequiter calumniatur, quaſi id egerit vt libras in aureos cõmutaret breui compendio, ij certè longo ſuſpendio digni ſunt.

Facis tu quidem, Boucheri, vt qui libros tuos lectitarunt de antiquorũ ſcriptorũ fide incipiant nonnihil dubitare. Sic enim apud ſe cogitant, ſi homo eccleſiaſticus, theologus, concionator tot calumnias, ſycophantias, & manifeſta mendacia literis mandare auſus eſt de iis perſonis quarum & recens memoria, & præſens vita ac mores, omniaque ab illis geſta, ipſis lectoribus non minus quàm ſcriptori cognita ac perſpecta fuerunt: quid non fingere homines profani potuerunt de iis quos longo temporum interuallo ſequuti ſunt, nihilque præter auditum & fallacem famam, quę curſu ſemper augetur & ex muſcula ſępe facit elephantum, habuerunt. Quis, inquiunt, in poſterum arbitrabitur Caligulam, Neronem, Heliogabalum, & alios quorum mentio in hiſtoriis eſt, tam nefanda, monſtroſa, & obſcæna vnquam perpetraſſe, atque ſiint ea quæ illis aſcribuntur: poſtquam Boucherius non erubuerit illa eadem vel etiam turpiora Regi Chriſtianiſſimo affingere, ſcriptoque legenda proponere compluribus, qui, quòd Re-

gis innocentiam in multis exploratam habuerunt ſummam ſcriptoris impudentiam admirati ſunt & execrati. Et quidem profectò miror te inter Chriſtianos tam obſcœna flagitia, etiamſi facta eſſent, commemorare [a]: quippe quæ & falſiſſima ſunt, & legi à caſtis & pudibundis ſine horrore, ab aliis verò ſine turpi & impudicâ ſenſus & cogitationis titillatione nequeunt. ideoque pro eo quod in margine annotas φεῦ τῆς πονηρίας meritò reponẽdũ eſt, φεῦ τῆς ἐσχρολογίας καὶ συκοφαντίας Sed vehementius in hanc cauſam inuehendi prouinciam aliis relinquo: me nunc communis Regum cauſa ad ſe reuocat.

[a] lib. 2. ca. 26 & li. 3. ca. 4.

CAP. XIV.

Reges coercendi exigendique poteſtatem penes populum, ſeu, qui populum repræſentant, regni ordines eſſe, alio adhuc elencho ex Bruti diſciplina niteris perſuadere: argumenti autem vim in eo ponis, quòd regni maieſtas, te iudice, non in Principe, ſed in ordinibus reſideat. Ita enim tu.

BOVCHERIVS. [b] *Porrò maieſtatem illam cùm penes ordines ſeu comitia eſſe conſtet, id quoque ſequitur, qui ordines læſerit, publicæ maieſtatis ſupra omnes teneri atque reum eſſe. Nam penes comitia vt regni maieſtas ſit, cùm vniuerſa regnorum conſuetudo docet, tum quæ perpetua in Galliâ ſacroſancta eorum authoritas eſſe conſueuit.*

[b] lib. 3. ca. 8.

Premere & ſuffocare errorem primâ fronte oportet, nam vbi viuere & excurrere vel pauxillum ſinas, velut fœta ſcrofa alios pariet complurimos. Iam ſatis ſuperque prioribus libris oſtendimus falſiſſimum eſſe quod hîc pro confeſſo & conſtante arripis: neque inter vllos conſtare poteſt, niſi qui quid ſit Regnum & Monarchia neſciunt. Nec tu firmam aliquam eius rei rationem aut argumentum ratione fundatum profers: exemplis tantùm à Bruto mutuatis, iiſque nihil ad ius regni pertinentibus lectorem fallis. quæ vt ſunt à te relata, ne conquerare ubi calumniam ſtrui, ordine hic tranſcribam.

BOVCHER. [c] *Atque vt è ſacris libris exempla potiſſimùm ſumantur, populi maieſtas fuit, cùm Iſraël conuenit in Silo, contra tribus Ruben & Gad & dimidiam Manaſſe, ob erectum ab iis altare infinitæ magnitudinis, quòd nouum*

[c] ibidem.

eos aliquod in religione moliri ſuſpicio eſſet. Item cùm Ioſue iam ſenex Iſrael omnem in Sichem conuocauit, & fœdus cum Deo percuſſit. Itẽ cùm Iſrael, quaſi vir vnus, in Maſphâ congregatus eſt, contra tribum Beniamin, *ob illatam vxori leuitæ iniuriam, bellum illaturus. Et iterum in Maſpha, cùm populum Samuel congregauit, atque ibi de iis reformandis quæ pietatis & iuſtitiæ erant communibus ſententiis eſt definitum. Rurſum cùm congregati in Ramatha maiores natu, Regem ſibi inſtitui poſtulauerunt. Et in Maſpha iterum, cùm Saul Rex productus eſt, & viuat* Rex *ei acclamatum.*

Præſtat hic pauſam facere, ne ſeparata & diuerſa confundamus: nam calamus iam diu in tuo iſto campo currens, nihil niſi ventum, vanas ſcilicet ſine virtute voces, poteſt inuenire. Bruto iſta Boucheri debes, qui ea latinius multò & ſubtilius in ſuis Vindiciis retulit[a]. cui id à nobis ante reſponſum eſt[b], quod & tibi nunc reſpondemus. Nihil quicquam ſcilicet exempla iſta ad regnum pertinere.

a *quæſt. 2. in principio.*
b *lib. 4. ca. 6.*

Nemo negat imperij maieſtatem penes populum vel ordines eſſe, in ea republicâ quæ nec regnum eſt nec regem habet: at inde argumentum efficax, à democratiâ, inquam, vel Ariſtocratia ad Regnum & Monarchiam trahi, nemo rationis & iudicij compos vnquã tibi concedet. quippe horum reipublicæ generum ſumma & ferè ſola in eo differentia eſt, quòd in vnâ populus, in alterâ pauci, in tertiâ vnus imperium & poteſtatem omnem retineat: ſtãte republica Romana dignitas, poteſtas, & maieſtas populi Romani prædicabantur: eâdem ſub vnius dictionem atque Imperium redactâ, omnia illa ad Imperatorem tranſlata ſunt, populo nihil niſi parendi neceſſitatem obtinente, cùm igitur iſta omnia exempla quæ ex te retulimus non in regno, non ſub Rege, ſed in libero ſolutoque populo contigerint, quis non videt te fucum lectori facere, vt callidâ impoſturâ capiatur? Nunquid ignoras hæc omnia ante regnum in Iſraele conſtitutum accidiſſe? An neſcis de Hebræorum tunc republica ſcriptum eſſe ſæpius[a]: *In diebus illis non erat* Rex *in Iſrael: ſed vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat?* An non ridiculum eum & cauillatorem eſſe diceres, qui cùm feriò pollicereur ſe probaturum ſummam in familia poteſtatem non penes maritum, ſed penes vxorem eſſe, ad eius rei firmamẽtum exemplis vteretur familiarum quibus ſolæ viduæ præerant: Nonne ſtatim ei diceres? amice apage tuas iſtas ſutelas, nimis aperta cauillatio eſt, derides nos & deludis: nam

b *Iud. cap. 17 18. & 21.*

ſæ

ſat ſcimus familiæ imperium nō poſſe apud maritum eſſe, quando maritus nullus eſt: ubi ſummam in domo mulieri nuptæ poteſtatem competere fuit probandum, nec à viduis & virorum poteſtate ſolutis exēpla petenda. Eodem planè modo tibi nunc reſpondemus: faceſſe hinc cum tuis iſtis captionibus. Nemo neſcit maieſtatem totam in populo reſidere extra monarchiam, & vbi popularis forma Imperij eſt. fieri enim per rerum naturam non poteſt, ac ne animo quidem concipi, vt poteſtas aliqua penes Regē ſit in ea Republica quę Regem nullum habet. Tibi docendum fuit, maieſtatem imperij penes ordines eſſe, etiam in regno: ad cuius confirmationem argumenta ab aliis rerumpublicarū formis petita nihil penitus valere, certum & omnibus notum eſt. Nūquid omnium idem regimen eſſe ſtatuis? nunquid regni, & reipublicę ſiue Democratiæ eandem naturam? Brutus tuus te decepit, & tu nos decipere conaris: ſed nimis manifeſta fallacia eſt: ideoque, his relictis, in reliqua tua exempla inquiramus.

BOVCHER. [a] *ſed hoc rurſum apertius cùm quaſi actorum ſuorum rationem reddens Samuel ait ad populum.* [b] *Ecce præſto ſum loquimini de me coram domino & corā chriſto eius, vtrum bouem cuiuſquam tulerim aut aſinum: ſi quempiam calumniatus ſim, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cuiuſquam munus accepi, & reſtituam illud vobis.* a ibidem. b 1. Reg. 12.

Hoc fateor exemplum in regno incidit: ſed ſi tuā furorem acta patiētia mentem tibi non occæcaſſet, nullam eius vnquam mentionem feciſſes. Eſt enim eiuſmodi quo nihil magis cauſæ tuę iugulum cōfodiat, & noſtram illuſtri defendat teſtimonio: quod vt intellectu facilius ſit, res altius & à capite repetenda eſt. cum Samuel petitu Hebręorum Regis deſiderio flagrantium, & Dei iuſſu Regem ſuper eos conſtituiſſet, ipſeq; ea ratione omni in eos imperio ſe abdicaſſet, atque ex publica perſona & ſuæ gentis totius indice, priuatus iam propheta factus, velut adminiſtrationis ſuæ rationem redditurus, ne ei quis poſtea aliquid improperare poſſet, totum populum ad Saulem Regem conſtituendum in Galgala congregatum, in noui Regis præſentia ſic alloquitur [c]. *Ecce audiui vocem veſtram, iuxta omnia quæ locuti eſtis ad me, & conſtitui ſuper vos Regem. Et nunc Rex graditur ante vos: ego autem ſenui & incanui: porrò filij mei vobiſcum ſunt: itaque conuerſatus coram vobis ab adoleſcentia mea vſque ad hanc diem, ecce præſto ſum loquimini de me corā domino & coram Chriſto eius &c.* c 1. Reg. 12.
cumque illi dixiſſent, *non es calumniatus nos, neque oppreſſiſti neque tuliſti de manu alicuius quippiam.* ſtatim ſubiecit Samuel. *Teſtis eſt dominus aduerſum vos & teſtis Chriſtus eius in die hac.*

Nunquod hîc maieſtatis veſtigium in populo reperitur? nunquam authoritas? pręfatur Samuel ſe conſtituiſſe Regem ſuper populū quod: icen

per ſe ſatis ſit ad demonſtrandum maieſtatem à populo tranſlatam fuiſſe, cùm ipſe ſupra ſe Regem agnoſcerent, tamen id adhuc certius planiuſque hoc exemplo perſpicitur. Nam quoddam hîc velut iudicium conſtitutum cernimus, in quo Samuel actoris, populus rei partibus fúgitur: increpat enim populum & accuſat ingratitudinis, petitque adminiſtrationis ſuæ teſtimonium ſibi reddi. Ambo autem Deum & Regẽ iudices habent. Quod enim ait Samuel, *Loquimini de me coram Domino & coram Chriſto eius*, id eſt, Rege: perinde eſt ac ſi dixiſſet, contendite mecum & accuſate me nunc coram his iudicibus Deo & Rege, ſi bouem vel aſinum alicuius abſtuli &c. vel ſi nihil tale feci date mihi elogium innocentię & rectæ adminiſtrationis meæ, coram iiſdem iudicibus. Nemo autem coram pari vel inferiore iudicio conuenitur. Nihil igitur populi ſubiectionem & Regis imperium ac maieſtatem magis ſcitè exprimit, quàm hic Scripturæ locus, quem tu nimis malignè contra manifeſtũ Scripturę ſenſum & veritatem, ad erroris tui confirmationem, nõ ſine ſacrilegio detorques. Quid mirũ ſi ciues Pariſienſes qui Deo, vt par eſt, obedire potius quàm hominibus cupiebant, his Scripturæ adulterandæ artibus ad rebellionis inſaniam perduxiſti: miſer enim popellus eiuſmodi fraudibus ſemper expoſitus, atque obnoxius eſt. Sed pergamus.

a Ibidem. b 3. Reg. 8.

BOVCHER. [a] *Amplius adhuc cùm Salomon coram omni Eccleſia templum conſecrauit* [b].

Si verbum ibi aliquod, aut ſyllaba vlla eſt, ex qua maieſtas populi ſupra Regem, non dico aperte deſignari, ſed per aliquam probabilem interpretationem colligi poſſit, nihil tecũ amplius contendam, & præcedentia ac ſequẽtia tua omnia nõ errores, ſed oracula ſanctiſſima eſſe: meque propterea impensè improbum quòd vlla in re tibi obſtiterim, liberè atque ingenuè profitebor. tu verò contra ſi nihil ibi tale reperitur vt errorem & impoſturam agnoſcas tuam tantùm poſtulo. Etenim profectò contrarium prorſus illic oſtenditur: ait enim ſcriptura [c], *Tunc congregati ſunt omnes maiores natu Iſrael cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Iſrael ad Regem Salomonem in Ieruſalem---Conuenitque ad Regem Salomonem vniuerſus Iſrael.* En vt initio eius capitis quod allegas bis dicitur vniuerſum Iſraelem conueniſſe, non ſimpliciter quidem in Ieruſalem, ſed ad Regem Salomonem in Ieruſalem ex quo dignitatem, poteſtatem, & maieſtatem non penes populũ, ſed penes Regẽ fuiſſe nõ obſcurè declaratur quippe non maior ad minorem, ſed minor ad maiorẽ, vbi dignitatis ratio habenda eſt, accedere vel conuenire ſolet. Ob eãque cauſam in regno Franciæ ſemel ab ampliſſimo ordine deliberatũ fuiſſe accepimus, vtrũ Curia ad Coneſtabilem, an ipſe ad Curiam accederet [d]. Si ergo maieſtas en populo illo Iudaico, ac non in Rege potius reſediſſet, cùm id author vtique hiſtoriæ diuino ſpiritu afflatus non potuerit ignorare, nunquam profectò ſcripſiſſet maiores natu Iſrael cùm principibus tribuum & ducibus familiarum atque adeo vniuerſum po-

c dict. cap. 8.

d vide Ioan. Papon. li. 4. tit. 4. de Arr.

pulum ad Regem Salomonem in Ieruſalem conueniſſe: ſed contrà ad illos omnes congregatos in Ieruſalem veniſſe Salomonem. Deinde ſi, quod tu vis & alibi affirmas a, ex ordine nominandi in Scripturis, dignitas maieſtaſque eius qui præcedit indicatur: inficiari non potes a lib.1. c.18. Regis quàm populi maiorem illic poteſtatem fuiſſe: ſcriptum enim eſt, *Rex autem Salomon & omnis multitudo Iſrael, quæ conuenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcã. &c.* & pòſt, *Igitur Rex & omnis Iſrael cum eo immolabant victimas coram Domino.* & mox. *Dedicauerunt templum Domini Rex & filij Iſrael.* deinde paucis interiectis. *fecit ergo Salomon in tempore illo feſtiuitatem celebrem & omnis Iſrael cum eo.* denique ne quis amplius dubitet omnem ibi maieſtatem penes Regem fuiſſe, adiicitur in fine. Et in die octaua dimiſit populos: qui *benedicentes Regi* (id eſt, vt exponit gloſa interlinearis, *agentes gratias propter opera quæ feciſſet, & orantes Salomonem longæuo tempore regnare*) *profecti ſunt in tabernacula ſua lætantes.* Peto abs te vtrius eſt alterum dimittere, ſuperioriſne an inferioris? Haud dubiã reſponſionẽ expecto res enim clara eſt. Si igitur Rex Salomõ in die octaua dimiſit populos, ideſt, vt interpretatur Lyranus, dedit illis licẽtiam abeundi, & illi gratias ei egerunt, non erat in populo maieſtas, ſed in Principe: alioqui dicendum fuiſſet, *in die octaua populus Regem dimiſit*, ſiue *populi Regem dimiſerunt*, vt hoc modo primas populo deferri intelligeremus. Alia præter hæc multa ſunt quibus error iſte tuus redarguitur, ſed vereor ne nimius in tam aperta fraude patefacienda videar.

BOVCHERIVS. Et cùm ad Roboam venit multitudo filiorum Iſrael, vt minui vectigalia poſtularet b. Quod vbi non ſuccedit & duriter conuentus excipitur, offenſus Regi magnam partem ab eo ſeceſſit, & nouum Regem *ſibi conſtituit.* b 3.Reg.12.

Haud peritus es patronus. Nã & hoc quoque exemplũ iure optimo in cauſæ tuæ caput retorquetur. Si enim regni maieſtas penes populum aut ordines erat, quid opus fuit eos vectigalium vel tributorum imminutionem à Rege poſtulare, nonne ipſorum fuit modum vectigalium præſcribere quod Regi perſolui vellent, ſi ratio ſententiaque tua firma eſt? ſi inquam vt tu doces, regni ordines ſupra Regem ſunt, & omnia ad regni ſtatum pertinentia, vel inuito & reclamante Rege, poſſunt componere. Aut ergo conditionem ſuam ignorabant, exiſtimabantq; nihil ſibi iuris, conſtituto ſemel Rege, ſuperfuturum, nec vllum auxilium niſi in cura parendi relictum iri: atq; ob id à Rege inaugurando illam ſibi indulgẽtiam promitti flagitarunt. Aut ſi iſtam quã tribunis illis poteſtatẽ maieſtatẽq; habere ſe cognouerunt, extremæ fatuitatis & ſtultitiæ fuit id eos ab alio ſupplices poſtulare, quod ſibi ipſis indulgere poterant. Ex eo igitur quod talem immunitatem à Rege petierint, cũ re-

gni ius, formã, & conditioné ſub tribus iam Regibus obſeruatam non ignoraſſent, perſpicuè oſtenditur illam quam tu prædicas Reip. maieſtatem penes ordines non fuiſſe. Accedit huc & alia ratio quę vim omnẽ exẽpli huius tui penitus eneruat: Roboam nẽpe non fuiſſe Regẽ cum populus iſta ab eo poſtulauit, vt etiamſi concedamus apud ordines tunc maieſtatẽ omnẽ fuiſſe, quemadmodum in interregno ſolet, in nullo tibi locus ille patrocinetur: ait enim hiſtoria: a *venit autem Roboã in Sichẽ: illuc enim congregatus erat omnis Iſrael ad conſtituendũ eum Regẽ.* Nondũ ergo Rex erat, quamuis ei regnũ iure hereditario deberetur: idq́; tu b & Brutus tuus c fatemini & nos quoq; libro tertio d oſtẽdimus. Quod autẽ Rex illic vocatur, id propter regni ineũdi ſpem, vſitato loquendi modo, dictũ eſſe intelligimus. Vides vt contra telum iſtud duplici munimur vallo: videlicet & quod ibi fuerit interregnũ, ita ut exemplũ illud ad inſtitutum tuum nihil pertineat, & quod ea petitione ordines oſtendant non eã ſibi poteſtatem, dominationẽ, vel maieſtatem in regno eſſe quã tu pędicas. Sequitur ex Scripturis poſtremum.

a 3. Reg. 12.
b lib. 4. cap. 14.
c quaeſt. 3.
d cap. 2.
e ibidem.
f 4. Reg. 23

Boucher. f Itẽ cum Ioſias populum in Ieruſalẽ congregauit, & lecto libro fœderis fœdus cũ Deo denuo percuſſit f.

De hoc fœderis genere & ſimilibus ſatis iam ſuperq́; à nobis dictum eſt. g in quo nihil quicquam de populi maieſtate traditur, nihil quod eã indicet reperitur: obligat ſe populus legi Dei ſartæ tectæ conſeruandæ, Rege authore & formulam præeunte. Sed cùm his exemplis falſam tuam ſententiam confirmare niſus ſis, cur non ipſa Scripturæ verba vnde colligeretur, & eius concludẽdi modũ aliquem præſcripſiſti? Nam ſoli & ſimplici aſſertioni tuæ ne fidem adhibeam, faciunt variæ ſacrorũ & profanorum authorũ à te corruptæ & contortę ſententiæ. Nõ ſi tibi de ſuggeſto talia vociferãti auditores nõ reclamarũt, idcirco librorũ tuorum lectores, vbi maxima cernunt mendacia, penitus conticeſcent.

g lib. 4. cap. 8. & lib. 5. ca. 15.

Hæc cum ita ſe habeant, ex falſis principiis falſiſſimam & fallaciſſimam his verbis concluſionem ſtruis.

At in ſingulis iſtis nihil aliud quàm cõuentus ordinum fuit, penes quos maieſtas tota erat, vt fœdus cum Deo percutere, vt regni œconomiã inſtituere, vt leges condere, vt de bello ac pace agere, vt frænos Regiæ poteſtati imponere, cætera eiuſmodi præſtare poſſet.

Quę omnia planè ficta & falſa eſſe iã ipſamet luce clariꝰ eſt demõſtratũ.

CAP. XV.

Nec minor ludificatio in iis exẽplis eſt quæ ex profanis monumẽtis eruta ſubiecisti, quod vt lector planius intelligat (quanquam tam leuia & aliena referre & refellere nonnihil piget) tuis illa verbis recitabo

BOVCHER[a]. *Eiuſmodi quoque apud Gentiles illa comitia celebria erant, vt illud totius Græciæ ſanctiſſimum concilium, quod Amphictionum erat ab Amphictione Heleni ſeu, vt ait Pauſanias, Deucalionis filio inſtitutum, in quo populi duodecim conueniebant: Iones, Dores, Perrhæbi, Bæoti, Magnetes, Achæi, Phthij, Molenſes, Dolopes, Æneanes, Delphi, Phocenſes. Et peculiaria illa, vt apud Athenienſes Panathenæa, & per ſingula quinquennia Panægyreis. apud Ætoles Panætolia, apud Bæotos Pambæotia, apud Ionas Panionia. Et illa olim Druidarum noſtrorum apud Carnutes Panceltica, vbi magno Galliæ conuentu de iis quæ ad Remp. pertinebant grauiter & ſeuere agebatur.*

a Ibid.

Nolo tuam in ſcribendo indiligentiam curioſa nimis diligentia perſectari, veluti quod Helenum pro Hellene hîc poſueris: Decepit enim te Alexander ab Alexandro[b], cui malus perpetuò mos eſt nullam ſuis authoribus gratiam referre, nullum inquam laudare authorem, nec fontes vnde ſua hauſerit collectanea indicare. Amphictyonis itaque pater fuit ſeu Deucalion, vt Pauſanias in Phocicis, ſeu Hellen, à quo Græcos omnes Hellenes dictos quidam putant[c]. Nam Dioniſius Halicarnaſſæus, à quo ſuum id Alexander procul dubio deſumpſit, de Seruio Tullio Rege loquens ſic ſcribit[d]. πάντων μάλιστα τῶν τοιούτων ἔργων τὴν ἀμφικτύονος τοῦ Ἕλληνος ἐπίνοιαν ἠγάσθη. Helenus autem non Amphictyonis pater, ſed vnus filiorum Priami fuiſſe dicitur vaticinio clarus[e]. Mitto talia: de rebus mihi, non de nominibus tecum contentio eſt. Quorſum tu igitur hæc tam aliena? Nunquid putas vlli mortalium erudito, & mentis perturbatione vacuo, perſuaderi poſſe aliquod aſſertionis tuæ firmamentum in eiuſmodi exẽplis eſſe repoſitũ? diſpelle, diſpelle iſtã quæ te occupat & occæcat turbati animi caliginem, & cernes quamprimùm antiquos illos quos memoras Græciæ, Galliæque conuentus nihil quicquam ad eam de qua loquimur maieſtatem pertinere. Nam qui de communibus Græciæ rebus cõſulturi in Amphictionicum concilium ad Thermopylas & Delphos conueniebant, ij quidem non vnius omnes Principis dominatui ſuberant: non vnum omnes ſuper ſe Regem agnoſcebant: ſed ex ſociis ciuitatibus & populis erant, quorum ſuis ſinguli legibus inſtitutiſque peculiaribus vtebantur, propriamque Rempub. conſtituebant, idque vel ex eo ſatis liquet, quòd Phocenſes, quia Apollinis Delphici templũm ſpoliauerant, decennali bello attriti victique à Bæo-

b li. 5. ca. 7.

c Thucidides

d li. 4. antiq. Rom. Id eſt, omniũ maxime in eiuſmodi rebus admiratus eſt ſolertiã Amphictyonis filii Hellenes.

e Dares Phrigius de exc. id. Troie

Pauſan. in Corinthia, ſiue li. 2.

tis, tandem de Amphictyonum numero & ordine fuerunt deiecti, vnà cum Lacedæmoniis, qui Doricæ gentis partem conſtituebant, & Phocenſibus opem illo bello tulerant, in quorum locum reliqui Amphictyones Philippum Macedonum Regem, qui Bœotos adiuuerat, in ſuum collegium publico decreto cooptarunt, eique & poſteris ipſius binorum ſuffragiorum ius, quod ante Phocenſibus Lacedæmoniiſque competebat, conceſſerunt a. Deinde poſtquam iidem Phocenſes aduerſus Gallos, qui cum Brenno Delphos adoriebantur, egregiam ſtrenuamque præ cæteris omnibus Græcis operam nauaſſent, in gratiam & curiá Amphictyonicam, iterum ſunt recepti.

a Diodor. Sicli. 16. ca. 19. Pauſan. in Phocicis.

Cùm itaque concilium Amphictyonicum eſſet conflatum ex diuerſis populis æquo iure in ſocietatem coeuntibus, quibus nemo vnus imperitabat; nos autem de eo hominum cœtu loquamur qui ſub vnius imperio degunt, quem Regem ſibi, & Principem conſtituerunt, perſpicuum eſt non vnius generis, ſed diuerſa & diſſimilia hæc eſſe: ac proinde neutri cum altero perfectam eſſe conuenientiam, vt inde aliquod exemplum efficax ad alterutrius poteſtatem vel conſtituendam vel eleuandam proferri poſſit. Neq; e enim ſi Philippus in Amphictyonum conceſſit poteſtatem maieſtatemque nullam præ cœteris eius curiæ participibus obtinebat, id circo eum in ſolemni Macedonum conuentu eodem modo, ſine ſummo imperio & maieſtate, conſediſſe rectè colligitur; cùm alteri vt ſocius, alteri vt dominus, Imperator, & Princeps intereſſet. Idem prorſus de tuis Panceltieis iudicandum. Cùm enim Gallia ante Cæſaris in eam aduentum nulli vni paruiſſet, ſed totidem penè in ea Reges quot ciuitates, diſtinctis imperiis, fuiſſent, quid mirum ſi totius Galliæ Maieſtas in eiuſmodi ſocialibus conciliis fuerit repoſita, cùm nemo vnus eſſet in quo poſſet conſiſtere: at vbi armis ſubacta in ditionem ac poteſtatem populi Romani conceſſit, eius in Druydarum conuentibus, conciliiſue publicis nulla amplius maieſtas, ſed tota in Imperatore fuit. Atque eâ iterum à Francis deuictâ, eandem cum imperio maieſtatem victoris populi Princeps in ſe tranſtulit: maieſtas quippe ibi eſt, vbi & ſummum imperium, hoc autem niſi in vno Principe ſeu Rege ſit, Monarchia nulla ne animo quidem concipi vel cogitari poteſt, vt eſt à nobis ſuperioribus libris demonſtratum. Perperam igitur & inſcitè, ad confirmandam ſententiam tuam, exempla à tam remotis & alienis Græcorum Gallorumque inſtitutis protuliſti; & non ſecus ac ſi quis contenderet totam maieſtatem penes regni ordines eſſe, hoc exemplo quòd apud Heluetios omnia illorum nutu gubernentur, qui ex tredecim ipſorum pagis, de communibus totius gentis rebus deliberaturi, iuſſu populi conueniunt. qua collectione quid abſurdius, niſi illud, quod Panathenæa etiam ad inſtitutum tuum pertinere putas? *vt apud Athenienſes Panathenæa*, inquis. Quid? Panathenæa, ſiue minora quidem annua, ſi-

ne maiora illa quinquennalia, nonne feſta erant in honorem Palladis inſtituta, quæ variis ludis, & multiplici certaminis genere celebrabantur? omnes eo pueri puellæque conueniebant, vbi muſicâ, luctâ, curſu, ſaltationibus, certabatur [a]. Itaque Athenæus author eſt [b], quemadmodũ Theſpeſus Erotidia, Rhodi Halia, in Elide Olympia, ſic Athenis Panathenæa celebrari ſolita. Hoc autem quid ad regni maieſtatem? cur non ſimiliter Olympia, Iſthmia Pythia, Nemea, Lupercalia, & quotquot erant eius generis vel publica vel priuata feſta Sacraque recenſueris? certè quidem potuiſti eodem iure; nam omnia ad animorum oblectationem erant inſtituta, eoq́ue omnes proficiſcebantur, non vt de rebus ſeriis deque Republica tractarent, ſed vt aut ſpectaculis animos paſcerent, aut exercitatione corpora tuerentur. Quæ cùm ita ſint, non erit cur poſthac quiſquam friuolis iſtis, & inanibus argutiolis tuis capiatur: multoque minus, quæ ſequuntur, mendaciis.

a Plutar in Theſeo & Pericle.
b li. 13. Deipnoſoph.

CAPVT XVI.

BOVCHER [c]. *Quem conuentum in Gallia ex quo Chriſtiani Reges eſſe cœperunt, quantum coluerint, quantúmque ei detulerint, cùm frequens eorum conuocatio & ſimplex Regum eo ſe conferentium habitus, tum verò honor eorum decretis delatus demonſtrauit. Nam ſingulis annis Calendis Maij comitia celebrari ſolita eſſe, & Reges curru à geminis bobus tracto eò vehi ſolitos fuiſſe, idque ſæpius Carolum Magnum factitaſſe retulit eius cancellarius Eghinartus.*

c li. 3. ca. 9.

Vetus eſt Stoicorum [d], imò etiam Chriſtianorum, *improbi hominis eſſe mendacio fallere: quòd ædificare mendacium ſine demolitione veritatis* nemo queat [e]. Cur igitur magno & impudenti mendacio lectorem fallere conaris? Nunquam enim *Carolum magnum tale quid factitaſſe retulit eius cancellarius Eghinartus*. Nec ſi retuliſſet, fidem feciſſet oratio. Malè de Eghinarto meritus es, qui id eum ſcripſiſſe aſſeris, quod nec vſquam ſcripſit, nec vnquam vt opinor cogitauit (de mortuis mentiri nefas) peius etiam de Carolo Magno, qui Regem tam magnanimum & potentem, atque omnium ſui ſæculi & ſequentium Principum gloriam, rebus domi foriſque geſtis; longè ſuperantem, tam ſubmiſsè, humiliter, & abiectè, in Francorum Germanorumque Principum cœtum prodiiſſe fingis. Quid enim? qui tot bellis in Gallia, Germania, Italia, Hiſpania, Pannonia, & alibi proſperè confectis, Magni

d Cic. pro Murena.
e Tertull li. 2 aduers Marcionem.

nomen & imperium ſibi comparauit, qui tam multis triumphis decoratus, qui tot hoſtium ſpoliis & trophæis ditatus, qui tot pacis bellique artibus inſtructus, qui tam variis animi & corporis dotibus ornatus, qui inceſſus, acceſſus, & conceſſus ſui ſumma grauitate regalem ſemper & imperialem maieſtatem præ ſe ferebat: is *carpento, quod bubus iunctis & bubulco ruſtico more trahebatur, ad publicum populi ſui conuentum ire, & domum redire ſolebat?* commentum hoc eſt cenſoriâ notâ & ſeuerâ caſtigatione dignum: certè illuſtri omnibus documento eſſe poteſt, vel non legiſſe te authores ipſos quorum ficta & falſa nobis teſtimonia frequenter obtrudis, ſed ab alio haud fideliter referente accepiſſe: vel, ſi legiſti, doloſè nimis & malitioſè lectoribus inſidiari atque imponere, quippe tantùm abeſt vt Eginhartus eum Carolo Magno adeundi comitia modum tribuerit, vt ne quidem in tota eius vita deſcribenda vllius ordinum aut conuentus & concilii meminerit, vlliſue eum comitiis interfuiſſe dicat: exceptis iis quæ extremâ iam ſenectute & morbo ingraueſcente habuit, & quorum author ille his verbis mentionem facit. *Extremo vitæ tempore cùm iam & morbo & ſenectute premeretur, euocatum ad ſe Ludouicum Aquitaniæ Regem, qui ſolus filiorum Hildegardis ſupererat, congregatis ſolenniter de toto Regno Francorum primoribus, cunctorum conſilio conſortem ſibi totius regni, & imperialis nominis hæredem cõſtituit: impoſitóque capiti eius diademate Imperatorem & Auguſtum iuſſit appellari.*

Non inficior equidem Carolum Magnum vocatis ad ſe, regni primoribus ſæpe conuentus egiſſe, nam id alii nobis probati authores narrant: ſed quod tam indecoro & regiæ dignitati parum conueniente habitu modóque in concilium progreſſus fuerit, id nec verum, nec veriſimile eſſe, argumentis certo certioribus demonſtrabo. Ac primum quidem ipſemet Eginhartus nobis ſuppeditat, quod hanc tam vilem in publicum prodeundi formam, velut Rege indignam inter notas amiſſi iam pridem regalis imperii retulit, eumque ab ignauia, ſtupiditate, & ſocordia poſtremorum Regum Merouingiorum, quibus, vt ille ait, præter inane Regis vocabulum, nihil erat reliqui, profectam eſſe admonet: idque eo conſilio feciſſe videtur, vt regni Childerico erepti inuidiã à Pipino, & eius poſteritate ſummoueret: quaſi non Imperium & poteſtatẽ, cùm id antea Pipinus haberet, ſed nomẽ tantummodo, quod ſine cauſa apud Merouingios erat, ſibi aſſumpſiſſet. ita enim Eginhartus. *Gẽs Merouingiorum de qua Franci Reges ſibi creare ſoliti erant, vſque in Childericum Regem qui iuſſu Stephani Romani Pontificis depoſitus ac detonſus, atque in monaſterium truſus eſt, duraſſe putatur: quæ licet in illo finita poßit videri, tamen iamdudum nullius vigoris erat, nec quicquam in ſe clarum præter inane Regis vocabulum præferebat. Nam & opes & potentiæ regni penes palatii præfectos, qui Maiores domus dicebantur, & ad quos ſumma imperii pertinebat, tenebantur: Neque Regi aliud relinquebatur, quàm vt regio tantùm nomine contentus, crine profuſo,*

1. Argumẽtũ

barba

barba ſubmiſſa, ſolio reſideret, ac ſpeciem dominantis effingeret, legatos vndecunque venientes audiret, iiſque abeuntibus reſponſa quæ erat edoctus, vel etiam iuſſus, ex ſua velut poteſtate redderet: cùm præter inutile regis nomen & precarium vitæ ſtipendium, quod ei præfectus aulæ prout videbatur exhibebat. nihil aliud proprij poſſideret, quàm vnam, & eam perparui reditus, villam, in qua domum, ex qua famulos ſibi neceſſaria miniſtrantes, atque obſequium exhibentes paucæ numeroſitatis habebat. Quocunque eundum erat, carpento ibat, quod bubus iunctis, & bubulco ruſtico more agente trahebatur: ſic ad Palatium, ſic ad publicum populi ſui conuentum, qui annuatim ob regni vtilitatē celebrabatur, ire, ſic domum redire ſolebat. At regni adminiſtrationem, & omnia quæ vel domi vel foris agenda ac diſponenda erant, Præfectus aulæ procurabat.

En vt Enginhartus Merouigiorum inertiam grauiter incuſat, & hanc ipſam de qua tu loqueris publicè prodeundi formam, tanquam nimis vilem, ſordidam, & abiectam, illis vitio vertit, adúque eorum contemptum & ignominiam transfert. Quod cùm ita ſit, nonne ſtultum eſt exiſtimare eum Regi magnanimo potentiſſimóque, ac domino ſuo, &, vt quidā volunt, etiam ſocero id tribuere, quod in aliis vt ignauum, turpe, & indecorum reprehendit? *2. Argum.*

Alterum inde ſuppetit, quod neque ab Enginharto, neque ab vllo alio authore qui illius ſeculi res geſtas literis mandauit, proditum memoriæ eſt Carolum magnum eo modo ad comitia proceſſiſſe: cùm tamen neutiquam ſit veriſimile, rem adeo memorabilem à tam multis ſcriptoribus, qui leuioris momenti res varias ſæpe commemorant, ſilentio fuiſſe prætermiſſam. *3. Argum.*

Omitto quod ſi tantus imperator, qui maximum regno Francico ſplēdorem attulit, & cuius optimi quique poſt eum Reges vitam, mores, res geſtas, imitari ſtuduerunt, eum ad comitia proficiſcendi morem obſeruaſſet, eius poſteri id ipſum non modo vt humile & indecorum nō fuiſſent aſpernati: ſed, vt magnificum imprimis & glorioſum, ad imitationis exemplum, & antiquitatis memoriam retinuiſſent. ita enim naturâ comparatum eſt vt res per ſe quidem viliſſimæ, vel ob hominum qui illis vſi ſunt dignitatem, vel quòd operis alicuius inſignis & præclari fuerint inſtrumenta, ſummo in honore & pretio habeantur, ídque infinitis exemplis, ſi non eſſet notiſſimum, facilè demonſtrarem. Quid ante Chriſti paſſionem cruce ignominioſius? quid eâdem, ex quo mundi in ea precium pependit amabilius, honorificentius, & glorioſius inter homines eſſe cœpit? qua de cauſa Caluiniſtæ, & alii id genus Hæritici, licet nō aliò violatæ religionis flagitio contaminarentur, omnem in hac re vna impietatem ſuperarent: quòd, cùm ſe Chriſtianos profiteantur, Chriſti trophæum, laureamque proterant & conculcent, atque adeo Chriſtianæ gloriç inuidos & ſacrilegos ſe præbeāt manifeſtè, dùm crucis & ſignum deteſtantur & vim abnegant, & vſum calumniantur condemnantque: hac & ſimili pro execrandæ impietatis ſuæ ratione ſuperindictâ blaſ-

PPp.

phemia: *ſi patrem furcâ, fixum habuiſſes, nunquid patibulum tibi præter oculos opponi & obſeruari perpetuo velles?* quibus ego, ſanè quidem perlibēter, ſi ob egregium & pręclarum aliquod facinus, veluti ob ſalutem ciuibus partã, vel aliam neceſſariam Reipublicę operam nauatam, patibulo ab hoſtibus fuiſſet affixus: nec quicquam illo ſigno & monimento antiquius haberē, quòd eius me præſentia, paternæ virtutis vbique commonefaceret: cuius generis multa ſunt gentilitia inſignia, rerum, inquam, viliſſimarum in ſcutis nobilitatis depictæ imagines, quas ſi quis ſimpliciter intueatur, non iis nobilitatem, ſed ſordem ciuitatis & fæcem potius deſignari putabit: ſin verò comparatè, atque ad ſuas quamque cauſas, ſuæque conſtitutionis principia & fontes reuocauerit, cernet quamprimum illas, non modò nō inania glorię ſigna eſſe, ſed ſummæ laudis, ac vt rerum memorabilium indices & commonitrices ad poſteritatis memoriam reſeruari. Quid iugo bouis, ſi ſimpliciter conſideretur, magis ruſticum? an non bubulcum potius quàm nobilē deſignat? At antiquiſſimæ tamen & illuſtriſſimæ Haiorum familiæ, in qua Scotiæ Coneſtabli hæreditario iure naſcuntur, gentilitia inſignia, tria iuga rubricata & velut ſanguine rutilātia ſunt: quòd homo nimirum plebeius, qui ſummam poſteris ſuis gloriam peperit, dum ſtiuam ageret vnà cum duobus filiis prope locum vbi Dani, poſt Anglos deuictos & tributarios factos, acerrimo cum Scotis prælio dimicabant, videretque inclinari iam Scotorum aciem, & multos fugâ dilabi à Rege, conſilium, vt in rebus deſperatis aſſolet, ex euentu capiens, iugum arripuit, quòd alia ei ad manum arma non eſſent, idémque ſimiliter vt filij facerēt imperauit, atque ita occupatis anguſtiſſimi loci faucibus per quem iter fugientibus erat relictum, magno & animi & corporis impetu in obuios quoſque populares ferebatur, ac primùm vt patriæ communiſque ſalutis memores ſint, orat, obſecrat, hortatur, neu Regem in tam pręſenti diſcrimine conſtitutum deſerant, neu ſe, coniuges, liberóſque ſuos in perpetuam & ignominioſam dedāt ſeruitutem: cúmque verbis ſe parum proficere apud homines fugâ trepidantes cerneret, mortem omnibus minatus primos cædere, & eorū clade proximos terrere cœpit: ac ni properè in aciem regrederentur, ſe in omnes Danica immanitate crudeliùs ſæuiturū denūciat, qua voce, qui propiores erāt vt exaudire poſſent, ſimúlq; ſtrage ſuorum ab Haio edita perterriti, cū nullā ſibi fugâ ſalutē ſe quærere poſſe cernerent, ac mori potiùs inter aciē glorioſè quam à tribus illis ruſticis inſtar pecudū mactari mallent, armis & animis reſumptis, in hoſtē cōuertūtur: qui verò lōgiùs aberāt, ſuorū regreſſum cōſpicati, auxiliares copias aduētare putāt & vociferātur: atq; ita omnes Haio impellēte, hi gaudio, illi metu, agmine facto pręliū tāta animorū cōtentione & fortitudine, tāta corporū vi & impreſſione inſtaurant, vt fuſis fugatiſque Danis ex victis victores euaſerint: ſed ita tamen vt omnē eius victorię laudem ſoli Haio deberi & ſeorſim ſinguli, & cūcti ſimul profiterētur. quo nomine magnis & præmiis & honoribus à Rege donatus, nobilitatis in-

ſignia accepit tria iuga, quòd iis Danorum exercitū penè ſub iugum miſerat a. Quæ cū ita ſint hæretici profectò nimis impiè, petulanter, & inſulsè de glorioſiſſimo iſto ſalutis humanæ trophæo, *& quotidiano conuerſationis Chriſtianorum inſigni b*, & ſentiunt & loquuntur. Id autem illis ſuggerit cacodæmon qui crucis ſignaculo victus, vinctus, vexatus, & excruciatus horridè ingemiſcit c. Sed execrādas haſce fœcis Chriſtianorum blaſphemias mitto, vt ad te Boucheri redeam.

Si Carolus Magnus ad comitia carpento à bobus tracto vectus ſępius iuiſſet, an non aliquam eius rei mentionem hiſtorici feciſſent? an non intermiſſę illius conſuetudinis vel cauſam, vel tempus, vel vtrunque ipſorū aliquis adnotaſſet? an non cùm ſingulorum Regū vitas & facta curioſius deſcribant, quo in Rege mos ille defecerit, aliqua ſeu laudationis, ſeu vituperij nota, aut alio quouis indicio lectorē obiter admonuiſſent? quod cùm nemo eorum fecerit, næ tu audaculus commentor es, qui penè octingēris poſt eius exceſſum annis ortus, ſine teſte, ſine authore, ſine veriſimilitudine, ruſticum inceſſum habitúmque pro Regio & imperiali tribuis: & eodē pede metiris eum, qui, ſi quis vnquā alius, & re & nomine Rex fuit, quo illos qui omni imperio nudati, nihil niſi *inutile Regis nomē & precariū vitæ ſtipendiū*, cūq; in cōciliis locū, quē inter barbarica numerorū elementa illud quod vulgo cyphra nominatur, obtinebāt. Quo autē hæc omnia cōſilio à te facta ſint, librorū tuorū lectoribus facilè fuerit diuinare: mihi quidē perinde facere videris atq; Æſopica vulpes, quę, ſicut eſt in fabulis, vt gallū gallinaceū facilius iugularet, eius patrem magnis laudibus extollebat, filióq; nihil ad paternæ modulationis in canēdo venuſtatem, deeſſe aiebat, niſi quod patri mos fuerit, cū elegātiùs cātare vellet, imis pedū articulis inſiſtere, & clauſis oculis ter in gyrū ſe rotare, ātequā vocē emitteret, cui gallus paternæ glorię æmulus, & ſe quoq; hoc facturū reſpōdit, móxq; cū hic clauſis oculis & corpore circūacto patrē referre conatur, ille in nō cernētis iugulū inuolat, dicēs, nimius te faſtus fefellit, ſed meus nūc eris, cui & pater etiā præda fuit. Sic tu quò facilius Reges in tuā retē pertrahas, Carolū Magnū in eo quod nunquā fecit imitandū proponis, vt, dū ei ſe ſimiles præbere cupiūt, antiquo & vili illos carpēto includas, adque paupertatem & precariū vitæ ſtipendiū redigas: atq; adeo populi iterū ludibrio & libidini, vltimorū Merouingiorū more exponas, reſtituto interim palatij magiſtro, quo reipſa Rex ſit & regni habenas moderetur. Quod quàm rectè, atque è republica feceris, tuā tibi conſciētiam iudicē fero: nos interea quod rationis tuæ reliquum eſt perſequemur.

a *Hector Boet. in Scot. Hiſtor.*
b *Tertul. lib. 1. ad vxor. & lib. de coron. milit.*
c *Lactant. lib. 4. de vera ſapiēt. cap. 27.*
Greg. Nazianz. orat. 1. & 2. in Iulian.

CAPVT XVII.

BOVCHER. c *Quæ verò concluſa illic erant placita, id eſt firma decreta, & quæ conuelli nefas eſſet, licebant-*

tur vnde illa comitiorum olim vox, tale enim eſt noſtrum placitum. Vt multitudinis ſapientum ſcilicet, non vnius alicuius iudicium deſignari hic audias. Quæ quòd certi homines, & nimius gratioſi Gallicè verterunt, TEL EST NOSTRE PLAISIR, cùm potius TEL EST NOSTRE ARREST, aut quiduis aliud dicendum fuiſſet, quod placita Græcis ἀρέσκοντα *ſint, viderint illi, quàm magno nobis conſtiterit praua verſio hæc, quæ regibus ad tyrannidem tam ingentem feneſtram aperuit, vt quibus,* id eſt Gallis *vniuerſi populi ac regni iudicia proponi olim pro lege ſolita erant, nunc, ſi ſuperis placet, vnius libido ac voluntas, inſtar legis proferatur, imò obtrudatur. Atque ita, vt huic qui parere deſierit, læſæ Maieſtatis reus, ô tempora! conclametur.*

Quin trium ordinum, quos vulgò tres regni ſtatus vocant, conuentus & conceſſus in rebus arduis & publicis negotiis deliberandis plurimum habeat momenti, nemo ſanus negauit vnquam negabitue, non ea ſolum
a lib. 3. Polit. ratione quod, vt ait Ariſtoteles [a], plures vbi conueniunt, & cernunt acutiùs, & rectiùs iudicant, & difficiliùs corrumpuntur, quàm vnus aliquis quiſquis ille ſit: nam id, licet vt plurimùm, non vſquequaque verum eſſe, variis libro ſecundo exemplis oſtendimus: ſed etiam quia id homines libentius exequuntur, cuius ipſi participes & velut authores conſilij ſunt: & prætereà quòd quæ Princeps in eiuſmodi comitiis de Procerum ſiue ordinum ſententiâ decreuerit, ea licet alioqui acerba & ponderoſa videantur, ſi inconſultis iis Rex eadem pro imperio iuberet, toleratu leuiora populo videri ſolent, quaſi ipſimet ſponte quodammodo id ſibi oneris impoſuiſſent. Quod denique nullam ſubditis iniuriam facere videtur, quando ipſis ſcientibus & conſentientibus, tributa, vectigalia, portoria ſeu noua, ſeu maiora indicit: quippe volenti non fit
b l. 4. § vſque adeo ff. de iniuriis ca. ſciēti de reg. iur. in 6. iniuria [b], & nemo videtur fraudare eos qui ſciunt & conſentiunt [c]: Etenim profectò hi comitiorum & concilij publici effectus ſummam regibus & regnis vtilitatem, & ſtabilitatē afferunt. vt mirum non ſit, ſi apud omnes nationes inque regnis omnibus bene conſtitutis magnus ſemper
c l. Nemo 145. ff de Reg. iur. honos, magnáque authoritas talibus ordinum conuentionibus delatus ſit, per quas Rex in adminiſtrando imperio conſiliis, opibus, auxiliis adiuuatur. At Maieſtatem tamen regni *penes ordines ſeu comitia eſſe*, vt tu ais, ac non in ipſo Rege, qui regni totius atque adeo ordinum omnium

caput eſt,id niſi in interregno dici non poteſt.Nam & ordines ipſi Regis iuſſu,&eò loci conueniunt quem ipſe illis aſſignat.Itaque Aimoinus [a] de Ludouico Pio.*Porro autumni tempore*,inquit,*in Theodonis villam conuenire generaliter ſuum populum præcepit.* Et vbi adſunt Principem venerantur,& eius Majeſtatem ſuſpiciunt,ſuáſque ad eum querelas deferunt: ac ſi quam vel vitioſam,vel corruptam conſuetudinem,vel legem inutilem & ab æquitate abhorrentem, aliúdue quippiam perfecto Reipublicæ regimini deeſſe vel abundare animaduertunt,id vt eius authoritate atque imperio emendetur,humiles ſupplicéſque ſolent poſtulare,quo pertinet egregiũ illud ſupremæ Curiæ reſponſum à Gaguino [b] relatum, nempe *ſe à Rege iuſſos promulgare quas tulerat leges. Apud illum authoritatem eſſe abuſiones tollendi & corrigendi errata quæ à ſuis commiti ſubditis comperiſſet.* Inde fit vt quia boni Reges nolunt parum æquas aut minus neceſſarias leges ſubditis obtrudere *in Caroli magni capitulari* iubetur populus interrogari, de capitulis quæ recens addita ſunt,& vbi omnes conſenſerint,ſubſcriptiones & *manufirmationes* in ipſis capitulis facere, non quòd Rex legem ſubditis ſine eorum conſenſu, in ἀδιαφόροις ferre non poteſt: ſed quod illis gratior eſt,& diuturnior futura, quam ipſimet ſua conſenſione probant.

a lib. 5. ca 13

b in vita Lodou. xij.

Quod autem de *Placitis* vocabulo ad aſſertionis tuæ confirmationem adiungis, id nulli certo, antiquo,vel probato authori acceptum referre potes:ſed totum ab Hotomano mutuatus es [c], qui & ipſe nullum veteré ſententiæ ſuæ aſtipulatorem inuenire potuit,tantùm propriâ coniecturâ eáque perleui & ſubleſta nititur. *Quod cùm ita ſe habeat*,inquit,*non abſurda opinor,coniectura noſtra videbitur,quam aliis iam quibuſdam in libris noſtris expoſuimus* At nulla ratio ſuadet,nulla neceſſitas cogit phantaſticis, ne dicam fanaticis veſtris coniecturis,delatum Regibus iure gentium imperium euinci,atque eripi eis oportere.

c cap. 2. Frãcogall.

Concedam igitur,& non inuitus concedam,clauſulam hanc,*Car tel eſt noſtre plaiſir*,ſiue,vt alij eã efferũt,*Car ainſi nous plaiſt*, ab antiqua illa, *quia tale eſt noſtrum placitum*,in vulgarem & vernaculum ſermonem eſſe conuerſam:ſed neque ab hominibus minus gratioſis,vt tu ais, neque,vt Hotomanus,á Scribis regiis vel inſcientiâ vel malitiâ,hoc modo verſam eſſe concedam:ſed ab hominibus latinæ linguæ proprietatem ſcitè callentibus,& nullâ neque malitiâ,neque gratia corruptis,ita fuiſſe Francico ſermone expreſſam contendo: & illud planè falſum eſſe quod ſcribis:comitiorum illam fuiſſe vocem,*tale eſt noſtrum placitum*:non enim comitiorum fuit,ſed Regis ad regni & reipublicæ vtilitatem aliquid de ordinum ſententia in comitio decernentis,cuius rei multa nobis non obſcura neque dubia argumẽta ſuppetũt,cùm tu ne vnum quidem efficax & veriſimile pro tuo commento poſſis proferre.

Nam primùm omnium pro nobis eſt, quod in diuiſione iuris ſcripti ſpeciem vnam conſtituunt, *Placita Principum* [d] & ſpeciali nomine ita vo-

d § conſt. it. Inſti. de iur. nat. gen. & ciuil.

cantur, vt ab aliis iuris partibus diſcerni poſſint: nuſquam verò apud vllũ linguæ latinæ, aut alioqui fide dignum authorem placitum comitiorum vel ordinum, ſcriptum, ni fallor inuenitur. Decretum verò generale vocabulum, & cõmune tam Principum quàm ampliſſimi ordinis, & iudicũ omniũ eſt. Et quanquã poſteriores Gallicarũ Germanicarũq; rerũ Scriptores, qui magis rudi literarũ ſæculo floruerũt, Placiti nomẽ pro ipſo procerũ conuentu vſurpant[a], tamen Regis id placitũ vocant. Itaque Regino[b], qui ante ſexcentos anno ſcripſit, *Anno Dominicæ incarn.* inquit *DCC. lxiij. Rex Pipinus habuit placitũ ſuũ in Niuernis, & quarto ingreſſus eſt Aquitaniam*: & pòſt de Carolo Magno loquens:[c] *Anno Dominicæ incarn. DCC. lxxvij. Rex Saxoniam ingreſſus placitum tenuit in loco qui dicitur Padresbruna* & iterum *Anno dominicæ incarn. DCCxcv.* Rex *venit Moguntiam ibique tenuit placitum ſuum in villa quæ dicitur* Cuſſinſtein & alibi in eundem modum ſæpius.

a Greg. Tur. Aimoin. Regino & alij
b lib. 2.
c eodem lib.

Deinde verò quæ in conſiliis ſapienter, egregiè, & vtiliter, dicta, factáque ſunt, ea Regibus ipſis, quoniam ab illis authoritatem capiunt attribui[d] & aſcribi teſte Polybio debét, hinc illa non inſolẽs locutio, Imperator in Senatu decreuit: & illa Francis omnibus notiſſima, *par le Roy en ſon conſeil*: itemque illa, *par Ordonnance du Roy faict aux Eſtats tenuz à, &c.* Omitto quòd ſupremæ Curiæ, quæ velut ordinũ epitomæ ſunt, nõ ſua in decretis ſed Regis voce loquantur, & quicquid Areſtis ſuis definiunt id Regis & nomine & autoritate exequi ſoleát. Adhæc omnes regni ordines Regem verè dominum, & ſuperiorem ſemper agnouerunt, vt vel ex vna ipſorum reſponſione in frequentiſſimo conuentu Pariſiis habito Gaguinus docet: & Placiti vocabulum patrono quàm clerici, domino quàm vaſſallo, ſuperiori quàm ſubdito magis conuenit: quibus conſequens eſt, verba illa, quia tale eſt noſtrum placitũ, de Regis potius quàm concilij voluntate eſſe intelligenda, ita enim Gaguinus[e]. *Inſequenti poſtea vere, conuentu Pariſiis habito Pontifices primum Philippus, commemoratis, quas à Bonifacio acceperat iniuriis, rogat à quo ſuarum Eccleſiarum prædia prouentuſq́ accepiſſent, deinde ad proceres conuerſus. Et vos inquit, viri nobiles, quem vobis Regẽ dominúmque habere arbitramini? Reſpondentibus ſine controuerſia, regio ſe iure illa omnia tenere atque tueri, At, inquit Rex, Bonifacius ita agit, quaſi vos regnúmque omne Francorum ſedi Apoſtolicæ ſubiectum ſit.* Quid tu ad hæc Boucheri? non audes opinor dicere Francię nobilitatem tunc imbecillem & parum animoſam, vel ordinum authoritatem illo Philippi pulchri ſeculo fuiſſe imminutam, & tamen vides eos ingenuè fateri ſe Philippum & Regem & dominum habere. Poſtremò quòd ipſemet Eginhartus non comitiorum ſed Regis iuſſum vocat, quo Ludouicus antè Rex Aquitaniæ conſors imperij factus & Auguſtus eſt appellatus, cùm tamẽ in celeberrimo totius Gallię Germanięque conuentu is Ludouico honos decretus ſit: ſic & alij paſſim hiſtorici, de rebus in concilio publico conſtitutis, loqui ſolent. Quæ cum ita ſint, ſatis profectò demonſtrant clauſulã illam, *quia tale eſt noſtrum placitum*, non vt concilij ſiue comitij, ſed vt Regis aliquid

d lib. 4.
e lib. 7 in vita philip. pulch.

in comitio ſtatuentis vocem eſſe accipiendam. Tibi autem & Hotomano à quo hunc errorẽ ſumpſiſti, nulla probabilis nec ratio nec coniectura in contrarium relinquitur: captiunculas tamen veſtras cuiuſmodicunque ſunt, vt damnationis ſententiam ferant, lectoris iudicio ſiſtam.

Tu igitur vnam tantùm rationem adfers, quod nempe *noſtrum Placitum*, non autem *meum placitum* dicitur, quaſi verbo illo *noſtrum* ſignificetur vocem illam non eſſe Regis, ſed comitiorum. *vnde illa comitiorum vox*, inquis, *tale enim eſt noſtrum placitum, vt multitudinis ſapientum ſcilicet, non vnius alicuius iudicium deſignari hîc audias.* At huic rationi tutemet ſuperioribus tuis ſcriptis omnem certitudinẽ, & vim concludendi neceſſariam funditus ſuſtuliſti: vt niſi tecũ ipſe manifeſtò pugnes, fateri te oporteat nõ poſſe hac locutionis formula diſcerni, vtrum illa Regis ſolius, an totius concilij vox ſit. Nã inter alias tuas peruerſas in Regem Henricũ inuectiones, id ei vitio vertis *a*, *quod ille primus veterem vt ais, Regum in plurali numero loquendi* a lib. 2. cap.
morem immutauit cùm illi noſtrum regnũ, noſtri ſubditi, & ſimilia dicere ſoliti eſſent. 20 in fin.
qua de re pluribus iam diſſerui *b*. Si igitur, te authore, antiquis Regibus b hoc lib.
mos loquẽdi fuit in plurali numero, quî ſcire poſſis ex vocabulo, *noſtrum*, cap. 10.
vtrũ Regis an multitudinis vox illa fuerit: certè id intelligere ac diſcernere non difficile modò ſed planè ἀδύνατον eſt: aut ſi multitudinis vocẽ hãc eſſe idcirco colligis, quòd Rex, cùm vnus tantùm homo ſit, nõ in plurali ſed in ſingulari numero fuiſſet locutus: cur tu tam improbè Regẽ Henricum perſtringis, quaſi ipſe Regum primus, ſingularis numeri locutionibus vſus ſit: quin fœda quidem in alterutro horum lapſio tua videatur, vitare nullo modo potes. Qui ſuas cogitationes & res memorabiles magnique momenti cũ hominibus cõmunicare, & literis mandare ſtudent, ij ne quid temerè effutiãt, ſenſa ſua diu verſare, & acri pẽſare iudicio prius debent: cuius rei neglectio magnorum tibi errorum his libris cauſa fuit.

CAPVT XVIII.

NVNC duas Hotomani rationes *c*, quæ tuâ iſtâ nihilo meliores ſunt, c cap. ij. Frãcogall.
breuiter ſtrictímq; attingã. Earũ prior eſt ex antiqua ordinum regni cõuẽtione & cõcilio, quod placitũ vt dixi ab hiſtoricis nõ raro appellatur in quo res grauiores ad ſtatũ reipub. pertinentes agi trãſigique ſolebant. At id neque *omnẽ planè regni adminiſtrãdi poteſtatẽ & maieſtatẽ penes publicum conciliũ fuiſſe*, quandiu Rex aliquis eſt, neque clauſulam illã, *tale eſt noſtrum placitum*, ad authoritatem potius comitiorum quàm Regis pertinere docet: tantùm hoc docet, Reges in cõcilio publico res magni momenti tra- d cap. 16.
ctare ſolitos: quod nos fatemur, & laude dignũ iudicamus: déq; eo nõ nihil lib. 4. diximus *d*. Sed mirum profectò eſt Hotomanum, ſubtilem alioqui & acutũ IC. quo præceptore xxx. circiter abhinc annis in Bituricenſi Academia aliquãdiu vſus ſum, nõ animaduertiſſe ſuperiorẽ ſuã ſententiã exẽplis à ſe propoſitis aliiſq; ſimilibus labefactari: quippe Regis vbiq; authoritas, in iis, vt patris familias in domeſticorũ cõuentu deliberantis cernitur. Primũ enĩ exẽplũ ab illo poſitũ ex Aimoino *e* eſt, qui de Lud. Pio ſic e li. 5. ca. 17.
ſcribit *Indixit generalẽ cõuentũ autũni temporis in Cariſiaco, in quo loco & tempore*

filius eius Pipinus ab Aquitania ad eum venit:& ipſi conuentui interfuit? Vbi dominus Imperator filium ſuum Carolũ armis virilibus,id eſt enſe cinxit:coronâ regali caput inſigniuit, partémque regni quam homonymus eius Carolus habuit:id eſt Neuſtriam ei attribuit.

a lib.5.ca.31. Alterum exemplum eſt ex eodem Aimoino [a] de Carolo Caluo,qui cùm Romam proficiſci vellet *Placitum generale Kal. Iunij habuit:vbi per capitula qualiter regnum Franciæ filius ſuus Ludouicus cum fidelibus eius & regni primoribus regeret,vſque dum ipſe Româ rediret,ordinauit.* Tertium ex Gaguino [b]. *Cũ*

b lib.7.in vita diui Ludouici. *Pariſium,*inquit,*veniſſet Ludouicus,conuentu generali habito Rempublicam reformauit ſtatutis optimis legibus de iure à iudicibus dicendo & de officiis non emendis,* his ego quartum de Carolo Magno adiungam quod ex Eginharto ſuprà retuli. *Extremo vitæ tempore,*inquit,*cùm iam & morbo & ſenectute premeretur euocatum ad ſe Ludouicum Aquitaniæ Regem qui ſolus filiorum Hildegardis ſupererat,congregatis ſolemniter de toto regno Francorum primoribus,cunctorum conſilio conſortem ſibi totius regni & imperialis nominis hæredem conſtituit: impoſitoque capiti eius diademate Imperatorem & Auguſtum iuſſit appellari.*

En vt in omnibus his exemplis dicuntur Reges conuentum & comitium ſiue placitum indicere & habere,inque eo iubere, conſtituere,ordinare,reformare,attribuere,aliáque id genus,quæ placiti vocabulo ſignificantur,facere:vt dubitari non poſſit verba illa *tale eſt noſtrum placitum,*ad Regis voluntatem & authoritatem eſſe referenda.

Non pertinẽt autem ad hunc tractatũ exempla reliqua ab Hotomano

c d.c.ca.15. propoſita [c]: veluti quod ex Aimoino [d] adfert de Carolo Caluo(vbi lapſus

d lib.5.ca.36. eſt in nomine Hotomanus,debuit enim dicere,de Ludouico Balbo,Caroli Calui filio.Nam cum Carolus Caluus id fecerit ante inaugurationem ac proinde in interregno,(quo tẽpore tota in populo,& proceribus maieſtas ac poteſtas reſidebat vt ſupra ſæpius eſt declaratum) Primores iure indignati ſunt,regali ipſum authoritate vſum antequam Rex eſſet.Nondum enim vel conſuetudine receptum, vel decreto aliquo conſtitutum fuit,quod nunc obſeruatur: vt Rex ſcilicet ante conſecrationis ſolem-

e lib.3.ca.2. nia pro Rege ſe gereret,vel pro conſecrato quantum ad ius regni adminiſtrandi haberetur:qua de re ſupra nonnihil ſcripſimus [e]. Nulla igitur hîc contentio & controuerſia inter regni ordines & Regem, nihilque Regis authoritati & poteſtati ab ordinibus detractum:ſed tãtum inter regni ordines & eum qui nondum Rex erat conſtitutus,& more maiorũ

f cap.2.& 3. inauguratus, licet ei regnum iure gentium & ciuili,iure inquam hæredi-

g cap.16. tario debebatur,qua de re libro tertio [f] & quarto [g] ſcripſimus. Item ne-

h li.5.ca.41. que illud quod de regni ordinibus ſub Carolo Simplice ex Aimoino [h] ſcribit.Nihil enim eo exẽplo cõtinetur,niſi quod proceres Rege puero in cuius agenti tutorem dederunt, qui regnum Regis nomine tantiſper dum adoleuerit adminiſtraret. quæ res, tantúm abeſt,vt Regis authoritatem minuat, vt eam maximè confirmet: oſtendit enim non ius

ſed

e iudicium, nec poteſtatem ſed ætatem gubernandi regnum Carolo Regi defuiſſe. Itaque hic ille caſus eſt de quo Apoſtolus a. *Quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, cum ſit dominus omnium: ſeu ſub tutoribus & actoribus eſt &c.* Minime autem omnium ad diſputationem noſtrã pertinet reſponſum Clotharii Regis datum Brunechildi petenti regnum Auſtraſiæ Sigeberto Theodorici filio, quod ex eodem Aimoino adducit Hotomanus b, & tu deinde ex Hotomano, qui & ſuperius illud de *Placiti* ſignificatione argumentum tibi ſuppeditauit: reſponſum autem his verbis apud Aimoinum refertur. *Adnitentibus Arnulpho & Pipino Auſtraſia primoribus Clotharius Captonnacum vſque acceſſit. Brunechildis in VVormatia reſidens, eius audito aduentu, ad eum dirigit, obteſtans, vt de regno Theodorici quod filiis reliquerat ſecederet. Clotharius reſpondit, conuentum nobilium debere cũ aggregare Francorum, & communi tractatu de communibus conſulere rebus: ſe verò iudicio illorum in omnibus pariturum, nec præceptis promiſit obſtaturum.* Hoc inquam, nihil quicquam ad præſens inſtitutum pertinet: controuerſia enim hîc eſt de regno inter eos qui illud iure hæreditario ſibi debitũ affirmant, quo caſu populus, ſeu primores qui populum repræſentant, legitimi & ſoli iudices ſunt, vt ſupra libro tertio c fuſius eſt explicatum. Denique nec illud ponderis & momenti quicquam habet, quo traditur d eundem Clotharium iudicium de capite Brunechildis exercitui & ordinibus regni commiſiſſe, his verbis. *Vos dulciſsimi commilitones & præeminentes Franciæ, primores decernatis cui ſubiaceat ſupplicio tanti obnoxia ſceleris.* Reges enim quo iuſtiorem animaduertendi cauſam ſe habere oſtendãt, & iudicii ſimul inuidiam facilius à ſe remoueant, toti populo vel primoribus cognitionem demandare ſolent, vt, quos ipſimet pro imperio & ſumma in omnes poteſtate abſoluere vel condemnare poſſunt, exẽplo Salomonis qui in Adoniam fratrem, ac Ioabum militiæ præfectũ, & Abiatharum ſummum Sacerdotem, Maieſtatis reos, ſententiam arbitratu ſuo, in illos ſeueriorem, in hunc mitiorem protulit, ij ab aliis rato & conſtante iudiciorum ordine ſecundum leges iudicentur. Quid reliqua perſequar? Nullus eſt in hiſtoriis Francorum locus, nulla in vetuſtis regnorum monumentis, vel ſacris literis ſententia, quæ, ſi non callida & malitioſa interpretatione adulteretur, maieſtatem penes Regem eſſe, inque eius perſona reſidere, neget. Nam quod ſubditi aliquando Regum ſuorum imperia detrectarint, atque infenſis & inimicis animis eos ciuili bello laceſſerint, vexarint, ſuperarint, ſolio denique & ſceptro, interdum etiam vitâ ſpoliarint: id non vt tu falsò putas e legitimum eorum in Reges ſuos imperium, quod nullum eſt nec eſſe poteſt, ſed inordinatum ferocientis, & obedientiæ iugum excutiẽtis populi, impetum demonſtrat.

a ad Galat. cap. 4.
b dicto ca. 5.
c cap. 3.
d Aimoi. li. 4. ca. 1.
e dict. li. 3. ca. 9. in fin.

Altera ratio Hotomani à *Placiti* ſignificatione deducta omnino puerilis eſt & grammaticorum verbere flagellanda. *Larmã conſuetudine Placitum id propriè dicitur*, inquit, *quod re in multorum conſilio quæſitã & deliberatã*

tandem inter ipſos conuenit: unde Placita Philoſophorum apud Ciceronem, & alios antiquos dicta ſunt. Egregia ratio ſcilicet: quaſi verò *Placitum*, ſicut & *decretum* non vnius hominis perinde ac multorum dici poſſit. At vero quemadmodum cum Cicerone dicimus, *Placitum mihi eſt, & placitum nobis eſt*, ita etiam, *Placitum meum eſt, & placitum noſtrum eſt* dicere poſſumus. Nam quod ad placita philoſophorum attinet, non ideo cẽſentur eo nomine quia ex multorum philoſophorum conſenſu pendent, ſed quia aliæ aliis de naturâ & cauſis rerum opiniones & ſententiæ placuerunt: Itaque Plutarchus in libris de placitis Philoſophorum, non illa ſolum inter placita commemorat, de quibus plures conſenſerunt, ſed ea quoque quorum vnius tantùm aſſertor extitit: ex quo perſpicuum eſt, placitum tam vnius quàm multorum dici poſſe. Apud Ciceronem verò in illis eius libris quos habemus, non arbitror *Placita philoſophorum* facilè poſſe reperiri.

CAPVT XIX.

PErſpicis nunc, Bouchen, ſi oculo & animo reſpicis, quàm ſint vanæ, & inanes tuæ aduerſus Regum imperia rationes. Dede, dede teipsũ victrici & vinci neſciæ veritati, cui⁹ ductu atque imperio poſtremus, qui ſolus ſupereſt aciei tuæ cuneus, impoſturis quidem, captionibus, & mendaciis inſigniter armatus, mox debellabitur: quo fuſo fugatoque confectum pro Regibus & perfectum bellum iure optimo cenſeri poteſt. Cuneus autem de quo loquor cumulus eſt falſarum ſententiarum & rationum de Rege tyranno exigendo, interimendóque à te cõgeſtus, quibus imperitæ multitudinis aures & animos velut præſtigiis quibuſdã adeo miſerè faſcinaſti, vt perfractis omnibus iuris, officii, pudoris, & obedientiæ repagulis, in Regem legitimè ſupra ſe conſtitutũ, & per Deum regnantẽ, ſoloque Deo inferiorem, dum id ſibi tuo monitu atque hortatu licere putant, imprudenter nimis & infœliciter coniurarunt. Cuius facti equidem commemorationem neque hîc, neque alibi facio quod obductam nunc illam regni Francici cicatricem refricare cupiã, quin potius id quicquid eſt, obliuione ſempiterna delẽdum optarẽ: ſed quia eius rei mentionẽ mihi neceſſitas ſæpe exprimit, quoniam virus illud a te multorum animis inſtillatum, nimis quorũdam pectoribus adhuc hæret, & eo quidem lethalius hęret, quòd porrectum ſibi illud a libris tuis venenum nondum ſciant, nec ſentiant: ob eamque cauſam metuendum ne, vt in hauſto toxico ſæpe accidit, præcordiis tandem obſeſſis & occupatis, feruor & furor tanti veneni nouos animi morbos, nouasque tragœdias, & luctuoſa prorſus ſpectacula ad regnorum interitum, vel fortè interitum rurſus excitet: cuius vnum malo remedium eſt, veritatis nempe antidotus, quæ vi & impetu rectæ rationis, ſalutarẽ deprauatæ opinionis eiectionem cõmouere ſolet. Erroris itaque tui, ſeu falſæ & deteſtabilis ſentẽtię de Regibus, cuius patefactionem refutationemque hîc paucis abſoluam, ſumma eſt *Regem ſi dominatu iuſte acquiſito*

prauè abutatur, eumque iniuſtè adminiſtret, iudicari, eijci, & occidi à ſubditis ſiue à republica, vt tu loqueris, poſſe. Qua ſententia nihil eſſe falſius & diuinę institutioni magis aduerſarium, nihilque regnorum conditioni perniciosius mentibus hominum ingeri poſſe, prioribus in libris demonſtrauimus: quibus cōtrariæ ſententiæ veritas, omnis generis Sacris & prophanis teſtimoniis, plane & dilucide cōprobata eſt & firmata: nempe Rege legitimè conſtitutū, licet poteſtate ſua impotēter & prauè abutatur, neque abdicari à ſubditis, neque in ordinē cogi, multoque minꝰ ad ſupplicium rapi poſſe. Hoc ius regis eſſe, ne humanis legibus ſubijciatur, neue, licet omnia illa perpetret quæ tu falsò & calumnioſè ad probandum tyrānide Regi Henrico impegiſti, vlla ei à populo vis inferatur, Scripturæ authoritate, & ſanctorū Patrum conſpirante & conſentiēte doctrinâ probauimus. Poteſtas enim talia faciēdi, ius Regis vocatur a Propheta c, non quòd talia facere Rex ſine iniuria, & ſcelere grauiore poſſit, ſed quod, ſi talia fecerit, iure regni & Imperii poteſtate ab omnibus humanarū legū pœnis tutus eſt d: ita vt ea de cauſa non in eū, quemadmodū in alium aliquem quantumuis potentē, animaduerti poſſit qua de re libro ſecūdo ſatis multa ſcripſimus. Quod cùm ita ſit, cùm inquam huius ſuperioris ſententiæ tuæ falſitatem, contrariæ ſententiæ teſtata veritas ſatis arguat, id tantum ſupereſt hoc loco, vt eius erroris radices & fundamenta, captiones dico & rationes in ſpeciem probabiles quibus nititur, ſtirpitus euellam euertamque.

a li. 3. ca. 14. & 16.

b li. 2. & 3.

c 1. Reg. 8.

d S. Ambr. in apolog. Dauid ca. 4. & 10.

BOVCHER e. Tyrannum duobus modis intelligi conſtans Theologorum ſententia eſt, vno modo, ſi quis dominatū iniuſtè inuaſerit, altero, si quis dominatu iuſtè acquisito prauè abutatur, eumque iniuſtè adminiſtret.

e li. 3 ca. 17.

Rectè quidem: & eſt magna horum inter ſe differētia, quā tu ſubinde in quæſtionū de iis tractatione, vel inſcienter vel fraudulenter, confundis perpetuò & conturbas, quo vitio nullum in Doctore maius. Propriè tyrannus is dicitur qui in libera ciuitate, liberóque populo, ſummum in omnes Imperium vi & armis occupat, quem & omnibus vniuersè, & ſingulis ſeparatim, quo modo quaque arte poſſint, deturbare & tollere de medio, vt hoſtem publicum, ſemper ſine vlla contradictione licuit, quippe cui nullo fœderis & fidelitatis vinculo aſtringuntur. Minus verò propriè, & ſermonis ſeu vſu ſeu errore, is etiam tyrannus dici ſolet, qui principatum quem iure adeptus eſt, cum ſubditorum iniuriā ſuperbè, crudeliter, auarè, vel negligenter adminiſtrat. Hunc tu iniuſtiſſimè in ſuperioris tyranni vincula & leges compellis: quanquidem licet aliqua inter eos in modo gubernandi, nulla tamen in iure imperandi, & principatum retinendi affinitas, vel ſimilitudo reperitur.

BOVCHER. Duo ergo cum ſint quæ de Republ. an ei in tyrannum, vtroque modo ſumptum, liceant, inquiratur. An ſcilicet priuare eum dignitate poſſit, an etiam occidere: de priore dubitandum eſſet, niſi perinde illud foret ac quærere, in eo quidem qui inuadit, An raptorem liceat de aliena poſſeſſione deiicere: in eo verò qui abutitur, An gladiũ liceat furioſo adimere.

Relinquamus nunc inuaſorem, de eo nulla mihi tecum controuerſia eſt, nec enim pertinet prius illud tyrannorum genus ad inſtitutum noſtrum; tota de poſteriore diſputatio eſt. Quod igitur ais, perinde eſſe quærere, an liceat priuare dignitate eum *qui dominatu iuſtè acquiſito prauè abutitur*, ac ſi quis quæreret *an gladium liceat furioſo adimere*, id quia tu ius diſciplina, diuini vel humani, hauſeris, per Deum nobis edicito: nam neque furioſus cum homine peruerſo & mentis compote comparari ſolet: neque vt procurationem, adminiſtrationemque rerum ſuarum, ita etiam dominium & dignitatem aliquis propter furorem amittit. Si enim, quod ſæpe contingit, paterfamilias mente captus eſſe cœperit, ſaluum ei ius dominij, ſalua dignitas in familia remanet, adminiſtrationis tantùm arbitrio & libertate, propter conſilij inopiam, tantiſper dum deſipit, priuatur. Si Princeps ſimiliter in furorem & dementiam inciderit, non ei maieſtas imperij, non dignitas & dominium principatus aufertur, ſed tantùm gubernandi & adminiſtrãdi regni facultas, quam eius nomine curatores Reipub. interea exercent: quod etiam de Rege infante creato obſeruari ſolet, quarum rerum ſi non multa paſſim exempla, & patrum, & noſtra memoriâ omnibus notiſſima extarent, inſignia quædam hic referrem. Diſſimilia igitur hæc ſunt, eripere gladium furioſo, & priuare principem tyrannicè regnantem dignitate ſua, cùm huic proprietas & dominium, illi vſus tantummodo & exercitium adimatur. Deinde verò gladius furioſo aufertur, quia nullam putatur habere voluntatem qua vti vel abuti gladio poſſit, *cum per omnia & in omnibus abſentis, vel quieſcentis loco habeatur* [a]. vnde ſi hominem occiderit, nullius culpæ reus eſt [b], at ſanæ mentis homini, quia *quiſque rei ſuæ moderator atque arbiter eſt* [c], vti vel abuti re ſua licet [d], ideoque ea illi nõ adimitur, ſi eam abutendo alium læſerit, pœnas meritas debitaſque cõpetenti iudici perſoluet. Quare de cauſa ſi Princeps qui (vt verbis vtar tuis) *dominatu iuſtè acquiſito, prauè abutitur cúmque iniuſtè adminiſtrat*, alienam ſupra ſe dominationem agnoſcit, vt olim Reges quidem, & nunc omnes Germaniæ Principes Imperatorem, querentibus & expoſtulãtibus de iniuria ſubditis, puniri a ſuperiore poteſt. Sed ſi ſupremus ipſe Monarcha ſit, qui eo modo populum affligit, cùm iudicem in terris nullam habeat, vt ve-

a l. 2. § furioſus. D. de iur. Codicil.
b l. infans D. ad l. Corn. de ſicar.
c l. in re mandata 21 C. mand.
d l. ſed & ſi 25. § conſuluit. l. ſi quid poſſeſſor 31 § ſicut D. de pet. hered.

ſtris inſomniis ac deliriis refutatis, certo iam certius eſt demonſtratum) nihil in eius perniciem à ſubditis, niſi per vim & ſcelus, tentari poteſt: nullaque illis vlciſcendæ iniuriæ via ſupereſt, niſi vt Dei omnipotentis tantùm, per quem regnat & quem ſolum ſuperiorem habet, miſericordiam, opem, & auxilium obteſtentur atque implorent, eiuſque iudiciũ, quod humano quouis celerius & ſeuerius eſt, humiles ſupplicesque patienter expectent: id enim omnibus perſuaſum eſſe debet, malos principes Dei virgas eſſe, quibus populum delinquentem, vt pater filios, caſtigat & corrigit. Vnde de Sénacherib Dominus exclamat [a]. *Væ Aſſur virga furoris mei & baculus ipſe eſt, in manu eius indignatio mea, ad gentem fallacē mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi &c.* Populus itaque cū ob Regis legitimè conſtituti ſæuitiam, alioſue mores tyrannicos, de eo abdicando vel interficiendo coniurat, perinde facit ac filius, qui dum iuſtâ de causâ cæditur, virgā vi eripit & extorquet è manu patris, atque in fruſta concidit, vel cremat ignibus: quo facto parentis in ſe animū non ad miſericordiam ſed ad iracundiam commouet, facitquē vt qui virgas fregit, mox loris vel funibus Ibericis feriatur, & tandiu vapulet dum rectam placandi genitoris rationem inierit, nempe cum lachrimis, obſecratione, precibus, & culpę deprecatione ad miſerationem flexerit. Ita populus qui patris omnium communis Dei. Opt. Max. virgam frangere, id eſt Regem tyrannum vindicandis ſceleribus datum exturbare ſolio & occidere conatur, eo ſublato, in maiores multò calamitates incidere, & acerbiores quàm antè rebellionis ſuæ pœnas perſoluere frequenter ſolet: quanto igitur magis cum ſeditioſorum quorundam ſuaſu aduerſus Regem non tyrannum, ſed quædam priuato odio, vel amori, aliisue affectibus humanitus indulgentem, coniurare & arma mouere auſus eſt. Cuius rei ſatis locuples teſtimonium vel hæc ſola in Henricum III. rebellio nobis præbet. Heus itaque tu, qui tam ſtrenuus coniurationis in tyrannos author, fautor, & aſſertor es, finge quod falſum eſt, Regem Henricum verè Tyrannum fuiſſe, eaque omnia committere ſolitum, quorum tu illum impudenter mendaciterque his libris inſimulas, tamen ſi aures, oculos, & animum habes, ſi ſenſu communi non cares, ſi teſtatæ & experientia probatæ veritati non vis contradicere, inficiari non potes omnes regni Francici ordines plura & grauiora perpeſſos in illo paucorum annorum curriculo, qui inter cædem Regis ab inclemente monacho factam, & ſtabilitatum in manu Regis viuentis Henrici IIII. ſceptrum interceſſit, quàm vnquam illo vt antea regnante etiamſi ad Neſtoris ætatem perueniſſet, perferre potuerint. Idque iuſto Dei iudicio factum arbitror, ne antè pacis commodis ſub hoc Rege, omnium quos terra habet clementiſſimo, fruerentur, quam rebellionis ſuæ acerbiſſimas, in quadam ciuilium bellorum velut carnificina, pœnas luiſſent. Ex his vt arbitror perſpicuum eſt, non perinde eſſe quærere *an is qui regnum iure acquiſitum iniuſtè adminiſtrat, priuari digni-*

[a] Iſa. cap. 10.

QQq iij

ate poſſit, ac quærere, an gladium liceat furioſo adimere. Reliqua nunc igitur videamus.

CAP. XX.

a ibid. li. 3. ca. 14.

B*OVCHER* a. *Quod*, nimirum priuare eiuſmodi Regē dignitate, *niſi perſuaſum, vel natura ipſa eſſet, nō eiectū è Siciliæ regno Dionyſium, non à Romanis Tarquiniū ſuperbum: non ſicuti Gregor. Turon. refert, Childericum Clodouei patrem è francico legeremus &c.*

b Ioa. 18.

O bellulam rationem, & ſplendidum nequitiæ velamen, eique ſimillimum, quod Scribę & Phariſæi malitiæ ſuæ prætendebant b. Si non eſſet hic malefactor non tibi tradidiſſemus eū. Quaſi verò aut horū vitę fuerit integritas ſanctitaſq́; , vt nullā innocenti calumniam ſtruere potuiſſent, aut Sicilienſium, Romanorum, aliarūq́; nationū & populorū tam perſpicax in rebus agendis prudentia, tamq́; conſtans & rata ſuum cuique tribuendi volūtas, vt nō potuerint aliquādo peruerſis animorū motibus agitari, & à recta perfectę naturæ via, in obliquum corruptæ & deprauatę naturæ tramitem deflectere. An non conſtat optimos interdū Principes factione populari vexatos, oppreſſos, eiectos, vel etiā enectos fuiſſe? quo minus tibi habenda fides de eo, quod, vt Regibus callidius inſidieris, ſcribis c. *nihil a se bonis & Catholicis Regibus metuendum*, vt ſuperiore libro latius expoſui d. Illud autem, quod ad Romanos attinet, minimè prætermittēdū eſt, nēpe nō exegiſſe illos regno Regē legitimū, ſed verè & propriè tyrannū, qui, vt ait Liuius e *nihil quicquam ad ius regni præter vim habebat vt qui neque populi iuſſu, neque authoribus patribus regnaret*, id eſt, non legitimè conſtitutus vel inauguratus eſſet: vnde nullum ex illo facto à Romanis exemplum tuo inſtituto conueniens afferri poteſt. Nam regnum neque ſucceſſione, neque electione delatum, ſed ſola vi occupatum, contraria vi eripi poſſe, omnes leges, omniaq́; iura permittunt:

c lib. 1. cap. 2.
d lib. 5. cap. 7
e lib. 1.

Boucher f. *Ne id quidem fuiſſet quod decem tribus à Roboamo defecerunt* g.

f ibid.
g 3. Reg. 12.

Nunquamne fallaciarum tuarum finis? nōne huic ſimilis collectio & captio eſt. Si non liceret ſingulis Regem legitimum tyrannicè imperātem deiicere de ſolio, & etiam occidere, ne id quidem fuiſſet quod Iehu Ioram Regem occidit: quaſi verò quicquid expreſſo Dei iuſſu, & ſingulari diſpenſatione aliquando factum fuit, id iure communi ab omnibus fieri poſſe fatendum ſit. Quis neſcit priuilegia ad exemplum trahi non debere h: Dominus oſtendit, ſe authore, defectionem à Roboamo factam eſſe, eoque prohibuit vllam eius cauſâ parari vltionem *à me*, inquit, *factum eſt verbum hoc*. Oſtende nobis idem ab eo de illa defectione

h l. 1. de cōſt. princip.

dictum, quam ſeditioſis concionibus excitaſti, & erit cur eam ſimiliter approbemus. Sin id docere non potes, conſtans rerum ordo, & communis omnium regnorum ratio ſuadet, vt dicamus non à Deo ſed à Boucherio, per ſpiritum rebellionis, factum eſſe verbum hoc. Nihil itaque tibi in illo ſcripturæ loco præſidij, quin imo magnum nobis cõtra te adiumentum eſt, quem propterea in te vehementi impetu retorquebimus: Ait enim hiſtoria Roboamum conſcripto centum octoginta millium *electorum virorum bellatorum* exercitu, *vt pugnarent contra domum Iſrael, & reducerent regnum Roboam filio Salomonis*, prohibitum fuiſſe à Deo per Prophetam Semeiam his verbis *Hæc dicit Dominus: non aſcendetis, neque bellabitis contra fratres veſtros filios Iſrael: reuertatur vir in domum ſuam, à me enim factum eſt verbum hoc.* Si verum eſt, vt eſt veriſſimum, omnes dictante Spiritu ſancto in ſacris litteris ſententias eſſe perſcriptas, fateri oportet ſententiam hãc, *à me enim factum eſt verbum hoc*, aliquid ſingulare præ ſe ferre, & cauſam continere, cur Roboamo nõ licuerit decem tribus quæ defecerant vi & armis ad ſe reuocare, quòd illa nimirum defectio Dei iuſſu & voluntate facta eſſet. Vnde nos contra te ſic colligimus. Si totum ſeceſſionis iſtius vlciſcendæ impedimentum in eo poſitum fuit, quòd res à Domino facta eſſet (Deus enim cùm rei gerendæ, vel non gerendæ cauſam affert, ſolam & ſolidam ſolet proponere) ſequitur Roboamum potuiſſe, ſublata illa causâ, bello perſequi tribus illas deficientes, tanquam iuris regnorum omnium communis, & debiti regibus obſequij violatores[a]: cui & illud deinde cõſequẽs eſt, non licuiſſe illis iure communi à Roboami Regis obedientia recedere; alioqui Deus non ſpecialem hanc, & ſingularem æquitatis cauſam, quòd à ſe nimirum res illa facta eſſet, ſed communem & generalem rationem, qua omnes in perpetuum erudiret, nempe quòd id omnibus populis pro arbitrio iure communi liceat quin potius Roboamum, de bello cõtra naturalem populi libertatem & ius gentium ſuſcepto, per prophetã reprehendiſſet. Quorſum enim ad ſpecialem excuſationem, vel cauſæ ſingularis vim confugiendum, quando factum defendi iure communi apertè, & ſine contradictione, poſſe conſtat: *Si quis* (inquit Iuriſc[b]) *cõmuni auxilio & mero iure munitus eſt, non debet ei tribui extraordinarium auxiliũ.* Quod cum ita ſit, operæprecium eſt concluſiones iſtas noſtras, planè quidem contradictorias, prope ſe conſtituere vt clarius appareant, vtq́; facilius perſpicaces & ingenioſi lectores iudicent vtrius noſtrum collectio, ſenſui ſcripturarum & rectæ rationi magis congruat. Tu igitur ſic colligis, ſi non liceret populo priuare Regem tyrannum dignitate, & eum eijcere de regno *ne id quidem fuiſſet, quod decem tribus à Roboamo deſecerunt* Atqui defecerunt à Roboamo, ergo. Ego verò contra hoc modo. Si liceret à rege quamuis tyranno deficere, non propoſuiſſet Deus ſingularem cauſam defectionis decem tribuum à Roboamo, vt eos à

a cap. cum ceſſante, de appel.

b l. In cauſa 16. D. de minor.

pœnis rebellionis eximeret, nempe ſeipſum eius defectionis authorem eſſe, qui Regum & regnorum omnium dominus eſt: ſed generalé illam cauſam propoſuiſſet, quam tu à natura ingenitam & perſuaſam eſſe putas, vt vna communis & certa omnibus populis in Christo regenerandis regula permaneret. Atqui ſingularem & ſpecialem cauſam propoſuit, ergo iure communi deficiebantur. Iudicem hîc nullum recuſo, qui non iudicij omnis expers ſit.

a Eccl.10. *BOVCHER. Et quod Ieſus filius Syrach ait, a regnum à gente in gentem transferri, propter iniuſtitias & iniurias & contumelias, & diuerſos dolos, non vtique populorum tantum, verumetiam & Principum.*

Quid ad inſtitutum? confundis cauſas rerum, & vni alterius partes tribuis. Eccleſiaſticus de diuina animaduerſione loquitur. Deus iuſtè populos delinquentes per malorum Principum tyrannidem caſtigat, & ipſos illos Principes deinde propter ſuá tyrannidem & malitiam plectit, & principatu eiicit, totumque imperium vnius gentis in aliam transfert. ſæpeque vt eſt in prouerbio, *malum nodum malo cuneo findit*, hæc Dei opera ſunt qui omnium Dominus eſt, cui licet quod vult de ſuo facere. At non propterea hominibus idem permittitur. Vt neque ſi Princeps aliquis ſceleratum ciuem, ademptione bonorum, vel corporis ſupplicio, iure mulcter, filius propterea, vel ſeruus eiuſdem ciuis pari pœnâ eum poſſit afficere. Nihil itaque hic Eccleſiaſtici locus ad hanc quæſtionem pertinet, eſt enim de mirabili, & metuendo Dei in malos Principes populoſque iudicio, propoſitus & intelligendus. Cętera verò quæ ex Scripturis adfers, nullam neque veram neque veriſimilem concludendi ſpeciem, in hac materia habent, adeoque aliena ſunt ab eo quod probandum eſt, vt mirer quorſum à te, in huius quęſtionis tractatione, propoſita ſint, niſi fortè, quòd, omni argumento probabili defectus, chartam aliquo ſaltem replere voluerit. ais enim.

b cap.32. c Pſal.44. *Et quod ait Eſaias, b Ecce in iuſtitia regnabit Rex, & Principes in iudicio præerunt. Et Pſaltes c, intende, proſperè procede, & regna, propter veritatem, & manſuetudinem, & iuſtitiam. Et in prouerbijs. Aufer impietatem de vultu Regis, & firmabitur iuſtitia thronus eius.*

Cernimus hîc præclaras quidem Scripturæ ſententias, ſed quæ ſit earum efficientia in pręſenti negotio non cernimus, imò verò perſpicuè cernimus nullam in iis vim eſſe ad illud firmandum, quo tu probando oneratus es. Docere debes Regem legitimè conſtitutum, ſi non iuſtè regnum adminiſtret, priuari à ſubditis dignitate poſſe: hoc vt oſtendas, argumentis

argumentis & rationibus iſtis veteris, niſi Rex eiuſmodi priuari dignitate poſſet, *ne id quidē fuiſſet quod ait Eſaias*, id eſt, ſi ſenſum tuum rectè aſſequor, non dixiſſet Eſaias *Ecce in iuſtitia* &c. At quæ hæc precor conſequentia? Eſaias de Chriſto prophetizans, dixit eum in iuſtitia regnaturum, & Principes eius, id eſt, Apoſtolos, in iudicio præfuturos eccleſię: ergo Rex iniuſtus ſpoliari à populo dignitate poteſt. Item Dauid in ſpiritu, Chriſti regnum cernens, & eius præconia concinens, iubet eũ intendere vires ſuas, ac proſperè procedere & regnare, propter veritatem, & manſuetudinē, & iuſtitiam: ergo populus ſiue Reſpub. vt tu loqueris, poteſt Regem non iuſtè imperantem regno eiicere, & priuare dignitate ſua. Item Salomon in prouerbiis dicit, Quod ſi auferatur rubigo de argento, egredietur vas puriſſimum: & ſimiliter, ſi auferatur impietas de vultu Regis firmabitur iuſtitià thronus eius: ergo Rex non iuſtè adminiſtrans regnum, pelli de ſolio & abdicari poteſt. Qualia, Deus bone, enthymemata? & quę poſſunt eorum reperiri ſupplementa, vt ad rectam ſyllogiſmi formam reuocentur? An non licebit similiter hoc modo ratiocinari: Apoſtolus ait [a] *Et vos patres nolite ad iracundiã prouocare filios veſtros: ſed educate illos in diſciplina, & correctione Domini*: ergo ſi durus & agreſtis pater, nimiſq; in iram pronus filios ad iracundiam prouocauerit, expelli de familia, & cōtemni à filijs poteſt. Ecquis mortalium ratiocinandi peritus ab iſtiuſmodi collectionum portentis non abhorrebit? neſcio equidem ex qua Sophiſtarum latrina prodierint, Philoſophis certè valde fœtent. [a] ad Epheſ. 6.

Boucher. Vt ne illud omittatur, quod pluribus diſputat Plato,[b] tyrannos vt parricidas de Repub. eiiciendos eſſe: [b] lib. 8. de Repub.

At Plato de ſua Repub. id eſt Rep. à ſe excogitata loquitur, quã ſi tibi in animo eſt inducere, vt omnes omnibus rebus, atque adeo fœminis ipſis communiter fruantur, ad alios tibi quàm Europæos demigrandum eſt. ad hæc Plato de verè tyrannis, hoc eſt, priore illo tyrannorum genere ibi tractat: quos, vt ſæpius iam dictum eſt, cuilibet licet occidere.

BOVCHER. *Præclariſsimè verò Diuus Thomas* [c]*. Si ad ius multitudinis pertineat ſibi prouidere de Rege, non iniuſtè ab eadem Rex inſtitutus poteſt deſtitui, ſi poteſtate regia tyrannicè abutatur. Nec putanda eſt talis multitudo infideliter agere tyrannum deſtituens, etiamſi eidem in perpetuo ſe antè ſubiecerit, quia hoc ipſe meruit in multitudinis regimine ſe non fideliter regens, vt exigit* Regis *officium, quod ei pa-* [c] lib. 1. de regim. Princ. cap. 6.

RRr.

ctum à ſubditis non ſeruetur.

Neminem D. Thomas ſuis ſententiis addictiorem me habet, ſed vere ſuis, non alienis, & ſuppoſititijs falsò ei aſcriptis: libri autem illi de regimine principis, quamuis inter opera D. Thomæ poſiti ſint, & vulgò eius eſſe exiſtimentur, tamen adeo ab eius doctrina & eruditione alieni ſunt, adeo delirijs & fatuitate repleti, vt niſi eos ad riſum hominibus mouendum compoſuerit, tribui tanto philoſopho ſimul & Theologo nequeant. Id omnibus ferè magnis authoribus malum accidit: potiſſimùm verò Eccleſiæ patribus, vt eorum nomine aliena ſcripta circumferrentur, quorum iam multa ſolerti doctorum hominum ingenio deprehenſa ſunt, & partim propriis dominis reddita, partim, quia cuius ſunt, ignoratur, in commune reiecta, vt vſu omnium, dominio nullius habeantur. In horum numero hi de regimine principis eſſe debent, de quibus veriſſimè Cuiacius a. *Capit Præfectus quilibet comes appellari*, inquit, *& Præfectus equorum regiorum, Comes ſtabuli primùm, deinde corruptè Coneſtablus tam in Orientis quàm in Occidentis imperio cuius appellationis veriuerbium aliud, quod Thomas retulit, libro de regimine Principum, miror vt non omnibus moueat riſum, quem vt conciliaret lectoribus, mihi videtur non eo tantum, ſed in alijs omnibus toto libro deliraſſe: aut verius ſanè non putem ſummo Philoſopho & penè ab Ariſtotele ſecundo* σφάλμα *tam ineptum excidiſſe.* Et verò nemo acriore iudicio præditus non ſtatim cenſebit opus illud non à ſapiente & multarum rerum perito, qualis erat ſanctus Thomas, ſed ab ignaro aliquo & parùm prudente factum eſſe. Fatuitatis enim illius ſcriptoris, etſi non aliud extaret argumentum, illud vnum ſatis manifeſtum nobis indicium præbere poteſt, quòd libro primo b tractet, quomodo debeat Princeps *conſtituere Regnum in loco congruo qui ſalubritate conſeruet habitatores.* Si filiorum Noë, vel etiam Vrani, Saturni, & Iani temporibus, quando plagarum orbis nondum habitati electio erat, tale quid conſuluiſſet, ſapientum octauus non immeritò iudicari potuiſſet. At id D. Thomæ ſeculo admonuiſſe, quaſi vtile aut neceſſarium bene regnandi præceptum, ſi non extremæ ſtultitiæ, certè incredibilis delirationis eſt. quaſi verò aliquis pro arbitrio regnum facere, & quo in loco voluerit, conſtituere poſſit. ita loqui ſolent, quos Principes oblectationis cauſa alunt moriones, dum alia ſubinde atque alia in ſuo cerebro regna per phantaſiam condunt. Huic ſimile eſt quod ait, c Scipiones, Cenſores, & Cenſorinos fuiſſe nomina dignitatum apud Romanos, & Conſules dictos fuiſſe Comites: & quod Marchio *ſortitur nomen à ſeueritate iuſtitiæ, dicitur enim Marchio à Marcha quod eſt ſingulare diuiſum pondus, per quod ſignificatur recta & rigida iuſtitia.* Et d quod bono Principi neceſſe non eſt in corporis cuſtodes aliquid erogare, qui *omnes ſubditos pro ſatellitibus ad cuſtodiam habet, in quibus aliquid expendere opus non eſt.* quaſi

a lib. 1. de feud. tit. 1.

b cap. 13.

c lib. 3. ca. 21.

d lib. 1. ca. 10

de

verò Principes quantumuis boni, ſine propriis quibuſdam ſatellitibus in tuto conſiſtant, aut regiæ dignitatis ſplendorem tueri, & ſubditorum ſalutem & incolumitatem procurare poſſint: bonis quippe mali, ſcelerati, & ambitioſi plurimùm inſidiari ſolent. Rectius igitur Ariſtoteles [a], qui Regi, quamuis ſemper ſecundum leges imperet, ſtipatoribus opus eſſe, quibus tueatur leges, tradit. Quid multis? libri illi toti ſcatent ineptiis, nec vllum in iis vel minimum prudentiæ, & acuminis S. Thomæ veſtigium reperitur, vt iure optimo id opus eius eſſe denegemus. Profer ergo, ſi potes, aliquod D. Thomæ in tuam ſententiam teſtimonium ex illis libris quos de Scripturarum interpretatione, & Doctrina, & fide Chriſtiana (qui tamen valde multi ſunt) ſcripſit: non poteris, ni valde fallor, inuenire: cùm tamen ſæpe in illis Principum & ſubditorum mentionem faciat. huic autem quod affers, quoniam ex libro ridiculo, & ſtultitiæ referto deſumptum eſt, nõ maiorem quàm reliquis eiuſdem libri deliriis fidem habere cogimur.

a lib. 3. polit cap 11.

Quæ quanquam ita ſe habent, tamen videre mihi videor te iſta legentem inflare buccas, & exclamare indignum facinus eſſe, magnorum virorum teſtimonia, vt hæreticis mos eſt, librorum abnegatione velle eludere: meque opuſculum hoc totum ſancto Thomæ abiudicare, quòd eius ſententiæ authoritate vſqueadeo premar, vt elabi nullo modo poſſim. Quapropter, ne talia plenus iræ intonueris, admittam id quicquid eſt ſententiæ à te allatæ, & à D. Thoma ſcriptum eſſe concedam, non quòd illius id eſſe putem (hoc enim honoris eius causâ iam negaui) ſed vt locum illum nihil cauſæ tuæ opitulari, quinimo aduerſari plurimùm, oſtendam. Ait ergo S. Thomas (quoniam tu ita vis) *Si ad ius multitudinis pertineat, Sibi prouidere de Rege, non iniuſtè ab eadem Rex inſtitutus poteſt deſtitui, ſi poteſtate regia tyrannicè abutatur.* Attende ad hæc Boucheri, & intende animum. Quid eſt quod dicit, *Si ad ius multitudinis pertineat ſibi prouidere de Rege*? Nonne his verbis ſatis indicat non idem obtinere, quando ad ius multitudinis non pertinet, ſibi de Rege prouidere? alioqui enim quid attinuiſſet dicere, ſi ad ius multitudinis &c. At neque in regno Franciæ, neque in aliis vllis ferè regnis vel Chriſtianis vel ethnicis, ad ius ſpectat multitudinis prouidendi ſibi de Rege, quippe regna ferè omnia, vt olim in populo Hebræo, non electione, ſed hæreditaria ſucceſſione, & iure ſanguinis nunc deferuntur. Atque hoc nimirum illud eſt quod alibi dixi [b], eligendi Regis facultatem à conſtituendi poteſtate, longo planè interuallo eſſe ſeparandam, & illam quidem pauciſſimis ac propè nullis gentibus eſſe conceſſam, quia ſucceſſionis iure admittitur: hanc verò omnibus, ſuo cuique more, populis competere. Cùm itaque in regnis quæ ad certas perſonas iure hæreditario tranſmittuntur

b lib 3 ca. 3.

tur non ſpectet ad ius multitudinis prouidere ſibi de Rege, ſed tantùm conſtituere Regem à Deo per legitimam ſucceſſionem prouiſum, conſequens profectò eſt ſuperiorem ſententiam, cuiuſcunque tandem authoris fuerit, ad Regem Franciæ & alios ſimiles non pertinere, quos non electio multitudinis, ſed naſcendi ordo & ius ſanguinis, ad ſceptra ſibi debita inuitat. Et quidem hanc diuo Thomæ mentem, huncque loci iſtius ſenſum eſſe, docet Carthuſianus eandem materiam tractans a. Nam poſtquam hoc ipſum quod tu proponis, aliaque multa ex eodem Thomæ libro recitaſſet, ac de iure populi in principem multitudinis ſuffragio electum, atque in tyrannidem prolapſum diſſeruiſſet, mox ſubiecit. *Poſtremo inquiritur quid agendum ſit communitati, dum Princeps eius intolerabiliter tyrannizat, & tamen ex natiuitate ſeu hæreditaria ſucceſsione, ſibi competit principatus.* Cui quæſtioni reſpondet nullum tunc humanum remedium, vel alleuamentum ſupereſſe, excepto eo quod in ſummi Pontificis poteſtate ſitum eſt: ac tandem de eiuſmodi Principe ſic concludit. *Communitas ergo non debet propria authoritate Prælatum aut Principem ſuum abijcere, ſed potius ad Pontificem ſummum recurrere, & ei cauſam inſinuare iudiciumque committere.* Addo præterea ipſummet D. Thomam, eo libro hoc idem apertiſſimè teſtari, vt ſi illum attentè legiſſes, & docendi potius quàm decipiendi lectoris prouinciam ſuſcepiſſes, nunquam hac illius authoritate ad ſententiæ tuæ probationem fuiſſes vſus. Nam author ille tres Principum in tyrãnos degenerantium ordines facit: primum eorum qui nullo alio iure, niſi ſola populi voluntate & electione, ad imperium vocantur, & de his illud effert quod pro te perperam arripuiſti, *Si ad ius multitudinis &c.* quàm verò rectè, ipſe viderit. Secundum, eorum qui dantur populis ab alio ſuperiore, de quibus ſic ſcribit. *Si verò ad ius alicuius ſuperioris pertineat multitudini prouidere de Rege, expectandum eſt ab eo remedium contra Tyranni nequitiam. Sic Archelai qui in Iudæa pro Herode patre ſuo regnare iam cœperat, paternam malitiam imitantis, Iudæis contra eum querimoniam ad Cæſarem Auguſtum deferentibus, primò quidem poteſtas diminuitur, ablato ſibi regio nomine, & medietate regni ſui inter duos fratres diuiſâ: deinde cùm nec ſic à tyrannide compeſceretur, à Tiberio Cæſare relegatus eſt in exilium apud Lugdunum Galliæ ciuitatem.* Tertium verò illorum Principum facit, aduerſus quorum tyrannidem nullum, niſi in precibus & obſecrationibus ad Deum fundendis, auxilium populo reliquum eſt: verba S. Thomæ ſunt (ſi liber eius eſt) *Quod ſi omnino contra tyrannum, auxilium humanum haberi non poteſt, recurrendum eſt ad Regem omnium Deum qui eſt adiutor in opportunitatibus, in tribulatione* Id eſt vt ſuperius interpretatur Carthuſianus, *Si princeps intolerabiliter tyrannizat, cui ex natiuitate, ſeu hæreditaria ſucceſsione, competit principatus.* cuius contrarium planè eſt quod tu doces, licere nimirum ſubditis, principem eiuſ-

a lib. de regim. politia. artic. 19.

modi de ſtatu ſuo deiicere, atque vt parricidam expellere de Repub. hoc enim ſi verum eſſet, humanum ſemper remedium & auxilium ſuppeteret (ſubditi enim reipſa ſiue de facto vt aiunt, ſemper poſſunt rebellare) quod iſti vt audis rectiſſimè inficiantur. Quæ cum ita ſint, tuis te armis appetitum, tuo telo vulneratum cernis. Si enim opus illud S. Thomæ eſt, S. Thomam pro nobis habemus; ſin alterius, ille quidem, quiſquis eſt, totus à nobis ſtat, & ſententiam ſuam aliò quàm oportet à te detortam eſſe conqueritur. Vides ergo vt friuola ſunt & futilia, atque etiam authoribus quos citas contraria, quæ de abdicando Rege, & dignitate ei tollenda ſcribis.

CAPVT XXI.

AB expellendo Rege tyranno ad eum occidendum tranſis. At quẽ exturbare nullo iure potes, qua tandem ratione iuſtam ei necem afferre te poſſe putas? vbi enim quod minus eſt non licet, quod plus eſt, cenſetur eſſe prohibitum [a]: Tu eò tamen contendis, & tuo more contendis, id eſt, variis cauillationibus & captioſa probabilitate, quibus, vt videatur ab omnibus, & vitentur, inſidioſa velamina ſubducemus. Ais ergo [b].

An autem liceat occidere, maius quiddam & grauius eſt. Quod mirum eſt tamen, quàm magnum, affirmando cõſenſum habeat, non profanorum authorum tantùm, verum etiam & noſtrorum. Glorioſum certè id eſſe Cicero non vno in loco dixit. Beatus nemo (inquit ille [c] de tyranno loquens) qui ea lege viuit, vt non modo impunè, ſed etiam cum ſumma interfectoris gloria interfici poſſit. Et rurſum [d]. Hæc non cogitas, nec intelligis ſatis eſſe viris fortibus didiciſſe, quàm ſit pulchrum, beneficio gratum, famâ glorioſum, tyrannum occidere? Et alibi [e] negat ſe obſtringere ſcelere, qui tyrannum occiderit, quamuis familiarem. Et rurſum alibi [f]. Nulla inquit nobis cum tyrannis ſocietas, ſed ſumma potius diſtractio: Neque contrà naturam eſt ſpoliare eum quem honeſtum eſt occidere.

Deinde ex Plutarcho, legem, de ijs qui tyrannidem affectaſſent im-

a l 4. D. de ſenat. l. relegatorum 7. §. poteſt. D. de interd. & releg. l. cui pactis D. de ſer. export.
b lib. 3. c. 15.
c Philip. 2.
d Philip. 2.
e Offic. 3.
f Tuſc. 5.

punè occidendis, à Valerio Publicola latam adfers: & illam apud Græcos, qua præmium tyrannicidæ decretum erat: atque alia id genus, quæ, vt viros bonos, & humaniſſimos Francos conciues tuos infatuares, & acriore in Regem odio inflammares, acriter & altè de pulpito intonueras.

a cap.19 Sed ó fallaciam fallaciſſimam. Admonui iam ſuprà [a] te rerum differentium confuſione, vel inſcienter, vel fraudulenter, nos circumſcribere, dum quod de vno dicitur, ad aliud de quo non dicitur, transfers. Id ſi antè fuit obſcurum, locus hic perſpicuum facit. Nam neque Græcorum lex illa de tyrannicidis, neque Valeria Romanorum, aliæque ſimiles, neque præclaræ illæ Ciceronis ſententiæ, ad Principes legitimos in tyrannidem delapſos omnino pertinent: id eſt ad eos qui iure ſanguinis, vel ſortis beneficio imperium, conſentiente populo, ſunt conſequuti: ſed tantùm ad prius illud genus tyrannorum, hoc eſt, eos qui principatum nullo iure ſibi debitum, inuitis ciuibus conantur occupare: De quorum cæde & ſupplicijs, mihi tecum ſatis conuenit, nullàque inter mortales vnquam dubitatio. Hæc autem ita ſe habere, cùm legis illius Valeriæ latio ſanctioque; tum illa ipſa Ciceronis loca quæ citas planiſſimè demonſtrant. De lege enim Valeria Liuius [b] *latæ deinde*
b lib. 2. *leges* (inquit) *non ſolùm quæ regni ſuſpicione conſulem abſoluerent, ſed quæ adeò in contrarium verterent, vt popularem etiam facerent. Inde cognomen factum Publicolæ eſt. Ante omnes de prouocatione aduerſus magiſtratus ad populum: ſacrandóque cum bonis capite eius, qui regni occupandi conſilia iniſſet.* Quid hoc ad Regem? An non perſpicis legem hanc de tyranno propriè dicto id eſt dominatus vſurpatore latam eſſe? num tu idem ſtatuis de eo qui regnum iuſtè acquiſitum, iniuſtè adminiſtrat, & de eo qui regnum malis artibus occupauit? Inter quos diſcriminis tantum eſt, quantum inter alieni raptorem, & ſui prodigum vel decoctorem intereſt. Eodem illæ Ciceronis ſententiæ ſpectant, ad eos ſcilicet tyrannos, qui oppreſſâ Republicâ, principatum inuito populo vi & armis ſibi vendicant, vt Cæſar, Antonius, & alii de quibus loquitur Cicero. De Regibus autem ſe non ſenſiſſe, ipſemet alibi declarat. Nam in principio orationis pro Deiotaro, præfatur nullo vnquam tempore auditum eſſe Regem capitis reum fieri. *Primùm dico*, inquit, *pro capite, fortuniſque Regis: quod ipſum etſi non iniquum eſt, in tuo duntaxat periculo: tamen eſt ita inuſitatum, Regem capitis reum eſſe, vt ante hoc tempus non ſit auditum.* Apud quem hæc Cicero, & de quo Rege? apud Cæſarem, cui eius rei veritas non minus nota erat, quàm ipſi Ciceroni; Ita vt tale quid contra veritatem proferens, parum, aut nihil mendacio profeciſſet. Et de Rege quidem Galatiæ, quæ minoris Aſiæ regio eſt, qua in orbis parte Buchananus non veretur dicere, omnes Reges fuiſſe ſemper tyrannos. Si ergo Ciceronis tempore inauditū fuit Regem capitis reum eſſe, quid eſt quod tu de occidendo Rege tyranno Ciceronis authoritatem falsò nobis ob-

trudis? num occidi poteſt qui reus capitis eſſe non poteſt? Vehementer & pernicioſè erras, atque homines ſimplices & imperitos in errorem ducis, cùm iſtiuſmodi bonorum authorum ſententias ad aliũ, quàm ipſi cogitarunt, ſenſum detorques.

Iam verò exempla omnia quæ de interfectis, vel exactis tyrannis adfers, ad primum genus tyrannorum pertinent, vt mirum ſit te in iis recenſendis operam planè inanem & ſuperuacaneam collocaſſe; Quorſum enim illa exemplorum collectio? vt probem, dices, tyrannos occidi poſſe. At nemo negat eiuſmodi tyrannos, qui tuis illis exemplis continentur, à quolibet de multitudine poſſe interfici. Stultum eſt conniti & elaborare, vt probes conceſſa. Proponam igitur exempla tua, ne cui videar te perperam reprehendiſſe.

BOVCHER[a]. *Laudatus olim apud Græcos, Plutarcho teſte[b], Timoleon quod homo alioqui lenis, & manſuetus, vitam, quam fratri Timophani pro patria pugnanti, capitis ſui periculo ſeruauerat, tyrannidem poſtea affectanti, imo vſurpanti, & ſana conſilia ſæpius contemnenti, ademiſſet.*

a dict. ca. 19. li. 3.
b In Timoleonte.

Sic extriti Romæ Decemuiri tyrannidem vſurpantes, & Athenis triginta prætores, effecti tyranni, primò exilio multati, deinde interfecti, incredibili populi odio extiterũt.

Sic Calippum, vt Plutarchus refert[c], ad tyrannidem aggredientem & Tyndaridem, vt eſt apud Diodorum[d], candem vſurpantem Syracuſani interfecerunt. Sic Bomilcarẽ Carthaginenſes, obſeſſa ab Agathocle vrbe; patriæ incommodo ad occupandam tyrannidem abutentem, captum tandem & grauiter cruciatum peremerũt. Et Manlium Capitolij ſeruatorem Romani, quòd tyrãnidem affectaret, de eadẽ, quam ipſe ſeruauerat, Capitolij rupe præcipitem dederunt[e]. Eadem Gracchis Tiberio & Caio cædis cauſa fuit. Licetque vel ex vno, in Timoleontis & Arati vita, Plutarcho, quàm funeſtus ſit tyrannorum exitus intueri.

c in Dione.
d lib. 11.
e Plutar. in Camillo.

Eodẽque illa ſpectãt Ciceronis, de Cæſaris nece, verba[f]. Declarat, inquit, huius tyrãni interitus, reliquorũ ſimiles exitus tyrãnorũ: quorũ haud ferè quiſquã ſimilẽ interitum effugit.

f Offic. 2.

His deinde; vbi ad tuam de tyranno Theologiam, quæ rectius Satanalogia dici debet, alia ex Chriſtianis hiſtoriis, & rebus noſtra ætate geſtis exempla accumulas, his verbis [a].

a li.3.ca.16.

Sic præter ſuperiora illa Ethnica exempla, Ruffinus qui Arcadium, & Stilico qui Honorium imperio ſpoliare contendebant: & Gildo primùm, deinde eius frater Maſcezel, qui contra vtrumque, tyrannidem in Affrica occupare nitebantur: & Maximus Gratiani Imperatoris interfector, & Maximus Falerius, Venetiarum Dux, qui facta coniuratione patricium ordinem delere, & Rempub. in regnum conuertere decreuerat, atque alij plerique iuſtè interfecti in hiſtoriis referuntur. Quales & illi famoſi noſtro ſeculo tyranni, in Gallia Collignius, In Belgio Auriacus, ille Caroli IX. hic Philippi Hiſpaniarum Regis iuſſu de medio ſublati.

Quis non vanitatem & ineptias tuas in his exemplis recenſendis rideat? Aut quis crediderit, hominem in concionibus & conſiliis publicis tam vehementer occupatum, otii tantum ſibi eſſe largitum, vt tam aliena inſtituto exempla conquireret, & magnum occiſorum ob tyrannidem catalogum contexeret, quorum nullus ad rem de qua agitur, ad quæſtionem ſcilicet de Rege ſæuiter & tyrannicè imperium adminiſtrante, referri poteſt. Omnes iſti, quorum mentionem facis, iniuſti dominatus vſurpatores erant, eoque primi generis tyranni, de quibus nulla controuerſia eſt, quin cædi à quolibet iure optimo potuerint: qui propterea, non quòd proteruè & crudeliter regnarunt, ſed quia omnino regnare, & populum liberum, eo inuito, ſibi ſubiicere, vel legitimis principibus ſceptra eripere voluerunt, partim à multitudine, partim à principibus, partim à priuatis, interfecti ſunt. Sat ergo illis ad mortem fuit, conſilium & conatus de ineundo regno, etiamſi illud optimè fuiſſent adminiſtraturi; quod tantum à Regis fortuna & conditione, quantum amor ab odio, à conſenſione diſſenſus, proprium ab alieno, abeſt. Facis itaque his exemplis perinde, ac ſi cùm velles docere, homines ſua auitaque bona prodigentes morte multandos eſſe, ad id probandum exempla omnium ſeculorum proponeres, quibus latrones & raptores tali pœna affectos eſſe demonſtretur: tantùm enim inter legitimum Principem tyrannum, & iniuſtum principatus occupatorem intereſt, quantùm inter ſua profundentem, & aliena rapientem, vt paulò ante diximus.

CAP.

CAPVT XXII.

VENIO nunc ad tuam de Rege tyranno occidendo Theologiam, tuam dico, id eſt, falſam, fucatam, & ſeditioſam, quæ neque Scripturarum authoritate, neque antiquorum Patrum teſtimoniis, neque Pontificum decretis, neque cõmuni Eccleſiæ conſenſu fundata eſt & firmata. Sed tota ex fictis à te principiis, & errorũ ſcatebris, atque adeo manifeſtis mendaciis deriuata eſt & compoſita. Communis autem & vera Theologia, communis, inquam, Chriſtianæ Eccleſiæ naſcentis, creſcẽtis, & adulta ætate florentis, inſtitutio, longè diuerſam & planè contrariam viuendi diſciplinam & legem nobis dedit, quam ſuprà libro tertio ſum proſequutus: quo minus mihi neceſſarium nunc eſt in hâc partẽ incumbere, ſatque videtur rationum tuarum vitia, & errorum fontes breuiter indicare. Id ergo in primis vitio tibi vertitur, quòd quanquam initio tuæ Theologicæ tractationis [a], ſeparare videatis tyrannum propriè dictum, [a lib. 3. ca. 16] hoc eſt eum qui dominationem & principatum in inuitos per ſcelus occupauit, ab eo qui, quod iuſtè imperium nactus eſt, iniuſtè adminiſtrat: tamen ſententias & exempla, quæ de illo ſolo proponi debent, perperam & inſidiosè ad legitimorum Principum inuidiam & vltionem, in huius condemnationem ſine ratione trasferas. Omittam igitur quæ de priore tyrannorum genere nominatim ſcribis: incaſſum enim à te relata ſunt, cum neque ad eam quam tractas materiam, ius regni & Reges abdicandos ſcilicet, quicquam pertineãt: neque aliquid obſcuritatis aut controuerſiæ de eiuſmodi tyrannis inter homines verſetur, prorſus vt Ariſtotelicum illud, hoc caſu locum habeat *Nemo ſolet proponere quod nullus videtur, vel quod omnibus eſt manifeſtum.* Et Iuuentij Celſi, ſtultam eſſe conſultationem quæ de eo proponitur, de quo ridiculum eſt dubitare [b]. Regum mihi cauſam tueri ſat eſt, de qua ſic ſtatuis. [b l. Dominium 27. D. qui teſt. fac. poſ.]

BOVCHERIVS [c]. *Qui vero iuſtâ poteſtate ad priuatorum iniurias abutitur, vt verum ſit in hunc animaduertere* [c lib. 3. ca. 16.] *Rempub. poſſe, quòd quæ in fures, latrones, ac priuatos homicidas, penes illam poteſtas eſt, tantò magis eam in tyrannum diſtringi æquum eſt, quantò deterius eſt per quem improborum coerceri iniuriæ debent, ab eo facem ijs ſceleris ac nequitiæ præferri: à priuato certè occidi propterea non licet, quia cum non plus cuique in alterius vitam, quam in eius bona permiſſum ſit, neque verò eo iure, quod ad regnum tyran-*

nus habet, niſi per publicum iudicium ſpoliari poſſit, amplius etiam quamdiu, regni ius remanet, ſacra eius perſona ſit, id profecto ſequitur, ne in vitam quoque eius, priuato cuiquam ius relictum eſſe.

Quin tu vno verbo? ſi Rex priuato iniuriam fecerit, puniri à Repub. poteſt, vt fures, latrones, homicidæ, cæterique malefici ſolent: non autem à priuato cui iniuriam intulit: quòd ille in ſua cauſa iudex eſſe non poſſit. Hæc enim ſumma, ni fallor huius longæ tuæ deſcriptionis eſt.

O præclaram ſcilicet & mirificam Theologiam! Sed vnde illa tibi in mentem venit, quíſue eam primus inuenit? nam aliam nobis antiqui Patres, omnino contrariam tradiderunt. Si Reſpubl. (vt tu doces) in Regem animaduertere propter iniuriam priuatis factam poteſt; nónne ſecundum leges animaduertet? & nonne huic deinde conſequens erit, Regem pœnalibus legibus eſſe ſubiectum? qui enim legibus non ſubiicitur, per leges & ſecundum leges iudicari nequit. Nonne etiam & illud, Regem aliquem eſſe ſuperiorem à quo iudicari & puniri poſſit? Nam, vt ſæpius iam dictum eſt, par in parem non habet imperium, multóque minus inferior in ſuperiorem. Dic ergo nobis, ſi potes, quos huius nouę doctrinę authores vel aſtipulatores habeas. Nam licet in citandis aliorum ſententiis creber & curioſus ſis, atque adeò ſæpe contra mentem & ſenſum ſcribentium, tamen dum hanc nobis doctrinam obtrudis, neminem laudas authorem. Quoniam igitur non omni ſpiritui credendum eſt, ſed probandum an ex Deo ſit: potiſſimum ſpiritui inflato, iracundo, ſeditioſo ac rebelli: ſine percõtemur Maiores noſtros, quí ipſis hæc placet Theologia: num ſcilicet Rex *iuſtâ poteſtate ad priuatorum iniurias abutens puniri à* Rep. *poſſit.*

Dic ergo nobis magne Tertulliane, quod tuo ſæculo totius Eccleſiæ fuerit de hac re iudicium. Tertullian. *Principem eſſe hominem à Deo ſecundum, poſt Deum primum, & ſolo Deo minorem.* Tibi verò quid videtur Ambroſi? Ambroſ. *Rex vtique erat, nullis ipſe legibus tenebatur: quia liberi ſunt Reges à vinculis delictorum. Neque enim vllis ad pœnam vocantur legibus, tuti imperij poteſtate: hominí ergo* Dauid occidendo Vriam *non peccauit, cui non tenebatur obnoxius.* Et tu quoque ſanctiſſime Pater Auguſtine, effer paucis hac de re quid ſentias. Auguſtin. *Imperator non eſt ſubiectus legibus, qui habet in poteſtate alias leges ferre.* Tibi porrò beatiſſime Hieronyme quæ mens fuit? Hieronym. Dauid confitendo peccatum ſuum dixit Deo, *Tibi ſoli peccaui, Rex enim eram & alium non timebam.* Accede huc & tu pariter Venerande Friſingenſis Antiſtes Otto, genere, mo-

ribus,& doctrina nobiliſſime, tuamque prome ſententiam. Otto. *Soli Reges, vtpote conſtituti ſupra leges, diuino examini reſeruati, ſeculi legibus non cohibentur. Vnde eſt illud tam Regis quàm Prophetæ teſtimonium, Tibi ſoli peccaui.*

Ex his perſpicuum eſſe arbitror tuam iſtam Theologiam quâ doces animaduerti poſſe in Regem ob delicta in priuatos commiſſa valde nouam eſſe, atque incognitam antiquis Patribus, totique Eccleſiæ, vſque ad hæc tempora, quibus permulti relictà vel etiam ſpretà antiquitate, nouis ſubinde opinionibus & erroribus fabricandis delectantur. quo fit vt nihil tam incredibile & dictu abſurdum ſit, quod homines oſtentationis cupidi (vt ipſi aliquid præ cęteris ſcire videantur) dicendo ſcribendóque nunc non tentent & tueantur. Cacoethes hoc omnia corrumpit, omnia peſſum rapit, eoque mundum voluit, vt niſi a beatiſſimo Papa Principibuſque celer aliquod remedium huic malo adhibeatur, metuendum ſit, ne nihil, niſi mera confuſio, ad poſteros tranſmittatur.

Ecqua enim certior fidei noſtræ particula, vel in Scripturis expreſſior repetitur, quàm Chriſtum Saluatorem clauis cruci fuiſſe affixum? [a] at ego magnum, vt multis videbatur, Theologũ vidi ante paucos annos in nobili cõceſſu hũc articulum pertinaciter negantẽ, aſſerẽtemq; nullis Chriſtum clauis crucifixũ fuiſſe: idque ſe omnino credere, atq; argumentis & rationibus firmiſſimis velle demonſtrare. Adeò nimirum nullus nunc tã manifeſtus error, nulla tam execranda blaſphemia eſt quæ nõ authorem aliquem & aſſertorem inueniat. Sed ad inſtitutum. [a] *Ioan. 20.*

Hæc Theologia, quam tradis, nõ eſt Ambroſij, Auguſtini, Hieronymi, aut vllius ſanctorum Patrũ primæ, mediæ, vel poſtremæ ætatis Eccleſiæ: ſed tantùm Buchananica, Brutina, & Bouchetiana ſiue lanionia: laniat enim & lancinat regna omnia, ac velut macellario cultro caput à corpore, Regem ſcilicet à Repub. diſſecat & diſcindit: mẽbráque & corpus in caput dominari cõtra naturã facit. Error autẽ hic tuus ex falſis illis principiis fluxit, quæ Brutum ſequutus primo iniuſtæ abdicationis tuæ libro confinxiſti: Regem tempe legibus ſubiectum eſſe, & populum ſiue Remp. vt tu loqueris, Rege ſuperiorem: cuiuſmodi cõmentis nihil falſius & doloſius excogitari poſſe ſuperioribus libris manifeſtò demonſtrauimus.

Illud præterea maximũ tuæ huic Theologiæ vitiũ ineſt, quòd tecũ pugnantia dicas, & nunc nihil priuato iniurioſius à Rege tractato niſi patientiã ſupereſſe doceas: nũc poteſtatis tãtum ei tribuas in Regẽ, quãtum priuato cuiq; in priuatũ cõpetit: nihil vt regalis dignitas & ſceptri reuerẽtia Regem à quolibet de multitudine hoc caſu decernat. Sic enim tu,

BOVCHER. [b] *Quod ſi tum priuatas iniurias profert, ſi cædi ſe ſcorpionibus, ſi premi & affligi conqueratur, tum hic ea locum habent, quæ de ferendis aduerſæ poteſtatis iniuriis, de tolerantia & patientia proferuntur, vt quod D. Petrus mo-* [b] *eod. ca. 16.*

net ſubditus eſſe dominis, non tantum bonis & modeſtis, verùm dyſcolis[a]. *Et quod ait hæc eſt gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis iniurias patiens iniuſtè. Vnúmque hîc remedium eſt, vt ad ſuperiorem, ſi liceat, id eſt Rempub. recurratur, ſin minus miſericordia Dei, in cuius manu cor Regis eſt, flagitetur.*

a 1. Pet. 2.

Fateris ergo hîc nullũ priuato remedium aduerſus Regis iniuriam eſſe præter patientiam, & implorationem Reipub. quam falsò Rege ſuperiorem eſſe putas. At mox paucis lineis interiectis, propulſandæ iniuriæ ius & facultatem, quod præſentiſſimum remedium eſt, cuilibet priuato aduerſus Regem concedis.

Et quamuis non deſunt (inquis) *qui Pauſaniæ in Philippũ Macedonum, & Bodilonis in Chilpericum Gallorum Regẽ, factum excuſent, qui priuatas iniurias, ac illatam ſibi, ſtupro ille, hic flagellis contumeliam, Regis ſanguine vlti ſunt, vt in propulſando flagitio id licere, & facere periculosè, vt Cicero ait, quàm turpiter pati melius eſſe fatẽdum ſit, in admiſſo certè vlciſcendo licere penitus denegetur.*

Ineptis Buchan, & largiter erras, qui parem Regis & priuati cuiuſlibet in hac re fortunam & conditionem eſſe putas, vt ſingulis de populo ſcilicet in propulſandâ iniuriâ tantum liceat aduerſus Regem, quantum vnicuique aduerſus conciuem & ſocium legibus permiſſum eſt. Quod enim hîc diſcrimen Regem inter & priuatum ſtatuis? Nullum profectò: nam quod priuatus, vlciſcendæ iniuriæ causâ, nullam Regi vim afferre poteſt, id nihil proprium & ſingulare complectitur: quandoquidem par ius inter priuatos obtinet: iniuriæ namque depulſio, non vltio, ſingulis conceſſa eſt. Hinc illud[b], *eum qui cum armis venit, poſſumus armis repellere, ſed hoc confeſtim, non ex interuallo.* Ergone priuato licebit, te iudice, vitam Regi auferre, ſi verberum plagas aliter euitare non poteſt? Ergone liberum cuilibet in propulſando flagitio, priuatam iniuriam nece Regis redimere? ergone ob vnius ſalutem ciuis, regnum capite, Rempub. ſponſo viduare fas erit? quæ iſthæc iniquitas? quanta ſtatus regnorum perturbatio confuſioque, hanc infinitam priuatorum hominum in Reges licentiam conſequeretur? Intereſt multum à quo iniuria inferatur. Magiſtratum, ſi feriat, nõ eſſe à priuato feriendum alicubi docet Ariſtoteles: quanto minus Rex, qui magiſtratibus omnibus, vt aſtris ſol reliquis, antecellit, repercutiẽdus?

b l. 3. §. eum igitur D. de vi, & de vi arm.

Atqui defenſio iuris iuris naturalis eſt, dicet aliquis: fateor, ac repono ex Ariſtotele [a] *Homines adductos ratione multa præter mores & naturam agere, ſi aliter agi melius eſſe ſibi perſuaſerint, & quædam à natura homini inſita, & tributa mutare, licet non omnia,* vt generis ſcilicet humani ſocietatem communitatémque cõſeruent. Semper enim in naturæ vel gẽtium iure obſeruãdum eſt, vt vbi duo præcepta inter ſe cõfligunt, & cõcurſu mutuo collidũtur, id obtineat quod religionis erga Deum, vel ſocietatis humanæ, & publicæ ſalutis conſeruandæ, potiorem cauſam continet. Quis neſcit quanta in ſingulos vitæ necíſque poteſtas Regibus ab ipſo regnorum primordio ſemper fuerit? *Nemo noſtrum,* inquit Cicero [b], *ignorat, etiamſi experti nõ ſumus, conſuetudinem Regiam, Regum autem ſunt hæc imperia. Animaduerte, & dicto pare, & præter rogitatum ſi loquare: & illæ minæ. Si te ſecundo lumine hîc offendero, moriere.* Priuati hominis vita non niſi priuatã opẽ Reipub. plurimùm adfert, morſq́ue ipſius priuato luctu deploratur: In Principis verò incolumitate, totius regni ſalus, & ſtatus publici tranquillitas vertitur: ac proinde nihil iniquius aut pernicioſius Reipub. viſum eſt, quàm huius vitam in illius defenſione periclitari, eoque facultatem propulſandæ iniuriæ à natura tributam, ſingulis aduerſus Principem optima ratione ademptam eſſe, vt maius & excellentius naturæ beneficium, quod in publicâ communionis, & ſocietatis vitæ humanæ tutelâ conſiſtit, per capitis Reipub. conſeruationem, id eſt, vitæ Principis ſecuritatem, retineatur. Tu verò contrà, hunc politeiæ ordinem inuertendo priuatam vtilitatem publicis commodis, & vnius vitam multorum ſaluti, magno cum Reipub. detrimento anteponis: Quod cùm ita ſit, reſtat vt reliquum huius nouæ tuæ Theologiæ videamus.

a Ariſt. lib. Polit. 7. ca. 13. lib. 5. Ethic. cap. 7.

b pro Rabirio Poſtumo

CAPVT XXIII.

BOVCHER. [c] *At qui in Rempub. hoſtiliter agat, qui in religionem ac patriam tyrannidem exerceat, hunc vt occidere Reſpub. poſſit, cùm ex iis patet quæ antea libro primo & quæ nuper diximus, tum profectò eſt eiuſmodi, vt de eo qui dubitet, hũc communi ſenſu carere oporteat, ignarúmque prorſus eſſe rerum humanarum, niſi verò conſentaneum quis eſſe credit, vt in beluam publicæ ſaluti imminẽtem populus armetur, in Tyrannum quauis belua deteriorem nõ armetur. Nam*

c ibid. lib. 3 cap. 16.

ſi Tyrannum quia permiſſus eſt diuinitus, inuiolabilem quis Reipubl. putat, cur non de beluis idem ſentiatur, quę eodē modo à Deo permiſſæ ſunt? Nam & Deus ſe canes ad lacerandum, & volatilia cæli, & beſtias terræ ad deuorandum, & a Hiere.15. *diſſipandum immiſſurum eſſe per Hieremiam comminatur. Omninóque verum eſt immitti à Deo ſæpe hoſtes. Num ergo impunè graſſari permittentur? Non in eos armis contendetur? Nam ſi propterea cædi non deſinunt, quia immiſſi à Deo ſunt, iuſtéque in eos arma ſumuntur nihilominus, quæ tyranni ac publici hoſtis exceptio eſſe poteſt, vt quia à Deo permiſſus eſt, propterea in eum gladius non ſtringatur.*

Hæc poſtrema Theologicæ tuæ diſtinctionis de Tyranno pars eſt: ex qua tandem concludis, *Licitum eſſe priuato cuiuis Tyrannum eiuſmodi occidere quem hoſtem Reſpub. iudicarit*, vt inde nimirum à theſi ad hypotheſim per falſa media tranſgrederere, & Regem Chriſtianiſſimum (de quo trucidando iam tum conſilia, vt veriſimile eſt, cum impio & ſcelerato monacho agitaras) qui nec Tyrannus fuit nec à Republica hoſtis vnquam iudicatus, primò interficiēdum multitudini perſuaderes, mox perpetrato ſcelere, iure cæſum eſſe pronunciares. Sed occultâ & inſidioſâ iterum fraude, lectorem hîc circumſcribis: confuſa ſcilicet, & indiſcretà earum rerum deciſione, quæ longè diuerſo iure cenſeri debent, & per diſtinctionem enarrari. Quapropter explicanda, & reſoluenda paucis hæc captio eſt.

Ad quam tamen priuſquam aggrediar, monere libet nihil hanc concluſionis tuæ ſententiam, Regibus Tyrannis aduerſari. Nam ſi Reipublicæ in ea nomen ſumas pro ſtatu liberæ ciuitatis, vt ſtrictè, propriéque accipi ſolet, nihil eâ cōcluſione admiſsâ efficis: neque enim poſſunt iudicare Regem hoſtem, cùm Regem nullum habeāt, quem itaque Reſpublica in eo ſtatu hoſtem iudicarit, ſi ex ambitionis cauſa iudicatus eſt, is verè propriéque Tyrannus dicitur, & à quolibet occidi poteſt: At hoc quid ad Regem? Quid Democratiæ cum Regno? *res inter alios acta aliis non præiudicat.* Sin verò per Rempublicam intelligis regnum, ſiue populi ſtatum in regno, quamuis id non propriè facis, tamen quia eius ſtatus ſeu Reipublicæ caput Rex eſt, ſiue bonus ſiue malus fuerit, non poteſt eiuſmodi Reſpub. hoſtem aliquem

iudicare, niſi Rex ipſemet, aut eius voluntate & authoritate alius iudicet: cùm ſit portentoſum aliis quàm capitis organis vocem emittere. Sed redeo vnde ſum digreſſus.

Quod ſtatuis Principem legitimè conſtitutum (nam de eo te hîc loqui, triplex tua diſtinctio perſpicuè docet) *occidi à Republica poſſe, ſi in Rempublicam hoſtiliter agat, ſi in Religionem, ac Patriam Tyrannidem exerceat*, id non ſatis enucleatè, apertè, & diſcretè, ac ne quidem omnino verè dictum eſt. Quandoquidem hoſtiliter agere aliquem, dupliciter intelligi poteſt: vel quod hoſtili nimirum odio & animo aliquid facit: vel quod eadem facit quæ ſolet hoſtis, & eodem modo, ſed non eodem animo. Tritum autem eſt & peruulgare *actus omnes humanos, ex voluntatis, & propoſiti finibus diſtinctionem capere*[a]. a l. qui iniuria 53. D. de furt.

Latro membrum ferro detruncat: idem aliquando facit & eodem modo vulnerarius. At ille facto ſuo furcam, hic mercedem & ſalarium demetuit. Sic eadem interdum bonus Princeps, quæ ferus & immanis hoſtis: veluti cùm rebelles ciuitates, aut prouincias vexat, populatur, expugnat, flammáque & ferro, cùm id aliter efficere non poſſit, ad iuſtum legitimi imperij obſequium & iugum nititur reuocare: ob quam rem licet hoſtiliter agat, hoſtem eum eſſe, verè propriéque nemo dixerit.

Quod itaque ſcribis, Rempublicam poſſe eum occidere, qui in ipſam hoſtiliter agit, id ſi de illo Principe intelligatur qui hoſtili animo, id eſt, animo perdendi Rempublicam agit, veriſſimum quidem eſt: ſed non eâ tamen ratione quam tu proponis, quia ſcilicet Reſpublica ſiue (quod tu idem eſſe ais) populus Principe ſuperior ſit, publicáque penes populum poteſtas authoritáſque reſideat: hanc enim falſam & mendacem eſſe, multis iam modis multiſque in locis perſpicuè oſtendimus: ſed ea ſolùm ratione, quòd qui perdendæ Reipublicæ & regni penitus euertendi animum gerit, is ſemet Dominatu & Principatu omni exuit, atque ipſo iure, ſiue ipſo facto, Rex eſſe deſinit: ſtatímque in priuatis ac perduellibus conſtituitur, qua de re ſcripſimus libro tertio [b], tuique, de ea erroris lectorem ſuprà commonuimus [c]. b cap. vlt. c lib. 5. ca 7.

Sin autem hac tuâ definitione, eum quoque Principem includis, qui hoſtilem in modum, ſed non hoſtili animo in Rempublicam agit, licet cauſa fortè propter quam agit, non ſatis iuſta & idonea, imo prorſus iniqua & iniuſta videatur, falſum planè eſt quod affirmas: falſum, inquam, eiuſmodi Principem à populo, quem Rempublicam vocas, vel iudicari, vel occidi poſſe, cùm ipſe interea Rex, ac proinde caput Reipublicæ maneat. Quippe vt ſola regnum bonitas nemini tribuit, ita nec

ſola aufert malitia: quãdiu autẽ Rex eſt, ſuperior ſemper populo eſt alioqui Rex non eſſet, vt ſatis ſupérque iá probauimus: ſitque ſine exceptione verũ *ſuperiorem ab inferiore iudicari non poſſe*, quibus hoc etiã conſequẽs eſt, nullum populo in Principem τυραννικῶς regnantem ius ac poteſtatem eſſe: quòd interim, quamuis Tyrannus cum Regio imperio præſit populóque ſuperior ſit, vt iam ſæpius & ipſo ſole clarius eſt demonſtratum: ac proinde non omnino verum eſſe quod axiomatis loco hîc propoſuiſti, ſed eo tantum caſu quo Princeps regni perniciem & populi interitum, malo animo meditetur machinetúrque, ita, vt ipſo iure principatu excidat: aliâs enim hoc ius Regis eſſe, de quo apud Samuelem, ne vllis legibus humanis coërceri propter tyrannidem poſſit: atque ita eum Dei iudicio relinquendum infinitis rationibus, teſtimoniis, & argumentis certiſſimis, tam perſpicuè in horum librorum contextu oſtendimus, vt id iterum hîc docere nihil neceſſe ſit, imò non minus ſuperuacaneum quàm operoſum iudicari poſſit.

Nec quemquam mouere debent quæ probationis loco ſubieciſti: Nam primùm, quod ais veritatem ſententiæ tuæ *ex iis patere quæ antea libro primo, & quæ nuper dixiſti*, id eo refellitur, quòd ſatis apertè iam demonſtratum ſit, te Bruti tantùm deliria ſequi libro primo, & nihil niſi falſa fundamenta ſubſternere. Nuper verò quæ dixiſti, ea partim errorum primi tui libri ſequelas eſſe, & velut riuulos quoſdam ab impuris illis captionum fontibus per incilia deriuatos: partim noua turbandæ ſocietatis humanæ, & regni euertendi excogitata conſilia, quibus humaniſſimum, ſed nimis tunc credulum, populum Pariſienſem, zeli boni & ſanctitatis fuco deludebas.

Deinde verò quod à Beluis publicæ ſaluti imminentibus argumentum trahis, id non ſententiæ tuæ aduerſarios, ſed teipſum ſenſu communi carere indicat, qui tam ineptam & inconcinnam, ex comparatione Tyranni & beluæ collectionem & conſequentiam inducis. Non enim ſi in aliquo res inter ſe conferantur, idcirco verum eſt eadem omnia vtrique attributa conuenire. Prælati negligentes, otioſi, & ſegnes comparantur canibus mutis non valentibus latrare, & tales à Propheta appellantur. Ergo vt canes inutiles & damnoſos, quilibet de familia cædere & occidere poteſt, ita & quilibet de populo Prælatos hoſce inutiles plagis conficere. Quid hac conſequentia abſurdius?

Sed quoniam (vt vulgò dici ſolet) *dare abſurdum non eſt ſoluere argumentum*, ideo vitioſę huius comparationis tuæ rationem cauſamque aſſignabimus. Reges itaque, licet ab hominibus conſtituantur, à Deo authoritatem capiunt. *Per me Reges regnant*, & alibi, *data eſt à Deo poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo qui interrogabit opera veſtra.* Eos reuereri & honorare ipſiſque parere iubemur, etiam dyſcolis, id eſt, moroſis & peruerſis: nec vlla vſquam Principem bonum inter & tyrannum,

quantum ad honoris, reuerentiæ, & obſequi, præſtationem, adhibita in Scripturis, ſcriptiſue Patrum, diſtinctio reperitur. In hos igitur, etiam publicæ ſaluti imminentes, gladium ſtringere non licet, quia ipſi ſoli gladium habent, id eſt, gladio vtendi poteſtatem: populo autem vniuerſo, ſi nimiâ Principis tyrannide opprimatur, ius quidem reſiſtendi iniuriæ, non etiam inſurgendi, & inuadendi in iniurioſum competit, vt libro tertio *a*, & quarto *b* pluribus eſt explicatum. At nulla vnquam lex diuina vel humana beluas hominibus præfecit: homini in beſtias Deus imperium dedit, non his in illum. *Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues & boues vniuerſas: inſuper & pecora campi. Volucres cœli, & piſces maris qui perambulant ſemitas maris c.* Nullâ igitur beluis obligatione aſtringimur, nullũ illis obſequium debemus, nulláque imperii reuerentiâ impedimur, quo minus eas furentes feriamus, mactemus, omnique mortis genere vlciſcamur. idque ipſe fatearis neceſſe eſt, niſi veterem Pythagoræorum μελεμψύχωσιν velis renouare. a cap. 8. b cap. 4. c Pſal. 8.

Deinde verò, quia cùm cædes beluarum nullo iure vel lege prohibita ſit, neſciaturque vtrum naturali feritate, an ſpeciali Dei impulſu iuſſuque in nos impetum faciant, nihil obſtat quo minus illis propterea ſæuientibus omni tempore, omnibuſque armis & artibus occurrere, ac vitam tollere liceat. At non idem de Principe, quamuis tyrannidẽ exerceat, dici poteſt: cùm generalem de eo ſiue exceptione legem habeamus, vt ſæpius iam dictum eſt. Quæ cùm ita ſint, perſpicuum eſt longè diuerſam horum inter ſe rationem eſſe, atque in eo, in quo tu ſimiles eos facis, inueniri diſſimilimos: ac proinde in eo ipſo, in quo ſunt diſſimiles, pari iure cenſeri non oportere.

Sed (vt omittam, canes, & alias beſtias in Scripturis per ἀλληγορίαν eſſe non rarò interpretandas, vt cùm dicitur *d*. *Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me: & circumdederunt me canes multi: & Salua me ex ore Leonis, & à cornibus vnicornium.*) propius ad te accedam; libet enim hîc paulò altius, ſed, vt Neoptolemus apud Ennium, paucis tecum philoſophari. Peto igitur abs te, nunquid putas homines reſiſtendo, ſe, vitam, corpuſque tueri poſſe aduerſus beſtias à Deo immiſſas? nũquid ab eiuſmodi beluarum impetu quiſquam dexteræ ſuæ potentiâ, ni prius Deum placatum habeat, liberari poſſit? Reſiſtant homines quantum & quouſque poſſunt, ſuccumbent ſemper. Nam qui beſtias immittit, dat concitatis poteſtatem, cui nulla vi & ope humanâ reſiſti poteſt: vt nec morbi, humanæ in Deum offenſæ vltores, pharmacis vel emplaſtris vllis naturalibus curari poſſunt. Si Pharao Rex potentiſſimus ranas, locuſtas, ſcyniphes, muſcas & id genus animantium feces, propellere à ſe & ſuperare non potuit *e*. Si Archiepiſcopus quidam Moguntinus ſorices à ſe nullo ferri, flammæ, vel fluminis auxilio remouere poterat, aut efficere quo minus eum viuum exederent, quòd eſſent hæc vtrobique diuinæ vltionis inſtrumenta, quò tuum nobis cõſilium, præceptumue, d Pſal. 22. e Exod. 8.

vt ferrum in eiuſmodi beſtias ſtringamus? An vt giganteo more pugnántes moriamur, dicamuſque, ſi tamen vere dicere poſſimus

a Æneid. 2. *Nunquam omnes hodie moriemur multi* [a].

Quid iuuat quæſo reſiſtere, vbi ſcias te reſiſtendo non proficere hilum? Quæ putas Iadonem prophetam armata manus à leonis rictu potuiſſet eripere? Si certò ſcirem beluam à Deo miſſam vt me deuoret, cõplicarem brachia, caput obnuberem, nec magis vim vi repellere conarer, quàm Cæſar cum Brutum in ſe irruentem aſpiceret, id autem quia neſcimus, ſemper beſtiis reſiſtimus. De Principe tyranno ſecus: nam Dei flagellum eum eſſe populo puniendo præparatum nemo non nouit. facit Deus regnare hypocritam propter peccata populi, & rarò aut nunquam finit eum regnare diutius, quàm ſubditorum ſceleribus expiandis ſat eſt. Populus ergo qui malo Regi mortem infert, perinde facit ac filius, qui virgam, quam ab irato patre animaduerſionis in eum & caſtigationis causâ allatam eſſe intelligit, ipſo patre ſpectante & indignante

b cap. 19. concidit, comminuit, vel comburit; vt paulò antè hoc libro admonui [b].

Reſtat vt illud nunc reſoluamus, in quo tu magnum ſententiæ tuæ firmamentum conſtituiſti: & ab aliis etiam non ſatis circumſpectis, minimè tamẽ malis aliquando occinitur. Ingenitam ſcilicet omnibus animantibus, à naturâ ſui conſeruandi cupiditatem, ex qua propulſandæ in-

c l. vt vim d de iuſt. & iur. iuriæ facultas vt maximè naturalis & iuſtiſſima vnicuique permittitur [c], quam qui hominii tollit, non ſolum matris optimæ auxilium ei aufert, ſed deteriore eum beſtiis omnibus conditione facit. Cùm igitur ſuperiora euitandæ vel opprimendæ tyrannidis remedia videantur eſſe naturalia, fruſtráque à Deo conceſſa, ſi illis neutiquam vti liceat: ex eo colligunt, ſed vitioſè, talibus quemlibet aduerſus Principes malos vti poſſe, ac debere quidem; quaſi Reipub. ſalus, vt ipſi rentur, id expetat exigatque. Sed qui ita cogitant, ſi varietatem rerum & veritatem propius intueantur, non leuem profectò vel obſcuram mutandæ ſententiæ cauſam inuenient. Id igitur illis reſponſum volumus. Deum quidem multa hominibus media & remedia naturalia conceſſiſſe, ſed non quælibet tamen aduerſus quodlibet malum efficacia eſſe: ſuus cuique proprius & ſingularis effectus eſt, qui etiam ex naturâ & qualitatibus rei iuuandæ commutatur interdum fitque contrarius. Exunguendæ ſitis remedium naturale potus eſt, eóque generaliter loquendo, nihil efficacius. At qui febri correptus eſt acutiore, ſi dum totus humorum agitatione æſtuat, ſitique premitur vehemente, largâ vini & aquæ algidiſſimæ potatione, quæ ſano ſitim facilè ſedaret, eam à ſe depellere conaretur; is in grauioris morbi periculum vitæque diſcrimen ſe inferret, ſitimque accenderet vehementiùs. At iſtud tamen ſedandæ ſitis remedium naturale eſt. Verũ quidem, ſed ſanis, & ſitis non eo modo contractæ, longè alia tunc ratio frigefaciendi & humectandi corporis ineunda eſt: emittendus ex venâ ſanguis: aluus clyſteribus proluenda; egerenda potionibus, vt me-

dico viſum eſt, inflammata bilis: ſitis interim quàm maximè toleranda; expectandus & ciendus ſudor: & alia quæ ſolerti medicorũ ingenio excogitata ſunt, obſeruanda. Sic in propoſito, quamuis verum ſit defenſionẽ Iuris naturalis eſſe, addo & vltionem quæ publicâ manu fit ex iuſtâ causâ, eſſeque hæc generaliter contra vim, & iniuriam ſumma, ſola, certiſſimaque remedia: tamen non aduerſus iniuriam hoc modo, id eſt, à Principe illatam, niſi quatenus populo vniuerſo, ſeu corpori Reipub. ſine vlla rebellione, vel obſequij detractione, Regi inſigniter peruerſo liceat reſiſtere; quibus defenſio, non etiam vltio (vt ſæpius iã dictum eſt) aduerſus Principem conceditur. Populum itaque, ſi quãdo in iuſtâ legitimi Principis dominatione ſeu tyrannide premațur, non rebelliũ & defectio, aut frequẽs ad arma concurſus, imò nec ipſius tyranni cædes per coniurationem allata, voti compotem facient; quin grauiores potius in miſerias, & calamitates conijcient. Non enim ſunt hæc tollendæ tyrannidis apta, vera, propriàque remedia; ſed magis augendæ, exaſperandæ, & propagandæ cauſa efficaciſſima, quòd Deum, cui iuſtas prioris peccati pœnas per iniuſtam Regis dominationem luunt, nouâ iterum & iniurioſâ ſuperbiâ, ac diuinæ ordinationis tranſgreſſione offendant. Quid ergo? Quod inquam huic malo remedium? Dicã. Statim vt exoritur tyrannis, eàque vexari populus incipit, egerenda in primis & curãda ſunt vitia. Contritione & confeſſione purgandi animi: ſanguis emittendus & ſitis toleranda, id eſt, partis bonorum ademptio & rei familiaris iactura, atque etiam corporibus illatæ iniuriæ, ad tempus patienter ferendæ, donec ſummus ille medicus Deus Opt. Max. In cuius manu cor Regis eſt, ægram & labentem Rempub. quæ ſua eſt erga iacentes & afflictos miſericordia, Principe vel ad meliorem mentem reducto, vel à viuis abducto, benignè ſanauerit. Hæc tyrannidis euertendæ optima & expeditiſſima via eſt, quam qui aſpernantur, dum ſe ſolâ tyranni cæde liberatum iri putant, in grauioris multo tyrannidis gurgitem & voraginem ſæpius immerguntur. Idque præclarè Sareſberienſis in ſuo Policratico admonet [a]. *Tyrannos*, inquit, *quos peccata impetrant, inducunt & erigunt, pœnitentia delet, excludit & perimit* & paulò poſt. *Hic quidem modus delendi tyrannos*, inquit, *vtiliſſimus eſt & tutiſſimus. Si qui premuntur, ad patrocinium clementiæ Dei humiliati confugiant, & puras manus leuantes ad Dominum deuotis precibus, flagellum, quo affliguntur, auertant: peccata enim delinquentium, vires ſunt tyrannorum.* a li. 8. ca. 20.

CAPVT XXIV.

RAtionum tuarum de tyranno occidendo momenta iam paucis, ſed quantum acutis & attentis lectoribus ſat eſſe poteſt, excuſſimus repercuſſimuſque. Reliquum nũc eſt vt in teſtimonia, & exẽpla à te allata inquiramus: quorum tuo iudicio tanta vis ac poteſtas eſt, vt quos fucatæ

illa rationum tuarũ congeries audacibus & temerariis animis ſcrupulos non ademit, eos talium teſtimoniorum & exemplorum pondus atque authoritas euellere penitus& exhaurire poſſit. Itaque ſequẽs caput[a] cui epigraphen feciſti, Eccleſiaſtica & Sacra de ea re teſtimonia & exempla, hac præfatione exorſus es.

a li.3.ca.17.

BOVCHER. Quain re ne quid ſcrupuli ſuperſit, quod accinctum fortem quemuis à ſtrenuè agendo deterreat, Chriſtiana ſcilicet & ſacra de ea re tum teſtimonia tum exẽpla proferamus.

Itane verò? tune ſacra de occidendo Principe legitimo in tyrannidẽ delapſo teſtimonia nobis proferes? ingens quidem pollicitatio, ſeu verius iactatio hæc eſt: Nam ſi promiſſum poſſis efficere, omnia omnium aduerſariorum tela, hac vnâ facilè retundes parmâ, vt neque tibi neceſſum fuerit tot captioſas, & inanes ad eam rem probandam rationes cõminiſci: neque nobis vtique honeſtum in eâ ſententiâ euertendâ operam curamque collocare, quæ ſacris teſtimoniis, atque exemplis ſuffulta eſt, & ſuſtentata. Sed quoniam tu quod pollicitus es præſtare nunquã poteris, nos quam ſuſcepimus redarguendi tui prouinciam nullo pacto deſeremus. Sacra enim & Eccleſiaſtica teſtimonia qui dicit, perſpicua, clara, certa, & omni exceptione maiora dicit, aut perperam & falsò ſacra dicit: cuiuſmodi illa ſunt quæ vel ſacro bibliorum volumine, vel ſcitis Patrum, ſiue Pontificum Conciliorumque decretis, vel ſolemni & antiqua Eccleſiæ traditione continentur: quorum ea apud Chriſtianos omnes Catholicos vis & authoritas eſt, vt non mouere ſolùm, ſed etiam cogere, & impellere homines in id quod teſtificantur, ſoleant: adeò vt contrarium aſſerenti, ne angelo quidem, credi fas ſit, quanto minus Luthero, Caluino, Bezæ, & aliis id genus tenebrionibus, & Antichriſti prodromis ac metatoribus, fides adhibenda? Talia ſi poſſes proferre, audiremus libenter: ad me enim quod attinet, non ſum adeò auerſus à veritate, vt ab eiuſmodi certis & illuſtribus teſtimoniis aſſenſum vnquam cohiberem. Sed cùm apud te nihil niſi dubia pro certis, & ficta ac falſa pro veris inueniam, nullumque penitus de ea re ſacrum teſtimonium extare videam: ſic mecum cogito, non tam ſententiæ & opinionis tuæ firmamentum, quàm magnum temeritatis & iactantiæ tuæ argumentum, toto illo capite contineri.

Et verò illud eius initium quod modò retulimus, ſtatim vt legitur, variè lectores afficit, expectatione quoſdam, alios metu, admiratione alios, vt quiſque bono vel malo in Reges animo, vel ſacrarum literarum ſtudiis & Doctrinâ præditus eſt. Nam qui Monarchiam exoſi, Principẽ populo ſubiicere, & paulò iniquius dominantem communibus legum vinculis coërcere, & plectere priuatorum more ſtudent, cùm ad iſtum

libri tui locum perueniunt, in ſummam ſpem & expectationem eriguntur: quòd ſuam ibi opinionem mox ſacris & Eccleſiaſticis teſtimoniis ſtabilitum ac firmatum iri putent. Contrà verò, quibus regnorũ & Regum ſalus curæ eſt, eis idem locus magnum incutit metum, ne ſua ipſorum cauſa teſtimoniis ſacris & Eccleſiaſticis, quibus nec velle ſe nec poſſe reſiſtere profitentur, penitus ſubuertatur. Aſt vtrique, vbi omnia illius capitis argumẽta, lectione & meditatione deuorarũt, decipiſſe planè ac deludi, & illis quidem ſpem vanam, his verò metum inanem fuiſſe, animaduertunt. Qui autem diuinitatis & bonarum ſcientiarum ſtudia ſectantur, inq; iis aliquam vitæ partem fœliciter collocarũt, atq; à cæcis illis animi motibus, ira, odio, amore, remotiores ſunt, dum eũdem locũ animo perluſtrant, demirantur valde hominẽ in Theologiâ vel mediocriter verſatum, illarum rerum teſtimonia ſacra tam audacter polliceri, quarum rerum nullum in Scripturis, vel antiquorum & ſanctorũ Patrũ ſcriptis vſquam perueſtigando poterit inuenire. Id enim, vt arbitror, in confeſſo eſt, atque inter omnes conſtat, non quaſlibet Doctorum Theologorum ſententias & ſingulares opiniones, quas ſcriptis ſuis pro arbitrio inſeruerunt, in ſacris & Eccleſiaſticis teſtimoniis habendas eſſe, ſed eas demum quæ communi Eccleſiæ iudicio & conſenſu receptæ ſunt & comprobatę: alioqui profectò peſſimè nobiſcum ageretur, quòd prorſus contraria, ac proinde falſa teſtimonia admittere cogeremur, quoties vt ſæpe accidit, Doctores de eiuſdem enunciationis veritate, pugnantibus inter ſe ſententiis digladiantur: quod cùm ita ſit, operępretium eſſe duxi ipſamet illa teſtimonia, quæ ſacra vocas, ſingillatim huc referre, vt videant qui volũt, neq; omnino ſacra eſſe, neq; ponderis & momenti quicquam, ad tuæ ſententię confirmationem obtinere: eorum igitur primum eſt.

Boucher. Homicidium (inquit Pontifex Honorius[a]) non eſt peccatum, cùm in vindictam populi Dei fit, vt occiſio Goliæ à Dauide, Holofernis à Iudith. a in Pſal. 5.

Hoc equidem teſtimonium ob ſedis B. Petri firmitatem dignitatẽq; vt ſacrum & Eccleſiaſticũ, veneror: ſed quid ad rẽ de qua agitur? nihil planè ad præſens inſtitutum, ad tuam, inquã, ſententiam & noſtrã diſputationẽ pertinet. Oſtendit Honorius de quo genere homicidij loquatur, cùm ait, *vt occiſio Goliæ à Dauide, Holofernis à Iudith*: Nam licet, vt vulgo dici ſolet, *exempla non reſtringunt regulam*, [b] tamẽ indicãt quibus de rebus, & qua ratione regula intelligenda ſit. Loquitur ergo Honorius de illo homicidio quod in perſona legitimi hoſtis, vel primi generis tyrannorũ cõmittitur, vt ipſa nos exempla docent, nõ autẽ de eo quod contra obediẽtiã & reuerentiã Principibus etiã malis iure diuino debitam, à ſubditis per rebellionẽ vel cõiurationẽ in Regis legitimi perſona perpetratur. Haud rectè igitur Honorij Pontificis teſtimonio veteris, quod de re aliâ longè

b l. 1. §. quod vulgo D. de vi & vi ar. l. 1. §. Idem Labeo. D. de aqu quot. & æſt.

diuerſâ ſcriptum eſt. Sed facis tu quidem hîc vt ſoles, diſcreta nimirum & diſſimilia, quaſi eadem eſſent, coniũgis atque cõfundis: atque ineptâ diſparium comparatione, ſeu ſimilitudine, incautum lectorem capis quod vitio tibi vertendum, iã antè ſæpius admonui. Sed alterum nunc teſtimonium videamus.

BOVCHER. *Et Iohãnes Salisburiẽſis, porrò (inquit) tyrannũ occidere non modò licitum eſt, ſed & æquum & iuſtũ qui enim gladio abutitur, gladio dignus eſt perire. Et paulò pòſt, in eum ergo meritò armantur iura, qui leges exarmat, & publica poteſtas ſæuit in eum, qui euacuare nititur publicam manum.*

Videtur hoc quidem ex ijs eſſe, quæ ab aliis te accepiſſe in operis tui exordio præfatus es, quibus exiguam propterea debes gratiam, quòd re ſæpe inter docendum deceperint: Nam non legiſſe te authorẽ hũc quẽ laudas, ex ipſa huius teſtimonij recitatione variis de cauſis licet coniicere. Primùm quia nõ proprio eum nomine vocas, Saresberiẽſis enim non Salisburienſis dictus eſt, à Seueria. ſiue Saresberia patriâ, vt ipſemet teſtatur[a]. Deinde quia locum vbi id ſcripſit non recte deſignas, apponis enim in margine *lib. VIII. Policratici de nugis curialium* cùm tamen ibi non extet, ſed lib. III. cap. XV. ſiue vltimo. Poſtremò quia, quod omnium peſſimum eſt, authoris illius teſtimonium adulteratum & trũcatum nobis exhibes, quo nomine, ſi id non ex alterius relatione ſed ex propria lectione propoſuiſti, quin ob falſi crimen famæ iacturã feceris vitare nullo modo potes. Si integram & non corruptam Saresberienſis ſententiam recitaſſes, apparuiſſet facilè nihil te eius teſtimonio iuuari. Docet enim apertè de illo ſe tyranno loqui, qui gladiũ propria authoritate accipit, ſiue, vt ille ait, *qui gladium propria temeritate vſurpat: non qui vtẽdi eo à Domino accipit poteſtatem.* vt planè intelligamus quem ſuâ definitione tyrannum complecti voluerit. Flagitium igitur in eo tuum eſt, aut illius certè qui id te docuit, quod illa authoris huius verba, *Qui enim gladium accipit, gladio dignus eſt interire*, hoc modo commutaſti *Qui gladio abutitur, gladio dignus eſt perire.* Non enim idem eſt, gladium accipere apud Saresberienſem, quod gladio abuti: accipere gladium & vi arripere gladium, ſiue ius gladij per ſcelus vſurpare, pro eodem illi eſt. Legitimus autẽ Princeps, cui gladio vtendi poteſtas à Deo data eſt, gladium eo ſenſu accipere dici non poteſt, & tamen rectè dicitur gladio interdũ abuti, vt Dauid in occiſione Vriæ, Theodoſius in clade Theſſalonicenſium, & alij multi Principes cęteroquin optimi, quos recenſere longum. Peruerſa igitur nimis hæc eſt, & fraudulenta commutatio, cùm author ipſe præſertim, quid accipiendi verbo velit intelligi,

a. lib. 8. ca. 19

ſtatim denunciet. ita enim ille, *Porro tyrannum occidere non modo licitum eſt ſed æquum & iuſtum. Qui enim gladium accipit, gladio dignus eſt interire. Sed accipere intelligitur, qui eum propria authoritate vſurpat, non qui vtendi eo à Domino accipit poteſtatem.* Quid multis? non eſſe trahendam hanc Ioannis Sareſberienſis ſententiam ad mortem legitimis Principibus, licet Tyrannis, inferendam, ipſemet optimus ſui interpres, alibi in eodem Policratico adeò expreſſe & euidenter declarat, vt omnem de ea re dubitationem ſuſtulerit. Nam in ſumma capitis xx. lib. VIII. ſic ſcribit, *Quod authoritate diuinæ paginæ licitum & glorioſum eſt, publicos tyrannos occidere, ſi tamen fidelitate non ſit tyranno obnoxius interfector, aut alias iuſtitiam, aut honeſtatem non amittat.* Deinde vbi varia tyrannorum occiſorum exempla, è Scripturis illo capite recenſuit, veluti Eglonis, Siſaræ, Holofernis, ſtatim ſubiicit. *Hoc tamen cauendum docent hyſtoriæ,* ſcilicet ſacræ, *ne quis illius moliatur interitum, cui fidei aut ſacramenti religione tenetur aſtrictus.* qua in re Dauidem nobis imitandum proponit, qui licet *tyrannum grauiſsimum ſuſtineret*, inquit, *& eum perdendi ſæpè nactus fuerit occaſionem, et tamen maluit parcere confiſus de miſericordia Dei, qui eum ſine peccato poterat liberare.* Et mox addit modum delendi Reges tyrannos vtiliſſimum & tutiſſimum eſſe patientiam populi & vitæ emendationem, vt ſupra [a] ex eodem retulimus. En vt author iſte totus à nobis ſtat, cuius tu teſtimonium reprobare non potes, Nam qui teſtes vel inſtrumenta pro ſe producit, iiſdem in eadem vel ſimili cauſa ſtare tenetur [b], & quemadmodum. *inciuile eſt niſi tota lege perſpectâ, vnâ aliquâ particula eius propoſita iudicare vel reſpondere,* [c] Ita etiam inciuile eſt niſi toto authore perlecto, vnâ aliquâ operis eius particula propoſitâ, certam de eius mente & opinione ſententiam proferre. Multa quidem de tyrannis è medio tollendis ſcripſit Sareſberienſis, vir bonus &, quantum ferebat rudis illa literarum ętas, ſtudiis diuinitatis & humanitatis inſigniter eruditus: ſed quæ omnia ad verè proprieque tyrannos, hoc eſt, iniuſtos alienæ dominationis vſurpatores referri debent. Erat certè huic viro, vt pote Anglo, talium ſcribẽdorum tunc temporis, cauſa maxima, tum quòd Regnum illud inter omnes Europę Principatus, plurimos tyrannos pertulit qui vel Regibus oppreſſis, vel legitimis hæredibus excluſis, regale in ſolium, ſolo, vt dicitur, armorum iure irruperant, atque ita ſceptri vſurpatoribus ſemper fuit obnoxium, vt nullis non notum eſt qui gentis illius hiſtorias peruoluerunt: tum etiam quia eâdem illâ tempeſtate qua author ille hæc ſcripſit, regnauit, ſeu potius ἐτυράννησε in Anglia Rex Stephanus qui contempta ſolemnis iuriſiurandi religione, quo ſe Matildi legitimæ regni hæredi cum cęteris optimatibus obſtrinxerat, imperium nullo iure ſibi debitum, multis renitentibus, per vim & nefas occupauit: vt mirum non ſit, ſi de eiuſmodi tyrannis opprimendis quos iure à quolibet cædi poſſe omnes fatentur, author ille multa commemora-

a cap. proximo.
b l. ſi quis 15. Cod. de teſtib. 4 quæſt. 3. Can. ſi teſtes §. ſi quis teſtibus eis cũ olim. di. Cõſtib.
c l. inciuile D. de legib.

rit: ij enim ſunt qui leges exarmant, & publicam manum ſeu poteſtatem nituntur euacuare, dum vel liberum populum ſibi ſubiicere, vel legitimum Principem (qui, teſte hoc authore, *a* eſt ipſa publica poteſtas) imperio ſpoliare conantur. Princeps verò legitimus quia ipſemet publica manus eſt, abuti quidem publicâ manu rectè dicitur, cùm tyrannicè regnat: euacuare autem publicam manum non dicitur, nec poteſt quidem, niſi animum regnandi ponat, ſeſeque magiſtratu abdicet. Atque hæc quidem de Sareſberienſis teſtimonio ſatis, quantum ad præſens inſtitutum attinet: quibus & illud adiici poteſt, neque ſacrum neque Eccleſiaſticum, ſed hominis tantùm priuati teſtimonium hoc eſſe, licet à viro eccleſiaſtico ſit prolatum: adeo vt ſi tantum contra nos faceret, quantum re verâ pro nobis facit, nullâ nos credendi neceſſitate obligaret. Sequitur nunc tertium.

a lib. 4. cap. 1. Policratici

BOVCHER. Et Ioannes Gerſon in decem conſiderationibus, ne fatuis adulatorum decipiantur erroribus, apud Gerſonem aſſertionibus, *conſideratione. 7. Error eſt dicere Principem terrenum. &c.*

Hoc Gerſonis teſtimonium relatum à nobis & refutatum libro ſecundo inuenies *b*. eoque propterea repetendo hîc ſuperſedemus. Oſtēdi eum in illis conſiderationibus valdè inconſideratè eſſe loquutū. Verſabatur vir ille in erroribus quibuſdam, quos melioris notæ Theologi reprehendunt. Nam & ſummum Pontificem, vt Pontificem, aſſerit poſſe hæreſim docere etiam definiendo, ſi abſque generali Concilio definiat, quam opinionē ſi non hæreſim, certè erroneam & hæreſi proximam eſſe, viri ſanctiſſimi & præclariſſimi quique Theologi iudicarunt *c*: & Concilium ſupra Papam eſſe, eumque iudicare ac deponere poſſe, quod itidem falſum eſſe ſaniore Catholicorum Doctorū iudicio cōuincitur *d*. Vt mirum non ſit eundem Gerſonem pari opinionis errore, Principem populo ſubiicere voluiſſe, quo Papam Concilio. Hos autē errores & alios nonnullos, velut næuos quoſdam in eius viri operibus intuemur, quos, propter multa piè & Catholicè ab eo ſcripta, tolerat; non laudat Eccleſia. Eius itaque in hac cauſa teſtimonium, quod neq; ſacrum neque Eccleſiaſticum dici poteſt, vt infirmum, incertum, imò planè falſum reprobamus, reiicimuſque. Ad quartum igitur pergamus.

b pag. 67. 68

c Vide Bellarm. lib. 4. ca. 2. de Rom. Pontif.

d Vide eūdem Bellarm li. 2 de Concil. author. ca. 13. & 3. ſequen.

BOVCHER. Sic Sozomenus e & Caſſiodorus f de Iuliano Apoſtata, quem Libanius Sophiſta, & alij gentiles, à Chriſtianis occiſum ſpargebant, Quod verum forſan eſt (inquiunt Hiſtorici) nec verò quiſquam reprehenderit facilè, ſi

e li. 6. cap. 2. f in hiſt. trip.

quis

quis propter religionem fortem ſe oſtenderit.

Quanta Sozomeni teſtimonio fides ſit adhibenda, ex eo lector intelligat, quod de illius hiſtoria B. Gregorius ad Eulogium Epiſcopum Alexandrum ſcribit [a]. *In hiſtoria autem Sozomeni*, inquit, *de quodam Eudoxio qui Conſtantinopolitanæ Eccl. ſiæ epiſcopatum arripuiſſe dicitur, aliqua narrantur. Sed ipſam quoque hiſtoriam ſedes Apoſtolica accipere recuſat: quoniam multa mentitur.* (a li.6 epiſt.31) Næ tu parum verecundè facis, qui cùm ſacra & Eccleſiaſtica teſtimonia fueris pollicitus, hominis multa mentientis teſtimonium, pro ſacro, vel Eccleſiaſtico nobis obtrudis. Caſſiodorus autem nullum eius rei teſtimonium ex ſe profert: hoc tantùm ex Theodorito ſcribit, *Sed ſiue homo ſiue angelus fuerit* qui Iuliano vulnus inflixit, *Palam eſt quod diuinæ iuſsioni miniſtrauit.* Qui autem Deo iubente facit, culpâ vacat, & innocens atque innoxius eſt. Audiamus ergo quintum.

BOVCHER. Lyranus in. 30. caput Numerorum, enumerans duodecim cauſas, propter quas bellum iuſtũ ſuſcipi poteſt, Duodecima, inquit, ſi tyrannis à præſidẽte exerceatur.

Lyrani ſcripta veneror & amplector, propter ſummum eius ingenij acumen, atque in Scripturis enucleandis fœlicitatem & facilitatem maximam. Rectè id igitur Lyranus, ſi rectè intelligatur. Nam cùm bellum iuſtum duabus de cauſis ſuſcipi poſſit, vel ad vlciſcendas ſcilicet iniurias, vel ad propulſandas, poſteriorem hanc populo, legitimi Principis tyrannide nimium oppreſſo, cauſam competere non diffitemur. Iam enim ſæpius à nobis dictum eſt, licere quidem ſubditis, quos Princeps *intolerabiliter tyrannizat*, vt loquitur Dionyſius Carthuſianus [b] peruerſis eius conatibus reſiſtere, ac ſe, vitam, corporaque tueri: *nec tamẽ ob hoc deberent ſe à Principe ſuo omnino auertere, nec contra eum inordinatè procedere.* (b li. de regim. polit. artic.29.) Inordinatè autem proceditur, cùm ſeruus Dominum, filius patrem, cliens patronum, ſubditus Principem, omninoque par vel inferior, parem vel ſuperiorem iudicandi ac puniendi poteſtatem armis ſibi arrogat. Subditi ergo ſic bellum neceſſitate coacti aduerſus Principẽ tyrannum ſuſcipiant, vt eius interea humiles, ſuppliceſque, fidem & miſericordiam, ſicut ſubditos decet, obteſtentur, & ſe ſe nullum ei periculum creare, nullas moliri inſidias, nullum denique Regi debitum obſequium vel obedientiam denegare, ſed tantùm iniuſtos tyrannidis impetus, iuſtæ defenſionis auxilio à ſe ſuiſque arcere velle, dictis ſimul & factis propalàm denuncient. Ita fit vt bellum ſine rebellio gerant, & vim vi opponant vllâ abſque iniuriâ. Huius generis illa quidẽ Machabæorum aduerſus Antiochos, Epiphanem, & Eupatorem, atque etiam Demetrium bella fuerunt. Sed quoniam perdifficile eſt, populum ægris, & laceſſitis iniuriâ animis ad eiuſmodi defenſionem concitatum

eâ ratione ac moderatione ſe tueri, vt non multa ab officio ſubditorũ aliena, per iracundiam & indignationem aduerſus Regem peccet, pro quibus Dominum Deum Sabaoth, quem iuſtę defenſionis ſuę fautoré & adiutorem ſperant iniquæ molitionis & inuectionis vindicem experiantur: tutius & ſatius eſt, illam opprimendæ tyrannidis viam ingredi, quam paulò ſuperius patefecimus[a]. Deſine igitur Lyrani verba captare, quæ eo quo dictum eſt modo intelligi rectè & ſine vitio poſſunt: & cum *iniuſta abdicatione tua*, impiiſue Bruti vindiciis, cum veſtra, inquam, de legitimis Regibus exigendis vel occidendis pernicioſâ doctrinâ, nihil quicquam habent commune. Quod cum ita ſit in ſextum deinceps inquiramus.

a ſup. cap. prox. in fin.

BOVCHER. Neque verò alia proteſtantium hæreticorum confeſſio, quantumuis hodie propoſitum, commodo ſibi inuento tyranno mutent, niſi quod in eius qui verè tyrannus ſit deſcriptione, ſeu paticulari determinatione diſcrepamus. Sic enim Buchananus[b] Tyranni, inquit, Deo & hominibus habendi ſunt iniurij, eoſque in luporum aliorumue noxiorum animalium genere magis quàm hominũ habendos eſſe puto. Quæ qui alit, & ſibi perniciem alit & alijs. Qui occidit, nõ ſibi modò, ſed publicè vniuerſis prodeſt.

b lib. de iure regni apud Scotos.

Hoc teſtimonium vtro in genere collocas? ſacrorumne an Eccleſiaſticorum. In neutro dices. Rectè quidem. Cur ergo id eis adiungis? Vt lector, inquies, ſciat hanc meam doctrinam cum Proteſtantium hæreticorum dogmate conuenire. Tantò peius tecum agitur, quòd illa ipſa cum hæreticis omnium peſſimis cõſpiratio, cõſenſuſque ſuſpectiorem & inuiſiorem tuam doctrinam Catholicis hominibus reddit, tantoque magis fidem illi detrahit, quantò propius ad illorum veſanos errores accedit. Libellus ille Buchanicus, ſtatim vt exiit, cunctis Catholicis meritò diſplicebat, ob hanc ipſam falſiſſimam, quam tu iam tueris opinionẽ: nec vllus eo tempore inuentus eſt orthodoxus, qui non illum cum ſuo libro auhorem ſit execratus, teque, ſi talia tunc ſcripſiſſes, vt improbum & ſuſpectæ religionis hominem non plurimum vituperaſſet. Quid ergo? nunquid inſtabilis veritas eſt, atque ad mutationes & inclinationes temporum, hominumque fortunam & inconſtantiam, tanquam Lesbia regula quoquo verſus ſe inflectit? Nonne ſcriptum eſt *veritas Domini manet in æternum*? aut igitur vera tunc fuit Buchanani illa ſententia in quam tranſis, aut nunc non eſt. Veram autem tunc nõ fuiſſe cùm ſtabiles & ſyncerę multorum Theologorum in contrarium ſententiæ, (ex quibus nõnulli laudatiſſimis libris falſitatem eius redarguerũt)

c pſal. 116.

tum omnium Catholicorũ conſtans, conſentiens, & conſpirans iudicium locupletiſſimo teſtimonio demonſtrarunt. Vt pulchrum & laudabile eſſe fateor, hæreticos ſuis ipſorum teſtimoniis & confeſſionibus premere, conuincere, ac velut propriis telis iugulare: ita nouæ & nõdum receptæ doctrinæ fundamentum aliquod vel firmamentum ab iiſdem petere, & turpe, & exemplo pernicioſum eſſe iudico. Doleo equidem te tam malis in hac arte magiſtris Buchanano nimirum & Bruto, teipſum in diſciplinam tradidiſſe, in qua parum aut nihil potes proficere, niſi admodum à virtute & veritate defeceris. Vltimum ſupereſt eorum quę ſacra & Eccleſiaſtica teſtimonia falsò nominas, quod ex ſcriptis Bodini, ipſo renitente & reclamante in hunc ordinem tranſtuliſti, cuius tibi recordatio, ſi vllus in te pudor, aut humanitatis & honeſtatis ſenſus ſit, peracerba quidẽ & triſtis eſſe debet, quod eius causâ vel manifeſtæ calumniæ, vel ſtultæ credulitatis, ac temeritatis notam ſubire cogeris, vt ſuperioris libri capite VI. fuſius eſt petractatum.

CAPVT XXV.

NOn habeo neceſſe refutandis exemplis à te propoſitis immorari, tum quòd ex perſpectâ & publicatâ iam teſtimoniorum tuorum leuitate & perfidiâ, quilibet facillimè de pari in exemplis impoſturâ cõiecturam facere poteſt: tum etiam quia exemplorum non ea vis eſt, vt ipſorum imitandorum aliquam iuris neceſſitatem nobis imponant[a]. Iam ſæpius admonui, exemplis facta tantùm ipſa, non etiam factorum ius & æquitatem, contineri. In teſtimonijs autem à te prolatis occultior quædam fraus inerat, eaque multiplex, vt ob id plenius & accuratius refellenda viderentur. At in exemplis omnibus, quotquot huc contuliſti, vnius tantùm generis captiones & fallaciæ inſunt, & eæ quidẽ vſqueadeo claræ, apertæ, & perſpicuæ, vt mirum ſit te tecum cùm talia ſcriberes non cogitaſſe, neminem non exoculatum ad exempla iſta acceſſurum, qui non ſtatim poſſit cernere, nihil ea prorſus ad id de quo agitur, quodque probandum ſuſceperas pertinere. Controuerſia ſiquidem & quæſtio eſt de legitimo Principe, qui acceptâ à Deo gladij poteſtate abutitur: quem nos, quòd neminem ſupra ſe in temporalibus iudicem habet[b], diuino iudicio relinquendum, cum priſcis omnibus Eccleſiæ Patribus, atque etiam recentioribus aſſeueranter concludimus. Tu verò contrà, ex Proteſtantium hæreticorum doctrinâ, Buchanano Brutoque authoribus, *Principem quantumuis alioqui legitimum, ſi poteſtate quam iuſtè adeptus eſt abutatur*, plecti, pellique de ſolio, & ad *necem rapi* à ſubditis poſſe ac debere contendis. Hanc exemplis doctrinam cùm niteris illuſtrare, ne vnum quidem de legitimo Principe exemplũ proponis: omnia de prioris generis tyrannis ſunt, in quos nunquam nõ licuit, & publicè omnibus, & priuatim ſingulis, ferrum ſtringere. Quæ-

a *l. nemo. C. de ſentent. ex interlocut.*

b *cap. per venerabilẽ. qui filij ſunt legit.*

propter vt illa omittam quæ ex ſacris hiſtoriis commemoraſti: quoniam vt *Achior dux omnium filiorum Ammon ad Holofernem ait*, a *Quotieſcunque*
a Iudith. ca. 5 *Hebræi præter ipſum Deum ſuum, alterum coluerunt, dati ſunt in prædam, & in gladium, & in opprobrium, & exterminati ſunt prælijs, multis nationibus, & plurimi eorum captiui abducti ſunt in terram non ſuam. Quotieſcunque autem pœnituerunt ſe receſſiſſe à cultura Dei ſui, dedit eis Deus cæli virtutem reſiſtendi.* vnde patet omnes illos exterarum nationum Principes, quibus Deus tanquam vindictæ ſuæ miniſtris populum illum ad tempus opprimere permiſit, non legitimos Reges, ſed publicos hoſtes, & alieni imperij prædatores, vſurpatoreſque Iudæis fuiſſe: ac proinde omnibus illis necem molirj iure optimo licuiſſe: extrà quàm ſi in eorum ditionem ac poteſtatem vel Dei iuſſu, vel expreſſis pactionibus, populus ille conceſſiſſet vt ſub Aſſyriis olim & Romanis contigit. Vt, inquam, iſta omittam, ne videar fruſtrà in non neceſſarijs tempus conterere, illud tantùm quod extremo loco exemplum propoſuiſti recitabo, vt quàm ſit ab inſtituto tuo remotum & alienum omnes intelligant.

BOVCHER. Dignum verò imprimis Francorum
b D. Æmyl. lib. 6. *gente factum, & ad virtutis exemplum poſteris, qui hodie ſunt, meritò proponendum* b. *Qui vt erant Tyrannidis in religionem ac Rempub. non modò ſuam, ſed & alienam inſolẽtes, cùm in Syriam traiecturi, ad eripiendam Sarracenis terram ſanctam eſſent, parum habentes tyrannos religioni infenſos exigere, niſi & è Repub. eoſdem exigerent, profecti Conſtantinopolim, vt eiecto tyranno, cui Alexi nomen erat, Alexium iuſto imperio reſtituerent, inter reliquas aduentus ſui cauſas, Græcis ſignificarunt, nullum ſe aduerſus gentem Græcorum nobiliſsimam bellũ moliri, ſed iuſtum & legitimũ Cæſarẽ velle in priſtinam dignitatem rẽſtituere. Singulas veteris Græciæ ciuitates præmia tyrãnicidis ac diuinos propè honores decreuiſſe, quãto maiore honore excipiendos eſſe ſe (i. & Francos) qui tyrannum ab iniuſto dominatu venirent depulſuri. Denique tyrannum vrbe pepulerunt, Alexium ſtabilierunt. Quẽ cùm Myrtilus quidã ſtirpis Imperatoriæ vir occidiſſet, & ſe pro Imperatore gereret, Frãci poſt longã obſidionẽ captum, præcipitem de altiſsima turri deiecerunt*

Generoſum profectò & magnificum Franciæ nobilitatis factum, atque ad memoriæ immortalitatem in primis glorioſum, nobis ad imitãdum proponis. Sed totum, vt vides, in coërcendis rebellibus verſatur, & illis morte multandis qui nullo iure, ſed per tyrannidem, exacto vel occiſo legitimo Principe, imperium occuparunt. Hoc autem quid ad Reges legitimos? An neſcis aut negas hos magno ab illis diſcrimine ſeparari? Illos quidem interficiendi, etiamſi temperatè & æquabiliter vellent imperare, ſatis magnam & idoneam cauſam ipſa coniuratio, & violentus ad regnandum impetus præbet, nunquam vt non iuſtè à quolibet cædi poſſint, niſi qui ſuam illis fidem aliqua religione obſtrinxit: hos verò tuetur maieſtas imperij, atque ab omnibus legum humanarum vinculis, omnique pœnâ ciuili reddit ſecuros, vt ex D. Ambroſio, & aliis multis ſanctis Patribus iam ſuprà oſtendimus. Quid ergo tibi in mentem venit, vt iſtiuſmodi exemplis aduerſus Reges legitimos vtereie? An quemquam ſanæ mentis adeo hebetem & ſtupidum eſſe ratus es, vt non ſtatim intelligeret exemplum hoc non de legitimo Principe, ſed de inuaſore & vſurpatore Principatus occidendo proponi debere? Haud citius album in panno nigro filum conſpicitur, quàm quæ huic exemplo intexta fallacia eſt.

Sed heus Boucheri: cùm hæc quæ de Francicâ virtute prædicas ita ſe habeant, cur tu Francorum gentem ab inclita, perenni, & conteſtata illa maiorum ſuorum pietate & virtute degenerare cupiebas? Cur id illis faciendum perſuaſiſti, quod illuſtrem hanc laudem à parentibus in ſe tranſmiſſam & transfuſam, turpiſſimi ſceleris quadam veluti nebulâ obſcuraſſet? Si Francis illis honorificum & laudabile fuit, rebelles & coniuratos vrbe arcéque expellere, cur tu vrbes & arces omnes, quantum viribus & voce valebas, ad ſeditiones & rebellia concitare niſus es? Si alienæ gentis Regem, qui Francorum gloriæ clàm inuidebat, & cui nullo neque ſocietatis fœdere, neque religionis vinculo, neque beneficiorum merito, alioue iure, præter inſitum ipſis humanitatis, honeſtatis, ac iuſtitiæ amorem, obligabantur, in ſolium vnde deiectus erat reſtituiſſe, Francica virtute & perpetua commendatione dignum iudicabas, cur eorundem virorum illuſtrium poſteros, qui pro Rege ſuo proprio, cui fidem, obſequium, auxilium, conſilium, omniáque ſubditorum officia, ſolemni ſacramento religioſè ſpoponderant, ne de ſolio per rebellantium vim & impreſſionem deiiceretur, ſtrenuè propugnabant, non ſolùm reprehendere & vituperare, ſed conuitiis & maledictis omnibus inſectari, atque inſolentiſſimis verborum contumeliis vexare, proſcindere, & lacerare non te puduit? Nam licet fingas, quod falſum eſt, Regem illum in quem tam calumnioſè inueheris, tyrannicos omnes mores penitus induiſſe, tamen illuſtres illi Francorum proceres, nihil commeruerunt aut peccarunt, propter quod in eos tam rabidè & intemperantèr debacchareris: imò nihil nõ laudis promeriti ſunt hoc ipſo, quòd

tutam, ſimplicem, apertam, & nunquam ſatis laudatam tyrannidis extinguendæ viam ac rationem patientiâ vndique ſeptam ingreſſi ſunt: & *malum in bono vincere*, acerbioris nimirum imperii iugum à legitimo Principe impoſitum ferre, eumq́ue, etiam tyrannica molientem, reuerenter obſeruare, omniq́ue honeſto obſequio mulcere & mitigare, atque omnino propter diuinam ordinationem tolerare, quàm tollere maluerunt. Adhæc ſi laudi ac virtuti tribuis, quod nobiliſſimus ille Fráncorum exercitus, Regis exteri cædem in Regii ſanguinis homine præcipitando vindicarit, cur tu Chriſtianiſſimi Regis interfectorem, non veritus es multis encomiis celebrare? Cur in ſpurciſſimâ illâ & infami tua apologiâ, quam pro parricidâ & perduelle manifeſto, recenti irâ & inueterato odio furens ac fremens euomuiſti, nefarium perditi adoleſcẽtis conatum, facinúſque omni memoriâ execrandum, in Regis itidem Chriſtianiſſimi, & (ſi alium Gallia vnquam habuit) clementiſſimi perniciem meditatum, vt pulcherrimum & propè diuinum, atque omni ex parte heroicum commendaſti? Sed hoc poſtremum quale ſit, declarat illa Ieſuitarum venuſtior multò & verior apologia, in qua ſcelus illud impium, horrendum, ac deteſtabile in primis fuiſſe aſſerunt, ac propterea in ſceleris authorem, vt immanem parricidam ac Maieſtatis reum, exquiſitis ſuppliciis iure optimo fuiſſe vindicatum. Concidit hoc vno ictu honor tuus, totaque deperiit exiſtimatio: nã hiſce hominibus, quos caſus ille in maiores multo miſerias quàm te coniecit, quique & pietate, & doctrinâ, & affectu in patriam, longo te interuallo antecedunt, fidem potius quàm tibi in eâ re adhibendam nemo non iudicet.

Vides, opinor, ſi inueterato illo adhuc odio non occœcaris, vt nihil quicquam neque rationibus, neque teſtimoniis, neque exemplis aduerſus Reges profeceris: vtq́ue multiplices tuas impoſturas, & calumnias, per quas regum ſceptris inſidiatus es, ſuis fallaciarum integumentis euolutas & retectas in lucem produximus. Vnde colligi facile poteſt, laborem illum quem in *obiectionum pro tyrannis ſolutione*, vt ais impẽdiſti a, à te fruſtra eſſe ſuſceptum: quò enim accuſatori aduerſantium argumẽtorum confutatio, cùm ipſe nullum certum & ſolidum intentionis ſuæ firmamentum attulerit? Et verò quiſquis illas obiectionum ſolutiones à te propoſitas attentè & conſideratè fuerit contemplatus, cernet quãprimum, in magno verborum tuorum flumine, vix vllam vel minimam quidem ſynceri & ſubtilis iudicij, aut rectæ rationis guttam eſſe admiſtam. quo minus mihi ad finem huius operis celeriter contendenti neceſſe ſit, illas omnes hoc loco ad calculum reuocare, & expendere curioſius: tamen vt tardioris ingenii vel minus in hoc cõtrouerſiarum genere exercitatis lectoribus, ad vitia earundem ſolutionum inueſtiganda aliquod afferam adiumentum, percurram nonnullas breuiter, earumque errores paucis indicabo.

a *lib. 3. ca. 18.*

CAPVT XXVI.

IN primis igitur Ahiæ Prophetæ comminationem vxori Ieroboam factam, callidâ & malitioſâ interpretatione, ad tuum ſenſum perperam detorques: cùm ex eo quod ille dixit [a] *percutiet Dominus Deus Iſrael, ſicut moueri ſolet arundo in aqua: & euellet Iſrael de terra bona hac, quam dedit patribus eorum. Et tradet Dominus Iſrael propter peccata Ieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Iſrael.* tu ita colligis a 3. Reg. 14.

ſatiſne ſignificat peccaſſe Iſraelem, qui impium Regem toleraret, meriturum alioqui, ſi iuxta legem, quæ in Deuteronomio eſt, de medio ſuſtuliſſet? Nam ſi punitur populus propter peccata Ieroboam, neque verò remedium aliud erat, quàm ſi eum legem Dei ſeruare cogeret, aut morte afficeret, aut ſaltem eijceret, quid ſequitur niſi propterea puniri populum, quia quod debuit in publica regni cauſa, id facere neglexerit?

Nihil minus quàm hoc ſequitur; nihil, inquam, minus illis Ahiæ prophetæ verbis ſignificatur, quàm *peccaſſe Iſraelem qui impium Regem toleraret, meriturum alioqui ſi de medio ſuſtuliſſet*: vt colligi inde non poſſit, populo in Regem, Dei mandata tranſgredientem, vitæ neciſque poteſtatem eſſe, aliudue ius vllum, quo renitentem eum & reluctantem, ab errore in viam rectam vi reuocet, retrahatque. Hoc tantum ſignificatur peccaſſe Iſraelem, qui Regis ſui impietatem atque idololatriam, relicto vero Dei veri cultu, ſequutus eſſet; vt ſit ſenſus, gentem illam percuſſum & diſperſum iri *propter peccata Ieroboam*, id eſt propter eiuſmodi peccata, quę Ieroboam commiſit, *qui peccauit & peccare fecit Iſrael*; quemadmodum dicere ſolemus puniri aliquem propter peccatum Sodomiæ, hoc eſt propter id genus peccati quod Sodomitæ commiſerunt. & adhærere alicui lepram Gieſi, id eſt lepram ſimilem, ſiue eius generis lepram: populus enim ille maximâ capitis diminutione, captiuitate ſcilicet & ſeruitute plexus eſt. non quia Ieroboam peccauit, ſed quia ipſi eius peccatis conſenſerunt, eumque peccando imitati ſunt, inque iiſdem illis peccatis perſeuerarunt. Atque hunc quidem verborum Ahiæ ſenſum eſſe, ex aliis Scripturæ locis manifeſtè conuincitur. Nam in IIII. Reg. cap. XVII. ſcriptum eſt, *Et ambulauerunt filii Iſrael in vniuerſis peccatis Ieroboã quæ fecerat: & non receſſerunt ab eis, vſque quò Dominus auferret Iſrael à facie ſua, ſicut loquutus fuerat in manu omnium ſeruorum ſuorum Prophetarum: tranſlatuſque eſt Iſrael de terra ſuâ in Aſſyrios vſque in Diem hanc.* Et Ieremias populum alloquitur [b] hoc modo. *Miſit Dominus ad vos omnes ſeruos ſuos prophetas,* b cap. 25.

conſurgens diluculo, mittenſque, & non audiſtis, neque inclinaſtis aures veſtras, vt audiretis cùm diceret: Reuertimini vnuſquiſque à via ſua mala, & à peſſimis cogitationibus veſtris: & habitabitis in terra, quam dedit Dominus vobis, & patribus veſtris à ſeculo, & vſque in ſeculum. Et nolite ire poſt Deos alienos, vt ſeruiatis eis, adoretiſque eos: neque me ad iracundiam prouocetis in operibus manuum veſtrarũ, & non affligam vos. Et non audiſtis me, dicit Dominus &c. Ecce interpretationem verborum Ahiæ, tuâ tanto certiorem, quanto diuini eloquii veritas, humanæ fictionis vanitate & falſitate præſtantior eſt. Oſtendit hîc Dominus per Ieremiam, cauſam cur *percuteret Iſraelem, & euellet de terra bona, quam dedit patribus eorum*, ſicut per Ahiam comminatus eſt, non fuiſſe illam quam tu fingis, nempe quia *impium Regem toleraret: & eum legem Dei ſeruare non cogeret, aut morte afficeret, aut ſaltem eiiceret*: horum quippe nihil Deus à populo illo præſtari voluit. Sed eam fuiſſe cauſam, quã ſuperior Regum hiſtoria refert, quamque Ieremias hoc loco denunciat: quia ſcilicet *ambulauerunt in vniuerſis peccatis Ieroboam quæ fecerat: & non receſſerunt ab eis.* Cùm enim Dominus promittat ſe illos non afflicturam, aut eiecturum de terrâ quam dedit patribus eorum ſi reuertantur à viis ſuis malis, & peſſimis cogitationibus, & non ierint poſt deos alienos *vt ſeruiant illis adorentque eos &c.* Nec verbũ vllum aut hîc aut alibi vſquam in Scripturis de Rege impio eiiciendo, vel morte multando, vel alioqui non tolerando inueniatur: Nonne ſatis oſtendit cauſam eius comminationis per Ahiam Prophetam factæ, non fuiſſe quod Regem peccantem non coercuerint, ſed quòd eius peccato conſenſerint, & vnà cum illo eidem ſeſe ſceleri inuoluerint, à quo ſi prophetarum monitu poſtea receſſiſſent, ipſemet Dominus teſtatur ſe illos de terrâ, quàm patribus eorum dederat, non fuiſſe deiecturum. Quod cùm ita ſit, ei profectò conſequens eſt, ſuperiorem tuam interpretationem & collectionem nimis peruerſam, & à Scripturæ ſenſu alieniſſimam eſſe. Et verò hoc quicquid eſt ſolutionis tuæ, totum mutuatus es à Bruto & aliis hæreticis, qui id pro argumento afferunt aduerſus Reges, quod ab eruditiſſimo Theologo VVinzeto præclarè & paucis dilutum eſſe oſtendimus[a], cuius verba, licet iam antè in hoc opus tranſcripta, referre denuò hîc non pigebit. Ita enim ille de Bruto Regem in populi ditionem trahere conante[b]. *Vrget tamen, quæ ſolent eius farinæ commentatores, magna audacia: idque vna atque altera authoritate: Priore quidem, quòd Prophetæ coarguentes idololatriæ crimen, non tantùm Regem, ſed & populum alloquantur, vt idololatriam extirpent: & quare, inquit, hoc à populo peterent, ſi apud iſtos non eſſet poteſtas? Deinde quod propter hoc, & eiuſmodi ſcelera non ſolùm Rex à Deo punitur, ſed & populus, & aliquando populus ſolus propter Regem: Atque id qua ratione quæris.* En eadem Bruti, quibus tu hîc vteris (Boucheri) argumenta; vt verè

—— mutato nomine de te
Fabula narretur.

a li. 4. ca. 6.
b in Flagello Sectar. pag. 77.

Quibus

Quibus doctus & pius Archimādrita, *Ad vtrunque* (inquit) *facilis eſt reſpōſio: quia potuit bene populus primum ſibi ab illo ſcelere temperare. Deinde nō conſentire Regi, neſanda vel patranti vel præcipiēti. Non autē quod non ſtatim congregato exercitu in Regem bellū mouerent, eum morti traderent, aut ſolio dijcerent, & aliū quēquā in eius thronū protinus eueherēt. Vbi verò quid tale vnquā Dei populo in ſacris litteris clarè præceptum ſit: aut in vetere aut in nouo populo contra ſuum Regē quantumuis impium, cum laude factum ſit, non innitus ab iſtis diſcerem. Quod cum monſtrare, opinor, non poſſunt &c.* Atque hanc quidem genuinam & germanam loci à te citati interpretationem eſſe, præter ſuperiora oſtendit etiá Innocentius III.[a] exponens illud Exodi xx *Ego ſum Deus zelotes, vindicans peccata patrū in filios, vſque in tertiam & quartam generationē, in his qui oderunt me, id eſt,* inquit Innocentius, *In illis qui contra me paternum odium imitantur.*

[a] cap. niſi 10. §. perſona de renunciat.

Ex his perſpicuum eſſe arbitror, non propter peccata Regis Ieroboam, id eſt ipſa illa peccata, quæ ſolus Ieroboam commiſit, nec quia Regem illum peccantem non vlciſcebantur, diſiectum ac diſperſum fuiſſe Iſraelé, ſed propter ſua propria peccata, quòd Ieroboam in delinquendo ſequuti, pati ſeipſos ſcelere contaminarent. Scio quidem id peculiare Hebræis fuiſſe, vt propter Regis ſui, imò etiam propter priuati hominis peccatum, graues aliquando pœnas luerent, tametſi & ſcelus & ſceleris authorem penitus ignoraſſent: qua de re ſuprà, aduerſus t , & magiſtrum tuum Brutum, plura conſcripſimus[b]. Nuſquam autem, quòd Regem legitimum, quātumuis impium, & peruerſum ſuper ſe regnare paſſi ſunt, culpæ reos apud Deum factos fuiſſe traditur. Sed de hac ſolutione tua ſatis. in aliam nunc inquiramus.

[b] lib. 4. cap. 9. & lib. 5. cap. 15.

B*OVCHERIVS. Illud verò leuiſſimum, quod non Ioh. Baptiſta, non Chriſtus, non Apoſtoli in Regem impium ſurgere, aut de medio cum tollere docuerunt. Quaſi verò eadem inſtituendæ Eccleſiæ ratio atque inſtitutæ, eſſe credenda ſit. Ac non prius plantari & irrigari vineam, quàm incidi oporteat. Adde quod nec id licuit, cùm poteſtas impiorum ſuperior eſſet. Sed neque illi Chriſtum profeſſi erant, vt cogi in verba eius ſupplicio poſſent. Sed tum demum ſcilicet id datum eſt, cùm id Prophetæ impletum eſt. Erunt Reges nutritij tui, &c.*[c]

[c] Iſai. 49.

Quidi leuiſſimum putas à Chriſto & Apoſtolis nullum de Rege à ſubditis coërcendo præceptum eſſe traditum? At non ignorabant tamē infinitos per orbem Principes Chriſto nomen aliquando daturos: atque an id ſubditis liceret, imò ipſorum officio, vt tu ais, incumberet, ſcitu in.

primis fore neceſſarium: vt veriſimile non ſit ipſum Saluatorem, eiúſque Apoſtolos omnes, tam inſignem populi libertatem & imperium, atque adeo munus tam neceſſarium, ſi vlla ei ratione, vllóue tempore in poſterum conuenire poſſe exiſtimaſſent, cùm de aliis præſertim ſubditorũ officiis latè diſſererent, voluiſſe penitus reticere. Sed habemus tibi gratias, quod gratis id nobis concedas, in quo extorquendo fuiſſet alioqui enitendum, Chriſtum ſcilicet & Apoſtolos, nihil de Rege impio à ſubditis coërcendo, docuiſſe. Propius tamen accedam, vrgebóque anguſtius: eſt enim cur ego tecum hîc querar. Nam malè quidem & parum fideliter, obiectionem eorum qui ſe tibi opponunt, hoc loco retuliſti. Non enim eâ ſolum ratione contendunt, *Quod non Ioh. Baptiſta, non Chriſtus, non Apoſtoli in Regem impium ſurgere, aut de medio eum tollere docuerunt*, quāquam id Chriſtianis hominibus grauiſſimo argumēto eſſe debet. Sed quòd nemo præterea Sanctorum Patrum, vel ſcriptor alioqui orthodoxus, per totos mille annos & amplius, licet & Eccleſia omnibus tunc floreret copiis, & impiorum Principum ac tyrannorum magnus eſſet numerus, tale quid vnquam vel verbo vel ſcripto docuiſſe legitur. Neque etiam hoc ſolum dicũt aduerſarij tui, Chriſtum nempe, Apoſtolos, & antiquos Eccleſiæ Patres non docuiſſe in Regem impium inſurgere (nam cùm hoc totum ab authoritate negatiua argumentum ſit, cuius vim non vſquequaque magnam eſſe fateor, tu in illam ſolutionis latebram, quæ ex authoritatis negatiuæ impotentiâ conſtruitur, facilè te reciperes) ſed affirmatè dicunt eoſdem docuiſſe, non licere populo in Regem, quantumuis impium, ſuopte nutu atque arbitrio, propriáque authoritate inſurgere, vel eum de medio tollere: vt ſatis ſuperque lib. III. oſtendimus. Hoc autem firmamentum ſi tuo iudicio leuiſſimum eſt, neſcio equidem quodnam in vlla re aſſerenda ſatis ſolidum & graue poterit aduerſus te inueniri.

Sed quæſo perpende, quàm ſit non dico leuis, ſed planè inepta ac penè ridicula, ſuperior iſta reſponſio & ſolutio tua. Quid enim? An nondũ Ambroſij, Hieronymi, Auguſtini, Gregorij, & aliorum eius æui Patrum temporibus, ſatis plantatam & rigatam Eccleſiam fuiſſe reris, vt iam tunc commodè amputari & incidi potuiſſet? Certè B. Auguſtinus alicubi aſſerit *a*. paucos ſuo ſeculo vſpiam inueniri, qui de Chriſto malè ſentirent. Et verò Eccleſia tunc orbem ferè totum ſinu ſuo complexa, exiguum tum Ethnicis tum Hæreticis locum relinquebat. Atque ita ſiue hominum multitudinem, ſiue robur animorum, ſiue ardorem, zelum, & conſtantiā in religione ſpectes Eccleſia viribus humanis longè maximis tũc ſuſtinebatur. Cur ergo Patres & Paſtores illi optimi populos, tuo more, in Valentem, Valentinianum iuniorem, Heraclium, & alios impios Principes non cōcitarunt? Nónne, ſi vera tradis, aduenerat tunc tempus, quo Principes & potuerunt & debuerunt mortis ſupplicio cogi à Repub. id eſt, populo, vt tu loqueris: Nam & ipſi Chriſtum erant profeſſi, & iam tum à

a tract. 47. in Ioan.

Conſtantino Magno impletum erat id Prophetæ quod allegas. Certè aut efficiēdi facultas Patres iſtos impediebat, quo minus id agere & exequi per virium imbecillitatem potuerint: aut eos iuſtitiæ & æquitatis defectus ab eiuſmodi conatu deterrebat: aut deniq; Paſtorali officio ſegniter, vitiosè, & negligenter functi ſunt, quòd ſui Populum iuris & officij non admonuerint; quódque Reges impios non ſolùm pertulerint, ſed magnâ etiam, quà Reges erant, reuerentiâ & honore ſint proſequuti. Quartum enim quod excogitemus in hac re impedimentum nullum eſt. Primi autem ſuſpicionem omnem, ingens illa Chriſtianorum multitudo, & vires Eccleſiæ tunc temporis, ſi vnquam aliàs, maximę dimouent. Poſtremi verò, ſanctitas & ſcientia tantorum virorum, qui non ſuo ſolùm ſeculo, ſed ſequentibus etiam omnibus, maximam doctrinæ, pietatis, ac iuſtitiæ facem prætulerunt. Medium ergo ſupereſt tantummodo, quod illos, ne ſceptra ſeditionibus turbarent, aut aliquid in Principum legitimorum perniciem molirentur, metu numinis, & arctiſſimo conſcientiæ vinculo vſque adeo diſtrinxit, vt ſubditos ad defectionem & rebellium in Reges impios non modo non inuitarint, ſed vt ab omni in eos impetu & coniuratione abſtinerent, piè, grauiter, & copiosè, ſunt hortati. Ea enim omnibus ſententia in præcordiis hærebat (quippe vno omnes ſpiritu ducebantur) qua Magnus ille Hoſius ad Conſtantium Imp. Arianâ hæreſi infectum vſus eſt [a], nempe *Deum Principi committere imperium; & eos qui Principes imperium malignis oculis carpunt, contradicere ordinationi diuinæ, quemadmodum & Principem, ſi quæ ſunt Eccleſiæ ad ſe trahat, magno crimini obnoxium fieri.* Sed de hac re plura ſuperioribus libris dicta ſunt [b]. Abi nūc igitur cum iſtâ tuâ fucatâ ſolutione, quæ, cùm ſit leuiſſima, nihil grauiſſimæ rationis ponderi poteſt detrahere: Sed expecta tamen parumper, & antequam abeas, accipe adhuc vltimæ ſolutionis tuæ, expreſſam pauciſſimis verbis vanitatem.

a S. Athanaſ. in epiſt. ad ſolitar. vitam agentes.

b lib. 3. cap. 5. & lib. 4. cap. 5.

BOVCHERIVS, Fortiſſimum verò illud, quod de vnctione obijcitur, Scriptum eſt enim. Nolite tāgere Chriſtos meos. Nec maior vſquam Dauidi quàm in Chriſtum Domini, id eſt vnctum, Religio, &c.

Videris mihi velle ſequi regulam Caronianam, nō illam quidem Iuriſcōſultorum [c], ſed aliam vulgàrem puerorum, quę ſic habet.

c l. 1. D. de Regul. Catoniana.

Quod vile eſt charum, quod charum eſt vile putato.

Nam ſuperius argumentum, quo nullum contra Monarchomachos & Poplicolas grauius, tibi leuiſſimum viſum eſt: Hoc verò, quo non aliud ad Regiæ licentiæ & impunitatis confirmationem ſubleſtius debiliúſque proponi poteſt, fortiſſimum & firmiſſimum arbitraris: eiúſque ſolutionē adeò verbosè tractas, vt totas tres vel quatuor paginas earum rerum nar-

tatione repleueris, quæ tribus aut quatuor lineis non minus intelligenter explicari & abſolui potuiſſent, incertum an vt videreτe lectori aliquid eximium & ſingulare in eo præſtitiſſe, quaſi fortiſſimum, imò verò leuiſſimum illud argumentum, longâ & forti confutatione eguiſſet: an potius vt in artificioſæ eloquentiæ præceptis te exerceres, tam prolixam obiectionis, parum aut nihil ad inſtitutum pertinentis, ſolutionem adornaueris. Nam in primis certum eſt, neminem acriore ingenio præditum, atque in rebus diuinis politiciſque mediocriter verſatum, vnctionis eá vim eſſe arbitrari, vt vnctum legitimo iudicio ſubtrahat, aut impunitatis ſpem, quę maxima peccandi illecebra eſt [a], ei tribuat. Reddit quidem vnctio perſonam auguſtam, ſacram & venerandam, ita vt nihil per vim & ſcelus ſine ſacrilegio in eam committi poſſit [b]: at non reddit tamen innoxiam, non eximit ex culpâ, non legitimorum iudicum ſententiis liberat, non denique pœnas meritas debitáſq; perſolui impedit. Quapropter inepta prorſus & inefficax eſt illa de vnctione obiectio, quam tu fortiſſimam vocas: vt veriſimile non ſit eam ab vllo, præterquam iuris planè ignaro, ad Regiæ libertatis vel impunitatis defenſionem vnquam fuiſſe propoſitam: Quod ſi propoſitam fingas, ei optimum à te, ſed pluribus quàm neceſſe fuit, reſponſum datum eſſe fateor; cuius hæc eſt ſumma. *Non eſt dignior Regis quàm præsbyteri vnctio*, imò, *hæc multis partibus ſuperior eſt.* Déque eo inter omnes Chriſtianos orthodoxos conſtat. *Quod ſi ita eſt, quæ ratio eſſe poteſt*, inquis, *vt hæc tam ſublimis, tam digna ſacerdotis vnctio, huic vt impuro, vt ſceleſto eſſe liceat, non permittat, nec vt puniatur impediat. Regem ſua illa tot partibus inferior, quantumuis ſceleratè, impurè, crudeliter, impiè agat, immunem efficiat?* Cui, ego nulla profectò. Neque enim Regibus aliquid propter vnctionem concedi debet, quod non ſacerdotibus potiore multò ratione ſit tribuendum. Cur ergo, inquis, ſi ſacerdotalis vnctio *non impedit quin ſcelerati puniantur, quin exauthorari ab Eccleſiâ primùm, ſeculari iudicio tradantur*, regalis vnctio tanti eſſe debeat, *vt propter eam in impium Regem ac tyrannum tolli animaduerſio, aut immunis ille iudicio eſſe poſſit?* Accipe breuē, ſed non leuem reſponſionem. Neutros iſtorum à pœna ſceleris tuetur vnctio. Sicut enim vt ait Sanctus Auguſtinus, *iuramentum non ob hoc fuiſſe inſtitutum conuenitur, vt eſſet vinculum iniquitatis* [c]. Ita neque ſacra vnctio, vt inuitamenta hominibus ad delinquendum ſpe impunitatis afferret, principiò eſt introducta. Rex itaque non quia vnctus eſt nō punitur: vnctio enim quāquam, vt dictum eſt, perſonam ab iniuria tuetur, iuris tamen executionē non impedit. Sed quia ſuperiorem in temporalibus neminem habet, cuius iuriſdictionem ſubeat, & à quo pro tribunali poſſit condemnari. Sacerdotes verò ideò ſcelerum pœnas luunt, quia vnum omnes iudicem in terris agnoſcunt, Papam nempe, qui pro poteſtate imperij à Chriſto accepti ſupplicia in clericos maleficos improbóſque arbitratu ſuo conſtituit. Ipſe verò cùm omnes iudicet, à nemine poteſt iudicari [d]: non quia vnctus eſt, ſed quia ſupremus eſt, & ſolum Chriſtum iudicem habet, *cœlô-*

[a] Cic. pro Milone.
[b] can. ſi quis ſuadente 17. quæſt. 4.
[c] 22 q 4. can. inter cætera & cap. 1. de conſuetud. in 6.
[d] can. ſi Papa diſt. 40.

quæ tantùm debet innocentiam e. Quæ cum ita ſint, luce clarius apparet argumentum iſtud, cuius tanquam fortiſſimi ſolutionem vltimo aduerſus Reges loco reſeruaſti, infirmiſſimum & leuiſſimum eſſe: téque propterea in eo verboſiſſimè diluendo incaſſum & inaniter deſudaſſe. e 9. q. 3. can. *aliorum.*

CAPVT XXVII.

QVANDOQVIDEM, Boucheri, ſuperior de vnctione locus, regalem poteſtatem, & libertatem vniuersè impugnandi finem tibi attulit (nam quod in hiſce tuis iniuſtę abdicationis libris reliquū eſt, id totum in falsa Chriſtianiſſimi Regis tui criminatione conſumitur) idem quoque locus modum mihi & finem tui redarguendi, iam breuî faciet. Neque enim opus eſt, aut operæ pretium, inuidioſam illam vitiorum & tyrannidis deſcriptionem, de quibus Regem illum malitiosè criminaris, referre hoc loco & refutare: eſt enim tota mendax & calumnioſa, atque etiam manifeſtis mendaciis vſqueadeo referta, vt eius commemoratione viri boni, & vel tui amantes, non parum offendantur, & vicem tuam doleant: quoniam quod pro te reſpondeant nihil illis in promptu eſt, nihílque eleuandi tui criminis causâ excogitare poſſunt, niſi aliorum te fidem temerè & imprudenter eſſe ſequutum: à quibus multa perperam & falsò tibi ſuggeſta fuiſſe dicunt, atque ita fictas & leues auditiones pro rebus compertis, & diſſeminatos diſpersóſque ab alienatis & offenſis animis ſermones, pro grauiſſimis veritatis teſtimoniis te accepiſſe: quaſi hoc totum ſcriptionis tuæ quicquid eſt, inconſultæ potius leuitati & credulitati, quàm malitiæ malæ, ſit aſcribendum. Sed eſt tamen hæc ipſa parum honeſta, ne dicam turpis excuſatio, ac tui ordinis & conditionis homine, in re tanti momenti, & ſcelere omnium grauiſſimo, vel remouendo, vel extenuando, prorſus indigna. Accedit eò quòd contumeliæ, opprobria, maledicta, atque adeo generis omnis conuitia, à te in Regē illū oppidò quàm petulanter iacta, aliaq; implacabilis odij expreſſa veſtigia, ne illud quale quale eſt excuſationis prætextum & ſtrophamaccipiamus, impediunt. Nam quod certius maleuolentiæ indicium, quæ probabilior odij coniectura, quod grauius infenſi & exulcerati animi in aliquem argumētum eſſe poteſt, quàm vt eius famam, laudem, & honorem omnem depeculemur, non ſolùm quæcunque benè & animo quoque bono dixerit, feceritue, ſed etiam quæ de ipſo ab aliis in bonam partem & honoris gratia perlepidè excogitata & euulgata ſunt, ea per calumnioſam interpretationem adulterare, atque ad eius de quo dicta ſunt, vituperium, dedecus & ignominiam conuertere? talem te paſſim in iſtis de abdicatione libris præſtitiſti; eoque artificio cùm Regis huius, tùm multorum illuſtrium & excellentium virorum dicta, factáque aucupando, ignari & inconſtantis vulgi aures & animos perſtrinxiſti.

Quod quanquam noſtra hæc operis tui anacriſis iam ſuprà variis in locis patefecit, non abs re tamen fuerit, idipſum vno & altero adhuc exemplo confirmare.

In primis igitur quod quidam ingenioſus vulgatam illam & vſitatam, vt mos eſt Regibus, inſcriptioné, HENRICVS TERTIVS FRANCORVM REX, tranſpoſitis litteris in hanc formam ſententiámque redegerit, *Hic nũc Rex verus fratru morte*, id tu malicioſè ad atrociſſimã ſuſpicionem, & ſceleris nefarij ſeu iudicium, ſeu probationem trahis: quaſi ad exprobrandum Regi parricidium, ac non potius ad eius legitimã naſcendi ordine ſucceſſionem declarandam, ſententia illa per ἀναγραμματισμὸν excogitata ſit & compoſita. Quid enim eâ ad Regis illius laudem & dignitatem illuſtrandam accommodatius? An non oſtendit eum Regis deceſſoris fuiſſe fratrem, ac proinde mortuo fratre, regnum ipſi iure gẽtium, & patriâ lege debitum ac delatum? Henricus III. fratris ſui Caroli IX. quemadmodum & hic fratris ſui Franciſci II. morte verus Rex factus eſt: neutérque honeſtè Rex aliter in eo regno fieri potuit. An neſcis morte patris fieri & filium Regem? Et quod generaliter in priuatorũ ſucceſſionibus ex conſuetudine ius per totam Galliam obtinet, quo dicitur, *Le mort ſaiſit le viſſ on plus prochain & habil à luy ſucceder*, idẽ quoq; in regno ineundo, & ſceptri regalis ſucceſſione à multis iã annis eſſe obſeruatum? vt nempe pro Rege ſtatim habeatur, qui Regi defuncto proximus ſine cõtrouerſiã mortis eius tempore fuit: ita ut ab illo mortis momento, annorum regni ſui ſupputationem ſucceſſor inchoët. Hinc illa in Franciæ Regibus funerandis cæremonia. Cùm funus effertur & procedit, ferũtur vnà ab officiariis regni omnia regalis imperij inſignia, atque in ſepulchrũ cum cadauere immittuntur: ſed & domus Regiæ ſiue aulæ præfectus, officij ſui baculũ eodẽ cõiicit, ſeruitiáque & miniſtros aulicos, vt ſibi quiſque proſpiciat admonet: Intereáque lugubri voce dicitur, *Le Roy eſt mort*: mox arreptis & eleuatis omnibus, bis terue acclamatur *Viue le Roy*, vt hoc pacto continuatam in regni ſucceſſore poſſeſſionem, & morte Regis alium protinus Regem factum eſſe ſignificetur, locúmque prouerbio datum, cuius meminit Baldus [a] *mortuum* ſcilicet *aperire oculos viuentis*.

Id eſt mortuus facit viuum poſſeſſorẽ, ſiue transfert in viuũ poſſeſſionem.

Id eſt Rex mortuus eſt. i. viuat Rex.

a ad l. 3. C. cõ de manumiſſ.

Quæ cùm ita ſint, ecquid fingi inſidioſius, ecquod, inquam, ſceleris & perfidiæ facinus magis execrabile cerni vel concipi animo poteſt, quàm vt innocentes in inuidiã vocentur, eiuſmodi ſeu fortunæ ſortem ſeu naturę dotes & beneficia, quę laudis preconio ab aliis celebrantur, falſę criminationis fumo velle obſcurare, illiſque ipſis vitio vertere conati, quorum honori & dignitati fuerint attributa? Si tu mala mente, malo animo, malo ſenſu, iſtuc aduerſus Regem ἀναγραμματίζεις, variæ & multiplices tuæ in eundem dolis mendaciſque conſutæ calumniæ, omnem tibi in ea fictione fidem abrogant. Sin verò alterius ἀναγραμματίζοντος mentem ad hunc ſenſum per interpretationem detorques, perditè quidem & pernicioſè Sycophantaris: cùm ſemper in dubiis & obſcuris,

quod humanius quódq; benignius eſt preſumi debeat[b]. Prô bone Deus, nullóſne terra flores tam ſalubri & mellito vndique ſucco pariat, vt iis inſidens bupreſtis, amarum inde aut venenatum nihil ſuctu eliciat! adeo *nihil eſt,*

Quin malè narrando poſſit deprauarier,

Sed vbi tua mens, Boucheri vbi ratio, vbi verecundia, vbi, quæ viris bonis ſumma eſſe ſolet famæ, exiſtimationis, atque adeo ſalutis tuæ cura fuit, cû iſta ſcriberes? An non hominis impensè improbi ac proiectę audacię, aut certè dementis & furioſi eſſe videtur parricidij crimen alicui, non dicam Principi, ſed vel infimi ordinis plebeio publicè obiectare, & libello proponere, quod neque propriâ rei confeſſione, neque alio certo & manifeſto in eam rem teſtimonio probare & demonſtrare poſſit? non enim hiſtoria & ſimplex narratio, ſed atrociſſima accuſatio hæc eſt, qua Regé viuentem, vt tutemet fateris[b] ad populum, iudicem vtique non ſuum tâti támque horrendi criminis reum facis: vtque eo nomine damnatus ſolio & ſceptro, vitâque ipsâ priuetur poſtulas: cùm interim ad eius rei probationé, nullû non modò certum & euidens teſtimonium, ſed ne leue quidem indicium aliquod attuleris. Putabas, credo, effata tua omnia oraculi inſtar poſteritati futura: tantúmque tuam ſolius vocem ad quodlibet facinus in aliquo conuincendû valere, vt nihil aliud quærere oporteret, quàm an id dixiſſet Boucherius, omiſſa quæſtione de veritate, an res ſic ſe haberet. Quid enim aliud ſonat ſermo ille tuus quo Regem hunc reum facis hoc modo.

At Henricus vt legitimè Carolo IX. fratri naturali morte, ſine maſculâ prole occumbenti ſuccedere potuerit, quod eo tamen veneno per ſcelus extincto (quo miniſterio quáue arte nihil dicimus) in regnum ingreſſus eſt, quis legitimè regnum inuaſiſſe, ac non potius tyrannicè fateatur?

Quæ, malum, veſana, inſolens, & barbara accuſandi, imò calumniandi forma hæc eſt? rei nomen criménque deferre, & neque quo miniſterio quáue arte, quibus, inquam, modis & mediis facinus perpetratum eſt, iudicibus aperire: neque de circumſtantiis cæteris, quæ non ſolùm diſtinctè, clarè, & articulatè proponi, ſed legitimis etiâ probationibus & luce clarioribus doceri & confirmari debent, verbû vllû facere? Sed quaſi nefas morte piandum fuiſſet nudæ aſſeuerationi tuæ non aſſentiri, omnes probandi ſceleris modos contemptim & arroganter hac vnâ voce abiicere, *quo miniſterio quáue arte nihil dicimus.* At dicere tamen debuiſti[c], & ita dicere, nihil vt ad fidem faciendam iudicibus reliqui ſupereſſe potuerit.

Ais Carolum IX. veneno fuiſſe extinctum. Quî ſcis? túne vene-

a cap. eſtote de reg. iur. c. vlt. de præſumpt. l. ſemper 9. D. de reg. iur. paſſim tit. de reb. dub. D.

b in epiſt. ad Lector.

c 23. q. 8. can. occidit.

num illud comparaſti, præparaſti, miſcuiſti, porrexiſti, aut alterius, qui eorum quid fecerit, ope conſilio fuiſti adiutor? Nunquis aut eo nomine capitis accerſitus crimen cõfeſſus eſt, aut ſine accuſatione idipſum ſponte ſua prodidit? Nunquã hariolandi arte in eo ſcelere perueſtigando vſus es? nam prophetiæ donum non te arbitror aſſequutum. Si nihil horum, qui ſciſti? Quis tibi tam occultum facinus retexit? Rumor erat & ſuſpicio, dices. Quid tum poſtea? nihil iſtis incertius, nihil falſius plerumque aut fallacius quicquam. Proinde non vt inquiſitionis ita & accuſationis iuſtã & legitimam cauſam præbet. Admonui iam ſuprà veriſſimum eſſe quod Iulius Capitolin. in vita Marci Antonini Philoſophi ſcribit. Neminem ſcilicet magnorum Principum eſſe, quem non grauis & falſa interdum fama perſtringat. *Vſqueadeo vt etiam Marcus* (quo nullus mitiore indole, & pluribus virtutibus præditus vnquam imperauit) *in ſermonem venerit quod Verum vel veneno ſuſtulerit, vel per medicum Poſidipum, qui ei ſanguinem intempeſtiuè dicitur emiſiſſe.* Ne tu mihi homo valde petulans, temerarius, & audax videris, qui Regem atrociſſimi criminis, ſine authore, ſine capite, ſine teſte, ſolo rumore nuncio reum facis. Quid ſi poſt editam hanc tuam accuſationem, quam eo viuo vulgatum iri ſperabas, Rex à nefario illo carnifice & crudeliſſimo ſicario, ac buſto Reipub. non fuiſſet abſumptus: & tecum propterea ſine vi, ſine armis, ſine iniuriâ, iure iudicióque contendere voluiſſet: téque adeo vel ad obiecti criminis fidem legitimè faciendam, vel ad ſupplicium tam improbo calumniatore dignum depopoſciſſet? quo te iuris auxilio, quóue perfugio defẽdiſſes? Nã neq; fugâ dilapſus tã tuto in loco apud exteras nationes cõſiſtere potuiſſes, vt illuc iuſtitiæ à Monarchâ potentiſſimo imploratæ vigor non penetraſſet. Scitum enim eſt & tritũ proditionẽ hoſtibus gratã eſſe, non proditorẽ. Nõ video equidẽ quod huic malo remedium inueniſſes, præter illud, quo quidam Pontimuſſanus adhuc ſuperſtes, iudicio capitis, rebus ſaluis, ſe defendit. Is enim Maieſtatis accuſatus, quòd necem Principi & omnibus eius liberis optarat, ſéque eam libenter ipſis allaturum dixerat, ex illo ſe periculo hac ratione exemit, quod dixerit & probarit ſe tunc temporis fuiſſe phreneticum. Sic tua in furorem verſa patientia, humanitatis commiſeratione, huius furibundi conatus veniam ſi petiiſſes, fortaſſis impetraſſet.

Alterum nunc, vt ſumus polliciti, malignitatis tuæ documentum in hoc Rege calumniando proferemus. Solebat ille quidem, ſi quando de vrbium vel agrorum depopulatione, vaſtitate, aliáue bello ciuili acceptâ calamitate certior factus, malis illis ſtatim per factioſorum potentiam mederi nequiiſſet, ſeſe in ſpem melioris fortunæ & pacis ac trãquillitatis publicæ vocare, atque illud interim miſeræ conſolationis vſurpare, quo minus malum vocatur melius, ac dicere, *pays gaſté vaut mieux que pays perdu*, Illam tu vocem vt tyrannicam magnâ cum indignitate exaggeras: & tuo more, hoc eſt, falsâ & ementitâ voluntatis interpretatione, ad proferentis ignominiam, contra Dei mandatum, contráque humanitatem, honeſtatem,

Id eſt, præſtat regionem vaſtatam eſſe, quàm exciſam & perditam.

ſtatē, & rationem omnem vete ratoriè transfers. Nec Regis ſolùm, ſed omnium interioris ſanctioriſq; conſilii procerum famam & exiſtimationem eo nomine ſugillas.

Dum vna vox hæc, inquis, *in ſecreto concilio ſonat, vaſtata regio melior quàm perdita, quod lucrum videlicet ſuum publicam perniciem putet.*

Ineptis homo maledice, neque enim tam auritas plagas tendere potueris, vt iis non ſolum ſecreti concilii, in quod nũquã niſi fortè reprehendendi tui cauſâ, accitus fuiſti, verba, conſilia, & arcana omnia ex inſidiis aucuperis, ſed etiam, quod per rerum naturam fieri non poteſt, penitiſſimas cogitationum & voluptarum latebras, & receſſus omnes, in tuos caſſes & cognitionem pertraheres. Sed heus tu, quid in eo Regis dicto (ſiue paræmia, vt vocas) ſi peruerſâ & calumnioſa interpretatione non deprauetur, poſſis reprehendere? An non vera, honeſta, & digna viro bono ac ſapiente ſententia? Nonne ſciunt omnes multo ſatius eſſe, aliquã regionem calamitate, miſeriâ, & direptione afflictam & vaſtatam, quàm fortunis omnibus ſpoliatam, incenſam, acciſam, & funditus perditam atque euerſam intueri: Nonne idem de ſuo Belgîo tot annis & armis lacerato Hiſpanus: idem de ſuę ditionis prouinciis ſuperiore bello attritis Lotharingus, Allobrogicus, aliiq; omnes qui ſub cælo ſunt Principes, de ſuis quiſque regionibus aduerſo Marte vexatis, dicere ſimiliter optimo iure potuerunt? Si quis id neget, ad agnatos & gentiles eſt deducendus.

Poſſem alia huius generis infinita ex illis tuis Philippicis, famoſis inquam libellis *de abdicatione*, in medium proferre, quibus, quòd ſplendida ſunt mẽdacia, quodque abſolutam pro Rege iſto apologiam ſcribendi prouinciam non ſuſcepi, libens volens hìc ſuperſedebo: Dicam tamẽ paucis quod ſentio. Videris profectò mihi in tota hac infami tua ſcriptione id agere voluiſſe, vt quemadmodum *Cyrus à Xenophonte*, in libris quos Κύρȣ παιδίας inſcripſit, *non ad Hiſtoriæ fidem, ſed ad effigiem iuſti imperij ſcriptus eſt: nullum vt in iis prætermiſſum ſit officium diligentis & moderati imperij*: [a] eamque ob cauſam multa ibi, quaſi ab illo dicta factáq; inueniuntur, quæ nec fecit, nec dixit, nec cogitauit vnquã: Sic Rex Henricus à te in tuis illis de abdicatione libris non ad hiſtoriæ fidem ſcriberetur, ſed ad effigiem iniuſti imperij: nullum vt iniqui, acerbi, crudelis, & immoderati imperii vitium vel exemplum in iis prætermitteres: eáque de cauſâ omnibus illum cõtumeliis oneratũ, omni impietate & crudelitate notatũ, omnibus nefariis ſceleribus, & flagitioſis atq; effrenatis inque omni intẽperãtiâ effuſis libidinibus falſo cõſpurcatũ & contaminatũ, velut in ſcenã à te eſſe productũ, cùm tamen re verà, detractis mẽdaciorũ tuorũ mantelis quibus illũ turpiter operuiſti, nõ pauca moderati

[a] Cic. lib. 1. Epiſt. 1. ad Q. Fratrem.

imperii & veræ pietatis veſtigia in eo cerni potuiſſent. Sed ita nimirum tua in illum odia exarſerunt, vt nihil præclari dixerit feceritue, imò nihil dicere vel facere potuerit, quod non aut detractionis fumo & fuco obſcurare, aut liuoris & inuidiæ flāma penitus abſumere, conatus ſis. Nihil non mordaces Momi reprehendūt: nullos vermes veneniſugę flores nō inficiunt. Sed Xenophon quidē honeſtā ſuā fictione, qua multos ad virtutē iuuit, obfuit autem nemini, immortalem laudem eſt conſequutus: tu verò famoſis iſtis libellis & commentis, quibus multorum illuſtrium virorum famam & exiſtimationem lædis, regnorum iura peruertis, ſeditiones concitas, diſcordias inter populum & Principem ſeris, nulliqúe vera, certa, & ſolida ad vitam bene beateque degendam præcepta tradis, ſempiternum tibi dedecus comparaſti.

Vellem quidem, & valde vellem, pro meo maximo in omnes tui ordinis homines, hoc eſt, ſacerdotes, amore & obſeruantiā ſummā, tali te ſcriptionis genere abſtinuiſſe, ne vlla eſſet cauſa, cur aliquis ad tam multa gentis tuæ homine indigna, conditione verò & profeſſione tuā prorſus aliena, carpenda & redarguenda ſtylum prehenderet. Si contritam illam vetuſtate ſententiā animo voluiſſes, carere debet omni vitio qui in alterum paratus eſt dicere, non tot fœda conuitia, & tam atroces iniurias, vſqueadeo intemperanter in Principes, priuatos, ſacerdotes, ſeculares, atque adeo in omnis generis homines intuliſſes: Sed tecum cogitaſſes, quid in te viciſſim ab aduerſariis regeri & retorqueri potuiſſet. Vir quidam ætate, pietate, dignitate, & doctrinā ſpectabilis, cùm ei inter alia multa flagitia & ſcelera quæ huic Regi mendaciſſimè affinxiſti, hoc etiam à te ſcriptum oſtendiſſem, Henricum Regem, ſcilicet, Moſco lōgè crudeliorem fuiſſe, eique in eo ſolo diſſimilem, quod cùm Moſcouita denos vel vicenos in ſuis ſacris gladio occideret, Henricus decies vel vicies centenos iniuſto tributo enecaret, & ad reſtim, vt dicitur, adigeret, vbi tuam riſiſſet impudentiam, ſubſtitit paululum, ac mox, mendacium hoc eſt mēdaciſſimum, inquit; Multorum ſæpe copiolas, vel iuſto tributo extenuatas, & in anguſtum redactas, ſub variis Regibus noſtris fuiſſe ſcimus: at neque iuſto neq; iniuſto tributo tot homines in Galliā ab illo, vel vllo alio Rege enectos fuiſſe, aut noſtrā aut patrum memoriā auditum eſt. Sed ſcire velim, inquit, quo ſe in ordine & categoriā, vt aiunt, Boucherius collocet? & vtri, Moſcóne an Gallo, ſeſe aſſimilabit? nam ſi ſæuitiam multitudine occiſorum metiamur, vtrumque crudelitate ſuperat: quandoquidem multo pluribus in vna ciuitate, per ſeditioſas cōciones, mortis cauſam præbuit, quàm Rex Henricus, per vllas tributorum exactiones, in toto regno: adeo vt etiā ſi verum eſſet quod falsò Regi aſcribit, illud tamen de iis dici poſſet, quod olim in diſſimili cauſa de Saule & Dauide ab Hebræis mulieribus fuit decantatum, *a Occidit Henricus mille, & Boucherius decem milia.* hæc ille.

a 1. Reg. 18.

Multa ſunt id genus apud te alia, quæ nimis inuidum pectus olent, ac fictoris audaculi & inſulſi obtrectatoris ingenium arguunt, atque ex iis quædam vſqueadeo turpia, vt propter obſcœnitatem, ne caſtas & integras aures offendant, ſenſuſque titillent inhoneſtè, perpetuo ſilentio prorſus inuoluenda. Nam vt ait tragicus. a.

Ἀλλ᾽ οὐ γὰρ αὐδᾶν ἔσθ᾽ ἃ μηδὲ δρᾶν καλόν.

Ad me autem quod attinet, ſat habeo lectorem de accuſationis tuæ iniquitate, qua Regem hunc calumniatus es, certiſſimis & clariſſimis teſtimoniis certiorem feciſſe: ne quem poſterorum, ſi fieri poteſt, vitæ illius à te facta deſcriptio, in errorem, & tam malam ac monſtroſam de eo opinionem, inopiâ contradictionis, inducat. Hæc igitur de eius vitâ literis perperam à te mandatâ ſatis. Nunc quod de ipſius morte ſcripſeris, antequam opus concludamus, veloci oculo eſt percurrendum.

a. Sophoc. in Oedip. tyrā. id eſt, quæ facta turpia ſunt, ea ne eloqui quidem licet.

CAPVT XXVIII.

BOVCHER. a *Ecce autem dum ſcribimus, dum varijs diſtracti in concione, concilio, militia, negotijs, opus vt licet maturamus, &c. mirabilis ſimul ac terribilis, die primâ Auguſti, per exploratores nuncius venit, Henricum in medio exercitu, inter medias ſtipatorum catervas, gregarij cuiuſdam & contempti de B. Dominici familia fraterculi manu eſse interfectum.*

b lib. 4. cap pen.

Extremus hic eſt, non fabulę, ſed furiæ tuæ actus, in quo, poſt multas hactenus illuſtres perſonas, vt ludibrio & deſpectui populo ſint, à te indecorè in ſcenam immiſſas, tutemet tandem cum Inclemente ſicario & ſcelerum gurgite, pietatis laruâ & parricidarũ pellibus contecti, horribile cunctis ſpectaculum, eandem in ſcenam prodiiſtis: atque ita prodiiſtis, vt illum quidem facinus abominandum palàm admittentem, te verò poſt tenuis & raræ texturæ conopea latentẽ, & ei quid ageret ſuggerentem, intueamur. Nam ſi certò ſcis quod pro certo affirmas, nulli dubium eſſe poteſt te flagitioſam cum ſcelerato illo monacho ſocietatẽ de Rege occidendo coiiſſe: atque ita tuos iſtos de abdicatione libros nõ de parricidâ, vt falſò tibi perſuades, ſed à parricidâ eſſe cõpoſitos. Equidem miratus ſum ſæpenumero, quæ tãta ſalutis tuæ te cœperit obliuio, vt ea ſcriberes quæ te cædis illius conſcium & participem fuiſſe nõ obſcurè demonſtrant: niſi fortè vſqueadeo tunc dementiebas, vt huic te monſtro ſocium atrociſſimi ſceleris addidiſſe, laudi tibi apud poſteros fore ratus ſis. Aſt vbi in mentem mihi venit eius quod ſcribit Eccleſiaſtes. b. *In cogitatione tua Regi ne detrahas, & in ſecreto cubiculi tui ne maledixeris diuiti: quia & aues cæli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas annunciabit ſententiam.* cœpi de eo ambigere, vtrum ſcilicet conſultò & cogitatò, ac ſciens prudens, vt aiunt, talia exaraſſes: an verò conſcientiæ labes quæ nunquam requieſcit, & volat celerrimè, ita mentem tuam offuſcarit, vt tibi imprudenti & minus ad rem tuam attento, illa omnia ſurripuerit, atque in lucem protulerit.

c cap. 10.

Audiui ſæpè à pueritià, quod & experientià ſum edoctus, iniuſti homicidii authores diu occultari nõ poſſe, ſed vel a ſeipſis prodi, ſi alius nemo ſit qui denunciet.

Res mihi certè memoratu admodum triſtis eſt, & ad ſenſum cogitationemque acerba: cùm vnde fidei, pietatis, religionis, charitatis exẽpla & documenta peti & expectari debent, inde perfidiam, impietatem, hypocryſim, ſcelus, odium manare videam. Monachus Regem occidit, cui lege regni ac iure gentium communi tanquam ſubditus naturalis, vt dicitur, fidem ſuam obligauerat, & eum Regem qui ſuam illi ſalutem ex animo concredidit, nullique hominum conditioni quàm Monachis vnquam fuit amicior, quæ perfidia? Monachus Regẽ occidit, cuius mors multis hominum milibus mortẽ attulit, atque infinitas religioni & Reipub. calamitates, ac penè ſummam patriæ perniciẽ inuexit, quàm ſcelerata impietas? Monachus, reprimo me, quid dixi monachus? latro ex monacho factus Regẽ ſuum nihil ab eo ordine qui exterius apparebat ſibi metuentem, ac proinde hominem amicè amplectentem, dum illi ſe fauſta omnia optare, nunciare, ac precari ſimulat, eoque nomine ad ſecretius colloquium admiſſus eſt, incautum à fraude vt ferox & immanis parricida trucidauit, quæ vnquã aut crudelior hypocriſis aut magis diſſimulata crudelitas? Latro vt Regem iugularet, è clauſtro in caſtra profectus eſt, quamuis ſat ſciret meditatum & deſtinatum animo facinus ſine certiſſimo & turpiſſimo vitæ ſuæ interitu ſe exequi non poſſe, quanta furibundi & odio accerbiſſimo excæcati animi temeritas? Nulla inter omnes affectiones concitatior, nulla turbulentior, aut quæ præcipiti furore citiùs in ſcelus impellit, quàm odium, vbi impotẽtem animi hominem ſemel occuparit. Audiui quoſdam iracundià & odio inflammatos deierare interdum, velle ſe libenter mortem oppetere, ſi extinctũ prius viderint inimicum: nec vllum recuſaturos ſupplicium dummodo poſſent mucronem pugionis (ita enim loquebantur) in cor eius quem oderant adigere. Vt autem miſero huic monacho odium ex falſa perſuaſione ortum ſit, mox dicemus.

Hoc illud eſt nefarium, atrox, & perfidioſum ſcelerati monachi, ſeu monſtri potius teterrimi facinus, per quod non ſolùm turbatus & vexatus Francicæ Monarchiæ ſtatus, eiuſque vires inteſtino ac domeſtico bello grauiter concuſſæ, fractæ, & penitus ferè conſumptæ fuerunt: ſed hæreticis prætérea religioſos omnes calũniandi, monachos & monaſteria deteſtandi atque execrandi, anſa & occaſio amplior quàm vnquam antea noſtro ſeculo data eſt. Itaque non hominem ſed ordinem, non vnius animum ſed omnium habitum, nõ ſceleratum ſicarium monaſterio indignum ſed cœtum & conſortium omne monachorum, hoc immani crudelitatis & perfidiæ exemplo cœperunt acriùs infamare, & ſuo more, id eſt petulanter & calumnioſè per ora hominum traducere: quaſi verò

vnus ille latro tot tamque præclaras religioſorum & ſanctorum hominum ſodalitates fœditate ſuâ potuiſſet inquinare. Hinc illa tam multa ac varia Latina & Gallica Regis huius epitaphia, ad opprobrium & ignominiam monachorum omnium ab hæreticis conficta, & libellis in vulgus diſperſa, a quibus perquam iniquè & perversè vnius conſcelerati hominis culpam in multorum innocentium, atque adeo religioſorum omnium ſanctiſſimum vitæ inſtitutum reiicere & cōferre non erubuerunt: eorum ego pauca quædam huc tranſcribam, vt ſcias quàm magnā fidei noſtræ aduerſarii, ex illo Inclementis & maledicti monachi facto, monachos omnes calumniandi argumentum & occaſionem captarint. Sic ergo illi.

a per Henr. Steph. in dialogo Philocelta & Coronelli.

Perſæpe à ferro, à tetro perſæpe veneno,
Qui ſitus eſt hic Rex cauerat inſidias.
At monachi inſidias potis haud fuit ille cauere,
Dum putat, à monachis haſce timere, nefas.
Principibus cunctis ab eo documenta dabuntur,
Nulla cucullatis vt ſit habenda fides.

Aliud.

Dum capiti Henricus raſo fiditque cucullo,
Indigna & turpi cæde peremptus obit.
Huius ab exemplo Regis, iam diſcite Reges,
Quantum larua ſcelus religioſa tegat.

Aliud.

Quot monachorum ædes quondam, tot ἄσυλα fuerunt,
Συλᾷν ipſi nunc incipiunt monachi.

Aliud.

Audite Reges pauca quæ vobis loquor,
Vos ante puduit hominibus diffidere,
Cucullа quos inſignit & raſum caput,
Inſigne nunc vos moneat id diffidere.

Aliud.

Ce Roy qu'on a tué ſi malheureuſement,
Eſt ſpectacle piteux, mais aduertiſſement.
Il n'a eſté tué d'vn qui luy fuſt ſuſpect:
Ains d'vn auquel pluſt-ſt il portoit du reſpect:
Non reſpect ſeulement, mais portoit reuerence:
Et le tenir ſuſpect, euſt penſé grande offence:
Pour eſtre de ceux-là qu'on dit religieux,
Leſquels de tous les Rois onq' aucun n'ayma mieux.

Iamais il n'y eut Roy par qui la moinerie
Reſpectee fuſt plus, & par qui plus cherie.
Si les moines ainſi tuent leurs grands amys,
Bon Dieu que feront-ils à leurs grands ennemis.

Aliud.

Courrier, quand tu viendras au pays eſtranger,
Di là combien eſt grand des moines le danger.
Par vn moine brigand le Roy tué on voit,
Noſtre Roy qui nul moine eſtre brigand penſoit.

Aliud.

Seigneurs, voyans icy noſtre bon Roy & maiſtre
Par vn moine meurtrier en vn tel eſtat eſtre,
Quand de vous deformais vn moine approchera,
Qui noir, ou gris, ou blanc, ou enfumé ſera:
De quelque lieu qu'il ſoit, de quelque lieu qu'il vienne,
De noſtre Roy meurdry par vn d'eux vous ſouuienne.

a *Exod.* 34. *Ierem.* 32. *l. quiſquis §. filii C. ad l. Iul. Maieſt.*

b *l. Sancimus.* 22. *C. de pæn.*

Hæc & alia id genus complurima ab hæreticis, ob vnius huius filii perditionis ſceleſtum ac nefarium facinus, ad religioſorum omnium iniuriam impiè & malitioſè excogitata ſunt. Nam licet paterni delicti pœna ad liberos nonunquam ſoleat peruenire: a nulla tamen lex vel iuris ratio patitur, vt ſcelus fraternum, in fratres qui ſceleri non conſenſerunt, vindicetur: quin planè contrà legibus cautum: ibi ſcilicet eſſe pœnam vbi & noxa eſt: propinquos, notos, familiares procul à calumnia ſummoueri, quos reos ſceleris ſocietas non facit. Nec enim ſocietas vel amicitia nefarium crimen admittunt. Peccata igitur ſuos teneant auctores, nec vlterius progrediatur metus, quàm reperiatur delictum. b

c *Epiſt.* 137 *& refertur* 47. *diſt. can. quantumlibet.*

d *cap.* 22.

Quod ſi tam peruerſa hominibus iſtis opinio iam penitus inſedit, vt aut vnius monachi ſcelus in reliquos omnes vindicari, aut vnius ignominiam atq; infamiam ad cæteros innoxios & innocentes transferri, æquum bonum putent: cur non ſimiliter Apoſtolos omnes execrentur, & maledictis inceſſant, quòd ex illorum ſodalitio prodiit, qui dominum & Saluatorem noſtrum prodidit. Haud quiſquam facilè bono monacho meliorem, aut malo monacho deteriorem hominem inueniet: idque B. Auguſtinus præclarè admonet his verbis c. Simpliciter autem fateor charitati veſtræ coram Domino Deo noſtro, qui teſtis eſt ſuper animã meam, ex quo Deo ſeruire cœpi, quomodo difficilè ſum expertus meliores, quàm qui in monaſteriis profecerunt, ita non ſum expertus peiores, quàm qui in monaſteriis defecerunt: ita vt hinc arbitrer in Apocalypſi ſcriptum, d iuſtus iuſtior fiat, & ſordidus ſordeſcat adhuc.

Bene auté ſe res habet, & cùm ad totius ſocietatis religioſorũ innocentiã, tum ad iniuſtam Regis immeriti cædem demonſtrandã accommodatiſſimè, quod quanquam Deus, ad Franciæ populum puniendũ, permiſit vt Rex de quo ſermo eſt monachi manu perimeretur, tamen non à ſpectatæ virtutis & ſanctitatis viro, aut alioqui ab eo quem lõga & diutina monaſticæ vitæ conſuetudo ac diſciplinæ ſeueritas grauem, ſedatũ & conſtantem reddidit, tam fœdum & pernicioſum exemplo facinus perpetrári voluit: ſed tantùm ab eiuſmodi quem tu deſcribis, nempe *gregario quodam & contempto fraterculo, & viliſſimo è fratrum turba in ſpeciem homunculo, plus minus tres & viginti annos nato, ac facie deſpicabili*, multa vt in eo temerarii & inconſiderati, cereique in vitium animi ſigna concurrant. Rex Henricus ergo, vt tu ſcribis, nõ ab electo & probato aliquo ſacri ordinis & cæleſtis miniſterii milite, ſed à gregario: id eſt, temerè & ſine delectu in numeros relato: nõ à fratre Dominicano, ſed à fraterculo, quod deſpectui quàm adulationi aptius nomen eſt: *a* nõ ab aliquo vitæ meritis ſpectabili & venerando, *ſed à contempto & viliſſimo è fratrum turba in ſpeciem homunculo*, nullis nec dictis nec factis claro: non denique ab adulto & ſapiente, ſed à ſtulto adoleſcente, ſeu iuuene inſipiẽte cæſus eſt: vt mirũ non ſit, ſi tam nouitii & contemptibilis monachi improuidus ac iuuenilis animus, ſpecie recti deceptus, ad tam atrox & tetrum facinus maleuolorum hominum ſuaſu excitatus fuerit, atque impulſus. Si illorum aliquis ſcelus iſtud quantumuis turpe admiſiſſet, præiudicata vitæ integritas & innocentia aliquam iuſtitiæ & æquitatis facti opinionẽ fortè in animis hominum primâ facie ingeneraſſet: aſt hic qui nulla virtute, nullis vitæ meritis, nullo proborum teſtimonio vnquam fuit commendatus, nullam rectè facti ſpeciem & vmbram ex ſua perſona oculis hominum potuit obiicere. Nam quod *non ita pridem*, vt ais, *ſacerdos factus erat*, id quia contra ſacros canones factum fuit, *b* non tam contuliſſe quàm abſtuliſſe ei gratiam veriſimile eſt. Sed de occultis Deus iudicet.

a *Vala. lib. 1. eleg. cap. 5.*

b *cap. nullus 12. de refor. Seſſ. 23. Cõc. Trid. Clem. vlt. de ætat. & qualit.*

Factum nunc te authore tenemus, occiſum nempe Regem Chriſtianiſſimum à gregariò quodam & contempto fraterculo, ac viliſſimo è fratrum turba in ſpeciem homunculo, facie deſpicabili, plus minus tres & viginti annos nato: & huius cædis te certiorem factum fuiſſe per exploratores, dum ſcribendo, concionando, conſulendo, militaribus negotiis inuigilando (rei profeſſione tua alienæ) id vnum enixè curabas vt eidem Regi interitum parare, & eum ſi minus apertè & palam, quouis modo ſaltem ex inſidiis interficere, ius faſque eſſe omnibus perſuaderes. Quod cùm ita ſit, quî poteſt, quæſo, cũ tuis iſtis, ſcriptis concionibus, cõſiliis, & militaribus ſtudiis cõuenire quod ais, mirabilis ſimul ac terribilis nuncius venit, Henricũ in medio exercitu &c. eſſe interfectũ,

eſtne veriſimile? Id ſolum apud omnes Latinæ linguæ peritos terribile dicitur, quod terrorem & metum incutit: is igitur nuncius quem optamus, ſperamus, expectamus, quique aduentu ſuo perfundit & explet animos noſtros gaudio, nunquid dici poteſt terribilis? Nõne fateris hũc de cæde Regis nuncium expectatiſſimum & lætiſſimum tibi fuiſſe? ais enim ridiculum & incredibile initio viſum fuiſſe quod nunciabatur, donec creſcente famâ, expenſis etiam fratris huius, qui pridie in caſtra abierat, verbis atque conſiliis, quæ nonnullis ipſe reuelauerat, certo certius eſſe, incredibili bonorum, imo malorum, omnium gaudio & exultatione, compertum eſt: quomodo igitur nũcius terribilis? Nec eſt quod terrorem de quo loqueris ad regios ſtipatores referas: illos enim non veſter nuncius ſed præſens & miſeranda domini ſui trucidatio conterruit. Mirabile autem in ea cæde nihil, præter degeneris monachi & immaniſſimi parricidæ hypocriſim, perfidiam, temeritatem & crudelitatem, videri poteſt. Si homo omnibus ignotus, ſi publicus hoſtis, ſi veſte militari vel armis cõſpicuus, per tot equitum turmas, tot peditum cateruas, tot ſtipatorum & ſomatophylacum ſtationes & excubias, ad Regem minaciter, vt olim Sceuola, contendiſſet: & eũ omnium in conſpectu, nemine impediente vel reluctante, inflicto vulnere exanimaſſet, id fateor miraculi inſtar multis fuiſſet. At in eo qui ſub ſpecie amicitiæ, & multiplice religionis ac pietatis vmbrâ Regem amicum, & nihil ſibi ab eius ordinis homine metuentem confodit, quid niſi inhumaniſſimi & immaniſſimi iugulatoris perfidiam & crudelitatem admirari licet? Sed mitto hæc, vt aliquid amplius de hoc facto à te, ex tuis, inquam, ſcriptis perquiram.

In primis igitur ex iis facile intelligi poteſt, animum huic monacho ad odium & audaciam, per iniuſtas & calumnioſas Regis criminationes à te fuiſſe inflammatum: quòd falsò ei perſuaſeras Regem omne crudelitatis genus in Eccleſiaſticos ac theologos præcipuè minari, & Sorbonam ſcholam incendere decreuiſſe. Deinde quòd aliud ferè nihil quotidianis concionibus vox tua ſeditioſa frequentius intonuerat, quàm cædendos tyrannos religioni contrarios (quibus verbis binos Reges præcipuè & apertè ſed falsò deſignabas) & optimum quemque ac Dei amantem ad id ſe debere accingere: pro quo magnis & amplis præmiis à Deo hominibuſque ſit afficiendus. Hinc inconſideratus monachum zelus ad ſcelus nefarium impulit: vt & ipſe non ſolùm cædendos tyrannos diceret in quis, ſed præterea id ſe facturum aliquando cum animi impetu affirmaret, atque à ſociis interim, qui nihil minus quàm ſeriò eum loqui cogitabant, rideretur. Ex his arbitror ſatis apparet quis præcipuus ſtimulator & concitator huius cædis monacho fuerit. Sed vt eſt iuuenum

Κραιπνότερος μὲν γάρ τε νόος, λεπτὴ δέ τε μῆτις. a. a Homer, Ilia. Ψ. id eſt, mens quidem velocior, imbecille verò conſilium.

Hæſitabat adhuc monachus & cunctabatur, cùm ſe à ſociis deriſum cerneret. *Subſtitis ergo tacitus,* inquis, *& ne quod cogitabat fluctuante ac dubiâ conſcientia faceret, quaſi aliud, aut alieni cuiuſdam nomine agens, quatenus in tyrannos armari liceret, inquirebat. Et vbi fluctuare deſiit, mortis contemptum zelus attulit. &c.*

Si adeo fluctuans & dubia monacho conſcientia fuit, vt neceſſe habuerit ab hominibus quid æquum bonum eſſet inquirere, atque in eo confirmari, conſequens profectò eſt, non ſingulari & extraordinario Dei iuſſu, ſeu ſpeciali, vt aiunt, reuelatione, quod multi tamen initiò iactanter prædicabant, eum ad cædem illam faciēdam fuiſſe inductum. Deus enim quos ad munus vel facinus aliquod præclarum exequendū, ſpeciatim extraordinario mandato vocat, eorum ipſe mentes & conſciētias vel ſolo verbo, vel oſtentis nonnunquam & miraculis b. ad parendum ita perfectè format ac firmat, vt nec dubitare, aut vacillare animo, nec humanis eos indigere conſiliis ſinat. b. Exod. 4. Iud. 6. Ieſai. Hunc ergo, qui fluctuāte & dubia cōſcientiâ ab aliis inquirebat quatenus in tyrānos armari liceret, nihil certi à Deo per ſpecialē reuelationē de ea re accepiſſe certū eſt: niſi fortè putauit hominibus potius quàm Deo fidem in rebus dubiis & ſalutis negotiis eſſe adhibendam.

Apud quem autem de hac re potiſſimùm inquirebat, & quem conſiliarium atque authorem patrandi ſceleris habuit, non obſcurâ vel difficili coniecturâ percipi & perſpici poteſt. Ecquem enim alium teipſo magis idoneum inuenire citiùs, vel adire commodiùs potuit? Nam & primas inter eius ciuitatis concionatores tunc tenebas, & nulla re magis quàm de armandis in truculentiſſimum tyrannum (hac enim voce & aliis turpiſſimis Regem tuum Chriſtianiſſimum improbè & petulāter indicabas) omnibus cuiuſcunque ætatis, ordinis, vel conditionis hominibus, ſeditioſas tuas conciones & libros quotidie replebas. Id ipsū etiam præter coniecturam hanc certiſſimam, ſiqua vnquam certa dici poteſt, ſuperior tua narratio ſatis clarè oſtendit; quam non tanquam de re dubiâ & obſcurâ per verbum, aiunt, ferunt, fama eſt, vel ſimile, vt hiſtoricis mos eſt, ſed tanquā de re tibi compertâ, certâ, & cognitâ, nobis proponis. Certò autem ſcire nemo poteſt niſi quod ſenſu aliquo percepit: adeout ſacerdos, cui aliquid à confitente peccata reuelatum eſt, non poſſit dici certò ſcire, quia fieri poteſt pœnitentē eſſe mentitum. c. Huc c Panor. in cap. ſi ſacerdos nu. 1. de off. ordin. accedit quod ais, *expenſis etiam fratris huius, qui pridie in caſtra abierat, verbis atque conſiliis quæ nonnullis ipſe reuelauerat.* Eorum ergo illi ante abitionem participes fuerint neceſſe eſt, cùm ipſe inflicto Regi vulnere ſtatim peremptus ſit: At neminem, vti reor, præter teipſum inuenies, qui ſe conſiliorum & verborum monachi conſcium fuiſſe fatebitur. Quoniam igitur tam certè & affirmatè totum monachi inſtitutum, dubitationem,

confirmationem, atque adeo vltima eius verba cùm in caſtra proficiſceretur, & *quod cultellum ad id comparatum geſtabat*, nobis narras, vix vlli dubiũ eſſe poteſt, totius facti & rei gerendæ conſcium & participẽ te fuiſſe, quod cùm ita ſit, quanto teipſum ſceleri inuolueris, quantaq; ex eo adhuc vitæ labes in te reſideat, vt eam omni qua poſſis curâ eluas, mox admonebere.

Accepi ſolemnem Hiſpanenſium theologorum cœtum de hoc monachi facto, an ſcilicet iure aliquo defendi poſſit, grauiter & copioſè in omnes partes diſceptaſſe, atque in eam omnes ſentẽtiam iuiſſe, vt ſcelestum ac nefarium id facinus iudicetur, niſi Deo ſingulariter & ſpeciatim reuelante ac præcipiente peractum fuiſſet. Præclarè & ſapienter illi quidem, & vt vult Veritas, definierunt: quod idem ante eos Ioan. Maior ſcholæ Sorbonicæ, quam iterum honoris gratiâ nomino, theologus inſignis & à multis laudatus, de ſimili prorſus quæſtione reſpondit.[a] Ioannem Angliæ Regem, cùm multi ab eo proceres tanquam à tyranno defeciſſent, atque alium ſuper ſe Regem conſtituere decreuiſſent, monachus quidam, vt refert Caxtonus hiſtoricus Anglus, dũ putaret ſe vtilem reipublicæ operam nauaturũ, veneno interfecit, qua de re Maior his verbis. *Regem authoritate propriâ occidere huic monacho grãde nefas erat. Licet enim malis Regibus vitam in mortem commutari Reipub. expediat, nullo tamen pacto viro authoritate priuata, & ſignanter monacho, eos occidere licet. Inſuper Abbatis abſolutio ante factum vulpina erat. Inſuper iſta Miſſarum celebratio* (pro animâ monachi. qui, vt moris eſt, quoties Principibus ad bibendum datur, poculum prælibando, ſeipſum eodem quo Regem veneno extinxit) *ex delirio procedit, ac ſi in hoc peccato monachus probè egiſſet. Veroſimile eſt quod monachi caſum Abbas & religioſi approbarunt, & ſic veræ pœnitentiæ locum monacho ademerunt, & ſi ſic deceſſit, damnatus eſt. Sic Ioannes Anglorum* Rex, *qui quatuordecim annos & quinque menſes regnauit, à malo monacho extinctus eſt.* Hæc Maior, quæ omnia cum celebri illa Hiſpanenſiũ Doctorum ſententia conueniũt, & tuæ ex diametro opponuntur. Nec mirum, cùm non conſilium & authoritatem Catholicorum D D. ſed impoſturas & captiones hæreticorum in hac quæſtione definienda ſequutus ſis: atque ita quidem ſequutus, vt non verearis apertè fateri tũ in tuis iſtis famoſis libellis, *de abdicatione*, tum in veſano tuo apologemate, nullam inter te & hæreti[illegible] diſſenſionem eſſe, niſi tantum in notione tyranni, ſiue, vt tu ais, *in eius qui verè tyrannus ſit deſcriptione, ſeu particulari determinatione.* ex quo perſpicuum eſt, te à communi Catholicorum ſententiâ, qui ea de re aduerſus hæreticos laudabiliter ſcripſerunt, defeciſſe, atque ad execrandam hęreticorum diſciplinam & nouum dogma temet applicaſſe: quo quid theologo indignius?

[a] *lib. 4. de geſt. Scotorũ. cap. 3.*

Qualem te aliàs docendo, concionando, conſulendo, ſcribendoue

præſtiteris equidē neſcio. At in hoc negotio, quo de agitur, eas te partes ſuſcepiſſe ſcio, quas, ſi per cauſæ merita liceret, tacere, & exiſtimationi tuæ parcere, quàm eloqui nimio mallē. Etenim profectò pſeudologum, cacologum, eſchrologum, & quemuis potius quàm theologum in hiſce tuis *de abdicatione*, libris egiſti. Quid enim mendaciis tuis malitioſius, quid maledicentia mordacius, quid conuitiorum in viros bonos & illuſtres iactorum turpitudine fœdius, vel ab homine ad mētiendum, maledicendum, & conuitiandum nato atque edocto proferri, vel literis mandari poteſt? Quiſquis libros tuos oculis animoque ſedatè & diligenter perluſtret, vomicam iniuriarum, maledicentiæ cloacas, conuitiorum ſentinam, variaſque mendaciorum ſcatebras, & preterea ferè nihil, certè perparum inueniet. Sed ad miſerum & maledictum monachum reuertor: cui quàm impiè & ineptè patrocineris, præter cætera ex eo etiam colligitur, quod vt eius innocentiam & ſanctitatem, atque adeo patrati ab eo facinoris æquitatem demonſtres, ais eum poſt celebratum miſſæ ſacrificium, familiaribus valedicentem, ac ſe precibus eorum commendantem, in caſtra ad occidendum Regem perrexiſſe: cùm tamen non aliud eo certius & apertius hominis diuinâ gratiâ deſtituti indicium & veſtigium deprehendi poſſit. Siquidem irregularis tunc factus, ac proinde omni ſacrorum ordinum vſu priuatus celebrauit. Nam licet nulla ſit mentalis irregularitas (vulgaribus Doctorum verbis vti mihi liceat) id eſt, nemo propterea fiat irregularis, quòd ſolam mentem & voluntatem faciendi aliquid prohibitum habet, quamuis interim peccet grauiſſimè, ſitque hoc caſu locus regulæ, *cogitationis pœnam nemo patitur*.[a] tamen vbi res vlterius progreſſa eſt, & cogitationis fines exceſſit, eóque perducta, vt ad voluntatis deliberationem talis actus & conatus externus adhibitus ſit, propter quem leges deſtinatum animo facinus pro facto haberi & puniri volunt; non dubium quin in irregularitatem incurratur. Atqui ita in propoſito res ſe habet: nam & ſuum de Rege occidendo conſilium monachus iam aliis, vt tu ais, patefecerat: *& hominis*, imò parentis patriæ, *occidendi cauſa cum telo ambulabat*, quod factum lege Cornelia de ſicariis perinde vindicatur atque ipſum homicidium.[b] Nam teipſo teſte, Regem interfecit cultello, *quem ad id comparatum geſtabat*. Denique in atrociſſimis criminibus, Maieſtatis, parricidii, raptus, leges conatum pro effectu accipiendum & puniēdum eſſe volunt.[c] Monachus igitur hoc ipſo quod Miſſæ ſacrificium tunc obtulit, mortale peccatum commiſit, eratque vulpina abſolutio, vt ait Maior, ſiqua illi data fuit: atque ita mortalis peccati reus factus, & in manibus diaboli conſtitutus, eo inſtigante & impellente ad aliud ſceleratius admittendum in caſtra profectus eſt. Peccatum vnum ad ſe aliud pondere ſuo attrahit, & prioris peccati flāmâ, poſterioris fumus accenditur.

a l. cogitationis. 18. D. de pœ.

b l. 1. D. ad l. Corn. de ſicar. l. 15. C. eodem.

c l. 5. C. ad l. Iul. Maieſt. l. 1. D. ad l. Pōp. de parricid. facit. can. pen. 6. quæſt. 1. & can. cōſpirationum. 1. q. 1. l. ſiquis nō dicam. C. de epiſc. & cler.

Nihil eſt facilius quàm imperitos & audaces iuuenes ſpe lucri, vel inanis gloriæ, & certâ ſalutis opinione in quoſuis animi habitus transformare, & ad quiduis vel perpetrandum vel perpetiendum inducere cuiuſmodi ſtulta animi elatione Hermolaus quidam, vbi Calliſthenem philoſophum interrogaſſet, quo pacto vir clariſſimus euaderet, reſponſumque accepiſſet, ſi virum clariſſimum interfecerit, de occidendo Alexandro Magno ſtatim conſilium occepit. a Sic Heroſtratus homo cæteroquin ignauus, vt nominis immortalitatem ſibi compararet, Epheſiæ Dianæ templum ſuis manibus incendit. b Simili fraude vſa eſt Fredegundis, vt Sigebertum Metenſium Regem dum ab eo Tornaci obſideretur interfici curaret. *Mulier*, inquit c Aimoinus, *artibus viro longè callidior, duos ſubornat viros, quibus audacia contemptum mortis inuexerat. Hos hortatur monetque Sigebertum adeant, cumque ſe vt dominum adorare ſimulantes interimant: quod ſi efficiant, euadentibus præmia: interemptis verò condignam ſepulturam, eleemoſynaſque ad loca ſanctorum pro oblatione tanti facinoris ſe præbituram, ſpondet. Illi nihil morati præcepto ſatisfaciunt. &c.* Res eſt periculi plena, in malos vel imperitos conſiliarios incidere. Si tuus iſte dubius & fluctuans animo monachus conſilium à theologo docto & mentis perturbationum vacuo poſtulaſſet, conceptum animo facinus execrabile protinus abieciſſet: nec confirmatus in malo, ſed à malo liberatus receſſiſſet. At miſer & infœlix homo in improbum incidit monitorē, qui cùm ad recti officii munus inſtructor, & tam peruerſi conſilii diſſuaſor eſſe debuiſſet, totius ſceleris author præcipuus atque impulſor extitit. *Qui ſubtiliter factum emendat, laudabilior eſt eo qui primus inuenit*, inquit Imperator. d cur non ſimiliter dicam qui ſubtiliter maleficium commendat, vituperabilior eſt eo qui illud admiſit: cùm alter ſępè inſcitiâ, alter malitiâ mala ſemper peccet. Quid autem in viro docto malitioſius reperiri poteſt, quàm rerum longè latèque differentium & diſſimilium confuſione, exemplis, & comparatione, improbum homini ignaro & imprudenti factum velle perſuadere? Equidem miratus ſum ſæpè, nec ſatis adhuc mirari poſſum, qua tu ingenii fiduciâ, imo audacia cædes eorū qui imperiū inuitis ſociis in libera ciuitate occuparūt, vel occupare conati ſunt, ad necē legitimis Principibus inferendā, quaſi eadē vtrobique ratio eſſet, grauiſſimi argumenti loco adaptare auſus ſis: cùm præſertim omnes tum Ethnici tum Chriſtiani authores, maximum inter iſtos diſcrimen conſtituant: in quibus diuinus & angelicus Doctor S. Thomas eſt, cui tu maximam propterea iniuriam in infami tuâ apologia feciſti. e Is enim propoſitâ quæſtione, *Vtrum Chriſtiani teneantur obedire poteſtatibus ſecularibus, & maximè tyrannis.* Nonnulla primùm, vt ſolet, contra veritatem argumenta profert, quorum vltimum ex Cicerone his verbis componit. *Præterea nullus tenetur ei obedire, quem licitè, imò laudabiliter poteſt interficere: ſed Tullius in libro de officiis, ſaluat eos qui Iulium*

Fumum peccati vocat malas inſpirationes & ſuggeſtiones quæ voluntatis conſenſū præcedunt.

a Plutar. in vita Alex.

b Strabo lib. 14.

c lib. 3. ca. 12

d l. 1. C. de vet. iur. enu.

e parte 1. ca 23.

ſ in lib. 2. ſet. diſt. vlt. q. 2.

Ceſarem interfecerunt, quamuis amicum & familiarem, qui quaſi tyrannus iura imperij vſurpauerat. ergo talibus nullus tenetur obedire. Deinde contrariã ſententiam veram eſſe, poteſtatibus ſcilicet quamuis tyrannis parendum eſſe, Apoſtolorum authoritate oſtendit: & argumenta in ſpeciem aduerſantia, ſuis ſingula reſponſionibus diluit, atque illud vltimum hoc modo. *Ad quintum dicendum, quod Tullius loquitur in caſu illo, quando aliquis dominium ſibi per violentiam ſurripit nolentibus ſubditis, vel etiam ad conſenſum coactis, & quando non eſt recurſus ad ſuperiorem, per quem iudicium de inuaſore poßit fieri: tunc enim qui ad liberationem patriæ, tyrannum occidit, laudatur, & præmium accipit.* En vt D. Thomas diſertè affirmat Ciceronis illud de occidendis tyrannis, non de legitimis Principibue tyrannicè regnantibus, ſed de iniuſtis imperii inuaſoribus eſſe intelligendum. Ac proinde non ſine manifeſtâ calumniâ, tam Ciceronis quàm D. Thomæ ſententiam ad tui erroris tuitionem detorques O ſi vir ille ſanctus nunc viueret, & vel libros iſtos tuos perlegiſſet, vel improbas & ſeditioſas conciones audiiſſet, quibus cædem & occiſionem Regis Franciæ, à ſui, id eſt, Dominicani ordinis fraterculo factam, laudando extollere, & tanquã præclarũ aliquod facinus, ſempiternæ gloriæ cõmendare ſolebas: quãto ingenii acumine, quantoque cæleſtis doctrinæ & flumine & fulmine ſtylum in te ſuum acueret? Nec alia cæteris authoribus mens eſt, quorum teſtimoniis vteris, imo abuteris illo capite. Omnes enim de verè proprièque tyrãnis, hoc eſt, iniuſtis alienæ dominationis inuaſoribus, quos nemo iure occidi poſſe negat, non autem de legitimis principibus impiè, & tyrannicè dominantibus loquuntur, qui omnes propterea iure optimo conqueri de tua prauitate & iniuriis poſſunt, quòd ipſorũ ſcripta ad tuum ſenſum contra eorum mentem & voluntatem calumnioſè detorſeris? & eos falſæ opinionis tuæ authores & aſtipulatores te habere ſimulaueris, qui ſe erroris tui reprehenſores & teſtes religioſiſſimos profitentur. Sed hac de re ſatis iam ſuprà diximus. a.

Illud nunc tandem admonendus es, in parricidii ac Majeſtatis diuinę & humanæ crimen te incurriſſe, quod conſiliũ de cædendo Rege præbueris: b. eoque non leſæ ſolùm conſcientiæ, & mortalis peccati vinculis illigatum, ſed irregularem præterea factum eſſe, ex eo die quo pernicioſum id monacho conſiliũ impertii ſti, c ac proinde toties mortaliter peccaſſe, quoties Miſſam poſtea celebraueris, aut aliud ſacri ordinis miniſterium exercueris: Si à ſummo Pontifice in priſtinum ſtatum reſtitutus es, bene eſt, gaudeo. Nam quamuis Speculator, d & alij nonnulli exiſtiment Papam non poſſe diſpenſare *cum homicida volũtario, vt poſt quãtamcunque pœnitentiam miniſtret in officio altaris.* quod & Canones quidam videntur indicare. e cuius ſententiæ fundamentum in eo vt arbitror cõſtituunt, quòd Deus noluerit templum ſibi ædificari à Dauide quamuis ſancto & dilecto, *eo quod eſſet vir bellator, & ſanguinem fuderit,* f tamen

a lib. 5. cap. 6. & hoc lib. cap. 21.
b l. quiſquis C. ad. l Iul. Maieſt.
c 50. diſt. can. ſi quis viduam 8. cap. ex litteris. de exceſſ. prælat.
d tit. de diſpenſat. §. nunc breuiter. 7.
e Ca. miror diſt. 50. cap. 7. de reform. ceſſ. 14. Concil. Trid. ca. vlt. de temp. ord. cap. inquiſitionis 21. de accuſat.
f 3. Para. 28

cũ omnis irregularitas, iuris Canonici ſanctionibus introducta ſit, eorũ verior eſt ſententia qui Papã de plenitudine poteſtatis cũ irregulari ex qualibet cauſa diſpẽſare poſſe dicũt: quãuis cũ homicidis volũtariis, & præcipuè parricidis & regicidis, propter ſceleris atrocitatem, diſpenſare nullo modo debeat, poteſt ergo ſed nõ debet: præter ipſũ autẽ nullus. a Sin verò in integrũ adhuc reſtitutus nõ es, noli quæſo ſalutẽ diutius negligere, deſine altari miniſtrare, & quæ ſacerdotis ſunt exequi, quorũ vſu, ipſo iure priuatus es. Cõſuetudine & vetuſtate nõ extenuatur ſed augetur peccatũ: cõſiliarii & inſtigatores magnorũ ſcelerũ, grauius faciẽte debẽt puniri,[b] ob eãque cauſã vereor vt facilè poſſis de irregularitate diſpẽſationẽ obtinere: cùm ſit conſtitutũ, vt Epiſcopus, preſbyter, diaconus, *qui in mortem Regis ſui aliquo machinamento inſidiatur, quia ſacrilegiũ peragit, in Chriſtum Domini manum mittens, degradetur.*[c] At dices fortè, tu quis es, qui re mihi theologo de conſcientiæ ſcrupulis monitorẽ præbes? homo, inquam, humani nihil à me alienum putans: & ad aliena, vt fit, quàm propria intuenda oculatior: vt illud interim vſurpem, *facilè omnes cùm valemus recta conſilia ægrotis damus.* Nec vſqueadeo imperitus ſum, vt non aliquid in iſtis rebus intelligam, cùm annos iam plus minus triginta in diuini & humani iuris libris voluendis & legendis, quod ſine arrogantiâ & inuidiâ dictum ſit, tempus contriuerim: eoque accedit quod medici quantumuis periti dum ægrotant, ſuis ipſorum ingeniis diffidentes, cum aliis licet non ita doctis & variè periclitatis, de morbi cauſâ remedioque conſultant. De peccati ergo & ſceleris tui labe abluenda, quoniam non ſemper cum irregularitate cõiuncta eſt, nec diſpenſatione ſed pœnitentia & abſolutione deletur, eam tibi rationẽ ineundam cẽſeo, quàm mihimet, Deum teſtor, ſi tuo loco eſſem, libenter aſſumerem. Vt quoniam inſtat nunc annus Iubilæus, Romam pedes (ſi non valetudine aut ſenio impediris) humiliter ſuppliciterque cõtẽdas: & vbi peregrinationẽ qua pœnitẽtẽ decet pietate & deuotione abſolueris, in illud vnde malis cõſiliis monachũ extraxiſti, aut aliud ſtrictioris regulæ monaſteriũ teipſũ ieiuniis & orationibus exercẽdum dedas. *Vt poſſis lachrymarũ fonte flagitiũ tã immane diluere,* quod nõ meũ ſolũ ſed ſũmi Põtificis cõſiliũ eſt. d Atq; interi vt aliis nõ vitę tãtũ inſtituto & exẽplo, ſed etiã doctrinã proſis, tuũ iſtud falſũ & peſtilẽs de regno & regali imperio dogma, cõtrariis ſcriptis retractes: ita enĩ fiet vt & oculos nõ corporis quidẽ ſicut de Steſichoro fabulãtur, quãdoquidẽ in ſẽſibus priuationẽ habitus nõ ſubſequitur, ſed mẽtis quos mẽtiẽdo amiſeras, magnâ cũm laude & lętitia recuperes: & ciuilẽ corporis pœnã euadas. Eſt tibi negotiũ cũ Rege, nõ tali, qualẽ tu eũ improbè & calũniosè depinxeras, ſed omniũ quos terra habet clemẽtiſſimo: facile, vti ſpero, tibi ignoſcet, dũmodo veritatẽ agnoſcas, atq; in melius mutes ſententiã, quod vt faxis, Deũ precor Opt. Max. qui ſolus æternũm regnat, & omnia regit in ſæcula ſæculorum. *Amen.*

FINIS.

a *cap. 6. ſeſſ. 24. Concil. Trid.*

b *can. tanta. diſt. 86. l. cõgruit. D. de off. præſ. l. 1. D. receptat.*

c *can. ſiquis. laicus. 22. quæſt. 5.*

d *Ca. miror. diſt. 50.*

MENDÆ OPERARVM QVEMADMODVM EMENDANDÆ:

Prior numerus paginam, poſterior lineam indicat. Litera verò ſi qua adiecta eſt, veluti.a.b. teſtimonia margini aſcripta ſub ſimili litera ſignificat. ſyllaba autem, marg. ad annotatiunculas in margine poſitas ſine aliqua litera refertur. incluſa denique hoc ſigno [ ]. delenda ſunt.

Pag.8 18.*protinuſque.p.9.32.conſilio.41.conſilij.p.12 d l.placuit.p. 17.b. off. 2.p. 18.7. deeſt in margine, Corn.Tacit.lib.1.Hiſtor.p.19.35.hac vtinam p.24.1.doms.p.25.2.quin potius.p.26.13 licentia 29. exantlant.p.29.30.largitur. 44.iſta.p.31.32.infeſtus.b. de vilitate p 33 38.incommoda p.34 35.T.Quintius.f. Dio Caſſ.lib.44 p.35.25 noſtros.33. quæ extremo 43.& [vbi] rurſus. b. lib. 21.in princ. p. 36. 11. longeq;. p.37.16. Claudius.35.Phocion.p.38.2.veterem Marg.laudarent.p.40.Marg.deſiit.pa.41.14. & eius. 33. commiſsis a pag.38.d.ad.l contra e.cap.mandata.p.42.38 imò quidem volupe.p 43.5.dedit 43. Lucullum p 49.8.Et verò b.l ſub hac p.50.23.Atenim p.51.13.ita etiam p.53.3.fertur.p.54.30.anne.f.mandatu Hazael.p.56.literas & teſtimonia in margine ſic reſtitue.a.p.52.b.pag.19.c.quæſt.3.p.117.p.57.11.Certè pa. 60.7.ciuitatibus.p.61.12.iniit.37.quoq; p.63.4.eam.p.65.7.lucubrates.8.demonſtrabitur.18. ablegato.34. lucripeta,37.Hymnus Hymnes.b.C.de reb cred.h.lib.2.off l.2.2.e p.66.24.ſoleant.31.inimico. pa.67.40. naturalis rationis bonum pa.69.39.ad Regem pa.70.36.συμ... p.73.33 Et extenſa. pa.76. 31. pomi aut oleris p.78.9.queri.36.cœperant p.80.b.ſuprà demonſtratum p. 60 p.83. 32. [fuit] f. de orig.iur.p. 87.14.imitatioau p.88.22. omnino.p.90.13.patriotæ.p.91 8.plebeis.p.95.b ſuſpect.tutor.delegat.2.p 96.a legat 3 p.97.4.at qui & quanti.17 profert.l 1.de teſt.ani.militis p.100.35.dicentem p.101.6.non obtemperatur.p 109.1.Gallia p 111.c. [pa 675.] [p 679.]p 112.a.[l 15.D.de reb cred] p.113.e.vide Titelmanum lib.2 comp na.philoſ.cap.15.p.117.12.oppreſſerunt.p.119.g [ſa] p.120.17.adq; p 122.4.quicum.p.123. 5.cauſatus.33.cogi 35 effræni.p.124.22. & aliud atq; aliud. p.125.f.[p.32.] p.127.d. [§.] pa.128.3 perij p.129 3 occipiendi.35 ſiquis in ſe.p.131.1.cum de Dauide p 134 5.dictatorem. L. Quintium p 136.37.D. Ambroſius p.146 36.vt dominum appellat p.150 b.in ca.4.Hieron p.151.1 velim.p.152.2.potuiſſe pa 154 17 vt infra.cap p 156.12.præſiliunt.p.157.30 æs ſignatam.pa 158.5. arripiet. 6 fuit.37.diſtinguantur c l.continuus p.162.35.anguſtiore.a.oderam illos.p 164.20.ſucceſsionem.22. Chriſtiano.p.165.13.animam.19. & caſtigari 24.quem ideo p.168 37.erecti.42. Quotus.p.169.15.[volunt] p.175 .7.reſeruaretur.p.177. a vide S.lib.2.d.lib.2 pag.61.p.178.22 confutandorum p.181.b.cap.7.ſuprà.p.188.a can.de Iudæis.45 diſt.p 193. 31.inſtitutiſq; p.194 43.coanguſtatum p.195.13.Principe.41.Bald in l 1.col.vlt.p.197.1.& quarum.p.201. 25. καὶ ... pa.204.31,dicto eſt.pa 209.18.king.30.quiduis.h lib.2.pa.211.14 inceſſerent.pa 215. 15 propendēt.p.219.1.regnis.p.222.21.quā re vera.p.224.a abſcindatis Iac. Cuiac p. 226. 13. p. 228 e refertur 11.q.1.40 ſanctiū.nolens.p.229 a.de cleric nō reſidentibus.p.232.39 ferēdāq; p.233 34.ipſāq;ni p.234 25 calat animo.p.236.5.pependiſſe.p.238.22.præſulū 48.minutū.p.239.35 præſulibus.pa.240.a.can.ſi quis alienum p.242. 5.conſediſſent p.242.18.nec inſultandi p.245.18.Leuitæ 21.ad id tempus p.251.31.ſacræ.pa. 260.19 aſperſiſti p.262.15 Nonne perſpicuum.p.264.17.& tamen.p.268.3.quidem p.271.12.Comium p. 273.34.Ionathæ.p 276.9.Moraſthi p.277.1.[probatur: & ſubditus ſæpe Principis ſui malos mores & malefacta vituperat] lin.vl. addendum eſt poſt verba illa Eliſama ſcriba: & nunciauerunt audiente Rege omnes ſermones. Miſit Rex Iudi vt ſumeret volumen, qui tollens de Gazophylacio Eliſamæ ſcribæ legit.p.280.lin.pen. Eſtheris d.Danielis.p.281.36 ſeculi.p.284.30.vulgo p.286.41. [?] p 290.3 cauſæ ſuæ.p 298.9.Theodoricum p.301 16 nam 24.detegitur.p.304.25 alijſq;.d.pag.p.307 e Iul. Clar. § fin.p 310.c.ibidem.d. Ariſt li. 3.cap.10.polit.e.lib.1.diuin Inſt.cap.13.f lib.1.cap.16.g cap.18.H lib.1.de repub.cap.8.pa.312.17.cepit. 33. vti ſolent.p.324.19. Ρωμύλις.p.326.26.extortū p 328.35.cenſuiſſent. 42 augendo.p.334.12.a.bilis p.337.14. omnis eis impertitur 34.inſiti rerum p.345.32.inconſiderationi p.346.15.addendum eſt in margine.cap.ſuper his 16.de accuſat.p.358.a.S Thom ſupp q.23.p.360.37.[de] ibid.omne p 361.5.communitatum 26.perpendiſſet.p.363.41.pleroſq; p.365 38.& pluribus p.367.30 ſi verum eſt p.368 liber ter tius.32.dyſcolis 36. Dei conſcientiam.p.369.16. ... 29.exiguntur. p 370.29 directrice 39.Theologi & Iuriſconſulti.p 371.d.d. 1.§.126.continetur.p.372.19.iuriſdictione p.377. duplex eſſe.p.380.19.faceret.p. 382.filium Cis virum p. 384.43.magiſtros.p.385.34.monarchicus dominatus.p.386.25 ſcitu. p 347. 21.iudicium. p 400.8. calluiſſes.33.deinde quemadmodum p.403.26.illud tantum.p.404.4.eccleſiaſtici.p. 406.3.plangebat.39 legendum eſt, ſtetiſſet regnum non tot ciuitatum ruinis deformatum, neq; tantis agrorum depopulationibus exhauſtum, nec tā frequentibus latrociniis vexatum p.408.14.prohibeſsit p.409.13.non fortis ſolum viro p.415.8.furibundus. p.416.3.quibus ille verbis p.417.35.atque iudicium.p 421.30.bonarum legum. p. 423.35 ſuperiorum alterum.p. 424.11.[&] p.426.26.tam ſubita.p.429.4. aliena virtus.p.430.20. pepererit.pa.434.37.trucidant.pa.*

440.22.dicantur p.445.31.ſella p.446.1.indicauit.17.quam p.451.13 aliquam p 452 37.idem p 453.4. populum meum. Caroli vij. Cancellarium & 7.homologum p 454.12.aliſque.p 457.11 Heraclio pa. 458.3. dederunt. 16. indicij.40.quàm quæ p.461 38. Philippicos p 463.2. Equidem profect p 465.21.tuam furorẽ. 39 liceo.p.468.14.oſtenderunt.p.469. Marg. Hellenus.p.470.19 conſeſſu p 472.29 eamque p.474.2.obuerſa rı.p.475.16 ruſticum eı.33.qui p.476.4 nimis.p.477.32.nimis p.478.24.quam clientı.pa.479.c.cap.11 pa. 480,25.Nam cum Ludouicus Balbus.40.in conus p.481.ille.482 32.inu.486.10.sancta vita p.491.b.cap. 3.p.500.1 ſubditos.501.1.[iurıu] p.505.35.immitis p.516.30.[&] p.357.21.inclyta p.526.8.iudicium.pa. 528.3 arceſſitur.

INDEX RERVM ET VERBORVM LOCVPLETISSIMVS.

A

Abigail quid intellexerit cũ Dauidem prælia Domini præliari dixit 413
Abimelech Regnum in Iſrael vſurpat 57
Adiaphora omnia vel facienda vel omittenda eſſe, prout lex iuſſerit 14
in Adiaphoris Reges iuſtum & iniuſtum legibus conſtituere poſſe 325
Adriani Imperatoris dictum 282
Adrianus Tatianum & Similem prope occidit, nimiam eorum potentiam timens 430
Ægyptios Reges legum obſeruantiſſimos fuiſſe 58
Æthiopum Reges ex ſacerdotum numero fuiſſe 58
Africani ſententia vtilior quàm vniuerſi ſenatus 37
Aliud eſſe facere, aliud eſſe faciendi conſilium dare 299
Amaziæ cædes, 255. nihil inde contra Reges effici ibid.
Ambiorigis mendacium à Bruto pro re cõpertâ aſſumptum 309. 310. à Boucherio 411
Ambitioſis hominibus compendiaria ad tyrannidem via, Regum mores carpere 30
Ambitionis deſcriptio 30. 31
Ambroſii de abſolutiſſimâ Principum poteſtate ſententia 177
Ambroſius ab Ariano principe oppreſſus, rebellantis tamen Maximi orthodoxi opẽ reſpuit 415
Ambroſius Dauidem quod Sauli pepercerit laudat 147
Ambroſii moderatio animi cùm à Valentiniano premeretur 136. 137. et ſe non reſiſtere profitetur, nec v[illam] in eum rebellionem concitat ibid. & 138. 139
Amphyctionicum concilium ex populis liberis conflatum fuiſſe 469. 470
Anaſtaſium ob hæreſim principatu nequaquam decidiſſe 456. 457
Anglorum martyrum, de exhibenda Henrico VIII. obedientia, ſententia 192. 243
Anna Daniel Boutellerius, collocutor 4
Antoninus in interfecti fratris ſuſpicionem incidit 347
Antoninus Principem ſolum Deum iudicẽ habere aſſerit 132
Appellationes interdum certis de cauſis vitari, quæ alioqui perſonis veriſſimè conuenirent 332. 333
Antiochi tertij æquitas 60
Argumenta ſingulorum iſtius operis librorum 3
Ariſtides in caſtris monarchiam conſtituẽdam cenſet 37
Ariſtoteles refutatus [illegible]
Ariſtotelem nihil pro Boucherio facere 399
Ariſtotelis non eſſe argumenta quibus Buchananus populi conſilium extollit 38. 39. 40
Artaxerxes Tyſſaphernem illuſtri primum

loco apud ſe habitum interficit 430

Aſæ Regis factum à Bruto perperam in Reges allatum 259. 260. *à Boucherio* 395

Aſiæ Reges omnes ex Buchanani ſententiâ tyrannos fuiſſe 57. *iſtius commenti refutatio* 58.59.60

Aſiæ Regum abſolutiſſimum fuiſſe imperium 86. 87

Aſſaſini propriè qui ſint 4[illegible]

Aſſaſinorum pœnas non incurrere illos qui pecuniâ datâ hominem è medio tolli curant 427

Aſſaſinos non eſſe ſiue propriè ſiue impropriè quos Princeps iuſtitiæ prætextu aliquem inuadere ac interficere cogit 428

Athaliam, quæ regnum Iudæorum per tyrannidem occuparat à quolibet priuato licitè interfici potuiſſe 379

Athanaſij in Cōſtantium Imperatorē Arianum obſeruantia 352. *ſe eius obſequi imperio profitetur* ibid & 356

Athanaſii cum Boucherio, qui eum ſe imitari profitetur, collatio 355. 356

Athenio Rhetor tyrannidem in Athenienſes vſurpat 30

Auguſtini teſtimonia quibus probatur Reges, & legum conditores, & ſupra leges eſſe 100.101.370.373

Auguſtinus, de militibus Chriſtianis Iuliano Apoſtatæ ſeruientibus 155.374

Auguſtinus D. Pauli de non reſiſtendo poteſtati locum interpretatur 169

Authoribus huius operis cum quibus præcipuè confligitur 105. *eiuſdem profeſſio fidei* 3.b

[illegible]rum improbitas nihil obſtat quo minus iis quæ bene ſcripſerunt vtamur 8.

B

B*Aſiliſcum qui imperium expulſo Zenone occupauit, vere tyrannum fuiſſe* 456

Baſilij magni in Iulianum Apoſtatam obſeruantiæ cum Boucherij in Henricum III. iniuriis collatio 355

Baſilius Moſcouitarum dux 92

Beda de Dauide Saulem dimittente 149

D. *Bernardi de Regibus ſententia.* 415

D. *Bernardus Ludouicum Regem acriter reprehendit, & regiam nihilominus dignitatem in eo agnoſcit & veneratur* 417

in Bibliis nihil eſſe vnde ſuam Regum hoſtes ſententiam ſtabiliant 140

Boleſlai Poloni Regis horrendum facinus 434

vt Bonitas hominibus regnum non confert, ſic nec debet eripere malitia 152. 158.214

Boucherius hæreticos imitatus 2

Boucherius omnia pene ſua argumenta in Reges ex Bruto, homine hæretico, decerpſit 387.394.395.396. 403.407. 410.411.463

Boucherium id in Regem egiſſe, quod ei ne in priuatum quidem facere licuit 346

Boucheriani libri titulus ipſe refutatus 343. & *ſeqq.*

Boucherius Ludouicum XI. tyrannum atque hypocritam vocat 341. *refutatur ibidem.*

Boucherium ne ſemel quidem Regis nomine dignari Henricum III. ſed turpiſſimis infamare epithetis 340.356

Boucherii epiſtola ad lectorem reprehenſa

345.346. & ſeq.
Boucherium aut vt accuſatorem Regis ad populum, aut vt famoſi libelli authorem (quorum neutrum ei licuit) opus de Henrici III. abdicatione ſcripſiſſe 346
Boucherium in his de abdicatione libris iactare falsò ſe aut quos Eccleſiæ Patres imitatum 349.350
Boucherius Bodinum ſecum conſentire dicit, qui ei diſertis prorſus verbis contradicit 359.360.361
Boucherii primi capitis refutatio 365
Boucherius parem conditionem facit Regis durius imperantis, & Regis populi interitum meditantis 365.366
Boucherius populo Regem improbum coercendi & abdicandi ius tribuit, contra Scripturæ & Theologorum ſententiam 366
Boucherius D. Petri authoritatem de obediendo malis Regibus fruſtra conatur ſoluere 368.369
Boucherius deteſtabilem vocem eſſe ait, Principem legibus eſſe ſolutũ 370. Ambroſij, Auguſtini & cæterorum teſtimoniis refutatur ibid.
Boucherius in iure parum exercitatus, 371. 394.395.402.423
Boucherii argumenta ex iure ciuili nihil in Reges concludere 400
Boucherii abſurdiſſima ſolutio, qua illud argumentum euertere conatur, quod à Chriſto, qui tributum Cæſari perſoluit, trahitur 374. & ſeq.
Boucherius Turcarum ac omnium tum infidelium tum hæreticorum cauſam agit qui gẽtibus omnibus licere vult Principem auita ſacra deſerentem expellere 377.378
Boucherius hæreticorum cauſam, velit nolit, de ſanctorum inuocatione, agit 447. Proteſtantium hæreticorum & Buchanani autoritate vtitur.
Boucherij calliditas qui regnum & rempublicam idem eſſe ait, vt res nimirum in democratiis geſtas ad exemplum poſtea in Reges trahat 386
Boucherius Dauidem cum Saule bellum geſſiſſe falsò ſcribit 412.413. Sacerdotes Nobe Dauidi opem tuliſſe in Saulem affirmat 414
Boucherium vel omnes quas refert abdicandi Hẽrici cauſas vel ſingulas ad Regis abdicationem ſufficere velle: vtraque pars reprehenſa 421
Boucherij ex Scripturis mendacia 380. 392.413.414.423
Boucherium videri conſilii Iacobi Clemẽtis de interficiendo Rege participẽ fuiſſe 435.53. & ſeq.
Boucherij in Ducem Spernonium conuitia maxima 437.438.460. 461
Boucherij argumenta quibus Henricũ III. hæreticum fuiſſe probat, refutata 436. 437. & ſeqq.
Boucherius ſcrofulas ab Henrico III. non ſanatas falso aſſerit 440.441
Boucherius Henricum ineptè reprehendit 444. & ſeqq.
Boucherius Henricũ hæreticum dicit, quòd ſe regno & eius ordinibus ſuperiorem eſſe crederet 448. 449. refutatio ibid.
Boucherius ſcelera adeò turpia Regi Henrico affingit, vt ea honeſtè recitari & refutari non poſſint 453.
Boucherii exempla de Principibus ob hæreſim regno eiectis refutata 456. 457
Boucherii temeritas in accuſando Rege de grauiſſimis criminibus, abſque vllo indicio aut argumento 454.

455.527
Boucherius optimũ atque vtiliſsimum Hẽrici III. factum, de pecuniæ æſtimatione, rapacitati, & nequitiæ tribuit 460. & ſeq.
Boucherius vt ordines regni ſupra Regem eſſe aſſerat, exempla ab Hebræis ante cõſtitutos Reges adducit 464. à Samuele, Salomone, & Roboamo argumenta trahit, quæ in eum optimo iure retorquentur 465.466.467. à populis etiam liberis exempla adducit 469.470
Boucherii & Hotomani de Placiti vocabulo commentum refutatum 477. & ſeq.
Boucherius Regem legitimum ſi tyrannicis moribus ſe coinquinet, abdicari à Rep. & interfici poſſe falsò docet 482. & ſeq. refutatur ibid.
Boucherii exempla de eiiciendo Rege, ſi tyrannicis ſe moribus coinquinet, refutata 486. autoritates Scripturæ in eandem rem diluta 488. exempla de eiuſmodi Principe interficiendo refutata 455.466.515. autoritates diluta 609. 510. & ſeq.
Boucherius leuiſsimum credit pro Regibus argumentum, quod nec Chriſtus, nec Apoſtoli, in eos inſurgendum docuerint. 521
Bruſij & Balboli de regno Scotiæ controuerſia 121.213
Bruti animantibus ingenitam monarchiæ ſectandæ cupiditatem 80.81
Brutum, qui vindicias contra tyrãnos ſcripſit non eſſe Hotomanum 107
Bruti fictitium eſſe nomen ibidem
Brutũ hæreticũ eſſe 108.109.217.330.331
Bruti de Romano Pontifice hæreſis 109 330
Bruti error de Põtifice Romano refutatus 330. & ſeq.
Brutus author præfationis quæ ſub alieno nomine ipſius libro præfixa eſt 216
Bruti in ipſo libri titulo error ibid.
Brutus omnem Regibus poteſtatem abrogat 217
Bruti prima quæſtio 219. eius ambiguitas, ibid. In eâ Bruti ſenſus, ſcopus, malitia 219.220.222
Bruto nullam fuiſſe cauſam cur quæſtionem ſuam primam proponeret 221
Brutus in multis ſibi ipſi contrarius 217. 319.320
Brutus cum VVicleffo conſentit 244
Bruti iuris errores 260.261.321 324
Brutum non patrocinari curiæ quam ſupra Regem effert, ſed eius potentiam euertere 288.289
Bruti ſcopum, anarchiam eſſe 311.313
Bruti in Reges & Optimates opprobria 312
Brutum ſeditionis ſemina ſpargere 313
Brutus populum omni vinculo ſoluit 315. 316. ſupra Regem magnates extollit 317
Bruti inconſtantia 317.318 319
Brutum ne legum quidem interpretationem Regibus concedere 101
Brutum legem regni à Samuele coram Domino repoſitam, eam fuiſſe quæ in Deuteronomio habetur falsò afferre 71
Buchanani de Regibus Scotiæ calumnioſa mendacia 6
Buchananus omnem Regibus poteſtatem abrogat ibid.
Buchananum hæreticum eſſe, & in hiſtoriâ impensè mendacem 106.107
Buchananus vt malitiosè agat in Reges 13
Buchananus legum ferendarum & interpretandarum poteſtatem Regibus auferre 20.23
Buchananicæ comparationis inter Regem & medicum, quantum in Reges factis

diſſolutio. 20.& ſeqq. 5.
Buchananus propria argumentationis vi refutatus. 21.
Buchanani ineptum Reip. ſyntagma. 43.
Buchananus Aſiæ Reges omnes tyrannos fuiſſe dicit. 57. iſtius commenti refutatio. 58.59.60.
Buchananus Iudæos non Regem ſed tyrannum petiiſſe dicit. 50.
Buchananus conſiliarios eo modo Principi adhibet vt monarchiam prorſus euertat. 40.45.46.

C

CAluinus Eccleſiaſticam hierarchiam odit. 8. Ariſtocratiam regno præfert ibid.& 34.
Calumniam, peſtilentiſsimum venenum eſſe 458.459.
Cancellarium nunc dici, qui olim Referendarius. 294.
Cappadoces & Paphlagones nullam ſine Rege gentem viuere poſſe credebant. 56.
Longè aliud eſſe Cardinalem totius ordinis odio interficere, aliud propter iniuriam 432.433.
Caroli Lotharingiæ Ducis laus. 26.
Caroli V. Gallorum Regis in eligendo Cãcellario prudentia. 299
Carolũ Magnum non ſolitum fuiſſe ad comitia ire carpento bobus iunctis tracto: vt falsò aſſerit Boucherius. 471. & ſeq.
Cauſa quæ Buchananum vt in Reges ſcriberet impulerunt. 8.
Cauſam quæ antiquos ad conſtituendũ Regem pellexerunt noſtro etiamnum ſeculo exiſtere. 25. & ſeq.
Ceruorum agmina ducem aliquem præeuntem ſequi. 81.82
Charonenſes Damonem iureiurando ad vrbem euocatum interficiunt. 424.
Chriſti exemplo qui tributum Imperatori Tiberio, homini ſceleſtiſsimo, perſoluit, Regum probatur autoritas. 153. & ſeq.
Chriſtus Phariſæos qui populum vniuerſum repræſentabant, tributa Imperatori pẽdenda docet. 155.
Chriſti vel perfectam non fuiſſe ad Phariſæos reſponſionem, vel tributa etiam iniquiſſimis pendenda Regibus. 157.
Chriſtus qui tyrannos Chriſtianorum dominaturos ſciebat, nihil iis tamẽ in Principes autoritatis vel verbo vel exemplo dedit. 156
Chriſtus Reges gentium dominari ait 128.
Ciceronis teſtimonium refutatum, qui prouocationem à Regibus ad populum fuiſſe ſcribit 407.& ſeq.
Ex Ciceronis ſententia, Regem reum capitis fieri eſſe inauditum. 135.136
Ciceronem nihil Bruto de legum cauſis diſputanti aſtipulari. 78.79
Cleomenes pactas cum Argiuis inducias perfidè violat. 424
Clodouæianum moderatio. 73.
Clodouæus militem à quo erat offenſus, propriâ manu interficit ibid.
Collatio Boucherii cum iis Eccleſiæ Patribus quos ſe imitatum dicit. 355.356 357.
Comitem ſtabuli non eſſe eum, qui olim Maior Palatii. 300.301
Comparatio Buchananica ciuitatis cum corpore humano, litium & ſeditionum cum morbis, medici denique & magiſtratus ſeu Principis. 15.
Coneſtabilem, Cancellarium, & cæteros Regis officiarios eſſe. 294.
Conſcientia recta, fortiſsimum præſidium 170.171.
Conſiliarios vt à Buchanano deſcribuntur

monarchiam euertere 40.45.46
Conſiliarios regni & Regibus vtiliſſimos 40.41.42
Conſiliarios Regibus ac monarchis aliter, aliter præſidibus aſſeſſores adeſſe 48.49
Conſiliarios non eſſe fruſtra, etiāſi Princeps ab eorum opinione recedere poſſit 49
Conſtituti quando conſtituentibus minores 269.270.271
A Conſulibus prouocationem fuiſſe, ne per omnia regiam ſibi dignitatem vindicarent 409
Contractum cum filio familias non eſſe irritum 261
Cuiatii ſententia de illo Vlpiani loco, Princeps legibus ſolutus eſt, refutata 201. & ſeqq. ſibi ipſe contrarius 204
Cuneri Leonardienſis Epiſcopi de ſolutiſſimo Regum imperio ſententia 182. & alibi paſſim
Curia poſt Regis mortem cuius nomine antè inauguratum ſucceſſorē iudicia exerceant 389
Sed abſolutiſſimâ poteſtate præditum 133.134

D

DAuid cum Saulem occidere poſſet ſaluum eum & incolumem dimiſit 146.150
Dauid aut Reip. hoſtis ac officii deſertor fuit, aut vera non eſt monarchomachorū ſententia 146. & ſeq.
Dauid quare veſtitus caleſieri in ſenectute non potuerit 148
cur Dauid Sauli pepercerit Bruti ſtultiſſima ratio 149
Dauid in numerando populo ſolus peccat, vniuerſi puniuntur 264
Ex Dauidis in Saulem obſeruantia, Regiæ oſtenditur & confirmatur authoritas 145.146. & ſeq.
Dauidem contrarium prorſus ſenſiſſe ac docuiſſe eius quod Regum aduerſarii docent 150.151
Dauidem vel iniuſtè Amalecitam interfeciſſe, vel non verum eſſe quod aduerſarii iactitant, Regem in tyrannum degenerantem iure cadi poſſe 151
Defenſio cùm ſit iuris naturalis, cur priuatis aduerſus Principem denegetur 506.507
Demetrius Macedo ſupplices ſuorum libellos in Axium flumen, præcipitat 26
Deus tyrannis infenſiſſimus 50
Deus quare Iudæis Regem petentibus infenſus 62
Deus cur ex Adamo, non ex limo, Euam eduxerit 79.80
Deum in Eccleſiâ inſtituiſſe monarchiam, quòd ea præſtantiſſima ſit regiminis forma 82
Deum electos à ſe qui regnarent, Reges nihilominus per populum conſtitui voluiſſe 111
Deum Iudæorum ſceptrum iure ſucceſſionis regiæ ſemper ſtirpi deferri voluiſſe 115
Deum ſicui regnum olim nominatim cōferret, ſoboli etiā & poſteris contuliſſe 116
Deum Regum iudicem eſſe 141.142
Dialogus inter authorem & Boutellerium 4
A Dictatore prouocationem non fuiſſe 408.409
Dio ſolutos legibus Imperatores vt aſſerat 200.201
Dionyſio tyranno quadam anus ſalutem & incolumitatem optat, & quare 19
Diſputatio trium adoleſcentum qui Dario aſtabant 86
Diſputationem de iure regni etiam ad bonos Principes pertinere 9
Dominus & ſeruitutis quot ſint ſpecies 445
quo ſenſu Rex populi dominus dici poſſit

ibid. & 446

Donationes Regis tempore coronationis, & ſignaturas à Papâ recens creato factas, non valere 441

Draco Athenienſium legiſlator ſeueriſſimus 76

E

Eccleſiam antiquam non ideo tyrãnos toleraſſe, quod eis vi non poſſet reſiſtere 191.238.521.522

Eccleſiam armis ſæpe protegi & conſeruari 425

Eccleſiam non à rebellibus opem petere oportere 363.364

Eccleſiæ primitiuæ de Imperatore, quem ſolo Deo minorem definiebat, ſententia 175

Eduardi Regis Angliæ in Scotos perfidia 121.213

Elias nullam in Achabum rebellionem vnquam excitare conatus eſt 252.263.404

Epaminondæ virtus militaris 37

Ephronem Regem Hebræorum non fuiſſe 272.273

Europæorum Reges legum in ſuis prouinciis conditores 85.86

Eurytion Spartanorum Rex primus maieſtatem regalem populo ſubmiſit 328

Exempla Boucherii ex Scripturis in Reges petita refutantur 379.& ſeq.

Exempla non iuris æquitatem, ſed rerum geſtarum tantummodo veritatem, continere 402.411

F

Fabii Maximi prudentia 37

Fabulæ pueriles cur ſi gulis pene diebus eos de quibus agunt ad regiam aliquam diuertiſſe fingunt 80

Filii, qui parentibus mortem regnandi cupiditate machinati ſunt 429

Filii, à parentibus, propter leuem affectati regni ſuſpicionem, morte multati ibid.

Finnanus primus ex Scotiæ Regibus cõſiliarios ſibi deligit 324

Fiſco præſcriptionem poſſe nocere 321

Fœdera inter Deum, Regem, & populum, quæ in Scripturis leguntur, regiæ poteſtati nihil detrahere 241.246.247 257.259.394

Fœminas etiam parentibus ab omni antiquitate regnis atque imperiis ſuccedere 122

Franciæ laus 283

Frãciæ monarchiæ quibus in rebus Brutus detrahat 283.284

Franciæ Reges conſiliariis ſemper vſi 285

Franci, regni ſucceſſorem ante inaugurationem pro inaugurato haberi lege lata decreuerunt 112

D. Fulgentii magna in Traſimũdum Arianum Principem obſeruantia 154

G

Gabaonitarum cædem in nullam partem cauſæ adimendi regnum Sauli fuiſſe vocatam, contra id quod Boucherius aſſerit 423.424

Germanicum Imperium monarchiâ contineri 282

Gerſonis de iure Regis cõfutata opinio 67.68.69.512

Gerſon reprehenſus 69

Gerſonis multi in Theologiâ errores 512

Gordianus Imperator Philippi Arabis artibus & calumniis imperio ac vitâ ſpoliatur 347

Gregorii Nazianzeni de tolerandâ Principum tyrannide ſententia 219. 242. nihil eum in Imperatores, licet hæreticos, quamdiu vixerunt ſcripſiſſe.

351. *quare in mortuos ſcripſerit ibid. populum ſcriptis ab obedientiam & patientiam ſemper, ab rebellionem nunquam excitaſſe ib. eiuſdem cũ Boucherio, qui eum ſe imitatum profitetur, collatio.* 355.

Gregorius Magnus Joannem Conſtantinopolitanum Epiſcopum, quod vniuerſalis vocari vellet increpat. 332.

Gregorij Turonenſis de ſumma Regum poteſtate teſtimonium. 177. 178.

H.

H*Æreticos cogi à Catholicis Principibus ad Eccleſiam poſſe & debere, non Catholicos ab hæreticis ad religiones ſuas.* 233. 234. 236.

Hæreticorum in citandis authoribus calliditas. 290.

Hæretici Vnde anſam calumniandi Pontificem Romanum ſumpſerint. 331. & ſeq.

Hæretici in Reges debacchantur. 1.

Hæreticorum Scotiam pertentantium calliditas & progreſſus. 32. 33.

Hæretici cur in Reges his temporibus inuecti. 181.

Haiorum familia quare in inſignibus tria boum iuga geſtet. 474.

Haymo Epiſcopus Halberſtattenſis quid de Regibus ſentiat 167. *Diui Pauli de non reſiſtendo poteſtatibus ſententiã interpretatur.* 169.

Henrici. II. in priuato homine accuſando modeſtia. 308. 309.

Henricum. III. abdicatum nullo modo dici poſſe. 44. *per aſſaſinum.* 427. *eius ingenium.* 413. 436. *ei per maximam calumniam à Boucherio affingi hæreſeos crimen.* 436. *vſque* 453. *Anglũ ille qui per ſecutiones Anglicanas Pariſiis excuderat carcere emitti iubet.* 438. 439. *Monſtenſibus hæreticis concionem in vrbe cõcedere noluit.* 439. *Nõ erraſſe in eo quod clerum Gallicanum clerum ſuum vocarit* 442. *non ei vitio vertendum, vt facit Boucherius, ſed laudi, quod pileũ Cardinalibus volente Papa impoſuerit.* 442. 443.

Henricus. VIII. Anglus licet excommunicatus, regno toto vitæ tempore potitus eſt. 434.

Henricus Stephanus legẽ regiam, cuius meminit Vlpianus, vt adulterinam dãnat 125. *refutatur* 126. 127. *Vlpiani ſenſũ de Principis poteſtate contorquet.* 198. *refutatur. ibid. & ſeq.*

Heraclium licet hæreticum, principatu nunquam eiectum. 456.

D. Hieronymi de abſolutiſſima Principũ poteſtate ſententia. 131.

Hilarij in Conſtantium imperatorẽ Arianũ ſumma in ſcriptis obſeruantia. 353. 356.

Hilarij cum Boucherio qui eum ſe imitari profitetur, collatio. 355.

Hipponacbi de populi iudicio ſententia. 37. 38.

Hoſius vt Conſtantium hæreticum nihilominus Imperatorem agnoſcat. 353.

Hoſij & Boucheri quantum ad reuerentiã malis Principibus exhibendam differẽtia. 355.

Homicidium ne eccleſiaſticam quidem dignitatem ipſo iure Clerico auferre: multo minus regnum Principi. 431.

Cur præſtantiorem Hoſtiam pro peccato ſacerdotis quàm populi, populi vero quàm Principis offerri in Leuitico iubeatur: & qui illic Principum nomine intelligendi. 391. 392

Hotomanus confutatus. 298.

Hotomanum non eum eſſe qui ſub Bruti nomine vindicias cõtra tyrãnos ſcripſit. 301

Hotomanus

Hotomanus refutatus, qui concilium populi ſupra Regem eſse aſserit 121.122
Hotomani de ordinum poteſtate, commentum refutatum 480.481. de *Placitis vocabulo* 481.482

I

IAcobi prophetia, non auferendum ſceptrum de Iuda &c. ante aduentum Chriſti, quomodo intelligenda 398
Iacobi Clementis Monachi perfidia & ſcelus 131.132.530. & ſeq.
Iacobus I. *Scotiæ Rex in Nobilitatis odiũ certorum hominum calumniis incurrit* 347
Iacobus III. *Scotiæ Rex, Duglaſium datâ fide de libero acceſsu diſceſsúque, propriâ manu interficit* 425
Iacobus V. *Scotiæ Rex propter nimiam legum & iuſtitiæ obſeruantiam, quibuſdam exoſus* 209
Iannæus Alexander Iudæorum Rex, populo exoſus 405. *eius crudelitas ibidem. mortuum populus luget & magnâ pompâ tumulat Phariſæorum oratione delinitus* 406
Idumæi vnde ortum traxerint 250. *non fuiſse Iudæos ibi. nec rebellaſse in Ioramum religionis ergo* ibi. & 251
Imbellem eſse, & tyrannidis patientem diuerſiſſima eſse 59
Imperatoris nomen magna fraude à Bruto ambiguè vſurpatum 321.322
Imperatores Romanos Reges nõnunquam fuiſse appellatos 93.94
Imperatorum edictis, decretis, reſcriptis, iura conſtitui 95. & ſeq.
Infamiam duplicem eſſe, alteram iuris, alteram facti 425
Iniuriam homini etiam ſceleſtiſſimo facere neminem ſine peccato poſſe 252.253
Iorami cadaueri populum illuſiſſe, ac illud regali ſepulturâ prohibuiſſe 254. *argumenti inde in Reges ſumpti diſſolutio.* ibid.
Iordanes Inſulanus Parlamenti ſententiâ in furcam ſublatus 289
Iſrael quare puniri dicatur propter peccata Hieroboam 519
Iudæorũ multitudo vt peccauerit in Chriſti morte 265.266
Iudæis Regibus ius in Synedrium fuiſſe 277.278
Iudæorum Regum, etiam nequiſſimorum, vindicatas continuò cædes 52
Iudæos Monarchico regimine ante Saulem & cæteros reges, gubernatos.
in Iudæos nullus alienigena legitimum imperium habuit ante Chriſtum natum 412
Iudæi Regum vel nequiſſimorum filios, etiam infantes, Reges ſupra ſe conſtituerunt, quod iis regnum naſcendi ſorte deberetur 116
Iudæorum plurimos Reges nequiſsimos ac idololatras fuiſſe, neminem abdicatum 168
Iudices populi Iſraelitici Reges non fuiſſe 56.57
Iudices legibus aſtringi 83
Iudices ſub Regibus cur & quomodo inſtituti 83.84
Iudiciarium ordinem eſſe, vt quilibet à ſuperiore coërceatur 173.174
Iuliano Apoſtatæ milites Chriſtiani militãt & parent 161.240.241
Iuris Canonici interpretum de Romano Põtifice ſententia 335
Iuriſconſulti Romani Imperatorẽ lege regiâ legibus ſolutum, condẽdarum legum poteſtatem habere profitentur 94.95
Iuriſperitos in eo cõſentire, Principem ſoli Deo debere innocentiæ reddere rationem. 178

Iuriſtinterpretum concordes de abſolutiſſimâ Principum poteſtate ſententiæ 99. 194.

Ipſo iure aliquid fieri quid ſignificet 223

Iuriſiurandi officiariorum in Gallia formula 295

Ius Regis eſſe ea facere quæ populo à Samuele recenſentur, quomodo intelligendum 67.71.72.141

Ius non magis Regis quàm cuiuſlibet latronis aut potentis, eſſe id de quo Samuel, niſi ratione impunitatis 68.71.72 141

Ius Regis, ſeu regni legem, non ſolum ad timorem propoſitum populo Hebræo à Samuele fuiſſe 69.70

Iuſiurandum quando non implendum 273

Iuſtinianus Belliſarium, cui maximis beneficiis tenebatur, oculis & bonis priuat 430

L

Lacedæmonij in Agis Regis interitu rempublicam euerterunt 17

Lacedæmoniorum regnum, etiam infantibus, iure ſucceßionis delatum 116

Lacedæmonios Regis ante cõſtitutos Ephoros verè Reges fuiſſe 61. *poſtea, neutiquam* 17.61.136.326

Laurentius Medices Raphaelem Cardinalem & Franciſcum Saluiatum Archiepiſcopum, patibulis affixit 43.

Legem ſibi aut ſucceſſoribus ferre poſſe neminem, à qua ei non liceat recedere 324

Legem regni promulgatam à Samuele & repoſitam in arcâ coram Domino, non eam fuiſſe, quæ in Deuteronomio à Moyſe præſcripta habetur 969.70.71

Lege regia populus omnẽ ſuam in Principẽ poteſtatem contulit 126.127

Leges vi directiuâ non compulſiuâ in Principem dominari 325

Leges omnium populorum à naturâ neutiquam profluere 12

Leges non ad coercendos Reges quæſitas fuiſſe, vt falſo aſſerit Buchananus 74.75.83.84. & *ſeq.*

Leges multa permittere quæ ſine ſcelere cõmitti nequeant 65

Differentia inter Leges interpretationem quam Rex adhibet, & eam quã priuati Iudices adhibent 103.104

Legum omnium & conſuetudinum diuiſio 14

Legum ferendarum cauſa & modus in Ariſtocratiis & Democratiis 76.77.78

Legum in Monarchiis ferendarum cauſa 83

Legitimam defenſionem eſſe condonatum à Principe crimen oſtendere 307

Legitimi nomen parum aptè à Buchanano vſurpatum 54. & *ſeq.*

Legitimi Reges qui dicantur 50.51.60

Literæ regiæ cur à Secretario ſubſignentur & à Cancellario obſignentur 304

Liuius de Dictatoris imperio 133. & *ſeq.*

Lucifer libellos in Conſtantium edidit: nihil tamen iis aut de rebellione, aut de eo abdicando ſcribens 354

Ludouicus XI. *Cardinalem Baluam de proditione delatum in carcerem coniicit* 433

Lutherus tumultum ruſticorum in Germaniâ excitat 312. *eius in Principes opprobria* ibid.

Lyſias philoſophus Tarcenſes Tyrannide opprimit 30

M

Magiſtratus multos abſolutâ Regũ poteſtate apud diuerſas nationes vſos 139

Magnates quî à priſtino more viuendi deſluxerint, quî Reges 27

Maria Scotiæ Reginæ, fratris Iothi, & hæreticorũ calumniis atque inſidiis regno eiicitur 347. 348

Medicus & Rex in quo conueniant 16. 19

Melchiſedec Rex Salem 60

Monarchiam cæteris Reip. formis præcellere, vt maximi homines docuerint 34. 36

Monarchiæ moleſtias (ſiquæ Principum vitio ſunt) multo maioribus bonis compenſari 29

Monarchiam nil habere durum præter nomen: populare contrà regimen nihil lene præter nomen 36

Monarchica gubernatio omnium antiquiſſima 75. 79. 80

Monarchiæ amplectendæ cauſa quædam abſtruſior hominibus congenita 79. 80. & ſeq.

Monarchiam optimum imperium eſſe 110. *diuinum inuentum* 111

Monarchicam & democraticam gubernationem ab iis confundi qui populo ius in Reges tribuunt 129

Moſcouitarum mulierum ingenium, quæ quò à maritis cæduntur frequentius, eò illos amant ardentius 92

Moyſis exemplo Principes cõſiliariis vti debere 41

Moyſes an Iudæorum Rex fuerit 54. 55

Moyſes Regum officium deſcribit 63. 64

Moyſis de Regum officio, & Samuelis de eorundem iure ac poteſtate, non diſcrepare ſententias 63. 64. & ſeq.

Moyſen & Samuelem de iiſdem Regibus loquutos 63. 64

Multitudinis inconſtantia 9

Ex Multitudinis concurſu turbamentum non temperamentum oriri 34. 35

Multitudinem citius corrumpi poſſe quàm Regem 39

Muſtapha Solymanni filius à Chriſtianis nõ multum abhorrens 377

N

Natura ipſa leges adinuenit, & quas 11. 12

Naturam & vtilitatem nunquam diſſidere 11

Ex Nominandi ordine in Scripturis ſi inuolum eſſe Bouchei ij argumentum, nec minus contra eum quam cũ eo facere 392. 393

Normanus Leſlæus Iacobum Betonũ Cardinalẽ & Archiepiſcopum priuato odio interemit 433

O

Officiariorum cur alij Regis, alii regni vulgò dicantur 295

Officiariorum dignitates olim in Galliâ nõ fuiſſe perpetuas 300

Officiarios creari à Rege, & ab eo autoritatem omnem ſuam capere 296. 297

Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari 344

Optatus Afer quid de Dauide Saulem ex ſpecu incolumem dimittente ſentiat 149

Optimates non Regibus à populo adiuncti, ſed à Regibus ipſis ſponte acciti 324

Optimatibus vix fidendum, dum in Regum vitia inuehuntur 30. 35

Oratores, ac præcipuè concionatores, populi animos in quoſcumque volunt habitus transformare 405. 406

Ordines regni ſeu ſtatus quando maiorem palatii, aut eiuſmodi aliquem officiarĩu creaſſe dicantur. 298.299
Origenis de Principibus ſententia 176. 177
Oziam Regem Iudæorum abdicatum nunquam fuiſſe, vt falsò ſcribit Boucherius 380

P

PAres Franciæ vnde dicti 301
Pares ſiue ὁμότιμοι apud Perſas qui dicerentur 281
Parlamenta ſingulari Regum beneficio in regia indicta inquirunt 290.291. quare 292.293
Parlamenti Pariſienſis origo 285.285. laudes, poteſtas 286.287.288
Parlamentorum poteſtatem à Rege eſſe 286. & ſeqq.
Patrum exempla qui filios propter leuem affectati regni ſuſpicionẽ morte mulctarunt 429
Parthorum Regis ſuperbia & in ſubditos poteſtas 90
Parthorum de ſuis Regibus ſententia 92
Patres ſenſiſſe tolerandam Principum legitimorum ſine rebellione tyrannidem 239. & ſeq. 373. & ſeq.
Patrum antiquorum de Pontifice Romano ſententia 331
Patrũ orthodoxorum in Conſtantiũ Arianum reuerentia 357
Patrum teſtimonia quibus abſolutiſsima Regum autoritas probatur 175. & ſeqq.
Patres antiquos nunquam eos reprehendiſſe qui principibus etiam peſſimis ſubditorũ officia exhibebant 357.404
Patruo Regis non licuit, Rege adhuc impubere, conſtituere Coneſtablum 297
D. Paulus præceptum de non reſiſtendo poteſtatibus præmii repromiſsione deliniit 170.171
D. Paulus malitiam non obeſſe debere quin honorentur Principes clarè oſtẽdit 162. 163
Ex Pauli doctrinâ Regum poteſtas demonſtratur 154. & ſeqq.
D. Pauli locus peruersè ab aduerſariis explicatus 169
D. Pauli præceptum non de bonis tantùm ſed de malis etiam Regibus intelligendũ 167
Pelagius 2. Synodi quæ vniuerſalis nomen Ioanni Conſtantinopolitano tribuerat acta reſcidit 332
Periurii nullam pœnam legibus conſtitui 423
Perſarũ Reges abſolutiſsimè regnaſſe 87. 92.280.410.411
Perſarum Reges legum obſeruantiſsimos fuiſſe 60
Perſarum de ſuis Regibus ſententia 93
Perſei in fratrem Demetrium accuſatio 118
D. Petri autoritate Regum confirmatur authoritas 160. & ſeqq.
D. Petri authoritas ab aduerſariis nequaquam ſoluta 161.162
D. Petri præceptũ de Regibus honorandis vel ſuperuacaneum eſſe, vel de malis etiã Regibus intelligendum 163
D. Petrum non de Regibus tantùm bonis, ſed de malis etiam loquutum 161. & ſeqq.
Phocionis de populi iudicio ſententia 37
Polonicum regnum propriè non eſſe Monarchiam 282.283
Pontifex Romanus cur vniuerſalis noluerit appellari 331. & ſeq.
Pontificem non poſſe infamiam irrogare niſi ſuæ iuriſdictionis hominibus 425
Populum dum in Principem inſurgit plura

bellis & ſeditionibus pati, quàm Principis tyrannide pertuliſſet 19
Populi nomen impropriè à Boucherio vſurpatum 385
Populum Remp. & regnum, non idem eſſe, contrà quàm aſſerit Boucherius 385
Populus legitimum regni ſucceſſorem reiicere non poteſt 388
Populus quo ſenſu cauſa Regis dicatur 113.114
Populum ius Regi in auguratione collatum auferre non poſſe 114
Populum ius Regis eligendi non habere aliquo regij ſanguinis ſuperſtite 120
Populum iudicem legitimum eſſe duobus vel pluribus de regno iure ſanguinis ſibi debite contendentibus 120
Populus lege regiâ omnem ſuam in Principem poteſtatem contulit 126.127
Populum Deo iniuriam facere cum Regem ad iudicium rapit, qui ſolius Dei iudicio ſubiacet 142.170
Primogenitos parentibus in imperio ſuccedere iam inde ab omni antiquitate ſolitos 118.119.120
Poteſtatis diuerſo genere poſſe nos eidem & præeſſe & ſubeſſe 372
Cur cùm Poteſtatibus vniuerſim non reſiſtendum Paulus dicat, magiſtratus tamen minores legibus & pœnis ſunt obnoxij, Reges neutiquam 172.173
Poteſtatis vocabulo apud Paulum non ipſum magiſtratum vt volunt aduerſarij, ſed eum qui magiſtratum gerit intelligi 165.166
Propter peccatum vnius multos ſæpe etiam innocentes puniri 263.264.669
Principes ne ſuis reſcriptis pareatur interdum prohibere 293
Principes poteſtatem magiſtratibus renunciare poſſe 287
Principes decet legum ſuarũ præcepta ſeruare 326.329
Principẽ poſſe abſoluere eum quem lex dãnarit 329
Principum vitia Monarchiæ detrahere non debere 28.29
Principum vitia vix vnquam in occulto eſſe 29
Principes maximè opprimi & poſſe & ſolere calumniis 344
Principibus etiam peſſimis ſubditorum officia exhibenda 357.404
Principem poſſe legum ſententiam vel mitigare vel mutare 194.195
Princeps num teneatur ſuis legibus, ita vt conueniri & cogi inſtar aliorum poſſit 196.197
Principes pœnalibus maximè legibus eſſe ſolutos 195.370
Principes directiuè non coactiuè ſubiacere legibus 205.370
Principes cui infamiæ ſubiaceant, & cui nõ 425
Priuato nullam concedi defenſionem aduerſus Principis violentiam 500.501
Prophetæ populum nunquam in Reges, et à ſceleſtiſſimos excitarunt 265
Prophetas multos nullâ Eccleſiaſticâ dignitate præditos, ac ne ſacerdotes quidẽ fuiſſe 381
Val. Publicola vt à ſe affectati regni ſuſpicionem remoueret, legem de prouocatione ad populum aduerſus Conſules tulit. 408

R

Rex quo ſenſu vaſallo comparari poſſit reſpectu Dei 226
Reges legi Dei ſeruandæ obligati 231
Reges in temporalibus nullum ſuperiorem agnoſcunt 231. in ſpiritualibus ſummo Pontifici ſubijciuntur ibid. & 372
Reges non ideò populo inferiores, quod ab eo conſtituantur 269

Regibus non obtemperandũ in eo quod cõtra Dei legem imperant 232.260. Neque ideo tamen rebellandum 232
Regem & Iſraël reos promittendi nõ fuiſſe in fœdere quod cum Deo ictum eſt 257.258. Neque ſi concederetur illud quicquam in Reges efficere 258.259
Reges Romanos magiſtratus ſui temporis omnes creaſſe 281
Regibus primis conſiliarios ſibi aſciſſere in more fuiße 41.285
Regem curiis ſiue parlamentis ſuperiorem 287.288
Rex cum fidem populo dat, nõ eò ſe illo inferiorem conſtituit
Regis iudicium inter Britanniæ ducem & Cliſſonum Coneſtablum 302
Regem reũ mortis poße abſoluere 306.307
Reges ſponte aliquando ſe legibus ſubiicere 308.309
Reges legi vim facere quare non poſſint 324
Reges deos vocari 325
Reges in ἀδιαφόροις iuſtum & iniuſtum legibus conſtituere 325
Reges Spartæ poſt conſtitutos Ephoros Reges propriè non fuiße 17.61.136.325
Regẽ reſpectu regni non poſſe magis in officium ſuum peccare, quàm medicus reſpectu ægroti 21
Regem legiſlatorem eße quare Buchananus nolit 23
Reges primos omni cum poteſtate populis ſuis, etiam ex aduerſariorum ſententiâ, præfuiße 24
Regũ primorum conſtituendorũ cauſæ 24
Reges quare & quomodo legibus aſtrictos fuiſſe aduerſarij velint 24.25
Reges ambitione aut auaritiâ haudquaquam laborare ſolere.
Reges eo ordine ac loco à Buchanano haberi quo Romæ Cõſules aut Prætores 43 44
Regem, non tyrannum vt vult Buchananus, à Iudæis fuiſſe petitum 50.53
Reges alios, alios tyrannos populi Hebræi dominatos 51
Reges legitimos, licet nequiſsimos, in ſcripturis tyrannos nunquam vocari 51.52
Reges Deum habere iudicem, qui eorum ſcelera vlciſcatur 3.63.66.68
Reges primi qui fuerint quare paucis compertum 75
Regum olim multitudinem fuiſſe maximã 80
Reges legum, in ſuis quiſque prouinciis, autores 83.84.85
Regio abutentes imperio Regibus cæteris præiudicare non debere 88
Regem ſi ſupra ſe populum optimateſue agnoſcat, propriè non eſſe Regem 88.89
Reges ſocordes & ignauos libertatem regnandi nihilominus retinuiſſe 89
Regibus non malis modò, ſed bonis etiam & Catholicis, metuendum eſſe à Monarchomachis 9.367.368
Regum & monarchiæ ius antiquiſsimum, non ad nouas, caſque parum certas, feudorum conſuetudines reuocandum 401
Regem eſſe neminem antequam populus in eum conſenſerit 111
Regnum à Deo eſſe, Reges à Deo conſtitui, per Deum regnare, quomodo intelligendum 112.113
Regem eligendi facultatem populo eripi iure ſucceſsionis 115
Reges legitimè conſtitutos neque abdicari à populo, neque in ordinẽ cogi poſſe, paſſim toto opere
Regum abſoluta poteſtas probatur à rerũ publicarum differentiis & naturâ 124.125.129
Regem ſupra populum eſſe paſsim toto opere
Reges Deũ habere iudicẽ qui eorũ ſcelera vlciſcatur, & eũ ſolũ 3.6.63.66.68.132.&c

Rex ſi quid contra Dei legem imperet, quid ſit ſubditis faciendum 153. 154. 155

Rex ſi populum nimiâ tyrãnide vexet, quid multitudini ſit faciendum 159. 420

Regi ſimul & Deo ſubditos debitum obſequium deferre & poſſe & debere 153. 154. 158

Regum hoſtes VVicleffianam hæreſim ſapere 167. 168. 179. 180

Regem legibus non ſubiici, rationi conſentaneum & è Rep. eſſe 207. 208

Regem ni abſolutam poteſtatem habet vix poſſe vel à multitudine vel à nobilitate non timere 208. 209

Regum autoritas ex ſacris literis confirmatur 140. 141. & ſeq.

Reges licet regno indignos reſpectu diuinæ Maieſtatis, regno tamen per populũ eiici non debere 422. 424

Reges multorum odiis expoſiti facile ſuſpicionibus mouentur 428

Reges omnem magnam potentiam ſuſpectã habere 429

Regum fauorem perquam lubricum eſſe 429. 430

Aliud eſſe peruerſo Regi principatum adimere, aliud gladium furioſo 484. 485

Regni & principatus differentia 310

Regni adminiſtrationem omnem Regi cõmiſſam eſſe 336. 337

Regna apud nationes iure ſucceſſionis delata, etiam pueris 116. & ſeq.

Quem Reip. ſtatum deſcripſerit Cicero in ſuis de republicâ libris 407. 408

Reip. non conducere vt Rex à populo iudicari poſſit 210. 211. 212

Reſpublica quare Regem iudicare nõ poſſit 502. 503

Romulus officia in vrbe & extra vrbem diſtribuit, liberriméque regnat 85. 324. 327

Romanorum rempublicam ad regnum ſub Imperatoribus rediiſſe 93

Romanos in grauioribus periculis ad Dictatoriam poteſtatem quæ monarchia ſemeſtris erat, confugiſſe 133

S

SAbæorum Regis mollities, poteſtas, iudicandi modus 89. 90

Sacerdotes Baal cuius imperio occiſi 262

Samuelem contrà quàm credit Buchananus Regem Iudæorum non fuiſse 54. 56. 57

Samuelem neque Pontificem neque ſacerdotem fuiſse 57

Samuel Regis ſolutiſsimam poteſtatem populo denunciat 63

Samuel non ordinariæ iuriſdictionis poteſtate, ſed extraordinariâ legatione functus eſt, cùm iram Dei & comminationes Sauli denunciauit 381

Ex Samuelis rebus geſtis ſumma Regum probatur autoritas 143. 144. 145

Saresberienſis à Boucherio incaſtè citatus 510

Saul Ionatham filium populo precibus non imperio contendenti permiſit 273

Saulem poſt denunciationem Samuelis de transferendo regno, Regem nihilominus & de iure & de facto ad mortem manſiſse 143. 382

Saulis ſerui vt debitum Deo ſimul & Regi obſequium detulerint 144. 145

Scita in trium ordinum conuẽtu facta quare firmiſsima 476

Scotorum Regum liberrima poteſtas 297

Scotiæ Reges, ea tione Scotici regni fidẽ Regibus Anglis nunquam dediſse 213

in Scotiâ leges non à populo ſed à Regibus latas eſſe 98. 99
Scotiæ Regnum Europæorum pene antiquiſsimum 598
Sedecias Hieremiam defectu non poteſtatis ſed voluntatis inimicis permiſit 273
Seditiones ac tumultus certiſsimè orituros ſi populo Regem abdicandi, atque alium quẽlibet eligendi poteſtas detur 17. 18
Sellum tyrannidem in populum Iſraeliticũ occupat 53
Seneca Ciceronis de Rep. libros iniuſtitiæ & mendacii arguit 309. 310
Solon Athenienſium legiſlator 77
Sozomeni hiſtoriam in multis eſſe mendacẽ 513
Subditis non expedire vel peſsimo Principi vi afferre, etiãſi maximè liceret 16. 17 & ſeq.
Subditos & Vaſallos cum excommunicatis Principibus communicare poſſe 358

T

TArtari Principis in Moſcos ſuperbus & inſolens dominatus 96
Tertulliani ſeculo quid de Regibus Chriſtiani ſenſerint 317
Tertulliani de Principibus ſententia 111
Theodericus Mediomatricum Rex Mundericũ iureiurãdo de recõciliatione interpoſito ad ſe euocatũ interfici curat 425
D. Thomæ ſententiam de lege regni à Samuele propoſita nullatenus cum Regum aduerſariis facere 71. 72
D. Thomæ nõ eſſe libros qui ſub eius nomine circũferuntur de regimine Principis 490
Tribuni plebis ipſos Cõſules ac Cenſores in vincula coniecerunt 43. 44
ex nouem Tribunis apud Romanos vnus reliquos ne quid ſciſcerẽt impediebat 175. 176. 344
Tribus decem quomodo à Roboamo defecerunt 486. 487
Tyrannus qua ſignificatione Regi opponatur, & quâ minime 267. 268
Tyranno, vbi ſemel populus in eum conſenſit, acquieſcendum 270
Tyranni tollendi via expeditiſsima 507

V

VAlentiniano Hæretico Catholici parent 242
Valentiniani ad milites dictum 278
Valentis Imperatoris tyrannis 241. 242. mors 242
Vaſalli & Regis reſpectu domini proprietarii & Dei differentia 225
Vaſallum propter feloniam feudũ ipſo iure non committere 224
Vayuodæ olim regni Polonici adminiſtratores 39
Venatio mira admodũ & magnifica Mariæ Scotorum Reginæ exhibita 81. 82
Verba futuri temporis ad pœnas irrogãdas quomodo intelligenda 228. Res ex ſeruiles alicuius facti gratia celebres & glorioſas eſſe 473. 474
Vitia latere multorũ quòd ea prodendi facultatem minimè nanciſcantur 30
Vlpianus quomodo intelligendus cùm dicit Principẽ legibus eſſe ſolutũ 199. & ſeqq.
Vnctionẽ non magis Regibus quàm ſacerdotibus ad impunitatem prodeſſe 529
Vnius ſapientiam frequenter emicuiſſe præ tota multitudine 36. 37
Vuicleffum propter eam ſententiam à Conſtantienſi Synodo damnatũ, quã nũc Regum hoſtes tuentur 179. 180
Vuinzeti Abbatis de ſolutiſsimo Regũ imperio ſentẽtia 183. & ſeq. & alibi paſsim.

X

XErxis inſolens ad Optimates dictum 49

Z

Zambri tyrannidem in populum Iſraeliticum occupat 52. 53
Zenonem Imperatorem non propter hæreſim principatu deiectũ, ſed vxoris Ariadnæ dolis peremptum occidiſſe 456

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE